

HE 55/2003 vp

**HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE
VALTION TALOUSARVIOKSI
VUODELLE 2004**

HELSINKI 2003

ISSN 1237-4318

Edita Prima Oy, Helsinki 2003

Viitaten yleisperusteluihin ja yksityiskohtaisten perustelujen selvitysosiin ehdotetaan,

että Eduskunta päättäisi hyväksyä oheen liitetyn ehdotuksen valtion talousarvioksi vuodelle 2004.

Helsingissä 16 päivänä syyskuuta 2003

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Valtiovarainministeri *Antti Kalliomäki*

SISÄLLYSLUETTELO

YLEISPERUSTELUT	Y	7
1. Yhteenveto	Y	7
2. Vuosien 2003—2004 talousnäkömät	Y	11
2.1 Kansainvälinen talous	Y	11
2.2 Suomen kansantalouden kehitys	Y	13
2.3 Julkisen talouden näkömät	Y	15
3. Talousarvioesityksen talouspoliittiset lähtökohdat ja tavoitteet.	Y	17
3.1 Finanssipolitiikan tavoitteet	Y	18
3.2 Veropolitiikan tavoitteet	Y	19
3.3 Julkisen talouden kestävyys	Y	20
3.4 EU:n talouspoliittiset linjaukset	Y	24
4. Talousarvioesityksen tuloarviot	Y	25
4.1 Vero- ja maksupolitiikan päälinja	Y	25
4.2 Verotuloarviot	Y	28
4.3 Muiden tulojen arviot	Y	31
5. Talousarvioesityksen määrärahat	Y	32
5.1 Talousarvioesitys ja valtiontalouden kehys	Y	33
5.2 Poikkihallinnolliset politiikkaohjelmat	Y	35
5.3 Määrärahat hallinnonaloittain	Y	40
5.4 Peruspalvelubudjettitarkastelu	Y	58
5.5 Alueiden kehittäminen ja rakennerahastot	Y	67
5.6 Tiede- ja teknologiapolitiikka	Y	71
6. Valtion resurssihallinto	Y	73
6.1 Työnantaja- ja henkilöstöpolitiikka	Y	73
6.2 Hallinnon kehittäminen	Y	75
7. Valtion omistajapolitiikka ja liiketoiminta	Y	77
8. Valtion budjetin ulkopuolella olevat rahastot	Y	79
VALTION TALOUSARVIO VUODELLE 2004		1
Taulukko-osa		1
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT		31
Yleiset määräykset		31
Tuloarviot	1	38
11. Verot ja veronluonteiset tulot	1	38
12. Sekalaiset tulot	2	44
13. Korkotulot ja voiton tuloutukset	4	64
15. Lainat	5	66

Määrärahat	6	68
21. Eduskunta.....	6	68
22. Tasavallan presidentti.....	6	71
23. Valtioneuvosto.....	7	73
24. Ulkoasiainministeriön hallinnonala.....	7	77
25. Oikeusministeriön hallinnonala.....	8	96
26. Sisäasiainministeriön hallinnonala.....	9	114
27. Puolustusministeriön hallinnonala.....	10	147
28. Valtiovarainministeriön hallinnonala.....	11	164
29. Opetusministeriön hallinnonala.....	13	196
30. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala.....	16	255
31. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala.....	19	339
32. Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonala.....	21	386
33. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala.....	23	438
34. Työministeriön hallinnonala.....	26	520
35. Ympäristöministeriön hallinnonala.....	27	550
36. Valtionvelan korot.....	29	579

LIITTEET

Liite 1: Taloudellinen katsaus

Liite 2: Talousarvioesityksen aluepoliittiset vaikutukset

YLEISPERUSTELUT

Edelleen vaimeana jatkuvasta talouskasvusta huolimatta työllisyydessä ei ole tapahtunut merkittävää heikkenemistä. Kuluvana vuonna tuotannon kasvua pitää yllä yksityinen kulutus ja se pysynee myös ensi vuonna kasvun keskeisenä perustana. Tämän lisäksi myös nettoviennin odotetaan tuolloin tukevan kasvua. Tuleva kehitys Suomessa riippuukin olennaisesti siitä, millaiseksi kansainvälinen talouskehitys muotoutuu. Talousarvioesityksen taustalla oleva ennuste perustuu näkemykselle, että talouskasvu vähitellen vahvistuu Yhdysvalloissa ja myös EU-alueella.

Talouspolitiikan tärkeimpänä tavoitteena on työllisyyden lisääminen vähintään 100 000 hengellä vaalikauden loppuun mennessä. Työllisyystavoite edellyttää talouspolitiikassa linjan jatkamista, joka edistää vakaata talouskasvua, parantaa hyödyke-, pääoma- ja työmarkkinoiden toimivuutta sekä turvaa kansainvälisesti kilpailukykyisen toimintaympäristön yritystoiminnalle. Työllisyyden kohentaminen ja valtiontalouden velkaantuneisuuden vähentäminen ovat keskeisiä talouspolitiikan tavoitteita, joilla pyritään varautumaan väestön ikääntymisestä ja talouden voimistuvasta kansainvälistymisestä aiheutuviin julkisen talouden meno- ja veronalennuspaineisiin.

Hallitus pyrkii finanssipolitiikassaan siihen, että valtiontalous pysyy vahvana, jotta julkinen talous voisi lähivuosikymmeninä selviytyä väestön ikääntymisen myötä kasvavista vastuistaan ilman kohtuutonta tulevien sukupolvien harteille tulevaa rahoitustaakkaa. Julkisessa taloudessa olevaa kapeaa liikkumatilaa käytetäänkin tarkoin harkiten talouden kasvupotentiaalia parantaviin ja hyvinvointijärjestelmän toimintaa tukeviin menojen lisäyksiin sekä työllisyyttä tukeviin maltillisiin veronalennuksiin.

Talousarvioesityksen finanssipoliittinen linja tukee kotimaista kysyntää. Veronkevennyksillä lisätään kotitalouksien ostovoimaa, vahvistetaan luottamusta kotimaiseen talouskehitykseen ja tuetaan kansantalouden pidemmän aikavälin kasvuperustaa. Yhdessä työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin ja kuntien palveluihin suunnattujen määrärahalisäysten kanssa veronkevennykset tukevat hyvää työllisyyskehitystä ja siten talouden vakautta.

1. Yhteenveto

Taulukko 1. Budjettitalouden tuloarviot, määrärahat ja tasapaino, milj. euroa

	2002 tilinpäätös	2003 varsinainen talousarvio	2004 esitys	2003—2004 muutos, %
Tulo- ja varallisuusvero	12 519	12 382	12 400	0
Arvonlisävero	9 756	9 815	10 214	4
Muut verot	7 884	7 919	7 834	-1
Muut tulot	6 195	5 204	5 433	4
Yhteensä	36 353	35 320	35 881	2
Nettolainanotto ja velanhallinta ¹⁾	-	436	1 280	-
Tuloarviot yhteensä	36 353	35 756	37 161	4
Kulutusmenot	11 444	11 802	12 479	6
Siirtomenot	18 805	20 036	21 272	6
Sijoitusmenot	638	502	521	4
Muut menot	3 614	3 415	2 889	-15
Määrärahat yhteensä	34 501	35 755	37 161	4
Valtionvelan vähentäminen ²⁾	1 010	-	-	-
Yhteensä	35 511	35 755	37 161	4
Tilinpäätösylijäämä	842	-	-	-

¹⁾ Sisältää nettoutettuna 234 milj. euroa velanhallinnan menoja vuonna 2003 ja tuloja 60 milj. euroa vuonna 2004.

²⁾ Sisältää velanhallinnan menoja 350 milj. euroa vuonna 2002.

Tuloarviot

Vuonna 2004 valtion tuloiksi ilman lainanottoa arvioidaan 35,9 mrd. euroa, mikä on 1,6 % enemmän kuin vuoden 2003 varsinaisessa talousarviossa. Hitaasta talouskasvusta ja veronkevennyksistä huolimatta verotuloja arvioidaan kertyvän prosentin enemmän kuin vuoden 2003 varsinaisessa talousarviossa.

Talousarvioesitykseen sisältyy ansiotulojen verotuksen kevennys 775 milj. eurolla. Lisäksi veroasteikkoon ehdotetaan tehtäväksi inflaatiotarkistus. Veronalennus ehdotetaan toteutettavaksi alentamalla valtion tuloveroasteikon kaikkia marginaaliveroprosentteja yhdellä prosenttiyksiköllä ja korottamalla tulonhankkimisvähennyksen ja kunnallisverotuksen ansiotulovähennyksen enimmäismääriä. Työllisyysyistä suhteellisesti suurimmat veronalennukset ehdotetaan pieni- ja keskituloisille. Veroperustemuutosten seurauksena työtulojen veroaste alenisi keskimäärin 1,5 prosenttiyksiköllä pieni- ja keskituloisilla palkansaajilla sekä hieman yli yhdellä prosenttiyksiköllä suurempituloisilla palkansaajilla. Valtion tuloveroasteikon marginaaliveroprosenttien alentaminen keventää palkkatulon saajien ohella myös esimerkiksi valtion tuloveroa maksavien eläkeläisten verotusta. Kunnallisverotuksen eläketulovähennys nousee automaattisesti, ilman erillistä päätöstä, täyden kansaneläkkeen noustessa.

Arvonlisäverotusta ehdotetaan muutettavaksi pienimpien yritysten kasvumahdollisuuksien edistämiseksi. Verovelvollisuuden liikevaihtorajaan ehdotetaan liukuvaa veronhuojennusta, joka pienentyisi asteittain liikevaihdon kasvaessa. Uudistus helpottaa pienimmissä yrityksissä työtä tekevien yrittäjien asemaa eli lähinnä yksin tai perheenjäsenten kanssa työtä tekeviä yrittäjiä. Samassa yhteydessä luovutaan vuosittain säädetyistä vaikeavammaisten yrittäjien arvonlisäverohuojennuksesta.

Alkoholin verotusta joudutaan alentamaan EU:n laajentuessa ensi vuonna veropohjan säilyttämiseksi. Uusien jäsenmaiden verokannat ovat merkittävästi Suomen nykyisiä kantoja alemmat ja matkustajatuontikiintiöt poistuvat. Alkoholiverotuksen muutos toteutetaan maaliskuun 2004 alusta. Veronalennuksen sekä alkoholin ja tupakan matkustajatuonnin oletetun lisäyksen arvioidaan vähentävän valtion verotuottoa yhteensä vajaalla ½ miljardilla eurolla.

Valtion talousarvion määrärahoiksi vuodelle 2004 ehdotetaan 37,2 mrd. euroa, jossa on lisäystä vajaat 4 prosenttia vuoden 2003 talousarvion määrärahoihin verrattuna. Hallinnonalojen menot kasvavat kuitenkin 6 prosenttia euromääräisesti ja reaalikasvuksi arvioidaan runsaat 4 prosenttia. Hallinnonalojen menojen kasvusta noin puolet johtuu voimassaolevan lainsäädännön ja edellisellä vaalikaudella tehtyjen päätösten vaatimista määrärahalisäyksistä. Nämä menojen lisäykset oli huomioitu jo helmikuussa annetuissa alustavissa kehyksissä. Toinen puoli menojen kasvusta johtuu hallitusohjelman yhteydessä ja kehyksessä päätetyistä menojen lisäyksistä sekä muille veronsaajille maksettavista tulokompensaatioista, jotka johtuvat ansiotuloerotukseen tehdyistä ja ehdotetuista kevennyksistä.

Hallitus on toukokuussa 2003 tehdyllä kehyspäätöksellään asettanut hyvinvointipalveluiden ja tulonsiirtojen kehittämiseksi tarkan ohjelman, jolla lisävoimavarat suunnataan työllisyyskehityksen parantamisen ja siten talouden kasvupotentiaalin lisäämisen näkökulmasta mahdollisimman tehokkaasti. Työttömyyden kasvun torjumiseksi lisätään aktiivisen työvoimapolitiikan toimenpiteitä kehyskauden ensimmäisinä vuosina ja käynnistetään poikkihallinnollinen työllisyysohjelma työttömyyden kovan ytimen murtamiseksi. Osana ohjelmaa käynnistetään hallinnonrajat ylittäviä työvoiman kehittämiskeskustoja. Lisäksi työmarkkinatuen tarveharkintaa lievennetään puolison tulojen osalta ja ylläpitokorvauksia korotetaan.

Palveluiden parantamiseksi kuntien valtionosuuksia lisätään 140 milj. eurolla. Tämän lisäksi kuntien verotulomenetyksiä ja kustannusten nousua kompensoidaan lisäämällä valtionosuuksia. Valtion talousarvioesitys on kuntatalouden tasapainon kannalta jokseenkin neutraali.

Lapsiin ja nuoriin panostetaan korottamalla lapsilisä sekä osoittamalla valtionosuutta lasten aamu- ja iltapäivätoimintaan ja lisäämällä nuorisotyön määrärahoja.

Määrärahat

Hallituksen työllisyystavoitteen saavuttamiseksi toteutetaan laaja-alainen yrittäjyyttä ja työllisyyttä tukeva sekä työttömyyttä vähentävä toimenpidekokonaisuus. Tämä kokonaisuus kattaa koulutuspolitiikan, T&K -panostukset, veropolitiikan, tuen tulopoliittisten ratkaisujen synnylle, työvoimapolitiikan uudistamisen sekä kaksi hallintorajat ylittävää politiikkaohjelmaa.

Valtiontalouden tasapaino

Valtion talousarvion kattamiseksi ehdotetaan valtiolle otettavaksi uutta velkaa 1,2 mrd. euroa. Koko valtiontalous on noin 0,3 mrd. euroa alijäämäinen, koska valtion budjettitalouden ulkopuolella oleviin rahastoihin arvioidaan syntyvän 0,9 mrd. euron ylijäämä. Rahastotalouden ylijäämä johtuu pelkästään valtion eläkerahaston karttumasta, jolla varaudutaan valtion työntekijöiden tulevien eläkkeiden maksuun. Valtion eläkerahaston tavoitteena on päästä vuoteen 2010 mennessä samaan varautumistasoon kuin yksityisillä eläkelaitoksilla on jo nyt.

Kansantalouden tilinpidon käsittein valtionhallinnon arvioidaan olevan alijäämäinen ½ % suhteessa bruttokansantuotteeseen vuonna 2004. Hallituksen tavoitteena on päästä valtiontalouden tasapainoon vaalikauden loppuun mennessä, mikä edellyttää tiukkaa pitäytymistä päätetyissä valtiontalouden kehyksissä sekä toimenpiteitä työllisyysasteen suotuisan kehityksen turvaamiseksi.

Taulukko 2. Budjettitalouden ja valtiontalouden tasapaino, milj. euroa

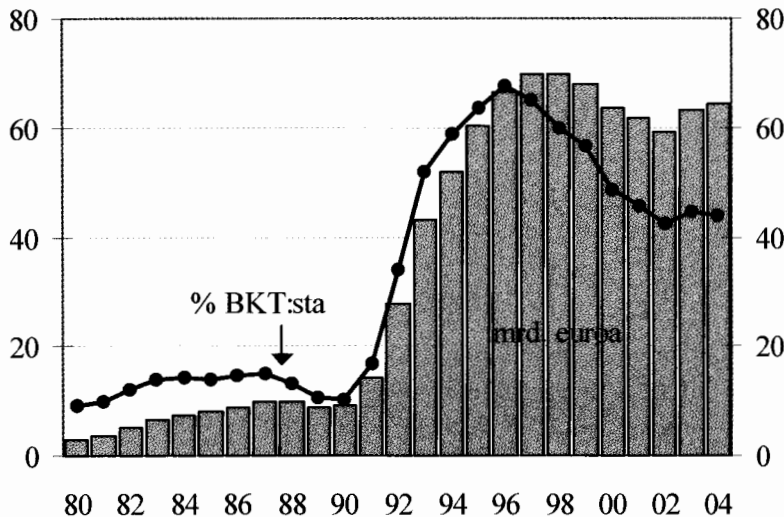
	2002 tilinpäätös	2003 budjetoitu ¹⁾	2004 esitys	2003—2004 muutos, %
Budjettitalous				
Tulot	36 353	35 169	35 881	2
Menot	34 501	36 120	37 161	3
Varsinainen alijäämä (-)	1 852	-951	-1 280	35
Velanhallinnan menot (-)	-350	-234	60	
Nettorahoitustarve (-)	1 502	-1 185	-1 220	
Rahastotalous				
Tulot	4 272	4 617	4 478	-3
Menot	3 642	3 627	3 540	-2
Nettorahoitustarve (-)	630	990	937	
Valtiontalous²⁾				
Tulot	38 977	37 957	38 664	2
Menot	36 845	38 152	38 947	2
Nettorahoitustarve (-)	2 132	-195	-283	

¹⁾ Ml. vuoden 2003 lisätalousarvio

²⁾ Budjettitalouden ja rahastojen tuloja ja menoja ei voi sellaisenaan laskea yhteen keskinäisten siirtojen vuoksi.

Valtion budjettitalouden velan korkomenoiksi arvioidaan 2,8 mrd. euroa. Tässä on laskua kuluvan vuoden varsinaisessa budjetissa arvioituihin korkomenoihin nähden 0,6 mrd. euroa.

Valtionvelka kasvaa vuonna 2003 sekä euromääräisesti että suhteessa bruttokansantuotteeseen, koska velanhallinnan kannalta tarpeettomaksi tulleen ns. repo-salkun poisto lisää tilapäisesti tilastoissa näkyvää valtionvelkaa. Valtion todelliseen velka-asemaan sillä ei ole pysyvää vaikutusta. Vuoden 2004 1,2 mrd. euron suuruisesta nettoraohoitustarpeesta huolimatta valtionvelan suhde kokonaistuotantoon alenee arvion mukaan kuluvan vuoden 44 prosentista 43½ prosenttiin. Valtionvelan nimellisarvoksi arvioidaan vuoden 2003 lopussa 63,2 mrd. euroa.

Valtionvelka

Kuvio 1. Valtionvelan kehitys

Suomen talouskehitys on jäänyt vaimeaksi myös kuluvana vuonna. Tuotannon kasvua on pitänyt yllä lähinnä yksityinen kulutus, kun taas vienti ja investoinnit ovat kehittyneet heikosti. Kulutus pysyy myös ensi vuonna kasvun keskeisenä perustana, minkä lisäksi myös nettoviennin odotetaan tuolloin tukevan kasvua. Tuleva kehitys Suomessa riippuu olennaisesti siitä, millaiseksi kansainvälinen talouskehitys muotoutuu. Talousarvioesityksen taustalla oleva ennuste perustuu näkemykselle, että talouskasvu vähitellen vahvistuu Yhdysvalloissa ja vetää mukanaan myös EU-alueen nousuun.

2. Vuosien 2003—2004 talousnäköymät

Maailman talouskasvu oli vuoden alkupuoliskolla vaisua. Vuoden alussa kansainvälistä talouskehitystä varjosti Yhdysvaltain ja Irakin välinen konflikti. Varsinainen sota jäi lyhyeksi, mutta hallinnon vaikiinnuttaminen Irakissa ja Yhdysvaltain joukkojen läsnäolo voi kes-

2.1 Kansainvälinen talous

tää pitkään. Sars-epidemian talousvaikutukset jäivät pelättyä pienemmiksi. Silti mm. lentoliikenne ja turismi kokivat suuria tappioita.

Yhdysvalloissa korot ovat poikkeuksellisen matalat ja finanssipolitiikka voimakkaasti elvyttävää. Talouden aktiviteetti ei ole siellä kovin paljoa vahvistunut, mutta talouden ongelmat, vaihtotaseen alijäämä ja julkinen velkaantuminen kasvavat. Tämä kehityssuunta ylläpitää epävarmuutta ja lisää kansainvälisen talouden haavoittuvuutta. Yksityisen kulutuksen kasvu, joka on tukenut tuotantoa, voi sekin hiipua, kun pitkien korkojen nousu hillitsee kiinnelainojen uusimista, jolla on osaltaan rahoitettu yksityistä kulutusta ja työttömyyden uhka voi lisätä kuluttajien varovaisuutta. Myös öljyn korkea hinta hillitsee kulutusta.

Uhkatekijöistä huolimatta maailmantalouden ennakoidaan piristyvän, mutta vain verkkaan. Yhdysvalloissa kasvuvauhdin ennustetaan ensi vuonna jäävän alle potentiaalin, eikä se siten yllä likikään tasolle, joka saavutettiin viime vuosikymmenen jälkipuolella. Parhaiten etenee Aasia, jossa etenkin Kiina ja Intia jatkavat ripeätä kasvuvauhtia. Japani hyötyy ympäristön talouskasvusta, mutta kestävään talouden kasvuun päästäneen vasta, kun talouden rakenteellisten ongelmien korjaaminen on saatu vakuuttavalla tavalla käyntiin. Etelä-Amerikan maiden tilanne paranee, ja Venäjä hyötyy korkeasta öljyn hinnasta. Myös Euroopassa suhdanteen suvantovaiheesta päästään eroon, mutta kasvuvauhti jäänee alle pitemmän ajan keskiarvon. Unionin laajeneminen lisäänee taloudellista aktiviteettia.

Maailmankauppa kasvoi viime vuonna 2½ %. Tänä vuonna sen kasvu yltäne 4 prosenttiin ja ensi vuonna yli 5 prosenttiin. Maailmantalouden tuotanto kasvaneen vajaat 3 ja 3½ % vuosina 2003 ja 2004.

Euroalueen talouskehitys

Toiveet euroalueen talouskasvun vauhdittumisesta tämän vuoden alkupuolella eivät ole toteutuneet, ja suhdanteiden piristyminen näyttää siirtyvän ainakin vuoden lopulle. Euron vahvistuminen on heikentänyt alueen ulkoista kilpailukykyä. Vaikeuksissa ovat olleet etenkin suuret jäsenmaat, joissa kasvu on jäänyt vaatimattomaksi ja työttömyys on alkanut kohota. Niiden on myös vaikeaa sopeutua vakaus- ja kasvusopimuksen ehtoihin, sillä ne ovat joko ylittäneet tai vaarassa ylittää sopimuksen kriittisen 3 prosentin julkisen talouden alijäämärajan.

Euron vahvistuminen ja tuontihintojen lasku ovat lisänneet alueen ostovoimaa, mutta talousnäkymien epävarmuus ja työttömyyden uhka ovat rajoittaneet yksityisen kulutuksen kasvua. Euroalueen tuotanto tuskin kasvaa tänä vuonna puolta prosenttia enempää.

Kansainvälisen talustilanteen asteittainen kohoneminen heijastuu myös euroalueelle nopeampana kysynnän kasvuna. Mitään kovin mittavaa kasvun nopeutumista ei kuitenkaan ole vielä ensi vuonna näköpiirissä, koska euroalue ei kovin helposti näytä kykenevän saamaan aikaan kasvua omin voimin. Talous on vain osittain

kyennyt hyödyntämään sen kasvupotentiaalin, minkä yhdentymisen voisi aikaansaada. Tuotannon odotetaan kasvavan ensi vuonna euroalueella keskimäärin noin 1½ %.

Ulkomainen vientikysyntä vauhditti viime vuonna kokonaistuotannon kasvua merkittävästi. Kotimaisen kysynnän vaikutus talouden kehitykseen sen sijaan laimeni, sillä julkista kulutusta lukuun ottamatta lopputuotekysynnän kasvu hidastui ja investoinnit jopa supistuiivat, ensimmäistä kertaa kahdeksaan vuoteen.

Kuluvan vuoden ensimmäisellä vuosineljänneksellä kotimainen kysyntä jatkui vaimeana, ja kun kansainvälisestä taloudestakaan ei tullut enää vetoapua, kokonaistuotanto supistui edellisestä neljänneksestä runsaan prosentin. Tiedot toiselta vuosineljännekseltä ennakoivat kuitenkin parempaa kulutuskysyntää, mutta vientikysyntä on ollut edelleen heikkoa, vaikka kansainvälinen tilanne on selkiintynyt talven jälkeen.

Kokonaistuotannon arvioidaan lisääntyvän tänä vuonna runsaan prosentin, jonka saavuttaminen edellyttää kuitenkin kasvun selvää nopeutumista vuoden loppupuoliskolla; yritysten vientinäkymien tulisi parantua merkittävästi sen ohella, että yksityiset kulutusmenot lisääntyvät reipasta vauhtia. Kansainvälisen kysynnän ennakoitu kohentuminen lisää myös yritysten investointitarpeita ja mikäli vientikysyntä edelleen vahvistuu, kokonaistuotannon kasvun arvioidaan saavuttavan ensi vuonna 2,4 %.

Työvoiman kysyntä on kuluvana vuonna hieman pienempi kuin v. 2002, mutta kääntyy nousuun ensi vuonna. Työpaikat vähenevät alkutuotannossa sekä teollisuudessa ja lisääntyvät palveluissa. Työllisten osuus työikäisestä väestöstä (15—64 -vuotiaat) alenee tänä vuonna 67,5 prosenttiin ja nousee 67,6 prosenttiin v. 2004. Työvoiman tarjonnan kasvu on hidasta. Työttömyysaste on tänä vuonna keskimäärin 9,3 % ja alenee ensi vuonna 9,1 prosenttiin. Työttömyys on pääosin rakenteellista ja alueelliset työttömyyserot ovat huomattavat.

Joulukuussa 2002 allekirjoitetun tulopoliittisen sopimuksen mukaisten palkankorotusten kustannusvaikutus oli kuluvan vuoden maaliskuun alusta 2,9 %; maaliskuun 2004 alusta niiden kustannusvaikutus on 2,2 %. Kun palkkaliukumien arvioidaan pysyvän suunnilleen viime vuosien keskimääräisellä tasolla, palkansaajien ansio-
tasoindeksi kohoaa tänä vuonna keskimäärin 3,9 % ja v. 2004 keskimäärin 3,4 %. Sopimuskausi päättyy 15.2.2005.

Inflaatiovauhti on alkuvuodesta pysytellyt euroalueen keskimääräistä tasoa hitaampana. Kotimaisista tekijöistä palkkakustannukset kohoavat viimevuotista enemmän, asuntohintojen nousu sen sijaan hidastuu. Keväällä jyrkästi alentuneet raakaöljyn maailmanmarkkinahinnat kääntyivät kesän kuluessa uudelleen nousuun, mutta vahvistuneen euron vuoksi kansainvälisestä kehityksestä johtuvat hin-

2.2 Suomen kansantalouden kehitys

Työllisyys

Inflaatio

tapaineet näyttävät jäävän vähäisiksi. Kuluttajahintaindeksi kohoaa kuluvana vuonna keskimäärin 1,2 %. Lähinnä alkoholijuomien hintojen alentamisen vuoksi inflaatio hidastunee v. 2004 arviolta 0,7 prosenttiin.

Vaihtotase

Kansainvälisen talouden epävakaus ja vahva euro heikensivät vientikysyntää alkuvuonna. Vaikka kysyntä vuoden loppua kohden hieman kohenee, viennin määrän kasvu hidastuu tänä vuonna 1½ prosenttiin. Vientihintojen alenemisen takia viennin arvo supistuu 1½ %. Ensi vuonna viennin määrän kasvun odotetaan vilkastuvan viiteen prosenttiin samalla kun hintojen laskun hidastuminen nostaa myös viennin arvon kasvuun.

Tuonnin määrä lisääntyy tänä vuonna vajaa 2 %. Kohonneen öljyn hinnan vuoksi tuontihintataso heikkenee vain hieman ja tuonnin arvo nousee runsaan prosentin. Kotimaisen tuotannon vilkastumisen seurauksena tuonnin määrän kasvu nopeutuu ensi vuonna neljään prosenttiin. Vaihtotaseen ylijäämä pienenee tänä vuonna hieman, mutta alkaa ensi vuonna jälleen suurentua.

Taulukko 3. Kansantalouden kehitys vuosina 2000—2004

	2000	2001*	2002*	2003**	2004**
Bruttokansantuote käyvin hinnoin, mrd. euroa	130,1	135,2	139,7	143,1	147,6
Bruttokansantuote, määrän muutos, %	5,1	1,2	2,2	1,2	2,4
Työttömyysaste, %	9,8	9,1	9,1	9,3	9,1
Työllisyysaste, %	66,9	67,7	67,7	67,5	67,6
Kuluttajahintaindeksi, muutos, %	3,4	2,6	1,6	1,2	0,7
Pitkät korot (valtion obligaatiot, 10 v), %	5,5	5,0	5,0	4,0	4½

Yksityinen kulutus

Yksityisten kulutusmenojen kasvu hidastui viime vuonna 1½ prosenttiin. Kulutus ylitti kuitenkin kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen kasvun, mikä alensi säästämistä. Palveluihin käytetyt menot lisääntyivät vain vähän, kun taas kestokulutustavaroiden, mm. autojen, kysyntä lisääntyi vuoden loppua kohti merkittävästi.

Kuluttajien luottamus oman taloutensa myönteiseen kehitykseen on edellisvuoden tasolla, vaikka näkemykset koko taloudesta ovat hieman vuodentakaista heikommat. Kuluvan vuoden aikana tehdyt veropäätökset ovat vaikuttaneet positiivisesti erityisesti autonostopäätöksiin, ja kestokulutuksen arvioidaan lisääntyvän liki kaksinumeroisesti tänä vuonna. Muu kulutus saa vetoapua ostovoiman kasvusta, jota lisäävät ansiotulojen edellisvuotta nopeampi nousu ja niiden verotuksen keventyminen sekä inflaation hidastuminen.

Yksityisen kulutuksen arvioidaan lisääntyvän tänä vuonna käytettävissä olevien reaalityulojen kasvun verran, 2½ %.

Viime vuosina poikkeuksellisen matalaksi laskeneen säästämisteen johdosta kulutuksen kasvu jäänee ensi vuonna reaalityulojen kasvua vaimeammaksi, 2¾ prosenttiin.

Investoinnit supistuvat kuluvana vuonna 3 %, kun erityisesti kone- ja laiteinvestoinnit sekä tuotannolliset talonrakennusinvestoinnit jäävät vähäisiksi. Asuinrakennusinvestoinnit sitä vastoin lisääntyvät matalan korkotason vahvistaman asuntokysynnän ansiosta, ja maa- ja vesirakennusinvestointien kasvua ylläpitävät suuret tie- ja ratahankkeet. Vuonna 2004 investoinnit pysyvät ainakin tämänvuotisen suuruisina, sillä asuinrakennus- sekä maa- ja vesirakennusinvestointien kasvu jatkuu, kone- ja laiteinvestoinnit supistuvat enää vähän ja myös tuotannollisten talonrakennusinvestointien aallonpohja alkaa olla sivuutettu.

Investoinnit

Talouden pitkittynyt hitaan kasvun jakso on vuoden 2000 jälkeen heikentänyt julkisen sektorin tulopohjan kehitystä. Kun verotusta on lisäksi kevennetty ja etuuksia ja julkisia velvoitteita sekä samalla julkisia menoja on kasvatettu, niin julkisen sektorin rahoitusylijäämät ovat pienentyneet. Heikentymisen odotetaan jatkuvan tänä ja ensi vuonna.

2.3 Julkisen talouden näkymät

Kansantalouden tilinpidon mukaan valtionhallinnon ylijäämä kokonaistuotantoon suhteutettuna on sulamassa pois v. 2003 ja ensi vuonna alijäämän ennakoidaan kohoavan lähes miljardiin euroon. Paikallishallinnon eli kuntien ja kuntayhtymien talous on ollut alijäämäinen vuodesta 2001 lähtien ja tilanne pysyy ennallaan tänä ja ensi vuonna. Työeläkerahastot pitävät koko julkisen talouden silti selvästi ylijäämäisenä myös vuoden 2004 jälkeen.

Julkisen sektorin ylijäämä suhteessa kansantuotteeseen on tänä vuonna EU-komission ennusteen mukaan yhä suurempi kuin muissa EU-maissa, mutta sekä valtio että kunnat näyttävät olevan lähivuosina pakotettuja kasvattamaan velkaansa. Tämä kuvastaa taloustilanteen vaikeutumista ja heikentää julkisen talouden pidemmän aikavälin kestävyyttä.

Taulukko 4. Julkisen talouden keskeisiä tunnuslukuja kansantalouden tilinpidon mukaan

	1999	2000	2001*	2002*	2003**	2004**
	suhteutettuna bruttokansantuotteeseen, %					
Verot ja sosiaaliturvamaksut	46,5	47,6	45,7	45,8	44½	44
Julkisyhteisöjen menot	52,1	49,0	49,1	50,0	50½	50½
Nettoluotonanto	2,2	7,1	5,2	4,2	2,3	1,7
Valtionhallinto	-0,8	3,4	2,0	1,4	0,0	-0,6
Paikallishallinto	-0,1	0,3	-0,4	-0,3	-0,5	-0,5
Työeläkelaitokset	2,9	3,2	3,5	3,0	3,0	2,9
Muut sosiaaliturvarahastot	0,1	0,2	0,1	0,0	-0,2	-0,1
Perusjäämä ¹⁾	3,8	8,1	5,9	4,4	2,4	1,6
Julkisyhteisöjen velka	47,0	44,6	44,0	42,7	44½	44½
Valtionvelka	56,7	48,7	45,7	42,4	44	43½

1) Nettoluotonanto ilman nettokorkomenoja

Julkisyhteisöjen ylijäämä supistuu ja jää ensi vuonna 1½ prosenttiin suhteessa kansantuotteeseen. Valtio ja paikallishallinto ovat kumpikin alijäämäisiä, ja ylijäämä on kokonaan työeläkerahastojen varassa. Verotulot eivät juurikaan kasva, kun yhteisöveron tuotto on normalisoitumassa huippuvuosien jälkeen, minkä lisäksi viime vuoden verotuottoja poikkeuksellisesti lisänneet ajoitustekijät jäävät pois. Henkilöverotuksen puolella veropohja jatkaa maltillista kasvua. Veroasteen kokonaisuudessaan arvioidaan alentuvan tänä ja ensi vuonna yhteensä lähes 2 prosenttiyksiköllä. Julkisten menojen kasvu hidastuu, mutta menot suhteessa kansantuotteeseen ylittävät 50 %. Finanssipolitiikka jatkuu verotuksen kevenemisen ja menojen kasvun johdosta kumpanakin vuonna elvyttävänä.

Julkisen talouden suurimmat haasteet ovat menopolitiikassa, mitä verotuksen alentamispaineet edelleen korostavat. Vaatimukset julkisten palvelujen ja etuuksien parantamiseksi ovat suuret 1990-luvun säästöjen jäljiltä. Menopaineita lisäävät eräiden julkisten alojen kohonneet palkkavaatimukset. Kohonneiden terveydenhoidon kustannusten vuoksi KELA:n sairausvakuutuskorvaukset ovat nopeassa kasvussa.

Ylivoimaisesti suurin julkisen talouden haaste tulee kuitenkin eläkemenojen paisumisesta, vaikka yksityistä sektoria koskevilla eläkeratkaisuilla ongelmaa osaltaan lievitettiin. Julkisen sektorin osalta vastaavat muutokset on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä 2003. Eläkemenojen kasvu on jo hieman nopeutunut eläkeväestön määrän kohoamisen takia, mihin vaikuttaa myös varhais- ja osa-aikaeläkkeiden jatkuva kasvu.

Valtionhallinto

Valtion menot kasvavat kuluvana vuonna reaalisesti noin 3 prosenttia. Erityisesti tulonsiirrot kunnille ja sosiaaliturvarahastoille kasvavat palvelujen laajentamisen ja kasvavien sosiaalietuuksien rahoittamiseksi. Lisäksi valtionapuja kunnille kasvattaa tuloverotuksen kevennysten kompensatio. Talousarvioesityksen mukaan valtion menot kasvavat reaalisesti myös ensi vuonna.

Valtion tulot vähentyvät tänä vuonna hieman. Välillisten verojen tuoton arvioidaan kasvavan melko hitaasti ja tuloveronkevennykset hidastavat verotuottojen kasvua myös v. 2004. Veropaineiden realisoitumisen ja veropohjan hitaan kasvun takia valtion tulojen ei odoteta juurikaan kasvavan ensi vuonna.

Valtion viime vuoden ylijäämä on tänä vuonna lähes häviämässä ja alijäämä kasvaa ennusteen mukaan ensi vuonna ½ prosenttiin suhteessa kansantuotteeseen.

Paikallishallinto

Kuntatalous pysyy tänä ja ensi vuonna edelleen alijäämäisenä. Tänä vuonna kuntien verotulotulokertymä on supistumassa vuoden 2002 poikkeuksellisen korkealta tasolta. Kuntien menojen kasvu hidastuu tänä vuonna myös tuntuvasti, mutta verotulojen kasvun hiipumisen takia kunnallistalouden rahoitustilanne on vaikea. Kuntien talous pysyy kireänä ensi vuonna, vaikka hallitus lisää valtionosuuksia hallitusohjelman mukaisesti. Kuntien väliset taloudelliset

erot pysyvät suurina ja alijäämät ovat muodostuneet useille kunnille pysyviksi, mikä korostaa rakenteellisten uudistusten välttämättömyyttä.

Kuntien kova investointitahti on taittumassa rahoitustilanteen heikennyttyä ja kuntien investointien arvioidaan kuluvana vuonna supistuvan, mikä tervehdyttäisi osaltaan kuntien taloutta. Tarve kehittää palvelurakenteita ja tätä kautta parantaa palvelutuotannon kustannustehokkuutta on mittava.

Sosiaaliturvaetuuksien ja avustusten kasvuvauhti hidastuu hieman tänä vuonna. Sosiaaliturvamaksukertymä kasvaa pari prosenttiyksikköä hitaammin kuin etuudet. Työnantajien keskimääräiset sotu-maksuprosentit alenivat tänä vuonna hieman, mutta palkansaa- jien keskimääräiset maksut pysyivät ennallaan. Eläkeläisten ylimääräinen 0,4 prosenttiyksikön sairausvakuutusmaksu poistui. Työttömyysvakuutusrahaston vaje katetaan suhdannepuskurirahasto- ta purkamalla. Rahastoivan työeläkejärjestelmän ansiosta sosiaali- turvarahastojen ylijäämä suhteessa kokonaistuotantoon pysyy suunnilleen edellisvuoden tasolla (3 % BKT:sta). Kansaneläkelaitoksen alijäämä katetaan valtion budjetista ns. takuusuorituksina. Lisäksi Kansaneläkelaitoksen rahoitukseen ohjataan arvonlisäveron tuottoa miljardi euroa vuodessa.

Työeläkemenojen kasvuvauhti on v. 2003 noin 6 %. Menojen kasvuvauhtia jarruttaa TEL-indeksin nousun hidastuminen. Myön- teisenä asiaa voidaan nähdä työttömyyseläkemenojen kääntymisen laskuun. Osa-aikaeläkkeelle siirtymistä on hidastanut alaikära- jan nostaminen 56 vuodesta 58 vuoteen. Vanhuuseläkkeelle siirry- tään edelleen hyvin yleisesti varhaiseläkkeiden kautta. Vuonna 2003 Suomessa täyttää 65 vuotta 53 000 ihmistä, tästä ikäluokasta oli täysiaikaisella eläkkeellä vuoden 2002 lopussa jo 83 %.

Työeläkemenojen kasvuvauhti säilyy v. 2004 noin 6 prosentin paikkeilla ja ylijäämä noin 3 prosenttina suhteessa kokonaistuotan- toon. Työeläkemaksuprosenttien odotetaan hieman nousevan koska syksyn 2002 eläkesopimukseen kirjatun lauselman mukaan eläkkei- den rahastointia lisätään vuoteen 2013 mennessä. Valtion takuusuor- itukset KELA:lle kasvavat ensi vuonna 0,8 mrd. euroon. Työttö- myysturvarahaston alijäämä supistuu 0,1 mrd. euroon.

Hallituksen talouspolitiikan tärkeimpänä tavoitteena on työllisyy- den lisääminen vähintään 100 000 hengellä vaalikauden loppuun mennessä. Tämä on välttämätöntä, jotta seuraavan vaalikauden lop- puun mennessä päästäisiin 75 prosentin työllisyysasteeseen. Vain tällä tavalla voidaan kestävästi turvata hyvinvointipalveluiden ja tu- lonsiirtojen edellyttämä rahoituspohja.

Työllisyystavoite edellyttää talouspolitiikan linjan jatkamista, joka edistää vakaata talouskasvua, parantaa hyödyke-, pääoma- ja työmarkkinoiden toimivuutta sekä turvaa kansainvälisesti kilpailu-

Sosiaaliturvarahastot

3. Talousarvioesityksen talouspoliittiset lähtö- kohdat ja tavoitteet

kykyisen toimintaympäristön yritystoiminnalle. Työllisyyden kohentaminen ja valtiontalouden velkaantuneisuuden vähentäminen ovat keskeisiä talouspolitiikan tavoitteita, joilla pyritään varautumaan väestön ikääntymisestä ja talouden voimistuvasta kansainvälistymisestä aiheutuviin julkisen talouden meno- ja veronalennuspaineisiin.

3.1 Finanssipolitiikan tavoitteet

Hallitus pyrkii finanssipolitiikassaan siihen, että valtiontalous pysyy vahvana, jotta julkinen talous voisi lähivuosikymmeninä selviytyä väestön ikääntymisen myötä kasvavista vastuistaan ilman kohtuutonta tulevien sukupolvien harteille tulevaa rahoitustaakkaa. Julkisessa taloudessa olevaa kapeaa liikkumatilaa käytetään tarkoin harkiten talouden kasvupotentiaalia parantaviin ja hyvinvointijärjestelmän toimintaa tukeviin menolisäyksiin sekä maltillisiin veronalennuksiin. Julkisen talouden rakenteita pyritään samanaikaisesti kehittämään kestävämmäksi ja tehokkaammaksi.

Valtiontalouden kestävyuden turvaaminen edellyttää, että valtionvelan suhde bruttokansantuotteeseen alenee. Tämän varmistamiseksi hallituksen tavoitteena on hallitusohjelman mukaisesti, että valtiontalous on vaalikauden lopulla kansantalouden tilinpidon mukaisesti tasapainossa. Julkiseen talouteen kokonaisuutena muodostuisi tällöin noin kolmen prosentin suuruinen ylijäämä suhteessa bruttokansantuotteeseen. Suhdanneluonteiset tai muutoin tilapäiset poikkeamat valtiontalouden tasapainoon tähtäävältä uralta voidaan sallia, mikäli ne eivät vaaranna valtion velkasuhteen alenemistä.

Toukokuussa eduskunnalle selontekona annettu kehyspäätös tarkentaa linjausta. Siinä sitoudutaan menoja vähentäviin ja muihin korjaaviin toimenpiteisiin, mikäli valtiontalouden alijäämä uhkaa nousta yli $2\frac{3}{4}$ prosentin suhteessa kokonaistuotantoon.

Asetetut finanssipolitiikan tavoitteet ovat vaativia ja niiden toteuttamiseksi tarvitaan tiukan menokurin lisäksi kansantalouden kasvuperustaa vahvistavaa talous- ja rakennepolitiikkaa. Hallituksen työllisyystavoitteen toteutuessa tiukka menotalous mahdollistaa valtiontalouden tasapainon palauttamisen.

Tavoitteeksi asetetun valtiontalouden tasapainon saavuttamiseksi hallitusohjelmaan on kirjattu budjettitalouden menojen kehitystä ohjaava sitova linjaus koko hallituskaudeksi. Omaksutulla tiukalla menosäännöllä kytketään myös lisäbudjetit menokaton piiriin. Uudistus lisää budjettipolitiikan läpinäkyvyyttä, kun päätösperäiset muutokset menoissa voidaan paremmin erottaa suhdanne- ja muusta talouskehityksestä aiheutuneista muutoksista.

Asetetut tavoitteet ovat haasteellisia sillä kansainväliseen talouskehitykseen liittyy suuria epävarmuuksia ja kotimaassa talouden kasvun mahdollisuudet heikkenevät työikäisen väestön määrän kääntyessä vähitellen laskuun. Tavoitteiden saavuttamista edesauttavat kuitenkin viime vuosina toteutetut rakenteelliset uudistukset

talouden joustavuuden ja vakauden lisäämiseksi. Myös tulopolitiikka näyttää pysyvämmin sopeutuneen euroalueen edellyttämään, kilpailukyvyn turvaavaan palkkamalttiin.

Taloukasvun ja työllisyyden edistäminen ovat keskeisiä vaikutuksia veropoliittisissa ratkaisuisa. Kansainvälisesti kilpailukykyisellä verojärjestelmällä voidaan parhaiten turvata korkea työllisyys ja hyvinvointipalvelujen kestävä rahoituksen edellyttämät verotuotot myös pitkällä aikavälillä.

Veroratkaisuisa on varauduttava kansainvälisen verokilpailun kiristymiseen ja erityisesti liikkuvien veropohjien kaventumiseen. EU:n laajentuminen lisää verokilpailun paineita. Ensi vuonna tämä koskee erityisesti alkoholin ja tupakkatuotteiden verotusta.

Työn verotuksen keventämisestä huolimatta palkansaajan verokiila on Suomessa edelleen korkea. Korkea verokiila – tuloverojen, työntekijän ja työnantajan maksamien sosiaaliturvamaksujen sekä kulutusverojen osuus työvoimakustannuksista – vähentää myös kannustimia panostaa osaamisen ja inhimillisen pääoman ylläpitämiseen ja lisäämiseen. Tällöin hyväkään koulutuksen tarjonta ei yksin riitä takaamaan monipuolisen osaamisen syntymistä ja pysymistä Suomessa, etenkin kun myös rajaveroasteet ovat kansainvälisesti korkeat.

Veropoliittisia ratkaisuja tehtäessä on myös huomioitava työvoiman kansainvälisen liikkuvuuden lisääntyminen, mikä voimistaa verokilpailua osaavasta työvoimasta ja lisää ansiotulojen rajaveroasteen alentamispainetta.

Korkea verokiila haittaa myös palvelusektorin yrittäjyyden ja työllisyyden kasvua. Tällöin hyvinvointipalveluiden ja tulonsiirtojen rahoituksen turvaamisen kannalta välttämätön työllisyysasteen nostaminen vaikeutuu. Verokiilan alentaminen onkin lähivuosien ja –vuosikymmenten pysyvä haaste. Haasteen kohtaaminen muuttuu entistä vaikeammaksi väestön ikärakenteen heikentyessä ja työeläkemaksurasituksen kasvaessa.

Taloukasvun työllistävyuden parantamiseksi verokiilaa on kaivennettava erityisesti matalapalkkaiselta työltä, jossa tulonsiirtojen ja käyttäjämaksujen muutos huomioiden marginaalivero on korkeimmillaan.

Koska lähivuosien veropolitiikka ei voi perustua oletukselle, että nopea talouskasvu luo tilaa mittaville veronkevennyksille, kevenysten vastapainoksi tarvitaan työllisyysasteen nostamiseen ja työtömyysasteen alentamiseen tähtäviä rakenteellisia uudistuksia sekä vahvaa sitoutumista tehtyyn kehyspäättökseen, jotta julkisen talouden tasapaino ei liiaksi heikkene.

3.2 Veropolitiikan tavoitteet

3.3 Julkisen talouden kestävyys

Tämän vuosikymmenen aikana valtaosa suurista ikäluokista ylittää nykyisen keskimääräisen eläkkeellesiirtymisiän. Työllisyysastetta ja kansantalouden tuottavuutta onkin kyettävä nostamaan, jotta vähenevä työvoiman tarjonta ei muodostuisi talouskasvun esteeksi. Hallitusohjelma on toteutettava niin, että toimenpiteet tukevat parhaalla mahdollisella tavalla sen päätavoitetta, työllisyyden lisäämistä.

Hallituksen asettama tavoite lisätä työllisyyttä vähintään 100 000 hengellä vaalikauden loppuun mennessä edellyttää, että työllisyysaste kääntyy jälleen nousuun ja kasvaa jatkossa keskimäärin vajaalla prosenttiyksiköllä vuosittain. Tämä kasvu vastaisi vuosien 1995—2001 tapahtunutta keskimääräistä nousuvauhtia.

Työllisyysastetavoitteen saavuttamiseksi työllisyyttä olisi kyettävä kasvattamaan kaikissa ikäryhmissä painopisteen ollessa selvästi nuorten ja ikääntyneiden työllisyyden parantamisessa. Tämä on välttämätöntä myös valtiontalouden tasapainon saavuttamiseksi, velkaantuneisuuden alentamiseksi ja hyvinvointipalvelujen rahoituksen turvaamiseksi.

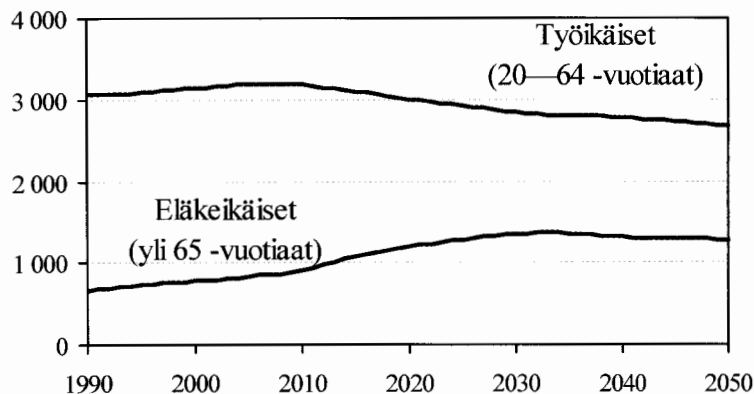
Talouskasvun ja työllisyyden vahvistamiseen tähtäävä hallituksen talouspolitiikka perustuu osaamisen, yrittäjyyden ja muiden kasvun edellytysten vahvistamiseen. Tuottavuuden ja kilpailukyvyn parantamiseksi tutkimus- ja tuotekehityksen edistäminen, koulutustason kohottaminen, vakaan talous- ja ansiokehityksen tukeminen ja julkisen sektorin tehokkuuden kehittäminen ovat avainasemassa. Sekä yksityisen että julkisen sektorin tuottavuuden nostamiseksi uuden teknologian sovellusten entistä nopeampi ja laaja-alaisempi hyödyntäminen on välttämätöntä.

Ylivoimaisesti tärkein tulevaisuuden haaste on väestön ikääntyminen ja siitä aiheutuvat kasvavat vastuut julkiselle taloudelle. Suomen väestö ikääntyy vuoteen 2030 mennessä nopeinta vauhtia Euroopassa. Työikäinen väestö (20—64 -vuotiaat) alkaa vähentyä vuonna 2010. Tätä ei ole Suomessa tapahtunut kahtena viime vuosikymmenenä kuin poikkeusoloissa.

Vuoteen 2030 mennessä työikäisen väestön arvioidaan supistuvan peräti 330 000 hengellä, kun saman ajan kuluessa eläkeikäisen väestön, yli 65-vuotiaiden, määrän arvioidaan lisääntyvän 540 000 hengellä. Tämän seurauksena vanhushuoltosuhte likimain kaksinkertaistuu vuoteen 2030 mennessä.

Väestön ikääntymisen vaikutukset julkiseen talouteen

Kuvio 2. Väestön
ikärakenteen muutos
(1 000 henkeä)

Eläkeikäisen väestön määrän voimakas kasvu aiheutuu suurten ikäluokkien siirtymisestä eläkeikään sekä eliniän jatkuvasta pitene-
misestä. Vuoteen 2050 mennessä suomalaisten eliniän arvioidaan
pitenevän lähes 5 vuodella nykyisestä.

**Taulukko 5. Vanhushuoltosuhte, yli 65 -vuotiaat suhteessa työkäiseen väestöön
(20–64 -vuotiaat), %**

	2000	2010	2020	2030	2040	2050
	24,8	28,4	39,8	47,4	47,4	48,2

Työkäisen väestön supistuminen merkitsee kansantalouden kas-
vu- ja julkisen talouden rahoitusmahdollisuuksien heikkenemistä.
On vaarana, että Suomi siirtyy muiden EU-maiden kanssa pysy-
vämmiin hitaan talouskasvun aikaan. Työvoiman määrän kääntyessä
laskuun, tuotanto voi kasvaa vain työn tuottavuuden nousun ansios-
ta.

Taulukko 6. Kansantuotteen keskimääräinen kasvuvauhti vuodessa, %

	1900—2006	2007—2020	2021—2030	2031—2040	2041—2050
Työlliset	0,5 ¹⁾	-0,2	-0,4	-0,3	-0,3
Tuottavuus	2,7	2,1	1,75	1,75	1,75
BKT	3,2	1,9	1,4	1,5	1,5

¹⁾ Tehdyt työtunnit

Lisäksi väestön ikääntyminen merkitsee julkisten menopaineiden
kasvua. Ennusteiden mukaan nopeimmin kasvavat tulevaisuudessa
eläke- ja hoivamenot. EU:n talouspoliittiselle komitealle laadittujen
laskelmien mukaan näiden menojen yhteenlaskettu osuus suhteessa

bruttokansantuotteeseen lisääntyy vuoteen 2040 mennessä 6—7 prosenttiyksiköllä.

Taulukko 7. Väestön ikärakenteen vaikutus julkisiin menoihin, % bruttokansantuotteesta

	2000	2010	2020	2030	2040	2050
Eläkkeet	10,7	11,7	13,3	14,7	14,6	14,5
Terveystenhoito	4,6	4,9	5,2	5,6	5,7	5,8
Pitkäaikaishoito	1,6	1,9	2,2	2,7	3,3	3,3
Yhteensä	16,9	18,5	20,7	23,0	23,6	23,6

Suomi ikääntyy muuta Eurooppaa nopeammin, mutta on myös varautunut useimpia EU-maita paremmin tähän:

— Työeläkkeitä on rahastoitu sekä yksityisellä että julkisella sektorilla. Eläkkeiden rahastoinnin ansiosta eläkemaksujen nousupaine jää olennaisesti pienemmäksi kuin eläkemenojen, kun osa eläkemenoista voidaan rahoittaa eläkerahastojen tuotoilla.

— Viimeisen kymmenen vuoden aikana on tehty useita eläkeuudistuksia, jotka vahvistavat eläkejärjestelmän rahoituksen kestävyttä mm. kannustamalla pitempiin työuriin.

— Valtio on 1990-luvun alun laman jälkeen vähentänyt velkaantuneisuuttaan ja siten korkomenojaan. Tällä tavoin on luotu tilaa hoivamenojen tulevalle kasvulle.

— Julkisen talouden rahoitus pohjaa on vahvistettu kasvua ja työllisyyttä tukevalla talouspolitiikalla.

Samanaikaisesti huolta kuitenkin aiheuttavat Eläketurvakeskuksen laskelmat, joiden mukaan eläkkeelle siirtymisikä ei ole viime vuosina noussut lainkaan.

Valtiovarainministeriössä on arvioitu julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyttä skenaariolaskelmilla, jotka huomioivat väestön ikärakenteen muutokseen liittyvän menokasvun. Laskelmat olettavat veroasteen pysyvän ennallaan ja siten muita veroja laskettavan työeläkemaksujen noustessa.

Peruslaskelmassa oletetaan työllisyysasteen nousevan 68 prosenttiin vuonna 2007 ja edelleen 73 prosenttiin vuoteen 2050 mennessä. Laskelman mukaan julkinen talous painuisi alijäämäiseksi vuonna 2020. Sen jälkeen alijäämä kasvaisi niin, että se olisi 3½ % vuonna 2030 ja vuonna 2050 peräti 10 % suhteessa kokonaistuotantoon.

Työeläkerahastojen talous pysyisi peruslaskelmassa ylijäämäisenä koko tarkastelukauden ajan. Vastaavasti muu julkinen talous – lähinnä valtio ja kunnat – olisi alijäämäinen. Kasvavan alijäämän takia valtion ja kuntien yhteenlaskettu bruttovelan suhde kokonaistuotantoon nousisi vajaasta 50 prosentista vuonna 2007 lähes 100 prosenttiin vuonna 2030 ja lähes 200 prosenttiin vuonna 2050. Perusvaihtoehdossa valtion ja kuntien talous siten ei ole kestäväällä pohjalla.

Tavoitelaskelmassa, jossa työllisten määrä nousee 100 000 hengellä vaalikauden loppuun mennessä, julkinen talous olisi 3½ - 3 %

Hyvinvointiyhteiskunnan rahoitusperustan kestävyys

ylijäämäinen suhteessa kokonaistuotantoon vuoteen 2020 saakka. Ylijäämä olisi myös tässä vaihtoehdossa kokonaan työeläkerahastojen varassa. Vuoden 2020 jälkeen julkisen talouden ylijäämä alkaisi kuitenkin pienentyä niin, että julkinen talous kääntyisi alijäämäiseksi vuonna 2035 ja tarkastelukauden lopussa vuonna 2050 alijäämä olisi noin 1½ % suhteessa kokonaistuotantoon.

Tavoitelaskelmassa julkisen talouden velkasuhde alenisi nykytasoltaan vuoteen 2020 saakka, mutta kääntyisi sen jälkeen kasvuun ja olisi tarkastelukauden lopussa lähes 80 %.

Tavoitevaihtoehtoa kuvaavassa laskelmassa julkisen talouden rahoitus olisi peruslaskelmaa merkittävästi kestävämmällä pohjalla ja väestön ikääntymisestä aiheutuva julkisten menojen kasvu pystyttäisiin rahoittamaan ilman suuria verojen korotuksia.

Vaikka vuosikymmenten päähän liittyviin laskelmiin liittyy suuria epävarmuuksia, ne kuitenkin osoittavat julkisen talouden liikumatilan olevan väestön ikääntymiskehityksen vuoksi lähivuosikymmeninä varsin pieni suotuisankin työllisyyskehityksen oloissa. Liikumatilaa kaventaa lisäksi julkisen sektorin taipumus muuta taloutta hitaampaan tuottavuuskehitykseen. On kuitenkin selvää, että mitä nopeammassa tahdissa työllisyysaste saadaan nousemaan ja valtion ja kuntien taloudet vakautettua, sitä paremmat ovat mahdollisuudet vastata väestön ikääntymisestä aiheutuvaan haasteeseen.

Hallitusohjelmassa on asetettu tavoitteeksi julkisen hallinnon ja palvelujen tuottavuuden ja tehokkuuden lisääminen. Tämä on tärkeää hyvinvoinnin ja julkisen talouden tasapainon turvaamiseksi myös pidemmällä aikavälillä.

Hallituksen lähtökohtana on, että julkisten hyvinvointipalvelujen tehostamiseen tähtäävät toimenpiteet suunnitellaan julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyyttä vahvistaviksi. Hallitus toteuttaa tehokkuutta lisääviä rakenteellisia toimenpiteitä ja käynnistää niiden tueksi hallinnonalakohtaiset tuottavuusohjelmat. Uudistusten painopisteenä on palvelutuotannon rakenteiden ohella palvelujen ohjaamisen ja niiden rahoittamisen kehittäminen.

Valtion ja kuntien välisiä suhteita on kehitettävä palveluiden tuotannon ja rahoituksen pitkäjänteisen kehittämisen ja vakauden turvaamiseksi. Peruspalveluohjelma ja siihen liittyvä vuosittainen peruspalvelubudjetti ovat julkisen palvelutuotannon turvaamiseen tähtäviä uudistuksia. Menettelyyn siirtyminen aloitettiin jo päätetäessä valtiontalouden kehyksistä vuosille 2004—2007. Hallituksen tarkoituksena on kuntien rahoitus- ja valtionosuusjärjestelmän uudistaminen siten, että se astuu voimaan vuonna 2005. Uudistuksen keskeisenä tavoitteena on palvelurakenteiden ja niiden tuottamistapojen uusiminen sekä kuntien välisen yhteistyön edistäminen.

Julkisen hallinnon
tuottavuus

3.4 EU:n talouspoliittiset linjaukset

Euroalueen yhteistä talousstrategiaa koskevilla linjauksilla on pyritty vahvistamaan maiden talouspolitiikkaan ja vakaus- ja kasvusopimukseen kohdistuvaa luottamusta. Taustalla ovat julkisen talouden ongelmat, joihin eräissä euroalueen maissa on ajauduttu talouspolitiikan virheiden ja laskusuhdanteen vuoksi. ECOFIN-neuvosto on todennut, että Portugalissa, Saksassa ja Ranskassa on julkisen talouden liiallinen alijäämä, sekä käynnistänyt tätä koskevan menettelyn. Tämän mukaisesti Portugalin on ryhdyttävä toimiin, joilla julkisen talouden alijäämä painetaan alle 3 prosentin rajan jo kulu- van vuoden aikana. Saksan ja Ranskan osalta vastaava tavoite on saavutettava vuoden 2004 kuluessa. Samalla on toimittava siten, että velkaantumiskehitys pysyy kurissa alijäämistä huolimatta.

Yhteisistä linjauksista tilanteen korjaamiseksi konkreettisin on euroryhmän lokakuussa 2002 Luxemburgissa asettama tavoite. Sen mukaan maiden, jotka eivät ole saavuttaneet vakaussopimuksen tavoitetta julkisen tasapainon pitämisestä ”lähellä tasapainoa tai yli- jäämäisenä”, tulee alentaa rakennekorjattua alijäämäänsä vähintään 0,5 prosenttiyksiköllä vuodessa. Tämä tavoite vahvistettiin maaliskuun 2003 Eurooppa-neuvoston yhteydessä sekä vuoden 2003 talouspolitiikan suuntaviivoissa. Euroalueen elpyminen perustuu ennen muuta kuluttajien ja yritysten luottamuksen vahvistumiseen. Siksi päätetyistä linjauksista ja tehdyistä sitoumuksista kiinni pitäminen on tärkeää myös lyhyen aikavälin kehityksen tukemiseksi.

Keskipitkän ja pitkän aikavälin tavoitteenasettelun merkitys on edelleen vahvistunut EU-tason talouspolitiikassa. Erityisesti tämä koskee julkista taloutta ja komissio on painottanut velkakriteerin merkitystä monenkeskisessä seurannassa. Se on todennut olevansa valmis uusiin toimiin niiden maiden osalta, jotka eivät ole saavuttaneet 60 prosentin viitearvoa tai eivät saavuta sitä riittävällä nopeudella.

Euroopan taloudelliset ongelmat ja kilpailukyyn puute liittyvät yhä selvemmin talouden rakenteisiin. Tämä ymmärretään yhä laajemmin ja useissa keskeisissä EU-maissa – Saksassa, Ranskassa ja Italiassa – on käynnistetty merkittäviä rakenteellisia uudistuksia erityisesti työmarkkinoilla ja eläkepolitiikassa. Voidaan odottaa, että rakenneuudistusten tuloksena Euroopan kasvupotentiaali ja julkisen talouden kestävyys vahvistuvat. Monet jäsenvaltiot kohtaavat väestön ikääntymisen aiheuttamat ongelmat jo lähivuosina, jolloin uudistustarpeet tulevat yhä konkreettisemmiksi.

Vuoden 2003 aikana myös keväällä 2004 liittyvät uudet jäsenvaltiot ovat tulleet tiiviimmin mukaan EU-tason talouspolitiikan koordinaatioon. Tavoitteet ovat samat sekä vanhoille että uusille jäsenvaltioille. Uusien jäsenmaiden tulotaso- ja tuottavuuskuilu nykyiseen EU-alueeseen verrattuna on kuitenkin mittava. Tästä syystä on erityisen tärkeää, että näiden maiden talouspolitiikka painottuu kasvun edellytysten turvaamiseen. Nykyisten jäsenvaltioiden kokemukset osoittavat, että vain sitoutuminen sekä julkisen talouden että

EU-maiden kasvu-
mahdollisuudet väestön
ikäntyessä

hintatason vakauteen antaa riittävän pohjan kestäväälle talouskehitykselle, joten helppoja vaihtoehtoja ja valintoja ei ole edessä myöskään näissä maissa.

Vuonna 2004 valtion tuloiksi ilman lainanottoa arvioidaan 35 881 milj. euroa, mikä on 1,6 % enemmän kuin vuoden 2003 varsinaisessa talousarviossa. Tuloista noin 85 % on veroja ja veronluonteisia tuloja. Verotuloja arvioidaan kertyvän 1,1 % enemmän kuin vuoden 2003 varsinaisessa talousarviossa. Sekalaisia tuloja arvioidaan kertyvän 2,4 % enemmän ja korkotuloja ja voiton tuloutuksia 14,4 % enemmän kuin vuoden 2003 varsinaisessa talousarviossa.

4. Talousarvioesityksen tuloarviot

Taulukko 8. Tuloarviot osastoittain vuosina 2002—2004¹⁾

	2002 tilinpäätös milj. €	2003 varsinainen talousarvio milj. €	2004 esitys milj. €	2003—2004 muutos milj. €	%
11. Verot ja veronluonteiset tulot	30 158	30 116	30 448	332	1
12. Sekalaiset tulot	4 972	4 166	4 267	101	2
13. Korkotulot ja voiton tuloutukset	1 065	892	1 021	129	14
15. Lainat	158	582	1 425	843	145
Yhteensä	36 353	35 756	37 161	1 405	4

¹⁾ Taulukossa tuloarviot on esitetty osastoittain jäljempänä olevan taulukko-osan mukaisesti. Taulukossa jokainen luku on pyöristetty erikseen tarkasta arvosta, joten laskutoimitukset eivät kaikilta osin täsmää.

Vuoden 2003 talousarvioon ja lisätalousarvioon verrattuna tuloja (pl. nettolainanotto) arvioidaan kertyvän 2,0 % enemmän. Verotuloja arvioidaan kertyvän 2,4 % enemmän kuin vuodelle 2003 on budjetoitu, sekalaisten tulojen arvioidaan nousevan 1,5 % ja korkotulojen ja voiton tuloutusten alenevan runsaat 6 %.

Hallitus keventää hallitusohjelman mukaan vaalikauden aikana työhön kohdistuvan verotuksen perusteita vähintään 1,12 mrd. eurolla. Kevennykset toteutetaan etupainotteisesti. Mahdollisuudet suurempiin veronkevennyksiin arvioidaan uudelleen vaalikauden puolivälissä ottaen huomioon talouden tilanne, julkisen talouden tasapaino ja mahdollisuus vaikuttaa veronkevennyksin työmarkkinaratkaisuihin. Veronkevennyksen painopiste on työllisyysyistä työhön ja erityisesti pieni- ja keskituloisten ansiotuloihin kohdistuvassa verotuksessa.

Suhdannetekijöistä johtuen ansiotulojen verotusta kevennettiin aiemmin päätetyn lisäksi jo vuoden 2003 aikana vuositasolla 295 milj. eurolla. Yhdessä nyt ehdotetun alennuksen kanssa ansiotulo-

4.1 Vero- ja maksupolitiikan päälinjau

jen veronalennus kohoaa 1 070 milj. euroon, 0,7 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Arvonlisäveron verovelvollisuuden liikevaihtorajaan ehdotetaan liukuvaa veronhuojennusta pienimpien yritysten kasvumahdollisuuksien edistämiseksi. Uudistus helpottaa pienimmissä yrityksissä toimivien yrittäjien eli lähinnä yksin tai perheenjäsenten kanssa työtä tekevien yrittäjien asemaa.

Alkoholin verotusta on alennettava EU:n laajentuessa ensi vuonna verotulomenetyksen rajoittamiseksi. Uusien jäsenmaiden verokannat ovat merkittävästi Suomen nykyisiä kantoja alemmat ja matkustajatuontikiintiöt on poistettava Suomen EU-jäsenyyteen liittyvän siirtymäajan päättyessä vuoden 2003 lopussa.

Alkoholille ehdotettujen, keskimäärin 33 prosentin veronalennusten jälkeen oletetaan hinnanoneroon Viroon säilyvän kuitenkin yhä niin suurena, että matkustajatuonti kaksinkertaistuu. Alkoholin vähittäismyyntihinnat alenevat arviolta viidenneksen. Kaikkea kuluttajille syntyvää säästöä ei oleteta käytettävän aiempaa halvempaan alkoholiin, vaan hinnanalennus tukee myös muuta kulutusta. Alkoholijuomaveron alennus toteutetaan maaliskuun 2004 alusta.

Veroperusteiden keventäminen tukee talouden kasvua ja työllisyyttä. Kaksikolmasosaa teollisuuden työntekijän keskipalkasta ansaitsevilla palkansaajilla verokiila kaventuu vuonna 2004 prosenttisyksiköllä noin 50 prosenttiin. Muutoksesta noin kolmannes aiheutuu alkoholiveron kevenemisestä. 1990-luvun puolivälistä verokiila on kaventunut 5½ %-yksiköllä. Teollisuuden työntekijän keskipalkan ja tätä korkeampien ansioiden tasolla muutokset ovat samaa suuruusluokkaa, mutta kiilat ovat yhä 5—10 %-yksikköä suuremmat kuin pienituloisilla. Verokiila mittaa palkansaajan tulo- ja kulutusverojen sekä palkansaajan ja työnantajan sosiaaliturvamaksujen suhdetta työvoimakustannuksiin. Palkansaajien ostovoimaa ansiotulojen veronkevennykset lisäävät vuonna 2003 ½ prosentilla ja vuonna 2004 suunnilleen runsaalla prosentilla. Lisäksi alkoholin verotuksen alentaminen lisää hintojen alenemisen kautta kotitalouksien reaalista ostovoimaa. Valtion tuloveroasteikkoon tehtävät muutokset keventävät palkkatulojen saajien ohella myös muiden tuloisaajien, kuten esimerkiksi valtion tuloveroa maksavien eläkeläisten verotusta. Kunnallisverotuksen eläketulovähennys kasvaa automaattisesti, ilman erillistä päätöstä, täyden kansaneläkkeen määrän noustessa.

Ansio- ja pääomatuloista perittävät verot

Ansiotulojen verotusta ehdotetaan kevennettäväksi vuositasolla 775 milj. eurolla. Lisäksi valtion tuloveroasteikkoon ehdotetaan tehtäväksi yhden prosentin inflaatiotarkistus, mikä alentaisi valtion tuloveron tuottoa noin 70 milj. eurolla. Hallituksen tärkeimmän tavoitteen työllisyyden lisäämiseen saavuttamiseksi kevennykset ehdotetaan painotettavaksi voimakkaasti pieni- ja keskituloisille palkansaajille. Valtion tuloveroasteikon kaikkia marginaaliveroprosentteja alennetaan yhdellä prosenttisyksiköllä. Tulonhankkimisvä-

hennyksen ja kunnallisverotuksen ansiotulovähennyksen enimmäismääriä korotetaan. Ansiotulovähennyksen kertymäprosentteja korotetaan ja poistumaa jyrkennetään. Valtion tuloverotus kevenisi vuositasolla noin 364 milj. eurolla. Ehdotetut veroperustemuutokset vähentäisivät vuositasolla kuntien verotuloja 359 milj. eurolla. Menetys ehdotetaan kompensoitavaksi kunnille täysimääräisesti valti-onosuuksia korottamalla. Kansaneläkelaitoksen verotuottomenetys olisi vuositasolla 30 ja seurakuntien 22 milj. euroa. Seurakuntien verotuottomenetyistä lievennetään korottamalla seurakuntien jakosuutta yhteisöveron tuotosta 0,1 prosenttiyksiköllä. Tämä lisää seurakunnille tulevaa yhteisöverontuottoa noin 5 milj. eurolla.

Taulukko 9. Veroratkaisun vaikutukset eri työtulojen verotuksessa tulotasoilla¹⁾:

12 000 euron vuosituloilla kevennys on noin 1,7 prosenttiyksikköä
21 000 euron vuosituloilla kevennys on noin 1,5 prosenttiyksikköä
58 000 euron vuosituloilla kevennys on noin 1,1 prosenttiyksikköä.

¹⁾ Laskelma on kaavamainen eikä ota huomioon muita yksittäisten henkilöiden verotukseen vaikuttavia tekijöitä.

Arvonlisäverotusta esitetään muutettavaksi pienimpien yritysten kasvumahdollisuuksien edistämiseksi. Verovelvollisuuden liikevaihtorajaan ehdotetaan asteittain liukuvaa veronhuojennusta. Veronhuojennuksen ehdotetaan pienentyvän liikevaihdon kasvaessa ja lopullisen tilitettävän veron nousevan vähitellen täyteen määrään verottoman liikevaihdon ala- ja ylärajojen välillä (8 500 euroa—25 000 euroa). Veronhuojennuksen kassavaikutus siirtyy vuodelle 2005, mikä aiheutuu siitä, että vuonna 2004 vero peritään bruttomääräisenä ja kevennys palautetaan verovelvollisille vuonna 2005.

Kiinteistöhallintapalvelujen oman käytön verotuksen alarajaa ehdotetaan tarkistettavaksi talonmiesten ansiotason nousua vastaavasti, jotta asuntoyhtiöillä olisi mahdollisuus palkata yksi kokopäivätoiminen työntekijä ilman arvonlisäveroseuraamuksia myös jatkossa. Tämän mukaisesti raja ehdotetaan nostettavaksi 30 500 eurosta 35 000 euroon. Asuntoyhtiöiden lisäksi muutos koskisi myös muita kiinteistönomistajia ja -haltioita. Itse suoritettujen rakentamispalvelujen oman käytön verotuksen alarajaa muutettaisiin vastaavasti.

Ehdotetun kiinteistöhallintapalvelun ja itse suoritettujen rakentamispalvelun oman käytön verotukseen liittyvän alarajan nostaminen vähentäisi valtion verotuloja arviolta 3—4 milj. euroa vuodessa vuodesta 2004 lähtien.

Alkoholijuomaverolakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että alkoholin tilastoidun kulutuksen veropohja säilyisi mahdollisimman hyvin Suomessa matkustajakiintiöiden poistuessa 1.1.2004 ja Euroopan unionin laajentuessa 1.5.2004.

Arvonlisävero

Valmisteverot

Alkoholin kulutus tulee lisääntymään matkustajatuontisäännösten poistussa ja alhaisen alkoholiverotuksen maiden liittyessä Euroopan unioniin. Jotta alkoholin tilastoidun kulutuksen veropohja säilyisi mahdollisimman hyvin Suomessa alkoholiveroa ehdotetaan laskettavaksi keskimäärin 33 prosentilla. Ehdotetun veromuutoksen seurauksena alkoholijuomien vähittäismyyntihintojen ennustetaan alenevan noin 22 prosentilla edellyttäen, että veronalennus siirretään täysimääräisesti vähittäishintoihin. Alkoholijuomaveron tuoton arvioidaan vähenevän veronalennuksen ja kasvaneen matkustajatuonnin seurauksena noin 300 milj. eurolla vuonna 2004 verrattuna vuoden 2003 kertymään.

Ajoneuvovero

Ajoneuvoveron määrää ehdotetaan korotettavaksi 10 eurolla sekä vanhojen että uusien ajoneuvojen osalta. Muutoksen arvioidaan lisäävän ajoneuvoveron tuottoa 27 milj. eurolla vuonna 2004.

4.2 Verotuloarviot

Verokertymiin vaikuttavat sekä veronalaisten tulojen ja muun veropohjan kehitys että veroperusteiden muutokset. Veronalaisten tulojen ja veropohjan muutokset riippuvat koko kansantalouden ja sen osa-alueiden kehityksestä. Esitetyt veropohja-arviot on johdettu talousarvioesityksen liitteenä olevan taloudellisen katsauksen arvioista ja ennusteista.

Taulukko 10. Eräitä veronalaisiin tuloihin ja veropohjaan vaikuttavia tulo- ja kysyntäeriä

	2001	2002	2003	2004
	muutos, % vuodessa			
Veronalaiset ansio- ja pääomatulot	2,3	3½	3½	4
— Palkka- ym. tulot	5,7	3	3	3½
— Eläkkeet ja muut sosiaalietuudet	4,3	6½	4½	5
— Pääomatulot	-23,4	-2½	5	5
Kotitalouksien kulutusmenojen arvo	5,2	4	4½	3½
Arvonlisäveron pohja	3,3	4,4	5	3
Bensiinin kulutus	2,1	3,4	0	1½
Dieselöljyn kulutus	2,5	4,7	1	2½
Sähkön kulutus	2,4	8,6	6	2
Verollisen alkoholin kulutus	4,5	3½	3	9 ¹⁾
Kuluttajahintaindeksi	2,6	1,6	1,2	0,7 ¹⁾

¹⁾ Edellyttää alkoholijuomaverotukseen ehdotettujen kevennyksien toteutumista.

Tulon ja varallisuuden perusteella kannettavat verot

Tulo- ja varallisuusveron kertymäksi v. 2004 arvioidaan 12 400 milj. euroa. Siitä kotitaloudet maksavat noin kaksi kolmasosaa ja yritykset yhteisöverona noin kolmasosan.

Veronalaisten ansio- ja pääomatulojen arvioidaan kasvavan noin 4 % v. 2004. Veronalaisista tuloista palkkatulojen osuus on yli 60 %, joten palkkojen ja työllisyyden kehitys on etenkin pidemmäl-

lä aikavälillä ratkaisevaa verotulojen kannalta. Palkkatulojen enustetaan kasvavan noin 3½—4 % v. 2004. Eläkkeiden ja muiden sosiaalietuuksien arvioidaan kasvavan hieman palkkatuloja enemmän. Pääomatulojen arvioidaan kasvavan vuonna 2004 lähes yhtä paljon kuin vuonna 2003.

Ansio- ja pääomatuloverokertymän arvioidaan vuonna 2004 nousevan 3,7 % vuodelle 2003 budjetoidusta. Ehdotetut tuloveronkennykset alentavat valtion kassakertymää noin 334 milj. euroa v. 2004.

Maksuunpantavan yhteisöveron arvioidaan v. 2002 alentuneen noin 4,5 % edellisestä vuodesta. Vuonna 2003 vientiyriytysten tulotosdotukset ovat pysyneet epävarmoina kansainvälisen kysyntätilan-teen ja euron vahvistumisen vuoksi. Vuonna 2004 yritysten tulonäkymät saattavat hieman kohentua, ja maksuunpantavan yhteisöveron arvioidaan nousevan hieman vuoden 2003 tasosta. Yhteisöveron kassakertymän arvioidaan v. 2004 olevan noin 3 % korkeampi kuin vuodelle 2003 on budjetoitu mutta lähes 5 % alempi kuin vuoden 2002 kassakertymän. Vuoden 2002 kassakertymää tosin nosti eräs yritysjärjestely, joka siirsi osan verovuoden 2001 yhteisöverosta kertyväksi vasta vuoden 2002 puolella.

Muita tuloon ja varallisuuteen perustuvia veroja arvioidaan kertyvän 2,9 % vähemmän kuin vuodelle 2003 on budjetoitu. Korkotulojen lähdeveroa arvioidaan kertyvän 11 % vähemmän ja perintö- ja lahjaveroa 2 % enemmän kuin kuluvalle vuodelle on budjetoitu.

	2002 tilinpäätös	2003 budjetoitu	2004 esitys	2003—2004 muutos, %
Tulo- ja varallisuusvero, milj. euroa	12 519	11 982	12 400	3,5
— Ansio- ja pääoma- tuloista perittävät verot	8 149	7 936	8 228	3,7
— Yhteisövero	4 370	4 046	4 172	3,1
Muut tuloon ja varallisuu- teen perustuvat verot	720	720	699	-2,9

Liikevaihtoon perustuvien verojen tuotoksi arvioidaan yhteensä 10 735 milj. euroa. Tästä arvonlisäveron osuus on 10 214 milj. euroa. Vuonna 2003 arvonlisäveroa on kertynyt arvioitua enemmän. Vuonna 2004 arvonlisäveroa arvioidaan kertyvän 4,1 % enemmän kuin vuodelle 2003 on budjetoitu. Arvonlisäverotuoton kehityksen kannalta olennaisen kotitalouksien kulutuksen arvon arvioidaan kasvavan noin 3½—4 % v. 2004. Kotitalouksien kulutus muodostaa noin 60 % koko arvonlisäveron veropohjasta. Sen lisäksi veropohjaan kuuluvia eriä ovat julkisen, verovapaan sekä yksityisen voittoa tavoittelemattoman toiminnan välituotekäyttö ja investoinnit. Vuonna 2004 koko arvonlisäveropohjan arvioidaan kasvavan noin 3 %.

Liikevaihtoon perustuvat
verot

Valmisteverojen verokertymien muutoksilla on välillisesti vaikutusta myös arvonlisäveron tuottoon, koska arvonlisävero kannetaan valmisteverollisesta hinnasta. Savukkeiden ja alkoholijuomien myynnistä maksettavan arvonlisäveron arvioidaan vuonna 2004 vähenevän yhteensä noin 100 milj. eurolla verrattuna vuoteen 2003.

Arvonlisäveron tuotosta ehdotetaan siirrettäväksi Kansaneläkelaitokselle 1 000 milj. euroa, mikä on yhtä paljon kuin vuodelle 2003 on budjetoitu.

	2002 tilinpäätös	2003 budjetoitu	2004 esitys	2003—2004 muutos, %
Liikevaihtoon perustuvat verot, milj. euroa	10 232	10 283	10 735	4,4
— Arvonlisävero	9 756	9 815	10 214	4,1

Valmisteverot

Valmisteveroja arvioidaan v. 2004 kertyvän yhteensä 4 524 milj. euroa eli 7,5 % vähemmän kuin vuodelle 2003 on budjetoitu. Valmisteverojen tuoton pienentyminen johtuu alkoholin ja tupakan tilastoidun kulutuksen veropohjien rapautumisesta ja ehdotetusta muutoksesta alkoholiverotukseen.

Noin kaksi kolmasosaa valmisteverotuotoista kertyy energiaveroista. Energiaveroista kolme neljäsosaa kertyy liikenteestä (moottoribensiinin ja dieselöljyn vero) ja loput mm. lämmityksestä ja energian tuotannosta. Energiaverojen tuottoennuste pohjautuu energia-aineiden kulutusennusteeseen, joka on laadittu yhteistyössä kauppa- ja teollisuusministeriön sekä alalla toimivien tuottajien kanssa. Bensiinin kulutuksen arvioidaan kasvavan 1,5 prosentilla v. 2004 ja dieselöljyn kulutuksen kasvun arvioidaan olevan 2,5 %. Energiaverojen tuoton arvioidaan v. 2004 olevan yhteensä 2 990 milj. euroa, eli 3,1 % enemmän kuin kuluvalle vuodelle on budjetoitu.

	2002 tilinpäätös	2003 budjetoitu	2004 esitys	2003—2004 muutos, %
Valmisteverot, milj. euroa	4 729	4 892	4 524	-7,5
— Alkoholijuomaverot	1 338	1 355	1 050	-22,5
— Tupakkaverot	600	604	452	-25,2
— Energiaverot	2 756	2 900	2 990	3,1

Muut verot ja veronluonteiset tulot

Muita veroja ja veronluonteisia tuloja arvioidaan kertyvän vuonna 2004 yhteensä 2 090 milj. euroa, mikä on lähes 13 % enemmän kuin vuodelle 2003 on budjetoitu.

Muista veroista ja veronluonteisista tuloista tuotoltaan merkittävimmät verot liittyvät liikenteeseen. Autoveroa on kertynyt kuluvana vuonna aiemmin arvioitua enemmän. Vuonna 2004 autoveroa ar-

vioidaan kertyvän 1 020 milj. euroa eli 20 % enemmän kuin kuluvalle vuodelle on budjetoitu. Ajoneuvoveroa arvioidaan kertyvän 285 milj. euroa vuonna 2004, mihin vaikuttaa ehdotettu korotus ajoneuvoveroon.

	2002 tilinpäätös	2003 budjetoitu	2004 esitys	2003—2004 muutos, %
Muut verot ja veronluonteiset tulot, milj. euroa	1 958	1 851	2 090	12,9
— Autoveroa	1 023	850	1 020	20,0

Valtion sekalaisiksi tuloiksi arvioidaan 4 267 milj. euroa, mikä on 1,5 % enemmän kuin vuodelle 2003 on budjetoitu. Nettotuloiksi osakemyynneistä on merkitty vakiintuneesti 420 milj. euroa.

4.3 Muiden tulojen arviot

	2002 tilinpäätös	2003 budjetoitu	2004 esitys	2003—2004 muutos, %
Sekalaiset tulot (pl. peruutukset), milj. euroa	4 972	4 205	4 267	1,5
—siirto valtion eläke-rahastosta	881	930	984	5,8
— EU-tulot	966	1 166	1 189	2,0
—nettotulot osakemyynneistä	1 300	420	420	0,0
—tulot rahoitusmarkkinoiden vakauttamisesta	78	97	101	4,4
—valtion osuus veikkauksen ja raha-arpaisten voittovaroista	358	372	377	1,4
—Raha-automaattiyhdistyksen tuotto	377	401	406	1,3
—muut	1 012	820	791	-4,1

Korko- ja osinkotuloiksi sekä voiton tuloutuksiksi arvioidaan 1 021 milj. euroa, mikä on 6,3 % vähemmän kuin kuluvalle vuodelle on budjetoitu.

Valtion korkotulot koostuvat valtion myöntämistä pitkäaikaisista lainoista sekä päivittäisen tarpeen ylittävien kassareservien sijoitustoiminnasta kertyvistä koroista. Kassareservin on arvioitu olevan noin 4,5 mrd. euroa ja tuoton 2,6 %.

	2002 tilinpäätös	2003 budjetoitu	2004 esitys	2003—2004 muutos, %
Korkotulot ja voiton tuloutukset, milj. euroa	1 065	1 090	1 021	-6,3
— korkotulot	210	312	239	-23,5
— osinkotulot	675	609	600	-1,5
— valtion liikelaitosten voiton tuloutukset	81	86	82	-5,2
— osuus SP:n voitosta	99	82	100	22,0

5. Talousarvioesityksen määrärahat

Talousarvioesityksen määrärahoiksi ehdotetaan 37,2 mrd. euroa, jossa on lisäystä vajaat 4 prosenttia vuoden 2003 talousarvion määrärahoihin verrattuna. Valtionvelan korkomenojen arvioidaan alenevan 17 prosentilla ja hallinnonalojen menojen kasvu on noin 6 prosenttia. Hallinnonalojen menojen reaalikasvuksi arvioidaan runsaat 4 prosenttia.

Hallinnonalojen menot kasvavat 2 001 milj. euroa vuoden 2003 varsinaisesta talousarviosta. Tästä noin 1 000 milj. euroa johtuu voimassaolevan lainsäädännön ja edellisellä vaalikaudella tehtyjen päätösten vaatimista määrärahalisäyksistä, jotka oli huomioitu jo helmikuussa annetuissa alustavissa kehyksissä. Noin 530 milj. euroa on aktiivisia hallitusohjelman yhteydessä ja kehyspäätöksessä sovittuja menojen lisäyksiä ja 500 milj. euroa johtuu ansiotuloverotukseen tehtyjen ja ehdotettujen kevennysten aiheuttamasta tulonmenetysten kompensatiosta kunnille ja Kansaneläkelaitokselle.

Taulukko 11. Määrärahat pääluokittain vuosina 2002—2004¹⁾

	2002 tilinpäätös milj. €	2003 varsinainen talousarvio milj. €	2004 esitys milj. €	2003—2004 muutos milj. €	%
21. Eduskunta	84	118	101	- 17	- 14
22. Tasavallan Presidentti	6	7	8	1	14
23. Valtioneuvosto	37	41	48	7	17
24. Ulkoasiainministeriön hallinnonala	698	725	765	41	6
25. Oikeusministeriön hallinnonala	570	632	669	37	6
26. Sisäasiainministeriön hallinnonala	1 302	1 385	1 440	55	4
27. Puolustusministeriön hallinnonala	1 712	1 952	2 066	114	6
28. Valtiovarainministeriön hallinnonala	5 455	5 048	5 379	331	7
29. Opetusministeriön hallinnonala	5 437	5 878	6 054	175	3
30. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala	2 448	2 589	2 686	96	4
31. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala	1 397	1 647	1 750	103	6
32. Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonala	1 027	983	962	- 21	- 2
33. Sosiaali- ja terveystieteiden hallinnonala	8 098	8 517	9 412	895	11
34. Työministeriön hallinnonala	1 984	2 163	2 315	152	7
35. Ympäristöministeriön hallinnonala	622	643	675	32	5
36. Valtionvelan korot	3 624	3 427	2 832	- 595	- 17
37. Valtionvelan vähentäminen	1 010	—	—	—	—
Yhteensä	35 511	35 755	37 161	1 406	4

¹⁾ Taulukossa määrärahat on esitetty pääluokittain jäljempänä olevan taulukko-osan mukaisesti. Taulukossa jokainen luku on pyöristetty erikseen tarkasta arvosta, joten laskutoimitukset eivät kaikilta osin täsmää.

Väestön ikärakenteen muutoksesta johtuvan vaikutuksen ohella epävarmuus talouskasvun voimakkuudesta sekä verokilpailupaineista korostavat pitkäjänteisen ja johdonmukaisen finanssipolitiikan merkitystä. Hallitusohjelmassa tavoitteeksi asetetun valtiontalouden tasapainon saavuttaminen ja ylläpitäminen vaativat pidättyvyyttä menopolitiikassa. Tämän tukemiseksi hallitusohjelmaan on kirjattu budjettitalouden menojen kehitystä ohjaava sitova linjaus koko hallituskaudeksi. Toukokuussa eduskunnalle selontekona annettu valtiontalouden kehyspäätös asettaa enimmäisrajan pääosalle, noin kolmelle neljännekselle, valtion talousarvion menoista tulevien neljän vuoden aikana. Kehyksen ulkopuolelle jäävät ennen kaikkea suhdanteiden tai rahoitusautomaatiikan mukaan muuttuvat me-

5.1 Talousarvioesitys ja valtiontalouden kehys

not, kuten työttömyysturvamenot, asumistuki ja siirtomenot kansaneläkelaitokselle. Kehyksen ulkopuolisten menojen perustemuutosten vaikutus kuitenkin lasketaan mukaan sitovaan menokehykseen. Lisäksi ulkopuolelle jäävät korkomenot ja finanssijoitukset sekä eräät muut menot, joita ei ole tarkoituksenmukaisesti rajoittava sitovan enimmäiskaton alle.

Kehyspäätöksessä vuoden 2004 kehysmäärärahojen suuruudeksi päätettiin 28 049 milj. euroa. Lisätalousarvioita ja muita välttämättömiä menotarpeita varten jätettiin jakamattomaksi varaukseksi 120 milj. euroa. Talousarvion valmisteluohjeessa pyydettiin valmistelemaan talousarvioehdotukset siten, että lisätalousarvioesitysten menovaikutuksia varten jätetään kehysten puitteissa riittävä liikkumavara.

Talousarvioesityksen täsmentyessä kehysmäärärahojen tasoon on tehty kehyspäätöksessä sovitulla tavalla joitakin teknisiä budjetin rakenteen ja hintavaikutusarviointien muutoksiin liittyviä korjauksia, jotka nostavat kehysten suuruutta 57,5 milj. eurolla. Suurin tekninen muutos on tulo- ja varallisuusverotuksen toimittamiseen liittyvien korkotulojen ja korkomenojen muuttaminen aiemmasta nettobudjetoinnista bruttomääräisesti budjetoiduiksi, mikä lisää talousarvion menoja 50 milj. euroa. Korjattu menokehyksien suuruus vuonna 2004 on 28 106 milj. euroa.

Jakamaton varaus

Nyt annettavan talousarvioesityksen kehukseen luettaviksi määrärahoiksi ehdotetaan 27 771 milj. euroa, mikä jää 335 milj. euroa kehysmäärärahatason alapuolelle. Hallituksen talousarvioesitys on valmisteltu keväisen kehyspäätöksen mukaisesti mutta joidenkin menoarvioiden tarkentuminen osittain kertaluonteisista tekijöistä johtuen kasvattaa jakamatonta varausta. Näistä tekijöistä suurimpia ovat Suomen maksusuuden EU:lle jääminen 85 milj. euroa ja kuntien verotulotasausten jääminen 29 milj. euroa aiemmin arvioitua pienemmiksi. Lisäksi yleissivistävän, varsinkin lukio-opetuksen oppilasmääräarviot alentuivat, jonka seurauksena määrärahatarve aleni 23 milj. euroa. Myös kuntaliitosten arvioitu määrä pieneni, joka alensi määrärahatarvetta 6 milj. euroa. Tekesin avustusten maksatusten lykkääntyminen vähensi määrärahatarvetta 15 milj. euroa, ratahallinnon radioverkon kustannusarvion alentuminen 10 milj. euroa ja eräiden tiehankkeiden maksatusten lykkääntyminen 16 milj. euroa. Yrittäjäeläkkeiden määrärahatarve aleni 11 milj. euroa.

Jakamattomasta varauksesta on tarkoitus hallitusohjelman ja kehyspäätöksen mukaisesti rahoittaa vuoden 2004 mahdolliset lisätalousarviotarpeet. Lisäksi jakamattomasta varauksesta on tulevaisuudessa tarkoitus rahoittaa kehyspäätöksen perusteella maa- ja metsätalousministeriön tarpeisiin varattu 14 milj. euron määräraha. Viimeksi kuluneiden viiden vuoden aikana kehysten piiriin kuuluvien momenttien lisätalousarviomenot ovat vuosittain olleet keskimäärin yli kolminkertaiset alunperin jätettyyn 120 milj. euron ja-

kamattomaan varaukseen verrattuna. Nyt syntynyt jakamaton varaus saattaa siis edelleen olla liian pieni. Jakamaton varaus on tarkoitettu koko vaalikauden välttämättömiin lisätarpeisiin. Jakamatoman varauksen kohonnut taso ei ole pysyvällä pohjalla, vaan huomattava osa sen taustalla olevista tekijöitä poistuu vuoden 2004 jälkeen. Lisäksi mikäli varausta käytettäisiin pysyvän menotason noston rahoittamiseen, tämä lisäisi riskiä, että tulevana vuosina välttämättömät lisätalousarvion määrärahatarpeet jouduttaisiin rahoittamaan muita kehysmenoja leikkaamalla.

Taulukko 12: Kehyksen ulkopuolelle jäävät määrärahat vuoden 2004 talousarvioesityksessä, milj. euroa

	2004 esitys
Työttömyysturvamenot, asumistuki ja siirrot Kansaneläkelaitokselle	4 054
Veronkevennysten kompensatiot kunnille	472
EU:lta saatavia tuloja vastaavat menot	1 176
Veikkausvoittovaroja ja RAY:n tuloutusta vastaavat menot	783
Korkomenot	2 832
Finanssisijoitukset	73
Yhteensä	9 390

Kehyksen ulkopuolelle jäävien menojen määräksi ehdotetaan 9 390 milj. euroa. Kehyksen ulkopuolelle jäävien määrärahojen arvio on alentunut nettomääräisesti 99 milj. eurolla kehyspäätöksestä. Korkomenojen arvio on alentunut keväisestä korkotason laskun ja supistuneen valtion nettorahoitustarpeen johdosta. Toisaalta taas ehdotetun ansiotuloverojen kevennyksen painottuminen pieni- ja keskituloiisiin lisää kuntien verotulomenetyksiä ja siten valtion kompensointitarvetta. Samasta syystä myös siirrot Kansaneläkelaitokselle ovat kasvaneet keväisistä arvioista.

Kehyksen ulkopuoliset menot

Hallitusohjelman mukaisesti on käynnistetty neljä poikkihallinnollista politiikkaohjelmaa, joita johtavat ja koordinoivat ohjelmista vastaavat ministerit: tietoyhteiskuntaohjelma (pääministeri), työllisyysohjelma (työministeri), yrittäjyyden politiikkaohjelma (kauppa- ja teollisuusministeri) ja kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma (oikeusministeri). Ohjelmien suunnittelua ja toteutuksen seuranta varten on perustettu ministeriryhmät. Politiikkaohjelmien toteuttamiseksi hallinnollista toimivallanjakoa ei muuteta. Hallinnolliset päätökset politiikkaohjelmiin kuuluvissa asioissa tehdään valtioneuvostossa normaalissa järjestyksessä ja olemassa oleviin organisaatioihin tukeutuen.

5.2 Poikkihallinnolliset politiikkaohjelmat

Politiikkaohjelmia johtavia ministereitä avustavat vastuuministereihin sijoitetut ohjelmajohtajat. Eri ohjelmiin liittyviin ministeriöihin voidaan nimetä ohjelmien valmistelusta ja seurannasta vastaavat henkilöt. Vastuuministerit ja ohjelmajohtajat voivat organisoida politiikkaohjelmien toteutuksen tarkoituksenmukaisimmaksi katsomallaan tavalla sekä päättää ohjelmien yksityiskohtien valmistelun, toteutuksen ja seurannan järjestämisestä ja niihin liittyvistä vastuisista. Ohjelmien osa-alueiden toteuttamista varten voidaan tarpeen mukaan muodostaa projektiryhmiä.

Tietoyhteiskuntaohjelma

Tietoyhteiskuntaohjelman tarkoituksena on lisätä kilpailukykyä ja tuottavuutta, sosiaalista ja alueellista tasa-arvoa sekä kansalaisten hyvinvointia ja elämänlaatua hyödyntämällä tieto- ja viestintäteknikkaa koko yhteiskunnassa. Ohjelman avulla pyritään myös säilyttämään Suomen asema tieto- ja viestintäteknologian johtavana tuottajana ja hyödyntäjänä. Samalla koordinoidaan valtionhallinnon omia toimenpiteitä horisontaalisella tasolla, jotta voidaan varmistua muun muassa siitä, että toteutettavat toimenpiteet eivät ole päällekkäisiä tai keskenään ristiriidassa.

Tietoyhteiskuntaohjelma koostuu kahdeksasta osa-alueesta, jotka ovat:

- tietoliikenneyhteydet ja digitaalinen televisiotoiminta
- kansalaisten tietoyhteiskuntavalmiudet ja tietoyhteiskuntapalveluiden käytön tehostaminen
- koulutus, tutkimus ja tuotekehitys
- sähköinen asiointi julkishallinnossa
- sosiaali- ja terveydenhuollon kehittäminen tietoyhteiskunnan keinoin
- sähköinen liiketoiminta, digitaaliset palvelut ja sisällöt
- valtion oma tietohallinto
- lainsäädännölliset toimenpiteet.

Merkittävä painopistealue koko ohjelman toteutuksen kannalta on yhteistyö eri toimijoiden välillä niin kansallisesti kuin kansainvälisesti. Tietoturvaa ja yksityisyyden suojaa parantamalla edistetään puolestaan kansalaisten ja yritysten luottamusta tietoyhteiskunnan palveluihin.

Ohjelman toteutumista ja vaikutuksia seurataan vuosittain sekä kansallisten että EU:n tietoyhteiskuntakehitystä kuvaavien muuttujien pohjalta ja ohjelmaan tehdään tarvittaessa tarkistuksia tämän seurannan pohjalta.

Tietoyhteiskuntaohjelmaa on tarkoitus rahoittaa seuraavilta momenteilta niille tässä talousarvioesityksessä ehdotettavien määrärahojen puitteissa: 25.01.22, 26.98.43, 28.03.21, 28.52.21, 28.80.20, 29.10.21, 29.20.30, 29.40.30, 29.69.22, 29.69.25, 29.88.22, 29.88.50, 29.90.30, 29.90.32, 30.13.44, 30.14.61, 30.14.62, 30.21.21, 30.32.21, 30.42.21, 30.61.21, 31.01.22, 31.60.63, 31.72.42, 32.10.24, 32.20.22, 32.20.27, 32.20.28, 32.20.40, 32.20.83, 32.30.45, 32.30.47, 32.30.62, 33.01.63, 33.32.36,

33.92.50 ja 34.06.29. Lisäksi useiden virastojen lähinnä toimintamomenteille ehdotettuja määrärahoja on tarkoitus käyttää sähköisen asioinnin ja valtion tietohallinnon kehittämiseen.

Työllisyysohjelman painopiste on rakenteellisen työttömyyden alentamisessa ja työvoiman tarjonnan edistämisessä. Ohjelman keskeisinä hankkeina ovat julkisen työvoimapalvelun uudistaminen, työmarkkinatuen aktivointi, koulutus- ja työvoimapolitiittiset toimenpiteet sekä työurien pidentäminen. Ohjelman päätavoitteita ovat:

- rakenteellisen työttömyyden alentaminen ja syrjäytymisen ehkäisy
- osaavan työvoiman saatavuuden varmistaminen ja varautuminen ikärakenteen muutoksesta johtuvaan työvoiman niukkuuteen
- työmarkkinoilla nykyistä pidempään pysyminen ja työn tuottavuuden lisääminen sekä työn organisoinnin ja mielekkyyden parantaminen.

Työllisyysohjelman keskeinen osa on rakenteellisen työttömyyden alentamiseksi ja työllisyysasteen nostamiseksi vuosina 2004—2006 toteutettava julkisen työvoimapalvelun rakenteellinen uudistus. Työvoiman välitys ja vaikeasti työllistyvien palvelut eriytetään niin, että vaikeimmin työllistyvien palvelut ja resurssit kootaan työvoiman palvelukeskuksiin. Palvelukeskus on alue- ja paikallistason viranomaisten ja muiden palveluntuottajien asiantuntijaverkosto, joka tarjoaa elämänhallinnasta ja työnhaun tuesta monipuolisiin aktiivisiin toimenpiteisiin tukea työttömille, joiden auttamiseen työmarkkinoille nykyiset palvelut ovat osoittautuneet riittämättömiksi. Tavoitteena on, että palvelukeskuksia olisi vuonna 2006 arviolta 40.

Työvoimapalvelujen rakenteellisten uudistamishankkeiden avulla kehitetään työmarkkinatukea aktivoivammaksi. Työmarkkinatuen ylläpitokorvauksista kehitetään aktivointilisä, jolla parannetaan työnhakijoiden omaa aktiivisuutta ja osallistumismahdollisuuksia työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin. Tavoitteena on myös valmistella malli, jossa työmarkkinatuen saajan tulee tuen ehtona tietyn työttömyysajan jälkeen osallistua aktiivitoimenpiteisiin. Samalla selvitetään kuntien ja valtion välisiä rahoitusmalleja, joilla voidaan kannustaa kuntia tehokkaaseen työttömyyden hoitoon.

Koulutus- ja työvoimapolitiittisina toimenpiteinä pitkäaikaistyöttömille laaditaan yksilöllinen aktivointiohjelma ja mahdollistetaan pitkäkestoiset palveluprosessit sekä nuorille koulutus-, työharjoittelu- tai työpajatoimenpiteet kolmen työttömyyskuukauden jälkeen. Oppisopimuskoulutusta ja työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen yhteishankintaa lisätään ja ammatillisen koulutuksen ennakoitua parannetaan. Työkykynsä pysyvästi menettäneet ohjataan asianomaisten tukijärjestelmien piiriin ja eläkemahdollisuuksien selvittämistä jatketaan ja laajennetaan koko maahan.

Työvoiman tulevaan niukkuuteen varautumista varten työvoiman työuria on pidennettävä. Nuorten koulutus- ja työharjoittelumahdol-

Työllisyysohjelma

lisuuksia kehitetään sekä nopeutetaan ja aikaistetaan nuorten siirtymistä koulutukseen ja työelämään. Ikääntyvän työvoiman työurien pidentämistä tuetaan eri keinoin. Yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa selvitetään mahdollisuudet muuttaa suurten työnantajien työkyvyttömyyseläkkeiden omavastuuta sekä yritysten TEL-maksuperusteita nykyistä enemmän työssä pysymistä kannustaviksi. Työn tuottavuutta ja työssä jaksamista edistetään aikuisväestön ammattitaitoa kohottamalla ja työelämäohjelmien toimenpiteillä.

Työllisyysohjelmaa on tarkoitus rahoittaa seuraavilta momenteilta niille tässä talousarvioesityksessä ehdotettavien määrärahojen puitteissa: 26.98.61, 26.98.62, 29.01.62, 29.60.31, 29.69.31, 29.69.34, 29.99.51, 32.30.45, 32.30.62, 33.01.62, 33.01.63, 33.17.53, 33.17.54, 33.32.30, 34.01.23, 34.01.63, 34.05.61, 34.05.62, 34.06.21, 34.06.29, 34.06.31, 34.06.50 ja 34.06.52.

Osana talous- ja elinkeinopolitiikkaa hallitus toteuttaa yrittäjyyden politiikkaohjelman, jonka tavoitteena on varmistaa yritysten toimintaympäristön vakaa ja pitkälläkin aikavälillä ennustettavissa oleva kehitys. Ohjelman tuloksena yritysten ja yrittäjien merkitys taloudellisen kasvun ja työllisyyden luojina suomalaisessa yhteiskunnassa kasvaa edelleen. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää olemassa olevan yrityskannan jatkuvaa kehittymistä, yrityskannan uusiutumista, yritysten kasvua ja kansainvälistymistä sekä yrittäjyyttä suosivia kilpailuolosuhteita.

Yrittäjyyden politiikkaohjelma on väline, jolla hallitus varmistaa, että eri hallinnonaloilla yrittäjyyden edistämiseen käytettävissä olevat resurssit käytetään tehokkaasti, että toteutettavat toimenpiteet ovat mahdollisimman yhdensuuntaisia, että ne eivät ole toisilleen päällekkäisiä ja että eri hallinnonalojen yhteistyöstä saatavissa olevat edut käytetään täysimääräisesti hyödyksi. Voimavarojen tehokas käyttö varmistetaan panostamalla hallinnonalojen välisen yhteistyökyvyn lisäämiseen ja alueilla olevan asiantuntemuksen hyväksikäyttöön.

Yrittäjyyden politiikkaohjelma koostuu viidestä osa-alueesta. Ne ovat:

- yrittäjyyskasvatus ja yritysneuvonta
- yritysten perustaminen, kasvu ja kansainvälistyminen
- yritystoimintaan vaikuttavat verot ja maksut
- alueiden yrittäjyys
- yrityksiä koskevat säädökset ja markkinoiden toiminta.

Yrittäjyyden politiikkaohjelmalla lisätään kansalaisten valmiuksia ryhtyä halutessaan yrittäjiksi yrittäjyyskasvatuksen keinoin. Lisäksi ohjelman avulla tavoitellaan erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten määrän kasvua ja niiden kansainvälisen kilpailukyvyn vahvistumista. Verotuksen rakennetta kehitetään työllisyyttä tukevalla ja yrittäjyyttä edistävällä tavalla ottaen huomioon verotuksen vaikutukset Suomen kykyyn kilpailla yritysten ja niiden avaintoimintojen sijaintipaikkana. Elinkeinopolitiikkaa suunniteltaessa ja

toteutettaessa otetaan huomioon, että yrittäjyyden olosuhteet ja edellytykset vaihtelevat voimakkaasti maan eri alueilla. Hallitusohjelman mukaisesti hallitus pyrkii edelleen parantamaan myös alueiden kykyä hyödyntää tutkimus- ja tuotekehitysrahoitusta. Myös yritystoimintaa koskevaa lainsäädäntöä kehitetään tavoitteena yritystoiminnan edellytysten parantaminen, mukaan lukien hallinnollisten menettelyiden yksinkertaistaminen.

Yrittäjyyden politiikkaohjelma toteutetaan tiiviissä yhteistyössä yksityisen sektorin kanssa. Ohjelman puitteissa käydään vuosittain valtion ja yrittäjäjärjestöjen välillä neuvottelu, jossa seurataan yrittäjyyden edellytysten kehittymistä sekä kartoitetaan, mihin uusiin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin ohjelman eri osa-alueilla olisi ehkä tarpeen ryhtyä. Työmarkkinajärjestöillä on mahdollisuus osallistua seurantaan. Kauppa- ja teollisuusministeriö myös asettaa eri sidosryhmien edustajista koostuvan Yritysneuvottelukunnan, jonka tehtävänä on edistää laajaa sitoutumista ohjelman tavoitteisiin.

Yrittäjyyden politiikkaohjelmaa on tarkoitus rahoittaa seuraavilta momenteilta niille tässä talousarvioesityksessä ehdotettavien määrärahojen puitteissa: 26.98.43, 26.98.61, 26.98.62, 28.18.21, 29.01.62, 29.10.21, 29.20.25, 29.20.30, 29.40.25, 29.60.25, 29.60.30, 29.60.31, 29.69.22, 29.69.25, 30.14.61, 30.14.62, 30.14.63, 32.10.22, 32.10.24, 32.20.22, 32.20.27, 32.20.28, 32.20.40, 32.20.83, 32.30.42, 32.30.43, 32.30.44, 32.30.45, 32.30.47, 32.30.62, 32.50.21, 32.50.40, 32.50.41, 32.70.89 (v. 2002 II lisätalousarvio), 34.05.61, 34.05.62 ja 34.06.29.

Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman tarkoituksena on vahvistaa demokratiaa tuomalla esille edustuksellista demokratiaa, kansalaisten ja hallinnon välistä suhdetta sekä kansalaisten omaehtoista toimintaa koskevia kehittämistarpeita.

Suomalainen edustuksellinen demokratia ja kansalaisyhteiskunta ovat perusrakenteiltaan vahvoja. Tarve vahvistaa kansalaisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia on kuitenkin noussut esiin viime vuosina muun muassa sen vuoksi, että kansalaisten äänestysaktiivisuus on tasaisesti laskenut niin eduskunta- kuin kunnallisvaaleissa ja kiinnostus puoluepoliittiseen toimintaan on vähentynyt. Voimakas globalisaatiokehitys ja erityisesti Euroopan unionin jäsenyys ovat myös tuoneet uusia haasteita. Lisäksi kunnallisessa itsehallinnossa laajentunut kuntien yhteistoiminta ja tehtävien hoidon markkinaehtoistuminen asettavat uusia haasteita kuntalaisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien kehittämiseksi. Myös kansalaisten luottamuksen säilyttäminen yleisesti hallintoa kohtaan edellyttää toimenpiteitä. Toisaalta kehittynyt tieto- ja viestintätekniikka tarjoavat uudenlaisia mahdollisuuksia kansalaisten osallistumiseen, joita tulisi pyrkiä hyödyntämään.

Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman keskeisiä tavoitteita ovat:

Kansalaisvaikuttamisen
politiikkaohjelma

- vahva, vetovoimainen ja toimiva edustuksellinen demokratia
- hyvä äänestysaktiivisuus kaikissa kansalaisryhmissä valtiollisissa ja kunnallisissa vaaleissa
- kansalaisten ja kansalaisjärjestöjen nykyistä paremmat osallistumis- ja vaikutusmahdollisuudet yhteiskunnallisessa päätöksenteossa, mukaan lukien Euroopan unionin päätöksenteko
- kaikkien kansalaisryhmien vahva kiinnittyminen yhteiskuntaan
- nuorten kasvu aktiiviseen ja kriittiseen kansalaisuuteen turvattu
- vuorovaikuteista viestintää hyödynnetään tehokkaasti kansalaisten ja kansalaisjärjestöjen vaikutusmahdollisuuksien edistämiseksi
- kunnallinen demokratia toteutuu myös kuntahallinnon muutoksissa ja uusissa olosuhteissa
- puolueiden mahdollisuudet kansalaisia puhuttelevaan poliittiseen toimintaan turvattu
- tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti järjestetty demokratia-asioiden hallinto valtioneuvoston piirissä.

Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman valmistelussa ja toteutuksessa keskeiset tahot ovat valtioneuvoston kanslia, opetusministeriö, sisäasiainministeriö, valtiovarainministeriö ja oikeusministeriö. Ohjelmaan kutsutaan mukaan myös muun muassa eduskuntapuolueet, keskeisimmät kansalaisjärjestöt, Suomen Kuntaliitto sekä kuntien ja tiedeyhteisön edustajia.

Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaa on tarkoitus rahoittaa seuraavilta momenteilta niille tässä talousarvioesityksessä ehdotettavien määrärahojen puitteissa: 23.27.50, 23.27.52, 25.70.21, 26.01.21, 28.80.20, 29.01.22, 29.98.50 ja 29.99.50.

5.3 Määrärahat hallinnonaloittain

Valtioneuvoston kanslia (pääluokka 23)

Seuraavassa tarkastellaan ehdotettuja määrärahoja hallinnonaloittain. Hallinnonalojen toimintoihin, tehtäviin ja organisaatioihin ehdotettavat muutokset on koottu lukuun 6.2.

Valtioneuvoston pääluokkaan ehdotetaan määrärahoja yhteensä 48 milj. euroa, mikä on 7 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2003 talousarviossa. Lisäyksestä 3 milj. euroa aiheutuu Suomen Euroopan unionin puheenjohtajuuskauteen (vuonna 2006) valmistautumisesta ja 3,1 milj. euroa tuesta vuoden 2004 kunnallisvaalien kustannuksiin ja tuesta kansalaisaktiivisuuden lisäämiseen vuoden 2004 europarlamenttivaaleissa.

Ulkoasiainministeriön hallinnonala (pääluokka 24)

Hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja yhteensä 765 milj. euroa, missä on lisäystä 40 milj. euroa vuoden 2003 talousarvioon verrattuna. Ulkoasiainministeriön pääluokan määrärahoista ulkoasiainhallinnon osuus on 25 %, kansainvälisen kehitys yhteistyön 54 %, lähialueyhteistyön 3 % ja muiden menojen 18 %.

Edustustoverkkoa vahvistetaan Euroopassa EU:n laajentumisen johdosta. Myös Aasian alueella toimivaa edustustoverkkoa vahvistetaan. Ulkoasiainministeriön toimintamenoihin ehdotetaan 171,4 milj. euroa.

Kehitysyhteistyöhön ehdotetaan 545,6 milj. euroa, mistä 453,2 milj. euroa on budjetoitu ulkoasiainhallinnon pääluokkaan. Kehitysyhteistyömäärärahoihin ehdotetaan lisäystä 38,8 milj. euroa. Ehdotettu kehitysyhteistyömäärärahojen taso vastaa 0,37 % vuodelle 2004 ennustetusta bruttokansantulosta. Talousarvioesityksessä osoitetaan kehitysyhteistyölle budjettivuoden määrärahojen lisäksi myös sitoumusvaltuudet, joista aiheutuvat menot ajoittuvat vuoden 2004 jälkeisille vuosille. Valtuuksia ehdotetaan myönnettäväksi 385 milj. euron arvosta

Lähialueyhteistyöhön ehdotetaan myönnettäväksi 25,4 milj. euroa, mikä on 4,9 milj. euroa vähemmän kuin vuonna 2003. Lähialueyhteistyön toiminta painottuu entistä enemmän Venäjällä olevien lähialueyhteistyöhankkeiden taloudelliseen tukemiseen Suomen ja Baltian maiden välisen lähialueyhteistyön muuttuessa normaaliksi EU-maiden väliseksi kanssakäymiseksi.

Rauhanturvaamistoimintaan on ehdotettu määrärahaa yhteensä 95,4 milj. euroa, mikä on 9,4 milj. euroa vähemmän kuin vuonna 2003. Ulkoasianministeriön hallinnonalan rauhanturvajoukkojen ylläpitomenoja koskeva osuus on 52 milj. euroa. Puolustusministeriön hallinnonalalle ehdotetaan 43,4 milj. euroa rauhanturvaamistoiminnan kalusto- ja hallintomenoihin. Rauhanturvaamistoiminnan määrärahat on mitoitettu Suomen vuoden 2004 rauhanturvaamisoperaatioihin osallistumisen edellyttämien rauhanturvajoukkojen vahvuuksien ja tehtävävaatimusten mukaisesti. Operaatioissa on arvioitu olevan noin 900—1100 sotilasta.

Hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja 669 milj. euroa, mikä on 37 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2003 talousarviossa.

Määrärahoista 87 milj. euroa on tarkoitettu ministeriölle ja sen yhteydessä toimiville viranomaisille, 219 milj. euroa tuomioistuimille, 55 milj. euroa oikeusapuun, 79 milj. euroa ulosottotoimeen, 184 milj. euroa rangaistusten täytäntöönpanoon, 30 milj. euroa syyttäjäntoimeen ja 15 milj. euroa vaaleihin.

Tuomioistuinlaitoksessa pyritään lyhentämään asioiden käsittelyaikoja, parantamaan oikeudenkäyntien sujuvuutta ja tasaamaan eroja käsittelyajoissa eri tuomioistuinien välillä tuomioistuinmenettelyä, tuomioistuinorganisaatiota, henkilöstön osaamista, tietotekniikan soveltamista ja tuomioistuinien toimintapuitteita kehittämällä.

Käräjäoikeuksien tuomiopiirien uudelleen järjestelyä jatketaan ja edistetään seurantamenettelyn tehokasta käyttöönottoa hovioikeuksissa. Hallintotuomioistuimissa pyritään lyhentämään yhteiskunnan tai alueiden kehittämisen kannalta merkittävien päätösten käsittelyaikoja. Vaihtoehtoisten riidanratkaisumenettelyjen käyttöönottoa

Kehitysyhteistyö

Lähialueet

Rauhanturvaaminen

Oikeusministeriön
hallinnonala
(pääluokka 25)

Oikeusturva

Maksuhäiriöt ja niiden hoitaminen	<p>edistetään ja kehitetään uudenlaisia tuomarivetoisia sovintomenetelyjä.</p> <p>Vuonna 2004 tulevat voimaan ulosottolain muutokset, joilla uudistetaan ulosoton yleiset toimintaperiaatteet ja menettelysäännökset. Käyttöön otettava ulosoton uusi tietojärjestelmä mahdollistaa kunkin velallisen tilanteen entistä tarkemman selvittämisen, toimenpiteiden oikean mitoittamisen sekä tehokkaan ja joustavan asiainnin.</p>
Rikollisuuden vastustaminen	<p>Uusi konkurssilaki, jonka myötä on tarkoitus ottaa käyttöön julkisselvitysmenettely, on tarkoitus saada voimaan vuonna 2004. Ulosottoimeen liittyvillä kehittämistoimilla ja julkisselvityksellä parannetaan edellytyksiä harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaan sekä väärinkäytösten tehokkaampaan selvittämiseen.</p> <p>Rikollisuuden ja rikollisuudesta aiheutuvien haittojen vähentämiseksi tehostetaan laaja-alaista yhteistyötä rikoksentorjunnassa ja sisäisen turvallisuuden parantamisessa. Yhteistyötä rikosasioiden toimintoketjuhankkeessa tiivistetään tavoitteena nopeuttaa ja tehostaa rikosvastuun toteuttamista ja vähentää uusintarikollisuutta.</p>
Sisäasiainministeriön hallinnonala (pääluokka 26) Ulkomaalaishallinto	<p>Vankien keskimäärän arvioidaan nousevan 3 900:aan. Vankeinhoidossa ja kriminaalihuollossa pyritään jatkamaan toimintaohjelmia vähintään nykyisessä laajuudessa sekä säilyttämään hyvä turvallisuustaso. Vankeinhoidon laitokunnan kehittämistä jatketaan pitkän aikavälin kehittämissuunnitelman pohjalta.</p>
Poliisitoimi	<p>Hallinnonalalle esitetään määrärahoja yhteensä 1 440 milj. euroa, missä on lisäystä 55 milj. euroa vuoden 2003 talousarvioon verrattuna.</p> <p>Hallituksen esitys uudeksi ulkomaalaislaiksi on annettu eduskunnalle kesäkuussa 2003. Esitetyt muutokset lakiin aiheuttavat merkittäviä tehtäväsiirtoja viranomaisten välillä. Lain voimaantulo edellyttää muutoksia ulkomaalaisviraston tietojärjestelmään ja siihen valmistaudutaan myös koulutuksella ja tiedotuksella. Maahanmuutto- ja turvapaikka-asioiden yhteistyö Euroopan unionissa tiivistyy erityisesti unionin laajenemisessa keväällä 2004.</p> <p>Poliisitoiminnan painopisteenä on rikostorjunnan ja -tutkimuksen kehittäminen. Huumausainerikostorjuntaa jatketaan erityisesti torjumalla ammattimaista ja järjestäytyntä huumausainerikollisuutta. Rikoksia ja häiriöitä ennalta estetään kehittämällä turvallisuus-suunnittelua ja viranomaisyhteistyötä. Poliisin toimintaa tehostetaan poliisipalvelujen saatavuuden ja laadun turvaamiseksi.</p>
Pelastustoimi	<p>Pelastustoimessa toiminta painottuu tehtyjen uudistusten toimeenpanoon. Pelastustoimen järjestelmä uudistuu siten, että yksittäisen kunnan sijasta pelastustoimen palveluista vastaa 22 pelastustoimen aluetta. Häätäkeskusjärjestelmän uudistamista jatketaan ja Pelastusopiston voimavaroja lisätään koulutuksen laajentamiseksi.</p>
Rajojen vartiointi	<p>Rajavalvontaa Suomen itärajalalla lisätään ja vilkastuvan rajaliikenteen sujuvuus pyritään turvaamaan kohdentamalla tarvittava</p>

määrä lisähenkilöstöä päätehtäviin rajavartiolaitoksen sisäisin toimenpitein.

Maakunnan kehittämisrahan määrä nousee 33,9 milj. euroon, mikä on 14,1 milj. euroa enemmän kuin vuonna 2003. Toiminnassa painotetaan alueiden kilpailukyvyyn ja osaamisen parantamista. Maakunnan liittojen asemaa vahvistetaan määrärahojen suuntaamisessa. Aluekeskus- ja osaamiskeskusohjelmien sekä seutu- ja yhteispalveluhankkeiden keskinäistä yhteistyötä tehostetaan.

Lääninhallitusten toiminnassa painottuu hyvinvointipolitiikan edistäminen alue- ja paikallistasolla. Rekisterihallinnossa ja kihlakunnissa jatketaan toimenpiteitä julkisen palveluhallinnon sähköisen asioinnin edistämiseksi. Valtion toimintojen alueellistamista edistetään tehtyjen selvitysten pohjalta.

Kunnille menevien avustusten ja alueiden kehittämisen osuus pääluokan määrärahasta on noin 30 prosenttia. Kuntien yleiseen valtionosuuteen ehdotetaan 163,9 milj. euroa. Esitykseen sisältyy 1,8 prosentin kustannustason tarkistus, mikä vastaa 75 prosenttia arvioidusta kustannustason muutoksesta. Määrärahan mitoittukseen vaikuttavat lisäksi kuntien verotulojen muutoksen perusteella tehtävä valtionosuuksien tasaus ja hätäkeskusten valtiolle siirtymisen johdosta tehtävät määrärahasiirrot.

Kuntien yhdistymisavustuksiin sekä investointi- ja kehittämishankkeiden tukeen tarkoitetuissa 7,7 milj. euron määrärahoissa on varauduttu yhden uuden yhdistymisen voimaantumiseen vuonna 2004. Kuntien harkinnanvaraisiin avustuksiin ehdotetaan 48,1 milj. euroa, mikä on 1,0 milj. euroa enemmän kuin vuonna 2003. Kuntien taloutta ja alueellisen kehityksen määrärahoja käsitellään tarkemmin luvuissa 5.5 ja 5.6.

Hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja yhteensä 2 066 milj. euroa, mikä on 114 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2003 talousarviossa.

Puolustusvoimia kehitetään eduskunnan vuonna 2001 hyväksymän turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon mukaisesti.

Puolustusvoimien toimintamenoihin ehdotetaan määrärahoja yhteensä 1 263,6 milj. euroa, jossa on lisäystä 60,4 milj. euroa. Lisäystä johtuu pääosin vuonna 2002 solmittujen virka- ja työehtosopimusten vaikutuksista henkilöstömenoihin sekä muusta kustannustason noususta. Puolustusvoimien koulutuksen painopistealueena on strategisen iskun ennaltaehkäisykyvyn ylläpito ja torjuntakyvyn kehittäminen. Puolustusvoimien henkilöstörakennetta kehitetään vastaamaan kriisin ja rauhan ajan henkilöstötarvetta. Koulutettavien reserviläisten määrää lisätään 35 000 reserviläiseen vuodessa, joka vastaa selonteossa edellytettyä vähimmäistasona.

Puolustusmateriaalihankintoihin ehdotetaan määrärahoja 572,6 milj. euroa, josta 513,0 milj. euroa aiheutuu aikaisemmin myönnettujen tilausvaltuuksien maksuista. Materiaalihankintamäärärahasta

Alueiden ja hallinnon
kehittäminen

Kunnat

Puolustusministeriön
hallinnonala
(pääluokka 27)

Puolustusvoimien
toimintamenot

Puolustusmateriaali-
hankinnat

aiheutuu lisäksi 2,2 milj. euroa uuden hankevalmistelu- ja prototyypitilausvaltuuden (PROTO 2004) ja 3,5 milj. euroa uuden Ilma-voimien hävittäjätorjuntakyvyn tilausvaltuuden (IHT 2004) vuoden 2004 maksuosuutena, 34,7 milj. euroa muista puolustusmateriaalihankinnoista sekä 19,2 milj. euroa indeksien ja valuuttakurssien muutoksista aiheutuvista menoista.

Puolustusmateriaalihankintoihin ehdotettava määräraha kasvaa 53,6 milj. euroa vuoden 2003 talousarvioon verrattuna. Tämä aiheutuu pääosin vuoden 2001 selonteossa esitetyn puolustuksen kehittämisohjelman edellyttämästä rahoitustason tarkistamisesta, joka kohdistuu vuonna 2004 lähinnä materiaalihankintoihin.

Rauhanturvaamis-
toiminta

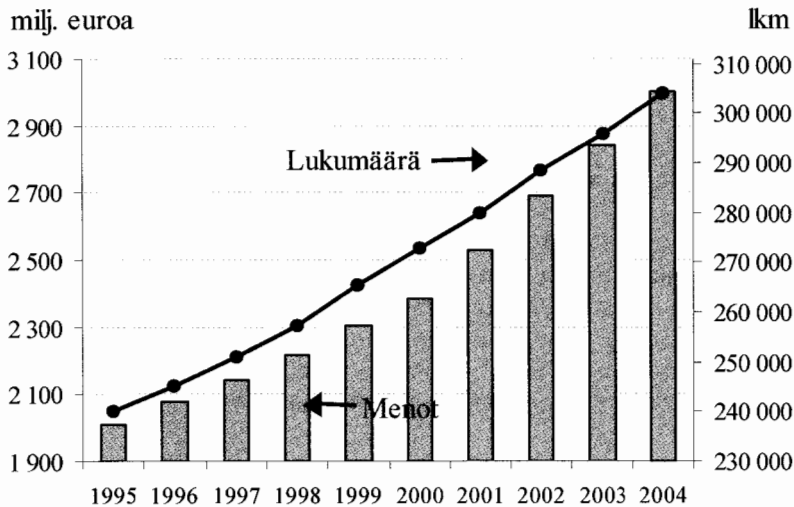
Puolustusministeriön hallinnonalalle ehdotetaan 43,4 milj. euroa rauhanturvaamistoiminnan kalusto- ja hallintomenoihin. Suomalaisen rauhanturvajoukkojen ylläpitomenoja koskeva osuus 52 milj. euroa sisältyy ulkoasianministeriön hallinnonalalle. Rauhanturvaamistoiminnan määrärahat on mitoitettu Suomen vuoden 2004 rauhanturvaamisoperaatioihin osallistumisen edellyttämien rauhanturvajoukkojen vahvuuksien ja tehtävävaatimusten mukaisesti.

Valtiovarainministeriön
hallinnonala
(pääluokka 28)

Valtiovarainministeriön hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja yhteensä 5 379 milj. euroa, missä on lisäystä 331 milj. euroa vuoden 2003 talousarvioon verrattuna. Lisäys aiheutuu lähinnä valtion eläkemenojen ja Euroopan unionille suoritettavien maksuosuuksien kasvusta.

Valtion eläkemenot

Runsas puolet valtiovarainministeriön hallinnonalan menoista on eläkkeitä. Valtion maksamiin eläkkeisiin ja korvauksiin ehdotetaan 3 048 milj. euroa, missä on lisäystä 6 prosenttia. Eläkemenojen kasvu pysyy lähivuosina vakaana. Kasvua ovat hillinneet lukuisat 1990-luvulla tehdyt muutokset; muun muassa valtion liikelaitosten yhtiöittämiset, yksilöllisen varhaiseläkkeen ikärajan nosto 55 vuodesta 60 vuoteen sekä vuosina 1993—1995 toteutetut valtion lisäeläke-etujen leikkaukset. Eläkemenoja tulee myös vähentämään vuonna 1999 aloitettu kunnan peruskoulun ja lukion sekä yksityisten oppilaitosten opettajien hitaasti tapahtuva siirtyminen oppilaitoksen ylläpitäjän mukaiseen eläkejärjestelmään. Näiden muutosten aiheuttamat säästöt lisääntyvät koko ajan, mutta täysimääräisesti ne toteutuvat vasta kymmenien vuosien päästä.

Kuvio 3. Valtion vuotuiset eläkemenot ja eläkkeiden lukumäärä

Ns. viimeisen eläkelaitoksen periaatetta (Vilma) sovelletaan myös valtion eläkkeiden osalta vuoden 2004 alusta lukien.

Ahvenanmaan maakunnalle maksettavat tulonsiirrot on arvioitu yhteensä 177,0 milj. euroksi. Määrärahat lisääntyvät vuoden 2003 varsinaiseen talousarvioon verrattuna 7,7 milj. euroa. Ahvenanmaan tasoitusmaksun suuruus määräytyy Ahvenanmaan itsehallintolain mukaan siten, että tasoitusmaksu on 0,45 % valtion tilinpäätöksen mukaisista tuloista lukuunottamatta uusia valtion lainoja. Tasoitusmaksun määräraha lisääntyy valtion tulojen kasvua vastaavasti.

Suomen maksuosuuksiin Euroopan Unionille ehdotetaan 1 415 milj. euroa, missä on lisäystä 39 milj. euroa. Lisäyksestä 24 milj. euroa aiheutuu EU:n laajentumisesta 1.5.2004 ja 10 milj. euroa arvonnalisäveropohjaisen maksun enimmäismäärän alenemisesta 0,75 prosentista 0,50 prosenttiin.

Opetusministeriön hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja yhteensä 6 054 milj. euroa, missä on lisäystä 175 milj. euroa vuoden 2003 talousarvioon verrattuna.

Opetusministeriön pääluokan määrärahoista pääosan muodostavat määrärahat yliopistojen toimintaan ja tieteen tukemiseen sekä valtionosuudet ja -avustukset ammattikorkeakouluopetukseen, yleissivistävään koulutukseen, ammatilliseen koulutukseen, ammatilliseen lisäkoulutukseen ja vapaaseen sivistystyöhön, kirjastotoimeen sekä kulttuuriin, taiteeseen, liikuntatoimeen ja nuorisotyöhön. Opetus- ja kulttuuritoimen menot rahoittavat pääosin valtio ja kunnat. Tieteen sekä kulttuurin, taiteen, liikuntatoimen ja nuorisotyön

Tulonsiirrot
Ahvenanmaalle

Maksut EU:lle

Opetusministeriön
hallinnonala
(pääluokka 29)

Yliopistojen ja tieteen rahoitus

menoista 377 milj. euroa rahoitetaan veikkauksen ja raha-arpajais-ten voittovaroista.

Valtio vastaa lähes kokonaan yliopistojen ja tieteen toimintamenoista ja määrärahoista. Muiden rahoittajien kuten yritysten ja yhteisöjen osuus on vajaa 10 prosenttia kokonaisrahoituksesta. Yliopistojen toimintamenoista noin 14 prosenttia katetaan maksullisen palvelutoiminnan tuloilla. Yliopistolaitoksen toimintamenojen perusrahoituksessa on siirrytty kokonaan tutkintomäärätavoitteisiin ja -toteutumiin perustuvaan laskennalliseen menettelyyn. Yliopistojen toimintamenorahoitus kasvaa yhteensä 74 milj. eurolla, mistä 20 milj. euroa lisätään korkeakoululaitoksen kehittämisestä annetun lain perusteella yliopistojen tehokkaan ja tulokellisen toiminnan varmistamiseksi. Suomen Akatemian tutkimusmäärärahoja koskevaa myöntämisvaltuutta ehdotetaan lisättäväksi niin ikään 20 milj. eurolla.

Opetuksen ja kulttuurin valtionosuudet

Kuntien ja muiden ylläpitäjien järjestämien koulutuspalvelujen sekä kulttuuritoimen rahoitus määräytyy pääosin laskennallisen valtionosuusjärjestelmän puitteissa yksikköhintojen ja suoritemäärien perusteella. Rahoituksesta vastaa valtio yhdessä kuntien ja muiden toiminnan järjestäjien kanssa. Kustannustenjaon piiriin lukeutuvat valtionosuudet on laskettu vuoden 2001 toteutuneiden yksikkökustannusten perusteella korotettuna vuosien 2002, 2003 ja 2004 kustannustason muutoksella. Opetus- ja kulttuuritoimen käyttökustannusten valtionosuuksiin ehdotetaan 2 196 milj. euroa, jossa on lisäystä 20 milj. euroa vuoteen 2003 verrattuna. Valtionosuuksiin aiheuttaa lisäyksiä hallitusohjelmassa päätetyt määrärahalisäykset koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaan, esiopetuksen koulumatkaetuun sekä laajakaistayhteyksien hankkimiseen kouluille. Lisäksi yksikköhintoihin tehdään indeksikorotus, joka lisää valtionosuuksia 50 milj. eurolla. Oppilasmäärä kasvaa ammattikorkeakouluissa kun taas esiopetuksen ja lukiokoulutuksen oppilasmäärät pienenevät. Perustamiskustannusten valtionosuuksiin ehdotetaan 69,7 milj. euroa kouluhankkeille ja 6 milj. euroa kirjastohankkeille.

Oppisopimuskoulutuksena järjestettävän ammatillisen lisäkoulutuksen määrää lisätään 1 500 opiskelijalla 22 000 opiskelijaan. Oppisopimuskoulutuksen määrärahoja lisätään vastaavasti 4,9 milj. euroa.

Aikuisväestön osaamistason kohottamisohjelmaa ehdotetaan laajennettavaksi 7,5 milj. eurolla, jolloin ohjelmaan käytetään 19,5 milj. euroa.

Veikkausvoittovarojen käyttö

Valtion omistaman Oy Veikkaus Ab:n nettovoitto käytetään kokonaisuudessaan urheilun ja liikuntakasvatuksen, nuorisotyön, tieteen ja taiteen edistämiseen opetusministeriön hallinnonalan määrärahoina. Tieteen menoista 32 % rahoitetaan veikkauksen ja raha-arpajaisien tuotoilla. Taiteen, kulttuuri-, museo- ja kirjastotoimen, liikunnan ja nuorisotyön valtionrahoituksen (ml. kulttuurin valtionosuudet) kokonaisuudesta 57 % myönnetään veikkausvoittova-

roista. Veikkauksen voittovaroja arvioidaan kertyvän 377 milj. euroa. Veikkausvoittovarojen tuotosta rahoitettavien kirjaston valtionosuuksien määräksi ehdotetaan 67,2 % näiden valtionosuuksien kokonaismäärästä. Muihin tarkoituksiin käytettävistä voittovarojen tuotosta ehdotetaan käytettäväksi 26,6 % urheilun ja liikuntakasvatuksen edistämiseen, 9,0 % nuorisotyön edistämiseen, 23,9 % tieteen edistämiseen ja 40,5 % taiteen edistämiseen.

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja yhteensä 2 686 milj. euroa, missä on lisäystä 96 milj. euroa vuoden 2003 talousarvioon verrattuna. Määrärahalisäykset aiheutuvat pääosin EU:n yhteisen maatalouspolitiikan uudistamiseen liittyvien hintojen alennusten osittaisesta korvaamisesta tuella ja EU:n rahastoista osarahoitettujen vuosia 2000—2006 koskevien ohjelmien toteuttamisesta. Hallinnonalan määrärahoista noin 77 % määräytyy EU:n jäsenyyden perusteella. Suomen maa- ja puutarhatalouteen sovelletaan EU:n yhteistä maatalouspolitiikkaa, jota täydennetään kansallisilla tukijärjestelmillä. Yhteinen maatalouspolitiikka on uudistumassa. Sen vaikutukset viljelijöille maksettaviin tukiin vuoden 2004 osalta on otettu huomioon talousarvioesityksessä. Mahdollisia muita vaikutuksia mm. hallintomenoihin ei ole otettu huomioon. EU:n yhteistä kalastuspolitiikkaa sovelletaan kalatalousasioiden hoitoon ja EU:n eläinlääkintä- ja kasvinterveyslainsäädäntöä eläinlääkintä- ja kasvinterveystehtäviin. EU:n vesipolitiikan puitedirektiivin täytäntöönpano vaikuttaa Suomen vesitalousasioiden hoitoon kasvavassa määrin.

Hallinnonalan toimintaan vuonna 2004 vaikuttavia keskeisiä muutoksia ovat EU:n laajeneminen, Etelä-Suomen vakavien vaikeuksien tuen jatkoneuvottelujen tulos, EU:n maatalouspolitiikan uudistaminen sekä Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman toteuttamisen merkittävä laajeneminen vuodesta 2003 ja puun energiakäytön lisääntyminen.

Maa- ja puutarhatalouden sekä maaseudun kehittämisen määrärahat lisääntyvät 85 milj. eurolla 2 248 milj. euroon. Hallitusohjelman perusteella valtiontalouden kehyksissä maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalle varatusta 20 milj. euron lisäyksestä 14,1 milj. euron osalta päätökset tehdään myöhemmin. Varat on tarkoitettu maatalouden rakenteen ja muiden kehittämishankkeiden rahoittamiseen. EU:n osaksi rahoittaman maaseudun kehittämistoiminnan maksatusten arvioidaan olevan vilkkaimmillaan, minkä johdosta maksatuksiin tarvitaan 26 milj. euroa lisää varoja vuonna 2004. EU:n kokonaan rahoittaman tulotuen määrä kasvaa 45,5 milj. eurola yhteiseen maatalouspolitiikkaan kesällä 2003 tehtyjen muutosten johdosta. Tuella kompensoidaan osittain hintojen alenemisen vaikutuksia. EU:n maaseudun kehittämisasetuksen piiriin kuuluvan luonnonhaittakorvauksen ja maatalouden ympäristötuen toteutus jatkuu v. 2000 alkaneen uuden ohjelman mukaisesti. Ympäristö-

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala (pääluokka 30)

Maa- ja puutarhatalous sekä maaseutu

keen ehdotetaan lisää varoja 6,4 milj. euroa, millä osaltaan turvataan 26.4.2002 hyväksytyt Itämeren suojeleohjelman toteutumista. Elintarviketalouden kansallisen laatustrategian toteuttamista jatketaan.

Aluehallinto

Työvoima- ja elinkeinokeskukset, joiden toimintamäärärahat on budjetoitu kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalalle, hoitavat EU:n yhteisen maatalouspolitiikan, maaseutu- ja rakennepolitiikan sekä kalastuspolitiikan toimeenpanotehtäviä aluetasolla ja vastaavat mm. siitä, että tukien valvonnat suoritetaan säädösten mukaisesti. Alueelliset ympäristökeskukset, joiden toimintamäärärahat on budjetoitu ympäristöministeriön hallinnonalalle, hoitavat maa- ja metsätalousministeriön vesivarojen käytön ja hoidon tehtäviä aluetasolla. Läänineläinlääkärit, joiden toimintamäärärahat on budjetoitu sisäasiainministeriön hallinnonalalle, hoitavat alueelliseen elintarviketurvallisuuteen, eläinten terveyteen ja hyvinvointiin sekä lääkitsemiseen liittyvät tehtävät.

Metsätalous

Hallinnonalalla toteutetaan hallitusohjelman mukaisesti Kansallinen metsäohjelma 2010:tä ja siihen liittyvää Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelmaa.

Kala-, riista- ja porotalous

Elinkeinokalataloudessa erityistä huomiota kiinnitetään kalastuksen mitoittamiseen kalakantojen ja saaliskiintiöiden mukaan. Vapaa-ajan kalataloutta kehitetään hyväksytyt strategian mukaisesti. Kalastuksenhoitomaksua korotetaan. Riistataloudessa kehitetään toimenpiteitä vahinkojen estämiseksi ja riistaeläinkantojen koon määrittämiseksi. Porotalouden rakennetta kehitetään.

Elintarvikkeiden turvallisuus ja laatu

Tehtäväalueella jatketaan kansallisen elintarviketalouden laatustrategian mukaisia toimenpiteitä, joiden tavoitteena on, että elintarvikkeiden sekä maatalouden tuotantopanosten turvallisuus ja laatu, eläinten ja kasvien terveys sekä eläinten hyvinvointi säilyvät kansainvälisesti arvioiden korkealla tasolla. Toiminnalla pyritään myös siihen, että kuluttajien luottamus kotimaisten elintarvikkeiden turvallisuuteen ja valvonnan luotettavuuteen säilyy hyvänä.

Vesitalous

Vesivarojen käytössä ja hoidossa voimavaroja suunnataan tulvantorjuntavalmiuksien ylläpitoon ja parantamiseen sekä maaseutuyhdyskuntien ja haja-asutusalueiden vesihuollon edistämiseen.

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala (pääluokka 31)

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja yhteensä 1 750 milj. euroa, missä on lisäystä 103 milj. euroa vuoden 2003 varsinaiseen talousarvioon verrattuna.

Määrärahan lisäys johtuu lähinnä budjettiteknisistä muutoksista sekä kehittämisinvestointien vuosittain vaihtelevasta rakentamisen tilanteesta ja määrärahan tarpeesta. Myös arvonlisäveromenot kasvavat, mikä johtuu Merenkululaitoksen liikelaitostamisesta seuraavasta siirtymisestä omasta työstä palvelujen ostoon.

Liikenneinfrastruktuuri

Hallinnonalan määrärahoista yli 80 prosenttia käytetään liikenneväyliin: tieverkkoon 721,5 milj. euroa, vesiväyliin 23,7 milj. euroa ja rataverkkoon 406 milj. euroa. Lisäksi nettobudjetoidulla Meren-

kulkulaitoksella on käytössään 79 milj. euron ja Ratahallintokeskuksella 40 milj. euron tulo-rahoitukset. Ratavero 16 milj. euroa tuloutetaan verotuloihin. Ajoneuvohallinnon noin 60 milj. euron menot katetaan pääosin maksullisen toiminnan tuloilla ja 11,4 milj. euron määräraha käytetään verotustehtävien ja muiden maksuttomien tehtävien menojen maksamiseen.

Tienpidossa keskeistä on tieverkon kunnon säilyttäminen, päivittäisestä liikennöitävyydestä huolehtiminen sekä liikenneturvallisuuden parantaminen. Perustienpitoon osoitetaan 558,3 milj. euroa. Yhdeksän suuren keskeneräisen tiehankkeen rahoitukseen osoitetaan määrärahaa 122,8 milj. euroa. Hankeraha perustuu ministeriölle aikaisempina vuosina myönnettyihin valtuuksiin kohdentaa mainittuihin hankkeisiin yhteensä 348,1 milj. euroa. Uusia tiehankkeita ei aloiteta. Yksitysteiden valtionavustus on 11,1 milj. euroa.

Merenkulkulaitoksen varustamotoiminnat ja luotsaus muuttuvat liikelaitoksiksi. Varustamoliikelaitokseen siirtyvät jäänmurto ja monitoimimurtajien kaupallinen toiminta, väylälukset, eräiden merenmittaus- ja tutkimusalusten hoito sekä yhteysalusliikenne. Luotsausliikelaitokseen siirtyy alusten luotsaus. Merenkulkulaitos vastaa varustamo- ja luotsaustoimintaan liittyvistä viranomaistehtävistä ja yhteysalusliikenteen tilaamisesta. Merenkulkulaitokselle osoitetaan 23,7 milj. euron määräraha. Uutena kohtana on korvaus Luotsausliikelaitokselle hinnoittelun alijäämistä. Korvauksella pidetään Saimaan luotsausmaksun taso alhaisena.

Radanpidon tavoitteena on edistää rautatieliikenteen toimintaedellytyksiä turvallisena ja tehokkaana osana liikennejärjestelmää. Perusradanpidon painopiste on edelleen 1970-luvulla perusparannettujen ja loppuun käytettyjen rataosien päällysrakenteen uusimisessa. Rataverkon hoitoon ja ylläpitoon ehdotetaan 254,7 milj. euroa. Neljään keskeneräiseen ratahankkeeseen osoitetaan määrärahaa 141,9 milj. euroa. Ratahankkeisiin on aikaisemmin myönnetty 488,4 milj. euron sopimusvaltuudet.

Ilmaliikenteen infrastruktuurista vastaava Ilmailulaitos toimii valtion liikelaitoksena tulo-rahoituksellaan. Yksityiskenttien valtionavustus on 1 milj. euroa.

Vuosaaren sataman rautatie-, tie- ja vesiväylien rakentamiseen osoitetaan 51 milj. euroa. Hankkeen kokonaiskustannukset ovat 207,4 milj. euroa. Helsingin kaupunki maksaa kustannuksista puolet, mikä tuloutetaan hallinnonalan tuloihin.

Viestintämarkkinoiden ohjauksessa käytetään lähinnä lainsäädäntötoimia, lupien myöntämistä, valvontaa ja muita hallinnollisia menetelmiä. Viestintäviraston menot ovat noin 32 milj. euroa, jotka katetaan pääosin maksullisen toiminnan tuloilla. Määrärahatarve on 6 milj. euroa, jossa on kertaluonteisesti otettu huomioon tulojen jaksoittamisperusteiden aiheuttama tulojen vähennys vuonna 2004.

Joukkoliikenteen tuella edesautetaan liikenteen peruspalvelujen säilymistä sekä alueellisen ja sosiaalisen tasa-arvon toteutumista ja

Tiet

Merenkulkulaitos

Radanpito

Ilmaliikenne

Vuosaaren satama

Viestintä

Joukkoliikenteen tuki

- siten edistetään tasapainoista ja kestävää alueellista kehitystä. Joukkoliikenteen palvelujen ostoihin ja kehittämiseen esitetään 78,3 milj. euroa ja lisäksi saariston yhteysalusliikenteeseen 7,9 milj. euroa ja Merenkurkun liikenteen tukemiseen 1 milj. euroa.
- Elinkeinoelämän tuet**
Lehdistön tukemisen tarkoituksena on edistää kotimaisen lehdistön ja tiedonvälityksen moniarvoisuutta ja monipuolisuutta. Lehdistötukeen ehdotetaan 13,6 milj. euroa, jossa on lisäystä miljoona euroa vuoden 2003 talousarvioon verrattuna.
Merenkulkuelinkeinon tukemiseen esitetään nykyisin tukiperustein 69,1 milj. euroa.
- Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonala (pääluokka 32)**
Hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja 962 milj. euroa, joka on 21 milj. euroa vähemmän kuin vuoden 2003 varsinaisessa talousarviossa.
Elinkeinopolitiikan tavoitteena on vahvistaa talouskasvua ja työllisyyttä ja turvata Suomen kansainvälistä kilpailukykyä. Lisäksi tavoitteena on muun muassa monipuolistaa tuotantorakennetta ja tukea vakaata aluekehitystä. Erityisesti vaikutetaan yritysten toimintaympäristön laatuun. Elinkeinopoliittisia tavoitteita toteutetaan useilla eri sektoreilla muun muassa hallituksen käynnistämän yrittäjyyden politiikkaohjelman koordinoimana.
- Teknologiapolitiikka**
Teknologiapolitiikan ensisijaisena tavoitteena on parantaa elinkeinoelämän kilpailukykyä innovaatioympäristöä kehittämällä. Tutkimukseen ja kehitykseen (T&K) kohdistuu yli puolet kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalan määrärahoista. Hallituksen päättämän linjauksen mukaisesti hallinnonalan T&K-rahoitusta lisätään vaalikaudella etupainotteisesti. Teknologian tutkimuskeskuksen (Tekes) myöntämisvaltuuksia ehdotetaan lisättäväksi lähes 30 milj. eurolla vuonna 2004. Tekesin muiden momenttien määrärahoihin ja hallinnonalan muihin T&K-määrärahoihin ehdotetaan yhteensä yli 12 milj. euron kasvua. Teknologiapolitiikan kokonaisuuden määrärahoiksi ehdotetaan 525 milj. euroa. Julkisen T&K-rahoituksen kokonaisuutta käsitellään luvussa 5.6.
- Yrityspolitiikka**
Yrityspolitiikan keskeisenä tavoitteena on parantaa yritysten perustamisen ja kasvun edellytyksiä. Alueellisessa elinkeino- ja yrityspolitiikassa vahvistetaan osaamista muun muassa tutkimus- ja kehitysrahoitusta hyödyntämällä.
Suuressa osassa yritystukia ja kehittämispalveluita EU:n rakennerahasto-ohjelmat ovat keskeisessä roolissa. Omalta osaltaan yrityspolitiikkaa toteuttaa elinkeinopoliittisessa ohjauksessa oleva Finnvera Oyj, joka myöntää rahoitusta PK-yrityksille sekä korkotukena että riskinottoon liittyvänä, valtion luotto- ja takaustappiokorvausten muodossa maksettavana tukena. Yrityspolitiikan kokonaisuuden määrärahoiksi esitetään 152 milj. euroa. Työvoima- ja elinkeinokeskusten teknologia-asiantuntijoiden määrää lisätään.
- Energiapolitiikka**
Energian saatavuuden turvaaminen, kilpailukykyinen hinta ja ympäristöpäästöjen saaminen kansainvälisten sitoumusten rajoihin

ovat Suomen energiapolitiikan lähtökohtia. Hallitusohjelman mukaisesti edistetään myös uusiutuvien energialähteiden käyttöä ja energian säästöä. Kansallinen ilmastostrategia uudistetaan ottamalla huomioon EU:n päästökauppaa koskevat vaatimukset. Energiatuen myöntämisvaltuudeksi esitetään 31,2 milj. euroa.

Valtio harjoittaa aktiivista ja pragmaattista omistajapolitiikkaa. Lähtökohtana valtionyhtiöiden ja valtion osakkuusyhtiöiden strategian kehittämisessä on hyvän kannattavuuden ja tuloskehityksen ylläpitäminen sekä siten riittävän osingonmaksukyvyyn turvaaminen ja omistuksen arvon kasvattaminen. Valtion omistajapolitiikkaa käsitellään luvussa 7.

Kansainvälistymisen edistämällä turvataan Suomen etuja globaaleilla markkinoilla. Toimet kohdistetaan erityisesti kansainvälistyviin kasvuyrityksiin sekä pienten ja keskisuurten yritysten tuotteiden kaupallistamiseen ja vientiin. Pienille yrityksille suunnattuja kumppanuusohjelmia lisätään.

Elinkeino toiminnan harjoittamisen keskeinen edellytys on esteetön ja tasapuolinen markkinoille pääsy. Markkinoiden toimivuutta parannetaan vähentämällä kilpailun vääristymiä ja lisäämällä kuluttajien valinnanmahdollisuuksia. Kilpailuviraston tehtävät lisääntyvät, kun EU:n kilpailulainsäädäntöä tullaan soveltamaan entistä laajemmin kansallisella tasolla.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja 9 412 milj. euroa, missä on lisäystä 895 milj. euroa vuoden 2003 talousarvioon verrattuna.

Valtion ohella sosiaalimenoja rahoittavat kunnat, työnantajat sekä vakuutetut. Valtion osuus kustannuksista vaihtelee järjestelmittain siten, että työnantajilta ja vakuutetuilta perittävin maksuin rahoitetaan ennen kaikkea ansiosidonnaisia etuuksia. Toimeentuloturva-järjestelmissä valtio vastaa perusturvasta toimeentulotukea lukuunottamatta kokonaan. Lisäksi valtio takaa kansaneläke-, sairausvakuutus- ja yrittäjäeläkejärjestelmien rahoituksen riittävyden. Kunnat vastaavat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämisestä sekä toimeentulotuesta. Valtio osallistuu niiden rahoitukseen valtionosuusjärjestelmän kautta. Kaikista vuoden 2004 sosiaalimenoista sosiaali- ja terveysministeriön momenteilla on runsas viidennes.

Toimeentulojärjestelmien rahoitus säilyy rakenteiltaan samana. Työnantajien pakollisten sosiaalivakuutusmaksujen yhteismäärä nousee hieman. Yksityisen sektorin työnantajan kansaneläkemaksu säilyy ennallaan ja on 1,35, 3,55 tai 4,45 prosenttia palkoista riippuen poistojen määrästä ja suhteesta maksettaviin palkkoihin. Julkisen sektorin kansaneläkemaksu säilyy myös ennallaan eli kuntien, kuntayhtymien ja kirkkoyönantajien kansaneläkemaksu 2,40 prosenttina ja valtion ja sen laitosten sekä Ahvenanmaan maakunnan kansaneläkemaksu 3,95 prosenttina palkoista.

Omistajapolitiikka

Kansainvälistymispolitiikka

Kuluttaja- ja kilpailupolitiikka

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala (pääluku 33)

Sosiaalivakuutusmaksut

Eräissä Pohjois-Suomen ja saariston kunnissa yksityisen työnantajan ja valtion liikelaitoksen sosiaaliturvamaksu on poistettu vuodelta 2003—2005. Vajeen kattamiseksi on korotettu työnantajien sairausvakuutusmaksua 0,014 prosenttiyksiköllä. Tällöin yksityisen sektorin työnantajan, valtion liikelaitoksen, kunnan ja kuntayhtymän sekä kunnallisen liikelaitoksen työnantajien sairausvakuutusmaksu on 1,614 %, valtion ja sen laitosten sekä Ahvenanmaan maakunnan maksu on 2,864 %. Yksityisen sektorin työnantajan työttömyysvakuutusmaksun arvioidaan pysyvän ennallaan 0,60 prosenttina 840 940 ensimmäisen euron osalta ja muilta osin 2,45 prosenttina.

Työntekijöiden sosiaalivakuutusmaksujen yhteismäärä nousee arviolta 0,1 prosenttiyksikköä. Vakuutetun sairausvakuutusmaksu säilyy ennallaan 1,5 prosenttina. Työntekijän työeläkemaksun arvioidaan nousevan 4,6 prosentista 4,7 prosenttiin palkasta ja palkan saajan työttömyysvakuutusmaksun säilyvän 0,2 prosenttina palkasta.

Maatalousyrittäjien ja yrittäjien työeläkemaksu, joka seuraa TEL-työeläkevakuutuksen keskimääräistä maksua, nousee arviolta 21,6 prosenttiin.

Kansaneläke- ja sairausvakuutuksen rahoittamiseksi ohjataan arvonlisäveron tuotosta yhteensä 1 000 milj. euroa rahastoille. Rahastojen minimitason säilyttäminen edellyttää lisäksi valtion takuusuurituksia yhteensä arviolta 846 milj. euron edestä. Liikenne- ja tapaturmavakuutusjärjestelmien ns. täyskustannusvastuun mukaista maksua jatketaan vielä vuoden 2004 osalta yksivuotisella lainsäädännöllä ja sen tuotto 51,6 milj. euroa ohjataan sairausvakuutusrahastoon. Järjestelmiltä perittävä maksu perustuu vahingoittuneiden hoidosta keskimäärin yhden vuoden aikana julkiselle terveydenhoitojärjestelmälle aiheutuneisiin kustannuksiin.

Sairausvakuutus-
korvaukset

Sairausvakuutuskorvauksien arvioidaan kaikkiaan nousevan noin 3,4 miljardiin euroon vuonna 2004. Työnantajien ja vakuutettujen maksuilla katetaan menoista noin 60 %. Kansaneläkelaitoksen harkinnanvaraiseen kuntoutukseen käytetään arviolta 98 milj. euroa. EY-tuomioistuimen antaman päätöksen johdosta esitetään muutettavaksi lääkkeiden erityiskorvattavuuden ratkaisemista. Se tapahtuisi hakemusmenettelyn mukaisesti ja erityiskorvattavuudesta päättäisi Lääkkeiden hintalautakunta. Uusien lääkkeiden hyväksymiseksi erityiskorvattavien lääkkeiden luetteloon on varattu edellisten vuosien tapaan 8,4 milj. euroa.

Sotilasvammakorvaukset

Sotainvalidien puolisoiden kuntoutusta parannetaan korottamalla siihen varattua määrärahaa 160 000 euroa. Tämän jälkeen arviolta runsaat 1 500 puolisoa pääsee kuntoutuksen vuosittain.

Sosiaali- ja terveys-
palvelut

Kuntien sosiaali- ja terveystalouksissa on tavoitteena palvelujen toimivuuden, saatavuuden ja kattavuuden sekä perustoimeentulon turvaaminen koko maassa. Tavoitteen toteutumista tuetaan muun

muassa kansallisen terveydenhuollon hankkeen sekä kansallisen sosiaalialan kehittämishankkeen kautta.

Kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannusten valtionosuuksiin ehdotetaan 3 340 milj. euroa, jossa on lisäystä noin 485 milj. euroa vuoden 2003 tasoon verrattuna. Lisäyksestä 359 milj. euroa liittyy ansiotulojen verotuksen keventämisen kompensaatioon kunnille, joka toteutetaan korottamalla valtionosuusprosenttia 3,25 prosenttiyksiköllä.

Kansallisen terveydenhuollon hankkeen mukaiseen kuntien terveydenhuoltojärjestelmien kehittämiseen sekä kansallisen sosiaalialan kehittämishankkeen tarkoittamaan sosiaalipalvelujärjestelmän kehittämistyöhön varattuja määrärahoja lisätään yhteensä runsaat 90 milj. euroa, josta 12,8 milj. euroa käytetään kuntien terveydenhuollon henkilöstön täydennyskoulutuksen turvaamiseen, 10,0 milj. euroa palvelusetelin käyttöönottoon kotipalveluissa palvelutarjonnan lisäämiseksi ja monipuolistamiseksi, 14,0 milj. euroa vanhustenhuollon kehittämiseen ja 53,5 milj. euroa valtionosuusprosentin korottamiseen 0,49 prosenttiyksiköllä.

Kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannusten valtionosuusprosentti nousee nykyisestä 28,06 prosentista 31,89 prosenttiin vuonna 2004.

Kustannustason tarkistaminen 1,8 prosentilla lisää valtionosuuksia 54,5 milj. euroa.

Valtionavustukseen kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon hankkeisiin esitetään 50,3 milj. euroa. Tästä on tarkoitus käyttää kansallista terveydenhuollon hanketta tukeviin kehittämishankkeisiin 30 milj. euroa, jossa on lisäystä 22 milj. euroa vuoteen 2003 verrattuna. Loppuosan kohdentamisessa otetaan huomioon kansallisen sosiaalialan kehittämishankkeen toteuttamiseen liittyvät tarpeet.

Lapsilisä korotetaan 1.1.2004 lukien. Ensimmäiselle lapselle maksettava lapsilisä nousee 90 eurosta 100 euroon kuukaudessa. Yksinhuoltajat saavat tämän lisäksi kolmen euron suuruisen kuukausikorotuksen lapsilisän yksinhuoltajakorotukseen. Uudistus korottaa lapsilisämenoja yhteensä 74,1 milj. euroa.

Lisäksi osittaista hoitorahaa korotetaan 1.1.2004 lukien nykyisestä 63,07 eurosta 70 euroon kuukaudessa ja etuuteen oikeutettujen piiriä laajennetaan koskemaan 1.8.2004 lukien myös 1. ja 2. vuotta koulua käyvän lapsen vanhempiin, jotka lyhentävät työaikaansa. Uudistus lisää kuntien menoja vuositasona noin 8,6 milj. euroa. Vuonna 2004 menolisäys on arviolta 3,6 milj. euroa josta valtion osuus on runsaat 1,1 milj. euroa.

Hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja yhteensä 2 315 milj. euroa, missä on 152 milj. euroa lisäystä vuoden 2003 talousarvioon verrattuna.

Hallituksen tavoitteena on kasvattaa työllisyyttä 100 000 hengellä vuoteen 2007 mennessä. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää moni-

Perheiden aseman parantaminen

Työministeriön hallinnonala (pääluokka 34)

vuotisia ohjelmia ja nykyistä vahvempaa poikkihallinnollista yhteistyötä sekä keskushallinto- että aluetasoilla. Keskushallinnon sektorirajat ylittävän yhteistyön vahvistamiseen työllisyyden hoidossa tähdätään hallitusohjelman mukaisella työllisyysohjelmalla. Siinä painotetaan erityisesti rakenteellisen työttömyyden purkamiseen tähtäviä toimenpiteitä.

Julkisen työvoimapalvelu

Julkisen työvoimapalvelun ydintehtävä on työmarkkinoiden toimivuuden edistäminen. Tavoitteena on pitää yllä ja edistää työvoiman kysynnän ja tarjonnan välistä tasapainoa työmarkkinoilla, turvata työvoiman saatavuus, torjua työttömyyttä sekä järjestää työtä hakeville mahdollisuuksia tehdä työtä. TE –keskukset ohjaavat työvoimapolitiikan toimeenpanoa alueellaan. Työvoimapolitiikan käytännön toimeenpano tapahtuu valtaosin työvoimatoimistoissa. Toimistoverkkoa kehitetään siten, että itsenäisten työvoimatoimistojen määrä vähenee 100—115 toimistoon vuoteen 2005 mennessä.

Vuosina 2004—2006 toteutetaan julkisen työvoimapalvelun rakenteellinen uudistus, jolla julkiset työvoimapalvelut, muut palvelut ja resurssit kootaan työvoiman palvelukeskuksiin, joihin tulevat mukaan työvoimatoimisto, kunta ja sen sosiaali-, terveys- ja nuorisotoimi, Kansaneläkelaitos sekä muut palvelutuottajat. Tällä yhteistyöllä vaikeasti työllistyville tarjotaan työmarkkinavalmiuksia parantavia palvelukokonaisuuksia. Uudistus käynnistetään vuonna 2004 jatkamalla yhteispalvelupisteiden toimintaa ja muuttamalla mahdollisimman monella paikkakunnalla yhteispalvelupisteitä palvelukeskuksiksi.

Niillä alueilla, joille perustetaan työvoiman palvelukeskuksia, työvoimatoimistojen toiminnassa painotetaan työnvälitys- ja työnhakupalvelujen tarjoamista sekä pyritään varmistamaan osaavan työvoiman saatavuus.

Työvoimapolitiikan mitoitus ja painopiste-alueet

Työvoimapolitiikan toimeenpanon määrärahan käytön joustavuuden lisäämiseksi kootaan koulutus- ja työllistämistoimet sekä julkisen työvoimapalvelun erityistoimet samalle momentille. Työvoimapolitiikan toimeenpanoon esitetään Euroopan sosiaalirahaston ohjelmat mukaan lukien 2 138,1 milj. euroa. Tästä summasta noin puolet käytetään työmarkkinatukena maksettavan työttömyysturvan menoihin. Työttömille työnhakijoille pääasiassa tarkoitettujen aktiivitoimenpiteiden piirissä arvioidaan olevan keskimäärin 94 700 henkilöä, mikä on noin 34 prosenttia suhteutettuna työttömiin määrään. Luku sisältää myös Euroopan rakennerahasto-ohjelmien piirissä olevat keskimäärin 8 000 henkilöä. Työvoimakoulutuksen piirissä on keskimäärin 27 300 henkilöä. Palkkaperusteisilla työllisyysmäärärahoilla työllistetään keskimäärin 40 800 henkilöä sisältäen yhdistelmätuella sekä yhdistelmä-tuen laajentamiskokeilulla työllistettävät.

Työvoimapolitiikan toteutuksessa painotetaan työvoiman osamista parantavia toimenpiteitä. Työssä oleville työntekijöille tarjotaan aiempaa enemmän työvoimaviranomaisten ja työnantajien yh-

teishankintoina järjestettävää PK-yrityksille suunnattua työpaikkakoulutusta. Tavoitteena on ennaltaehkäistä ikääntyvien ja vähäisen pohjakoulutuksen omaavien henkilöiden työttömäksi joutumista ja tukea työuran jatkumista yritysten muutostilanteissa. Maahanmuuttajakoulutuksen riittävä taso turvataan ja koulutuksen laatu varmistetaan kielitaidon tasotestauksella. Vaikeammin työllistyvien ammatillista osaamista tuetaan lisäämällä oppisopimuskoulutusta ja sisällyttämällä tukityöllistämiseen koulutusta. Aktivoivilla toimenpiteillä, valmentavalla koulutuksella ja riittävällä henkilökohtaisella ohjauksella tuetaan hakeutumista ammatilliseen koulutukseen ja siitä selviytymistä. Työttömille järjestetään aiempaa enemmän pitkäkestoista ammatilliseen tutkintoon johtavaa työvoimakoulutusta aloilla, joilla on puutetta työvoimasta.

Työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen laatua ja vaikuttavuutta parannetaan ottaen huomioon yksilöiden ja yritysten tarpeet. Laadun ja vaikuttavuuden parantamistoimet nostavat työvoimakoulutuksen keskihintaa nykytasolta.

Työmarkkinatuen käyttöä aktivoivana tukimuotona lisätään tuen alkuperäisen tarkoituksen mukaisesti. Ylläpitokorvausta ehdotetaan korotettavaksi vuonna 2004 yhdellä eurolla sekä korotettua ylläpitokorvausta kahdella eurolla. Työmarkkinatuen tarveharkintaa ehdotetaan lievennettäväksi puolison tulojen osalta. Hallitus käynnistää valmistelun, joka tähtää työmarkkinatuen enimmäiskeston määrittelyyn passiivisena tukimuotona. Tällöin erikseen määriteltävän työttömyysajan jälkeen aktiivitoimenpiteisiin osallistuminen asetetaan työmarkkinatuen saamisen ehdoksi. Jotta mahdollisuus aktiivitoimenpiteisiin osallistumiseen voidaan varmistaa, suunnataan työvoimapolitiittisista toimista riittävä osa vaikeasti työllistyvien työmarkkinaedellytysten parantamiseen.

Sosiaalisten yritysten asema määritellään lainsäädännöllä. Sosiaalisen yrityksen tavoitteena on työtilaisuuksien tarjoaminen vajaakuntoisille ja muille vaikeasti työllistyville. Työkykynsä pysyvästi menettäneet ohjataan asianomaisten tukijärjestelmien piiriin, kuten työkyvyttömyyseläkkeelle. Pitkäaikaistyöttömien kuntoutusmahdollisuuksien ja eläke-edellytysten arviointitoiminta laajennetaan koko maahan ja vuosittain tehtävien selvitysten määrä nostetaan nykyisestä 2 500:sta noin 5 000:een.

Osana hallituksen toimia eläkkeelle siirtymisen myöhentämiseksi vuonna 2000 ja sen jälkeen työttömiksi jääneet 55—59-vuotiaat pyritään aktiivisesti työllistämään normaaleille työmarkkinoille, tarvittaessa koulutus- ja kuntoutustoimenpiteiden avulla. Pitkäaikaisyöttömyyden torjumiseksi ja eläkeputken varhaiseläkeluonteen muuttamiseksi työhallinto suuntaa näihin työttömiin aktiiviseen työllistämiseen tähtäviä toimenpiteitä, viime kädessä tukityöllistämistä.

Työmarkkinatuki

Työelämän
kehittämisohjelmat

Työelämän kehittämisohjelmien toimeenpanoa jatketaan ja laajennetaan. Ohjelmissa otetaan huomioon erityisesti pienet työpaikat.

Ympäristöministeriön
hallinnonala
(pääluokka 35)

Hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja yhteensä 675 milj. euroa eli noin 32 milj. euroa enemmän kuin vuonna 2003. Talousarvion ulkopuolisen Valtion asuntorahaston varoja arvioidaan käytettävän noin 1,3 miljardia euroa asuntolainojen, asuntotoimen korkotukien ja avustusten sekä korko- ja muiden menojen maksamiseen. Talousarviorahoituksesta lähes kaksi kolmannesta käytetään yleiseen asumistukeen ja yksi kolmasosa ympäristötehtäviin.

Ympäristönsuojelu

Ympäristö- ja luonnonsuojelutehtäviin ehdotetusta noin 242 milj. eurosta yli 60 % on toimintamenon luonteisia menoja. Loppuosa jakautuu luonnonsuojelun toteuttamiseen ja ympäristönsuojelun avustus- ja investointimenoihin sekä muihin menoihin. Ympäristönsuojelun keskeisenä hankkeena parannetaan Suomen merellisiä öljyntorjuntavalmiuksia saattamalla valmiiksi väylänhoitoalus Seilin sekä kahden Tursas-luokan vartioaluksen perusparantaminen kykeneviksi torjumaan ympäristövahinkoja talviolosuhteissa. Romuajoneuvo direktiivin toimeenpanemiseksi ja romuajoneuvoista aiheutuvien ympäristöhaittojen vähentämiseksi otetaan vuosiksi 2004—2006 käyttöön avustus, johon ehdotetaan varattavaksi 10 milj. euroa vuonna 2004. Luonnonsuojelussa edistetään Etelä-Suomen metsiensuojelua laajalla keinovalikoimalla ja kehittämällä vapaaehtoisia suojelukeinoja. Jo toteutetuilla luonnonsuojelualueilla lisätään ja turvataan luontoarvoja.

Asuminen ja
rakentaminen

Tuettavien enimmäisasumismenojen korottaminen on lisännyt yleisen asumistuen saajakohtaista keskiarvoa, ja tukimenot säilyvät 428 milj. euron tasolla huolimatta tuensaajien lukumäärän ennakoitusta supistumisesta. Edullinen korkotaso on rohkaissut asumisoikeus- ja vuokra-asukkaita hankkimaan enenevästi oman asunnon. Vuokra-asuntojen saatavuuden näin parannuttua rakennuttajien varovaisuus asumisoikeus- ja vuokra-asuntojen lisäämiseen on kasvanut. Omistusasuntojen kysynnän ennakoidaan jatkuvan edullisen korkotason ansiosta varsin vilkkaana myös 2004. Sosiaalisen asuntotuotannon ehdotetut rahoitustukivaltuudet vastaavat noin 10 000 uuden asunnon vuosituotantoa. Tukea painotetaan niihin kasvukeskuksiin ja asuntotyypppeihin, joissa asuntojen ylikysyntä on suurinta tarjontaan nähden sekä aiheutuvat laina- ja takausriskit siksi pienimmät. Maankäyttö- ja rakennusasioissa selvitetään oikeussuojajärjestelmän toimivuus sekä mahdollisuudet vähentää tarvetta valitukseen ja nopeuttaa valitusten käsittelyä. Rakentamisen laadun kehittämiseksi parannetaan rakentamismääräyskokoelman käytettävyyttä sekä edistetään kaikille ikäryhmille turvallisten rakennusten ja liikuntaesteettömän ympäristön aikaansaamista. Kansallista ilmastostrategiaa edistetään asuntojen energiakorjauksia avustamalla.

Taulukko 13. Määrärahat taloudellisen laadun mukaan vuosina 2002—2004¹⁾

Menolaji		2002 tilinpäätös milj. €	2003 varsinainen talousarvio milj. €	2004 esitys milj. €	2003—2004 muutos milj. €	%
01-03	Palkkaukset ²⁾	6	6	6	0	0
04-07	Eläkkeet	2 692	2 842	3 002	160	6
16-18	Puolustusmateriaalin hankkiminen	517	519	573	54	10
21-27	Toimintamenot	6 514	6 600	6 957	356	5
08-15, 19-29	Muut kulutusmenot	1 716	1 834	1 941	107	6
01-29	Kulutusmenot	11 444	11 802	12 479	677	6
30-39	Valtionavut kunnille ja kuntayhtymille ym.	5 843	6 320	6 938	619	10
40-49	Valtionavut elinkeinoelämälle	2 615	2 709	2 792	83	3
50-59	Valtionavut kotitalouksille ja yleishyödyllisille yhteisöille	6 317	6 469	6 698	228	4
60	Siirrot talousarvion ulkopuolisille valtion rahastoille ja kansaneläkelaitokselle	1 694	1 737	1 907	170	10
61-62	Siirrot EU:n rakennerahastoista ja vastaavat valtion rahoitusosuudet	521	711	719	8	1
63-65	Muut siirrot kotimaahan	200	203	252	49	24
66-68	Siirrot ulkomaille	492	511	550	39	8
69	Siirrot EU:lle	1 123	1 376	1 415	39	3
30-69	Siirtomenot	18 805	20 036	21 272	1 235	6
70-73	Kaluston hankinta	17	25	19	- 6	- 24
74-75	Talonrakennukset	57	41	16	- 25	- 61
76	Maa-alueet, rakennukset ja kiinteistöt	40	35	42	7	20
77-79	Maa- ja vesirakennukset	270	319	372	52	16
70-79	Reaalisijoitukset	384	420	449	28	7
80-86	Valtion varoista myönnettävät lainat	83	79	70	- 9	- 11
87-89	Muut finanssisijoitukset	171	3	3	- 0	- 0
80-89	Lainat ja muut finanssisijoitukset	254	82	73	- 9	- 11
70-89	Sijoitusmenot	638	502	521	19	4
90-92	Valtionvelan korot	3 610	3 415	2 819	- 596	- 17
93-94	Valtionvelan nettokuoletukset ja velanhallinta	1 010	—	—	—	—
95-99	Muut ja erittelemättömät menot	5	0	70	70	—
90-99	Muut menot	4 624	3 415	2 889	- 526	- 15
Yhteensä		35 511	35 755	37 161	1 406	4

¹⁾ Kukin momentti on varustettu menon laatua osoittavalla numerotunnuksella. Näiden numerotunnusten perusteella menot on koottu laadun mukaisiin ryhmiin. Taulukossa jokainen luku on pyöristetty erikseen tarkasta arvosta, joten laskutoimitukset eivät kaikilta osin täsmää.

²⁾ Sisältää vain näillä momenttinumerotunnuksilla olevat palkkausmäärärahat, muut sisältyvät toimintamenoihin.

Valtuudet

Aiemmin myönnettyistä valtuuksista arvioidaan aiheutuvan menoja vuodesta 2004 alkaen yhteensä 7,7 mrd. euroa, josta vuodelle 2004 aiheutuvien menojen osuus on 3,2 mrd. euroa. Vuoden 2004 talousarviossa ehdotetaan myönnettäväksi valtuuksia siten, että niistä aiheutuu myöhempinä vuosina menoja yhteensä 2,2 mrd. euroa. Määrärahat valtuuksista aiheutuviin maksatuksiin otetaan tulevien vuosien talousarvioihin. Valtuuksista aiheutuvat menot valtuustyypeittäin ilmenevät seuraavasta taulukosta.

Taulukko 14. Valtuuksien käytöstä valtiolle aiheutuvat menot, milj. euroa (ml. rahastot)¹⁾

	2004	2005	2006	2007—
Aiemmin myönnettyistä valtuuksista aiheutuvat menot:				
1. Tilausvaltuudet	551	564	393	478
2. Rakentamisvaltuudet	302	273	145	206
3. Kuntien valtionapuihin liittyvät valtuudet	24	10	6	40
4. Avustusten myöntämismvaltuudet	1 013	176	79	73
5. Lainojen myöntämismvaltuudet	255	42	26	34
6. Kehitys- ja lähialueyhteistyövaltuudet	354	261	167	364
7. Korkotukilainavaltuudet	124	104	90	459
8. EU-hankkeiden myöntämismvaltuudet	494	271	61	2
9. Muut valtuudet	54	74	56	37
Yhteensä	3 171	1 775	1 024	1 693
Vuonna 2004 myönnettävistä valtuuksista aiheutuvat menot				
1. Tilausvaltuudet	0	60	34	73
2. Rakentamisvaltuudet	4	9	4	0
3. Kuntien valtionapuihin liittyvät valtuudet	58	61	43	93
4. Avustusten myöntämismvaltuudet	206	202	102	106
5. Lainojen myöntämismvaltuudet	253	186	14	29
6. Kehitys- ja lähialueyhteistyövaltuudet	0	92	129	181
7. Korkotukilainavaltuudet	7	18	18	73
8. EU-hankkeiden myöntämismvaltuudet	219	246	130	14
9. Muut valtuudet	157	178	69	11
Yhteensä	903	1 053	543	579
Menot yhteensä	4 074	2 827	1 567	2 272

¹⁾ Taulukossa jokainen luku on pyöristetty erikseen tarkasta arvosta, joten laskutoimitukset eivät kaikilta osilta täsmää.

5.4 Peruspalvelubudjetti-tarkastelu

Valtio rahoittaa kuntia valtionapujen kautta yhteensä 6,4 mrd. eurolla vuonna 2004. Kuntien valtionavut ovat pääosin laskennallisia ja yleiskatteisia. Valtionosuus- ja avustujjärjestelmä muodostuu tehtäväkohtaisista opetus- ja kulttuuritoimen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuksista, verotuloihin perustuvasta valtionosuuksien tasauksesta sekä yleisestä valtionosuudesta. Järjestelmää täydentää harkinnanvarainen rahoitusavustus tilapäisissä tai poik-

keuksellisissa talousvaikeuksissa oleville kunnille. Kunnille myönnetään lisäksi valtionosuutta perustamiskustannuksiin ja kehittämishankkeisiin sekä tukea kuntien yhdistymiseen. Tehtäväkohtaisten valtionosuuksien järjestelmä sisältää kuntien rahoitusosuuden tehtäväkohtaisen valtionosuuden piirissä oleviin palveluihin. Rahoitusosuus asukasta kohti on euromääräisesti sama kaikissa kunnissa.

Laskennallinen valtionosuusjärjestelmä on toiminnallisella lain-säädännöllä sidottu pääosin peruspalvelujen tuottamiseen. Valtionapujen lisäksi kunnat käyttävät toimintansa rahoittamiseen omia verotuloja noin 13,4 mrd. euroa.

Hallitus on käynnistänyt kuntien rahoitus- ja valtionosuusjärjestelmän uudistamisen siten, että mahdollisista muutoksista voidaan päättää jo vuoden 2004 kuluessa.

Talousarvioesitys vaikuttaa vuonna 2004 kuntien talouteen valtionosuustehtävien menojen ja tulojen muutosten sekä kunnallisverotuksen vähennysten korottamisen johdosta. Talousarvioesitykseen sisältyvien valtion toimenpiteiden arvioidaan menojen, tulojen ja veroperustemuutosten kokonaisvaikutuksena heikentävän vuoteen 2003 verrattuna nettomääräisesti ilman indeksikorotuksia kuntien talouden kokonaistilannetta -52 milj. euroa, mutta indeksikorotukset mukaan lukien parantavan sitä 45 milj. euroa. Taloudellisesti merkittävin toimenpide on ansiotulojen veronkevennyksen aiheuttama kuntien 359 milj. euron verotulojen menetyksen kompensointi lisäämällä vastaavalla summalla sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannusten valtionosuuksia.

Valtion vuoteen 2004 kohdistamien uusien toimenpiteiden lisäksi kuntatalouden kokonaistasapainoon ja peruspalvelujen rahoitustarpeeseen vaikuttavat kunnille aikaisemmin säädettyjen tehtävien ja velvoitteiden määrän ja palvelujen kysynnän, sekä verotulojen ja palkkauskustannusten kehitys.

Vuonna 2004 kuntien toimintamenoiksi arvioidaan 24,7 mrd. euroa. Tästä noin 80 % eli 19,8 mrd. euroa muodostavat pääosin peruspalvelujen järjestämiseen kuuluvat valtionosuustehtävien menot sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä opetus- ja kulttuuritoimissa. Peruspalvelujen rahoittamiseksi ehdotetaan kuntien laskennallisiin valtionosuuksiin 5 694 milj. euroa, jossa on lisäystä 9,5 % vuoteen 2003 verrattuna. Lisäykseen sisältyvät ansiotulojen veronkevennyksen kompensatio, valtionosuuksien indeksitarkistukset sekä valtionosuudet uusien tehtävien aiheuttamiin menoihin. Laskennallisten valtionosuuksien lisäksi kunnille esitetään myönnettäväksi muita valtionapuja 588 milj. euroa, jossa lisäystä 3,3 % vuoteen 2003 verrattuna.

Valtion toimenpiteiden vaikutus kuntien talouteen

Peruspalvelujen järjestäminen

Taulukko 15. Peruspalvelubudjettitarkastelun piirissä olevat kuntien ja kuntayhtymien valtionavut, milj. euroa

	2002	2003	2004
Valtionosuusjärjestelmän piirissä olevat laskennalliset valtionosuudet tasauserineen			
SM	166	165	164
OPM	2 020	2 176	2 190
siitä kuntayhtymien yksikköhintarahoitus	909	956	986
STM	2 522	2 855	3 340
Laskennalliset valtionosuudet yhteensä	4 708	5 196	5 694
Muut peruspalvelubudjettitarkastelun valtionavut			
SM, harkinnanvarainen rahoitusavustus	54	47	48
SM, kuntien yhdistymisavustukset	6	8	8
OPM, harkinnanvaraiset avustukset	50	51	71
OPM, perustamishankkeet	68	74	70
OPM, kulttuuritoiminta, liikuntatoimi ja nuorisotyö	28	28	28
STM, erikoissairaanhoidollain mukainen tutkimus (EVO)	57	49	49
STM, lääkäri- ja hammaslääkärikoulutus (EVO)	70	82	82
STM, lastensuojelu	31	37	47
STM, lasten ja nuorten psykiatria, hoitojonot	28	5	0
STM, huumeiden käyttäjien hoito	8	8	0
STM, syrjäytymisuhan alaiset lapset ja nuoret	0	15	0
STM, perustamis- ja kehittämishankkeet	26	33	55
TM, työllistämistuki kunnille	85	81	71
TM, kuntouttava työtoiminta	2	4	7
TM, korvaukset maahanmuuttajista	50	43	52
Muut peruspalvelubudjettitarkastelun valtionavut	563	565	588
Peruspalvelubudjettitarkastelun valtionavut yhteensä	5 271	5 761	6 282
Muut valtionavut			
OPM, ammatillinen lisäkoulutus	116	108	105
STM, sosiaalialan osaamiskeskukset	3	3	3
Muut valtionavut yhteensä	119	111	108
Kaikki valtionavut yhteensä	5 390	5 872	6 390

Taulukko 16. Valtion toimenpiteiden vaikutukset kuntien ja kuntayhtymien talouteen valtion talousarviossa, milj. euroa, muutokset vuodesta 2003 vuoteen 2004

	menot	tulot	netto
I. Toiminnan muutokset ja budjettipäätökset			
— SM, harkinnanvarainen rahoitusavustus		+1	
— SM, kuntien yhdistymisavustukset ja investointituki		+1	
— SM, hätäkeskusten siirto valtiolle	-2	-2	
— STM, valtionosuus käyttökustannuksiin			
— valtionosuusprosentin korotus 28,06 % → 31,89 %			
— ansiotulojen veronkevennysten kompensatio 3,25 %-yks.		+357	
— v. 2002 tasausjärjestelmän uudistamisen vaikutus 0,03 %-yks.		+4	
— perustamishankkeiden alv-kuittauksen poistuminen 0,01 %-yks.		+1	
— terveydenhuollon hanke ja sosiaalialan kehittämishanke 0,49 %-yks.		+53	
— syrjäytymisuhan al. lasten ja nuorten erillisrah. palautus 0,05 %-yks.		+5	
— vanhustenhuollon kehittäminen	+44	+14	
— osittaisen hoitorahan korotus ja laajennus	+4	+1	
— palvelusetelin käyttöönotto kotipalveluissa	+31	+10	
— terveydenhuollon henkilöstön täydennyskoulutus	+40	+13	
— maahanmuuttajien erityistuki	-12	-12	
— STM, kehittämishankkeet			
— terveydenhuollon hanke	+22	+22	
— muut	+12	+12	
— STM, perustamishankkeet			-12
— STM, lasten ja nuorten psykiatria	-5	-5	
— STM, huumeiden käyttäjien hoito	-8	-8	
— STM, syrjäytymisuhan alaiset lapset ja nuoret	-15	-15	
— TM, työllistämistuki kunnille	-10	-10	
— TM, kuntouttava työtoiminta	+3	+3	
— TM, korvaukset maahanmuuttajista	+9	+9	
— OPM, aamu- ja iltapäivätoiminta	+35	+20	
— OPM, esiopetuksen koulumatkaetu	+9	+5	
— OPM, peruskoulujen laajakaistayhteydet		+1	
— OPM, perustamishankkeet		-4	
Yhteensä	+157	+464	
2. Indeksikorotukset 1,8 % (75 % täysimääräisestä 2,4 %:n kust.tason noususta)			
OPM 50 milj. euroa, josta			
— kunnat 39 milj. euroa (77 %),			
— yksityiset 11 milj. euroa (23 %)			
STM 55 milj. euroa, josta 2 milj. euroa verokompensaatiota			
SM 3 milj. euroa			
Yhteensä 108 milj. euroa, josta kunnat 97 milj. euroa		+97	
3. Verotuksen ja sotumaksujen muutokset			
— ansiotulojen veronkevennykset		-359	
Valtion toimenpiteiden vaikutukset yhteensä			
— ilman indeksikorotusta	+157	+105	-52
— indeksikorotukset mukaan lukien	+157	+202	+45

Kansallisen terveydenhuollon hankkeen sekä sosiaalialan kehittämishankkeen toteuttamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuksia lisätään runsaalla 90 milj. eurolla, josta 53 milj. euroa toteutetaan valtionosuusprosenttia korottamalla ja vajaat 37 milj. euroa käytetään erilaisiin uudistuksiin. Uudistuksista vanhustenhuollon kehittäminen lisää valtionosuuksia 14 milj. euroa, palvelusetelin käyttöönotto sosiaalipalveluissa 10 milj. euroa ja terveydenhuollon henkilöstön täydenniskoulutus 13 milj. euroa. Mainitut uudistukset lisäävät vastaavasti kuntien menoja yhteensä arviolta 115 milj. euroa, josta vanhustenhuollon kehittäminen 44 milj. euroa, palvelusetelin käyttöönotto 31 milj. euroa ja täydenniskoulutus 40 milj. euroa. Valtionosuuksien korottamisen lisäksi terveyshankkeeseen osoitettua erillistä kehittämishankerahoitusta lisätään 22 milj. eurola.

Lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan toteuttamiseksi esitetään 20 milj. euroa. Arvio kuntien menonlisäyksistä on 35 milj. euroa. Terveydenhuollon henkilöstön täydenniskoulutus sekä lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan toteuttaminen ovat uusia lakisääteisiä tehtäviä.

Harkinnanvaraiseen rahoitusavustukseen esitetään myönnettäväksi 48 milj. euroa ja kuntien yhdistymisen tukemiseen 8 milj. euroa.

Valtion toimenpiteiden arvioidaan lisäävän kunnallistalouden menoja vuonna 2004 noin 157 milj. eurolla. Tästä suurin osa kohdistuu sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluihin. Valtion toimenpiteiden vaikutusten yhteenveto sisältyy kokonaisuudessaan taulukkoon 16.

Taulukko 17. Kuntien ja kuntayhtymien laskennalliset kustannukset, kuntien omarahoitusosuudet sekä valtionosuudet sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannuksiin, milj. euroa

	2002	2003	2004
Sosiaali- ja terveydenhuolto			
laskennalliset kustannukset	10 552	10 755	11 104
kuntien omarahoitusosuudet	7 999	7 870	7 718
valtionosuudet	2 553	2 885	3 386

Tehtäväkohtaisten sosiaali- ja terveydenhuollon sekä opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuuksien piirissä olevissa peruspalveluissa kuntien rahoitusosuus muodostuu lakiin perustuvasta omarahoitusosuudesta, joka on asukasta kohti kaikissa kunnissa samansuuruisen. Vuonna 2004 kuntien omarahoitusosuus on sosiaali- ja terveydenhuollossa 1 489,95 euroa sekä opetus- ja kulttuuritoimessa 590,39 euroa asukasta kohti.

Taulukossa 17 esitettävät sosiaali- ja terveydenhuollon laskennalliset kustannukset, valtionosuudet ja omarahoitusosuudet kattavat kuntien ja kuntayhtymien järjestämät palvelut. Taulukossa 18 esi-

tettävät opetus- ja kulttuuritoimen laskennalliset kustannukset ja valtionosuudet kattavat kuntien ja kuntayhtymien järjestämät palvelut. Kuntien rahoitusosuudet kattavat mainittujen palveluiden lisäksi rahoitusosuudet myös yksityisten ja valtion järjestämään koulutukseen.

Taulukko 18. Kuntien ja kuntayhtymien laskennalliset kustannukset, kuntien rahoitusosuudet sekä valtionosuudet opetus- ja kulttuuritoimen käyttökustannuksiin, milj. euroa

	2002	2003	2004
Opetus- ja kulttuuritoimi			
laskennalliset kustannukset	4 512	4 617	4 617
kuntien rahoitusosuudet	2 868	2 997	3 073
valtionosuudet	2 012	2 177	2 196

Kuntien omarahoitussuuden aleneminen vuonna 2004 sosiaali- ja terveydenhuollossa johtuu valtionosuusprosentin korotuksesta.

Taulukko 19. Valtion toimenpiteiden vaikutukset kuntien talouteen, muutokset vuodesta 2003 vuoteen 2004, maakunnittain, euroa¹⁾

	Valtion- osuudet	Veron- kevennykset	Kokonais- muutos	Kokonais- muutos / asukas
Uusimaa	103 792 458	-97 722 051	6 070 407	5
Varsinais-Suomi	34 455 376	-32 697 665	1 757 711	4
Itä-Uusimaa	7 005 389	-6 558 597	446 792	5
Satakunta	17 855 955	-15 995 443	1 860 512	8
Kanta-Häme	12 577 931	-11 732 877	845 054	5
Pirkanmaa	34 763 596	-31 351 736	3 411 860	8
Päijät-Häme	15 137 814	-13 864 988	1 272 826	6
Kymenlaakso	14 121 364	-12 525 784	1 595 580	9
Etelä-Karjala	10 347 835	-9 048 610	1 299 225	10
Etelä-Savo	12 296 486	-10 588 309	1 708 177	10
Pohjois-Savo	19 021 271	-16 184 595	2 836 676	11
Pohjois-Karjala	12 876 203	-10 591 339	2 284 864	13
Keski-Suomi	20 228 106	-17 370 114	2 857 992	11
Etelä-Pohjanmaa	14 628 676	-13 401 203	1 227 473	6
Pohjanmaa	13 118 275	-12 391 881	726 394	4
Keski-Pohjanmaa	5 404 052	-4 844 502	559 550	8
Pohjois-Pohjanmaa	28 323 485	-24 382 981	3 940 504	11
Kainuu	6 644 996	-5 548 174	1 096 822	13
Lappi	14 400 733	-12 199 143	2 201 590	12
Koko maa	397 000 001	-358 999 992	38 000 009	7

¹⁾ Taulukot 19-21 eivät sisällä kuntayhtymiä, eivätkä eräitä kohdistamattomia avustuksia, kuten kuntien harkinnanvaraisia avustuksia tai avustuksia investointi- ja kehittämishankkeisiin.

Taulukko 20. Valtion toimenpiteiden vaikutukset kuntien talouteen, muutokset vuodesta 2003 vuoteen 2004, kuntakoon mukaan, euroa¹⁾

Asukasluku	Valtion- osuudet	Veron- kevennykset	Kokonais- muutos	Kokonais- muutos / asukas
alle 2 000	7 629 216	-6 531 852	1 097 364	11
2 001—6 000	49 843 932	-42 993 009	6 850 923	10
6 001—10 000	45 595 833	-40 499 609	5 096 224	8
10 001—20 000	51 281 270	-45 931 837	5 349 433	8
20 001—40 000	71 695 498	-65 661 161	6 034 337	6
40 001—100 000	57 206 097	-51 420 038	5 786 059	8
yli 100 000	113 748 155	-105 962 486	7 785 669	5
Koko maa	397 000 001	-358 999 992	38 000 009	7

¹⁾ Taulukot 19-21 eivät sisällä kuntayhtymiä, eivätkä eräitä kohdistamattomia avustuksia, kuten kuntien harkinnanvaraisia avustuksia tai avustuksia investointi- ja kehittämishankkeisiin.

Kuntien talouskehitys

Vuonna 2002 kuntien ja kuntayhtymien talous vahvistui selvästi. Niiden yhteenlaskettu vuosikate oli noin 2,3 mrd. euroa, jossa oli kasvua 310 milj. euroa. Vuosikate parani lähes 350 kunnassa ja heikkeni vain yli 100 000 asukkaan kuntaryhmässä. Vuosikate riitti selvästi poistojen kattamiseen. Kuntien välisten talouserojen tasoittumiseen ja vuosikatteen kasvuun vaikuttivat erityisesti kuntatalouden vakautustoimenpiteet ja poikkeukselliset kertaluonteiset veron-tilitykset.

Vuonna 2003 kuntien talouskehityksen arvioidaan selvästi heikenevän vuoteen 2002 verrattuna. Kuntien vuosikatteen arvioidaan alenevan noin 1,4 miljardiin euroon. Heikkeneminen johtuu erityisesti kokonaisverotulojen vähenemisestä ja toimintamenojen kasvusta. Vaikka käyttötalouden valtionosuudet kasvavat arviolta noin 446 milj. euroa, ei tämä riitä kattamaan toimintamenojen verotuloja ja valtionosuuksia nopeampaa kasvua. Negatiivisen vuosikatteen kuntien määrän arvioidaan kasvavan vuonna 2003 noin kaksinkertaiseksi verrattuna vuoteen 2002, jolloin näitä kuntia oli 42.

Vuonna 2004 arvioidaan kuntien vuosikatteen alenevan edelleen vuoden 2003 tasosta ja pysyvän selvästi heikompana vuoteen 2002 verrattuna, siitä huolimatta, että kuntien toimintamenojen kasvun arvioidaan hidastuvan hieman ensi vuonna. Kuntien talouden kautta tuetaan valtionosuuksien kasvulla ja sillä, että verovähennyksen korotusten aiheuttamat tulonmenetykset kompensoidaan täysimääräisinä. Vakauteen vaikuttavat myös kuntien omat päätökset erityisesti investointien määrästä ja ajoituksesta.

Taulukko 21. Kuntatalouden (kuntien ja kuntayhtymien) kehitys vuosina 2002—2004, kuntien tilinpidon mukaan, milj. euroa¹⁾

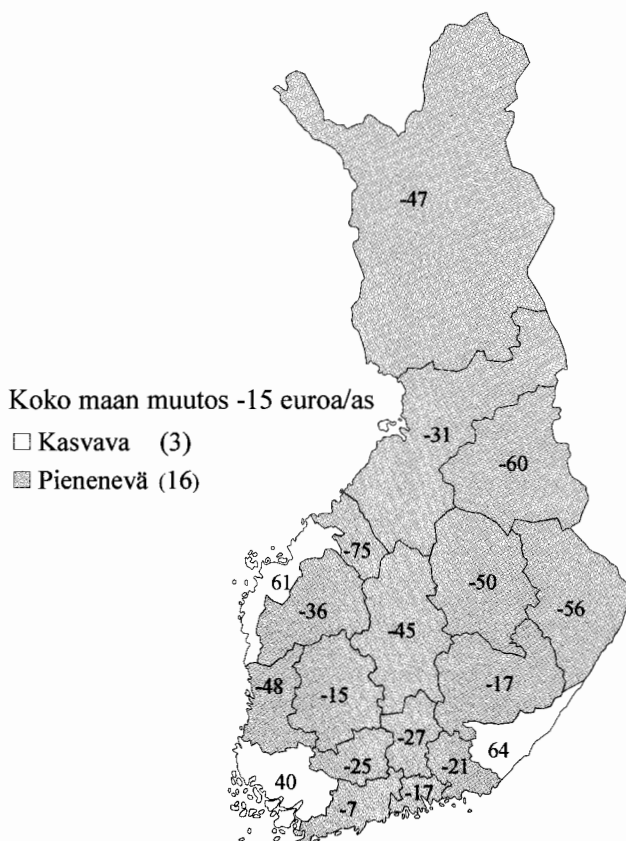
	2002	2003	2004
1. Toimintakate	-15 756	-16 431	-17 058
2. Verotulot	14 077	13 450	13 470
3. Käyttötalouden valtionosuudet	3 892	4 338	4 852
4. Muut rahoituserät, netto	50	30	24
5. Vuosikate	2 263	1 387	1 288
6. Satunnaiset erät, netto	340	223	223
7. Investoinnit, netto	2 304	1 900	1 700
8. Ylijäämä (=5.+6.-7.)	299	-290	-189
9. Poistot käyttöomaisuudesta	1 558	1 600	1 620
10. Vuosikate - poistot	705	-213	-332
11. Lainakanta	4 827	5 027	5 157
12. Kassavarat	3 336	3 249	3 193
13. Nettovelka (=11.-12.)	1 491	1 778	1 964

¹⁾ Tässä osassa kuntatalouden kehitystä tarkastellaan kuntien tilinpidon mukaisin käsittein. Luvussa 3.2 kuntataloutta tarkastellaan kansantalouden tilinpidon mukaisin käsittein.

Kuntalain 65 §:n mukaan talousarviossa ja –suunnitelmassa tai niiden hyväksymisen yhteydessä on päätettävä toimenpiteistä, joilla edellisen vuoden taseen osoittama alijäämä ja talousarvion laatimisvuonna kertyväksi arvioitu alijäämä suunnittelukaudella katetaan.

Talouden tasapainotusongelmat ja kuntalaissa tarkoitetut alijäämät keskittyvät myös vuonna 2004 erityisesti asukasluvultaan pieniin, lähinnä alle 6 000 asukkaan kuntaryhmään. Katettavia alijäämiä peräkkäisiltä vuosilta 2000—2002 on noin sadalla, pääosin alle 10 000 asukkaan kunnalla. Maakunnittain tarkasteltuna rahoitus-tasapaino pysyy vuosikatteen ja poistojen erotuksen perusteella arvioituna heikkona erityisesti Lapissa ja Etelä- Savossa ja hyvänä Varsinais- Suomessa, Satakunnassa ja Pohjois- Karjalassa.

Kuvio 4. Kuntien vuosikatteen arvioitu muutos vuodesta 2003 vuoteen 2004 maakunnittain, euroa asukasta kohti

Taulukko 22. Kuntien talouskehitys vuosina 2002—2004 kuntien tilinpidon mukaan, euroa/as kuntaryhmittäin ¹⁾

Asukasluku	Vuosikate 2002	Vuosikate 2003	Vuosikate 2004	Vuosikate- poistot 2002	Vuosikate- poistot 2003	Vuosikate- poistot 2004
alle 2 000	130	76	34	-12	-60	-101
2 001—6 000	270	164	120	114	11	-34
6 001—10 000	326	213	175	156	41	9
10 001—20 000	370	211	175	181	18	-10
20 001—40 000	478	261	251	259	36	35
40 001—100 000	409	216	205	162	-20	-28
yli 100 000	399	274	285	22	-109	-73
Koko maa	380	229	214	130	-20	-25

¹⁾ Taulukot 19-21 eivät sisällä kuntayhtymiä, eivätkä eräitä kohdistamattomia avustuksia, kuten kuntien harkinnanvaraisia avustuksia tai avustuksia investointi- ja kehittämishankkeisiin.

Peruspalvelujen turvaaminen edellyttää valtion toimenpiteiden ohella myös kunnilta toimintatapojen ja tehokkuuden jatkuvaa arviointia sekä valmiutta sellaisiin rakenteellisiin uudistuksiin, joilla taloudellisuutta ja tehokkuutta on mahdollista lisätä. Kuntien mahdollisuudet näihin toimenpiteisiin lähivuosina paranevat mm. henkilöstön kasvavan eläkkeelle siirtymisen johdosta.

Hallitus on käynnistänyt kuntien rahoitus- ja valtionosuusjärjestelmän arvioinnin. Valtionosuusjärjestelmää kehitetään palvelurakenteiden ja tuottamistapojen uusimista sekä kuntien välistä yhteistyötä edistäväksi. Esitysten on määrä astua voimaan vuoden 2005 alusta.

Hallitusohjelman aluepoliittisena tavoitteena on sosiaalinen ja alueellinen tasapaino, jonka saavuttamiseksi eroja alueiden kehittämisedellytyksissä kavennetaan. Tavoitteena on muuttoliikkeen ja väestörakenteen tasapainottaminen sekä palvelurakenteen turvaaminen koko maassa. Tavoitteisiin pyritään ohjelmaperusteisen aluepolitiikan avulla. Alueellista kehittämistyötä toteutetaan sekä kansallisilla että EU:n osittain rahoittamilla alueellisilla ohjelmilla. Alueellisia vaikutuksia tarkastellaan lähemmin talousarvioesityksen liitteessä 2.

Alueiden kehittämislain (602/2002) yhtenä tavoitteena on ohjata alueiden kehittämistä maakuntien ja valtakunnan tasolla siten, että kehittämistyö muodostaa alue- ja keskushallinnon kehittämistoimista vuorovaikutteisen kokonaisuuden. Keskushallintotasolla järjestelmään kuuluvat valtioneuvoston hyväksymät valtakunnalliset tavoitteet ja ministeriöiden alueiden kehittämistä koskeva tavoitteiden ja toimenpiteiden määrittely.

Valtioneuvosto päättää valtakunnallisista alueiden kehittämisen tavoitteista ensimmäisen kerran syksyllä 2003. Valtioneuvoston 3.7.2003 määräämät ministeriöt suunnittelevat hallinnonalansa toimintaa alueellisesti. Valtion osalta rahoitus määritellään vuosittain kehys- ja budjettiprosessin yhteydessä.

Kansallista aluepolitiikkaa ja sen välineistöä vahvistetaan edellytysten luomiseksi tasapainoiselle alueelliselle ja sosiaaliselle kehitykselle. Alueiden osaamista, yrittäjyyttä ja työllisyyttä tuetaan ja luodaan edellytykset hyvinvointiyhteiskunnan perusrakenteiden ylläpitämiselle. Alueiden kilpailukyvyyn, osaamisen ja omien vahvuuksien vahvistamisen keskeiset työkalut ovat aluekeskusten kehittäminen, osaamis- ja innovaatiopolitiikan tehostaminen, kestävä kehityksen ja seudullisen yhteistyön edistäminen. Ohjelmiin sitomattomaan alueiden kehittämisen rahoitukseen, jota käytetään myös maaseudun ja saariston kehittämiseen, arvioidaan käytettävän 14 milj. euroa vuonna 2004.

Aluekeskusohjelmaa toteutetaan 34 kaupunkiseudulla, joihin kuuluu 261 kuntaa. Ohjelma perustuu valtioneuvoston aluepoliitti-

Palveluiden tuottavuuden kehittäminen

5.5 Alueiden kehittäminen ja rakennerahastot

Valtakunnalliset alueiden kehittämisen tavoitteet

Kansallinen aluepolitiikka

Aluekeskusohjelma

seen tavoiteohjelmaan, ja se on alueiden kehittämistä annetun lain mukainen erityisohjelma. Aluekeskusohjelman tavoitteena on aluerakenteen tasapainottaminen luomalla maahan kaikki maakunnat kattava, eri kokoisista kaupunkiseuduista muodostuva aluekeskusverkosto.

Hallitusohjelman tavoitteena on aluekeskusohjelman tehostamisen suoritettavien arviointien perusteella ja sen alueellisen vaikuttavuuden lisääminen ohjelma-alueiden ulkopuolisiin seutuihin. Tässä tarkoituksessa korostetaan myös aluekeskusten ja maaseudun vuorovaikutusta. Aluekeskusten kehittämiseen ja kaupunkipoliittisten toimenpiteiden rahoittamiseen arvioidaan käytettävän 10 milj. euroa vuonna 2004.

Osaamiskeskusohjelma

Osaamiskeskusohjelma on alueiden kehittämistä annetun lain mukainen erityisohjelma. Osaamiskeskusohjelmalla tuetaan huippuosaamisen hyödyntämistä valtioneuvoston vuosiksi 2003—2006 nimeämässä 20 osaamiskeskuksessa sekä puutuote- ja elintarviketalan valtakunnallisissa verkosto-osaamiskeskuksissa. Alueella toteutettavat ohjelmat ovat yrityslähtöisiä ja niiden toimenpiteet kohdistuvat erityisesti osaamisintensiivisen uuden liiketoiminnan synnyttämiseen, yritysten kasvuun ja työllisyyden edistämiseen. Osaamiskeskusten avulla parannetaan myös keskusten ulkopuolisten alueiden osaamis- ja teknologiaperustaa lisäämällä keskusten ja muiden osaamiskeskittymien välistä yhteistyötä. Osaamiskeskusohjelman toteuttamiseen arvioidaan käytettävän 9,5 milj. euroa vuonna 2004.

Helsingin seutu

Helsingin seudun kuntien ja valtion välistä yhteistyömenettelyä kehitetään edelleen. Yhteistyötä ja yhteistä päätöksentekoa tiivistetään asunto-, liikenne- ja yhdyskuntasuunnittelua sekä ympäristönsuojelua koskevissa kysymyksissä. Metropolialueiden erityiskysymykset on huomioitu hallitusohjelman mukaisesti asettamalla selvityshenkilö tekemään ehdotuksia Helsingin ja sen lähialueen kuntien seudullisen yhteistyön ja seutuhallinnon kehittämiseksi sekä valtiovallan osallistumiseksi kansallisesti tärkeisiin kehittämishankkeisiin seudulla. Sisäasiainministeriö valmistelee selvityshenkilön ehdotusten pohjalta toimenpiteet elokuun 2004 loppuun mennessä.

Kainuun hallintokokeilu

Laki Kainuun hallintokokeilusta tuli voimaan 1.6.2003, mutta kokeilu alkaa vasta vuoden 2005 alusta. Vuoden 2004 talousarviossa on Kainuun hallintokokeilun valmistelemiseen varattu 400 000 euroa.

Euroopan unionin rakennerahastojen toiminta Suomessa

Suomessa toimii neljä rakennerahastoa, jotka ovat Euroopan aluekehitysrahasto (EAKR), Euroopan sosiaalirahasto (ESR), Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston ohjausosasto (EMOTR-O) ja kalatalouden ohjaamisen rahoitusväline (KOR). Rahastojen varat sisältyvät EU:n talousarvioon. Rahastoista myönnettävä tuki on pääosin avustusmuotoista. Rahoituksen saaminen rakennerahastoista edellyttää kansallista osarahoitusta.

Tavoiteohjelmat Suomessa 2000—2006: Yhteisöaloitteet:

Tavoite 1: heikoimmin kehittyneet alueet	Interreg III: rajat ylittävä, valtioiden ja alueiden välinen yhteistyö
Tavoite 2: elinkeinoelämän rakennemuutos-alueet ja maaseutualueet	Leader+: paikallisia maaseudun kehittämishankkeita
Tavoite 3: inhimilliset voimavarat (horisontaalinen ohjelma)	Equal: uusia keinoja syrjäytymisen, syrjinnän ja epätasa-arvon ehkäisemiseksi ja poistamiseksi työmarkkinoilla Urban II: ongelmallisten kaupunkien ja lähiöiden taloudellinen sekä sosiaalinen elvyttäminen ja kestävän kehityksen edistäminen

Tavoite- ja yhteisöaloiteohjelmien toimeenpano perustuu valtioneuvoston esittämiin ja komission hyväksymiin ohjelma-asiakirjoihin. Valtion rahoitusosuutta käytetään myös rakennerahastojen innovatiivisten toimien rahoittamiseen. Innovatiivisten toimien päätaavoitteena on vaikuttaa tavoiteohjelmien laatuun. Tavoite 1 -alueen väestöosuus koko väestöstä on 20,9 % ja tavoite 2 -alueen 30,6 %. Siirtymäkauden alueiden, jotka ohjelmakaudella 1995—1999 kuuluivat joko tavoite 2 tai tavoite 5b -alueisiin, mutta eivät kuulu ohjelmakauden 2000—2006 tavoite 2 -alueeseen, väestöosuus on 9,6 %. Tavoite 3 -ohjelmaa toteutetaan tavoite 1 -alueen ulkopuolella.

Rakennerahastoista rahoitettavien ohjelmien osalta valtion talousarvioon budjetoitavat määrärahat perustuvat ohjelma-asiakirjojen rahoitustaulukoihin. EU:n rakennerahastoista saatavat tulot budjetoidaan valtion talousarvioon bruttoperiaatteen mukaisesti maksuviranomaisen tuloiksi ja menoiksi. Kunkin rakennerahaston rahoittamiin ohjelmiin tarvittava kansallinen valtion rahoitusosuus budjetoidaan ohjelmien toimeenpanoon osallistuvan hallinnonalan menoksi yhdelle momentille.

Rakennerahastot Suomessa	Rahoitettavat ohjelmat	Maksuviranomainen
Euroopan aluekehitysrahasto (EAKR)	tavoiteohjelmat 1 ja 2	sisäasiainministeriö
Euroopan sosiaalirahasto (ESR)	tavoiteohjelmat 1, 2 ja 3 sekä Equal -yhteisöaloite	työministeriö
Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston ohjausosasto (EMOTR-O)	tavoiteohjelma 1 ja Leader+ -yhteisöaloite	maa- ja metsätalousministeriö
Kalatalouden ohjauksen rahoitusväline (KOR)	tavoiteohjelma 1 ja sen ulkopuolinen elinkeinokalatalouden rakenneohjelma	maa- ja metsätalousministeriö

Vuonna 2004 tavoite 1, 2 ja 3 -ohjelmiin jaetaan ohjelmien suoritusvaraukset. Suoritusvarausten jako tehdään väliarvioinnin perusteella niille ohjelmille, jotka ovat toteutuneet hyvin. Ohjelmien hyvälle toteutumiselle määritellään erikseen saavutettavat kynnysluvut. Väliarviointeja käytetään myös mahdollisten ohjelmatarkestysten pohjana. Ohjelmatarkestyksillä suunnataan tarvittaessa uudel-

leen tukitoimien sisältöä rakennerahastojen toiminnan tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden varmistamiseksi.

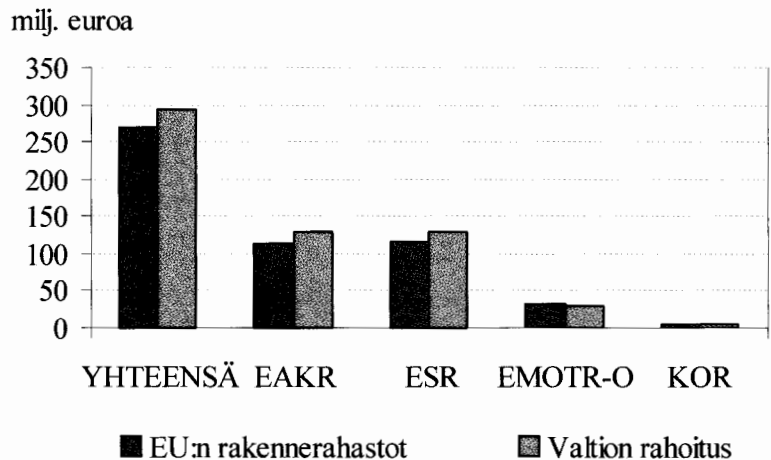
Taulukko 23. Rakennerahasto-ohjelmien toiminnan määrälliset tavoitteet (2000—2006):

	Tavoite 1	Tavoite 2	Tavoite 3	Yhteisöaloitteet
Uudet työpaikat	27 670	50 000	17 900	6 589
Säilytetyt työpaikat	65 700	40 000	-	3 842
Uudet yritykset	4 100	15 000	7 200	730
Toimenpiteissä aloittaneet	122 000	101 600	252 700	2 000

EAKR:sta rahoitettavien -yhteisöaloiteohjelmien (Interreg III ja Urban II) sekä innovatiivisten toimien EU-varat tulevat ohi valtion talousarvion suoraan ohjelmassa nimetyille talousarviotalouden ulkopuolisille hallinto- ja maksuviranomaiselle. Näiden ohjelmien EU-tukea vastaavan valtion rahoitusosuus sisältyy kuitenkin valtion talousarvioon. Osa tuloutuvista EMOTR-O:n rahoitusosuuksista tavoite 1 -ohjelmissa ohjataan talousarvion ulkopuoliseen Maatilatalouden kehittämisrahastoon, josta tulee myös niihin liittyvä kansallinen valtion rahoitusosuus. Ahvenanmaan maakunnassa toteutettavat tavoite 2 ja 3 -ohjelmat kuuluvat maakunnan toimivaltaan, eivätkä näihin ohjelmiin liittyvät varat sisälly valtion talousarvioon.

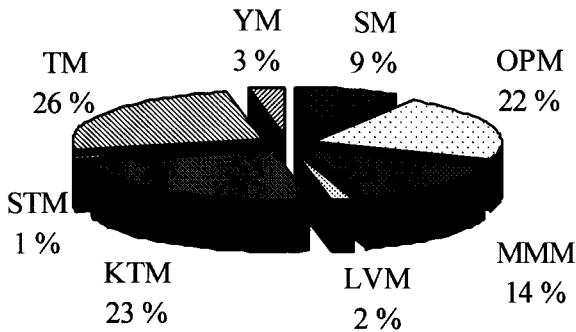
Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla rahoitetaan maaseudun kehittämistä tavoite 1 -alueen ulkopuolella (12 suurimman kaupungin keskusta-alueita lukuun ottamatta) EU:n osaksi rahoittaman alueellisen maaseudun kehittämisohjelman (ALMA) kautta. Sen EU:n rahoitusosuus tulee Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston tukiosastosta (EMOTR-T), jonka kautta tuleva rahoitus on noin 15 milj. euroa vuonna 2004. EMOTR-T ei ole rakennerahasto, mutta toimenpiteet ovat kuitenkin verrattavissa tavoiteohjelmiin. ALMA:n alueella asuu noin 2,3 milj. asukasta.

Kuvio 5. EU:n rakennerahasto-ohjelmien rahoitus vuonna 2004, myöntämisvaltuus, milj. euroa

Vuonna 2004 rakennerahastovaroja arvioidaan tuloutuvan valtion talousarvioon yhteensä noin 301,3 milj. euroa siten, että EAKR:n osuus olisi 137,9 milj. euroa, ESR:n 126,7 milj. euroa, EMOTR-O:n 31 milj. euroa ja KOR:in 5,7 milj. euroa.

Vuoden 2004 talousarvioon sisältyy yhteensä 268,9 milj. euroa EU:n rakennerahastovaroja ja 294,0 milj. euroa valtion rahoitusosuutta. Tarkat tiedot EU-rahoituksesta ja vastaavasta valtion rahoituksesta löytyvät momenteilta 26.98.61, 30.14.61, 30.14.62, 30.41.62, ja 34.05.61 sekä niiden taulukoista.

Rakennerahastovarat vuoden 2004 talousarviossa

Kuvio 6. EU:n rakennerahastovarat ja valtion rahoitus ministeriöittäin vuonna 2004

Suomessa käytettiin vuonna 2002 tutkimus- ja kehittämistoimintaan noin 4,9 miljardia euroa, mikä vastaa lähes 3,5 prosenttia bruttokansantuotteesta. Suhteessa kansantalouden kokoon luvut ovat huomattavia. Euroopan unionin vuodelle 2010 tavoitteeksi asettamaan kolmen prosentin bruttokansantuoteosuuteen on Suomen ohella toistaiseksi yltänyt vain Ruotsi.

Myönteisen kehityksen taustalla on ollut julkisen ja yksityisen tutkimusrahoituksen samanaikainen nopea kasvu ja niiden toisiaan vahvistava vaikutus. Kasvu on sittemmin oleellisesti hidastunut kummallakin sektorilla. Sähköteknisessä teollisuudessa tapahtuu yli puolet koko yrityssektorin tutkimus- ja kehittämistoiminnasta. Sen tutkimusrahoituksen supistuminen on vaikuttanut kokonaiskehitykseen merkittävästi. Yrityssektorin rahoitusosuus Suomessa tehtävästä tutkimus- ja kehittämistoiminnasta on tästä huolimatta jatkuvasti kasvanut ja se oli lähes 70 prosenttia vuonna 2001. Julkisen sektorin osuus on vastaavasti supistunut noin 27 prosenttiin. Muiden rahoituslähteiden (rahastot, ulkomaat) osuus on Suomessa kansainvälisesti katsoen pieni.

5.6 Tiede- ja teknologia-politiikka

Taulukko 24. Keskeisten tutkimus- ja kehittämismenojen kehitys, milj. euroa

	2003 varsinainen talousarvio	2004 esitys	2003—2004 muutos, milj. € %	
Tutkimusorganisaatioiden tutkimusmäärärahat				
Yliopistolaitos	385,7	406,7	21,0	5,4
Valtion tutkimuslaitokset	234,1	251,0	16,9	7,2
— josta valtion teknillinen tutkimuskeskus	58,7	64,7	6,0	10,2
Yhteensä	619,8	657,7	37,9	6,1
Rahoitusorganisaatiot				
Suomen Akatemia	184,5	214,2	29,7	16,1
Teknologian kehittämiskeskus	399,3	433,7	34,5	8,6
Yhteensä	583,7	647,9	64,2	11,0
Kaikki yhteensä	1 203,5	1 305,6	102,1	8,5

Hallituksen tavoitteena on edistää talouskasvua ja työllisyyttä, monipuolistaa tuotantorakennetta, tukea vakaata aluekehitystä ja turvata Suomen talouden kilpailukyky. Tämä edellyttää julkisen tutkimusrahoituksen lisäämistä ja kansallisen osaamisen perustan laaja-alaista vahvistamista. Hallitusohjelman mukainen rahoituksen lisäys on jo aloitettu vuoden 2003 lisätalousarviossa ja sitä jatketaan vuosittain. Vuonna 2004 julkinen tutkimusrahoitus kasvaa yli kahdeksan prosenttia. Julkisen tutkimusjärjestelmän kaikkia osa-alueita vahvistetaan tarkoituksena edistää sekä perustutkimusta ja tutkijankoulutusta, teknologian kehittämistä ja soveltamista että yhteiskunnan eri sektoreiden sosiaalista innovaatiotoimintaa.

Julkisen tutkimusrahoituksen lisääminen vaikuttaa myönteisesti yritysten tutkimus- ja kehittämistoiminnan kasvuun ja laadulliseen kehittymiseen. Tutkimuksen ja elinkeinoelämän yhteistyö toimii Suomessa jo varsin hyvin ja sen vahvistumiselle sekä keskinäiselle verkottumiselle kyetään nyt luomaan uusia mahdollisuuksia.

Mittavat panostukset edellyttävät huolellista seuranta- ja arviointia sekä tulevien kehitysmahdollisuuksien järjestelmällistä ennakoimista. Teknologian kehittämiskeskuksen Tekesin toimintaa on tarkasteltu osana äskettäin valmistunutta suomalaisen innovaatioympäristön kansainvälistä arviointia. Valtion budjettitalouden ulkopuolella toimiva Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra on niim ikään arvioitu ja myös Suomen Akatemian kansainvälinen arviointi on käynnissä. Kolmas Suomen tieteen tilaa ja tasoa selvittävä arviointi valmistuu syksyllä 2003. Arvioinnit ovat samalla osa koko julkisen tutkimusjärjestelmämme rakenteellista tarkastelua, joka on tarkoitus toteuttaa vuoden 2004 loppuun mennessä.

Tutkimustoimintaan kohdistuu entistä vaativampia laatu- ja tuotoksellisuustavoitteita. Kansainvälisen tiede- ja teknologiayhteistyön määrätietoinen lisääminen on välttämätöntä hyvän tieteellisen

ja teknologisen kilpailukyyn säilyttämiseksi. Eurooppalaisen koulutus-, tutkimus- ja innovaatioalueen tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntäminen on erityisen ajankohtaista. Yhteistyötä on niin ikään edelleen vahvistettava tieteen ja teknologian muiden keskus-ten kanssa. Samalla kyetään monipuolistamaan tutkimustoimintaa Suomessa.

Valtion resurssihallinnon keskeiset toiminnot ovat valtiotyönantajan toiminta sekä hallinnon kehittäminen.

6. Valtion resurssihallinto

Valtioneuvoston 30.8.2001 tekemä periaatepäätös valtion henkilöstöpolitiikan linjasta antoi kehittämistavoitteet sekä valtion toimintayksiköille että valtion yhteiselle työnantaja- ja henkilöstöpolitiikalle. Periaatepäätöksessä asetettujen tavoitteiden pohjalta laadittiin vuosille 2001—2003 toimintasuunnitelma, jonka mukaisesti useita kehittämishankkeita on käynnistetty. Vuonna 2004 on tarkoitus tehdä kokonaisarviointi periaatepäätöksessä asetettujen tavoitteiden toteutumisesta.

6.1 Työnantaja- ja henkilöstöpolitiikka

Vuosina 2001 ja 2002 aloitettuja valtion palkkakilpailukyyn parantamistoimenpiteitä jatketaan vuosina 2003 ja 2004. Palkkausjärjestelmien uudistaminen on keskeinen toimenpide kilpailukyyn parantamisessa. Sopimuksia uusista palkkausjärjestelmistä on tällä hetkellä tehty 28 virastossa. Näiden sopimusten piirissä on 30 600 henkilöä eli runsas neljännes valtion henkilöstöstä. Tavoitteena on, että uudistus on mahdollisimman laajasti toteutettu valtion virastoissa vuoden 2003 loppuun mennessä ja kattavasti sopimuskauden loppuun mennessä. Osa uudistuksesta voidaan tarvittaessa rahoittaa erillisellä talousarviorahoituksella.

Valtion työnantaja- ja henkilöstöpolitiikan tulostavoitteet ja toiminnan painopisteet sisältyvät valtiovainministeriön pääluokan ja valtiovainministeriön luvun perustelujen selvitysoosiin.

Valtion virka- ja työehtosopimukset vuosille 2003—2004 on tehty 2.12.2002 allekirjoitetun tulopoliittisen sopimuksen mukaisina. Sopimukset ovat voimassa 1.2.2003—15.2.2005. Asteikkotarkistukset vuosille 2003 ja 2004 koostuvat yleiskorotuksesta ja erityisestä asteikkotarkistuksesta. Sopimukseen sisältyvät 1.3.2003 lukien yleiskorotus 28,39 euroa kuukaudelta, kuitenkin vähintään 1,8 %, liittoerä 0,8 % sekä naisten ja matalapalkkaisten suhteellisen osuuden perusteella määräytyvä tasa-arvoerä. Vuonna 2004 palkkoja tarkistetaan 1.3.2004 lukien yleiskorotuksella 26,72 euroa kuukaudelta, kuitenkin vähintään 1,7 %, ja liittoerällä 0,5 %.

Työ- ja virkaehtosopimukset

Tulopoliittisessa sopimuksessa on indeksiehto, jonka toteutumista tarkastellaan marras-joulukuussa 2003. Mahdolliset palkkojen korotukset toteutetaan 1.3.2004 lukien. Toukokuussa 2004 sopijaosapuolet tarkastelevat sopimuksen päämäärien toteutumista ja an-

siokehitystä kaikkien palkansaajien ja eri sektoreiden tai sopimusalojen osalta. Sektori- tai sopimusalakohkaisia ansiokehitystarkaste-
luja voi tällöin vaatia siirrettäväksi tätä varten perustettavaan
ratkaisulautakuntaan.

Taulukko 25. Budjettitalouden henkilöstöä kuvaavia tunnuslukuja vuosina 2001—2004

	2001	2002	2003 ¹⁾	2004 ¹⁾
Henkilöstömäärä	120 500	123 300	123 300	123 300
Muutos edell. vuodesta %	-2,6	2,3	0,0	0,0
Henkilötyövuodet	117 100	119 500	119 500	119 500
Palkkasumma, milj. € ²⁾	3 475	3 670	3 820	3 992
Työvoimakustannukset, milj. € ²⁾	4 412	4 666	4 852	5 073
Keskim. kokonaisansio €/kk ²⁾	2 349	2 447	2 547	2 662
Palkkojen sivukulut %	60,3	60,6	60,4	60,5
Eläkemenot, milj. €	2 531	2 662	2 796	2 935
Naisten osuus %	47,8	48,2	48,6	49,0
Henkilöstön keski-ikä, vuotta	42,4	42,5	42,6	42,7

¹⁾ Vuodet 2003 ja 2004 ovat pääosin arvioita eikä niissä ole otettu huomioon v. 2004 talousarvioesitykseen sisältyviä henkilö-
löstömäärän muutoksia.

²⁾ Vuosien 2003 ja 2004 arvioissa on otettu huomioon sopimusmuutoksista sekä sopimusten soveltamisesta aiheutuvat lisäyk-
set.

Tulopoliittisesta sopimuksesta vuodelle 2003 aiheutuneet palkan-
korotukset budjetoitiin vuoden 2003 lisätalousarviossa. Vuosien
2003 ja 2004 sopimusmuutoksista aiheutuvat menojen lisäykset
vuodelle 2004 on budjetoitu tässä talousarvioesityksessä. Työ- ja
virkaehtosopimusten muutosten perusteella toimintamenoäärära-
hoja on lisätty yhteensä noin 225 milj. eurolla verrattuna vuoden
2003 varsinaiseen talousarvioon.

Valtion henkilöstömenot

Valtion henkilöstön ansioiden arvioidaan nousevan vuodesta
2002 vuoteen 2003 keskimäärin 4,7 prosenttia, josta 2,8 prosenttia
johtuu sopimuskorotuksista sekä 1,9 prosenttia sopimusten sovelta-
misesta ja valtion palkkarakenteen uudistamisesta. Ansioiden nou-
sun vuodesta 2003 vuoteen 2004 arvioidaan olevan 4,5 prosenttia.
Noususta 2,4 prosenttia johtuu sopimuskorotuksista sekä 2,1 pro-
senttia sopimusten soveltamisesta ja valtion palkkarakenteen uudis-
tamisesta.

Taulukossa 26 on yhteenveto kunkin pääluokan selvitysosassa
esitetyistä arvioiduista vuosien 2003 ja 2004 henkilötyövuosimää-
ristä. Henkilötyövuosien laskentaperusteet poikkeavat jonkin ver-
ran taulukossa 25 esitetyistä. Erityisesti työllisyysvaroin palkattu
henkilöstö ei sisälly taulukkoon 26.

Taulukko 26. Budjettitalouden virastojen henkilöstömäärä henkilötövuosina ¹⁾

	2003	2004	Muutos 2003—2004 htv	%
23. Valtioneuvosto	264	260	-4	-2
24. Ulkoasiainministeriön hallinnonala ²⁾	1 550	1 570	20	1
25. Oikeusministeriön hallinnonala	9 590	9 570	-20	-0
26. Sisäasiainministeriön hallinnonala	17 120	17 250	130	1
27. Puolustusministeriön hallinnonala	18 060	18 110	50	0
28. Valtiovarainministeriön hallinnonala	10 820	10 770	-50	-1
29. Opetusministeriön hallinnonala	29 500	30 360	860	3
30. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala	5 410	5 420	10	0
31. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala	4 160	3 130	-1 030	-25
32. Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonala	6 700	6 700	0	0
33. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön hallinnonala	3 550	3 620	70	2
34. Työministeriön hallinnonala	3 930	3 940	10	0
35. Ympäristöministeriön hallinnonala	2 550	2 560	10	0
Yhteensä	113 204	113 260	56	0

1) Ilman pääluokkien 21 ja 22 sekä valtion liikelaitoksista annetun lain mukaisten liikelaitosten ja työllisyysvaroin palkattu henkilöstöä.

2) Ulkoasiainministeriön hallinnonalalla arvioidaan vuosina 2003 ja 2004 olevan lisäksi asemamaasta palkattua henkilöstöä 920 htv sekä kriisinhallinta- ja rauhanturvaoperaatioihin palkattua henkilöstöä 1 050 htv.

Valtion budjettitalouden piirissä tehtävien henkilötövuosien määrän arvioidaan pysyvän nettomääräisesti lähes ennallaan vuonna 2004. Merkittävämmän henkilöstömäärä kasvaa yliopistoissa sekä pelastustoimessa sen uudelleen järjestelyn seurauksena. Henkilöstömäärä alenee liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalla, kun Merenkulkulaitoksesta siirretään osia uusiksi liikelaitoksiksi.

Julkisen hallinnon ja palvelujen saatavuutta, laatua, tuottavuutta ja tehokkuutta lisätään sekä jatketaan valtion keskushallinnon uudistamista ja sen roolin selkeyttämistä. Hallitus jatkaa valtion keskushallinnon yksikköjen ja toimintojen alueellistamista käyttäen hyväksi keskushallinnon uudistamisen ja henkilöstön poistuman suomat mahdollisuudet. Aluehallinnon toimintaa ja kansanvaltaista ohjaamista tehostetaan. Hallintoa kehitettäessä, aluerajoja muutettaessa ja toimintoja alueellistettaessa turvataan palvelut molemmilla kielillä. Julkisen hallinnon virastojen ja laitosten siirtymistä sähköiseen asiointiin vauhditetaan.

Ministeriöiden yhteistyötä lisätään ja vahvistetaan hallituksen linjaavaa ja yhteensovittavaa otetta. Ministeriöitä kehitetään niin, että ne keskittyvät hallituksen ja eduskunnan päätösten valmisteluun,

6.2 Hallinnon kehittäminen

Valtion keskus- ja aluehallinto

strategiseen johtamiseen sekä EU-asioiden hoitoon ja kansainväliseen yhteistyöhön. Keskushallinnosta alueellistetaan ja delegoidaan tehtäviä olemassa olevaan alue- ja paikallishallintoon. Alueetasolla tapahtuvaa koordinaatiota lisätään. Ydintoiminnan tehostamiseksi ja hallinnon rakenteiden keventämiseksi hallinnon tukipalvelujen hoitoa keskitetään siihen erikoistuneille yksiköille. Tukitehtävien alueellistamiseksi käynnistetään tarvittavia pilotteja. Valtion keskushallinnon uusia, laajenevia sekä uudistettavia toimintoja ja yksiköjä sijoitetaan ensisijaisesti pääkaupunkiseudun ulkopuolelle valtioneuvoston 8.11.2001 tekemän periaatepäätöksen mukaisesti. Tästä laaditaan pitkäjänteinen ohjelma, joka turvaa nykyisen henkilöstön aseman sekä uuden pätevän henkilöstön saamisen valtion palvelukseen. Ohjelmaa laadittaessa tulisi myös ottaa huomioon valtiontaloudelliset ja muut taloudelliset näkökulmat ja mahdollisuudet.

Toiminta hallinnonaloilla

Vuoden 2004 aikana vakiinnutetaan hallitusohjelman uusi seuranta- ja järjestelmä, hallituksen strategia-asiakirja, sekä hallituksen käynnistämiin politiikkaohjelmiin liittyvät ohjelmajohtamisen toiminnot. Ulkoasiainhallinto jatkaa ministeriössä tehdyn strategia-työn pohjalta hallinnonalan kehittämistä mm. kannustavan palkkausjärjestelmän sisäänajolla, ulkomaanedustuksen korvausjärjestelmän nykyaikaistamisella sekä organisaation hierarkiatasojen vähentämisellä sekä hallinnon virtaviivaistamisella. Oikeusministeriön hallinnonalan viranomaisorganisaatioiden tehtävien, työnjaon, toimintatapojen ja rakenteiden kehittämistarpeet arvioidaan, valmistellaan ehdotukset tukipalvelujen uudelleenorganisoinniksi, jatketaan käräjäoikeuksia koskevia tuomiopiirijärjestelyjä sekä parannetaan säädösvalmistelun ja lainsäädännön laatua tehostamalla ministeriöiden välisenä yhteistyönä lainvalmistelun suunnittelua ja koordinaatiota. Muiden kuin ydintehtävien ulkoistamiseen tähtäävää puolustusministeriön kumppanuusohjelmaa jatketaan voimavarojen keskittämiseksi puolustusvoimien ydintehtävien hoitamiseen. Maa- ja metsätalousministeriö aloittaa toimet elintarviketurvallisuuteen ja laatuun liittyvän alueellisen ja paikallisen valvonnan palvelujen kokoamiseksi 40—65 seudulliseen yksikköön muun ympäristöterveydenhuollon kanssa. Vuoden 2004 alusta Merenkulkulaitoksesta siirretään valtion liikelaitoksista annetun lain (1185/2002) mukaisiksi liikelaitoksiksi varustamatoiminnat ja luotsaus virastona toimivan Merenkulkulaitoksen keskittyessä kaupparamerenkulun ja muun vesiliikenteen toimintaedellytysten ylläpitoon ja kehittämiseen. Rautatieliikennehallinnon sekä Ilmailulaitoksen viranomais-tehtävien organisoimisen kehittämistarpeet selvitetään. Työsuojelupiirien aluejakoa, keskinäistä työnjakoa ja yhteistyötä kehitetään. Julkisen työvoimapalvelun rakenteellinen uudistus käynnistetään.

Palvelujen saatavuus ja laatu

Panostamista tietoyhteiskuntakehitykseen jatketaan. Tietoyhteiskunnan palveluita koskevaa lainsäädäntöä kehitetään sekä parannetaan tietoturvaa ja viestinnän yksityisyyden suojaa. Virastot ja lai-

tokset laativat toimeenpanosuunnitelman hallituskaudella avattavista verkkopalveluista. Paikallishallinnon palvelujen saatavuus ja laatu turvataan tehostamalla yhteispalvelujen toteuttamista sekä lisäämällä viestintä- ja tietotekniikan roolia. Erityisesti tietoverkko-perusteisten hyvinvointipalvelujen tuottamista ja tarjontaa edistetään järjestämällä yleisiä verkkopalvelujen asiointipaikkoja. Toimenpiteitä hallinnon verkkopalvelujen ja sähköisen asioinnin lisäämiseksi vahditetaan hallituksen tietoyhteiskuntaa koskevan politiikkaohjelman mukaisesti.

Valtionosuusjärjestelmää kehitetään tavoitteena edistää palvelurakenteiden ja palvelujen tuottamistapojen uusimista sekä kuntien välistä yhteistyötä. TE-keskusten hallinnointia kehitetään tavoitteena niiden vaikuttavuuden parantaminen alueellisessa elinkeinotoiminnassa.

Hallinnon ja julkisten palvelujen ohjaukseen, rahoitukseen, rakenteisiin ja toimintatapoihin liittyviä tuottavuuden kehittämismahdollisuuksia selvitetään valtiovarainministeriön ja hallinnonalojen yhteistyönä. Tavoitteena on valmistella kullekin hallinnonalalle kilpailukyyn ja tuottavuuden kehittämisen ohjelma. Ohjelmat laaditaan siten, että niiden ehdotukset voidaan ottaa huomioon vuosien 2005—2007 talousarvioehdotusten laadinnassa.

Kilpailukyky ja tuottavuus

Suomen valtio omistaa osakkeita yli kuudessakymmenessä merkittävässä yhtiössä, joista kolmtoista on pörssinoteerattuja yhtiöitä. Lisäksi talousarviolla ohjataan kuuden liikelaitoksen toimintaa.

Valtion yhtiöomistuksen hallinnointi jakautuu eri ministeriöiden kesken. Tavoitteena on selvittää ja ratkaista vuoden 2004 aikana, miten markkinaehtoisesti toimivien valtionyhtiöiden ja valtion osakkuusyhtiöiden mahdollinen keskittäminen on tarkoituksenmukaista toteuttaa. Tavoitteena on, että uusi järjestely otetaan käyttöön vuoden 2005 alusta. Samalla varmistetaan se, että omistajaohjaus on avoimella ja luottamusta herättävällä tavalla erotettu sääntelytehtävistä ja että valtion omistajapoliittiseen osaamiseen luotetaan markkinoilla. Yksikön alaisuuteen keskitetään julkisesti noteerattuja ja muita markkinaehtoisesti toimivia valtionyhtiöitä ja valtion osakkuusyhtiöitä. Erityistehtäviä hoitavat yhtiöt jäävät niistä vastaavien ministeriöiden hallinnoitaviksi.

7. Valtion omistajapolitiikka ja liiketoiminta

Valtion omistajapolitiikka

Valtion liikelaitosten talous on valtion talousarvion ulkopuolella. Eduskunta hyväksyy talousarvion käsittelyn yhteydessä liikelaitosten keskeiset palvelutavoitteet ja muut toimintatavoitteet sekä tekee muut keskeiset ohjauspäätökset.

Valtion liikelaitokset

Valtion liikelaitosten toiminta perustuu valtion liikelaitoksista annettuun lakiin (1185/2002), joka tuli voimaan 1 päivänä helmikuuta 2003, sekä laitoskohtaisiin lakeihin. Tarkoituksena on, että laitoskohtaiset lait uudistetaan uuden yleislain mukaisiksi.

Talousarvioesitykseen liittyen annetaan esitys eduskunnalle laiksi Varustamoliikelaitoksesta, laiksi Luotsausliikelaitoksesta ja laiksi Merenkulkulaitoksesta, jolla perustetaan liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalle kaksi uutta liikelaitosta: Varustamoliikelaitos ja Luotsausliikelaitos.

Oheisiin taulukoihin on koottu kuuden valtion liikelaitoksen ennakoidut toimintatiedot vuodelle 2004. Valtion liikelaitosten ennakoitujen toimintatietojen esittämistä on lisätty lainmuutosten johdosta ja toiminnan avoimuuden lisäämiseksi. Valtion liikelaitosten voiton tuloutuksia vuodelta 2003 arvioidaan kertyvän valtion vuoden 2004 tuloarvion momentille 13.05.01 noin 81,9 milj. euroa.

Taulukko 27. Valtion liikelaitostoiminta v. 2004

Liikelaitos (konserni)	Liikevaihto milj. €	Liikevaihto- muutos %	Tilikauden tulos % liike- vaihdosta milj. €	Sijoitetun pääoman tuotto %	Oma- varaisuus- aste %	Investointi- menot milj. €	Henkilöstö keskim. lkm	
Senaatti-kiinteistöt (konserni)	523,5 530,0	5,5 5,5	113,4 107,0	21,7 20,2	4,1 4,0	58,4 60,5	350,0 350,0	235 235
Metsähallitus ¹⁾	242,0	2,6	67,7	28,0	8,6	98,0	34,8	1 950
Tieliikelaitos	460,0	-7,3	10,6	2,3	10,2	53,8	30,0	3 250
Varustamoliikelaitos	59,7	-	1,5	2,5	2,7	51,6	5,0	615
Luotsausliikelaitos	34,8	-	1,8	5,2	11,6	55,4	4,0	391
Ilmailulaitos ¹⁾	221,8	5,0	6,0	2,7	1,8	74,8	55,0	1 825
Yhteensä²⁾	2 071,8		308,0	14,9		828,8	8 501	

¹⁾ Nämä ovat myös konserneja, mutta eivät noudata uutta liikelaitoslakia vuonna 2004.

²⁾ Laskettu liikelaitostiedoista.

Taulukko 28. Valtion liikelaitosten tuloutukset ja määrärahat v. 2004, milj. euroa

Liikelaitos	Tuloutukset talousarvioon					Erityistehtävien määrärahat ¹⁾	
	Takaus- maksut	Korot	Voiton tuloutukset	Lainat ²⁾	Yhteensä		
28.60 Senaatti-kiinteistöt		1,8	88,0	31,0	74,0	194,8	0,0
30.33 Metsähallitus ³⁾		47,1	..	47,1	..
31.26 Tieliikelaitos		0,2	1,4	1,3	3,5	6,4	0,0
31.33 Varustamoliikelaitos		0,1	3,3	0,0	4,3	7,6	0,0
31.34 Luotsausliikelaitos		0,1	0,3	0,0	0,5	0,8	3,4
31.50 Ilmailulaitos ³⁾		2,5	..	2,5	..
Yhteensä		2,1	92,9	81,9	82,3	259,1	3,4

¹⁾ Eritellään momenteittain ao. luvuissa.

²⁾ Pääasiassa taselainojen lyhennyksiä.

³⁾ Metsähallituksesta ja Ilmailulaitoksesta esitetään vuodelle 2004 vain arviot voitontuloutuksista, sillä nämä liikelaitokset eivät noudata uutta liikelaitoslakia vuonna 2004.

Valtiolla on yksitoista budjettitalouden ulkopuolista rahastoa: valtion asuntorahasto, valtion eläkerahasto, maatilatalouden kehittämisrahasto, valtion ydinjätehuoltorahasto, huoltovarmuusrahasto, valtioneuvoston rahasto, valtion vakuusrahasto, valtion televisio- ja radiorahasto, maatalouden interventiorahasto, palosuojelurahasto ja öljysuojarahasto. Rahastojen tulojen arvioidaan vuonna 2004 olevan yhteensä 4,5 mrd. euroa ja menojen 3,5 mrd. euroa, joten niihin kertyy nettomääräisesti ylijäämää 0,9 mrd. euroa. Oheiseen taulukkoon on koottu yhteenveto rahastoista.

Valtion talousarviossa hyväksytyyn valtuuden nojalla sosiaaliseen asuntotuotantoon myönnettävät lainat, korkotuet, avustukset ja asuntolainojen valtioneuvoston takauksista aiheutuvat menot maksetaan asuntorahaston varoista. Samoin rahaston varoista maksetaan myös sen velkojen menot. Rahasto saa varansa aravalainojen koroista, lyhennyksistä ja vuosimaksuista sekä valtioneuvoston takauksiin liittyvistä takausmaksuista. Velkaa rahastolle on otettu sekä osana valtion lainanottoa että rahaston lainasaatavia arvopaperistamalla. Talousarviovuoden alussa on aravalainojen arvopaperistettu määrä yhteensä 2,1 mrd. euroa ja muu rahastovelka 2,0 mrd. euroa. Valtion asuntorahaston asuntolainasaamisten pääoman ennakoitua olevan vuoden 2004 alussa 10,6 mrd. euroa, rahastosta suoritettavan korkotuen piirissä olevan lainakannan 4,9 mrd. euroa ja rahastoa rasittavien takausvastuiden 2,5 mrd. euroa, josta 1,5 mrd. euroa koostuu omistusasuntolainojen osatakuuksista. Suhteellisesti nopeimmin on eri tukimuodoista kasvanut takausten määrä.

Vuonna 2004 rahaston tuloiksi ennakoitua noin 730 milj. euroa. Lisäksi ehdotetaan, että rahastolla saa olla lyhytaikaista lainaa kerhallaan enintään 500 milj. euroa. Rahastosta myönnettävien uusien lainojen myöntämisvaltuudeksi ehdotetaan 410 milj. euroa, korkotukilainojen hyväksymisvaltuudeksi 600 milj. euroa, uutena tukimuotona käyttöön otettavien vuokra- ja asumisoikeusasuntojen valtioneuvoston takauslainojen valtuudeksi 50 milj. euroa sekä avustusten myöntämisvaltuudeksi 83 milj. euroa. Omistusasuntolainojen voimassa olevien valtioneuvoston takauksien enimmäismääräksi vapaarahoitteisissa ja asplainoissa vuoden 2004 lopussa ehdotetaan yhteensä 2 mrd. euroa.

Valtion eläkerahaston avulla valtio varautuu tulevien eläkkeiden rahoitukseen ja pyrkii tasaamaan tulevien vuosien eläkemenoja. Rahastoon kerätään työnantajan eläkemaksuina valtion virastoilta ja laitoksilta, liikelaitoksilta, kunnilta, yksityisiltä valtionapulaitoksilta ja ns. VALTAVA-laitoksilta arviolta 1 110 milj. euroa v. 2004. Työntekijäin eläkemaksuja ja työttömyysvakuutusmaksuja kerätään rahastoon noin 280 milj. euroa. Rahaston tuloja ovat myös sijoitustoiminnan tuotot (ml. valtiolle annetuista lainoista saatavat korot), yhteensä arviolta 480 milj. euroa. Lisäksi rahaston tuloja ovat TEL-laitosten suorittamat siirtymämaksut, joiden suuruudeksi arvioidaan noin 50 milj. euroa v. 2004. Nämä siirtymämaksut suo-

8. Valtion budjetin ulkopuolella olevat rahastot

Valtion asuntorahasto

Valtion eläkerahasto

ritetaan vuodesta 1993 lähtien yhtiöitettyjen ja TEL-järjestelmään siirtyneiden valtion laitosten TEL-tasausmaksun perusteella. Vuonna 2004 volyyymi pienenee puoleen, koska Posti- ja telelaitoksen yhtiöittäminen jälkeen maksettavien siirtymämaksujen tulo loppuu.

Valtion eläkerahastosta ehdotetaan siirrettäväksi talousarvioon siirron maksimimäärä, joka on 984 milj. euroa v. 2004. Siirron enimmäismäärän rajoittaminen vuosina 2004–2010 valtion eläkerahastolain säädöksiens mukaisesti toteuttaa rahaston tavoitellun rahastointiasteen. Tavoitteena on, että valtion eläkkeiden rahastoinnin aste saavuttaisi TEL-järjestelmälle asetetun tavoitteen v. 2010. Rahaston sijoitustoimintaa ohjaa valtiovarainministeriön nimittämä rahaston johtokunta. Johtokunta hyväksyy vuosittain rahastolle sijoitussuunnitelman. Sijoitustoimintaa toteutetaan samojen periaatteiden mukaisesti kuin muissakin työeläkerahastoissa.

Maatilatalouden
kehittämisrahasto
(MAKERA)

Maatilatalouden kehittämisrahaston käytettävissä olevat varat ovat noin 238,4 milj. euroa, mikä on 35 milj. euroa vähemmän kuin edellisvuonna. EU:lta rahastoon tuloutuvaa rahoitusosuutta on arviolta 12,8 milj. euroa. Varoista arvioidaan käytettävän kulutusmenoihin noin 71 milj. euroa ja sijoitusmenoihin 100 milj. euroa. Kulutusmenoihin luetaan ne menot, jotka kokonaan tai osaksi jäävät rahaston lopullisiksi menoiksi. Näitä ovat mm. avustukset, hoitopalkkiot, velkajärjestely- ja vakuustoiminnan menot ja tutkimustoiminnan tukeminen. MAKERA:n varojen käyttöä tarkennetaan EU:n maatalouspolitiikan uudistamisen ja artiklan 141 tuen jatkoa koskevan tuloksen selvityä.

Valtion ydinjätehuolto-
rahasto

Valtion ydinjätehuolto-rahaston pääoma muodostuu ydinjätehuoltomaksuista ja rahaston lainaustoiminnan voitosta. Rahastoinnin tavoitteena on varmistaa, että ydinjätehuollon vaatimat varat ovat käytettävissä. Ydinjätehuoltomaksuja ovat velvollisia suorittamaan ne, joiden toiminnasta aiheutuu ydinjätettä, eli voimayhtiöt Teollisuuden Voima Oy ja Fortum Power and Heat Oy sekä Valtion teknillinen tutkimuskeskus, jonka käytössä on FiR-1-tutkimusreaktori. Rahaston tehtävänä on myös osallistua jätehuoltovelvollisten varautumisvelvollisuuden sisällön määrittämiseen. Rahaston tase on noin 1 260 milj. euroa.

Huoltovarmuusrahasto

Huoltovarmuusrahastoon tuloutetaan polttoaineiden valmisteverotuksen yhteydessä kannettava huoltovarmuusmaksu, jonka tuotto on noin 50 milj. euroa vuodessa. Rahaston varoilla turvataan kansalaisten, elinkeinoelämän ja maanpuolustuksen vähimmäistarpeet erilaisissa kriisitilanteissa. Keskeisiä rahoitettavia kohteita ovat valtion varmuusvarastot ja erilaiset tekniset varajärjestelyt. Rahaston tase on noin 1 000 milj. euroa. Rahastoa hoitaa kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalaan kuuluva Huoltovarmuuskeskus, joka toimii myös puolustustaloudellisen suunnittelukunnan sihteeristönä.

Valtion takuurahasto

Valtiontakuurahasto saa varansa valtion talousarviossa rahastolle siirrettävästä määrärahasta, Finnvera Oyj:n rahastoon siirtämistä

varoista sekä Valtiontakuukeskuksen ja sitä edeltäneiden laitosten antamista vientitakuihin ja muihin vastuusitoumuksiin liittyvistä takuumaksuista ja takaisinperintäsaatavista. Valtiontakuurahaston tarkoituksena on turvata Finnvera Oyj:n antamien vientitakuiden, takausten ja muiden valtiontakuurahastosta annetun lain tarkoittamien sitoumusten täyttäminen. Rahaston varoista hoidetaan myös aiemmin syntyneet sitoumukset.

Valtion vakuusrahasto keskittyy viimeistellessään pankkitukijärjestelmän alasajoa myönnetyn pankkituen hallinnointiin ja tukiehtojen noudattamisen valvontaan, koska uusia pankkitukitarpeita ei ole tiedossa. Myönnettyä pankkitukea oli vuoden 2002 loppuun mennessä maksettu nettomääräisesti yhteensä 6 223 milj. euroa. Lukuun sisältyy Suomen Pankin, valtion vakuusrahaston ja valtioneuvoston valtion talousarvion kautta myöntämä tuki. Lisäksi valtioneuvoston myöntämistä takausvastuista oli voimassa 50 milj. euroa.

Valtion televisio- ja radiorahasto toimii Yleisradio Oy:n rahoittamiseksi ja muun televisio- ja radiotoiminnan edistämiseksi. Rahastoa hoitaa Viestintävirasto, joka perii rahastolle maksettavat televisiomaksut ja televisiotoiminnan harjoittajien liikevaihtoon perustuvat toimilupamaksut. Televisiomaksu on 1.1.2004 lukien 186,60 euroa vuodessa, ja kaikkien maksutulojen arvioidaan olevan 406 milj. euroa. Valtioneuvosto päättää liikenne- ja viestintäministeriön esittelystä rahastoon kertyvien varojen jakamisesta Yleisradio Oy:lle, Viestintävirastolle lupamaksujen perintäkustannuksiin ja televisio- ja radiotoiminnan edistämiseen.

EU:n jäsenmaana Suomi toteuttaa yhteisen maatalouspolitiikan mukaisia toimenpiteitä EU:n ja kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Interventio toiminnan ensisijaisena tehtävänä on ylläpitää sisämarkkinoilla haluttua maataloustuotteiden hintatasoa. EU-jäsenyys edellyttää tarvittaessa interventiovarastointia mm. viljan, naudanlihan, voin ja rasvattoman maitojauheen osalta. Vuonna 1995 perustetun maatalouden interventiorahaston varoja käytetään EU:n yhteisen maatalouspolitiikan mukaisen vientituen, interventiovarastoinnin ja muiden maataloustuotteiden markkinoiden tasapainottamiseen tähtäävien tukiohjelmien toimeenpanoon. Varsinaisesta interventio toiminnasta aiheutuvat menot rahoitetaan EU:n maatalouden ohjaus- ja tukirahaston tukiosaston varoista. Vuodesta 2004 alkaen kalatalouden interventio toiminnan määrärahat tuloututetaan rahastoon. Interventio toimintaan arvioidaan tarvittavan yhteensä noin 109 milj. euroa. Suomen valtion vastattavaksi jäävien korko-, hallinto- ja eräiden menekinedistämismenojen kattamiseksi talousarvioesityksessä on 2 milj. euron siirto interventiorahastoon.

Palosuojelurahastosta annetun lain (306/2003) mukaan tulipalojen ehkäisyn ja pelastustoiminnan edistämiseksi on Suomessa olevasta palovakuutetusta kiinteästä ja irtaimesta omaisuudesta suoritettava vuosittain palosuojelumaksu. Palosuojelumaksun suorittaa

Valtion vakuusrahasto

Valtion televisio- ja radiorahasto

Maatalouden interventiorahasto (MIRA)

Palosuojelurahasto

vakuutuslaitos. Rahastosta voidaan myöntää yleis- ja erityisavustuksia kunnille, sopimuspalokunnille, palontorjuntajärjestöille ja muille niitä vastaaville yhteisöille sekä apurahoja ja stipendejä. Rahaston tulot ja rahastosta maksettavat avustukset ovat vuodessa 6 milj. euroa.

Öljynsuojarahasto

Öljynsuojarahasto on valtion talousarvion ulkopuolinen rahasto, jonka varoista korvataan öljyvahinkojen torjuntakustannuksia ja öljyperäisten aineiden pilaamien maiden puhdistamiskustannuksia. Vahinkotapauksissa ensisijaisessa vastuussa on aina vahingon aiheuttaja, ja rahaston korvausvastuu vasta toissijainen. Rahastosta maksetut korvaukset ovat painottuneet torjuntavalmiuden ylläpitämiseen ajan mukana muuttuvia riskejä vastaavana, missä keskeistä on ollut tarpeellisen torjuntakaluston hankintojen ja ylläpidon rahoittaminen. Rahasto saa varansa maahantuodusta ja Suomen kautta kuljetetusta öljystä perittävästä öljynsuojamaksusta. Lisäksi rahastoon voidaan valtion talousarviossa siirtää öljyjättemaksusta kertyviä tuloja. Rahaston vuosibudjetti on noin 12 milj. euroa ja tase noin 4 milj. euroa.

Taulukko 29. Budjetin ulkopuoliset valtion rahastot, milj. euroa¹⁾

	2002	2003**	2004**
Verot ja veroluonteiset tulot yhteensä	62	57	57
Sekalaiset tulot	637	608	592
Eläkemaksut	1 382	1 433	1 431
Korkotulot ja voiton tuloutukset	648	837	916
Siirrot talousarviosta	19	39	4
Tulot pl. rahoitustaloustoimet	2 746	2 974	2 999
Myönnettyjen lainojen takaisinmaksut	1 526	1 643	1 478
Tulot yhteensä	4 272	4 617	4 478
Kulutusmenot	143	103	78
Siirtomenot	699	703	756
Korkomenot	101	66	66
Siirrot talousarvioon	942	1 066	1 015
Muut menot	7	17	65
Menot pl. rahoitustaloustoimet	1 892	1 954	1 979
Myönnetyt lainat ja muut finanssisijoitukset	1 750	1 673	1 561
Menot yhteensä	3 642	3 627	3 540
Nettorahoitusyljäämä	630	990	937

¹⁾ Taulukossa jokainen luku on pyöristetty erikseen tarkasta arvosta, joten laskutoimitukset eivät kaikilta osilta täsmää.

Valtion talousarvio vuodelle 2004

TULOARVIOT

Osasto 11

€

11. VEROT JA VERONLUONTEISET TULOT	30 448 017 000
01. Tulon ja varallisuuden perusteella kannettavat verot	13 099 000 000
01. Tulo- ja varallisuusvero	12 400 000 000
02. Korkotulojen lähdevero	240 000 000
03. Perintö- ja lahjaverot	459 000 000
04. Liikevaihdon perusteella kannettavat verot ja maksut	10 735 000 000
01. Arvonlisävero	10 214 000 000
02. Eräistä vakuutusmaksuista suoritettava vero	408 000 000
03. Apteekkimaksut	113 000 000
08. Valmisteverot	4 524 000 000
01. Tupakkaverot	452 000 000
04. Alkoholijuomaverot	1 050 000 000
05. Virvoitusjuomaverot	32 000 000
07. Energiaverot	2 990 000 000

Osasto 12

10. Muut verot	2 067 000 000
03. Autovero	1 020 000 000
04. Moottoriajoneuvovero	228 000 000
05. Varainsiirtovero	367 000 000
06. Arpajaisvero	118 000 000
07. Ajoneuvovero	285 000 000
08. Jätevero	49 000 000
19. Muut veronluonteiset tulot	23 017 000
02. Lästimaksut	953 000
03. Ratavero	16 000 000
04. Viestintämarkkinamaksu ja teleurakointimaksu	2 500 000
08. Öljyjättemaksu	3 364 000
09. Muut verotulot	200 000

Osasto 12

12. SEKALAISET TULOT	4 266 894 000
24. Ulkoasiainministeriön hallinnonala	2 414 000
99. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan tulot	2 414 000
25. Oikeusministeriön hallinnonala	87 460 000
01. Tuomioistuintulot	29 010 000
47. Ulosottomaksut	48 000 000
50. Rangaistusten täytäntöönpanon tulot	10 200 000
99. Oikeusministeriön hallinnonalan muut tulot	250 000
26. Sisäasiainministeriön hallinnonala	138 672 000
98. Euroopan aluekehitysrahastosta saatavat tulot	137 872 000
99. Sisäasiainministeriön hallinnonalan muut tulot	800 000
27. Puolustusministeriön hallinnonala	1 118 000
20. Tulot irtaimen omaisuuden myynnistä ja rojaltimaksuista	17 000
22. Puolustushallinnon rakennuslaitoksen tulot	8 000
99. Puolustusministeriön hallinnonalan muut tulot	1 093 000
28. Valtiovarainministeriön hallinnonala	1 392 602 000
07. Siirto valtion eläkerahastosta	984 040 000
25. Vakuutusmaksut vahingon- ym. korvauksista	19 850 000
28. Kuntien osuudet verotuskustannuksista	115 686 000
29. Kansaneläkelaitoksen osuus verotuskustannuksista	31 551 000
30. Evankelisuterilaisten seurakuntien osuudet verotuskustannuksista	17 653 000
49. Tullilaitoksen tulot	9 322 000
51. Metallirahatulot	2 500 000

63. Muiden eläkelaitosten puolesta maksettujen eläkemenojen hyvitykset	6 000 000
87. Tulot rahoitusmarkkinoiden vakauttamisesta	101 000 000
90. Euroopan unionin perinteisten omien varojen kantopalkkiot	28 000 000
91. Euroopan unionilta saatavat tulot matkakustannusten korvaamiseen	3 000 000
99. Valtiovarainministeriön hallinnonalan muut tulot	74 000 000
29. Opetusministeriön hallinnonala	415 058 000
43. Ylioppilastutkintolautakunnan tulot	8 000
70. Opintotukitoiminnan tulot	31 300 000
88. Valtion osuus veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroista	376 750 000
99. Opetusministeriön hallinnonalan muut tulot	7 000 000
30. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala	937 900 000
01. EU:n maatalouden ohjaus- ja tukirahaston tukiosastosta saatavat tulot	855 102 000
02. EU:n maatalouden ohjaus- ja tukirahaston ohjausosastosta saatavat tulot	31 000 000
03. EU:n kalatalouden ohjaamisen rahoitusvälineeltä saatavat tulot ...	5 718 000
04. EU:lta saatavat muut tulot	1 220 000
21. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen tulot	460 000
30. Valtion osuus totopeleistä saadusta tulosta	7 000 000
32. Metsäntutkimuslaitoksen tulot	2 200 000
35. Hirvieläinten metsästysmaksut	4 388 000
36. Viehekalastusmaksut	2 217 000
37. Kalastuksenhoitomaksut	6 700 000
39. Riistanhoitomaksut	6 960 000
40. Vesioikeudelliset kalatalousmaksut	2 020 000
41. Tenojoen kalastuslupamaksut	500 000
71. Eläinlääkintä- ja elintarviketutkimuslaitoksen tulot	3 325 000
72. Lihantarkastustoiminnan tulot	317 000
73. Kasvintuotannon tarkastuskeskuksen tulot	7 146 000
74. Kasvinjalostusmaksut	757 000
99. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan muut tulot	870 000
31. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala	32 503 000
24. Tiehallinnon tulot	1 000 000
30. Merenkululaitoksen tulot	17 000
40. Radanpidon tulot	336 000
99. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan muut tulot	31 150 000
32. Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonala	14 690 000
10. Tulot työvoima- ja elinkeinokeskusten yritysosastojen maksullisesta palvelutoiminnasta	2 120 000
20. Turvatekniikan keskuksen tulot	1 570 000
99. Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalan muut tulot	11 000 000

Osasto 13

33. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala	421 290 000
05. Vakuutusvalvontaviraston tulot	—
08. Kansanterveyslaitoksen tulot	500 000
09. Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen tulot	2 670 000
92. Raha-automaattiyhdistyksen tuotto	405 945 000
98. Valtionapujen palautukset	12 000 000
99. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan muut tulot	175 000
34. Työministeriön hallinnonala	153 827 000
40. Euroopan sosiaalirahastosta saatavat tulot	126 700 000
70. Palkkaturvamaksujen palautukset	25 327 000
99. Työministeriön hallinnonalan muut tulot	1 800 000
35. Ympäristöministeriön hallinnonala	11 860 000
40. Alueellisten ympäristökeskusten tulot	330 000
60. Korvaukset ympäristövahinkojen torjuntatoimista	8 000 000
70. Asuntotoimen tulot	30 000
99. Ympäristöministeriön hallinnonalan muut tulot	3 500 000
39. Muut sekalaiset tulot	657 500 000
01. Sakkorahat	63 000 000
02. Verotukseen liittyvät korkotulot	75 000 000
04. Menorästien ja siirrettyjen määrärahojen peruutukset	95 000 000
07. Valtiolle valtion eläkerahaston ulkopuolella tuloutettavat korvaukset	2 000 000
10. Muut sekalaiset tulot	2 500 000
50. Nettotulot osakemyynnistä	420 000 000

Osasto 13

13. KORKOTULOT JA VOITON TULOUTUKSET	1 020 675 000
01. Korkotulot	238 775 000
04. Korot valtion lainoista liikelaitoksille	89 450 000
05. Korot muista lainoista	9 325 000
07. Korot talletuksista	140 000 000
03. Osinkotulot	600 000 000
01. Osinkotulot	600 000 000
04. Osuus valtion rahalaitosten voitosta	100 000 000
01. Osuus Suomen Pankin voitosta	100 000 000

Osasto 15

5

05. Valtion liikelaitosten voiton tuloutukset	81 900 000
01. Valtion liikelaitosten voiton tuloutukset	81 900 000

Osasto 15

15. LAINAT	1 425 413 000
01. Valtiolle takaisin maksettavat lainat	145 100 000
02. Takaisinmaksut valtion lainoista liikelaitoksille	77 900 000
04. Muiden lainojen lyhennykset	67 200 000
03. Valtion nettolainanotto ja velanhallinta	1 280 313 000
01. Nettolainanotto ja velanhallinta	1 280 313 000

Tuloarvioiden kokonaismäärä:**37 160 999 000**

MÄÄRÄRAHAT

	€
21. EDUSKUNTA	100 740 000
01. Kansanedustajat	19 596 000
21. Kansanedustajien toimintamenot (arviomääräraha)	19 596 000
02. Eduskunnan kanslia	61 901 000
19. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	7 500 000
21. Eduskunnan kanslian toimintamenot (arviomääräraha)	54 401 000
09. Valtiontilintarkastajat	1 793 000
21. Valtiontilintarkastajien toimintamenot (arviomääräraha)	1 793 000
14. Eduskunnan oikeusasiamies	3 667 000
21. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian toimintamenot (arviomääräraha)	3 667 000
40. Valtiontalouden tarkastusvirasto	10 413 000
19. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	393 000
21. Valtiontalouden tarkastusviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	10 020 000
99. Eduskunnan muut menot	3 370 000
21. Käyttövarat eduskuntaryhmille ryhmäkanslioita varten (kiinteä määräraha)	3 370 000

Pääluokka 22

22. TASAVALLAN PRESIDENTTI	8 170 000
01. Tasavallan Presidentti	305 000
01. Presidentin palkkio ja edustusrahat (kiinteä määräraha)	262 000
21. Presidentin käyttövarat (kiinteä määräraha)	43 000

Päälukka 23

7

02. Tasavallan Presidentin kanslia	7 865 000
19. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	1 000 000
21. Tasavallan Presidentin kanslian toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	6 185 000
27. Eläkkeellä olevien presidenttien menot (kiinteä määräraha)	240 000
75. Perusparannukset (siirtomääräraha 3 v)	440 000

Päälukka 23

23. VALTIONEUVOSTO	47 883 000
01. Valtioneuvosto	3 809 000
01. Palkkaukset (arviomääräraha)	3 809 000
02. Valtioneuvoston kanslia	25 201 000
19. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	2 300 000
21. Valtioneuvoston kanslian toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	19 901 000
22. EU-puheenjohtajuus (siirtomääräraha 3 v)	3 000 000
03. Oikeuskanslerinvirasto	2 702 000
21. Oikeuskanslerinviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	2 702 000
27. Poliittisen toiminnan avustaminen	14 888 000
50. Puoluetoiminnan tukeminen (kiinteä määräraha)	12 988 000
52. Kansalaisaktiivisuuden lisääminen Euroopan parlamentin Suomen edustajien vaaleissa (kiinteä määräraha)	1 900 000
99. Valtioneuvoston muut menot	1 283 000
21. Pääministerin ja hänen avustajiensa matkat (arviomääräraha)	812 000
24. Kunniamerkit (arviomääräraha)	471 000

Päälukka 24

24. ULKOASIAINMINISTERIÖN HALLINNONALA	765 350 000
01. Ulkoasiainhallinto	192 211 000
19. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	14 800 000
21. Ulkoasiainhallinnon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	171 356 000
74. Talonrakennukset (siirtomääräraha 3 v)	4 205 000
76. Kiinteistöjen ja huoneistojen hankkiminen (siirtomääräraha 3 v) ..	1 850 000

Pääluokka 25

30. Kansainvälinen kehitysyhteistyö	412 155 000
66. Varsinainen kehitysyhteistyö (siirtomääräraha 3 v)	409 955 000
67. Taloudellinen, teollinen ja teknologinen yhteistyö kehitysmaiden kanssa (arviomääräraha)	2 200 000
50. Lähialueyhteistyö	25 374 000
66. Lähialueyhteistyö (siirtomääräraha 3 v)	25 374 000
99. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan muut menot	135 610 000
01. Euroopan parlamentin jäsenten palkkaukset (arviomääräraha)	960 000
21. Tilapäinen edustus kansainvälisissä neuvotteluissa (arviomääräraha)	2 213 000
22. Suomalaisten rauhanturvajoukkojen ylläpitomenot (arviomääräraha)	51 971 000
25. Siviilihenkilöstön osallistuminen kriisinhallintaan (arviomääräraha)	10 363 000
50. Eräät valtionavut (kiinteä määräraha)	1 483 000
51. Häädänalaisten avustaminen (arviomääräraha)	39 000
66. Eräät jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (arviomääräraha)	67 723 000
67. Kansainvälisen ilmastopimuksen alaisen yhteistyön menot (siirtomääräraha 3 v)	841 000
95. Kurssivaihtelut (arviomääräraha)	17 000

Pääluokka 25

25. OIKEUSMINISTERIÖN HALLINNONALA	668 566 000
01. Ministeriö ja sen yhteydessä toimivat viranomaiset	87 112 000
19. Oikeusministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	41 000 000
21. Oikeusministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	29 298 000
22. Eräiden virastojen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	7 214 000
29. Erytymenot (arviomääräraha)	500 000
51. Eräät valtion maksamat korvaukset ja avustukset (arviomääräraha)	9 100 000
10. Tuomioistuinlaitos	218 673 000
21. Korkeimman oikeuden toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	7 298 000
22. Korkeimman hallinto-oikeuden toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	8 412 000
23. Muiden tuomioistuinten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	196 563 000
29. Erytymenot (arviomääräraha)	6 400 000

Pääluokka 26

9

30. Oikeusapu	54 514 000
21. Oikeusaputoimistojen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	20 714 000
50. Yksityisille oikeusavustajille maksettavat korvaukset (arviomääräraha)	33 800 000
40. Ulosottolaitos	78 937 000
21. Ulosottolaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	78 937 000
50. Rangaistusten täytäntöönpano	184 303 000
21. Rangaistusten täytäntöönpanon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	178 403 000
74. Avolaitostyöt (siirtomääräraha 3 v)	5 900 000
60. Syyttäjälaitos	30 061 000
21. Syyttäjälaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	30 061 000
70. Vaalimenot	14 966 000
21. Vaalimenot (arviomääräraha)	14 966 000

Pääluokka 26

26. SISÄASIAINMINISTERIÖN HALLINNONALA	1 439 926 000
01. Sisäasiainministeriö	86 998 000
19. Sisäasiainministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	60 000 000
21. Sisäasiainministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	21 786 000
22. Tietohallinnon yhteiset menot (siirtomääräraha 2 v)	5 212 000
02. Ulkomaalaisvirasto	9 124 000
21. Ulkomaalaisviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	9 124 000
05. Lääninhallitukset	50 819 000
21. Lääninhallitusten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	50 819 000
06. Rekisterihallinto	27 818 000
21. Rekisterihallinnon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	27 818 000
07. Kihlakunnat	43 885 000
21. Kihlakunnanvirastojen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	43 885 000

Pääluokka 27

75. Poliisitoimi	553 065 000
21. Poliisitoimen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	553 065 000
80. Pelastustoimi	48 909 000
21. Pelastustoimen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	43 549 000
22. Erityismenot (arviomääräraha)	1 650 000
31. Valtionosuudet ja -avustukset (siirtomääräraha 2 v)	3 710 000
90. Rajavartiolaitos	197 476 000
21. Rajavartiolaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	187 692 000
70. Ilma- ja vartioalusten hankinta (siirtomääräraha 3 v)	8 522 000
74. Rakentaminen (siirtomääräraha 3 v)	1 262 000
97. Avustukset kunnille	224 733 000
31. Kuntien yleinen valtionosuus ja verotuloihin perustuvat tasaukset (arviomääräraha)	163 904 000
32. Kuntien yhdistymisavustukset ja kuntajako (arviomääräraha)	7 732 000
34. Kuntien harkinnanvarainen rahoitusavustus (kiinteä määräraha) ..	48 068 000
35. Holhustoimen edunvalvonta (arviomääräraha)	3 347 000
80. Korkotuet ja velkojen vakautuslainat kunnille (arviomääräraha) ..	1 682 000
98. Alueiden kehittäminen	197 099 000
43. Maakunnan kehittämISRaha (siirtomääräraha 3 v)	33 900 000
61. Euroopan aluekehitysrahaston osallistuminen EU:n rakennerahasto-ohjelmiin (arviomääräraha)	135 354 000
62. EU:n rakennerahastojen valtion rahoitusosuus sisäasiainministeriön osalta (arviomääräraha)	27 845 000

Pääluokka 27

27. PUOLUSTUSMINISTERIÖN HALLINNONALA	2 066 430 000
01. Puolustusministeriö	185 136 000
19. Puolustusministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	172 500 000
21. Puolustusministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	12 136 000
22. Ympäristövahinkojen korvaamisesta aiheutuvat menot (arviomääräraha)	500 000
10. Puolustusvoimat	1 836 210 000
16. Puolustusmateriaalihankinnat (siirtomääräraha 3 v)	572 600 000
21. Puolustusvoimien toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 263 610 000

Pääluokka 28

11

30. Kansainvälinen rauhanturvaamistoiminta	43 424 000
22. Rauhanturvaamistoiminnan kalusto- ja hallintomenot (arviomääräraha)	43 424 000
99. Puolustusministeriön hallinnonalan muut menot	1 660 000
50. Maanpuolustusjärjestöjen toiminnan tukeminen (kiinteä määräraha)	1 650 000
95. Kurssivaihtelut (arviomääräraha)	10 000

Pääluokka 28

28. VALTIOVARAINMINISTERIÖN HALLINNONALA	5 378 718 000
01. Valtiovarainministeriö	89 148 000
19. Valtiovarainministeriön hallinnonalan arvonnisäveromenot (arviomääräraha)	55 000 000
21. Valtiovarainministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	25 865 000
22. Valtioneuvoston tietohallintoyksikön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	7 345 000
62. EU:n rakennerahastojen valtion rahoitusosuus valtiovarainministeriön osalta (arviomääräraha)	97 000
89. Osakkeiden myyntijärjestelyt (siirtomääräraha 2 v)	841 000
03. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus	3 671 000
21. Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	3 671 000
05. Valtiokonttori	39 567 000
21. Valtiokonttorin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	39 214 000
22. Valtion eläkelautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	353 000
07. Valtion maksamat eläkkeet ja korvaukset	3 048 149 000
05. Vakinaiset eläkkeet, perhe-eläkkeet sekä kuntoutustuet (arviomääräraha)	2 952 120 000
06. Ylimääräiset eläkkeet (arviomääräraha)	21 546 000
07. Muut eläkemenot (arviomääräraha)	28 518 000
50. Tapaturmakorvaukset ja muut vahingonkorvaukset (arviomääräraha)	39 965 000
63. Muiden eläkelaitosten vastattavaksi kuuluvat eläkemenot (arviomääräraha)	6 000 000
18. Verohallinto	343 798 000
21. Verohallinnon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	343 798 000

39. Eräät siirrot Ahvenanmaan maakunnalle	176 963 000
30. Ahvenanmaan tasotusmaksu (arviomääräraha)	161 463 000
31. Verohyvitys (arviomääräraha)	12 000 000
40. Arpajaisveron tuoton palauttaminen Ahvenanmaan maakunnalle (arviomääräraha)	3 500 000
40. Tullilaitos	125 967 000
21. Tullilaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	125 967 000
52. Tilastokeskus	40 599 000
21. Tilastokeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	40 599 000
80. Hallinnon uudistaminen ja eräät henkilöstöhallinnon tukitoimenpiteet	10 169 000
20. Kehittämisen- ja koulutustoiminta (siirtomääräraha 2 v)	1 676 000
21. Henkilöstön sopeuttamisen tukeminen (siirtomääräraha 2 v)	169 000
23. Työsuojelun edistäminen (siirtomääräraha 2 v)	981 000
24. VEL-perusteinen kuntoutus ja työhyvinvoinnin tuki (siirtomääräraha 2 v)	6 368 000
25. Valtion henkilöstöjärjestelyt (siirtomääräraha 2 v)	725 000
60. Valtion maksu koulutusrahastosta johtuvista menoista (arviomääräraha)	250 000
81. Eräät hallinnonaloittain jakamattomat menot	24 362 000
01. Euroopan unionin kansallisten asiantuntijoiden palkkaukset (arviomääräraha)	1 177 000
02. Eräät muut palkat ja virkasuhteen ehtoja koskevat päätökset (arviomääräraha)	168 000
25. Euroopan unionin osallistuminen matkakustannusten korvauksiin (siirtomääräraha 2 v)	3 000 000
95. Lakiin tai asetukseen perustuvat menot, joita varten talousarvioon ei ole erikseen merkitty määrärahaa (arviomääräraha)	17 000
96. Edeltä arvaamattomat tarpeet (kiinteä määräraha)	20 000 000
82. Korvaukset rahastoille ja rahoituslaitoksille	4 870 000
44. Isäntämaakorvaus Pohjoismaiden Investointipankille (kiinteä määräraha)	4 870 000
84. Kansainväliset rahoitusosuudet	1 405 000
66. Kansainvälisille rahoituslaitoksille annettujen sitoumusten lunastaminen (arviomääräraha)	170 000
68. Suomen maksuosuus Pohjoismaiden Ympäristörahoitusyhtiön pääomasta (arviomääräraha)	1 235 000
90. Suomen maksuosuudet Euroopan unionille	1 415 000 000
69. Maksut Euroopan unionille (arviomääräraha)	1 415 000 000

99. Muut valtiovarainministeriön hallinnonalan menot	55 050 000
63. Verosta vapautuksen johdosta takaisin maksetut verot (arviomääräraha)	5 000 000
95. Valtion saatavien turvaaminen (arviomääräraha)	50 000
97. Verotukseen liittyvät korkomenot (arviomääräraha)	50 000 000

Pääluokka 29

29. OPETUSMINISTERIÖN HALLINNONALA	6 053 815 000
01. Opetusministeriö	245 273 000
10. Eräiden kiinteistöjen käyttö ja kunnossapito (siirtomääräraha 3 v)	1 165 000
19. Opetusministeriön hallinnonalan arvonnalisäveromenot (arviomääräraha)	140 000 000
21. Opetusministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	21 042 000
22. Kehittämistoiminta (siirtomääräraha 3 v)	3 008 000
26. Eräät kopiointi- ja käyttöoikeuskorvaukset (kiinteä määräraha)	7 063 000
50. Eräät avustukset (kiinteä määräraha)	503 000
62. EU:n rakennerahastojen valtion rahoitusosuus opetusministeriön osalta (arviomääräraha)	70 992 000
70. Kaluston hankinta (siirtomääräraha 3 v)	1 500 000
05. Kirkollisasiat	2 167 000
21. Ortodoksisen kirkollishallituksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 780 000
50. Eräät avustukset (kiinteä määräraha)	387 000
07. Opetushallitus	18 403 000
21. Opetushallituksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	18 403 000
08. Kansainvälinen yhteistyö	15 420 000
22. Venäjän ja Itä-Euroopan instituutin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	787 000
25. Kansainvälinen kulttuuriyhteistyö (siirtomääräraha 2 v)	6 984 000
50. Eräät avustukset (kiinteä määräraha)	5 362 000
66. Rahoitusosuudet kansainvälisille järjestöille (arviomääräraha)	2 287 000
10. Yliopisto-opetus ja -tutkimus	1 295 612 000
21. Yliopistojen toimintamenot (siirtomääräraha 3 v)	1 196 449 000
22. Yliopistolaitoksen yhteiset menot (siirtomääräraha 3 v)	20 772 000
23. Kansainvälisen henkilövaihdon keskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	7 835 000
24. Harjoittelukoulujen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	70 556 000

20. Ammattikorkeakouluopetus	343 351 000
22. Ammattikorkeakoululaitoksen yhteiset menot (siirtomääräraha 3 v)	4 586 000
25. Ammattikorkeakoulujen kehittäminen (siirtomääräraha 2 v)	2 068 000
30. Valtionosuus ja -avustus kunnallisten ja yksityisten ammattikorkeakoulujen käyttökustannuksiin (arviomääräraha)	336 697 000
40. Yleissivistävä koulutus	1 848 893 000
21. Valtion yleissivistävän koulutuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	41 171 000
25. Yleissivistävän koulutuksen kehittäminen (siirtomääräraha 2 v) ...	1 899 000
30. Valtionosuus ja -avustus yleissivistävän koulutuksen käyttökustannuksiin (arviomääräraha)	1 735 602 000
34. Valtionosuus yleissivistävien ja ammatillisten oppilaitosten sekä ammattikorkeakoulujen perustamiskustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)	69 700 000
51. Valtionavustus järjestöille (kiinteä määräraha)	521 000
60. Ammatillinen koulutus	557 808 000
21. Valtion ammatillisen koulutuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	30 130 000
24. Työssäoppiminen ja harjoittelutoiminta (siirtomääräraha 2 v)	3 026 000
25. Ammatillisen koulutuksen kehittäminen (siirtomääräraha 2 v)	1 299 000
30. Valtionosuus ja -avustus ammatillisen koulutuksen käyttökustannuksiin (arviomääräraha)	417 510 000
31. Valtionosuus oppisopimuskoulutukseen (arviomääräraha)	104 238 000
76. Kiinteistöjen hankinta (siirtomääräraha 3 v)	1 605 000
69. Ammatillinen lisäkoulutus ja vapaa sivistystyö	304 844 000
21. Opetusalan koulutuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	412 000
22. Opetustoimen henkilöstökoulutus ja eräät muut menot (siirtomääräraha 2 v)	13 904 000
25. Aikuiskoulutuksen kehittäminen (siirtomääräraha 2 v)	2 807 000
30. Valtionosuus kansalaisopistojen käyttökustannuksiin (arviomääräraha)	75 068 000
31. Valtionosuus ja -avustus ammatilliseen lisäkoulutukseen (arviomääräraha)	105 014 000
34. Valtionavustus aikuisten koulutustason kohottamishjelmaan (siirtomääräraha 3 v)	19 500 000
50. Valtionosuus kansanopistojen käyttökustannuksiin (arviomääräraha)	45 132 000
51. Valtionosuus ammatillisten erikoisoppilaitosten käyttökustannuksiin (arviomääräraha)	17 033 000
52. Valtionosuus ja -avustus aikuiskoulutuksen perustamiskustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)	2 000 000

53. Valtionavustus järjestöille (kiinteä määräraha)	7 181 000
55. Valtionosuus opintokeskusten käyttökustannuksiin (arviomääräraha)	12 678 000
56. Valtionosuus kesäyliopistojen käyttökustannuksiin (arviomääräraha)	4 115 000
70. Opintotuki	734 790 000
22. Opintotuen muutoksenhakulautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	584 000
52. Opintolainojen valtioneuvoston takaus ja korkotuki (arviomääräraha)	33 046 000
55. Opintoraha ja asumislisä (arviomääräraha)	657 000 000
57. Korkeakouluopiskelijoiden ateriatuki (arviomääräraha)	16 700 000
58. Avustus tilakustannusten korvaamiseen (kiinteä määräraha)	1 460 000
59. Lukiodien ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden koulumatkatuki (arviomääräraha)	26 000 000
88. Tiede	239 481 000
21. Suomen Akatemian toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	31 260 000
22. Arkistolaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	13 512 000
23. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	2 630 000
24. Varastokirjaston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 494 000
25. Eräiden teosten laatiminen ja hankkiminen (siirtomääräraha 2 v) ..	350 000
50. Suomen Akatemian tutkimusmäärärahat (siirtomääräraha 3 v)	104 184 000
53. Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarot tieteen edistämiseen (arviomääräraha)	75 739 000
66. Rahoitusosuudet kansainvälisille järjestöille (arviomääräraha)	10 312 000
90. Taide ja kulttuuri	330 603 000
21. Taiteen keskustoimikunnan ja taidetoimikuntien toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	3 291 000
22. Valtion taidemuseon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	16 445 000
23. Suomenlinnan hoitokunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v) ..	2 537 000
24. Museoviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	15 534 000
25. Näkövammaisten kirjaston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v) ..	5 600 000
26. Suomen elokuva-arkiston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	3 399 000
27. Valtion elokuvatarkastamon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v) ..	532 000
30. Valtionosuudet ja -avustukset yleisten kirjastojen käyttökustannuksiin (arviomääräraha)	29 352 000
31. Valtionosuus ja -avustus teattereiden ja orkestereiden käyttökustannuksiin (arviomääräraha)	15 691 000
32. Valtionosuudet ja -avustukset museoille (arviomääräraha)	4 010 000
33. Valtionosuus ja -avustus kuntien kulttuuritoimintaan (arviomääräraha)	6 633 000
34. Valtionosuus yleisten kirjastojen perustamiskustannuksiin (arviomääräraha)	6 000 000
40. Korvaus Suomenlinnan Liikenne Oy:lle (arviomääräraha)	252 000
50. Eräät avustukset (siirtomääräraha 3 v)	3 588 000
51. Apurahat taiteilijoille, kirjailijoille ja kääntäjille (arviomääräraha) ..	9 956 000
52. Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarot taiteen edistämiseen (arviomääräraha)	187 982 000

Pääloukka 30

53. Valtionavustus tilakustannuksiin (kiinteä määräraha)	12 495 000
54. Valtionavustus Suomen Kansallisteatterin peruskorjauksen lainan- hoitokuluihin (kiinteä määräraha)	3 700 000
70. Kaluston hankinta (siirtomääräraha 3 v)	500 000
72. Valtion taidemuseon kokoelmien kartuttaminen (siirtomääräraha 3 v)	589 000
75. Perusparannukset ja talonrakennukset (siirtomääräraha 3 v)	2 500 000
95. Kulttuuriympäristön suojelusta aiheutuvat menot (arviomääräraha)	17 000
98. Liikuntatoimi	86 357 000
50. Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarot urheilun ja liikuntakas- vatuksen edistämiseen (arviomääräraha)	84 464 000
52. Valtionosuus liikunnan koulutuskeskuksille (kiinteä määräraha) ..	1 893 000
99. Nuorisotyö	30 813 000
50. Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarot nuorisotyön edistämi- seen (arviomääräraha)	28 565 000
51. Nuorten työpajatoiminnan kehittäminen ja ennaltaehkäisevä huume- työ (siirtomääräraha 2 v)	2 248 000

Pääloukka 30

30. MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN HALLIN- NONALA	2 685 805 000
01. Maa- ja metsätalousministeriö	78 515 000
19. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	26 000 000
21. Maa- ja metsätalousministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	34 317 000
22. Tietojärjestelmien kehittäminen (siirtomääräraha 2 v)	2 300 000
25. Eläinlääkintähuolto (arviomääräraha)	1 330 000
26. Kansainvälinen yhteistyö (siirtomääräraha 2 v)	689 000
27. Yhteistutkimukset (siirtomääräraha 3 v)	7 530 000
41. Eräät korvaukset (arviomääräraha)	1 945 000
47. Kasvinjalostustoiminnan edistäminen (arviomääräraha)	673 000
48. Poikkeuksellisten tulvien aiheuttamien vahinkojen korvaaminen (siirtomääräraha 2 v)	841 000
66. Eräät jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (arviomääräraha)	2 890 000
02. Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus	13 140 000
21. Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksen toimintame- not (siirtomääräraha 2 v)	13 140 000

03. Maaseutuelinkeinojen valituslautakunta ja eläinlääkintävahinkojen arviolautakunta	624 000
21. Lautakuntien toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	624 000
12. Maa- ja puutarhatalouden tulotuet ja EU:n yhteisen maatalouspolitiikan liitännäistoimenpiteet	1 848 764 000
41. Maa- ja puutarhatalouden kansallinen tuki (siirtomääräraha 2 v) ..	608 620 000
43. EU-tulotuki (arviomääräraha)	501 771 000
44. Satovahinkojen korvaaminen (siirtomääräraha 3 v)	3 400 000
45. Maatalouden ympäristötuki (siirtomääräraha 2 v)	312 300 000
46. Luonnonhaittakorvaus (siirtomääräraha 2 v)	422 673 000
13. Maataloustuotteiden markkinointi ja tuotannon tasapainottaminen	157 175 000
42. Luopumiskorvaukset (arviomääräraha)	60 000 000
43. Markkinoinnin ja tuotannon kehittäminen (siirtomääräraha 2 v) ...	4 702 000
44. Laatu järjestelmien kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	1 513 000
47. Maatalousyrittäjien luopumistuet ja pellonmetsitystuki (siirtomääräraha 2 v)	88 790 000
48. Puutarhatalouden erityistoimenpiteet (arviomääräraha)	170 000
60. Siirto interventiorahastoon (kiinteä määräraha)	2 000 000
14. Maatilatalouden rakenteen ja maaseudun kehittäminen	187 233 000
49. Maaseutuelinkeinotoiminnan korkotuki (arviomääräraha)	32 800 000
61. Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston osallistuminen maaseudun kehittämiseen (arviomääräraha)	61 718 000
62. Valtion rahoitusosuus EU:n osaksi rahoittamasta maaseudun kehittämisestä (arviomääräraha)	89 792 000
63. Maaseudun kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	2 923 000
15. Muut maatalouden menot	23 192 000
40. Valtionapu maaseudun elinkeinojen kehittämiseen (siirtomääräraha 3 v)	11 840 000
44. Hevostalouden edistäminen tolopeleistä valtion osuutena kertyvillä varoilla (arviomääräraha)	6 832 000
45. Valtionapu 4H-toimintaan (kiinteä määräraha)	4 520 000
21. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus	31 865 000
21. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	31 288 000
22. Torjunta-ainetarkastukset (arviomääräraha)	426 000
74. Talonrakennukset (siirtomääräraha 3 v)	101 000
77. Maa- ja vesirakennustyöt (siirtomääräraha 3 v)	50 000
31. Metsätalouden edistäminen ja valvonta	123 982 000
24. Eräät metsätalouden yhteiskunnalliset palvelut ja yleinen uittoväylätuki (siirtomääräraha 3 v)	5 626 000
25. Metsäpuiden siemenhuolto (kiinteä määräraha)	910 000

42. Valtionapu metsätalouden edistämis- ja valvontaorganisaatioille (kiinteä määräraha)	44 510 000
43. Eräät korvaukset (arviomääräraha)	285 000
44. Tuki puuntuotannon kestävyys turvaamiseen (arviomääräraha)	62 895 000
45. Metsäluonnon hoidon edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	5 605 000
50. Eräät metsätalouden valtionavut (siirtomääräraha 2 v)	3 730 000
83. Lainat puuntuotannon kestävyys turvaamiseen (siirtomääräraha 3 v)	421 000
32. Metsäntutkimuslaitos	38 896 000
21. Metsäntutkimuslaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	38 267 000
74. Talonrakennukset (siirtomääräraha 3 v)	420 000
76. Maan hankkiminen (siirtomääräraha 3 v)	100 000
77. Metsien perusparannukset (siirtomääräraha 3 v)	109 000
41. Kala-, riista- ja porotalous	40 911 000
25. Kalakannan hoitovelvoitteet (siirtomääräraha 2 v)	2 100 000
41. Hirvieläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen (arviomääräraha)	4 388 000
42. Petoeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen (siirtomääräraha 2 v)	2 300 000
43. Porotalouden edistäminen (siirtomääräraha 2 v)	1 608 000
50. Metsästyksen ja riistanhoidon edistäminen (siirtomääräraha 2 v) ..	6 991 000
51. Kalatalouden edistäminen (siirtomääräraha 2 v)	6 194 000
52. Tenojoen kalastuslupamaksut ja viehekalastusmaksut (arviomääräraha)	2 284 000
62. Elinkeinokalatalouden markkinoinnin ja rakennepolitiikan edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	14 289 000
77. Kalataloudelliset rakentamis- ja kunnostushankkeet (siirtomääräraha 3 v)	757 000
42. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos	16 362 000
21. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	14 745 000
24. Arvokalojen sopimuskasvatustoiminta (siirtomääräraha 3 v)	1 117 000
74. Kalanviljelylaitosten ja tutkimusosastojen perusparannukset (siirtomääräraha 3 v)	500 000
51. Vesivarojen käyttö ja hoito	27 523 000
22. Vesivarojen käytön ja hoidon menot (siirtomääräraha 2 v)	5 292 000
30. Vesihuoltolaitteiden rakentamisen korkotuki (arviomääräraha)	2 500 000
31. Avustukset yhdyskuntien vesihuoltotoimenpiteisiin (siirtomääräraha 3 v)	5 246 000
43. Eräät valtion maksettavaksi määrätyt korvaukset (arviomääräraha)	420 000
77. Vesistö- ja vesihuoltotyöt (siirtomääräraha 3 v)	14 065 000

Pääloukka 31

19

61. Maanmittauslaitos	50 504 000
21. Maanmittauslaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	47 504 000
40. Kiinteistötoimitusten tukemisesta aiheutuvat menot (arviomääräraha)	3 000 000
62. Geodeettinen laitos	3 118 000
21. Geodeettisen laitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	3 118 000
71. Eläinlääkintä- ja elintarviketutkimuslaitos	24 848 000
21. Eläinlääkintä- ja elintarviketutkimuslaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	22 998 000
28. Rokotteet ja seerumit (arviomääräraha)	1 850 000
72. Elintarvikevirasto	5 116 000
21. Elintarvikeviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	5 116 000
73. Kasvintuotannon tarkastuskeskus	14 037 000
21. Kasvintuotannon tarkastuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	14 037 000

Pääloukka 31

31. LIIKENNE- JA VIESTINTÄMINISTERIÖN HALLINNONALA	1 749 994 000
01. Liikenne- ja viestintäministeriö	21 089 000
21. Liikenne- ja viestintäministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	14 239 000
22. Tutkimus ja kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	6 850 000
20. Ajoneuvohallintokeskus	11 367 000
21. Ajoneuvohallintokeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	11 367 000
24. Tiehallinto	721 472 000
21. Perustienpito (siirtomääräraha 2 v)	558 326 000
76. Tielain mukaiset maa-alueiden hankinnat ja korvaukset (arviomääräraha)	23 546 000
78. Eräät tiehankkeet (arviomääräraha)	103 300 000
79. Tieverkon jälkirahoitus- ja kokonaisrahoitushankkeet (siirtomääräraha 3 v)	36 300 000

25. Tienpidon valtionavut	11 100 000
50. Valtionapu yksityisten teiden kunnossapitoon ja parantamiseen (siirtomääräraha 3 v)	11 100 000
30. Merenkululaitos	23 665 000
21. Merenkululaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	16 815 000
76. Maa- ja vesialueiden hankinta (arviomääräraha)	50 000
77. Väyläverkon kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	6 800 000
32. Merenkulun ja muun vesiliikenteen edistäminen	69 060 000
40. Lastialusten hankintojen tukeminen (arviomääräraha)	280 000
41. Ulkomaanliikenteen kauppa-alusluetteloon merkittyjen lastialusten ja kolmansien maiden välillä liikennöivien matkustaja-alusten kilpailuedellytysten turvaaminen (arviomääräraha)	39 861 000
42. Ulkomaanliikenteen matkustaja-alusten ja -autolauttojen kilpailuedellytysten turvaaminen (arviomääräraha)	24 650 000
50. Lästimaksuista suoritettavat avustukset (arviomääräraha)	953 000
51. Luotsauksen hintatuki (siirtomääräraha 2 v)	3 316 000
40. Ratahallintokeskus	406 003 000
21. Perusradanpito (siirtomääräraha 2 v)	254 683 000
76. Rataverkon maa-alueiden hankinnat ja korvaukset (arviomääräraha)	1 120 000
77. Rataverkon kehittäminen (siirtomääräraha 2 v)	21 400 000
78. Eräät ratahankkeet (arviomääräraha)	128 800 000
79. Radioverkon rakentaminen	—
52. Ilmailiikenteen korvaukset ja valtionavut	5 575 000
41. Valtionapu eräiden lentopaikkojen rakentamiseen ja ylläpitoon (kiinteä määräraha)	1 000 000
43. Korvaus Ilmailulaitokselle valmiustehtävistä (kiinteä määräraha)	4 575 000
60. Joukkoliikenteen palvelujen ostot, korvaukset ja tuet	88 115 000
42. Valtionavustus koulutuksesta (kiinteä määräraha)	841 000
63. Joukkoliikenteen palvelujen osto ja kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	79 318 000
64. Saariston yhteysalusliikennepalvelujen ostot ja kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	7 956 000
70. Viestintävirasto	6 034 000
21. Viestintäviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	6 034 000
72. Viestinnän korvaukset ja avustukset	13 614 000
42. Sanomalehdistön tuki (kiinteä määräraha)	13 614 000

Päälukka 32

21

80. Ilmatieteen laitos	28 091 000
21. Ilmatieteen laitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	28 091 000
81. Merentutkimuslaitos	7 698 000
21. Merentutkimuslaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	7 698 000
99. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan muut menot	337 111 000
19. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	278 000 000
40. Eräät valtionavut (kiinteä määräraha)	942 000
62. EU:n rakennerahastojen valtion rahoitusosuus liikenne- ja viestintäministeriön osalta (arviomääräraha)	6 664 000
78. Vuosaaren sataman liikenneväylien rakentaminen (arviomääräraha)	51 000 000
88. Osakehankinnat (siirtomääräraha 3 v)	505 000

Päälukka 32

32. KAUPPA- JA TEOLLISUUSMINISTERIÖN HALLINNONALA	961 648 000
10. Hallinto	174 863 000
19. Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	61 000 000
21. Kauppa- ja teollisuusministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	22 742 000
22. Työvoima- ja elinkeinokeskusten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	72 921 000
24. Tutkimus- ja selvitystoiminta (siirtomääräraha 3 v)	6 208 000
66. Kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (arviomääräraha)	7 100 000
92. Korvaus valtion ydinjätehuoltorahastolle (arviomääräraha)	4 882 000
95. Maanomistajien osuus vanhoista kaivospiirimaksuista (arviomääräraha)	10 000
20. Teknologiapolitiikka	525 091 000
21. Geologian tutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	39 208 000
22. Valtion teknillisen tutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	69 599 000
23. Turvatekniikan keskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v) ...	9 623 000
24. Kuluttajatutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 834 000
25. Mittatekniikan keskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	5 684 000
26. Teknologian kehittämisseskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	25 274 000
27. Teknologinen tutkimustoiminta (arviomääräraha)	146 444 000
28. Hanke- ja ohjelmatoiminnan selvitys- ja kehittämismenot (siirtomääräraha 2 v)	15 320 000

40. Avustukset teknologiseen tutkimukseen ja kehitykseen (arviomääräraha)	138 000 000
41. Valtionavustus eräille yhteisöille keksintö-, laatu- ja standardisointitoimintojen edistämiseksi (siirtomääräraha 3 v)	6 214 000
70. Geologian tutkimuskeskuksen alushankinta (arviomääräraha)	168 000
83. Lainat teknologiseen tutkimukseen ja kehitykseen (arviomääräraha)	67 723 000
30. Yrityspolitiikka	151 914 000
21. Patenti- ja rekisterihallituksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 027 000
41. Toimintatuki Finnvera Oyj:lle (kiinteä määräraha)	336 000
42. Finnvera Oyj:n korkotuet (arviomääräraha)	17 200 000
43. Finnvera Oyj:n tappiokorvaukset (arviomääräraha)	26 000 000
44. Alueellinen kuljetustuki (arviomääräraha)	4 350 000
45. Yritysten investointi- ja kehittämishankkeiden tukeminen (arviomääräraha)	17 706 000
47. Valtionavustus kehittämispalvelutoimintaan ja eräille yhteisöille (siirtomääräraha 3 v)	3 561 000
48. Korkotuki julkisesti tuetuille vienti- ja alusluotoille (arviomääräraha)	5 700 000
49. Korkotuki Suomen Vientiluotto Oy:n myöntämille luotoille (arviomääräraha)	17 000
60. Siirrot valtiontakuurahastoon (arviomääräraha)	17 000
62. EU:n rakennerahastojen valtion rahoitusosuus kauppa- ja teollisuusministeriön osalta (arviomääräraha)	76 000 000
40. Kuluttaja- ja kilpailupolitiikka	18 571 000
21. Kuluttajaviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	5 760 000
24. Kuluttajavalituslautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 590 000
26. Kilpailuviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	4 688 000
31. Korvaus talous- ja velkaneuvonnan järjestämisestä (arviomääräraha)	5 860 000
50. Valtionavustus kuluttajajärjestöille (kiinteä määräraha)	673 000
50. Kansainvälistymispolitiikka	58 278 000
21. Matkailun edistämiskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	16 182 000
40. Toimialakohtainen yritysten kansainvälistyminen (arviomääräraha)	18 500 000
41. Avustus ulkomaankauppaa edistäville järjestöille ja Finpro ry:lle (kiinteä määräraha)	23 596 000
60. Energiapolitiikka	31 549 000
21. Energiamarkkinaviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 086 000
27. Energiansäästön ja uusiutuvan energian käytön edistäminen ja energiatiedotus (siirtomääräraha 3 v)	3 400 000

Pääloukka 33

23

40. Energiatuki (arviomääräraha)	27 000 000
45. Energiainvestointien korkotuki (arviomääräraha)	13 000
50. Eräät energiataloudelliset avustukset (siirtomääräraha 3 v)	50 000
70. Omistajapolitiikka	1 382 000
88. Osakehankinnat (siirtomääräraha 3 v)	1 382 000

Pääloukka 33

33. SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN HALLINNONALA	9 412 151 000
01. Sosiaali- ja terveysministeriö	66 996 000
19. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	16 000 000
21. Sosiaali- ja terveysministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	33 650 000
62. EU:n rakennerahastojen valtion rahoitusosuus sosiaali- ja terveysministeriön osalta (arviomääräraha)	5 511 000
63. Eräät erityishankkeet (siirtomääräraha 3 v)	7 500 000
67. Kansainväliset jäsenmaksut ja maksuosuudet (arviomääräraha) ...	4 335 000
02. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus	21 910 000
21. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	21 910 000
03. Työttömyysturvalautakunta	1 795 000
21. Työttömyysturvalautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 795 000
04. Tarkastuslautakunta	1 630 000
21. Tarkastuslautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 630 000
06. Terveystenhoillon oikeusturvakeskus	4 870 000
21. Terveystenhoillon oikeusturvakeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	2 670 000
26. Mielentilatutkimustoiminnan menot (arviomääräraha)	2 200 000
07. Työterveyslaitos	37 175 000
50. Valtionapu Työterveyslaitoksen menoihin (siirtomääräraha 2 v) ..	37 175 000
08. Kansanterveyslaitos	44 444 000
21. Kansanterveyslaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	33 200 000
26. Rokotteiden hankinta (arviomääräraha)	11 244 000

09. Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus	5 047 000
21. Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	5 047 000
10. Säteilyturvakeskus	11 330 000
21. Säteilyturvakeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	11 330 000
11. Lääkelaitos ja Lääkehoidon kehittämiskeskus	2 574 000
21. Lääkelaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 249 000
22. Lääkehoidon kehittämiskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 325 000
12. Valtion koulukodit	588 000
21. Valtion koulukotien toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	588 000
13. Työsuojelun piirihallinto	22 608 000
21. Työsuojelupiirien toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	22 608 000
14. Valtion mielisairaalat	607 000
21. Valtion mielisairaaloiden toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	607 000
15. Perhekustannusten tasaus	1 430 100 000
51. Äitiysavustus ja valtion tuki kansainväliseen lapseksiottamiseen (arviomääräraha)	10 900 000
52. Lapsilisät (arviomääräraha)	1 417 700 000
53. Eräät valtion korvattavat perhe-etuudet (arviomääräraha)	1 500 000
16. Yleinen perhe-eläke	41 000 000
50. Yleinen perhe-eläke (arviomääräraha)	41 000 000
17. Työttömyysturva	694 000 000
50. Valtionosuus työttömyyskassoille (arviomääräraha)	576 000 000
51. Työttömyysturvalain mukainen perusturva (arviomääräraha)	89 000 000
53. Valtionosuus työttömän omaehtoisen koulutuksen toimeentuloturvasta (arviomääräraha)	9 000 000
54. Valtionosuus aikuiskoulutustuesta (arviomääräraha)	20 000 000
18. Sairausvakuutus	750 000 000
60. Valtion osuus sairausvakuutuslaista johtuvista menoista (arviomääräraha)	750 000 000

19. Eläkevakuutus	1 672 000 000
50. Valtion osuus merimieseläkekassan menoista (arviomääräraha) ...	36 000 000
51. Valtion osuus maatalousyrittäjien eläkelaista johtuvista menoista (arviomääräraha)	413 000 000
52. Valtion osuus yrittäjien eläkelaista johtuvista menoista (arviomääräraha)	70 000 000
60. Valtion osuus kansaneläkelaista johtuvista menoista (arviomääräraha)	1 153 000 000
20. Tapaturmavakuutus	13 500 000
53. Valtion osuus maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuksen kustannuksista (arviomääräraha)	13 500 000
21. Rintamaveteraaneläkkeet	98 000 000
52. Rintamalisät ja asumistuki (arviomääräraha)	98 000 000
22. Sotilasvammakorvaukset ja eräät kuntoutustoiminnan menot	252 928 000
50. Sotilasvammakorvaukset (arviomääräraha)	250 000 000
56. Valtionapu sotainvalidien puolisoiden kuntoutustoimintaan (siirtomääräraha 2 v)	2 760 000
57. Rintama-avustus eräille ulkomaalaisille vapaaehtoisille rintamasotilaille (siirtomääräraha 2 v)	160 000
59. Valtionapu rintamaveteraanien kuntoutustoimintaan (siirtomääräraha 2 v)	8 000
23. Muu sodista kärsineiden turva	2 750 000
30. Valtion korvaus sodista kärsineiden huoltoon (arviomääräraha) ...	2 750 000
28. Muu toimeentuloturva	33 950 000
50. Sotilasavustus (arviomääräraha)	14 270 000
51. Maahanmuuttajan erityistuki (arviomääräraha)	19 680 000
32. Kuntien järjestämä sosiaali- ja terveydenhuolto	3 578 744 000
30. Valtionosuus kunnille sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannuksiin (arviomääräraha)	3 340 000 000
31. Valtionosuus kunnille sosiaali- ja terveystalvelujen perustamiskustannuksiin (arviomääräraha)	4 900 000
32. Valtion korvaus terveydenhuollon yksiköille erikoissairaanhoidon mukaiseen tutkimustoimintaan (kiinteä määräraha)	48 747 000
33. Valtion korvaus terveydenhuollon yksiköille lääkäri- ja hammaslääkärinkoulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin (arviomääräraha)	82 170 000
34. Valtion korvaus kunnille mielentilatutkimuspotilaista sekä potilas-siirroista aiheutuviin kustannuksiin (arviomääräraha)	2 370 000

Pääluokka 34

35. Valtion korvaus lastensuojelun suurten kustannusten tasausjärjestelmän menoihin (kiinteä määräraha)	47 227 000
36. Valtionavustus kunnille sosiaali- ja terveydenhuollon hankkeisiin (siirtomääräraha 3 v)	50 330 000
39. Valtionavustus sosiaalialan osaamiskeskusten toimintaan (kiinteä määräraha)	3 000 000
33. Eräät sosiaali- ja terveydenhuollon menot	6 400 000
31. Valtionavustus saamenkielisten sosiaali- ja terveystalvelujen turvaamiseksi (kiinteä määräraha)	300 000
63. Oikeuslääketieteellisen kuolemansyyn selvittämisen menot (arviomääräraha)	6 100 000
53. Terveiden edistäminen ja terveystalvonta	9 760 000
23. Terveystalvonta (siirtomääräraha 2 v)	850 000
24. Tartuntatautienv alvonta (arviomääräraha)	1 360 000
50. Terveiden edistäminen (siirtomääräraha 2 v)	7 550 000
57. Lomatoiminta	201 500 000
40. Valtion korvaus maataloustalvittäjien lomituspalvelujen kustannuksiin (arviomääräraha)	187 000 000
50. Valtion korvaus Maataloustalvittäjien eläkelaitokselle ja kunnille maataloustalvittäjien lomituspalvelujen hallintomenoihin (arviomääräraha)	14 500 000
92. Raha-automaattiyhdistyksen tuoton käyttö	405 945 000
50. Avustukset yhteisöille ja säätiöille terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen (arviomääräraha)	308 000 000
55. Valtion korvaus sotainvalidien laitosten käyttökustannuksiin (siirtomääräraha 2 v)	59 707 000
58. Eräät kuntoutustoiminnan menot (siirtomääräraha 2 v)	2 450 000
59. Rintamaveteraanien kuntoutustoiminnan menot (siirtomääräraha 2 v)	35 788 000

Pääluokka 34

34. TYÖMINISTERIÖN HALLINNONALA	2 314 854 000
01. Työhallinto	63 019 000
19. Työministeriön hallinnonalan arvonnisäveromenot (arviomääräraha)	24 520 000
21. Työministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	22 231 000
22. Työvoimaopiston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	758 000
23. Työelämäohjelmat ja työpoliittinen tutkimus (siirtomääräraha 3 v)	5 000 000
63. Valtionavustus työelämäohjelmahankkeisiin (siirtomääräraha 3 v)	8 980 000
67. Kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksut ja maksusuudet (arviomääräraha)	1 530 000

05. Euroopan rakennerahastojen ohjelmien toteutus	220 516 000
61. Euroopan sosiaalirahaston osallistuminen EU:n rakennerahasto-ohjelmiin (arviomääräraha)	132 827 000
62. EU:n rakennerahastojen valtion rahoitusosuus työministeriön osalta (arviomääräraha)	87 689 000
06. Työvoimapolitiikan toimeenpano	1 917 620 000
21. Työvoima-asiain paikallishallinnon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	137 595 000
29. Työllistämis-, koulutus- ja erityistoimet (arviomääräraha)	518 878 000
31. Valtion korvaus kunnille kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä (arviomääräraha)	6 500 000
50. Työvoimapolitiittiseen aikuiskoulutukseen osallistuvien opintososiaaliset edut (arviomääräraha)	135 040 000
52. Työmarkkinatuki (arviomääräraha)	1 080 060 000
64. Työllisyysperusteiset siirtomenot investointeihin (arviomääräraha)	39 547 000
07. Pakolais- ja siirtolaisuusasiat	83 081 000
21. Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanotto toiminta valtion osalta (arviomääräraha)	7 326 000
29. Paluumuuttajien muuttovalmennus (arviomääräraha)	900 000
30. Valtion korvaus kunnille eräiden Suomeen muuttavien henkilöiden toimeentulotuen sekä heille annettun sosiaali- ja terveydenhuollon erityiskustannuksiin (arviomääräraha)	10 300 000
31. Syrjinnän vastainen toiminta (siirtomääräraha 3 v)	100 000
63. Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanotto (arviomääräraha)	64 455 000
99. Työministeriön hallinnonalan muut menot	30 618 000
23. Siviilipalvelus (arviomääräraha)	3 818 000
50. Palkkaturva (arviomääräraha)	26 000 000
51. Eräät merimiespalvelut (arviomääräraha)	800 000

Pääluokka 35

35. YMPÄRISTÖMINISTERIÖN HALLINNONALA	674 949 000
01. Ympäristöministeriö	23 138 000
21. Ympäristöministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	23 138 000
10. Ympäristön suojeleminen	37 065 000
27. Ympäristövahinkojen torjunta (arviomääräraha)	2 467 000
60. Siirto öljysuojarahastoon (siirtomääräraha 3 v)	2 000 000
63. Ympäristönsuojelun edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	1 673 000
64. Ympäristönsuojeluinvestointien korkotuki (arviomääräraha)	120 000
65. Öljyjättemaksulla rahoitettava öljyjätehuolto (siirtomääräraha 3 v)	1 364 000

66. Romuajoneuvojen jätehuoltoavustus (siirtomääräraha 3 v)	10 000 000
67. Ympäristöyhteistyön edistäminen Suomen lähialueen maissa (siirtomääräraha 3 v)	2 441 000
70. Ympäristövahinkojen torjunta-alusten peruskorjaus (siirtomääräraha 3 v)	8 000 000
77. Ympäristötyöt (siirtomääräraha 3 v)	9 000 000
20. Yhdyskunnat, alueidenkäyttö ja luonnonsuojelu	52 780 000
22. Luonnonsuojelualueiden hoito ja kunnossapito (siirtomääräraha 3 v)	20 000 000
37. Avustukset kuntien kaavoitukseen ja maankäytön ohjaukseen (siirtomääräraha 3 v)	925 000
44. Koskiensuojelulain mukaiset korvaukset (arviomääräraha)	200 000
63. Eräät luonnonsuojeluun liittyvät korvaukset (siirtomääräraha 3 v)	16 350 000
64. Avustukset rakennusperinnön hoitoon (siirtomääräraha 3 v)	850 000
74. Luonnonsuojelualueiden talonrakennustyöt (siirtomääräraha 3 v)	505 000
76. Luonnonsuojelualueiden hankkiminen (siirtomääräraha 3 v)	13 950 000
30. Asumisen edistäminen	428 000 000
54. Asumistuki (arviomääräraha)	428 000 000
60. Siirto valtion asuntorahastoon	—
40. Alueelliset ympäristökeskukset	63 051 000
21. Alueellisten ympäristökeskusten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	63 051 000
50. Ympäristölupavirastot	4 524 000
21. Ympäristölupavirastojen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	4 524 000
60. Suomen ympäristökeskus	23 980 000
21. Suomen ympäristökeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	23 980 000
70. Valtion asuntorahasto	4 544 000
21. Asuntorahaston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	4 544 000
99. Ympäristöministeriön hallinnonalan muut menot	37 867 000
19. Ympäristöministeriön hallinnonalan arvonnalisäveromenot (arviomääräraha)	10 000 000
22. Kehittäminen ja suunnittelu (siirtomääräraha 2 v)	11 900 000
26. Eräät korvaukset (siirtomääräraha 2 v)	270 000
62. EU:n rakennerahastojen valtion rahoitusosuus ympäristöministeriön osalta (arviomääräraha)	10 060 000
63. EU:n ympäristörahaston osallistuminen ympäristö- ja luonnonsuojeluhankkeisiin (siirtomääräraha 3 v)	2 600 000
65. Eräät avustukset (siirtomääräraha 3 v)	1 587 000
66. Kansainvälisen yhteistyön jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (arviomääräraha)	1 450 000

Pääluokka 36

36. VALTIONVELAN KOROT	2 832 000 000
01. Euromääräisen velan korko	2 751 000 000
90. Euromääräisen velan korko (arviomääräraha)	2 751 000 000
03. Valuuttamääräisen velan korko	63 000 000
90. Valuuttamääräisen velan korko (arviomääräraha)	63 000 000
09. Muut menot valtionvelasta	18 000 000
21. Palkkiot ja muut menot valtionvelasta (arviomääräraha)	18 000 000

Määrärahojen kokonaismäärä:

37 160 999 000

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

YLEISET MÄÄRÄYKSET

Brutto- ja nettobudjetointi

Valtion talousarviossa noudatetaan pääsääntönä bruttobudjetointia. Nettobudjetointi on talousarviosta annetussa laissa tarkoin rajoitettu poikkeus pääsäännöstä.

Talousarviossa voidaan nettobudjetoida

1) uudet valtionlainat, valtionlainoista saatavat emissiovoitot ja pääomavoitot ja valtionlainojen pääomaa suojaavista johdannaisista kertyvät tulot sekä valtionvelan kuoletukset, valtionlainoihin liittyvät pääomatappiot ja emissiotappiot ja valtionlainojen pääomaa suojaavista johdannaisista aiheutuvat menot;

2) valtionlainoista saatavat korkotulot ja valtionlainojen koronmaksua suojaavista johdannaisista kertyvät tulot sekä valtionlainoista aiheutuvat korkomenot ja valtionlainojen koronmaksua suojaavista johdannaisista aiheutuvat menot;

3) viraston tai laitoksen toiminnasta kertyvät tulot ja siitä aiheutuvat menot;

4) osakkeiden myynnistä kertyvät tulot sekä myyntiin liittyvät myyntipalkkiot ja valtion ostajan puolesta vastattavaksi ottamat maksuvelvoitteet;

5) eläkelaitokselle lain nojalla maksettava maksuvalmiussuoritus ja suorituksen palautus valtiolle;

6) lakiin perustuva valtionapu kunnalle ja kunnan maksettavaksi valtiolle valtionapujärjestelmän määräytymisperusteiden mukaan tuleva määrä.

Toimintamenomomentin vakiosisällön kuvauksessa mainitut virastolle työnantajana kuuluvat tulot, vakuutus- ja vahingonkorvaukset, työpaikkaruokaloiden käytöstä saadut korvaukset sekä viraston toimitilojen satunnaisesti luovuttamisesta ulkopuolisille yksittäisiä tilaisuuksia varten saadut tulot voidaan viraston tai laitoksen toiminnasta kertyvinä tuloina nettobudjetoida vähentämällä ne asianomaiselta toimintamenomomentilta, vaikka sille ei olisi

momentin perusteluissa merkitty myönnetyn nettomäärärahaa. Toimintamenomäärärahan kanssa saa lisäksi nettouttaa myyntituotot sellaisesta irtaimesta käyttöomaisuudesta, jonka hankinta rahoitetaan toimintamenomäärärahasta. Kiinteän omaisuuden, finanssisijoitusten (esim. osakkeet ym. arvopaperit) ja erillismomenteilta rahoitettavan irtaimen käyttöomaisuuden myyntituottoja ei saa kuitenkaan nettouttaa toimintamenomäärärahan kanssa.

Jos viraston tai laitoksen toimintamenomomentille on momentin perusteluissa merkitty myönnetyn nettomäärärahaa, tai jos viraston tai laitoksen toiminnasta kertyvien tulojen ja siitä aiheutuvien menojen erotus on otettu nettomääräisenä tuloarviona tulomomentille, kuuluvat nettobudjetoinnin piiriin kaikki viraston tai laitoksen toiminnasta kertyvät tulot ja siitä aiheutuvat, toimintamenomomentin vakiosisällön kuvauksen ja momentin perusteluiden päätösosan mukaiset menot. Nettobudjetoitavia tuloja ja menoja ovat tällöin muun muassa:

1) maksullista toimintaa harjoittavan viraston toiminnasta tai toiminnan osasta kertyvät tulot ja siitä aiheutuvat menot;

2) viraston tai laitoksen vastuulla toteutettavasta tutkimus- tms. yhteishankkeesta tai yhteisestä toiminnasta tuloina saatavat muiden osapuolten maksusuudet ja hankkeesta tai toiminnasta aiheutuvat menot;

3) viraston tai laitoksen toimintaan liittyvät EU:lta saatavat tulot ja näihin tuloihin liittyvät menot;

4) viraston tai laitoksen lahjoituksena ja testamentilla saamat varat sekä sponsoreilta saatavat tulot silloin, kun virastolla tai laitoksella on oikeus ottaa ne vastaan eikä kysymys ole viraston tai laitoksen tavanomaiseen toimintaan ja talouteen nähden epätavallisen suurista määristä; ja

5) liiketoimintaa harjoittavan viraston tai laitoksen toiminnasta kertyvät tulot ja siitä aiheutuvat menot.

Jos viraston tai laitoksen toiminnasta kertyvistä tuloista vain osa on budjetoitu toimintamenomomentille, jolle on momentin perusteluiden päätösoosassa merkitty myönnetyn nettomäärärahaa, on asianomaisen momentin perusteluiden päätösoosassa lisäksi yksilöity, mitkä tulot on momentille nettoutettu tai mitä tuloja ei ole momentille nettoutettu. Vastavasti, jos nettobudjetoitaessa arvioitujen tulojen suuremman määrän johdosta nettotuloversiona talousarvioon otettava tulomomentti sisältää vain osan viraston tai laitoksen toiminnasta aiheutuvista menoista, on asianomaisen tulomomentin perusteluiden päätösoosassa yksilöity, mitkä menot on momentille nettoutettu taikka mitä menoja ei sille ole nettoutettu.

Nettobudjetoitavia tuloja eivät ole verot, veronluonteiset maksut tai sakkomaksut. Netto-

budjetoinnin kohteena eivät myöskään voi olla siirtomenot tai niiden palautukset lukuun ottamatta lain nojalla maksettavaa maksuvalmius-suoritusta eläkelaitokselle ja suorituksen palautusta sekä lakiin perustuvaa valtionapua kunnalle ja kunnan maksettavaksi valtiolle valtionapujärjestelmän määräytymisperusteiden mukaan tulevaa määrää, eivätkä sijoitusmenot tai omaisuuden myyntitulot lukuun ottamatta osakkeiden myyntiä taikka viraston tai laitoksen toimintaan tarkoitettujen irtaimen omaisuuden hankintaa tai irtaimen omaisuuden myyntiä.

Nettobudjetoitujen toimintamenomomenttien menojen vakiosisältöön kuuluvat jäljempänä ilmenevät toimintamenomomenttien vakiosisällön mukaiset menot.

Nettoutetusta toiminnasta kertyviä tuloja saa käyttää tästä toiminnasta aiheutuviin menoihin ilman, että siitä on mainintaa luku- tai momenttiperusteluissa.

Menomomentteja koskevat yleiset määräykset

Menot on jaettu talousarviossa momenteiksi tehtävän tai menojen laadun mukaan.

Tehtävän mukaan budjetoituja määrärahoja ovat jäljempänä käsiteltävät virastojen toimintamenomäärärahat sekä eräät kulutusmenoihin luettavat projektiluonteiset määrärahat. Tehtävän mukaan budjetoitua määrärahaa saa käyttää kaikkiin kyseisestä tehtävästä säännönmukaisesti aiheutuviin menoihin, ellei talousarviosta muuta johdu.

Pääjaotteluna on seuraava menojen laadun mukainen pääryhmitys (suluissa vastaavat momenttien numerotunnukset):

1) kulutusmenot (01—29): menot, joiden välittömänä vastikkeena valtio saa varainhoitovuonna käytettäviä tuotannontekijöitä, kuten työpanosta, tavaroita ja palveluksia,

2) siirtomenot (30—69): menot, joista valtio ei saa välitöntä vastiketta,

3) sijoitusmenot (70—89): menot, joiden välittömänä vastikkeena valtio saa pitkävaikutteisia tuotannontekijöitä tai rahoitusvaateita,

joista valtio saa tuloa tai muuta hyötyä useana varainhoitovuonna, ja

4) muut menot (90—99): edellä mainittuihin pääryhmiin kuulumattomat menot, kuten valtionvelan hoitomenot.

Momentin määrärahaa saa käyttää ainoastaan momentin numerotunnuksen osoittaman menoryhmän menoihin. Siten kulutusmenoihin tarkoitettua määrärahaa ei saa käyttää siirtomenoihin eikä siirtomenoihin tarkoitettua määrärahaa kulutusmenoihin, ellei momentin perusteluissa ole määrätty toisin.

Momentilla yksilöityyn käyttötarkoitukseen ei saa käyttää muuta käyttötarkoitukseltaan yleisempää määrärahaa (esim. toimintamenomomentin määrärahaa), vaikka kyseisen yleisemmän määrärahan perusteluissa mainittua yksilöityä käyttötarkoitusta ei olisi suljettu pois. Tästä pääsäännöstä voidaan poiketa, jos momentin perusteluissa on asiaa koskeva maininta.

Määrärahat henkilöstön palkkaamiseen on budjetoitu pääsääntöisesti palkkausmomen-

teille (01—03) ja toimintamenomenteille (21—27). Muun momentin määrärahaa saadaan käyttää henkilöstön palkkaamiseen virastoihin ja laitoksiin vain, jos palkkauksesta ja momentin määrärahalla palkattavien henkilöiden enimmäismäärästä ilmaistuna henkilötyövuosina on maininta momentin perustelujen päätösoosassa. Virkaan nimitettyjen virkamiesten palkkauksiin ei saa käyttää muita kuin palkkaus- tai toimintamenomomentteja. Milloin määrärahaa saa käyttää palkkoihin tai palkkioihin, sitä käytetään myös näihin liittyviin sosiaaliturva- ja eläkemaksuihin ja muihin henkilösivumenoihin.

Menojen ja tulojen kohdentaminen varainhoitovuoteen kuuluviksi

Määrärahaa saa käyttää vain momentille sovellettavan kohdentamisperusteen mukaan varainhoitovuoteen kohdentuviin menoihin.

Jos asianomaisen momentin perusteluiden päätösoosassa ei ole toisin mainittu, on määrärahat ja tuloarviot kohdennettu talousarviossa varainhoitovuoteen kuuluviksi valtion talousarviosta annetun asetuksen 5 a ja 5 b §:ssä säädettyillä perusteilla.

Vakiosisältöiset menomomentit

Toimintamenomenteille ja momenteille 70, 74—75, 76 ja 77—79 on määritelty sellaisia vakiosisältöisiä käyttötarkoituksia, joihin ao. momenteille budjetoituja määrärahoja saa käyttää ilman, että siitä on maininta ao. momentin perusteluissa. Toimintamenomomentin vakiosisältöä sovelletaan myös silloin, kun toimintamenot on nettobudjetoinnin johdosta budjetoitu tulopuolelle osaksi nettotuloarviota.

Määrärahoja käytettäessä momenttien perustelut ovat vakiosisältömääritykseen nähden ensisijaisessa asemassa. Siten momentin perusteluissa voidaan poiketa vakiosisällöstä joko sulkemalla osa vakiokäyttötarkoituksista pois tai täydentämällä niitä muilla käyttötarkoituksilla. Jälkimmäisessä tilanteessa käyttötarkoitusten

täydentäminen ilmaistaan em. momenteilla "myös" -sanalla esim. seuraavasti: "Momentin määrärahaa saa käyttää myös kunniakonsulien menoihin."

Toimintamenomäärärahat

Viraston toiminnasta aiheutuvat menot budjetoidaan yhtenä määrärahana menomenteille 21—27. Toimintamenomäärärahaa saa käyttää viraston tai laitoksen laissa tai asetuksessa säädettyjen tehtävien hoidosta aiheutuviin palkkaus- ja muihin kulutusmenoihin, koneiden ja kaluston sekä muun aineellisen tai aineettoman käyttöomaisuuden hankintamenoihin sekä muihin viraston toiminnasta välittömästi aiheutuneisiin menoihin, kuten leasingkorkoihin ym. korkomenoihin ja vahingonkorvauksiin.

Virastot ja laitokset voivat ilman niille talousarvion yhteydessä erikseen myönnettyä valtuutta tehdä lakisääteisten velvoitteidensa täyttämiseksi välttämättä tarvittavia, ehdoiltaan ja laajuudeltaan viraston tai laitoksen talouteen ja toimintaan nähden tavanomaisia sopimuksia ja sitoumuksia, joista voi aiheutua menoja myös tulevana varainhoitovuosina. Tällaiset sopimukset ja sitoumukset voivat koskea kulutusmenon luonteisia eriä, esimerkiksi vuokria ja tarvehankintoja.

Toimintamenomäärärahaa saa käyttää myös vähäisten, viraston tai laitoksen tavanomaiseen jatkuvaan toimintaan liittyvien ennakkomaksujen maksamiseen.

Erillisinä menojen laadun mukaisina määrärahoina on budjetoitu siirtomenot, talonrakennus- ja maa- ja vesirakennusinvestointimenot ja osakkeiden ja osuuksien hankinta- ja lainanto- ym. finanssisijoitusmenot sekä eräät poikkeuksellisen suuret kalustoinvestoinnit. Näihin ei siten saa käyttää toimintamenomäärärahaa, ellei määrärahan perusteluissa ole toisin määrätty.

Ellei tarkoitukseen ole osoitettu muuta määrärahaa, toimintamenomäärärahaa saa käyttää viraston toimialaan kuuluvien, EU:n hyväksymien tutkimus- ja kehittämishankkeiden ra-

hoittamiseen sekä ao. hankkeiden tarjouksiin osallistumisen edellyttämään rahoitukseen.

Toimintamenomomentille nettobudjetoidaan virastolle työnantajana kuuluvat sairausvakuutuksen mukaiset sairaus- ja äitiyspäivärahojen palautukset silloin, kun virasto maksaa työntekijän palkan sairaus- ja äitiysloman ajalta sekä saadut korvaukset työterveydenhuollon kustannuksiin. Lisäksi toimintamenomomentille nettobudjetoidaan viraston saamat kohdassa "Brutto- ja nettobudjetointi" tarkoitetut irtaimen omaisuuden myyntitulot, työpaikkaruokaloiden käytöstä saadut korvaukset ja viraston saamat vakuutus- ja vahingonkorvaukset.

Lisäksi toimintamenomomentin määrärahaa saa käyttää maksullisen toiminnan menoihin, mikäli viraston tai laitoksen maksullista toimintaa ei ole budjetoitu omaksi momentikseen.

Menojen laadun mukaiset momentit

Kulutusmenot (01—29)

Kulutusmenoja ovat menot, joiden välittömänä vastikkeena valtio saa varainhoitovuonna käytettäviä tuotannontekijöitä. Kulutusmenoihin luetaan valtion palveluksessa olevan henkilöstön palkkaukset, muut palkkiot, sosiaaliturvamaksut, eläkemaksut, tavaroiden ja palvelusten ostomenot, puolustusmateriaalin sekä sellaisten koneiden, laitteiden ja kaluston, jotka ovat arvoltaan vähäisiä tai joiden taloudellinen pitoaika on lyhyt, hankintamenot sekä muut sellaiset valtion toiminnasta johtuvat tai toimintaan liittyvät menot, mikäli niitä ei ole luettava siirto- tai sijoitusmenoihin.

Kulutusmenoihin luetaan myös EU-ohjelmien vaatima tekninen apu.

Valtion henkilöstön palkkauksiin saadaan käyttää kulutusmenomomentteja seuraavasti:

a) toimintameno- ja erityisiä palkkausmomentteja (numerotunnus 01—03) ja

b) muita kulutusmenomomentteja työsopimussuhteisen henkilöstön ja valtion virkamieslain (750/1994) 9 §:n 1 momentissa tar-

koitettujen määräaikaiseen virkasuhteeseen nimitettyjen virkamiesten palkkauksia, jos momentin vakiokäyttötarkoituksessa tai päättöosassa on niin määrätty sekä

c) valtion virkamieslain mukaan valtioneuvoston käytettäväksi asetetun virkamiehen palkkaukseen kyseessä olevan hallinnonalan ministeriön toimintamenomomenttia.

Virkaan nimitettyjen virkamiesten palkkauksia ei saa maksaa muilta kuin toimintameno- ja palkkausmomenteilta.

04—07. Eläkkeet

Momenteille on merkitty lakiin, asetukseen tai valtiota sitovaan sopimukseen perustuvat tai perusteluissa erikseen määritellyt vakinaiset eläkkeet, perhe-eläkkeet, ylimääräiset eläkkeet sekä eräät lähinnä eläkkeen luonteiset avustukset.

16—18. Puolustusmateriaalin hankkiminen

Momenteille on merkitty puolustusmateriaalin hankkimisesta aiheutuvat menot. Lisäksi momentille voidaan vähennyksenä merkitä viraston saamat puolustusmateriaalihankintoihin liittyvät vakuutus- ja vahingonkorvaukset, vaikka tästä ei olisi mainintaa momentin perusteluissa.

19. Arvonlisäveromenot

Momentille on merkitty virastojen ja laitosten kulutus- ja sijoitusmenoihin sisältyvät arvonlisäveromenot.

Siirtomenot (30—69)

Siirtomenoihin luetaan kunnille, muille julkisille yhteisöille, elinkeinoelämälle, kotitalouksille ja yleishyödyllisille yhteisöille maksettavat valtionavut ja valtion välityksellä tapahtuvat varainsiirrot sekä vastikkeetta tapahtuvat varainsiirrot talousarvion ulkopuolella oleviin valtion rahastoihin, kansaneläkelaitokselle ja ulkomaille. Valtio ei saa siirtomenoista välitöntä tai suoranaista aineellista vastiketta, kuten rahaa, tavaraa tai palvelusta siirron saajalta.

Välillisesti siirtomenot edistävät valtion tehtävien toteuttamista.

Siirtomenot on yleensä luokiteltu saajan mukaan. Valtionavut rakennustoimintaan sekä koneiden ja kaluston hankintaan on pyritty merkitsemään eri momenteille kuin kulutukseen tai muihin käyttötarkoituksiin menevät valtionavut. Mikäli määräraha koskee useaa siirronsaajaryhmää, on esitetty jaottelu saajaryhmittäin tarvittaessa edelleen jaoteltuna käyttötalouteen ja pääomatalouteen tarkoitettuihin siirtoihin.

Momenteille 30—69 on budjetoitu korvauksella liiketoimintaa harjoittaville yksiköille niiden yleisen edun vuoksi suorittamista tehtävistä, milloin etu koituu muille kuin valtiolle.

Lakisääteisesti määräytyvät ja harkinnanvaraiset siirtomenot on pyritty merkitsemään eri momenteille.

30—39. Valtionavut kunnille ja kuntayhtymille ym.

Momenteille on merkitty kunnille ja kuntayhtymille sekä Ahvenanmaan maakunnalle suoritettavat valtionavut.

40—49. Valtionavut elinkeinoelämälle

Momenteille on merkitty elinkeinoelämän edistämiseksi tarkoitettut valtionavut yrityksille ja yksityisille elinkeinonharjoittajille sekä yrittäjien ja elinkeinonharjoittajien yms. etuja edistävälle keskusjärjestöille, yhdistyksille ym.

50—59. Valtionavut kotitalouksille ja yleishyödyllisille yhteisöille

Momenteille on merkitty siirrot kotitalouksille (yksityisille kuluttajille) sekä valtionavut yleishyödyllisille järjestöille, laitoksille, yhdistyksille, seuroille jne. Tällaisia ovat esimerkiksi urheilujärjestöt, yksityiset oppilaitokset, yksityiset sairaalat ja sellaiset yksityiset tutkimuslaitokset, jotka eivät välittömästi palvele liike- tai elinkeinoelämää.

60. Siirrot talousarvion ulkopuolisiin valtion rahastoihin ja kansaneläkelaitokselle

Momentille on merkitty siirrot talousarvion ulkopuolisiin valtion rahastoihin sekä siirrot kansaneläkelaitokselle.

61—62. EU:n rakennerahasto-osuudet ja vastaavat valtion rahoitusosuudet

Momenteille on budjetoitu varainsiirrot Euroopan unionin komission kanssa hyväksyttävien EU:n rakennerahastojen tavoite- ja yhteisöaloiteohjelmien mukaisten valtion omien ja muiden hankkeiden EU:n rahoituksen suorittamiseen. EU:n osallistuminen ohjelmiin on merkitty momentille 61 ja vastaava valtion rahoitus momentille 62. Kalatalouden ohjaamisen rahoitusvälineen rahoitusosuus on poikkeuksellisesti budjetoitu momentille 62 (30.41.62).

63—65. Muut siirrot kotimaahan

Momenteille on merkitty sellaiset erittelemättömät siirrot, joiden jakamista kuntien, elinkeinoelämän ja kotitaloussektorin kesken ei ole voitu edeltäkään suorittaa.

66—69. Siirrot ulkomaille

Momenteille on merkitty sellaiset ulkomaille siirrettävät varat, joista ei saada välitöntä vastiketta tai joiden vastike on vähäinen suhteessa menon suuruuteen. Tällaisia ovat esim. kehitysyhteistyötoiminnan puitteissa myönnettävät avustukset sekä kansainvälisten yhteisöjen jäsenmaksut sekä muut sellaiset avustusluonteiset jäsenmaksut, jotka ao. yhteisöt käyttävät toimintansa rahoitukseen tai välittävät edelleen avustuksina kolmansille tahoille.

Sijoitusmenot (70—89)

Sijoitusmenoihin luetaan muut kuin puolustusmateriaalin ja sellaisten koneiden, laitteiden ja kaluston, jotka ovat arvoltaan vähäisiä tai joiden taloudellinen pitoaika on lyhyt, hankintamenot, talonrakennusten sekä maa- ja vesirakenteiden rakentamisenot, arvopapereiden,

maa-alueiden ja rakennusten hankintamenot sekä lainananto.

Reaalisijoitukset (70—79)

Reaalisijoituksiin luetaan sellaiset valtion käyttöomaisuuden hankinnat, jotka täyttävät jäljempänä eri vakiomomenttiryhmiä kohdalla esitetyt tunnusmerkit. Koneiden, laitteiden ja kaluston hankintamenot on merkitty momenteille 70—73. Talonrakennukset on merkitty momenteille 74—75 ja muut rakennustyöt momenteille 77—79. Maa-alueiden, rakennusten ja kiinteistöjen ostomenot on merkitty momentille 76.

70—73. Kaluston hankinta

Mikäli viraston tai laitoksen toimintamenot on budjetoitu toimintamenomomentille (21—27), on tälle yleensä sisällytetty myös määrärahat kaluston ja aineettoman käyttöomaisuuden hankintaan.

Poikkeustapauksissa (hankinnan suuruus, kertaluonteisuus, valtuuden käyttö, poikkeuksellinen hankintamenettely) voidaan momentilla erikseen määriteltävän kaluston hankintamenot budjetoida momentille 70 (Kaluston hankinta), jonka määrärahaa saa käyttää mainitunlaisten, viraston tai laitoksen (tai nimetyn hallinnonalan) toiminnan edellyttämien koneiden, laitteiden ja kaluston hankintamenoihin.

74—75. Talonrakennukset

Momenteille on merkitty ja niiden määrärahoja saa käyttää niiden perusteluiden mukaisista valtion uudisrakennustöistä ja rakennusten perusparannustöistä aiheutuvien tarpeellisten muun kuin vakinaisesti virkaan nimitetyn henkilöstön palkkausmenoihin ja muihin rakentamismenoihin. Perusparannuksiksi katsotaan sellaiset muutos- tai korjaustyöt, joiden johdosta rakennuksen arvo lisääntyy oleellisesti. Määrärahoja saa käyttää myös rakennusten turva- ja muista teknisistä järjestelmistä aiheutuviin menoihin. Momenttien määrärahoja saa käyttää myös uudisrakennustöiden ja pe-

rusparannustöiden suunnittelusta ja sen edellyttämien konsulttipalvelusten ostoista aiheutuviin menoihin, lukuun ottamatta sitä hankkeittain erittelemätöntä suunnittelutyötä, jota vastaavat palkkausmenot on merkitty toimintamenomomentille.

Momenteilla yksilöityjen hankkeiden kustannusarviot vastaavat rakennuskustannusindeksin pistelukua, joka ilmoitetaan kehyspäätöksen yhteydessä. Jos hankkeesta on tehty urakkasopimus, kustannusarvio perustuu sopimukseen. Kustannusarviot eivät sisällä arvonnalisäveroa.

76. Maa-alueet, rakennukset ja kiinteistöt
Momentille on merkitty maa-alueiden, rakennusten ja kiinteistöjen ostomenot.

77—79. Maa- ja vesirakennukset

Momenteille on merkitty ja niiden määrärahoja saa käyttää niiden perusteluiden mukaisien muista valtion rakennustöistä kuin talonrakennuksista aiheutuvien muun kuin vakinaisesti virkaan nimitetyn henkilöstön palkkausmenoihin ja muihin menoihin. Tällaisia töitä voivat olla esim. yleisten teiden, rautateiden, satamien, kanavien ja siltojen rakentamis- ja peruskorjaustyöt, maankuivatustyöt, vesi- ja viemärijohtotyöt, koskien ja vesiväylien perkaamis-, uittoväylien rakentamis- sekä pengerrys- ja patoamistyöt. Momenttien määrärahoja saa käyttää myös mainitunlaisten rakennustöiden suunnittelusta ja sen edellyttämien konsulttipalvelusten ostoista aiheutuviin menoihin, lukuun ottamatta sitä hankkeittain erittelemätöntä suunnittelutyötä, jota vastaavat palkkausmenot on merkitty toimintamenomomentille.

Lainat ja muut finanssisijoitukset (80—89)

80—86. Valtion varoista myönnettävät lainat

Momenteille on merkitty valtion varoista myönnettävät lainat.

87—89. Muut finanssisijoitukset

Momenteille on merkitty osakkeiden ja arvopapereiden ostomenot, sijoitukset valtiolenemmistöisiin osakeyhtiöihin ym. finanssisijoitukset.

Muut menot (90—99)

Muihin menoihin luetaan valtionvelan korot sekä muut kulutus-, siirto- ja sijoitusmenoihin kuulumattomat menot.

90—92. Valtionvelan korot

Momenteille on merkitty euro- ja valuuttamääräisen velan korot.

93—94. Valtionvelan nettokuoletukset ja velanhallinta

Momenteille on merkitty euro- ja valuuttamääräisen velan nettokuoletukset, pääomatappiot ja emissiotappiot nettoutettuina.

95—99. Muut ja erittelemättömät menot

Momenteille on merkitty edellä luokittelemattomat menot, kuten alijäämän kattamiseen tarkoitetut menot.

TULOARVIOT

Osasto 11 VEROT JA VERONLUONTEISET TULOT

Selvitysosa:

Osaston tuloarviot luvuittain vuosina 2002—2004

	v. 2002 tilinpäätös 1000 €	v. 2003 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2004 esitys 1000 €	Muutos 2003—2004 1000 €	%
01. Tulon ja varallisuuden perusteella kannettavat verot	13 238 305	13 102 000	13 099 000	- 3 000	- 0
04. Liikevaihdon perusteella kannettavat verot ja maksut	10 232 366	10 283 000	10 735 000	452 000	4
08. Valmisteverot	4 729 408	4 892 000	4 524 000	- 368 000	- 8
10. Muut verot	1 952 528	1 834 500	2 067 000	232 500	13
19. Muut veronluonteiset tulot	5 261	4 314	23 017	18 703	434
Yhteensä	30 157 867	30 115 814	30 448 017	332 203	1

01. Tulon ja varallisuuden perusteella kannettavat verot

01. Tulo- ja varallisuusvero
Momentille arvioidaan
12 400 000 000 euroa.

Selvitysosa: Hallitus antaa eduskun-
nalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen
vuoden 2004 veroasteikkolaiksi ja esityksen
kertyvän

laiksi tuloverolain muuttamisesta. Tuloveroasteikon kaikkia marginaaliveroprosentteja ehdotetaan alennettavaksi ja tuloveroasteikon tulo luokkien rajoja korotettavaksi. Tulonhankkimisvähennyksen ja kunnallisverotuksen ansiotulovähennyksen enimmäismäärää ehdotetaan korotettavaksi. Veronkevennys painottuu pieni- ja keskituloisille palkka- ja yritystuloa saaville. Ansiotulojen verokevennyksen arvioidaan vähentävän kaikkien veronsaajien tuloveron tuottoa vuositasolla noin 775 milj. eurolla. Valtion verotuksen osuuden tästä arvioidaan olevan 364 milj. euroa, kuntien 359 milj. euroa ja seurakuntien 22 milj. euroa. Kuntien verotulojen menetys ehdotetaan kompensoitavaksi täysimääräisesti valtionosuusmenoja korottamalla.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi verontilityslain 3 ja 12 §:n muuttamisesta, jonka mukaan seurakuntien verotulomenetystä lievennetään korottamalla seurakuntien yhteisöveron jakosuutta 0,1 prosenttiyksiköllä. Valtion jakosuutta alennetaan vastaavasti. Tämä lisää seurakunnille tulevaa yhteisöveron tuottoa noin 5 milj. eurolla.

Yhteisöiltä on arvioitu kertyvän tuloveroa valtiolle vuonna 2004 noin 4 170 milj. euroa.

2004 talousarvio	12 400 000 000
2003 lisätalousarvio	-400 000 000
2003 talousarvio	12 382 000 000
2002 tilinpäätös	12 518 738 713

02. Korkotulojen lähdevero

Momentille arvioidaan kertyvän 240 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu korkotulojen lähdeverosta annettuun lakiin (1550/1992). Vero on 29 % korkotulojen määrästä.

2004 talousarvio	240 000 000
2003 talousarvio	270 000 000
2002 tilinpäätös	267 974 880

03. Perintö- ja lahjaverot

Momentille arvioidaan kertyvän 459 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu perintö- ja lahjaverolakiin (378/1940) ja siinä olevaan perintöveroasteikkoon.

2004 talousarvio	459 000 000
2003 talousarvio	450 000 000
2002 tilinpäätös	451 590 983

04. Liikevaihdon perusteella kannettavat verot ja maksut

01. Arvonlisävero

Momentille arvioidaan kertyvän 10 214 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu arvonlisäverolakiin (1501/1993). Veron määrä on pääsääntöisesti 22 % veron perusteesta. Elintarvikkeiden vero on 17 %. Lääkkeiden, kirjojen, elokuvien, liikunta- ja majoituspalvelujen, yleisradion lupamaksutulojen, henkilökuljetusten sekä kulttuuri- ja viihdetilaisuuksien pääsymaksujen vero on 8 %.

Arvonlisäveropohjan arvioidaan kasvavan vajaalla kolmella prosentilla. Veropohjan kasvua hidastaa mm. savukkeiden ja alkoholijuomien verollisen kulutuksen tai veronalennus-

ten johdosta tapahtuva vähittäishintojen aleneminen. Veron tuottoa alentavan vaikutuksen on arvioitu olevan noin 100 milj. euroa.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi arvonlisäverolain muuttamisesta. Arvonlisäverotusta esitetään muutettavaksi pienyritysten kasvumahdollisuuksia tukevaan suuntaan. Verovelvollisuuden 8 500 euron määräiseen liikevaihtorajaan ehdotetaan liukuvaa veronhuojennusta. Veronhuojennus pienentyisi asteittain liikevaihdon kasvaessa ja lopullinen tilitettävä vero nousisi vähitellen täyteen määrään. Vero muuttuisi täysimääräiseksi 25 000 euron liikevaihdon kohdalla. Veronkevennyk-

sen kassavaikutus siirtyy vuodelle 2005, mikä aiheutuu siitä, että vuonna 2004 vero peritään bruttomääräisenä ja kevennys palautetaan verovelvollisille vuonna 2005. Samassa yhteydessä luovutaan vuosittain säädetystä vaikeavammaisten yrittäjien arvonlisäverohuojenuksesta. Lisäksi arvonlisäverolakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että kiinteistöhallintapalvelun oman käytön verotukseen liittyvä verovelvollisuuden alaraja nostetaan 30 500 eurosta 35 000 euroon. Tämän arvioidaan vähentävän veron tuottoa 4—5 miljoonaa euroa vuonna 2004.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi kansaneläkelaitoksen rahoituksen väliaikaisesta muuttamisesta vuonna 2004, jonka mukaan kansaneläkelaitokselle tuloutetaan vuonna 2004 arvonlisäveron tuotosta 1 000 000 000 euroa. Vastaava määrä on otettu huomioon sairausvakuutus- ja kansaneläkerahastoon ns. takuusuurituksena suoritettavien siirtojen mitoituksessa.

2004 talousarvio	10 214 000 000
2003 talousarvio	9 815 000 000
2002 tilinpäätös	9 755 537 356

02. Eräistä vakuutusmaksuista suoritettava vero

Momentille arvioidaan kertyvän 408 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu lakiin eräistä vakuutusmaksuista suoritettavasta verosta (664/1966). Veron määrä on 22 % vakuutusopimuksen mukaisesta vakuutusmaksusta, johon vero ei sisälly. Verosta on vapautettu henkilö-, luotto- ja jälleenvakuutusopimukseen tai potilasvahinkolain mukaiseen vakuutusopimukseen perustuvat vakuutusmaksut sekä ulkomaanliikenteen tavarankuljetusten ja kuljetusvälineiden vakuutusopimuksiin perustuvat vakuutusmaksut.

2004 talousarvio	408 000 000
2003 talousarvio	363 000 000
2002 tilinpäätös	373 742 565

03. Apteekkimaksut

Momentille arvioidaan kertyvän 113 000 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot ovat apteekkimaksusta annetun lain (148/1946) mukaisia maksuja.

Apteekkimaksusta annetun lain (148/1946) 2 §:n taulukkoa on tarkoitettu tarkistaa siten, että tarkistus perustuu kokonaisliikevaihdon muutokseen vuodesta 1999 vuoteen 2001. Tarkistettua apteekkimaksutaulukkoa sovelletaan ensimmäisen kerran apteekkimaksuun, joka määrätään vuoden 2003 liikevaihdon perusteella.

2004 talousarvio	113 000 000
2003 talousarvio	105 000 000
2002 tilinpäätös	103 086 029

08. Valmisteverot

01. Tupakkaverot

Momentille arvioidaan kertyvän 452 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu tupakkaverolakiin (1470/1994). Veron määrä on 50 % savukkeiden, 22 % sikareiden, 48 % piippu- ja savuketupakan ja 50 % savukkeiksi käärittävän hienoksi leikatun tupakan sekä 60 % savukepaperin ja muun tupakkaa sisältävän tuot-

teen vähittäismyyntihinnasta. Lisäksi savukkeista kannetaan veroa 15,13 euroa/1 000 kappaleelta ja piippu- ja savuketupakasta sekä savukkeiksi käärittävästä tupakasta 3,62 euroa/kg.

Matkustajatuonnin arvioidaan kasvavan voimakkaasti ja sen seurauksena tupakkaverotulojen arvioidaan vähenevän noin 152 milj. eurolla vuoden 2003 kertymään verrattuna.

2004 talousarvio	452 000 000
2003 talousarvio	604 000 000
2002 tilinpäätös	599 964 326

04. Alkoholijuomavero

Momentille arvioidaan kertyvän 1 050 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu alkoholi- ja alkoholijuomaverolakiin (1471/1994).

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetun lain muuttamisesta. Esityksen mukaan alkoholiveroa alennetaan väkevien alkoholijuomien osalta 44 %, väli- tuotteiden osalta 40 %, viinien osalta 10 % ja oluen osalta 32 %. Matkustajatuontisäännökset lieventyvät vuoden 2004 alusta ja Euroopan unioniin liittyä alhaisen alkoholiverotuksen maita vuoden 2004 toukokuussa. Tästä syystä hallitus esittää alkoholijuomaverotuksen muuttamista siten, että alkoholiveron veropohja ei Suomessa pienenesi viittä prosenttia enempää. Tavoite on arvioitu saavutettavan sillä, että alkoholijuomien verotusta alennettaisiin keskimäärin 33 prosentilla. Alkoholijuomien vähittäishinnat alenisivat tällöin noin 22 prosentilla edellyttäen, että veronalennus menee täysimääräisesti vähittäishintoihin.

Veronalennuksen seurauksena alkoholiverotulojen arvioidaan vähenevän noin 300 milj. eurolla vuoden 2003 kertymään verrattuna.

2004 talousarvio	1 050 000 000
2003 talousarvio	1 355 000 000
2002 tilinpäätös	1 338 238 878

05. Virvoitusjuomavero

Momentille arvioidaan kertyvän 32 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu virvoitusjuomaverolakiin (1474/1994). Perusveron määrä on 4,5 senttiä litralta.

Virvoitusjuomaveron alaisten tuotteiden kulutuksen arvioidaan alenevan hieman vuoden 2003 tasolta. Lisäveron tuotoksi on arvioitu noin 2 milj. euroa.

2004 talousarvio	32 000 000
2003 talousarvio	33 000 000
2002 tilinpäätös	34 800 435

07. Energiaverot

Momentille arvioidaan kertyvän 2 990 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu nestemäisten polttoaineiden valmisteverosta annettuun lakiin (1472/1994) sekä lakiin sähkön ja eräiden polttoaineiden valmisteverosta (1260/1996).

Energian käyttöarvot perustuvat kauppa- ja teollisuusministeriön ja alalla toimivien tuottajien kulutusennusteisiin. Moottoribensiinin kulutuksen arvioidaan kasvavan noin yhdellä ja puolella ja dieselöljyn noin kahdella ja puolella prosentilla. Sähkön kulutuksen kasvun arvioidaan lisääntyvän kahdella prosentilla.

2004 talousarvio	2 990 000 000
2003 talousarvio	2 900 000 000
2002 tilinpäätös	2 756 404 368

10. Muut verot

03. Autovero

Momentille arvioidaan kertyvän 1 020 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu autoverosta annettuun lakiin (1482/1994). Autoverotuksessa siirryttiin vuoden 2003 alusta tuontiarvoon perustuvasta verotuksesta pääosin kulut-

tajahintaan perustuvaan verotukseen. Veron määrä on 28 % yleisestä kuluttajahinnasta vähennettynä 650 eurolla (bensinikäyttöiset henkilöautot) tai 450 eurolla (dieselikäyttöiset henkilöautot). Autovero on näin ollen noin 15 prosenttia aikaisempia veroperusteita alempi. Pakettiautojen verotus perustuu edelleen tuon-

tiarvoihin ja vero on 35 % verotusarvosta. Muutoksen yhteydessä alennettiin myös käytettyjen autojen verotusta EU-oikeuden edellyttämällä tavalla. Tuottoarviossa on otettu huomioon taksi- ja invalidiautoille suoritettava veronpalautus, jonka määräksi on arvioitu 25 200 000 euroa.

Tuottoarvio perustuu tullihallituksen arvioihin uuden järjestelmän vaikutuksesta eri ajoneuvoryhmien verojen määriin ja muun muassa alan arvioihin vuonna 2004 myytävien henkilö- ja pakettiautojen myyntimääristä.

2004 talousarvio	1 020 000 000
2003 talousarvio	850 000 000
2002 tilinpäätös	1 022 855 614

04. Moottoriajoneuvovero

Momentille arvioidaan kertyvän 228 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu moottoriajoneuvoverolakiin (722/1966).

2004 talousarvio	228 000 000
2003 talousarvio	218 000 000
2002 tilinpäätös	218 145 703

05. Varainsiirtovero

Momentille arvioidaan kertyvän 367 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu varainsiirtoverolakiin (931/1996). Vero on 4 % kiinteistöjen ja 1,6 % arvopapereiden luovutushinnasta.

2004 talousarvio	367 000 000
2003 talousarvio	360 000 000
2002 tilinpäätös	338 472 151

06. Arpajaisvero

Momentille arvioidaan kertyvän 118 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu arpajaisverolakiin (552/1992). Arpajaisveron määrä on raha-automaattien ja kasinopelien pitämisestä sekä pelikasinotoiminnasta 8,25 prosenttia pelitoiminnan puhtaasta tuotosta.

2004 talousarvio	118 000 000
2003 talousarvio	112 500 000
2002 tilinpäätös	106 510 456

07. Ajoneuvovero

Momentille arvioidaan kertyvän 285 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu ajoneuvoverosta annettuun lakiin (1111/1996). Veron määrä on 84 euroa autosta, joka on ensi kertaa merkitty rekisteriin viimeistään 31 päivänä joulukuuta 1993 ja 117 euroa ajoneuvosta, joka on merkitty rekisteriin edellä mainitun päivän jälkeen.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen ajoneuvoverosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta. Veron määrää esitetään korotettavaksi edellä mainituista määristä 10 eurolla. Muutoksen arvioidaan lisäävän ajoneuvoveron tuottoa 27 000 000 euroa.

2004 talousarvio	285 000 000
2003 talousarvio	247 000 000
2002 tilinpäätös	233 217 979

08. Jätevero

Momentille arvioidaan kertyvän 49 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu jäteverolakiin (495/1996). Jäteveron määrä on 23 euroa yleiselle kaatopaikalle toimitetulta jätetonnilta.

2004 talousarvio	49 000 000
2003 talousarvio	47 000 000
2002 tilinpäätös	31 838 934

19. Muut veronluonteiset tulot

02. Lästimaksut
Momentille arvioidaan kertyvän 953 000 euroa.

Selvitysosa: Lästimaksu perustuu lakiin (189/1936) ja asetukseen (468/1954) lästimaksusta. Vastaavat menot on merkitty momentille 31.32.50.

2004 talousarvio	953 000
2003 talousarvio	782 000
2002 tilinpäätös	1 033 927

03. Ratavero
Momentille arvioidaan kertyvän 16 000 000 euroa.

Selvitysosa: Ratavero perustuu rataverosta annettuun lakiin (605/2003). Tuloarvio vastaa ratamaksun veron osuutta. Vastaavat menot on merkitty momentille 31.40.21.

2004 talousarvio	16 000 000
2003 lisätalousarvio	12 650 000

04. Viestintämarkkinamaksu ja teleurakointimaksu

Momentille arvioidaan kertyvän 2 500 000 euroa.

Selvitysosa: Viestintämarkkinamaksu ja teleurakointimaksu perustuvat viestintämarkkinalakiin (393/2003). Vastaavat menot on merkitty momentille 31.70.21.

2004 talousarvio 2 500 000

08. Öljyjättemaksu
Momentille arvioidaan kertyvän 3 364 000 euroa.

Selvitysosa: Öljyjättemaksu perustuu öljyjättemaksusta annettuun lakiin (846/1996). Maksu on 4,2 senttiä kilolta. Öljyjättemaksulla rahoitettavat vastaavat menot on merkitty momenteille 35.10.60 ja 65.

2004 talousarvio	3 364 000
2003 talousarvio	3 364 000
2002 tilinpäätös	3 642 154

09. Muut verotulot
Momentille arvioidaan kertyvän 200 000 euroa.

Selvitysosa: Momentille tuloutetaan kaikki sellaiset verot ja veronluonteiset tulot, joiden osalta ei ole katsottu kertymän vähäisyyden vuoksi tarpeelliseksi pitää omaa tulomomenttia. Momentille kertyy lähinnä ennen vuotta 2004 voimassa olleiden veroperusteiden mukaisia veroja ja maksuja.

2004 talousarvio	200 000
2003 talousarvio	168 000
2002 tilinpäätös	584 585

Osasto 12 SEKALAISET TULOT

Selvitysosa:

Osaston tuloarviot luvuittain vuosina 2002—2004

	v. 2002 tilinpäätös 1000 €	v. 2003 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2004 esitys 1000 €	Muutos 2003—2004	
				1000 €	%
24. Ulkoasiainministeriön hallinnonala	1 457	2 414	2 414	—	—
25. Oikeusministeriön hallinnonala	82 839	82 100	87 460	5 360	7
26. Sisäasiainministeriön hallinnonala	99 450	141 436	138 672	- 2 764	- 2
27. Puolustusministeriön hallinnonala	3 770	1 250	1 118	- 132	- 11
28. Valtiovarainministeriön hallinnonala	1 447 084	1 341 643	1 392 602	50 959	4
29. Opetusministeriön hallinnonala	396 850	397 440	415 058	17 618	4
30. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala	807 429	885 950	937 900	51 950	6
31. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala	26 130	8 156	32 503	24 347	299
32. Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonala	84 450	84 584	14 690	- 69 894	- 83
33. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala	412 498	415 928	421 290	5 362	1
34. Työministeriön hallinnonala	124 494	149 910	153 827	3 917	3
35. Ympäristöministeriön hallinnonala	4 409	10 880	11 860	980	9
39. Muut sekalaiset tulot	1 481 015	644 000	657 500	13 500	2
Yhteensä	4 971 874	4 165 691	4 266 894	101 203	2

24. Ulkoasiainministeriön hallinnonala

99. *Ulkoasiainministeriön hallinnonalan tulot*

Momentille arvioidaan kertyvän 2 414 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot kertyvät kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksujen ja maksuosuuksien sekä kehitysavun palautuksista sekä

muista tuloista, joita ei ole nettoutettu hallinnonalan menomomenteille.

2004 talousarvio	2 414 000
2003 talousarvio	2 414 000
2002 tilinpäätös	1 456 870

25. Oikeusministeriön hallinnonala

01. *Tuomioistuintulot*

Momentille arvioidaan kertyvän 29 010 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot perustuvat tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista annettuun lakiin (701/1993) ja vastaavaan asetukseen (774/1993) sekä kaupanvahvistajaasetukseen (958/1996).

2004 talousarvio	29 010 000
2003 talousarvio	27 800 000
2002 tilinpäätös	27 186 775

47. *Ulosottomaksut*

Momentille arvioidaan kertyvän 48 000 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot perustuvat lakiin ulosottomaksuista (34/1995) ja vastaavaan asetukseen (35/1995).

2004 talousarvio	48 000 000
2003 talousarvio	44 000 000
2002 tilinpäätös	45 539 959

50. *Rangaistusten täytäntöönpanon tulot*

Momentille arvioidaan kertyvän 10 200 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot perustuvat oikeusministeriön asetukseen oikeusministeriön ja eräiden hallinnonalalla toimivien viranomaisten suoritteista perittävistä maksuista (1159/2001).

2004 talousarvio	10 200 000
2003 talousarvio	10 000 000
2002 tilinpäätös	9 864 626

99. *Oikeusministeriön hallinnonalan muut tulot*

Momentille arvioidaan kertyvän 250 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot perustuvat oikeusministeriön asetukseen oikeusministeriön ja eräiden hallinnonalalla toimivien viranomaisten suoritteista perittävistä maksuista (1159/2001).

2004 talousarvio	250 000
2003 talousarvio	300 000
2002 tilinpäätös	247 990

26. Sisäasiainministeriön hallinnonala

(90.) *Rajavartiolaitoksen tulot*
Selvitysosa: Momentti ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta ja sen tulot otettavaksi huomioon vähentävänä tekijänä momentin 26.90.21 nettomäärärahassa.

2003 talousarvio	2 570 000
2002 tilinpäätös	2 749 814

98. *Euroopan aluekehitysrahastosta saavat tulot*

Momentille arvioidaan kertyvän 137 872 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot kertyvät ohjelmakauden 2000—2006 tavoite 1 ja 2 -ohjelmien toteuttamiseen myönnettävän EU-tuen maksuksista vuoden 2004 osuutena.

Tulojen arvioitu kertymä €

Ohjelmakausi 2000—2006 (välimaksut)

Tavoite 1	74 269 000
Tavoite 2	63 603 000
Yhteensä	137 872 000

2004 talousarvio	137 872 000
2003 lisätalousarvio	26 754 000
2003 talousarvio	137 686 000
2002 tilinpäätös	95 849 483

99. *Sisäasiainministeriön hallinnonalan muut tulot*

Momentille arvioidaan kertyvän 800 000 euroa.

Selvitysosa:

Tulojen arvioitu kertymä	€
Lääninhallitusten lainanhoitomaksut	480 000
Muut tulot	320 000
Yhteensä	800 000

2004 talousarvio	800 000
2003 talousarvio	1 180 000
2002 tilinpäätös	850 575

27. Puolustusministeriön hallinnonala

20. *Tulot irtaimen omaisuuden myynnistä ja rojalTIMAKSUISTA*

Momentille arvioidaan kertyvän nettotulota 17 000 euroa.

Selvitysosa:

Tulojen ja menojen erittely €

Bruttotulot

Tulot irtaimen omaisuuden myynnistä ja rojalTIMAKSUISTA 3 380 000

Bruttomenot

Irtaimen omaisuuden hankintamenot 3 363 000

Nettotulot 17 000

2004 talousarvio	17 000
2003 talousarvio	17 000
2002 tilinpäätös	146 694

22. *Puolustushallinnon rakennuslaitoksen tulot*

Momentille arvioidaan kertyvän nettotulota 8 000 euroa.

Momentille kertyviä tuloja saa käyttää toimintamäärärahojen vakiosisällön mukaisiin tarkoituksiin.

Selvitysosa: Rakennuslaitoksen tulot kertyvät valtion maksuperustelain (150/1992) nojalla puolustusministeriön hallinnonalan maksullisista suoritteista annetun puolustusmi-

nisteriön asetuksen (1201/2001) mukaan hinnoiteltavista suoritteista, joita puolustushallinnolle tuotetaan omakustannushintaan ja ulkopuolisille liiketaloudellisin perustein.

Puolustushallinnon rakennuslaitoksen tulostavoitteet on esitetty luvussa 27.92.

Tulojen ja menojen erittely €

Bruttotulot	117 606 000
Tulot rakennuttamispalveluista	1 800 000
Tulot ylläpitopalveluista	58 506 000
Tulot energiapalveluista	48 264 000
Tulot asuntotoimesta	850 000
Muut tulot palvelusten myynnistä	8 186 000
Bruttomenot	117 598 000
Nettotulot	8 000

2004 talousarvio	8 000
2003 talousarvio	8 000
2002 tilinpäätös	48 649

99. Puolustusministeriön hallinnonalan muut tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 1 093 000 euroa.

2004 talousarvio	1 093 000
2003 lisätalousarvio	18 540 000
2003 talousarvio	1 225 000
2002 tilinpäätös	3 575 062

28. Valtiovarainministeriön hallinnonala

07. Siirto valtion eläkerahastosta

Momentille siirretään 984 040 000 euroa.

Selvitysosa: Siirto perustuu valtion eläkerahastosta annettuun lakiin (1372/1989).

2004 talousarvio	984 040 000
2003 talousarvio	929 890 000
2002 tilinpäätös	881 353 234

25. Vakuutusmaksut vahingon- ym. korvauksista

Momentille arvioidaan kertyvän 19 850 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot kertyvät valtion vi-rastoilta ja laitoksilta sekä valtion liikelaitoksilta perittävistä Valtiokonttorin suorittamia tapaturmakorvauksia, taloudellisen tuen, liikennehahinko- sekä muita korvauksia vastaavista maksuista.

2004 talousarvio	19 850 000
2003 talousarvio	16 610 000
2002 tilinpäätös	14 868 445

28. Kuntien osuudet verotuskustannuksista

Momentille arvioidaan kertyvän 115 686 000 euroa.

2004 talousarvio	115 686 000
2003 talousarvio	103 502 000
2002 tilinpäätös	106 168 893

29. Kansaneläkelaitoksen osuus verotuskustannuksista

Momentille arvioidaan kertyvän 31 551 000 euroa.

2004 talousarvio	31 551 000
2003 talousarvio	28 228 000
2002 tilinpäätös	28 955 153

30. Evankelisluterilaisten seurakuntien osuudet verotuskustannuksista

Momentille arvioidaan kertyvän 17 653 000 euroa.

2004 talousarvio	17 653 000
2003 talousarvio	15 794 000
2002 tilinpäätös	16 201 097

49. Tullilaitoksen tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 9 322 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot perustuvat tullilakiin (1466/1994) sekä valtiovarainministeriön asetukseen tullilaitoksen suoritteiden maksullisuudesta (1129/2002).

Tulojen arvioitu kertymä	€
Julkisoikeudelliset suoritteet	4 503 000
Liiketaloudelliset suoritteet	1 139 000
Muu maksullinen palvelutoiminta	2 730 000
Muut tulot	950 000
Yhteensä	9 322 000
2004 talousarvio	9 322 000
2003 talousarvio	8 359 000
2002 tilinpäätös	8 969 028

51. Metallirahatulot

Momentille arvioidaan kertyvän nettotuloa 2 500 000 euroa.

Momentille tuloutetaan metallirahojen liikkeeseenlaskusta ja niiden lyöntioikeuksien luovutuksesta syntyvät tulot ja palautuneiden rahojen metalliseosten myynnistä syntyvät tulot.

Momentille kertyviä tuloja saa käyttää metallirahojen valmistuksesta tehtyjen sopimusten mukaisten valmistus-, rahoitus- ja varastointikustannusten maksamiseen sekä metallirahojen takaisinlunastukseen sekä rahojen varastoinnista ja hävityksestä aiheutuviin menoihin.

Momentille merkitään myös juhla- sekä keräilyrahoista saatavien tulojen ja niistä aiheutuvien menojen erotus.

Selvitysosa:

Tulojen ja menojen erittely	€
Toiminnan tulot	2 950 000
Toiminnan erillismenot	450 000
Nettotulot	2 500 000
2004 talousarvio	2 500 000
2003 talousarvio	2 530 000

63. Muiden eläkelaitosten puolesta maksettujen eläkemenojen hyvitykset

Momentille arvioidaan kertyvän 6 000 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin 28.07.63 perusteluihin viitaten momentille budjetoidaan valtion muilta eläkelaitoksilta saama korvaus.

2004 talousarvio	6 000 000
------------------	-----------

87. Tulot rahoitusmarkkinoiden vakauttamisesta

Momentille arvioidaan kertyvän 101 000 000 euroa.

Selvitysosa: Tuloista 71 000 000 euroa kertyy Arsenal Oyj:n osakepääoman alentamisesta ja 30 000 000 euroa Valtion vakuusrahaston tuloutuksesta budjettitalouteen.

2004 talousarvio	101 000 000
2003 talousarvio	96 730 000
2002 tilinpäätös	77 549 174

90. Euroopan unionin perinteisten omien varojen kantopalkkiot

Momentille arvioidaan kertyvän 28 000 000 euroa.

Selvitysosa: Euroopan unionin neuvoston tekemän päätöksen (2000/597/EY) mukaan jäsenvaltiot saavat unionin puolesta kerättämiään tullituloja, maatalousmaksuja ja sokerimaksuja EU:lle tilittäessään vähentää kertyneistä tuloista 25 % jäsenvaltioille aiheutuvien keruukustannusten kattamiseen.

2004 talousarvio	28 000 000
2003 talousarvio	33 000 000
2002 tilinpäätös	43 588 358

91. Euroopan unionilta saatavat tulot matkakustannusten korvaamiseen

Momentille arvioidaan kertyvän 3 000 000 euroa.

Selvitysosa: Euroopan unioni maksaa matkakustannusten korvauksen ennakoon jäsenmaille. Jäsenvaltio saa vuotuisen kokonais-

määrärahan, joka on kullekin jäsenvaltiolle vahvistettu prosentuaalinen osuus EU:n talousarvion yleiset kokouskulut -alamomentin määrärahasta. Vastaavat menot on budjetoitu momentille 28.81.25.

2004 talousarvio 3 000 000

99. Valtiovarainministeriön hallinnonalan muut tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 74 000 000 euroa.

Selvitysosa:

Tulojen arvioitu kertymä €

Liikelayosten puolesta maksettujen lakkautuspalkkojen takaisinmaksut	149 000
Vakuutuskorvausten regressit	2 100 000
Valtionperinnöt	1 300 000
Pääoman palautukset	65 000 000
Muut tulot	5 451 000
Yhteensä	74 000 000

2004 talousarvio	74 000 000
2003 lisätalousarvio	-7 400 000
2003 talousarvio	107 000 000
2002 tilinpäätös	114 887 052

29. Opetusministeriön hallinnonala

43. Ylioppilastutkintolautakunnan tulot

Momentille arvioidaan kertyvän nettotuloa 8 000 euroa.

Selvitysosa: Nettobudjetoitavina tuloina on otettu huomioon ylioppilastutkintolautakunnan suoritteista perittävät maksut (opetusministeriön asetus 1335/2001).

Tulojen ja menojen erittely €

Toiminnan tulot	6 410 000
Toiminnan menot	6 402 000
Nettotulot	8 000

2004 talousarvio 8 000

2003 talousarvio 8 000

2002 tilinpäätös 8 087

70. Opintotukitoiminnan tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 31 300 000 euroa.

Selvitysosa:

Tulojen arvioitu kertymä €

Vuonna 2004 maksettujen takausvastuiden lyhennykset	800 000
Takausvastuusaatavien lisäys	25 500 000
Korkotulot	5 000 000
Yhteensä	31 300 000

2004 talousarvio 31 300 000

2003 talousarvio 19 246 000

2002 tilinpäätös 31 636 371

88. Valtion osuus veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroista

Momentille arvioidaan kertyvän 376 750 000 euroa.

Selvitysosa: Tuloista 900 000 euroa arvioidaan kertyvän voittovaroista rakentamiseen myönnettyjen lainojen kuoletuksista ja koroista.

2004 talousarvio 376 750 000

2003 talousarvio 371 700 000

2002 tilinpäätös 357 746 586

99. Opetusministeriön hallinnonalan muut tulot	2004 talousarvio	7 000 000
	2003 talousarvio	6 486 000
Momentille arvioidaan kertyvän 7 000 000 euroa.	2002 tilinpäätös	7 458 606

Selvitysosa: Momentille kertyvät tulot ovat hallinnonalan tilivirastojen sellaisia tuloja, joita ei ole budjetoitu muille momenteille.

30. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala

01. EU:n maatalouden ohjaus- ja tukirahaston tukiosastosta saatavat tulot
Momentille arvioidaan kertyvän 855 102 000 euroa.

Selvitysosa: EU:n yhteisen maatalouspolitiikan ja kalastuspolitiikan toteuttamiseksi Suomen osuudeksi EU:n maatalouden ohjaus- ja tukirahaston tukiosastosta (EMOTR-T) arvioidaan 962 202 000 euroa. Kun tästä tuloutetaan talousarvion ulkopuoliseen Maatalouden interventiorahastoon 107 100 000 euroa, momentille arvioidaan tuloutuvan 855 102 000 euroa.

Tulojen lisäys johtuu EU:n yhteiseen maatalouspolitiikkaan kesällä 2003 sovitusta muutoksista. Vuoden 2004 tulokertymässä on otettu huomioon ne tulot, joista EU:n toimielin tekee maksupäätöksen vuonna 2004. Tulokertymässä vähennyksenä on otettu huomioon kalatalouden interventio toiminnasta

kertyvät tulot 350 000 euroa, koska toiminta siirretään rahoitettavaksi Maatalouden interventiorahastosta, ja valvonnan tehostamisohjelman tulot, koska EU ei enää vuonna 2004 rahoita näitä menoja. Uusina tuloina on otettu huomioon kasvinsuojelutoiminnan EU-tuki. Momentin tulokertymästä arvioidaan 23 390 000 euroa tuloutuvan vuosina 1995—1999 tehtyjen sopimusten ja sitoumusten perusteella.

Maidontuotannon maakiintiön ylityksen rahoittamiseksi tuottajilta perittävät maksut tuloutetaan tälle momentille. Koska komissio vähentää maksuja vastaavasti Suomelle suoritettavia tukiosaston osuuksia, maksuilla ei ole vaikutusta momentin tulokertymään.

Tulokertymässä ei ole otettu huomioon Ahvenanmaan tuloja sen toimivaltaan kuuluvien tehtävien osalta.

Arvio maatalouden ohjaus- ja tukirahaston tukiosastosta EU:n osuutena tuloutuvista säästöjen mukaisista tuloista

	Yhteensä milj. €	Vastaavia menoja momenteilla
Talousarvioon		
Maaseudun kehittämisasetuksen järjestelmät yhteensä	351,250	
Horizontaalinen maaseudun kehittämisohjelma	330,470	
Ympäristötuki	171,025	30.12.45
Luonnonhaittakorvaus	137,005	30.12.46
Luopumistuki	19,390	30.13.47
Pellonmetsitystuki	3,050	30.13.47
Alueellinen maaseudun kehittämisohjelma	20,780	30.14.61

EU-tulotuki	501,771	30.12.43
Emolehmäpalkkion EU-osuus	0,400	30.12.41
Hunajan tuotannon ja markkinoinnin kehittäminen	0,082	30.13.43
Puutarhatalouden erityistoimenpiteet	0,120	30.13.48
Eläinlääkintä ETY 424/90	1,394	30.01.25 ¹⁾
		30.71.21 ¹⁾
Kasvinsuojelutoimien tukeminen ETY 1256/1999	0,085	30.73.21 ¹⁾
Yhteensä	855,102	

Maatalouden interventiorahastoon

Interventiotoiminta	107,100	Maatalouden inter- ventiorahastossa
Kaikki yhteensä	962,202	

¹⁾ Vastaavia menoja on vuoden 2003 talousarviossa.

2004 talousarvio	855 102 000
2003 talousarvio	807 234 000
2002 tilinpäätös	737 351 649

02. EU:n maatalouden ohjaus- ja tukirahaston ohjausosastosta saatavat tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 31 000 000 euroa.

Selvitysosa: EU:n maatalouden ohjaus- ja tukirahaston ohjausosasto (EMOTR-O) osallistuu ohjelmakaudella 2000—2006 tavoit-

te 1-ohjelmien ja Leader+ -yhteisöaloiteohjelman rahoitukseen. Ohjausosastosta arvioidaan tuloutuvan näissä ohjelmissa 43 800 000 euroa. Kun tästä tulotetaan talousarvion ulkopuoliseen Maatilatalouden kehittämisrahastoon 12 800 000 euroa, momentille arvioidaan tuloutuvan 31 000 000 euroa.

EMOTR-O:n tuloihin liittyviä menoja on talousarvion momentilla 30.14.61 ja Maatilatalouden kehittämisrahastossa.

Arvio maatalouden ohjaus- ja tukirahaston ohjausosaston osuuden jakautumisesta (milj. euroa)

Ohjelma	Tuloutuu talousarvioon	Tuloutuu MAKERAan	Tuloutuu yhteensä
Tavoite 1, Itä-Suomi	12,0	8,3	20,3
Tavoite 1, Pohjois-Suomi	10,0	4,5	14,5
Yhteisöaloite Leader+	9,0	-	9,0
Yhteensä	31,0	12,8	43,8

2004 talousarvio	31 000 000
2003 talousarvio	27 500 000
2002 tilinpäätös	10 053 180

03. EU:n kalatalouden ohjaamisen rahoitusvälineeltä saatavat tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 5 718 000 euroa.

Selvitysosa: EU:n kalatalouden ohjaamisen rahoitusvälineeltä (KOR) arvioidaan tuloutuvan EU:n yhteisen kalastuspolitiikan mukaisen rakennepolitiikan toteuttamiseksi ohjelmakauden 2000—2006 ohjelmien (1-ohjelmat ja niiden ulkopuolinen elinkeinokalatalouden rakenneohjelma) tuloina 5 718 000 euroa. Tuloja vastaavia menoja on momentilla 30.41.62.

EU:lta saatavien tulojen mitoituksessa on otettu huomioon myös Ahvenanmaan osuus.

2004 talousarvio	5 718 000
2003 talousarvio	5 718 000
2002 tilinpäätös	1 361 689

04. EU:lta saatavat muut tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 1 220 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin tuloina on otettu huomioon EU:lta maa- ja metsätalousministeriön tehtäväalueelle saatavat muut kuin momenteille 12.30.01, 12.30.02 ja 12.30.03 sekä tutkimuslaitosten tutkimushankkeisiin EU:sta tuloutuvat tulot. Tulot kertyvät EU-säästöjen mukaisesti.

Tulot ja vastaavat menot

	Tulot €	Menot €	Momentti
Kirjanpitoliedot ETY 1915/83	124 000	240 000	30.21.21
Kalastuksen valvonta, Neuvoston päätös 2001/431/EY	385 000	785 000	30.01.21
Kalataloustietojen keruu, Neuvoston päätös 2000/439/EY	507 000	680 000	30.01.21
		420 000	30.42.21
			32.10.22
Rakennetutkimus, Neuvoston asetus ETY 571/88	204 000	-	
Yhteensä	1 220 000	2 125 000	

EU:n osuus kirjanpitolietojen toimittamisesta kattaa noin puolet siitä aiheutuvista kustannuksista. Vuonna 2004 tuloutuu vuoden 2002 loppueriä ja vuoden 2004 ennakoita.

EU:n osuus kalastuksen valvonnan menoista on noin 25 % ja kalataloustietojen keruun menoista noin 45 %. Vuonna 2004 tuloutuvat vuoden 2003 kalastusvalvonnan menoihin kohdistuvat EU:n osuudet ja vuoden 2004 kalataloustietojen keruusta aiheutuviin menoihin kohdistuvat EU:n osuuksien ennakot sekä vuoden 2003 kalataloustietojen keruun EU-osuuksien loppuerät.

Vuonna 2003 toteutettavan EU:n maatalouden rakennetutkimuksen menot 700 000 euroa on budjetoitu momentille 30.02.21. EU:n rahoitusosuus on 20 euroa/tutkimukseen osallistunut maatila eli Suomelle yhteensä noin 680 000 euroa, mistä vuonna 2004 arvioidaan tuloutuvan ensimmäisenä eränä 204 000 euroa, loppuerä tuloutuu vuonna 2005.

2004 talousarvio	1 220 000
2003 talousarvio	1 113 000
2002 tilinpäätös	813 424

21. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen tulot

Momentille arvioidaan kertyvän nettotulua 460 000 euroa.

Tulot kertyvät Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen suoritteista perittävistä maksuista annetun asetuksen (1164/2001) perusteella.

Momentille kertyviä tuloja saa käyttää toimintamäärärahojen vakiosisällön käyttötarkoituksiin Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen maksullisessa toiminnassa. Tuloista saa käyttää maksullisen toiminnan hintojen alentamiseen hevossairaalan osalta enintään 5 000 euroa, valiotaimituotannon osalta enintään 10 000 euroa ja maatalouden sääpalvelun osalta enintään 81 000 euroa.

Selvitysosa: Tuloina otetaan huomioon maksuasetuksen mukaan määräytyvien maksujen tulot, jotka ovat 96 000 euroa vastaavan hintatuen vähentävä vaikutus huomioonotetaan yhteensä 2 900 000 euroa. Kun vastaavat erillismenot ovat 2 440 000 euroa, momentille arvioidaan kertyvän nettotulua 460 000 euroa. Tulojen lisäys 300 000 euroa aiheutuu suoritteiden myynnin kasvusta sekä hintojen tarkis-

tuksista. Erillismenojen lisäys on 300 000 euroa. Hevossairaala täydentää yksityistä palvelualikoimaa tarjoamalla erityisosaamiseen ja tutkimukseen perustuvia sairaalapalveluita. Valiotaimituotannolla tehostetaan taimituotantoa, estetään vaarallisten kasvintuhoojien leviämistä ja turvataan ilmasto-olosuhteisiimme sopeutetun emotaimiston saatavuus viherrakentamisen tarpeisiin. Maatalouden sääpalvelu tuottaa ajantasaista sää tietoa ja toimenpidesuosituksia tuottajille. Toiminnan avulla voidaan viljelysten hoitotoimenpiteet, mm. kasvinsuojelu ja sadonkorjuu, toteuttaa sopivina ajankohtina, millä minimoidaan kotimaisten elintarvikkeiden jäämäriskit, parannetaan sadon määrää ja laatua sekä samalla vähennetään kustannuksia ja ympäristön kuormitusta. Ilmatieteen laitoksen nettobudjetoidulle momentille 31.80.21 kertyvistä sääpalvelumaksujen tuotoista tuloutetaan maatalouden palvelujen osuus tälle momentille. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen yhteisrahoitetuista hankkeista ja muusta toiminnasta kertyvät tulot 8 380 000 euroa on otettu huomioon menoja vähentävänä tekijänä momentin 30.21.21 nettomäärärahasa.

Menojen ja tulojen erittely €

Maksullisen toiminnan erillismenot	2 440 000
Maksullisen toiminnan tulot	2 900 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	45 000
— muut suoritteet	2 855 000
Nettotulot	460 000

2004 talousarvio	460 000
2003 talousarvio	460 000
2002 tilinpäätös	460 625

30. Valtion osuus totopeleistä saadusta tuloista

Momentille arvioidaan kertyvän 7 000 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. Tulot perustuvat arpajaislakiin (1047/2001). Tuloja vastaavasti myönnetään määrärahoja 6 832 000 euroa momentilla 30.15.44 hevoskasvatuksen ja hevosurheilun

edistämiseen sekä 168 000 euroa luvussa 30.21 Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskukselle hevostalouden tutkimukseen.

2004 talousarvio	7 000 000
2003 talousarvio	6 590 000
2002 tilinpäätös	6 163 377

32. Metsäntutkimuslaitoksen tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 2 200 000 euroa.

Tulot kertyvät tutkimusmetsien maksullisesta toiminnasta.

Selvitysosa: Bruttobudjetoidusta maksullisesta toiminnasta kertyy puunmyyntituloja 1 400 000 euroa, taimi- ja siemenmyyntituloja 250 000 euroa, maan- ja rakennusten vuokratuloja 400 000 euroa ja muita tuloja 150 000 euroa. Metsäntutkimuslaitoksen muusta toiminnasta kertyvät tulot yhteensä 4 410 000 euroa on otettu huomioon menoja vähentävänä tekijänä momentin 30.32.21 nettomäärärahasa.

2004 talousarvio	2 200 000
2003 talousarvio	2 425 000
2002 tilinpäätös	2 732 622

35. Hirvieläinten metsästysmaksut

Momentille arvioidaan kertyvän 4 388 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot kertyvät valtion lukuun myytävistä hirvieläimistä sekä riistanhoitomaksusta ja pyyntilupamaksusta annetun lain (616/1993) 4 §:n mukaisista pyyntilupamaksuista saatavina tuloina. Vastaava meno on momentilla 30.41.41.

2004 talousarvio	4 388 000
2003 talousarvio	5 785 000
2002 tilinpäätös	6 136 415

36. Viehekalastusmaksut

Momentille arvioidaan kertyvän 2 217 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot perustuvat kalastuslain (286/1982) 88 §:ään.

Viehekalastusmaksu on edelleen kalenterivuodelta 27 euroa ja seitsemän vuorokauden kalastusjaksolta 6 euroa. Vuonna 2002 maksettiin 72 318 kpl läänikohtaisia viehekalastusmaksuja kalenterivuodeksi ja 29 315 kpl seitsemän vuorokauden pituiselle jaksolle. Kun kalenterivuotta koskevia viehekalastusmaksuja arvioidaan kertyvän vähintään 75 000 kpl ja seitsemän vuorokauden kalastusjaksokohtaisia vähintään 32 000 suoritusta, kokonaiskertymäksi tulee yhteensä 2 217 000 euroa. Vuoden 2003 arvioitua tulokertymää vastaavat menot vähennettyinä valtiolle maksun kannosta vuonna 2003 koituvaksi arvioiduilla menoilla jaetaan vuonna 2004 kalavesien omistajille. Tämä meno on merkitty momentille 30.41.52.

2004 talousarvio	2 217 000
2003 talousarvio	2 016 000
2002 tilinpäätös	2 132 935

37. Kalastuksenhoitomaksut

Momentille arvioidaan kertyvän 6 700 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot perustuvat kalastuslain (286/1982) 88 ja 91 c §:iin.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioon liittyvän esityksen laiksi, jonka mukaan kalastuksenhoitomaksun hintaa korotetaan kalenterivuodelta 5 eurolla 20 euroon ja seitsemän vuorokauden maksua yhdellä eurolla 6 euroon. Vuonna 2002 maksettiin 308 391 kpl kalastuksenhoitomaksuja kalenterivuodeksi ja 18 172 kpl seitsemän vuorokauden pituiselle jaksolle. Kun kalenterivuotta koskevia kalastuksenhoitomaksuja arvioidaan kertyvän vähintään 327 250 kpl ja seitsemän vuorokauden maksuja 23 000 kpl, momentille arvioidaan kertyvän yhteensä 6 683 000 euroa. Lisäksi momentille arvioidaan kertyvän 17 000 euroa kalastuksenhoitomaksurekisterin osoite- ja nimitietojen myynnistä saatavina tuloina. Kalastuksenhoitomaksun lunastamista pyritään yksinkertaistamaan. Kalatalouden edistämiseen käytettävä meno on merkitty momentille 30.41.51.

2004 talousarvio	6 700 000
2003 talousarvio	4 962 000
2002 tilinpäätös	4 733 880

39. Riistanhoitomaksut

Momentille arvioidaan kertyvän 6 960 000 euroa.

Selvitysosa: Riistanhoitomaksun suorittavien henkilöiden määräksi arvioidaan 290 000. Riistanhoitomaksusta ja pyyntilupamaksusta annetun lain (616/1993) 1 §:ssä tarkoitetun riistanhoitomaksun suuruus on edelleen 24 euroa. Metsästyksen ja riistanhoidon edistämiseen varattu määräraha on merkitty momentille 30.41.50.

2004 talousarvio	6 960 000
2003 talousarvio	6 960 000
2002 tilinpäätös	7 043 915

40. Vesioikeudelliset kalatalousmaksut

Momentille arvioidaan kertyvän 2 020 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot kertyvät vesilain (264/1961) ja ympäristönsuojelulain (86/2000) mukaisesti määräytyistä kalatalousmaksuista sekä muista vastaavista maksuista. Vastaavia menoja on merkitty momentille 30.41.25.

2004 talousarvio	2 020 000
2003 talousarvio	2 000 000
2002 tilinpäätös	1 787 720

41. Tenojoen kalastuslupamaksut

Momentille arvioidaan kertyvän 500 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot kertyvät Tenojoen kalastuspiirin yhteisestä kalastussäännöstä tehdyn sopimuksen (Sops 94/1989) 5 artiklan ja kalastussäännön 2 §:n mukaisista kalastuslupamaksuista. Vuoden 2003 tulokertymää vastaavista menoista valtiolle kuuluva osuus on merkitty momentille 30.01.21 sekä kalastuskunnille ja muille vesialueen omistajille kuuluva osuus momentille 30.41.52.

2004 talousarvio	500 000
2003 talousarvio	336 000
2002 tilinpäätös	426 518

71. Eläinlääkintä- ja elintarviketutkimuslaitoksen tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 3 325 000 euroa.

Selvitysosa: Kertymästä 3 316 600 euroa on maksullisen toiminnan tuloja ja 8 400 euroa muita tuloja. Tulot perustuvat valtion maksuperustelain nojalla annettuun maa- ja metsätalousministeriön asetukseen Eläinlääkintä- ja elintarviketutkimuslaitoksen suoritteista perittävistä maksuista (116/2001) sekä maa- ja metsätalousministeriön asetukseen vierasainevalvonnasta perittävistä maksuista (1184/2001). Eläinlääkintä- ja elintarviketutkimuslaitoksen yhteishankkeista EU:lta ja muilta hankeosapuolilta saatavat tulot on otettu huomioon menoja vähentävänä tekijänä momentin 30.71.21 nettomäärärahassa.

Tulojen arvioitu kertymä €

Maksullinen toiminta, julkisoikeudelliset suoritteet	
Vierasainevalvontatutkimukset	572 000
Muut suoritteet	
Tutkimuspalvelut	790 500
Rokotteiden ja seerumien välitys	1 934 100
Muut tulot	20 000
Yhteensä	3 316 600
Muut tulot	8 400
Yhteensä	3 325 000

Maksullisesta palvelutoiminnasta aiheutuvat menot on merkitty momentille 30.71.21, lukuun ottamatta rokotteiden ja seerumien välityksestä aiheutuvia menoja, jotka ovat momentilla 30.71.28.

2004 talousarvio	3 325 000
2003 talousarvio	3 325 000
2002 tilinpäätös	3 278 822

72. Lihantarkastustoiminnan tulot

Momentille arvioidaan kertyvän nettotulota 317 000 euroa.

Tulot kertyvät lihantarkastuksesta ja eräiden liha-alanlaitosten valvonnasta perittävistä maksuista (830/2001) sekä eräiden kalastustuotteiden ja kalalaitosten valvonnasta perittävistä maksuista (831/2001) annettujen maa- ja metsätalousministeriön asetusten perusteella.

Momentille kertyviä tuloja saa käyttää Elin- tarvikeviraston tehtävänä olevasta lihantarkastuksesta aiheutuviin toimintamenomomentin vakioisällön mukaisiin tarkoituksiin.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu.

Momentin tulokertymästä on vähennetty 88 000 euroa momentille aikaisemmin tuloutuneina Elin- tarvikeviraston muun maksullisen palvelutoiminnan tuloina, jotka otetaan huomioon momentin 30.72.21 menojen vähennyksenä.

Menojen ja tulojen erittely €

Bruttomenot, maksullisen toiminnan erillismenot	5 075 000
Bruttotulot	5 392 000
Maksullisen toiminnan tulot	
— julkisoikeudelliset suoritteet, lihantarkastustoiminta	5 392 000
Nettotulot	317 000

2004 talousarvio	317 000
2003 lisätalousarvio	-75 000
2003 talousarvio	290 000
2002 tilinpäätös	5 044 513

73. Kasvintuotannon tarkastuskeskuksen tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 7 146 000 euroa.

Selvitysosa: Kertymästä 5 137 000 euroa on maksullisten julkisoikeudellisten suoritteiden tuloja, 327 000 euroa liiketaloudellisen palvelutoiminnan tuloja ja 1 682 000 euroa torjunta-aineiden rekisteröintituloja. Maksullisen toiminnan tulot perustuvat maa- ja metsätalousministeriön asetukseen Kasvintuotannon

tarkastuskeskuksen maksullisista suoritteista (1083/2001), lannoitelain (232/1993) 18 §:ään sekä torjunta-ainelain (1031/1997) 7 §:ään. Vastaavia menoja on momenteilla 30.21.22, 30.73.21, 32.10.22, 33.09.21 ja 35.60.21.

2004 talousarvio	7 146 000
2003 talousarvio	7 304 000
2002 tilinpäätös	6 763 744

74. Kasvinjalostusmaksut

Momentille arvioidaan kertyvän 757 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot kertyvät kasvinjalostustoiminnan edistämiseksi annetun lain (896/1977) mukaisina maksuina. Jalostettujen lajikkeiden siementavarasta suoritettavia maksuja arvioidaan kertyvän 673 000 euroa, mitä vastaavasti menoja on momentilla 30.01.47. Lisäksi momentille arvioidaan kertyvän 84 000 euroa puutarhakasvien jalostusmaksu-

tuloja, joita vastaavat menot on merkitty momentille 30.21.21.

2004 talousarvio	757 000
2003 talousarvio	757 000
2002 tilinpäätös	720 853

99. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan muut tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 870 000 euroa.

Selvitysosa: Tulokertymässä otetaan huomioon ne hallinnonalan tulot, joita varten ei ole erillistä tulomomenttia tai joita ei oteta huomioon nettoutettavina tuloina.

2004 talousarvio	870 000
2003 talousarvio	1 175 000
2002 tilinpäätös	9 998 294

31. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala

24. Tiehallinnon tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 1 000 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot ovat takaisin perittäviä maanlunastuskorvauksia ja muita sekalaisia tuloja sekä EU:n suoran rakentamistuen tuloutuksia kustannuksista, jotka on maksettu investointimamenteilta.

2004 talousarvio	1 000 000
2003 lisätalousarvio	740 000
2003 talousarvio	1 000 000
2002 tilinpäätös	13 371 179

30. Merenkululaitoksen tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 17 000 euroa.

Selvitysosa: Tulokertymä on muulla kuin toimintamenomomentin määrärahalla hankitun irtaimen omaisuuden myyntituottoa.

2004 talousarvio	17 000
2003 talousarvio	1 270 000
2002 tilinpäätös	1 741 418

40. Radanpidon tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 336 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot ovat muun muassa radanpidon kiinteistöjen myyntituloja sekä EU:n suoran rakentamistuen tuloutuksia kustannuksista, jotka on maksettu investointimamenteilta.

2004 talousarvio	336 000
2003 talousarvio	336 000
2002 tilinpäätös	3 716 140

99. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan muut tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 31 150 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin 31.99.78 selvitysosien perusteluihin viitaten tuloarvioon sisältyy Vuosaaren sataman liikenneväylien rakentamisesta aiheutuvista menoista Helsingin kaupungin rahoitusosuus, jonka arvioidaan

olevan vuonna 2004 noin 31,1 milj. euroa. Hallinnonalan muiden sekalaisten tulojen arvioidaan olevan noin 50 000 euroa.

2004 talousarvio	31 150 000
2003 lisätalousarvio	336 000
2003 talousarvio	5 550 000
2002 tilinpäätös	1 598 822

32. Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonala

10. Tulot työvoima- ja elinkeinokeskusten yritysostojen maksullisesta palvelutoiminnasta

Momentille arvioidaan kertyvän 2 120 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot pk-yrityksille järjestettävistä kehittämisspalveluista perustuvat kauppa- ja teollisuusministeriön asetukseen kauppa- ja teollisuusministeriön sekä TE-keskusten maksullisten kehittämisspalvelujen hinnoittelusta (16/2001). Tulot kertyvät työvoima- ja elinkeinokeskusten yritysostojen yrittäjäkoulutustilaisuuksista, alueellisista elinkeinon kehittämisshankkeista, tuotteistetusta asiantuntijapalveluista sekä muista momentilta 32.10.22 rahoitettavista kehittämisspalveluista ja momentilta 32.30.62 rahoitettavista Euroopan sosiaalirahaston osarahoittamista hankkeista.

2004 talousarvio	2 120 000
2003 talousarvio	2 114 000
2002 tilinpäätös	3 874 043

20. Turvatekniikan keskuksen tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 1 570 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot ovat valtion maksu- perustelain (150/1992) nojalla annetun kaup-

pa- ja teollisuusministeriön päätöksen (1032/1996) mukaisia lupa- ja tarkastusmaksuja, sähköturvallisuuslain (410/1996), laitteiden energiatehokkuudesta annetun lain (1241/1997), pelastustoimen laitelain (562/1999), painelaitelain (869/1999) ja jalometallituotteita koskevan lain (1029/2000) mukaisia korvauksia testauksista ja tutkimuksista aiheutuneista kustannuksista sekä korvaus mittatekniikan keskukselle ja energiamarkkinavirastolle tuotetuista hallintopalveluista.

2004 talousarvio	1 570 000
2003 talousarvio	1 610 000
2002 tilinpäätös	1 560 233

(30.) Siirrot valtion talousarvion ulkopuolisista rahastoista

Selvitysosa: Momentti ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2003 talousarvio	75 000 000
2002 tilinpäätös	60 000 000

99. Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalan muut tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 11 000 000 euroa.

Selvitysosa:

Tulojen arvioitu kertymä	€
Matkailun edistämiskeskuksen tulot	9 000
Teknologian kehittämiskeskuksen tulot	237 000
Kilpailuviraston tulot	15 000
Valtausmaksut	700 000
Muut tulot	10 039 000
Yhteensä	11 000 000

Matkailun edistämiskeskuksen tulot kertyvät sekalaisista tuloista.

Teknologian kehittämiskeskuksen tulot perustuvat kauppa- ja teollisuusministeriön päätökseen (1254/1997) viraston maksuista.

Kilpailuviraston tulot perustuvat kauppa- ja teollisuusministeriön päätökseen (185/2000) kilpailuviraston maksullisista suoritteista.

Valtausmaksuista saatavat tulot perustuvat kaivoslakiin (503/1965).

2004 talousarvio	11 000 000
2003 talousarvio	5 860 000
2002 tilinpäätös	19 015 439

33. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala

05. Vakuutusvalvontaviraston tulot

Momentille ei arvioida kertyvän nettotuloa.

Selvitysosa: Vakuutusvalvontaviraston talousarvio perustuu nettobudjettiin. Myyntitulot ovat vakuutustarkastuksen kustantamisesta annetun lain (479/1944) mukaisia vakuutustarkastusmaksuja sekä valtion maksuperustelain (150/1992) nojalla sosiaali- ja terveysministeriön määrittämien perusteiden mukaisia maksuja. Muihin tuloihin sisältyvät poistetun irtaimiston myynnistä saadut tulot, viivästyskorko- ja perimismaksutulot.

Vakuutustarkastusmaksuista mahdollisesti kertyvä laskutusyliäämä huomioidaan hyvityksenä seuraavan vuoden vakuutustarkastusmaksujen laskutuksessa. Vastaavasti alijäämä huomioidaan seuraavan vuoden laskutuksessa lisämaksuna.

Vakuutusvalvontaviraston tulostavoitteet on esitetty luvussa 33.05.

Menojen ja tulojen erittely

	€
Bruttomenot , maksullisen toiminnan erillismenot	5 580 000
Bruttotulot , maksullisen toiminnan myyntitulot	5 580 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	5 570 000
— muut suoritteet	10 000
Nettotulot	-

2004 talousarvio	—
2003 talousarvio	—
2002 tilinpäätös	—

08. Kansanterveyslaitoksen tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 500 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot ovat Kansanterveyslaitoksesta annetun lain (828/1981) 5 §:n mukaisia maksuja ja sekalaisia tuloja.

Tulot kertyvät rokotteiden myynnistä ja välitystoiminnasta sekä sekalaisista tuloista. Tulojen lasku johtuu rokotemyynnin supistumisesta. Vastaavat menot on merkitty momenteille 33.08.21 ja 33.08.26.

**Liiketaloudellisesti hinnoiteltavien suoritteiden kustannusvastaavuuslaskelma
(1 000 euroa)**

	2002	2003	2004
Tulot			
Rokotteiden myyntitulot	753	454	496
Muut sekalaiset tulot	4	17	4
Tulot yhteensä	757	471	500
Kustannukset			
Rokotteiden erilliskustannukset			
— henkilöstökulut	36	25	30
— aineet ja tarvikkeet	564	377	420
— ostetut palvelut	-	-	-
— muut erillismenot ja -kustannukset	29	25	20
Erilliskustannukset yhteensä	629	427	470
Käyttäjämää	128	44	30
Osuus yhteiskustannuksista			
— tukitoimintojen kustannukset	11	22	16
— muut yhteiskustannukset	21	5	10
Yhteiskustannukset yhteensä	32	27	26
Kustannukset yhteensä	661	454	496
Tilikauden ylijäämä (+) / alijäämä (-)	96	17	4

2004 talousarvio	500 000
2003 talousarvio	568 000
2002 tilinpäätös	757 134

09. Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 2 670 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot ovat valtion maksuperustelain (150/1992) nojalla sosiaali- ja terveysministeriön määräämien perusteiden mukaisia kemikaalilain (744/1989) tarkoittamia

käsittelymaksuja, alkoholilain (1143/1994) tarkoittamia lupa- ja valvontamaksuja, torjunta-ainelain (327/1969) tarkoittamia käsittelymaksuja sekä EU:n komission (EY) asetuksen (451/2000) ja EU:n neuvoston direktiivin 91/414/ETY mukaisia käsittelymaksuja.

Tuloarvion mitoituksessa on otettu huomioon tulokertymän väheneminen alkoholijuomien anniskelun jatkoaikaluopien siirtyessä lääninhallituksille sekä tulokertymän lisäyksenä torjunta-aineiden EU-riskinarvioinnista saatavat tulot.

Maksullisen bruttobudjetoidun toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2002	2003	2004
Maksullisen toiminnan tuotot	2 691	2 601	2 660
— lupa- ja valvontamaksut (alkoholilaki 58 §)	2 573	2 368	2 350
— kemikaalilain mukaiset maksut	118	233	310
Maksullisen toiminnan kustannukset			
— henkilöstökustannukset	1 411	1 182	1 407
— vuokrat	197	144	175
— muut erilliskustannukset	153	214	160
Erilliskustannukset yhteensä	1 761	1 540	1 742
Käyttäjäämä	930	1 061	918
Maksullisen toiminnan osuus yhteiskustannuksista			
— tukitoimintojen kustannukset	761	623	765
— poistot ja muut yhteiskustannukset	509	432	364
Osuus yhteiskustannuksista yhteensä	1 270	1 055	1 129
Kokonaiskustannukset yhteensä	3 031	2 595	2 871
Tilikauden ylijäämä (+) / alijäämä (-)	-340	6	-211

Maksullisen bruttobudjetoidun toiminnan tunnuslukutaulukko

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	2 691	2 601	2 660
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	1 761	1 540	1 742
Käyttäjäämä (t€)	930	1 061	918
— % tuotoista	34,6	40,8	34,5
Osuus yhteiskustannuksista (t€)	1 270	1 055	1 129
Ylijäämä (+) / alijäämä (-) (t€)	-340	6	-211
— % tuotoista	-12,6	0,2	-7,9
Tuotot % kokonaiskustannuksista	88,8	100,2	92,7
Hintojen muutos %	0	0	0
Volyymien muutos %	0	0	-5

2004 talousarvio	2 670 000
2003 lisätalousarvio	250 000
2003 talousarvio	2 601 000
2002 tilinpäätös	2 702 028

92. Raha-automaattiyhdistyksen tuotto Momentille arvioidaan kertyvän 405 945 000 euroa.
Selvitysosa: Tulot ovat arpajaislain (1047/2001) 3 §:n 4 momentin mukaisia tuottoja. Tuloja vastaavasti momentilta 33.92.50

myönnetään 308 000 000 euroa avustuksina yhteisöille ja säätiöille terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen sekä momenteilta 33.92.55, 58 ja 59 yhteensä 97 945 000 euroa valtion korvauksena sotainvalidien laitosten käyttökustannuksiin, eräisiin kuntoutustoiminnan menoihin ja rintamaveteraanien kuntoutustoiminnan menoihin.

2004 talousarvio	405 945 000
2003 talousarvio	400 585 000
2002 tilinpäätös	377 285 000

98. Valtionapujen palautukset

Momentille arvioidaan kertyvän 12 000 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot ovat sosiaali- ja terveydenhuollon ja sosiaalivakuutuksen erityislakien nojalla maksettujen valtionapujen ja valtion osuuksien palautuksia.

2004 talousarvio	12 000 000
2003 talousarvio	12 000 000
2002 tilinpäätös	31 531 941

99. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan muut tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 175 000 euroa.

2004 talousarvio	175 000
2003 talousarvio	174 000
2002 tilinpäätös	221 448

34. Työministeriön hallinnonala

40. Euroopan sosiaalirahastosta saatavat tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 126 700 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot kertyvät ohjelmakauden 2000—2006 ohjelmien 1, 2, 3 ja yhteisöaloite Equalin toteuttamiseen myönnettävän EU-tuen maksatuksista vuoden 2004 osuutena. Sosiaalirahasto-ohjelmien menot EU:n osalta on budjetoitu momentille 34.05.61.

Tulojen arvioitu kertymä €

Ohjelmakausi 2000—2006	
Tavoite 1-ohjelma	39 100 000
Tavoite 2-ohjelma	16 000 000
Tavoite 3-ohjelma	60 600 000
Yhteisöaloite Equal	11 000 000
Yhteensä	126 700 000

2004 talousarvio	126 700 000
2003 talousarvio	126 700 000
2002 tilinpäätös	77 187 250

70. Palkkaturvamaksujen palautukset

Momentille arvioidaan kertyvän 25 327 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot ovat palkkaturvalain (866/1998) 31 §:n ja merimiesten palkkaturvalain (1108/2000) 29 §:n mukaisia palautuksia sekä työnantajilta ja konkurssipesiltä kyseisen vuoden aikana takaisin perittyjä saatavia. Palkkaturvalain ja merimiesten palkkaturvalain mukaiset menot 26 000 000 euroa on budjetoitu momentille 34.99.50.

2004 talousarvio	25 327 000
2003 talousarvio	21 192 000
2002 tilinpäätös	44 991 567

99. Työministeriön hallinnonalan muut tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 1 800 000 euroa.

Selvitysosa: Palkkaturvapalautusten korot ovat palkkaturvalain (866/1998) 17 §:n ja merimiesten palkkaturvalain (1108/2000) 15 §:n mukaan palkkaturvana maksetuille määrille kertyviä korkolain 4 §:n 3 momentin

mukaisia korkoja, jotka työnantaja on velvollinen maksamaan.

2004 talousarvio	1 800 000
2003 talousarvio	2 018 000
2002 tilinpäätös	2 314 892

Tulojen arvioitu kertymä €

Palkkaturvapalautusten korot	1 400 000
Muut tulot	400 000
Yhteensä	1 800 000

35. Ympäristöministeriön hallinnonala

40. Alueellisten ympäristökeskusten tulot Momentille arvioidaan kertyvän 330 000 euroa.

2004 talousarvio	8 000 000
2003 talousarvio	7 000 000
2002 tilinpäätös	642 057

Selvitysosa: Tuloista arvioidaan kertyvän vesiensuojelumaksuina 270 000 euroa. Vesiensuojelumaksut peritään vesilain (264/1961) 10 luvun 27 §:n perusteella.

2004 talousarvio	330 000
2003 talousarvio	330 000
2002 tilinpäätös	461 658

60. Korvaukset ympäristövahinkojen torjuntatoimista

Momentille arvioidaan kertyvän 8 000 000 euroa.

Selvitysosa: Öljysuojarahastosta annetun lain (379/1974) 5 ja 10 §:n mukaisina korvauksina arvioidaan saatavan Rajavartiolaituksen kahden vartiolaivan ja väylänhoitoalus Seilin peruskorjauksesta ja öljyntorjuntavalmiudesta sekä muun öljyvahinkojen torjuntakaluston hankinnasta aiheutuneista menoista 7 850 000 euroa. Öljysuojarahaston maksuvalmiuden turvaamiseksi jatketaan korotetun öljysuojamaksun perimistä.

Ympäristövahinkojen torjuntakustannuksista arvioidaan vahingonkorvausvelvollisilta saatavan korvauksina 150 000 euroa.

70. Asuntotoimen tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 30 000 euroa.

Selvitysosa: Momentille kertyvät tulot ovat valtion asuntorahaston sekalaisia tuloja.

2004 talousarvio	30 000
2003 talousarvio	50 000
2002 tilinpäätös	14 447

99. Ympäristöministeriön hallinnonalan muut tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 3 500 000 euroa.

Selvitysosa: Momentille arvioidaan kertyvän 3 100 000 euroa EU:n ympäristörahostosta (LIFE). Vastaavina menoina on budjetoitu 2 600 000 euroa momentille 35.99.63. Muut tulot perustuvat ympäristöministeriön suoritteista annettuun maksuasetukseen (1332/2001) sekä sekalaisiin tuloihin. Momentille tuloutetaan myös Suomen ympäristökeskuksen ja ympäristölupavirastojen sekalaiset tulot.

2004 talousarvio	3 500 000
2003 talousarvio	3 500 000
2002 tilinpäätös	3 290 676

39. Muut sekalaiset tulot

01. Sakkorahat

Momentille arvioidaan kertyvän 63 000 000 euroa.

Selvitysosa: Momentille tuloutetaan sakkorangaistuksista sekä pysäköintivirhemaksulain (248/1970) perusteella kertyvät varat.

2004 talousarvio	63 000 000
2003 talousarvio	63 000 000
2002 tilinpäätös	59 031 685

02. Verotukseen liittyvät korkotulot

Momentille arvioidaan kertyvän 75 000 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. Momentille tuloutetaan tulo- ja varallisuusveron toimittamiseen liittyvät korkotulot, kertyneet viivekorot ja jäämämaksut sekä verontilityslain mukaiset korkotulot.

2004 talousarvio	75 000 000
2003 talousarvio	60 000 000
2002 tilinpäätös	67 349 548

04. Menorästien ja siirrettyjen määrärahojen peruutukset

Momentille arvioidaan kertyvän 95 000 000 euroa.

Selvitysosa: Momentille tuloutetaan käyttämättä jääneet menorästit sekä siirretyt siirtomäärärahat, joita tilinpäätöksessä ei enää voida siirtää.

2004 talousarvio	95 000 000
2003 talousarvio	95 000 000
2002 tilinpäätös	47 368 203

07. Valtiolle valtion eläkerahaston ulkopuolella tuloutettavat korvaukset

Momentille arvioidaan kertyvän 2 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vuoden 1994 alusta luki- en kaikkien valtion eläkejärjestelmän piiriin kuuluvien työnantajien eläkemaksut maksetaan valtion eläkerahastoon. Momentin tulot kertyvät Kuntien eläkevakuutuksen valtiolle maksamista kaupunkien oikeuslaitosten eläkemenojen korvauksista. Momentin tuloarvio pienenee, koska Kuntien eläkevakuutus on aikaisempina vuosina maksanut osan eläkkeistä aiheutuvista menoista kertosuorituksina.

2004 talousarvio	2 000 000
2003 talousarvio	3 500 000
2002 tilinpäätös	4 546 273

10. Muut sekalaiset tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 2 500 000 euroa.

Selvitysosa: Momentille tuloutetaan sellaiset sekalaiset tulot, joita ei voida tulouttaa muille momenteille.

2004 talousarvio	2 500 000
2003 talousarvio	2 500 000
2002 tilinpäätös	3 105 279

50. Nettotulot osakemyynnistä

Momentille arvioidaan kertyvän nettotulota 420 000 000 euroa.

2004 talousarvio	420 000 000
2003 talousarvio	420 000 000
2002 tilinpäätös	1 299 613 559

Osasto 13

KORKOTULOT JA VOITON TULOUTUKSET

Selvitysosa:

Osaston tuloarviot luvuittain vuosina 2002—2004

	v. 2002 tilinpäätös 1000 €	v. 2003 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2004 esitys 1000 €	Muutos 2003—2004	
				1000 €	%
01. Korkotulot	210 168	311 944	238 775	- 73 169	- 23
03. Osinkotulot	674 625	400 000	600 000	200 000	50
04. Osuus valtion rahalaitosten voitosta	99 000	100 000	100 000	—	—
05. Valtion liikelaitosten voiton tuloutukset	81 382	80 200	81 900	1 700	2
Yhteensä	1 065 175	892 144	1 020 675	128 531	14

01. Korkotulot

04. Korot valtion lainoista liikelaitoksille
Momentille arvioidaan kertyvän 89 450 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot kertyvät Valtio-
konttorin hoidettavina olevien valtion liikelai-
toksista annetun lain (1185/2002) mukaisten
liikelaitosten aloittavassa taseessa valtiolta lii-
kelaitoksille myönnettyiksi merkittyjen laino-
jen koroista.

2004 talousarvio	89 450 000
2003 talousarvio	92 144 000
2002 tilinpäätös	45 819 127

05. Korot muista lainoista
Momentille arvioidaan kertyvän 9 325 000 euroa.

Selvitysosa: Tuloarviossa on otettu
huomioon Valtiokonttorin hoidossa olevien
valtion talousarvion määrärahoista myönnetty-
jen lainojen korot. Tuloarvioon sisältyy myös
peruskuivatus- ja metsänparannuslainojen ko-
rot.

2004 talousarvio	9 325 000
2003 talousarvio	9 800 000
2002 tilinpäätös	9 470 038

07. Korot talletuksista
Momentille arvioidaan kertyvän
140 000 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin tuloiksi merki-
tään yli päivittäisen tarpeen olevien valtion

kassareservien sijoitustoiminnasta kertyvät	2004 talousarvio	140 000 000
korkotulot.	2003 talousarvio	210 000 000
	2002 tilinpäätös	154 878 779

03. Osinkotulot

<i>01. Osinkotulot</i>	maksavat osinkoa, joka osinkosuhteella mitat-	
Momentille arvioidaan kertyvän	tuna vastaa pörssiyhtiöiden normaalia tasoa.	
600 000 000 euroa.		
<i>Selvitysosa:</i> Tulot kertyvät osinkotu-	2004 talousarvio	600 000 000
loina valtion osakeomistuksen perusteella.	2003 lisätalousarvio	209 400 000
Osinkopolitiikan yleisenä lähtökohtana on,	2003 talousarvio	400 000 000
että valtionyhtiöt ja valtion osakkuusyhtiöt	2002 tilinpäätös	674 625 391

04. Osuus valtion rahalaitosten voitosta

<i>01. Osuus Suomen Pankin voitosta</i>	2004 talousarvio	100 000 000
Momentille arvioidaan kertyvän	2003 lisätalousarvio	-18 000 000
100 000 000 euroa.	2003 talousarvio	100 000 000
<i>Selvitysosa:</i> Suomen Pankista annetun	2002 tilinpäätös	99 000 000
lain (214/1998) mukaan osa pankin voitosta		
siirretään käytettäväksi valtion tarpeisiin.		

05. Valtion liikelaitosten voiton tuloutukset

<i>01. Valtion liikelaitosten voiton tuloutukset</i>	2004 talousarvio	81 900 000
Momentille arvioidaan kertyvän 81 900 000	2003 lisätalousarvio	6 200 000
euroa.	2003 talousarvio	80 200 000
<i>Selvitysosa:</i> Tulot kertyvät valtion lii-	2002 tilinpäätös	81 381 677
kelaitoksista annetun lain (1185/2002) mu-		
kaisten liikelaitosten voiton tuloutuksista vuo-		
delta 2003.		

Osasto 15 LAINAT

Selvitysosa:

Osaston tuloarviot luvuittain vuosina 2002—2004

	v. 2002 tilinpäätös 1000 €	v. 2003	v. 2004 esitys 1000 €	Muutos 2003—2004	
		varsinainen talousarvio 1000 €		1000 €	%
01. Valtiolle takaisin maksettavat lainat	158 252	146 000	145 100	- 900	- 1
03. Valtion nettolainanotto ja velanhallinta	—	436 000	1 280 313	844 313	194
Yhteensä	158 252	582 000	1 425 413	843 413	145

01. Valtiolle takaisin maksettavat lainat

02. Takaisinmaksut valtion lainoista liikelaitoksille

Momentille arvioidaan kertyvän 77 900 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot kertyvät valtion liikelaitoksista annetun lain (1185/2002) mukaisten liikelaitosten aloittavassa taseessa valtiolta liikelaitoksille myönnettyiksi merkittyjen lainojen takaisinmaksusta.

2004 talousarvio	77 900 000
2003 talousarvio	78 200 000
2002 tilinpäätös	78 171 380

04. Muiden lainojen lyhennykset

Momentille arvioidaan kertyvän 67 200 000 euroa.

Selvitysosa: Tuloarvio koostuu Valtiokonttorin hoidettavina olevien valtion talousarvion määrärahoista maksettujen lainojen lyhennyksistä. Tuloarvioon sisältyy mm. valtion liikelaitoksista valtion yhtiöiksi muutetuille yhtiöille sekä muille valtion yhtiöille myönnettyjen lainojen lyhennyksiä sekä valtion liikelaitosten eläkemaksulainojen lyhennyksiä. Tuloarvioon sisältyy myös maatalo-, maankäyttö- ja maanhankintalain mukaan muodostettujen tilojen kauppa- ja lunastushintojen lyhennykset sekä peruskuivatus- ja metsänparannuslainojen lyhennykset.

2004 talousarvio	67 200 000
2003 talousarvio	67 800 000
2002 tilinpäätös	80 080 541

03. Valtion nettolainanotto ja velanhallinta

01. Nettolainanotto ja velanhallinta

Momentille merkitään nettotuloa 1 280 313 000 euroa.

Momentille kertyy nettotuloja uusista valtionlainoista saatavista tuloista vähennettynä velan takaisinmaksuista aiheutuvilla menoilla. Nettotuloon sisällytetään lisäksi lainan otta-

mista tai takaisinmaksuhintaa suojaavista johdannaissopimuksista aiheutuvat erät. Tuloista saa käyttää ennenaikaisista takaisinmaksuista aiheutuvien pääomatappioiden maksamiseen enintään 300 000 000 euroa.

Selvitysosa:

Budjettitalouden velan nimellisarvon ja markkina-arvon kehitys vuosina 2001—2004 (mrd. euroa)

	2001	2002	2003	2004
	tilinpäätös	tilinpäätös	arvioitu toteutuma	esitys
Budjettitalouden velka, nimellisarvo	62,4	60,9	61,6	62,9
Budjettitalouden velka, markkina-arvo	67,4	66,9		

Momentin nettotuloarvio 1 280 milj. euroa vastaa muista kuin velanhallinnasta aiheutuvista menoista syntyvää nettolainanottotarvetta. Kun aktiivisesta velanhoidosta aiheutuviin pääomatappioihin on tarkoitus käyttää tämän hetkisen arvion mukaan 15 milj. euroa ja kun emissiovoittoja arvioidaan kertyvän nettomääräisesti 75 milj. euroa, tarvitaan talousarvioesityksen kattamiseksi budjettitalouden nimellismäärää lisäävää nettolainanottoa yhteensä 1 220 milj. euroa. Tuloihin sisältyy bruttolainanoton nimellismäärän lisäksi myös lainanotossa esiintyvät emissiovoitot ja velan takaisinmaksuissa esiintyvät pääomavoitot sekä velan riskiaseman säätelämiseksi tehdyistä johdannaissopimuksista saatavat tulot. Tuloista vähennetään valtionvelan kuoletusten ja takaisinmaksujen nimellismäärät sekä lainanotossa esiintyvät emissiotappiot ja velan takaisinmaksuissa esiintyvät pääomatappiot sekä valtionlainojen ottamista ja takaisinmaksua suojaavista johdannaisista aiheutuvat menot. Budjettitalouden velan pitkäaikaisia kuoletuk-

sia arvioidaan maksettavan 7 mrd. euroa vuonna 2004. Tämän lisäksi arvioidaan erääntyvän velkasitoumuksia ja lyhytaikaista luottoa 8 mrd. euroa. Uusista lainoista saatavan määrän, ml. nettomääräiset emissiovoitot, arvioidaan olevan 16 323 313 000 euroa ja lainojen kuoletuksiin ja takaisinmaksuun, ml. pääomatappiot, käytettävän määrän 15 043 000 000 euroa.

Tulojen ja menojen erittely €

Tulot	
Nimellisarvoinen nettolainanotto (netto)	1 220 313 000
Emissiovoitot (netto)	75 000 000
Menot	
Pääomatappiot (netto)	15 000 000
Nettotulot	1 280 313 000

2004 talousarvio	1 280 313 000
2003 lisätalousarvio	516 000 000
2003 talousarvio	436 000 000

MÄÄRÄRAHAT

Pääluokka 21 EDUSKUNTA

Selvitysosa: Pääluokan numerotunnus on muutettu.

Hallinnonalan määrärahat luvuittain vuosina 2002—2004

	v. 2002 tilinpäätös 1000 €	v. 2003 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2004 esitys 1000 €	Muutos 2003—2004	
				1000 €	%
01. Kansanedustajat	17 756	18 812	19 596	784	4
02. Eduskunnan kanslia	49 983	80 701	61 901	- 18 800	- 23
09. Valtiontilintarkastajat	1 499	1 663	1 793	130	8
14. Eduskunnan oikeusasiamies	3 088	3 512	3 667	155	4
40. Valtiontalouden tarkastusvirasto	8 876	9 569	10 413	844	9
99. Eduskunnan muut menot	3 179	3 270	3 370	100	3
Yhteensä	84 381	117 527	100 740	- 16 787	- 14

01. Kansanedustajat

21. Kansanedustajien toimintamenot (arvio-
määräraha)

Momentille myönnetään 19 596 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin nimike on
muutettu.

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen		2004 talousarvio	19 596 000
	€	2003 talousarvio	18 812 000
		2002 tilinpäätös	17 756 089
Kansanedustajien palkkiot	12 710 000		
Kansanedustajien kulukorvaukset	3 970 000		
Kansanedustajien tietoliikennekorvaus	216 000		
Kansanedustajien kotimaan matkat	2 700 000		
Yhteensä	19 596 000		

02. Eduskunnan kanslia

19. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 7 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää tavaroiden ja palvelujen ostoihin sisältyvien arvonlisäverojen maksamiseen.

Selvitysosa: Valtion kulutus- ja investointimenot on budjetoitu ilman arvonlisävero-eroa. Muille kuin erikseen verovelvollisille valtion virastoille ja laitoksille myönnetään määrärahat verottomin hinnoin. Momentille on budjetoitu koko pääluokan arvonlisäveromenot lukuun ottamatta Valtiontalouden tarkastusvirastoa, jonka arvonlisäveromenot 393 000 euroa on siirretty momentille 21.40.19.

2004 talousarvio	7 500 000
2003 talousarvio	8 900 000

rahan mitoitus perustuu siihen, että avustaja on päätoiminen ja kokoaikainen, jonka palkkaus määräytyy kulloinkin voimassa olevan valtion A15 palkkausluokan kaikilla ikäisillä olevan summan mukaan, minkä lisäksi tulevat normaali henkilösivukulut. Kansanedustajaa kohti varattu määräraha tai sen osa voidaan hänen suostumuksellaan maksaa eduskuntaryhmälle. Sitä voidaan käyttää myös laskujen maksamiseen ennakkoperintärekisterissä olevalle yritykselle tai yhteisölle, jolta eduskunnan kanslia ostaa kansanedustajalle sihteeripalveluja.

2004 talousarvio	54 401 000
2003 talousarvio	48 611 000
2002 tilinpäätös	40 233 274

21. Eduskunnan kanslian toimintamenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 54 401 000 euroa.

Eduskunnan kansliaan voidaan perustaa valiokuntasihteeristöön valiokuntaneuvoksen virka (A28).

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. Kansanedustajien avustajien määrä-

(74.) Eduskunnan lisätilat (siirtomääräraha 3 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2003 talousarvio	23 190 000
2002 tilinpäätös	9 750 000

09. Valtiontilintarkastajat

21. Valtiontilintarkastajien toimintamenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 1 793 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu.

2004 talousarvio	1 793 000
2003 talousarvio	1 663 000
2002 tilinpäätös	1 499 049

14. Eduskunnan oikeusasiamies

21. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian toimintamenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 3 667 000 euroa. Eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan voidaan perustaa esittelijäneuvoksen virka (A30).

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu.

2004 talousarvio	3 667 000
2003 talousarvio	3 512 000
2002 tilinpäätös	3 087 828

40. Valtiontalouden tarkastusvirasto

19. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 393 000 euroa. Määrärahaa saa käyttää tavaroiden ja palvelujen ostoihin sisältyvien arvonlisäverojen maksamiseen.

Selvitysosa: Valtion kulutus- ja investointimenot on budjetoitu ilman arvonlisäveroa. Muille kuin erikseen verovelvollisille valtion virastoille ja laitoksille myönnetään määrärahat verottomin hinnoin. Määräraha on siirtoa momentilta 21.02.19.

2004 talousarvio 393 000

21. Valtiontalouden tarkastusviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 10 020 000 euroa. *Selvitysosa:* Momentin nimike on muutettu.

2004 talousarvio	10 020 000
2003 talousarvio	9 569 000
2002 tilinpäätös	8 876 000

99. Eduskunnan muut menot

21. Käyttövarat eduskuntaryhmille ryhmäkanslioita varten (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 3 370 000 euroa. Määrärahaa saa käyttää ryhmien toiminnalle välttämättömien sihteerien ja muun toimistohenkilökunnan palkkaamiseen sekä ryhmien toiminnasta aiheutuvien muiden menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Momentin määräraha on muutettu kiinteäksi määrärahaksi. Määräraha jaetaan ryhmien kesken siten, että kutakin

edustajaa kohden suoritetaan 1 300 euroa kuukaudessa, minkä lisäksi kullekin vuoden 2003 kansanedustajainvaalien tuloksen perusteella muodostetulle eduskuntaryhmälle suoritetaan perussummana kahden edustajan kuukausisummaa vastaava määrä kuukaudessa.

2004 talousarvio	3 370 000
2003 talousarvio	3 270 000
2002 tilinpäätös	3 179 157

Pääluokka 22 TASAVALLAN PRESIDENTTI

Selvitysosa: Pääluokan numerotunnus on muutettu.

Hallinnonalan määrärahat luvuittain vuosina 2002—2004

	v. 2002 tilinpäätös 1000 €	v. 2003 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2004 esitys 1000 €	Muutos 2003—2004	
				1000 €	%
01. Tasavallan Presidentti	277	305	305	—	—
02. Tasavallan Presidentin kanslia	5 608	7 118	7 865	747	10
Yhteensä	5 885	7 423	8 170	747	10
Henkilöstön kokonaismäärä	84	84	84		

01. Tasavallan Presidentti

01. Presidentin palkkio ja edustusrahat
(kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 262 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää tasavallan presidentin palkkiosta annetun lain (1032/1999) mukaisten menojen maksamiseen.

2004 talousarvio	262 000
2003 talousarvio	262 000
2002 tilinpäätös	261 907

21. Presidentin käyttövarat (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 43 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää tasavallan presidentin käyttömenojen maksamiseen.

2004 talousarvio	43 000
2003 talousarvio	43 000
2002 tilinpäätös	15 062

02. Tasavallan Presidentin kanslia

Selvitysosa: Tasavallan presidentin kanslian tehtävänä on avustaa tasavallan presidenttiä, hoitaa hallintoasiat, järjestää tasavallan presidentin ja hänen perheensä henkilökohtaiset palvelut sekä huolehtia tasavallan presidentin henkilökohtaisesta ja hänen käytössään olevien tilojen turvallisuudesta.

19. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 1 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää tavaroiden ja palvelujen ostoihin sisältyvien arvonlisäverojen maksamiseen.

Selvitysosa: Valtion kulutus- ja investointimenot on budjetoitu ilman arvonlisäveroa. Muille kuin erikseen verovelvollisille valtion virastoille ja laitoksille myönnetään määrärahat verottomin hinnoin.

2004 talousarvio	1 000 000
2003 talousarvio	1 000 000

21. Tasavallan Presidentin kanslian toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 6 185 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu ja määräraha on muutettu kaksivuotiseksi siirtomäärärahaksi.

2004 talousarvio	6 185 000
2003 lisätalousarvio	79 000
2003 talousarvio	5 478 000
2002 tilinpäätös	5 004 577

27. Eläkkeellä olevien presidenttien menot (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 240 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää tasavallan presidentin eläkeoikeudesta annetun lain (930/1999) 1 §:n 2 momentin mukaisten eläkkeellä olevien presidenttien käytettäväksi osoitetuista palveluista aiheutuvien menojen maksamiseen.

2004 talousarvio	240 000
2003 talousarvio	220 000
2002 tilinpäätös	183 746

75. Perusparannukset (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 440 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Presidentinlinnan, Mäntyniemen virka-asunnon ja Kultarannan huvilatilan tarpeellisiin peruskorjauksiin.

2004 talousarvio	440 000
2003 talousarvio	420 000
2002 tilinpäätös	420 000

Pääluokka 23

VALTIONEUVOSTO

Selvitysosa: Valtioneuvoston kanslia on ministeriö, joka vastaa pääministerin johdolla hallitusohjelman toimeenpanon valvonnasta ja avustaa pääministeriä valtioneuvoston johtamisessa. Valtioneuvoston kanslia vastaa Suomen EU-politiikan yhteensovittamisesta ja käsittelee EU:n kehittämistä. Valtioneuvoston kanslia turvaa kaikissa olosuhteissa pääministerin ja hallituksen toimintaedellytykset.

Toimintavuoden aikana vakiinnutetaan hallitusohjelman uuden seurantajärjestelmän, hallituksen strategia-asiakirjan, sekä ohjelmajohtamisen toiminnot.

Valmistautuminen Suomen EU-puheenjohtajuuteen vuonna 2006 sekä puheenjohtajuusohjelman valmistelu kuuden muun jäsenvaltion kanssa aloitetaan. Toiminnan painopisteenä on myös uusien verkostojen rakentaminen vuonna 2004 laajentuvassa EU:ssa.

Valtioneuvoston kanslian kehittämistyö jatkuu sisältäen muun muassa uuden palkkausjärjestelmän käyttöönoton.

Valtioneuvoston kanslian tietojärjestelmiä kehitetään valtioneuvoston tietohallintostrategian linjausten mukaisesti ja järjestelmien toimintaa vakiinnutetaan niin, että voidaan tarjota asianmukaiset palvelut muille ministeriöille.

Kanslian tavoitteena on myös valtionhallinnon viestintäsuosituksen toimeenpano mahdollisimman laajasti.

Kanslia on aktiivisesti mukana vuoden 2004 hallituksen turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon valmistelussa.

Oikeuskanslerinviraston työn tarkoituksena on tukea viranomaisten toiminnan lainmukaisuuden ylläpitämistä sekä ihmisten oikeusturvan edistämistä. Tämä toteutuu valvomalla viranomaisien ja muiden julkista tehtävää hoitavien sekä asianajajien toimintaa.

Hallinnonalan määrärahat luvuittain vuosina 2002—2004

	v. 2002 tilinpäätös 1000 €	v. 2003 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2004 esitys 1000 €	Muutos 2003—2004 1000 €	%
01. Valtioneuvosto	3 551	3 642	3 809	167	5
02. Valtioneuvoston kanslia	17 484	21 148	25 201	4 053	19
03. Oikeuskanslerinvirasto	2 433	2 523	2 702	179	7
27. Poliittisen toiminnan avustaminen	11 807	11 807	14 888	3 081	26
99. Valtioneuvoston muut menot	1 286	1 536	1 283	- 253	- 16
Yhteensä	36 561	40 656	47 883	7 227	18
Henkilöstön kokonaismäärä ¹⁾	260	264	260		

¹⁾ Henkilöstön kokonaismäärään ei sisälly valtioneuvoston jäseniä.

01. Valtioneuvosto

<i>01. Palkkaukset (arviomääräraha)</i>	2004 talousarvio	3 809 000
Momentille myönnetään 3 809 000 euroa.	2003 lisätalousarvio	81 000
Henkilöstön määrä on enintään 45, joista 18	2003 talousarvio	3 642 000
valtioneuvoston jäsentä ja 27 erityisavustajaa.	2002 tilinpäätös	3 551 381

02. Valtioneuvoston kanslia

19. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)
Momentille myönnetään 2 300 000 euroa.
Määrärahaa saa käyttää muiden kuin erikseen arvonlisäverovelvollisten hallinnonalan virastojen ja laitosten tavaroiden ja palvelujen ostoihin sisältyvien arvonlisäverojen maksamiseen.
Selvitysosa: Valtion kulutus- ja investointimenot on budjetoitu ilman arvonlisäveroa. Muille kuin erikseen verovelvollisille valtion virastoille ja laitoksille myönnetään määrärahat verottomin hinnoin.

2004 talousarvio	2 300 000
2003 talousarvio	2 000 000

21. Valtioneuvoston kanslian toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)
Momentille myönnetään 19 901 000 euroa.
Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. Määrärahan mitoituksessa on lisäyksenä otettu huomioon 2 154 000 euroa, mistä 370 000 euroa aiheutuu suomalaisten hakijoiden valmennuksesta EU:n toimielinten palvelukseen, tulevaisuusselonteon kustannuksista, erilaisista selvityshankkeista ja työryhmämenoista sekä 1 300 000 euroa intranetin rakentamisesta, tietojärjestelmien ylläpidosta ja ministeriöiden toimitilajärjestelyjen aiheuttamista turvallisuusjärjestelmien uusimisista ja lisääntyneistä ylläpitomenoista. Määrärahan mitoituksessa on vähennyksenä otettu huomi-

oon vuoden 2003 talousarviossa kertaluonteisina menoina myönnetty 840 000 euroa, 138 000 euroa yhden henkilön palkkaus- ja muiden menojen siirtona momentille 24.01.21 sekä ohjelmajohtajan ja sihteerin palkkausmenojen siirtoina 141 000 euroa momentille 25.01.21, 141 000 euroa momentille 32.10.21 ja 141 000 euroa momentille 34.01.21.

2004 talousarvio	19 901 000
2003 lisätalousarvio	1 982 000
2003 talousarvio	19 148 000
2002 tilinpäätös	17 484 000

22. *EU-puheenjohtajuus* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 3 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Suomen vuoden 2006 EU-puheenjohtajuuskauteen valmistautumisen ja suunnittelun aiheuttamien menojen, mukaan lukien määräaikaisen henkilöstön palkkausten, maksamiseen.

2004 talousarvio	3 000 000
------------------	-----------

03. Oikeuskanslerinvirasto

Selvitysosa: Valtioneuvoston toiminnan laillisuusvalvonta suoritetaan ensisijaisesti tarkastamalla yleisistuntojen ja tasavallan presidentin istuntojen esittelylistat ennakolta siten, että havaitut virheet voidaan korjata. Vuonna 2002 tarkastettiin noin 2 500 lista-asiaa.

Vuonna 2002 oikeuskanslerinvirastossa ratkaistiin 1 320 yksityisiltä tullutta kanteluasiaa. Käsitteilyajan mediaani oli noin 10 viikkoa ja keskiarvo noin 24 viikkoa. Vuonna 2002 ns. toimenpideratkaisujen osuus on ollut noin 12 % tutkituista kanteluasioista. Tavoitteena on antaa oikeita, asianmukaisesti perusteltuja ratkaisuja ja pitää ratkaisuaajat saavutetulla tasolla. Omasta aloitteesta tutkittaviksi otettuja ja rangaistustuomioiden tarkastuksen johdosta vireille pantuja asioita vuonna 2002 oli 184.

21. *Oikeuskanslerinviraston toimintamenot* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 2 702 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. Määrärahan mitoituksessa on lisäyksenä otettu huomioon 80 000 euroa kahden henkilön palkkausmenoina.

2004 talousarvio	2 702 000
2003 lisätalousarvio	52 000
2003 talousarvio	2 523 000
2002 tilinpäätös	2 433 000

27. Poliittisen toiminnan avustaminen

50. *Puoluetoiminnan tukeminen* (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 12 988 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää puoluelain (10/1969) 9 §:n sekä puolueiden toiminnan tukemiseen myönnettävistä avustuksista annetun asetuksen (27/1973) 1 §:n mukaisesti avustuksiin eduskunnassa edustettuina oleville puolueille

niiden säännöissä ja yleisohjelmissa määritellyn julkisen toiminnan tukemiseen. Määrärahaa 11 747 965 euroa on tarkoitettu käytettäväksi puolueiden poliittisen toiminnan tukemiseen, mistä kahdeksan prosenttia on tarkoitettu puolueille naisten poliittiseen toimintaan sekä samoin kahdeksan prosenttia puolueille niiden piirijärjestöjen toimintaan samojen perusteiden

den mukaisesti kuin edellä mainitut avustukset. Lisäksi määrärahaa saa käyttää 59 035 euroa avustuksen suorittamiseen Ahvenanmaan maakuntahallitukselle poliittisen toiminnan tukemiseen Ahvenanmaan maakunnassa sekä 1 181 000 euroa kertaluonteisena menona vuoden 2004 kunnallisvaaleista aiheutuviin kustannuksiin edellä mainittujen säädösten mukaisesti.

Selvitysosa: Määrärahaa on tarkoitus rahoittaa kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaa.

2004 talousarvio	12 988 000
2003 talousarvio	11 807 000
2002 tilinpäätös	11 807 000

52. *Kansalaisaktiivisuuden lisääminen Euroopan parlamentin Suomen edustajien vaaleissa* (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 1 900 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää puolueiden toiminnan tukemiseen myönnettävistä avustuksista annetun asetuksen (27/1973) jako- ja maksatusperiaatteita noudattaen avustuksen maksamiseen puolueille Euroopan parlamentin Suomen edustajien vaaleja koskevan tiedotustoiminnan edistämiseen.

Selvitysosa: Määrärahaa on tarkoitus rahoittaa kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaa.

2004 talousarvio	1 900 000
------------------	-----------

99. Valtioneuvoston muut menot

21. *Pääministerin ja hänen avustajiensa matkat* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 812 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Eurooppa-neuvoston kokouksista sekä pääministerin työvierailuista ja muista matkoista aiheutuvien menojen korvaamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös valtioneuvoston kansliassa toimivan muun ministerin valtioneuvoston kanslian toimialasta johtuvien matkustusmenojen korvaamiseen. Lisäksi määrärahaa saa käyttää pääministeriä välittömästi avustavien henkilöiden ja turvamiesten matkustusmenojen korvaamiseen.

2004 talousarvio	812 000
2003 talousarvio	812 000
2002 tilinpäätös	509 651

24. *Kunniamerkit* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 471 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtion virkamiehille ja muille lunastuksetta annettavien kunniamerkkien kustannusten korvaamiseen.

2004 talousarvio	471 000
2003 talousarvio	471 000
2002 tilinpäätös	423 134

(26.) *Suomen sotasurmia vuosina 1914—1922 koskeva tutkimus* (siirtomääräraha 3 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2003 talousarvio	253 000
2002 tilinpäätös	253 000

Pääluokka 24

ULKOASIAINMINISTERIÖN HALLINNONALA

Selvitysosa: Ulkoasiainhallinto jatkaa suunnitelmallisten uudistusten läpivientiä, jotka viitoitettiin ulkoasiainhallinnon 2000-luvun haasteita koskeneessa selvityksessä sekä selvityksen pohjalta käydyssä laajassa keskustelussa. Jo toimeenpantujen johtamis-, toimintatapa- ja organisaatiouudistusten osalta panostetaan uusien toimintamallien sisäänajoon ja vakiinnuttamiseen. Ulkoasiainhallinnon tulosjohtamista kehittävää strategiatyötä jatketaan ja sen käyttö laajennetaan ja vakiinnutetaan myös edustustoverkon piiriin.

Ulkoasiainhallinto osallistuu aktiivisesti hallituksen käynnistämään ohjelmajohtamistyöskentelyyn, joka korostaa hallinnonalojen rajat ylittävää yhteistyötä. Ulkoasiainhallinnon toiminnan kannalta varsinaisista politiikkaohjelmista keskeisimmät ovat tietoyhteiskunta-, yrittäjyys- ja kansalaisvaikuttamisohjelma. Näiden lisäksi ulkoasiainhallinto edistää omalta osaltaan muita hallitusohjelman keskeisiä asiakokonaisuuksia ohjelmajohtamisen kautta.

Kansainvälistä toimintaympäristöä leimaa eri politiikka-alojen kasvava keskinäinen riippuvuus. Tarve vahvistaa monenkeskisen järjestelmän toimintakykyä on avainkysymyksiä. Uusiin turvallisuusuhkiin, kuten joukkotuhousteiden leviämiseen, terrorismiin sekä globaaleihin ympäristö- ja terveysongelmiin vastaaminen edellyttää kansainväliseltä yhteisöltä uusia valmiuksia, laajaa yhteistyötä ja panostamista ongelmien perussyiden ratkaisemiseen, kuten köyhyyden vähentämiseen. Globalisaation hallinnan kehittämisessä korostuvat myös Yhdistyneiden kansakuntien vuosituhajulistuksen ja YK-konferenssien tulosten toimeenpano sekä kansainvälisen kauppaneuvottelukierroksen tulokset.

Euroopan unionin laajentuminen ja uudistumistarpeet luovat haasteita EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan ja yleensäkin ulkoisen toimintakyvyn kehittämiseksi. Kansainvälisen kriisinhallinnan tarve kasvaa samalla kun sen toimintaympäristö monimutkaistuu. Monipuolinen kriisinhallintaan osallistuminen tukee Suomen ulkopoliittisia tavoitteita. Venäjän kehitys ja suhteet läntisiin yhteistyöjärjestelyihin ovat Suomelle edelleen tärkeitä.

Ulkoasiainhallinnon toiminta-ajatuksena on edistää suomalaisten turvallisuutta ja hyvinvointia. Syvenevän yhteistyön maailmassa tämä tarkoittaa kansainvälisen yhteisvastuun rakentamista ja rauhan vahvistamista demokratian, tasa-arvon, ihmisoikeuksien kunnioituksen, kestävästä kehityksen ja oikeusvaltioperiaatteen pohjalta. Kansainvälisten suhteiden osaajana ulkoasiainhallinto valmistelee ja toteuttaa Suomen ulkopoliittikkaa sekä yhdistää eri tahojen asiantuntemuksen kansalliseksi toimintalinjaksi.

Hallitusohjelman ja sitä tukevan ulkoasiainhallinnon strategiatyön pohjalta on määritelty ulkoasiainhallinnon keskeiset tavoitteet, joiden saavuttamiseen kaikessa toiminnassa tähdätään ja joiden mukaisesti voimavarat kohdennetaan:

— Suomen kansainvälisen aseman vahvistaminen ja talouden kansainvälisten toimintaedellytysten parantaminen

- suomalaisten etujen ja suomalaisuuden edistäminen maailmalla
- vakauden, turvallisuuden ja yhteistyön lisääminen lähialueilla
- Euroopan unionin laajentaminen ja kehittäminen
- kansainvälinen vakaus, turvallisuus ja hyvinvointi sekä globalisaation hallinnan kehittämisen.

Suomen kansainvälistä asemaa vahvistetaan toimimalla aktiivisesti ja vastuullisesti Suomelle tärkeissä kansainvälisissä kysymyksissä niin kahdenvälisesti, EU-tasolla kuin monenkeskisesti. Työssä korostuvat mm. Yhdistyneiden kansakuntien ja muiden laajaan kansainväliseen yhteistyöhön perustuvien rakenteiden vahvistaminen, aktiivinen toiminta EU:n ulkoisen toimintakyvyn vahvistamiseksi sekä kriisinhallinnan ja rauhankumppanuuden kehittäminen Suomen tavoitteita vastaavalla tavalla.

Talouden kansainvälisten toimintaedellytysten parantamisessa haasteita ovat Suomen tavoitteiden edistäminen ulkomaankaupan sääntöpohjaisen vapauttamisen kautta, minkä osalta panostetaan Suomen päämäärien saavuttamiseen. Ulkoasiainhallinnon toiminta kansainvälisen kaupan sääntökysymyksissä ja vienninedistämisessä tukee osaltaan hallituksen yrittäjyyden politiikkaohjelmaa.

Suomalaisten etujen ja suomalaisuuden edistämisessä maailmalla korostuvat konsulipalveluiden laadun kehittäminen, ulkomailla toimivien suomalaisten yritysten, elinkeinoelämän, kulttuuri-, tutkimus- ja muiden yhteisöjen tukeminen sekä Suomen arvostuksen ja tunnettuuden lisääminen julkisuusdiplomatian keinoin. Erityishaasteena ovat uuden kansalaisuuslain aiheuttamat palvelutarpeet edustustoissa.

Vakauden, turvallisuuden ja yhteistyön lisäämiseksi lähialueilla panostetaan tukeen Baltian maiden sujuvalle liittymiselle Euroopan unioniin, tiivistyvään pohjoismaiseen yhteistyöhön sekä Baltian ja pohjoismaiden yhteistyön kehittämiseen. Lähialueyhteistyön sisältöä kehitetään ottaen huomioon EU:n laajentumisen mukanaan tuomat vaikutukset. Samoin tuetaan Venäjän uudistusprosesseja ja lähentymistä läntisiin yhteistyöjärjestelyihin. Itämeren ympäristökysymysten hoito yhteistyön keinoin on noussut tärkeäksi ulkopoliittiseksi aiheeksi.

Euroopan unionin laajentumista edistetään Suomen tavoitteiden ja unionin kokonaisedun mukaisesti. EU:n käynnissä olevaan uudistusprosessiin osallistutaan aloitteellisesti. Vuonna 2004 käynnissä olevan hallitusten välisen konferenssin tuloksiin vaikuttaminen on avainasemassa. Ulkoasiainhallinnon kannalta unionin ulkoisen toimintakyvyn vahvistaminen jäsenmaita yhdistävien arvojen pohjalta on keskeisessä asemassa.

Kansainvälisen vakauden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin sekä globalisaation hallinnan kehittämiseksi osallistutaan aktiivisesti kansainväliseen yhteistyöhön muun muassa kriisinhallinnan kehittämiseksi, terrorismin torjumiseksi, YK:n vuosituhatjulistuksen tavoitteiden toteuttamiseksi myös kansainvälisen kauppapolitiikan keinoin kokonaisedun huomioivalla tavalla sekä ihmisoikeuksien, kansanvallan, kestävän kehityksen ja oikeusvaltion periaatteiden edistämiseksi. Valtioneuvoston kehityskaupoliittinen linjaus tulee antamaan suuntaa sekä Suomen kehitysyhteistyömäärärahojen kehittymisaikataululle että avun laadun jatkuvalla kehittämiselle. Kehitysyhteistyön ja lähialueyhteistyön sekä kriisinhallinnan taloudellisilla voimavaroilla on tärkeä rooli poliittisten tavoitteiden saavuttamisessa.

Tavoitteiden saavuttamiseksi on määritelty keskeiset ulkoasiainhallinnon toimintatapoja, tarvittavia voimavaroja ja osaamisen kehittämistä koskevat tavoitteet sekä tavoitteiden saavuttamista ilmaisevat kriteerit.

Toimintatapojen osalta ulkoasiainhallinto kehittää tulosohjausta ja strategista johtamista sekä organisaatiota, mukaan lukien edustustoverkko. Ministeriön johtamisjärjestelmän uudistamisen osalta painopisteenä on uusien johto- ja ohjausjärjestelmien sekä organisaatioon vuonna 2003 tehtyjen muutosten sisäänajo ja vakiinnuttaminen. Tavoitteiden saavuttamisen seurantamenetel-

mien kehittäminen jatkuu aikaisempien perusselvitysten pohjalta. Edustustoverkkoa kehitetään EU:n laajentumisen johdosta ulkopoliittisen johdon päätösten mukaisesti ja Suomen tärkeillä markkina-alueilla tarvittavan edunvalvonnan tarpeisiin vastaamiseksi sekä toimintaympäristön muutokset huomioon ottaen.

Voimavarojen osalta avainasemassa ovat riittävien toimintamäärärahojen varmistaminen käynnissä olevien uudistusprosessien tukemiseksi, määrällisesti ja laadullisesti riittävän henkilöstön ylläpitämiseksi sekä tavoitteiden kannalta riittävien toimitilojen ylläpito Suomessa ja ulkomailla. Palkkaus uudistuksen merkitys ulkoasiainhallinnon tuottavuuden ja kilpailukyvyyn kannalta on keskeinen, sillä ulkoasiainhallinnon keskeisin voimavara on osaava henkilöstö, joka valmistelee ja toteuttaa Suomen ulkopoliittikkaa.

Hallinnonalan osaamisen kehittämisessä panostetaan uusien toimintatapojen ja muuttuneen organisaation edellyttämiin koulutustarpeisiin, mukaan lukien suunnitelmallinen esimieskoulutus. Työyhteisön hyvinvoinnin lisäämisessä palkkaus- ja korvausjärjestelmän uudistusten sekä kannustavan esimiestyön merkitys korostuu.

Hallinnonalan määrärahat luvuittain vuosina 2002—2004

	v. 2002 tilinpäätös 1000 €	v. 2003		v. 2004 esitys 1000 €	Muutos 2003—2004	
		varsinainen talousarvio 1000 €			1000 €	%
01. Ulkoasiainhallinto	174 730	175 935		192 211	16 276	9
30. Kansainvälinen kehitys yhteistyö	368 400	373 446		412 155	38 709	10
50. Lähialueyhteistyö	35 320	30 274		25 374	- 4 900	- 16
99. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan muut menot	120 024	145 177		135 610	- 9 567	- 7
Yhteensä	698 474	724 832		765 350	40 518	6
Henkilöstön kokonaismäärä ¹⁾	1 540	1 550		1 570		

¹⁾ Hallinnonalalla arvioidaan olevan lisäksi kriisinhallinta- ja rauhanturvaoperaatioihin palkattua henkilöstöä vuosina 2003 ja 2004 noin 1 050 henkilötyövuotta sekä ulkomaanedustuksen toimipisteisiin asemamaasta palkattua henkilöstöä vuosina 2003 ja 2004 920 henkilötyövuotta.

01. Ulkoasiainhallinto

Selvitysosa: Ulkoasiainhallinto kehittää vuonna 2004 strategiатыn pohjalta tulohajauksen menetelmiä, mukaan lukien painopisteiden määrittely ja toiminnan tuloksellisuuden arviointimenetelmät. Johtamisjärjestelmissä ja organisaatiossa vuoden 2003 aikana tehtyjen huomattavien muutosten jälkeen panostetaan uusien toimintatapojen sisäänajo ja vakiinnuttamiseen. Edustustoverkkoa vahvistetaan Euroopassa EU:n laajentumisen johdosta. Myös Aasian alueella toimivaa edustustoverkkoa vahvistetaan resursseja uudelleen kohdentamalla.

Ulkoasiainhallinto panostaa strategiansa mukaisesti myös henkilöstöpoliittisiin toimiin. Keskeisessä asemassa ovat uuden, kannustavan palkkausjärjestelmän sisäänajo, tavoite- ja kehityskeskustelujen nivominen saumattomasti ulkoasiainhallinnon tavoitteisiin sekä ulkomaanedustuksen korvausjärjestelmän nykyaikaistaminen ottaen huomioon myös perhepoliittiset kysymykset.

Toimenpiteillä lisätään ulkoasiainhallinnon houkuttelevuutta motivoituneen ja osaavan henkilöstön työnantajana ja varaudutaan kasvavaan eläköitymiseen.

Organisaation toiminnan kehittämiseksi keskitytään laajaan hallinnon virtaviivaistamishankkeeseen, jonka avulla vähennetään toiminnallista hajanaisuutta ja kehitetään ulkoasiainhallinnolle sopivia ja hallinnollisesti kevyempiä toimintatapoja. Virtaviivaistamishankkeella ja organisaation hierarkiatasojen vähentämisellä pyritään henkilöresurssien käytön tehostamiseen ja tehokkaampaan politiikkavalmisteluun. Eteneminen jaksotetaan konkreettisiin, seurattaviin välitavoitteisiin seurannan helpottamiseksi.

Ulkoasiainministeriö hallinnoi lähes 230 miljoonan euron kiinteistöomaisuutta. Sen hyvä hoito ja arvon säilyttäminen edellyttävät säännöllistä korjausta ja kunnossapitoa.

Suomen viisumijärjestelmä uusitaan ja kytketään osaksi Schengen-viisumijärjestelmää. Viisumijärjestelmästä tulee ulkoasiainhallinnon suurin tietojärjestelmä samoin kuin Schengen-viisumijärjestelmä on EU:n suurin tietojärjestelmä.

19. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 14 800 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää muiden kuin erikseen arvonlisäverovelvollisten hallinnonalan virastojen ja laitosten tavaroiden ja palvelujen ostoihin sisältyvien arvonlisäverojen maksamiseen sekä kehitysyhteistyöhön ja Keski- ja Itä-Euroopan maiden avustamiseen käytettyjen ja kotimaasta hankittujen palvelujen ostoihin sisältyvien arvonlisäveromenojen maksamiseen.

Selvitysosa: Valtion kulutus- ja investointimenot on budjetoitu ilman arvonlisäveroa. Muille kuin erikseen verovelvollisille valtion virastoille ja laitoksille myönnetään määrärahat verottomin hinnoin. Arvonlisäverolain mukaan ministeriöiden kehitysyhteistyötä varten kotimaasta ostamat palvelut ovat arvonlisäverollisia. Jotta arvonlisäverolla ei rasiteta Suomen kehitysyhteistyötä ja Keski- ja Itä-Euroopan maiden avustamista, arvonlisäveromenot budjetoidaan erikseen. Kehitysyhteistyöstä ja lähialueyhteistyöstä aiheutuvat arvonlisäveromenot 7,8 milj. euroa on aiemmin budjetoitu momentille 28.81.(24).

2004 talousarvio	14 800 000
2003 talousarvio	7 000 000

21. (24.01.21, 99.23 ja 26) Ulkoasiainhallinnon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 171 356 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös kunniakonsulien menojen, valtion virastoille maksettavien tutkimus- ja kehittämistoiminnasta aiheutuvien kulutusmenojen sekä tutkimusapurahojen maksamiseen.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. Momentin määrärahaan sisältyy aiemmin momentille 24.99.(23) budjetoitu 6 411 000 euron sekä aiemmin momentille 24.99.(26) budjetoitu 1 918 000 euron määräraha. Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 3 800 000 euroa siirtona momentilta 24.99.21, 131 000 euroa yhden henkilön palkkaus- ja muiden menojen siirtona momentilta 25.60.21, 1 019 000 euroa 15 henkilön palkkaus- ja muiden menojen siirtona momentilta 32.10.21, 138 000 euroa yhden henkilön palkkaus- ja muiden menojen siirtona momentilta 23.02.21 sekä 2 037 000 euroa kehitysyhteistyön operatiivisten määrärahojen kasvun vaikutuksena kehitysyhteistyöhallinnon menoihin. Lisäksi määrärahan mitoituksessa on otettu vähennyksenä huomioon 82 000 euroa yhden henkilön palkkaus- ja muiden menojen siirtona momentille 28.40.21.

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon nettobudjetoitavina tuloina ulkoasiainhallinnon suoritteiden maksuista annetun asetuk-

sen (948/2001) mukaiset tulot sekä edustustojen pankkitilien korkotulot.

Menojen ja tulojen erittely €

Bruttomenot	192 356 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	13 609 000
Muut toimintamenot	178 747 000
Bruttotulot	21 000 000
Maksullisen toiminnan tulot	20 200 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	17 700 000
— muut suoritteet	2 500 000
Muut tulot	800 000
Nettomenot	171 356 000

2004 talousarvio	171 356 000
2003 lisätalousarvio	2 195 000
2003 talousarvio	159 571 000
2002 tilinpäätös	160 799 757

74. Talonrakennukset (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 4 205 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös valtiolle vuokrattujen tilojen peruskorjausluonteisten korjaus- ja muutostöiden maksamiseen.

Vuonna 2004 saa tehdä käynnissä oleviin talonrakennushankkeisiin liittyviä sitoumuksia siten, että niistä aiheutuu valtiolle menoja vuoden 2004 jälkeisille vuosille yhteensä enintään 3 364 000 euron arvosta.

Käyttösuunnitelma

Hanke	Hyöty-ala m ²	Kustannusarvio		Myönnetty €	Myönnetään €
		1 000 €	€/m ²		
1. Uudisrakennushankkeet					
Pietari	4 648	17 900	3 851	17 407 000	493 000
2. Peruskorjaushankkeet					2 797 000
3. Nimetyille hankkeille jakamaton					915 000
Yhteensä					4 205 000

2004 talousarvio	4 205 000
2003 talousarvio	7 000 000
2002 tilinpäätös	10 566 000

Vuonna 2004 saa tehdä kiinteistöjen ja huoneistojen hankkimista koskevia sopimuksia siten, että niistä aiheutuu valtiolle menoja vuoden 2004 jälkeisille vuosille yhteensä enintään 1 850 000 euron arvosta.

76. (24.01.87) Kiinteistöjen ja huoneistojen hankkiminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 1 850 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää rakennusten, huoneistojen ja tonttien ostohinnan sekä kiinteistölainojen korkojen ja kuoletusten maksamiseen.

2004 talousarvio	1 850 000
2003 talousarvio	2 364 000
2002 tilinpäätös	3 364 000

30. Kansainvälinen kehitysyhteistyö

Selvitysosa: Suomen kehityskaupoliittikan päätavoitteet ovat maailmanlaajuisen turvallisuuden lisääminen, köyhyyden vähentäminen, kansanvallan, tasa-arvon ja ihmisoikeuksien edistäminen, ympäristöuhkien torjuminen sekä taloudellisen vuorovaikutuksen lisääminen. Globaalin turvallisuuden näkökulmasta Suomen kansalliset edut ja kehitysmaiden edut näyttävät yhtäaikaista selvemmin yhteneväisinä. Maailmanlaajuisen köyhyyden vähentämiseen tähtäävällä ke-

hityspolitiikalla edistetään Suomen ulkopolitiikan tavoitteita ja vaikutetaan suomalaisten turvallisuuteen ja hyvinvointiin.

YK:n vuosituhatuippukokouksessa syksyllä 2000 hyväksytyt yhteisiin arvoihin perustuva vuosituhatulistus asettaa konkreettiset tavoitteet köyhyyden ja epätasa-arvon vähentämiseksi vuoteen 2015 mennessä. WTO:n Dohan ministerikokous, Monterreyn kehitysrahoituskonferenssi, Johannesburgin kestävä kehityksen huippukokous sekä yhteistyön harmonisointikokous Roomassa ovat vahvistaneet kansainvälisen yhteisön sitoutumista vuosituhatulistuksen tavoitteisiin. Kehitysyhteistyön tuloksellisuudelle on entistä paremmat edellytykset. Kehitysyhteistyö toimii osana laajempaa kokonaisuutta, jossa keskeisinä ovat kehitysmaiden oma sitoutuminen, kehitysrahoitus, kauppa, yksityiset investoinnit ja velkaongelman ratkaiseminen. Yhdensuuntainen toiminta eri politiikka-alueilla on köyhyyden vähentämisen perusedellytyksiä.

Vuosituhatulistuksen kehityspäämäärät ovat äärimmäisen köyhyyden ja nälän poistaminen, peruskoulutuksen ulottaminen kaikille, sukupuolten tasa-arvon edistäminen ja naisten aseman parantaminen, lapsikuolleisuuden vähentäminen, odottavien äitien terveyden parantaminen, aidsin, malarian ja muiden tautien leviämisen pysäyttäminen, ympäristön kestävä kehityksen takaaminen sekä globaalin kumppanuuden luominen kehitykseen.

Hallituksen kansainvälinen kehityspolitiikka perustuu YK:n vuosituhatulistuksen kehityspäämääriin. Ne otetaan entistä selkeämmin Suomen kehityskaupolitiikan ja kehitysyhteistyön kohdentamisen perustaksi. Pyrkimyksenä on myös, että Suomen toiminta eri politiikkalohkoilla ei ole ristiriitaista. Kansallisten toimijoiden välistä koordinaatiota on tarkoitus tehostaa eri sektoreilla.

Yhteiskunnan eri tahoja edustanut asiantuntijaryhmä valmisteli selvityksen Suomen kehitysyhteistyön tasosta ja laadusta kevään 2003 eduskuntavaalien alla. Viime vuosina kehitysyhteistyön laatua on tehostettu tavoitteiden ja sisällön järjestelmällisyyttä sekä toimintatapoja ja järjestelmiä kehittämällä. Valtioneuvoston kehitysyhteistyötä ja kehityskaasuhteita koskevat linjaukset vuosilta 1996 ja 1998 määrittelevät selkeästi toiminnan tavoitteet. Vuoden 2001 periaatepäätöksessä määritellään se, miten kehityskaupolitiikan tavoitteita toteutetaan Suomen kehitysyhteistyössä.

Tuloksellisuuden varmistamiseksi toimintaa on keskitetty harvempiin maihin ja järjestöihin sekä suurempiin kokonaisuuksiin. Toiminta perustuu kahdenvälisen, EU:n ja monenkeskisen yhteistyön entistä parempaan johdonmukaisuuteen ja täydentävyyteen. Yhteistyössä painotetaan osallistumista, jossa Suomella on omista lähtökohdistaan syntyvää lisäarvoa sekä yhteistyön koordinoimista ja harmonisointia. EU:ssa Suomi tähtää yhteisön avun laadun parantamiseen ja kehityskysymysten johdonmukaiseen huomioimiseen.

Köyhyyden vähentäminen on kehitysyhteistyön päätavoite. Suomen kehitysyhteistyöllä tuetaan köyhien maiden omia kehityssuunnitelmia. Tavoitteena on YK:n suosituksen mukaan kohdistaa 0,15 % BKT:stä vähiten kehittyneille maille. Suomen kahdenvälisen kehitysyhteistyön perustuu jo nyt maan omaan köyhyyden vähentämisstrategiaan. Myös monenkeskisten järjestöjen toiminta kohdistuu entistä selkeämmin kansallisten köyhyyden vähentämisstrategioiden toteuttamiseen. Raja monenkeskisen ja kahdenvälisen yhteistyön välillä tulee vähitellen hämärtyämään, kun maakohtaisesti kaikkien toimijoiden menettelytavat yhdenmukaistuvat ja tuki kanavoitetaan kansallisille köyhyyden vähentämisstrategioille. Tällä järjestelyllä tullaan parantamaan kehitysyhteistyön laatua ja tehokkuutta.

Sukupuolten tasa-arvoon ja naisten oikeuksiin liittyvän vaikuttavuuden lisääntyminen olennaisesti vuoteen 2007 mennessä on Suomen kehityskaupolitiikan sukupuolten tasa-arvon edistämisen strategian ja toimintaohjelman tavoite. Tavoitteen saavuttamiseksi sukupuolten välistä tasa-arvoa edistetään kehityskaupolitiikan kaikilla osa-alueilla. On myös selvää, että kestävä kehitys ei voi tapahtua, ellei ihmisille ole turvattu heidän kansalaisuuteen perustuvia, poliittisia, sivistyksellisiä, taloudellisia ja sosiaalisia ihmisoikeuksiaan. Hyvän hallinnon edistäminen ja kor-

ruption ehkäiseminen ovat myös välttämättömiä kestäväen kehityksen edellytyksiä.

Kehitysyhteistyön toimeenpanossa pyritään hyödyntämään suomalaista osaamista sekä vaikuttaa aktiivisesti Suomen tavoitteiden edistämiseksi. Vaikuttaminen edellyttää myös riittäviä hallinnollisia voimavaroja ja osaavaa henkilöstöä.

Suomen kehitysyhteistyön parlamentaarista seuranta, osallistumista ja ohjausta vahvistetaan. Kehitysyhteistyön tuloksia seurataan aktiivisesti ja ne tuodaan näkyvästi päättäjien ja kansalaisten tietoon. Kehitysyhteistyö on pitkäjänteistä toimintaa ja arvioita sen vaikuttavuudesta voidaan usein tehdä vasta pitemmällä seurantajaksolla. Kehitysyhteistyön vaikuttavuuden arviointiin pidemmällä aikavälillä ja vuositasolla kiinnitetään jatkossa enemmän huomiota.

Kehitysyhteistyön arvioidaan olevan tässä talousarvioesityksessä noin 0,37 % BKTL:sta. Hallitus kasvattaa kehitysyhteistyömäärärahoja tavoitteena nostaa niiden osuus 0,7 prosenttiin BKTL:sta vuoteen 2010 mennessä yleinen talouskehitys kuitenkin huomioon ottaen.

Kehitysyhteistyömäärärahoja lisätään vuosituhatjulistuksen kehityspäämäärien mukaisesti erityisesti peruskoulutukseen, terveyssektorille, HIV/AIDS:in ehkäisyyn, ruokaturvan, maaseutukehityksen ja maatalouden tukeen, vesi- ja sanitaatioalalle sekä ympäristöstä huolehtimiseen. Eriytyisen tärkeää on edistää naisten ja tyttöjen asemaa sekä ihmisoikeuksia.

Talousarvion puitteissa valtioneuvosto tekee erillisen päätöksen kunakin vuonna seuraavien vuosien toimintaa ohjaavien monenkeskisen ja maa- ja aluekohtaisen kehitysyhteistyön myöntö- ja sopimusvaltuuksien kohdentamisesta.

Julkisen kehitysavun määrärahat ja maksatukset (milj. euroa) sekä maksatusten %-osuus BKTL:sta

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Määrärahat yhteensä	333,4	348,4	373,9	401,6	421,2	452,0	479,2	506,8
Maksatukset	315,6	330,5	356,3	390,9	402,4	434,4	494,9 ¹⁾	
%-osuus BKTL:sta	0,33	0,32	0,31	0,33	0,31	0,32	0,35	

¹⁾ ennakkotieto

Valtion kehitysyhteistyömenot v. 2004 pääluokittain	milj. €
Luvussa 24.30	412,155
Ulkoasiainministeriön hallinnonalan muissa luvuissa	41,051
Sisäasiainministeriön hallinnonalalla	0,427
Valtiovarainministeriön hallinnonalalla	68,702
Opetusministeriön hallinnonalalla	0,486
Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla	1,068
Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalla	0,222
Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalalla	1,000
Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla	1,801
Työministeriön hallinnonalalla	15,113
Ympäristöministeriön hallinnonalalla	3,529
Yhteensä	545,554

66. Varsinainen kehitysyhteistyö (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 409 955 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää käyttösuunnitelmasa yksilöidystä käyttötarkoituksista aiheutuviin menojen maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää aikaisemmin myönnettyjen valtuuksien nojalla tapahtuviin maksatuksiin ja vuoden 2004 kuluessa sovittavien maksujärjestelyjen aiheuttamiin menoihin.

Määrärahaa saa käyttää myös kehitysyhteistyöhallinnon menojen maksamiseen, kun ne aiheutuvat henkilökunnan koulutuksesta sekä kohdemaihin ja kohdemaissa tehtävistä kehitysyhteistyöhallinnon virkamatoista sekä toimistoautomaatiikan hankinnasta sekä kehitysyhteistyöhankkeisiin liittyvien asiantuntijapalkkioiden maksamisesta. Humanitaariseen apuun tarkoitettuja määrärahoja saa käyttää myös muiden kuin kehitysmaiden avustamiseen. Momentin määrärahoista veloitetaan valtion virastojen ja laitosten osallistumisesta kehitysyhteistyöhön annetussa laissa (382/1989) tarkoitettuista kehitysyhteistyötehtävistä virastolle tai laitokselle aiheutuvat kustannukset. Momentilta voidaan myöntää valtionavustusta.

Käyttösuunnitelma €

1. Monenkeskinen kehitysyhteistyö	109 000 000
2. Maa- ja aluekohtainen kehitysyhteistyö	128 000 000
3. Euroopan kehitysrahasto	40 000 000
4. Maittain kohdentamaton kehitysyhteistyö	29 700 000
5. Humanitaarinen apu	41 500 000
6. Kehitysyhteistyön suunnittelu ja tukitoiminnot sekä kehityspoliittinen tiedotus	6 550 000
7. Kehitysyhteistyön evaluointi ja sisäinen tarkastus	850 000
8. Tuki kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyölle, Kehitysyhteistyön Palvelukeskukselle (KePa) ja kehitysyhteistyötiedotukselle	44 355 000
9. Korkotuki	10 000 000
Yhteensä	409 955 000

Vuoden 2004 aikana saa tehdä uusia kehitysyhteistyösopimuksia ja antaa sitoumuksia, joista aiheutuu menoja vuoden 2004 jälkeisille vuosille yhteensä enintään 385 000 000 euron arvosta.

Myöntö- ja sopimusvaltuuksien jakautuminen €

1. Monenkeskinen kehitysyhteistyö	166 000 000
2. Maa- ja aluekohtainen kehitysyhteistyö	134 000 000
3. Euroopan kehitysrahasto	-
4. Maittain kohdentamaton kehitysyhteistyö	12 500 000
5. Humanitaarinen apu	-
6. Kehitysyhteistyön suunnittelu ja tukitoiminnot sekä kehityspoliittinen tiedotus	4 500 000
7. Kehitysyhteistyön evaluointi ja sisäinen tarkastus	-
8. Tuki kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyölle, Kehitysyhteistyön Palvelukeskukselle (KePa) ja kehitysyhteistyötiedotukselle	40 000 000
9. Korkotuki	28 000 000
Yhteensä	385 000 000

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon kehitysyhteistyön hallintoresurssien lisääminen samassa suhteessa kuin kehitysyhteistyön kokonaismäärärahat kasvavat. Kehitysyhteistyön hallinnon ja operatiivisten määrärahojen suhde pysyy samana kuin aikaisempina vuosina sillä operatiivisten määrärahojen lisäyksestä 5 % on ohjattu toimintameno määrärahoihin.

Käyttösuunnitelman kohdan 6. Kehitysyhteistyön suunnittelu ja tukitoiminnot sekä kehityspoliittinen tiedotus nimi vaihdetaan ulkoasiainministeriön organisaatiouudistuksesta johtuen.

Valtuuksien perusteella tehdyistä ja tehtävistä myöntöpäätöksistä aiheutuvat menot (milj. euroa)

	2004	2005	2006	2007	Myöhemmille vuosille yhteensä
Ennen vuotta 2003 myönnetyt valtuudet ¹⁾	227,8	125,8	99,1	105,7	226,1
Vuonna 2003 myönnetyt valtuudet	98,2	123,9	59,8	18,0	14,5
Vuonna 2004 myönnetyt valtuudet	-	84,8	124,1	90,6	85,5
Yhteensä	326,0	334,5	283,0	214,3	326,1

¹⁾ luvussa mukana v. 2000 lisätalousarvion EKR-valtuus

1. Monenkeskinen kehitysyhteistyö

Käyttökohteeseen ehdotetaan määrärahoja 109 000 000 euroa sekä uusia myöntö- ja sopimusvaltuuksia vuoden 2004 jälkeisille vuosille yhteensä 166 000 000 euroa.

Suomi tukee YK:n operatiivisia kehitysjärjestöjä sekä kansainvälisiä kehitysrahoituslaitoksia. YK-järjestöjen perusrahoituksen sekä kehitysrahoituslaitosten pääoma- ja rahastomaksujen suorittamisen lisäksi Suomi on myös mukana aktiivisena, tavoitteellisena vaikuttajana, kehityskumppanina ja asiantuntijana kaikessa monenkeskisessä yhteistyössään sekä sen arvioinnissa.

YK:n operatiivisista kehitysjärjestöistä Suomi tukee YK:n kehitysohjelmaa (UNDP), YK:n lastenrahastoa (UNICEF), YK:n väestörahastoa (UNFPA) ja Maailman elintarvikeohjelmaa (WFP) sekä UNDP:n alaista YK:n naisten kehitysrahastoa (UNIFEM). Järjestöjen toiminta perustuu jäsenmaiden vapaaehtoisiin avustuksiin.

Lisäksi tuetaan kansainvälisiä tutkimuslaitoksia ja ohjelmia, jotka vastaavat Suomen kehitysyhteistyön painotuksia. Tukea saavat mm. Maailman terveysjärjestön (WHO) kehitysohjelmat, YK-järjestöjen AIDS-ohjelma (UNAIDS) sekä YK:n sosiaalisen kehityksen tutkimusohjelma (UNRISD).

Suomen hallituksen ja YK-yliopiston 4.2.1984 allekirjoittaman WIDER-instituutin isäntämaasopimuksen mukaan Suomen pysyviin velvoitteisiin kuuluu antaa instituutin käyttöön toimitilat ja johtajan asunto.

Suomen tukemat kansainväliset kehitysrahoituslaitokset ovat Maailmanpankkiryhmään

kuuluva Kansainvälinen kehitysjärjestö IDA, alueelliset kehitysrahoituslaitokset Aasian kehityspankkiryhmä, Afrikan kehityspankkiryhmä ja Latalalaisen Amerikan kehityspankki, YK:n alainen Kansainvälinen maatalouden kehittämISRahasto IFAD sekä pohjoismaiset kehitysrahastot Pohjoismaiden kehitysrahasto NDF ja NORSAD.

Pääoma- ja rahastomaksujen lisäksi Suomi on luonut kehitysrahoituslaitosten kanssa strategisia kumppanuusohjelmia. Tukea saavat myös kansainvälisten maataloustutkimuslaitosten konsultatiiviryhmään (CGIAR) kuuluvat eräät tutkimuslaitokset. Suomi tukee myös kansainvälistä Maailmanpankin koordinoimaa velkahelpotusohjelmaa, joka on tarkoitettu raskeimminkin velkaantuneille köyhille kehitysmaille (HIPC).

2. Maa- ja aluekohtainen kehitysyhteistyö

Käyttökohteeseen ehdotetaan määrärahoja 128 000 000 euroa sekä uusia myöntö- ja sopimusvaltuuksia vuoden 2004 jälkeisille vuosille yhteensä 134 000 000 euroa.

Suomi on keskittänyt kahdenvälisestä kehitysyhteistyötään köyhimpiin kehitysmaihin. Valtaosa Suomen kahdenvälisestä yhteistyöstä kohdennetaan pitkäaikaisen yhteistyön maihin, jotka ovat kaikki joko vähiten kehittyneitä tai matalan tulotason maita.

Yhteistyömaiden erityispiirteet ja maakohdainten köyhyyden syiden ymmärtäminen ovat perustana painotuksille yhteistyöohjelmissa ja yhteistyö perustuu maan omaan köyhyyden vähentämisstrategiaan. Osallistuminen köyhyyden vähentämisstrategioiden toteutukseen ja arviointiin sekä vaikuttaminen niiden puit-

teissa käytävän vuoropuhelun kautta avunantaj yhteisön osana tarkoittaa siirtymistä yksittäisistä hankkeista laajempien ohjelmien yhdenmukaiseen hallintoon ja yhteisrahoitukseen.

Hallitusten välinen hanke- ja ohjelmamuotoinen yhteistyö kohdistetaan kussakin pitkäaikaisessa yhteistyömaassa korkeintaan kolmelle sektorille tai kolmeen kehitysohjelmaan. Kaikkien pitkäaikaisen yhteistyömaiden osalta ohjelmien arvioidaan jatkuvan poliittisen vuoropuhelun kautta sekä yhteistyöneuvotteluissa. Kontaktipintaa pyritään kehittämään myös hallituksen ulkopuolelle. Maavalintoja seurataan jatkuvasti ja systemaattisesti luotujen kriteerien perusteella ja ohjelmien kokoa koskevat johtopäätökset tehdään resurssikysymykset huomioonottaen.

Suomen pitkäaikaiset yhteistyömaat ovat Vietnam, Mosambik, Nepal, Etiopia, Tansania, Nicaragua, Kenia jaambia. Mosambikissa ja Vietnamissa yhteistyöohjelmaa voidaan merkittävästi kasvattaa. Yhteistyö jatkuu normaalisti Tansaniassa, Etiopiassa ja Nepalissa. Kenian, Nicaraguan ja Gambian kohdalla tilanteet ovat muuttuneet, ja siltä pohjalta tarkastellaan mahdollisuuksia lisätä yhteistyötä, kuitenkin kunkin maan tilannetta tarkasti seuraten. Keskitulotasomaihin kuuluvissa Egyptissä, Namibiassa ja Perussa luovutaan pitkäaikaisesta kahdenvälisestä lahjamuotoisesta hanke yhteistyöstä viiden vuoden aikana ja siirrytään käyttämään pääosin muita yhteistyöinstrumentteja. Niiden osalta valmistellaan siirtymästrategioita. Koeluonteista toimintaa on vuoden 2001 periaatepäätöksen pohjalta meillä Hondurasissa ja Burkina Fasossa.

Muiden yhteistyömaiden kanssa toimitaan määräraikaisesti tai keskitytään temaattisiin ohjelmiin pääsääntöisesti muilla yhteistyöinstrumenteilla kuin hallitusten välisillä yhteistyöhankkeilla ja -ohjelmilla. Osallistumisen tavoitteet, sisältö ja kesto määritellään kussakin maassa tapauskohtaisesti. Menettelytavat mahdollistavat mukanaolon Suomen ulkopoliittisten tavoitteiden kannalta keskeisissä prosesseissa. Etelä-Afrikassa, Palestiinan itsehallintoalueilla, Länsi-Balkanilla, Itä-Timorilla ja Afganistanissa on määräraikaista yhteistyötä.

Alueellisella yhteistyöllä tuetaan kehitysprosesseja, joihin useat yhteistyömaat osallistuvat samanaikaisesti. Erityisesti tuetaan alueellista integraatiota ja turvallisuutta. Suomi tukee alueellista yhteistyötä SADC-alueella, Itä-Afrikassa, Keski-Amerikassa, Mekong-alueella, Välimeren alueella ja Keski-Aasiassa.

Määrärahaa voidaan käyttää myös Suomen suurlähetystöjen tai kiertävien suurlähettiläiden hallinnoimaan paikalliseen yhteistyöhön, ensisijaisesti paikallisten kansalaisjärjestöjen toteuttamiin hankkeisiin.

3. Euroopan kehitysrahasto

Käyttökohteeseen ehdotetaan määrärahoja 40 000 000 euroa.

Euroopan yhteisöllä on yhteistyötä lähes kaikkien kehitysmaiden kanssa ja se on yksi suurimmista yksittäisistä lahja-avun antajista. Suuruutensa takia se on merkittävä toimija kansainvälisissä prosesseissa. Euroopan yhteisön panos avunantajana vuosituhatjulistuksen päämäärien saavuttamiseksi on huomattava. Cotonoun sopimus ja sitä edeltänyt Lomé'n sopimus luo puitteet yhteisön toiminnalle Afrikan, Karibian ja Tyynen valtameren maissa.

Suomi osallistuu Lomé'n sopimuksen rahoittamiseen maksamalla osuutensa 8. Euroopan kehitysrahastoon (EKR) sekä varautumalla Cotonoun sopimuksen aiheuttamiin maksuksiin. Vuoden 2004 maksatusten on arvioitu olevan 40 000 000 euroa. Suomi toimii Lomé'n sopimukseen liittyvän EU:n jäsenvaltioiden sisäisen rahoitussopimuksen mukaisesti takaajana Euroopan investointipankin (EIP) AKT-maille myöntämässä lainoissa. Lainojen takausvastuu jakaantuu EU:n jäsenvaltioiden kesken niiden EIP:iin tekemien pääomasijoitusten suhteessa. Määrärahaa voidaan käyttää myös tähän tarkoitukseen. Jäsenmaat eivät kuitenkaan ole tähän mennessä joutuneet maksamaan takuita.

4. Maittain kohdentamaton kehitysyhteistyö

Käyttökohteeseen ehdotetaan määrärahoja 29 700 000 euroa sekä uusia myöntö- ja sopimusvaltuuksia vuoden 2004 jälkeisille vuosille yhteensä 12 500 000 euroa.

Määrärahoja käytetään konfliktien ehkäisyyn, hallintaan ja jälleenrakennukseen. Mää-

rärahoja voidaan myös ohjata kansainvälisten ja kehitysmaiden järjestöjen ja laitosten, erityisesti kansainvälisten kansalaisjärjestöjen ja YK:n erityisjärjestöjen kautta temaattisesti Suomen kehitysmaapolitiikan linjauksen kanalta tärkeisiin toimintoihin.

Määrärahoja käytetään rahoittamaan suomalaisten asiantuntijoiden työskentelyä kansainvälisissä järjestöissä. Lisäksi osa määrärahasta varataan varainhoitovuoden aikana ilmeneviin ennakoimattomiin tarpeisiin, kuten esim. siviilikriisinhallintaan kehitysmaissa. Suomi jatkaa myös osallistumistaan humanitaariseen miinanraivaukseen.

5. Humanitaarinen apu

Käyttökohteeseen ehdotetaan määrärahoja 41 500 000 euroa.

Humanitaarisen avun tarkoituksena on avustaa ihmisiä, jotka erilaisten luonnonkatastrofiin, kriisien tai aseellisten konfliktien johdosta ovat humanitaarisen avun tarpeessa. Avun perustavoite on ihmishenkien pelastaminen, inhimillisen hädän lievittäminen ja kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ihmisten avustaminen.

Äärimmäinen köyhyys sekä ympäristön tilan huononeminen altistavat yhä enemmän ihmisiä sekä konflikteille että luonnononnettomuuksille. Kaikkein hädänalaisimmassa asemassa olevien avustamiseen tarkoitettun humanitaarisen avun tarve on kasvava.

Humanitaarista apua varten varatuilla määrärahoilla pyritään tukemaan kriisialueiden väestöä välittömässä jälleenrakennustyössä ja katastrofivalmiuksien parantamisessa. Apua annetaan puolueettomuuden, tasapuolisuuden ja humanisuuden periaatteita noudattaen. Avustustoiminta tapahtuu pääsääntöisesti vastaanottavan maan viranomaisten suostumuksella, maan kulttuuriperinteitä ja tapoja kunnioittaen.

Suomi kanavoi humanitaarista apua kansainvälisten ja kotimaisten humanitaaristen avustajajärjestöjen kautta. Suurin osa avusta annetaan ns. kohdennettuina avustuksina tietyille kriisialueille ja kohderyhmille. Humanitaarisen avun määrärahoista maksetaan lisäksi yleisavustukset YK:n pakolaisjärjestölle (UNHCR), palestiinalaisia pakolaisia avusta-

valle UNRWA:lle ja Punaisen Ristin Kansainväliselle Komitealle (ICRC).

6. Kehitysyhteistyön suunnittelu ja tukitoiminnot sekä kehityspoliittinen tiedotus

Käyttökohteeseen ehdotetaan määrärahoja 6 550 000 euroa sekä uusia myöntö- ja sopimusvaltuuksia vuoden 2004 jälkeisille vuosille yhteensä 4 500 000 euroa.

Ulkoasiainministeriön kehityspoliittinen osasto suunnittelee, ohjaa ja seuraa Suomen kehityspoliittikkaa ja kehitysyhteistyötä. Se toimii myös kehitysyhteistyön instrumenttien kehittäjänä ja osaamiskeskuksena.

Määrärahalla teetetään tutkimuksia kehitysyhteistyön strategisen kokonaissuunnittelun tueksi sekä rahoitetaan kehitysmaatutkimusta yhteistyössä Suomen Akatemian sekä kansainvälisten tutkimuslaitosten kanssa. Muita rahoitettavia toimintoja ovat kehitysyhteistyön valmennus ja henkilökuntakoulutus, kehitysyhteistyötä tukeva tietohallinto sekä toimialakohtainen kehittämistyö. Määrärahaa käytetään myös kehityspoliittiseen tiedotukseen.

7. Kehitysyhteistyön evaluointi ja sisäinen tarkastus

Käyttökohteeseen ehdotetaan määrärahoja 850 000 euroa.

Kehitysyhteistyön strategista ohjausta pyritään terävöittämään. Jotta tämä olisi mahdollista, yhteistyön vaikuttavuuden arviointiin on kiinnitettävä enemmän huomiota.

Evaluoinnin ja sisäisen tarkastuksen tavoitteena on kehitysyhteistyön laadun parantaminen ja menettelytapojen kehittäminen. Ne ovat keskeisiä hallinnon ja päätöksenteon välineitä niin nykyisen toiminnan ohjaamisessa kuin uuden suunnittelussa. Toisaalta evaluointi ja sisäinen tarkastus antavat muillekin tahoille, kuten eduskunnalle, veronmaksajille ja yhteistyömaiden viranomaisille mahdollisuuden muodostaa käsityksen kehitysyhteistyön vaikutuksista, tuloksellisuudesta, tehokkuudesta ja kestävydestä.

Evaluatiot voivat kohdistua yksittäisiin hankkeisiin tai ohjelmiin, eri apumuotoihin, kokonaisiin maaohjelmiin tai toimintaan tietyllä sektorilla. Kaikki evaluatiot teetetään ul-

kopuolisilla, riippumattomilla asiantuntijoilla tai konsulttiyrityksillä. Vuonna 2004 on tarkoitus suorittaa 6—8 evaluaatiota myöhemmin vahvistettavan toimintasuunnitelman pohjalta.

Sisäisen tarkastuksen tarkoituksena on puolestaan tuottaa tietoa taloudenhoidon ja muun toiminnan taloudellisesta tarkoituksenmukaisuudesta ja laillisuudesta. Sen tehtävänä on arvioida hallintojärjestelmään, toimintaan ja tietojärjestelmiin liittyviä riskejä, jotka saattavat liittyä mm. tiedon luotettavuuteen, toiminnan taloudellisuuteen ja tehokkuuteen, varojen turvaamiseen sekä lakien, normien ja sopimusten noudattamiseen. Vuonna 2004 jatketaan systemaattista hankkeiden ja ohjelmien tarkastamista sekä pyritään tukemaan kehitysmaiden omaa toimintaa kehitysavun tarkastettavuuden kehittämisessä.

8. Tuki kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyölle, Kehitysyhteistyön Palvelukeskukselle (KePa) ja kehitysyhteistyötiedotukselle

Käyttökohteeseen ehdotetaan määrärahoja 44 355 000 euroa sekä uusia myöntö- ja sopimusvaltuuksia vuoden 2004 jälkeisille vuosille yhteensä 40 000 000 euroa.

Kansalaisyhteiskunnan näkökulman esiin nostaminen kaikissa Suomen tukemissa kehitysprosesseissa tulee turvata. Vakiintuneiden kansalaisjärjestöjen osaaminen nähdään yhä merkittävämpänä potentiaalina myös hallitusten välisessä kehitysyhteistyössä. Yhteistyömuotoja pyritään kehittämään ja monipuolistamaan.

Määrärahalla tuetaan pääasiassa suomalaisten kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyöhankkeita, joiden avulla pyritään edistämään yhteisön omaehtoisuuteen ja oma-aloitteisuuteen perustuvaa kansalaistoimintaa kestävien kehitysvaikutusten aikaansaamiseksi sekä luomaan ja vahvistamaan kansanvallan perusrakenteita. Samalla tarjotaan mahdollisuus omakohtaisen, kehitysmaita ja kehitysyhteistyötä koskevan tiedon ja kokemuksen saamiseen. Toiminta edistää myös kansalaiskeskustelua kehitysyhteistyöstä.

Myönnettäessä määrärahaa suomalaisten kansalaisjärjestöjen hanketukeen omarahoitusosuuden tulee olla vähintään 20 % hankkeen

kokonaiskustannuksista, josta korkeintaan puolet voi olla erikseen hyväksyttävällä tavalla laskettua vapaaehtoistyötä. Vammaishankkeissa, tiedotushankkeissa sekä järjestöjen yhteenliittymien toteuttamissa hankkeissa omarahoitusosuus voi olla vähäisempi.

Määrärahaa käytetään myös Kehitysyhteistyön Palvelukeskuksen (KePa) tukemiseen. Kehityshankkeiden ja tiedotustoiminnan ohella KePa:n toiminta keskittyy suomalaisten ja kehitysmaiden omien kansalaisjärjestöjen yhteistyön kehittämiseen sekä yleensä kansalaisjärjestöjen neuvonta- ja palvelutoimintaan. Lisäksi määrärahaa voidaan käyttää kansalaisjärjestöjen yhteenliittymien, kuten säätiöiden, toimintaan, jonka tarkoituksena on kehitysmaiden kansalaistoiminnan tukeminen.

Avustuksia myönnetään vuosittain myös kansalaisjärjestöjen kotimaassa harjoittamaan tiedotustoimintaan.

9. Korkotuki

Käyttökohteeseen ehdotetaan määrärahoja 10 000 000 euroa. Lisäksi ehdotetaan, että uusia korkotukiluottoja saa vuonna 2004 myöntää niin, että korkotuki on enintään 28 000 000 euroa.

Korkotukiluotoilla tuetaan kehitysmaiden pyrkimyksiä taloudelliseen kasvuun ja sosiaaliseen kehitykseen. Edellytys korkotukiluottojen myöntämiselle on hankkeiden myönteiset kehitysvaikutukset. Korkotukiluottojen käyttökohteita on tarkoitus laajentaa ottaen huomioon OECD:n vientiluottoja ja korkotukiluottoja koskeva ns. konsensus sopimus, jonka tavoitteena on rajoittaa rahoitusehdoilla tapahtuvaa epätervettä kilpailua ja kehitysyhteistyövarojen käyttöä tähän tarkoitukseen.

Määrärahaa käytetään korkotuen maksamiseen ja sen lisäksi myös jo myönnettyjen luottojen käytön seurantaan ja valvontaan, uusien hanke-ehdotusten arviointiin sekä muuhun hanke-, sektori- ja maatason valmisteluun. Määrärahaa voidaan käyttää myös erityisissä tapauksissa luottoon liittyvän takuumaksun tukemiseen.

Suoritetun evaluoinnin pohjalta korkotuki-instrumenttia tullaan edelleen kehittämään.

Sen pohjalta tulee määräytymään määrärahojen tuleva taso.

2004 talousarvio	409 955 000
2003 talousarvio	371 246 000
2002 tilinpäätös	366 739 000

67. *Taloudellinen, teollinen ja teknologinen yhteistyö kehitysmaiden kanssa (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 2 200 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää taloudelliseen, teolliseen ja teknologiseen yhteistyöhön kehitysmaiden kanssa. Vuonna 2004 saa tehdä edellä mainittua yhteistyötä koskevia sopimuksia enintään 2 600 000 euron arvosta.

2004 talousarvio	2 200 000
2003 talousarvio	2 200 000
2002 tilinpäätös	1 405 978

50. Lähialueyhteistyö

Selvitysosa: Suomen lähialueyhteistyötä toteutetaan hallituksen lähialueministerivaliokunnan vuonna 2000 hyväksymän lähialuestrategian pohjalta. Suomen lähialueyhteistyön keskeinen tavoite on poliittisen ja taloudellisen muutosprosessin tukeminen lähialueilla. Pyrkimyksenä on edistää vakautta, hyvinvointia, tasa-arvoa ja yhteiskuntarauhaa. Suomeen haitallisesti kohdistuvia ilmiöitä, kuten ympäristö- ja ydinturvariskejä sekä järjestäytyneen rikollisuuden ja tartuntatautien leviämistä, pyritään lievittämään ja ehkäisemään. Yhteistyöllä pyritään myös edistämään kauppaa ja talouselämän etuja.

Lähialueyhteistyön pääkohdealueet ovat Euroopan unionin poliittisen linjauksen määrittelemällä pohjoisen ulottuvuuden alueella, erityisesti Luoteis-Venäjällä. Virossa, Latviassa ja Liettussa yhteistyötä toteutetaan hallituksen lähialueministerivaliokunnan vuonna 2002 hyväksymien suuntaviivojen mukaisesti. Rahoitusta kohdennettaessa otetaan huomioon EU:n pohjoisen ulottuvuuden tavoitteet, Suomen kansalliset edut sekä kohdealueiden kokonaisvaltaiset tarpeet. Tavoitteena ovat laajemmat, monivuotiset ja tarvittaessa monisektoriset ohjelmat. Hankekohtaisesti tärkeistä syistä voidaan rahoitusta ohjata myös muille KIE- ja IVY-maille sekä muillekin Venäjän alueille. Kansalaisjärjestötoimintaa tuetaan demokratiaa ja tasa-arvoa vakiinnuttavana instrumenttina.

Suomen lähialueyhteistyötuki Venäjälle keskitetään demokratian vakiinnuttamiseen ja oikeusvaltion kehittämiseen, hallinnon ja lainsäädännön uudistamiseen sekä talousuudistuksen tukemiseen, ympäristö- ja ydinturvariskien vähentämiseen sekä turvallisuuden edistämiseen. Erityistä huomiota kiinnitetään sosiaali- ja terveyssektorilla tartuntatautien leviämisen ehkäisemiseen.

Suomen ja Baltian maiden välinen lähialueyhteistyö muuttuu normaaliksi EU-maiden väliseksi kanssakäymiseksi ja määräraha pienenee 4,9 milj. euroa eli Baltian maiden saamien avustusten verran. Nykymuotoinen lähialueyhteistyö pyritään saattamaan hallitusti loppuun.

Monenkeskisessä yhteistyössä hyödynnetään kansainvälisten rahoituslaitosten ja järjestöjen sekä EU:n rahoitusohjelmien ja pohjoismaisten instituutioiden rahoitusmahdollisuuksia. Pääpaino on osallistumisessa yhteisrahoitushankkeisiin kansainvälisten rahoituslaitosten kanssa ympäristö-, ydinturva-, sosiaali- ja terveys- sekä energiasektoreilla ja hallinnon kehittämisessä. Yhteisrahoitushankkeiden lisäksi lähialueyhteistyön rahoitusta suunnataan teknisen avun rahastoihin ja asiantuntijatoimintaan kansainvälisissä rahoituslaitoksissa.

Hallitusohjelman mukaisesti osallistutaan Itämeren suojeluun Pietarin lounaisen jätevedenpuhdistamon rakentamisen loppuunsaattamisella. Luoteis-Venäjän ympäristö- ja ydinjäteinvestoin-

tien rahoittamiseksi Suomi osallistuu pohjoisen ulottuvuuden ympäristökumppanuusrahoitukseen, jossa yhdistetään EU:n, kansainvälisten rahoituslaitosten ja yksittäisten avunantajien voimavarat. Kansainvälisen ilmastopimuksen toimeenpanoa edistävien ns. Kioton mekanismien kokeiluvaihetta Suomen lähialueilla jatketaan.

Lähialueyhteistyö on siirtymäajan toimintaa, joka päättyy aikanaan. Baltian maiden liittyessä Euroopan unionin jäseniksi siirrytään Suomen ja Baltian maiden välisessä yhteistyössä normaaliin EU-maiden väliseen yhteistyöhön. Venäjän osalta Suomi varautuu jatkamaan yhteistyön taloudellista tukemista vielä useiden vuosien ajan, kuitenkin asteittain supistuen.

Suomi on vuoden 2003 loppuun mennessä sitoutunut toimintaohjelmansa puitteissa Keski- ja Itä-Euroopan, Venäjän ja muiden IVY-maiden taloudellisen ja poliittisen muutosprosessin edistämiseen yhteensä noin 1 100 milj. eurolla, josta valtion talousarvion kautta kanavoidun lahja-avun osuus on noin 635 milj. euroa.

Keski- ja Itä-Euroopan, Venäjän ja muiden IVY-maiden avustamiseen tarkoitetut voimavarat (milj. euroa)

	1990—							
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Yht.
Lahja-apu								
Päälukot yhteensä	274,3	34,4	34,8	35,1	35,3	39,2	34,7	487,8
Suomen osuus EBRD:n osakepääomasta	37,6	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	58,6
Baltian investointiohjelma	13,8	1,5						15,3
FINNFUNDin osakepääoman korottaminen	5,0							5,0
Puolan velan anteeksianto	68,1							68,1
Lahja-apu yhteensä	398,8	39,4	38,3	38,6	38,8	42,7	38,2	634,8
Luotot								
Rakennesopeutusluotot	115,7							115,7
G-24 maksutaseluotot	45,6							45,6
FINNFUND-luotot	26,6	3,0	1,9	3,7	1,6	2,5	2,5	41,8
Luotot yhteensä	187,9	3,0	1,9	3,7	1,6	2,5	2,5	203,1
Takuut								
Takuut humanitaarisen avun toimituksiin	41,4							41,4
EBRD:n takuupääoma	95,7	96,9						192,6
Baltian investointiohjelman takuuosuus	11,2							11,2
Takuut Baltian energiasektorille	16,8							16,8
Takuut yhteensä	165,1	96,9						262,0
Yhteensä	751,8	139,3	40,2	42,3	40,4	45,2	40,7	1 099,9

Lahja-avun jakautuminen pääluokittain (milj. euroa)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Pääluokka 24	26,7	31,4	29,7	30,4	31,2	35,3	30,3	25,4
Pääluokka 25	0,1		0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Pääluokka 26	0,3							
Pääluokka 27			0,5	0,5	0,5	0,5	1,0	0,2
Pääluokka 28	1,2	1,1	1,1	1,1	0,6	0,6	1,2	1,2
Pääluokka 29	1,1	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5
Pääluokka 30	1,7	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,4
Pääluokka 31	1,7	1,5	1,2	1,1	1,1	1,1	0,7	0,7
Pääluokka 32			0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Pääluokka 33			0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,1
Pääluokka 34	0,7	0,4	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Pääluokka 35	3,4	3,9	3,5	3,3	3,3	3,1	3,1	3,1
Yhteensä	36,9	39,4	38,3	38,6	38,8	42,7	38,2	32,4

Vuodesta 1997 lähialueyhteistyömäärärahat on pääosin keskitetty ulkoasiainministeriön pääluokkaan. Sektoriministeriöiden vastuulla ovat normaalit kansainväliseen yhteistyöhön käytettävät hallintomenot, virkamiesvaihto, korkeakoulujen välinen yhteistyö sekä pienimuotoiset seminaari- ja koulutushankkeet.

Vuonna 2004 ehdotetaan momentille 24.50.66 Lähialueyhteistyö 10 milj. euron sopimuksenteokvaltuuksia.

66. Lähialueyhteistyö (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 25 374 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kahdenvälisen ja monenkeskisten hankkeiden suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin rahoittamiseen Venäjän federaatiossa, Baltian maissa hallituksen vuonna 2002 hyväksymien suuntaviivojen mukaisesti ja kotimaisten sekä kansainvälisten rahoituslaitosten ja järjestöjen yhteydessä toimivien Keski- ja Itä-Euroopan maiden kehitystä tukevien investointi-, teknisen avun ja muiden rahastojen tukemiseen sekä näiden rahastojen toteuttamien hankkeiden rahoittamiseen. Määrärahaa saa käyttää lähialuestrategian mukaisesti ja EU:n pohjoisen ulottuvuuden kannalta tärkeisiin hankkeisiin sekä Suomelle ulko- ja kauppapoliittisesti tärkeisiin monenkeskisiin ja kahdenvälisiin hankkeisiin myös muissa KIE- ja IVY-maissa.

Määrärahaa saa käyttää myös kansainvälisissä järjestöissä ja rahoituslaitoksissa sekä koh-

demaissa toimivista asiantuntijoista johtuvien menojen rahoittamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös edellä mainittuun toimintaan liittyvien valtion kulutusmenojen maksamiseen sekä muille valtion virastoille maksettavien lähialuehankkeista aiheutuvien kulutusmenojen maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös enintään viittä henkilötyövuotta vastaavan henkilömäärän palkkaamiseen määräaikaiseen työsopimussuhteeseen lähialueyhteistyön koordinointiin, hankevalmisteluun, yhteisrahoitukseen, arviointiin ja hallintoon sekä sen kehittämiseen liittyviin asiantuntijatehtäviin. Momentilta voidaan myöntää valtionavustusta.

Vuoden 2004 aikana saa tehdä Keski- ja Itä-Euroopan, Venäjän ja muiden IVY-maiden avustamista koskevia sopimuksia ja antaa sitoumuksia, joista aiheutuu menoja vuoden 2004 jälkeisille vuosille yhteensä enintään 10 000 000 euron arvosta.

*Selvitysosa:***Valtuuksien perusteella tehdyistä ja tehtävistä myöntöpäätöksistä arvioidut menot (milj. euroa)**

	2004	2005	2006	2007
Ennen vuotta 2003 myönnettyt valtuudet	11,7	6,0	3,3	
Vuonna 2003 myönnettyt valtuudet	5,0	5,0	5,0	
Vuonna 2004 myönnettyt valtuudet		4,0	3,0	3,0
Yhteensä	16,7	15,0	11,3	3,0

Määrärahasta 1,2 milj. euroa on tarkoitus käyttää kansalaisjärjestöjen yhteishankkeiden tukemiseen lähialueilla.

Suomen rajoitettujen resurssien takia on tarkoituksenmukaista pyrkiä yhteisrahoitushankkeisiin kansainvälisten rahoituslaitosten ja järjestöjen kanssa, jotka suunnittelevat maissa useampivuotisia luotto- ja kehityshankkeita. Määrärahasta enintään puolet arvioidaan käytettävän osallistumiseen kansainvälisten rahoituslaitosten hankkeisiin ja muuhun monenkeskiseen yhteistyöhön. Sopimuksentekovaltuudesta on tarkoitus käyttää pääosa suomalaisen teknologian käytön edistämiseen pohjoisen ulottuvuuden alueen ympäristöinvestoinneis-

sa, ydinturva-, energia- sekä muissa infrastruktuurihankkeissa.

Venäjä

Kahdenvälisessä toiminnassa prioriteettisektoreina tulevat olemaan ympäristö, ydinturva, sosiaali- ja terveyssektori, metsä- ja liikennesektorit, maaseudun ja elintarvikehuollon kehittäminen sekä turvallisuuden edistäminen ja kansalaisyhteiskunnan kehittämisen tukeminen.

2004 talousarvio	25 374 000
2003 talousarvio	30 274 000
2002 tilinpäätös	35 320 000

99. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan muut menot

Selvitysosa: Kansainvälinen yhteisö pyrkii edelleen vahvistamaan kykyään puuttua konflikteihin ja kriisitilanteisiin. Kansainvälisen terrorismin lisääntyminen korostaa kriisinhallinnan tarvetta. Yhteistyötä kehitetään niin Euroopan unionin, Yhdistyneiden kansakuntien, Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön kuin Pohjois-Atlantin liitonkin puitteissa. Kriisinhallintatoimintaa toteutetaan paitsi em. järjestöjen johtamina myös ns. osallistuvien maiden koalitioiden toteuttamina.

Suomen tavoitteena on osaltaan vahvistaa kansainvälisen yhteisön kykyä ehkäistä ja ratkaista konflikteja ja kriisejä. Panostamalla näiden kriisien ratkaisemiseen pyritään vahvistamaan Suomen omaa turvallisuutta ja hyvinvointia. Suomi osallistuu kriisinhallintatyöhön EU:n, YK:n, ETYJ:n ja Naton rauhankumppanuusohjelman puitteissa. Erityisen tärkeää on parantaa EU:n kriisinhallintakykyä osana yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehittämistä. Jatkossa kiinnitetään erityistä huomiota ns. uusiin turvallisuusuhkiin kuten terrorismiin ja joukkotuhoaseiden käytön aiheuttamaan uhkaan ja niiden kriisinhallinnalle asettamiin vaatimuksiin.

Suomi osallistuu rauhanturvaoperaatioihin ja siviilikriisinhallintatehtäviin sekä Euroopan lähi-alueilla että tarpeen mukaan muissa maanosissa. Suomen kriisinhallintatoiminnan painopiste on Balkanilla. Sen lisäksi Suomi tulee jatkossa osallistumaan konfliktinestoon ja kriisinhallintaan Afganistanissa sekä Kaukasian ja Keski-Aasian alueella ja todennäköisesti myös Lähi-idässä ja Afrikassa.

Sekä sotilaallisia että siviilivalmiuksia on kehitettävä siten, että kansalliset valmiudet vastaavat muuttuvan turvallisuustilanteen asettamia vaatimuksia. Suomen on varauduttava osallistumaan niin siviilikriisinhallintatoimintaan kuin rauhanturvatoimintaan riittävällä panostuksella. Tämä valmiuksien kehittäminen aiheuttaa kasvupaineita kriisinhallintatoiminnan menoille erityisesti siviilikriisinhallinnan osalta. EU:n ensimmäinen siviilikriisinhallintaoperaatio (EUPM Bosniasa) ja ensimmäinen rauhanturvaamisoperaatio (Concordia Makedoniassa) käynnistyivät vuonna 2003. Nämä aiheuttavat paitsi Suomen kansallisesta osallistumisesta aiheutuvan rahoitustarpeen myös tarpeen osallistua tehtävien yhteisiin kustannuksiin.

01. Euroopan parlamentin jäsenten palkkaukset (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 960 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Euroopan parlamenttiin valittujen Suomen edustajien palkkausmenojen maksamiseen.

2004 talousarvio	960 000
2003 talousarvio	960 000
2002 tilinpäätös	958 022

21. Tilapäinen edustus kansainvälisissä neuvotteluissa (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 2 213 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtio- ja ministerivierailuista aiheutuvien menojen maksamiseen Suomessa ja ulkomailla. Määrärahaa saa käyttää myös valtio- ja ministerivierailuihin liittyvän tilapäisen työvoiman palkkioiden ja työnantajamaksujen maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu vähennyksenä huomioon 3 800 000 euron siirto momentille 24.01.21.

2004 talousarvio	2 213 000
2003 talousarvio	6 013 000
2002 tilinpäätös	5 940 007

22. Suomalaisten rauhanturvajoukkojen yläpitomenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 51 971 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää rauhanturvaamislaissa (514/1984) tarkoitetun rauhanturvaamishenkilöstön palkkaus-, päiväraha-, muonantarannusraha- ja koulutusmenojen sekä valtion eläkemaksun ja rauhanturvaamishenkilöstölle palvelusajaksi otetun henkilövakuutuksen kus-

tannusten maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös kansainvälisen rauhanturvaamis yhteistyön puitteissa annettavaan koulutukseen ja sen materiaalikuluihin sekä kansainvälisen kriisinhallintatyön puitteissa yksittäisille maille annettavaan tukeen puolustussektorilla ja vakauttamistehtäviin konfliktien jälkeen. Lisäksi määrärahaa saa käyttää sellaisten kansainvälisten rauhanturvaamisoperaatioiden taloudelliseen tukemiseen, joihin Suomi ei lähetä henkilöstöä tai muutoin osallistu.

Siinä tapauksessa, että Suomelle esitetään pyyntö uuden rauhanturvajoukon lähettämisestä kansainvälisiin rauhanturvaamistehtäviin, ja Suomi päättää rauhanturvajoukon asettamisesta, tai että Suomi päättää jatkaa osallistumistaan jo käynnissä olevan operaation seuraavaan vaiheeseen, saa näihin menoihin käyttää tälle momentille myönnettyjä määrärahoja.

Käyttösuunnitelma

€

1. YKSO:n menot (UNFICYP- operaatio)	212 000
2. YKSRJEE:n menot (UNMEE- operaatio)	5 200 000
4. Suomen Kosovon rauhanturva- joukon menot (KFOR-operaatio)	30 249 000
5. Yhteiset menot	1 621 000
6. SOFY:n menot (EUF-operaatio)	779 000
8. SOAF:n menot (ISAF-operaatio)	3 808 000
9. Varalla käynnissä olevien operaa- tioiden lisämenoihin ja niiden jatkamiseen, mahdollisiin uusiin rauhanturvaamisoperaatioihin sekä muihin rauhanturvamenoihin	10 102 000
Yhteensä	51 971 000

Selvitysosa: Määräraha on mitoitettu Suomen rauhanturvajoukkojen vahvuuksien ja tehtävävaatimusten mukaisesti ottaen huomioon ne rauhanturvaamisoperaatiot, joihin Suomi todennäköisesti tulee osallistumaan vuonna 2004. Suomalaisten rauhanturvajoukkojen yhteisvahvuus Kosovossa KFOR-operaatiossa, Kyproksella UNFICYP-operaatiossa, Etiopia-Eritreassa UNMEE-operaatiossa, Makedoniassa EUF-operaatiossa ja Afganistanissa ISAF-operaatiossa on noin 950—1 000 sotilasta. Korvaukset tuloutetaan momentille 12.24.99.

2004 talousarvio	51 971 000
2003 lisätalousarvio	874 000
2003 talousarvio	53 205 000
2002 tilinpäätös	45 807 804

(23.) *Erityisasiantuntijoista aiheutuvat menot* (arviomääräraha)

Selvitysosa: Momentti ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta ja sen määräraha otettavaksi huomioon momentin 24.01.21 laskelmissa.

25. *Siviilihenkilöstön osallistuminen kriisinhallintaan* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 10 363 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös kriisinhallintatoimintaan ulkomailla osallistuvasta suomalaisesta siviilihenkilöstöstä aiheutuvien erityismenojen ja Suomen siviilikriisinhallintatoiminnasta aiheutuvien muiden menojen maksamiseen sekä muiden hallinnonalojen siviilikriisinhallintaan osallistuvien virkamiesten menojen maksamiseen. Lisäksi määrärahaa saa käyttää myös siviilikriisinhallinnan projekteihin ja koulutukseen Suomessa, vaalitarkkailijoiden aiheuttamien menojen maksamiseen, siviilikriisinhallintatoimintaa harjoittavien järjestöjen toiminnan tukemiseen sekä siviilikriisinhallinnan tehtävissä toimivalle henkilöstölle otetun henkilövakuutuksen kustannusten maksamiseen.

Selvitysosa: Järjestöiltä saatavat tulot on budjetoitu momentille 12.24.99.

2004 talousarvio	10 363 000
2003 lisätalousarvio	83 000
2003 talousarvio	10 205 000
2002 tilinpäätös	7 925 688

(26.) *Tutkimus- ja kehittämistoiminta* (siirtomääräraha 2 v)

Selvitysosa: Momentti ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta ja sen määräraha otettavaksi huomioon momentin 24.01.21 laskelmissa.

50. *Eräät valtionavut* (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 1 483 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtionavustusten maksamiseen käyttösuunnitelmassa mainituille yhteisöille. Kansalaisjärjestöjen Eurooppatiedotukseen varatusta määrärahasta osoitetaan Eurooppalainen Suomi ry:lle 219 000 euroa ja Vaihtoehto EU:lle Tiedotuskeskus ry:lle 51 000 euroa sekä Euroopan parlamentin Suomen edustajien vaaleihin liittyvään tiedotukseen 100 000 euroa.

Käyttösuunnitelma

€

Kansalaisjärjestöjen Eurooppa-tiedotus	605 000
Suomen YK-liitto ry	240 000
Suomen Pakolaisapu ry	202 000
Suomen toimikunta Euroopan turvallisuuden edistämiseksi	109 000
Suomen YK:n lastenapu UNICEF ry	84 000
YK:n Naisten Kehitysrahasto, Suomen Yhdistys ry	50 000
Saamelaisneuvosto	47 000
Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökongressin toimintaa tukevat järjestöt sekä ihmisoikeusjärjestöt	42 000
SPR:n kansainvälisen humanitaarisen oikeuden ja Geneven sopimusten tunnetuksi tekeminen Suomessa	54 000
Muut kansainvälistä toimintaa harjoittavat yhteisöt	50 000
Yhteensä	1 483 000

2004 talousarvio	1 483 000
2003 talousarvio	1 383 000
2002 tilinpäätös	1 311 485

51. *Hädänalaisten avustaminen (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 39 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää konsulipalvelulain mukaan hädänalaisessa asemassa olevien henkilöiden kotiuttamisesta ja avustamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen, tileistä poistoihin sekä avustuksien maksamiseen ulkomailla.

2004 talousarvio	39 000
2003 talousarvio	39 000
2002 tilinpäätös	20 745

66. *Eräät jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 67 723 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ulkoasiainministeriön toimialaan liittyvien järjestöjen jäsenmaksujen ja vapaaehtoisten rahoitusavustusten maksamiseen.

Selvitysosa: Momentille vuoden 2002 talousarviossa myönnetyn valtuuden käytöstä Suomen osallistumisesta maailmanlaajuiseen ympäristörahaston kolmanteen lisärahoitukseen arvioidaan valtiolle aiheutuvan menoja 7 989 000 euroa vuonna 2004.

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen

€

Maksuusuu Pohjoismaiden ministerineuvoston talousarvioon	21 256 000
Maksuusuu YK:n talousarvioon	6 830 000
Maksuusuu YK:n ympäristörahastolle (UNEP)	2 860 000
Maksuusuu otsonirahastolle	1 110 000
Maksuusuu YK:n rauhanturvajoukoille	11 086 000
Maksuusuu YK:n asuinyhdyskuntarahastolle (UNCHS)	450 000
Kemiallisen aseiden kieltojärjestön jäsenmaksu (OPCW)	350 000
Maksuusuu muille YK:n alaisille järjestöille ja rahastoille	2 436 000

Euroopan Neuvoston jäsenmaksut	2 556 000
OECD:n jäsenmaksu	1 734 000
WTO:n jäsenmaksu	681 000
Maksuusuu ETYJ:n talousarvioihin	5 100 000
Maksuusuu maailmanlaajuiselle ympäristörahastolle (GEF)	7 989 000
Ydinkoekieltosopimus; Suomen maksuusuu valmistelukomitean kustannuksista	456 000
Muut jäsenmaksut	2 829 000
Yhteensä	67 723 000

2004 talousarvio	67 723 000
2003 talousarvio	72 514 000
2002 tilinpäätös	57 219 482

67. *Kansainvälisen ilmastopimuksen alaisen yhteistyön menot (siirtomääräraha 3 v)*

Momentille myönnetään 841 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kansainvälisen ilmastopimuksen alaiseen yhteistyöhön kehitysmaiden kanssa.

Selvitysosa: Momentille vuoden 2003 talousarviossa myönnetyn valtuuden käytöstä arvioidaan valtiolle aiheutuvan menoja 841 000 euroa vuonna 2004.

2004 talousarvio	841 000
2003 talousarvio	841 000
2002 tilinpäätös	841 000

95. *Kursisivaihtelut (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 17 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ulkoasiainministeriön vahvistamien tilikurssien ja pankkien virallisten päivänkurssien välisten laskennallisten sekä muiden valuuttamääräisten ulkomaisten maksujen laskennallisten kurssierojen kattamiseen.

2004 talousarvio	17 000
2003 talousarvio	17 000
2002 tilinpäätös	—

Pääluokka 25

OIKEUSMINISTERIÖN HALLINNONALA

Selvitysosa:

Oikeusturvaa joutuisemmin, monipuolisemmin ja tehokkaammin

Oikeudenkäyntikulut ovat kasvaneet, minkä seurauksena oikeusturvan saatavuus riita-asioissa on heikentynyt. Kaikki tuomioistuimessa nykyisin käsiteltävät asiat eivät välttämättä ole sellaisia, että niiden ratkaisemiseksi tarvitaan oikeuslaitosta. Muutoksenhakujärjestelmiin sisältyy runsaasti turhaa päällekkäistä työtä, mikä vaatii menettelytapojen kehittämistä.

Oikeusturva-asioissa tavoitteena on lisätä tuomioistuinlaitoksen tehokkuutta, menettelyjen joustavuutta, oikeuden tasapuolista saatavuutta ja kansalaisten yhdenvertaisuutta. Oikeuslaitoksen voimavaroja kohdennetaan todellisten oikeussuojatarpeiden mukaan ja oikeudenkäyntimenettelyä kehitetään asiakkaiden tarpeiden mukaisesti.

Kriminaalipolitiikka vaikuttavammaksi ja paremmin kohdentuvaksi

Rikollisuustilanne on pysynyt viime vuodet suhteellisen vakaana, joskin huumausainerikollisuus ja väkivaltarikollisuuden vakavat ilmenemismuodot ovat lisääntyneet. Rikoksiin syyllistyy nuorisosta yhä pienempi osa, mutta rikoksen uusiminen ja rikoskierteeseen joutuminen on yleistä. Kansainvälinen järjestäytynyt rikollisuus on tullut Suomeen erityisesti huumausainerikollisuuden ja naiskaupan alueella. Rikosvastuun toteutuminen laajoissa ja monimutkaisissa jutuissa on hidasta. Vankien määrä on kasvanut, mikä on johtanut turvallisuusriskien ja työskentelyn vaikeutumiseen vankiloissa. Huuometilanteen paheneminen yhteiskunnassa on lisännyt merkittävästi päihdevalvonnan ja -kuntoutuksen tarvetta myös rangaistusaikana.

Kriminaalipolitiikan keskeisinä tavoitteina ovat kansalaisten turvallisuuden parantaminen ja rikoksentorjunta. Painopisteitä ovat väkivalta-, huume-, uusinta- ja nuorisorikollisuuden vähentäminen, rikosten ennalta estäminen ja uhrin aseman parantaminen.

Maksuhäiriöiden torjuminen ja luotettava hoitaminen

Luottojen käyttö ja merkitys yksityishenkilöiden ja yritysten taloudessa sekä samalla eritasoiset maksuhäiriöt ovat lisääntyneet. Luottokelpoisuus on aktiivisen taloudellisen toiminnan välttämätön edellytys.

Tavoitteena on luoda eri ministeriöiden, viranomaisten ja yksityisten tahojen välisenä yhteistyönä maksuhäiriöohjelma ylivelkaantumisongelmien syntymisen ja niiden syvenemisen estämiseksi sekä maksukyvyttömyystilanteiden tehokkaaksi hoitamiseksi. Keskeisiä tavoitteita ovat luottokelpoisuuden merkitystä koskevan tietoisuuden ja velkaneuvonnan paraneminen, saatavien perinnän keveneminen ja tehostuminen sekä oikeiden keinojen löytäminen eri maksuhäiriötilanteisiin.

Kansalaisten oikeussuhteet

Kansainvälistyminen, ikä- ja elinkeinorakenteen sekä perhe- ja läheissuhteiden muutokset edellyttävät myös peruslainsäädännön toimivuuden jatkuvaa seurantaa ja arviointia. Arvioidaan pe-

rintölainsäädännön kehittämistarpeet. Jatketaan vahingonkorvausoikeuden ja rikosvahinkolain sekä osakeyhtiölainsäädännön uudistamista. Selvitetään aviovarallisuutta sekä perhe- ja parisuh-teita koskevien säännösten toimivuus.

Säädösvalmistelun johdonmukaisuus

Lainsäädäntötyön painopiste on 1990-luvulta lähtien siirtynyt lain tasolla tapahtuvaan säänte-lyyn sekä laajojen kokonaisuudistusten toteuttamiseen. Lakien määrä ja yksityiskohtaisuus on myös EU:n jäsenyyden myötä lisääntynyt. Säädösvalmistelun kehittämishjelmat ovat suurelta osin toteuttamatta ja sääntelyn vaikutusten arviointi riittämätöntä.

Lainvalmisteluprosessia parantamalla voidaan varmistaa, että lainsäädäntöä käytetään vain sil-loin, kun se on tarkoituksenmukaista ja että sääntely on selkeää ja korkeatasoista. Lainsäädännön laadun parantaminen edistää julkisen hallinnon toimivuutta ja luotettavuutta, estää tarpeettomia kustannuksia ja edistää yritysten kilpailukykyä.

Euroopan oikeudellinen kehittäminen

Oikeus- ja sisäasioista on tullut yksi EU:n nopeimmin kehittyvistä yhteistyöaloista. Toiminnan luonne on muuttunut hallitustenvälisestä yhteistyöstä kohti ylikansallista toimintaa. Uuden haas-teen yhteistyölle asettaa unionin laajentuminen.

Suomen tavoitteena on Tampereen Eurooppa-neuvostossa hyväksytyjen päätelmien mukaises-ti todellinen eurooppalainen oikeusalue, jolla kansalaiset voivat käyttää oikeuksiaan yhtenäisin perustein. Tässä tarkoituksessa tuetaan erityisesti hankkeita, jotka perustuvat tuomioiden ja pää-tösten vastavuoroiselle tunnustamiselle, ja pyritään vastavuoroista tunnustamista edistävien prosessuaalisten vähimmäissääntöjen laatimiseen. Tärkeätä on myös jäsenvaltioiden viranomaisten välisen suoran yhteistyön tiivistäminen ja EU:n säännösten täysimääräinen soveltaminen myös uusissa jäsenvaltioissa.

Venäjän kanssa harjoitettavan kahdenvälisen ja EU-yhteistyön tavoitteena on Suomen lähialu-eiden vakauden edistäminen tukemalla Venäjän oikeusvaltiokehitystä ja kansainvälisen rikolli-suuden torjuntaa.

Hallinnonalan henkilöstön ja rakenteiden kehittäminen

Lainsäädännön ja oikeusviranomaisten toiminnan vaatimat uudistukset on tehtävä tehostamalla hallinnonalan toimintaa ja kohdentamalla uudelleen voimavaroja. Tämän vuoksi jokaisella toi-mintasektorilla on välttämätöntä arvioida tuottavuuden näkökulmasta, kohdistuvatko resurssit kansalaisten ja yhteiskunnan kannalta oikein, ovatko organisaatorakenne, palveluverkosto ja toi-mintaprosessit tehokkaita ja hyödynnetäänkö tietotekniikan mahdollisuuksia järkevästi. Vuosi-kymmenen vaihdetta kohti kiihtyvistä henkilöstön eläkkeelle siirtymisestä ja henkilöstön muusta vaihtuvuudesta syntyvä liikkumavara on välttämätöntä hyödyntää pitkäjänteisesti ja järjestelmäl-lisesti. Henkilöstöpolitiikassa tuetaan henkilöstön urakehitystä, liikkuvuutta ja siirtymistä tehtä-väalueelta toiselle.

Tietohallinnossa parannetaan sähköisen asioinnin edellytyksiä kehittämällä internetpalveluja, sähköisiä lomakkeita ja sähköpostijärjestelmiä. Hallinnonalan tietoresurssien hyväksikäyttöä toi-minnan johtamisessa ja kehittämisessä tehostetaan jatkamalla tietovarastojen rakentamista.

Hallinnonalan määrärahat luvuittain vuosina 2002—2004

	v. 2002	v. 2003	v. 2004	Muutos 2003—2004	
	tilinpäätös 1000 €	varsinainen talousarvio 1000 €	esitys 1000 €	1000 €	%
01. Ministeriö ja sen yhteydessä toimivat viranomaiset	42 209	82 014	87 112	5 098	6
10. Tuomioistuinlaitos	201 742	205 646	218 673	13 027	6
30. Oikeusapu	47 829	53 140	54 514	1 374	3
40. Ulosottolaitos	77 160	76 590	78 937	2 347	3
50. Rangaistusten täytäntöönpano	172 230	171 420	184 303	12 883	8
60. Syyttäjälaitos	28 540	28 863	30 061	1 198	4
70. Vaalimenot	764	13 900	14 966	1 066	8
Yhteensä	570 474	631 573	668 566	36 993	6
Henkilöstön kokonaismäärä	9 629	9 590	9 570		

01. Ministeriö ja sen yhteydessä toimivat viranomaiset*Selvitysosa:**Ministeriön keskeiset tulostavoitteet vuonna 2004*

Vakiinnutetaan säädösvalmistelun johdonmukaisuuden ja laadun parantamiseksi luotavat valtioneuvoston yhteiset toimintaperiaatteet ja työskentelytavat.

Toimeenpannaan kielilaki, hallintolaki ja sananvapauden käyttämistä koskeva lainsäädäntö sujuvasti uudistusten keskeisiä periaatteita ja tavoitteita tehokkaasti edistäen.

Tuetaan hallitusohjelman mukaisen kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman valmistelua ja toimeenpanoa ja työskennellään tehokkaasti hallitusohjelman mukaisten muiden useita hallinnonaloja koskevien ohjelmien tavoitteiden toteuttamiseksi.

Valmistellaan suunnitelma valmistautumisesta Suomen EU-puheenjohtajuuskauteen vuonna 2006.

Tehostetaan toimia hallinnonalan voimavarojen kohdentamiseksi tasapainoisesti ja hallinnonalan eri tehtäville asetettuja kehittämistavoitteita mahdollisimman tehokkaasti tukeviksi. Tähän liittyen arvioidaan järjestelmällisesti hallinnonalan eri viranomaisorganisaatioiden tehtävien ja työnjaon sekä toimintatapojen ja rakenteiden kehittämistarpeet ja -mahdollisuudet. Samoin arvioidaan, miten kehittynyttä tieto- ja informaatioteknologiaa voidaan tehokkaasti hyödyntää palvelujen laadun ja tuottavuuden parantamiseksi hallinnonalan eri tehtävälalueilla.

Jatketaan palkkausjärjestelmien uudistamista tavoitteena saada mahdollisimman suuri osa hallinnonalasta uuden palkkausjärjestelmän piiriin. Kehitetään henkilöstöpolitiikkaa ja henkilöstöjohtamista niin, että se parhaalla tavalla tukee hallinnonalan perustehtävien hoitamista, turvaa henkilöstön laaja-alaisen ja korkean osaamisen ja pätevyyden sekä tukee hyvää henkilöstöjohtamista ja henkilöstön työtyytyväisyyttä.

Otetaan käyttöön ulosotto- ja sakkojen täytäntöönpanojärjestelmät sekä vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa tukeva järjestelmä. Jatketaan vaalitietojärjestelmän uudistamista. Tietohallin-

nossa pyritään laadittavien palvelusopimusten puitteissa nostamaan käyttäjien tyytyväisyyttä tietohallinnon palveluihin.

Valmistellaan ehdotukset hallinnonalan talous- ja henkilöstöhallinnon tukipalvelujen uudelleenorganisoinniseksi, aloitetaan paperittomaan kirjanpitoon siirtyminen sekä kehitetään talous- ja henkilöstöhallinnon raportointia.

Konkurssiasiamiehen toiminnan painopiste on uuden konkurssilain mukaisen julkisselvitysmenetelmän käynnistämisessä. Tietosuojavaltuutetun toimistolla on keskeinen rooli hallituksen tietoyhteiskuntaohjelman toimeenpanossa.

19. Oikeusministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 41 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää muiden kuin erikseen arvonlisäverovelvollisten hallinnonalan virastojen ja laitosten tavaroiden ja palvelujen ostoihin sisältyvien arvonlisäverojen maksamiseen.

Selvitysosa: Valtion kulutus- ja investointimenot on budjetoitu ilman arvonlisäveroa. Muille kuin erikseen verovelvollisille valtion virastoille ja laitoksille myönnetään määrärahat verottomin hinnoin.

2004 talousarvio	41 000 000
2003 talousarvio	41 000 000

21. Oikeusministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 29 298 000 euroa.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on lisäyksenä otettu huomioon 300 000 euroa uuden kielilain toimeenpanoon liittyvinä menoina, 141 000 euroa ohjelmajohtamiseen liittyvänä kahden henkilön palkkausmenojen siirtona momentilta 23.02.21, 140 000 euroa kahden henkilön palkkaus- ja muiden menojen siirtona momentilta 25.10.23, 40 000 euroa yhden henkilön palkkaus- ja muiden menojen siirtona momentilta 25.30.21, 871 000 euroa talous- ja henkilöstöhallinnon järjestelmien menojen siirtona momentilta 25.01.29 sekä yhteisen tietohallintomenojen siirtona 129 000 euroa momentilta 25.01.29, 943 000 euroa momentilta 25.10.23, 174 000 euroa momentilta 25.30.21, 448 000 euroa momentilta 25.40.21,

354 000 euroa momentilta 25.50.21 ja 301 000 euroa momentilta 25.60.21.

Menojen ja tulojen erittely	€
Bruttomenot	29 318 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	20 000
Muut toimintamenot	29 298 000
Bruttotulot	20 000
Maksullisen toiminnan tulot, muut suoritteet	20 000
Nettomenot	29 298 000

Nettoutettavia tuloja ovat julkaisutoiminnasta sekä EU:lta saatavat tulot.

Varsinaisten ministeriötehtävien osuus ministeriön menoista on 60 % ja hallinnonalan yhteisten tukipalvelujen (tieto-, talous- ja henkilöstöhallinto) osuus 40 %.

2004 talousarvio	29 298 000
2003 lisätalousarvio	470 000
2003 talousarvio	24 099 000
2002 tilinpäätös	23 896 000

22. Eräiden virastojen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 7 214 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös konkurssien raukeamisen estämiseksi tai muuten konkurssivalvonnan toteuttamiseksi tarpeellisista toimenpiteistä aiheutuviin menoihin sekä Kriminaalipolitiikan instituutin apurahojen maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa tietoyhteiskuntaohjelmaa.

Määrärahan mitoituksessa on lisäyksenä otettu huomioon 35 000 euroa uuden konkurs-

silain (HE 26/2003) mukaisesta julkisselvityksestä ja 50 000 euroa kertaluonteisena menona.

Menojen ja tulojen erittely		€
Bruttomenot		8 048 000
Maksullisen toiminnan erillismenot		452 000
Muut toimintamenot		7 596 000
Bruttotulot		834 000
Maksullisen toiminnan tulot		670 000
— julkisoikeudelliset suoritteet		100 000
— muut suoritteet		570 000
Muut tulot		164 000
Nettomenot		7 214 000

Nettoutettavia tuloja ovat Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen, Oikeusrekisterikeskuksen, tietosuojavaltuutetun toimiston ja Kriminaalipoliitiikan instituutin maksullisen toiminnan tulot, konkurssiasiamiehen toimiston erityistilintarkastuksista takaisin perittävät korvaukset sekä EU:lta saatavat tulot.

Toimintamenojen arvioitu akautuminen		€
Oikeusrekisterikeskus		2 706 000
Tietosuojavaltuutetun toimisto		1 335 000
Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos		990 000
Konkurssiasiamiehen toimisto		930 000
Onnettomuustutkintakeskus		810 000
Kriminaalipoliitiikan instituutti		430 000
Tietosuojalautakunta		13 000
Yhteensä		7 214 000

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Rikollisuutta ja siinä tapahtuvia muutoksia seurataan virallislähteiden ohella uhritutkimuksen keinoin. Vuoden 2003 valtakunnallisen uhritutkimuksen tulokset raportoidaan ja osallistutaan vuoden 2004 kansainväliseen uhritutkimukseen. Erityistarkastelun kohteena ovat maahanmuuttajiin kohdistuva väkivalta, nuoret rikoksenteijöinä ja uhreina sekä henkirikollisuuden muutokset. Rikosjulkisuuden sekä rikospelkojen yhteyksiä kartoitetaan. Paikallisten rikosentorjuntahankkeiden tueksi tarkennetaan kuvaa rikollisuuden alueellisista eroista.

Uuden lainsäädännön vaikutuksia arvioidaan tuomioistuinnuudistusten, huumausainerikosten, julkisuuslainsäädännön, perhelainsäädännön, oikeusavun sekä velka- ja talousneuvonnan osalta. Lisäksi kartoitetaan henkilötietojen suojaa luottotiedoissa.

Ihmisten oikeusasemaan vaikuttavien keskeisten instituutioiden, kuten tuomioistuinten, oikeudellisten palvelujen sekä laillisuusvalvojen toiminnasta kertovat perustiedot kootaan määrävälelin Oikeusolot-raporttiin.

Kriminaalipoliitiikan instituutti tuottaa kansainvälisiä asiantuntijapalveluja kriminaalipoliitiikan alalla. Laitoksen toimintaa ohjaa keskeisesti YK:n kriminaalipoliittinen ohjelma ja siihen vuosittain liittyvät linjapäätökset.

Tietosuojavaltuutetun toimisto. Tietosuojavaltuutetun toimistolla on keskeinen rooli tietoyhteiskunnan kehittämisessä sekä kansallisen tietoturvastrategian toteuttamisessa. Tehävien pääpaino henkilötietolainsäädännön tavoitteiden saavuttamiseksi osana tietoyhteiskunnan toteuttamista on ennaltaehkäisevässä toiminnassa: yleisessä ohjauksessa, yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa, tiedottamisessa, lausuntojen antamisessa sekä aloitteiden tekemisessä. Tavoitteena on tuottaa tai saada aikaan ohjaus- ja tiedottamisaineistoa tai käytännesääntöjä ainakin viidellä eri toimialalla tai sektorilla.

Yksittäisten toimenpide- ja ohjauspyyntöjen kokonaismäärän arvioidaan pysyvän vuoden 2002 tasolla (n. 1 500 vuodessa). Henkilötietojen käsittelyn valvontatehtäviin liittyen toimisto tekee tarkastuksia sekä käsittelee kansalaisten vireille saattamat toimenpidepyynnöt. Pyrkimyksenä on kansalaisten toimenpidepyyntöjen määrän väheneminen suhteessa yleisiin ohjaus- ja neuvontapyyntöihin. Tavoitteena on säilyttää kansalaisilta tulleiden toimenpidepyyntöjen keskimääräinen käsittelyaika 6 kuukaudessa ja enimmäiskäsittelyaika ilman erityistä syytä 10 kuukaudessa. Tarkastusten kokonaismäärää pyritään lisäämään mm. tarkastustoiminnan muotoja kehittämällä sekä omaloitteisten vireillepanojen määrää lisäämällä.

Toimiston kansainvälisen toiminnan vaikutamis- ja osallistumismuodoista tärkeimpiä

ovat EY:n tietosuojadirektiivin mukainen tietosuojaryhmä, Schengenin tietojärjestelmän valvontaelin, Europolin valvonta- ja muutoksenhaakuelin ja tullitietojärjestelmän valvontaelin.

Konkurssiasiamiehen toimisto. Uuden konkurssilain voimaantulo merkitsee konkurssiasiamiehen toimiston toiminnalle mittavaa koulutustehtävää ja uusien käytäntöjen ja ohjeistuksen kehittämistä. Hyvää pesänhoitotapaa koskevat suositukset pyritään yhteistyössä konkurssiasiaain neuvottelukunnan kanssa uudistamaan hallituksen antaman esityksen konkurssilain (HE 26/2003) mukaisiksi siten, että ne ovat valmiina heti lain voimaantullessa.

Uuden konkurssilain (HE 26/2003) myötä voimaantulevan julkisselvitysmenettelyn tavoitteena on vaikuttaa harmaan talouden torjuntaan ja talousrikosten selvittämiseen. Julkisselvitys käynnistettäisiin konkurssiasiamiehen aloitteesta sellaisissa vähävaraisissa konkurssipesissä, joissa havaitaan velallisen toimintaan liittyviä erityisiä selvitystarpeita. Tavoitteena on ensimmäisten julkisselvitysmenettelyjen käynnistäminen ja toimintamallien luominen tehokkaaseen julkisselvityskäytäntöön. Konkurssipesien erityistarkastuksista aiheutuvista kustannuksista arvioidaan saatavan valtiolle takaisin perittyä noin 20 prosenttia.

Onnettomuustutkintakeskuksen tavoitteena on kehittää tehokas tutkintajärjestelmä, jossa säännöllisesti tiedotetaan merkittävistä tutkimuksista asianosaisille tutkinnan aikana ja seurataan järjestelmällisesti annettujen turvallisuussuosituksen toteutumista. Tavoitteena on, että suuronnettomuuden tutkinta (A-tutkinta) tai suuronnettomuuden vaaratilanteen tai vakavan onnettomuuden tutkinta (B-tutkinta) valmistuu keskimäärin yhdessä vuodessa ja vähäisen onnettomuuden tutkinta (C-tutkinta) keskimäärin puolessa vuodessa. Lisäksi tavoitteena on, että 80 prosentista annettuja turvallisuussuosituksia tiedetään toteutuksen tilanne ja yhdestä kolmasosasta tutkintoja järjestetään asianosaisille tutkinnan aikana informaatiotilaisuus.

Oikeusrekisterikeskuksen yleistavoitteena on, että perintä- ja rekisteröintitehtävät sekä

tietojen luovutus hoidetaan nopeasti ja oikeusturvanäkökohdat huomioon ottaen. ORK:n perustehtäviin liittyvä työmäärä on kasvanut merkittävästi ensinnäkin luovutettavien rikosrekisteriotteiden johdosta, kun laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä astui voimaan 1.1.2003. Toiseksi täytäntöönpanotehtävissä 1.10.2002 voimaan tullut laki sakkujen täytäntöönpanosta on lisännyt maksuaikahakemusten määrää. Em. säädösmuutosten takia asiakaspalvelutehtäviin ja puhelinneuvontaan sitoutuu työaika enemmän kuin ennen. Erityistavoitteena vuonna 2004 on uuden rikosasioiden perintäjärjestelmän tehokas käyttöönotto.

2004 talousarvio	7 214 000
2003 lisätalousarvio	137 000
2003 talousarvio	6 855 000
2002 tilinpäätös	6 757 000

29. Erityismenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää onnettomuuksien tutkinnasta annetun lain (373/1985) mukaan onnettomuustutkintaa varten asetetuista tutkintalautakunnista sekä valtioneuvoston päättämässä laajuudessa kansainvälisenä yhteistyönä toimitettavasta tutkinnasta aiheutuvien palkkioiden ja muiden kulutusmenojen maksamiseen. Määrärahaa saa lisäksi käyttää konkurssiasiamiehen vähävaraisessa konkurssipesässä ottamaan kuluvastuuseen liittyen ulkomaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa antamasta sitoumuksesta mahdollisesti johtuvan korvausvastuun toteuttamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on vähennyksenä otettu huomioon 871 000 euroa talous- ja henkilöstöhallinnon järjestelmien menojen sekä 129 000 euroa yhteisten tietohallintomenojen siirtona momentille 25.01.21.

2004 talousarvio	500 000
2003 talousarvio	1 460 000
2002 tilinpäätös	2 827 339

51. *Eräät valtion maksamat korvaukset ja avustukset (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 9 100 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain (935/1973) nojalla maksettaviin rikosvahinkokorvauksiin sekä syyttömästi vangituille tai tuomituille valtion varoista vapauden menetyksen johdosta maksettavista korvauksista annetun lain (422/1974) nojalla maksettaviin korvauksiin, avustuksiin rikollisuutta ehkäisevää työtä tekeville ja rikosten uhreista huolehtiville yhteisöille, avustuksiin saamelaiden kulttuuri-itsehallinnon ylläpitämiseen, avustuksiin Julkisen Sanan Neuvostolle ja säädösaineistoa julkaiseville yhteisöille. Määrärahaa saa käyttää myös avustuksiin maakuntien liitoille, jotka alueellaan huolehtivat lainopillisen asiantuntija-avun hankkimisesta kalatalousyhteisöille eräisiin laajoihin vesiasioihin liittyvissä kysymyksissä, sekä oikeusjärjestyksen kehittämistä ja tunnetuksi tekemistä tukevan toiminnan avustamiseen.

Määrärahaa saa lisäksi käyttää painavasta syystä avustuksiin ympäristövahingoista johtuvien oikeudenkäyntien korvaamiseen sekä ympäristönsuojelua koskevissa hallintoasioissa aiheutuneisiin tarpeellisiin edunvalvontakustannuksiin. Avustusta voidaan suorittaa, jos asialla voidaan katsoa olevan tärkeää merkitystä yleisen ympäristönsuojelun edun kannalta tai huomattavaa vaikutusta lukuisten henkilöiden oloihin ja asianosaiselle tai kantajalle

aiheutuvia kuluja ei voida pitää kohtuullisina ottaen huomioon hänen maksukykynsä.

Käyttösuunnitelma	€
Rikosvahinkokorvaukset sekä syyttömästi vangituille ja tuomituille maksettavat korvaukset	7 250 000
Avustukset rikollisuutta ehkäisevää työtä tekeville ja rikosten uhreista huolehtiville yhteisöille	310 000
Avustukset saamelaiden kulttuuri-itsehallinnon ylläpitämiseen	1 270 000
Muut avustukset	270 000
Yhteensä	9 100 000

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon lisäyksenä 250 000 euroa rikosvahinkokorvausmenoihin, 100 000 euroa avustuksiin rikollisuutta ehkäisevää työtä tekeville ja rikosten uhreista huolehtiville yhteisöille, 150 000 euroa avustuksiin saamelaiden kulttuuri-itsehallinnon ylläpitämiseen, mistä 100 000 euroa uuden saamen kielilain edellyttämiin menoihin. Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi saamen kielen käyttämisestä vieranomaisissa.

2004 talousarvio	9 100 000
2003 lisätalousarvio	200 000
2003 talousarvio	8 600 000
2002 tilinpäätös	8 728 408

10. Tuomioistuinlaitos

Selvitysosa: Jokaisen perusoikeuksiin kuuluvan oikeusturvan toteutuminen edellyttää, että oikeudenkäynti on varmaa, nopeaa, luotettavaa ja kustannuksiltaan kohtuullista.

Vaihtoehtoisia riidanratkaisumenettelyjä edistetään. Tuomioistuimiin kehitetään uudenlaisia tuomarivetoisia sovintomenettelyjä. Yleisten ja hallintotuomioistuinten ratkaisukokoonpanojen joustavuutta lisätään.

Tuomioistuimissa ratkaistavien asioiden käsittelyaikoja lyhennetään ja käsittelyaikojen tuomioistuinkohtaisia eroja vähennetään. Hovioikeuksissa edistetään seulontamenettelyn tehokasta käyttöönottoa. Hallintotuomioistuimissa erityistä huomiota kiinnitetään yhteiskunnan tai alueiden kehittämisen kannalta merkittävien päätösten käsittelyaikoihin.

Lainkäyttöhenkilöstön rekrytointi-, pätevyitys- ja täydennyskoulutusjärjestelmän kehittämistä jatketaan. Tuomioistuinten johtamiskoulutusta jatketaan ja sen kohderyhmää laajennetaan.

Tuomioistuinten henkilöstörakennetta kehitetään vastaamaan nykyisten oikeudenkäyntimenettelyjen vaatimuksia.

Käräjäoikeuksien tuomiopiirijärjestelyjä jatketaan. Hovioikeuksien kokonaistyömäärää tasataan.

Hovi- ja hallinto-oikeuksien työmenetelmien kehittämistä tuetaan. Vireillä olevia ja uusia tuomioistuintyön laadunkehittämissankkeita tuetaan muun muassa koulutuksella.

Selvitetään immateriaalista oikeutta koskevien asioiden käsittelyn keskittäminen joko yhteen tuomioistuimeen tai markkinaoikeuteen.

Tuomareiden nimitysjärjestelmän toimivuutta, hovioikeuksien oikeudenkäyntimenettelyä sekä vakuutus-oikeuden uuden organisaation toimivuutta seurataan.

21. Korkeimman oikeuden toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 7 298 000 euroa.

Selvitysosa: Korkeimman oikeuden tehtävä oikeuskäytännön ohjaajana ja ennakkopäätösten hyväksyttävyyttä edellyttävät, että ratkaisut ovat vakuuttavasti perusteltuja. Korkein oikeus pyrkii edelleen kehittämään asiaratkaisujen perustelujen avoimuutta ja ymmärrettävyyttä. Huomiota kiinnitetään myös käsittelyaikojen lyhentämiseen.

Vuonna 2002 korkeimpaan oikeuteen saapui 3 014 ja ratkaistiin 3 475 asiaa, myönnettiin 169 valituslupaa ja julkaistiin 124 ratkaisua. Keskimääräinen käsittelyaika valituslupa-asioissa oli 5,3 kk ja asiaratkaisuissa 18 kk. Suurimpia asiaryhmiä ovat ulosottovalitukset, vahingonkorvausta koskevat asiat, ylimääräistä muutoksenhakua koskevat asiat, työsopimuksen purkamista tai irtisanomista koskevat asiat sekä palvelussopimukseen, toimeksiantoon ja työsopimukseen perustuvat velkomusasiat.

Riita-asioissa valituslupahakemusten määrä on oikeudenkäyntikulujen kasvun sekä velkajärjestely- ja takausasioiden vähentymisen johdosta pienentynyt noin 40 % vuoden 1996 hakemusten määrästä. Toisaalta oikeudenkäyntiä ja muuta menettelyä koskevat asiat ovat lisääntyneet merkittävästi. Seurauksena voi olla menettelyn merkityksen ylikorostuminen aineellisen totuuden selvittämisen kustannuksella. Myös ylimääräinen muutoksenhaku ja lainvoimaisen tuomion purkamista koskevat asiat muodostavat huomattavan osan työmäärästä.

Näiden asioiden käsittelyä on tarkoitus keventää.

Vuosina 2003 ja 2004 arvioidaan saapuvan ja ratkaistavan 3 100 asiaa. Käsittelyajaksi arvioidaan valituslupa-asioissa 5 kk ja asiaratkaisuissa 16 kk. Korkeimman oikeuden päätöksistä lain (701/1993) mukaisesti perittävänä maksuina arvioidaan kertyvän 120 000 euroa momentille 12.25.01.

2004 talousarvio	7 298 000
2003 lisätalousarvio	128 000
2003 talousarvio	6 906 000
2002 tilinpäätös	6 324 000

22. Korkeimman hallinto-oikeuden toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 8 412 000 euroa.

Selvitysosa: Korkein hallinto-oikeus (KHO) on ylin hallintotuomioistuin. Sen käsiteltäväksi tulevista asioista pääosa on valituksia alueellisten hallinto-oikeuksien sekä valtioneuvoston ja ministeriöiden päätöksistä. Suurimpia asiaryhmiä ovat verotus, sosiaalitoimi ja terveydenhuolto, rakentaminen ja kaavoitus, ympäristöasiat, kunnallishallinto, kilpailuasiat ja julkiset hankinnat, virkamiesasiat sekä ulkomaalaisasiat.

KHO:n päätöksillä on usein laajoja yhteiskunnallisia ja kansantaloudellisia vaikutuksia. Aineistoltaan laajojen ja oikeudellisesti vaativien asioiden arvioidaan entisestään lisääntyvän. Yleisenä kehityspiirteenä on lisäksi oikeusjärjestyksen kansainvälistyminen. Noin kol-

masosassa KHO:n käsittelemistä asioista sovelletaan EY-oikeutta.

KHO jatkaa työ- ja toimintatapojensa kehittämistä. Hallintolainkäytön asiaryhmäjakoja, kirjaamis- ja tilastointikäytäntöä sekä kanslia- ja tukitoimintoja kehitetään. Lisäksi selvitetään lainkäytön menettelytapoja, laadullisten näkökohtien arviointia sekä alemman hallintolainkäytön valvontaan liittyviä kysymyksiä.

Vuonna 2002 KHO:een saapui yhteensä 4 036 asiaa. Ratkaistujen asioiden määrä oli 3 778, joista yli 2 000 oli asiaratkaisuja. Keskimääräinen käsittelyaika oli 11,2 kk. Vuonna 2004 arvioidaan saapuvan noin 4 000 asiaa ja tavoitteena on ratkaista sama määrä asioita. Keskimääräinen käsittelyaikavoite on 8 kk.

KHO:n suoritteista lain (701/1993) mukaisesti perittävänä maksuina arvioidaan kertyvän 290 000 euroa momentille 12.25.01.

2004 talousarvio	8 412 000
2003 lisätalousarvio	147 000
2003 talousarvio	7 880 000
2002 tilinpäätös	7 821 000

23. Muiden tuomioistuinten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 196 563 000 euroa.

Hallinto-oikeuksiin voidaan laajojen ja yhteiskunnallisesti merkittävien asioiden käsittelyn jouduttamiseksi sekä henkilöstörakenteen kehittämiseksi 1.3.2004 lukien perustaa 9 hallinto-oikeustuomarin virkaa (4 T13 ja 5 T11) edellyttäen, että vastaavasti vähennetään määräaikaisia hallinto-oikeustuomareita ja hallinto-oikeussihteereitä.

Hovioikeuksien henkilöstömäärän ja -rakenteen muuttamiseksi uudistettua menettelyä vastaavaksi hovioikeuksiin voidaan 1.3.2004 lukien perustaa 7 hovioikeudenneuvoksen virkaa (3 T14 ja 4 T12) edellyttäen, että vastaavasti vähennetään määräaikaisia hovioikeudenneuvoksia ja viskaaleja.

Nettobudjetoinnissa otetaan tuloina huomioon kiinteistötietojärjestelmästä suorakäyt-

töyhteyden avulla luovutetuista otteista ja todistuksista perityt maksut.

Selvitysosa:

Menojen ja tulojen erittely	€
Bruttomenot	199 993 000
Maksullisen tietopalvelun erillismenot	1 582 000
Muut toimintamenot	198 411 000
Bruttotulot, maksullisen tietopalvelun tulot	3 430 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	130 000
— muut suoritteet	3 300 000
Nettomenot	196 563 000

Määrärahan mitoituksessa on lisäyksenä otettu huomioon kertaluonteinen meno 120 000 euroa ja vähennyksenä 140 000 euroa kahden henkilön palkkaus- ja muiden menojen siirtona momentille 25.01.21 sekä 943 000 euroa yhteisten tietohallintomenojen siirtona momentille 25.01.21.

Hovioikeuksiin saapui vuonna 2002 noin 13 100 asiaa, joista oli riita-asioita 24 % ja rikosasioita 67 %. Sekä riita- että rikosasioiden määrä kasvoi hieman edelliseen vuoteen verrattuna. Hovioikeudet ratkaisivat noin 12 100 asiaa. Suulliset pääkäsittelyt lisääntyivät edelleen vuonna 2002, jolloin pääkäsittelyjä järjestettiin noin 3 500 asiassa. Keskimääräinen käsittelyaika oli 8,3 kuukautta vaihdellen hovioikeuksittain 5,3 kuukaudesta 10,4 kuukauteen. Vuonna 2002 ratkaistuista asioista 23 % oli viipynyt hovioikeuksissa yli vuoden.

Hovioikeuksien käsittelemistä rikosasioista yleisimpiä ovat pahoinpitelyt (8 %), varkaudet (8 %) ja törkeät rattijuopumukset (7 %). Lokaussa 2003 voimaan tulevan menettelyuudistuksen mahdollistama seulonta keventää ja tehostaa menettelyä eniten näiden asioiden kohdalla.

Vuosina 2003 ja 2004 saapuvien asioiden määrän arvioidaan pysyvän samalla tasolla kuin vuonna 2002. Vuonna 2003 voimaan tulevat hovioikeusmenettelyn uudistukset nopeuttavat valitusten käsittelyä sekä keventävät ja tehostavat menettelyä. Tavoitteena on työmenetelmiä ja henkilöstörakennetta kehittämällä

lisätä ratkaisukapasiteettia ja lyhentää käsittelyaikoja. Lisäksi tavoitteena on vanhojen, yli vuoden vireillä olleiden asioiden osuuden sekä hovioikeuskohtaisten käsittelyaikaerojen supistaminen.

Hallinto-oikeuksien asiamäärät kasvoivat vuonna 2002 mm. ulkomaalais-, rakennus- ja ympäristö- sekä veroasioissa ja saapuneiden asioiden määrä oli noin 21 700. Ratkaistujen asioiden määrä oli noin 19 800. Keskimääräinen käsittelyaika oli 8 kuukautta vaihdellen hallinto-oikeuksittain 5,9 kuukaudesta 11 kuukauteen. Vuonna 2002 ratkaistuista asioista 22 % oli viipynyt hallinto-oikeuksissa yli vuoden. Vuosina 2003 ja 2004 saapuvien asioiden määrän arvioidaan pysyvän vuoden 2002 tasolla. Tavoitteena on työmenetelmiä ja henkilöstörakennetta kehittämällä lisätä ratkaisukapasiteettia ja lyhentää käsittelyaikoja. Lisäksi tavoitteena on vanhojen, yli vuoden vireillä olleiden asioiden osuuden sekä hallinto-oikeuskohtaisten käsittelyaikaerojen supistaminen nykyisestä.

Käräjäoikeuksiin saapui vuonna 2002 yhteensä 847 800 asiaa, 4 % enemmän kuin edellisenä vuonna. Asioita ratkaistiin hieman enemmän kuin niitä saapui. Rikosasioiden määrä väheni ja niitä ratkaistiin noin 59 000. Riita-asioiden määrä lisääntyi edellisestä vuodesta ja oli 154 000. Muutos johtui velkomusasioiden lisääntymisestä. Suurimman asiaryhmän (63 % asioista) muodostivat kiinteistöasiat, joita ratkaistiin noin 538 000.

Vuonna 2002 ratkaistuista rikosasioista noin 30 % oli rattijuopumuksia tai törkeitä rattijuopumuksia, 12 % pahoinpitelyjä ja 11 % varkauksia.

Keskimääräiset käsittelyajat pysyivät vuonna 2002 suunnilleen edellisen vuoden tasolla. Käsittelyajat vaihtelivat kuitenkin käräjäoikeuksittain. Keskimääräinen käsittelyaika rikosasioissa oli 3,5 kk ja pääkaupunkiseudun suurissa käräjäoikeuksissa 4,5—7,5 kk. Vuonna 2004 tavoitteena on, että 50 prosentissa rikosasioista käsittelyaika on enintään kaksi kuukautta. Käsittelyaika saa ylittää yhdeksän

kuukautta enintään 10 prosentissa rikosasioista.

Kirjallisessa valmistelussa ratkaistujen riita-asioiden käsittelyaika oli 2,3 kk, mutta istunnossa käsiteltyjen noin 5 500 riita-asian (4 % riita-asioista) 10,4 kk. Vuonna 2004 tavoitteena on lyhentää istunnossa ratkaistavien riita-asioiden käsittelyaikaa siten, että valtakunnallinen keskiarvo olisi 9 kk.

Riita-asioiden määrän arvioidaan laskevan hieman vuodesta 2002. Rikosasioiden ja riita-asioiden yhteismäärän arvioidaan vuonna 2004 pysyvän vuoden 2003 tasolla. Kiinteistöasioita arvioidaan saapuvan vuonna 2003 edellisvuotta vähemmän ja vähentyvän edelleen vuonna 2004.

Rovaniemen hovioikeuden ja hovioikeuspiirin käräjäoikeuksien yhteinen laatuhanke on aloitettu vuonna 1999. Vastaavantyyppinen hanke käynnistettiin Turun hovioikeuspiirissä vuonna 2002. Laadun kehittämishankkeita jatketaan ja laajennetaan vuonna 2004 Helsingin ja Itä-Suomen hovioikeuspiireihin.

Markkinaoikeuteen vuonna 2002 saapuneiden asioiden yhteismäärä oli 230, joista valtaosa julkisia hankintoja koskevia asioita. Keskimääräinen käsittelyaika vuonna 2002 ratkaistuissa asioissa oli 5,3 kk. Asiamäärien arvioidaan vuosina 2003 ja 2004 pysyvän vuoden 2002 tasolla.

Vakuutusoiikeuteen saapuneiden asioiden määrä kasvoi 1990-luvun puoliväliin saakka jatkuvasti, mutta on sen jälkeen jonkin verran vähentynyt. Vuonna 2002 saapui noin 9 800 ja ratkaistiin noin 11 100 asiaa. Asioiden keskimääräinen käsittelyaika oli 13,8 kuukautta.

Vuosina 2003 ja 2004 asiamäärien arvioidaan pysyvän vuoden 2002 tasolla. Tavoitteena on toiminnan tehostaminen mm. 1.5.2003 toteutetun organisaatiouudistuksen avulla.

Työtuomioistuimeen saapui vuonna 2002 135 asiaa ja asioita ratkaistiin 118. Asiamäärien arvioidaan pysyvän samalla tasolla.

Oikeusministeriö on talousarvion valmistelun yhteydessä alustavasti asettanut tuomioistuimille vuodeksi 2004 seuraavat tulostavoitteet:

Tunnuslukutaulukko

	2002 toteutuma	2003 tavoite	2004 tavoite
Tunnusluvut			
Keskimääräinen käsittelyaika, kk			
Hovioikeudet	8,3	8,8	8,5
Hallinto-oikeudet	8,0	8,9	8,5
Käräjäoikeudet			
— rikosasiat	3,5	3,5	3,3
— kirjallisessa menettelyssä ratkaistavat riita-asiat	2,3	2,3	2,3
— istunnossa ratkaistavat riita-asiat	10,4	9	9
— velkajärjestelyasiat	6,5	7	6
Markkinaoikeus	5,3	6	5
Vakuutusoikeus	13,8	12	11
Työtuomioistuimien	4,5	4,5	4,5
Taloudellisuus (€ /ratkaistu asia)			
Hovioikeudet	2 561	2 694	2 720
Hallinto-oikeudet	1 216	1 220	1 232
Käräjäoikeudet (€ /painotettu suorite)	643	623	629
Markkinaoikeus	5 245	4 560	4 600
Vakuutusoikeus	481	488	492
Työtuomioistuimien	7 224	7 664	7 740

Tuomioistuinten suoritteista lain (701/1993) mukaisesti perittävänä maksuina arvioidaan kertyvän noin 28 600 000 euroa momentille 12.25.01. Niiden suoritteiden kokonaiskustannuksista, joista maksuja peritään, voidaan maksuilla kattaa noin 45 %.

2004 talousarvio	196 563 000
2003 lisätalousarvio	4 173 000
2003 talousarvio	185 360 000
2002 tilinpäätös	181 116 000

29. Erytymenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 6 400 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää viranomaistoiminnasta lakien ja asetusten nojalla aiheutuvien oikeudenkäyntikulujen sekä valtion maksettavaksi vahingonkorvauslain (412/1974) nojalla määrättyjen korvausten maksamiseen.

2004 talousarvio	6 400 000
2003 talousarvio	5 500 000
2002 tilinpäätös	6 481 289

30. Oikeusapu

Selvitysosa: Oikeusapu-uudistuksen toteutumista seurataan ja oikeudellista neuvontaa oikeusavun laadun ja saatavuuden turvaamiseksi kehitetään.

Henkilöstövoimavaroja suunnataan väestökehityksen myötä muuttuvaa kysyntää vastaavaksi. Voimavaroja uudelleen kohdentamalla varaudutaan Helsingin toisen oikeusaputoimiston perustamiseen vuonna 2005.

Henkilöstön ammatillista kehittämistä tuetaan.

21. *Oikeusaputoimistojen toimintamenot*
(siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 20 714 000 euroa.

Nettobudjetoinnissa otetaan huomioon tulot oikeusapumaksusta, oikeusavun saajan osittaiset korvaukset samoin kuin hävinneen vastapuolen korvaukset oikeudenkäyntikuluista.

Selvitysosa:

Menojen ja tulojen erittely	€
Bruttomenot	24 214 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	7 505 000
Muut toimintamenot	16 709 000
Bruttotulot, maksullisen toiminnan tulot	3 500 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	800 000
— muut suoritteet	2 700 000
Nettomenot	20 714 000

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon kertaluonteinen meno 400 000 euroa ja vähennyksenä 40 000 euroa yhden henkilön palkkaus- ja muiden menojen siirtona momentille 25.01.21 sekä 174 000 euroa yhteisten tietohallintomenojen siirtona momentille 25.01.21.

Vuonna 2002 oikeusaputoimistoihin saapui noin 55 000 asiaa, hiukan enemmän kuin edellisenä vuonna. Asioista valtaosa oli perhe- ja perintöoikeudellisia asioita. Rikosasioiden osuus oli 18 %. Asioita käsiteltiin noin 52 000. Näistä 34 %:ssa annettiin oikeudellinen neuvo, 24 % käsiteltiin tuomioistuimessa, 24 % päättyi asiakirjan laatimiseen ja loput 18 % joko hallintoviranomaisen käsittelyyn tai muuhun toimenpiteeseen. Uuden oikeusapulain myötä oikeusaputoimistot tekevät oikeusapupäätökset sekä yksityisten asiamiesten hoitamisessa että oikeusaputoimistoissa hoidettavissa asioissa. Vuonna 2002 yksityisten asiamiesten asiakkaille tehtiin noin 22 600 taloudellista selvitystä, mikä oli 15 % edellisvuotta enemmän.

Talousarvion valmisteluun liittyen taloudellisuustavoitteeksi vuodelle 2004 on alustavasti asetettu 84 euroa/painotettu suorite (toteutuma 88 euroa v. 2002 ja tavoite 82 euroa v. 2003).

2004 talousarvio	20 714 000
2003 lisätalousarvio	486 000
2003 talousarvio	17 340 000
2002 tilinpäätös	17 323 000

50. *Yksityisille oikeusavustajille maksettavat korvaukset* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 33 800 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää oikeusapulain (257/2002), yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain (57/1993), oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) sekä konkurssilain (HE 26/2003) soveltamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen.

Käyttösuunnitelma	€
Oikeusapu ja puolustus	30 400 000
Asianomistajan avustaminen	200 000
Yksityishenkilön velkajärjestely	1 600 000
Syyteestä vapautetun oikeudenkäyntikulujen korvaus	1 450 000
Konkurssilain mukaisten selvitysmiesten ja pesänhoitajien palkkiot	150 000
Yhteensä	33 800 000

Selvitysosa: Hallitus on antanut eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen uudeksi konkurssilainiksi (HE 26/2003). Määrärahan mitoituksessa on lisäyksenä otettu huomioon 150 000 euroa selvitysmiesten ja pesänhoitajien palkkioina ja vähennyksenä 1 500 000 euroa oikeusavun ja puolustuksen korvausten mitoituksen tarkennuksena.

2004 talousarvio	33 800 000
2003 talousarvio	35 800 000
2002 tilinpäätös	30 505 905

40. Ulosottolaitos

Selvitysosa: Ulosottoa kehitetään tavoitteena hyväksyttäviin toimintaperiaatteisiin perustuva, tehokas, asianosaisten perusoikeuksien ja oikeusturvan vaatimukset huomioon ottava ulosotto.

Ulosottolain muutos, jolla määritellään ulosoton toimintaperiaatteet ja uudistetaan yleiset menettelysäännökset, tulee voimaan 1.3.2004. Vuoden 2004 aikana annetaan hallituksen esitys ulosottolain muuttamisesta, jolla uudistetaan palkan ulosmittausta ja siihen liittyvää velallisen suojaosuutta sekä omaisuuden ulosmittausta, realisointia ja kertyneiden varojen tilitystä koskevat säännökset. Näin varmistetaan, että ulosotossa voidaan selvittää kunkin velallisen taloudellinen tilanne riittävän tarkasti ja mitoittaa viranomaisten toimenpiteet vastaamaan velallisen tilanteen asettamia vaatimuksia ja että menettely takaa velkojan ja velallisen oikeusturvan toteutumisen. Ulosotossa tukeudutaan sähköiseen asiointiin ja tehokkaaseen tietojenkäsittelyyn hyvän palvelun tarjoamiseksi asianosaisille ja muille yhteistyötahoille, nopean tiedonhankinnan toteuttamiseksi ja avoimuuden lisäämiseksi.

Parannetaan ulosoton toimintaa suurentamalla viranomaisten toiminnallista yksikkökokoja, säilyttämällä nykyinen palveluverkko, kohdentamalla henkilöstövoimavarat tarkoituksenmukaisesti sekä kehittämällä yksikköjen johtamista, henkilöstön rekrytointia ja ammatillista koulutusta sen varmistamiseksi, että henkilöstön osaaminen on tehtävien vaativuuden ja riittävän erikoistumisen edellyttämällä tasolla. Samalla tuetaan ulosoton mahdollisuutta painottaa toimenpiteitä, joilla voidaan periä varoja pakoileilta ja omaisuutta kätkevilta velallisilta sekä torjua harmaata taloutta ja talousrikollisuutta.

21. Ulosottolaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 78 937 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kihlakuntien ulosotovirastojen ja Ahvenanmaan maakunnanvoudinviraston toimintamenojen sekä kihlakunnanvirastojen ulosotto-osastojen palkkaus-, matka-, ammattikirjallisuus- ja koulutusmenojen sekä posti-, pankkipalvelu- ja lomakemenojen maksamiseen. Momentin määrärahasta maksetaan myös ulosottolaitoksen osuus keskitettyjen tietojärjestelmien käytöstä, ylläpidosta ja kehittämisestä aiheutuvista menoista sekä uuden perintäjärjestelmän rakentamisesta aiheutuvat menot.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu.

Määrärahan mitoituksessa on otettu vähennyksenä huomioon 448 000 euroa yhteisten tietohallintomenojen siirtona momentille 25.01.21.

Ulosottoon saapui perittäväksi vuonna 2002 noin 2,7 milj. asiaa ja 3,4 mrd. euroa. Velkojille tilitettiin yhteensä 614 milj. euroa. Ulosottoon saapuvien asiämäärien ja perittävien rahamäärien arvioidaan edelleen lisääntyvän jonkin verran. Perityksi saatavan rahamäärän arvioidaan säilyvän hyvällä, korkealla tasolla, vaikka maaliskuussa 2004 voimaan tulevan ulosottolain muutoksen ja uuden tietojärjestelmän käyttöönoton arvioidaan aluksi hidastavan asioiden käsittelyä.

Oikeusministeriö on talousarvion valmistelun yhteydessä asettanut ulosottolaitoksen toiminnalle vuodelle 2004 alustavasti seuraavat tulostavoitteet:

Tunnuslukutaulukko

	2002 toteutuma	2003 tavoite	2004 tavoite
Onnistunut perintä			
Asiamääristä, %	38	40	38
Rahamääristä, %	20	19	19
Keskimääräinen käsittelyaika, kk	7,3	7,1	7,5
Taloudellisuus (toimintamenot/käsitellyt asiat)			
Ulosottovirastot, €	26	28	30
Ulosotto-osastot, €	24	26	28

Ulosottomaksutuloina arvioidaan momentille 12.25.47 kertyvän noin 48 000 000 euroa.	2004 talousarvio	78 937 000
Niiden suoritteiden kokonaiskustannuksista, joista ulosottomaksuja peritään, voidaan maksuilla kattaa 90 %.	2003 lisätalousarvio	1 978 000
	2003 talousarvio	76 590 000
	2002 tilinpäätös	77 160 000

50. Rangaistusten täytäntöönpano

Selvitysosa: Vankien määrä on lisääntynyt vuodesta 1999 vuoteen 2003 noin 35 %:lla. Vankeja oli vuonna 2002 keskimäärin 3 433. Määrän arvioidaan vuonna 2003 nousevan 3 750:een ja vuonna 2004 noin 3 900:aan. Kriminaalihuoltolaitoksen toimeenpantaviksi tulevien yhdyskuntaseuraamusten määrä pysyy suunnilleen entisellään.

Vankien määrän kasvaessa on toimintaan päivittäin osallistuvien osuus vähentynyt viime vuosikymmenen lopun tasosta noin 10 prosenttiyksiköllä. Vuonna 2002 oli päivittäin keskimäärin 59 % vangeista mukana työssä, koulutuksessa, toimintaohjelmissa tms. kuntouttavassa toiminnassa. Hallitus antaa eduskunnalle esityksen rangaistuksen täytäntöönpanoa ja tutkintavankeutta koskevan lainsäädännön uudistamisesta. Vuonna 2004 on lisäksi tarkoitus antaa sopimushoitoa koskeva hallituksen esitys.

Keskeiset tavoitteet vuonna 2004

Sekä vankeinhoitolaitoksessa että kriminaalihuoltolaitoksessa on keskeisenä tavoitteena yksilöllisiin suunnitelmiin perustuvan rikosten uusimisriskiä vähentävän toiminnan jatkaminen ja kehittäminen.

Ulkomaalaisten vankien määrän vähentämiseksi tehostetaan erityisesti virolaisten vankien palauttamista kotimaahansa rangaistusta suorittamaan samoin kuin syyttäjäyhteistyötä Viron ja Venäjän kanssa.

Vankeinhoitolaitoksessa jatketaan vankien sijoittelumenettelyn ja vankiloiden toimintarakenteen kehittämistä koskevia toimenpiteitä. Vangeille järjestettäviä toimintoja pyritään jatkamaan vähintään entisessä laajuudessa. Määrällisenä tavoitteena on, että kokopäiväiseen toimintaan osallistuvien vankien päivittäinen keskimäärä on vähintään 2 050 eli noin 53 % arvioidusta vankien kokonaismäärästä. Resurssija kohdennettaessa on erityisenä tavoitteena varmistaa jo käynnistettyjen päihdeiden torjuntaa ja päihdekuntoutusta sekä uusintarikollisuuden vähentämistä koskevien toimintaohjelmien jatkuvuus, vankien terveydenhuollon tarkoituksenmukainen järjestäminen ja vankien yhteiskuntaan sijoittumista edistävien alueellisten yhteistyöhankkeiden toteuttaminen. Laitosturvallisuudessa on tavoitteena vankien määrän kasvusta huolimatta vähintään vuoden

2002 tason säilyttäminen. Avolaitoksissa olevien osuus on keskimäärin 25 % (26,7 % vuonna 2002) rangaistusta suorittavien vankien määrästä.

Kriminaalihuollossa jatketaan yksilöllisiin suunnitelmiin perustuvaa asiakastyötä ja toimintaohjelmia nykyisessä laajuudessaan. Lisäksi jatketaan seutukunnallista yhteistyötä tuomittujen yhteiskuntaan sijoittumisen edistämiseksi tehostamalla eri tahojen yhteistoimintaa jo käynnistetyissä hankkeissa ja käynnistämällä uusia hankkeita.

Vankeinhoitolaitoksen toimintamenot yhtä vankia kohti vuodessa ovat 40 959 euroa (43 493 euroa vuonna 2002).

Toiminnan laajuus

	2002 toteutuma	2003 arvio	2004 arvio
Vankeja keskimäärin	3 433	3 750	3 900
Täytäntöön pantaviksi tulevat yhdyskuntapalvelutuomiot	3 589	3 400	3 500
Täytäntöön pantavia yhdyskuntapalvelutunteja	242 703	250 000	245 000
Valvonnassa olevia ehdonalaisesti vapautuneita keskimäärin	1 308	1 300	1 400
Valvonnassa olevia ehdollisesti rangaistuja nuoria keskimäärin	1 715	1 700	1 600
Uusia nuorisorangaistuksia	28	40	40

Toimintamenojen arvioitu jakautuminen

€

Vankeinhoitolaitos	158 818 000
Kriminaalihuoltolaitos	13 200 000
Yhteiset täytäntöönpano- ja hallintotehtävät	3 350 000
Vankeinhoidon koulutuskeskus	3 035 000
Yhteensä	178 403 000

Vankeinhoitolaitoksen työtoiminnan vuoden 2004 kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2002 tilinpäätös	2003 arvio	2004 esitys
Tuotot	9 006	9 186	9 100
Myyntitulot	7 712	7 866	7 800
Muut tulot	1 294	1 320	1 300
Erilliskustannukset yhteensä	13 673	13 970	13 995
Raaka-aineet ja tarvikkeet	3 747	3 822	3 750
Henkilöstökustannukset	2 339	2 409	2 400
Vankipalkat	2 016	2 056	2 090
Muut erilliskustannukset	2 134	2 177	2 180
Kiinteistömenot	5 077	5 178	5 280
Vankeinhoitolaitoksen sisäinen käyttö	-1 640	-1 672	-1 705
Käyttäjäämä	-4 667	-4 784	-4 895

Tukitoimintojen kustannukset	379	387	394
Poistot	812	829	845
Korot	466	476	485
Kustannukset yhteensä	15 330	15 662	15 719
Alijäämä	-6 324	-6 476	-6 619

21. Rangaistusten täytäntöönpanon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 178 403 000 euroa.

Määrärahasta saa käyttää vankeinhoitolaitoksen työtoiminnan liiketaloudellisten suoritteiden hintojen alentamiseen enintään 4 950 000 euroa ja palvelussuhdeasuntojen liiketaloudellisiin perustein määräytyvien vuokrien alentamiseen enintään 2 000 000 euroa.

Nettobudjetoinnissa otetaan tuloina huomioon laitosmyymälöiden myyntitulot, Satakunnan vankilan toiminnan tulot, Vankeinhoidon koulutuskeskuksen tulot ja tulot mielentilatutkimuksista.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 650 000 euroa kiinteistöistä maksettavien vuokramenojen kasvun johdosta, 5 100 000 euroa vankimäärän lisäyksestä ja vankiloiden toimintaedellytysten turvaamisesta aiheutuvien menojen johdosta, 600 000 euroa vankien terveydenhuoltomenojen kasvun johdosta ja 430 000 euroa kerta-luonteisena menona sekä vähennyksenä 354 000 euroa yhteisten tietohallintomenojen siirtona momentille 25.01.21.

Menojen ja tulojen erittely €

Bruttomenot	184 802 000
Palkkaukset	107 800 000
Pääomavuokrat	21 774 000
Muut toimintamenot	55 228 000

Bruttotulot	6 399 000
Laitosmyymälöiden tulot	3 760 000
Satakunnan vankilan tulot	2 350 000
Koulutuskeskuksen tulot	179 000
Tulot mielentilatutkimuksista	110 000
Nettomenot	178 403 000

2004 talousarvio	178 403 000
2003 lisätalousarvio	7 670 000
2003 talousarvio	165 970 000
2002 tilinpäätös	166 580 000

74. Avolaitostyöt (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 5 900 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös maarakennustöihin. Määrärahasta saadaan lisäksi käyttää enintään 1 500 000 euroa työsiirtolatöihin kunnan omistuksessa oleviin työkohteisiin, jotka ovat kulttuurihistoriallisesti arvokkaita tai joihin voidaan liittää kuntouttavaa toimintaa, jonka kustannuksiin kunta osallistuu.

Selvitysosa: Tavoitteena on työllistää työsiirtolatyyppisissä avolaitoksissa keskimäärin 210 avolaitosvankia, minkä lisäksi kyseisiin laitoksiin sijoitetaan arviolta keskimäärin 30 laitoksen ulkopuolella siviilityössä tai opiskelemassa käyvää. Avolaitosvankien työllistämisen ja ylläpitomenot ovat 24 600 euroa vankia kohti vuodessa.

2004 talousarvio	5 900 000
2003 talousarvio	5 450 000
2002 tilinpäätös	5 650 000

60. Syyttäjälaitos

Selvitysosa: Syyttäjän tehtävät kohdistuvat esitutkintaan, syyteharkintaan ja oikeudenkäyntiin. Valtakunnansyyttäjänvirasto toimii kaksipuolisen syyttäjäorganisaation keskushallintoviranomaisena.

Paikallisista syyttäjäyksiköistä on muodostettu 1.1.2003 lukien 16 yhteistoiminta-alueita. Paikallissyyttäjälle saapui vuonna 2002 yhteensä noin 83 000 asiaa ja asioita ratkaistiin yhteensä noin 86 000. Vuosina 2003 ja 2004 määrän arvioidaan olevan noin 83 000 asiaa vuodessa.

Rikosvastuun toteuttamiseksi tehokkaasti jatketaan yhteistoiminta-alueilla toimenpiteitä yhteistyön tehostamiseksi poliisin kanssa niin, että esitutkinta edistää mahdollisimman hyvin joutuisaa syyteharkintaa ja keskitetyn pääkäsittelyn tarkoituksenmukaista toteutumista. Nuorten tekemien rikosten nopeutettua ja integroitua käsittelyä koskevassa hankkeessa kehitettyjä toimintatapoja laajennetaan koko maahan yhteistoiminta-aluekohtaisten suunnitelmien mukaisesti.

Yksinkertaisten massaluonteisten rikosasioiden käsittelyn yksinkertaistamisen myötä kohdennetaan syyttäjien työpanosta entistä enemmän vakaviin ja laajoihin rikosjuttuihin.

Joutuisuustavoitteena on syyteharkinnan suorittaminen tavallisissa rikosasioissa alle kahdessa kuukaudessa. Vaativissa jutuissa on tavoitteena, että syyteharkinta syyttäjistä riippuvasta syystä kestää yleensä enintään kuusi kuukautta. Tätä pitempään kestävien asioiden osuus pidetään vähintään ennallaan eli enintään 7,5 %:na. Nuorten tekemiä rikoksia koskevat sekä henkilötodisteluun perustuvat syyteasiat ratkaistaan keskimääräistä nopeammin. Taloudellisuutta koskevaksi yksikkökustannustavoitteeksi on alustavasti asetettu 300 euroa/ratkaistu asia (290 euroa vuonna 2002 ja arvio 294 euroa vuonna 2003).

21. Syyttäjälaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 30 061 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtakunnansyyttäjänviraston, kihlakuntien syyttäjänvirastojen ja Ahvenanmaan maakunnansyyttäjänviraston toimintamenojen sekä kihlakunnanvirastojen syyttäjäsastojen palkkaus-, matka-, ammattikirjallisuus- ja koulutusmenojen maksamiseen.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. Määrärahan mitoituksessa on otettu vähennyksenä huomioon 131 000 euroa yhden oikeushallinnon asiantuntijan palkkaus- ja muiden menojen siirtona momentille 24.01.21 kyseisen asiantuntijan sijoittamiseksi Pietarin

pääkonsulinvirastoon sekä 301 000 euroa yhteisten tietohallintomenojen siirtona momentille 25.01.21.

Toimintamenojen arvioitu jakautuminen	€
Valtakunnansyyttäjänvirasto	2 876 000
Paikalliset syyttäjäyksiköt	26 185 000
Atk- ja muut tietohallintopalvelut	1 000 000
Yhteensä	30 061 000
2004 talousarvio	30 061 000
2003 lisätalousarvio	690 000
2003 talousarvio	28 863 000
2002 tilinpäätös	28 540 000

70. Vaalimenot

21. Vaalimenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 14 966 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää vaalilain (714/1998), saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) ja menettelystä neuvoa-antavissa kansanäänestyksissä annetun lain (571/1987) mukaisesti eduskuntavaaleista, presidentinvaalista, kunnallisvaaleista, europarlamenttivaaleista, saamelaiskäräjävaaleista ja neuvoa-antavista kansanäänestyksistä sekä niiden tulosten kokoaamisesta ja tietojenkäsittelystä aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon vuonna 2004 toimitettavat europarlamenttivaalit ja kunnallisvaalit sekä vaalitietojärjestelmän kehittämisestä, ylläpidosta ja käytöstä aiheutuvat menot.

Määrärahasta on tarkoitettu 340 000 euroa kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman rahoitukseen.

2004 talousarvio	14 966 000
2003 talousarvio	13 900 000
2002 tilinpäätös	764 499

Pääluokka 26

SISÄASIAINMINISTERIÖN HALLINNONALA

Selvitysosa:

Tehtävät ja tavoitteet

Sisäasiainministeriö on sisäisen turvallisuuden, alue- ja paikallishallinnon, sekä aluekehityksen ministeriö, joka

— huolehtii aluehallinnon, valtion paikallishallinnon sekä väestökirjanpidon yleisestä kehittämisestä,

— huolehtii kansalaisten itsehallintoon perustuvien kuntien toiminnan lainsäädännöllisistä ja taloudellisista edellytyksistä,

— edistää maan eri osien tasapainoista kehitystä ja tukee alueiden omaehtoista kehittämistä,

— vastaa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisestä,

— vastaa pelastustoimen ohjaamisesta,

— vastaa Suomen kansalaisuutta, maahanmuuttoa ja turvapaikkaa koskevista asioista sekä

— vastaa rajavalvonnasta sekä henkilöiden rajatarkastuksista.

Hallinto, kunnat ja aluekehitys

Aluepolitiikan tavoitteena on sosiaalinen ja alueellinen tasapaino, alueiden kehittämisedellytyksissä olevien erojen kaventaminen, muuttoliikkeen ja väestörakenteen tasapainottaminen sekä palvelurakenteen turvaaminen koko maassa. Julkisen hallinnon ja palvelujen saatavuutta, laatua, tuottavuutta ja tehokkuutta lisätään.

Alueiden kilpailukyvyyn ja osaamisen parantamiseksi ja omien vahvuuksien hyödyntämiseksi vahvistetaan aluekeskuksia, jatketaan aluekeskusohjelmaa ja osaamiskeskusohjelmaa tukien niillä myös keskuksia ympäröiviä seutuja sekä tuetaan ja laajennetaan kuntien seutuyhteistyötä.

Valtion keskushallinnon ja muita valtakunnallisia uusia, laajenevia sekä uudistettavia yksiköitä ja toimintoja sijoitetaan ensisijaisesti pääkaupunkiseudun ulkopuolelle turvaten nykyisen henkilöstön asema sekä uuden pätevän henkilöstön saaminen valtion palvelukseen.

Aluehallintoa vahvistetaan siirtämällä tehtäviä ja päätösvaltaa keskushallinnosta aluehallintoon, kokoamalla yhteen ja alueellistamalla alueellisen kehittämisen kannalta merkittäviä määrärahoja, vahvistamalla maakuntien liittojen asemaa mainittujen määrärahojen suuntaamisessa ja tehostamalla muutenkin aluehallinnon kansanvaltaista ohjausta sekä koordinoimalla aluehallintoa.

Julkisten palvelujen saatavuuden ja laadun turvaamiseksi paikallishallinnolle siirretään lisää päätösvaltaa, yhteispalvelua laajennetaan ja tehostetaan, verkkopalvelujen rakentamista vauhditetaan ja paikallis- ja aluehallinnon palvelujen parantamiseksi laaditaan yhteinen palvelustrategia sekä myös tältä kannalta tuetaan ja lisätään seutuyhteistyötä.

EU-tavoiteohjelmien ja yhteisöaloitteiden hyödyntämistä parannetaan alueiden omista lähtökohdista. Tavoitteena on toteuttaa myös suuria valtakunnallisia hankkeita.

Kuntien vastuulla olevien tehtävien ja niiden rahoituksen tasapainoa parannetaan peruspalveluohjelmalla ja vuosittaisella peruspalvelubudjetilla. Kuntataloutta ja peruspalveluiden arviointia koordinoidaan ministeriöiden välillä nykyistä tehokkaammin.

Kuntien rahoitus- ja valtionosuusjärjestelmää arvioidaan kokonaisuutena vuoteen 2005 mennessä.

Kuntarakennetta ja palveluiden järjestämistapoja kehitetään sekä kuntien yhteistoimintaa ja kansalaisten osallistumista edistetään.

Selvitetään edustuksellisen kunnallisdemokratian ja kuntien vastuulla olevien tehtävien hoidon markkinaehtoistamisen ja ulkoistamisen yhteensovittamisen mahdollisuudet sekä kehitetään itsehallinnollista kuntademokratiaa osana kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaa.

Sisäinen turvallisuus

Laaditaan kattava sektorirajat ylittävä sisäisen turvallisuuden ohjelma, jonka painopisteitä ovat erityisesti huumausaine-, väkivalta- ja uusintarikollisuuden vähentäminen. Ohjelmassa linjataan sisäisen turvallisuuden tason tavoitteet, toimenpiteet ja tarvittavat resurssit. Ohjelman toimeenpano käynnistetään.

Poliisin toimintaa tehostetaan poliisipalvelujen saatavuuden ja laadun turvaamiseksi. Lisätään yhteistyötä oikeusministeriön kanssa strategioiden ja tavoitteiden yhteensovittamiseksi.

Pelastustoimen tavoitteena on, että Suomessa on hyvä turvallisuuskulttuuri ja Euroopan tehokain pelastustoimi. Tämä tarkoittaa turvallista yhteiskuntaa, jossa onnettomuuksia estetään tehokkaasti ennakolta, motivoitunutta ja osaavaa henkilöstöä, uhkiin mitoitettuja, asiakaslähtöisiä ja taloudellisesti tuotettuja palveluja sekä hyvää kumppanuusverkostoa.

Pelastustoimen 22 alueeseen perustuva järjestelmä on toiminnassa vuoden alusta lukien.

Suunnitellaan johtamisjärjestelmän uudistamiseen liittyvät pelastustoiminnan ja väestönsuojelun johtamisessa, valvonnassa ja hälyttämisessä sekä tilannekuvan muodostamisessa tarvittavat tietoliikenne- ja tietojärjestelmät.

Valtion hätäkeskusjärjestelmä kattaa suunnitellusta 15 hätäkeskuksesta vuoden loppuun mennessä 12 keskusta.

Jatketaan turvallisuuskulttuurin edistämiseksi tehtävää työtä yhteistyössä muiden viranomaisten ja yhteisöjen kanssa.

Rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi rajavalvonnan määrää Suomen itärajalla lisätään ja rajaliikenteen sujuvuus pyritään turvaamaan lisäämällä rajavartiolaitoksen henkilöstöä rajavalvonta-tehtäviin itärajalle ja rajatarkastustehtäviin erityisesti Kaakkois-Suomen alueelle. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää rajavartiolaitoksen sisäisiä organisaatiomuutoksia ja tukitoimintojen voimakasta kehittämistä.

Viranomaisradioverkko on sisäisen turvallisuuden viranomaisten operatiivisessa käytössä. Viranomaisradioverkon hallinnointi on tarkoitus siirtää vuoden 2004 alusta sisäasiainministeriön hallinnonalalta liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalle.

Huolehditaan uuden ulkomaalaislain voimaantulon edellyttämistä toimista. Seurataan uuden kansalaisuuslain toimivuutta.

Sisäasiainministeriö on vuoden 2003 alusta vastannut siviilikriisinhallinnan kansallisten valmiuksien yhteensovittamisesta sekä siviilikriisinhallinnan asiantuntijoiden rekrytoinnista ja koulutuksesta. Siviilikriisinhallintavalmiuksien kehittämisen avulla tuetaan myös varautumista suuronnettomuuksiin ja muihin poikkeusoloihin kotimaassa.

Hallinnonalan määrärahat luvuittain vuosina 2002—2004

	v. 2002 tilinpäätös 1000 €	v. 2003 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2004 esitys 1000 €	Muutos 2003—2004	
				1000 €	%
01. Sisäasiainministeriö	25 416	88 278	86 998	- 1 280	- 1
02. Ulkomaalaisvirasto	8 907	8 775	9 124	349	4
05. Lääninhallitukset	48 682	48 620	50 819	2 199	5
06. Rekisterihallinto	26 731	20 564	27 818	7 254	35
07. Kihlakunnat	40 494	43 223	43 885	662	2
75. Poliisitoimi	542 760	533 877	553 065	19 188	4
80. Pelastustoimi	36 328	41 073	48 909	7 836	19
90. Rajavartiolaitos	188 412	188 055	197 476	9 421	5
97. Avustukset kunnille	230 405	227 404	224 733	- 2 671	- 1
98. Alueiden kehittäminen	153 411	185 330	197 099	11 769	6
Yhteensä	1 301 546	1 385 199	1 439 926	54 727	4
Henkilöstön kokonaismäärä	17 115	17 120	17 250		

01. Sisäasiainministeriö

Selvitysosa: Sisäasiainministeriö rakentaa toiminta-ajatuksensa mukaisesti turvallista ja tasapainoisesti kehittyvää Suomea.

Sisäasiainministeriön vision mukaan Suomi on Euroopan turvallisin maa, jossa on elinvoimaiset alueet ja hyvä hallinto takaa laadukkaat ja tasapuoliset palvelut. Sisäasiainministeriö on hyvin johdettu, yhteistyökykyinen ja ihmisten osaamista arvostava asiantuntijaorganisaatio.

Sisäasiainministeriö arvostaa toiminnassaan luotettavuutta, muutos- ja yhteistyökykyisyyttä sekä avoimuutta.

Ministeriön toiminnan strategiset painopisteet ovat:

- tasapainoinen alueellinen kehittäminen sekä ihmisten ja yritysten hallittu liikkuvuus,
- toimivan, luotettavan ja yhteistyökykyisen palveluhallinnon turvaaminen,
- hyvän turvallisuustilanteen ja myönteisen turvallisuuskulttuurin vahvistaminen,
- toimintaympäristön muutosten ennakointi, tunnistaminen sekä niihin reagointi,
- vaikuttaminen EU:ssa ja kansainvälisessä yhteistyössä.

19. Sisäasiainministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 60 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää muiden kuin erikseen arvonlisäverovelvollisten hallinnonalan virastojen ja laitosten tavaroiden ja palvelujen ostoihin sisältyvien arvonlisäverojen maksamiseen.

Selvitysosa: Valtion kulutus- ja investointimenot on budjetoitu ilman arvonlisäveroa. Muille kuin erikseen verovelvollisille valtion virastoille ja laitoksille myönnetään määrärahat verottomin hinnoin.

2004 talousarvio	60 000 000
2003 talousarvio	63 000 000

21. Sisäasiainministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 21 786 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu.

Määrärahasta on tarkoitettu kertaluonteisena menona 250 000 euroa kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman rahoitukseen ja kertaluonteisena menona 45 000 euroa hallitusohjelman mukaisiin kuntapolitiikan kehittämistoimiin.

Menojen ja tulojen erittely €

Bruttomenot	22 176 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	35 000
Muut toimintamenot	22 141 000
Bruttotulot	390 000
Maksullisen toiminnan tulot	35 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	13 000
— muut suoritteet	22 000
Muut tulot	355 000
— yhteishankkeet EU	300 000
— muut tulot	55 000
Nettomenot	21 786 000

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 45 000 euroa uuteen palkkausjärjestelmään siirtymisen johdosta, 193 000 euroa vuokrien indeksikorotukseen ja 250 000 euroa vuodelle 2004 kertaluonteisena menona tilivirasto- ja tukipalvelujen kehittämiseen.

2004 talousarvio	21 786 000
2003 lisätalousarvio	449 000
2003 talousarvio	20 166 000
2002 tilinpäätös	20 304 000

22. Tietohallinnon yhteiset menot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 5 212 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää sisäasiainhallinnon yhteisen tietoverkon ja yhteiskäytössä olevien tietojärjestelmien ylläpito- ja kehittämismenoihin.

2004 talousarvio	5 212 000
2003 talousarvio	5 112 000
2002 tilinpäätös	5 112 000

02. Ulkomaalaisvirasto

Selvitysosa: Ulkomaalaisvirasto käsittelee ja ratkaisee ulkomaalaisten maahantuloon, maassa oleskeluun, pakolaisuuteen sekä kansalaisuuteen liittyviä asioita. Ulkomaalaisvirasto pitää ulkomaalaisrekisteriä ja tuottaa viranomaisille ja kansainvälisille järjestöille näiden tarvitsemaa tietoa.

Ulkomaalaisvirasto toteuttaa Suomen virallista maahanmuutto- ja pakolaispolitiikkaa, jonka keskeisenä periaatteena on hallitun maahanmuuton edistäminen. Tämä tarkoittaa toisaalta avoimuuden, kansainvälisyyden, ihmis- ja perusoikeuksien, hyvän hallinnon ja oikeusturvan periaatteiden korostamista sekä toisaalta maahanmuuttoon liittyvien väärinkäytösten estämistä.

Hyvän hallinnon periaatteiden mukaisesti ulkomaalaisviraston asiakaspalvelun tavoitteena on sujuva päätöksenteko, aktiivinen tiedottaminen ja selkeä neuvonta.

Sisäasiainministeriö on asettanut ulkomaalaisvirastolle seuraavat tulostavoitteet:

Päätöksenteko on oikeusvarmaa. Päätösten määrä on suurempi kuin vireille tulleiden asioiden määrä.

Vireille tulleiden hakemusten läpivientiaikoja nopeutetaan heikentämättä oikeusturvaa käyttämällä sekä henkilö- että teknisiä resursseja joustavasti ja tehokkaasti.

Päätöksentekoprosessit ovat laadullisesti mitattavia, oikeita ja mahdollisimman yksinkertaisia. Päätösten perusteluissa käytettävä maatiedon määrä ja laatu on riittävää ja oikeaa. Ulkomaalaisrekisteriin talletetut tiedot ovat oikeita, eheitä ja luotettavia.

Panostietoja

	1998	1999	2000	2001	2002	2003 talousarvio	2004 esitys
Nettomenot (t€)	4 670	5 059	6 199	6 674	8 907	8 775	9 124
Tulot (t€)	1 391	1 826	1 614	1 745	1 790	1 700	3 800
Bruttomenot (t€)	6 061	6 885	7 813	8 419	10 697	10 475	12 924
Henkilötyövuodet	120	130	148	172	181	176	212

Hakemusasiat

Kysyntä

Maahanmuutto

— oleskelu- ja työluvut, lausunnot

lupa-asioissa, maastapoistaminen

16 592	20 649	19 845	19 301	21 165	21 000	22 000
--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------

Pakolaisuus

— turvapaikka- ja pakolaisasiat,

perheenyhdistäminen, matkustus-

asiakirjat

4 993	8 107	8 230	10 064	15 619	13 000	11 000
-------	-------	-------	--------	--------	--------	--------

Kansalaisuus

— hakemukset, ilmoitukset,

selvitykset ja tiedustelut

5 216	5 391	5 076	4 659	5 586	6 000	12 500
-------	-------	-------	-------	-------	-------	--------

Yhteensä

26 801	34 147	33 151	34 024	42 370	40 000	45 500
--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------

Ratkaisut

Maahanmuutto

— oleskelu- ja työluvut, lausunnot

lupa-asioissa, maastapoistaminen

15 220	16 729	19 486	21 250	20 108	21 000	22 000
--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------

Pakolaisuus

— turvapaikka- ja pakolaisasiat,

perheenyhdistäminen, matkustus-

asiakirjat

4 487	5 539	8 266	11 330	15 759	13 500	13 000
-------	-------	-------	--------	--------	--------	--------

Kansalaisuus

— hakemukset, ilmoitukset,

selvitykset ja tiedustelut

6 580	7 431	5 441	4 962	6 151	6 500	15 000
-------	-------	-------	-------	-------	-------	--------

Yhteensä

26 287	29 699	33 193	37 542	42 018	41 000	50 000
--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------

Ratkaistu vireille tulleista (%)

98	87	100	110	99	103	110
----	----	-----	-----	----	-----	-----

Ratkaisut/htv

219	228	224	218	232	233	236
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Ratkaisut euroa/nettomenot

178	170	187	177	212	214	183
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Henkilöresurssien käyttö %

Maahanmuutto

18	18	23	25	22	22	22
----	----	----	----	----	----	----

Pakolaisuus

18	18	24	26	29	30	29
----	----	----	----	----	----	----

Kansalaisuus

28	26	17	17	20	20	32
----	----	----	----	----	----	----

Tieto- ja tukipalvelut

36	38	36	32	29	28	17
----	----	----	----	----	----	----

21. *Ulkomaalaisviraston toimintamenot* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 9 124 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu.

Hallitus on antanut eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen ulkomaalaislaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Laki-esitysten johdosta ulkomaalaisviraston turvapaikka-asioiden käsittelyajat tulevat nopeutumaan ja työministeriön pääluokassa turvapaikkamenoissa on mahdollista saavuttaa säästöjä vuonna 2005. Tarkoituksena on, että uuden ulkomaalaislain aiheuttamia lisävoimavaratarpeita ulkomaalaisvirastolle katetaan vuodesta 2005 lähtien siirtämällä turvapaikka-

asioiden käsittelyn nopeutumisen vapauttamat määrärahat työministeriön pääluokasta.

Menojen ja tulojen erittely €

Bruttomenot	12 924 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	4 145 000
Muut toimintamenot	8 779 000
Bruttotulot, maksullisen toiminnan tulot	3 800 000
Nettomenot	9 124 000

2004 talousarvio	9 124 000
2003 lisätalousarvio	261 000
2003 talousarvio	8 775 000
2002 tilinpäätös	8 907 000

05. Lääninhallitukset

Selvitysosa: Lääninhallitus on valtion aluehallinnon monialainen asiantuntijavirasto, jolle valtion keskushallinto osoittaa tehtäviään. Sinne on koottu alueellisia asiantuntija-, turvallisuus- ja hallintotehtäviä. Lääninhallitus luo osaltaan myös edellytyksiä alueen elinkeinojen kehittämiseksi.

Lääninhallitusten suurimmat toimialat ovat sosiaali- ja terveystoimi ja sivistystoimi. Lääninhallituksen poliisiosastojen menot maksetaan poliisin toimintamäärärahoista lukuun ottamatta lääninhallituksen virastona tarjoamia palveluja, joita ovat mm. toimitilat, henkilöstö- ja taloushallinto sekä virastopalvelut. Ahvenanmaan lääninhallituksella on Manner-Suomen lääninhallitusten tehtävistä poikkeavia tehtäviä, jotka johtuvat valtionhallinnon ja maakunnallisen itsehallinnon erityispiirteistä Ahvenanmaalla.

Lääninhallitusten toiminnan yleiset painopisteet vuonna 2004

Lääninhallitukset edistävät alueellista kehitystä ja varmistavat, että alueellinen ja seudullinen hyvinvointipolitiikka ja kansalaisten turvallisuus paranee. Tämän toteutumiseksi lääninhallitukset osallistuvat maakuntaohjelmien laadintaan, edistävät viranomaisten ja muiden toimijoiden verkostoituvaa yhteistyötä sekä poikkeusoloihin varautumista.

Lääninhallitukset toimivat sosiaalisen turvallisuuden ja terveyden yhdenvertaisuuden edistämiseksi sekä syrjäytymisen vähentämiseksi. Eri viranomaisten yhteistyöllä, erityisesti edistäen valtion ja kuntien viranomaisten yhteistyötä tunnistetaan turvattuutta aiheuttavia sosiaalisia ja taloudellisia tekijöitä ja puututaan niihin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Lääninhallitukset tukevat erityisesti lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämistä. Huumausaineiden saatavuutta ja käyttöä ehkäistään ja niistä aiheutuvia riskejä vähennetään ja painotetaan ennaltaehkäisevää päihde- ja huumetyötä. Nuorten ja riskiryhmien sosiaalisesti vahvistamiseksi ja osallisuuden tukemiseksi edistetään hallinnonalojen ja muiden toimijoiden, erityisesti kansalaisjärjestöjen välistä yhteistyötä.

Lääninhallitukset toimivat kansalaisten perusoikeuksien toteutumiseksi alue- ja paikallistasolla. Ne seuraavat peruspalvelujen tarjontaa ja tarvetta läänin alueella. Ne arvioivat palveluverkkojen riittävyttä sekä yleisesti palvelujen saatavuutta sekä palvelujen ja markkinoiden toimivuutta.

Lisäksi lääninhallituksia ohjaavat ministeriöt ja keskushallinnon virastot ovat määrittäneet vuodelle 2004 seuraavia toimialakohtaisia painopisteitä:

Sosiaali- ja terveystoimi

Lääninhallitukset tukevat ja edistävät terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin toteutumista sekä sosiaalisten ongelmien ja syrjäytymisen ehkäisyä alueellaan. Lääninhallitusten erityisiä painoalueita vuonna 2004 ovat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän etukäteis- ja jälkikäteisvalvonnan kehittäminen sekä perheiden ja lasten hyvinvoinnin tukeminen. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmien toimintaa kehitetään myös osallistumalla kansallisen terveydenhuollon kehittämishankkeen ja kansallisen sosiaalialan kehittämishankkeen toimeenpanoon.

Lääninhallitusten koordinoivaa roolia kansallisen alkoholiohjelman ja paikallisten vaikutusmahdollisuuksien edistämisessä kehitetään. Alkoholijuomien vähittäismyynnin ja anniskelun valvontaa ja lupahallintoa kehitetään siirtämällä tehtäviä Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksesta lääninhallituksiin.

Lääninhallitukset käynnistävät vuosia 2004—2007 koskevan sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelman toteuttamisen yhteistyössä alueensa muiden toimijoiden kanssa.

Ympäristöterveydenhuollossa kiinnitetään erityistä huomiota siihen, että kunnat suorittavat vastuullaan olevaa valvontaa riittävästi ja tasapuolisesti.

Sivistystoimi

Oppilaitosverkon ja ylläpitojärjestelmän kehittymistä, koulutuksen alueellista saavutettavuutta, tuloksellisuutta ja oppilaan oikeusturvan toteutumista seurataan ja arvioidaan. Erityistä huomiota kiinnitetään ammattitaitoisen työvoiman saatavuuteen ja koulutuksen jälkeiseen työllistymiseen. Aikuiskoulutuksen NOSTE-ohjelman tavoitteena on ammatillisten tutkintojen hankkiminen niille, joilta puuttuu toisen asteen koulutus sekä tietoyhteiskuntataitojen kehittäminen.

Ammatillisen koulutustarpeen alueellista ennakointia kehitetään yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa huomioon ottaen työelämän tarpeet sekä ikääntyvän väestön ja nuorten ikäluokkien koulutuskysyntä. Valtakunnallisissa yhteishakujärjestelmissä kiinnitetään erityistä huomiota neuvontapalveluihin.

Opetustoimen henkilöstökoulutusta toteutetaan ottaen huomioon täydennyskoulutuksen valtakunnallisten ja alueellisten toteuttajien tarkoituksenmukainen työnjako. Koulutusta suunnataan erityisesti tieto- ja viestintätekniikan opetuskäytön edistämiseen.

Kirjasto- ja tietopalvelujen saavutettavuuden ja laadun kehittämistä edistetään ja seurataan sekä arvioidaan palvelujen toteutumista painoalueena kuntien välinen yhteistyö.

Yhteistyössä kuntien ja kansalaisjärjestöjen kanssa tuetaan ja kehitetään koululaisten iltapäivätoimintaa.

Lasten ja nuorten liikunta sekä terveyttä edistävä liikunta ovat painopisteitä liikuntatoimessa. Liikuntapaikkarakentamisessa tuetaan erityisesti lähiliikuntapaikkoja.

Nuorisotoimessa keskeistä on peruspalvelut säilyttävän ja rakentavan nuorisotyöorganisaation tukeminen painottaen perusnuorisotyötä kunnissa, ennaltaehkäisevää päihde- ja huumetyötä, nuorison tiedotus- ja neuvontapalveluja, nuorison osallisuushankkeita sekä nuorten työpajatoimintaa. Kuntien ja alueiden nuorisopolitiikkaa tuetaan mm. kehittämällä nuorten elinoloindikaattorein alueellista järjestelmää.

Ohjataan ja rahoitetaan opetusministeriön hallinnonalan rakennerahasto-ohjelmahankkeita ottaen huomioon valtakunnalliset ja alueelliset kehittämistavoitteet.

Liikennehallinto

Maaseudulla tavoitteena on turvata julkisen liikenteen palvelut ja kaupunkiseuduilla kasvattaa joukkoliikenteen ja kevyen liikenteen markkinaosuutta.

Tavoitteiden saavuttamiseksi lääninhallitukset avustavat ja aktiivisesti osallistuvat yhdessä kuntien kanssa joukkoliikenteen alueellisten palvelutasotavoitteiden määrittämiseen, avustavat kuntia henkilökuljetusten yhdistelyssä sekä palvelulinjojen ja kutsujoukkoliikenteiden käynnistämässä, ostavat tarpeelliseksi arvioitua peruspalveluluonteista linja-autoilla ja takseilla hoidettavaa alueellista runkoliikennettä mukaan lukien kaukoliikenteen liityntäyhteydet, alentavat yhdessä kuntien kanssa seutu- ja työmatkalippujen hintoja sekä toteuttavat liikenne- ja viestintäministeriön esteettömyysstrategiassa niille osoitettuja toimenpiteitä. Lisäksi lääninhallitukset osallistuvat liikennejärjestelmien suunnittelutyöhön joukkoliikenteen ja kevyen liikenteen toimintaedellytysten parantamiseksi.

Lääninhallitukset koordinoivat liikenneturvallisuustyötä alueillaan. Lääninhallitukset tukevat ja aktivoivat kuntien liikenneturvallisuustyötä sekä tehostavat läänien liikenneturvallisuussuunnitelmien toteutusta. Tarvittaessa suunnitelmia ajantasaistetaan. Lääninhallitukset seuraavat myös valtakunnallisen liikenneturvallisuussuunnitelman ja liikenneturvallisuutta koskevan valtioneuvoston periaatepäätöksen toteutumista alueillaan ja raportoivat siitä liikenne- ja viestintäministeriölle.

Eläinlääkintä

Valmiuksia tarttuvien eläintautien ennalta ehkäisyyn ja vastustamiseen tehostetaan maatalous- ja elintarviketuotannon turvallisuuden varmistamiseksi. Eläinten sivutuotteiden käsittelyn ja hävittämisen valvontaa laajennetaan ihmisten ja eläinten terveyden turvaamiseksi. Lääninhallitukset valvovat ja ohjaavat lääkkeiden käyttöä eläimille ja osallistuvat eläimistä saatavien elintarvikkeiden vierasainevalvontaan. Eläinsuojeluvalvonnan auditointeja jatketaan laajassa mitassa ja valvonta kohdistetaan erityisesti vasikoiden pitoa koskevien eläinsuojeluvaatimusten noudattamiseen tiloilla. Kohennetaan teurastamoiden eläinsuojeluvalvontaa sekä parannetaan eläinkuljetusten ja erityisesti eläinten kuormasta purkamisen valvontaa.

Elintarvikevalvonta

Paikallista elintarvikevalvontaa ja elintarvikevalvonnan keinoja kehitetään. Elintarvikevalvonnan vaatimustenmukaisuuden arviointi aloitetaan yhdessä muiden valvontaviranomaisten kanssa. Tuetaan ja seurataan seudullisia valvonnan kehittämiskokeiluja. Alueellisesti merkittävien peruselintarvikkeiden kokonaislaadun valvontaa pellolta pöytään periaatteen mukaan jatketaan. Kuluttajille varmistetaan elintarvikkeista riittävä ja totuudenmukainen tieto. Eläimistä saatavia elintarvikkeita käsittelevien pienimuotoisten laitosten lainsäädännön vaatimusten mukainen taso varmistetaan.

Kilpailu- ja kuluttaja-asiat

Lääninhallitukset selvittävät etenkin paikallisesti ja alueellisesti vaikuttavia kilpailunrajoituksia. Lääninhallitukset osallistuvat Kilpailuviraston kartellitutkimuksiin ja -tarkastuksiin ja muihin laajojen kilpailunrajoitusten selvittämiseen sekä tarkastuksiin yhdessä Kilpailuviraston kanssa. Ne osallistuvat viraston kilpailunedistämistehtäviin. Tavoitteena on, että markkinoilla toimivat ja markkinoiden toimintaan vaikuttavat tahot tuntevat kilpailusäännöt ja niiden merkityksen ja sitoutuvat omissa toimissaan ja ratkaisuisaan edistämään toimivaa kilpailua.

Kuluttajien hintatietoisuuden tueksi tehdään hintavertailuja ja varmistetaan kuluttajien tiedon- saanti niistä sekä tehdään valtakunnallisia valvontakampanjoita kuluttajapoliittisen ohjelman toteuttamiseksi. Huolehditaan talous- ja velkaneuvonnan alueellisesta saatavuudesta, tuetaan kuntia/palvelun tuottajia neuvonnan järjestämisessä sekä seurataan laadun ja määrän kehittymistä läänin alueella. Tuoteturvallisuusvalvonnan valvontahenkilökunnan ammattitaitoa nostetaan riittävän korkealle tasolle kuluttajien turvallisuuden kannalta keskeisten palveluiden valvonnassa.

Pelastustoimi

Lääninhallitukset tukevat kuntia pelastustoimen alueelliseen järjestelmään siirtymisessä, valvovat pelastustoimen palvelujen saatavuutta uusilla alueilla sekä ohjaavat palvelutasopäätösten laatimista pelastustoimen alueilla. Erityisesti huomiota kiinnitetään voimavarojen riittävään kohdentumiseen onnettomuuksien ehkäisyyn.

Lääninhallitukset edistävät aluehallinnon viranomaisten välistä yhteistyötä pelastustoimessa, ohjaavat ja tukevat kuntien poikkeusoloihin varautumista sekä huolehtivat pelastustoimen riskialueiden mukaisten toimintavalmiusaikojen seurannasta ja arvioinnista lääninalueella. Lääninhallitukset osallistuvat pelastustoiminnan ja väestönsuojelun johtamisjärjestelmien tarkistamiseen läänin alueella.

Poliisitoimi

Lääninhallitukset varmistavat alueellisten ja paikallisten turvallisuussuunnitelmien toimeenpanton ja seuraavat niiden vaikuttavuutta. Huumausaineiden käyttöä ja saatavuutta ehkäistään ja niihin liittyvää rikollisuutta torjutaan yhteistyössä muiden viranomaisten ja sidosryhmien kanssa. Alkoholien käytöstä aiheutuvia haittoja ennalta estetään. Viranomaisten välistä yhteistyötä perheväkivallan ehkäisyssä lisätään. Nuorten hoitoon ohjaus järjestetään.

Oikeushallinto

Lääninhallitukset vastaavat kihlakunnan ulosottovirastojen ja kihlakunnan ulosotto-osastojen toiminnan ohjauksesta muun muassa huolehtimalla ulosottopiirien tarkastamisesta ja kouluttamisesta sekä tulosohjauksesta.

Vuonna 2004 painopistealueet ovat maaliskuussa 2004 voimaan tulevan ulosottolain kokonaisuudistuksen ja käyttöön otettavan uuden tietojärjestelmän edellyttämän sekä toteutettavan toiminnan muutoksen varmistamiseen liittyvän koulutuksen järjestäminen läänin ulosottopiirien henkilöstölle ja tarkastustoiminnan ja tuloksellisuuden arvioinnin kehittäminen.

Hallinto

Lääninhallitusten verkkoasiantia kehitetään yhteisesti laaditun verkkopalvelustrategian mukaisesti. Lääninhallitukset laativat vuoteen 2010 ulottuvan lääninhallituksen strategia-asiakirjan yhteisesti sovitun tarkastelukehikon mukaisesti.

21. Lääninhallitusten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 50 819 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös hankkeisiin, joihin saadaan EU-rahoitusta.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu.

Menojen ja tulojen erittely	€
Bruttomenot	56 319 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	4 000 000
Muut toimintamenot	52 319 000
Bruttotulot, maksullisen toiminnan tulot	5 500 000
Nettomenot	50 819 000

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon lääninhallituksille vuoden 2004 alussa siirtyvät anniskelun jatkoaikalapatehtävät. Tehtäväsiirto rahoitetaan momentilta 12.33.09 siirtyvillä lupatuloilla, joilla ei ole lääninhallitusten toimintamomentille nettovaikutusta.

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 100 000 euroa kahden viran perustamista varten siirtona momentilta 33.33.63.

Määrärahan mitoituksessa on otettu vähenyksenä huomioon 180 000 euroa siirtona momentille 26.80.21.

2004 talousarvio	50 819 000
2003 lisätalousarvio	1 055 000
2003 talousarvio	48 620 000
2002 tilinpäätös	48 682 000

06. Rekisterihallinto

Selvitysosa: Rekisterihallinnon paikallisviranomaisina toimii 37 maistraattia, joiden toimialueena on yksi tai useampia kihlakuntia. Maistraateista 24 toimii kihlakunnan viraston osastona ja 13 erillisenä virastona. Ahvenanmaalla rekisterihallinnon paikallisviranomaisen tehtävät hoitaa lääninhallitus. Maistraatit tarjoavat ihmisen koko elämänkaaren kattavia, laadukkaita rekisteri- ja oikeusturvapalveluja. Maistraatit hoitavat väestökirjanpidon, kaupparekisterin ja yhdistysrekisterin paikallisviranomaisen tehtäviä sekä yleishallintotehtäviä ja holhousviranomaisen tehtäviä.

Väestökirjanpidon keskusviranomaisena toimii Väestörekisterikeskus. Väestörekisterikeskus kehittää ja ohjaa väestökirjanpitoa sekä pitää yllä valtakunnallista väestötietojärjestelmää yhdessä maistraattien kanssa. Väestörekisterikeskus vastaa myös väestötietojärjestelmän valtakunnallisista tieto- ja verkkopalveluista. Väestörekisterikeskuksen tehtäviin kuuluvat myös varmenteen tuottaminen sähköiseen henkilökorttiin ja muut varmennepalvelut, vaalien äänioikeusrekisteri, julkishallinnon yhteyspalveluhakemisto – Julha sekä holhousrekisteri.

Rekisterihallinnon toiminnan painopisteet

	2002 toteutuma	2003 arvio	2004 tavoite
Yhteinen tulostavoite			
Osoitteista vastaa tosiasiallisen kotikunnan ja asuinpaikan osoitetta (%)	98,5	99,0	99,0
Tilapäisistä osoitteista on oikein (%)			75
Väestörekisterikeskus			
Muuttoilmoituksista saadaan puhelimitse tai verkon välityksellä (%)			45
Muiden henkilötietojen konekielistä ilmoitusliikennettä edistetään siten, että vuoden lopussa viranomaisten tekemistä ilmoituksista tulisi väestötietojärjestelmään konekielistä (%)	53	55	65
Väestörekisterikeskuksen antaman tietopalvelun kokonaistulot (milj. €)	8,4	8,4	8,8

Sisäasiainministeriö on lisäksi asettanut Väestörekisterikeskukselle seuraavat tavoitteet:

Sähköinen henkilökortti ja sosiaaliturvakortti on yhdistetty yhteistyössä Kansaneläkelaitoksen ja poliisin kanssa.

Varmennepalvelujen liiketoimintamallista on tehty selvitys ja lausuntokierroksen jälkeen tehtyjen päätösten toimeenpano on aloitettu.

Väestörekisterikeskus on selvittänyt tehtäviensä alueellistamisen mahdollisuudet. Selvityksen toimeenpano on aloitettu.

Maistraatteja ohjaavat ministeriöt ovat asettaneet maistraateille seuraavat tulostavoitteet:

Väestötietojärjestelmä

Maistraatit tekevät väestötietojärjestelmän osoitetietojen laadunparannustoimenpiteitä vuoden aikana toteutettavien vaalien yhteydessä palautuneiden ilmoituskorttien avulla.

Taloyhtiöille tarjotaan asukastietopalveluja verkkopalveluna VRK:n kehittämien menetelmien avulla.

Holhustoimi

Maistraateille saapuneet holhustoimen lupahakemukset sekä edunvalvojan ja edunvalvojan sijaisen määräämistä koskevat asiat käsitellään sekä päätöstitit tarkastetaan viipymättä ja vuosittain kohtuullisessa ajassa.

Maistraatit kehittävät toimintaansa vuorovaikutuksessa eri sidosryhmien kuten edunvalvojen, kärjäoikeuksien, sosiaali- ja terveystieteiden ja asiakasjärjestöjen kanssa.

Maistraatit ottavat toiminnassaan huomioon vuonna 2003 valmistuvan seurantatutkimuksen tulokset.

Kauppa- ja yhdistysrekisteri

Asunto-osakeyhtiöitä koskevien kaupparekisteri-ilmoitusten käsittelyaika on keskimäärin alle 0,3 kuukautta.

Vesikulkuneuvorekisteri

Maistraatit osallistuvat vesikulkuneuvojen rekisteröinnistä annettavaa lakia koskevaan koulutukseen ja hoitavat uuden lain mukaiset tehtävät asiantuntevasti. Maistraatit vaikuttavat toiminnallaan siihen, että lain siirtymäsäännöksen tavoitteet rekisteritietojen ajantasaistamiseksi toteutuvat.

Eräitä rekisterihallinnon volyymitietoja

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio	2004 htv
Väestötietojärjestelmä				374
Ylläpito				
— Maistraatit (tallennetut ilm.)	2 388 000	2 279 000	2 264 000	
— Konekielisesti (tietoyks. lkm)	1 606 000	1 521 000	1 661 000	
Tietopalvelu (tietoyks. lkm)				
— VRK (milj. kpl)	200	210	216	
— Maistraatit (milj. kpl)	1,07	1,02	1,05	
Kauppa- ja yhdistysrekisteri				56
Kaupparekisteri				
— asunto-osakeyhtiöiden ilmoitukset	17 050	16 300	16 200	
— muut ilmoitukset	14 103	13 100	12 600	
— tietopalvelu (otteiden lkm)	39 000	34 540	31 630	
Yhdistysrekisteri				
— tietopalvelu (otteiden lkm)	30 729	28 000	26 700	
Holhous (julk.oik. suoritteet)				179
— holhousrekisteristä annetut otteet	11 186	11 000	11 000	
— lupapäätökset	6 102	6 200	6 300	
— tilintarkastukset	28 603	29 900	31 200	
— edunvalvojan määrääminen	3 240	3 400	3 500	
— hakemukset kärjäoikeudelle edunvalvonnan määräämiseksi	5 088	5 200	5 300	

Yleishallinto (todistajapalvelut)				60
— kaupanvahvistukset	10 673	10 400	10 400	
— julkisen notaarin tehtävät	111 875	117 400	117 900	
— venerekisteristä annettavat otteet	17 440	17 400	17 200	
— nimenmuutoshakemukseen annetut päätökset	2 715	2 700	2 700	
— vihkimiset	8 804	9 000	9 050	

Maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko (1 000 euroa)

	2001	2002	2003	2004
	toteutuma	toteutuma	ennakoitu	arvio
TUOTOT				
Julkisoikeudelliset suoritteet	10 700	11 503	11 600	11 720
Liiketaloudelliset suoritteet	5 679	5 225	5 200	5 230
Tuotot yhteensä	16 379	16 728	16 800	16 950
KUSTANNUKSET				
Julkisoikeudelliset suoritteet	16 961	18 541	19 100	19 810
Liiketaloudelliset suoritteet	4 332	4 916	5 000	5 106
Kustannukset yhteensä	21 293	23 457	24 100	24 916
YLIJÄÄMÄ				
Julkisoikeudelliset suoritteet	-6 261	-7 038	-7 500	-8 090
— % tuotoista	-58,5	-61,2	-64,6	-69,0
Liiketaloudelliset suoritteet	1 347	309	200	124
— % tuotoista	23,7	5,9	3,8	2,4
Ylijäämä yhteensä	-4 914	-6 729	-7 300	-7 966
— % tuotoista	-30,0	-40,2	-43,5	-47,0

21. Rekisterihallinnon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 27 818 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu.

Menojen ja tulojen erittely €

Bruttomenot	44 768 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	17 900 000
Muut toimintamenot	26 868 000
Bruttotulot	16 950 000
Maksullisen toiminnan tulot	
— julkisoikeudelliset suoritteet	11 720 000
— muut suoritteet	5 230 000
Nettomenot	27 818 000

Edunvalvojan määräämisestä holhoustoimilain (442/1999) 12 §:n mukaisesti maistraatti perii valtion maksuperustelain (150/1992) 6 §:n 3 momentin perusteella omakustannusarvoa alemman kiinteän maksun. Lisäksi eräät holhoustoimen suoritteet ovat kokonaan maksuttomia.

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 34 000 euroa yhden henkilötyövuoden siirtona momentilta 31.24.21.

2004 talousarvio	27 818 000
2003 lisätalousarvio	822 000
2003 talousarvio	20 564 000
2002 tilinpäätös	26 731 000

07. Kihlakunnat

Selvitysosa: Poliisi-, syyttäjä-, ulosotto- ja rekisteritoimen sekä paikallistason yleishallintotehtävät on organisoitu kihlakunnittain. Yhtenäisjärjestelmän mukaiset kihlakunnanvirastot toimivat 77 kihlakunnassa ja erillisvirastot 13 kihlakunnassa. Kihlakunnanvirasto toimii valtion paikallisena yleis- ja erityishallintoviranomaisena kihlakunnan alueella. Tehtäviä hoitaessaan kihlakunnanvirasto toteuttaa valtakunnallisia, alueellisia ja paikallisia tavoitteita. Yhtenäisvirastojen kokonaishenkilöstö vuonna 2002 oli noin 6 223.

Sisäasiainministeriö on asettanut kihlakunnanvirastoille seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

— Kihlakunnanvirastot toimivat alueensa valtionhallinnon asiakaspalvelujen järjestämisen yhteen kokoajina ja koordinaattoreina kehittäen ja laajentaen yhteispalvelua sekä nykyisten että uusien toimijoiden kanssa tarkoituksenmukaisen ja nykyistä laajemman palveluvalikoiman tarjoavan palveluverkon aikaansaamiseksi.

— Yhteisen henkilöstön ja kihlakunnanimismiehen väliset kehityskeskustelut ovat osa vakiinaista johtamistoimintaa. Yhteisen henkilöstön tehtäviä laajennetaan ja yhtenäistetään edelleen ja erityisesti niissä kihlakunnanvirastoissa, joissa yhteisen henkilöstön toimenkuva muodostuu pääsääntöisesti jonkun substanssiosaston tehtävistä.

— Kihlakunnanvirastot laativat toimeenpanosuunnitelman avattavista verkkopalveluista.

— Kihlakunnanvirastojen asiakaspalvelua parannetaan määrärahojen puitteissa ottamalla toimitilajärjestelyissä entistä paremmin huomioon asiakkaiden yksityisyyden suoja, tietoturvasuus sekä toimitilaturvallisuuden edellyttämät järjestelyt.

21. Kihlakunnanvirastojen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

yhden henkilötyövuoden siirtona momentilta 31.24.21.

Momentille myönnetään 43 885 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kihlakunnanviraston henkilökunnan palkkauksiin sekä yhteisiin toimitila- ja muihin toimintamenoihin.

2004 talousarvio	43 885 000
2003 lisätalousarvio	164 000
2003 talousarvio	43 223 000
2002 tilinpäätös	40 494 000

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on lisäyksenä otettu huomioon 28 000 euroa

75. Poliisitoimi

Selvitysosa:

Poliisin tehtävät, poliisipalvelujen kysyntä ja toiminnan laajuus

Poliisi turvaa oikeus- ja yhteiskuntajärjestystä, ylläpitää yleistä järjestystä ja turvallisuutta sekä ennalta estää rikoksia, selvittää niitä ja saattaa ne syyteharkintaan. Poliisin tavoitteena on, että Suomi on Euroopan turvallisimaa maa, minkä takeena on ammattitaitoinen, palvelualtis, luotettava, yhteistyöhaluinen ja tehokkaasti organisoitu poliisi.

Poliisipalvelujen kysyntä ja saatavuus sekä toiminnan laajuus

	2001 toteutuma	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
Hälytystehtävät, lkm	922 322	927 981	940 000	935 000
Kiireelliset A-luokanhälytystehtävät, lkm	33 563	29 808	35 000	35 000
Poliisiin tietoon tulleet rikoslakirikokset, lkm	514 391	517 461	525 000	525 000
Poliisiin selvittämät rikoslakirikokset, lkm	313 228	308 683	320 000	320 000
Poliisiin myöntämät keskeiset luvat, lkm (passit, ajokortit, henkilökortit, aseluvat)	888 140	888 186	900 000	900 000

Keskeiset poliisin toimintaan vuonna 2004 vaikuttavat tekijät

Alkoholin tuontirajoitusten muutosten seurauksena alkoholin saatavuus paranee, kulutus kasvaa ja tästä johtuvat haitat lisääntyvät.

Euroopan Unionin todennäköisen laajentumisen seurauksena Baltian maat liittyvät Euroopan unioniin. Rajojen avautuminen antaa lisää mahdollisuuksia rikolliselle toiminnalle erityisesti talous- ja huumausainerikollisuudessa sekä paritusrikollisuudessa.

Poliisin palvelutaso uhkaa heiketä henkilöstöön kohdistuvien vähennysten seurauksena, ellei toimintaa pystytä tehostamaan. Poliisimiesten määrän vähentyminen uhkaa monien pienten poliisilaitosten ympärivuorokautista toimintakykyä.

Toimintalinjat ja tavoitteet

Rikosten ja häiriöiden ennalta estäminen perustuu alueelliseen ja paikalliseen turvallisuussuunnitteluun sekä viranomaisten ja sidosryhmien kanssa tehtävään turvallisuusyhteistyöhön. Kehitetään erityisesti tavanomaisten rikosten ennalta estämiseen liittyviä toimintatapoja.

Poliisin toimintaedellytyksiä pyritään parantamaan tavoitteena varmistaa, että rikosten selvittäminen ja syyllisten vastuuseen saattaminen tapahtuu nopeasti, varmasti ja luotettavasti. Kehitetään tavanomaisten rikosten tutkintamenetelmiä rikosten selvitystason parantamiseksi.

Heikennetään järjestäytyneen rikollisuuden toimintaedellytyksiä torjumalla vakavaa rikollisuutta sen eri muodoissa.

Torjutaan ammattimaista huumausainekauppaa tehokkaalla kansainvälisellä yhteistyöllä ja torjumalla sitä jo rajoilla tai ennen maahantuloa. Jatketaan tehostettuja toimenpiteitä huumeiden tarjonnan estämiseksi, levitys- ja myyntipaikkojen paljastamiseksi sekä käyttöön liittyvän varhaisen puuttumisen tehostamiseksi.

Tehostetaan liikennevalvontaa merkittävän riskikäyttäytymisen vähentämiseksi liikenteessä.

Poliisin henkilöstömäärän vähentymisestä johtuvaa uhkaavaa palvelutason laskua torjutaan toimintaa tehostamalla. Poliisilaitosten toimintaedellytykset ja hälytysvalmius turvataan lisäämällä ja syventämällä poliisin yksiköiden yhteistoimintaa.

Sisäasiainministeriön poliisille asettamat tavoitteet

	2001 toteutuma	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004—2007 arvio
Rikosten selvitystaso, %				
— rikoslakirikokset	60,9	59,7	60	62
— omaisuusrikokset	35,4	34,4	35	36
— törkeät yksilöön kohdistuvat rikokset	82,2	79,9	80	80
Poliisin paljastamat törkeät huumausainerikokset, lkm	847	746	1 000	1 000
Toimintavalmiusaika kiireellisissä A-luokan hälytystehtävissä, keskimäärin min.	11,2	11,0	13	12
Toimintavalmiusaika 70 %:ssa kiireellisissä A-luokan hälytystehtävissä, keskimäärin enintään min.	11	11	13	13
Vakavat tieliikenneonnettomuudet, lkm	6 390	6 182	6 800	6 800
Katururvallisuusindeksin arvo (1999=100)	96,57	95,95	96	97
Takaisinsaatu rikoshyöty talousrikoksissa				
— % ilmoitetuista rikosvahingoista	30,6	29	15	15
— milj. euroa	31,8	30,2		
Tutkinnan kustannukset, euroa				
— kustannukset/poliisin tietoon tullut rikos		315,73	310,76	311
— kustannukset/selvitetty rikos		445,38	429,40	430
Hälytystehtävien kustannukset, euroa				
— kustannukset/hälytystehtävä		64,60	49,54	50

Toimintamomentilta palkattu henkilöstö

	2001 toteutuma	2002 toteutuma	2003 arvio	2004 arvio
Poliisimiehet, keskimäärin	7 684	7 745	7 680	7 450
Opiskelijat, keskimäärin	502	538	490	550
Muu henkilöstö, keskimäärin	2 637	2 691	2 670	2 600
Yhteensä	10 823	10 974	10 840	10 600

Poliisin peruskoulutus

	2001 toteutuma	2002 toteutuma	2003 arvio	2004 arvio
Poliisikoulussa				
— aloittaneet	361	360	360	360
— valmistuneet	311	389	358	360

Maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko (1 000 euroa)

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
TUOTOT			
Julkisoikeudelliset suoritteet	33 867	29 842	33 974
Liiketaloudelliset suoritteet	1 266	835	1 189
Tuotot yhteensä	35 133	30 677	35 163
KUSTANNUKSET			
Julkisoikeudelliset suoritteet	34 334	29 842	33 974
Liiketaloudelliset suoritteet	1 202	835	1 189
Kustannukset yhteensä	35 536	30 677	35 163
YLIJÄÄMÄ			
Julkisoikeudelliset suoritteet	-467	0	0
— % tuotoista	-1,4	0	0
Liiketaloudelliset suoritteet	64	0	0
— % tuotoista	5,1	0	0
Ylijäämä yhteensä	-403	0	0
— % tuotoista	-1,1	0	0

21. Poliisitoimen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 553 065 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu.

Menojen ja tulojen erittely €

Bruttomenot	591 322 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	35 015 000
Muut toimintamenot	556 307 000
Bruttotulot	38 257 000
Maksullisen toiminnan tulot	35 163 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	33 974 000
— muut suoritteet	1 189 000
Muut tulot	3 094 000
Nettomenot	553 065 000

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 8 680 000 euroa uuteen palkkausjärjestelmään siirtymisen johdosta, 445 000 euroa vuokrien indeksitarkistuksesta aiheutuviin menoihin, 1 000 000 euroa kertaluonteisena menona poliisin tietohallintokeskuksen siirron aiheuttamiin menoihin, 1 000 000 euroa kertaluonteisena menona sähköisen asioinnin kehittämisen aiheuttamiin

menoihin, 1 000 000 euroa talousrikostutkin-
nan tehostamiseen, aiemmin momentille
26.75.(23) budjetoitu 1 700 000 euroa viran-
omaisradioverkon käyttäjämaksuista aiheutu-
viin menoihin ja 59 000 euroa kahden henki-
lötyövuoden siirtona momentilta 31.24.21
sekä vähennyksenä 2 624 000 euroa hätäkes-
kustoiminnan menojen siirtona momentille
26.80.21.

2004 talousarvio	553 065 000
2003 lisätalousarvio	14 734 000
2003 talousarvio	516 487 000
2002 tilinpäätös	503 560 000

(23.) Viranomaisradioverkon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Selvitysosa: Momentti ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta sekä osa sen määrärahasta budjetoitavaksi momenteille 26.75.21, 26.80.21 ja 26.90.21.

2003 lisätalousarvio	3 000 000
2003 talousarvio	17 390 000
2002 tilinpäätös	39 200 000

80. Pelastustoimi

Selvitysosa:

Tehtävät ja keskeiset toimintaympäristön muutokset

Pelastustoimi lisää kansalaisten ja yhteiskunnan turvallisuutta ehkäisemällä onnettomuuksia, pelastamalla sekä suojaamalla vaaroilta. Se muodostaa yhtenäisen järjestelmän, joka antaa turvallisuuspalveluja sekä normaali- että poikkeusoloissa. Valtiolle kuuluu pelastustoimen yleinen johto, ohjaus ja valvonta. Lisäksi valtio huolehtii väestönsuojelutoimenpiteistä, joilla on yleisempi kuin paikallinen merkitys.

Pelastustoimen alueellinen järjestelmä käynnistyy virallisesti 1.1.2004. Pelastustoimen järjestelmä on uudistettu siten, että pelastustoimen palveluista vastaa kunnan sijasta pelastustoimen alue. Pelastustoimen 22 aluetta vastaavat pelastustoimen palvelujen paikallisesta tuottamisesta.

Valtio vastaa pelastustoimen ammatillisen perus- ja täydennyskoulutuksen järjestämisestä, tiedotus-, valistus- ja tutkimustoiminnasta sekä väestönsuojelun johto- ja erityishenkilöstön koulutuksesta. Ministeriön alaisena oppilaitoksena toimii Pelastusopisto. Pelastusalan päällystön ammattikorkeakouluopetuksesta huolehtii Pelastusopisto yhteistyössä Pohjois-Savon ammattikorkeakoulun kanssa. Palopäällystön ammattikorkeakoulututkinto vakiinnuttaa asemansa alan korkeimpana tutkintona. Pelastustoimen alueellisen järjestelmän tarpeiden selvittämistä jatketaan ja huomioidaan koulutuksessa.

Hätäkeskustoiminta siirtyy kunnilta valtion hoidettavaksi hätäkeskuslain mukaisesti vuoteen 2006 mennessä ja laajenee käsittämään myös poliisitoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen hätäilmoitusten ja välittömiä toimenpiteitä edellyttävien ilmoitusten ja tehtäväksiantojen hoitamisen.

Hätäkeskuksen tehtävänä on vastaanottaa hätäilmoituksia ja muita ihmisten, ympäristön ja omaisuuden turvallisuuteen liittyviä välittömiä toimenpiteitä edellyttäviä ilmoituksia sekä välittää ne edelleen niille yksiköille, joille tehtävä voimassa olevan lainsäädännön mukaan kuuluu. Hätäkeskuslaitos vastaa pelastus-, poliisi-, sosiaali- ja terveystoimen hätäkeskuspalvelujen tuottamisesta. Hätäkeskuslaitokseen kuuluu toimintaa valtakunnallisesti kehittävä hätäkeskusyksikkö ja alueellisia hätäkeskuksia. Hätäkeskuslaitos on sisäasiainministeriön alainen, joka johtaa sitä yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Hätäpuhelukäytön, etenkin matkapuhelimista soitetun puhelujen määrä on viime vuosina ollut kasvussa. Kasvua vuodesta 2001 vuoteen 2002 oli 4,9 %.

Toimintalinjat ja tavoitteet

Pelastusosaston toiminta-ajatuksena on vastata pelastustoimen palvelukyvystä tavoitteena hyvä turvallisuuskulttuuri, vähemmän onnettomuuksia ja pienemmät vahingot, nopea ja tehokas apu onnettomuuksissa ja poikkeusoloissa sekä hyvä yhteistyö.

Pelastusopiston tulostavoitteet

Sisäasiainministeriö on talousarvioehdotuksen yhteydessä asettanut Pelastusopistolle seuraavat alustavat tulostavoitteet:

Pelastusopiston bruttomenot ja tulot (1 000 euroa)

	2001 toteutuma	2002 toteutuma	2003 tavoite	2004 tavoite
Bruttomenot ¹⁾	9 165	10 562	9 084	11 543
Tulot	1 809	2 281	1 682	2 667

¹⁾ Luvuissa on huomioitu Pelastusopiston saama kehittämisraha momentilta 26.80.21.

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Pelastustoimen ammattikoulutusta järjestetään niin, että alalle saadaan riittävästi hyvän peruskoulutuksen omaavia henkilöitä ja heille voidaan antaa ammattitaidon ylläpitämiseksi tarvittava täydennyskoulutus. Vuoden 2004 aikana pelastajatutkinnon ja alipääallystötutkinnon opetussuunnitelmia uudistetaan ja täydennyskoulutusta kehitetään vastaamaan paremmin pelastustoimen järjestelmän uudistuksesta aiheutuvia tarpeita. Pelastusopisto kehittää seurantamenetelmiä koulutuksen asiakastytyvyyden mittaamiseen sekä opiskelijoiden että pelastustoimen alueiden osalta.

*Toiminnallinen tuloksellisuus — tehokkuus***Taloudellisuus**

	2001 toteutuma	2002 toteutuma	2003 tavoite	2004 tavoite
Koulutettavapäivän hinta (euroa)	125	138	125	127
Vuotuinen käyttömeno/opiskelija (euroa)	23 026	26 442	23 200	23 500

*Toiminnallinen tuloksellisuus — laadunhallinta***Suoritteet**

	2001 toteutuma	2002 toteutuma	2003 tavoite	2004 tavoite
Tutkinnot ja koulutettavapäivät				
Tutkinnot yhteensä	168	166	157	170
— AMK-tutkinnot	-	4	19	45
— Pelastusopiston tutkinnot	168	162	138	125
Koulutettavapäivät yhteensä	70 793	71 384	74 390	89 490
Ammatillinen peruskoulutus	49 604	53 227	56 430	70 490
Ammatillinen lisäkoulutus	21 189	18 157	17 960	19 000
— varautumiskoulutus	10 809	10 095	9 600	11 500
— muu ammatillinen lisäkoulutus	10 380	8 062	8 360	7 500

Palvelukyky ja laatu

	2001 toteutuma	2002 toteutuma	2003 tavoite	2004 tavoite
Opiskelijapalaute (kurssien kokonaispalaute asteikolla 1— 5)	4,03	4,04	4,0	4,0
Hakeneiden lukumäärä/aloituspaikat	-	-	2,5	2,5
Opiskelun lopetus-%	-	-	< 3	< 3

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittyminen

	2001 toteutuma	2002 toteutuma	2003 tavoite	2004 tavoite
Henkilötyövuodet	85	84,5	87	92
Koulutustasoindeksi	4,8	4,9	5,0	5,0
Henkilöstökulut (t€)	3 600	3 800	4 100	4 600
Henkilöstökoulutus (%:ia työvoimakustannuksista)	1,7	1,8	2,0	2,2

Hätäkeskuslaitoksen tulostavoitteet

Sisäasiainministeriö on talousarvioehdotuksen yhteydessä asettanut Hätäkeskuslaitokselle seuraavat alustavat tulostavoitteet:

*Yhteiskunnallinen vaikuttavuus***Hätäkeskuslaitoksen bruttomenot ja tulot**

	2001 toteutuma	2002 toteutuma	2003 tavoite	2004 tavoite
Bruttomenot (t€)	10 893	16 543	25 517	32 336
Tulot (t€)	143	206	367	527

Hätäkeskuslaitos vastaa hätäkeskuspalveluiden laadusta, saatavuudesta ja tasapuolisuudesta toiminnassa olevilla hätäkeskusalueilla.

Toiminnallinen tuloksellisuus

Hämeen, Varsinais-Suomen ja Pirkanmaan hätäkeskukset aloittavat toimintansa. Henkilöstö on koulutettu niin, että toiminnan laatu ja varmuus kyetään takaamaan käynnistysvaiheessa sekä apua tarvitsevien että yhteistoimintaviranomaisten kannalta.

Helsingin, Länsi-Uudenmaan, Keski- ja Itä-Uudenmaan, sekä Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun hätäkeskusten käyttöönottoa valmistellaan huolehtimalla keskusten toimitilojen hankinnasta, henkilöstön koulutuksesta ja toimintamallien suunnittelusta vuoden 2005 aikana tapahtuvaa käyttöönottoa varten.

*Toiminnallinen tuloksellisuus — tehokkuus***Taloudellisuus**

	2001 toteutuma	2002 toteutuma	2003 tavoite	2004 tavoite
Hälytystoiminnasta aiheutuvat kustannukset (euroa/asukas/vuosi)	9,1 ¹⁾	8,4	8,4	8,4

¹⁾ Kustannukset sisältävät hätäkeskusjärjestelmän rakentamisesta aiheutuneet investoinnit.

*Toiminnallinen tuloksellisuus – laadunhallinta**Suoritteet — Häätäpuheluun vastaamista ja hälyttämistä koskevat tavoitteet*

Tavoite	2001 toteutuma ¹⁾	2002 toteutuma	2003 tavoite	2004 tavoite
90 %:ssa häätäpuheluista keskimääräinen vastausaika on alle 10 sekuntia	6,9 (kaikissa tehtävissä)	7,08	10	10
90 %:ssa tehtäväksiantoa edellyttävistä häätäilmoituksista aika ilmoituksesta tehtäväksiintoon on enintään 90 sekuntia	115 (kaikissa tehtävissä)	95	90	90

¹⁾ Kyseessä on valtion kokeiluhätäkeskuksien tulostavoitteet

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittyminen

	2001 toteutuma	2002 toteutuma	2003 tavoite	2004 tavoite
Henkilötyövuodet	107	261	362	485
Koulutustasoindeksi	-	3,6	3,5	3,5
Henkilöstökulut (t€)	-	8 749	16 059	22 130
Henkilöstökoulutus (%:ia työvoimakustannuksista)	-	7,4	5,2	3,7

Maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko (1 000 euroa)

	2002 toteutuma	2003 tavoite	2004 tavoite
TUOTOT			
Julkisoikeudelliset suoritteet	88	80	110
Liiketaloudelliset suoritteet (hintatuetut)	516	223	281
Liiketaloudelliset suoritteet (puhtaasti liiketaloudellisin perustein hinnoitellut suoritteet)	511	499	673
Tuotot yhteensä	1 115	802	1 064
KUSTANNUKSET			
Julkisoikeudelliset suoritteet	225	200	246
Liiketaloudelliset suoritteet (hintatuetut)	721	626	695
Liiketaloudelliset suoritteet (puhtaasti liiketaloudellisin perustein hinnoitellut suoritteet)	513	460	618
Kustannukset yhteensä	1 459	1 286	1 559
YLIJÄÄMÄ (+)/ALIJÄÄMÄ (-)			
Julkisoikeudelliset suoritteet	-137	-120	-136
— % tuotoista	-155,7	-150,0	-123,6
Liiketaloudelliset suoritteet	-207	-364	-359
— % tuotoista	-20,2	-50,4	-37,6
Alijäämä yhteensä	-344	-484	-495

21. *Pelastustoimen toimintamenot* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 43 549 000 euroa.

Määrärahasta saa käyttää maksullisen koulustoiminnan liiketaloudellisten suoritteiden hintojen alentamiseen enintään 414 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös hankkeisiin, joihin saadaan EU-rahoitusta.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu.

Menojen ja tulojen erittely €

Bruttomenot	46 743 192
Maksullisen toiminnan erillismenot	1 559 500
Muut toimintamenot	45 183 692
Bruttotulot	3 194 192
Maksullisen toiminnan tulot	1 064 500
— julkisoikeudelliset suoritteet	110 500
— muut suoritteet	954 000
Muut tulot, yhteishankkeet	2 129 692
Nettomenot	43 549 000

Muissa tuloissa on huomioitu 1 944 000 euroa Pohjois-Savon ammattikorkeakoulun maksamia korvauksia Pelastusopiston antamasta ammattikorkeakouluopetuksesta.

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 2 624 000 euroa siirtona momentilta 26.75.21, 2 321 000 euroa siirtona momentilta 26.97.31 sekä 180 000 euroa siirtona momentilta 26.80.31 liittyen valtion hätäkeskustoiminnan laajenemiseen. Lisäksi määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 1 300 000 euroa Pelastusopiston kehittämiseen, 500 000 euroa valtion hätäkeskusjärjestelmän ulottamisesta pääkaupunkiseudulle aiheutuviin kustannuksiin sekä aiemmin momentille 26.75.(23) budjetoitu 151 000 euroa viranomaisradioverkon käyttömaksuista aiheutuviin kustannuksiin. Lisäksi määrärahan mitoituksessa on huomioitu 180 000 euroa siirtona momentilta 26.05.21 liittyen läänin-

hallituksien sivutoimipisteiden johtokeskustilojen vuokratukustannuksiin.

Bruttotulojen lisäys on 959 192 euroa, mikä aiheutuu Pelastusopiston Pohjois-Savon ammattikorkeakoululta saamien korvauksien kasvusta oppilasmäärän kasvaessa sekä osittain maksullisen toiminnan kasvusta hätäkeskustoiminnan laajentuessa.

2004 talousarvio	43 549 000
2003 lisätalousarvio	551 000
2003 talousarvio	35 033 000
2002 tilinpäätös	30 054 000

22. *Eriyismenot* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 1 650 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää pelastuslain (468/2003) 76 §, 77 §:n 1 momentin nojalla suoritettavien korvausten maksamiseen, sekä toimintakustannuksiin, jotka aiheutuvat ilma-alusten käytöstä pelastuspalveluun ja siihen liittyvän hälytys- ja johtamisjärjestelmän välitömiä kustannusten korvaamisesta ilmailulaitokselle, metsäpalojen tähyystoiminnasta sekä kansainvälisen hätäavun antamisesta ja vastaanottamisesta sekä siihen varautumisesta. Määrärahaa voidaan käyttää myös pelastuslain 87 §:n 2 momentin mukaisten syiden tutkimusten aiheuttamien menojen suorittamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös kansainvälisen avun antamiseen EU:n ja muiden kansainvälisten järjestöjen siviilikriisinhallintajärjestelmien puitteissa sekä YK:n alaisena toimivien katastrofien arviointi- ja koordinoitiryhmän, NATO:n Euro-Atlanttisen kumppanuusneuvoston (EAPC) asiantuntijoiden, Suomen pelastuspalvelun kansainvälisen komennuskunnan (FRF) kahden- tai monenvälisistä komenuksista johtuviin palkkaus-, varautumis- ja toimintakustannuksiin sekä sisäasiainministeriön määräämistä kuntien pelastustehtävistä lähialueilla aiheutuviin toimintakustannuksiin.

Selvitysosa:

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen	€
Ilma-alusten käyttö pelastuspalveluun	1 080 000
Metsäpalojen tähyystoiminta	286 000
Kansainvälisen hätäavun antaminen ja vastaanottaminen sekä siihen varautuminen	168 000
Pelastustoimilain 86 §:n 2 momentin mukaiset tutkimukset	32 000
Pelastustoimilain 75 §:n mukaiset korvaukset	84 000
Yhteensä	1 650 000
2004 talousarvio	1 650 000
2003 talousarvio	1 650 000
2002 tilinpäätös	1 615 232

31. Valtionosuudet ja -avustukset (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 3 710 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää pelastustoimen alueille myönnettävien valtionosuuksien maksamiseen, viranomaisradioverkon päätelaitteiden valtionosuuksien maksamiseen kunnille ja pelastustoimen alueille palo- ja pelastustoimen kustannuksiin suoritettavista valtionosuuksista ja -avustuksista annetun lain (560/1975) nojalla, pelastustoimen valtionavustuslain (/2003) sekä pelastuslain 77 §:n 2 momentin mukais-

ten avustusten maksamiseen väestönsuojelumenoihin kunnille ja pelastustoimen alueille.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen pelastustoimen valtionavustuslaiksi. Esityksen mukaan alueen pelastustoimelle voitaisiin myöntää valtionavustusta laissa määriteltäviin kalliisiin kalustohankintoihin ja muihin hankkeisiin.

Momentilta myönnetyn rahoituksen tavoitteena on edistää valmiutta pelastustoiminnassa ja väestönsuojelussa.

Määrärahan mitoituksessa on otettu vähennyksenä huomioon 180 000 euroa siirtona momentille 26.80.21 valtion hätäkeskustoiminnan laajenemisesta aiheutuviin kustannuksiin.

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen €

Valtionosuus pelastustoimen kalustohankintoihin sekä valtionavustus pelastustoimen alueille	3 356 000
Pelastustoimilain 77 §:n 2 momentin mukaiset avustukset	354 000
Yhteensä	3 710 000
2004 talousarvio	3 710 000
2003 talousarvio	4 390 000
2002 tilinpäätös	4 659 000

90. Rajavartiolaitos

Selvitysosa: Rajavartiolaitos huolehtii rajaturvallisuudesta, joka on osa Suomen sisäistä turvallisuusjärjestelmää ja samalla myös ulkoisen turvallisuusjärjestelmän osa.

Rajavartiolaitos huolehtii rajavalvonnasta ja henkilöiden rajatarkastuksista sekä niiden yhteydessä hoidettavista muista valvontatehtävistä. Rajavartiolaitos on johtava meripelastusviranomaisen, joka vastaa meripelastustoimen järjestämisestä ja meripelastustoimeen osallistuvien tahojen toiminnan yhteensovittamisesta. Se johtaa ja suorittaa etsintä- ja pelastustoimintaa sekä antaa meripelastukseen liittyvää koulutusta ja valistusta. Rajavartiolaitos osallistuu valtakunnan puolustamiseen, antaa sotilaskoulutusta ja kehittää puolustusvalmiutta. Rajavartiolaitos suorittaa tullilaitoksen ohella tullivalvontaa sekä poliisin pyynnöstä eräitä poliisin tehtäviä.

Rajaliikenteen arvioidaan vilkastuvan ja laittoman maahantulon pyrkimysten lisääntyvän. EU:n laajentumisen myötä Baltian maiden kansalaisten osuus rajaliikenteestä ennustetaan kasva-

van. Rajavalvontapartioinnin ja kiinteän valvonnan määrää lisätään Suomen itärajalta erityisesti Kaakkois-Suomessa. Rajaliikenteen sujuvuus pyritään turvaamaan kehittämällä rajanylityspaikkojen läpäisykykyä ja kohdentamalla lisähenkilöstöä rajatarkastustehtäviin erityisesti Kaakkois-Suomen vilkkaimmilla rajanylityspaikoilla. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää useita tehostamistoimia. Toimenpiteet mahdollistavat henkilöstön uudelleen kohdentamisen rajavartiolaituksen päätehtäviin, mutta ne toteutuvat pitkän ajanjakson kuluessa eikä siten voitane välttyä rajaliikenteen ruuhkautumiselta.

Perustietoja ¹⁾	1998	2000	2002	2004
Toimintamenot (milj. €)	158	172	180	189
Henkilötyövuodet (htv)	3 130	3 065	3 091	3 120

¹⁾ Vuoden 2004 tiedot ovat ennusteita. Toimintamenot ovat kassamenoja ko. vuoden hintatasossa.

Sisäasiainministeriö on alustavasti hyväksynyt rajavartiolaitukselle seuraavat tulostavoitteet:
Rajavalvonta

Päätöksentekijöille välitetään ajantasainen ja rajatilannetta vastaava rajatilannekuva. Rajavalvonta kohdennetaan ja valmiutta ylläpidetään siten, että tärkeimmillä alueilla luvattomat rajanylitykset estetään tai havaitaan välittömästi. Muilla alueilla luvattomat rajanylitykset paljastetaan. Luvattomat rajanylitykset ja muut merkittävät rajatapahtumat selvitetään viipymättä rajavaltuutettujen käsittelyä ja muita jatkotoimenpiteitä varten.

Perustietoja ¹⁾	1998	2000	2002	2004
Partiointi (tuntia)	523 000	429 000	392 000	420 000
— josta itärajalta (tuntia)	420 000	338 000	311 000	340 000
Kiinteä valvonta (tuntia)	617 000	715 000	881 000	890 000
Tarkastukset (kpl)	68 114	79 647	95 000	86 000
Havaittu rajatapahtuma (kpl) ²⁾	89	73	66	70
Havaitut rikkomukset (kpl) ³⁾	2 669	2 437	2 266	2 500
Toimintamenot (milj. €)	100	99	104	109
Henkilötyövuodet (htv)	1 989	1 762	1 784	1 800

¹⁾ Vuoden 2004 tiedot ovat ennusteita. Toimintamenot ovat kassamenoja ko. vuoden hintatasossa.

²⁾ Henkilön, ilma-aluksen tai aluksen luvaton rajanylitys tai muu rajatapahtuma.

³⁾ Valtioraja-, rajavyyhyke-, metsästys-, kalastus-, vene- ja maastoliikenne- jne. rikkomukset ja rikokset.

Rajatarkastukset

Kaikki Schengenin alueen ulkorajan ylittävät henkilöt tarkastetaan. EU/ETA:n kansalaisille tehdään vähimmäistarkastus ja muille perusteellinen tarkastus. Schengenin sisärajoilla valmius rajatarkastuksiin ylläpidetään. Rajatarkastukset toteutetaan laadukkaasti turvaten sujuva rajanylilykuliikenne. Rajatarkastuksissa ja niihin liittyvissä tutkinnoissa ja hallintopäätöksissä huolehditaan henkilön oikeusturvasta.

Perustietoja ¹⁾	1998	2000	2002	2004
Rajatarkastukset ulkorajalla (milj.)	10,9	13,9	14,5	15,6
Tarkastusprosentti ulkorajalla (%)	94	98	100	100
Havaitut rikkomukset (kpl) ²⁾	7 010	7 570	5 590	6 000
Matkustajan odotusaika maa/lento (min)	4	6	7	8
Matkustajan odotusaika meri (min)	21	21	21	21
Toimintamenot (milj. €)	48	63	65	69
Henkilötyövuodet (htv)	955	1 114	1 122	1 170

¹⁾ Vuoden 2004 tiedot ovat ennusteita. Toimintamenot ovat kyseisen vuoden hintatasossa.

²⁾ Rajatarkastusten yhteydessä havaitut rikos-, ulkomaalais- ja tieliikennelain rikkomukset ja rikokset.

Meri- ja muu pelastustoiminta

Meripelastussuunnitelmat pidetään ajan tasalla. Välitön johtamisvalmius ylläpidetään. Rajavartiolaitoksen meripelastusyksiköiden suorituskyvystä huolehditaan. Kaikille merihätään joutuville osoitetaan apua viivytyksettä. Meripelastustilanteiden havaitsemiseksi ja ennalta ehkäisemiseksi huolehditaan merialueiden riittävästä valvonnasta rajavalvonnan yhteydessä. Meripelastuksen toimivuutta tuetaan johtamiskoulutuksella ja vaikuttamalla sidosryhmiin. Naapurimaiden meripelastusta tuetaan ja tarvittaessa apua annetaan ulkomaille.

Perustietoja ¹⁾	1998	2000	2002	2004
Pelastussuoritteet (kpl)	1 670	1 680	1 760	1 700
Harjoitus- ym. suoritteet (kpl)	490	570	543	550
RVL:n yksiköiden toiminta-aika (t)	2 745	2 640	2 640	2 700
Estetyt merionnettomuudet (kpl)	17	7	7	10
Pelastettu avuntarpeesta (hlöä)	3 330	2 730	3 200	3 000
Pelastettu hengenvaarasta (hlöä)	147	310	2 000	700
Toimintamenot (milj. €)	2	3	2	4
Henkilötyövuodet (htv)	46	52	37	40

¹⁾ Vuoden 2004 tiedot ovat ennusteita. Toimintamenot ovat kassamenoja ko. vuoden hintatasossa.

Sotilaallinen maanpuolustus

Puolustussuunnitelmat, tilanteen edellyttämä johtamis- ja toimintavalmius sekä kyky joukkojen perustamiseen ylläpidetään. Palvelukseen astunut henkilöstö kotiutetaan tehtävien mukaisesti koulutettuna ja sijoituskelpoisena. Tehtävien edellyttämät rajajoukot tuotetaan. Rajajoukoille varataan tehtävien edellyttämä sotavarustus. Varusmieskoulutuspaikkoja vähennetään ja koulutusta keskitetään.

Perustietoja ¹⁾	1998	2000	2002	2004
Koulutusvuorokaudet (vrk)	130 600	135 000	165 500	135 000
Toimintamenot (milj. €)	7	8	9	7
Henkilötyövuodet (htv)	140	137	148	110

¹⁾ Vuoden 2004 tiedot ovat ennusteita. Toimintamenot ovat kassamenoja ko. vuoden hintatasossa.

21. *Rajavartiolaituksen toimintamenot* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 187 692 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös koneiden, laitteiden ja kaluston hankintamenojen maksamiseen sekä rakennusten, rakenteiden ja kiinteistöjen perusparannuksesta ja uudisrakentamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen silloin, kun hankkeen hankintameno tai kustannusarvio on alle 1 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös EU:n rahoittamiin hankkeisiin.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu.

Menojen ja tulojen erittely	€
Bruttomenot	190 442 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	4 476 000
Muut toimintamenot	185 966 000
Bruttotulot, maksullisen toiminnan tulot	2 750 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	20 000
— muut suoritteet	2 730 000
Nettomenot	187 692 000

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon nettobudjetoitavina tuloina palvelussuhdeasuntojen vuokrat ja muut tulot, jotka on aiemmin tuloutettu momentille 12.26.(90).

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon lisäyksenä aiemmin momentille 26.75.(23) budjetoitu 455 000 euroa viranomaismradioverkon käyttömaksujen aiheuttamina menoina ja 141 000 euroa toimitilojen vuokrien indeksitarkistuksista aiheutuvina menoina.

2004 talousarvio	187 692 000
2003 lisätalousarvio	3 165 000
2003 talousarvio	182 318 000
2002 tilinpäätös	182 266 000

70. *Ilma- ja vartioalusten hankinta* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 8 522 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää 2 522 000 euroa vuoden 2000 talousarviossa myönnetystä kahden vartiolaivan tilausvaltuudesta aiheutuvien menojen maksamiseen sekä tarvittaessa indeksien ja valuuttakurssien muutoksista aiheutuviin hankintasopimuksen mukaisiin menoihin.

Määrärahaa saa käyttää 6 000 000 euroa vuoden 2003 lisätalousarviossa myönnetystä kahden Tursas-luokan vartiolaivan peruskorjauksen tilausvaltuudesta aiheutuvien menojen maksamiseen sekä tarvittaessa indeksien ja valuuttakurssien muutoksista aiheutuviin hankintasopimuksen mukaisiin menoihin.

Selvitysosa: Vuoden 2000 talousarviossa myönnetyn kahden vartiolaivan tilausvaltuuden mukaisesti jälkimmäinen vartiolaiva valmistuu vuonna 2004. Peruskorjattavien laivojen varustamiseen öljyntorjuntaominaisuuksilla on momentille 35.10.70 varattu tarvittava määräraha.

2004 talousarvio	8 522 000
2003 lisätalousarvio	9 152 000
2003 talousarvio	3 953 000
2002 tilinpäätös	4 884 000

74. *Rakentaminen* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 1 262 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää enintään 420 000 euroa Raja- ja merivartiokoulun Imatran toimipisteen perusparannukseen.

Määrärahaa saa käyttää enintään 842 000 euroa Porkkalan merivartioaseman rakentamiseen.

Selvitysosa: Raja- ja merivartiokoulun Imatran toimipisteen perusparannus valmistuu vuonna 2004. Määrärahalla jatketaan Porkkalan merivartioaseman rakentamista, josta arvioidaan menoja aiheutuvan 406 000 euroa vuonna 2005.

2004 talousarvio	1 262 000
2003 talousarvio	1 784 000
2002 tilinpäätös	1 262 000

97. Avustukset kunnille

Selvitysosa: Valtionosuuksien ja -avustusten tarkoituksena on turvata kuntien mahdollisuudet pitää yllä riittävät kunnalliset palvelut eri osissa maata kohtuullisella veroasteella siten, että kuntien tulopohja on riittävä suhteessa niiden tehtäviin ja velvoitteisiin. Valtionosuudet ovat yli 60 prosentissa kuntia vähintään kolmannes verotulojen ja valtionosuuksien yhteismäärästä.

Valtionosuus- ja avustusjärjestelmä muodostuu tehtäväkohtaisista opetus- ja kulttuuritoimen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuksista, verotuloihin perustuvista valtionosuuksien tasauksesta ja yleisestä valtionosuudesta. Järjestelmää täydentää harkinnanvarainen rahoitusavustus tilapäisissä tai poikkeuksellisissa talousvaikeuksissa oleville kunnille. Kunnille myönnetään lisäksi valtionosuutta perustamiskustannuksiin.

Tehtäväkohtaiset valtionosuudet sekä perustamiskustannusten ja kehittämishankkeiden valtionosuudet on budjetoitu sosiaali- ja terveysministeriön ja opetusministeriön hallinnonaloille. Lisäksi sisäasiainministeriö voi myöntää kuntajaon muutosten tukemiseksi investointi- ja kehittämishankkeiden tukea. Valtionosuusjärjestelmässä kuntien oman tulopohjan eroja ja edellytyksiä selviytyä tehtävistään tasataan kuntien verotuloihin perustuvalla valtionosuuksien tasauksella. Tasauksesta osa on budjetoitu sisäasiainministeriön hallinnonalalle samoin kuin yleinen valtionosuus ja harkinnanvarainen rahoitusavustus. Valtionosuuksien tasauslisää saavat kunnat, joiden laskennallinen verotulo alittaa koko maan tasausrajan, joka on 90 % maan keskimääräisestä verotulosta. Tasausvähennys tehdään, mikäli kunnan verotulo ylittää tasausrajan. Vuoden 2004 valtionosuuksien tasauslaskelma perustuu verovuoden 2002 verotustietoihin. Noin 350 kuntaa kuuluu tasauslisää saaviin kuntiin. Muiden kuntien valtionosuuksiin tehdään tasausvähennys. Tasaukset muuttuvat vuosittain kuntien verotietojen perusteella.

Kuntien valtionosuuslain (1147/1996) mukainen tasaus on jaettu kolmelle edellä mainitulle hallinnonalalle siten, että sosiaali- ja terveydenhuollon osuus on 57 %, opetus- ja kulttuuritoimen 37 % ja sisäasiainministeriön yleisen valtionosuuden määrärahan momentilta maksettavan tasauksen osuus 6 % tasauksen kokonaismäärästä. Tasauslisät ovat vuonna 2004 yhteensä 739 889 724 euroa ja -vähennykset 821 512 468 euroa. Tasaus vähentää nettomääräisesti valtionosuuksia 81 622 744 euroa. Tasauksen nettovaikutus edelliseen vuoteen verrattuna muuttuu siten, että valtionosuusmenot pienenevät 29,5 milj. euroa.

Verotuloihin perustuvat valtionosuuksien tasauslisät ja -vähennykset hallinnonaloittain (euroa)

	lisäykset	vähennykset
Sosiaali- ja terveysministeriö	421 737 143	-468 262 106
Opetusministeriö	273 759 198	-303 959 613
Sisäasiainministeriö	44 393 383	-49 290 748
Yhteensä	739 889 724	-821 512 468

Valtionosuuksia korotetaan vuonna 2004 75 prosentilla täydestä indeksikorotuksesta eli 1,8 prosenttia. Tämä lisää kuntien ja kuntayhtymien valtionapuja 97 milj. eurolla. Kuntien yhdistymisavustuksiin sekä investointi- ja kehittämistukeen tarkoitetuissa määrärahoissa on varauduttu yhden uuden yhdistymisen voimaantuloon vuonna 2004. Investointi- ja kehittämistukeen esitetään lisäksi varattavaksi valtuutta vuodelle 2005 kymmenelle yhdistymishankkeelle 16 820 000 euroa. Kuntien harkinnanvarainen avustus on 48 068 000 euroa, mikä on 976 000 euroa enemmän kuin vuonna 2003.

31. Kuntien yleinen valtionosuus ja verotuloihin perustuvat tasaukset (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 163 904 000 euroa. Määrärahaa saa käyttää kuntien valtionosuuslain (1147/1996) mukaisen kuntien yleisen valtionosuuden ja verotuloihin perustuvan tasauksen maksamiseen.

Selvitysosa: Kunnan yleinen valtionosuus määräytyy etukäteen vahvistettavan keskimääräisen asukasta kohden myönnettävän euromäärän ja kuntakohtaisten määräytymisperusteiden mukaisena. Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon yleisen valtionosuuden perusteena oleva vuodenvaihteen 2002/2003 asukasluku sekä sen ja keskimääräisen euromäärän perusteella määräytyvä yleisen valtionosuuden perusosa sekä valtionosuuslain mukainen saaristolaisä, syrjäisyyslisä, liikenteen taajamalisä ja kielilisiä.

Yleisen valtionosuuden keskimääräiseen euromäärään on tehty 1,8 prosentin kustannustason tarkistus, mikä on otettu huomioon 3 008 000 euron lisäyksenä määrärahan mitoituksessa. Yleisen valtionosuuden asukasta kohti laskettava keskimäärä on 27,64 euroa.

Luvun perusteluihin viitaten momentin laskelmassa on otettu huomioon verotuloihin perustuvat tasauslisät sekä -vähennykset, nettomäärältään -4 898 000 euroa. Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon verotuloihin perustuvan tasauksen muutos siten, että valtionosuusmenot vähenevät 1 770 000 euroa vuoteen 2003 verrattuna. Luvun perusteluihin viitaten verotuloihin perustuvat tasauslisät ja -vähennykset tehdään tämän momentin lisäksi talousarvion momenteille 29.40.30, 29.90.30 ja 33.32.30.

Määrärahan mitoituksessa on vähennyksenä otettu huomioon 2 321 000 euroa hätäkeskustoiminnan menojen siirtona momentille 26.80.21.

2004 talousarvio	163 904 000
2003 lisätalousarvio	-2 339 000
2003 talousarvio	167 459 000
2002 tilinpäätös	165 986 639

32. Kuntien yhdistymisavustukset ja kuntajako (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 7 732 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kuntajakolain (1196/1997) 38 §:n mukaisten laskennallisten yhdistymisavustusten, lain 39 §:n mukaisten valtionosuuksien vähenemisen korvaamiseen, lain 40 §:n mukaisten investointi- ja kehittämisavustusten sekä lain 8 §:n mukaisten erityisten selvitysten toimittamisesta aiheutuneiden kustannusten maksamiseen.

Vuoden 2004 aikana tehtävien ja vuoden 2005 alusta voimaan tulevien kuntajaon muutosten yhteydessä voidaan sitoutua maksamaan vuonna 2005 investointi- ja kehittämishankkeiden tukea enintään 16 820 000 euroa.

Määrärahasta saa käyttää enintään 150 000 euroa avustuksiin kunnille niistä kustannuksista, joita niille aiheutuu yhdistymiseen liittyvistä esiselvityksistä.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon yhden uuden, vuoden 2004 alusta voimaan tulevan kokonaisia kuntia koskevan kuntajaon muutoksen perusteella maksettavat laskennalliset yhdistymisavustukset 1 876 000 euroa, vuonna 2003 toteutuneen kahden kuntaliitoksen toisen vuoden yhdistymisavustus 3 588 000 euroa, valtionosuuden vähenemisen korvaus 100 000 euroa, investointien kehittämisen tuki 1 682 000 euroa, kuntajakolain mukaiset selvityskustannukset 336 000 euroa ja kunnille myönnettävä avustus niihin kustannuksiin, joita yhdistymisiin liittyvistä esiselvityksistä niille aiheutuu 150 000 euroa. Vuonna 2004 tehtävien ja vuoden 2005 alusta voimaan tulevien kuntajaon muutosten perusteella myönnettävien investointi- ja kehittämistukien perusteena on arvio kymmenen yhdistymisen voimaantulosta vuoden 2005 alusta.

2004 talousarvio	7 732 000
2003 lisätalousarvio	—
2003 talousarvio	8 429 000
2002 tilinpäätös	6 051 879

34. *Kuntien harkinnanvarainen rahoitus-avustus* (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 48 068 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kuntien valtionosuuslain 13 §:n mukaisten harkinnanvaraisten avustusten maksamiseen kunnille. Avustusta voidaan myöntää kunnalle, joka ensisijaisesti poikkeuksellisten tai tilapäisten taloudellisten vaikeuksien vuoksi on lisätyn taloudellisen tuen tarpeessa. Siihen vaikuttavina tekijöinä otetaan huomioon myös paikalliset erityisolosuhteet. Sisäasiainministeriö voi asettaa avustuksen myöntämiselle ja käytölle kunnan talouden tervehdyttämistä koskevia ehtoja.

2004 talousarvio	48 068 000
2003 talousarvio	47 092 000
2002 tilinpäätös	54 157 000

35. *Holhoustoimen edunvalvonta* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 3 347 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää yleisen edunvalvonnan järjestämisestä annetun lain (443/1999) 6 §:ssä tarkoitettuihin edunvalvontapalvelun tuottajille maksettaviin korvauksiin.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. Edunvalvontapalveluiden tuottajalle maksetaan korvaus sisäasiainministeriön vahvistamien perusteiden mukaisesti. Vuodelle

2004 korvauserustetta muutetaan siten, että ensisijaisesta asukaslukupohjaisesta perusteesta luovutaan. Korvauserusteena käytetään edunvalvontakohtaisesti määräytyvää korvausta, jolloin korvaus on vähintään 135 euroa ja enintään 201 euroa edunvalvontaa kohti. Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 605 000 euroa päämiesten lukumäärän vuotuisen kasvun johdosta.

2004 talousarvio	3 347 000
2003 talousarvio	2 742 000
2002 tilinpäätös	3 074 024

80. *Korkotuet ja velkojen vakautuslainat kunnille* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 1 682 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kunnan talouden vakauttamisesta ja kuntaselvityksestä annetun lain (658/1994) mukaisten korkotukien maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahalla on varauduttu tehtyjen korkotukipäätösten mukaisiin menoihin. Lain voimassaolo päättyi vuoden 2001 lopussa. Lain voimassaoloaikana tehdyt korkotukipäätökset päättyivät vuonna 2004.

2004 talousarvio	1 682 000
2003 talousarvio	1 682 000
2002 tilinpäätös	1 135 499

98. Alueiden kehittäminen

Selvitysosa: Alueiden kehittämiseen vaikuttaa erityisesti Suomen aluerakenteen nopea ja syvä muutos. Niin yleismaailmalliset kuin Suomen sisäiset tekijät muuttavat sekä yhdyskuntien että yritysten toimintaedellytyksiä. Talouden toimintaympäristön muutokset heijastuvat myös kuntien ja alueiden asemaan. Valtion tekemien ratkaisujen merkitys on heikentynyt ja tilalle on nousemassa uudenlainen alue-valtio -kumppanuus.

Alueellisten kehitysnäkymien ero keskusseutujen ja muiden kuntien välillä on huomattava. Maan sisäisen talouskehityksen erot ja kasvavien toimialojen yritysten sijoittuminen ovat suunnanneet muuttoliikettä voimakkaasti muutamalle harvalle keskusseudulle. Alueellisen keskittymisen ja eriarvoisuuden paineet tulevat olemaan edelleen hyvin vahvoja.

Alueiden ja yritysten kilpailukyky tulee entistä tärkeämmäksi alueellisen kehityksen kannalta. Merkittävä osa alueiden kilpailukykyä on palvelujen saatavuus ja laatu sekä hyvä elinympäristö.

Osaamisen merkitys eri muodoissaan kasvaa. Alueellinen innovaatiokyky tulee yhä tärkeämmäksi kuten myös verkottuminen.

Hallitusohjelman mukaisesti sitomattomia maakunnallisia kehittämisvaroja lisätään vuonna 2004. Korotuksella tullaan, ottaen huomioon hallitusohjelma sekä valtiovarainvaliokunnan mietintö (VaVM 40/2002vp), vahvistamaan kansallisen aluekehitystyön ja aluepolitiikan voimavaroja sekä lisäämään alueellisia osaamispanostuksia. Maakunnan liittojen roolia aluekehityslain mukaisina aluekehitysviranomaisina kehitetään vahvistamalla niiden asemaa maakuntien kehittämiseen tarkoitettujen voimavarojen suuntaamisessa.

Osaamiskeskusohjelma on alueiden kehittämislain (602/2002) mukainen erityisohjelma. Osaamiskeskusohjelmalla tuetaan huippuosaamisen hyödyntämistä valtioneuvoston vuosiksi 2003—2006 nimeämissä 20 osaamiskeskuksessa sekä puutuote- ja elintarvikealan valtakunnallisissa verkosto-osaamiskeskuksissa. Osaamiskeskusten avulla parannetaan myös keskusten ulkopuolisten alueiden osaamis- ja teknologiaperustaa lisäämällä keskusten ja muiden osaamiskeskittymien välistä yhteistyötä.

Aluekeskusohjelma on alueiden kehittämislain mukainen erityisohjelma. Aluekeskusohjelmaa toteutetaan 34 siihen nimetyllä kaupunkiseudulla, joihin kuuluu 261 kuntaa. Ohjelman toteutusta tehostetaan vahvistamalla kaupungin ja maaseudun vuorovaikutusta ja lisäämällä ohjelman vaikuttavuutta ohjelma-alueisiin kuulumattomilla seuduilla. Aluekeskus- ja osaamiskeskusohjelmien toteutusyhteistyötä tehostetaan alueiden osaamisperustan, yritysten toimintaedellytysten ja kilpailukyvn parantamiseksi.

Kaupunkipolitiikalla huolehditaan kaupunkiseutujen kilpailukyvästä ja edellytyksistä sosiaalisesti tasapainoiseen kehitykseen. Kaupunkiverkkoa kehitetään kokonaisvaltaisesti erikokoisten kaupunkiseutujen tarpeet huomioon ottaen. Kaupunki- ja maaseutupolitiikan toisiaan tukevaa yhteistyötä lisätään.

Helsingin seudun kuntien ja valtion välistä yhteistyömenettelyä kehitetään edelleen. Yhteistyötä ja yhteistä päätöksentekoa tiivistetään asunto-, liikenne- ja yhdyskuntasuunnittelua koskevissa kysymyksissä. Hallitus on asettanut selvityshenkilön tekemään ehdotuksia Helsingin ja sen lähi-alueen kuntien seudullisen yhteistyön ja seutuhallinnon kehittämiseksi sekä valtiovallan osallistumiseksi kansallisesti tärkeisiin kehittämishankkeisiin seudulla.

EU-osarahoitteista ohjelmatyötä jatketaan ohjelmissa määriteltyjen toimintalinjojen ja tavoitteiden mukaisesti hyödyntämällä aluehallintoviranomaisten toimivaa yhteistyötä sekä alueiden välistä vuorovaikutusta. Euroopan aluekehitysrahaston varojen käytön painopiste on uusien yritysten luomisessa, toimivien yritysten uusiutumiskyvyn tukemisessa, osaamisen kehittämisessä ja verkostoyhteistyön vahvistamisessa. Euroopan aluekehitysrahaston osarahoittamien tukitoimien yhteydessä korostetaan yhteisvaikutuksen merkitystä muiden rakennerahastotoimien kanssa. Tavoite 1 ja 2 -ohjelmissa rakennerahastovarojen ja valtion rahoitusosuuden budjetointi toteutetaan aluehallintoviranomaisten yhteistyössä valmisteleminen maakunnan yhteistyöasiakirjojen perusteella, joissa esitetään arviot rakennerahastovarojen ja vastaavan kansallisen valtion rahoitusosuuden myöntämisvaltuudesta hallinnonaloittain.

Vuonna 2004 tavoite 1 ja 2 -ohjelmiin jaetaan ohjelmien suoritusvaraukset. Suoritusvarausten jako tehdään väliarvioinnin perusteella niille ohjelmille, jotka ovat toteutuneet hyvin. Ohjelmien hyvälle toteutumislle määritellään erikseen saavutettavat kynnysluvut. Väliarviointeja käytetään myös mahdollisten ohjematarkistusten pohjana. Ohjematarkistuksilla suunnataan uudelleen tukitoimien sisältöä sen varmistamiseksi, että EU-varat saadaan täysimääräisesti käytettyä ja rakennerahastojen sosiaalinen ja taloudellinen vaikutus on mahdollisimman suuri.

Interreg III ja Urban II -yhteisöaloiteohjelmien hallintomallin mukaan niiden EU-tukiosuudet tuloutuvat suoraan alueille, eikä Euroopan aluekehitysrahaston osuutta budjetoida valtion talousarvioon. EU-tukea vastaava valtion rahoitusosuus sisältyy kuitenkin valtion talousarvioon. Val-

tion rahoitusosuuden budjetointi toteutetaan Interreg III A ja Urban II -ohjelmien osalta hallintokomiteoiden tai kansallisten rahoittajien yhteistyössä valmisteleminen arvioiden pohjalta. Muiden yhteisöaloitteiden hallinnonaloittaiset rahoitusosuudet on sovittu toteuttajaministeriöiden välisissä neuvotteluissa.

Keskeiset toimintalinjat ovat seuraavat:

1. Kansallista aluepolitiikkaa ja sen välineistöä vahvistetaan edellytysten luomiseksi tasapainoiselle alueelliselle ja sosiaaliselle kehitykselle. Panostetaan alueiden kilpailukykyyn parantamiseen voimistamalla niiden osaamista, omia vahvuuksia sekä lisäämällä alueiden kehittämisen omaehtoisuutta. Aluehallintoa ja seudullista yhteistyötä kehitetään näitä tavoitteita tukien. Lisäksi aluekeskuksia vahvistetaan ja niiden alueellista vaikuttavuutta tehostetaan.

2. EU-tavoiteohjelmien ja yhteisöaloitteiden hyödyntämistä parannetaan alueiden omista lähtökohdista. Tavoitteena on toteuttaa myös suuria valtakunnallisesti vaikuttavia hankkeita.

43. *Maakunnan kehittämisraha* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 33 900 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää lähinnä alueiden elinkeinotoiminnan omaehtoiseen kehittämiseen mukaan lukien osaamiskeskus- ja kaupunkipoliittiset toimenpiteet. Määrärahaa saa käyttää myös maakunnan kehittämisrahasta rahoitettavien ohjelmien ja hankkeiden toteuttamiseen tarvittavan enintään 24 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen sekä henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien tila- ja muiden kustannusten maksamiseen.

Määräraha on alueiden kehittämislain 20 §:ssä tarkoitettu maakunnan kehittämisraha.

Selvitysosa: Määräraha on alueiden kehittämislaissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta, jota suunnataan erityisesti alueellisiin osaamispanostuksiin.

Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa tietoyhteiskuntaohjelmaa ja yrittäjyyden politiikkaohjelmaa.

Osaamiskeskusohjelman toteuttamiseen arvioidaan käytettävän 9 500 000 euroa, aluekeskusten kehittämiseen ja kaupunkipoliittisten toimenpiteiden rahoittamiseen 10 000 000 euroa. Ohjelmiin sitomattomaan rahoitukseen, jota käytetään myös maaseudun ja saariston kehittämiseen, arvioidaan käytettävän 14 000 000 euroa ja Kainuun hallintokokeiluun 400 000 euroa.

2004 talousarvio	33 900 000
2003 lisätalousarvio	—
2003 talousarvio	19 800 000
2002 tilinpäätös	16 591 000

61. *Euroopan aluekehitysrahaston osallistuminen EU:n rakennerahasto-ohjelmiin* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 135 354 000 euroa.

Vuonna 2004 saa uusia myöntämispäätöksiä tehdä yhteensä 113 565 000 eurolla.

Mikäli vuoden 2003 myöntämisvaltuutta on jäänyt käyttämättä, saadaan käyttämättä jääneestä osasta tehdä myöntämispäätöksiä vuonna 2004.

Määrärahaa saa käyttää EU:n ohjelmakauden 2000—2006 tavoiteohjelmia 1 ja 2 toteuttavien hankkeiden EU-rahoitusosuuden maksamiseen sekä ohjelmien toteutukseen liittyvään tekniseen apuun Euroopan aluekehitysrahastosta maksettavan EU-rahoitusosuuden maksamiseen.

Määrärahaa saa yhdessä hallinnonalojen vastinrahoitusmomenttien määrärahojen kanssa käyttää myös Euroopan aluekehitysrahaston osarahoittamien ohjelmien toteuttamiseen tarvittavan enintään 75 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen teknisen avun varoin.

Selvitysosa: Määräraha on alueiden kehittämislaissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta.

Määrärahasta on tarkoitettu rahoittamaan työllisyysohjelmaa ja yrittäjyyden politiikkaohjelmaa.

Määrärahasta arvioidaan käytettävän 77 368 000 euroa tavoiteohjelmassa 1 ja 57 986 000 euroa tavoiteohjelmassa 2.

Myöntämisvaltuuksien käytöstä valtiolle aiheutuvat menot (milj. euroa)

Myöntämisvaltuusvuosi	2004	2005	2006	2007	Yhteensä
Vuosien 2000—2003 sitoumukset	104,637	60,129	12,300	-	177,066
Vuoden 2004 sitoumukset	30,717	47,563	31,212	4,073	113,565
Yhteensä	135,354	107,692	43,512	4,073	290,631

Myöntämisvaltuuden ja määrärahan käyttö eri ohjelmiin (milj. euroa)

Ohjelma	Budjetoitu valtuutta		Myöntämisvaltuus v. 2004	Budjetoitu määrärahaa		Määräraha v. 2004
	Kauden 2000—2006 rahoituskehys valtuutena	v. 2000—2003 talousarvio+ lisätalousarviot		v. 2000—2003 talousarvio+ lisätalousarviot	v. 2000—2003 talousarvio+ lisätalousarviot	
Euroopan aluekehitysrahasto						
Tavoite 1, Itä-Suomi	311,176	191,646	40,299	163,516	55,042	
Tavoite 1, Pohjois-Suomi	159,858	95,154	21,122	78,160	22,326	
Tavoite 2, Länsi-Suomi	218,451	133,396	28,715	115,749	33,241	
Tavoite 2, Etelä-Suomi	173,820	103,135	23,429	91,843	24,745	
Yhteensä	863,305	523,331	113,565	449,268	135,354	

Vuoden 2004 myöntämisvaltuuden arvioitu jakautuminen hallinnonaloittain (milj. euroa)

	EU:n osuus			Valtion rahoitusosuus			
	Tavoite 1	Tavoite 2	Yhteensä	Tavoite 1	Tavoite 2	Interreg ja Urban	Yhteensä
SM	9,765	10,535	20,300	5,913	8,406	7,967	22,286
OPM	8,685	9,293	17,978	6,337	7,995	3,188	17,520
MMM	1,082	1,025	2,107	0,873	0,887	1,140	2,900
LVM	2,399	1,327	3,726	2,389	2,533	2,491	7,413
KTM	32,000	19,101	51,101	31,255	24,903	1,250	57,408
STM	0,755	0,080	0,835	0,561	0,080	0,622	1,263
TM	4,048	5,838	9,886	2,591	5,109	1,520	9,220
YM	2,687	4,945	7,632	1,985	3,604	3,285	8,874
VM	-	-	-	-	-	0,191	0,191
Yht.	61,421	52,144	113,565	51,904	53,517	21,654	127,075

Tulot on merkitty momentille 12.26.98 ja valtion rahoitusosuus momenteille 26.98.62, 28.01.62, 29.01.62, 30.14.62, 31.99.62, 32.30.62, 33.01.62, 34.05.62 ja 35.99.62.

2004 talousarvio	135 354 000
2003 lisätalousarvio	—
2003 talousarvio	142 070 000
2002 tilinpäätös	112 537 166

62. EU:n rakennerahastojen valtion rahoitusosuus sisäasiainministeriön osalta (arvio-määräraha)

Momentille myönnetään 27 845 000 euroa.

Vuonna 2004 saa uusia myöntämispäätöksiä tehdä yhteensä 25 026 000 eurolla.

Mikäli vuoden 2003 myöntämisvaltuutta on jäänyt käyttämättä, saadaan käyttämättä jääneestä osasta tehdä myöntämispäätöksiä vuonna 2004.

Määrärahaa saa käyttää Euroopan aluekehitysrahastosta ja Euroopan sosiaalirahastosta rahoitettavien tavoite 1- ja 2 -ohjelmien sekä yhteisöaloitteiden ja innovatiivisten toimien hankkeiden valtion rahoitusosuuden maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös teknisen avun ja edellä mainittujen ohjelmien toteuttamiseen tarvittavan henkilöstön palkkaamiseen yhdessä momenteilla 26.98.61 ja 34.05.61 olevien EU-osuuksien kanssa sekä EU:n ohjelmakauden 1995—1999 sitoumusten maksamiseen.

Selvitysosa: Määräraha on alueiden kehittämislaisissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta.

Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa työllisyysohjelmaa ja yrittäjyyden politiikkaohjelmaa.

Määrärahasta arvioidaan käytettävän 25 540 000 euroa Euroopan aluekehitysrahaston hankkeiden valtion rahoitusosuutena ja 2 305 000 euroa Euroopan sosiaalirahaston hankkeiden valtion rahoitusosuutena.

Myöntämisvaltuuksien käytöstä valtiolle aiheutuvat menot (milj. euroa)

Myöntämisvaltuusvuosi	2004	2005	2006	Yhteensä
Vuoden 2001—2003 sitoumukset	16,830	5,526	-	22,356
Vuoden 2004 sitoumukset	11,015	8,503	5,508	25,026
Yhteensä	27,845	14,029	5,508	47,382

Momentin myöntämisvaltuuden arvioitu jakautuminen rahastoittain ja ohjelmittain (milj. euroa)

	Tavoite 1	Tavoite 2	Interreg ja Urban	Yhteensä
Euroopan aluekehitysrahasto	5,913	8,406	7,967	22,286
Euroopan sosiaalirahasto	0,770	1,970	-	2,740
Yhteensä	6,683	10,376	7,967	25,026

Myöntämisvaltuuden ja määrärahan käyttö eri ohjelmiin (milj. euroa)

Ohjelma	Kauden 2000—2006 rahoituskehys valtuutena ¹⁾	Budjetoitu valtuutta v. 2000—2003 talousarvio+ lisätalousarviot ²⁾	Myöntämis- valtuus v. 2004 ²⁾	Budjetoitu määrärahaa v. 2000—2003 talousarvio+ lisätalousarviot ²⁾	Määräraha v. 2004 ²⁾

Euroopan aluekehitysrahasto (EAKR)

Tavoite 1	399,122	24,377	5,913	18,587	5,815
Tavoite 2	403,385	35,481	8,406	35,481	6,702
Yhteisöaloite ja innovatiiviset toimet	137,180	30,579	7,967	50,099	13,023
EAKR yhteensä	939,687	90,437	22,286	104,167	25,540

**Euroopan sosiaalirahasto
(ESR)**

Tavoite 1	221,889	3,962	0,770	3,237	0,780
Tavoite 2	133,208	7,087	1,970	5,289	1,525
ESR yhteensä	355,097	11,049	2,740	8,526	2,305
EAKR + ESR YHTEENSA	1 294,784	101,486	25,026	112,693	27,845

¹⁾ Kehys yhteensä valtion rahoitusosuus

²⁾ Sisäasiainministeriön osuus

2004 talousarvio	27 845 000
2003 lisätalousarvio	—
2003 talousarvio	23 460 000
2002 tilinpäätös	24 282 709

Pääluokka 27

PUOLUSTUSMINISTERIÖN HALLINNONALA

Selvitysosa: Puolustusministeriön hallinnonalan toiminnassa otetaan huomioon sotilaallisen maanpuolustuksen kehittämistarpeet, valtiontalouden rahoitusmahdollisuudet, Euroopan turvallisuuspoliittisessa rakenteessa ja sotilaspoliittisessa kehityksessä tapahtuvat muutokset, kotimaisen puolustustarviketeollisuuden toimintaedellytykset ja lainsäädännön kehitystyö sekä velvoitteet osallistua rauhanturva- ja kriisinhallintayhteistyöhön YK:n, ETYJin, Euroopan unionin sekä Naton rauhankumppanuusohjelman puitteissa.

Turvallisuusympäristön muutos ja Suomen turvallisuus

Euroopassa jatkuu demokraattinen uudistus- ja vakauskehitys, jossa Euroopan unionin ja Naton laajentumisella on keskeinen merkitys. Tällä on myönteinen vaikutus Euroopan turvallisuuskehitykseen ja samalla Itämeren vakauteen. Myönteisestä yleiskehityksestä huolimatta Euroopassa ja sen ulkopuolella on useita Suomen ja sen kansalaisten turvallisuuteen vaikuttavia epävarmuuskijöitä. Alueellisia tai paikallisia konflikteja saattaa puhjeta Euroopassa ja sen lähialueilla. Niillä voi olla vaikutusta Suomeen sekä välillisesti maanosan turvallisuutta heikentäen että suoraan esimerkiksi taloudellisten ja sosiaalisten tekijöiden kautta. Kansainvälisen riippuvuuden ja globaalitalouden myötä yhteiskunnat ovat tulleet yhä haavoittuvammaksi kansalliset rajat ylittävillä riskeillä ja uhkilla. Uusien turvallisuusuhkien ennaltaehkäisy ja -torjunta edellyttää monitahoista kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä. Laajamittaisen sotilaallisen konfliktin uhka Euroopassa säilyy vähäisenä.

Naton piirissä on käynnissä syvälinen ja liittouman kannalta merkittävä muutos. Liittouma on muuttamassa uhkakuvaansa, johtamis- ja joukkorakennettaan ja keinovalikoimaansa uusien haasteiden edessä. Samalla Euroopan unionin yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa on kehitetty Helsingin Eurooppa-neuvoston linjausten mukaisesti luomalla unionille operatiivinen valmius kaikkiin Petersbergin tehtäviin. Euroopan unionin ja Naton puolustusyhteistyö tiivistyy Euroopan unionin ottaessa yhä enemmän vastuuta alueensa puolustuksesta Naton keskittyessä konfliktin ennaltaehkäisyyn perinteisen vastuualueensa ulkopuolella.

Suomalaisen yhteiskunnan kehittyminen

Työvoiman kansainvälinen liikkuvuus ja kilpailu osaavasta työvoimasta lisääntyvät. Eläkejärjestelmän muutos vanhentaa henkilöstön ikärakennetta. Suuret ikäluokat lähenevät eläkeikää, jolloin työkyvyn ylläpidon merkitys kasvaa. Vuosikymmenen jälkipuoliskolla nämä ikäluokat jäävät eläkkeelle, josta aiheutuu suuri rekrytointitarve. Puolustusvoimien nykyisestä henkilöstöstä arvioidaan vaihtuvan vuoteen 2012 mennessä noin puolet eli 8 000—9 000 henkilöä. Ase- ja muiden järjestelmien teknistyminen asettavat korostuneita ammattitaitovaatimuksia henkilöstölle sodan tehtäviä ajatellen. Toimintaympäristön muutos ja tehdyt puolustuspoliittiset linjaukset edellyttävät henkilöstön ammattitaidon ja suorituskyvyn parantamista sekä lisävoimavarojen kohdentamista tiedusteluun, valvontaan ja johtamiseen, helikopteritoimintaan, valmiusyhtymiin,

koulutusjärjestelmään sekä kansainväliseen toimintaan. Linjaukset edellyttävät myös palkatun sotilashenkilöstön suhteellisen osuuden kasvattamista tärkeimmissä sodan ajan joukoissa ja johdotoportaissa.

Kehittämishojelmien ja lähtövaihtuvuuden kasvun myötä henkilöstön osaamisen hallinta korostuu. Ammattitaitoisen ja motivoituneen sekä määrältään ja laadultaan riittävän, sodan ja rauhan ajan tarpeisiin soveltuvan henkilöstön saamiseksi ja pitämiseksi kehitetään puolustusvoimien työnantajakuva pitkäjänteisesti siten, että rekrytointi sotilas- ja siviilitehtäviin onnistuu tavoitteiden mukaisesti.

Toimintastrategiat

Puolustusministeriön toimialaan kuuluvat:

- 1) puolustuspolitiikka;
- 2) sotilaallinen maanpuolustus;
- 3) kokonaismaanpuolustuksen yhteensovittaminen;
- 4) sotilaallinen kriisinhallinta- ja rauhanturvaamistoiminta.

Puolustuspolitiikka

Puolustuksen päämääränä on kaikissa tilanteissa taata maan itsenäisyys, turvata kansalaisten elinmahdollisuudet, estää alueen hyväksikäyttö sekä turvata valtionjohdon toimintaedellytykset ja -vapaus. Puolustuskyky mitoitetaan siten, että maan alueellinen koskemattomuus ja itsenäisyys sekä kansalaisten elinmahdollisuudet kyetään turvaamaan.

Suomen puolustusratkaisun keskeisinä periaatteina ovat uskottava kansallinen puolustuskyky, alueellinen puolustusjärjestelmä ja yleinen asevelvollisuus. Sotilaalliseen puolustukseen varaudutaan valtakunnan koko alueella. Uskottava puolustuskyky ehkäisee ennalta sotilaallisten turvallisuusuhkien syntymistä. Kansallisen puolustuksen kehittämistä tukee kansainvälinen turvallisuusyhteistyö. Yhteistyön kautta haetaan keinoja uusien uhkien tunnistamiseen, ennaltaehkäisyyn ja torjuntaan. Lisäksi yhteistoiminta tukee materiaalisen valmiuden ylläpitoa ja tuottaa joukkoja kotimaan puolustukseen.

Sotilaallinen maanpuolustus

Puolustusvoimien keskeisenä tehtävänä on ylläpitää sellaista sotilaallista puolustuskykyä, joka kyetään sopeuttamaan muuttuviin uhkatilanteisiin ja jolla hallitaan eriaistiset kriisitilanteet sekä pystytään torjumaan Suomen alueelle suunnatut eritasoiset sotilaalliset toimenpiteet.

Puolustusvoimien sodan ajan vahvuuden supistamista jatketaan siten, että enimmäisvahvuus pienennetään 350 000 henkilöön vuoden 2008 loppuun mennessä. Vanheneva puolustusmateriaali poistetaan nopeutetusti.

Puolustusvoimien kaikkien puolustushaarojen suunnittelu sekä johtamis- ja tiedustelu-järjestelmät yhdistetään varmennetuksi kokonaisjärjestelmäksi vuoteen 2010 mennessä. Samoin kansallinen strateginen tiedustelu- ja johtamisjärjestelmä saatetaan yhteensopivaksi EU:n kriisinhallintajärjestelmän kanssa vuoteen 2010 mennessä.

Puolustushallinto keskittää voimavaroja ydintehtävien hoitamiseen, mitä tukee hallinnonalan integroituminen muuhun yhteiskuntaan erilaisten kumppanuusjärjestelyjen kautta. Tavoitteena on rakentaa järjestelmä, jonka rakennetta ei tarvitse muuttaa valmiutta kohotettaessa.

Kokonaismaanpuolustuksen yhteensovittaminen

Kokonaismaanpuolustuksella tarkoitetaan kaikkia niitä sotilaallisia ja siviilialojen toimia, joilla turvataan Suomen valtiollinen itsenäisyys sekä kansalaisten elinmahdollisuudet ja turvallisuus ulkoista, valtioiden aiheuttamaa tai muuta uhkaa vastaan.

Kokonaismaanpuolustuksen yhteensovittamiseen kuuluvat julkisen sektorin eli valtioneuvoston, valtion viranomaisten ja kuntien sekä yksityisen sektorin toimenpiteiden ja kansalaisten vapaaehtoisen toiminnan yhteensovittaminen yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen ylläpitämiseksi kaikissa tilanteissa.

Sotilaallinen kriisinhallinta ja rauhanturvaamistoiminta

Sotilaalliseen kriisinhallintaan ja rauhanturvaamistoimintaan kuuluvat osallistuminen kriisinhallintayhteistyöhön YK:n, ETYJ:n ja EU:n sekä Naton rauhankumppanuusyhteistyön piirissä, sotilaalliseen kriisinhallinnan ja rauhanturvaamistoiminnan suunnittelu, valmistelu sekä ohjaus ja valvonta.

Suomen sotilaallisen kriisinhallinnan kehittämisen tavoitteena on vuoden 2001 valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon linjausten mukaisesti eurooppalaisia kriisinhallintatavoitteita vastaava yhteistoimintakyky.

Suomi osallistuu rauhanturva- ja kriisinhallintayhteistyöhön painottaen käytännön yhteistyötä Ruotsin ja muiden Pohjoismaiden kanssa. EU:n yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa tehostetaan ja unionin kykyä reagoida turvallisuutta ja vapautta uhkaaviin kriiseihin parannetaan. Samalla parannetaan kansallisia valmiuksia hallita Suomea koskevia kriisejä tai uhkia.

Puolustusministeriön hallinnonalan keskeiset tulostavoitteet vuodelle 2004 ovat:

— Osallistutaan valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon valmisteluihin ja kehitetään puolustusjärjestelmää selontekojen mukaisesti.

— Kehitetään Suomen kansainvälistä puolustuspoliittista ja sotilaallista yhteistoiminta- ja kriisinhallintakykyä Euroopan unionin tavoitteiden, PARP-prosessin ja pohjoismaisen yhteistyön periaatteiden mukaisesti. Osallistutaan Euroopan unionin yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittämiseen.

— Puolustusmateriaalihankkeissa noudatetaan vuonna 2003 uudistettua puolustushallinnon materiaalipoliittista ohjelmaa ja yleisiä hankintaperiaatteita.

— Puolustusvoimista annetun lain ja asevelvollisuuslain kokonaisuudistuksen valmistelua jatketaan. Uudistustyö on kiinteästi sidoksissa valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon valmisteluun.

— Saatetaan loppuun vuoden 2001 selonteon rakennemuutoksen edellyttämät toimet.

— Puolustushallinnon yhteistoimintaa lisätään muun yhteiskunnan kanssa toiminnan kehittämisvaatimusten ja ohjelmajohtamisen kehittämisperiaatteiden mukaisesti.

— Puolustusministeriön hallinnonalan keskushallinnon uudistamista jatketaan vuonna 2003 laadittujen selvitysten perusteella.

— Varmistetaan tehtävien vaativuuden ja henkilökohtaisten suoritusten arviointiin perustuvan uuden palkkausjärjestelmän onnistunut käyttöönotto puolustushallinnossa.

— Selvitetään hallinnonalan budjetin vaikutukset hallituksen aluepolitiikkaan liittyen maan eri osissa.

Hallinnonalan määrärahat luvuittain vuosina 2002—2004

	v. 2002 tilinpäätös 1000 €	v. 2003 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2004 esitys 1000 €	Muutos 2003—2004	
				1000 €	%
01. Puolustusministeriö	38 247	176 760	185 136	8 376	5
10. Puolustusvoimat	1 647 920	1 722 260	1 836 210	113 950	7
30. Kansainvälinen rauhanturvaamis- toiminta	24 466	51 556	43 424	- 8 132	- 16
99. Puolustusministeriön hallinnonalan muut menot	1 606	1 610	1 660	50	3
Yhteensä	1 712 239	1 952 186	2 066 430	114 244	6

Henkilöstön kokonaismäärä 18 080 18 060 18 110¹⁾

¹⁾ Hallinnonallalla arvioidaan olevan lisäksi 37 henkilötyövuotta YK:n käyttöön asetettuja sotilastarkkailijoita, joiden palkan Suomi maksaa.

01. Puolustusministeriö

Selvitysosa: Puolustusministeriö vastaa puolustuspolitiikkaan, sotilaalliseen maanpuolustukseen, puolustusvoimiin sekä kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan liittyvistä asioista ja sovittaa yhteen eri hallinnonalojen toimenpiteet kokonaismaanpuolustukseen kuuluvissa asioissa.

Puolustuspolitiikan valmisteluun ja täytäntöönpanoon kuuluvina tehtävinä puolustusministeriö määrittää sotilaallisen maanpuolustuksen suuntalinjat ja tavoitteet. Tähän toimintaan sisältyy sotilaallisen maanpuolustuksen toimintaedellytysten, voimavarojen ja yleisjärjestelyjen sekä puolustusratkaisun keskeisten periaatteiden määrittäminen, sotilaalliseen maanpuolustukseen liittyvä päätöksenteko ja hallinnonalan poliittinen ohjaus. Lisäksi puolustusministeriö vastaa puolustuspolitiikan alalla osallistumisesta kansainvälistä turvallisuutta ja vakautta ylläpitävään toimintaan niin kansainvälisten järjestöjen puitteissa kuin myös kahden- ja monenvälisen puolustuspolitiikan sekä sotilaallisen yhteistyön keinoin.

Sotilaalliseen maanpuolustukseen sisältyvät sotilaallisen maanpuolustuksen suorituskykyvaatimusten määrittäminen ja yhteensovittaminen, hallinnonalan materiaalipolitiikka ja hankeohjaus, hallinnonalan henkilöstö- ja työnantajapolitiikan linjaukset, henkilöstövoimavarojen ohjaus ja muut laaja-alaiset henkilöstöasiat. Lisäksi sotilaalliseen maanpuolustukseen kuuluvat virka-apu- ja työvoima-apuasioiden sekä pelastustoimintaan osallistumisen perusteiden määrittäminen, kehittäminen ja ohjaaminen sekä vapaaehtoisen maanpuolustustyön tukeminen, ohjaaminen, kehittäminen ja yhteensovittaminen puolustusvoimien suuntaan.

Puolustusministeriö vastaa myös sotilaallisen kriisinhallinnan toimintaedellytysten, voimavarojen ja yleisjärjestelyjen sekä keskeisten toimintaperiaatteiden määrittämisestä.

Puolustusministeriön yhteydessä toimii turvallisuus- ja puolustusasian komitea, jonka tehtävänä on avustaa puolustusministeriötä sekä ulko- ja turvallisuuspoliittista ministerivaliokuntaa kokonaismaanpuolustusta koskevissa asioissa.

Ministeriön tulostavoitteet vuodelle 2004 ovat:

— Osallistutaan valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon valmisteluihin ja ohjataan puolustusjärjestelmän kehittämistä selontekojen mukaisesti.

— Kehitetään Suomen valmiutta osallistua EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan valmisteluun ja kansainväliseen kriisinhallintaan sekä parannetaan edelleen yhteistoimintakykyä PARP-prosessin kautta.

— Tuotetaan perusteita strategiselle päätöksenteolle hankkimalla olennaista tutkimustietoa. Ministeriön intressit kohdentuvat turvallisuusympäristön muutokseen, kokonaisuomaanpuolustuksen ja sotilaallisen maanpuolustuksen kehittämiseen osana kansallisia turvallisuusjärjestelyjä, sotilaallisen puolustusjärjestelmän strategiseen kehittämiseen sekä hallinnonalan toimintojen tehostamiseen.

— Vastataan hallinnonalan toiminnan ja rakenteen kokonaiskehittämisestä, huomioiden erityisesti yleinen tietoyhteiskuntakehitys. Ajankohtaiset kehittämisteemat liittyvät kumppanuustoiminnan laajentamiseen, tietohallintoon sekä johtamis- ja hallintojärjestelmän uudistamiseen.

— Varmistetaan tehtävien vaativuuden ja henkilökohtaisten suoritusten arviointiin perustuvan uuden palkkausjärjestelmän onnistunut käyttöönotto puolustushallinnossa. Puolustusvoimien henkilöstövoimavarojen johtamisjärjestelmä (urasuunnittelu ja seuraajapolut) sovitetaan vastamaan uuden palkkausjärjestelmän vaatimuksia.

— Ohjataan, seurataan ja aikataulutetaan käynnissä olevia ja vuonna 2004 käynnistyviä tilausvaltuuksiin perustuvia puolustusmateriaalihankintoja. Ohjataan tilausvaltuuksien käyttösuunnitelmien toteutumista tehtyjen tulossopimusten ja materiaalipoliittisten linjausten pohjalta kiinnittäen erityistä huomiota siirtyvien erien määrän pienentämiseen, materiaalihakintamäärärahojen käytön valvontaan ja uudelleen kohdistamiseen sekä seurantaraportointiin.

— Valmistellaan hallinnonalan talousarvioehdotus vuodelle 2005 ministeriön strategisten linjausten mukaisesti kehittäen erityisesti puolustusmateriaalihankintojen tilausvaltuuksien budjetointia sekä puolustusvoimien toimintamäärärahojen mitoitusta, menoperusteita ja budjetointirakennetta.

— Seurataan kiinteistöhallintouudistuksen toteutumista ottaen huomioon kiinteistömenojen kokonaisen kehitys sekä kehitetään puolustushallinnon alue-, toimitila- ja ympäristöpoliittista ja -strategista toimintaa mukaan lukien niihin liittyvä ohjaus ja seuranta.

— Otetaan käyttöön työn vaativuuteen ja henkilökohtaiseen suoritukseen perustuva ministeriön palkkausjärjestelmä vuoden 2004 aikana.

— Vakiinnutetaan ministeriön sähköisen asianhallintajärjestelmän toiminta ministeriön työvälineenä ja toimintatapana sekä aloitetaan järjestelmän edelleen kehittäminen laatimalla jatkokehityssuunnitelma puolustusministeriön tietohallinnan strategian 2002 mukaisesti.

— Kehitetään ulkoista ja sisäistä sähköistä viestintää, määritellään ja kehitetään kriisi- ja poikkeusolojen tiedotuskäytännöt sekä toteutetaan hallinnonalan kehittämishankkeiden (vuoden 2004 selonteko ja kumppanuushanke) viestintä sekä ohjataan koko hallinnonalan viestintää.

19. Puolustusministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 172 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää muiden kuin erikseen arvonlisäverovelvollisten hallinnonalan virastojen ja laitosten tavaroiden ja palvelujen ostoihin sisältyvien arvonlisäverojen maksamiseen.

Selvitysosa: Valtion kulutus- ja investointimenot on budjetoitu ilman arvonlisäveroa. Muille kuin erikseen verovelvollisille valtion virastoille ja laitoksille myönnetään määrärahat verottomin hinnoin.

2004 talousarvio	172 500 000
2003 talousarvio	165 000 000

21. Puolustusministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	2004 talousarvio	12 136 000
Momentille myönnetään 12 136 000 euroa.	2003 lisätalousarvio	151 000
Määrärahaa saa käyttää myös Länsi-Euroopan puolustusmateriaaliryhmän (WEAG) ja NATO:n tiloissa toimivan räjähtävän materiaalin turvallisuuteen keskittyvän järjestön (NIMIC) maksuosuuksien maksamiseen sekä ETY-järjestön luottamusta ja turvallisuutta lisäävien toimien täytäntöönpanosta sekä näistä johtuvista hallinnollisista toimista aiheutuvien menojen maksamiseen.	2003 talousarvio	11 260 000
	2002 tilinpäätös	11 109 000

22. Ympäristövahinkojen korvaamisesta aiheutuvat menot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää puolustusvoimien harjoittamasta toiminnasta syntyvien ympäristövahinkojen korvaamiseen ja saastuneiden alueiden puhdistamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen.

2004 talousarvio	500 000
2003 talousarvio	500 000
2002 tilinpäätös	800 000

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 40 000 euroa yhden henkilön palkkausmenojen siirtona momentilta 27.10.21.

10. Puolustusvoimat

Selvitysosa: Puolustusvoimien tehtävänä on:

— huolehtia valtakunnan maa- ja vesialueen sekä ilmatilan valvonnasta yhteistoiminnassa muiden valvontaviranomaisten kanssa

— turvata valtakunnan alueellinen koskemattomuus tarvittaessa voimakeinoja käyttäen

— puolustaa valtakuntaa ja sen oikeusjärjestystä sekä kansan elinmahdollisuuksia ja perusoikeuksia

— huolehtia valtakunnan sotilaallisen puolustusvalmiuden ylläpidosta ja kehittämisestä

— antaa sotilaskoulutusta

— tukea vapaaehtoista maanpuolustuskoulutusta sekä muutoinkin edistää maanpuolustustahoa ja kansalaisten ruumiillista kuntoa kohottavaa toimintaa

— antaa tarvittaessa virka-apua yleisen järjestyksen ja turvallisuuden voimassa pitämiseen

— osallistua pelastustoimintaan antamalla käytettäväksi pelastustoiminnassa tarvittavaa kalustoa, henkilövoimavaroja ja erityisasiantuntijapalveluja, jos se onnettomuuden laajuus tai erityisluonne huomioon ottaen on tarpeen

— osallistua rauhanturvaamistoimintaan

— osaltaan huolehtia hallinnonalan kansainvälisestä toiminnasta sekä

— suorittaa muut sille laissa määrätyt tehtävät.

Puolustusvoimat ylläpitää sellaista sotilaallista puolustuskykyä, joka kyetään sopeuttamaan muuttuviin uhkatilanteisiin ja jolla hallitaan eriaisteiset kriisitilanteet sekä pystytään torjumaan Suomen alueelle suunnatut eritasoiset sotilaalliset toimenpiteet. Päämäärän toteuttamiseksi ylläpidetään turvallisuusympäristöä vastaava strategisen iskun ennaltaehkäisykyky ja kehitetään stra-

tegisen iskun torjuntakykyä. Lisäksi parannetaan edellytyksiä osallistua kriisinhallintaan osana eurooppalaisia kriisinhallintajoukkoja.

Puolustusvoimien menojen ja henkilötyövuosien jakautuminen avain- ja tukituloksille

	2002		2003		2004	
	kassaperust. toteutuma		ennakoitu		arvio	
	milj. €	htv	milj. €	htv	milj. €	htv
Avaintulokset						
1. Reaaliaikainen tilannekuva ja alueellisen koskemattomuuden turvaamiskyky	74	765	46	760	46	771
2. Ajanmukainen puolustus suunnitelma ja johtamiskyky	78	1 170	169	1 154	183	1 170
3. Suorituskykyiset joukot	863	6 438	801	6 445	880	6 596
4. Kansainvälinen yhteistyö ja valmius tukea rauhanturvatoimintaa	14	130	17	130	13	131
5. Maanpuolustustahdon ylläpito	18	305	16	300	17	300
Tukitulokset						
6. Laadukas hallinnollinen tuki ja ohjaus	195	2 859	171	2 832	186	2 800
7. Laadukas materiaalituki	303	4 873	316	4 868	317	4 868
8. Tarkoituksenmukainen toimintaympäristö	108	81	186	81	194	80
Yhteensä	1 653	16 621	1 722	16 570	1 836	16 716

Puolustusvoimien menojen jakautuminen tulosityksiköittäin (milj. euroa)

	2002		2003		2004	
	kassaperust. toteutuma		ennakoitu		arvio	
Maavoimat	796		928		873	
Merivoimat	219		248		223	
Ilmavoimat	426		333		329	
Pääesikunta ¹⁾	210		213		391	
Yhteiset menot	2				20	
Yhteensä	1 653		1 722		1 836	

¹⁾ Sisältää vuoden 2003 osalta myös yhteiset menot.

Vuosina 2002 ja 2003 laaditut puolustusvoimien strateginen suunnitelma ja pitkän aikavälin suunnitelma (PTS) tarkistavat puolustusvoimien tavoitetilan ja kehittämisohjelman vuoden 2001 selonteon perusteiden mukaiseksi ja luovat perusteet seuraavan selonteon valmistelulle puolustusvoimissa. Kehittämistä tarkistetaan tarvittaessa valtioneuvoston vuonna 2004 eduskunnalle antaman selonteon mukaiseksi.

Vuoteen 2008 mennessä puolustusvoimille luodaan strategisen iskun ennaltaehkäisy- ja torjuntakyky. Laajamittaisen hyökkäyksen ennaltaehkäisy- ja torjuntakyky ylläpidetään turvallisuusympäristön kehityksen mukaisesti. Suomen puolustusjärjestelmän kehittämisen painopistealueet ovat johtamisjärjestelmä, maavoimien valmiusyhtymät, ilmapuolustus, yhteentoimiva sotilaallinen kriisinhallintakyky ja tietoyhteiskunnan sotatalousjärjestelmä.

Toteutetuilla rakenneuudistuksen toimenpiteillä on luotu perusta toiminnan tehostamiselle valtioneuvoston asettamien vaatimusten mukaisesti. Tärkeimpinä kohteina kehittämisessä ovat olleet koulutus- ja varikko-organisaation rationalisointi. Samalla on käynnistetty puolustusvoimien sodanajan joukkojen vahvuuden pienentäminen. Vuonna 2001 valtioneuvoston selonteossa edellytetyt puolustusvoimien organisaatiouudistukset saatetaan loppuun vuoden 2004 kuluessa.

Puolustusvoimien johtamisjärjestelmän tulee vastata sodan ajan vaatimuksia, mikä on myös sen rauhan ajan kehittämisen perustana. Pääesikunnan kykyä suunnitella ja johtaa kaikkien puolustushaarojen operaatioita kehitetään. Eurooppalainen kriisinhallinta tulee myös asettamaan johtamisjärjestelyille uusia vaatimuksia.

Kriisejä ja uhkia ennaltaehkäisevän sotilaallisen pidäkkeen ylläpito sekä puolustusvalmiuden oikea-aikainen kohottaminen edellyttävät riittäviä tietoja turvallisuusympäristöstä. Turvallisuuskehityksen seuraamisen ja arvioinnin sekä puolustussuunnittelun kehittämiseksi tarkistetaan puolustusvoimien suunnittelujärjestelmä ja kehitetään hankesuunnittelun toimintatapoja.

Puolustusministeriön käynnistämä kumppanuusohjelma pitää sisällään seitsemän puolustusvoimien tukitoimintoihin kuuluvaa kehittämisaluetta: terveydenhuolto, tietohallinto, korjaamotoiminta, kuljetustoiminta, ruokahuolto, vaatetushuolto ja taloushallinto. Kumppanuusmallin käyttöönotosta päätetään kunkin pilottihankkeen osalta selvitysvaiheen jälkeen.

Puolustusvoimien huolto- ja logistiikkajärjestelmän sekä siihen liittyvän sotatalousjärjestelmän kehittämisen painopiste on luoda sellainen logistinen kokonaisuus, joka on kytketty tarpeellisilta osiltaan elinkeinoelämän järjestelmiin. Tavoitteena on luoda edellytykset järjestelmien ja joukkojen varustuksen kustannustehokkaille hankinnoille, ajanmukaistamiselle ja ylläpidolle sekä varmistaa varustuksen käyttöedellytykset ja täydennysmahdollisuudet myös kriisin aikana.

Suomessa toimivan puolustusmateriaaliteollisuuden puolustuksen kannalta keskeisiä osaamisalueita tuetaan materiaalihankinnoin. Puolustusvoimien teknisen tutkimuksen ja tuotekehityksen tilausvaltuudella on aloitettu koko puolustusvoimien valmiuksien kehittäminen tavoitteena ottaa käyttöön vuosikymmenen loppupuolella uuteen teknologiaosaamiseen perustuvia kotimaisia järjestelmiä.

Palkatun henkilöstön ja asevelvollisten koulutusjärjestelmät vakiinnutetaan ja koulutuksessa hyödynnetään oppivan organisaation periaatteita. Puolustusvoimien organisaatioiden kehittämisen päämääränä on tehokas, muutoskykyinen ja hyvinvoiva organisaatio, jossa toiminnan tehokkuusvaatimukset ja työhyvinvointi ovat tasapainossa. Puolustusvoimien asema kilpailukykyisenä työnantajana varmistetaan työn haastavuuden kehittämisellä, uuden palkkausjärjestelmän onnistuneella käyttöönotolla, parantamalla ulkoista työnantajakuvaa ja huolehtimalla hyvästä työilmapiiristä.

Varuskuntia kehitetään sotilaallisista lähtökohdista monipuolisiksi koulutuskeskuksiksi ottaen huomioon yleiset alue- ja ympäristöpoliittiset tavoitteet sekä liiketaloudelliset periaatteet.

Puolustusministeriö on talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä asettanut alustavasti puolustusvoimille vuodelle 2004 seuraavat tulostavoitteet:

— Puolustusvoimien tilannekuva pidetään ajantasaisena siten, että se mahdollistaa puolustussuunnittelun ja oikea-aikaisen päätöksenteon siten, että aluevalvontalain ja puolustusvoimista annetun lain mukaiset tehtävät kyetään täyttämään.

— Puolustusvoimien valmius ja suorituskyky muodostavat ajantasaisen ja turvallisuusympäristöä vastaavan ennaltaehkäisevän sotilaallisen pidäkkeen.

— Maa-, meri- ja ilmavoimien valmiusyhtymiä kehitetään valtioneuvoston selonteon linjausten mukaisesti.

— 2010-luvun puolustusjärjestelmän suuntaviivat vahvistetaan valtioneuvoston seuraavassa turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa.

— Osallistutaan puolustusvoimista annetun lain ja asevelvollisuuslain kokonaisuudistuksen valmisteluun valtioneuvoston selonteon laatimiseen liittyen.

— Saatetaan päätökseen vuoden 2001 selonteon rakennemuutoksen edellyttämät toimet.

— Puolustusvoimien tutkimustoimintaa kehitetään ministeriön antaman ohjauksen mukaisesti.

— Puolustusmateriaalihankkeissa otetaan käyttöön vuonna 2003 uudistettu puolustushallinnon materiaalipoliittinen ohjelma ja yleiset hankintaperiaatteet, joiden osalta painotetaan erityisesti materiaalin kansainvälistä yhteensopivuutta, hankeyhteistyötä EU-maiden ja Pohjoismaiden kanssa sekä hankittavan materiaalin riittävää toiminnallista luotettavuutta.

— Tilausvaltuuksien valmistelussa otetaan kotimainen teollisuus mukaan prosessiin viimeistään hankkeen esiselvityksen aikana, jolloin tulee myös arvioida ja selvittää teollisuuden roolia sellaisissa ulkomaisissa hankkeissa, joihin tulee sisällyttämään teollisen yhteistyön velvoite. Kotimaiselta teollisuudelta tehtävien hankintojen johdosta vähintään puolet puolustusmateriaalihankintoihin käytettävissä olevista määrärahoista kohdistetaan kotimaahan ottaen huomioon vastaavat ja materiaalin elinjakokustannukset.

— Puolustusmateriaalin hankintamäärärahoista vuodelle 2005 siirtyvien erien suuruus on enintään 15 % varainhoitovuonna käytettävissä olevista määrärahoista ja sitomaton osuus voi olla korkeintaan 5 % varainhoitovuonna käytettävissä olevista määrärahoista. Erityistä huomiota on kiinnitettävä siihen, että edellisten vuosien siirtyneet määrärahat käytetään 1.6.2004 mennessä. Tilausvaltuuksien kokonaismäärästä tulee olla sidottu valtuuden myöntämivuonna vähintään 80 %.

— Puolustusvoimien toimintamäärärahoista vuodelle 2005 siirtyvien erien suuruus on enintään 3,5 % varainhoitovuonna käytettävissä olevista määrärahoista ja ko. momentin selvitysosassa eriteltyjen määrärahojen käyttötarkoitusten osalta varainhoitovuonna suunnitellun ja toteutuneen määrärahojen käytön poikkeama on korkeintaan 5 %.

— Puolustusvoimat jatkaa lähivuosina poistuvaan kalustoon liittyvän ampumatarvikemateriaalin nopeutettua poistamista.

— Puolustusvoimien maksuperustelain mukaisen maksullisen toiminnan liiketaloudellinen ylijäämä on vähintään 4 %.

— Alueita ja toimitiloja kehitetään kiinteistöalan määrärahakehysten puitteissa toiminnallisten muutoksien ja varuskuntasuunnitelmien mukaisesti. Painopisteenä ovat selonteon 2001 toimeenpano, valmiusyhtymien ja johtamisjärjestelmien kehittäminen sekä puolustusministeriön räjähdepäätökseen ja tilausvaltuuksiin liittyvät hankkeet.

— Puolustusvoimien henkilöstörakennetta kehitetään vastaamaan kriisin ja rauhan ajan henkilöstötarvetta. Henkilöstövoimavarat tasapainotetaan vastaamaan puolustusvoimien tehtäviä ja kehitettäviä osaamisalueita. Henkilöstöjärjestelmää kehitetään puolustusvoimien henkilöstöstrategian linjausten ja PTS:n tarkennusten mukaisesti.

— Joukkotuotantoyksiköiden varusmiesten koulutustaso on vähintään 3,5 (tulosityksiköiden laadunarviointi asteikolla 1—5).

— Kertausharjoituksissa koulutettavien määrä on 35 000. Kertausharjoituksissa koulutettavien reserviläisyksiköiden koulutustaso on vähintään 3,5 (tulosityksiköiden laadunarviointi asteikolla 1—5).

— Vapaaehtoista maanpuolustuskoulutusta kehitetään puolustusvalmiuden lähtökohdista siten, että tuetaan erityisesti paikallispuolustuksen valmiutta.

— Puolustusvoimien henkilöstövoimavarojen suunnittelu (urasuunnittelu ja seuraajapolut) ja uusi palkkausjärjestelmä saatetaan vastaamaan toisiaan.

— Jatketaan kansainvälisiin kriisinhallintatehtäviin tarkoitettujen joukkojen varustamista siten, että Euroopan unionille ilmoitettu joukkojen valmius toteutuu. Suunnitelma tarkistetaan vuosittain.

— Kehitetään tulosohjausjärjestelmää ja sisäistä laskentaa tavoitteena parempi puolustusvoimien kokonaistuloksellisuuden arviointi ja seuranta valtioneuvoston toimenpidesuosituksen mukaisesti. Puolustusvoimien tulosjohtamista tehostetaan jatkamalla prosessijohtamisen käyttöön-ottoa.

— Käynnistetään puolustusvoimien lääkintähuollon uudistaminen vuoden 2003 selvitysten pohjalta. Uuteen toimintamalliin siirrytään vaiheittain vuoden 2004 alusta alkaen.

Maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	5 684	6 995	6 681
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	4 296	6 287	6 165
Käyttäjämää (t€)	1 388	708	516
— % tuotoista	24	10	8
Osuus yhteiskustannuksista (t€)	508	705	679
Ylijäämä (t€)	880	3	-163
— % tuotoista	15	0	-2
Tuotot % kokonaiskustannuksista yhteensä	118	100	98
Hintatuki (t€)	287	336	336
Ylijäämä-% tuotoista, sen jälkeen kun hintatuen vaikutus on otettu huomioon	10	-5	-7
Investoinnit (t€)		0	0
— % tuotoista		-	-

16. Puolustusmateriaalihankinnat (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 572 600 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää puolustusmateriaalin sekä puolustusvoimien muun kaluston ja välineistön hankkimisesta aiheutuvien menojen maksamiseen ja hankintaan välittömästi liittyvään tutkimus- ja kehittämistoimintaan, järjestelmien testaukseen ja käyttökoulutukseen. Määrärahasta saa käyttää 532 200 000 euroa aikaisemmin myönnettyistä tilausvaltuuksista ja niihin liittyvistä indeksi- ja valuuttakurssi-muutoksista aiheutuvien menojen maksamiseen sekä 34 700 000 euroa muihin puolustusmateriaalihankintoihin.

Sen johdosta, että aikaisemmissa talousarvioissa hyväksytyjen tilausvaltuuksien perusteella ei kaikilta osin ole ollut mahdollista tehdä sopimuksia, saa vuoden 2004 aikana tehdä sopimuksia sanottujen tilausvaltuuksien sitomatta olevaa määrää vastaavasti edellyttäen,

että näistä sopimuksista aiheutuvat vuotuiset maksut eivät ylitä kyseisten tilausvaltuuksien rahoitussuunnitelmissa esitettyjä rahamääriä.

Vuonna 2004 saa tehdä hankevalmisteluun ja sarjahankintaa edeltävään kehitystyöhön sekä protoversioiden hankintaan liittyen (PROTO 2004) sopimuksia siten, että niistä aiheutuu talousarvion voimaantulopäivän valuuttakurssitasolla valtiolle menoja vuosina 2004—2006 enintään 22 800 000 euroa. Sopimuksista aiheutuvien vuoden 2004 menojen maksatuksiin varataan 2 200 000 euroa. Sopimuksia varten tarvittavan valtuuden, 20 600 000 euroa (PROTO 2004 -tilausvaltuus), käytöstä saa aiheutua mainitulla valuuttakurssitasolla valtiolle menoja vuoden 2005 loppuun mennessä enintään 10 300 000 euroa ja vuoden 2006 loppuun mennessä enintään 20 600 000 euroa.

Vuonna 2004 saa tehdä ilmavoimien hävittäjätorjuntakyvyn kehittämiseksi (IHT 2004) so-

pimuksia siten, että niistä aiheutuu talousarvion voimaantulopäivän valuuttakurssitasolla valtiolle menoja vuosina 2004—2009 enintään 115 000 000 euroa. Sopimuksista aiheutuvien vuoden 2004 menojen maksatuksiin varataan 3 500 000 euroa. Sopimuksia varten tarvittavan valtuuden, 111 500 000 euroa (IHT 2004-tilausvaltuus), käytöstä saa aiheutua mainitulla valuuttakurssitasolla valtiolle menoja vuoden 2005 loppuun mennessä enintään 3 000 000 euroa, vuoden 2006 loppuun mennessä enintään 19 000 000 euroa, vuoden 2007 loppuun mennessä enintään 58 500 000 euroa, vuoden 2008 loppuun mennessä enintään 92 500 000 euroa ja vuoden 2009 loppuun mennessä enintään 111 500 000 euroa.

Valmiusyhtymien varustamisen tilausvaltuuden (VYV 1) menojen, yhteensä 1 034 019 372 euroa, vuosittaista ajoittumista muutetaan siten, että valtuuden käytöstä saa aiheutua menoja valtiolle vuoden 2004 loppuun mennessä enintään 772 700 000 euroa, vuoden 2005 loppuun mennessä enintään 885 400 000 euroa, vuoden 2006 loppuun mennessä enintään 961 700 000 euroa, vuoden 2007 loppuun mennessä enintään 994 500 000 euroa ja vuoden 2008 loppuun mennessä enintään 1 034 019 372 euroa.

Ilmapuolustuksen tukeutumisen ja toimintamahdollisuuksien turvaamisen tilausvaltuuden (ITTT) voimassaoloaika pidennetään vuodesta 2005 vuoteen 2006 saakka ja tilausvaltuuden menojen, yhteensä 193 416 115 euroa, vuosittaista ajoittumista muutetaan siten, että valtuuden käytöstä saa aiheutua menoja valtiolle vuoden 2004 loppuun mennessä enintään 138 405 375 euroa, vuoden 2005 loppuun mennessä enintään 183 116 115 euroa ja vuoden 2006 loppuun mennessä enintään 193 416 115 euroa.

Pääkaupunkiseudun puolustuksen kehittämisen tilausvaltuuden (PPK) voimassaoloaika pidennetään vuodesta 2006 vuoteen 2007 saakka ja tilausvaltuuden menojen, yhteensä 218 600 000 euroa, vuosittaista ajoittumista muutetaan siten, että valtuuden käytöstä saa aiheutua menoja valtiolle vuoden 2004 loppuun mennessä enintään 100 600 000 euroa, vuoden 2005 loppuun mennessä enintään 130 200 000 euroa, vuoden 2006 loppuun mennessä enintään 200 100 000 euroa ja vuoden 2007 loppuun mennessä enintään 218 600 000.

Uusien tilausvaltuuksien enimmäismäärien mukaiset suoritukset voidaan sitoa alaa kuvaavaan hintakehitykseen vuoden 2004 ensimmäisestä vuosineljänneksestä alkaen.

Tilausvaltuus

	Valtuus milj. euroa	Myönnetty milj. euroa	Myönnetään euroa
07. Valmiusyhtymien varustaminen	1 034,0	643,6	129 100 000
11. Tiedustelu-, valvonta- ja johtamisjärjestelmien hankkiminen	448,2	261,8	102 931 011
12. Ilmapuolustuksen tukeutumisen ja toimintamahdollisuuksien turvaaminen	193,4	105,5	32 951 545
13. Merivoimien uudistaminen	333,9	208,9	72 752 352
14. Helikopterien huolto- ja tukeutumisyjärjestelmien kehittäminen	180,0	28,8	42 719 733
15. Pääkaupunkiseudun puolustuksen kehittäminen	218,6	62,1	38 500 000
16. Puolustusvoimien tekninen tutkimus ja tuotekehitys	151,3	42,0	25 200 000
17. Valmiusyhtymien varustamisen täydentäminen	588,7	39,4	35 200 000
18. Suomen sotataloudellisen valmiuden kehittäminen	168,0	-	33 600 000

19. Suomen ja Venäjän välillä allekirjoitettuun velkakonversiosopimukseen liittyvät hankinnat	9,3	-	-
20. Hankevalmistelu ja proto 2004	20,6	-	-
21. Ilmavoimien hävittäjätorjuntakyky 2004	111,5	-	-
Yhteensä			512 954 641

Tilausvaltuuksien maksatusmäärärahat on kohdennettu talousarviossa varainhoitovuoteen kuuluviksi maksuperusteella.

Selvitysosa: Tilausvaltuuksien sopimusten mukaisten maksatusten lisäksi tilausvaltuuksiin liittyvien indeksien ja valuuttakurssien noususta aiheutuvien lisätarpeiden ja indeksien ja valuuttakurssien alenemisesta syntyvien vähennysten erotuksesta arvioidaan aiheutuvan 19 245 359 euron menot vuonna 2004.

Aikaisemmin myönnettyjen tilausvaltuuksien käytöstä aiheutuu menoja 548,8 milj. euroa vuonna 2005, 392,9 milj. euroa vuonna 2006, 295,4 milj. euroa vuonna 2007 sekä yhteensä 183,3 milj. euroa vuoden 2007 jälkeen.

Tilausvaltuuksien voimassaoloajan pidentämiseen ja vuosittaiseen menojen ajoitukseen esitetyt muutokset eivät vaikuta myönnettyjen tilausvaltuuksien kokonaismääriin. ITTT-tilausvaltuuden osalta esitetyt muutokset mahdollistavat Hornet-kaluston ylläpitopäivityksen optimaalisella tavalla, ja tähän liittyen uuden IHT 2004 -tilausvaltuuden alkamisen vuonna 2004. Tilausvaltuuksiin esitetyt muutokset mahdollistavat myös rahoituksen kohdistamisen paremmin vastaamaan materiaalin hankintasopimusten mukaista toimitus- ja maksuaikataulua. Menoajoitusmuutoksilla pyritään lisäksi samalla siihen, että puolustusvoimien vaatetus-, ajoneuvo- ja varaosahankinnoissa havaittuja puutteita voidaan korjata vuonna 2004 kehysrahoituksen puitteissa käyttämällä muita puolustusmateriaalihankintamäärärahoja.

2004 talousarvio	572 600 000
2003 lisätalousarvio	—
2003 talousarvio	519 000 000
2002 tilinpäätös	516 696 000

21. Puolustusvoimien toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 1 263 610 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös ulkomaalaisille oppilaille annettavasta sotilaskoulutuksesta ja puolustusvoimien joukkojen kansainvälisestä harjoitustoiminnasta ja sen valmisteluista sekä muusta puolustusvoimien kansainvälisestä yhteistoiminnasta aiheutuvien menojen maksamiseen, palvelussuhdeasuntojen vuokrien alentamiseen sekä Vapaudenristin Ritarikunnan menoihin. Määrärahaa saa käyttää enintään 5 000 000 euroa puolustusvoimien toiminnallisista tarpeista aiheutuvien palvelussuhdeasuntojen vuokraosuuksien maksamiseen sekä enintään 336 000 euroa sotainvalideille ja sotaveteraaneille, maanpuolustustyölle sekä merkittävälle urheilutapahtumille suoritettavan liiketaloudellisin perustein hinnoitellun maksullisen palvelutoiminnan hintojen alentamiseen. Vuonna 2004 saa tehdä puolustusvoimien toiminnan edellyttämiä materiaalin ja palvelujen hankintaan liittyviä pitkäaikaisia sopimuksia siten, että niistä saa aiheutua valtiolle menoja vuoden 2005 loppuun mennessä enintään 45 000 000 euroa ja vuoden 2006 loppuun mennessä enintään 53 000 000 euroa.

Tilausvaltuuksien maksatusmäärärahat on kohdennettu talousarviossa varainhoitovuoteen kuuluviksi maksuperusteella.

Sen johdosta, että aikaisemmissa talousarvioissa hyväksytyjen tilausvaltuuksien perusteella ei kaikilta osin ole ollut mahdollista tehdä sopimuksia, saa vuoden 2004 aikana tehdä sopimuksia sanottujen tilausvaltuuksien sitomatta olevaa määrää vastaavasti edellyttäen, että näistä sopimuksista aiheutuvat vuotuiset maksut eivät ylitä kyseisten tilausvaltuuksien rahoitussuunnitelmissa esitettyä rahamääriä.

Selvitysosa: Momentin bruttomenojen arvioidaan jakaantuvan seuraavasti: palkkausmenot 701,9 milj. euroa, varusmiesten päivärahat sekä reserviläispalkat ja -päivärahat 40,6 milj. euroa, vuokrat 191,5 milj. euroa, aineet, tarvikkeet ja tavarat 129,9 milj. euroa, palvelujen ostot 118,5 milj. euroa, muut kulut 71 milj. euroa ja investoinnit 18,4 milj. euroa. Lisäksi momentille arvioidaan kertyvän tuloja 8,1 milj. euroa.

Määrärahan mitoituksessa on otettu vähennyksenä huomioon 40 000 euroa yhden henkilön palkkausmenojen siirtona momentille 27.01.21.

Aiemmin myönnettyjen tilausvaltuuksien käytöstä aiheutuu maksuja vuonna 2004 enintään 72 900 000 euroa.

Menojen ja tulojen erittely	€
Bruttomenot	1 271 742 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	6 165 000
Muut toimintamenot	1 265 577 000
Bruttotulot	8 132 000
Maksullisen toiminnan tulot	6 681 000
— maksuperustelain mukaiset	
liiketaloudelliset suoritteet	6 261 000
— erityislakien mukaiset suoritteet	420 000
Muut tulot	1 451 000
Nettomenot	1 263 610 000

Eräitä puolustusvoimien toimintaa kuvaavia tietoja

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
Saapumiserien koulutetut varusmiehet	25 256	25 500	25 500
Varusmiesten ja vapaaehtoisten naisten palvelusvuorokaudet	6 560 491	6 400 000	6 400 000
Kertausharjoitusvuorokaudet	164 080	182 000	182 000
Kertausharjoituksissa koulutetut	31 052	35 000	35 000
Puolustusvoimien palkatun henkilöstön määrä (htv)	16 621	16 570	16 716
Toimitilat (htm ²)	3,52 milj.	3,48 milj.	3,45 milj.
Hornet-torjuntahävittäjiä	63	63	63
Hawk-harjoituskoneita	52	51	51

2004 talousarvio	1 263 610 000
2003 lisätalousarvio	27 150 000
2003 talousarvio	1 203 260 000
2002 tilinpäätös	1 131 224 000

30. Kansainvälinen rauhanturvaamistoiminta

Selvitysosa: Rauhanturvaamislain (514/1984) mukaan rauhanturvaamistoiminnan määrärahat budjetoidaan ulkoasiainministeriön ja puolustusministeriön pääluokissa. Ulkoasiainministeriön pääluokassa momentilla 24.99.22 budjetoidaan määrärahat suomalaisten rauhanturvajoukkojen palkkaus- ja koulutusmenoihin ja puolustusministeriön pääluokassa tämän luvun momentilla 22 suomalaisten rauhanturvajoukkojen hallinto- ja varustamismenoihin sekä tarkkailijatoiminnan menoihin.

Suomi kehittää sotilaallista erityisosaamistaan kansallisen puolustuksen ja kriisinhallinnan näkökulmasta tavoitteena tuottaa kansainvälisiin tehtäviin tarkoituksenmukaisia kykyjä ja yksiköi-

tä. Keskeistä on suomalaisen osaamisen, tietotaidon ja pitkään kokemukseen perustuvien vahvuuksien hyödyntäminen. Tämä merkitsee panostamista korkeaan teknologiaan, laatuun ja kapeiden erikoisalueiden hallitsemiseen.

Sotilaallisen kriisinhallinnan- ja rauhanturvaamistoiminnan tulostavoitteet vuodelle 2004 ovat alustavasti:

— Jatketaan kansainvälisiin kriisinhallintatehtäviin tarkoitettujen joukkojen varustamista siten, että Euroopan unionille ilmoitettu joukkojen valmius toteutuu. Suunnitelma tarkistetaan vuosittain

— Puolustusvoimien kansainvälistä yhteistoimintakykyä ja kriisinhallintavalmiutta ylläpidetään ja kehitetään Euroopan unionin joukkotavoitteiden, PARP:n suoritevaatimuksien ja NORD-CAPS:n periaatteiden mukaisesti

— Osallistutaan EU:n voimavaratyöryhmien työskentelyyn, aloitetaan toimenpiteet päätetyllä tavalla ja käynnistetään niiden edellyttämät hankkeet

— Tuetaan kansainvälistä yhteistyötä turvallisuuden ja vakauden vahvistamiseksi, mukaan lukien asevalvonta- ja aseriisuntajärjestelyjen toimeenpanon edistäminen puolustushallintoa koskevilta osilta.

22. Rauhanturvaamistoiminnan kalusto- ja hallintomenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 43 424 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää sotilastarkkailijoiden palkkojen ja kansallisen päivärahan maksamiseen, valmiusjoukon palkkaus-, koulutus-, ylläpito-, varustamis-, hallinto- ja muiden kulutusmenojen ja pohjoismaisten rauhanturvakurssien menojen maksamiseen sekä Kosovossa olevan suomalaisen rauhanturvajoukon sekä Afganistanissa, Kyproksella, Etiopia-Eritreassa ja Makedoniassa olevien Suomen osastojen matkakustannusten, terveydenhoito-, kuljetus-, varustamis-, huolto-, edustus- ja hallintomenojen maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös Suomen kansainväliseen kriisinhallintaan nimeämien joukkojen kehittämisohjelmasta aiheutuviin menoihin.

Siinä tapauksessa, että Suomelle esitetään pyyntö uuden rauhanturvajoukon lähettämisestä kansainvälisiin rauhanturvaamistehtäviin ja Suomi päättää rauhanturvajoukon asettamisesta tai että Suomi päättää jatkaa osallistumistaan jo käynnissä olevan operaation seuraavaan vaiheeseen, saa näihin menoihin käyttää tälle momentille myönnettyjä määrärahoja.

Kansainvälisen kriisinhallinnan joukkojen kehittämisohjelman määrärahat on kohdennet-

tu talousarviossa varainhoitovuoteen kuuluviksi menoon sitoutumisen perusteella.

Käyttösuunnitelma	€
01. Sotilastarkkailijatoiminnan menot	2 509 000
02. YKSO:n menot (UNFICYP-operaatio)	50 000
03. YKSRJEE:n menot (UNMEE-operaatio)	3 476 000
05. Suomen Kosovon rauhanturvajoukon menot (KFOR-operaatio)	14 406 000
06. Yhteiset menot	1 152 000
07. Kriisinhallinnan joukkojen kehittämisohjelma	16 000 000
08. SOFY:n menot (EUF-operaatio)	272 000
10. SOAF:n menot (ISAF-operaatio)	3 599 000
20. Varalla käynnissä olevien operaatioiden lisämenoihin ja niiden jatkamiseen sekä mahdollisiin uusiin rauhanturvaamisoperaatioihin	1 960 000
Yhteensä	43 424 000

Selvitysosa: Määräraha on mitoitettu Suomen rauhanturvajoukkojen vahvuuksien ja tehtävävaatimusten mukaisesti ottaen huomioon ne rauhanturvaamisoperaatiot, joihin Suomi todennäköisesti tulee osallistumaan vuonna 2004. Valmiusjoukko on Suomessa toimintavalmiussitoumuksen tehneistä henkilöistä kansainvälisiä rauhanturvaamistehtäviä varten koottava ja varustettava joukko. Suomi on

asettanut YK:n käyttöön aseettomia sotilastarkkailijoita Lähi-itään, Kashmiriin, Irakin ja Kuwaitin väliselle raja-alueelle sekä entisen Jugoslavian alueelle sekä Etiopia-Eritrean alueelle yhteensä enintään 37 sotilastarkkailijaa. Suomalaiset rauhanturvajoukot toimivat Kosovossa KFOR-operaatiossa, Kyproksella UNFICYP-operaatiossa, Etiopia-Eritreassa UNMEE-operaatiossa, Afganistanissa ISAF-

operaatiossa ja Makedoniassa EUF-operaatiossa yhteisvahvuudella noin 950—1 000 sotilasta.

2004 talousarvio	43 424 000
2003 lisätalousarvio	7 812 000
2003 talousarvio	51 556 000
2002 tilinpäätös	24 465 883

92. Puolustushallinnon rakennuslaitos

Selvitysosa: Rakennuslaitoksen toiminta-ajatuksena on järjestää maanpuolustukselle parhaat kiinteistöpalvelut kaikissa oloissa.

Rakennuslaitoksen ylläpidettävä rakennuskanta on vuonna 2004 yhteensä 3,49 milj. htm².

Lisäksi ylläpidon kohteena ovat energiaverkostot sekä puolustusvoimien käytössä olevat erilaiset aluerakenteet ja laitteet.

Puolustusministeriö on talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä asettanut alustavasti Puolustushallinnon rakennuslaitokselle vuodelle 2004 seuraavat tulostavoitteet:

— Tuotteistetaan rakennuslaitoksen palvelutuotanto hinnoittelun saattamiseksi vertailukelpoiseksi yleisten markkinoiden kanssa.

— Yhdenmukaistetaan rakennuslaitoksen toimintamallit laitoksen uuden vision ja strategioiden mukaisesti sekä edistetään kiinteistöuudistuksen tavoitteiden saavuttamista ja osapuolten hyvää yhteistyötä.

— Saatetaan ympäristö- ja turvallisuusasiat osaksi rakennuslaitoksen toimintamallia.

— Nostetaan asiakastytyväisyyden tasoa.

— Nostetaan työtyytyväisyyden tasoa panostamalla valittuihin henkilöstöpolitiikan painopistealueisiin. Työtyytyväisyysindeksin tavoitearvo on 3,70 asteikolla 1—5. Nykyinen työtyytyväisyysindeksi on 3,54.

— Rakennuttamispalvelut (suunnitteluttaminen, urakoitsijoiden kilpailuttaminen ja valvonta) tuotetaan laadukkaasti ja kilpailukykyisesti Senaatti-kiinteistöjen kanssa tehdyn kumppanuussopimuksen mukaisesti.

— Toteutetaan kiinteistönhoitopalvelut sopimusten ja palveluliitteen sekä mahdollisten lisä- ja käyttäjäpalvelusopimusten mukaisessa laajuudessa, aikatauluissa ja kustannuksissa.

— Parannetaan kiinteistöjen energiatehokkuutta Senaatti-kiinteistöjen kanssa tehdyn kumppanuussopimuksen mukaisesti teettämällä energiakatselmuksia ja toteuttamalla katselmusten edellyttämät energiansäästötoimet omistajan osoittamien varojen puitteissa.

— Tehdään omistajan tavoitteet huomioiden kunnossapitokorjaukset rakennuksiin, ulkoalueisiin ja rakenteisiin korjausohjelman mukaisesti ja käyttäjän erikseen tilaamat toiminnalliset muutokset sovitussa laajuudessa, aikataulussa ja kustannuksissa.

— Parannetaan toimintavarmuutta ja laadun riittävyttä energiapalveluissa. Varmistetaan kustannuskilpailukyky energiapalveluhankinnassa.

— Tuotetaan hallintopalvelut tehokkaasti ja kilpailukykyiseen hintaan.

— Varmistetaan puolustushallinnon ulkopuolelle tuotettujen palvelujen liiketaloudellinen kannattavuus sisällyttämällä riittävä kate palvelujen hintaan.

Puolustushallinnon rakennuslaitoksen tulojen ja menojen erittely on esitetty momentilla 12.27.22.

Nettobudjetoidun maksullisen toiminnan tuotto-/kululaskelma (milj. euroa)

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
Myyntituotot	157,9	113,0	117,6
Myynnin oikaisuerät	-3,8	-1,1	-
Liikevaihto	154,1	111,9	117,6
Muuttuvat kulut	-141,0	-101,2	-107,2
Omien toimitilojen ylläpito	0,9	0,9	0,9
Myyntikate	14,0	11,6	11,3
Kiinteät kulut	-9,2	-10,1	-10,1
Käyttökate	4,8	1,5	1,2
Poistot	-1,3	-1,5	-1,2
Jäämä ennen siirtoja pv:lle/pv:lta	3,5	0,0	0,0
Palautus pv:lle/hintatuki pv:lta	-3,4	0,0	0,0
Jäämä	0,1	0,0	0,0

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (milj. euroa)

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
Maksullisen toiminnan tuotot			
Myyntituotot	154,5	113,0	117,6
Muut tuotot	0,0	0,0	0,0
Tuotot yhteensä	154,5	113,0	117,6
Maksullisen toiminnan kustannukset			
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	38,2	41,1	47,0
Henkilöstökulut	41,4	42,4	39,9
Vuokrat	2,4	3,8	1,9
Ulkopuoliset palvelut	67,2	20,1	23,0
Muut erilliskustannukset	4,4	4,1	4,6
Erilliskustannukset yhteensä	153,6	111,5	116,4
Käyttäjäämä	0,9	1,5	1,2
Maksullisen toiminnan osuus yhteis-			
kustannuksista			
Poistot koneista ja kalustosta	1,3	1,5	1,2
Korot	0,3	0,4	0,4
Toimitilojen pääomakustannus	1,3	0,0	0,0
Osuus yhteiskustannuksista yhteensä	2,9	1,9	1,6

Kokonaiskustannukset yhteensä	156,5	113,4	118,0
Ylijäämä (+)/alijäämä (-)	-2,0	-0,4	-0,4
Tuotot % kokonaiskustannuksista yhteensä	99	100	100

99. Puolustusministeriön hallinnonalan muut menot

50. Maanpuolustusjärjestöjen toiminnan tukeminen (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 1 650 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää maanpuolustusjärjestöjen toiminnan tukemiseen.

Selvitysosa: Määrärahaa käytetään puolustusvalmiutta tukevaan puolustushallinnon ulkopuoliseen vapaaehtoiseen maanpuolustuskoulutukseen sekä vapaaehtoisen maanpuolustusjärjestelmän alue- ja paikallistason toimintaan.

2004 talousarvio	1 650 000
2003 talousarvio	1 600 000
2002 tilinpäätös	1 598 000

95. Kurssivaihtelut (arviomääräraha)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 10 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää suomalaisista rauhanturvajoukoista aiheutuvien menojen laskutuksessa ja sotilasasiamiestoiminnan tilinpidossa syntyviin kurssieroihin.

2004 talousarvio	10 000
2003 talousarvio	10 000
2002 tilinpäätös	7 898

Pääluokka 28

VALTIOVARAINMINISTERIÖN HALLINNONALA

Selvitysosa:

Toimintaympäristö

Talouspolitiikan valintoja joudutaan tekemään 1990-luvun jälkipuoliskoa selvästi hitaamman talouskasvun ja heikomman julkisen talouden oloissa. Lähivuosia leimaavat mm. kansainvälisen talouden huomattavat tasapainottomuudet ja riskit, suurten ikäluokkien eläkkeellesiirtyminen ja julkisten menojen merkittävät kasvupaineet ja ulkoisista syistä johtuvat verotulojen menetykset.

Väestön ikääntyminen ja huoli varttuneen työvoiman työssä pysymisestä ovat leimanneet keskustelua jo pitkään. Huoli on aiheellinen, sillä Suomen väestö harmaantuu ennätysvauhtia Euroopassa. Lähivuosikymmeninä sosiaali- ja terveystaloutta tarvitsevien määrä kasvaa vanhusten määrän lisääntyessä samalla kun parhaassa työssä olevan väestön määrä supistuu voimakkaasti. Työmarkkinoilta poistuvat ikäluokat ovat jo lähivuosina tuntuvasti suurempia kuin sinne tulevat ikäluokat.

Kansainvälisen talouskehityksen epävarmuus korostaa omien talouspoliittisten valintojen merkitystä Suomen keskipitkän ajan kasvunäkymien ja hyvinvointivaltion rahoituksen kannalta. Talouspolitiikalla on kyettävä varautumaan väestön ikääntymisestä aiheutuviin menopaineisiin ja vastaamaan kansainvälisestä verokilpailusta aiheutuviin verotulojen menetyksiin samanaikaisesti kun väestötekijät heikentävät talouden kasvumahdollisuuksia. Keskeisin haaste sisältyy siihen, kuinka aikaansaadaan taloudellista kasvua sellaisessa ympäristössä, jota leimaa yleinen epävarmuus ja jossa demografinen muutos merkitsee ikääntymisen ohella työvoiman määrän asteittaista vähentymistä. Haasteeseen vastaamiseksi valmisteltavien toimenpiteiden peruslähtökohdat ovat siinä, että on saatava aikaan

- lisää työpanosta eli aikaisemmin ja enemmän ihmisiä töihin sekä pidempiä työuria,
- lisää tuottavuutta eli uusia teknologiaainnovaatioita ja erityisesti niiden hyödyntämistä sekä
- lisää tehokkuutta julkisten palveluiden tuottamiseen.

Nykyiset EU:n jäsenmaat sopivat vuoden 2002 marraskuun Kööpenhaminan huippukokouksessa 10 uuden jäsenmaan liittymisestä Euroopan unioniin vuoden 2004 toukokuun alusta lukien. Laajentumisella on paitsi vahva poliittinen niin myös taloudellinen ulottuvuutensa. Suomen osalta laajentumisen välittömät vaikutukset liittyvät eniten Baltian maiden ja Puolan jäsenyyteen, mikä muuttaa Suomen ja näiden maiden - ennen kaikkea Suomen ja Viron - välisen kaupan sisäkaupaksi ja vaikuttaa siten myös Suomen asemaan kauttakulkumaana Venäjälle.

Valtiosektorin työmarkkinajärjestöt neuvottelevat ns. Puron IV sopimuksen periaatteiden toteuttamisesta valtion eläkejärjestelmään 1.1.2005 lukien. Eläkejärjestelmään liittyen nk. VILMA- eli viimeisen maksavan laitoksen uudistus tulee julkisella sektorilla voimaan vuoden 2004 alussa.

Alustavat tulostavoitteet

Valtiovarainministeriön ja sen hallinnonalan toiminta tukee niitä päämääriä ja tavoitteita, jotka on esitetty talousarvioesityksen yleisperusteluissa. Valtiovarainhallinnon alustavat tulostavoitteet vuodelle 2004 ovat seuraavat:

Tasapainoinen ja kestävä kasvu

Taluspoliittisen valmistelun päätavoite on vakauden ja kasvumahdollisuuksien turvaamiseksi tarvittavien rakenneuudistusten täsmentämisessä. Tähän liittyvät tavoitteet koskevat työllisyysasteen nosta sekä työn tuottavuuden positiivista kehittymistä. Paitsi kansallisesti, niin Suomi pyrkii myös euroryhmän jäsenenä vaikuttamaan euroalueen taluspolitiikan suuntaamiseen.

Valtiontalouden rakenteellisen ylijäämän saavuttaminen on edelleen keskeinen tavoite erityisesti valtion velan alentamisen, ikääntymisestä aiheutuvien menopaineiden ja kokonaisuutena julkisen talouden pitkän ajan kestävyuden kannalta. Tavoitteena on toteuttaa kuntien rahoitus- ja valtionosuusjärjestelmän kokonaisarviointi vuoteen 2005 mennessä.

Verotuksen kokonaisuuden osalta on keskeisenä tavoitteena kilpailukykyisen ja neutraalin verojärjestelmän sekä veropohjien tiivyyden varmistaminen.

Rahoitusmarkkinoiden osalta tavoitteena on vakauden edistäminen ja mahdollisiin ongelmiin varautuminen.

Valtiontalouden ohjaus

Valtion rahoitustarpeesta ja maksuvalmiudesta huolehditaan minimoimalla nettovelan kustannukset hyväksyttävällä riskitasolla. Riskienhallinnan laatu nostetaan nykyistä paremmalle tasolle. Antolainoja ja lainatukia hallinnoidaan luotettavasti ja oikea-aikaisesti.

Valtiontalouden tilinpäätös- ja kertomusmenettelyitä koskevat säännökset uudistetaan tavoitteena parantaa tulosvastuun ja tilivelvollisuuden toteutumista.

Tavoitteena on alkaa toteuttaa valtion taloudenhoidon ja taloushallinnon kehittämisohjelmaa. Parannetaan valtiontalouden suunnittelun, ohjauksen sekä raportoinnin ja arvioinnin menettelyitä. Parannetaan valtioneuvoston käytännön edellytyksiä valtiontalouden ohjaukseen ja arviointiin sekä valtiovarainministeriön toimintaa valtiontalouden ohjauksen ja johtamisen tukena ja analysoijana.

Verotuksen toimeenpano

Verohallinto kerää ja välittää tehtäviinsä kuuluvat verot ja veronluonteiset maksut veronsaajille oikeamääräisinä, oikeaan aikaan ja kustannustehokkaasti. Veronmaksajia palvellaan siten, että he suoriutuvat mahdollisimman vaivattomasti lakimääräisistä velvoitteistaan. Verohallinto luovuttaa verotustietoja niiden saantiin oikeutetuille asiakkaille.

Verotuksen oikeellisuutta ja yhdenmukaisuutta edistetään mm. kehittämällä verotusmenettelyn ohjausta, lisäämällä asiakasanalyysimenetelmien hyödyntämistä sekä ylläpitämällä ja kehittämällä verotuksen eri osa-alueiden asiantuntijaverkostoja.

Ennakkoperinnän ja lopullisen verotuksen vastaavuudessa tavoitteena on, että kokonaispoikkeama voi olla enintään 11 prosenttia maksuunpannuista veroista ja maksuista. Jäämäperinnän kertymä on 40 prosenttia vuoden 2004 aikana perintään otettujen ja niiden vuonna 2003 maksuunpantujen verojen, jotka ovat maksamatta (verojääminä) 1.1.2004, yhteismäärästä.

Verotusprosessien kehittämisen tavoitteena on rationalisoida verotusprosesseja siten, että verotustyössä hyödynnetään yhä enenevässä määrin automaattista menettelyä, systemaattista asiakasanalyysiin perustuvaa valvonnan kohdentamista sekä sähköisiä palveluja ja sähköistä tiedonsiirtoa. Pientyönantajien internet-pohjainen maksupalvelujärjestelmä on tarkoitus ottaa käyttöön vuonna 2004. Yritysten verotilijärjestelmän suunnittelua ja toteutusta jatketaan siten, että järjestelmä voitaisiin ottaa vaiheittain käyttöön vuodesta 2007 alkaen.

Tullitoimi ja sisämarkkinoiden toimivuus

Fiskaalisissa tehtävissään tullilaitoksen tavoitteena on määrätä tullit, verot ja maksut oikein, nopeasti ja yhdenmukaisesti.

Ulkomaankaupan sujuvuuden edistämistehtävissä tavoitteena on parantaa asiakaspalvelua automatisoimalla tullimenettelyihin liittyvien ilmoitusten käsittelyä ja toteuttamalla asiakasryhmi- en erot huomioon ottava asiakasstrategia, sekä tukea Suomen esityksiä ja toimenpiteitä pohjoisen ulottuvuuden kehittämiseksi tehtäväalueellaan samoin kuin yhteisön pyrkimyksiä kehittää tulliyhteistyötä Venäjän federaation kanssa sekä edistää tullimenettelyjen sujuvuutta Venäjän federaation kanssa.

Yhteiskunnan suojaamistehtävissään tullilaitos pyrkii torjumaan korkeasti verotettuihin tuotteisiin kohdistuvia yhteisö- ja veropetoksia sekä muuta talousrikollisuutta harmaan talouden ja talousrikosten torjuntaohjelman tavoitteiden ja menettelytapojen mukaisesti.

Tullilaitoksessa jatketaan kehityshankkeita, joissa tietojärjestelmillä on olennainen rooli. Osa hankkeista on EU-sidonnaisia, niiden tavoitteet tulevat suoraan EU:sta. Tärkeimpiä hankkeita ovat sähköinen tulli ja siihen liittyvä viennin ennakoilmoitusjärjestelmä sekä valmisteverollisten tuotteiden siirtojärjestelmä (EMCS) sekä kansalliset valmisteverotus- ja autoverotusjärjestelmät. Autoverotuksessa tavoitteena on tietojärjestelmän rakentaminen ja käyttöönotto sekä sen integroiminen tullilaitoksen muihin uusittuihin järjestelmiin siten, että verotuksen oikeellisuus, yhdenmukaisuus ja tehokkuus turvataan.

Tuloksellinen julkinen hallinto

Valtiovarainministeriö selvittää yhdessä kunkin hallinnonalan kanssa hallinnon ja julkisten palveluiden ohjaukseen, rahoitukseen, rakenteisiin ja toimintatapoihin liittyviä tuottavuuden kehittämismahdollisuuksia. Tavoitteena on valmistella kullekin hallinnonalalle kilpailukyvyyn ja tuottavuuden kehittämisen ohjelma. Ohjelmat laaditaan siten, että niiden ehdotukset voidaan ottaa huomioon vuosien 2005—2007 budjettien laidinnassa. Ohjelmien laadinta toteutetaan yhteistyössä ministeriöiden ja Kuntaliiton kanssa. Työmarkkina- ja henkilöstöpoliittisilta osiltaan toimenpiteitä valmistellaan yhteistyössä julkisen sektorin palkansaajajärjestöjen kanssa.

Tavoitteena on tehostaa valtion keskushallinnon toimintoja selvittämällä mahdollisuudet erityisesti tuki- ja palvelutoimintojen, keskittämiseksi ja mahdolliseksi ulkoistamiseksi ja edelleen alueellistamiseksi.

Valtioneuvoston 30.8.2001 tekemän valtion henkilöstöpolitiikan linjaa koskevan periaatepäätöksen taustalla oli tarve huolehtia valtion työvoimakilpailukyvyistä. Periaatepäätöksen linjauksen mukaan valtionhallinnon tehtävien, työyhteisöjen ja palvelussuhteen ehtojen on oltava houkuttelevia. Kilpailukykyyn olennaisesti vaikuttava toimenpide on valtion palkkausjärjestelmien uudistaminen kannustaviksi, vaativista tehtävistä ja hyvästä henkilökohtaisesta suorituksesta palkitseviksi. Uudet järjestelmät otetaan kattavasti käyttöön viimeistään vuoden 2004 kuluessa.

Valtionhallinnossa ryhdytään toimenpiteisiin määräaikaisten palvelussuhteiden käyttöä valtionhallinnossa selvittäneen työryhmän ehdotusten pohjalta. Virastojen ohjeistus toteutetaan syksyllä 2003.

Tilastotoimi ja talouden tutkimus

Tilastotoimen osalta Tilastokeskus tuottaa nykyisin voimassa olevien EU-säädösten ja -sitoumusten sekä kansallisten tarpeiden edellyttämät tilastot ja palvelut, toteuttaa tilastojen välttämättömät ajanmukaistukset sekä jatkaa tilastotuotannon kehittämistä EU:n talous- ja rahaliiton asettamien tietotarpeiden ja veloitteiden mukaisesti. Palvelualueiden hintaindeksijärjestelmän ja muiden talous- ja rahaliiton tietotarpeita palvelevien tilastojen, erityisesti julkisyhteisöjen neljännesvuositilastojärjestelmän ja useiden muiden suhdannetilastojen kehittämistä jatketaan. Sosiaali- ja työmarkkinatilastoja kehitetään voimaan tulevien säädösten mukaisesti. Käynnistetään kasvihuonekaasuinventaarioyksikön perustaminen. Tilastokeskus kehittää tietojärjestelmiään kerät-

tyjen tietojen monikäyttöisyyden lisäämiseksi sekä jatkaa sähköisen tiedonsiirron, verkkopalvelujen ja palvelukykyyn kehittämistä ja tuotteiden ja palvelujen laadun parantamista. Tuotantoprosessien kehittämistä jatketaan palvelutoiminnan tehostamiseksi.

Tutkimustyön painopisteiden asettelussa otetaan huomioon kansantalouden tarve sopeutua muuttuvaan toimintaympäristöön globalisaation ja Euroopan integraatiokehityksen myötä. Tutkimustyössä painottuvat kasvuun, yrittäjyyteen ja laajasti nähtyyn suomalaisen yhteiskunnan kilpailukykyyn liittyvät kysymykset. Työllisyysasteen kohottaminen ja julkisen sektorin toiminnan tehostaminen ovat tärkeitä talouspolitiikan tavoitteita. Hyvinvointipalvelujen tuotannon tehostamispyrkimykset ja alueellisen tasapainon heikkeneminen edellyttävät panostusta hyvinvointipalvelujen ja kuntatalouden tutkimukseen. Kioton ilmastopimuksen toimenpanoon liittyvät taloudelliset ongelmat edellyttävät tutkimuksen voimavarojen suuntaamista näihin kysymyksiin.

Valtiovarainhallinnon toimialaan kuuluvan omaisuuden hallinta

Ministeriön ohjausvastuulla olevat yhtiöt harjoittavat rahoitus- ja vakuutustoimintaa, teollisuutta, sijoitustoimintaa (erityisesti kiinteistösijoituksia) ja palvelutuotantoa. Valtiovarainministeriö toteuttaa omistajaohjausta määriteltyjen periaatteiden mukaisesti.

Tavoitteena on, että VM:n vastuulla olevat valtion yhtiöt ja osakkuusyhtiöt saavuttavat toimialan keskitasoa korkeamman pääoman tuottotason. Valtion omaisuuden myynnistä päätetään tapauskohtaisesti eduskunnan myöntämin valtuuksin.

Hallinnonalan ohjaus ja yhteistyö

Valtiovarainministeriön hallinnonalan ohjauksen lähtökohtana on yhteiskunnan ja asiakkaiden näkökulmasta positiivisten vaikutusten ja tulosten aikaansaaminen. Tulosten ohella kiinnitetään huomiota myös tulokselliselle toiminnalle edellytyksiä luoviin näkökulmiin kuten resursseihin, prosesseihin ja henkilöstön osaamiseen ja uudistumiseen. Hallinnonalalla toteutetaan valtion hallinnon tilivelvollisuuden ja raportoinnin kehittämiseksi linjattavat toimenpiteet.

Hallinnonalan määrärahat luvuittain vuosina 2002—2004

	v. 2002	v. 2003	v. 2004	Muutos 2003—2004	
	tilinpäätös	varsinainen		esitys	1000 €
	1000 €	1000 €	1000 €		
01. Valtiovarainministeriö	31 541	83 296	89 148	5 852	7
03. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus	3 468	3 702	3 671	- 31	- 1
05. Valtiokonttori	33 750	35 269	39 567	4 298	12
07. Valtion maksamat eläkkeet ja korvaukset	2 723 378	2 878 044	3 048 149	170 105	6
18. Verohallinto	318 196	316 030	343 798	27 768	9
39. Eräät siirrot Ahvenanmaan maakunnalle	165 933	169 177	176 963	7 786	5
40. Tullilaitos	112 234	119 157	125 967	6 810	6
52. Tilastokeskus	36 458	36 533	40 599	4 066	11
80. Hallinnon uudistaminen ja eräät henkilöstöhallinnon tukitoimenpiteet	9 654	9 310	10 169	859	9
81. Eräät hallinnonaloittain jakamattomat menot	815 064	9 330	24 362	15 032	161
82. Korvaukset rahastoille ja rahoituslaitoksille	7 026	7 060	4 870	- 2 190	- 31
84. Kansainväliset rahoitusosuudet	1 232	1 488	1 405	- 83	- 6
90. Suomen maksuosuudet Euroopan unionille	1 122 886	1 376 000	1 415 000	39 000	3
99. Muut valtiovarainministeriön hallinnonalan menot	74 216	3 750	55 050	51 300	1 368
Yhteensä	5 455 037	5 048 146	5 378 718	330 572	7
Henkilöstön kokonaismäärä	10 670	10 820	10 770		

01. Valtiovarainministeriö

Selvitysosa: Valtiovarainministeriö vastaa toiminta-ajatuksensa mukaisesti valtioneuvoston osana, voimavarojen yhteensovittajana ja hallinnonalan ohjaajana tasapainoisen ja kestäväen kasvun talouspolitiikasta, valtiontalouden hyvästä hoidosta ja tuloksellisesta julkisesta hallinnosta sekä näiden edellyttämästä kansallisesta ja kansainvälisestä yhteistyöstä.

Ministeriö korostaa toiminnassaan tulevien sukupolvien talouden perustan ja valinnanmahdollisuuksien turvaamista.

Valtiovarainministeriö on määrittänyt toiminnan onnistumisen kannalta kriittiset menestystekijät, joihin perustuen asetetaan vuosittaiset tulostavoitteet. Ministeriön toimintastrategiassa korostuu yhteiskunnallisen vaikuttavuuden osalta kriittisinä menestystekijöinä toiminta, joka edistää talouden kasvua ja vakautta, työllisyysasteen parantamista sekä veroeurojen käytön tehostamista.

Ministeriön alustavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

Talouden kasvu ja vakaus

— Tavoitteena on talouden vakaata kehitystä ja rakenteellista toimivuutta tukevan talouspolitiikan valmistelu.

— Tavoitteena on finanssipolitiikan mitoittaminen julkisen talouden kestävyuden turvaamiseksi.

Työllisyyden parantaminen

— Tavoitteena on työhön kohdistuvan verotuksen alentamisen jatkaminen. Koko hallituskauden alentamisvaran mitoituksessa otetaan huomioon valtiontalouden liikkumavara.

— Tavoitteena on verotuksen rakenteellisten muutosten valmistelu niin, että pääoma- ja yritysverotukseen liittyvät muutokset voivat astua voimaan vuoden 2005 alusta lukien.

Veroeurojen käytön tehostaminen

— Tavoitteena on julkisen sektorin tuottavuusohjelmien valmistelu niin, että niiden ehdotukset voidaan ottaa huomioon vuosien 2005—2007 budjettien laadinnassa. Ohjelmien laadinta toteutetaan yhteistyössä ministeriöiden ja Kuntaliiton kanssa. Työmarkkina- ja henkilöstöpoliittisilta osiltaan toimenpiteitä valmistellaan yhteistyössä julkisen sektorin palkansaajajärjestöjen kanssa.

— Tavoitteena on, että valtion rahoituksen vakautta, ohjattavuutta ja kannustavuutta parannetaan erityisesti peruspalvelujen osalta. Kuntien rahoitus- ja valtionosuusjärjestelmää arvioidaan kokonaisuutena vuoteen 2005 mennessä.

— Tavoitteena on valtion työnantajan kilpailukyvyn varmistaminen, mihin liittyen mm. uusi palkkausjärjestelmä on otettu laaja-alaisesti käyttöön valtionhallinnossa vuoden 2004 loppuun mennessä.

— Tavoitteena on tehostaa valtion keskushallinnon toimintoja selvittämällä mahdollisuudet erityisesti tuki- ja palvelutoimintojen, keskittämiseksi ja mahdolliseksi ulkoistamiseksi ja edelleen alueellistamiseksi.

Edellä mainittujen tavoitteiden saavuttamiselle luovat edellytyksiä ministeriön prosessien ja toimintatapojen toimivuus, osaaminen ja kannustavuus sekä resurssien hallinta.

Prosessien ja toimintatapojen osalta keskeisiä ovat kehys- ja budjettiprosessi, talouspolitiikan valmisteluprosessi, valtion tilinpäätösprosessi, hanketyöskentely, ulkoinen ja sisäinen viestintä sekä hallinnonalan omistaja- ja tulosohjaus. Osaamisen ja kannustavuuden kannalta keskeisiä ovat ministeriön henkilöstöresurssien laadun ja määrän tasapaino ja kohdentaminen, osaamisen ja ihmisten johtaminen sekä työssä onnistumisen ja kehittymisen tukeminen mm. uuden palkkausjärjestelmän tukemana.

Resurssien hallinnan osalta keskeistä on em. kriittisten menestystekijöiden toteutumista tukeviin ydin- ja perustehtäviin tarvittavan henkilöstöresurssien mitoitus. Ulkopuolisten asiantuntija-resurssien hyödyntämistä tullaan asteittain lisäämään, mutta aina tehtävä- ja tarvekohtaisesti erikseen määritellen. Henkilötyövuosien kohdentamista tavoitteille ja toimenpiteille vuosittaisessa toiminnan suunnittelussa tullaan systematisoimaan ja laajentamaan koko ministeriön kattavaksi. Resurssien mitoitukseen kiinnitetään erityistä huomiota ministeriö- ja osastotasolla asetettujen hankkeiden suunnittelussa ja toteutuksessa.

Edellä esitetyt valtiovarainministeriön tulostavoitteet ovat alustavia ja ne tukevat talousarvioesityksen yleisperusteluissa ja pääluokkaperustelujen selvitysosassa esitettyjen hallinnonalakohtaisten tavoitteiden saavuttamista. Alustavat tulostavoitteet täsmennetään vuoden 2004 hallinnonalan tulostavoiteasiakirjassa, kun eduskunta on hyväksynyt vuoden 2004 talousarvion.

Voimavarojen menopohjainen kohdentuminen toiminta-ajatuksessa esitettyjen vastuiden mukaisesti (arvio)

	1 000 € ¹⁾	%-osuus
Tasapainoisen ja kestäväen kasvun talouspolitiikka	9 099	35
Valtiontalouden hyvä hoito	9 580	37
Tuloksellinen julkinen hallinto	7 186	28
Yhteensä	25 865	100

1) Ministeriön yhteiset, johto, viestintä, johdon tuki ja hallintoyksikkö on sisällytetty taulukossa oleviin lukuihin.

19. Valtiovarainministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 55 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää muiden kuin erikseen arvonlisäverovelvollisten hallinnonalan virastojen ja laitosten tavaroiden ja palvelujen ostoihin sisältyvien arvonlisäverojen maksamiseen.

Selvitysosa: Valtion kulutus- ja investointimenot on budjetoitu ilman arvonlisäveroa. Muille kuin erikseen verovelvollisille valtion virastoille ja laitoksille myönnetään määrärahat verottomin hinnoin.

2004 talousarvio	55 000 000
2003 talousarvio	50 000 000

21. Valtiovarainministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 25 865 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös vastikkeettomien menojen maksamiseen kansainvälisille yhteisöille.

Nettobudjetoinnissa otetaan tuloina huomioon Kapiteeli Oy:lle ja Senaatti-kiinteistöille siirtyvän omaisuuden väliaikaisesta hallinnasta valtiovarainministeriölle saatavat tulot.

Perustetaan valtioneuvoston controllerin (A30) ja valtioneuvoston apulaiscontrollerin (A29) virat.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. Omaisuuden väliaikaisesta hallinnasta saatavia tuloja arvioidaan kertyvän

60 000 euroa ja vastaavien bruttomenojen arvioidaan olevan 60 000 euroa.

Hallitus antaa eduskunnalle valtion tilinpäätös- ja tilivelvollisuusudistukseen liittyvän esityksen valtion talousarviosta annetun lain muuttamisesta siten, että valtiovarainministeriöön perustetaan valtiovarain controller -toiminto ja toiminnon edellyttämät valtioneuvoston controllerin ja apulaiscontrollerin virat.

Menojen ja tulojen erittely	€
Bruttomenot	26 000 000
Bruttotulot	135 000
Tulot kiinteistöjen väliaikaisesta hallinnasta	60 000
Muut tulot	75 000
Nettomenot	25 865 000

2004 talousarvio	25 865 000
2003 lisätalousarvio	399 000
2003 talousarvio	25 031 000
2002 tilinpäätös	24 960 000

22. Valtioneuvoston tietohallintoyksikön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 7 345 000 euroa.

Selvitysosa: Valtioneuvoston tietohallintoyksikön (VNTHY) keskeisiä tehtäviä ovat valtioneuvoston yhteisen tietohallinnon ylläpito, käytön tuki ja kehittäminen sekä julkishallinnon yhteisten portaalien ylläpito ja kehittäminen.

2004 talousarvio	7 345 000
2003 lisätalousarvio	38 000
2003 talousarvio	7 260 000
2002 tilinpäätös	5 560 000

62. EU:n rakennerahastojen valtion rahoitusosuus valtiovarainministeriön osalta (arvion määräraha)

Momentille myönnetään 97 000 euroa.

Vuonna 2004 saa tehdä myöntämispäätöksiä yhteensä 191 000 eurolla.

Mikäli vuoden 2003 myöntämisvaltuutta on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä myöntämispäätöksiä vuonna 2004.

Määrärahaa saa käyttää Euroopan aluekehitysrahastosta rahoitettavien Interreg-yhteisöaloitteiden valtion rahoitusosuuden maksamiseen.

Selvitysosa: Määräraha on alueiden kehittämislaisissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta.

Myöntämisvaltuuden käytöstä valtiolle aiheutuvat menot (milj. euroa)

Myöntämisvaltuusvuosi	2004	2005	2006	Yhteensä
Vuoden 2003 sitoumukset	0,039	0,028		0,067
Vuoden 2004 sitoumukset	0,058	0,077	0,056	0,191
Yhteensä	0,097	0,105	0,056	0,258

Valtiovarainministeriö päättää vastinrahoituksen käytöstä ministeriön hallinnonalan sisällä EU-ohjelmien rahoituskehysten mukaisesti.

2004 talousarvio	97 000
2003 talousarvio	164 000
2002 tilinpäätös	162 492

89. Osakkeiden myyntijärjestelyt (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 841 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää osake- ja muista omaisuusjärjestelyistä ja omaisuuden hallin-

noinnista aiheutuvien sekä valtionyhtiöiden yksityistämiseen liittyvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Valtiovarainministeriön hallinnonalan yhtiöitä, valtion kiinteistövarallisuutta ja muuta valtion omaisuutta koskevat mahdolliset järjestelyt edellyttävät määrärahaa järjestelyistä ja niihin liittyvistä hallinnointi- ja hoitotoimenpiteistä johtuvien menojen maksamiseen.

2004 talousarvio	841 000
2003 talousarvio	841 000
2002 tilinpäätös	859 000

03. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus

Selvitysosa: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus (VATT) on soveltavan taloudellisen tutkimuksen yksikkö, joka tuottaa talouspoliittisen päätöksenteon tueksi tutkimustietoa julkisen sektorin voimavarojen tehokkaasta käytöstä ja sopeutumisesta muuttuviin vaatimuksiin sekä julkisen sektorin toimenpiteiden vaikutuksista kansantalouden muiden osien toimintaan.

Valtiovarainministeriö on asettanut tutkimuskeskukselle alustavasti vuotta 2004 koskien seuraavat tulostavoitteet:

Tutkimustyön painopisteiden asettelussa otetaan huomioon kansantalouden tarve sopeutua muuttuvaan toimintaympäristöön globalisaation ja Euroopan integraatiokehityksen myötä. Tutkimustyössä painottuvat kasvuun, yrittäjyyteen ja laajasti nähtyyn suomalaisen yhteiskunnan kilpailukykyyn liittyvät kysymykset. Työllisyysasteen kohottaminen ja julkisen sektorin toiminnan

tehostaminen ovat tärkeitä talouspolitiikan tavoitteita. Pitemmällä aikavälillä julkisen talouden tasapainoista kehitystä uhkaavat väestön ikääntymisen aiheuttamat menopaineet ja suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtymisestä aiheutuvat työmarkkinoiden sopeutumistarpeet. Hyvinvointipalvelujen tuotannon tehostamispyrkimykset ja alueellisen tasapainon heikkeneminen edellyttävät panostusta hyvinvointipalvelujen ja kuntatalouden tutkimukseen. Kioton ilmastopimuksen toimenpanoon liittyvät taloudelliset ongelmat edellyttävät tutkimuksen voimavarojen suuntaamista näihin kysymyksiin.

Väestön ja työvoiman ikääntyminen johtaa työmarkkinoiden sopeutuspaineisiin. Työmarkkinoiden hyvä toimivuus korostuu tilanteessa, jossa suuret ikäluokat alkavat poistua työelämästä ja nuoret työmarkkinoille tulevat ikäluokat ovat määrällisesti pienempiä. Edelleen laaja rakenteellinen työttömyys ja siihen kytkeytyvät tekijät työmarkkinoilla, etuuksissa ja verotuksessa ovat tärkeitä tutkimuskohteita. Tutkimusta suunnataan julkisen työvoimapolitiikan kehittämistarpeita ajatellen ja työvoimapolitiikan vaikuttavuustutkimusta suunnataan yhtäaikaiseen kysyntä- ja tarjontatekijöiden tarkasteluun. Tulonsiirto- ja verojärjestelmän rakennekysymyksiä, toimituutta ja yhteisvaikutuksia analysoidaan. Tulonjako-, syrjäytymis- ja köyhyystutkimusta suunnataan näissä ilmiöissä tapahtuvien muutosten tarkasteluun.

Hyvinvointipalvelujen kysynnän sekä tarjonnan toimivuuden ja tehokkuuden analyysia jatketaan. Erityistä huomiota kiinnitetään rahoitusjärjestelmien toimivuuteen, vanhuspalvelujen tarjontaan sekä väestön ikääntymisen mukanaan tuomien sosiaali- ja terveystalouden palvelujen järjestämishaasteisiin. Koulutuksen ja perhetaustan vaikutusta sosiaaliseen ja taloudelliseen liikkuvuuteen selvitetään. Kuntataloustutkimuksessa kiinnitetään huomiota valtionosuusjärjestelmän uudistuksiin, kuntakoon tuomiin tehokkuusvaikutuksiin julkisten palvelujen järjestämisessä sekä kuntien väliseen verokilpailuun. Aluetutkimuksessa perehdytään aluepoliittisten toimien vaikuttavuuteen sekä alueellisten työmarkkinoiden ja julkisten palvelujen tuottamisen alueellisten erojen tutkimukseen. Asuntomarkkinatutkimuksen painopiste on asuntomarkkinoiden hinnanmuodostuksen tutkimuksessa.

EU:n laajentuminen ja talouden globalisaatio samoin kuin Suomen väestön odotettavissa oleva ikääntyminen luovat jatkuvia sopeutuspaineita Suomen kansantaloudelle ja julkiselle sektorille. Tutkimus kartoittaa näitä vaikutuksia. Erityisiä tutkimuskohteita ovat vakaus- ja kasvusuunnitelman toimivuus, tuotantotekijöiden liikkeet laajenevan EU:n sisällä sekä verokilpailu. Tutkimuksessa arvioidaan näiden muutospainoiden merkitystä Suomen julkiselle taloudelle ja verojärjestelmälle. Näiden teemojen lisäksi tutkimushankkeissa analysoidaan osaamisperustaista korkean teknologian kasvustrategiaa sekä kansallisen teknologia- ja innovaatiopolitiikan ja yrittäjyyspolitiikan mahdollisuuksia edistää sitä.

Keskeisiä tutkimuskohteita ovat myös taloudellisen kasvun ja infrastruktuurien sekä niiden kehittämisen väliset yhteydet. Tärkeäksi uudeksi tutkimusaiheeksi ovat nousemassa myös infrastruktuurihankkeiden hallinnon ja budjetoinnin uusien käytäntöjen arvioiminen.

Ympäristöpolitiikan ja infrastruktuurien tutkimus tarkastelee kestävä kehityksen mukaista politiikkaa erityisesti ympäristö- ja energiapolitiikan näkökulmista. Tärkeimmät tutkimushankkeet liittyvät ilmastopolitiikan ja kansallisen jäteohjelman valmisteluun. Kioton ilmastopimuksen toteuttaminen ja uusista velvoitteista käytäviin neuvotteluihin valmistautuminen edellyttävät tutkimuksen voimavarojen suuntaamista näihin kysymyksiin. Kansallisen jäteohjelman valmisteluissa nousevat esille niin kestävä tuotannon ja kulutuksen välisten yhteyksien kuin taloudellisen ohjauksen tarpeen, kattavuuden ja vaikuttavuuden sekä uusien ohjaukeinojen käyttöönnoton vaikutusten arvioiminen.

Yleisen tasapainon mallit ovat muodostuneet keskeisiksi rakenne- ja ympäristöpolitiikan analyysin ja vaikutusarvioinnin työvälineeksi. VATT-mallihankkeessa kehitetään dynaaminen yleisen tasapainon malli talouspolitiikan keskipitkän aikavälin arviointiin. Malli muodostaa kehikon,

joka luontevasti nivoo lähestymistavoiltaan erilaisia hankkeita yhteen. Mallin kehitystyöhön käytetään kahden varttuneen tutkijan ja yhden tutkimussihteerin työpanos.

21. Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 3 671 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu.

Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa tietoyhteiskuntaohjelmaa.

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 85 000 euroa kokonaistaloudellisen mallin rakennustyötä varten.

Menojen ja tulojen erittely

€

Bruttomenot	4 421 000
Yhteistoiminnan erillismenot	650 000
EU-projektien erillismenot	400 000
Muut toimintamenot	3 371 000
Bruttotulot	750 000
Yhteistoiminnan tulot	350 000
EU-projektien tulot	400 000
Nettomenot	3 671 000
2004 talousarvio	3 671 000
2003 lisätalousarvio	73 000
2003 talousarvio	3 702 000
2002 tilinpäätös	3 468 000

05. Valtiokonttori

Selvitysosa: Valtiokonttorissa on kolme toimialaa: Hallinnon ohjaus, Rahoitus ja Vakuutus. Lisäksi Valtiokonttorissa on toimialoille yhteisiä hallinnollisia toimintoja.

Valtiokonttorin keskeiset toiminnan painopisteet ovat seuraavat:

Suunta / yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Valtion rahoitustarpeesta ja maksuvalmiudesta huolehditaan minimoimalla nettovelan kustannukset hyväksyttävällä riskitasolla. Riskienhallinnan laatu nostetaan nykyistä paremmalle tasolle. Antolainoja ja lainatukia hallinnoidaan luotettavasti ja oikea-aikaisesti.

Toteutetaan yhteistyössä valtiovarainministeriön kanssa laajapohjainen valtion taloushallinnon kehittämisohjelma.

Huolehditaan siitä, että Valtiokonttorissa vakuutetut henkilöstöriskit tulevat hoidetuksi laadukkaasti ja valtiolle edullisella tavalla ja niin, että niistä aiheutuvat kustannukset kohdistuvat aiheuttamis- ja kohtuullisuusperiaatetta noudattaen valtion virastojen ja laitosten kustannuksiksi. Henkilöriskin hallintaa varten kehitetään menettelyt ja toimintatavat. Tavoitteena on riskiosan pienentäminen eläkemenossa.

Jatketaan valmistelua sotilasvammalain muuttamiseksi siten, että ensikertaisten elinkorkohakemusten tekemiselle asetetaan lopullinen määräaika ja sairaanhoitokulujen sekä sairausapulisähakemusten hakemus- ja korvausmenettelyjä yksinkertaistetaan.

Asiakkuus

Palvelut tuotetaan tuloksellisesti, mikä sisältää asiakaslähtöisyyden, sovitun laatutason, tuottavuuden ja taloudellisuuden. Asiakasyhteistyön tavoitteena on palveluiden jatkuva parantaminen sekä laadun ja läpinäkyvyyden edistäminen.

Asiakastyytyväisyyden yleisarvosanat, Valtiokonttorin keskiarvo

2001 toteutuma	2002 toteutuma	2003 tavoite	2004 esitys
8,27	8,21	8,25	8,27

Työn organisointi

Prosessien suorituskykyä mitataan käsittelyajoilla, oikea-aikaisuudella, oikeellisuudella, tuottavuuden, taloudellisuuden ja kustannusvastaavuuden tunnusluvuilla sekä eurooppalaisen laatu-palkintokriteeristön arviointimittareilla. Mittareille asetetaan tavoitteita, joiden toteutumista seurataan.

Edellytykset

Valtiokonttori huolehtii kilpailukyvystään työnantajana niin, että sillä on muuttuvissa tarpeissaan käytettävissään motivoitunut, määrällisesti ja laadullisesti oikea henkilöstö, joka on sitoutunut Valtiokonttorin tavoitteisiin.

Johtajuuden keskeiset painopistealueet ovat, että johto osoittaa sitoutumistaan erinomaisuutta edistävään kulttuuriin, henkilöstö kokee tulevansa kannustetuksi hyviin työsuorituksiin sekä oman osaamisensa kehittämiseen ja hyödyntämiseen samoin kuin vastuun ottamiseen ja että tietoa jaetaan ja otetaan vastaan avoimesti ja oikea-aikaisesti.

Tietotekniikka tukee Valtiokonttorin palvelutoimintaa ja sen mahdollisuuksien soveltaminen luo osaltaan edellytyksiä palvelutoiminnan kehittämiseen. Tietoteknisen kokonaisarkkitehtuuriin tulee olla yhtenäinen, turvallisuusvaatimukset täyttävä ja mahdollistaa kustannustehokas ja tarpeita vastaava tietojärjestelmäkehitys.

Niissä toiminnoissa, joissa tuotetaan palveluja, joiden lähtökohtana ovat asiakkaan tarpeet, tavoitteena on kustannusvastaava palveluiden maksullisuus, jolloin palveluiden laatutaso mitoitetaan vuosittain asiakkaan kanssa käytävissä neuvotteluissa. Vakuutusyhtymäissä tuotteissa kustannusvastaavuuden toteutuminen todennetaan usean vuoden aikavälillä.

Valtiokonttorin kokonaiskustannukset (1 000 euroa)

	2002 tilinpäätös	2003 tulostavoite	2004 esitys	2004/2003 muutos, %
Rahoitus	11 630	14 454	13 972	-3
Hallinnon ohjaus	3 323	4 171	4 564	9
Vakuutus	24 078	26 503	26 082	-2
Muut ulkopuolelle tuotetut loppusuoritteet	479	405	375	-7
Yhteensä	39 510	45 533	44 993	-1

21. Valtiokonttorin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 39 214 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. Määrärahan mitoituksessa on lisäyksenä otettu huomioon valtion eläkejärjestelmään liittyvän VEL-2005 -hankkeen edellyttä-

mät palkka- ja investointimenot yhteensä 1 662 000 euroa, taloushallinnon kehittämisohjelman (KIEKU) edellyttämät palkka- ja kulutusmenot yhteensä 295 000 euroa, Valtiokonttorin uuteen toimipisteeseen siirtymisestä aiheutuvat toimitila-, kulutus- ja investointimenot, yhteensä 1 045 000 euroa sekä Sörnäisten rantatien kiinteistön peruskorjauksesta ai-

heutuvat toimitilajärjestelymenot 440 000 euroa.

Menojen ja tulojen erittely

Bruttomenot	45 222 100
Maksullisen toiminnan erillismenot	987 200
Muut toimintamenot	44 234 900

Bruttotulot	3 376 700
Maksullisen toiminnan tulot	3 362 700
— julkisoikeudelliset suoritteet	48 100
— muut suoritteet	3 314 600
Muut tulot, oppisopimuskoulutusrahat	14 000
Nettomenot	41 845 400
Edelliseltä vuodelta siirtyvä määräraha	-2 631 400
Määrärahan tarve	39 214 000

Valtiokonttorin alustavat tulostavoitteet vuodelle 2004

Palvelutavoitteet		2002 toteutuma	2003 tavoite	2004 esitys
Veteraanipalvelut				
Uudet peruskorvaukset	kk	4,2	2,9	2,9
Elinkoron oikaisut	kk	2,7	2,5	2,3
Sairausapulisät	kk	1,6	1,9	1,6
Muiden korvausten käsittelyaika	kk	0,7	0,7	0,7
Vahingonkorvauspalvelut				
Tapaturmakorvausten käsittelyaika 80 %:ssa päätöksistä	pv	14	15	14
Rikosvahinkokorvausten käsittelyaika	kk	8,4	6,0	5,0
Liikennevahinkojen käsittelyaika 80 %:ssa päätöksistä	pv	31	18	14
Eläkepalvelut				
Eläkepäätöksen käsittelyaika	kk	2	2	2
Palveluksesta eläkkeelle jätäessä eläkkeen maksu alkaa 95 %:ssa tapauksista palvelussuhteen päättymistä seuraavan kuukauden aikana.		95 %	95 %	95 %

Maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio	2004/2003 muutos, %
Tuotot (t€)	8 266	3 609	3 363	-7
Kustannukset				
Erillismenot (t€)	2 346	1 011	987	-2
Menojäämä (t€)	5 920	2 598	2 376	-9
Osuus yhteiskustannuksista (t€)	5 034	1 533	1 549	1
Ylijäämä/Alijäämä (t€)	887	1 066	827	-22
Kustannukset yhteensä (t€)	7 379	2 544	2 536	-0

Tunnusluvut

Yli-/alijäämä % tuotoista	11	30	25	
Investoinnit (t€)	1 071	0	0	0
Investoinnit % tuotoista	13	0	0	

Tuottavuutta seurataan Valtiokonttorin sisäisessä ohjausjärjestelmässä tavoitteena palvelutason kehittäminen.

2004 talousarvio	39 214 000
2003 lisätalousarvio	2 550 000
2003 talousarvio	34 919 000
2002 tilinpäätös	33 562 000

22. Valtion eläkelautakunnan toimintamenot
(siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 353 000 euroa.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon valtion eläkelautakunnan taloudelliset, tuotannolliset ja laadulliset tavoitteet. Määrärahasta maksetaan valtion eläkelautakunnassa hallintolainkäyttölain nojalla järjestettyjen suullisten käsittelyjen aiheuttamat oikeudenkäyntikulut ja korvaukset.

2004 talousarvio	353 000
2003 lisätalousarvio	36 000
2003 talousarvio	350 000
2002 tilinpäätös	188 000

07. Valtion maksamat eläkkeet ja korvaukset

05. Vakinaiset eläkkeet, perhe-eläkkeet sekä kuntoutustuet (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 2 952 120 000 euroa.

Momentti on budjetoitu maksuperusteella.

Määrärahaa saa käyttää valtion eläkelain (280/1966) ja siihen liittyvän lainsäädännön mukaisten eläkkeiden, perhe-eläkkeiden, kuntoutustukien ja niiden lisien sekä viivästyskorotusten ja mahdollisten oikeudenkäyntikulujen maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää valtion eläkelain muuttamisesta annetun lain (381/2001) nojalla viimeisen eläkelaitoksen periaatteesta johtuvien ennakkomenojen maksamiseen, jotka aiheutuvat siitä, että muut eläkelaitokset maksavat valtion puolesta myöntämiään valtion vastuulle kuuluvia eläkkeitä.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon arvioitu eläkekannan volyymikasvu. Määräraha on laskettu vuodelle

2004 arvioidussa TEL -indeksitasossa (2048/2162).

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen

€

Valtion palveluksen perusteella myönnetyt eläkkeet, kuntoutustuet ja perhe-eläkkeet	2 055 600 000
Kunnan, seurakunnan ja yksityisen palveluksen perusteella myönnetyt eläkkeet, kuntoutustuet, perhe-eläkkeet sekä valtion-apulaitosten vastaavat eläkkeet	814 340 000
Kansanedustajain eläkkeet ja perhe-eläkkeet	9 190 000
Toisen korvauslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitetut eläkkeet	20 000
Liikelaitosten ja liiketoimintaa harjoittavien valtion virastojen ja laitosten eläkkeet, kuntoutustuet ja perhe-eläkkeet	72 970 000
Yhteensä	2 952 120 000

2004 talousarvio	2 952 120 000
2003 talousarvio	2 789 440 000
2002 tilinpäätös	2 644 059 704

06. Ylimääräiset eläkkeet (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 21 546 000 euroa. Momentti on budjetoitu maksuperusteella.

Määrärahaa saa käyttää ylimääräisten eläkkeiden myöntämiseen voimassa olevien valtioneuvoston päätösten mukaisesti sekä aiemmin myönnettyjen ylimääräisten eläkkeiden maksamiseen.

Määrärahasta saadaan myöntää uusia ylimääräisiä eläkkeitä ja perhe-eläkkeitä Sotainvalidien Veljesliiton päätoimisille huoltotehtävissä toimiville toimihenkilöille, jotka siirtyvät eläkkeelle viimeistään vuonna 2006. Mikäli Sotainvalidien Veljesliiton omistamien laitosten, Kaunialan ja Kyyhkylän omistusohjassa tapahtuu muutoksia, saadaan ylimääräisiä eläkkeitä ja perhe-eläkkeitä myöntää myös uuden omistajan palvelukseen siirtyneille, aiemmin Sotainvalidien Veljesliiton päätoimisille huoltotehtävissä toimineille toimihenkilöille.

Eläkkeet myönnetään noudattaen soveltuvin osin valtion eläkelain ja valtion perhe-eläkelain säännöksiä. Ylimääräisestä eläkkeestä vähennetään samasta palveluksesta työntekijäin eläkelain nojalla myönnettävä eläke.

Edelleen määrärahaa saa käyttää valtion palveluksesta aiemmin ylimääräisen eläkkeen saaneiden toimihenkilöiden määräaikaisten eläkkeiden jatkamiseen sekä heidän jälkeensä myönnettävien perhe-eläkkeiden maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää enintään 720 000 euroa ylimääräisistä taiteilijaeläkkeistä annetun valtioneuvoston päätöksen (75/1974) mukaisen taiteilijaeläkkeiden ja ylimääräisistä sanomalehtimieseläkkeistä annetun valtioneuvoston päätöksen (37/1977) mukaisen sanomalehtimieseläkkeiden myöntämiseen kuitenkin siten, että enintään saadaan myöntää täyttä eläkettä vastaavina 35 ylimääräistä taiteilijaeläkettä ja 10 ylimääräistä sanomalehtimieseläkettä. Lisäksi määrärahasta saadaan käyttää enintään 9 000 euroa eduskunnan kansliatoimikunnan myöntämien ylimääräisten eläkkeiden maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää ylimääräisten eläkkeiden ja perhe-eläkkeiden myöntämiseen

Maatalousseurojen Keskusliiton, sittemmin Maatalouskeskusten liiton, ja niiden jäsenjärjestöinä toimineiden maanviljelys- ja talousseurojen päätoimisesta palveluksesta asutusalainsäädännössä annetun toimivallan käyttämistä varten muodostetuissa toimielimissä. Edellytyksenä on lisäksi, että henkilöllä on tai olisi ollut oikeus eläkkeeseen valtion varoista tai kunnallisesta eläkejärjestelmästä ns. lisäeläketurvan mukaisesti ja että eläketurva muuten jäisi olennaisesti pienemmäksi siitä, mitä se olisi ollut, jos asutustehtävissä palveltu aika olisi luettu eläkejäksi mainittuja eläkkeitä varten.

Selvitysosa: Määräraha on laskettu vuodelle 2004 arvioidussa TEL-indeksitasossa (2048/2162). Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon se, että vuonna 2004 myönnetään uusia taiteilijaeläkkeitä 35 ja sanomalehtimieseläkkeitä 10 kpl. Uusien ylimääräisten eläkkeiden määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon ns. paikalta palkattujen ulkomaan kansalaisten Suomen valtion palveluksesta kertyneen eläketurvan maksaminen kertasuorituksena valtioneuvoston päätöksen (VNp 195/1989) nojalla.

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen

	€
Ennen myönnettyt ylimääräiset eläkkeet	20 562 000
Vuoden kuluessa myönnettävät taiteilija- ja sanomalehtimieseläkkeet (enintään)	720 000
Vuoden kuluessa myönnettävät muut ylimääräiset eläkkeet	255 000
Eduskunnan kansliatoimikunnan ylimääräiset eläkkeet (enintään)	9 000
Yhteensä	21 546 000
2004 talousarvio	21 546 000
2003 talousarvio	21 710 000
2002 tilinpäätös	18 873 824

07. Muut eläkemenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 28 518 000 euroa. Momentti on budjetoitu maksuperusteella.

Määrärahaa saa käyttää korvausten maksamiseen Kuntien eläkevakuutukselle eri lakien nojalla valtion toimintojen kunnallistamisen yhteydessä suoritetuista eläkejärjestelyistä ja Eläkekassa Maalle siitä eläkemenojen lisäyksestä, mikä aiheutuu asutustehtävissä palvelun ajan huomioon ottamisesta eläkekassan myöntämässä eläkkeessä. Edelleen määrärahaa saa käyttää korvausten maksamiseen Nokia Oyj:lle, Vapo Oy:lle, Vammass Oy:lle ja Lapua Oy:lle siitä valtion eläkelain tasoisen eläketurvan säilyttämisestä syntyvästä lisärasituksesta, joka näille yhtiöille aiheutuu 31.8.1976 Televan, 31.12.1983 Valtion polttoainokeskuksen, 31.12.1990 Vammasskosken tehtaan ja Lapuan patruunatehtaan palveluksessa olleen henkilöstön siirrosta näiden yhtiöiden palvelukseen.

Määrärahaa saa käyttää myös korvausten maksamiseen yrityskauppojen tai vastaavien yritysten omistuspohjan uudelleenjärjestelyjen yhteydessä tai konsernin sisällä yhtiöstä toiseen vanhana työntekijänä ennen 1.1.1994 siirretyn henkilön työnantajalle sekä Patria Vammass Oy:n tai Patria Lapua Oy:n palveluksesta yrityskauppojen, liikkeen luovutuksen tai vastaavien uudelleenjärjestelyjen yhteydessä vanhana työntekijänä siirretyn henkilötyönantajalle, jolloin vanhana työntekijänä tarkoitetaan 31.12.1990 Vammasskosken tehtaan tai Lapuan patruunatehtaan palveluksesta Vammass Oy:n tai Patruunatehdas Lapua Oy:n palvelukseen ja myöhemmin Patria-konserniin siirtyneitä henkilöitä. Valtiokonttori saa sopia vakuutusmatemaattisin perustein lasketusta eläkevastuiden kertasuorituksesta. Lisäksi määrärahaa saa käyttää eläkeoikeuden siirtämisestä Suomen työeläkejärjestelmän ja Euroopan yhteisöjen eläkejärjestelmän välillä suoritettuihin eläkeoikeuksien pääoma-arvojen siirtoihin valtion eläkejärjestelmästä asiaa koskevan lain mukaisesti.

Selvitysosa: Korvaukset maksetaan pääasiassa vakuutusmatemaattisesti laskettuihin kertasuorituksina. Määrärahaa ei tulla käyttämään eläkekorvausten maksamiseen vuoden 1992 jälkeen perustettaville yhtiöille.

Määräraha on laskettu vuodelle 2004 arvioidussa TEL-indeksitasossa (2162). Määrärahassa on huomioitu laki eläkeoikeuden siirtämisestä Suomen työeläkejärjestelmän ja Euroopan yhteisöjen eläkejärjestelmän välillä (165/12.2.1999; HE 258/1998).

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen

	€
Korvaus Kuntien eläkevakuutukselle	22 618 000
Korvaus Nokia Oyj:lle	412 000
Korvaus Vapo Oy:lle	1 543 000
Korvaus Vammass Oy:lle	329 000
Korvaus Lapua Oy:lle	479 000
Muut korvaukset	52 000
Eläkeoikeuksien pääoma-arvojen siirrot Euroopan yhteisöjen eläkejärjestelmään	3 085 000
Yhteensä	28 518 000

2004 talousarvio	28 518 000
2003 talousarvio	30 970 000
2002 tilinpäätös	28 631 836

50. Tapaturmakorvaukset ja muut vahingonkorvaukset (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 39 965 000 euroa.

Momentti on budjetoitu maksuperusteella.

Määrärahaa saa käyttää tapaturmavakuutuslain ja liikennevakuutuslain sekä mainittuihin korvausjärjestelmiin liittyvän muun lainsäädännön mukaisten korvausten maksamiseen, valtion palveluksessa olleiden henkilöiden ja eräiden heihin verrattavien henkilöiden kuoltua suoritettavan taloudellisen tuen maksamiseen, valtion virkamieslain ja eroraha-asetuksen mukaisten erorahojen ja toistuvien korvausten maksamiseen sekä valtion palveluksessa oleville virantoimituksesta tai työtehtävien suorittamisesta aiheutuvien eräiden kustannusten ja vahinkojen korvaamiseen, valtion liikelaitosten vahinkoturvajärjestelmästä suoritettavien korvausten sekä rautatien käytöstä johtuvan vahingon vastuusta annetun lain mukaisten korvausten maksamiseen.

*Selvitysosa:***Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen**

€

Tapaturmavakuutuslain (608/1948), ammattitautilain (1343/1988), valtion virkamiesten tapaturmakorvauksesta annetun lain (449/1990), sotilastapaturmalain (1211/1990), valtion eläkelain (280/1966) 18 b §:n sekä tapaturmakorvausjärjestelmään liittyvän muun lainsäädännön nojalla maksettavat tapaturmakorvaukset	30 200 000
Liikennevakuutuslain (279/1959) ja liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain (626/1991) nojalla maksettavat liikennevakuutuskorvaukset	2 050 000
Eräistä oikeudenkäynneistä valtion palveluksessa oleville aiheutuvien kustannusten korvaamisesta annetun lain (269/1974) ja valtion virantoimituksesta tai työtehtävästä aiheutuneiden eräiden vahinkojen korvaamisesta annetun lain (794/1980) nojalla maksettavat valtion henkilöstölle aiheutuvien eräiden kustannusten ja vahinkojen korvaukset	65 000
Valtion virkamieslain (750/1994) ja eroraha-asetuksen (1350/1994) nojalla maksettavat virkamiesten erorahat, toistuvat korvaukset ja ammattitutkintorahat	4 100 000
Ryhmähenkivakuutusta vastaavan edun järjestämisestä aiheutuvat menot virka- ja työehtosopimusten nojalla sekä kansanedustajana toimineen henkilön, eduskunnan virkamiesten ja rauhanturvaamishenkilöstön vastaavaa etua koskevan lainsäädännön nojalla sekä asevelvollisen kuoltua suoritettava taloudellinen tuki	3 110 000
Valtion liikelaitoksille valtion liikelaitosten vahinkoturvajärjestelmästä annetun valtioneuvoston päätöksen (1422/1991) nojalla maksettavat korvaukset	200 000
Rautatien käytöstä johtuvan vahingon vastuusta annetun lain (8/1898) nojalla maksettavat korvaukset	170 000
Lapuan patruunatehtaan onnettomuuden tapaturmakorvaukset	70 000
Yhteensä	39 965 000

2004 talousarvio	39 965 000
2003 talousarvio	35 924 000
2002 tilinpäätös	31 812 254

63. Muiden eläkelaitosten vastattavaksi kuuluvat eläkemenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 6 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtion eläkelain muuttamisesta annetun lain (381/2001) nojalla viimeisen eläkelaitoksen periaatteesta johtuvien Valtiokonttorin toisten eläkelaitosten puolesta myöntämien eläkkeiden maksamiseen.

Selvitysosa: Vuonna 2004 valtion eläkejärjestelmä siirtyy viimeisen laitoksen periaatteen mukaiseksi. Toimintatapa tarkoittaa sitä, että vuonna 2004 alkavissa uusissa eläkkeissä henkilön koko eläke maksetaan henkilön viimeisen työnantajan eläkelaitoksesta ja eläkelaitokset tasaavat osuutensa keskenään vuosittain. Toimintatavasta käytetään nimeä VILMA.

Järjestelyssä ovat mukana Valtiokonttori, Kuntien eläkevakuutus, Kansaneläkelaitos, Kirkon keskusrahasto ja Eläketurvakeskus, joka edustaa yksityisen eläkejärjestelmän eläkelaitosta. Kukin osapuoli vastaa eläkemenojen hyvittämisestä täysimääräisenä sille, joka maksaa eläkettä toisen sopimusosapuolen puolesta.

Eläkeselvittely budjetoidaan bruttomääräisenä siten, että valtion muiden eläkelaitosten puolesta maksamat eläkkeet budjetoidaan täysimääräisenä menoksi ja niiltä saatava korvaus budjetoidaan tuloksi momentille 12.28.63. Muiden eläkelaitosten valtion puolesta maksamat eläkkeet on budjetoitu momentille 28.07.05. Rahaliikenne hoidetaan Eläketurvakeskuksen ja Valtiokonttorin kesken nettomääräisenä, jolloin toisen osapuolen puolesta enemmän maksava on maksusuorituksen saajana. Talousarviovuoden ennakoista sovitaan Eläketurvakeskuksen kanssa vuosittain 30.11. mennessä.

Eläketurvakeskus laskee vuotuisen loppuselvityksen ja ilmoittaa sen Valtiokonttorille talousarviovuotta seuraavan vuoden lokakuun 31. päivään mennessä. Ennakot otetaan huomioon loppuselvityksen osasuorituksina. Loppuero joko maksetaan Valtiokonttorille tai Valtiokonttori maksaa sen Eläketurvakeskukselle loppuselvitystä seuraavan marraskuun 30. päivänä. Kuukausiennakoille lasketaan laskupestekorkoa erääntymiskuukauden maksupäivästä loppuselvityksen maksupäivään saakka. Loppuselvitysmenoa ja siitä aiheutuvaa korko-

menoa ei tule maksettavaksi vuoden 2004 aikana.

Yrittäjäeläkelain mukaisten eläkkeiden selvittelyssä noudatetaan samassa sopimuksessa sovittua vastaavanlaista menettelyä kuin edellä mainittujen työeläkelakien mukaisten eläkkeiden selvittelyssä.

Määräraha on laskettu vuodelle 2004 arvioidussa TEL- indeksitasossa (2048/2162).

2004 talousarvio 6 000 000

18. Verohallinto

Selvitysosa: Verohallinto toimii valtiovarainministeriön hallinnonalan verotuksen keskeisenä organisaationa. Sen asiakkaita ovat veronsaajat, veronmaksajat sekä tieto- ja asiantuntijapalvelujen käyttäjät.

Valtiovarainministeriö on asettanut talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä verohallinnolle vuodelle 2004 alustavasti seuraavat tulostavoitteet:

1. Kysynnän muutokset

Yleistä taloudellista kehitystä sävyttää epävarmuus. Asiakkaiden ja taloudellisen toiminnan kansainvälistyminen lisääntyy kuitenkin jatkossakin, mikä lisää verotustapausten vaikeusastetta ja vaatii uusia yhteistyömuotoja. Suomessa väestön ja yritystoiminnan alueellinen kehitys vaikuttaa verovirastojen palvelujen kysyntään. Verovirastojen työmääriä ja voimavaroja tasataan voimavarojen uudelleenkohdentamisen lisäksi jatkamalla vuonna 1999 aloitettua tehtävien siirtoa Uudenmaan verovirastosta muihin verovirastoihin. Vuonna 2004 työtehtäviä siirretään yli 50 henkilötyövuoden edestä.

2. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Verohallinto toimittaa verotuksen ja tilittää tehtäviinsä kuuluvat verot ja veronluonteiset maksut veronsaajille oikeamääräisinä, oikeaan aikaan ja kustannustehokkaasti. Veronmaksajia palvellaan siten, että he suoriutuvat mahdollisimman vaivattomasti lakimääräisistä velvoitteistaan. Verohallinto luovuttaa verotustietoja niiden saantiin oikeutetuille asiakkaille.

Verotuksen oikeellisuutta ja yhdenmukaisuutta edistetään mm. kehittämällä verotusmenettelyn ohjausta, lisäämällä asiakasanalyysimenetelmien hyödyntämistä sekä ylläpitämällä ja kehittämällä verotuksen eri osa-alueiden asiantuntijaverkostoja.

Verohallinnon keräämien nimellisarvoisten verotulojen ja nettomenojen kehitys sekä nettomenojen ja verotulojen suhde vuosina 1998—2002 (1 000 euroa)

	1998	1999	2000	2001	2002
Nettomenot	271 876	285 656	298 210	307 761	325 275
Bruttoverotulot	40 256 453	42 430 618	48 862 797	49 765 614	49 376 972
— suhde %	0,68	0,67	0,61	0,62	0,66
Nettoverotulot	33 347 461	34 970 475	39 314 432	39 360 000	40 220 240
— suhde %	0,82	0,82	0,76	0,78	0,81

3. Palvelutavoitteet

Asiakasviestintää selkiytetään ottamalla entistä enemmän huomioon asiakasryhmittelyn vaikutukset viestin sisältöön ja viestintävälineen valintaan. Lisäksi ohjeita kehitetään nykyistä enemmän toimintaohjeiden luonteiseksi. Asiakasviestinnässä ja muissa palveluissa käytetään yhä enenevässä määrin sähköisiä jakelukanavia ja menettelyjä.

Veronmaksaja- ja veronsaaja-asiakkaiden tyytyväisyyttä verohallinnon palveluihin seurataan joka kolmas vuosi tehtävillä asiakastytyväisyystutkimuksilla. Vuonna 2004 tehtävien tutkimusten kouluarvosanatavoitteet ovat:

Asiakastytyväisyys (kouluarvosana)

	1995	1998	2001	2004 tavoite
Veronmaksaja-asiakas				
— henkilöasiakas	7,3	7,7	7,8	7,8
— yritysasiakas	ei tutkittu	7,3	7,6	7,7
Veronsaaja-asiakas	ei tutkittu	ei tutkittu	8,1	8,1

4. Valvontatavoitteet

Verovalvonnassa toiminnan painopistealueina ovat veroja kerryttävä verovalvonta ja harmaan talouden torjunta. Ennakkoperinnän ja lopullisen verotuksen vastaavuudessa tavoitteena on, että kokonaispoikkeama voi olla enintään 11 prosenttia maksuunpannuista veroista ja maksuista. Jäämäperinnän kertymä on 40 prosenttia vuoden 2004 aikana perintään otettujen ja niiden vuonna 2003 maksuunpantujen verojen, jotka ovat maksamatta (verojääminä) 1.1.2004, yhteismäärästä.

Harmaan talouden torjunnassa otetaan huomioon valtioneuvoston 20.6.2001 tekemä periaatepäätös hallituksen toimintaohjelmaksi talousrikollisuuden ja harmaan talouden vähentämiseksi. Periaatepäätöksen ja valtiovarainministeriön perustaman viranomaisyhteistyön kehittämisprojektin asettamispäätöksen mukaisesti verohallinto maksaa viranomaisyhteistyön kehittämisprojektin menoja vuonna 2004 yhteensä enintään 588 660 euroa sekä verohallinnosta projektiin määrättyjen virkamiesten palkat sosiaalikuluihin.

5. Kehittämishankkeet

Yrittäjyyden politiikkaohjelmassa mainittu pientyönantajien internet-pohjainen maksupalvelujärjestelmä on tarkoitus ottaa käyttöön vuonna 2004. Verotilijärjestelmän suunnittelua ja toteutusta jatketaan siten, että järjestelmä voitaisiin ottaa vaiheittain käyttöön vuodesta 2007 alkaen. Tässä yhteydessä tulee ratkaistavaksi myös työnantajasuoritusten ja arvonlisäveron maksukertojen harventaminen.

Verohallitus jatkaa vuonna 2001 aloitettua verotusprosessien kehittämistä annettujen voimavarojen puitteissa. Tavoitteena on rationalisoida verotusprosesseja siten, että verotustyössä hyödynnetään yhä enenevässä määrin automaattista menettelyä, systemaattista asiakasanalyysiin perustuvaa valvonnan kohdentamista sekä sähköisiä palveluja ja sähköistä tiedonsiirtoa.

6. Henkilöstö

Verotusprosessien automatisointiasteen nousun ja henkilöstön eläköitymisen mahdollistamissa rajoissa voidaan verohallinnon henkilöstömäärää vähentää lähivuosina. Henkilöstön ikärakenne ja asiantuntijuuden turvaaminen edellyttävät kuitenkin mahdollisuutta korvata osa luonnollisesta poistumasta uusrekrytoinnilla. Verohallinnon henkilöstön tyytyväisyyttä seurataan joka kolmas vuosi tehtävällä tutkimuksella.

7. Tuottavuus ja taloudellisuus

Työn tuottavuuden kasvutavoite on 1,5 prosenttia. Toteutettavien hankkeiden vuoksi taloudellisuus heikkenee n. 2,5 prosenttia vuoden 2003 tasosta.

Maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko

	2002	2003	2004	2004 arvio: ennakkotiedot ja -ratkaisut
	toteutuma	ennakoitu	arvio	
Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	3 672	3 100	3 300	800
— julkisoikeudelliset suoritteet	2 485	2 050	2 160	800
— liiketaloudelliset suoritteet	657	550	650	0
— erityislakien mukaiset suoritteet	530	500	490	0
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	3 466	3 685	3 685	1 400
Käyttäjäämä (t€)	206	-585	-385	-600
— % tuotoista	6	-19	-12	-75
Osuus yhteiskustannuksista (t€)	1 427	1 404	1 404	900
Ylijäämä (+) / Alijäämä (-) (t€)	-1 221	-1 989	-1 789	-1 500
— % tuotoista	-33	-64	-54	-188
Tuotot % kokonaiskustannuksista	75	61	65	35
Investoinnit %	0	0	0	0

21. Verohallinnon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 343 798 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa yrittäjyyden politiikkaohjelmaan kuuluvaa pientyönantajien internet-pohjaista maksupalvelujärjestelmä- ja verotilihanketta sekä politiikkaohjelmassa olevaa pienten yritysten maksu- ja ilmoituskertojen karsimista, joka tulee osittain toteutettavaksi hallitusohjelmassa esitetyn arvonlisäveron alarajan liukuman toteutuksen yhteydessä.

Määrärahan mitoituksessa on huomioitu oikeudenhoidollisista syistä alle omakustannusarvon hinnoitelluista julkisoikeudellisista suo-

ritteista (ennakkotiedot ja -ratkaisut) aiheutuvien menojen kattaminen.

Menojen ja tulojen erittely

	€
Bruttomenot	350 738 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	3 685 000
Muut toimintamenot	347 053 000
Bruttotulot	6 940 000
Maksullisen toiminnan tulot	3 300 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	2 160 000
— muut suoritteet	650 000
— erityislakien mukaiset suoritteet	490 000
EU-tulot	140 000
Muut tulot	3 500 000
Nettomenot	343 798 000

2004 talousarvio	343 798 000
2003 lisätalousarvio	9 805 000
2003 talousarvio	316 030 000
2002 tilinpäätös	318 196 000

39. Eräät siirrot Ahvenanmaan maakunnalle

Selvitysosa: Yleisiä veroja ja maksuja koskeva lainsäädäntövalta sekä oikeus kantaa veroja kuuluu Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) mukaan valtakunnalle. Tämän vuoksi Ahvenanmaan maakunnalle suoritetaan itsehallinnosta aiheutuvien menojen kattamiseksi vuosittain valtion varoista määrä, joka vahvistetaan itsehallintolain tarkoittamassa tasoituksessa. Ahvenanmaan valtuuskunta toimittaa tasoituksen vuosittain jälkikäteen kultakin kalenterivuodelta. Tasoitusmäärä lasketaan siten, että valtion tilinpäätöksen mukaiset asianomaisen vuoden tulot lukuunottamatta uusia valtion lainoja, kerrotaan itsehallintolain mukaisella tasoitusperusteella, joka on 0,45 prosenttia.

Tasoitusmäärästä maksetaan vuosittain ennakkoa, joka on otettava valtion talousarvioesitykseen. Ahvenanmaan valtuuskunta vahvistaa ennakon suuruuden. Myös vuotuisen ennakon arvioitu määrä lasketaan edellä tarkoitettulla tavalla.

Ahvenanmaan maakunnalle voidaan itsehallintolain mukaan myöntää myös ylimääräistä määrärahaa, verohyvitystä ja erityistä avustusta itsehallintolaissa tarkemmin säädettyin perustein. Myös näistä määrärahoista päättää Ahvenanmaan valtuuskunta. Itsehallintolain mukaan tasavallan presidentti vahvistaa tasoitusta koskevan valtuuskunnan päätöksen sekä edellä tarkoitettuja muita määrärahoja koskevat valtuuskunnan päätökset. Ahvenanmaan valtuuskunnan päätökset on vahvistettava niitä muuttamatta tai jätettävä vahvistamatta.

30. Ahvenanmaan tasoitusmaksu (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 161 463 000 euroa.

Määrärahaa saa Ahvenanmaan valtuuskunnan päätöksen mukaisesti käyttää Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) mukaista tasoitusta ja tasoitusmäärää koskevien ennakkomaksujen suorittamiseen. Kun tasoitus lain mukaan suoritetaan jälkikäteen, saattavat tällöin vielä vahvistamattomien tasoitusten määrät nousta ennakkomaksuja suuremmiksi. Tämän johdosta määrärahaa saa käyttää ennen lopullisen tasoituksen vahvistamista myös lisäennakon myöntämiseen varainhoitovuotta edeltäneiden vuosien menoihin.

2004 talousarvio	161 463 000
2003 lisätalousarvio	-666 000
2003 talousarvio	158 927 000
2002 tilinpäätös	157 495 354

31. Verohyvitys (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 12 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Ahvenanmaan itsehallintolain 49 §:n mukaisen verohyvityksen maksamiseen Ahvenanmaan maakunnalle.

Selvitysosa: Ahvenanmaan itsehallintolain 49 §:n mukaan Ahvenanmaan maakunnalle on maksettava ylimenevä osa, jos maakunnassa verovuodelta maksuunpantu tulo- ja varallisuusvero ylittää 0,5 prosenttia vastavasta verosta koko maassa (verohyvitys).

2004 talousarvio	12 000 000
2003 lisätalousarvio	3 349 000
2003 talousarvio	8 500 000
2002 tilinpäätös	6 754 584

40. Arpajaisveron tuoton palauttaminen Ahvenanmaan maakunnalle (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 3 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää arpajaisveron tuoton palauttamiseen Ahvenanmaan maakunnalle.

2004 talousarvio	3 500 000
2003 talousarvio	1 750 000
2002 tilinpäätös	1 683 100

40. Tullilaitos

Selvitysosa: Tullilaitos määrää ja kantaa tehtäväalueellaan tullit, verot ja muut maksut oikein, edistää ulkomaankaupan sujuvuutta ja yleistä turvallisuutta torjumalla luvatonta tuontia ja vientiä sekä muuta rikollisuutta ja huolehtii kansallisesta ja Euroopan unionin edusta sekä elinkeinoelämän tietotarpeista samoin kuin kauppa-, kilpailu- ja maatalouspoliittisten velvoitteiden täytäntöönpanosta.

Valtiovarainministeriö on asettanut talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä alustavasti tullilaitokselle tavanomaisten tehtävien lisäksi seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

Fiskaalisissa tehtävissä tavoitteena on

- määrätä tullit, verot ja maksut oikein ja yhdenmukaisesti,
- kehittää edelleen toimintamalleja ja automaattisia menettelyjä niin, että fiskaalisten tehtävien toimittaminen ja seuranta tehostuvat ja noudattavat Euroopan unionin vaatimuksia.

Ulkomaankaupan sujuvuuden edistämistehtävissä tavoitteena on

- parantaa asiakaspalvelua automatisoimalla tullimenettelyihin liittyvien ilmoitusten käsitteilyä sekä toteuttamalla asiakasstrategia,
- tukea Suomen esityksiä ja toimenpiteitä pohjoisen ulottuvuuden kehittämiseksi tehtäväalueellaan samoin kuin yhteisön pyrkimyksiä kehittää tulliyhteistyötä Venäjän federaation kanssa sekä edistää tullimenettelyjen sujuvuutta Venäjän federaation kanssa.

Yhteiskunnan suojaamistehtävissä pyritään

- torjumaan edelleen korkeasti verotettuihin tuotteisiin kohdistuvia yhteisö- ja veropetoksia sekä muuta talousrikollisuutta harmaan talouden ja talousrikosten torjuntaohjelman tavoitteiden ja menettelytapojen mukaisesti,
- keskittämään voimavaroja erityisesti huumeiden, aseiden ja radioaktiivisten aineiden sekä ympäristölle vaarallisten tuotteiden maahantuonnin estämiseen.

Tullilaitoksen resurssien jakautuminen päätoiminnoittain

Päätoiminto	2002		2003		2004 ¹⁾	
	htv	milj. €	htv	milj. €	htv	milj. €
Ulkomaankaupan sujuvuuden edistäminen	956	41,964	993	45,436	992	46,170
Yhteiskunnan suojaaminen	429	19,701	445	21,250	458	22,175
Fiskaalinen tehtävä	461	21,441	506	24,497	506	24,827
Tuki	582	31,012	590	32,908	590	32,832
Yhteensä	2 428	114,118	2 534	124,091	2 546	126,004

¹⁾Tuki sisältää: Hallinnon, koulutuksen, tietotekniikan, tietopalvelun ja tilastoinnin.

Tullilaitoksen tunnusluvut vuosilta 2001—2004 (vuosi 2002=100)

	2001 tilinpäätös	2002 tilinpäätös	2003 talousarvio	2004 esitys
Menot	90,8	100	108,7	110,4
Htv	97,3	100	104,4	104,9
Työpanoksella painotetut suoritteet	94,1	100	110,7	111,2
Työn tuottavuus	96,7	100	106,1	106,0
Taloudellisuus (menot/painotetut suoritteet)	96,5	100	98,3	99,4

Tullilaitoksen kantamat verot ja maksut

Tullilaitoksen kantamien verojen ja maksujen kokonaismääräksi arvioidaan 8 355 000 000 euroa vuonna 2004, missä on mukana tuonnin perusteella kannettavat verot ja maksut, valmisteverot, muut verot ja maksut, tullilaitoksen sekalaiset tulot, muille viranomaisille tilitettävä kanto, muihin sopimuksiin perustuva kanto ja EU:lle tilitettävät tullit ja maatalousmaksut. Maksullisen palvelutoiminnan tulot (julkisoikeudelliset sekä liiketaloudellisin perustein hinnoitellut suoritteet) on budjetoitu tullilaitoksen sekalaisiin tuloihin ja maksullisen palvelutoiminnan menot sisältyvät toimintamenomomenttiin. EU:n laajenemisen vielä ennakoimattomien vaikutusten - mm. kandidaattimaiden kesken olevien kansanäänestysten sekä mahdollisten verotasomuutosten ja siirtymäsäännösten - vuoksi arvioon liittyy aiempaa enemmän epävarmuutta.

Osa tullilaitoksen julkisoikeudellisista suoritteista - EMOTR-vientitukiselvitys, Tullihallituksen ennakkoratkaisut ja osa Tullihallituksen päätöksistä - myydään omakustannushintaa alhaisemmalla hinnalla. Perusteena EMOTR-vientimaksujen alhaisemmalle suoritehinnalle on kotimaisen elinkeinotoiminnan edistäminen. Tullihallituksen ennakkoratkaisujen suoritehinnan perusteena on pyrkimys edistää ennakkoratkaisujen pyytämistä epäselvissä tapauksissa ja siten välttää jälkikäteen tapahtuvia jälkikantoja tai oikaisuja verovelvollisen hyväksi ja mahdollisesti oikeuskäsittelyjäkin. Tullihallituksen eräiden rekisteröintejä koskevien päätösten kohdalla perusteluna on ennen kaikkea yksinkertaistettujen menettelyiden tuomat kustannussäästöt ja nopeusedut sekä asiakkaille että tullilaitokselle.

21. Tullilaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 125 967 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon lisäyksenä 172 700 euroa EMCS-järjestelmän rakentamisesta ja 233 000 euroa Itärajan toimipaikkojen kehittämisestä. Lisäksi määrärahan mitoituksessa on lisäyksenä otettu huomioon 273 000 euroa seitsemän henkilötyövuoden siirtona momentilta 31.24.21 ja 82 000 euroa yhden henkilötyövuoden palkka-

us- ja muiden menojen siirtona momentilta 24.01.21.

Menojen ja tulojen erittely	€
Bruttomenot , muut toimintamenot	126 597 000
Bruttotulot	630 000
EU-tuet	600 000
Huumekoiratoiminta	30 000
Nettomenot	125 967 000
2004 talousarvio	125 967 000
2003 lisätalousarvio	6 750 000
2003 talousarvio	115 157 000
2002 tilinpäätös	112 234 000

(70.) *Kaluston hankinta* (siirtomääräraha 2003 talousarvio
3 v)

4 000 000

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

52. Tilastokeskus

Selvitysosa: Tilastokeskus laatii yhteiskuntaoloja koskevia tilastoja ja selvityksiä sekä huolehtii kansallisen tilastotoimen yleisestä kehittämisestä yhteistyössä muiden valtion viranomaisten kanssa.

Valtiovarainministeriö on asettanut alustavasti talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä Tilastokeskukselle vuodelle 2004 seuraavat tulostavoitteet:

1. Vaikuttavuus

Tilastokeskus tuottaa voimassa olevien EU-säädösten ja -sitoumusten sekä kansallisten tarpeiden edellyttämät tilastot ja palvelut, toteuttaa tilastojen välttämättömät ajanmukaistukset sekä jatkaa tilastotuotannon kehittämistä Euroopan unionin ja talous- ja rahaliiton tietotarpeisiin ja velvoitteisiin. Palvelualueiden hintaindeksijärjestelmän ja muiden rahaliiton tietotarpeita palvelevien tilastojen sekä useiden muiden suhdannetilastojen kehittämistä jatketaan. Sosiaali- ja työmarkkinatilastoja kehitetään voimaan tulevien säädösten mukaisesti. Jatketaan kasvihuonekaasujen kansallisen inventaarioyksikön perustamistyötä.

Tilastokeskus kehittää tietojärjestelmiään kerättyjen tietojen monikäyttöisyyden lisäämiseksi sekä jatkaa sähköisen tiedonsiirron, verkkopalvelujen ja palvelukyvyn kehittämistä ja tuotteiden ja palvelujen laadun parantamista. Tuotantoprosessien kehittämistä jatketaan palvelutoiminnan tehostamiseksi. Jatketaan panostamista henkilöstön osaamiseen ja kehittämiseen sekä kehitetään henkilöstön työhyvinvointia.

Säännöllisesti ilmestyvien tilastotuotteiden¹⁾ keskimääräinen julkistamisnopeus viikkoina tilastoaikajohdan päättymisestä

	2002	2003	2004
Vuosijulkaisut	40,9	40,9	40,9
¼ -vuosijulkaisut	7,3	7,3	7,3
Kuukausijulkaisut	4,1	4,1	4,1

¹⁾ Tilastotuotteiksi luetaan painetut julkaisut, niiden sähköiset vastineet, tietokantapäivitykset, lehdistötiedotteet, taulukko-/graafiset paketit sekä staattiset verkkosivut.

2. Tuottavuus ja taloudellisuus

Tilastotietojen tuotannon yksikkökustannukset ja kiinteiden kustannusten osuus kokonaiskustannuksista pidetään vuoden 2002 tasolla. Tuottavuuden arvioidaan kasvavan 2 prosentilla vuodesta 2003.

Tilastokeskuksen kokonaiskustannukset (1 000 euroa)

	2002	2003	2004	Muutos, %
Tuotteet ja palvelut	26 506	26 850	27 550	+2,6
Tietovarannot	23 863	24 150	25 450	+5,4
Kokonaiskustannukset	50 369	51 000	53 000	+3,9

3. Maksullinen toiminta

Maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko

	2002	2003	2004
	toteutuma	ennakoitu	arvio
Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	8 075	8 000	8 000
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	6 900	6 800	6 800
Käyttäjäämä (t€)	1 175	1 200	1 200
— % tuotoista	14,6	15,0	15,0
Osuus yhteiskustannuksista (t€)	1 223	1 200	1 200
Ylijäämä/Alijäämä (t€)	-48	0	0
— % tuotoista	-0,6	0	0
Investoinnit % tuotoista	0,6	1,2	1,2

21. Tilastokeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 40 599 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös kansainvälisen jäsenmaksujen maksamiseen ja EU:n jäsenyyteen liittyvien tilastohankkeiden rahoitukseen.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu.

Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa tietoyhteiskuntaohjelmaa.

Määrärahan mitoituksessa on nettobudjetoitavina tuloina otettu huomioon maksullisen toiminnan tulot sekä EU:lta ja yhteishankkeista talousarvion ulkopuolisilta tahoilta saatavat tulot.

Menojen ja tulojen erittely

€

Bruttomenot	50 850 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	6 896 000
Muut toimintamenot	41 954 000
EU-tehtävistä aiheutuvat menot	1 800 000
Talousarvion ulkopuolinen rahoitus	200 000
Bruttotulot	10 016 000
Maksullisen toiminnan tulot	8 000 000
EU-tulot	1 800 000
Talousarvion ulkopuoliset tulot	200 000
Muut tulot	16 000
Nettomenot	40 834 000
Edelliseltä vuodelta siirtyvä määräraha	-235 000
Määrärahan tarve	40 599 000
2004 talousarvio	40 599 000
2003 lisätalousarvio	1 518 000
2003 talousarvio	36 533 000
2002 tilinpäätös	36 458 000

60. Senaatti-kiinteistöt

1. Palvelu- ja muut toimintatavoitteet

Senaatti-kiinteistöt on valtiovarainministeriön alainen valtion liikelaitos, jonka tehtävänä on osana valtioyhteisöä huolehtia sen hallintaan luovutettujen kiinteistöjen omistajuusasioista sekä toiminnallaan turvata ko. kiinteistöjen tehokas käyttö sekä arvon säilyminen ja kehittyminen. Toimitilarjonnassa otetaan huomioon sekä liiketaloudelliset tavoitteet että asiakkaiden tarpeet siten, että rakennuskanta ylläpidetään kysyntää vastaavana.

Senaatti-kiinteistöille asetetaan lähivuosille seuraavat kuusi strategista päämäärää:

- lisäarvon tuottaminen asiakkaan ydintoiminnalle
- vuorovaikutteisten asiakassuhteiden luominen
- kumppanuuksien kehittäminen lisäarvoa tuottavien toimittajien kanssa
- puolustushallinnon kiinteistöjen onnistunut liittäminen Senaatti-kiinteistöjen toimintaan
- arvon tuottaminen nykyisen ja uuden henkilöstön avulla
- avoimuuden kehittäminen liiketoiminnassa.

Senaatti-kiinteistöjen vuokrajärjestelmää kehitetään käyttäjien kanssa tehtyjen selvitysten pohjalta painottaen järjestelmän selkeyttä ja läpinäkyvyyttä. Samoin kehitetään käyttäjien tarvitsemia uusia palvelumuotoja ja edistetään käyttäjien toimitilastrategioiden laadintaa.

Senaatti-kiinteistöjen ympäristöstrategiassa korostetaan kestävän kehityksen periaatteiden sisällyttämistä kaikkiin toimintoihin ja kiinteistöjen elinkaaren aikaisten ympäristövaikutusten ja kustannusten hallintaa.

2. Investoinnit

Senaatti-kiinteistöjen investoinneista saa aiheutua menoja vuonna 2004 enintään 350 milj. euroa. Lisäksi Senaatti-kiinteistöt saa tehdä sitoumuksia, joista saa aiheutua menoja seuraavina varainhoitovuosina enintään 300 milj. euroa. Tämän lisäksi Senaatti-kiinteistöt saa suorittaa investointeja, jotka työministeriö rahoittaa.

Uudisinvestoinnit painottuvat edelleen korkeakoulu- ja tutkimusrakennuksiin. Muut investoinnit ovat rakennuskannan arvoa säilyttäviä ja sen toimintakelpoisuutta parantavia korjausinvestointeja.

Senaatti-kiinteistöt saa antaa vastavakuutta vaatimatta omavelkaisia takauksia tytäryhtiöinä toimivien kiinteistöosakeyhtiöiden lainoista yhteensä enintään 35 milj. euron arvosta.

3. Lainanotto

Senaatti-kiinteistöt oikeutetaan ottamaan vuoden 2004 aikana tehtäviä investointisitoumuksia varten valtion liikelaitoksista annetun lain (1185/2002) 5 §:n 1 momentissa tarkoitettua lainaa enintään 200 milj. euroa.

Selvitysosa: Valtiovarainministeriö on huomioon ottaen palvelu- ja muut toimintatavoitteet asettanut alustavasti Senaatti-kiinteistöjen tulostavoitteeksi 113 milj. euroa vuodelle 2004. Voitosta tuloutetaan 31 milj. euroa momentille 13.05.01.

Vuonna 2004 Senaatti-kiinteistöt tulouttaa valtion talousarvioon vuoden 2003 voiton tuloutuksena 31 milj. euroa, takausmaksuina 1,8 milj. euroa ja perustamislainan korkoina ja lyhennyksinä arviolta 162 milj. euroa.

Tulos- ja rahoitussuunnitelmaan perustuva alustava investointisuunnitelma vuodelle 2004 (milj. euroa)

Rakennuskannan arvoa ja käyttökelpoisuutta parantavat korjausinvestoinnit	150
Uudisrakennusinvestoinnit	200
Yhteensä	350

Tunnuslukutaulukko

	2002 toteutuma		2003 ennakoitu		2004 arvio	
	liikelaitos	konserni	liikelaitos	konserni	liikelaitos	konserni
Liikevaihto, milj. €	404,9	409	496,1	502	523,5	530
— muutos, %	6,2	6,2	22,5	22,5	5,5	5,5
Vuokratate ¹⁾ , % liikevaihdosta	70,3	71,1	71,8	72	72	72
Liikevoitto, milj. €	184,3	177	208,7	200	219,7	220
Tilikauden tulos, milj. €	136,7	131	106,1	102	113,4	107
— liikevaihdosta, %	33,8	32	21,4	20,3	21,7	20,2
— peruspääomasta, %	20,3	19,5	15,8	15,2	16,9	15,9
Tuloutus valtion talousarvioon, milj. €	31	31	31	31	31	31
Sijoitetun pääoman tuotto, %	4,65	4,48	4,0	3,9	4,1	4
Investoinnit, % liikevaihdosta	73,9	74	71	70	66,9	66
Omavaraisuusaste, %	74,5	76,8	58,9	61	58,4	60,5
Taseen loppusumma, milj. €	4 097	4 114	5 285	5 300	5 477	5 500
Henkilöstön keskimääräinen lukumäärä (htv)	212	212	225	225	235	235

¹⁾ vastaa käyttökatetta pääpiirteissään

Liikelaitosta koskevat tulomomentit (milj. €)

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
Tuloutus tulomenteille			
12.28.99 Takausmaksut	0	0,7	1,8
13.01.04 Korot	45	92	88
13.05.01 Voiton tuloutus	15	31	31
15.01.02 Lainat	74	74	74
Yhteensä	134	197,7	194,8

80. Hallinnon uudistaminen ja eräät henkilöstöhallinnon tukitoimenpiteet

20. Kehittämisen- ja koulutustoiminta (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 1 676 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää julkisen hallinnon kehittämisen edellyttämien tutkimusten, selvitysten sekä koulutus- ja muiden palvelujen tuottamis- ja hankintamenojen sekä kehittämis- ja koulutustoiminnasta aiheutuvien ulkomaanmatkajamenojen maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää European Institute of Public

Administrationin kanssa tehdystä yhteistyösopimuksesta aiheutuvien velvoitteiden maksamiseen ja ulkomailla tapahtuvaan harjoitteluun ja koulutukseen. Määrärahaa saa käyttää myös kansallisten ja EU:n rahoittamien lähialueiden ja tulokasmaiden kehittämishankkeiden organisointiin ja niihin osallistumisen organisointiin ja hanketyön kehittämiseen. Lisäksi määrärahaa saa käyttää EU-yhteistyöhön hallinnon kehittämisessä.

Määrärahaa saa käyttää noin kuutta henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen määräaikaisiin tehtäviin.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa tietoyhteiskuntaohjelmaa ja kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaa.

2004 talousarvio	1 676 000
2003 talousarvio	2 906 000
2002 tilinpäätös	3 696 000

21. *Henkilöstön sopeuttamisen tukeminen* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 169 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää hallinnon rationalisoinnin yhteydessä tarvittavista henkilöstön uudelleen sijoittamisen tukitoimista aiheutuviin menoihin.

2004 talousarvio	169 000
2003 talousarvio	169 000
2002 tilinpäätös	169 000

23. *Työsuojelun edistäminen* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 981 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää työsuojelurahastosta annettua lakia (407/1979) vastaavan järjestelyn toteuttamiseksi valtionhallinnossa työsuojelututkimukseen, työsuojelukoulutukseen, työsuojelutietojen keräämiseen ja työsuojelua koskevaan tiedottamiseen sekä valtiotyönantajan ja sen palveluksessa olevan henkilöstön välisen työelämän suhteiden edistämistä tarkoitetaan tutkimukseen, koulutukseen ja tiedotukseen.

2004 talousarvio	981 000
2003 talousarvio	940 000
2002 tilinpäätös	892 000

24. *VEL-perusteinen kuntoutus ja työhyvinvoinnin tuki* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 6 368 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtion eläkelain (280/1966) mukaisten kuntoutuksista aiheutuvien muiden kuin kuntoutustukien maksamiseen, Valtiokonttorin antamien ohjeiden mukaisesti myönnettävien työhyvinvointia edistävien hankkeiden toteuttamiseen valtion virastoille ja laitoksille sekä kuntoutus- ja työhyvinvointitoiminnan kehittämistä ja koulutuksesta aiheutuviin menoihin.

2004 talousarvio	6 368 000
2003 talousarvio	3 868 000
2002 tilinpäätös	3 851 237

25. *Valtion henkilöstöjärjestelyt* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 725 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää lakkautuspalkkalain (182/1931) mukaisten lakkautuspalkkojen maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös ennen vuotta 1992 päätetyn viraston toiselle paikkakunnalle siirron johdosta työpaikan järjestämiseen henkilölle, joka ei ole voinut siirtyä viraston uudelle sijaintipaikkakunnalle.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksensa on otettu huomioon vähennyksenä edelliseltä vuodelta siirtyväksi arvioitu määrä ja lakkautuspalkkaa saavien henkilöiden eläkkeelle siirtyminen. Vanhuuseläkkeelle arvioidaan siirtyvän vuonna 2004 keskimäärin 14 henkilöä. Lisäksi määrärahan mitoituksen muutos johtuu aiemmilta vuosilta kertyneen siirtomäärärahakannan purkamisesta vuoden 2002 talousarviossa.

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen

	€
Lakkautuspalkat	680 000
Henkilöstöjärjestelyt	45 000
Yhteensä	725 000

2004 talousarvio	725 000
2003 talousarvio	1 177 000
2002 tilinpäätös	570 000

60. *Valtion maksu koulutusrahastosta johtuvista menoista* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 250 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää koulutusrahastosta annetun lain (1306/2002) 13 §:n mukaisen valtion maksun maksamiseen koulutusrahastolle.

Selvitysosa: Valtio suorittaa palveluksessaan olevan henkilöstönsä osalta koulutusrahastolle sen tilinpäätöksessä vahvistetut valtion henkilöstölle myönnettyistä ammattitutkintostipendeistä aiheutuvat kustannukset rahastolle.

Määrärahan mitoituksessa on otettu vähenyksenä huomioon koulutus- ja erorahastolle valtion työsuhteisten erorahoista, aikuiskoulutuslisistä ja ammattikoulutusrahoista aiheutuneiden menojen lakkaaminen, kuitenkin huo-

mioiden, että vuoden 2002 loppuun mennessä syntyneen oikeuden perusteella erorahaa voi hakea vuoden 2004 loppuun, mistä aiheutuvat menot valtio korvaa todellisten kustannusten perusteella. Määrärahan mitoituksessa on lisäksi huomioitu valtion rahoitettava valtion virkamiesten ammattitutkintostipendien arvioitu määrä, joka edellä mainitulla lailla siirtyy Valtiokonttorilta virkamiehille suoritettavista etuuksista koulutusrahaston suoritettavaksi.

Koulutusrahastolle vuonna 2004 suoritettavan maksun arvioidaan olevan 250 000 euroa.

2004 talousarvio	250 000
2003 talousarvio	250 000
2002 tilinpäätös	475 849

81. Eräät hallinnonaloittain jakamattomat menot

01. *Euroopan unionin kansallisten asiantuntijoiden palkkaukset* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 1 177 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Euroopan unionin toimielimissä toimivien suomalaisten kansallisten asiantuntijoiden palkkaus- ja sosiaaliturvakustannusten maksamiseen. Määrärahalla saa palkata enintään 25 henkilötyövuotta vastaavan määrän henkilöstöä määräaikaisiin kansallisten asiantuntijoiden tehtäviin.

Selvitysosa: Euroopan unionissa palvelevien suomalaisten kansallisten asiantuntijoiden palkkauksen ja sosiaaliturvan maksaa kotimainen työnantaja, mutta Euroopan unioni maksaa heille tiettyjä korvauksia. Kansallisten asiantuntijoiden palvelussuhteen ehdot unionin toimielimissä perustuvat komission 9.2.2001 (artikla 17 muutettu 31.1.2003) antamaan päätökseen. Kansalliset asiantuntijat työskentelevät Euroopan unionin toimielimissä määräajan, vähintään kolme kuukautta ja enintään kolme vuotta. Henkilö voi toimia

kansallisena asiantuntijana pääsääntöisesti vain yhden kerran.

2004 talousarvio	1 177 000
2003 talousarvio	1 177 000
2002 tilinpäätös	1 109 465

02. *Eräät muut palkat ja virkasuhteen ehtoja koskevat päätökset* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 168 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää välttämättömän lisähenkilökunnan palkkausten maksamiseen sellaisissa tapauksissa, joissa henkilöstön lisätarve ei ole ollut tiedossa varsinaista talousarvioesitystä laadittaessa, sekä valtiovarainministeriön tekemistä virkasuhteen ehtoja koskevista päätöksistä aiheutuvien menojen maksamiseen.

2004 talousarvio	168 000
2003 talousarvio	168 000
2002 tilinpäätös	—

(24.) *Kehitysyhteistyöstä ja lähialueyhteistyöstä aiheutuvat arvonlisäveromenot (arviomääräraha)*

Selvitysosa: Momentti ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta ja sen määräraha budjetoitavaksi momentille 24.01.19.

2003 talousarvio	7 800 000
2002 tilinpäätös	6 815 826

25. *Euroopan unionin osallistuminen matkakustannusten korvauksiin* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 3 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää EU:n jäsenvaltioiden valtuuskuntien matkakulujen korvaamisesta annetun päätöksen mukaisten matkustusmenojen maksamiseen.

Selvitysosa: Euroopan unionin neuvostossa on valmisteltu matkakustannusten korvaamista koskeva muutos, jonka mukaan EU maksaa neuvoston ja sen työryhmien kokouksiin osallistumisesta aiheutuvien matkakustannusten korvauksen ennakoon jäsenmaille. Jäsenvaltio saa vuotuisen kokonaismäärärahan, joka on kullekin jäsenvaltiolle vahvistettu prosentuaalinen osuus EU:n talousarvion yleiset kokouskulut -alamomentin määrärahasta. Siltä osin kuin matkustamisesta aiheutuu menoja, joita EU ei hyväksy korvattavaksi, ne maksetaan toimintamäärärahoista. Jäsenvaltioiden on toimitettava vuosittain helmikuun loppuun mennessä neuvoston pääsihteerille tilitys jäsenvaltiolle osoitetun määrärahan käytöstä. Vastaava tulo on merkitty momentille 12.28.91.

Määrärahan arvioitu jakautuminen hallinnonaloittain

Hallinnonala	€
21. Eduskunta	-
22. Tasavallan Presidentti	-
23. Valtioneuvosto	71 000
24. Ulkoasiainministeriö	607 900
25. Oikeusministeriö	177 000
26. Sisäasiainministeriö	280 000
27. Puolustusministeriö	24 000
28. Valtiovarainministeriö	291 200
29. Opetusministeriö	97 000
30. Maa- ja metsätalousministeriö	355 000
31. Liikenne- ja viestintäministeriö	153 000
32. Kauppa- ja teollisuusministeriö	461 600
33. Sosiaali- ja terveysministeriö	194 000
34. Työministeriö	75 300
35. Ympäristöministeriö	213 000
Yhteensä	3 000 000

2004 talousarvio	3 000 000
------------------	-----------

95. *Lakiin tai asetukseen perustuvat menot, joita varten talousarvioon ei ole erikseen merkitty määrärahaa* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 17 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää sellaisten lakiin tai asetukseen perustuvien menojen maksamiseen, joita varten talousarvioon ei ole erikseen myönnetty määrärahaa.

2004 talousarvio	17 000
2003 talousarvio	17 000
2002 tilinpäätös	184 715

96. *Edeltä arvaamattomat tarpeet* (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 20 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää sellaisten edeltä arvaamattomista tarpeista aiheutuvien välttämättömien menojen maksamiseen, joita varten talousarviossa ei ole määrärahaa.

2004 talousarvio	20 000 000
2003 talousarvio	168 000
2002 tilinpäätös	—

82. Korvaukset rahastoille ja rahoituslaitoksille

(41.) *Takauskorvaukset eläkekassa Tuelle* (arviomääräraha)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2003 talousarvio	2 590 000
2002 tilinpäätös	2 781 630

44. *Isäntämaakorvaus Pohjoismaiden Investointipankille* (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 4 870 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää sen taloudellisen hyödyn korvaamiseksi, minkä Suomen Pohjoismaiden Investointipankin isäntämaana katsotaan saavan.

Selvitysosa: Pohjoismaat katsovat Suomen hyötyvän Pohjoismaiden Investointipankin sijainnista Helsingissä vuosittain noin 4 870 000 euroa, mikä vastaa pankin vuonna 2002 henkilökuntansa palkoista pidättämien

verojen määrää. Määrärahan tarkoituksena on vahvistaa pankin asemaa erityisesti kansainvälisillä markkinoilla. Sitä ei ole tarkoitettu käytettäväksi lisäetujen antamiseksi pankin henkilökunnalle. Järjestelystä on sovittu 10.11.1997 Helsingissä pidetyssä Pohjoismaiden valtiovainministeriöiden kokouksessa. Koska Pohjoismaiden Ympäristörahoitusyhtiön ja Pohjoismaiden Kehitysrahaston työntekijät ovat muodollisesti Pohjoismaiden Investointipankin palkkaamia, sisältyy isäntämaakorvaukseen myös edellä mainittujen instituutioiden työntekijöiden maksamat palkkaverot. Vuonna 2004 suoritettava isäntämaakorvausta varten momentille varataan 4 870 000 euroa.

2004 talousarvio	4 870 000
2003 talousarvio	4 470 000
2002 tilinpäätös	4 244 351

84. Kansainväliset rahoitusosuudet

66. *Kansainvälisille rahoituslaitoksille annettujen sitoumusten lunastaminen* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 170 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kansainvälisille rahoituslaitoksille jäsenyyden perusteella vuosina 1982—1986 annettujen sitoumusten lunastamiseen sekä lunastamisesta aiheutuvien kustannusten maksamiseen. Määrärahaa saa myös käyttää vuoden 1986 jälkeen annettujen sitoumusten lunastamisen yhteydessä aiheutuvien valuuttakurssitappioiden ja lunastamiskustannusten maksamiseen.

Selvitysosa: Vuosina 1982—1986 annettuja sitoumuksia oli 31.3.2003 lunastamatta 1,1 milj. euroa.

2004 talousarvio	170 000
2003 talousarvio	253 000
2002 tilinpäätös	172

68. *Suomen maksuosuus Pohjoismaiden Ympäristörahoitusyhtiön pääomasta* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 1 235 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Pohjoismaiden Ympäristörahoitusyhtiön peruspääoman korotuksen vuonna 2004 suoritettavan kolmannen maksuosuuden maksamiseen.

Selvitysosa: Pohjoismaiden Ympäristörahoitusyhtiön peruspääomaa on tarkoitus korottaa vuosien 2002—2007 aikana 80 milj. eurosta 120 milj. euroon, jotta yhtiön pitkän aikavälin pysyvät toimintaedellytykset voidaan turvata. Suomen osuus korotuksesta on yhteensä 7 400 000 euroa, joka tulee maksettavaksi

kuudessa erässä vuosina 2002—2007. Vuonna 2004 suorittavaa kolmatta maksuerää varten momentille ehdotetaan 1 235 000 euroa.	2004 talousarvio	1 235 000
	2003 talousarvio	1 235 000
	2002 tilinpäätös	1 232 129

90. Suomen maksusuudet Euroopan unionille

69. *Maksut Euroopan unionille (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 1 415 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Euroopan unionille suoritettavien arvonlisäveropohjaan ja bruttokansantuloon perustuvien Suomen maksusuuksien maksamiseen.

Selvitysosa: EU:n talousarvion rahoittamiseen annettavista varoista ja jäsenvaltioiden maksusuuksista niihin säädetään EU:n omia varoja koskevassa neuvoston päätöksessä 2000/597/EY.

EU:n omat varat käsittävät sekalaisten tulojen ja perinteisten omien varojen eli tullien ja sokerimaksujen lisäksi jäsenvaltioiden suoritettavat arvonlisäveropohjaan perustuvan maksun (ALV-maksu) ja bruttokansantuloon perustuvan maksun (BKTL-maksu). Suomen EU:n puolesta keräämät perinteiset omat varat eivät sisälly Suomen valtion talousarvioon.

ALV-maksun ja BKTL-maksun tarkemmat laskentaperusteet sisältyvät neuvoston asetuk-

siin (EY) N:o 1150/2000 EU:n omista varoista tehdyn päätöksen soveltamisesta, N:o 1553/89 arvonlisäverosta kertyvien omien varojen kannon lopullisesta menettelystä ja N:o 2223/96 markkinahintaisen bruttokansantulon muodostamisesta.

Euroopan unionin laajentuminen 1.5.2004 lisää Suomen maksusuutta 24 milj. euroa vuonna 2004. Määräraha perustuu EU:n neuvoston esitykseen vuoden 2004 talousarvioksi.

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen

	€
Arvonlisäveropohjaan perustuvat maksut	315 200 000
Bruttokansantuloon perustuvat maksut	1 099 800 000
Yhteensä	1 415 000 000
2004 talousarvio	1 415 000 000
2003 talousarvio	1 376 000 000
2002 tilinpäätös	1 122 885 994

99. Muut valtiovarainministeriön hallinnonalan menot

63. *Verosta vapautuksen johdosta takaisin maksetut verot (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 5 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää veron takaisin maksamiseen tapauksissa, joissa maksuvelvollinen on sosiaalisista tai muista veronhuojennussäännöksissä taikka verosopimuksissa tarkoitettuista syistä valtiovarainministeriön, Verohallituksen tai Tullihallituksen päätöksen nojalla oikeutettu saamaan takaisin jo maksetun veron. Lisäksi määrärahaa saa käyttää tuomio-

istuimen päätöksellä palautettavaksi määrättyjen verojen, korkojen ja oikeudenkäyntikulojen maksamiseen tapauksissa, joissa vastaavaa tulo- tai muuta momenttia ei ole käytettävissä.

Lisäksi määrärahaa saa käyttää tullilaitoksen maksamien verojen, tullien ja muiden maksujen palautuskorkojen maksamiseen.

2004 talousarvio	5 000 000
2003 talousarvio	3 700 000
2002 tilinpäätös	3 334 554

95. *Valtion saatavien turvaaminen* (arvio-
määräraha)

Momentille myönnetään 50 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtion laina- ja ta-
kaussaatavien perintään ja näiden sekä perintö-
omaisuuden turvaamiseen ja hoitoon samoin
kuin aiheettomasti maksettujen etuuksien ta-
kaisin perimisestä ja valtion takautumisoikeu-
den käyttämisestä aiheutuvien menojen mak-
samiseen. Määrärahaa saa käyttää myös kiin-
teistön tai muun omaisuuden ostamiseen
konkurssi- tai pakkohuutokaupassa tai muussa
realisointijärjestelyssä, milloin se on valtion
laina-, takaus- tms. saatavien turvaamiseksi, tai
takausvastuiden minimoimiseksi, tarpeen,
sekä valtiolle näin tulleen omaisuuden hoidos-
ta ja realisoinnista aiheutuvien menojen mak-
samiseen.

2004 talousarvio	50 000
2003 talousarvio	50 000
2002 tilinpäätös	6 809

97. *Verotukseen liittyvät korkomenot* (arvio-
määräraha)

Momentille myönnetään 50 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää tulo- ja varallisuus-
verotuksen toimittamiseen liittyvien korkojen,
veronkantoasetuksen (903/1978) 11 §:n mu-
kaisten palautuskorkojen ja verontilityslain
mukaisten korkojen maksamiseen. Momentti
on budjetoitu maksuperusteella.

Selvitysosa: Verotukseen liittyvien
korkomenojen määräksi vuonna 2004 arvioi-
daan 50 000 000 euroa.

2004 talousarvio	50 000 000
------------------	------------

Pääluokka 29

OPETUSMINISTERIÖN HALLINNONALA

Opetusministeriön hallinnonalalla myönnettävät valtionosuudet ja -avustukset budjetoidaan vuonna 2004 myöntöpäätöksen perusteella poiketen tulojen ja menojen kohdentamista koskevista yleisistä määräyksistä. Valtuusmenettelyn piiriin kuuluvat valtionosuudet ja -avustukset budjetoidaan kuitenkin maksuperusteisesti.

Selvitysosa: Opetusministeriön hallinnonalan toimintayksiköt vastaavat koulutus-, tie-, de-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan toimeenpanosta. Hallinnonalan arvoja ovat sivistys, tasa-arvo, luovuus ja hyvinvointi. Maan taloudellinen menestys, kansalaisten hyvinvointi ja työllisyyden paraneminen edellyttävät kansakunnan henkisen pääoman tasapainoista kasvattamista.

Vuonna 2004 opetusministeriön hallinnonalan toimintojen painopisteitä ovat:

— Turvataan koulutuksellinen ja kulttuurinen tasa-arvo. Huolehditaan peruspalvelujen saataavuudesta ja laadusta sekä kehitetään arviointia. Ihmisten yhdenvertaisuutta ja alueiden välistä tasa-arvoa vahvistetaan. Koulutusta ja tutkimusta kehitetään alueiden vahvuuksia ja ominaispiirteitä tukien tavoitteena työllisyysasteen nostaminen. Yrittäjyyttä edistetään koulutuksen ja kulttuurin eri aloilla. Koulutus-, kulttuuri- ja vapaa-ajan verkostoa alueellisena vetovoimatekijänä tuetaan.

— Suomen asemaa vahvistetaan yhtenä maailman johtavista tietoyhteiskunnista kehittämällä verkko-opetusta, parantamalla alan tutkimusta ja opettajien osaamista, kehittämällä kansalaisten tietoyhteiskuntataitoja ja -palveluja, parantamalla tiedon ja kulttuurin saatavuutta sekä toteuttamalla sisältötuotantohankkeita.

— Edistetään henkistä kasvua ja oppimista. Tuetaan yhteiskunnan sivistyksellistä ja taloudellista kilpailukykyä.

— Panostetaan tutkimukseen valtion tiede- ja teknologianeuvoston suositusten pohjalta.

— Luodaan edellytyksiä koulutuksen keskeyttämisen vähentämiseksi, korkeakoulututkintojen suoritusaikojen lyhentämiseksi ja suunnataan aikuiskoulutusta toisen asteen ammatillista koulutusta vaille oleville. Koulutuksen yhteyksiä työelämään tiivistetään edelleen. Aikuiskoulutusta kehitetään parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän ehdotusten pohjalta.

— Kulttuuripolitiikalla tuetaan kulttuurista ja taiteellista monimuotoisuutta, rikasta kulttuuri-perintöä, kulttuurilaitoksia ja palveluja sekä edellytyksiä luovaan työhön. Parannetaan kulttuuri-perinnön säilymistä ja edistetään alan yhteiskunnallista vaikuttavuutta saattamalla siihen liittyviä aineistoja digitaaliseen muotoon.

— Lisätään osallisuuden ja osallistumisen mahdollisuuksia.

— Liikunnan eettistä pohjaa ja liikunnan edellytyksiä vahvistetaan.

— Lasten ja nuorten oikeutta henkisesti ja fyysisesti turvalliseen kasvuympäristöön painotetaan. Lastenkulttuuria ja siihen liittyvää osaamista tuetaan.

— Monipuolistetaan kansainvälistä vaikuttamista.

Hallinnonalan määrärahat luvuittain vuosina 2002—2004

	v. 2002 tilinpäätös 1000 €	v. 2003 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2004 esitys 1000 €	Muutos 2003—2004	
				1000 €	%
01. Opetusministeriö	85 323	250 116	245 273	- 4 843	- 2
05. Kirkollisasiat	2 052	2 066	2 167	101	5
07. Opetushallitus	18 136	17 332	18 403	1 071	6
08. Kansainvälinen yhteistyö	15 486	15 539	15 420	- 119	- 1
10. Yliopisto-opetus ja -tutkimus	1 188 227	1 222 358	1 295 612	73 254	6
20. Ammattikorkeakouluopetus	308 407	339 048	343 351	4 303	1
40. Yleissivistävä koulutus	1 697 023	1 849 313	1 848 893	- 420	- 0
60. Ammatillinen koulutus	490 131	544 542	557 808	13 266	2
69. Ammatillinen lisäkoulutus ja vapaa sivistystyö	301 125	290 298	304 844	14 546	5
70. Opintotuki	732 515	717 326	734 790	17 464	2
88. Tiede	190 033	206 905	239 481	32 576	16
90. Taide ja kulttuuri	302 280	315 334	330 603	15 269	5
98. Liikuntatoimi	84 374	85 857	86 357	500	1
99. Nuorisotyö	21 951	22 413	30 813	8 400	37
Yhteensä	5 437 065	5 878 447	6 053 815	175 368	3

Henkilöstön kokonaismäärä 29 040 29 500 30 360

Valtionsuudet opetusministeriön hallinnonalalla (1 000 €)

		2003 varsinainen talousarvio	2004 esitys	2003/2004 muutos
29.20.30	Ammattikorkeakoulut	329 594	336 697	7 103
29.40.30	Yleissivistävä koulutus	1 736 334	1 735 602	-732
29.60.30	Ammatillinen koulutus	410 078	417 510	7 432
29.60.31	Oppisopimuskoulutus	99 312	104 238	4 926
29.69.30	Kansalaisopistot	72 772	75 068	2 296
29.69.50	Kansanopistot	44 067	45 132	1 065
29.69.51	Ammatilliset erikoisoppilaitokset	15 672	17 033	1 361
29.69.55	Opintokeskukset	12 292	12 678	386
29.69.56	Kesäyliopistot	3 949	4 115	166
29.90.30 ja 52	Kirjastot	95 630	92 095	-3 535
29.90.31 ja 52	Teatterit ja orkesterit	42 122	42 557	435
29.90.32 ja 52	Museot	15 914	16 878	964
29.98.50 ja 52	Liikunnan koulutuskeskukset	15 321	15 487	166
29.90.33	Kuntien kulttuuritoiminta	6 615	6 633	18
29.98.50	Kuntien liikuntatoimi	15 269	15 363	94
29.99.50	Kuntien nuorisotyö	6 026	6 024	-2
Yhteensä		2 920 967	2 943 110	22 143

Arvio valtionosuuksien jakautumisesta

Kunnat ja kuntayhtymät (77 %)	2 249 145	2 266 195	17 050
* Kunnat	1 237 030	1 246 407	9 377
* Kuntayhtymät	1 012 115	1 019 788	7 673
Yksityiset (23 %)	671 822	676 915	5 093

Aikuiskoulutuksen rahoitus opetusministeriön hallinnonalalla (1000 €)

	2003 varsinainen talousarvio	2004 esitys	2003/2004 muutos
29.10 Yliopisto-opetus ja -tutkimus			
21. Yliopistojen toimintamenot			
— avoin yliopisto-opetus	13 000	13 000	-
— täydennyskoulutuksen hintojen alentaminen (enintään)	5 000	830	-4 170
— perustutkintoa opiskelevat aikuiset (arvio) ¹⁾			
22. Yliopistolaitoksen yhteiset menot			
täydennyskoulutuksen tuotekehitystyö	3 000	3 000	-
29.20 Ammattikorkeakouluopetus			
30. Valtionosuus käyttökustannuksiin			
— aikuisten ammattikorkeakoulututkintoon johtava koulutus (arvio)	54 000	55 000	1 000
— erikoistumisopinnot ja jatkotutkintokokeilu (arvio)	13 900	14 100	200
— avoin ammattikorkeakouluopetus (arvio)	3 200	3 200	-
29.40 Yleissivistävä koulutus			
30. Valtionosuus käyttökustannuksiin			
— lukion aikuisopiskelijat (arvio)	18 700	19 100	400
29.60 Ammatillinen koulutus			
21. Valtion ammatillisen koulutuksen toimintamenot			
— ammatillinen lisäkoulutus (arvio)	600	600	-
30. Valtionosuus käyttökustannuksiin			
— näyttötutkintona suoritettavaan ammatilliseen perustutkintoon valmentava koulutus (arvio)	32 900	33 500	600
— ammatillista perustutkintoa opiskelevat aikuiset (arvio) ²⁾			
31. Valtionosuus oppisopimuskoulutukseen			
— oppisopimuskoulutuksena suoritettava ammatilliseen perustutkintoon johtava koulutus (arvio)	28 200	28 700	500
— oppisopimuskoulutuksena suoritettava ammatillinen lisäkoulutus (arvio)	62 100	66 600	4 500

29.69	Ammatillinen lisäkoulutus ja vapaa sivistystyö	290 300	304 800	14 500
29.98	Liikuntatoimi			
	50. Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarot			
	— liikunnan koulutuskeskukset	13 600	13 100	-500
	52. Valtionosuus liikunnan koulutuskeskuksille	1 900	2 400	500
		540 400	557 930	17 530

- 1) Aikuisopiskelijoiksi on tässä yhteydessä luettu yli 25-vuotiaana yliopiston perustutkinto-opiskelut aloittaneet. Heidän osuutensa on noin viidennes ja opiskelusta aiheutuvat kustannukset ovat arviolta 127 miljoonaa euroa.
- 2) Aikuisopiskelijoiksi on tässä yhteydessä luettu yli 25-vuotiaana ammatillisen perustutkinnon opiskelun aloittaneet. Heidän osuutensa on noin 11 % ja opiskelusta aiheutuvat kustannukset ovat arviolta 52 miljoonaa euroa.

01. Opetusministeriö

Selvitysosa: Opetusministeriö vastaa osana valtioneuvostoa koulutus-, tiede-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan kehittamisestä ja kansainvälisestä yhteistyöstä. Ministeriö edistää sivistystä, luo edellytyksiä osaamiselle, elinikäiselle oppimiselle ja luovuudelle sekä kansalaisten osallistumiselle ja hyvinvoinnille.

Opetusministeriön arvoja ovat asiantuntijuus, vastuullisuus, avoimuus ja yhteistyö sekä tulevaisuuteen suuntautuneisuus. Opetusministeriön strategia 2015 ohjaa ministeriötä toimialansa johtamisessa.

Ministeriön omaa toimintaa kehitetään siten, että hallinto luo edellytykset laadukkaalle ohjaukselle, päätöksenteolle ja toimeenpanolle.

Opetusministeriön toiminnan painopisteitä vuonna 2004 ovat:

— Toteutetaan vuosille 2003—2008 vahvistettua koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaa mm. seuraavin toimenpitein. Kuljetusetu ulotetaan esiopetuksessa oleviin. Aamu- ja iltapäivätoimintaa vahvistetaan käyttäen hyväksi niitä kokemuksia, joita on saatu yhteistyöstä kolmannen sektorin kanssa. Nostetaan perusopetuksesta toisen asteen koulutukseen siirtyvien osuutta. Parannetaan koulutuksen läpäisyä, vähennetään keskeyttämistä ja alennetaan korkeakouluopintojen aloittamisikää sekä tutkinnon suorittamisikää. Lisätään opettajankoulutusta. Kehitetään aikuiskoulutusta parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän ehdotusten pohjalta. Lisätään yliopistojen ja Suomen Akatemian tutkimus- ja innovaatorahoitusta. Edistetään tutkimustiedon ja teknologian käyttöä ja hyödyntämistä.

— Toteutetaan valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaista taide- ja taiteilijapoliittista ohjelmaa, kirjastostrategiaa 2010 sekä lastenkulttuuripoliittista ohjelmaa.

— Aloitetaan koko maan kattavan luovuusstrategian valmistelu.

— Hallinnonalan lainsäädäntöä kehitetään muun muassa valmistelemalla ortodoksista kirkkokuntaa koskeva lainsäädäntöuudistus sekä käynnistämällä nuorisotyölain kokonaisuudistus.

— Liikunnan tulosperusteista valtionavustusjärjestelmää kehitetään.

— Tietoyhteiskuntakehitystä edistetään toimeenpanemalla koulutuksen ja tutkimuksen tietoyhteiskuntastrategian sekä kulttuurinen tietoyhteiskuntastrategia 2010:n toimenpiteitä.

— Yhteistyötä viranomaisten välillä lisätään erityisesti alueiden kehittämisessä, koulutuksessa ja työelämään motivoimisessa, tutkimus- ja kehittämistoiminnassa, terveysliikunnassa, nuorten elinolojen parantamisessa, kansalaistoiminnan esteiden purkamisessa sekä nuorten yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa ja ennaltaehkäisevässä huumetyössä.

— Edistetään sähköistä asiointia opetus- ja kulttuurihallinnossa verkkopalvelu- ja verkkotoimintastrategian mukaisesti. Jatketaan sähköisen valtionavustusprosessin suunnittelua ja kehittämistä osana Lomake.fi -verkkopalvelua.

— Jatketaan ministeriön toimitilahankkeen toteutusta, jonka tavoitteena on koota yhteen useisiin toimipisteisiin hajautuneet toiminnot.

10. Eräiden kiinteistöjen käyttö ja kunnossapito (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 1 165 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää opetusministeriön hallinnassa olevien kiinteistöjen käytöstä, kunnossapidosta, korjauksista ja niihin liittyvistä lisärakennushankkeista sekä vuokrista aiheutuvien menojen maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös yhtä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen määräaikaisiin tehtäviin.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu vähennyksenä huomioon 23 000 euroa siirtona momentille 29.90.21 ja 12 000 euroa momentille 29.90.50.

2004 talousarvio	1 165 000
2003 talousarvio	1 500 000
2002 tilinpäätös	1 290 000

19. Opetusministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 140 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää muiden kuin erikseen arvonlisäverovelvollisten hallinnonalan virastojen ja laitosten tavaroiden ja palvelujen ostoihin sisältyvien arvonlisäverojen maksamiseen.

Selvitysosa: Valtion kulutus- ja investointimenot on budjetoitu ilman arvonlisäveroa. Muille kuin erikseen verovelvollisille valtion virastoille ja laitoksille myönnetään määrärahat verottomin hinnoin.

2004 talousarvio	140 000 000
2003 talousarvio	149 000 000

21. Opetusministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 21 042 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu.

Menojen ja tulojen erittely €

Bruttomenot	21 222 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	120 000
Muut toimintamenot	21 102 000
Bruttotulot	180 000
Maksullisen toiminnan tulot	140 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	110 000
— muut suoritteet	30 000
Muut tulot	40 000
Nettomenot	21 042 000

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 105 000 euroa kahden henkilötyövuoden palkkausmenojen siirtona momentilta 29.08.25, 92 000 euroa kahden henkilötyövuoden palkkausmenojen siirtona momentilta 29.01.22, 30 000 euroa yhden henkilötyövuoden palkkausmenojen siirtona momentilta 29.40.25, 84 000 euroa kahden henkilötyövuoden palkkausmenojen siirtona momentilta 29.60.25 sekä 39 000 euroa yhden henkilötyövuoden palkkausmenojen siirtona momentilta 29.69.25.

2004 talousarvio	21 042 000
2003 lisätalousarvio	420 000
2003 talousarvio	19 413 000
2002 tilinpäätös	19 413 000

22. *Kehittämistoiminta* (siirtomääräraha 3 v)
Momentille myönnetään 3 008 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää opetusministeriön hallinnonalan kehittämis-, kokeilu-, suunnittelu-, tutkimus- ja tiedotustoiminnasta, koulutuksen arviointitoiminnasta, niihin liittyvästä kansainvälisestä yhteistyöstä sekä eri hallinnonalojen yhteishankkeista aiheutuvien toimintamenojen ja avustusten maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös digitaalisen opetusmateriaalin tuotannon tukemiseen sekä kulttuuriperinnön digitointiin ja muihin sisältötuotantoa palveleviin tarkoituksiin.

Määrärahaa saa käyttää myös EU:n hyväksymien muiden kuin rakennerahastoista rahoitettavien tutkimus-, koulutus- ja kulttuurihankkeiden maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös enintään 11 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen määräaikaisiin tehtäviin.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitettu rahoittamaan kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaa.

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen

€

Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisotoimen toimialan hankkeet	935 000
Nuorten osallisuushanke	1 000 000
Koulutuksen arviointi	600 000
Koulutuksen ja tieteen toimialan hankkeet	473 000
Yhteensä	3 008 000

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 100 000 euroa siirtotililtä 29.07.21 sekä vähennyksenä 92 000 euroa kahden henkilötyövuoden palkkausmenojen siirtotililtä 29.01.21.

2004 talousarvio	3 008 000
2003 talousarvio	5 595 000
2002 tilinpäätös	4 645 000

26. *Eräät kopiointi- ja käyttöoikeuskorvaukset* (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 7 063 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää tekijänoikeuslakiin (404/1961) perustuvien kopiointi- ja muiden käyttökorvausten sekä kopiointia, tallennusta ja käyttöoikeuksia koskevan tiedotus- ja selvitystoiminnan menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 841 000 euroa valokopiointimäärien kasvun johdosta ja korvaustason jälkeensä jääneisyyden korjaamiseksi.

2004 talousarvio	7 063 000
2003 talousarvio	6 222 000
2002 tilinpäätös	5 297 832

50. *Eräät avustukset* (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 503 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Svenska Finlands folkting -toiminnan valtionavusta annetun lain (902/1985) mukaisten avustusten ja käyttösuunnitelmassa yksilöityjen muiden avustusten maksamiseen.

Käyttösuunnitelma

€

Svenska Finlands folkting -toiminnan valtionapu, mistä 80 000 euroa utbildningsdelegationin sekä muihin toiminta- ja toimistomenoihin	372 000
Paasikivi-Seura	13 000
Eräiden siirtoväen sankarihautojen hoito	15 000
Kaatuneiden muiston vaaliminen sekä luovutetun alueen hautausmaiden kunnostaminen	103 000
Yhteensä	503 000

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon 9 000 euroa Svenska Finlands folkting -toiminnan valtionavun loppueriä varten.

2004 talousarvio	503 000
2003 talousarvio	503 000
2002 tilinpäätös	503 000

62. EU:n rakennerahastojen valtion rahoitusosuus opetusministeriön osalta (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 70 992 000 euroa.

Vuonna 2004 saa uusia myöntämispäätöksiä tehdä yhteensä 62 236 000 eurolla.

Mikäli vuoden 2003 myöntämismäärä on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä myöntämispäätöksiä vuonna 2004.

Määrärahaa saa käyttää Euroopan aluekehitys- ja sosiaalirahastosta rahoitettavien tavoite 1-, 2- ja 3 -ohjelman sekä Equal-, Interreg- ja Urban-yhteisöaloitteiden ja pilottihankkeiden valtion rahoitusosuuden maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös teknisen avun ja edellä mainittujen ohjelmien toteuttamiseen tarvittavan henkilöstön palkkaamiseen yhdessä momenteilla 26.98.61 ja 34.05.61 olevien EU-osuuksien kanssa.

Selvitysosa: Määräraha on alueiden kehittämislaislaissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta.

Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa työllisyysohjelmaa ja yrittäjyyden politiikkaohjelmaa.

Määrärahasta arvioidaan käytettävän 18 466 000 euroa Euroopan aluekehitysrahaston hankkeiden valtion rahoitusosuutena ja 52 526 000 euroa Euroopan sosiaalirahaston hankkeiden valtion rahoitusosuutena.

Myöntämismääräysten käytöstä valtiolle aiheutuvat menot (milj. euroa)

Myöntämismääräisyvuosi	2004	2005	2006	Yhteensä
Vuosien 2001—2003 sitoumukset	54,855	18,798	-	73,653
Vuoden 2004 sitoumukset	16,137	27,787	18,312	62,236
Yhteensä	70,992	46,585	18,312	135,889

Momentin myöntämismääräyden arvioitu jakautuminen rahastoittain ja ohjelmittain (milj. euroa)

	Tavoite 1	Tavoite 2	Tavoite 3	Equal	Interreg	Urban	Yhteensä
Euroopan aluekehitysrahasto	6,337	7,995	-	-	3,060	0,128	17,520
Euroopan sosiaalirahasto	12,080	6,960	24,482	1,194	-	-	44,716
Yhteensä	18,417	14,955	24,482	1,194	3,060	0,128	62,236

Myöntämismääräyden ja määrärahan käyttö eri ohjelmiin (milj. euroa)

Ohjelma	Budjetoitu valtuutta v. 2000—2003	Myöntämismääräisy- valtuus v. 2004	Budjetoitu määrärahaa v. 2000—2003	Määräraha v. 2004
	talousarvio+ lisätalousarviot		talousarvio+ lisätalousarviot	
Euroopan aluekehitysrahasto (EAKR)				
Tavoite 1	26,466	6,337	21,954	6,398
Tavoite 2	30,480	7,995	25,526	8,979
Interreg	8,224	3,060	5,580	2,947
Urban	0,464	0,128	0,250	0,142
Yhteensä	65,634	17,520	53,310	18,466

Euroopan sosiaalirahasto (ESR)

Tavoite 1	53,722	12,080	43,828	15,851
Tavoite 2	28,728	6,960	21,886	8,722
Tavoite 3	99,456	24,482	78,338	25,257
Equal	6,598	1,194	3,320	2,696
Yhteensä	188,504	44,716	147,372	52,526
EAKR + ESR YHTEENSÄ	254,138	62,236	200,682	70,992

2004 talousarvio	70 992 000
2003 lisätalousarvio	—
2003 talousarvio	67 883 000
2002 tilinpäätös	54 174 490

70. Kaluston hankinta (siirtomääräraha 3 v)
Momentille myönnetään 1 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää opetusministeriön tilajärjestelyjen aiheuttamien kalusto- ja varuste-hankintojen sekä niiden suunnittelumenojen maksamiseen. Vuonna 2004 saa tehdä kalusto-, laite- ja palveluhankintoja koskevia sopimuksia siten, että niistä aiheutuu valtiolle menoja vuonna 2005 enintään 1 500 000 euroa.

2004 talousarvio 1 500 000

05. Kirkollisasiat

Selvitysosa: Luvun määrärahoilla rahoitetaan muun muassa ortodoksisen kirkkokunnan kirkollishallituksen ja kolmen hiippakunnan aluehallinnon palkoista, vuokrasta ja matkoista aiheutuvat menot sekä avustukset erälle ortodoksisen kirkkokunnan seurakunnille ja laitoksille sekä Suomen Merimieskirkolle.

21. Ortodoksisen kirkollishallituksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 1 780 000 euroa.

2004 talousarvio	1 780 000
2003 lisätalousarvio	38 000
2003 talousarvio	1 679 000
2002 tilinpäätös	1 665 000

50. Eräät avustukset (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 387 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää käyttösuunnitelmasa yksilöityjen avustusten maksamiseen. Suomen Merimieskirkolle myönnettävästä avus-

tuksesta saa käyttää enintään 152 000 euroa Antwerpenin ja Hampurin merimieskirkkojen rakennusavustuksiin ja rakennuslainojen hoitoon edellyttäen, että evankelisluterilaisen kirkon keskusrahasto suorittaa vastaavat osuudet.

Käyttösuunnitelma	€
Eräät avustukset ortodoksisen kirkkokunnan seurakunnille ja laitoksille	152 000
Avustus Suomen Merimieskirkolle	235 000
— mistä Antwerpenin ja Hampurin merimieskirkkojen rakentamisavustuksiin (enintään)	152 000
Yhteensä	387 000

<i>Selvitysosa:</i> Ortodoksisen kirkkokunnan seurakunnille ja laitoksille myönnettävät avustukset on tarkoitus käyttää muun ohella Suomen ortodoksisen kirkkomuseon, Lapin ortodoksisen seurakunnan ja Valamon konservointilaitoksen toiminnan tukemiseen.	2004 talousarvio	387 000
	2003 talousarvio	387 000
	2002 tilinpäätös	387 000

07. Opetushallitus

Selvitysosa: Opetusministeriö on talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä asettanut alustavasti Opetushallitukselle vuodelle 2004 seuraavat tulostavoitteet:

Opetushallitus toteuttaa kansallista koulutuspolitiikkaa valmistelemalla toimialaansa kuuluvan koulutuksen opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteet, toteuttamalla niihin liittyviä opetuksen kehittämisohjelmia sekä levittämällä innovaatioita. Virasto tuottaa tietoa koulutuksen tilasta ja tarpeista sekä työelämästä. Opetushallitus hoitaa sen tehtäväksi säädetyt ja määrätyt viranomais-tehtävät sekä tuottaa palveluja koulutusalan toimijoille.

Kaikessa toiminnassaan Opetushallitus:

- tukee koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista ja kansainvälisesti tunnustetusti korkealaa-tuisten ja yhtenäisten koulutuspalvelujen järjestämistä lapsille, nuorille ja aikuisille,
- edistää alueellisen yhteistyön kehittämistä,
- tähtää syrjäytymisen ehkäisemiseen ja vähentämiseen,
- tukee maahanmuuttajien kotouttamista, koulutusta ja työhön sijoittumista,
- tukee teknologian hyödyntämistä oppimisessa ja koulutuksessa,
- tähtää siihen, että työmarkkinoiden käytettävissä on riittävä määrä ammatillisesti päteviä työntekijöitä,
- tukee opetustoimialan kansainvälistymistä Euroopan unionin sopimien ja kansallisten ta-voitteiden mukaisesti,
- tuottaa päätöksenteossa, koulutuksen seurannassa, arvioinnissa ja tiedotuksessa tarvittavaa tietoa kansalliseen ja kansainväliseen käyttöön.

Perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen yhteistyötä oppilaanohjauksessa tehostetaan.

Perusopetuksen 1.—9. luokkien ja lukion opetussuunnitelmien perusteet valmistuvat annetta-vaksi koulutuksen järjestäjille ja kouluille. Lukion uusi opetussuunnitelma otetaan käyttöön vuonna 2005 ja perusopetuksen uusi opetussuunnitelma kokonaisuudessaan viimeistään vuonna 2006. Ammatillisessa koulutuksessa jatketaan työssäoppimisen kehittämistä. Perustutkintoihin liitettävien näyttöjen kokeilu- ja kehittämistyötä jatketaan. Virasto koordinoi nuorten osallisuus-hanketta ja osallistuu liikuntavuoden 2004 toteutukseen.

Näyttötutkintojen perusteita tarkistetaan ja uudistetaan tavoitteena laajentaa tutkintojen käyttöä työelämän kaikilla toimialoilla yhteistyössä työelämän järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa. Oppisopimuskoulutuksen asemaa vahvistetaan. Vapaan sivistystyön ohjaus- ja seurantajärjestel-miä kehitetään yhteistyössä opetusministeriön ja alan toimijoiden kanssa. Opetushallitus osallis-tuu valtakunnalliseen ja alueelliseen koulutustarpeiden ennakkointiin. Erityisopetuksen järjestely-jä tehostetaan kaikissa koulumuodoissa.

Opetushallitus osallistuu osana koulutuksen arviointiasiantuntijoiden verkostoa opetussuunni-telmien ja tutkintojen perusteiden mukaisten oppimistulosten arviointiin koulutuksen arviointi-neuvoston toimeksiannosta. Arviointituloksia hyödynnetään opetuksen kehittämistyössä.

Kehitetään koulutuksen perustietojärjestelmää, koulutuspoliittista seuranta- ja päätöksentekoa sekä koulutuksen arviointia, koulutuksen tilan kuvauksia ja koulutusindikaattorien tuotantoa varten. Kehitetään koulutuksen ennakointimenetelmiä ja tuotetaan ennakointitietoa.

Opetushallitus ylläpitää ja kehittää valtakunnallisia opiskelijavalintajärjestelmiä.

Hoidetaan Euroopan unionin koulutus- ja yhteistoimintaohjelmiin sekä tietoverkkoihin liittyviä tehtäviä sekä Euroopan sosiaalirahaston rahoittamien koulutushankkeiden hallinnointia. Hoidetaan tutkintojen kansalliseen ja kansainväliseen tunnustamiseen kuuluvat tehtävät. Osallistutaan Venäjä- ja lähialueyhteistyöohjelmien toimeenpanoon. Osallistutaan pohjoismaiseen yhteistyöhön. Rahoitetaan ja kehitetään opetustoimen pitkäkestoista henkilöstökoulutusta.

Opetushallituksen tulostavoitteiden toteuttamiseen käytetään myös momenttien 29.10.22, 20.25, 40.25, 60.25, 69.22 ja 69.25 määrärahoja.

Maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	7 081	6 251	7 000
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	5 240	4 858	5 512
Käyttöjäämä (t€)	1 841	1 393	1 488
— % tuotoista	26,0	22,3	21,3
Osuus yhteiskustannuksista (t€)	858	918	955
Ylijäämä (t€)	983	475	533
— % tuotoista	13,9	7,6	7,6

21. Opetushallituksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 18 403 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös oppimateriaalin kehittämiseen sekä ruotsinkielisen ja muun vähälevikkisen oppimateriaalin tuottamiseen. Määrärahasta käytetään 258 000 euroa avustuksena saamelaiskäräjille jaettavaksi saamenkielisen oppimateriaalin tuottamista varten.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu.

Menojen ja tulojen erittely

	€
Bruttomenot	25 590 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	5 512 000
Muut toimintamenot	20 078 000

Bruttotulot	7 187 000
Maksullisen toiminnan tulot	7 000 000
Muut tulot	187 000
Nettomenot	18 403 000

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 440 000 euroa siirtona momentilta 29.10.22 yliopistojen hakija- ja opinto-oi-keusjärjestelmän palkkaus-, ylläpito- ja kehittämismenoihin. Lisäksi määrärahan mitoituksessa on otettu vähennyksenä huomioon 100 000 euroa siirtona momentille 29.01.22.

2004 talousarvio	18 403 000
2003 lisätalousarvio	301 000
2003 talousarvio	17 332 000
2002 tilinpäätös	18 136 000

08. Kansainvälinen yhteistyö

22. Venäjän ja Itä-Euroopan instituutin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 787 000 euroa.

Selvitysosa:

Menojen ja tulojen erittely	€
Bruttomenot	797 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	10 000
Muut toimintamenot	787 000
Bruttotulot , maksullisen toiminnan tulot (muut suoritteet)	10 000
Nettomenot	787 000

Opetusministeriö on talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä alustavasti asettanut Venäjän ja Itä-Euroopan instituutille vuodelle 2004 seuraavat tulos- ja palvelutavoitteet:

Instituutin tehtävänä on avustaa viranomaisia, eri laitoksia, tutkijoita ja muita sidosryhmiä toimialansa kysymyksissä ja tuottaa tietoa päätöksenteon ja tutkimuksen tueksi. Instituutti osallistuu Suomen ja Venäjän välisten kulttuuri- ja tutkimusalan yhteistyösopimusten ja -ohjelmien käytännön toteuttamiseen. Instituutin toiminnan ensisijaisena maantieteellisenä kohteena ovat itäslaavilaiset alueet (Venäjä, Valko-Venäjä ja Ukraina) ja Baltia. Myös muut entisen Neuvostoliiton osat samoin kuin venäläinen kulttuuriperinne Suomessa sekä Venäjältä ja Itä-Euroopasta Suomeen muuttaneiden kielen ja kulttuurin tukeminen kuuluvat instituutin toimialaan. Instituutti toimii International Council for Central and East European Studies (ICCEES) -järjestön tiedotuskeskuksena.

2004 talousarvio	787 000
2003 lisätalousarvio	16 000
2003 talousarvio	752 000
2002 tilinpäätös	751 000

25. Kansainvälinen kulttuuriyhteistyö (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 6 984 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää menoihin, jotka aiheutuvat osallistumisesta kansainvälisten järjestöjen toimintaan ja pohjoismaiseen kulttuuriyhteistyöhön sekä kulttuurisopimusten ja vaihto-ohjelmien toimeenpanosta. Määrärahasta saadaan myöntää ulkomaille suuntautuvan kulttuuri- ja sivistystoiminnan edellyttämiin palkkaus- ja ohjelmamenoihin tarkoitettuja avustuksia ja apurahoja henkilöille ja yhteisöille, jotka edistävät opetus-, tiede- ja kulttuurivaihtoa sekä Suomen kulttuurin tunnetuksi tekemistä ulkomailla.

Määrärahaa saa lisäksi käyttää määräaikaisten henkilöstön palkkaamiseen enintään yhtä henkilötyövuotta vastaavasti.

Selvitysosa:

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen	€
Monenkeskinen yhteistyö	771 000
Kahdenkeskinen yhteistyö	2 926 000
Euroopan integraatiosta aiheutuvat menot	559 000
Ulkosuomalaisen sivistysolojen edistäminen	1 455 000
Pohjoismainen yhteistyö	920 000
Sukukansaohjelma	353 000
Yhteensä	6 984 000

Määrärahan mitoituksessa on otettu vähennyksenä huomioon 105 000 euroa kahden henkilötyövuoden palkkausmenojen siirtona momentille 29.01.21.

2004 talousarvio	6 984 000
2003 talousarvio	7 130 000
2002 tilinpäätös	7 369 000

50. Eräät avustukset (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 5 362 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää käyttösuunnitelmas-
sa yksilöidyistä käyttötarkoituksista aiheutuvi-
en avustusten maksamiseen.

Käyttösuunnitelma	€
Kulttuuri-instituuttien toiminta	3 249 000
Kansainväliseen levitykseen tarkoitettujen julkaisujen tukeminen	253 000
Eräiden kulttuuri- ja koulutusyhteistyötä tekevien ulkomaanyhdistysten toiminta	1 860 000
Yhteensä	5 362 000
2004 talousarvio	5 362 000
2003 talousarvio	5 212 000
2002 tilinpäätös	5 004 309

66. Rahoitusosuudet kansainvälisille järjes-
töille (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 2 287 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Unescon ja muiden
hallitustenvälisten monenkeskisen sivistyksel-
lisen yhteistyön järjestöjen ja ohjelmien jäsen-
maksujen ja rahoitusosuuksien maksamiseen.

Selvitysosa:

**Määrärahan käytön arvioitu
jakautuminen**

	€
Unescon jäsenmaksu	1 700 000
Suomen maksuosuus Euroopan nuorisoi- säätöön	29 000
Suomen maksuosuus Euroopan neuvos- ton nuorisokortin osittaissopimuksesta	6 000
Suomen maksuosuus WIPOlle/Bernin unionille	83 000
Suomen maksuosuus ICCROMille	17 000
Maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojausta koskevasta sopimuksesta aiheutuva meno	19 000
OECD/CERI jäsenmaksu	19 000
Suomen maksuosuus Euroopan neuvoston EURIMAGES-rahastoon	280 000
Suomen maksuosuus Euroopan audio- visuaaliselle observatoriolle	21 000
Suomen maksuosuus Euroopan nyky- kielten keskukselle	35 000
Suomen maksuosuus WADAlle	65 000
OECD/INES jäsenmaksu	13 000
Yhteensä	2 287 000

Määrärahan mitoituksessa on otettu vähen-
nyksenä huomioon 17 000 euroa Audiovisuaa-
lisen Eureka-järjestön lakkauttamisesta johtu-
en ja lisäyksenä 13 000 euroa Suomen
jäsenmaksuna OECD/INES-koulutusindikaat-
torihankkeeseen.

2004 talousarvio	2 287 000
2003 talousarvio	2 445 000
2002 tilinpäätös	2 361 834

10. Yliopisto-opetus ja -tutkimus

Selvitysosa: Yliopistojen, teknillisten korkeakoulujen, kauppakorkeakoulujen ja taide-
korkeakoulujen (jäljempänä yliopistot) kehittäminen perustuu korkeakoululaitoksen kehittämi-
sestä annettuun lakiin (1052/1986) ja valtioneuvoston vahvistamaan koulutuksen ja yliopistoissa
harjoitettavan tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan. Korkeakoululaitoksen kehittämisestä an-
netun lain mukaan yliopistojen toimintamomentille osoitettua määrärahaa korotetaan vuosit-
tain vähintään määrällä, mikä vastaa valtion keskustason palkkauksia koskevasta sopimusratkai-
suista aiheutuvaa palkkausmenojen kasvua. Lisäksi on säädetty, että määrärahaa korotetaan
vuonna 2004 vähintään 20 milj. eurolla. Säännös koskee vuosia 2002—2005.

Opetusministeriön ja yliopistojen välistä tulosohtausjärjestelmää ja toimintamenorahoituksen muodostumisperusteita on uudistettu vuosille 2004—2006.

Yliopistojen budjetoinnissa painotetaan yliopistojen perustehtävien toteuttamista ja mahdollistetaan koulutus-, tutkimus- tai kulttuuripoliittisesti merkittävien valtakunnallisten tehtävien hoitaminen ja toiminnan laadun ja vaikuttavuuden palkitseminen.

Opetusministeriö on asettanut yliopistoille vuodelle 2004 seuraavat tavoitteet:

Yliopistojen tavoitteena on toiminnallaan vaikuttaa siihen, että suomalaisen yhteiskunnan kulttuurinen, sosiaalinen ja taloudellinen hyvinvointi lisääntyy. Yliopistojen tavoitteena on tutkimuksen, tutkijankoulutuksen, opetuksen ja taiteellisen toiminnan korkea kansainvälinen taso ja laatu. Yliopistot jatkavat kokonaisvaltaisen laatutyön ja sen menetelmien kehittämistä. Yliopistot kehittävät työyhteisöään siten, että niiden kilpailukyky työnantajina paranee ja henkilöstön työkyky ja -tyytyväisyys lisääntyvät.

Yliopistot vahvistavat ammattimaisen tutkijanuran edellytyksiä ja kiinnittävät erityistä huomiota tasa-arvon edistämiseen tiedeyhteisössä. Tutkijakouluja kehitetään tärkeimpänä väylänä tohtorintutkintoon, joka on tieteellisten jatko-opintojen ensisijainen tavoite. Tutkijakouluihin rekrytoidaan aktiivisesti ulkomaisia opiskelijoita ja tutkijoita. Tavoitteena on, että vuonna 2006 tutkijakoulujen opiskelijoista 10 prosenttia on ulkomaalaisia.

Opiskelijavalintajärjestelmän kehittämistarpeisiin laaditaan yliopistokohtaiset opiskelijavalintojen kehittämisstrategiat tavoitteena opintoihin sijoittumisen nopeuttaminen, valintayksiköiden määrän vähentäminen ja valintamenettelyjen keventäminen.

Opetuksen laatua ja opintojen suunnittelu-, ohjaus- ja seurantajärjestelmiä kehitetään niin, että opintojen läpäisy tehostuu ja tutkintojen suorittamisajat lyhenevät erityisesti humanistisella, matemaattis-luonnontieteellisellä ja teknistieteellisellä koulutusalueella. Yliopistot ottavat käyttöön kaikilla aloilla opiskelijoiden kanssa laadittavan henkilökohtaisen opintosuunnitelman vuoteen 2006 mennessä. Yliopistot valmistelevat ja toteuttavat kaksipuolisen tutkintorakenteen toimeenpanon ja opintojen mitoituksen uudistuksen, niin että uuteen rakenteeseen voidaan siirtyä joustavasti syyslukukaudesta 2005 lähtien.

Yliopistot ottavat koulutustarjonnan suuntaamisessa huomioon erityisesti kansallisen terveysprojektin, opettajankoulutuksen ja tietoteollisuusalojen muuttuneet tarpeet. Koulutustarjonnan suuntaamisessa hyödynnetään rakenteellisen kehittämisen mahdollisuuksia.

Yliopistot tiivistävät ja lisäävät kansainvälistä yhteistyötä ja verkostoitumista siten, että suomalaiset yliopistot ovat kilpailukykyisiä ja aloitteellisia toimijoita ja arvostettuja yhteistyökumppaneita erityisesti Euroopan korkeakoulutus- ja tutkimusalueella. Yliopistot lisäävät yhteistyötä Venäjän kanssa ja vahvistavat suomalaista Venäjän-asiantuntemusta.

Yliopistot lisäävät englanninkielistä opetustarjontaa vahvuusaloillaan ja kiinnittävät erityistä huomiota opetuksen ja opetusmenetelmien laatuun. Opintojen ohjauksessa otetaan ulkomaisten opiskelijoiden erityistarpeet huomioon. Suomen/ruotsin kielen ja suomalaisen kulttuurin opetusta tutkinto-opiskelijoille lisätään.

Yliopistot vahvistavat alueiden elinvoimaisuutta verkostoitumalla alueiden keskeisten toimijoiden kanssa. Alueelliset yliopistokeskukset ja muut yliopistojen aluetoiminnot kootaan riittävän laajoiksi kokonaisuuksiksi, niin että niillä on edellytykset saavuttaa toiminnassaan korkea laatu ja vaikuttavuus. Yliopistot kehittävät yhteyksiään elinkeinoelämään tehostamalla liiketoimintaosaamistaan, innovaatiopalvelujaan sekä tutkimustulosten kaupallista hyödyntämistä. Yliopistojen mahdollisuuksia tukea yrittäjyyttä vahvistetaan.

Yliopistojen aikuiskoulutustehtävää selkiytetään. Yliopistot tukevat aikuiskoulutuksellaan työllisyyttä ja koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista. Alueellisessa kehittämisessä tuetaan alueiden tarpeita aikuiskoulutuksen eri muodoin. Aikuisten mahdollisuuksia suorittaa yliopistotutkinto edistetään käyttämällä hyödyksi maisteriohjelmia ja avoimen yliopiston tarjontaa.

Yliopistot laajentavat toimintansa rahoitus pohjaa suoran budjettirahoituksen lisäksi hankkimallaan täydentävällä rahoituksella. Täydentävän rahoituksen tulee tukea yliopistojen perustehtäviä ja niihin liittyviä tavoitteita.

Yliopistojen uusien opiskelijoiden määrä pidetään vuoden 2003 tasolla siten, että vuosittain otetaan erillisvalinnat mukaan lukien 22 500 uutta opiskelijaa. Avoimen yliopisto-opetuksen väylän kautta tutkinto-opiskeluun siirtyvien tavoite on vuosittain 1 240 opiskelijaa. Tavoitteena on, että vuosina 2004—2006 yliopistoissa suoritetaan keskimääriin 14 064 ylempää korkeakoulututkintoa ja 1 450 tohtorin tutkintoa. Perustutkintoa suorittavista opiskelee ulkomailla vuosittain yli kolmen kuukauden jakson 5 415 opiskelijaa. Avoimen yliopisto-opetuksen tavoite on vuosittain 20 000 laskennallista kokovuotista opiskelijapaikkaa.

Yliopistokohtaiset tutkintotavoitteet keskimäärin

	Ylemmät korkeakoulututkinnot		Tohtorintutkinnot	
	toteutuma 2002	tavoite 2004—2006	toteutuma 2002	tavoite 2004—2006
Helsingin yliopisto	2 274	2 500	352	396
Jyväskylän yliopisto	1 168	1 285	97	119
Oulun yliopisto	1 164	1 510	105	158
Joensuun yliopisto	636	760	61	68
Kuopion yliopisto	384	445	82	77
Turun yliopisto	1 069	1 285	118	137
Tampereen yliopisto	988	1 041	95	105
Åbo Akademi	512	563	65	63
Vaasan yliopisto	321	400	14	18
Lapin yliopisto	332	395	7	17
Teknillinen korkeakoulu	940	1 150	99	131
Tampereen teknillinen yliopisto	703	880	58	65
Lappeenrannan teknillinen yliopisto	469	570	24	30
Helsingin kauppakorkeakoulu	360	380	17	19
Svenska handelshögskolan	245	250	9	12
Turun kauppakorkeakoulu	187	270	6	13
Sibelius-Akatemia	111	140	8	9
Teatterikorkeakoulu	46	45	3	3
Taideteollinen korkeakoulu	148	165	3	8
Kuvataideakatemia	18	30	1	2
Yhteensä	12 075	14 064	1 224	1 450

Yliopistoilla arvioidaan olevan käytössä EU:n maataloustuotannon tukia noin 336 000 euroa.

Yliopistoilla säilytetään oikeus luovuttaa tiloja opiskelija ruokaloille sekä opinala- ja harrastajärjestöille vastikkeetta siitä huolimatta, että Senaatti-kiinteistöt perii yliopistoilta vuokraa näistä tiloista.

21. Yliopistojen toimintamenot (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 1 196 449 000 euroa.

Määrärahasta saa käyttää täydennyskoulutuksen hintojen alentamiseen enintään 830 000 euroa yliopistojen omien päätösten mukaisesti.

Määrärahaa saa käyttää myös yliopistojen opettajille, tutkijoille ja opiskelijoille myönnettävien tutkimusta ja koulutusta edistävien apurahojen maksamiseen, opiskelijoille opintoihin liittyvän harjoittelun järjestämiseen sekä yliopistojen toimintaan liittyvien kansainvälis-

ten järjestöjen jäsenmaksuista ja rahoitus-
osuuksista aiheutuvien menojen maksamiseen.

Vuoden 2004 aikana saa tehdä sellaisia yli-
opistojen tiloja lisääviä vuokrasopimuksia,
joista aiheutuu menoja vasta vuoden 2004 jäl-
keen siten, että nettomenojen lisäys on vuositai-
salla enintään 4 300 000 euroa.

Selvitysosa: Määräraha on tarkoitettu
rahoittamaan tietoyhteiskuntaohjelmaa ja yrittäjyy-
den politiikkaohjelmaa.

Tulot maksullisesta palvelutoiminnasta pe-
rustuvat opetusministeriön asetukseen yliopis-
tojen eräistä suoritteista perittävistä maksuista
(1317/2001) sekä opetusministeriön päätöksiin
kirjasto- ja tietopalveluista perittävistä mak-
suista (82/1993) ja avoimesta korkeakouluope-
tuksesta korkeakouluissa perittävistä maksuista
(83/1993).

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen

€

Helsingin yliopisto, mistä 2 613 000 euroa Svenska social- och kommunalhögskolanille ja 11 900 000 euroa kansalliskirjas- ton valtakunnallisena osuutena	285 764 000
Jyväskylän yliopisto	93 026 000
Oulun yliopisto	122 228 000
Joensuun yliopisto	54 889 000
Kuopion yliopisto	49 864 000
Turun yliopisto	104 658 000
Tampereen yliopisto	79 125 000
Åbo Akademi	45 825 000
Vaasan yliopisto	20 258 000
Lapin yliopisto	27 728 000
Teknillinen korkeakoulu	107 387 000

Tampereen teknillinen yliopisto	59 523 000
Lappeenrannan teknillinen yliopisto	32 332 000
Helsingin kauppakorkeakoulu	22 665 000
Svenska handelshögskolan	12 168 000
Turun kauppakorkeakoulu	13 163 000
Sibeliuksen Akatemia	22 221 000
Teatterikorkeakoulu	10 086 000
Taideteollinen korkeakoulu	25 860 000
Kuvataideakatemia	5 207 000
Opetusministeriön käytettäväksi	2 472 000
Yhteensä	1 196 449 000

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyk-
senä huomioon 20 000 000 euroa korkeakou-
lulaitoksen kehittämislain perusteella ja
64 000 euroa kahden henkilötyövuoden palk-
kausmenojen siirtona momentilta 31.24.21.

Menojen ja tulojen erittely

€

Bruttomenot	1 682 089 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	191 580 000
Yhteishankkeet	230 000 000
Muut toimintamenot	1 260 509 000
Bruttotulot	485 640 000
Maksullisen toiminnan tulot	228 990 000
— liiketaloudellisesti hinnoitellut suoritteet	205 540 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	23 450 000
Muut tulot	256 650 000
— yhteishankkeet	230 000 000
— lahjoitukset	24 200 000
— sponsoritulot	2 290 000
— muut tulot	160 000
Nettomenot	1 196 449 000

Liiketaloudellisen maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	195 860	209 600	205 540
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	158 490	159 850	159 700
Käyttäjäämä (t€)	37 370	49 750	45 840
— % tuotoista	19,1	23,7	22,3

Osuus yhteiskustannuksista (t€)	25 520	41 740	36 810
Ylijäämä (t€)	11 850	8 010	9 030
— % tuotoista	6,1	3,8	4,4
Tuotot % kustannuksista	106,4	104,0	104,6
Volyymin muutos %	-2,8	7,0	-1,9

2004 talousarvio	1 196 449 000
2003 lisätalousarvio	19 370 000
2003 talousarvio	1 122 805 000
2002 tilinpäätös	1 090 201 068

22. *Yliopistolaitoksen yhteiset menot* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 20 772 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää yliopistoja koskevan tutkimus-, arviointi-, selvitys- ja kehittämistoiminnan, näihin liittyvän kansainvälisen yhteistyön sekä työllistymistä edistävän toiminnan ja opettajien kouluttajien täydennyskoulutuksen menojen maksamiseen.

Käyttösuunnitelma	€
1. Tutkimus-, kehittämis- ja julkaisu-toiminta	8 772 000
2. Yliopistojen yhteinen atk-toiminta ja tietoliikenneyhteydet	9 000 000
3. Yliopistojen aikuiskoulutuksen kehittäminen	3 000 000
Yhteensä	20 772 000

Määrärahaa saa käyttää yliopistojen käyttöön tarkoitetun oppimateriaalin kustannustoiminnan sekä opetuksen ja tutkimuksen toimintaedellytysten turvaamiseksi tarvittavien menojen ja avustusten maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää enintään 207 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen määräaikaiksi tehtäviin.

Yliopistojen aikuiskoulutuksen kehittämiseen tarkoitettua määrärahaa voidaan käyttää pitkäkestoisen täydennyskoulutuksen tuotekehitystyöstä aiheutuviin kustannuksiin yliopistojen esittämällä alueilla osana niiden yhteiskunnallista tehtävää.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu vähennyksenä huomioon 3 196 000 euroa yliopistojen alueellisen kehit-

tämisen menoina sekä 440 000 euroa yliopistojen hakija- ja opinto-oikeusjärjestelmän palkaus-, ylläpito- ja kehittämismenojen siirtona momentille 29.07.21.

2004 talousarvio	20 772 000
2003 lisätalousarvio	203 000
2003 talousarvio	24 473 000
2002 tilinpäätös	22 843 000

23. *Kansainvälisen henkilövaihdon keskuksen toimintamenot* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 7 835 000 euroa.

Määrärahasta käytetään 2 802 000 euroa opiskelija-, harjoittelija-, nuoriso- ja asiantuntijavaihtoon myönnettäviin stipendeihin, apurahoihin ja avustuksiin, 1 681 000 euroa ulkomaisissa yliopistoissa palvelevien suomalaisten ulkomaanlehtoreiden ja vierailevien professorien sekä muiden ulkomailla toimivien opetushallintoviranomaisten, yhteensä enintään 47 henkilöä, palkkoja varten soveltuvin osin ulkomailla työskentelevien Suomen kielen ja kulttuurin yliopistonopettajien ohjesäännön mukaisesti ja ulkomailla tapahtuvan suomen kielen ja kulttuurin opetuksen järjestämiseen.

Määrärahasta saa käyttää enintään 144 000 euroa maksullisen palvelutoiminnan tukemiseen.

Selvitysosa:

Menojen ja tulojen erittely	€
Bruttomenot	9 095 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	544 000
Muut toimintamenot	3 208 000
Yhteishankkeet	860 000
Apurahat ja avustukset	2 802 000
Suomen kielen ja kulttuurin opetus ulkomailla	1 681 000

Bruttotulot	1 260 000
Maksullisen toiminnan tulot, muut suoritteet	400 000
Muut tulot, yhteishankkeet	860 000
Nettomenot	7 835 000

Opetusministeriö on talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä asettanut alustavasti kansainvälisen henkilövaihdon keskukselle vuodelle 2004 seuraavat tulos- ja palvelutavoitteet:

Kansainvälisen henkilövaihdon keskuksen CIMOn tavoitteena on edistää kansainvälistä vuorovaikutusta koulutuksessa ja työelämässä sekä kulttuuri- ja nuorisotoiminnan alueella. CIMO koordinoi ja toteuttaa stipendi- ja henkilövaihto-ohjelmia ja vastaa useiden Euroopan unionin koulutus-, kulttuuri- ja nuorisohjelmien kansallisesta toimeenpanosta. CIMO järjestää ja kehittää toimialansa neuvonta- ja tietopalvelua sekä koulutusta ja markkinoi suomalaista koulutusta ulkomaalaisille. Ulkomaisten yliopistojen Suomen kielen ja kulttuurin opintojen neuvottelukunta tukee Suomen kielen ja kulttuurin opetusta ulkomaisissa yliopistoissa sekä järjestää ulkomaisille yliopisto-opiskelijoille suomen kielen kursseja Suomessa.

CIMO tukee suomalaisia oppilaitoksia uusien mahdollisuuksien hyödyntämisessä EU:n koulutus- ja nuorisohjelmien avautuessa eräille Keski- ja Itä-Euroopan maille.

Yhteyksiä yritystoimintaan kehitetään henkilövaihdon keinoin sekä syvennetään erityisesti kansainvälisen harjoittelun suhteita oppilaitoksiin. Uuden tietotekniikan hyväksikäyttöä lisätään edelleen tiedotuksessa, neuvonnassa ja koulutuksessa.

Erityistä huomiota kiinnitetään yhteistyön kehittämiseen CIMOn uusien sidosryhmien, mm. yleissivistävän koulutuksen ja aikuiskoulutusorganisaatioiden sekä kulttuurin alan toimijoiden kanssa.

Sokrates-ohjelmaan osallistumisen tavoitteena on 8 400 henkilöä, joista Suomesta lähteviä on 4 200 ja Suomeen saapuvia 4 200. Eu-

roopan unionin nuorisohjelman osallistumistavoite on 4 500, joista suomalaisten osuus on 2 950 ja ulkomaalaisten 1 550. Tavoitteena on 2 000 toteutunutta kansainvälistä harjoittelijavaihtoa, mukaan lukien CIMOn tukemien opiskelijajärjestöjen organisoima harjoittelijavaihto. Kahdenvälisen ja monenkeskisen yhteistyön henkilövaihdon tavoite 1 200. Tavoitteena on tarjota 250 ulkomaiselle Suomen kielen ja kulttuurin opiskelijalle kesäkurssipaiikka sekä tukea 40 yliopistonopettajan opetustoimintaa ulkomaisissa yliopistoissa.

2004 talousarvio	7 835 000
2003 lisätalousarvio	81 000
2003 talousarvio	7 650 000
2002 tilinpäätös	7 703 000

24. Harjoittelukoulujen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 70 556 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös oppilasavustuksista aiheutuvien menojen sekä maksullisen kouluruokailun tarjoamisesta henkilökunnalle ja opetusharjoittelijoille aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Opetusministeriö on asettanut harjoittelukouluille osana yliopistolaitosta seuraavat tulostavoitteet:

Harjoittelukoulujen tavoitteena on opettajan koulutusta palvelevan toiminnan korkea taso ja läheinen vuorovaikutus yliopiston kanssa. Harjoittelukoulut huolehtivat opetussuunnitelmatyön ja opetuksen laadusta sekä kehittävät monipuolista opetusharjoittelua ja opetusteknologian käyttöä.

Harjoittelukouluissa on vuonna 2004 keskimäärin 8 250 oppilasta, joista peruskouluasteella 6 000 ja lukiossa 2 250 oppilasta. Harjoittelukouluissa järjestetään noin 3 400 opettajaksi opiskelevan opetusharjoittelu.

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 150 000 euroa maahanmuuttajien opetuksesta aiheutuvina menoina.

<u>Menojen ja tulojen erittely</u>	€	roa, on otettu huomioon momentin 29.40.30 mitoituksessa.	
Bruttomenot	71 301 000	2004 talousarvio	70 556 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	341 000	2003 lisätalousarvio	1 640 000
Yhteishankkeet	274 000	2003 talousarvio	67 262 000
Muut toimintamenot	70 686 000	2002 tilinpäätös	67 144 000
Bruttotulot	745 000		
Maksullisen toiminnan tulot, muut suoritteet	445 000	(88.) Osakkeiden hankinta (siirtomääräraha 3 v)	
Yhteishankkeiden tulot	274 000	<i>Selvitysosa:</i> Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.	
Muut tulot	26 000		
Nettomenot	<u>70 556 000</u>		
Kuntien osuus harjoittelukouluissa annettavan opetuksen kustannuksiin, 15 530 000 eu-		2003 talousarvio	168 000
		2002 tilinpäätös	336 000

20. Ammattikorkeakouluopetus

Selvitysosa: Ammattikorkeakoulut asettavat kehittämistoiminnan lähtökohdaksi valtioneuvoston hyväksymässä koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa määritellyt suuntaviivat ja tavoitteet. Ammattikorkeakoulujen kehittämisessä tavoitteena on ammattikorkeakouluverkon toimintakyvyn tehostaminen, koulutuksen laatutason kohottaminen ja alueellisen vaikuttavuuden parantaminen. Ammattikorkeakoulut vahvistavat yhteyksiään elinkeino- ja muuhun työelämään sekä korkeakouluihin ja muihin oppilaitoksiin. Ammattikorkeakoulujen roolia innovaatiojärjestelmässä vahvistetaan tehostamalla niiden opetusta palvelevaa ja työelämää sekä aluekehitystä tukevaa soveltavaa tutkimus- ja kehitystyötä. Ammattikorkeakoululain (351/2003) mukaisesti opetusministeriö ja ammattikorkeakoulut sopivat määrävuosiksi kerrallaan ammattikorkeakoulujen toiminnan keskeisistä tavoitteista ja seurannasta.

Ammattikorkeakoulujen keskimääräisen vuosiopiskelijamäärän arvioidaan vuonna 2004 olevan noin 101 540, josta 82 000 nuorten ammattikorkeakoulututkintoon johtavassa koulutuksessa, 15 540 aikuisten tutkintoon johtavassa koulutuksessa, 350 jatkotutkintoon johtavassa koulutuksessa ja 3 650 suorittaa ammatillisia erikoistumisopintoja. Aloituspaiikkoja vuonna 2004 on nuorten tutkintoon johtavassa koulutuksessa 24 750 ja opettajankoulutuksessa 1 675. Ammattikorkeakouluista 7 on kunnan, 11 kuntayhtymän ja 11 yksityisen koulutuksen järjestäjän ylläpitämää.

Ammattikorkeakoulut huolehtivat riittävän monipuolisesta opintojen ja harjoittelun järjestämisestä ja kiinnittävät erityistä huomiota yksilöllisiin opetussuunnitelmiin, hyväksilukemiskäytäntöihin ja tutkintojen läpäisyyn. Kehittämisen painopisteiksi asetetaan ohjaus- ja neuvontapalvelut, työharjoittelu ja virtuaaliopetus.

Ammattikorkeakoulut ja yliopistot toteuttavat yhteisesti laatimiaan alueellisia strategioita tavoitteena myönteinen aluekehitys sekä toiminnassa kehittyvä yhteistyö ja työnjako sekä verkottuminen alueen muiden toimijoiden kanssa. Ammattikorkeakoulujen alueellisen roolin vahvistamisessa korostuu panostaminen aikuiskoulutustarjonnan, tutkimus- ja kehitystyön sekä muun palvelutoiminnan kehittämiseen.

Ammattikorkeakoulut vahvistavat toimintansa kansainvälistymistä ja osallistuvat aktiivisesti eurooppalaisen ja kansainvälisen korkeakoulu yhteisön kehittämiseen.

Ammattikorkeakoulujen rahoitusjärjestelmän uudistamisen valmistelua jatketaan tavoitteena oikeudenmukainen, tehokkuuteen kannustava, toiminnan kokonaisuuden huomioon ottava ja selkeä rahoitusmalli. Valmistelu toteutetaan ottaen huomioon kuntien rahoitus- ja valtionosuusjärjestelmän kokonaisuuden uudistaminen. Opettajankoulutuksen rahoituksen uudistamistyötä jatketaan.

Ammattikorkeakoulujen koulutustarjonnasta noin viidennes suunnataan aikuiskoulutukseen työikäisen väestön koulutustason kohottamiseksi ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneen väestön osaamisen kehittämiseksi erityisesti pk-sektorin ja hyvinvointipalvelujen alueella. Ammattikorkeakoulujen jatkotutkintokokeilua jatketaan ja sen arviointi käynnistetään. Avoimen ammattikorkeakouluopetuksen tarjontaa laajennetaan ja järjestelyjä monipuolistetaan.

Ammattikorkeakoulujen opiskelijamäärät

	Koulujen Opiskelijoiden lukumäärä				Opisk.määrän muutos 2003/2004
	lkm 2004	2002	2003	2004	
Kunnalliset ammattikorkeakoulut	18	67 470	68 980	69 050	70
Yksityiset ammattikorkeakoulut	11	32 150	32 310	32 490	180
Kaikki ammattikorkeakoulut yhteensä ¹⁾ , joista	29	99 620	101 290	101 540	250
— nuorten amk-tutkintoon johtava koulutus		80 860	81 750	82 000	250
— aikuisten amk-tutkintoon johtava koulutus		14 950	15 540	15 540	-
— jatkotutkinnot ja erikoistumisopinnot		3 810	4 000	4 000	-

¹⁾ Opiskelijamäärät on ilmoitettu keskimääräisinä vuosiopiskelijoina.

22. Ammattikorkeakoululaitoksen yhteiset menot (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 4 586 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ammattikorkeakoulujen tietoyhteyksien ja -verkon (FUNET), korkeakoulukirjastojärjestelmien, ammattikorkeakoulujen seurannan ja arvioinnin tietokannan (AMKOTA), ammattikorkeakoulujen opiskelijavalintajärjestelmän sekä ammattikorkeakoulujen muiden vastaavien yhteisten menojen keskitettyyn rahoittamiseen. Määrärahaa saa käyttää enintään neljää henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen.

2004 talousarvio	4 586 000
2003 talousarvio	4 886 000
2002 tilinpäätös	4 886 000

25. Ammattikorkeakoulujen kehittäminen (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 2 068 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ammattikorkeakoulujen arvioinnista, ammattikorkeakoulututki-

muksesta ja muista selvitys- ja kehittämishankkeista aiheutuvien suunnittelu-, käynnistämisen- ja toimintamenojen ja avustusten maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös EU:n hyväksymien muiden kuin rakennerahoista rahoitettavien tutkimus- ja koulutushankkeiden maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää enintään neljää henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa yrittäjyyden politiikkaohjelmaa.

2004 talousarvio	2 068 000
2003 talousarvio	4 568 000
2002 tilinpäätös	4 579 000

30. Valtionosuus ja -avustus kunnallisten ja yksityisten ammattikorkeakoulujen käyttökustannuksiin (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 336 697 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ammattikorkeakoululain (351/2003) ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (635/1998) mukai-

sen valtionosuuden ja -avustuksen sekä ammattikorkeakoulujen opettajankoulutuksen valtionavustuksen maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää ammattikorkeakoululain mukaisena hankerahoituksena toiminnan kehittämiseen ja tukemiseen sekä tuloksellisuusrahoitukseen enintään 24 349 000 euroa. Hankerahoitus suunnataan ammattikorkeakoulujen tukiohjelmaan, tutkimus- ja kehitystyöhön, aluekehitystä palveleviin ja muihin kehittämishankkeisiin sekä opiskelijoiden harjoittelun ja avoimen ammattikorkeakouluopetuksen tukemiseen.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa tietoyhteiskuntaohjelmaa ja yrittäjyyden politiikkaohjelmaa.

Valtionosuuden ja -avustuksen arvioitu jakautuminen

	€
Laskennalliset kustannukset	
— kunnalliset	428 480 000
— yksityiset	209 824 000
Kuntien rahoitusosuus	-337 043 000
Opettajankoulutuksen valtionavustuksiin	11 087 000
Valtionavustuksiin (enintään)	24 349 000
Yhteensä	336 697 000

Määräraha on mitoitettu keskimääräisen yksikköhinnan 6 206 euroa (ei sis. alv) mukaisesti.

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 1 500 000 euroa opettajankoulutuksen laajentamisen johdosta.

2004 talousarvio	336 697 000
2003 talousarvio	329 594 000
2002 tilinpäätös	298 942 173

40. Yleissivistävä koulutus

Selvitysosa: Yleissivistävän koulutuksen kehittäminen perustuu valtioneuvoston hyväksymään koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan.

Yleissivistävän koulutuksen (esiopetus, perusopetus, lukiokoulutus ja taiteen perusopetus) kehittämisen lähtökohtana on koulutuksen perusturvan takaaminen kaikille asuinpaikasta, kielestä ja taloudellisesta asemasta riippumatta. Toiminnan keskeisiä tavoitteita on varmistaa lasten ja nuorten oikeuksien toteutuminen riittävään ja ammattitaitoiseen opetukseen sekä turvalliseen opiskeluympäristöön ja hyvinvointiin. Koulutuksen ohjausjärjestelmän tuloksellisuutta tehostetaan. Oppilashuoltotyöhön oppimisvaikeuksia sekä terveydellisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia ongelmia ehkäisevänä ja korjaavana toimintana kiinnitetään erityistä huomiota lainsäädännössä, opetussuunnitelmissa ja kehittämistyössä. Oppilaanohjausta kehitetään koko yleissivistävän koulutuksen alalla kiinnittäen erityistä huomiota koulutuksen nivelvaiheisiin. Koululaisten turvallisuudesta ja monipuolisista harrastusmahdollisuuksista huolehditaan kehittämällä erilaisia toimintamalleja.

Esiopetusta kehitetään varhaiskasvatuksen jatkumona. Esiopetusuudistuksen vaikutuksista ja toteutumisesta annetaan eduskunnalle selonteko.

Koulutuksen paikallisen, kansallisen ja kansainvälisen arvioinnin kehittämällä tähdätään koulutuksen tason turvaamiseen ja parantamiseen. Arvioinnissa painopiste on oppimistulosten arviointijärjestelmän kehittämisessä ja vakiinnuttamisessa sekä kansainvälisissä arviointihankkeissa ja niiden tulosten kansallisessa hyödyntämisessä. Arvioidaan oppilaiden oikeuksien toteutumista.

Käynnistetään hanke hyvän opetuksen, tuloksellisesti toimivan koulun ja oppimaan oppimisen tunnusomaisia piirteitä kuvaavien perusteiden laatimiseksi ja hyödyntämiseksi opetuksen kehittämisessä. Lainsäädäntöä ja rahoitusta kehitetään siten, että ne tukevat alueellista koulutustarjon-

taa ja opetuksen järjestäjien yhteistyötä. Kehitetään edelleen virtuaaliopetusta ja jatketaan luovus- ja kulttuurikasvatushanketta.

Perusopetuksen valtakunnallisia tavoitteita ja tuntijakoa koskevan valtioneuvoston päätöksen mukaiset opetussuunnitelman perusteet vuosiluokille 3—9 valmistuvat. Lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet uudistetaan. Tuetaan opetussuunnitelmien kehittämistä, toimeenpanoa ja tukipalvelujen tuottamista. Ylioppilastutkintoa kehitetään. Erityisen tehtävän saaneiden lukioiden määrä säilytetään pääosin nykyisellään. Lukioden rahoitusperusteita kehitetään siten, että ne kannustavat järjestämään aikuisten osaamis- ja sivistystarpeisiin vastaavia aineopintoja lukiossa.

Koulutuksen kehittämisessä kiinnitetään erityistä huomiota syrjäytymisriskien ja koulutuksen keskeyttämisen ehkäisyyn sekä syrjäytyneiden koulutuspalvelujen ja ohjaustoiminnan kehittämiseen. Opettajien ammatillista osaamista vahvistetaan kehittämällä toimintamalleja syrjäytymisvaarassa olevien ja erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden ja opiskelijoiden opetukseen, oppilas- huoltoon sekä maahanmuuttajien opetukseen. Moniammatilliseen yhteistyöhön kehitetään uusia muotoja.

Perusopetuksen oppimäärän suorittaneista jatko-opintoihin siirtyvien osuutta nostetaan edelleen.

Perusopetuksen oppilasmäärän esiopetus ja lisäopetus mukaanluettuna arvioidaan syksyllä 2004 olevan noin 645 000. Perusopetuksen yhteydessä annettavaan lisäopetukseen (10. luokka) arvioidaan osallistuvan syksyllä 2004 noin 4 000 oppilasta ja valtionosuuteen oikeuttavaan esiopetukseen noin 59 000 oppilasta.

Lukioiden oppilasmäärän arvioidaan lukuvuonna 2004—2005 olevan päivälukioissa noin 110 000 ja aikuislukioissa vastaavasti noin 20 000.

Ylioppilastutkintoon osallistuu vuonna 2004 noin 79 800 kokelasta ja heidän arvioidaan suorittavan yhteensä noin 227 000 koetta.

Helsingin ranskalais-suomalaisen koulun ja Suomalais-venäläisen koulun tulosalueet ovat esiopetus, perusopetus ja lukiokoulutus, joissa painottuvat asianomaisen kielialueen kieli ja kulttuuri. Vuoden 2004 aikana kyseiset koulut kehittävät asianomaisen kielialueen kielen opetusta, venäjän- ja ranskankieliseen opetukseen tarvittavaa oppimateriaalia ja opettajien koulutusta. Oppilaita Helsingin ranskalais-suomalaisessa koulussa arvioidaan vuonna 2004 olevan 856 ja Suomalais-venäläisessä koulussa 724. Oppilaitoksissa on tarkoitus suorittaa vuoden 2004 aikana yhteensä 140 perusopetuksen päättötodistusta sekä 86 ylioppilastutkintoa.

Valtion kuulo-, näkö- ja liikuntavammaisten koulujen tulosalueet ovat perusopetuksen antaminen vaikeasti vammaisille ja monivammaisille oppilaille sekä tukipalvelut. Näiden kahdeksan koulun toimintaa tehostetaan edelleen erityisesti tukipalvelujen alueella. Vuoden 2004 aikana on tarkoitus antaa opetusta noin 510 oppilaalle.

21. Valtion yleissivistävän koulutuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 41 171 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös EU:n Eurooppa-koulujen opettajien ja hallintohenkilökunnan palkkausmenojen maksamiseen. Lisäksi määrärahaa saa käyttää valtion yleissivistävien oppilaitosten kansainvälistämiseen, maahanmuuttajien täydentävään opetukseen, vam-

maisten lasten koulujen palvelu- ja kehittämis- keskuustoimintaan, avustuksina oppimisympäristöjen kehittämiseen ja tietoverkkojen rakentamiseen sekä tieto- ja viestintätekniikan hyväksikäyttöön opetuksessa ja opiskelussa.

Selvitysosa: Määrärahaa käytetään pääasiassa Helsingin ranskalais-suomalaisen koulun, Suomalais-venäläisen koulun ja vammaisten lasten koulujen toimintaan sekä perus-

opetuksen järjestämiseen valtion koulukodeissa.

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen

Valtion yleissivistävät oppilaitokset

Helsingin ranskalais-suomalainen koulu	4 720 000
Suomalais-venäläinen koulu	4 520 000
Vammaisten lasten koulut	29 068 000
Yhteensä	38 308 000
Muu opetus	
Koulukotien perusopetus	1 929 000
EU:n Eurooppa-koulut	934 000
Yhteensä	2 863 000
Kaikki yhteensä	41 171 000

Valtion yleissivistävien oppilaitosten menojen ja tulojen erittely

Bruttomenot	43 381 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	3 950 000
Muut toimintamenot	39 431 000
Bruttotulot	2 210 000
Maksullisen toiminnan tulot	2 050 000
Muut tulot	160 000
Nettomenot	41 171 000

Kuntien osuus valtion yleissivistävän koulutuksen kustannuksiin 4 399 000 euroa on otettu huomioon momentin 29.40.30 mitoituksessa.

2004 talousarvio	41 171 000
2003 lisätalousarvio	754 000
2003 talousarvio	39 309 000
2002 tilinpäätös	39 200 000

25. Yleissivistävän koulutuksen kehittäminen (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 1 899 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää yleissivistävän koulutuksen kokeilu-, tutkimus-, kehittämis- ja arviointihankkeista aiheutuvien suunnittelu-, käynnistämis- ja toimintamenojen ja avustusten maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös EU:n hyväksymien muiden kuin raken-

nerahastoista rahoitettavien tutkimus- ja koulutushankkeiden maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää enintään kolmea henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa yrittäjyyden politiikkaohjelmaa.

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 300 000 euroa oppilaitosten toimitiloja ja niiden varustamista koskevaan kehittämistoimintaan siirtona momentilta 29.40.34 sekä vähennyksenä 30 000 euroa yhden henkilötyövuoden palkkausmenojen siirtona momentille 29.01.21.

2004 talousarvio	1 899 000
2003 talousarvio	1 679 000
2002 tilinpäätös	1 703 000

30. Valtionosuus ja -avustus yleissivistävän koulutuksen käyttökustannuksiin (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 1 735 602 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain mukaisten valtionosuuksien ja -avustusten maksamiseen. Määrärahaa saa lisäksi käyttää kuntien valtionosuuslain mukaisten verotuloihin perustuvan valtionosuuksien tasauksen maksamiseen kunnille. Määrärahasta saa käyttää enintään 4 855 000 euroa avustuksina oppimisympäristöjen kehittämiseen ja tietoverkkojen rakentamiseen sekä tieto- ja viestintätekniikan hyväksikäyttöön opetuksessa ja opiskelussa sekä opetusministeriön määräämin perustein opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 42 §:n mukaisina avustuksina enintään 8 241 000 euroa avustusten maksamiseen oppilaitosten kokeilu- ja kehittämistoimintaan ja oppilaitosten kansainvälistämiseen, kunnalle tai rekisteröidylle yhdistykselle Ruotsissa rajakuntien yhteistoimintaan perustuvasta suomalaisoppilaiden koulunkäynnistä aiheutuviin kustannuksiin, ulkomailta muuttaneiden oppilaiden tukiopetuksen järjestämiseen sekä avustuksen maksamiseen saamenkielisten, romani-

kielisten ja vieraskielisten oppilaiden äidinkielen opetuksen järjestämiseen ja ulkomailta palaavien suomalaisten oppilaiden ulkomailta hankkiman kielitaidon ylläpitämiseen peruskoulussa ja lukiossa.

Määrärahaa saa käyttää myös opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta annettavan lain mukaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan valtionosuuksien maksamiseen. Valtionosuuden laskentaperusteena käytettävä ohjaustuntien määrä on enintään 1 754 400. Ohjaustuntien hinta on 20 euroa tuntia kohden.

Määrärahaa saa käyttää Suomen, Norjan ja Ruotsin välillä yhteistyöstä ulkomaanopetuksen alalla tehdyn sopimuksen mukaisten menojen maksamiseen. Määrärahasta saa käyttää enintään 136 000 euroa taiteen perusopetusta antavien oppilaitosten harkinnanvaraisiin valtionavustuksiin.

Taiteen perusopetuksen asukaskohtaisen valtionosuuden perusteena käytettävä yksikköhinta on 1,4 euroa asukasta kohti. Valtionosuuden laskennallisena perusteena käytettävä tuntimäärä on musiikin perusopetuksessa enintään 1 505 000 ja muussa tuntiperusteisen valtionosuuden piiriin kuuluvassa taiteen perusopetuksessa enintään 69 044 tuntia.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa tietoyhteiskuntaohjelmaa.

Valtionosuuden ja -avustuksen arvioitu jakautuminen

	€
Laskennalliset kustannukset	
— kunnallinen perusopetus	2 785 361 000
— yksityinen perusopetus	58 839 000
— kunnallinen lukio-opetus	481 296 000
— yksityinen lukio-opetus	43 216 000
— taiteen perusopetus (asukaskohtainen)	7 252 000
— esiopetus	252 009 000
Kuntien rahoitusosuus	-1 947 460 000
Tasauserät	-27 845 000
Valtionosuus taiteen perusopetukseen (opetustuntikohtainen)	48 045 000
Valtionosuus aamu- ja iltapäivätoimintaan	20 000 000

Valtionosuus ulkomailta toimivien koulujen käyttökustannuksiin	1 455 000
Rahoituslain mukaiset avustukset (enintään)	8 241 000
Tietoyhteiskuntahanke (enintään)	3 855 000
Valtionavustus laajakaistayhteyksien hankkimiseen (enintään)	1 000 000
Eräät ulkomaanopetuksen menot	202 000
Taiteen perusopetusta antavien oppilaitosten harkinnanvaraiset valtionavustukset (enintään)	136 000
Yhteensä	1 735 602 000

Valtionosuuden mitoituksessa huomioon otettu kuntien omarahoitusosuus sisältää kuntien osuutena harjoittelukouluista ja valtion yleissivistävästä koulutuksesta 19 929 000 euroa.

Määrärahan mitoituksessa käytetyt keskimääräiset yksikköhinnat (ei sis. alv)

Lukio-opetus	4 288 euroa/opisk.
Perusopetus	4 850 euroa/opp.
Esiopetus	4 271 euroa/opp.
Taiteen perusopetus	
— asukaskohtainen valtionosuus	1,4 euroa/asukas
— opetustuntikohtainen valtionosuus	54 euroa/opetustunti
Aamu- ja iltapäivätoiminta	20 euroa/ohjaustunti

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioon liittyvän esityksen opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta.

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 5 000 000 euroa esiopetuksen kuljetusedun sekä 20 000 000 euroa aamu- ja iltapäivätoiminnan ja 1 000 000 euroa laajakaistayhteyksien rakentamisen johdosta.

2004 talousarvio	1 735 602 000
2003 lisätalousarvio	-15 783 000
2003 talousarvio	1 736 334 000
2002 tilinpäätös	1 574 533 861

34. Valtionosuus yleissivistävien ja ammatillisten oppilaitosten sekä ammattikorkeakoulujen perustamiskustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 69 700 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää perusopetuksen, lukiokoulutuksen, taiteen perusopetuksen, ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain sekä peruskoulujen, lukioiden, musiikkioppilaitosten, ammatillisten oppilaitosten ja ammattikorkeakoulujen opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (705/1992) mukaisten perustamishankkeiden sekä peruskoulun, lukion ja yleisen kirjaston valtionosuuksista ja -avustuksista annetun lain (1112/1978) mukaisten perustamiskustannusten valtionosuuksien maksamiseen.

Vuonna 2004 saa myöntää valtionosuutta perustamishankkeille siten, että hankkeista aiheutuvat valtionosuudet ovat tammikuun 2004 kustannustasossa yhteensä enintään 62 000 000 euroa. Valtionosuuksista yhteensä enintään 25 000 000 euroa saa myöntää toteutusaikaisena. Vuonna 2004 saa edellisen lisäksi vahvistaa laajuuksia sellaisille perustamishankkeille, joille valtionosuus tullaan myöntämään vuonna 2005 tai sen jälkeen siten, että arvio hankkeista aiheutuvista valtionosuusis-

ta vuoden 2004 tammikuun kustannustasossa on yhteensä enintään 80 000 000 euroa.

Selvitysosa:

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen	€
Vuonna 2004 myönnettävät valtionosuudet	
— yleissivistävä koulutus	14 000 000
— kunnallinen ammatillinen koulutus ja ammattikorkeakoulut	3 830 000
— yksityinen ammatillinen koulutus ja ammattikorkeakoulut	-
Vuosina 1993—2003 myönnettyt valtionosuudet	
— yleissivistävä koulutus	37 700 000
— kunnallinen ammatillinen koulutus ja ammattikorkeakoulut	13 000 000
— yksityinen ammatillinen koulutus ja ammattikorkeakoulut	1 000 000
Ennen vuotta 1993 myönnettyjen rakentamislupien edellyttämät valtionosuudet ja muut lakisäätöiset menot	
— yleissivistävät oppilaitokset	170 000
— kunnalliset ammatilliset oppilaitokset	-
— yksityiset ammatilliset oppilaitokset	-
Yhteensä	69 700 000

Rakentamisluvista ja myönnettyistä valtionosuuksista valtiolle aiheutuvat menot (milj. euroa)

	2005	2006	2007	2008-
Ennen vuotta 2004 hyväksytyt hankkeet				
— yleissivistävät oppilaitokset	22,8	24,8	19,9	40,1
— ammatilliset oppilaitokset ja ammattikorkeakoulut	15,3	12,5	8,1	14,3
Vuonna 2004 myönnettävät valtionosuudet				
— yleissivistävät oppilaitokset	7,3	4,3	5,2	22,3
— ammatilliset oppilaitokset ja ammattikorkeakoulut	1,8	1,5	1,7	6,8
Yhteensä	47,2	43,1	34,9	83,5

Määrärahan mitoituksessa on otettu vähennyksenä huomioon 300 000 euroa siirtona momentille 29.40.25.

2004 talousarvio	69 700 000
2003 lisätalousarvio	3 000 000
2003 talousarvio	71 470 000
2002 tilinpäätös	67 550 000

51. Valtionavustus järjestöille (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 521 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää avustusten maksamiseen kodin ja koulun yhteistyöstä huolehtiville järjestöille, Kerhokeskus - koulutyön tuki ry:lle, koulun vapaan harrastustoiminnan tuke-

miseen, Kesälukioseura ry:lle ja eräiden vaihto-oppilasjärjestöjen toiminnan tukemiseen.

2004 talousarvio	521 000
2003 talousarvio	521 000
2002 tilinpäätös	521 000

60. Ammatillinen koulutus

Selvitysosa: Ammatillisen koulutuksen kehittäminen perustuu valtioneuvoston hyväksymään koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan.

Ammatillisen koulutuksen keskeinen haaste on koulutuksen ja työelämän lähentäminen tavoitteena tutkinnon suorittaneiden välitön sijoittuminen työelämään tai jatko-opintoihin. Koulutuksen työelämävastaavuutta pyritään lisäämään uudistettuihin oppilaitosmuotoisesti järjestettyihin ammatillisiin perustutkintoihin sisällytetyllä vähintään 20 opintoviikon laajuisella työssäoppimisella sekä laajentamalla oppisopimuskoulutusta ammatilliseen perustutkintoon johtavana väylänä. Oppisopimuskoulutuksessa aloittavien osalta tavoitteena on noin 10 %:n osuus kaikista toisen asteen ammatillisen peruskoulutuksen aloittavista.

Työssäoppimisen uudistuksen tueksi ja toteutuksen varmistamiseksi kehitetään ja toteutetaan työssäoppimiseen liittyvää tiedotusta, työpaikkaohjaajien koulutusta, opettajien koulutusta ja pilttoprojekteja yhteistyössä työelämäosapuolten kanssa (työssäoppimisen tukiohjelma). Painopisteenä on työssäoppimisen laatu. Työpaikkaohjaajakoulutuksen tavoitteena on 4 000 koulutettua ja opettajankoulutuksen tavoitteena 2 000 opettajaa vuonna 2004. Lisäksi tavoitteena on, että 450 opettajaa osallistuu oppilaitoksen ulkopuoliselle työelämäjaksolle vuonna 2004. Työssäoppimisen tukiohjelmaan kuuluvia toimenpiteitä toteutetaan etupäässä Euroopan sosiaalirahastohankkeina ja kohdentamalla tarkoitukseen opetustoimen henkilöstökoulutuksen määrärahoja.

Valmistellaan näyttöjärjestelmän käyttöönotto kaikilla aloilla näyttöpilottihankkeiden ja näyttöaineistojen valmisteluprojektien tulosten perusteella. Näyttöjärjestelmä varmistaa ammatillisen koulutuksen laatua ja toimii myös kansallisena ammatillisten oppimistulosten arviointijärjestelmänä.

Koulutuksen nivelvaiheisiin ja keskeyttämisen vähentämiseen kiinnitetään erityistä huomiota. Perusopetuksesta toisen asteen koulutukseen jatkavien osuutta pyritään edelleen lisäämään. Jatketaan keskeyttämisen vähentämiseen tähtäviä toimia. Edistetään perustutkinnon suorittaneiden sijoittumista työelämään ja jatko-opintoihin erityisesti ammatillisen koulutuksen tulosrahoitusta ja ura- ja rekrytointipalveluja kehittämällä.

Ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjiä arvioidaan olevan vuoden 2004 alussa 201, joista 43 kuntia, 58 kuntayhtymiä ja 100 yksityisiä koulutuksen järjestäjiä. Lisäksi valtion omistuksessa on viisi erityisopetusta antavaa oppilaitosta, Saamelaisalueen koulutuskeskus ja Merenkulun turvallisuuskoulutuskeskus. Järjestäjaverkkoa pyritään kehittämään siten, että ammatillisen koulutuksen järjestäjistä muodostuu riittävän suuria ja monipuolisia tai muutoin vahvoja toimijoita työelämän koulutustarpeiden ja alueellisen kehittämistyön näkökulmasta. Koulutuksen järjestäjien ennakointitoimintaa kehitetään.

Toisen asteen ammatillisen peruskoulutuksen tarjonta mitoitetaan siten, että koko peruskoulun päättävälle ikäluokalle voidaan tarjota mahdollisuus lukio- tai ammatillisiin opintoihin. Tämän lisäksi tarjonnan mitoittamisessa otetaan huomioon lukiosta toisen asteen ammatilliseen koulu-

tukseen siirtyvät, ilman ammatillista koulutusta jääneet nuoret sekä työelämästä tai muutoin koulutusjärjestelmän ulkopuolelta tulevat. Tavoitteeksi vuodelle 2004 asetetaan yhteensä noin 61 000 toisen asteen ammatillisen peruskoulutuksen aloittajaa, joista oppisopimuskoulutuksena ammatillisen perustutkinnon aloittavien osuudeksi arvioidaan noin 7 500.

Ammatilliseen perustutkintoon tähtäävästä koulutuksesta noin viidennes suunnataan työikäisen aikuisväestön tarpeisiin. Aikaisempien opintojen ja työssä hankitun osaamisen hyväksilukemisjärjestelyjä, näyttötutkintojen osuutta sekä muita työelämän osaamistarpeisiin vastaavia erityisesti aikuisille soveltuvia opiskelijajärjestelyjä lisätään yhteistyössä koulutuksen järjestäjien kanssa.

Oppilaitosmuotoisen ammatillisen peruskoulutuksen keskimääräiseksi opiskelijamääräksi vuonna 2004 arvioidaan yhteensä noin 133 000 opiskelijaa, josta 122 000 opetussuunnitelmaperusteisessa koulutuksessa ja 11 000 näyttötutkintoon valmistavassa koulutuksessa. Oppisopimuskoulutuksessa tavoitteena on yhteensä 34 500 vuotuista opiskelijaa, joista 12 500 opiskelijaa perustutkintoon johtavassa koulutuksessa ja 22 000 opiskelijaa ammatillisessa lisäkoulutuksessa. Tämän lisäksi EU:n sosiaalirahasto rahoittaa oppisopimuskoulutusta, jonka kansallinen rahoitusosuus myönnetään momentilta 29.01.62. Sääteilyjärjestelmän avulla huolehditaan siitä, että opiskelijamäärät pysyvät talousarvioesityksen tavoitteiden puitteissa.

Toisen asteen ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijamääräarvioissa koulutuksen järjestämislupien täyttöasteeksi on arvioitu keskimäärin 98 %.

Ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijamäärät oppilaitosmuotoisessa koulutuksessa

	2002	2003	2004	muutos 2003/2004
Valtio koulutuksen järjestäjänä	905	980	1 040	60
Kunnat ja kuntayhtymät koulutuksen järjestäjinä	109 860	116 100	116 040	-60
Yksityiset yhteisöt ja säätiöt koulutuksen järjestäjinä	15 518	15 920	15 920	0
Ammatillinen peruskoulutus yhteensä	126 283	133 000	133 000	0

21. Valtion ammatillisen koulutuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 30 130 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös ammatillista koulutusta järjestävien valtion oppilaitosten kansainvälistämiseen, oppimisympäristöjen kehittämiseen ja tietoverkkojen rakentamiseen sekä tieto- ja viestintätekniikan hyväksikäyttöön opetuksessa ja opiskelussa, maahanmuuttajien tukiopetukseen, valtion erityisopetusta antavien oppilaitosten palvelu- ja kehittämisskustoimintaan, ammatilliseen lisäkoulutukseen sekä työnantajille maksettaviin koulutuskorvauksiin. Vuoden 2004 aikana saa tehdä sellaisia valtion ammatillisten erityisoppilaitosten vuokratiloja lisääviä tai muutostöiden edellyttämiä vuokrasopimuksia, joista aiheu-

tuu menoja vasta vuoden 2004 jälkeen siten, että nettomenojen lisäys vuositasolla on enintään 700 000 euroa.

Selvitysosa: Määrärahaa käytetään valtion oppilaitoksissa järjestetyn ammatillisen erityisopetuksen, Saamelaisalueen koulutuskeskuksen ja Merenkulun turvallisuuskoulutuskeskuksen toimintaan.

Menojen ja tulojen erittely

	€
Bruttomenot	31 930 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	1 200 000
Muut toimintamenot	30 730 000
Bruttotulot	1 800 000
Maksullisen toiminnan tulot	1 400 000
Muut tulot	400 000
Nettomenot	30 130 000

Maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	1 682	1 850	1 400
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	1 430	1 514	1 200
Käyttäjäämä (t€)	252	336	200
— % tuotoista	15,0	18,2	14,3
Osuus yhteiskustannuksista (t€)	252	336	200
Ylijäämä (+)/Alijäämä (-) (t€)	0	0	0
— % tuotoista	0	0	0

Kuntien osuus valtion ammatillisissa oppilaitoksissa annettavan opetuksen kustannuksiin, 3 431 000 euroa, on otettu huomioon momentin 29.60.30 mitoituksessa.

2004 talousarvio	30 130 000
2003 lisätalousarvio	451 000
2003 talousarvio	28 623 000
2002 tilinpäätös	28 100 000

24. Työssäoppiminen ja harjoittelutoiminta (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 3 026 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää toisen asteen ammatillisen koulutuksen työssäoppimisen rahoittamiseen, työssäoppimiskäytäntöjen kehittämiseen ja opiskelijoiden palkkaamiseen harjoittelijoiksi.

2004 talousarvio	3 026 000
2003 talousarvio	3 026 000
2002 tilinpäätös	3 027 000

25. Ammatillisen koulutuksen kehittäminen (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 1 299 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ammatillisen koulutuksen kokeilu-, tutkimus-, kehittämis- ja arviointihankkeista aiheutuvien suunnittelu-, käynnistämisen- ja toimintamenojen ja avustusten maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös EU:n hyväksymien muiden kuin rakennerahastoista rahoitettavien tutkimus- ja koulutushankkeiden maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää enintään kahta henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitettu rahoittamaan yrittäjyyden politiikkaohjelmaa.

Määrärahan mitoituksessa on otettu vähennyksenä huomioon 84 000 euroa kahden henkilötyövuoden palkkausmenojen siirtomomentille 29.01.21.

2004 talousarvio	1 299 000
2003 talousarvio	1 883 000
2002 tilinpäätös	1 899 000

30. Valtionosuus ja -avustus ammatillisen koulutuksen käyttökustannuksiin (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 417 510 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain mukaisten valtionosuuksien ja -avustusten maksamiseen.

Määrärahasta saa käyttää enintään 5 976 000 euroa opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 42 §:n 1 momentin ja opetusministeriön määräämin perustein 42 §:n 2 momentin mukaisten avustusten maksamiseen sekä Örebron kuulovammaisten oppilaitoksen suomalaisten ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden kustannusten kattamiseen.

Määrärahasta saa käyttää enintään 1 161 000 euroa avustuksina oppimisympäristöjen kehittämiseen ja tietoverkkojen rakentamiseen sekä tieto- ja viestintätekniikan hyväksikäyttöön opetuksessa ja opiskelussa.

Selvitysoasa: Määräraha on tarkoitettu rahoittamaan yrittäjyyden politiikkaohjelmaa.

Valtionosuuden ja -avustuksen arvioitu jakautuminen

	€
Laskennalliset kustannukset	
— kunnallinen ammatillinen koulutus	861 143 000
— yksityinen ammatillinen koulutus	123 793 000
Kuntien rahoitusosuus	-574 563 000
Rahoituslain mukaiset avustukset (enintään)	5 976 000
Tietoyhteiskuntahanke (enintään)	1 161 000
Yhteensä	417 510 000

Valtionosuuden mitoituksessa huomioon otettu kuntien omarahoitusosuus sisältää kuntien osuutena valtion ammatillisista oppilaitoksista 3 431 000 euroa.

Määräraha on mitoitettu keskimääräisen yksikköhinnan 7 416 euroa/opiskelija (ei sis. alv) mukaisesti.

2004 talousarvio	417 510 000
2003 talousarvio	410 078 000
2002 tilinpäätös	353 889 966

31. Valtionosuus oppisopimuskoulutukseen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 104 238 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain ja sen muuttamisesta annetun lain (1186/1998) mukaisten valtionosuuksien maksamiseen. Oppisopimusopiskelijoiden enimmäismäärä ammatillisessa lisäkoulutuksessa vuonna 2004 on 22 000.

Selvitysoasa: Määräraha on tarkoitettu rahoittamaan työllisyysohjelmaa ja yrittäjyyden politiikkaohjelmaa.

Oppisopimuskoulutuksena järjestetään ammatillista perus- ja lisäkoulutusta. Vuonna 2004 on tavoitteena 34 500 vuotuisia oppisopimuspaikkaa. Tämän lisäksi EU:n sosiaalirahasto rahoittaa oppisopimuskoulutusta, jonka kansallinen rahoitusosuus myönnetään momentilta 29.01.62.

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon kuntien rahoitusosuutena oppisopimuskoulutuksen peruskoulutukseen 31 887 000 euroa.

2004 talousarvio	104 238 000
2003 talousarvio	99 312 000
2002 tilinpäätös	87 670 305

76. (29.60.87) Kiinteistöjen hankinta (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 1 605 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtion tekemän kauppasopimuksen perusteella kunnallistetun Vaasan teknillisen oppilaitoksen sekä Vaasan yliopiston yhteisten laboratoriotilojen kauppahinnan ja koron maksamiseen.

Selvitysoasa: Kauppahinta on 13 981 000 euroa. Hankkeeseen on aikaisemmin myönnetty 10 970 000 euroa. Tehdyistä sopimuksesta arvioidaan valtiolle aiheutuvan menoja 1,6 milj. euroa vuonna 2005 ja 1,6 milj. euroa vuonna 2006.

2004 talousarvio	1 605 000
2003 talousarvio	1 620 000
2002 tilinpäätös	1 650 000

69. Ammatillinen lisäkoulutus ja vapaa sivistystyö

Selvitysoasa: Aikuiskoulutusta järjestetään lähes tuhannessa julkisen valvonnan alaisessa oppilaitoksessa ja korkeakoulussa. Tästä luvusta rahoitetaan pääosin vapaan sivistystyön piiriin kuuluvien ja ammatillista lisäkoulutusta järjestävien oppilaitosten (kansalaisopistot, kansanopistot, kesäyliopistot, opintokeskukset, ammatilliset aikuiskoulutuskeskukset, valtakunnalliset ammatilliset erikoisoppilaitokset, ammatilliset erikoisoppilaitokset) sekä sivistys- ja neuvontajärjes-

töjen toimintaa. Tämän luvun lisäksi aikuiskoulutuksen voimavaroja sisältyy opetusministeriön talousarviossa muiden lukujen määrärahoihin pääluokan perusteluissa esitetyn taulukon mukaisesti.

Vuonna 2004 opetusministeriön toimialan aikuiskoulutuksen kehittämisen yleistavoitteena on elinikäisen oppimisen edellytysten ja koulutuksellisen tasa-arvon vahvistaminen, työllisyysasteen parantaminen, keski-ikäisen aikuisväestön osaamistason nostaminen, riittävien ja vakaiden toimintaedellytysten turvaaminen aikuiskoulutuksen järjestäjille, aikuiskoulutuksen laadun parantaminen ja aikuisopiskelun osallistumisen laajentaminen, alueellisen vaikuttavuuden lisääminen sekä aikuiskoulutuksen ohjausmenetelmien ja seurannan kehittäminen koulutuksen kaikilla tasoilla.

Tavoitteita edistetään erityisesti seuraavilla toimenpiteillä:

— Laajennetaan vuonna 2003 käynnistynyttä viisivuotista lisätoimenpideohjelmaa (NOSTE-ohjelma) ensisijaisesti työssäolevan alhaisen koulutustason omaavan aikuisväestön koulutustason kohottamiseksi siten, että koulutuksen voi vuonna 2004 aloittaa noin 7 400 henkilöä.

— Ammatilliseen perustutkintoon tähtäävästä koulutuksesta noin viidennes suunnataan työikäiselle aikuisväestölle. Aikaisempien opintojen työssä hankitun osaamisen hyväksilukemisjärjestelyjä, näyttötutkintojen osuutta sekä muita työelämän osaamistarpeisiin vastaavia erityisesti aikuisille soveltuvia järjestelyjä lisätään yhteistyössä koulutuksen järjestäjien kanssa.

— Ammatillisena lisäkoulutuksena järjestettävän koulutuksen resursseja vahvistetaan. Vähintään 80 % koulutuksesta suunnataan ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin valmentavaan koulutukseen sekä työelämässä tarvittavien tietotekniikkataitojen hankkimiseen. Kehittämisyhteistyöllä tuetaan yhteistyössä työelämän kanssa tehtävää lisäkoulutuksen laatu- ja tuotekehitystyötä.

— Vapaan sivistystyön oppilaitosten toimintaedellytyksiä vahvistetaan tasa-arvoa, sosiaalista koheesiota sekä aktiivista kansalaisuutta rakentavan aikuiskoulutuksen järjestäjinä. Toimintaa suunnataan yhteistyössä alan toimijoiden kanssa määriteltäville painopistealoille ja kohderyhmille lisäämällä kehittämisavustuksia ja kehittämällä ohjausmuotoja. Uudet ohjaus- ja seuranta- muodot otetaan käyttöön vuodesta 2005 alkaen. Kansalaisopistojen ja kesäyliopistojen rahoitusjärjestelmiä kehitetään osana kuntien valtionosuusjärjestelmän kehittämistä.

— Lukioiden rahoitusperusteita kehitetään siten, että ne kannustavat järjestämään aikuisten osaamis- ja sivistystarpeisiin vastaavia aineopintoja lukiossa. Etälukiotoimintaa laajennetaan.

— Ammattikorkeakoulujen koulutustarjonnasta noin viidennes suunnataan aikuiskoulutukseen työikäisen väestön koulutustason kohottamiseksi ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneen väestön osaamisen kehittämiseksi erityisesti pk-sektorin ja hyvinvointipalvelujen alueella. Ammattikorkeakoulujen jatkotutkintokokeilua jatketaan ja sen arviointi käynnistetään. Avoimen ammattikorkeakouluopetuksen tarjontaa laajennetaan ja järjestelyjä monipuolistetaan.

— Yliopistot vahvistavat ja selkiyttävät aikuiskoulutustehtävänsä. Työikäiselle aikuisväestölle soveltuvia koulutusjärjestelyjä monipuolistetaan tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Täydennyskoulutuksen laatua parannetaan ja se suunnataan pääosin yliopistokoulutuksen suorittaneen väestön osaamis- ja pätevyystarpeisiin. Avoimen yliopisto-opetuksen laatua ja saavutettavuutta kehitetään.

— Aikuiskoulutuksesta perittäviä maksuja, opintojen aikaisen toimeentulon järjestelyjä ja koulutuksen verotusta koskevat kehittämistoimet käynnistetään vuonna 2004 selvitysmiehen ehdotukset huomioonottaen. Ratkaisu opintotietojen käytöstä aikuiskoulutuksen rahoitusmuotona tehdään vuonna 2004.

— Tehostetaan aikuiskoulutuksen tiedotus- ja neuvontapalveluja, kehitetään aikuisopiskeluun soveltuvia tutkintoja ja opiskelumuotoja sekä eri tavoin hankitun osaamisen tunnustamisjärjestelyjä ja toimeenpannaan aikuiskoulutuksen opetus- ja muun henkilöstön lisä- ja täydennyskoulutusohjelmia.

— Aikuiskoulutuksen ohjauksen välineitä vahvistetaan niin, että toimintaa voidaan suunnitella ja seurata sekä suunnata tarpeita vastaavasti. Laaditaan aikuiskoulutuksen vaikuttavuutta koskevat alueelliset toimenpideohjelmat. Tarjonta ja saavutettavuus turvataan myös harvaanasutuilla alueilla.

21. Opetusalan koulutuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 412 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Opetusalan koulutuskeskuksen palvelutoiminnan tukemiseen.

Selvitysosa: Opetusalan koulutuskeskuksesta annetun lain (1259/1997) mukaisesti koulutuskeskus keskittyy erityisesti opetusalan

kehittämisen ja uudistusten edellyttämään opettajien ja muun henkilöstön koulutukseen.

Menojen ja tulojen erittely

€

Bruttomenot , maksullisen toiminnan erillismenot	4 953 000
Bruttotulot , maksullisen toiminnan tulot	4 541 000
Nettomenot	412 000

Maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	3 886	4 541	4 541
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	4 222	4 953	4 953
Käyttäjäämä (t€)	-336	-412	-412
— % tuotoista	-9	-9	-9
Osuus yhteiskustannuksista (t€)	0	0	0
Alijäämä (t€)	-336	-412	-412
— % tuotoista	-9	-9	-9

2004 talousarvio	412 000
2003 talousarvio	412 000
2002 tilinpäätös	436 000

kehittämiseen ja toimeenpanoon sekä lähi-alueyhteistyöhön ja erityisryhmien koulutukseen.

22. Opetustoimen henkilöstökoulutus ja eräät muut menot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 13 904 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää opetustoimen henkilöstön lisäkoulutuksesta, ammattitutkintojen ja kielitutkintojen kehittämisestä sekä lähi-alueyhteistyöstä ja erityisryhmien koulutuksesta aiheutuviin menoihin ja avustuksiin.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa tietoyhteiskuntaohjelmaa ja yrittäjyyden politiikkaohjelmaa.

Määrärahaa käytetään opetustoimen henkilöstön ammattitaitoa ylläpitäviin ja laajentaviin koulutusohjelmiin opetusministeriön määräämillä koulutuspoliittisesti merkittävillä alueilla, ammattitutkintojen ja kielitutkintojen

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen

€

1. Koulutuspoliittisesti merkittävien alueiden koulutus

Verkko-opiskelun edistäminen	2 900 000
Oppimisen perusteiden ja ainekohtaisten taitojen kehittäminen sekä yrittäjyyskasvatus	1 350 000
Opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämisen ja ohjauksen kehittäminen	800 000
Työssäoppiminen ja näyttöjen kehittäminen	1 700 000
Monikulttuurinen oppilaitos ja kulttuurikonfliktit	500 000
Oppilaitosjohdon koulutus	939 000

Ammatillisen aikuiskoulutuksen ja vapaan sivistystyön opetus- ja muun henkilöstön lisäkoulutusohjelmat	2 200 000
Opetusministeriön käytettäväksi	505 000
Yhteensä	10 894 000

2. Ammattitutkintojen ja kielitutkintojen kehittäminen ja toimeenpano

Ammattitutkintojen kehittäminen ja toimeenpano	1 682 000
Kielitutkintojen kehittäminen ja toimeenpano	235 000
Yhteensä	1 917 000

3. Lähialueyhteistyö ja erityisryhmien koulutus

Lähialueyhteistyö	538 000
Suomessa asuvien ulkomaalaisten opetus	336 000
Romanien aikuiskoulutus ja sen kehittäminen	219 000
Yhteensä	1 093 000

2004 talousarvio	13 904 000
2003 talousarvio	12 975 000
2002 tilinpäätös	13 657 000

25. Aikuiskoulutuksen kehittäminen (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 2 807 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää aikuiskoulutuksen kokeilu-, tutkimus-, kehittämis- ja arviointihankkeista aiheutuvien menojen ja avustusten maksamiseen. Lisäksi määrärahaa saa käyttää EU:n muista kuin rakennerahastoista rahoittamista tutkimus- ja koulutushankkeista aiheutuvien menojen ja avustusten maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös enintään 11 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkausmenojen maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa tietoyhteiskuntaohjelmaa ja yrittäjyyden politiikkaohjelmaa.

Määrärahaa on tarkoitus käyttää muun muassa parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän ehdotusten jatkovalmisteluun, elinikäisen oppimisen edellytyksiä edistäviin hankkeisiin, aikuiskoulutuksen arvioinnin ja seurannan tehostamiseen, aikuisopiskelua tukevien tiedo-

tus- ja neuvontapalveluiden kehittämiseen, opetus- ja muun henkilökunnan osaamisen vahvistamiseen, aikuisten opintosetelikokeiluun ja muihin kansalaisten tietoyhteiskunta- valmiuksia edistäviin hankkeisiin, aikuisille soveltuvien tutkintojen sekä verkko-opetuksen kehittämiseen sekä muihin aikuiskoulutuksen valtakunnallisiin ja kansainvälisiin kehittämis- hankkeisiin.

Määrärahan mitoituksessa on otettu vähen- nyksenä huomioon 39 000 euroa yhden henki- lötyövuoden palkkausmenojen siirtona mo- mentille 29.01.21.

2004 talousarvio	2 807 000
2003 talousarvio	3 246 000
2002 tilinpäätös	3 253 000

30. Valtionosuus kansalaisopistojen käyttö- kustannuksiin (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 75 068 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää vapaasta sivistys- työstä annetun lain (632/1998) mukaisen val- tionosuuden maksamiseen. Määrärahasta saa käyttää lain 14 §:n mukaisiin kehittämisavus- tuksiin, avustuksiin oppimisympäristöjen ke- hittämiseen ja tietoverkkojen rakentamiseen sekä tieto- ja viestintätekniikan hyväksikäyt- töön opetuksessa ja opiskelussa sekä tietoyh- teiskunnan koulutushankkeisiin, mukaan luki- en opintosetelikokeilu, sekä ylimääräisiin avustuksiin yhteensä enintään 1 782 000 eu- roa. Valtionosuuteen oikeuttavia laskennallisia tunteja on 2 062 000. Tuntikiintiön estämättä määrärahaa saa käyttää oikaisupäätöksistä ai- heutuvien valtionosuuksien maksamiseen.

Selvitysosa:

Valtionosuuden ja -avustuksen arvioitu jakautuminen

	€
Valtionosuus käyttökustannuksiin	73 286 000
Valtionavustukset (enintään)	1 782 000
Yhteensä	75 068 000

Valtionosuuden perusteena käytettävä keski- määräinen yksikköhinta on 62 euroa opetus- tuntia kohti. Määrärahan mitoituksessa on otet-

tu huomioon valmisteilla olevan uuden vapaan sivistystyön opintojen suuntaamisen menettelyn kehittämistarpeet.

2004 talousarvio	75 068 000
2003 talousarvio	72 772 000
2002 tilinpäätös	71 464 478

31. Valtionosuus ja -avustus ammatilliseen lisäkoulutukseen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 105 014 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain mukaisten valtionosuuksien ja -avustusten maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös avustuksina maksullisena palvelutoimintana järjestettävään ammatilliseen koulutukseen enintään 16 192 000 euroa. Määrärahaa saa lisäksi käyttää ammatillisten kurssikeskusten muuttumisesta ammatillisiksi aikuiskoulutuskeskuksiksi annetun lain (761/1990) mukaisten toimitiloista aiheutuvien vuokrien korvaamiseen sekä vuokratiloja korvaavien omien tilojen hankinnan valtionavustuksiin enintään 92 000 euroa. Määrärahasta saa käyttää enintään 3 553 000 euroa kehittämisavustuksina sekä edellisiin vuosiin kohdistuviin loppusuorituksiin ja oikaisuihin. Valtionosuuteen oikeuttavia laskennallisia opiskelijatyövuosia on enintään 11 394. Opiskelijatyövuosikiintiön estämättä määrärahaa saa käyttää oikaisupäätöksistä aiheutuvien valtionosuuksien maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa työllisysohjelmaa.

Valtionosuuden ja -avustuksen arvioitu jakautuminen €

Valtionosuus käyttökustannuksiin	85 177 000
Valtionavustukset maksullisena palvelutoimintana järjestettävään ammatilliseen koulutukseen (enintään)	16 192 000

Valtionavustus toimitiloista aiheutuvien vuokrien korvaamiseen sekä vuokratiloja korvaavien omien tilojen hankkimiseen (enintään)	92 000
Valtionavustus ammatillisen aikuis-koulutuksen kehittämiseen sekä edellisvuosien loppusuoritukset ja oikaisut (enintään)	3 553 000
Yhteensä	105 014 000

Valtionosuuden laskennan pohjana käytettävä yksikköhinta on ammatillisen koulutuksen keskimääräinen yksikköhinta 7 416 euroa opiskelijatyövuotta kohden, jota porrastetaan eri hintaryhmissä. Toteutuneen koulutuksen mukaan laskettu todellinen keskimääräinen hinta omaehtoisessa lisäkoulutuksessa on noin 8 795 euroa opiskelijatyövuotta kohden (ei sis. alv.). Noin 90 % lisäkoulutuksesta on omaehtoista ammatillista lisäkoulutusta. Maksullisena palvelutoimintana järjestettävään ammatilliseen koulutukseen tarkoitetuista valtionavustuksista on siirretty 5 048 000 euroa valtionosuuksiin ja 3 048 000 euroa kehittämisavustuksiin. Kehittämisavustuksilla tuetaan yhteistyössä työelämän kanssa tehtävää lisäkoulutuksen laatu- ja tuotekehitystyötä.

2004 talousarvio	105 014 000
2003 lisätalousarvio	2 991 000
2003 talousarvio	104 509 000
2002 tilinpäätös	115 543 643

34. Valtionavustus aikuisten koulutustason kohottamisohjelmaan (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 19 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää aikuisten koulutustason kohottamiseksi myönnettävän valtionavustuksen maksamiseen.

Selvitysosa: Momentin määräraha on muutettu kolmevuotiseksi siirtomäärärahaksi.

Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa työllisysohjelmaa.

Määrärahalla on tarkoitus jatkaa vuonna 2003 käynnistyneeseen viisivuotiseen aikuisten koulutustason kohottamisohjelmaan (NOSTE-ohjelma) kuuluvia lisätoimenpiteitä ensisijaisesti työssäolevan alhaisen koulutusta-

son omaavan aikuisväestön koulutustason kohottamiseksi. Rahoitettavan toiminnan tarkoituksena on ennen muuta ammatillisten tutkintojen ja tietokoneen ajokorttien suorittaminen. Osa avustuksesta suunnataan koulutukseen hakeutumista edistäviin toimiin ja opiskelun tukitoimiin. Edellytyksenä valtionavustuksen myöntämiselle ammatilliseen tutkintoon tähtäävään koulutukseen on, että hakija järjestää valtionosuusrahoituksella koulutusta siinä laajuudessa, jota opetusministeriö on käyttänyt valtionosuusrahoituksen mitoittamisen perusteena. Avustuksen myöntää lääninhallitus yhteistyössä työvoima- ja elinkeinokeskusten kanssa. Ohjelman tavoitteiden mukaisesti suunnataan myös osa momenttien 29.40.30, 29.60.30, 29.60.31, 29.69.31 ja 34.06.29 määrärahoista.

2004 talousarvio	19 500 000
2003 lisätalousarvio	—
2003 talousarvio	12 000 000

50. Valtionosuus kansanopistojen käyttökustannuksiin (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 45 132 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää vapaasta sivistystyöstä annetun lain mukaisen valtionosuuden maksamiseen. Määrärahasta saa käyttää yhteensä enintään 1 546 000 euroa lain 14 §:n mukaisiin kehittämisavustuksiin ja avustuksina oppimisympäristöjen kehittämiseen ja tietoverkkojen rakentamiseen sekä tieto- ja viestintäteknikan hyväksikäyttöön opetuksessa ja opiskelussa ja ylimääräisiin avustuksiin. Valtionosuuteen oikeuttavia laskennallisia opiskelijaviikkoja on 289 500, josta noin 4 700 opiskelijaviikko suunnataan Snellman-korkeakoulu-nimiselle vapaan sivistystyön oppilaitokselle. Opiskelijaviikkokiintiön estämättä määrärahaa saa käyttää oikaisupäätöksistä aiheutuvien valtionosuuksien maksamiseen.

Selvitysosa:

Valtionosuuden ja -avustuksen arvioitu jakautuminen

	€
Valtionosuus käyttökustannuksiin	43 251 000
Valtionavustukset (enintään)	1 546 000
Valtionavut vuokra-arvoihin ja oikaisuerät	335 000
Yhteensä	45 132 000

Valtionosuuden laskennallisena perusteena käytettävä yksikköhinta opiskelijaviikkoa kohti on noin 262 euroa. Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon valmisteilla olevan uuden vapaan sivistystyön opintojen suuntaamisen menetelyn kehittämistarpeet.

2004 talousarvio	45 132 000
2003 talousarvio	44 067 000
2002 tilinpäätös	43 473 579

51. Valtionosuus ammatillisten erikoisoppilaitosten käyttökustannuksiin (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 17 033 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää opetus- ja kulttuuri-toimen rahoituksesta annetun lain mukaisen valtionosuuden maksamiseen. Valtionosuuteen oikeuttavia laskennallisia tunteja on enintään 358 741.

Selvitysosa: Valtionosuuden perusteena käytettävä yksikköhinta on 47 euroa opetus-tuntia kohti. Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon Suomen ilmailuopiston kolmannen toimintavuoden käyttökustannuksia vastaavana kustannusten lisäyksenä 1 098 000 euroa.

2004 talousarvio	17 033 000
2003 talousarvio	15 672 000
2002 tilinpäätös	14 271 390

52. *Valtionosuus ja -avustus aikuiskoulutuksen perustamiskustannuksiin* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 2 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää opetus- ja kulttuuri-toimen rahoituksesta annetun lain mukaisten ammatillisen aikuiskoulutuksen ja vapaan sivistystyön perustamishankkeiden valtionavustusten maksamiseen.

Vuonna 2004 saa myöntää perustamishankkeisiin valtionavustusta yhteensä enintään 2 300 000 euroa. Edellisen lisäksi vuonna 2004 saadaan määrätä valtionavustuksen enimmäismääriä sellaisille perustamishankkeille, joille valtionavustus tullaan myöntämään vuonna 2005 tai sen jälkeen siten, että arvio hankkeista aiheutuvista valtionavustuksista on vuoden 2004 tammikuun kustannustasossa yhteensä enintään 2 500 000 euroa.

Selvitysosa:

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen €

Vuonna 2004 myönnettävät valtionavustukset	1 718 000
Ennen vuotta 2004 myönnetty valtionavustukset	282 000
Yhteensä	2 000 000

Myönnettävistä valtionavustuksista arvioidaan vuonna 2005 aiheutuvan valtiolle menoja 582 000 euroa.

2004 talousarvio	2 000 000
2003 talousarvio	1 173 000
2002 tilinpäätös	1 345 000

53. *Valtionavustus järjestöille* (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 7 181 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää avustusten maksamiseen Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry:lle, Marttaliitto ry:lle ja Käsi- ja taideteollisuusliitto ry:lle ja niiden edelleen jaettavaksi piiri- tai

jäsenjärjestöilleen, Finlands svenska Marthaförbund rf:lle, Sami Duodji ry:lle, Karjalan Liitto ry:lle, järjestöille vapaaseen sivistystyöhön, Naisjärjestöjen Keskusliitto ry:lle, Naisjärjestöt Yhteistyössä -yhteenliittymälle sekä Kriittiselle korkeakoululle.

Selvitysosa:

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen €

Kotitalousneuvontajärjestöille	2 212 000
Käsi- ja taideteollisuusjärjestöille	2 527 000
Opintokeskusta ylläpitävien järjestöjen sivistystyöhön	1 253 000
Laitosmuotoisen sivistystyön keskusjärjestöille ja muille järjestöille	791 000
Suomen kieltä ja kulttuuria koskevaan yhteistyöhön sekä järjestöjen muuhun kansainväliseen yhteistyöhön	100 000
Naisjärjestöille, -organisaatioille ja -projekteille	109 000
Naisjärjestöt Yhteistyössä -yhteenliittymälle	84 000
Kriittiselle korkeakoululle	105 000
Yhteensä	7 181 000

2004 talousarvio	7 181 000
2003 talousarvio	7 231 000
2002 tilinpäätös	7 289 000

55. *Valtionosuus opintokeskusten käyttökustannuksiin* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 12 678 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää vapaasta sivistystyöstä annetun lain mukaisen valtionosuuden maksamiseen. Määrärahasta saa käyttää lain 14 §:n mukaisiin kehittämisavustuksiin ja tietoyhteiskunnan kansalaisvalmiuksien lisäämiseen, mukaan lukien opintosetelikokeilu, muihin kehittämishankkeisiin ja ylimääräisiin avustuksiin yhteensä enintään 773 000 euroa. Valtionosuuteen oikeuttavia laskennallisia opetustunteja on enintään 186 840. Tuntikiintiön estämättä määrärahaa saa käyttää oikaisupäätöksistä aiheutuvien valtionosuuksien maksamiseen.

Selvitysosa:

Valtionosuuden ja -avustuksen arvioitu jakautuminen	€
Valtionosuus opintokerhotoimintaan	1 392 000
Valtionosuus muuhun opintotoimintaan	10 513 000
Valtionavustukset (enintään)	773 000
Yhteensä	12 678 000

Valtionosuuden laskennallisena perusteena käytettävä keskimääräinen yksikköhinta muuhun kuin opintokerhotoimintaan opetustuntia kohden on noin 87 euroa. Opintokerhotunnin laskennallinen yksikköhinta on noin 4 euroa. Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon valmisteilla olevan uuden vapaan sivistystyön opintojen suuntaamismenettelyn kehittämistarpeet.

2004 talousarvio	12 678 000
2003 talousarvio	12 292 000
2002 tilinpäätös	12 101 551

56. *Valtionosuus kesäyliopistojen käyttökustannuksiin (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 4 115 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää vapaasta sivistystyöstä annetun lain mukaisen valtionosuuden maksamiseen. Määrärahasta saa käyttää lain 14 §:n mukaisiin kehittämisavustuksiin ja tietoyhteiskunnan kehittämishankkeisiin, mukaan lukien opintosetelikokeilu, sekä ylimääräisiin avustuksiin yhteensä enintään 386 000 euroa. Valtionosuuteen oikeuttavia laskennallisia opetustunteja on enintään 93 576. Tunti-kiintiön estämättä määrärahaa saa käyttää oikeuspäätöksistä aiheutuvien valtionosuuksien maksamiseen.

Selvitysosa:

Valtionosuuden ja -avustuksen arvioitu jakautuminen	€
Valtionosuus käyttökustannuksiin	3 729 000
Valtionavustukset (enintään)	386 000
Yhteensä	4 115 000

Valtionosuuden perusteena oleva yksikköhinta on keskimäärin 70 euroa. Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon valmisteilla olevan uuden vapaan sivistystyön opintojen suuntaamismenettelyn kehittämistarpeet.

2004 talousarvio	4 115 000
2003 talousarvio	3 949 000
2002 tilinpäätös	3 506 170

70. Opintotuki

Selvitysosa: Opintotukilain (65/1994) mukainen opintotuki koostuu opintorahasta, opintotuen asumislisästä sekä opintolainan valtioneuvoksesta. Opintoraha on veronalainen etuus. Korkeakouluopiskelijoiden ennen 1.7.1992 ja muiden opiskelijoiden ennen 1.7.1994 nostamille opintolainoille suoritetaan lisäksi opintotukilain (28/1972) nojalla määräytyvää korkotukea.

Opintotuen toimeenpanotehtävät hoitaa Kansaneläkelaitos. Korkeakoulujen opintotukilautakunnat voivat myöntää opintotuen oman korkeakoulunsa opiskelijoille Kansaneläkelaitoksen kanssa solmitun sopimuksen perusteella. Kansaneläkelaitos maksaa korvauksen sopimuksen perusteella korkeakouluissa hoidettavista tehtävistä. Myös muilla oppilaitoksilla on opintotukiasi-

oiden hoitamiseen liittyviä tehtäviä. Opetusministeriö vastaa opintotukitoiminnan yleisestä johtamisesta, ohjauksesta ja kehittämisestä.

Opintotukea myönnettiin vuonna 2002 seuraavasti

	Saaja- määrä	Tuki keskimäärin €/kk	Tukimenot yhteensä milj. €
Opintoraha			
korkeakoulut	147 100	250	323,7
muut oppilaitokset	94 900	131	109,4
Asumislisä	155 600	153	219,6
Aikuisopintoraha	820	377	1,7
Koulumatkatuki	51 200	95	24,7

Vuonna 2002 opintolainan valtiontakaus myönnettiin 151 195 henkilölle. Valtion takaamien opintolainojen lainakanta oli vuoden 2002 lopussa 1 378 milj. euroa, josta ns. vanhojen opintolainojen osuus oli 304 milj. euroa. Opintolainaa oli vuoden lopussa 363 500 henkilöllä.

Vuonna 2004 opintorahan saajien määräksi arvioidaan 246 000, joista korkeakouluopiskelijoita 151 000 ja muita opiskelijoita 95 000. Asumislisän saajamääräksi arvioidaan 160 000. Koulumatkatuen saajamäärän arvioidaan olevan noin 51 000 opiskelijaa.

Opintotukilain mukaisen opintorahan kuukausittaiset enimmäismäärät vuonna 2004 (€/kk)

Korkeakouluopiskelijat		
— vanhempiensa luona asuvat, alle 20-vuotiaat		38,68
— vanhempiensa luona asuvat, 20 vuotta täyttäneet		105,96
— muualla asuvat, alle 18-vuotiaat		126,14
— muualla asuvat, 18 vuotta täyttäneet		259,01
Muissa oppilaitoksissa opiskelevat		
— vanhempiensa luona asuvat, alle 20-vuotiaat		21,86
— vanhempiensa luona asuvat, 20 vuotta täyttäneet		63,91
— muualla asuvat, alle 18-vuotiaat		84,09
— muualla asuvat, 18 vuotta täyttäneet		213,60

Opintorahan enimmäismäärät eivät muutu. Opintotuen asumislisän määrä on 80 prosenttia määritellystä asumismenosta.

Opintotukitoiminnan tavoitteena on opiskeluaikaisen toimeentulon turvaaminen ja opintotuen mitoittaminen siten, että tuetaan omaehtoiseen koulutukseen hakeutumista.

Koulumatkatuen tarkoituksena on korvata lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden kohtuulliset päivittävät koulumatkakustannukset.

Opintotukilainsäädäntöä tarkistetaan perustuslain edellyttämällä tavalla. Tässä yhteydessä työttömyysturvan ja opintotuen päätoimisen opiskelun määritelmiä yhdenmukaistetaan ja muiden kuin Suomen kansalaisten ja ulkomailla opiskelevien oikeus opintotukeen määritellään uudelleen. Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen opintotukilainsäädännön muuttamiseksi 1.8.2004 lukien.

22. *Opintotuen muutoksenhakulautakunnan toimintamenot* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 584 000 euroa.

Selvitysosa: Opintotuen muutoksenhakulautakunta toimii ensimmäisenä muutoksenhakuasteena opintotukiasioissa. Saapuvien valitusten määrän arvioidaan vuonna 2004 olevan noin 4 000. Valitusten tavoitteellinen keskimääräinen käsittelyaika on viisi kuukautta.

2004 talousarvio	584 000
2003 talousarvio	560 000
2002 tilinpäätös	560 000

52. *Opintolainojen valtiontakaus ja korkotuki* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 33 046 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää opintotukilain (28/1972) mukaisiin opintolainojen valtiontakausvastuusuorituksiin ja korkotukeen sekä opintotukilain (65/1994) mukaisista valtiontakauksista aiheutuviin menoihin.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon takausvastuusuorituksiin osoitetun määrärahan jälkeensäneisyyden oikaisu.

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen €

Opintolainojen korkotuki	200 000
Takausvastuusuoritukset	21 546 000
Maksuvapautukset	4 300 000
Korkoavustukset	7 000 000
Yhteensä	33 046 000

2004 talousarvio	33 046 000
2003 talousarvio	23 546 000
2002 tilinpäätös	34 887 144

55. *Opintoraha ja asumislisä* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 657 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää opintotukilain mukaisten opintorahojen ja opintotuen asumislisien maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon saajamäärän kasvu.

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen €

Korkeakouluopiskelijoiden opintorahat	324 000 000
Muiden oppilaitosten opiskelijoiden opintorahat	108 000 000
Asumislisä	225 000 000
Yhteensä	657 000 000

2004 talousarvio	657 000 000
2003 talousarvio	650 500 000
2002 tilinpäätös	652 771 217

57. *Korkeakouluopiskelijoiden ateriatuki* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 16 700 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää avustuksen maksamiseen opiskelijaruokaloille alempaa tai ylemppää korkeakoulututkintoa tai ammattikorkeakoulututkintoa suorittavien korkeakouluopiskelijoiden sekä opintotukeen oikeuttaviin ammatillisiin tai erikoistumiskoulutusohjelmiin taikka poikkeuskoulutukseen osallistuvien opiskelijoiden aterioiden hinnan alentamiseksi. Ateriatuen määrä on 1,27 euroa ateriala kohti. Muualla kuin korkeakoulun tiloissa sijaitsevan opiskelijaravintolan pitäjälle voidaan lisäksi myöntää ylimääräistä avustusta enintään 0,84 euroa sellaista ateriala kohden, josta maksetaan ateriatukea, kuitenkin enintään opiskelijaruokailusta aiheutuvien tila- ja laitekustannusten määrä.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon tuettujen aterioiden määrän kasvu.

2004 talousarvio	16 700 000
2003 talousarvio	15 260 000
2002 tilinpäätös	16 694 253

58. *Avustus tilakustannusten korvaamiseen* (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 1 460 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää avustuksen maksamiseen Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiölle korkeakouluopiskelijoiden terveydenhuoltoa varten tarvittavien tilojen vuokratilustannusten korvaamiseen.

2004 talousarvio	1 460 000
2003 talousarvio	1 460 000
2002 tilinpäätös	1 244 757

59. Lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden koulumatkatuki (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 26 000 000 euroa. Määrärahaa saa käyttää lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden koulumatkatuesta annetun lain (48/1997) mukaisen tuen maksamiseen.

2004 talousarvio	26 000 000
2003 talousarvio	26 000 000
2002 tilinpäätös	24 669 333

Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarot

(Luvut 29.88, 90, 98 ja 99)

Selvitysosa: Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroja arvioidaan vuonna 2004 kertyvän 375,9 milj. euroa. Lisäksi voittovaroista aikaisemmin myönnettyjen lainojen kuoletuksia ja korkoja arvioidaan kertyvän 0,9 milj. euroa. Voittovaroista ehdotetaan myönnettäväksi momentilta 29.98.50 urheilun ja liikuntakasvatuksen edistämiseen 84,5 milj. euroa, momentilta 29.99.50 nuorisotyön edistämiseen 28,6 milj. euroa, momentilta 29.88.53 tieteen edistämiseen 75,7 milj. euroa ja momentilta 29.90.52 taiteen edistämiseen 188,0 milj. euroa.

Arpajaislain (1047/2001) mukaisesti raha-arpajaisten sekä veikkaus- ja vedonlyöntipelien tuotto käytetään urheilun ja liikuntakasvatuksen, tieteen, taiteen ja nuorisotyön edistämiseen. Arpajaislain mukaan em. pelejä toimeenpanevan rahapeliyhteisön asianomaisen tilikauden voittoa sekä voittovaroista myönnettyistä lainoista kertyviä kuoletuksia ja korkoja vastaavaksi arvioitu määräraha otetaan vuosittain valtion talousarvioon. Raha-arpajaisten sekä veikkaus- ja vedonlyöntipelien tuoton käyttämisestä annetun lain (1054/2001) 2 §:ssä tarkoitettujen, veikkausvoittovarojen tuotosta rahoitettavien kirjaston valtionosuuksien määräksi ehdotetaan 59,4 milj. euroa, mikä on 67 % näiden valtionosuuksien kokonaismäärästä. Muihin tarkoituksiin käytettävä veikkausvoittovarojen tuotto on siten 317,4 milj. euroa. Viimeksi mainitusta euromäärästä ehdotetaan mainitun lain 1 §:ssä säädetyissä rajoissa käytettäväksi 26,6 % urheilun ja liikuntakasvatuksen edistämiseen, 9,0 % nuorisotyön edistämiseen, 23,9 % tieteen edistämiseen ja 40,5 % taiteen edistämiseen.

88. Tiede

Suomen Akatemian momenteilta 29.88.50 ja 29.88.53 rahoitettavaan tutkimushankkeisiin saa vuonna 2004 hyväksyä sitoumuksia 172 590 000 euron arvosta.

Tieteellisten seurain valtuuskunnalle voidaan edelleen luovuttaa tilat vastikkeetta.

*Selvitysosa:***Tutkimushankkeiden myöntämismäärän käytöstä valtiolle aiheutuvat menot**

Vuosi	Myöntämismäärä milj. €	Menot, milj. €				
		2003	2004	2005	2006	2007
2000	112,7	23,2	20,4			
2001	140,4	39,3	23,9	12,6		
2002	148,1	53,6	41,5	21,9	7,2	
2003 + LTA	152,6	22,5	53,4	45,8	30,9	
2004	172,6		25,2	60,4	51,8	35,2
Yhteensä		138,6	164,4	140,7	89,9	35,2

Tieteellisen tutkimuksen kehittäminen perustuu valtioneuvoston hyväksymään koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan sekä valtion tiede- ja teknologianeuvoston linjauksiin.

Tavoitteena on jatkaa edelleen suomalaisen tieteen tason, laajuuden, näkyvyyden ja vaikuttavuuden myönteistä kehitystä ja edistää tehokkaan ja tasapainoisen tutkimusjärjestelmän kehittämistä.

Tutkimuspanostus suunnataan ensisijaisesti laadun perusteella valikoituihin kohteisiin ja turvataan uusien tutkimusalojen käynnistyminen. Tutkijakoulujärjestelmää vahvistetaan.

Edistetään tutkimustulosten kaupallistamista ja uusien liiketoimintojen syntyä sekä tutkimuksen käyttöä ja hyödyntämistä talouden, työllisyyden ja muun yhteiskunnallisen kehityksen hyväksi samoin kuin tieteellisen tiedon julkistamista kansalaisten käyttöön.

Tutkimuksen vaikuttavuuden sekä koko tutkimusjärjestelmän tilan ja toimivuuden arviointia, tietopohjaa ja arviointimenetelmiä kehitetään.

Huolehditaan tutkimuksen tukipalvelujen korkean tason säilymisestä ja palvelujen kehittämisestä.

Tietohuollon instituutioita kehitetään siten, että ne voivat hyödyntää uusinta teknologiaa ja tarjota tietoyhteiskunnan edellyttämät korkeatasoiset palvelut sekä turvata kansallisen henkisen perinnön säilymisen.

21. Suomen Akatemian toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 31 260 000 euroa.

Selvitysosa: Opetusministeriö on asettanut Suomen Akatemialle talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä vuodelle 2004 alustavasti seuraavat tulostavoitteet.

Suomen Akatemian päätulosalueet ovat tutkimusedellytysten ja -ympäristöjen yleinen kehittäminen, tutkijanuraan liittyvät toimet, tiedepoliittinen asiantuntemus sekä tieteen ja yhteiskunnan vuorovaikutus.

Suomen Akatemian tavoitteena on vahvistaa suomalaisen tutkimuksen kansainvälistä kilpailukykyä rahoittamalla korkeatasoisista tutkimuksista sekä tukemalla erityisesti sellaisia tutki-

musaloja, joiden odotetaan lisäpanostuksella yltävän kansainvälisiin läpimurtoihin. Akatemia suuntaa voimavaroja ajankohtaisten tutkimusongelmien sekä tieteellisen kehityksen myötä syntyvien uusien tutkimusalojen tukemiseen.

Akatemia edistää luovien tutkimusympäristöjen syntyä ja kehittymistä. Akatemia toimii aktiivisesti kansallisen ja kansainvälisen tutkimusohjelmayhteistyön tehostamiseksi ja huippututkimuksen kansainvälisen verkottumisen vahvistamiseksi sekä vahvistaa Suomen osallistumista kansainvälisten tieteellisten järjestöjen toimintaan.

Akatemian toiminnan painotus on tohtorin tutkinnon jälkeisen tutkijanuran kehittämisessä. Nuorten tutkijanuraa edistetään ja suku-

puolten tasa-arvon toteutumisen esteitä poistetaan. Kansainvälistä tutkimusyhteistyötä ja tutkijoiden liikkuvuutta tuetaan.

Akatemia edistää tehokasta tutkijankoulutusta tukemalla tutkijakoulujen toimintaa ja kansainvälistämistä sekä tohtorin tutkinnoille asetettujen määrällisten ja laadullisten tavoitteiden saavuttamista.

Tiedepoliittisen suunnittelun tietopohjaa sekä arviointi- ja ennakointitoimintaa vahvistetaan yhteistyössä muiden maiden kanssa. Akatemia seuraa, arvioi ja kehittää oman toimintansa laatua ja tehokkuutta sekä parantaa toimintatapoja ja -rakenteita sekä tietohallintoa.

Suomen Akatemia vahvistaa hyvää tieteellistä käytäntöä ja edistää tutkimustulosten tehokasta hyödyntämistä. Akatemia vastaa osaltaan tieteen aseman ja myönteisen julkisen kuvan vahvistamisesta yhteiskunnassa.

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 4 000 000 euroa tutkimusmäärärahan lisäyksen aiheuttaman toiminnan laajenemisen johdosta.

Suomen Akatemian tulostavoitteiden toteuttamiseen käytetään myös momenttien 29.88.50 ja 29.88.53 määrärahoja.

Tulot maksullisesta palvelutoiminnasta perustuvat opetusministeriön päätökseen Suomen Akatemian eräistä suoritteista perittävistä maksuista (1109/1993).

Menojen ja tulojen erittely €

Bruttomenot	31 401 300
Maksullisen toiminnan erillismenot	10 000
Yhteishankkeet	67 300
Muut toimintamenot	31 324 000

Bruttotulot	141 300
Maksullisen toiminnan tulot, muut	
suoritteet	10 000
Muut tulot	131 300
— yhteishankkeet	67 300
— muut tulot	64 000
Nettomenot	31 260 000

2004 talousarvio	31 260 000
2003 lisätalousarvio	1 545 000
2003 talousarvio	26 104 000
2002 tilinpäätös	26 131 000

22. Arkistolaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 13 512 000 euroa.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa tietoyhteiskuntaohjelmaa.

Opetusministeriö on asettanut talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä arkistolaitokselle vuodelle 2004 alustavasti seuraavat tulostavoitteet:

Arkistolaitoksen päätulosalueet ovat arkistotoimen yleinen kehittäminen ja ohjaus, arkistoaineksen säilyttäminen ja käytettävyyden kehittäminen sekä tietopalvelu. Arkistotoimen ohjauksessa painopisteinä ovat viranomaisten tuottamien sähköisten asiakirjojen käsittelyn ja säilytyksen ohjeistaminen erityisesti pitkäaikais säilytyksen osalta sekä arkistoaineistojen arvonnäilytyksen ja seulonnan kriteereiden kehittäminen sekä arkistokoulutus. Verkkopalveluja kehitetään yhteistyössä kirjasto- ja museolaitoksen kanssa. Digitointitoimintaa kehitetään. Arkistoaainesten hallintaa ja tietopalvelua palveleva arkistotietokanta on pääosin käytössä.

Maksullisen palvelutoiminnan liiketaloudellisten suoritteiden tuottotavoite on 5 000 euroa.

Eräitä arkistolaitoksen palveluita ja suoritteita

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
Tutkijakäynnit	77 935	78 000	78 000
Annetut todistukset ja selvitykset	17 161	19 000	17 000
Järjestetyt arkistot (hyllymetriä)	1 799	1 500	1 500
Annettu koulutus (luentotunteja)	925	700	750

Menojen ja tulojen erittely €

Bruttomenot	14 102 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	573 000
Muut toimintamenot	13 529 000
Bruttotulot, maksullisen toiminnan tulot	590 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	130 000
— muut suoritteet	460 000
Nettomenot	13 512 000

2004 talousarvio	13 512 000
2003 lisätalousarvio	185 000
2003 talousarvio	12 792 000
2002 tilinpäätös	12 780 000

23. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 2 630 000 euroa.

Selvitysosa: Opetusministeriö on asettanut talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä tutkimuskeskukselle vuodelle 2004 alustavasti seuraavat tulostavoitteet:

Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen päätulosalueet ovat kielentutkimus, kielenhuolto ja tietohuolto. Kielentutkimuksen tavoitteena on selvittää suomalaista kielenkäyttöä ja kielilyhteisön nykytilaa sekä edistää tutkimustulosten leviämistä. Kielenhuollon tavoitteena on lisätä tietoa yleiskielestä, ottaa huomioon suomen ja ruotsin kielen käytön säilyminen sekä huoltaa saamea, romania ja viittomakieltä. Tietohuollon tavoitteena on kielentutkimusaineistojen ylläpitäminen, tuottaminen ja kehittäminen.

Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen tulostavoitteiden toteuttamiseen käytetään myös momentin 29.88.53 määrärahoja.

Maksullisen palvelutoiminnan liiketaloudellisten suoritteiden tuottotavoite on 3 300 euroa.

Menojen ja tulojen erittely €

Bruttomenot	3 268 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	470 000
Muut toimintamenot	2 798 000
Bruttotulot	638 000
Maksullisen toiminnan tulot	590 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	90 000
— muut suoritteet	500 000
Muut tulot	48 000
Nettomenot	2 630 000

2004 talousarvio	2 630 000
2003 lisätalousarvio	56 000
2003 talousarvio	2 509 000
2002 tilinpäätös	2 509 000

24. Varastokirjaston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 1 494 000 euroa.

Selvitysosa: Opetusministeriö on talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä asettanut alustavasti Varastokirjastolle vuodelle 2004 seuraavat tulostavoitteet:

Varastokirjaston tulosalueet ovat on tilan vapauttaminen muissa kirjastoissa, aineiston käsittely ja säilyttäminen sekä kaukopalvelu.

Varastokirjasto ottaa vastaan kirjastojen siirtotarpeiden edellyttämän määrän aineistoa. Vastaanotettu aineisto käsitellään yleensä kuuden kuukauden kuluessa saapumisesta. Kaukopalvelutilaukset toimitetaan vuorokauden si-

sällä. Kirjasto kehittää elektronisia aineistonvälityspalveluita ja osallistuu kaukopalvelun kehittämishankkeisiin sekä kansalliseen digitoitinhankkeeseen. Palveluiden maksullisuudessa säilytetään nykyinen käytäntö.

2004 talousarvio	1 494 000
2003 lisätalousarvio	17 000
2003 talousarvio	1 451 000
2002 tilinpäätös	1 251 000

25. Eräiden teosten laatiminen ja hankkiminen (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 350 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää historioteossarjojen, elämäkertojen ja eräiden muiden teosten laadinta- ja hankintamenojen sekä laadintamenoihin myönnettävien avustusten maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää enintään viittä henkilövuotta vastaavan määräaikaisen henkilöstön palkkaamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen	€
J. V. Snellman 200 vuotta -hanke	282 000
Eräiden muiden teosten laadinta- ja hankintamenoihin	68 000
Yhteensä	350 000
2004 talousarvio	350 000
2003 talousarvio	400 000
2002 tilinpäätös	400 000

50. Suomen Akatemian tutkimusmäärärahat (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 104 184 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää tutkimusohjelmista, tutkimuksen huippuyksiköistä, tutkijankoulutuksesta, kansainvälisestä yhteistyöstä, muista tutkimushankkeista, tutkimuksen erityisrahoituksesta, valtionavustuksista, apurahoista, tieteellisestä julkaisutoiminnasta ja tieteen tunnetuksi tekemisestä sekä kansainvälisten järjestöjen rahoitusosuuksista aiheutuvien menojen maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös EU:n hyväksymien tutkimus- ja koulutushankkeiden maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää Suomen Akatemian rahoittamiin tutkimushankkeisiin ja ohjelmiin liittyviin palkkaus-, eläkemaksu- ja muihin kulutusmenoihin, laite- ja ohjelmistohankintojen menoihin ja yleiskustannuksiin. Määrärahaa saa käyttää myös yliopistojen infrastruktuuri-menoihin sekä erityisistä syistä myös muiden kansallisesti merkittävien tutkimuksen infrastruktuurihankkeiden menoihin.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa tietoyhteiskuntaohjelmaa.

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 26 535 000 euroa myöntövaltuuden kasvun ja aikaisempien vuosien myöntövaltuuden käytöstä aiheutuvien menojen johdosta. Määrärahaan sisältyy 1 496 000 euroa yhteisrahoitteisten tutkimushankkeiden rahoitukseen, mitä vastaavat tulot kertyvät momentille 12.29.99.

2004 talousarvio	104 184 000
2003 lisätalousarvio	2 006 000
2003 talousarvio	77 649 000
2002 tilinpäätös	59 701 000

53. Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarot tieteen edistämiseen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 75 739 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää tutkimusohjelmista, tutkimuksen huippuyksiköistä, tutkijankoulutuksesta, kansainvälisestä yhteistyöstä, muista tutkimushankkeista, tutkimuksen erityisrahoituksesta, tieteellisestä julkaisutoiminnasta ja tieteen tunnetuksi tekemisestä sekä kansainvälisten järjestöjen rahoitusosuuksista aiheutuvien menojen maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös EU:n hyväksymien tutkimus- ja koulutushankkeiden maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää Suomen Akatemian rahoittamiin tutkimushankkeisiin ja ohjelmiin liittyviin palkkaus-, eläkemaksu- ja muihin kulutusmenoihin, laite- ja ohjelmistohankintojen menoihin ja yleiskustannuksiin. Määrärahaa

saa käyttää myös yliopistojen infrastruktuuri-menoihin sekä erityisistä syistä myös muiden kansallisesti merkittävien tutkimuksen infrastruktuurihankkeiden menoihin.

Määrärahaa saa käyttää myös tieteen edistämiseksi myönnettävien valtionavustusten, -palkintojen ja apurahojen, tieteellisen kirjallisuuden kääntämis- ja painattamismenojen, yksityisluontoisten arkistojen valtionavustuksen lain (998/1974) mukaisten menojen, kansainväliseen yhteistyöhön osallistumisesta aiheutuvien menojen sekä tieteen tukemiseen liittyvistä tutkimuksista, selvityksistä ja julkaisuista aiheutuvien menojen maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää 50 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen Kotimaisten kielten tutkimuskeskukseen tutkimus-, keruu- ja sanakirjahankkeisiin sekä em. hankkeista aiheutuvien muiden kulutusmenojen maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen

	€
Suomen Akatemian käytettäväksi tutkimushankkeiden rahoittamiseen ja tieteellisen tutkimuksen edistämiseen	61 725 000
Yksityisluontoisten arkistojen valtionavustuksen lain (998/1974) mukaisiin menoihin	3 415 000
Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen toimintaan	2 175 000
Tutkimusinstituuttien ja -laitosten, Tiedekeskus Heureka ja eräiden tieteellisten seurojen ja yhdistysten toiminta-avustuksiin	7 028 200

Eräisiin kansainvälisen tieteellisen yhteistyön menoihin, jäsenmaksuihin ja rahoitusosuuksiin	605 000
Muihin tieteen tukemisesta aiheutuviin menoihin	790 800
Yhteensä	75 739 000

2004 talousarvio	75 739 000
2003 talousarvio	75 739 000
2002 tilinpäätös	76 185 544

66. *Rahoitusosuudet kansainvälisille järjestöille (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 10 312 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Suomen maksuosuuksien maksamiseen Euroopan hiukkasfysiikan tutkimuskeskukselle (CERN), Euroopan molekyylibiologian laboratoriolle (EMBL), Euroopan molekyylibiologian konferenssille (EMBC) ja Euroopan Yliopistoinstituutille (EUI) sekä vastaaville kansainvälisille tieteellisille järjestöille.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 51 000 euroa jäsenmaksujen korotusten johdosta. Jäsenmaksuosuudet määräytyvät pääsääntöisesti jäsenmaiden kansantuoteosuuksien perusteella järjestöjen hallintoelinten tekemien päätösten mukaisesti.

2004 talousarvio	10 312 000
2003 talousarvio	10 261 000
2002 tilinpäätös	9 952 860

Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikka

(Luvut 29.90, 98 ja 99)

Selvitysosa: Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan ohjausjärjestelmiä sekä toiminnan ja tulosten laatua ja arviointia kehitetään. EU:n rakennerahastoja sekä kulttuurin ja nuorisotyön puiteohjelmia hyödynnetään tehokkaasti toimialan kehittämisessä. Kulttuurin tietoyhteiskuntastrategian osana toteutetaan taiteen, kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön tietoyhteiskuntahankkeita tavoitteena rakentaa kullekin alueelle riittävät toimintaedellytykset. Lisäksi tavoitteena on vahvistaa suomalaisen kulttuurin kotimaisia markkinoita sekä saavuttaa merkittävä asema kansainvälisillä markkinoilla.

Liikuntapolitiikan tavoitteena on koko väestön hyvinvoinnin edistäminen sekä kansalaisyhteiskunnan vahvistaminen liikunnan avulla. Tässä tarkoituksessa tuetaan lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä, eettisesti vahvaa kilpa- ja huippu-urheilua sekä liikuntaan liittyvää kansalaistoimintaa. Nuorisopolitiikan tavoitteena on aktiivinen kansalaisuus, nuorten sosiaalinen vahvistaminen ja nuorten elinolojen parantaminen.

Taiteen, kulttuuri-, museo- ja kirjastotoimen, liikunnan ja nuorisotyön valtionrahoituksen määräksi luvuissa 29.90, 98 ja 99 vuodelle 2004 ehdotetaan 448 milj. euroa, mistä 301 milj. euroa eli 67 % myönnetään veikkausvoittovaroista. EU:n kulttuuriohjelmia toteuttavien hankkeiden ja EU:n rakennerahastoista rahoitettavia ohjelmia toteuttavien hankkeiden, pilottihankkeiden ja yhteisöaloitteita ja muita EU-ohjelmia toteuttavien hankkeiden kansallisten rahoitusosuuksien maksamiseen on varattu määrärahoja momenteilla 29.01.22 ja 29.01.62.

Eräisiin käyttötarkoituksiin varatut määrärahat veikkausvoittovaroista ja muilta talousarvion momenteilta (euroa)

	Veikkaus- voittovarot	Yleiset budjettivarat	Yhteensä
Valtionosuus ja -avustus teattereille ja orkestereille	26 866 000	15 691 000	42 557 000
Valtionosuus ja -avustus museoille	12 868 000	4 010 000	16 878 000
Valtionosuus ja -avustus kirjastoille	62 743 000	29 352 000	92 095 000
Entistämis- ja korjausavustukset	925 000	1 250 000	2 175 000
Taidetoimikuntien toimintamenoihin sekä taide- ja kulttuuripolitiikan tutkimus-, koulutus- ja tiedotustoimintaan sekä alueellisille taidetoimikunnille käytettäväksi taiteen edistämiseen	3 920 000	3 291 000	7 211 000
Liikunnan koulutuskeskukset	13 594 000	1 893 000	15 487 000
Nuorten työpajatoiminnan kehittäminen ja syrjäytymisen ehkäisy	1 000 000	2 248 000	3 248 000

90. Taide ja kulttuuri

Selvitysosa: Taide- ja kulttuuripolitiikalla pyritään luomaan suotuisat toimintaedellytykset taiteen kentän toimijoille, turvaamaan kansalaisille mahdollisuus monipuolisiin ja laadukkaisiin taide-elämyksiin ja kulttuuripalveluihin sekä edistämään kansallista ja kansainvälistä verkostoitumista. Toiminnan suuntaa antavat opetusministeriön strategia ja aluestrategia, kulttuurinen tietoyhteiskuntastrategia, kirjastostrategia 2010, valtioneuvoston taide- ja taiteilijapoliittinen oh-

jelma, kulttuuriperintöä koskevat ohjelmat, lastenkulttuuripoliittinen ohjelma sekä eri taiteenala-kohtaiset tavoiteohjelmat ja periaatepäätökset, joiden toimeenpanosta ja seurannasta huolehditaan. Kehitetään lasten ja nuorten taide- ja kulttuuripalveluiden saatavuutta tukemalla lastenkulttuuriverkoston syntymistä ja edistämällä laadukasta lasten ja nuorten mediakulttuurin kehitystä. Parannetaan vammaisten omaehtoisen kulttuuritoiminnan edellytyksiä. Kehitetään audiovisuaalisen tuotannon ja jakelun edellytyksiä. Jatketaan tekijänoikeuslainsäädännön uudistamista ja tekijänoikeusjärjestelmän kehittämistä uuden yhteisöläinsäädännön ja tietoverkkoympäristön vaatimusten mukaisesti sekä kulttuurisektorin lähialueyhteistyötä alueiden integroimiseksi euroopalaiseen yhteistyöhön. Kehitetään alueellista kulttuuriyrittäjätoimintaa ja tietoyhteiskuntakehitystä.

21. Taiteen keskustoimikunnan ja taidetoimikuntien toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 3 291 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös taiteilijaprofessoreiden viroista aiheutuviin palkkausmenoihin, taiteen edistämistä tarkoittavien toimien rahoittamiseen ja avustamiseen sekä taide- ja kulttuuripoliittikan tutkimus- ja tiedotustoiminnan menojen maksamiseen.

Määrärahasta saa käyttää maksullisen palvelutoiminnan tukemiseen enintään 10 000 euroa.

Selvitysosa: Kulttuuripoliittisista syistä hintatuella katetaan noin 33 % maksullisen toiminnan erillismenoista.

Taiteen keskustoimikunnan, valtion taidetoimikuntien ja alueellisten taidetoimikuntien tulosalueet ovat yleinen taide- ja kulttuuripoliittikka, taiteellisen työskentelyn edistäminen, kulttuuriin osallistumisen edistäminen, taide- ja kulttuuripoliittikan tutkimus- ja tietopalvelu sekä taiteen alan kansainvälinen vuorovaikutus. Opetusministeriö on asettanut talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä taiteen keskustoimikunnalle vuodelle 2004 alustavasti seuraavat tulostavoitteet:

— Yleisen taide- ja kulttuuripoliittikan vahvistaminen.

— Taiteellisen työskentelyn edellytysten edistäminen. Taiteellisen toiminnan tuki kohdistetaan taiteenalan huipputaiteeseen sekä laaja-alaiseen, korkeatasoiseen ja innovatiiviseen taiteelliseen toimintaan.

— Kulttuuriin osallistumisen vahvistaminen.

— Taide- ja kulttuuripoliittikan tutkimuksen ja tietopalvelun kehittäminen tuottamalla taide- ja taiteilijapoliittikan kannalta relevanttia tietoa ja kehittämällä sen arviointivälineitä.

— Taiteen alan kansainvälisen vuorovaikutuksen edistäminen.

Menojen ja tulojen erittely	€
Bruttomenot	3 311 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	30 000
Muut toimintamenot	3 281 000
Bruttotulot , maksullisen toiminnan tulot (muut suoritteet)	20 000
Nettomenot	3 291 000

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 23 000 euroa siirtana momentilta 29.01.10.

2004 talousarvio	3 291 000
2003 lisätalousarvio	15 000
2003 talousarvio	3 233 000
2002 tilinpäätös	1 447 000

22. Valtion taidemuseon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 16 445 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös siviilipalvelusmiehistä aiheutuvien menojen maksamiseen.

Määrärahasta saa käyttää näyttelytoiminnan ja muun maksullisen palvelutoiminnan tukemiseen enintään 4 107 000 euroa.

Selvitysosa: Kulttuuripoliittisista syistä hintatuella katetaan noin 60 % maksullisen toiminnan erillismenoista.

Valtion taidemuseon päätulosalueet ovat kuvataiteen kulttuuriperinnön hoito (tulosalue I), näyttely- ja ohjelmistotuotanto sekä muu yleisölle suunnattu toiminta (tulosalue II) ja taidemuseoalan sekä tutkimus- ja muun yhteistyön kehittäminen (tulosalue III). Opetusministeriö on asettanut talousarvion valmistelun yhteydessä Valtion taidemuseolle vuodelle 2004 alustavasti seuraavat tulostavoitteet:

Tulosalueella I taidekokoelmien ja tietovarantojen kartuttamista jatketaan taidekokoelmaohjesäännön ohjelman mukaisesti. Kartuttamisen tavoitteet ovat lähes yksinomaan laadullisia. Kartunta on 150—300 taideteosta vuodessa. Taidekokoelmien hoidossa määrällisenä tavoitteena on noin 760 teokselle tehtävät konservointitoimenpiteet. Kuvataiteen dokumenttien kartuttamisessa pyritään tietovarantojen kasvuun ottaen samalla huomioon sisällölliset painotukset.

Tulosalueen II tärkeimpänä tavoitteena on vahvistaa entisestään Valtion taidemuseon eri yksiköiden roolia monipuolisten ja korkealaatuisten kulttuuripalvelujen tarjoajana niin pääkaupunkiseudun kuin koko maan väestölle kehittämällä viestintä- ja markkinointipalveluja sekä turvaamalla tuotetun tiedon ja elämysten saavutettavuus. Kansainvälinen toiminta muodostaa keskeisen osan museon toimintapolitiikkaa. Näyttely- ja ohjelmistotoiminnan tarjonta pyritään pitämään monipuolisena samalla kun kävijätutkimuksin seurataan yleisön tyytyväisyyttä ja pyritään vastaamaan sen toiveisiin.

Arvioidut näyttelyiden ja julkaisujen määrät

	2002	2003	2004
Kokoelma- ja erikoisnäyttelyt	29	29	28
Tutkimus- ja näyttelyjulkaisut	11	14	16

Näyttelytoiminnan asiakasmäärätavoitteeksi asetetaan vähintään 460 000 kävijää. Alle 18-vuotiaat pääsevät sisään maksutta. Näyttelytoiminnan asiakastytyväisyystavoitteena on, että kävijöistä vähintään 80 % on tyytyväisiä palveluihin.

Tulosalueella III Taidemuseoalan kehittämissyksikkö jatkaa koko taidemuseokenttää

koskevia kehityshankkeita yhdessä maan taidemuseoiden kanssa.

Menojen ja tulojen erittely	€
Bruttomenot	19 680 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	6 886 000
Muut toimintamenot	12 794 000
Bruttotulot	3 235 000
Maksullisen toiminnan tulot, muut	
suoritteet	2 267 000
Muut tulot	968 000
Nettomenot	16 445 000

2004 talousarvio	16 445 000
2003 lisätalousarvio	192 000
2003 talousarvio	16 037 000
2002 tilinpäätös	15 641 000

23. Suomenlinnan hoitokunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 2 537 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös rakennusten perusparannustöihin.

Selvitysosa: Suomenlinnan hoitokunnan kaksi tulosaluetta ovat rakennukset ja monumentti.

Opetusministeriö on asettanut talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä Suomenlinnan hoitokunnalle vuodelle 2004 alustavasti seuraavat tulostavoitteet:

Rakennusten tulosalue

Rakennusten korjaukset toteutetaan johtokunnan hyväksymien hankesuunnitelmien ja aikataulujen mukaan. Rakennuttamisen osuus ei ylitä normaalitapauksissa 15 % korjauskustannuksista. Asuinrakennusten kunnostustyö jatkuu kahdella työmaalla. Lisäksi tehdään kunnostusohjelman ja varainkäyttösuunnitelman mukaiset muut rakennustyöt. Helsingin kaupungin kanssa tehty Suomenlinnan rakentamisen ja käytön kustannustenjakoa koskeva sopimus saatetaan ajan tasalle.

Monumentin tulosalue

Suoritetaan asiakastytyväisyystutkimus, jota verrataan aikaisempiin vastaaviin tutkimuksiin. Suomenlinnaa rakennutetaan van-

keinhoitolaitoksen kanssa tehdyn sopimuksen mukaan. Sanottu sopimus uudistetaan Rikosseuraamusviraston kanssa vastaamaan muuttuneita olosuhteita. Maiseman kunnostustöissä painopisteenä on muurien ja puistojen kunnostaminen.

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 4 000 euroa uuteen palkkausjärjestelmään siirtymisen johdosta.

Menojen ja tulojen erittely	€
Bruttomenot	6 048 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	3 668 000
Muut toimintamenot	2 380 000
Bruttotulot, maksullisen toiminnan tulot (muut suoritteet)	3 511 000
Nettomenot	2 537 000
2004 talousarvio	2 537 000
2003 lisätalousarvio	139 000
2003 talousarvio	2 383 000
2002 tilinpäätös	2 376 000

24. Museoviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 15 534 000 euroa.

Käyttösuunnitelma	€
Kansallismuseon toimintamenot	4 891 000
Museoviraston muut toimintamenot	10 643 000
Yhteensä	15 534 000

Selvitysosa: Museoviraston toiminta kattaa kolme tulosaluetta: kulttuuriympäristö, museot ja näyttelyt sekä museotoimen kehittäminen. Museoviraston tulostavoitteet ryhmitellään tavoitekokonaisuuksiin, jotka läpäisevät kaikki tulosalueet. Opetusministeriö on asettanut talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä Museovirastolle vuodelle 2004 alustavasti seuraavat tulostavoitteet tavoitekokonaisuuksittain ryhmiteltynä:

1. Vahvistetaan kulttuuriperinnön painoarvoa yhteiskunnassa ja edistetään kulttuuriperintöalan kehittämistä:

— Kehitetään Suomen museolaitoksen seuranta- ja toiminnan suunnittelua tukevia välineitä. Kehitetään palvelukonsepti museoiden kokoelmien liittämiseksi yhteiseen hakujärjestelmään (Suomen museot -online).

2. Edistetään kansallisen kulttuuriperinnön säilymistä ja säilytetään kulttuuriperintöä sekä sitä koskevaa tietoa.

— Edistetään kulttuuriperinnön saavutettavuutta parantamalla fyysistä ja tiedollista esteettömyyttä kohteissa ja ottamalla huomioon kohdennettujen kävijäryhmien tarpeita. Käynnistetään lapsille ja nuorille suunnattu kulttuuriympäristökasvatushanke.

3. Välitetään kulttuuriperintöä koskevaa tietoa näyttelyiden, julkaisujen, valistuksen, neuvonnan ja koulutuksen sekä kirjasto-, arkisto- ja tietopalvelujen kautta.

— Kehitetään Suomen kansallismuseon yleisö- ja asiantuntijapalveluita parantamalla kokoelmien hoidon, keskusvaraston ja konservoitilaitoksen toimintakykyä sekä oman näyttelytoiminnan että muulle museolaitokselle annettavien palveluiden näkökulmasta.

— Käynnistetään Suomen merimuseon uudisrakennuksen ja sen näyttelyiden suunnittelu Kotkaan. Selvitetään vedenalaisen kulttuuriympäristön suojeluun liittyvien tehtävien järjestäminen.

4. Lisätään kulttuuriperintöä koskevan tiedon saatavuutta tietoverkkojen kautta.

— Kehitetään kulttuuriympäristön tietopalvelua yhteistyössä ympäristöhallinnon kanssa tavoitteena kansalaisille tarkoitettun kulttuuriympäristöportaalin avaaminen tietoverkossa.

Menojen ja tulojen erittely	€
Bruttomenot	18 081 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	1 308 000
Muut toimintamenot	16 773 000
Bruttotulot	2 547 000
Maksullisen toiminnan tulot	2 519 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	1 069 000
— muut suoritteet	1 450 000
Muut tulot	28 000
Nettomenot	15 534 000

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 150 000 euroa Suomen merimuseon toiminnan kehittämiseen valtioneuvoston Suomen merimuseon uudelleen sijoittamista koskevan periaatepäätöksen mukaisesti.

2004 talousarvio	15 534 000
2003 lisätalousarvio	267 000
2003 talousarvio	14 766 000
2002 tilinpäätös	14 705 000

25. *Näkövammaisten kirjaston toimintameno* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 5 600 000 euroa.

Määrärahasta saa käyttää maksullisen palvelutoiminnan hintatukeen enintään 216 000 euroa.

Selvitysosa: Kulttuuripoliittisista syistä hintatuella katetaan noin 87 % maksullisen toiminnan erillismenoista.

Näkövammaisten kirjastossa on neljä tulosaluetta: kirjastopalvelut, tuotanto- ja hankintapalvelut, asiantuntijatoiminta sekä hallinto- ja atk-palvelut. Opetusministeriö on asettanut talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä Näkövammaisten kirjastolle vuodelle 2004 alustavasti seuraavat tulostavoitteet:

Kirjasto käynnistää äänikirjamyynnin.

Kirjasto tuottaa ja toimittaa näkövammaisten koululaisten ja opiskelijoiden käyttöön heidän tarvitsemansa oppikirjat.

Kirjasto tuottaa ja hankkii noin 1 200 nimekettä ääni-, piste- tai elektronisia tuotteita näkövammaisten ja lukemisesteiden tarvitsemää kirjallisuutta yleisen lukemisharrastuksen ja tiedon tarpeiden tyydyttämiseksi.

Kirjasto laatii verkkopalvelustrategian toimintapohjan.

Kirjasto aloittaa henkilöstön osaamisen kehittämiprojektin suunnittelun.

Menojen ja tulojen erittely

€

Bruttomenot	5 637 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	374 000
Muut toimintameno	5 263 000
Bruttotulot, maksullisen toiminnan tulot (muut suoritteet)	37 000
Nettomenot	5 600 000

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 6 000 euroa uuteen palkkausjärjestelmään siirtymisen johdosta.

2004 talousarvio	5 600 000
2003 lisätalousarvio	48 000
2003 talousarvio	5 129 000
2002 tilinpäätös	4 817 000

26. *Suomen elokuva-arkiston toimintameno* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 3 399 000 euroa.

Määrärahasta saa käyttää esitystoiminnan ja muun maksullisen palvelutoiminnan hintatukeen enintään 101 000 euroa.

Selvitysosa: Kulttuuripoliittisista syistä hintatuella katetaan noin 25 % maksullisen toiminnan erillismenoista.

Suomen elokuva-arkistolla on kolmetulosaluetta: kokoelma- ja arkistotyö, elokuvakulttuurin edistäminen ja arkistopalvelut.

Opetusministeriö on asettanut talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä Suomen elokuva-arkistolle vuodelle 2004 alustavasti seuraavat tulostavoitteet.

Kokoelma- ja arkistotyön tulosalue

Nitraattifilmiä pelastekopioidaan elokuva-arkiston peruskokoelmista noin 40 000 metriä ja puolustusvoimien kokoelmista noin 12 000 metriä. Kotimaista väriä kopioitaan noin 10 000 metriä. Kokonaismetrimäärä vastaa 25 pitkää elokuvaa.

Teuvo Tulio -kokoelman pelastamista ja esityskopioiden tekoa jatketaan. Valmistellaan Tulion elokuvien julkaisemista DVD:llä.

Lakisääteisen talletusvelvollisuuden alainen filmi- ja videotuotanto vuodelta 1999 hanki-

taan kokoelmiin noin 600 pitkä ja lyhyttä teosta.

Vapaaehtoisina talletuksina otetaan vastaan noin 350 pitkä ulkomaista elokuvakopiota. Vapaakappalelain mukaisesti videokokoelma karttuu noin 1 300 uudella videotallenteella.

Digitaalisen restauroinnin kokeita jatketaan restauroimalla pitkä kotimainen näytelmäelokuva digitaalisesti.

Kotimaisen lyhytelokuvakokoelman sekä Puolustusvoimien TK-materiaalin siirtämistä videolle jatketaan.

Jatketaan radio- ja tv-arkistoinnin suunnittelua.

Elokuvakulttuurin edistämisen tulosalue

Järjestetään noin 1 000 elokuvaesitystä, joista 840 Helsingissä ja 160 pääkaupungin ulkopuolella. Kansallisfilmografian osa 11 julkaistaan.

Julkaistaan kolme kirjaa yhteistyössä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kanssa.

Järjestetään tutkijaseminaari kotimaisen lyhytelokuvatuotannon historiasta.

Elonet-portaalin käyttöä laajennetaan avalan organisaatioilla.

Arkistopalvelujen tulosalue

Kokoelmia koskevien palvelutapahtumien määrä on noin 4 200, joista filmipalveluita 500, valokuvainoita 2 200 ja videosiirtoja 1 500.

Menojen ja tulojen erittely	€
Bruttomenot	3 714 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	416 000
Muut toimintamenot	3 298 000
Bruttotulot , maksullisen toiminnan tulot (muut suoritteet)	315 000
Nettomenot	3 399 000

Maksullisen toiminnan tulot perustuvat opetusministeriön asetukseen (1042/2002) Suomen elokuva-arkiston maksullisista suoritteista.

2004 talousarvio	3 399 000
2003 lisätalousarvio	36 000
2003 talousarvio	3 387 000
2002 tilinpäätös	2 833 000

27. Valtion elokuvatarkastamon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 532 000 euroa.

Määrärahasta saa käyttää maksullisen toiminnan hintatukeen enintään 175 000 euroa.

Selvitysosa: Kulttuuripoliittisista syistä hintatuella katetaan noin 60 % maksullisen toiminnan erillismenoista.

Valtion elokuvatarkastamolla on neljä tulosaluetta: elokuvien ja video-ohjelmien ennakkotarkastus, ilmoitusten käsittely ja rekisteröiminen, lausuntojen antaminen viranomaisille sekä asiakaspalvelu.

Opetusministeriö on asettanut talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä Valtion elokuvatarkastamolle vuodelle 2004 alustavasti seuraavat tulostavoitteet:

Tarkastettujen pitkien elokuvien lukumäärän arvioidaan olevan 750.

Tarkastettujen lyhytelokuvien lukumäärän arvioidaan olevan 550.

Tarkastettujen vuorovaikutteisten kuvaohjelmien lukumäärän arvioidaan olevan 2.

Annettavien esityslupien määrän kuvaohjelmien esittämiseen erityisissä tilaisuuksissa arvioidaan olevan 25.

Tarkastusviranomaiselle ilmoitettavia ohjelmia arvioidaan olevan 24 000.

Tarkastamon arkistoaineistoon kohdistuvia maksullisia asiakaspalveluja arvioidaan olevan 75.

Tarkastetuista ohjelmista tehdään yksi kuvaohjelmaluettelo.

Viraston muita erillishankkeita ovat: palkkausuudistuksen ja johtamisjärjestelmän edelleen kehittäminen, atk-kehitystyöhön liittyvät projektit kuten Elonetin kehittäminen ja tietokannan uudistaminen, muu tarkastamon tekniikan kehittäminen, arkiston mikrofilmaus, kou-

luihin suuntautuvat tiedotus- ja valistustoimet sekä kyselytutkimukset.

Menojen ja tulojen erittely	€
Bruttomenot	692 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	335 000
Muut toimintamenot	357 000
Bruttotulot , maksullisen toiminnan tulot	160 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	157 000
— muut suoritteet	3 000
Nettomenot	532 000
2004 talousarvio	532 000
2003 talousarvio	505 000
2002 tilinpäätös	504 000

30. *Valtionosuudet ja -avustukset yleisten kirjastojen käyttökustannuksiin (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 29 352 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää opetus- ja kulttuuri-toimen rahoituksesta annetun lain mukaisten kirjastojen valtionosuuksien ja -avustusten maksamiseen. Määrärahaa saa lisäksi käyttää kuntien valtionosuuslain (1147/1996) mukaisen verotuloihin perustuvan valtionosuuksien tasauksen maksamiseen kunnille. Määrärahasta saa käyttää enintään 336 000 euroa kirjastojen sisältötuotannon kehittämiseen.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa tietoyhteiskuntaohjelmaa.

Kirjastojen valtionosuuden perusteena käytettävä keskimääräinen yksikköhinta on 43,11 euroa asukasta kohden.

Valtionosuuksiin on lisäksi myönnetty 59 361 000 euroa ja valtionavustuksiin 3 382 000 euroa momentilla 29.90.52.

Määrärahan mitoitukseen sisältyy vähentävienä tekijöinä 130 255 000 euroa kuntien asukaskohtaisesti määräytyvänä osuutena toiminnan kustannuksista ja 2 356 000 euroa verotuloihin perustuvina tasauserinä.

2004 talousarvio	29 352 000
2003 lisätalousarvio	-1 335 000
2003 talousarvio	30 017 000
2002 tilinpäätös	44 504 000

31. *Valtionosuus ja -avustus teattereiden ja orkestereiden käyttökustannuksiin (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 15 691 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää opetus- ja kulttuuri-toimen rahoituksesta annetun lain mukaisten teattereiden ja orkestereiden valtionosuuksien ja -avustusten maksamiseen. Valtionosuuden laskennallisena perusteena käytettävä henkilötyövuosien määrä on teattereilla enintään 2 413 sekä orkestereilla enintään 1 011. Valtionosuuden perusteena käytettävä yksikköhinta on teattereilla 30 223 euroa henkilötyövuotta kohden.

Selvitysosa: Valtionosuuksiin ja -avustuksiin on lisäksi myönnetty 26 866 000 euroa momentilla 29.90.52. Valtionosuuden perusteena käytettävä yksikköhinta on orkestereilla 30 614 euroa henkilötyövuotta kohden.

2004 talousarvio	15 691 000
2003 talousarvio	5 270 000
2002 tilinpäätös	5 003 000

32. *Valtionosuudet ja -avustukset museoille (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 4 010 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää opetus- ja kulttuuri-toimen rahoituksesta annetun lain mukaisten museoiden valtionosuuksien ja -avustusten maksamiseen. Valtionosuuden laskennallisena perusteena käytettävä henkilötyövuosien määrä on enintään 1 072.

Määrärahasta saa käyttää enintään 252 270 euroa avustusten maksamiseen museoiden koelmatietojen siirtämiseksi elektroniseen muotoon.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa tietoyhteiskuntaohjelmaa.

Museoiden lakisääteisiin valtionosuuksiin ja -avustuksiin on lisäksi myönnetty 12 868 000

euroa momentilla 29.90.52. Valtionosuuden perusteena käytettävä yksikköhinta on 35 174 euroa henkilötyövuotta kohden.

2004 talousarvio	4 010 000
2003 talousarvio	1 969 000
2002 tilinpäätös	2 015 000

33. *Valtionosuus ja -avustus kuntien kulttuuritoimintaan* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 6 633 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää opetus- ja kulttuuri-toimen rahoituksesta annetun lain mukaisten valtionosuuksien ja -avustusten maksamiseen kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain (728/1992) mukaista toimintaa varten. Valtionosuuden perusteena käytettävä yksikköhinta on 4,2 euroa asukasta kohden.

Kuntien kulttuuritoimintaan myönnettävästä määrärahasta saa käyttää enintään 106 000 euroa rahoituslain 42 §:n mukaisen valtionavustuksen maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan mitoitukseen sisältyy 15 229 000 euroa kuntien asukaskoh-
taisesti määräytyvänä osuutena toiminnan kustannuksista.

2004 talousarvio	6 633 000
2003 talousarvio	6 615 000
2002 tilinpäätös	622 000

34. *Valtionosuus yleisten kirjastojen perustamiskustannuksiin* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 6 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää opetus- ja kulttuuri-toimen rahoituksesta annetun lain mukaisten perustamishankkeiden sekä peruskoulun, luki-
on ja yleisen kirjaston valtionosuuksista ja -avustuksista annetun lain mukaisten perustamiskustannusten valtionosuuksien maksami-
seen.

Vuonna 2004 saa tehdä opetus- ja kulttuuri-toimen rahoituksesta annetun lain mukaisia valtionosuuden myöntämispäätöksiä perustamishankkeille tammikuun 2004 hintatasossa yhteensä enintään 4 510 000 eurolla. Vuonna 2004 saa lisäksi vahvistaa mainitun lain 36 §:n tarkoittamia laajuuksia sellaisille perustamishankkeille, joille valtionosuus tullaan myöntämään vuonna 2005 tai sen jälkeen siten, että arvio hankkeista aiheutuvista valtionosuuksista vuoden 2004 hintatasossa on yhteensä enintään 4 000 000 euroa.

Selvitysosa: Määräraha käytetään vuosien 1993—2003 rahoituspäätösten edellyttämiin valtionosuuksiin.

Valtionosuuden myöntämisvaltuudesta valtiolle aiheutuvat menot (1 000 euroa)

	2005	2006	2007	Myöh. vuodet yht.
Ennen vuotta 2004 myönnetyt luvat ja tehdyt rahoitus- päätökset	6 320	5 280	3 500	7 230
Vuonna 2004 tehtävät rahoituspäätökset	20	570	700	3 220
Yhteensä	6 340	5 850	4 200	10 450

2004 talousarvio	6 000 000
2003 talousarvio	6 000 000
2002 tilinpäätös	6 074 882

40. *Korvaus Suomenlinnan Liikenne Oy:lle* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 252 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää korvauksen maksamiseen Suomenlinnan Liikenne Oy:lle tavara-
liikenteen käyttötappioon ja lainanhoitomeno-
ihin.

Selvitysosa: Valtion ja Helsingin kau-
pungin kesken solmitun Suomenlinnan liikenteen hoitoa koskevan sopimuksen mukaisesti

valtio korvaa puolet Suomenlinnan tavaraliikenteen käyttötappiosta.

2004 talousarvio	252 000
2003 talousarvio	252 000
2002 tilinpäätös	230 076

50. Eräät avustukset (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 3 588 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää rakennussuojelulain (60/1985) 19 §:n nojalla sekä kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten kunnossapitoa tai parantamista ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden alusten entistämistä ja korjausta varten myönnettävien avustusten maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös maailmanperintökohteiden entistämiseen sekä kohteisiin liittyvään tutkimus- ja valistustoimintaan. Määrärahaa saa lisäksi käyttää perinteen tallentamistyöhön, avustusten maksamiseen yhdistysten ja järjestöjen seurantaloiden korjaustöihin, korjaustoimintaan liittyvään selvitys- ja tarkastustyöhön, valistus- ja neuvontatoimintaan sekä kulttuurin tukemiseen liittyvien avustusten, apurahojen ja palkintojen sekä projekteista aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen

€

Kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten kunnossapitoa tai parantamista varten	663 000
Maailmanperintökohteiden entistämisen-, tutkimus- ja valistustoimintaan	300 000
Kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden alusten entistämisen- ja korjausavustuksiin	252 000
Avustukset seurantaloiden korjaustöihin, korjaustoimintaan liittyvään selvitys- ja tarkastustyöhön sekä valistus- ja neuvontatoimintaan	335 000
Kulttuuriperinteen tallentamiseen ja tutkimiseen	99 000
Lehtimiespalkintoihin	34 000
Rauhantien edistämiseen	420 000

Saamelaiskäräjille saamenkielisen kulttuurin edistämiseen ja saamelaisjärjestöjen toimintaan, mistä 12 000 euroa Utsjoen saamelaiskirkkotupien ylläpitoon	180 000
Vähemmistökielien tukemiseen sekä rasismien vastaiseen työhön	252 000
Eräiden kansalaisjärjestöjen toimintaan	116 000
Vammaisyhteisöjen kulttuuritoimintaan	112 000
Kulttuurilehtien tukemiseen	757 000
Sibeliuksen kootut teokset -projektin julkaisemistyöhön	68 000
Yhteensä	3 588 000

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäksi huomioon 300 000 euroa maailmanperintökohteiden entistämiseen sekä kohteisiin liittyvään tutkimus- ja valistustoimintaan sekä 12 000 euroa Utsjoen saamelaiskirkkotupien ylläpitoon siirtona momentilta 29.01.10.

Entistämisen- ja korjausavustuksiin on lisäksi myönnetty 925 000 euroa momentilla 29.90.52, mikä on tarkoitus käyttää seurantaloiden korjaustöihin myönnettäviin avustuksiin.

2004 talousarvio	3 588 000
2003 talousarvio	3 276 000
2002 tilinpäätös	3 328 000

51. Apurahat taiteilijoille, kirjailijoille ja kääntäjille (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 9 956 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää taiteilijaprofessoreiden viroista ja valtion taiteilija-apurahoista annetun lain (734/1969) mukaisten 445 apurahavuotta vastaavien taiteilija-apurahojen maksamiseen. Vuonna 2004 saadaan myöntää kohdeapurahoina 50 taiteilija-apurahaa vastaava määrä. Määrärahaa saa käyttää myös aikaisemmin myönnettyjen pitkäaikaisten taiteilija-apurahojen maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös eräistä kirjailijoille ja kääntäjille suoritettavista apurahoista ja avustuksista annetun lain (1080/1983) mukaisesti apurahiin ja avustuksiin.

*Selvitysosa:***Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen**

	€
Valtion taiteilija-apurahat ja kohde-apurahat	7 494 000
Kirjailijoiden ja kääntäjien apurahat ja avustukset	2 462 000
Yhteensä	9 956 000

Taiteilija-apurahat maksetaan palkkaluokan A9 mukaisen vuosipalkkion suuruisina. Kirjailijoiden ja kääntäjien apurajojen kokonaismäärä on 10 % edellisenä kalenterivuonna kuntien ylläpitämiin yleisiin kirjastoihin hankittuun kirjallisuuteen käytetystä rahamäärästä.

2004 talousarvio	9 956 000
2003 talousarvio	9 956 000
2002 tilinpäätös	1 636 000

52. Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarat taiteen edistämiseen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 187 982 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää opetus- ja kulttuuri-toimen rahoituksesta annetun lain mukaisten valtionosuuksien ja -avustusten maksamiseen museoille, teattereille ja orkestereille sekä kirjastoille. Teattereille ja orkestereille myönnettävästä rahoituslain mukaisesta määrärahasta saa käyttää enintään 2 234 000 euroa teatteri- ja orkesterilain muuttamisesta annetun lain (1277/1994) 6 a §:n mukaisen valtionavustuksen maksamiseen. Kirjastoille myönnettävästä määrärahasta saa käyttää enintään 1 514 000 euroa opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain mukaisen avustuksen maksamiseen kirjastoille, enintään 84 000 euroa avustuksen maksamiseen yhteispohjoismaiseen kirjastoautotoimintaan, enintään 135 000 euroa avustuksen maksamiseen kirjastoalan järjestöille ja enintään 1 474 000 euroa yleisten kirjastojen valtakunnallisten tietoverkkopalvelujen ylläpitämiseen ja kehittämiseen sekä kirjastohenkilöstön täydennyskoulutukseen sekä

enintään 175 000 euroa kirjastojen muihin avustuksiin.

Alueelliset taidetoimikunnat saavat palkata 49 määrärahaista ohjaavaa taiteilijaa.

Määrärahasta saa käyttää 841 000 euroa eräistä kuvataiteen tekijöille suoritettavista apurahoista annetun lain (115/1997) mukaisiin apurahoihin.

Määrärahaa saa käyttää taiteen edistämistä tarkoittavien toimenpiteiden rahoittamiseen, taide- ja kulttuuripolitiikan tutkimus-, selvitys- ja tiedotustoiminnan menojen maksamiseen sekä taideteosten hankkimiseen valtion julkisiin rakennuksiin. Määrärahaa saa käyttää myös museo- ja perinnealan tukemiseen sekä EU:n ohjelmien mukaisten kulttuurihankkeiden rahoitusosuuksien maksamiseen.

*Selvitysosa:***Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen**

	€
Elokuvataiteen edistämiseen	14 663 000
Kirjallisuuden edistämiseen	1 738 000
Kuvataiteen edistämiseen	1 814 000
Näyttämötaiteen edistämiseen	1 990 000
Rakennustaiteen edistämiseen	388 000
Säveltaiteen edistämiseen	2 280 000
Taideteollisuuden edistämiseen	391 000
Tanssitaiteen edistämiseen	732 000
Valokuvataiteen edistämiseen	437 000
Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukaisiin valtionosuuksiin ja -avustuksiin museoille	12 868 000
Erikoismuseoiden erityisavustuksiin	2 567 000
Museoiden valtionavustuksiin	521 000
Museo- ja perinnealan järjestöille	636 000
Entistämis- ja korjausavustuksiin	925 000
Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukaisiin valtionosuuksiin ja -avustuksiin teattereille ja orkestereille	26 866 000
Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukaisiin valtionosuuksiin kirjastoille	59 361 000
Kirjastotoimen valtionavustuksiin	3 382 000
Suomen Kansallisteatterin	
Osakeyhtiölle	8 418 000

Suomen Kansallisoopperan Säätiölle	29 225 000
Alueellisille taidetoimikunnille käytettäväksi taiteen edistämiseen	3 920 000
Taiteilijoiden valtionpalkintoihin	336 000
Kuvataiteen tekijöille suoritettavista apurahoista annetun lain mukaisiin apurahoihin	841 000
Kulttuuripolitiikan sektoritutkimukseen	250 000
Audiovisuaaliseen sisältötuotantoon	400 000
Taide- ja museoesineiden varastointiin	520 000
Tekijänoikeusjärjestelmien kehittämiseen	80 000
Eräille taidekeskuksille	500 000
Kuvittajien kirjastoapurahoihin	50 000
Säveltaiteen kirjastoapurahoihin	120 000
Avustukset tilojen hankkimiseen, perustamiskustannuksiin ja peruskorjauksiin	2 373 000
Alvar Aalto -akatemialle	135 000
Valtakunnallisiin kulttuuritapahtumiin	3 473 000
Taiteen alan tiedotuskeskuksille	1 481 000
Lastenkulttuurikeskuksille	806 000
Taiteen keskustoimikunnan käytettäväksi lastenkulttuurin ja monitaiteellisen toiminnan tukemiseen sekä taiteenalan kansainvälisiin avustuksiin	1 116 000
Opetusministeriön käytettäväksi	2 379 000
Yhteensä	187 982 000

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 2 010 000 euroa Suomen Kansallisoopperan työehtosopimusten mukaisiin korotuksiin ja 222 000 euroa Suomen Kansallisteatterin työehtosopimusten mukaisiin korotuksiin.

Kirjastojen valtionosuuksiin ja -avustuksiin on lisäksi myönnetty 29 352 000 euroa momentilla 29.90.30, teattereiden ja orkestereiden valtionosuuksiin ja -avustuksiin 15 691 000 euroa momentilla 29.90.31, museoiden valtionosuuksiin ja -avustuksiin 4 010 000 euroa

momentilla 29.90.32, entistämisen ja korjausavustuksiin 1 250 000 euroa momentilla 29.90.50.

2004 talousarvio	187 982 000
2003 talousarvio	191 232 000
2002 tilinpäätös	179 780 407

53. Valtionavustus tilakustannuksiin (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 12 495 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää avustuksen myöntämiseen eräiden kulttuurilaitosten ja yhteisöjen tilakustannuksiin.

Selvitysosa: Eräät kulttuurilaitokset maksavat vuokraa Senaatti-kiinteistöille tai valtion kiinteistövarallisuuden haltijavirastoille.

Määräraha on tarkoitettu käyttämään avustuksen maksamiseen Suomen Kansallisoopperan säätiölle, Suomen rakennustaiteen museon säätiölle, Taideteollisuusmuseon säätiölle, Saamelaismuseosäätiölle, Ehrensvärd-seuralle ja Savonlinnan Oopperajuhlien kannatusyhdistykselle.

2004 talousarvio	12 495 000
2003 talousarvio	12 145 000
2002 tilinpäätös	11 916 580

54. Valtionavustus Suomen Kansallisteatterin peruskorjauksen lainanhoitokuluihin (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 3 700 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää avustuksen myöntämiseen Suomen Kansallisteatterin peruskorjauksen lainan lyhennykseen sekä koron maksumiin.

Selvitysosa: Määrärahalla maksetaan lainan lyhennyksen ja koron vuoden 2004 osuus.

2004 talousarvio	3 700 000
------------------	-----------

70. *Kaluston hankinta* (siirtomääräraha 3 v)
Momentille myönnetään 500 000 euroa.

Käyttösuunnitelma	€
1. Valtion taidemuseo	126 500
2. Museovirasto	131 000
3. Suomen elokuva-arkisto	94 000
4. Näkövammaisten kirjasto	148 500
Yhteensä	500 000

Määrärahaa saa käyttää myös toiminta- ja näyttelyvarustuksen sekä niiden suunnittelu-
menojen maksamiseen.

2004 talousarvio	500 000
2003 talousarvio	1 009 000
2002 tilinpäätös	789 000

72. *Valtion taidemuseon kokoelmien kartut-*
taminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 589 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Valtion taidemuseon
taidehankinnoista aiheutuvien menojen mak-

2004 talousarvio	589 000
2003 talousarvio	589 000
2002 tilinpäätös	589 000

75. *Perusparannukset ja talonrakennukset*
(siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 2 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös enintään yh-
deksää henkilötyövuotta vastaavan henkilös-
tön palkkaamiseen määräaikaisiin tehtäviin.

Käyttösuunnitelma	€
1. Museoviraston perusparannukset ja pienet rakennushankkeet	1 000 000
2. Suomenlinnan perusparannukset	1 500 000
Yhteensä	2 500 000

Käyttösuunnitelman kohdan 1. hankkeita
koskevia sitoumuksia saa tehdä siten, että niistä
vuoden 2004 jälkeen aiheutuvat menot ovat
yhteensä enintään 600 000 euroa. Käyttösuun-
nitelman kohdan 2. hankkeita koskevia sitou-
muksia saa tehdä siten, että niistä vuoden 2004
jälkeen aiheutuvat menot ovat yhteensä enin-
tään 1 000 000 euroa.

2004 talousarvio	2 500 000
2003 lisätalousarvio	1 000 000
2003 talousarvio	1 511 000
2002 tilinpäätös	1 864 000

95. *Kulttuuriympäristön suojelusta aiheutu-*
vat menot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 17 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää muinaismuistolain
(295/1963) toteuttamisesta aiheutuvien meno-
jen ja lain nojalla suoritettavien korvausten
maksamiseen.

2004 talousarvio	17 000
2003 talousarvio	17 000
2002 tilinpäätös	17 000

98. Liikuntatoimi

Selvitysosa: Opetusministeriö tukee lasten, nuorten ja aikuisten liikuntaa, kilpa- ja huip-
pu-urheilua sekä niihin liittyvää kansalaistoimintaa, liikuntatieteellistä toimintaa, liikunnan kou-
lutusta, liikuntapaikkarakentamista sekä kansainvälistä liikunta-alan yhteistyötä. Tavoitteena on
liikunnan avulla edistää väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä tukea lasten ja nuorten kasvua ja
kehitystä. Liikuntaedellytysten parantamiseksi kehitetään hallinnonalojen välistä yhteistyötä val-
takunnallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla.

Rakentamisavustuksilla tuetaan erityisesti uimahallien peruskorjausta ja lähiliikuntaedellytysten luomista huomioon ottaen lasten ja nuorten sekä terveyttä edistävän liikunnan olosuhteiden kehittäminen.

Kehitetään lasten ja nuorten liikuntaohjelmaa sekä toteutetaan liikunnan terveysohjelmaa. Edistetään kansalaistoimintaan liittyvää liikuntakasvatusta. Jatketaan valtionhallinnon toimenpiteiden arviointia liikunnan alueella. Jatketaan dopinginvastaista toimintaa.

50. *Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarat urheilun ja liikuntakasvatuksen edistämiseen* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 84 464 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää opetus- ja kulttuuri-toimen rahoituksesta annettuun lakiin, liikuntalakiin (1054/1998) sekä vapaasta sivistystyöstä annettuun lakiin perustuvien valtionosuuksien ja -avustusten sekä muiden urheilun ja liikuntakasvatuksen edistämiseen tarkoitettujen avustusten ja apurahojen maksamiseen. Kuntien liikuntatoiminnan osalta valtionosuuden laskennallisena perusteena käytettävä yksikköhinta on 10,8 euroa asukasta kohti. Määrärahaa saa käyttää myös liikuntapaikkarakentamisen tukemiseen, liikunta- ja vapaa-aikarakentamisen tutkimukseen, urheilijoiden ja valmentajien apurahoihin, urheilijoiden tunnustuspalkintoihin, dopinginvastaiseen toimintaan, urheilijoiden antidopingpassijärjestelmän kehittämiseen, testausten lisäämiseen ja dopinginvastaisen kasvatuksen tehostamiseen, liikunnan terveysohjelman toteuttamiseen, valtion liikuntaneuvoston sekä sen jaostojen, läänien liikuntatoimen, yhteisöjen ja valtionhallinnon kansainvälisen liikunta-alan yhteistyön, kokeilu- ja kehittämistoiminnan sekä liikuntatieteellisen toiminnan menoihin. Määrärahaa saa käyttää myös korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten liikuntatieteellisten tutkimushankkeiden sekä näiden kanssa yhteistyössä toteutettavien tietojärjestelmä- ja muiden hankkeiden rahoittamiseen.

Valtakunnallisten liikunnan koulutuskeskusten valtionosuuden perusteena olevien opiskelijavuorokausien enimmäismäärä on 259 877 ja alueellisten koulutuskeskusten opiskelijapäivien enimmäismäärä 51 000. Alueellisten liikunnan koulutuskeskusten yksikköhinta on 14,8 euroa (sis. alv) opiskelijapäivää kohti.

Opiskelijavuorokausien ja opiskelijapäivien enimmäismäärän estämättä määrärahaa saa käyttää oikaisupäätöksistä aiheutuvien valtionosuuksien maksamiseen.

Määrärahasta saa käyttää enintään 400 000 euroa vapaasta sivistystyöstä annetun lain 14 §:n mukaisiin avustuksiin. Lisäksi määrärahaa saa käyttää enintään 235 000 euroa opetus- ja kulttuuri-toimen rahoituksesta annetun lain 42 §:n mukaisen avustuksen maksamiseen Suomen Urheilumuseo-säätiölle.

Määrärahasta saa käyttää enintään 500 000 euroa valtionavustuksena Helsingin Olympiastadionin kattamiseen ja muihin Olympiastadionin investointeihin.

Määrärahaa saa käyttää enintään neljää henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaa.

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen	€
Valtionosuudet kuntien liikuntatoimintaan	15 363 000
Liikunnan kansalaistoiminta, mistä Suomen Liikunta ja Urheilu ry:lle 1 345 000 euroa, Suomen Olympiayhdistykselle 2 758 000 euroa, liikuntajärjestöille 22 861 000 euroa, arvokilpailumatkoihin, Euro-cupkilpailumatkoihin ja tappiontakuisiin 555 000 euroa ja liikuntajärjestöjen kehittämisasiavustuksiin 500 000 euroa	28 019 000
Lasten ja nuorten liikuntaohjelma ja iltapäivätoiminta	2 700 000
Urheilijoiden apurahat ja valmentajien tuki	622 000
Urheilijoiden tunnustuspalkinnot	185 000

Liikuntapaikkarakentaminen	14 100 000
Helsingin Olympiastadionin peruskorjauksiin	500 000
Kansainvälinen yhteistyö	600 000
Liikunnan koulutuskeskukset	13 594 000
Liikunnan koulutukseen, tutkimukseen ja tiedonvälitykseen, mistä avustuksiin liikuntatieteellisiin tutkimusprojekteihin ja liikuntatieteellisille yhteisöille 3 920 000 euroa, liikunnan antidoping-toimintaan 1 204 000 euroa, Suomen Urheilumuseosäätiölle 235 000 euroa sekä muuhun toimintaan 257 000 euroa	5 616 000
Liikunnan terveysohjelma, josta 300 000 euroa terveyttä edistävän liikunnan kehittämishojelman toteuttamiseen	1 230 000
Valtion liikuntaneuvosto	285 000
Läänien liikuntatoimi	350 000
Opetusministeriön käytettäväksi	1 300 000
Yhteensä	84 464 000

Valtakunnallisten liikunnan koulutuskeskusten valtionosuuden perusteena käytettävä yk-

sikköhinta on 73 euroa (sis. alv) opiskelijavuorokautta kohti.

Määrärahan mitoitukseen sisältyy 5 304 000 euroa kuntien asukaskohtaisesti määräytyvänä osuutena toiminnan kustannuksista.

2004 talousarvio	84 464 000
2003 talousarvio	83 964 000
2002 tilinpäätös	83 335 310

52. Valtionosuus liikunnan koulutuskeskuksille (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 1 893 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää vapaasta sivistystyöstä annetun lain mukaisten valtionosuuksien maksamiseen.

Selvitysosa: Liikunnan koulutuskeskusten valtionosuuksiin ja -apuihin on lisäksi myönnetty 13 594 000 euroa momentilla 29.98.50.

2004 talousarvio	1 893 000
2003 talousarvio	1 893 000
2002 tilinpäätös	1 039 000

99. Nuorisotyö

Selvitysosa: Nuorisotyön tavoiteena on tukea nuorten aktiivista kansalaisuutta, vahvistaa nuoria sosiaalisesti ja edistää nuorten elinoloja. Nuorisotyön peruspalvelujen turvaamiseksi tuetaan kunnallista nuorisotyötä sekä kuntien yhteistyöhön perustuvien seutukunnallisten nuorisotyörakenteiden kehittämistä. Nuorten sosiaalisesti vahvistamiseksi ja nuorten elinolojen parantamiseksi hyödynnetään hallinnonalojen välistä yhteistyötä ja sovitetaan yhteen nuorisopoliittisia toimenpiteitä valtakunnallisella ja alueellisella tasolla sekä tuetaan vastaavaa kehitystä kunnissa.

Nuorten työpajatoimintaa kehitetään nuorten elämänhallinnan parantamiseksi sekä koulutukseen ja työelämään motivoimiseksi. Ennaltaehkäisevä huumetyö on yksi toiminnan painoalue.

Nuorten kansalaistoimintaa tuetaan tasa-arvon, monikulttuurisuuden, suvaitsevaisuuden ja kestävän kehityksen lähtökohdista painottaen nuorten osallistumista ja yhteiskunnallista vaikuttamista sekä nuorisotoiminnan uusia toteuttamistapoja. Samoista lähtökohdista tuetaan kansalaisyhteiskunnan rakentumista ja nuorten yhteisöllistä kasvamista aktiivisiksi kansalaisiksi.

Tietohuoltoa ja nuorisotutkimusverkostoa kehitetään nuorten elinolojen ja osallisuuden näkökulmasta. Nuorisotiedotus- ja neuvontapalveluja kehitetään. Koululaisten iltapäivätoimintaa tuetaan. Nuorisotyön verkkomediat ja nuorten mediakeskukset ovat keskeinen kehittämiskohde. Nuorten sirkustoiminnan tukea lisätään. Award-toimintaohjelma (Avartti) vakiinnutetaan osaksi suomalaista nuorisotyötä. Nuori kulttuuri-toimintaohjelmaa jatketaan.

Nuorisotoimen kansainvälistä yhteistyötä ja nuorisopolitiikkaa kehitetään YK:n piirissä, Euroopan neuvostossa sekä osana EU:n pohjoisen ulottuvuuden politiikkaa Barentsin ja Itämeren alueilla. Jatketaan uuden eurooppalaisen nuorisotalan yhteistyön toteuttamista valkoisen kirjan pohjalta. Lähialueyhteistyötä suunnattaessa otetaan EU:n laajentumisen vaikutukset huomioon.

50. *Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarat nuorisotyön edistämiseen* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 28 565 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää opetus- ja kulttuuri-toimen rahoituksesta annettuun lakiin ja nuorisotyölakiin (235/1995) perustuvien valtionosuuksien ja -avustusten sekä muiden nuorisotyön ja -toiminnan tukemiseen tarkoitettujen avustusten ja apurahojen maksamiseen. Valtionosuuden laskennallisena perusteena käytettävä yksikköhinta on kuntien nuorisotyön osalta 12,3 euroa alle 29-vuotiasta asukasta kohden. Määrärahaa saa käyttää myös valtakunnallisten nuorisokeskusten tukemiseen, nuorisosiain neuvottelukunnan ja sen jaostojen, valtakunnallisten nuorisojärjestöjen avustustoimikunnan, läänien nuorisotoimen, yhteisöjen ja valtionhallinnon kansainvälisen nuorisotalan yhteistyön, koululaisten iltapäivätoiminnan, nuorisotalan kansainvälisten toimintaohjelmien, ennaltaehkäisevän huumetyön, nuorisotutkimuksen, nuorisotyön verkkomedioiden ja kehittämistoiminnan menoihin, Award-toimintaohjelman sekä nuorisotalan kulttuuritapahtumien järjestämiseen.

Kansainväliseen yhteistyöhön varatusta määrärahasta nuorten kulttuuriryhmien ulkomaisiin esiintymismatkoihin tarkoitettu määräraha osoitetaan Kansainvälisen henkilövaihdon keskuksen kautta edelleen hakijoille myönnettäväksi.

Määrärahaa saa käyttää enintään kahta henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaa.

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen	€
Valtionosuudet kuntien nuorisotyöhön	6 024 000
Nuorisotalan kansalaistoiminta	9 000 000
Nuorisotyötä tekevät järjestöt	1 500 000
Valtakunnalliset nuorisokeskukset	4 000 000
Kansainvälinen yhteistyö	800 000
Nuorisotalatutkimus	750 000
Nuorisotyön kokeilu, tietohuolto, nuorisokulttuuri ym.	1 500 000
Nuorisotalan verkkomediat, nuorisotiedotus ja -neuvonta	500 000
Koululaisten iltapäivätoiminta ja muu kehittäminen	1 700 000
Nuorisosiain neuvottelukunta ja avustustoimikunta	350 000
Läänien nuorisotoimi	400 000
Nuorten työpajat, syrjäytymisen ehkäisy	1 000 000
Opetusministeriön käytettäväksi	1 041 000
Yhteensä	28 565 000

Määrärahan mitoitukseen sisältyy 16 497 000 euroa kuntien asukaskohtaisesti määräytyvänä osuutena toiminnan kustannuksista.

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 7 800 000 euroa raha-arpajaisien sekä veikkaus- ja vedonlyöntipelien tuoton käyttämisestä annetun lain (1054/2001) johdosta.

2004 talousarvio	28 565 000
2003 talousarvio	20 765 000
2002 tilinpäätös	20 302 949

51. Nuorten työpajatoiminnan kehittäminen ja ennaltaehkäisevä huumetyö (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 2 248 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää nuorten työpajatoiminnan tukemiseen ja kehittämiseen sekä ennaltaehkäisevään huumetyöhön.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa työllisyysohjelmaa.

Määrärahasta on tarkoitus käyttää 840 000 euroa ennaltaehkäisevään huumetyöhön. Nuorten työpajatoiminnan kehittämiseen käytetään 1 408 000 euroa.

2004 talousarvio	2 248 000
2003 talousarvio	1 648 000
2002 tilinpäätös	1 648 000

Pääluokka 30

MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN HALLINNONALA

Selvitysosa: Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan toimiala kattaa maatalouden, metsätalouden, kala-, riista- ja porotalouden, maaseudun kehittämisen, elintarvikkeiden ja maatalouden tuotantotarvikkeiden turvallisuuden ja laadun, eläinten terveyden ja hyvinvoinnin, kasvinterveyden sekä vesitalouden, maanmittauksen ja paikkatietojen yhteiskäytön.

Hallinnonalan toiminnalla on seuraavat strategiset yleistavoitteet:

Luodaan ja ylläpidetään edellytyksiä

- uusiutuvien luonnonvarojen kestäväälle ja monipuoliselle käytölle,
- maaseudun elinkeinojen, asuinympäristön ja vapaa-ajan toimintojen kehittymiselle, ja
- elintarviketurvallisuudelle, elintarvikkeiden laadulle sekä eläinten ja kasvien terveydelle.

Hallinnonalan toimintaan vaikuttavat vuonna 2004 seuraavat keskeiset muutokset ja haasteet:

— EU:n maatalouspolitiikka uudistuu lähivuosina ennakoitua perusteellisemmin. Uudistuksen keskeisiä muutoksia ovat tukien ja tuotannon välisen kytkennän poistaminen osaksi tai kokonaan sekä suorien tukien leikkaaminen ja leikattavien varojen siirtäminen maaseudun kehittämistöimiin. Uudistus korostaa myös elintarviketurvallisuutta, laatukysymyksiä, ympäristönäkökohtien parempaa huomioonottamista, eläinten hyvinvoinnin edistämistä ja viljelijöiden tulojen vakiinnuttamista sekä maatalouden monivaikutteisuuksien edistämistä ja markkinoiden tasapainottamista. Muutosten valmistelu ajoittuu vuodelle 2004 ja se lisää merkittävästi hallinnon työtä.

— Varaudutaan Etelä-Suomen maatalouden tukijärjestelmän (artikla 141) jatkumiseen.

— EU:n laajeneminen keväällä 2004 kymmenellä uudella jäsenmaalla lisää kilpailua maataloustuotemarkkinoilla sekä maatalouden tuotantopanosten, kasvien ja kasviperäisten tuotteiden, elävien eläinten, eläimistä saatavien tuotteiden ja elintarvikkeiden sisämarkkinakauppaa. Tuonti lisää riskejä, jotka liittyvät eläin- ja kasvitautien sekä eläimistä ihmisiin tarttuvien tautien leviämiseen.

— Euroopan unionin komission elintarvikkeiden turvallisuudesta vuonna 2000 julkaiseman lainsäädäntöohjelman sisältämä elintarvikkeita ja maatalouden tuotantopanoksia sekä niiden valvontaa koskeva lainsäädäntö tulee merkittävilta osiltaan voimaan vuoden 2005 alusta. Tämä edellyttää vastaavaa kansallisen lainsäädännön ja hallinnon kehittämistä. Vaikutukset ulottuvat koko valvontaketjuun.

— Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman toteuttaminen laajenee merkittävästi vuodesta 2003 ja puun energiakäyttö lisääntyy.

— Vuoden 2002 kesällä alkanut pitkäaikainen kuivuus Suomessa sekä suuret tulvavahingot muualla Euroopassa korostavat tarvetta parantaa edelleen varautumista poikkeuksellisiin ve-sioloihin.

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan menot tehtävälueittain sekä tulot (luku 12.30) vuosina 2002—2004, milj. euroa (suluissa on viittaus lukuun, jossa ao. määrärahat on budjetoitu vuonna 2004)

	2003			
	2002 tilinpäätös	varsinainen talousarvio	2004 esitys	2003/2004 muutos
Maa- ja puutarhatalous sekä maaseutu yhteensä	2 054	2 164	2 248	+85
— maa- ja puutarhatalouden tulotuet ja EU:n yhteisen maatalouspolitiikan liitännäistoimenpiteet (30.12)	1 755	1 791	1 849	+57
— maataloustuotteiden markkinointi ja tuotannon tasapainottaminen (30.13)	152	158	157	-1
— maatilatalouden rakenteen ja maaseudun kehittäminen (30.14)	95	162	187	+26
— tutkimus, neuvonta ja muut tehtävät (30.15 ja 21)	52	52	55	+3
Metsätalous (30.31, 32 ja 33)	150	156	163	+7
Kala-, riista- ja porotalous (30.41 ja 42)	57	56	57	+1
Vesivarat ja maanmittaus (30.51, 61 ja 62)	79	80	81	+1
Elintarvikkeiden turvallisuus ja laatu (30.71, 72 ja 73)	47	42	44	+2
Muu toiminta (30.01, 02 ja 03)	61	92	92	+1
Yhteensä, menot	2 448	2 589	2 685	+96
Yhteensä, tulot (luku 12.30)	807	886	938¹⁾	+52

¹⁾ Lisäksi on kehyspäätöksen mukaisesti varauduttu käyttämään 14,089 milj. euroa maa- ja metsätalousministeriön myöhemmin määrittelemiä maatalouden rakenteen ja muita kehittämistarpeita varten.

Vuonna 2004 määrärahalisäykset perustuvat pääasiassa EU:n rakennerahastoista osarahoitettujen vuosien 2000—2006 koskevien ohjelmien, maatalouden ympäristötuen sekä Kansallinen metsäohjelma 2010:n tehostettuun toteuttamiseen.

Hallinnonalan alustavat vaikuttavuustavoitteet vuodelle 2004 tehtävälueittain:

Maa- ja puutarhatalous sekä maaseutu

Kuluttajälähtöisen toiminnan vahvistaminen koko elintarvikeketjussa: Tavoitteena on, että koko elintarvikeketju toimii vuonna 2006 aukottoman, läpinäkyvän laatu järjestelmän puitteissa elintarviketalouden kansallisen laatu strategian mukaisesti. Laatu koulutusta tehostetaan ja kehitetään vuonna 2004 alkutuotannon laatu työn arvioinnin tulosten perusteella. Elintarviketalouden laatu tietojärjestelmän (ELATI) kehittämisessä painotetaan aiempaa enemmän kuluttajan saamia hyötyjä. Bio- ja geenitekniikan hyödyntämisessä otetaan huomioon niistä saatavat edut suomalaiselle maa- ja elintarviketaloudelle, kuluttajien tarpeet ja samalla varmistetaan koko hyödyntämisketjun turvallisuus ihmisten ja eläinten terveyden sekä ympäristön kannalta. Luonnonmukais-ta tuotantoa edistetään kulutusta vastaavasti.

Maatalouden kannattavuuden, toimintaedellytysten ja viljelijöiden toimeentulon turvaaminen: EU:n yhteiseen maatalouspolitiikkaan kesällä 2003 sovittuja keskeisiä muutoksia ovat EU-tulotuen irrottaminen tuotannosta, suorien tukien leikkaaminen ja palauttaminen maaseudun kehittämiseen. Nykyisiin EU:n yhteisen maatalouspolitiikan liitännäistoimenpiteisiin (luonnonhaittakorvaus, maatalouden ympäristötuki, pellonmetsitys ja varhaiseläkkeet) sisällytetään uudet elintarvikkeiden laatua, eläinten hyvinvointia ja standardien saavuttamista koskevat järjestelmät. Tavoitteena on, että tukijärjestelmäkokonaisuus kohdentuisi alueellisesti ja eri tuotantosuuntien kesken mahdollisimman tasapuolisesti ja tukimuodot olisivat tuotantomotivaatiota säilyttäviä. Lisäksi tukijärjestelmän tulisi olla yhtenäinen ja yksinkertaisesti toimeenpantavissa. Maaseutuelinkeinojen investointien ja maatilojen omistajanvaihdosten rahoitus turvataan huolehtimalla Maatilatalouden kehittämisrahaston toimintaedellytyksistä ja maaseutuelinkeinolainojen riittävästä myöntämisvaltuudesta. Maatalouden rakennepoliittinen tukijärjestelmä arvioidaan uudelleen ottaen huomioon maatalouden rakennekehityksen tarpeet ja Maatilatalouden kehittämisrahaston talous. Tavoitteena pidetään kestäväällä tavalla kilpailukykyisten perhevilljelmien tukemista. Turvataan tukijärjestelmien toimeenpanon resurssit hallinnon eri tasoilla.

Maaseudun väkiluvun alenemisen hidastaminen, alueiden tasapainoisen väestökehityksen ja rakenteen turvaaminen sekä maaseudun elinkeinorakenteen monipuolistaminen ja työllisyyden ylläpitäminen: Yritysrahoitusta kehitetään nykyistä monipuolisemmaksi ja joustavammaksi. Pienten, ilman maatilakytkentää olevien maaseutuyritysten rahoitus varmistetaan tarvittaessa rahoitusjärjestelmiä muuttamalla. Voimavaroja suunnataan kasvualojen yrityksiin, maaseutumatkailuun, uuden teknologian soveltamiseen, sukupolvenvaihdosten tukemiseen, osaamiseen ja naisten yrittäjyyden edistämiseen sekä hankkeisiin, joilla vahvistetaan keskusten ja niitä ympäröivän maaseudun vuorovaikutusta. Uusiutuvien energioiden edistämishankkeiden ja valtioneuvoston jätehuoltoa koskevan periaatepäätöksen mukaisesti edistetään peltoenergian ja biodieselin käyttöönottoa tukijärjestelmiä kehittämällä. Maaseudun kehittämishankkeilla pyritään vaikuttamaan 27 700 uuden tai korvaavan työpaikan syntymiseen koko ohjelmakaudella 2000—2006.

Edellä asetettujen tavoitteiden edellyttämät tietotarpeet ja velvoitteet otetaan huomioon myös tutkimuslaitosten tuloshajauksessa ja sitomattomien tutkimusvarojen käytössä. Neuvonnan ja tutkimuksen yhteistyötä kehitetään niin, että mahdollistetaan tutkimustulosten nopea soveltaminen käytäntöön.

Metsätalous

Valtioneuvosto päätti 18.11.1999 Kansallinen metsäohjelma 2010:n toteuttamisesta metsien taloudellisen, ekologisen ja sosiaalisen kestävyuden suhteen tasapainoisena kokonaisuutena. Valtioneuvosto teki 23.10.2002 periaatepäätöksen toimintaohjelmasta Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lapin läänin lounaisosan metsien monimuotoisuuden turvaamiseksi (Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelma). Hallinnonalalla toteutetaan hallitusohjelman mukaisesti kansallista metsäohjelmaa ja siihen liittyvää Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelmaa.

Kansallisen metsäohjelman yhteiskuntapoliittisena vaikuttavuustavoitteena on vastata Suomen kansallisiin ja kansainvälisiin tarpeisiin kehittämällä metsien hoitoa, käyttöä ja suojelua siten, että metsät antavat suomalaisille mahdollisimman paljon työtä ja toimeentuloa, kehittyvät elinvoimaisina ja monimuotoisina sekä antavat henkistä ja fyysistä virkistystä kaikille suomalaisille. Kansallisen metsäohjelman toimenpiteet parantavat julkisen talouden rahoitustasapainoa sekä tukevat työllisyyttä ja maaseudun kehitystä.

Kansallisen metsäohjelman tavoitteena on:

1. Säilyttää metsäteollisuuden toimintaedellytykset Suomessa kilpailukykyisinä niin, että metsäteollisuus lisää vuoteen 2010 mennessä kotimaisen ainespuun vuotuista käyttöä 5—10 miljoonalla kuutiometrillä. Vuonna 2004 valtioneuvosto toteuttaa metsäteollisuuden toimintaedellytyksiä ylläpitävää ja edistävää politiikkaa, erityisesti energia- ja liikennepolitiikkaa.

2. Nostaa vuoteen 2010 mennessä puuteollisuuden viennin arvo 4,2 miljardiin euroon vuodessa ja lisätä vuotuista energiapuun käyttöä 5 miljoonalla kuutiometrillä. Vuonna 2004 osallistutaan PuuEurooppa -kampanjaan ja edistetään energiapuun korjuuta, kuljetusta, haketusta ja käyttöä. Puuenergian käytön edistäminen toteuttaa valtioneuvoston 27.3.2001 eduskunnalle antaman selonteon mukaista kansallista ilmastostrategiaa.

3. Huolehtia metsänhoidosta ja metsänparannustöistä siten, että kohoava vuotuinen ainespuun hakkuukertymä on kestäväällä pohjalla. Vuonna 2004 tuetaan momenttien 30.31.44 ja 30.31.83 määrärahoilla yksityismetsien puuntuotannon turvaamistöitä sekä edistetään energiapuun käyttöä.

4. Saavuttaa ja ylläpitää metsien eliölajien ja elinympäristöjen suotuisa suojelutaso riittävällä suojelualueiden ja monimuotoisesti käsiteltävien talousmetsien yhdistelmällä. Vuonna 2004 toteutetaan momentin 30.31.45 määrärahoilla sekä Metsähallituksen liiketoiminnan tuloilla (luku 30.33) Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelmaa sekä edistetään metsätalouden vesien suojelua vesien suojelun tavoiteohjelma 2005:n ja yhteisön vesipolitiikan puitteista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (2000/60/EY) edellyttämällä tavalla.

5. Huolehtia siitä, että metsien käytössä ja suojelussa otetaan huomioon metsien perinteiset käyttömuodot ja edistetään metsistä saatavaa monipuolista aineellista ja henkistä hyvinvointia.

6. Parantaa metsäosaamista vahvistamalla edelleen tutkimukseen, koulutukseen ja kansainvälistymiseen perustuvaa metsäalan innovaatiotoimintaa. Vuonna 2004 toteutetaan Metsäalan tulevaisuusfoorumi -hanketta siten, että metsäalan toimijat saavat siitä lisäarvoa toiminnalleen.

7. Edistää kestävä metsätaloutta aktiivisella kansainvälisellä metsäpolitiikalla, tutkimus- ja koulutusyhteistyöllä sekä metsä- ja ympäristöviestinnällä. Vuonna 2004 toteutetaan Suomen kansainvälisen metsäprojektin ministeriryhmän asettamia tavoitteita.

Kala-, riista- ja porotalous

Kalastus ja metsästyksen mitoitetetaan kala- ja riistakantojen mukaan ja porokanta laidunten mukaan.

Kalataloutta hoidetaan elinkeinokalatalouden osalta EU:n yhteisen kalastuspolitiikan mukaisesti. Kalavarojen suojelun lisäksi otetaan huomioon kuluttajien ja kalatalouteen liittyvien elinkeinojen harjoittajien tarpeet. EU:n yhteinen kalastuspolitiikka koskee kalataloutta eri tavoin riippuen kalalajista ja vesialueesta. Elinkeinokalatalous kokonaisuudessaan kuuluu rakennepolitiikan piiriin, mutta resurssipolitiikka, markkinapolitiikka ja valvontajärjestelmät koskevat käytännössä vain merialueen kiintiöityjä kalalajeja.

Vapaa-ajan kalataloutta kehitetään kansallisin toimenpitein maa- ja metsätalousministeriön vapaa-ajan kalatalouden kehittämisstrategian mukaisesti. Kestävän käytön sallimissa rajoissa lisätään niin vapaa-ajan kalastajien kuin kalastusmatkailijoidenkin kalastusmahdollisuuksia.

Kalavesien ylläpidossa parannetaan kalakantojen hoitotoiminnan tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta sekä kehitetään kalanviljelymenetelmiä.

Riistataloudessa kiinnitetään huomiota erityisesti riistaeläinten aiheuttamien vahinkojen estämistoimenpiteiden kehittämiseen sekä vahinkoa aiheuttavien riistaeläinten kantojen kasvun rajoittamiseen. Metsäkanalintukantoja pyritään elvyttämään.

Porotaloudessa tärkeimpänä tehtävänä on porotalouden rakenteen kehittäminen ja poromäärien suhteuttaminen laidunten kestävyyskykyyn.

Elintarvikkeiden turvallisuus ja laatu

Tavoitteena on, että elintarvikkeiden sekä maatalouden tuotantopanosten turvallisuus ja laatu, eläinten ja kasvien terveys sekä eläinten hyvinvointi säilyvät edelleen kansainvälisesti arvioiden korkealla tasolla. Varaudutaan EU:n laajentumisesta johtuvien riskien hallintaan sisämarkkina-tuontien osalta. Varmistetaan, että kuluttajien luottamus kotimaisten elintarvikkeiden turvallisuuteen ja valvonnan luotettavuuteen säilyy hyvänä. Valvonnan kehittämisessä noudatetaan ennaltaehkäisevää ja aktiivista lähestymistapaa. Valvonnan tulee perustua luotettavaan jäljitettävyyteen, riskinarviointiin ja toimiviin valmiussuunnitelmiin. Elintarvikeväälitteisten tartuntojen määrän sekä haitallisten aineiden esiintymisen tulee pysyä alhaisena. Tuotantoeläinten sairastuvuuden vähentämiseksi ja hyvinvoinnin edistämiseksi tuetaan kattavan tilakohtaisen eläinten terveydenhuoltojärjestelmän toteuttamista.

Vesitalous

Parannetaan erityistilanteisiin varautumista vesihuollossa. Kiinnitetään huomiota maaseudun ja erityisesti kotieläintalouden ja elintarviketeollisuuden puhtaan veden saannin turvaamiseen. Käynnistetään toimenpiteet suurista tulvista aiheutuvien vahinkojen vähentämiseksi Suurtulva-työryhmän ehdotusten pohjalta.

Maanmittaustehtävät

Ylläpidetään toimivaa kiinteistöjärjestelmää, huolehditaan yleisten karttojen valmistamisesta ja kansallisten perusmaastotietojen keräämisestä, edistetään paikkatietojen yhteiskäyttöä sekä tyydytetään kartastoalan tutkimustarpeet. Lisäksi voimavaroja suunnataan siten, että yleiseurooppalaisen koordinaattijärjestelmän joustava käyttöönotto voidaan turvata koko hallinnonalalle vuodesta 2005 lukien.

Luonnonvarat

Laaditaan ilmastopimuksen ja Kioton pöytäkirjan edellyttämät raportit ja skenaariot.

Yhteenveto tuloista ja EU:n rahoittamasta toiminnasta maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla

Hallinnonalan toiminnan perusteella arvioidaan vuonna 2004 tuloutuvan talousarvioon (luku 12.30) yhteensä 937,900 milj. euroa. Näistä 95 % eli 893,040 milj. euroa tuloutuu Euroopan unionilta (momentit 12.30.01—04). Lisäksi talousarvion ulkopuolisiin rahastoihin (Maatalouden interventiorahasto ja Maatilatalouden kehittämisrahasto) arvioidaan tuloutuvan vuonna 2004 Euroopan unionilta 119,9 milj. euroa.

Vuonna 2004 hallinnonalalle budjetoiduista menoista EU:n tuloja vastaavia menoja on 903,060 milj. euroa ja vastaavia kansallisia menoja 557,692 milj. euroa. Kun otetaan lisäksi huomioon EU:n jäsenyyteen liittyvä maa- ja puutarhatalouden kansallinen tuki 608,620 milj. euroa, hallinnonalan menoista 2 069,372 milj. euroa eli 77 % aiheutuu suoraan EU:n jäsenyydestä.

Hallinnonalan määrärahat luvuittain vuosina 2002—2004

	v. 2002 tilinpäätös 1000 €	v. 2003 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2004 esitys 1000 €	Muutos 2003—2004	
				1000 €	%
01. Maa- ja metsätalousministeriö	49 436	78 178	78 515	337	0
02. Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus	10 832	12 735	13 140	405	3
03. Maaseutuelinkeinojen valituslautakunta ja eläinlääkintävahinkojen arviolautakunta	596	598	624	26	4
12. Maa- ja puutarhatalouden tulotuet ja EU:n yhteisen maatalouspolitiikan liitännäistoimenpiteet	1 755 221	1 791 393	1 848 764	57 371	3
13. Maataloustuotteiden markkinointi ja tuotannon tasapainottaminen	152 247	158 225	157 175	- 1 050	- 1
14. Maatilatalouden rakenteen ja maaseudun kehittäminen	94 892	161 608	187 233	25 625	16
15. Muut maatalouden menot	21 653	22 110	23 192	1 082	5
21. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus	30 204	30 241	31 865	1 624	5
31. Metsätalouden edistäminen ja valvonta	113 378	119 037	123 982	4 945	4
32. Metsäntutkimuslaitos	36 895	36 995	38 896	1 901	5
41. Kala-, riista- ja porotalous	41 008	40 743	40 911	168	0
42. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos	15 661	15 719	16 362	643	4
51. Vesivarojen käyttö ja hoito	26 965	28 810	27 523	- 1 287	- 4
61. Maanmittauslaitos	48 626	47 980	50 504	2 524	5
62. Geodeettinen laitos	2 929	2 990	3 118	128	4
71. Eläinlääkintä- ja elintarvike-tutkimuslaitos	25 563	24 762	24 848	86	0
72. Elintarvikevirasto	9 442	5 113	5 116	3	0
73. Kasvintuotannon tarkastuskeskus	12 093	12 217	14 037	1 820	15
Yhteensä	2 447 641	2 589 454	2 685 805	96 351¹⁾	4

1) Lisäksi on kehyspäätöksen mukaisesti varauduttu käyttämään 14,089 milj. euroa maa- ja metsätalousministeriön myöhemmin määrittelemiä maatalouden rakenteen ja muita kehittämistarpeita varten.

Henkilöstön kokonaismäärä¹⁾ 5 395 5 410 5 420

1) Lisäksi pääluokan 30 määrärahoja (mom. 30.13.44, 30.14.61-62, 30.15.40, 30.41.41, 42, 51, 62 ja 77) voidaan käyttää 135 henkilötyövuotta vastaavasti tilapäisluonteisiin tehtäviin palkattavien määräaikaisten henkilöiden palkkaamiseen valtion virastoihin tai laitoksiin. Lisäksi hallinnonalan tehtäviä hoitaa toisten pääluokkien henkilöstömäärissä: KTM, TE-keskukset: Noin 660 EU:n maatalous-, maaseutu- ja kalastuspolitiikan toimeenpanotehtävissä, YM: 262 vesivarojen käyttö- ja hoitotehtävissä, SM: 21 läänineläinlääkäriä, UM: 7 erityisasiantuntijaa, VM: noin 50 tullilaitoksessa EMOTR-T tarkastus-tehtävissä.

01. Maa- ja metsätalousministeriö

Selvitysosa: Maa- ja metsätalousministeriö luo edellytykset uusiutuvien luonnonvarojen kestäväälle, monipuoliselle käytölle, maaseudun elinkeinojen ja vapaa-ajan toimintojen kehittymiselle, turvaa elintarvikkeiden laadun sekä eläinten ja kasvien terveyden. Ministeriö vastaa EU:n yhteisen maatalouspolitiikan, maaseutu- ja rakennepolitiikan sekä kalastuspolitiikan toimeenpanosta Suomessa sekä eläinlääkintä- ja kasvinterveystoimien sopeuttamisesta EU:n säännösten puitteisiin. EU:n vesipolitiikka vaikuttaa myös Suomen vesitalousasioihin.

Maa- ja metsätalousministeriön toimintamenojen ja henkilöstön arvioitu jakautuminen vuosina 2002—2004 tehtävittäin

	2002		2003		2004	
	htv	milj. €	htv	milj. €	htv	milj. €
Maa- ja puutarhatalous sekä maaseutu	213	14,6	232	16,3	232	16,3
Metsätalous	32	1,9	31	2,0	31	2,3
Kala-, riista- ja porotalous	37	3,0	39	2,2	39	3,0
Elintarvikkeiden turvallisuus ja laatu	65	3,8	69	4,6	69	4,7
Vesivarat, maanmittaus ja luonnonvarat	23	1,5	24	1,4	24	1,5
Keskitytetyt tukitehtävät	71	6,4	73	6,4	73	6,5
Yhteensä	441	31,2	468	32,9	468	34,3

Maa- ja metsätalousministeriön keskeiset alustavat tulostavoitteet vuodelle 2004 ovat:

Maa- ja puutarhatalous sekä maaseutu

— Pyritään vaikuttamaan EU:n yhteisen maatalouspolitiikan sokerialan uudistukseen siten, että sokerijuurikkaan tuotannon harjoittaminen yhteisön epäsuotuisilla alueilla voidaan turvata ja Suomen erityisolosuhteet tulevat otetuksi huomioon.

— Vaikutetaan EU:n rahoituskauden 2007—2013 maaseudun kehittämistoimenpiteitä koskevien maatalous-, maaseutu- ja rakennepolitiikan rahoitukseen ja säädösten sisältöön. Aloitetaan seuraavan rahoituskauden ohjelmien ja niihin sisältyvien tukijärjestelmien suunnittelu sekä sovitetaan yhteen ohjelmien ja tukijärjestelmien toimenpiteet.

— Saatetaan loppuun horisontaalisen maaseudun kehittämisohjelman (luonnonhaittakorvaus ja ympäristötuki) ja alueellisten kehittämisohjelmien ohjelmamuutokset ja kansallisten säädösten uudistamistyö. Samanaikaisesti neuvotellaan maaseudun kehittämistoimenpiteisiin tarvittavasta lisärahoituksesta. Tehostetaan alueellisten ohjelmien toimeenpanoa siten, että ohjelmien rahoituskehikset saadaan hyödynnettyä tuloksellisesti ohjelmakauden aikana.

— Markkinoiden tasapainon saavuttamiseksi hyödynnetään interventiojärjestelmiä tarpeellisella tavalla ja sopeutetaan Suomen markkinatilannetta ohjaavien järjestelmien käyttöä laajentuneen EU:n tilanteeseen.

— Saatetaan pääosin loppuun valtioneuvoston periaatepäätöksen maaseutupoliittisiksi linjauksiksi vuosille 2001—2004 ja Ihmisten maaseutu -kokonaisuohjelman ehdotusten toteutus ja valmistellaan uusi maakuntaohjelmat huomioonottava maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma.

— Toteutetaan elintarviketalouden kansallista laatustrategiaa ja käynnistetään puutarhatalouden strategian toimeenpano. Maaseutuneuvonnan vaikuttavuutta selvitetään vuonna 2004 tehtävällä ulkopuolisella arvioinnilla.

— Maatalous- ja maaseutupolitiikan strategista suunnittelua vahvistetaan sekä kehitetään toimenpiteiden vaikuttavuuden seurantaa ja arviointia. Huolehditaan siitä, että tietoaineistot tukevat näitä tavoitteita laajuudeltaan ja sisällöltään.

Metsätalous

— Metsätaloudessa tavoitteena on huolehtia Kansallinen metsäohjelma 2010:n ja siihen liittyvän Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman toteutus- ja seurantatehtävistä.

Kala-, riista- ja porotalous

— Osallistutaan Itämeren kalakantojen saaliskiintiöiden asettamiseen IBSFC:ssä ja EU:ssa.

— Kiintiöityjen kalalajien kalastuksessa kiinnitetään erityistä huomiota silakan troolikalastuksen ajalliseen ja alueelliseen järjestelyyn ja valvontaan.

— Jatketaan toimenpiteitä valtakunnallisen vapaa-ajankalatalouden kehittämisstrategian toteuttamiseksi.

— Jatketaan toimenpiteitä metsäpeurakannan kehittämiseksi.

Elintarvikkeiden turvallisuus ja laatu

— Edistetään elintarvikkeiden turvallisuutta ja laatua maatalouspolitiikan toimenpiteissä.

— Valmistaudutaan Euroopan yhteisön uuden elintarvikkeita ja maatalouden tuotantopanoksia koskevan lainsäädännön kansalliseen toimeenpanoon.

— Eläinlääkinnällinen rajatarkastus sopeutetaan Euroopan unionin laajenemisen vaatimiin tarkastusmääriin.

— Valmistellaan tuotantoeläinten hyvinvointia koskeva strategia ja aloitetaan kasvinterveys-, rehu- ja zoonosistrategian toimeenpano eri tahojen yhteistyönä.

— Kehitetään eläintautien vastustamisen kriisivalmiutta.

Vesivarat, maanmittaus ja luonnonvarat

— Ajantasaistetaan vesivarastrategia ja käynnistetään Suurtulvatyöryhmän ehdotusten toimeenpano.

— Valmistellaan kansallinen paikkatietostrategia ja samanaikaisesti ajantasaistetaan maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan paikkatietostrategia ottaen huomioon kansallisen paikkatietostrategian vaatimukset.

— Osallistutaan EU:n INSPIRE-hankkeen puitteissa vuosina 2003—2004 valmisteltavan paikkatietoasioita koskevan eurooppalaisen puitelainsäädännön valmisteluun.

— Määritellään hallinnonalalla tarvittavat toimet ilmastomuutokseen sopeuttamiseksi.

EU:n yhteisen maatalouspolitiikan, maaseutu- ja rakennepolitiikan sekä kalastuspolitiikan toimeenpanotehtäviä valtion aluehallinnossa hoitavat työvoima- ja elinkeinokeskukset, joissa lähinnä niiden maaseutuosastot. Työvoima- ja elinkeinokeskusten tulostavoitteita on tämän pääluokan pääluokka- ja lukuperustelujen lisäksi esitetty myös kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalan luvussa 32.10 siltä osin kuin tavoitteet ovat yhteisiä keskusten muiden osastojen kanssa.

Työvoima- ja elinkeinokeskusten maaseutuosastojen voimavarat lisääntyvät tehtävien kiristyneiden vaatimusten ja uusien tehtävien johdosta. Noin kolmasosa voimavaroista tarvitaan valvontatoimintaan. Maaseutuosastot suorittavat EMOTR-T:n rahoittamien maatalous- ja maaseutuyrittäjille maksettavien tukien valvonnat, lukuun ottamatta ohjelmaperusteisia maaseudun kehittämishankkeita. Maaseutuosastot suorittavat myös eräiden interventiotoimenpiteiden sekä EMOTR-O:n rahoittamien tavoite 1-alueella myönnettävien investointitukien ja nuorten viljelijöiden aloittamistuen valvonnat sekä kasvintuotannon valvonnat ja tarkastukset. Lisäksi maaseutuosastot suorittavat eräisiin maatalouden kansallisiin tukiin liittyviä valvontoja. Valvontakäyntien määrää lisää mm. lannoitusvalvonnan tiukentuminen. Myös valvonnan laadun kehittäminen lisää niiden vaatimaa työpanosta.

Myös EU-säännösten edellyttämää kalastuksen sekä kalansaaliiden purkauksen ja kaupan valvontaa on tarkoitus tehostaa.

Työvoima- ja elinkeinokeskukset vastaavat siitä, että tuki- ja valvonta- ja tarkastusjärjestelmien hoidon edellyttämät voimavarat turvataan rahoituskorjausten ja muiden sanktioiden välttämiseksi.

Työvoima- ja elinkeinokeskusten maaseutuosastojen välttämättömän henkilöstön arvioitu jakautuminen tehtävittäin

	Henkilöstö, htv			2004
	1994	2002	2003	
<i>Maatalous ja maaseutu</i>				
Maaseudun kehittäminen	22	99	99	99
Maatilojen kehittäminen (ml. maanjärjestely)	240	150	150	150
Tuki- ja valvontatehtävät	20	219	219	222
Tuotannonohjaus	60	35	35	35
Ympäristöasiat	18	47	47	47
Kasvintuotannon valvonta ja tarkastus	22	33	33	35
Yhteensä	382	583	583	588
<i>Kalatalous</i>				
Yhteensä	433	653	653	660

TE-keskusten maaseutuosastojen kustannukset (ml. yhteiskustannukset) tehtävittäin, milj. euroa

	2000	2003	2004
		TA	arvio
<i>Maatalous ja maaseutu</i>			
Maaseudun kehittäminen	3,20	3,06	3,13
Maatilojen kehittäminen	4,15	4,30	4,39
Tuki- ja valvontatehtävät	8,78	11,61	12,17
Tuotannonohjaus	1,28	1,22	1,25
Ympäristöasiat	1,83	1,75	1,79
Kasvintuotannon valvonta ja tarkastus	1,18	1,48	1,61
Yhteensä	20,43	23,43	24,34
<i>Kalatalous</i>			
Yhteensä	23,04	26,23	27,30

Työvoima- ja elinkeinokeskusten maaseutuosastojen toimintamenot on budjetoitu kauppa- ja teollisuusministeriön pääluokkaan momentille 32.10.22.

Suomen liittyttyä EU:n jäseneksi maa- ja metsätalousministeriö on sopinut Euroopan yhteisön yhteisen maatalouspolitiikan täytäntöönpanosta annetun lain perusteella valtiovarainministeriön kanssa, että tullilaitos suorittaa eräitä Euroopan unionin maatalouden ohjaus- ja tukirahaston tukiosaston vientitukiin, sisämarkkinatukiin ja interventiotointaan liittyviä tarkastuksia, joiden kustannuksiksi vuonna 2004 arvioidaan 2 400 000 euroa ja joista tullilaitos ei ole perinyt eikä vuonna 2004 peri maa- ja metsätalousministeriöltä maksuja.

19. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 26 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää muiden kuin erikseen arvonlisäverovelvollisten hallinnonalan virastojen ja laitosten tavaroiden ja palvelujen ostoihin sisältyvien arvonlisäverojen maksamiseen.

Selvitysosa: Valtion kulutus- ja investointimenot on budjetoitu ilman arvonlisäveroa. Muille kuin erikseen verovelvollisille valtion virastoille ja laitoksille myönnetään määrärahat verottomin hinnoin.

2004 talousarvio	26 000 000
2003 talousarvio	26 000 000

21. Maa- ja metsätalousministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 34 317 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös eräiden Suomen tekemien kalastusta koskevien sopimusten valvonnasta aiheutuvien menojen sekä kalastuslain (286/1982) 14 §:n mukaisten korvausten ja kasvilajikelautakunnan menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon lisäyksenä 220 000 euroa metsäviestintämenojen siirtana momentilta 30.31.44 sekä vähennyksenä 200 000 euroa maitokiintiörekisterin ylläpitomenojen siirtana momentille 30.02.21, 200 000 euroa maksullisen toiminnan supistumisen johdosta ja 355 000 euroa EU:n neuvoston rahoittamien matkustusmenojen budjetoinnin muutoksen johdosta.

Määrärahan mitoituksessa on lisäksi otettu huomioon kalataloustietojen keruun menoina 680 000 euroa, missä on vähennystä 60 000 euroa ja kalastuksen valvontamenoina 785 000 euroa, missä on lisäystä 365 000 euroa. Lisäys johtuu EU:n kalastuspolitiikan uudistuksen vaatimasta valvonnan laajentamisesta. Vastavasti EU-osuuksien tuloutuksia on otettu huo-

mioon momentilla 12.30.04. Tenojoen kalastuslupamaksutuloista vuonna 2003 valtiolle kuuluvana osuutena on otettu huomioon 84 000 euroa, missä on lisäystä 17 000 euroa. Tenojoen kalastuslupatuloista vuonna 2004 kertyväksi arvioitu tulo on merkitty momentille 12.30.41.

Bruttomenojen lisäys on yhteensä 860 000 euroa ja kun bruttotulojen vähennys on 555 000 euroa, nettomenot lisääntyvät 1 415 000 eurolla.

Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus hoitaa maksutta ministeriön eräitä taloushallinto-, tietohallinto- ja muita hallinnon palvelutehtäviä sekä huolehtii ulkopuolisten tietojärjestelmäpalveluiden kustannuksista. Näistä tehtävistä aiheutuvat nettomenot, noin 8 600 000 euroa, on budjetoitu momentille 30.02.21. Ministeriön kansainvälisen toiminnan erillismenot on budjetoitu momentille 30.01.26.

Menojen ja tulojen erittely €

Bruttomenot	36 587 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	184 000
Muut toimintamenot	36 403 000
Bruttotulot	2 270 000
Maksullisen toiminnan tulot	625 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	600 000
— muut suoritteet	25 000
Muut tulot	1 645 000
Nettomenot	34 317 000

2004 talousarvio	34 317 000
2003 lisätalousarvio	565 000
2003 talousarvio	32 902 000
2002 tilinpäätös	31 869 999

22. Tietojärjestelmien kehittäminen (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 2 300 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää maa- ja metsätalousministeriön tietojärjestelmien kehittämisestä ja ministeriön hallinnonalan yhteisistä tietohallinnon kehittämishankkeista aiheutuvien menojen maksamiseen.

*Selvitysosa:***Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen**

	€
Viljelijätukijärjestelmät (IACS ym.)	350 000
Maaseutu- ja rakennepolitiikan järjestelmät	60 000
Markkinatukijärjestelmät	270 000
Yhteiset maksatusjärjestelmät	70 000
Elintarvike- ja terveyshallinnon järjestelmät	600 000
Kalatalouden järjestelmät	100 000
Ministeriön yhteinen järjestelmäkehitys	350 000
Järjestelmien yhteinen tekniikka- ja laiteympäristö	300 000
Hallinnonalan yhteiset hankkeet	200 000
Yhteensä	2 300 000

Määrärahaa käytetään lähinnä Euroopan unionin jäsenyydestä aiheutuvien tietojärjestelmätarpeiden toteuttamiseen.

2004 talousarvio	2 300 000
2003 talousarvio	2 000 000
2002 tilinpäätös	2 186 000

25. (30.04.25) *Eläinlääkintähuolto* (arvio määräraha)

Momentille myönnetään 1 330 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää eläintautien vastustamisesta ja ennaltaehkäisemisestä, eläinsuojelusta ja muusta eläinlääkintähuollosta, korvauksista, eräistä valtionavuiista, koulutuksesta, eläinlääkäreiden erikoistumisesta ja toimituspalkkioista sekä tutkimusapurahojen myöntämisestä ja tilapäisen työvoiman palkkaamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen.

Tutkimusapurahoja saa myöntää eläinlääkäreille vaihtoehtoisia menetelmiä selvittävään ja kotieläinten terveydenhuoltoon ja niiden elintarviketuotantoon liittyviin tutkimuksiin. Määrärahaa voidaan käyttää myös hankkeisiin, joihin saadaan EMOTR:n tukiosaston rahoitusta.

Selvitysosa: Määrärahaa on tarkoitus käyttää enintään kymmentä henkilötyövuotta, josta enintään seitsemän eläinlääkäreiden eri-

koistumiseen, vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen.

EMOTR:n tukiosaston rahoitusosuus tuloutuu valtiolle vasta vuonna 2005.

2004 talousarvio	1 330 000
2003 talousarvio	1 330 000
2002 tilinpäätös	1 178 792

26. (30.04.26) *Kansainvälinen yhteistyö* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 689 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää niiden kulutusmenojen maksamiseen, jotka aiheutuvat yhteistyöstä kansainvälisten järjestöjen puitteissa, solmituista kansainvälisistä ja valtioiden välisistä sopimuksista ja muusta alan kansainvälisestä yhteistyöstä. Lisäksi määrärahaa saa käyttää maa- ja metsätalousministeriön toimialan lähialueyhteistyöhankkeisiin ja niiden valmistelusta ja hallinnoinnista aiheutuviin kustannuksiin sekä kansainvälisen taloudellisen teknologisen yhteistyön edistämiseen tähtäävien soveltuvuustutkimusten yms. selvitysten hankkimiseen. Määrärahaa saa käyttää myös kansainväliseen toimintaan liittyviin valtionapuihin. Määrärahaa saa käyttää enintään kahta henkilötyövuotta vastaavan määräaikaisen henkilöstön palkkausmenojen maksamiseen.

2004 talousarvio	689 000
2003 talousarvio	689 000
2002 tilinpäätös	2 068 000

27. (30.04.27) *Yhteistutkimukset* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 7 530 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää lähinnä eri virastojen, laitosten tai muiden organisaatioiden yhteistyönä suoritettavasta hallinnonalan strategista valmistelua sekä maa- ja metsätalousministeriön toimialalla olevien elinkeinojen kehittämistä tukevasta tutkimus- ja kehittämistoiminnasta ja tämän toiminnan ohjauksesta sekä organisaatioiden arvioinnista aiheutuvien menojen maksamiseen. Määrärahaa saa lisäksi käyttää tutkimushankkeiden asiantuntija-arvi-

oinneista ja valtion virastoihin tai laitoksiin ta-
pahtuvista sijoitusmenoiksi luettavista laite-
hankinnoista aiheutuvien menojen maksami-
seen. Määrärahaa saa käyttää myös
eurooppalaisten tutkimushankkeiden rahoitta-
miseen. Määrärahaa saa käyttää menojen mak-
samiseen, jotka aiheutuvat määräaikaisen hen-
kilöstön palkkaamisesta määräaikaisiin tehtä-
viin. Määrärahasta saa maksaa myös
valtionapuja.

Selvitysosa:

**Määrärahan arvioitu jakautuminen
käyttötarkoituksittain**

	€
Luonnonvarojen kestävä käyttö, mistä	500 000
— Itämeren tutkimusohjelma	110 000
— Ilmastopoliittiset tutkimukset	120 000
— Muut	270 000
Geoinformaatio	470 000
Luonnon monimuotoisuus	860 000
Maatalous ja elintarvike	1 300 000
Metsätalous	960 000
Kala- ja riistatalous	390 000
Vesitalous	380 000
Eurooppalainen tutkimusyhteistyö	500 000
Klusteritutkimus	1 700 000
Biokaasututkimus	170 000
Ympäristöterveydenhuolto	200 000
Hallinnonalan ohjaaminen ja rakenteet	100 000
Yhteensä	7 530 000

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomi-
oon lisäyksenä 1 200 000 euroa hallitusohjel-
man mukaista tutkimus- ja kehittämistoimin-
taa ja 170 000 euroa jätesuunnitelman mukais-
ta biokaasututkimusta varten.

Luonnonvarojen kestävä käyttö

Määrärahalla toteutetaan ministeriön hallin-
nonalan luonnonvarojen kestävä käytön stra-
tegian mukaisia tutkimus- ja kehittämishank-
keita. Määrärahaa käytetään mm.

— luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi ja seurantaan tarvittavaan tutkimus- ja selvi-
tystyöhön,

— luonnonvarojen kestävä käytön suunnit-
telun, seurannan ja mittaamisen perustaksi,

— Itämeren tutkimusohjelmaan sekä

— ilmastopoliittikan edellyttämän (VNp
30.1.2003) tutkimuksen rahoittamiseen.

Geoinformaatiotutkimus

Määrärahalla tuotetaan tutkimustietoa, jolla
edistetään kiinteistöjärjestelmän ylläpitoa sekä
paikkatietojen yhteiskäyttöä ja kehitetään
yleistä karttatuotantoa. Tutkimustietoa käyte-
tään hyväksi mm. tulosohjauksessa.

Luonnon monimuotoisuusutkimus

Määrärahalla rahoitetaan vuonna 2003 alka-
nutta usean rahoittajan yhteistyönä toteutetta-
vaa maatalousympäristön, vesiympäristön ja
metsäympäristön biologiseen monimuotoisuu-
teen keskittävää tutkimusohjelmaa. Tutkimus-
ohjelma palvelee maatalouden ympäristötuki-
järjestelmän kehittämistä ja Etelä-Suomen
metsien tutkimustarpeita.

Maatalous- ja elintarviketutkimukset

Määrärahalla rahoitetaan maataloudellisen
tutkimuksen neuvottelukunnan aloitteesta
käynnistettyjä tutkimuskokonaisuuksia: mm.
luonnonmukainen tuotanto ja kotieläinten hy-
vinvointiin liittyvä säädösten toimeenpanossa
tarvittava tietotuotanto. Kuluttajatutkimusta
rahoitetaan yhteistyössä tutkimuslaitosten
kanssa valmistellun suunnitelman pohjalta.
Varoja käytetään edelleen elintarvikkeiden
laatuun ja turvallisuuteen kohdistuvaan ja sää-
dösvalmistelua sekä tarkastustoimintaa tuke-
vaan tutkimukseen ja menetelmien kehittämi-
seen. Varoja käytetään myös tutkimusohjel-
maan, joka kattaa geneettisesti muokattujen
organismien ympäristö-, yhteiskunnalliset- ja
terveysvaikutukset. Uusia tutkimusohjelmia
valmistellaan maa- ja metsätalousministeriön
Maatalous- ja elintarviketutkimus 2002—2006
-ohjelman painotusten pohjalta. Uusissa tutki-
musohjelmissa painotetaan tuotealakohtaisten
strategioiden kehittämiseen liittyviä tutkimus-
tarpeita.

Metsätaloustutkimukset

Määrärahalla rahoitetaan pääasiassa ajan-
kohtaisia metsäpolitiikan valmistelua ja käy-
tännön metsätaloutta palvelevia yhteistutki-
muksia. Kansallinen metsäohjelma 2010:n to-
teutuksen tukeminen ja ohjelman kehittäminen
ovat määrärahojen kohdentamisessa etusijalla.

Kala- ja riistataloudelliset tutkimukset

Määrärahalta voidaan rahoittaa mm. kalanviljelyn kehittämistä palvelevaa tutkimusta, suurjärvitutkimusta, seurantamenetelmien kehittämiseen tähtäävää tutkimusta sekä uhanalaisten ja taantuneiden kalakantojen hoitotoiminnan järjestämiseen liittyvää tutkimusta. Riistatalouden osalta määrärahalta voidaan rahoittaa muun muassa riistaeläinten aiheuttamien vahinkojen vähentämiseen tähtäävää tutkimusta sekä edellä mainittujen eläinten liikkumista ja kantojen arvioimista koskevien selvitysten laatimista.

Vesitaloustutkimukset

Määrärahalta toteutetaan vesivarastrategian sekä vesivarojen käytön ja hoidon tutkimus- ja kehittämistoiminnalle laadittujen suuntaviivojen mukaisia tutkimus- ja kehittämishankkeita.

Eurooppalainen tutkimusyhteistyö

Määrärahalta on tarkoitus rahoittaa EU:n 6. tutkimuksen ja teknologisen kehittämisen puiteohjelmaan liittyviä yhteistutkimuksia ministeriön toimialalla. Määrärahalta on tarkoitus myös tukea kansainväliseen tutkimusyhteistyöhön valmistautuvia tutkijaryhmiä ja tähän yhteistyöhön liittyviä muita hankkeita.

Klusteritutkimus

Määrärahaa käytetään lähinnä elintarvike-, metsä- ja vesiensoveluklustereita koskevien ja edelleen käynnissä olevien hankkeiden vaatimaan jatkorahoitukseen. Metsäklusterin osalta osallistutaan usean rahoittajan yhteistyönä toteutettavaan Puun materiaalitiede -tutkimusohjelmaan, jonka painopisteitä ovat puun materiaaliominaisuudet, niihin vaikuttaminen, uudet tuotteet ja koko toimintaketjun sosioekonomiset vaikutukset. Määrärahalta osallistutaan myös muihin Suomen Akatemian valmistelemiin tutkimusohjelmiin, kuten geenimanipuloitujen kasvien ympäristöturvallisuutta ja Venäjän muutosta koskeviin tutkimusohjelmiin sekä jatketaan Metsäalan tulevaisuusfoorumin toteutusta. Elintarvikeklusterin hankkeiden jatkorahoitustarpeiden lisäksi elintarvikeklusterin rahoitusta suunnataan erityisesti elintarviketurvallisuuden parantamiseen kohdistamalla tutkimusta mm. elintarviketeollisuuden

valmistus- ja pakkausprosessien turvallisuusriskeihin. Elintarvikeklusterin rahoitusta suunnataan valmistuneen ulkopuolisen arvioinnin ja vuonna 2002 yrityksille tehdyn kyselytutkimuksen pohjalta.

Maatalouden vesiensoveluklusterin määrärahaa käytetään erityisesti sellaiseen tutkimukseen, jolla tuetaan valtioneuvoston periaatepäätöksessä vesiensoveluksen tavoitteiksi vuoteen 2005 (19.3.1998) asetettujen maataloudesta aiheutuvan vesistökuormituksen vähentämistavoitteiden saavuttamista.

Klusteritutkimukseen voidaan myös ohjata muita tämän momentin eri käyttötarkoituksiin varattuja yhteistutkimusvaroja. Eri käyttötarkoitusten määrärahoja voidaan käyttää myös ministeriön sektoritutkimuksen tavoitteita palveleviin hankkeisiin horisontaalisissa tutkimusohjelmissa.

Biokaasututkimus

Valtioneuvoston 14.8.2002 hyväksymän tarkistetun jätesuunnitelman toteuttamiseksi edistetään biokaasututkimusta.

Ympäristöterveydenhuolto

Ympäristöterveydenhuollon alueellisen yhteistoiminnan kokeilu toteutetaan vuosina 2003—2004. Valtion vuotuinen rahoitusosuus on 400 000 euroa, joka jakautuu tasan sosiaali- ja terveysministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön kesken.

Hallinnonalan ohjaaminen ja rakenteet

Määrärahaa käytetään hallinnonalan virastojen sekä valtionaputoiminnan arvioinnista aiheutuviin menoihin. Vuonna 2004 toteutetaan mm. maaseutuneuvonnan ulkopuolinen arviointi. Vastaava arviointi on tarkoitus tehdä metsäkeskusten toiminnan osalta vuosina 2004—2005.

Määrärahaa arvioidaan käytettävän noin 100 henkilötyövuotta vastaavan määräaikaisen henkilöstön palkkaamiseen määräaikaisiin tehtäviin.

2004 talousarvio	7 530 000
2003 lisätalousarvio	82 000
2003 talousarvio	5 978 000
2002 tilinpäätös	6 537 000

41. Eräät korvaukset (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 1 945 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kasvinterveyden suojelemisesta annetun lain (702/2003) 30 §:ssä tarkoitettujen korvausten maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös enintään 66 000 euroa hukkakauran torjunnasta annetun lain (185/2002) mukaisiin tarkoituksiin. Määrärahasta saa maksaa myös edellisiin vuosiin kohdistuvia menoja ja korvauksia. Määrärahasta saa maksaa myös maaseutuelinkeinojen tukitehtäviä hoidettaessa noudatettavasta menettelystä annetussa laissa (1336/1992) tarkoitettuja korvauksia Ahvenanmaan maakunnalle.

Selvitysosa: Määrärahasta pääosa arvioidaan käytettävän kasvinterveyden suojelemisesta annetun lain perusteella perunan vaalean rengasmädän torjunnasta aiheutuvien korvausten maksamiseen. Saastunut tila on torjunnan kohteena viiden vuoden ajan, jolloin se voi hakea korvauksia kustannuksista ja vahingoista. Määrärahaa arvioidaan tarvittavan Ahvenanmaan kunnille maksettaviin korvauksiin niistä tehtävistä, joita ne hoitavat maa- ja metsätalousministeriön ja muiden maaseutuelinkeinoviranomaisten valtion ja Euroopan unionin varoista myöntämiin ja maksamiin avustuksiin, korvauksiin, palkkioihin ja muihin tukiin liittyen. Korvaukset suoritetaan valtioneuvoston asetuksen mukaisesti. Manner-Suomen kunnille tehtävistä aiheutuvat menot otetaan huomioon momentin 26.97.31 määrärahan mitoituksessa.

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen

€

Perunan vaalean rengasmädän torjunta	1 867 000
Hukkakauran torjunta, enintään	66 000
Ahvenanmaan kunnille maksettava korvaus	12 000
Yhteensä	1 945 000

2004 talousarvio	1 945 000
2003 talousarvio	1 945 000
2002 tilinpäätös	1 589 159

47. Kasvinjalostustoiminnan edistäminen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 673 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää avustusten maksamiseen kasvinjalostustoiminnan edistämisestä annetun lain (896/1977) mukaisesti kasvinjalostajille jalostukseen ja kotimaisen kasvinjalostustoiminnan edistämiseen.

Selvitysosa: Lain 6 §:n mukainen määrärahan vähimmäismäärä on 673 000 euroa, mitä vastaavat tulot on merkitty momentille 12.30.74.

2004 talousarvio	673 000
2003 talousarvio	673 000
2002 tilinpäätös	643 161

48. Poikkeuksellisten tulvien aiheuttamien vahinkojen korvaaminen (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 841 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää poikkeuksellisten tulvien aiheuttamien vahinkojen korvaamisesta annetun lain (284/1983) 2 §:n mukaisten vahinkojen ja kustannusten korvaamiseen sekä metsäkeskusten asiantuntija-avusta aiheutuviin menoihin.

2004 talousarvio	841 000
2003 talousarvio	841 000
2002 tilinpäätös	841 000

(49.) Turkistarhaukselle aiheutuneiden vahinkojen korvaaminen (siirtomääräraha 2 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2003 talousarvio	2 930 000
------------------	-----------

66. (30.04.66) Eräät jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 2 890 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää maa- ja metsätalousministeriön toimialaan liittyvien jäsenmaksujen ja vapaaehtoisten rahoitusosuuksien maksamiseen kansainvälisille organisaatioille sekä

muihin kansainvälisten sitoumusten aiheutta-	2004 talousarvio	2 890 000
miin ulkomaille meneviin maksuihin.	2003 talousarvio	2 890 000
	2002 tilinpäätös	2 502 999

02. Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus

Selvitysosa: Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus (TIKE) on palveluyksikkö, joka huolehtii sille laissa määrättyistä tilasto-, rekisteri- ja tietohallintotehtävistä ja tietohallinnon asiantuntijapalveluista sekä hoitaa maa- ja metsätalousministeriön ja sen hallinnonalan talous-, henkilöstö- ja muita hallintotehtäviä sen mukaan kuin maa- ja metsätalousministeriö on määrännyt tai asianomainen virasto ja tietopalvelukeskus ovat sopineet. Tietopalvelukeskuksen toiminnasta pääosa on maa- ja metsätalousministeriön ja sen hallinnonalan muiden virastojen ja laitosten vastuulle kuuluvissa tehtävissä tarvittavien palveluiden tuottamista. Tietopalvelukeskus toteuttaa tehtäviä hoitaessaan maa- ja metsätalousministeriön asettamia tavoitteita.

Maa- ja metsätalousministeriö on vuoden 2004 talousarvion valmisteluun liittyen asettanut tietopalvelukeskukselle alustavasti seuraavat *tulostavoitteet*:

— Tietopalvelukeskuksen toiminnan meno- ja kustannuskehityksen seuranta ja ennakointia sekä sen tuottamien suoritteiden ja palveluiden kustannuslaskentaa parannetaan. Toiminnan ja palveluiden laatutasoa koskevien mittareiden käyttöä laajennetaan ja vakiinnutetaan.

Maa- ja metsätalousministeriö on vuoden 2004 talousarvion valmisteluun liittyen asettanut tietopalvelukeskukselle alustavasti seuraavat *palvelutavoitteet*:

— Maa- ja metsätalousministeriö ja tietopalvelukeskus sopivat tulossopimuksessa tietopalvelukeskuksen tehtävistä ja palveluiden mitoituksesta ja laadusta. Tietopalvelukeskus ja asianomainen virasto tai laitos sopivat tulossopimuksen perusteella tehtävissä palvelusopimuksissa tehtäviin yksityiskohtiin.

Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksen palvelut, milj. euroa

Palvelu	Toimintamenot (bruttomenot)			Vastaavat tulot		
	2002 TP	2003 TA	2004 TAE	2002 TP	2003 TA	2004 TAE
Tilasto	2,0	2,9	1,8	0,1	0,3	0,2
Talous	4,4	4,9	4,9	2,8	3,0	3,1
Tietohallinto	7,5	7,7	9,8	1,8	1,2	2,3
Hallinto- ja virastopalvelut	1,3	1,3	1,7	0,0	0,1	0,1
Johto	0,5	0,5	0,7	0,0	0,0	0,0
Yhteensä	15,7	17,3	18,9	4,8	4,6	5,7

Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksen bruttomenot vuonna 2004 käyttäjittäin (arvio), milj. euroa

Palvelu	MMM ¹⁾	TIKE	Muut ²⁾	Yhteensä	Jakauma
					%
Tilasto	0,3	1,4	0,1	1,8	9
Talous	3,7	0,6	0,6	4,9	26
Tietohallinto	8,7	0,8	0,3	9,8	52
Hallinto- ja virastopalvelut	0,9	0,8	0,0	1,7	9
Johdo	-	0,7	-	0,7	4
Yhteensä	13,6	4,3	1,0	18,9	100
Jakauma (%)	72	23	5	100	

¹⁾ MMM = Maa- ja metsätalousministeriö

²⁾ MUUT = Kasvintuotannon tarkastuskeskus, Geodeettinen laitos, MAKERA ja muut asiakkaat

Maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko

	2002 toteutuma		2003 ennakoitu		2004 arvio	
	Julkis- oikeudelliset	Muut	Julkis- oikeudelliset	Muut	Julkis- oikeudelliset	Muut
Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	2 679	327	2 917	429	2 963	429
Maksullisen toiminnan erillis- kustannukset (t€)	2 468	225	2 661	286	2 710	276
Käyttäjäämä (t€)	212	103	256	143	253	153
— % tuotoista	8	32	9	33	9	36
Osuus yhteiskustannuksista (t€)	230	157	256	143	253	152
Ylijäämä (+) / Alijäämä (-) (t€)	-18	-54	0	0	0	1
— % tuotoista	-0,7	-16,5	0,0	0,0	0,0	0,2

21. Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 13 140 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. Määrärahan mitoituksessa on huomioitu nettobudjetoituina maksullisen palvelutoiminnan tuloina 3 391 500 euroa sekä EU:lta saatavina ja muina tuloina 2 337 000 euroa.

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon bruttomenojen lisäyksenä 2 423 700 euroa. Lisäyksestä 1 271 700 euroa aiheutuu toimitilojen lisääntymisestä, tietojärjestelmien ylläpito- ja käyttömenojen ja muiden kulutus-

menojen kasvusta, 200 000 euroa kiintiöjärjestelmän ylläpitomenojen siirrosta momentilta 30.01.21 sekä 450 000 euroa Twinning-hankkeisiin osallistumisesta. Kun määrärahasta vähennetään vuoden 2003 kertaluonteisina menoina yhteensä 900 000 euroa, bruttomenojen lisäys on 1 523 700 euroa.

Kun bruttotulot lisääntyvät 1 118 700 euroa, on nettomenojen lisäys 405 000 euroa.

Menojen ja tulojen erittely

	€
Bruttomenot	18 868 500
Maksullisen toiminnan erillismenot	4 251 000
Muut toimintamenot	14 617 500

Bruttotulot	5 728 500	2004 talousarvio	13 140 000
Maksullisen toiminnan tulot	3 391 500	2003 lisätalousarvio	398 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	2 963 000	2003 talousarvio	12 735 000
— muut suoritteet	428 500	2002 tilinpäätös	10 832 000
Muut tulot	2 337 000		
Nettomenot	13 140 000		

03. Maaseutuelinkeinojen valituslautakunta ja eläinlääkintävahinkojen arviolautakunta

Selvitysosa: Maaseutuelinkeinojen valituslautakunta käsittelee muutoksenhakuviranomaisena maaseutuelinkeinohallinnon, lähinnä työvoima- ja elinkeinokeskusten maaseutuosastojen sekä riistanhoitopiirien ja kalastusalueiden päätöksistä tehtyjä valituksia ja ns. prosessuaalisia kanteluja. Vuonna 1999 valituslautakunta antoi päätöksen 390 asiassa, vuonna 2000 päätöksiä oli 382, vuonna 2001 yhteensä 302 kpl ja vuonna 2002 yhteensä 313 kpl. Vuodelle 2003 siirtyi 166 keskeneräistä valitusasiaa. Säännösten moniportaisuus ja tulkinnanvaraisuus sekä alemmanasteisten säännösten ja määräysten usein tapahtunut muuttaminen on edelleenkin vaikeuttanut asioiden valmistelua ja ratkaisemista.

Keskimääräinen valitusasian käsittelyaika oli vuonna 2002 noin 6 kk (vuonna 2001 4,1 kk). Ottaen huomioon myös suullisten käsittelyjen ja katselmusten määrä, tavoitteena on jatkossa noin 5 kk:n keskimääräinen käsittelyaika.

Valituslautakunnan päätöksistä voi pääsääntöisesti hakea muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta.

Eläinlääkintävahinkojen arviolautakunta aloitti toimintansa 1.3.2002. Arviolautakunnan tehtävänä on antaa asiantuntijalausuntoja eläinlääkintään liittyvissä vahingonkorvauskysymyksissä.

21. Lautakuntien toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 624 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää maaseutuelinkeinojen valituslautakunnan ja eläinlääkintävahinkojen arviolautakunnan menoihin.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu.

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen

	€
Maaseutuelinkeinojen valituslautakunta	584 000
Eläinlääkintävahinkojen arviolautakunta	40 000
Yhteensä	624 000
2004 talousarvio	624 000
2003 lisätalousarvio	10 000
2003 talousarvio	598 000
2002 tilinpäätös	596 000

(04.) Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan muut menot

Selvitysosa: Luku ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta ja sen momenttien 25, 26, 27 ja 66 määrärahat otettavaksi huomioon luvun 30.01 laskelmissa.

12. Maa- ja puutarhatalouden tulotuet ja EU:n yhteisen maatalouspolitiikan liitännäistoimenpiteet

Selvitysosa: Luvun nimike on muutettu. Pääasiassa epäedullisista luonnonoloista johtuen maatalouden tuotantokustannukset ovat Suomessa korkeat. Tuotantokustannuksia kohottaa myös useimpiin muihin EU:n jäsenmaihin verrattuna epäedullinen tuotantorakenne, jota keskimääräisen tilakoon kasvu ja investoinnit ovat kuitenkin parantaneet. Markkinatuotot eivät useimpien tuotteiden osalta kata tuotantokustannuksia kokonaisuudessaan, ja maatalouden pitkän aikavälin toimintaedellytysten sekä tuotannon kannattavuuden turvaamiseksi maa- ja puutarhataloutta tuetaan budjettivaroin. Maa- ja puutarhatalouden tukijärjestelmän perustan muodostavat EU:n kokonaan ja osittain rahoittamat tukimuodot, joita täydennetään kansallisilla tuilla.

Maatalouden taloudellisen toimintaympäristön muutos

EU:n maatalouspolitiikan pitkän aikavälin uudistuksen linjoista on sovittu kesällä 2003. Muutokset ovat odotettua perusteellisempia. Agenda 2000 -päätöksiä myötäillen komissio on esittänyt maatalouspolitiikan markkinasuuntautuneisuuden ja kilpailukyvyn lisäämistä, maaseudun kehittämistoimenpiteiden vahvistamista, elintarviketurvallisuuden ja laatuksymysten korostamista, ympäristönäkökohtien parempaa huomioon ottamista, eläinten hyvinvoinnin edistämistä sekä viljelijöiden tulojen vakiinnuttamista. Uudistuksen keskeisiä muutoksia ovat tukien ja tuotannon välisen kytkennän poistaminen osittain tai kokonaan sekä suorien tukien leikkaaminen. Leikattavia varoja siirretään ehdotuksen mukaan maaseudun kehittämiseen ja tulevien uudistusten rahoittamiseen.

Maatalouspolitiikan kansainvälinen toimintaympäristö muuttuu lähivuosina kauppapolitiikan osalta oleellisesti käynnissä olevan WTO:n Doha-kierroksen myötä. Maatalousneuvotteluja käydään vientituen eri muodoista, tuontisuojusta, sisäisestä tuesta sekä maatalouden ei-kaupallisista kysymyksistä.

Vuoden 2002 joulukuussa EU:n laajentumisesta päästiin sopuun nykyisten jäsenmaiden ja kymmenen hakijamaan kesken, jotka liittyvät EU:n jäseniksi toukokuussa 2004. Maa- ja elintarviketalouden osalta tämä merkitsee sisämarkkinoiden laajentumista ja kilpailun kiristymistä entisestään.

EU:n liittymissopimuksen mukaisen artiklaan 141 perustuvan vakavien vaikeuksien tuen kausi vaihtuu vuoden 2004 alussa. Suomen tavoitteena on saada neuvottelutulos tuen jatkosta hyvissä ajoin ennen nykyisen tukikauden päättymistä. Suomi pyrkii neuvotteluissa pitkäaikaiseen tukiratkaisuun, joka turvaa maatalouden toimintaedellytykset ja tuotannon kannattavuuden Etelä-Suomessa sekä mahdollistaa eri alueiden tasapainoisen kehityksen.

EU:n yhteisen maatalouspolitiikan liitännäistoimenpiteet

EU:n yhteisen maatalouspolitiikan liitännäistoimenpiteitä ovat luonnohaittakorvaus, maatalouden ympäristötuki, pellonmetsitystuki ja luopumistuki. Kaksi ensimmäistä kuuluvat Suomen horisontaaliseen maaseudun kehittämissuunnitelmaan vuosina 2000—2006. Pellonmetsityksen ja luopumistuen osalta suunnitelmaan kuuluvat rahoituskaudella 1995—1999 tehdyt sitoumukset sitoumuskauden loppuun. Ohjelmaa toteutetaan koko Manner-Suomen alueella.

Luonnohaittakorvausjärjestelmällä pyritään varmistamaan ympäristön kannalta kestävän maatalouden jatkuminen pohjoisissa maatalouden harjoittamisen kannalta epäsuotuisissa luonnonoloissa. Luonnohaittakorvaukset tukevat maatalouden ympäristötavoitteita, mutta ne ovat myös merkittävä osa maatalojen perustoimeentuloa.

Ympäristötuen tavoitteena on harjoittaa maatalous- ja puutarhatuotantoa kestävästi niin, että tuotanto kuormittaa ympäristöä nykyistä vähemmän, luonnon monimuotoisuuden ja maatalouden kulttuurimaisemien säilyminen turvataan ja tuotannon harjoittamisedellytykset säilyvät hyvinä

myös pitkällä aikavälillä. Ympäristötuen avulla vähennetään ympäristöön ja erityisesti pinta- ja pohjavesiin sekä ilmaan kohdistuvaa kuormitusta ja torjunta-aineiden käytöstä aiheutuvia riskejä, huolehditaan maatalousalueiden luonnon monimuotoisuudesta ja hoidetaan maatalousmaisemia.

Sekä luonnonhaittakorvauksen että maatalouden ympäristötuen saamisen ehtona on tavanomaisen hyvän maatalouskäytännön eli tavanomaisen hyvän viljelytavan ja yleisen ympäristölainsäädännön ja -määräysten noudattaminen.

EU:n maatalouspolitiikan uudistukseen on sisällytetty elintarvikkeiden laatua, standardien saattamista ja eläinten hyvinvointia koskevat uudet liitännäistoimenpiteet.

Maatalouden tulojen ja kannattavuuden kehitys

Maa- ja puutarhatalouden kokonaislaskelman mukaan maataloustulo nousi vuonna 2002 noin 3 % ollen 1,14 miljardia euroa. Noususta huolimatta maataloustulo oli reaalisesti tarkasteltuna alemmalla tasolla kuin vuosina 1994—1997. Maataloustulo kuvaa viljelijöiden omalle työlle ja oman pääoman käytölle saatavaa korvausta.

Maa- ja puutarhatalouden kokonaistuotto vuonna 2002 oli 3,9 miljardia euroa eli vajaan prosentin edellistä vuotta korkeampi. Kokonaistuotto muodostuu tuotteiden myyntituloista ja maataloustuista. Lihasta saadut myyntitulot putosivat, sillä sian ja naudanlihan hinnat laskivat 7—10 %. Siipikarjanlihan tuotto nousi 12 % tuottajahintojen ja tuotantomäärän kasvun seurauksena. Myös maidon tuotto ja kananmunien tuotto nousivat tuottajahintojen nousun ansiosta. Kokonaiskustannukset pysyivät vuotta 2001 vastaavalla tasolla, 2,8 miljardissa eurossa.

Maa- ja puutarhatalouden nimellishintainen kokonaislaskelma vuosina 1997—2002, milj. euroa

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Kokonaistuotto yhteensä, josta	3 609,0	3 484,1	3 520,1	3 753,2	3 901,0	3 932,7
— markkinahintaiset myyntitulot	2 055,9	1 999,3	1 973,8	2 027,0	2 143,8	2 135,8
— tuet	1 487,8	1 429,5	1 436,4	1 634,5	1 690,7	1 727,7
— muut tuotot (mm. vuokrat)	65,3	55,3	109,9	91,7	66,5	69,2
Kustannukset yhteensä, josta	2 542,5	2 593,7	2 579,2	2 721,9	2 801,0	2 797,0
— poistot, korot ja vuokrat	892,5	903,3	893,4	940,6	961,9	975,2
— muut kustannukset	1 650,0	1 690,4	1 685,8	1 781,3	1 839,1	1 821,8
Maataloustulo	1 066,6	890,4	940,9	1 031,3	1 099,9	1 135,8
Muutos edellisestä vuodesta						
— milj. euroa	-26,6	-176,2	50,5	90,4	68,6	35,9
— %	-2,4	-16,5	5,7	9,6	6,7	3,3

Tilakohtaisesti tarkasteltuna maataloustulo pysyi maitotiloilla melko vakaana vuosien 1992—2000 välillä MTT Taloustutkimuksen mukaan. Sikatiloilla ja erityisesti viljatiljoilla maataloustulo aleni vastaavana aikana ja vuosittaiset vaihtelut olivat voimakkaita. Maataloustulon kehityksen on todettu kuvaavan keskiarvotasolla melko hyvin myös kannattavuuden kehitystä, mutta kannattavuuden tasoa sen perusteella ei voida arvioida. Yrittäjänvoitto, joka jää kun yrittäjien oman työn palkkavaatimus ja oman pääoman korkovaatimus on vähennetty maataloustulosta, oli maitotiloilla tarkasteltuna aikana joka vuosi negatiivinen ja vilja- ja sikatiloilla paria vuotta lukuun ottamatta negatiivinen. Yrittäjänvoiton ollessa negatiivinen tuotannosta syntyy yrittäjätappiota.

Maatalouden tulojen ja kannattavuuden kehittymiseen vaikuttavia tekijöitä

1. *Tuottajahintojen kehitys:* Maataloustuotteita ostavan teollisuuden ja kaupan suomalaisista raaka-aineistaan maksama hinta ei voi poiketa merkittävästi keskeisten kilpailijamaiden hintatasosta. Yhteismarkkinoilla maksettaviin hintoihin vaikuttaa sisäisen markkinatilanteen lisäksi tilanne ulkomarkkinoilla. Suomessa maksetut hinnat suhteessa muiden EU-maiden hintoihin ovat

vaihdelleet tuotteittain, mutta Suomen hintakehitys seuraa useimpien tuotteiden osalta pääosin muiden EU-maiden hintoja. Esimerkiksi leipävehnävästä maksettiin Suomessa lähimpiä EU-maita korkeampaa hintaa vuonna 2002, mutta rehuohran hinta oli jopa alhaisempi. Maidon ja sianlihan tuottajahinnat olivat keskimääräistä korkeampia Suomessa, mutta lampaanlihasta maksettiin selvästi EU:n keskimääräistä alemmaa hintaa.

Maatalouden tuottajahintaindeksin mukaan maataloustuotteiden tuottajahinnat laskivat 0,3 % vuonna 2002. Kasvinviljelytuotteiden hinnat nousivat kokonaisuudessaan 1 % vihannesten, juurikasvien sekä hedelmien ja marjojen hintojen nousun ansiosta, vaikka viljojen hinnat alenivat keskimäärin 3 %. Kotieläintuotteiden hinnat laskivat keskimäärin 1 %. Naudan- ja sianlihan hinta laski 9 %, mutta siipikarjalihan hinta nousi 3 %. Myös maidon hinta nousi 3 %, ja kananmunien hinta jopa 15 %.

2. *Maatalouden tuet*: Suomen maa- ja puutarhatalouden tukijärjestelmä muodostuu EU:n yhteisen maatalouspolitiikan mukaisista tukimuodoista, joita täydentää kansallinen tukijärjestelmä. Tukimäärä kasvaa vuonna 2004 EU:n yhteisen maatalouspolitiikan uudistuksesta johtuen EU-tulotuen kasvaessa. Merkittävimmät muutokset ovat peltokasvien tuen lisämäärän (kuivaustuki) korottaminen 5 €/tonni ja maidon interventiohintojen alentamisen ensimmäisen vaiheen korvaamiseksi maksettava lypsylehmäpalkkio (maidon kiintiöpalkkio). Maa- ja puutarhatalouden kokonaislaskelman mukaan tukien osuus maa- ja puutarhatalouden kokonaistuotosta oli 44 % vuonna 2002. Tukien määrä oli suurempi kuin viljelijöiden työpalkaksi ja tuotantoon sijoitetun oman pääoman koroksi jäävä maataloustulo, joten tukien merkitys tulojen muodostumisessa on keskeinen. Markkinoilta saadut tuotot kattoivat tuotannosta aiheutuneet muuttuvat kustannukset kokonaisuudessaan, mutta kiinteät kustannukset vain osittain. Osa tuesta käytettiin siten myös tuotannosta aiheutuneiden kustannusten korvaamiseen.

Maa- ja puutarhatalouden tukea saaneiden maatilojen lukumäärä oli 73 100 vuonna 2002, mikä oli 1 600 tilaa eli 2 % vähemmän kuin vuonna 2001. Vuodesta 1995 tukea saaneiden tilojen lukumäärä on vähentynyt 22 000 tilalla eli 23 %.

Vuosien 2002—2004 tuotannoille maksettavat maa- ja puutarhatalouden tuet, milj. euroa

	2002 maksettu tuki	2003 arvio	2004 arvio
Maa- ja puutarhatalouden kansallinen tuki (mom. 30.12.41)	594,7	608,6	608,6
EU-tulotuki (mom. 30.12.43)	442,7	455,8	501,8
Ympäristötuki yhteensä (mom. 30.12.45)	283,2	305,9	312,3
— osarahoitteisen tuen valtion osuus ja kokonaan kansallinen osuus	123,6	138,5	141,3
— EU:n osuus	159,6	167,4	171,0
Luonnonhaittakorvaus yhteensä (mom. 30.12.46)	422,0	422,7	422,7
— osarahoitteisen tuen valtion osuus ja kokonaan kansallinen osuus	293,1	285,7	285,7
— EU:n osuus	128,9	137,0	137,0
Yhteensä	1 742,6	1 793,0	1 845,4
— valtion osuus	1 011,4	1 032,9	1 035,5
— EU:n osuus	731,1	760,1	809,8
— EU:n osuus (%)	42	42	44

3. *Kustannukset*: Maatalouden tuotantovälineiden ostohintaindeksillä mitattuna tuotantopanosten hinnat kohosivat 0,3 % vuonna 2002 edelliseen vuoteen verrattuna. Käyttöomaisuusinvestointien hinnat nousivat keskimäärin 3 %, joista merkittävimmin nousivat koneiden ja laitteiden

hinnat (+4 %). Rakennusinvestointien hinnat kohosivat 2 %. Käyttöomaisuusinvestointien kustannuksia kasvatti lisäksi niiden huollon, korjausten ja ylläpidon hintojen nousu jopa 5 %. Myös eläinlääkintäpalvelujen hinta nousi 2 %. Sen sijaan lannoitteiden hinnat alenivat keskimäärin 2 % ja energian sekä voiteluaineiden hinnat 3 %. Rehujen keskimääräiset hinnat pysyivät edellisen vuoden tasolla.

Maataloustuotannon määrän ja omavaraisuusasteen kehittyminen

Maidontuotanto kääntyi hienoiseen laskuun vuonna 2002 kolme vuotta jatkuneen nousun jälkeen. Maidontuotannon lopetti 1 300 tilaa ja lypsylehmien määrä väheni 8 200 lehmää eli 3 %. Kiintiökauden 2002/2003 tuotannoksi on arvioitu 2 431 milj. kiloa (meijeriin lähetetty maito), jolloin maakiintiön ylitykseksi tulisi noin 31 milj. kiloa eli hieman yli puolet kiintiökauden 2001/2002 ylityksestä. Tavoitteena on, että maidontuotanto ei ylittäisi Suomen maakiintiötä.

Lihan kokonaistuotanto kasvoi lähes 6 % edellisestä vuodesta ollen ennätyskelliset 359 milj. kiloa vuonna 2002. Kasvun aiheutti lähinnä sian- ja siipikarjanlihan tuotannon kasvun jatkuminen. Naudanlihan tuotanto kasvoi 1 % keskimääräisten teuraspainojen kasvun ansiosta. Tuotannon kasvua pitkällä tähtäimellä rajoittaa kuitenkin lypsylehmien määrän väheneminen, koska tuotanto pääosin perustuu maitotilojen vasikkatuotantoon. Emolehmätuotannon kautta tapahtuva naudanlihan tuotannon lisäys on ollut hidasta. Sianlihan tuotantoa lisää sektorille tehdyt investoinnit, ja niiden odotetaan lisäävän tuotantoa myös tulevina vuosina. Siipikarjanlihan tuotanto on lisääntynyt kulutuksen kasvun myötä. Lampaanlihan tuotanto on vähäistä Suomessa, ja tuotanto väheni edelleen vuonna 2002. Kuluttajien luottamus kotimaiseen lihantuotantoon on säilynyt hyvänä, ja esimerkiksi naudanlihan kulutus nousi miljoonalla kilolla vuodesta 2001.

Viljelykasvien pinta-ala oli yhteensä 1 992 900 hehtaaria ja kesantoa oli 210 700 hehtaaria vuonna 2002. Nurmikasvien osuus viljelykasvien pinta-alasta oli 32 % ja leipäviljojen osuus 10 %. Viljan kokonaissato oli 3 939 milj. kiloa eli 7 % edellisvuotta suurempi. Kokonaissadon nousu johtui pääosin kevätvehnän, rukiin ja kauran viljelyalojen kasvusta sekä ohran ja kauran edellistä vuotta suuremmasta hehtaarisadosta. Luonnonmukaisessa tuotannossa oleva peltoala oli noin 156 700 hehtaaria, missä on kasvua edellisvuodesta 6 %. Koko viljelyksessä olevasta peltoalasta oli luomutuotannossa 7,1 %. Viljojen perusala ylittyi myös vuonna 2002 ja sen seurauksena peltokasvien CAP-tukea jouduttiin alentamaan.

Maataloustuotteiden tuotantomäärien kehitys 2001/2002 ja omavaraisuusaste vuonna 2002

	Tuotantomäärät		Muutos		Omavaraisuusaste
	2001 milj. kg	2002 milj. kg	2001/2002 milj. kg	%	2002 %
Maito	2 529	2 531	2,5	0,1	neste 112
Lihantuotanto yhteensä	340,2	358,5	18,3	5,1	105
Naudanliha	89,8	90,7	0,9	1,0	98
Sianliha	173,7	184,2	10,5	5,7	111
Lampaanliha	0,67	0,66	-0,0	-1,5	40
Siipikarjanliha	75,7	82,6	6,9	9,1	103
Kananmunat	59,5	57,3	-2,2	-3,8	111
Vehnä	488,9	568,6	79,7	16,3	..
Ruis	64,1	73,1	9,0	14,0	..
Rehuvilja	3 117,3	3 294,5	177,2	5,7	..

41. Maa- ja puutarhatalouden kansallinen tuki (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 608 620 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää maa- ja puutarhatalouden kansallisista tuista annetun lain (1559/2001) mukaiseen tukeen. Määrärahaa saa käyttää vuonna 2004 ja sitä aikaisempina vuosina myönnettyjen tukien maksamiseen. Vuonna 2004 ja sitä aikaisemmin tehdyistä päätöksistä saa aiheutua vuoden 2005 määrärahasta maksettavia menoja enintään 84 094 000 euroa.

Selvitysosa: Momentilta rahoitettavan maa- ja puutarhatalouden kansallisen tuen tavoitteena on täydentää EU:n tukijärjestelmiä (EU-tulotuet, luonnonhaittakorvaus ja ympäristötuki) sekä omalta osaltaan turvata maatalouden toimintaedellytykset ja maataloustuotannon kannattavuus sekä edesauttaa maaseudun elinvoimaisuuden säilymistä. Kansallisesta tuesta kaksi kolmannesta maksetaan kotieläintaloudelle ja kolmasosa kasvintuotannolle.

Tukea voidaan maksaa maa- ja puutarhatalouden kansallisista tuista annetun lain (1559/2001) mukaisille tukimuodoille, jotka ovat Etelä-Suomen kansallinen tuki, pohjoinen tuki, kasvinviljelyn kansallinen tuki sekä eräät muut kansalliset tuet. Lähes kaikki maa- ja

puutarhataloutta harjoittavat tilat ovat tuen piirissä.

Etelä-Suomen kansallista tukea maksetaan tukialueiden A ja B kotieläintaloudelle ja puutarhataloudelle (kasvihuonetuotannon ja puutarhatuotteiden varastoinnin tuet) komission vuonna 2003 hyväksymän tukiohjelman perusteella. C-tukialueilla Keski- ja Pohjois-Suomessa on voimassa kasvintuotannon (ml. puutarhatalous) ja kotieläintalouden kattava pitkäaikainen pohjoisen tuen järjestelmä. Pääosin Etelä-Suomessa maksettavan kasvinviljelyn kansallisen tuen tavoitteena on turvata kasvintuotannon toimintaedellytykset. Muuhun kansalliseen tukeen sisältyvät muut kuin edellä lueteltuihin tukimuotoihin kuuluvat tukikohteet. Näitä ovat mm. perunantuotannon kansallinen tuki, emolehmiä kansallinen lisäpalkkio, viljelijöiden opintoraha sekä ns. sokerin väliavarastointikorvaus.

Määrärahasta maksettavat tuet ovat kansallisesti rahoitettavia lukuun ottamatta emolehmiä kansallista lisäpalkkiota, jonka rahoitukseen EU osallistuu tavoite 1-alueella ja ns. siirtymäkauden tuen alueella. EU:n osuutta vastaava tulo 400 000 euroa on otettu huomioon momentilla 12.30.01.

Valtuuden mitoituksessa on otettu huomioon tuotantomäärien vuosittaisen vaihtelun vaikutukset.

Maa- ja puutarhatalouden kansallisen tuen arvioitu jakautuminen eri kohteisiin vuosina 2002—2004 sekä arvio menojen siirtymisestä seuraavan vuoden määrärahasta maksettavaksi, milj. euroa

	2002 toteutuma	2003 arvio	2004 arvio
Tuki yhteensä ao. vuoden tuotannolle	594,7	608,6	608,6
Etelä-Suomen kansallinen tuki	133,6	133,2	133,2
Pohjoinen tuki	353,8	359,4	359,4
Kasvinviljelyn kansallinen tuki	93,0	99,9	99,9
Muu kansallinen tuki	14,3	16,1	16,1
Edellisiin vuosiin kohdistuvia tukimenoja maksetaan ao. vuoden määrärahasta	52,6	58,9	55,6
Valtuus budjetissa	84,1	84,1	84,1

2004 talousarvio	608 620 000
2003 talousarvio	608 620 000
2002 tilinpäätös	588 490 000

43. EU-tulotuki (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 501 771 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Euroopan unionin kokonaan rahoittamien maatalouden tulotuki- en ja niihin verrattavien muiden Euroopan unionin kokonaan rahoittamien menojen maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös EU:n osuutena euroon siirtymisen vuoksi suoritettavan tasaustuen maksamiseen.

Selvitysosa: EU-tulotukien avulla pyritään korvaamaan yhteisen maatalouspolitiikan uudistusten yhteydessä toteutetuista tuotajahintojen laskuista aiheutuvia tulonmenetyksiä. Määrärahan kasvu johtuu EU:n yhteisen maatalouspolitiikan uudistuksen yhteydessä sovitusta muutoksista. Vuonna 2004 peltokasvien tuen lisämäärä (kuivaukorvaus) korotetaan ja maidon interventiohintojen alentamisen kompensoimiseen liittyvää uutta lypsylehmäpalkkiota ja sen lisämäärää samoin kuin valkuais- ja energiakasvien tukea aletaan maksaa. Samalla peltokasvien tukeen kuuluva valkuaiskasvien tukea alennetaan.

Peltokasvien tuki maksetaan neuvoston asetuksen EY 1251/1999 perusteella. Sonni-, härkä-, emolehmä-, teurastus- ja laajaperäistämispalkkiot sekä nautojen lisätuki myönnetään neuvoston asetuksen EY 1254/1999 perusteella. Uuhipalkkio ja uuhiin lisätuki maksetaan neuvoston asetuksen EY 2529/2001 perusteella. Perunatärkkelyksen tuotantotuki maksetaan neuvoston asetuksen EY 1868/94 ja perunatärkkelyksen tasausmaksu neuvoston asetuksen ETY 1766/92 perusteella. Kuitupellavan ja -hampun jalostustuki perustuu neuvoston asetukseen EY 1673/2000, kuivattujen rehujen tuki neuvoston asetukseen EY 603/95 ja sienten tuotantotuki asetukseen ETY 2358/71. Tasaustuki myönnetään neuvoston asetuksen EY 2799/98 mukaisesti. Uusi lypsylehmäpalkkio ja sen lisämäärä ja valkuaiskasvien ja energiakasvien tuki perustuvat syksyllä 2003 annettavaan neuvoston asetukseen.

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon vuonna 2004 maksettavat tuet. Vastaavat tulot EMOTR:n tukiosastosta kertyvät momentille 12.30.01.

EU-tulotuet muodostivat vuonna 2002 noin 11 % maatalouden kokonaislaskelman mukaisesta kokonaistuotosta. Kaikista maa- ja puutarhataloudelle maksettavista tuista nämä tuet olivat noin 25 %.

EU-tulotuen arvioitu jakautuminen käyttökohteittain vuonna 2004

	€
Peltokasvien tuki	361 658 000
Eläinpalkkiot	129 918 000
Muut tuet	10 195 000
EU-tulotuki yhteensä	501 771 000

Peltokasvien tukea maksettiin vuonna 2002 noin 67 000 maatilalle eli 92 prosentille tukia saaneista tiloista. Enimmäisala, jolle tukea voidaan Suomessa maksaa, on 1 591 500 hehtaaria. Vuonna 2002 ala ylittyi noin 3 %. Alan arvioidaan ylittyvän myös vuonna 2004.

EU:n eläinpalkkioita arvioidaan vuonna 2004 haettavan seuraavasti: sonnipalkkiota noin 190 000 sonnista (Suomen maakiintiö 200 000 sonnina), emolehmäpalkkiota noin 34 000 emolehmästä ja -hiehosta (maakiintiö 55 000), teurastuspalkkiota noin 354 000 eläimestä sekä uuhipalkkiota noin 45 000 uuhesta (maakiintiö 80 000).

2004 talousarvio	501 771 000
2003 talousarvio	455 800 000
2002 tilinpäätös	442 658 126

44. Satovahinkojen korvaaminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 3 400 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää satovahinkojen korvaamisesta annetun lain (1214/2000) mukaisen korvausten maksamiseen.

Selvitysosa: Satovahinkojen korvaamista koskeva uusi laki on tullut voimaan 15.4.2003.

2004 talousarvio	3 400 000
2003 talousarvio	3 400 000
2002 tilinpäätös	3 400 000

45. Maatalouden ympäristötuki (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 312 300 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää EU:n komission vuosille 1995—1999 hyväksymän maatalouden ympäristöohjelman ja vuosille 2000—2006 hyväksymän horisontaalisen maaseudun kehittämissuunnitelman mukaisten maatalouden ympäristötukien maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös kokonaan kansallisesti rahoitettavaan useiden tilojen yhteisten vesitaloudellisten toimenpiteiden hankekohtaiseen suunnitteluun enintään 84 000 euroa, maatalouden ympäristötukeen liittyvän koulutuksen maksamiseen enintään 681 000 euroa ja ympäristötuen toimeenpanosta, seurannasta ja kehittämisestä valtiolle aiheutuvien kulutusmenojen maksamiseen enintään 320 500 euroa sekä luonnon monimuotoisuutta koskevien yleissuunnitelmien laatimisesta aiheutuviin kulutusmenoihin enintään 260 000 euroa.

Vuonna 2004 saa tehdä EU:n komission vuosille 2000—2006 hyväksymän maatalouden ympäristötukijärjestelmän mukaisia sitoumuksia ja sopimuksia siten, että niistä aiheutuu vuosina 2005—2013 menoja yhteensä enintään 90 000 000 euroa. Mikäli vuoden 2003 myöntämisvaltuutta on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä myöntämispäätöksiä vuonna 2004.

Selvitysosa: Viljelijöiden halukkuus sitoutua ympäristötukeen on osoittautunut komission vuosille 2000—2006 hyväksymässä horisontaalisessa maaseudun kehittämissuunnitelmassa arvioitua suuremmaksi. Järjestelmän piiriin on tullut noin 98 % peltoalasta ja 94 % viljelijöistä. Vuonna 2004 maatalouden ympäristötukeen arvioidaan tarvittavan 312 300 000 euroa, jolloin myös Suomen Itämeriohjelmassa esitetyt vesiensuojelutavoitteet voidaan saa-

vuttaa. EU:n osarahoitus on tavoite 1-alueella 75 % ja muualla maassa 50 % eli keskimääräiseksi osarahoitusosuudeksi arvioidaan 55 %.

Ympäristötukijärjestelmän vuoden 2004 määrärahan arvioitu jakautuminen

	€
Ympäristötukijärjestelmä yhteensä, josta	312 300 000
— EU-osuus	171 025 000
— valtion osuus	139 929 500
— kokonaan kansallisesti rahoitettava osuus (enintään)	1 345 500

Momentille 12.30.01 on arvioitu kertyväksi vastaavasti 171 025 000 euroa EU:n maatalouden ohjaus- ja tukirahaston tukiosaston varoista Manner-Suomen maatalouden ympäristötukijärjestelmää varten.

Vuosia 1995—1999 koskevan maatalouden ympäristöohjelman perusteella tehdyistä sitoumuksista ja sopimuksista arvioidaan aiheutuvan menoja 1 900 000 euroa. Vuosille 2000—2006 hyväksytyyn maatalouden ympäristötukijärjestelmän perusteella tehdyistä sitoumuksista ja sopimuksista arvioidaan aiheutuvan menoja 310 400 000 euroa, mistä 16 900 000 euroa on käytettävissä vuonna 2004 tehtävien päätösten ja toimenpiteiden menoihin. Määräraha voidaan uusina vuonna 2004 päättyvät, tuen saamisen ehdot täyttävät erityistukisopimukset sekä tehdä uusia erityistukisopimuksia. Tehtävät uudet erityistukisopimukset tukevat myös vuonna 2002 hyväksytyyn Suomen Itämeren suojeluohjelman tavoitteita. Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon myös kokonaan kansallisesti rahoitettavat ympäristötuen koulutuksesta, toimeenpanosta, seurannasta ja kehittämisestä aiheutuvat kulutusmenot, useiden tilojen yhteisten vesitaloudellisten toimenpiteiden hankekohtainen suunnittelu sekä luonnon monimuotoisuutta koskevien yleissuunnitelmien laatimisen aiheuttamat kulutusmenot.

Maatalouden ympäristötukijärjestelmien toteuttamisesta aiheutuvat menot, milj. euroa

	2004	2005	2006	2007	Myöh. vuod. yht.
Vuosia 2000—2006 koskeva järjestelmä					
— vuonna 2004 tehtävät päätökset ja toimenpiteet	16,9	15,6	15,6	15,6	18,1
— vuosina 2000—2003 tehdyt päätökset ja toimenpiteet	293,5	32,3	24,1	12,2	6,1
Vuosia 1995—1999 koskeva ohjelma, tehdyt päätökset ja toimenpiteet	1,9	1,9	1,9	1,9	16,4
Yhteensä	312,3	49,8	41,6	29,7	40,6

2004 talousarvio	312 300 000
2003 talousarvio	305 900 000
2002 tilinpäätös	298 000 000

osasta tehdä myöntämispäätöksiä vuonna 2004.

Selvitysosa: Vuonna 2004 luonnonhaittakorvauksiin arvioidaan tarvittavan komission vuosille 2000—2006 hyväksymän horisontaalisen maaseudun kehittämissuunnitelman mukaisesti 422 673 000 euroa. EU:n osarahoitus on tavoite 1-alueella 50 % ja muualla maassa 25 % eli keskimääräiseksi osarahoitusosuudeksi arvioidaan 32 %.

46. Luonnonhaittakorvaus (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 422 673 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää EU:n komission vuosille 1995—1999 hyväksymän toimenpideohjelman ja vuosille 2000—2006 hyväksymän horisontaalisen maaseudun kehittämissuunnitelman mukaisten luonnonhaittakorvausten maksamiseen.

Vuonna 2004 saa tehdä EU:n komission vuosille 2000—2006 hyväksymän luonnonhaittakorvausjärjestelmän mukaisia sitoumuksia siten, että niistä aiheutuu vuosina 2005—2008 menoja yhteensä enintään 10 000 000 euroa. Mikäli vuoden 2003 myöntämisvaltuutta on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä

Luonnonhaittakorvauksen

rahoituksen arvioitu jakautuminen

€

Luonnonhaittakorvaukset yhteensä,	
josta	422 673 000
— EU-osuus	137 005 000
— valtion osuus	285 668 000

Momentille 12.30.01 on arvioitu kertyväksi vastaavasti 137 005 000 euroa EU:n maatalouden ohjaus- ja tukirahaston tukiosaston varoista luonnonhaittakorvauksia varten.

Luonnonhaittakorvausjärjestelmän toteuttamisesta aiheutuvat menot, milj. euroa

	2004	2005	2006	2007	2008-
Vuonna 2004 tehtävät päätökset ja toimenpiteet	0,15	0,15	0,15	0,15	0,15
Aiempiä vuosina tehdyt päätökset ja toimenpiteet	422,52	3,69	1,84	0,59	
Yhteensä	422,67	3,84	1,99	0,74	0,15

2004 talousarvio	422 673 000
2003 talousarvio	417 673 000
2002 tilinpäätös	422 673 000

13. Maataloustuotteiden markkinointi ja tuotannon tasapainottaminen

Selvitysosa: Maataloustuotteiden vientituesta, interventiovarastoinnista, yksityisen varastoinnin tukemisesta ja eräistä muista maataloustuotteiden markkinoihin vaikuttavista toimenpiteistä aiheutuvat menot rahoitetaan kokonaisuudessaan EMOTR:n tukiosaston varoista.

EU:lta saatavan rahoituksen maksatusviiveen takia tarvittava väliaikainen kansallinen rahoitus on järjestetty Maatalouden interventiorahaston (MIRA) kautta. Rahastolla ei ole toimintansa rahoittamiseksi peruspääomaa, vaan noin 250 milj. euron lainanottovaltuus. Valtion talousarviosta siirretään Maatalouden interventiorahastoon määrä, jonka arvioidaan kattavan ne menot, joita ei EU:n säädösten mukaan kateta EMOTR:n tukiosastosta. Budjettisiirto on 2,0 milj. euroa vuonna 2004.

Interventiorahastosta maksettavien menekinedistämisen tukiohjelmien valtion rahoitusosuuden arvioidaan vuonna 2004 olevan 0,29 milj. euroa, joka sisältyy budjettisiirtoon.

Kalatalouden interventio toiminnan johdosta aiemmin momentille 12.30.01 EU:n maatalouden ohjauksen ja tukirahaston tukiosastosta tuloutuneet tulot ja momentille 30.41.62 merkityt vastaavat menot on siirretty tuloutuviksi suoraan rahastoon. Näiden määrä on 350 000 euroa vuosina 2003 ja 2004.

Interventio toiminnasta rahastolle aiheutuvaksi bruttomääräiseksi maksatusvastuuksi arvioidaan noin 109 milj. euroa vuonna 2004. Rahoituksen kannalta merkittävimpiä toimintoja ovat kotieläintuotteiden, elintarvikejalosteiden, viljatuotteiden ja sokerin vientituki, maidon tukiohjelmat, sokerin ja tärkkelyksen tuotantotuki, ruoka-apu sekä viljan, voin ja maitojauheen interventiovarastointi.

Interventio toiminnasta aiheutuvat menot vuosina 2002—2004, milj. euroa

	2002 tilinpäätös	2003 arvio	2004 arvio
Vientituet, yhteensä	79,1	88,5	89,7
— kasvituotteet	4,5	5,1	6,3
— maito ja maitovalmisteet	67,0	75,7	75,7
— liha ja kananmunat	0,5	0,7	0,7
— jalosteet	6,9	7,1	7,1
Ohjelmaperusteiset tuet, yhteensä	9,8	10,6	10,7
— koulumaito	4,5	4,2	4,2
— teollisuusvoitot	3,6	3,9	3,9
— muut	1,7	2,5	2,6
Yksityinen varastointi, yhteensä	0,7	0,8	0,5
— maitotuotteet	0,5		
— muut	0,2		
Interventiovarastointikulut	2,5	2,5	2,3
Ruoka-apu	1,5	1,5	1,5
Kalatalouden interventio menot	-	-	0,3
Muut tuet	2,5	2,5	2,3
Takaisinperinnät, myyntikate yms.	-0,3	-0,2	-0,2
Markkinointi yhteensä (EU)	95,8	106,2	107,1
Muut nettomenot (mom. 30.13.60) ¹⁾	2,2	0,9	2,0
Yhteensä	98,0	107,1	109,1

¹⁾ Korot, hallinnolliset menot, tukien kansalliset osuudet yms. vähennettynä interventiovarastoinnin tuotolla ja kansallisilla vakuusperinnöillä.

Luopumistukijärjestelmien tavoitteena on maatalouden rakenteen parantaminen. Keskeisiä päämääriä on edistää maatalojen sukupolvenvaihdoksia, alentaa maatalousyrittäjien keski-ikää sekä parantaa maatalojen elinvoimaisuutta tilakokoa kasvattamalla. Maatalousyrittäjille tarkoitettuja varhaiseläkejärjestelmiä on Suomessa ollut käytössä jo yli 20 vuoden ajan. Vuosina 1995—1999 toteutettiin EU:n osaksi rahoittamaa varhaiseläkejärjestelmää ja vuosina 2000—2002 kokonaan kansallisesti rahoitettua järjestelmää. Vuosina 2003—2006 toteutetaan uutta niin ikään kokonaan kansallisesti rahoitettavaa järjestelmää. Vuosina 1995—1998 toteutetusta kansallisesti rahoitetusta kasvihuonetuotannon ja omenantuotannon lopettamistukijärjestelmästä ja vuosina 1997—1999 toteutetusta maataloustuotannon lopettamistukijärjestelmästä ei aiheudu valtiolle menoja enää vuonna 2004.

Maatalouden erilaisten eläkejärjestelmien piirissä olevien henkilöiden määrän kehitys

Vuosi	Sukupolvenvaihdos- eläkkeet ¹⁾	Luopumis- eläkkeet	Luopumis- korvaukset	Luopumistuet
1990	15 966	22 760	-	-
1995	11 941	32 011	904	497
1996	10 657	31 052	1 221	2 171
1997	8 989	30 030	1 232	3 490
1998	7 548	29 078	1 240	4 777
1999	6 161	28 103	1 205	6 765
2000	4 828	27 094	1 082	7 711
2001	3 735	26 169	870	8 455
2002	2 805	25 041	705	9 047

¹⁾ Menot momentilla 33.19.51

Keskimääräiset luopumis- ja sukupolvenvaihdoseläkkeet sekä luopumiskorvaukset vuosien 2000—2002 lopussa, euroa/kk

Vuosi	Luopumiseläkkeet		Sukupolven- vaihdos- eläkkeet	Luopumis- korvaukset
	Täydet eläkkeet	Vähennetyt eläkkeet		
2000	390,4	178,4	589,8	457,1
2001	404,7	185,2	632,3	507,6
2002	411,8	190,5	663,2	537,1

Vuosien 1995—1999 ja 2000—2002 luopumistukijärjestelmien toteutuminen vuoden 2002 loppuun mennessä

Tukimuoto	Järjestelmän piiriin tullut yhteensä v. 2002 loppuun mennessä		Eläkkeitä maksussa v. 2002 lopussa kpl	Keskim. korvaus v. 2002 euroa/kk
	Tiloja	Luopujia		
Maatalousyrittäjien luopumistuki 1995—1999	6 401	8 997	6 897	665,1
Maatalousyrittäjien luopumistuki 2000—2002	1 672	2 235	2 150	708,9

Maatilojen määrä on viimeisen vuosikymmenen aikana supistunut noin 5 000 tilalla vuodessa. Tilojen keskikoko on vastaavana aikana kasvanut yhteensä yli 10 hehtaarilla. Tilakoon kasvu on osin tilastollista. Viljelijöiden keski-iässä ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia. Ikärakenteen vaatimattomaan kehitykseen on vaikuttanut erityisesti nuorten viljelijöiden määrän voimakas väheneminen. Rakennkekehitykseen vaikuttavat varhaiseläkejärjestelmien ohella monet muutkin tekijät.

Maatalousyrittäjien keski-iän ja tilojen keskipeltoalan kehitys aktiivituloilla vuosina 1990, 1995, 2000 ja 2001

Vuosi	Aktiivimaatiloja ¹⁾ , kpl	Viljelijöiden keski-ikä, vuotta	Keskipeltoala ¹⁾ , ha
1990	129 114		17,34
1995	99 964	46,7	21,68
2000	79 783	47,7	28,03
2001	68 207	47,7	28,95

¹⁾ Kyseessä yli yhden hehtaarin tilat

Eri ikäryhmiin kuuluvien viljelijöiden määrän muutos vuosina 1995—2001

Vuosi	Alle 40-vuotiaat	40—65-vuotiaat	Yli 65-vuotiaat	Kaikki yht.
1995	24 648	54 680	3 910	83 238
2001	16 045	48 543	3 619	68 207
Muutos	-8 603	-6 137	-291	-15 031
%	-35	-11	-7	-18

Luvun määrärahoja käytetään myös maa- ja puutarhataloustuotteiden markkinoinnin sekä laajajärjestelmien kehittämiseen.

42. *Luopumiskorvaukset* (arviomääräraha) Momentille myönnetään 60 000 000 euroa. Määrärahaa saa käyttää luopumiseläkelain (16/1974) ja luopumiskorvauslain (1330/1992) mukaisten korvausten maksamiseen.

Selvitysosa: Luopumiskorvauslain voimassaolo päättyi vuoden 1995 lopussa. Luopumiskorvauslaista ja sitä edeltäneestä luopumiseläkelaista arvioidaan aiheutuvan valtiolle menoja 56 900 000 euroa vuonna

2005, 54 400 000 euroa vuonna 2006 ja 52 100 000 euroa vuonna 2007. Sen jälkeen vuotuiset menot alenevat edelleen asteittain ja loppuvat 2020 -luvulla.

2004 talousarvio	60 000 000
2003 talousarvio	64 000 000
2002 tilinpäätös	66 719 354

43. Markkinoinnin ja tuotannon kehittäminen (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 4 702 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädettävien perustein yhdistyksille myönnettäviin avustuksiin maa- ja puutarhataloustuotteiden markkinoinnin ja tuotannon kehittämiseen sekä hunajan tuotannon ja markkinoinnin edistämiseen. Määrärahaa saa lisäksi käyttää neuvoston asetuksen (EY 1221/1997) mukaisesta hunajan tuotannon ja markkinoinnin kehittämiseksi laaditusta

ohjelmasta aiheutuviin menoihin. Määrärahaa saa käyttää myös kulutusmenoihin.

Selvitysosa: Määrärahalla rahoitetaan valtakunnallisia maa- ja puutarhataloustuotteiden markkinoinnin ja tuotannon kehittämiseen tähtääviä laajoja ohjelmia, jotka painottavat tuotteiden laatua, terveellisiä ruokailutottumuksia, menekinedistämistä, tiedonvälitystä, ruokakulttuuria sekä tutkimusta ja neuvontaa. Määräraha maksetaan rekisteröidyille yleishyödyllisille yhdistyksille, joiden toiminnan kohderyhmät ovat kuluttajat, toimittajat, opettajat, neuvojat ja viljelijät sekä kaupan ja ruuanvalmistuksen ammattilaiset.

Hunajan tuotannon ja markkinoinnin edistämiseen arvioidaan tarvittavan 235 000 euroa, mistä EU:n osarahoittaman (50 %) tukijärjestelmän kokonaismenoiksi arvioidaan 165 000 euroa. EU:n rahoitusosuus on 82 000 euroa, mikä on merkitty tulona momentille 12.30.01.

Määrärahan arvioitu jakautuminen eri käyttökohteisiin, euroa

	Yhteensä, mistä EU:n osuus	
Kansalliset markkinoinnin ja tuotannon kehittämistoimet ¹⁾	4 467 000	-
Hunajantuotannon ja markkinoinnin edistäminen	235 000	82 000
Yhteensä	4 702 000	82 000

¹⁾ pl. hunaja

Kansallisiin markkinoinnin ja tuotannon kehittämistöimiin varatusta määrärahasta osoitetaan 60 000 euroa Portaat luomuun -ammatti-keittöohjelman toteuttamiseen. Määrärahan vaikuttavuustavoitteena on lisätä kuluttajien ja ruokaketjun ammattilaisten tietämystä koko elintarvikeketjusta.

2004 talousarvio	4 702 000
2003 talousarvio	4 702 000
2002 tilinpäätös	4 692 000

44. Laatujärjestelmien kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 1 513 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää elintarviketalouden laatustrategian toteuttamiseen liittyvien avustusten, ostopalvelujen ja kulutusmenojen maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää enintään neljää henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa tietoyhteiskuntaohjelmaa.

Määrärahaa käytetään elintarviketalouden laatustrategian täytäntöönpanoon, elintarvikeketjun jäljitettävyyttä ja turvallisuutta edistävien ratkaisujen kehittämiseen ja toteuttamiseen sekä elintarviketalouden laatu-tietojärjestelmän (ELATI) kehittämiseen. Tavoitteena on, että koko elintarvikeketju on systemaattisen ja tar-

vittaessa todennettavissa olevan laatutyön piirissä vuoteen 2006 mennessä.

Kansallista elintarviketalouden laatustrategiaa johtaa laatujohtoryhmä. Laatujohtoryhmä vastaa strategian organisoinnin ja toteutuksen koordinaatiosta sekä sisällön ajanmukaisuudesta. Johtoryhmä tekee esityksiä maa- ja metsätalousministeriölle rahoitettavista kehittämis-, tutkimus- sekä viestintähankkeista. Lisäksi laatujohtoryhmä seuraa strategian tavoitteiden toteutumista. Laatujohtoryhmän ideariihenä ja taustatahona toimii laaja-alainen elintarviketalouden laatustrategian yhteistyöryhmä, jossa on edustettuna koko elintarviketalouden kenttä.

2004 talousarvio	1 513 000
2003 talousarvio	1 513 000
2002 tilinpäätös	1 513 000

47. Maatalousyrittäjien luopumistuet ja peltonmetsitystuki (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 88 790 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain (1293/1994) perusteella myönnettävien luopumistukien ja hoitokustannusten sekä EU:n komission vuosiksi 1995—1999 hyväksymän maatalouden metsätoimenpideohjelman mukaisista toimenpiteistä aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. EU:n osarahoittamaa maatalousyrittäjien luopumistukijärjestelmää toteutettiin Suomessa vuosina 1995—1999. Järjestelmän piiriin tuli yhteensä noin 6 400 tilaa, eli noin 41 % ohjelmassa arvioidusta määrästä. Kaudella 1995—1999 solmituista sopimuksista aiheutuvien menojen maksaminen jatkuu osana horisontaalista maaseudun kehittämisohjelmaa. Luopumistukea arvioidaan vuonna 2004 maksettavan 6 301 saajalle keskimäärin 698 euroa kuukaudessa. Sopimuksiin tarvitaan vuonna 2004 hoitokuluineen 49 720 000 euroa. Tähän sisältyvät myös kustannukset niistä vajaasta 20 luopumistukitapauksesta, jotka ohjelmakauden päättymisen johdosta ovat kokonaan kansallisesti rahoitettavia maatalousyrit-

täjien luopumistuesta annetun lain muutoksen nojalla. Momentille 12.30.01 arvioidaan kertyväksi luopumistuen osalta yhteensä 19 390 000 euroa EMOTR:n tukiosaston varoista.

Maatalousyrittäjien luopumistukijärjestelmää jatkettiin vuoden 2000 alusta kokonaan kansallisesti rahoitettavana järjestelmänä vuosille 2000—2002. Tukea maksetaan 55—64-vuotiaalle maatalousyrittäjälle ja porotalouden harjoittajalle, joka lopettaa pysyvästi tuotannon. 50-vuotias puoliso saa uinuvan eläkeoikeuden. Tuen piiriin on tullut 1 672 tilaa vuosina 2000—2002. Luopujien keski-ikä oli 57,1 vuotta ja jatkajien 29,5 vuotta. Lisämaata hankkineiden keski-ikä oli 40,0 vuotta. Vuonna 2003 järjestelmän piiriin arvioidaan tulevan maksatusyistä vielä 200 tilaa. Vuoden 2003 jälkeen ei uusia tiloja tämän järjestelmän piiriin enää tule. Tuen maksu jatkuu tämän soveltamisjakson osalta vuoteen 2017 saakka. Luopumistukea arvioidaan vuonna 2004 maksettavan noin 2 499 saajalle keskimäärin 745 euroa kuukaudessa. Järjestelmän menoihin hoitokuluineen arvioidaan vuonna 2004 tarvittavan yhteensä 22 070 000 euroa. Kun tähän arvioidaan olevan käytettävissä 5 000 000 euroa edelliseltä vuodelta siirtyvää määrärahaa, momentille tarvitaan 17 070 000 euroa.

Vuonna 2003 otettiin käyttöön uusi kokonaan kansallinen nelivuotinen luopumistukijärjestelmä. Uuden järjestelmän mukaan vuosina 2003—2004 tapahtuvissa sukupolvenvaihdosluovutuksissa luopujan ikäraja on 55 vuotta, mutta uusissa vuosina 2005—2006 toteutettavissa luopumisissa 56 vuotta. Lisämaaksi myyvän luopujan on oltava 57-vuotias. Pellon vuokraus luovutustapana tulee mahdolliseksi vuonna 2004 ja koskee 60 vuotta täyttäneitä luopujia. Poroista luopujan ikäraja on 55 vuotta. Tuen piiriin arvioidaan tulevan vuosittain noin 800 tilaa. Keskimääräinen tuki saajaa kohden on noin 750 euroa kuukaudessa. Järjestelmästä arvioidaan aiheutuvan menoja vuonna 2004 noin 15 900 000 euroa. Menoihin sisältyvät myös järjestelmän hoitokorvaukset.

Maatalouden metsätoimenpideohjelman 1995—1999 mukaisia metsityksiä voitiin hy-

väksyä vuoden 1999 loppuun saakka. Niitä hyväksyttiin 31 500 hehtaarin alalle, mikä on vain noin puolet ohjelman tavoitteesta. Ohjelman perusteella metsitettiin yhteensä 27 600 hehtaaria peltoa. Viimeiset metsitykset tapahtuivat kesällä 2002. Vuonna 2002 metsitysmenoihin käytettiin yhteensä noin 5,740 milj. euroa. Ohjelman mukaisia menoja arvioidaan vuonna 2004 maksettavan 6 100 000 euroa. Tulonmenetykskorvausta maksetaan kymmene-

nä vuonna sen jälkeen, kun metsitys on todettu suoritetuksi hyväksyttävällä tavalla. Metsityksen hoitopalkkiota maksetaan 2 ja 4 vuoden kuluttua metsityksen valmistumisen jälkeen. EU:n rahoitusosuus on 50 %. Momentille 12.30.01 on arvioitu kertyväksi vastaavasti 3 050 000 euroa EU:n maatalouden ohjaus- ja tukirahaston tukiosaston varoista maatalouden metsätoimenpiteitä varten.

Määrärahan arvioitu jakautuminen, milj. euroa

	Yhteensä,	mistä EU:n osuus
Maatalousyrittäjien luopumistuki, vuosina 1995—1999	49,72	19,39
Maatalousyrittäjien luopumistuki, vuosina 2000—2002 ¹⁾	17,07	-
Maatalousyrittäjien luopumistuki, vuosina 2003—2006	15,90	-
Maatalouden metsätoimenpiteet, ennen vuotta 2000 tehdyt sitoumukset	6,10	3,05
— metsityskustannukset	-	-
— metsityksen hoitopalkkio	0,60	0,30
— tulonmenetykskorvaus	5,50	2,75
Yhteensä	88,79	22,44

¹⁾ Määräraharapeesta 5 milj. euroa katetaan edelliseltä vuodelta siirtyvällä määrärahalta.

Menot vuonna 2004 ja sitä aikaisempina vuosina tehdyistä maatalousyrittäjien luopumistukia koskevista sitoumuksista ja metsätoimenpiteistä, milj. euroa

	2004	2005	2006	2007	2008	Myöh. vuod. yht.
Maatalousyrittäjien luopumistuki, vuosien 1995—1999 sopimukset	49,72	42,80	33,60	24,70	17,30	25,10
Maatalousyrittäjien luopumistuki, vuosien 2000—2002 sopimukset ¹⁾	17,07	21,50	20,30	19,00	17,50	51,30
Maatalousyrittäjien luopumistuki, vuosien 2003—2006 sopimukset	15,90	26,90	43,10	48,50	47,50	72,00
Maatalouden metsätoimenpiteet, ennen vuotta 2000 tehdyt sitoumukset	6,10	6,00	5,70	4,22	2,60	3,20
Yhteensä	88,79	97,20	102,70	96,42	84,90	151,60

¹⁾ Määräraharapeesta 5 milj. euroa katetaan edelliseltä vuodelta siirtyvällä määrärahalta.

2004 talousarvio	88 790 000
2003 talousarvio	86 970 000
2002 tilinpäätös	77 110 000

48. Puutarhatalouden erityistoimenpiteet (arviomääräraha)
Momentille myönnetään 170 000 euroa.
Määrärahaa saa käyttää EU:n rahoitusosuuksien maksamiseen hedelmän- ja vihannestuotajaorganisaatioiden sellaisiin menoihin, jotka

aiheutuvat hyväksytyjen toimintaohjelmien mukaisista toimenpiteistä tai tuotteiden poistamisesta markkinoilta. Lisäksi määrärahaa saa käyttää EU:n ja kansallisten rahoitusosuuksien maksamiseen sellaisiin menoihin, jotka aiheutuvat esihyväksytyjen hedelmän- ja vihannestuottajaryhmittymien toiminnan kannustamistoimista.

Selvitysosa: Hedelmien ja vihannesten yhteisestä markkinajärjestelystä annetun neuvoston asetuksen (EY 2200/96) mukaan hyväksytyille tuottajaorganisaatioille maksetaan tukea toimintaohjelman toteuttamiseen. Ohjelman kustannuksista 50 % katetaan organisaation jäseniltä perittävillä maksuilla ja 50 % valtion talousarviosta myönnettävällä tuella. Talousarviosta maksettava tuki, jonka määräksi vuonna 2004 arvioidaan 70 000 euroa, rahoite-

taan kokonaan EMOTR:n tukiosastosta. Vuonna 2003 tukeen arvioidaan käytettävän 35 000 euroa. Lisäys menoissa johtuu tukea hakeneen organisaation toimintaohjelman laajenemisesta.

Mainitussa asetuksessa säädetään myös käynnistystuesta esihyväksytyille hedelmän- ja vihannestuottajaryhmittymille. Tuki maksetaan tuottajaryhmittymän perustamis- ja hallintokustannusten kattamiseen. Käynnistystukea arvioidaan maksettavan 100 000 euroa vuonna 2004. Yhteisön rahoitusosuus käynnistystuesta on 75 % tavoitteiden 1 ja 2 kohdealueilla ja 50 % muilla alueilla. Yhteisön tuki maksetaan EMOTR:n tukiosastosta.

Momentille 12.30.01 kertyy EU:n rahoitusosuuksia vastaavasti 120 000 euroa EU:n maatalouden ohjaus- ja tukirahaston tukiosastosta.

Määrärahan arvioitu jakautuminen, milj. euroa

	Yhteensä,	mistä EU:n osuus
Tuottajaorganisaatioiden tuki	0,07	0,07
Tuottajaryhmittymien käynnistystuki	0,10	0,05
Yhteensä	0,17	0,12

2004 talousarvio	170 000
2003 talousarvio	140 000
2002 tilinpäätös	62 334

60. Siirto interventiorahastoon (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 2 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Maatalouden interventiorahaston ottamien lainojen korkojen sekä muiden Maatalouden interventiorahastosta annetussa laissa (1206/1994), asetuksessa (1587/1994) ja maa- ja metsätalousministeriön päätöksessä (1901/572/2002) tarkoitettujen menojen maksamiseen, joita ei rahoiteta EU:n maatalouden ohjaus- ja tukirahaston tukiosastosta.

Määrärahaa saa käyttää myös menekinedistämisestä ja ruoka-avusta aiheutuvien menojen valtion rahoitusosuuksien maksamiseen.

Selvitysosa: Budjettisiirrolla katetaan niitä Maatalouden interventiorahaston menoja, joita vastaavia tuloja EU:n säädösten mukaan ei tulouteta interventiorahastolle. Siirtotarvetta vuonna 2004 lisää interventiovarastoihin sitoutuvan pääoman kasvu, mikä lisää korkokustannuksia noin 440 000 eurolla. Samoin kustannuksia vuonna 2004 lisää kolmansissa maissa tapahtuvan menekinedistämisohjelman kasvu noin 125 000 eurolla. Kyseinen ohjelma sisältää kansallisen osuuden. Rahastosta maksettavien menekinedistämisen tukiohjelmien valtion rahoitusosuuksiin arvioidaan vuonna 2004 tarvittavan yhteensä 290 000 euroa.

2004 talousarvio	2 000 000
2003 talousarvio	900 000
2002 tilinpäätös	2 150 000

14. Maatilatalouden rakenteen ja maaseudun kehittäminen

Maatilatalouden kehittämisrahaston (MAKERA) varoista saa käyttää enintään 600 000 euroa rahaston maksuliikenteen, kirjanpidon ja perimistehtävien sekä rahaston toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen ja seurantaan liittyvien tehtävien hoitamisesta aiheutuviin menoihin.

Selvitysosa: Maaseudun kehittämistoimenpiteiden tavoitteena on maaseutualueiden tasapainoinen kehitys suhteessa koko maan kehitykseen. Erityinen haaste on syrjäisen ja ydinmaaseudun väestökehityksen tasapainottaminen ja työllisyyden parantaminen. Tätä tuetaan tavoite 1-ohjelma-alueella antamalla näiden alueiden hankkeille etusija sekä alueellisen maaseudun kehittämisohjelman (ALMA) alueella jakamalla varat TE-keskuksille niiden syrjäisen ja ydinmaaseudun väkiluvun suhteessa ja porrastamalla yritysinvestointien tukitasot maaseututyypin mukaan. Paikalliset toimintaryhmät kattavat lähes kaikki Suomen maaseutualueet ja vahvistavat osaltaan maaseudun asukkaiden mahdollisuutta päättää alueensa kehittämisestä.

Maaseudun kestävä kehittäminen rahoittamista koskevat linjaukset EU:n ohjelmakaudella 2000—2006 määritellään asetuksessa Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tuesta maaseudun kehittämiseen (EY 1257/1999) sekä kansallisessa maaseutuelinkeinojen rahoituslaissa (329/1999). Tavoite 1- ja tavoite 2-ohjelmien sekä yhteisöaloiteohjelmien (Leader ja Interreg) osalta noudatetaan edellä mainittujen säännösten lisäksi asetusta rakennerahastoja koskevista yleisistä säännöksistä (EY 1260/1999). EU-osarahoitteen toiminnan rinnalla on käytössä myös kansallisesti rahoitettavia toimenpiteitä, jolloin luodaan hyvä suomalaista maaseutua ja maataloutta tukeva kokonaisuus.

Toimenpiteiden suuntaamisessa ja rahoittamisessa otetaan vaikuttavuuden aikaansaamiseksi huomioon maaseutualueiden viime vuosikymmeninä erilaistunut kehitys. Keskusten sekä maaseudun ja kaupungin vuorovaikutusalueiden väestö on kasvanut vuodesta 1975 lähtien, kun taas maaseudun väestö on vähentynyt. Väestö on keskittynyt entistä harvempiin kasvukeskuksiin ja muuttajina ovat olleet erityisesti nuoret koulutetut työikäiset ja naiset. Negatiivisinta kehitys on ollut syrjäisen ja ydinmaaseudun kunnissa, kun taas kaupunkien läheisellä maaseudulla on havaittavissa päinvastaistakin kehitystä. Skenaarioiden mukaan erot tulevat jatkossa vain kärjisty-mään ellei tasapainottavia toimenpiteitä tehosteta.

Maaseudun pienyritysrekisterin tietojen mukaan maaseudun pienyritysten määrä ei ole vuosina 1997—2000 merkittävästi kasvanut. Vuonna 2000 pienyrityksiä oli 64 600. Yritysten työllistävyys ja liikevaihto sitä vastoin kasvoi ko. aikana. Pienyritysten määrä on kasvanut erityisesti kaupunkien läheisillä alueilla, mutta laskenut syrjäisellä maaseudulla. Maaseudun pienyritysten liikevaihto on kasvanut hitaammin kuin koko maassa keskimäärin. Vuoden 2000 maatilalaskennan mukaan 27 prosenttia maataloista (21 800 kpl) harjoitti maatalouden ohella muuta yritystoimintaa. Osuus on edelleen kasvussa, mutta yritystoiminta on liikevaihdolla mitattuna vielä suhteellisen pientä. Maatilojen yhteydessä toimivista yrityksistä 37 prosentilla liikevaihto ylitti 8 400 euroa. Noin puolella yrityksistä toimiala liittyi tavalla tai toisella maa- ja metsätalouden resurssien hyödyntämiseen. Yritystoiminnan monipuolistaminen uusille kasvualueille ja toiminnassa olevien yritysten kasvun tukeminen ovatkin rahoitustoiminnan painopisteitä.

*Maaseudun kehittämisohjelmien rahoittaminen***Rahoitus ohjelmakauden 2000—2006 aikana yhteensä (milj. euroa)**

Ohjelma	EMOTR:n				
	osasto	EU	Julkinen	Yksityinen	Yhteensä
Alueellinen maaseudun kehittämisohjelma (ALMA)	EMOTR-T	116,33	271,44	279,23	667,00
Tavoite 1-ohjelmat	EMOTR-O	205,03	205,03	425,06	835,12
Leader+ -yhteisöaloiteohjelma	EMOTR-O	55,40	55,40	59,66	170,46
Yhteensä		376,76	531,87	763,95	1 672,58

Tavoite 1-alueen ja Ahvenanmaan ulkopuolella toteutettavan *alueellisen maaseudun kehittämisohjelman (ALMA)* tavoitteena on harvaan asutun ja ydinmaaseudun väkiluvun alenemisen pysäyttäminen sekä tasapainoinen väestökehitys ja -rakenne. Ohjelmassa rahoitetaan maataloustuotteiden ensi asteen jalostukseen ja monipuolistamiseen liittyviä maatilainvestointeja, koulutusta, metsätaloustoimenpiteitä sekä maaseudun kehittämis- ja yritystukihankkeita. Tavoitteena on 10 000 uutta työpaikkaa koko ohjelmakauden aikana. Vuoden 2002 loppuun mennessä ohjelmassa arvioidaan luodun noin 1 500 uutta työpaikkaa. Toiminnan välilliset työpaikkavaikutukset arvioidaan vuonna 2003 tehtävän väliarvioinnin yhteydessä.

Tavoite 1-ohjelmissa tavoitteena on maatalouden rakennemuutoksen tukeminen, erittäin harvaan asutun maaseudun ja ydinmaaseudun elinvoimaisuuden säilyttäminen sekä maaseudun elinkeinotoiminnan ja palvelurakenteen monipuolistaminen. Ohjelmassa rahoitetaan alueellista maaseudun kehittämisohjelmaa vastaavien maaseudun kehittämis- ja yritystukihankkeiden lisäksi laadukkaiden maataloustuotteiden kaupan pitämistä ja maatalouden perusrakenteiden kehittämistä ja parantamista (talousarvio) sekä muita maatalouden investointeja ja nuorten viljelijöiden tilanpidon aloittamista (MAKERA). Tavoitteena on näiden toimenpiteiden avulla luoda 15 300 uutta tai säilytettyä/uudistettua työpaikkaa. Vuoden 2002 lopussa arvioidaan luodun noin 1 160 uutta työpaikkaa ja säilytetyn 7 750 työpaikkaa.

Ohjelmakaudella 2000—2006 toteutetaan myös paikalliseen omaehtoisuuteen perustuvaa *Leader+ -yhteisöaloiteohjelmaa*. Sen tavoitteena on monipuolistaa maaseudun elinkeinotoimintaa pääasiassa pienimuotoisten, kunkin alueen erityispiirteisiin soveltuvien hankkeiden avulla sekä lisätä yhteistyötä paikallisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Leader+ -ohjelmaa toteuttavat maaseudun paikalliset toimintaryhmät. Tavoitteena on 2 400 uutta työpaikkaa koko ohjelmakauden aikana. Vuoden 2002 loppuun mennessä arvioidaan syntyneen noin 370 uutta työpaikkaa.

Maa- ja metsätalousministeriö osallistuu ohjelmakaudella 2000—2006 *Euroopan aluekehitysrahastosta (EAKR)* rahoitettavien hankkeiden rahoitukseen myöntämällä valtion rahoitusosuutta tavoite 1- ja 2-ohjelmissa vesistöjen kunnostamiseen, maaseudun vesihuollon edistämiseen ja seudullisen vesihuollon kehittämiseen ja *Interreg-yhteisöaloiteohjelmissa* raja-alueet ylittävään maaseudun kehittämiseen.

Kansallinen maaseutupoliittikka

Maaseudun kehittämistä poliittisella ja strategisella tasolla linjaavat valtioneuvoston 9.11.2000 antama periaatepäätös alueiden kehittämisestä annetun lain mukaisesta tavoiteohjelmasta, jossa maaseudun kehittäminen on yksi ohjelman päätoimenpiteistä. Tarkempia linjauksia ja tavoitteita on asetettu valtioneuvoston 5.4.2001 antamassa periaatepäätöksessä maaseutupoliittisiksi linjauksiksi. Vuonna 2004 jatketaan marraskuussa 2000 valmistuneen, vuosia 2001—2004 koskevan

maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman - Ihmisten maaseutu - toimeenpanoa ja laaditaan uusi kokonaisuohjelma.

Kokonaan kansallisia maaseudun kehittämisarvoja on varattu valtakunnallisten tutkimus- ja kehittämishankkeiden ja POMO+ toimintaryhmätyön tukemisen rahoitukseen talousarviossa momentilla 30.14.63 ja MAKERASTA. Rahoituksen pääpaino on erityisesti laajojen verkostohankkeiden aikaansaamisessa ja toimialoittaisissa kehittämissuunnitelmissa. Lisäksi luodaan koko maassa sovellettavissa olevia ja aluehankkeiden toteuttamista ja verkostoitumista edistäviä kehittämissuunnitelmia. Keskeistä valtakunnallisissa hankkeissa on sellaisten toimenpiteiden suunnittelu ja käytäntöön saattaminen, jotka edesauttavat maaseudun elinkeino- tai palvelualan kehittämistyötä yrityksissä, järjestöissä ja muissa organisaatioissa eri aluetasoilla. Verkostoa vahvistetaan edelleen puutuotealan, pk-elintarvikeyrityksien, matkailun, luonnontuotealan, hyvinvointipalvelujen, kylien kehittämisen ja ympäristön parantamisen aloilla.

Maaseudun kehittämistyö vaatii tuekseen vahvaa ja pitkäjänteistä maaseutututkimusta, jolla tässä tarkoitetaan lähinnä yhteiskunnallista ja taloudellista maaseutututkimusta, joka kohdistuu alkutuotannon ulkopuolelle. Maa- ja metsätalousministeriön valtakunnallisista maaseudun tutkimus- ja kehittämisarvoista on vuosittain osoitettu maaseutututkimukseen 25—35 %. Kyseiset varat ovat merkittävien edellä määritellyn mukaisen maaseutututkimuksen rahoituslähde maassamme. Varoja on tarkoitus käyttää kahdeksan maaseutuprofessorin osarahoitukseen viisivuotiskauden ajan vuodesta 2003 lähtien.

Maatilatalouden rakenteen kehittäminen

Maatilatalouden rakenteen kehittämisen keskeisenä tavoitteena on luoda edellytykset kannattavan toiminnan harjoittamiseen, mikä usein tarkoittaa yrityskoon kasvattamista. Rahoitustukea annetaan perheviljelmien lisäksi niiden muodostamien yhteenliittymien investointeihin. Tavoitteena on niinkään parantaa elin-, työ- ja tuotanto-olosuhteita, ympäristönsuojelua sekä eläinten hyvinvointia ja tuotteiden laatua.

Rahoitustuki maataloilla tehtäviin investointeihin on joko EU:n osarahoittamaa tai kokonaan kansallista. EU-osarahoitteisissa valtionlainoissa ja avustuksissa EU:n ja valtion osuus rahoitetaan Maatilatalouden kehittämisrahastosta ja EU:n osuus menoista tuloutetaan suoraan rahastoon. Myös kansallisissa investointituissa avustukset ja valtionlainat myönnetään MAKERASTA. Korotkutilainat myönnetään talousarviossa osoitetun myöntämisvaltuuden puitteissa.

MAKERAN pääoman arvioidaan olevan vuonna 2004 noin 1 027 milj. euroa. Valtiontalouden kehityksessä on vuonna 2004 varauduttu käyttämään talousarvioesityksen lisäksi 14,089 milj. euroa maatalouden rakenteen ja muita kehittämistarpeita varten. Sen käytöstä päätetään myöhemmin. Vuonna 2004 arvioidaan käytettävissä olevan edelliseltä vuodelta siirtyvät varat ja EU:lta tulevat tulot huomioon ottaen noin 238,4 milj. euroa, mikä on 35 milj. euroa vähemmän kuin vuonna 2003.

MAKERASTA myönnettävä tuki (avustukset ja valtionlainat) ohjataan mm. nuorten viljelijöiden aloitustukeen sekä tuotannollisten investointien, kuten kotieläinrakennusten rakentamiseen ja puutarhatalouden investointeihin. Lisäksi MAKERAN varoin on tarkoitus tukea ympäristönsuojeluinvestointeja, hygienian ja eläinten hyvinvoinnin parantamista sekä eräitä porotalouden hankkeita ja maatalouden, maaseudun, porotalouden sekä luontaiselinkeinojen tutkimusta.

Tavoite 1-alueella EU-osarahoitteinen tuki suunnataan nuorten viljelijöiden tilanpidon aloittamiseen, lypsy- ja lihakarjanavetoiden, sikaloiden ja lampoloiden rakentamiseen, ympäristönsuojeluinvestointeihin sekä eräisiin porotalouden hankkeisiin. Muilta osin perusmaatalouden investoinnit rahoitetaan kansallisilla varoilla. Tavoite 1-alueen ulkopuolella kaikki tuet rahoitetaan kokonaan kansallisilla varoilla.

Vuonna 2004 arvioidaan MAKERASTA myönnettävien avustuksien ja valtionlainojen investointeihin ja nuorten viljelijöiden aloitustukeen yhteensä noin 46 milj. euroa ja valtionlainoja noin 100,0 milj.

euroa. Tukea arvioidaan myönnettävän noin 700 tilanpidon aloittamiseen, noin 300 navettahankkeeseen ja runsaaseen 150 sikalahankkeeseen.

Korkotukilainojen myöntämisvaltuudeksi on arvioitu 151,4 milj. euroa. Korkotukea myönnetään mm. maanhankinnan, eräiden tuotantorakennusten (konehallit, kuivurit, rehuvarastot ym.), maatalojen asuinrakentamisen ja asuntotilojen hankinnan sekä konehankintojen rahoittamiseen. Lisäksi korkotukilainoja voidaan myöntää eräisiin porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslain mukaisiin kohteisiin. Myöntämisvaltuudesta 6 milj. euroa arvioidaan käytettävän pienimuotoisten biokaasulaitosten rakentamiseen maataloilta valtioneuvoston vuonna 2002 hyväksymän jättesuunnitelman mukaisesti.

Maatalouden rakenteen kehittämistä koskeva tukijärjestelmä arvioidaan uudelleen ottaen huomioon maatalouden rakennekehityksen tarpeet, artiklan 141 ratkaisu ja Maatilatalouden kehittämisrahaston talous. Tässä yhteydessä tarkastellaan tuille asetettujen euromääräisten kattojen tasoa, nuorten viljelijöiden asemaa ja sukupolvenvaihdoksia sekä kotieläintilojen erityistarpeita. Tavoitteena pidetään kestäväällä tavalla kilpailukykyisten perheviljelmien tukemista.

Euroopan yhteisön maidon ja maitotuotteiden kiintiöjärjestelmän täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta annetun lain perusteella MAKERAn varoja voidaan käyttää tuottajille vahvistettujen meijerimaidon viitemäärien välittämiseen kansallisesta varannosta siten, että viitemääriä myytäessä ostajalta peritään ennakkomaksu ja rahastoon tuloutetut ennakkomaksut käytetään vastaavan suuruisten viitemäärien ostamiseen valtiolle. Lisäksi maidon viitemääriä voidaan ostaa kansalliseen varantoon MAKERAn varoilla.

MAKERAsta ja talousarviosta myönnettävän rahoitustuen kehittyminen tukimuodoittain vuosina 2001—2004, milj. euroa

	2001 tilinpäätös	2002 tilinpäätös	2003 arvio	2004 arvio
MAKERA				
Käytettävissä olevat varat yhteensä	422,3	311,8	273,8	238,4
— omat tulot (mm. lainojen lyhennykset ja korot)	132,3	127,7	129,6	121,0
— lainojen ja avustusten peruutukset	-	-	25,7	10,0
— tulot EU:lta + sekalaiset tulot	9,6	6,5	23,7	12,8
— edelliseltä vuodelta siirtyvä määrä	274,6	171,3	87,3	87,1
— maitokiintiöiden myynti	5,8	6,3	7,5	7,5
LAINAT, yhteensä	323,2	308,3	308,9	251,4
MAKERAsta (valtionlainat)	155,6	132,2	126,3	100,0
Talousarviosta (korkotukilainat, mom. 30.14.49)	167,6	176,1	182,6	151,4
AVUSTUKSET (MAKERAsta)	72,9	61,3	56,8	46,0
KORKOTUET, yhteensä	30,6	27,0	32,6	32,8
Puutarhayrityslainoille (mom. 30.14.48)	0,3	-	-	-
Korkotukilainojen korkotuki (mom. 30.14.49)	30,3	27,0	32,6	32,8

49. *Maaseutuelinkeinotoiminnan korkotuki (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 32 800 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää maaseutuelinkeinojen rahoituslain (329/1999), porotalouden ja

luontaiselinkeinojen rahoituslain (45/2000), maa- ja metsätalouden rakennepoliittisista toimenpiteistä annetun lain (1303/1994), maaseutuelinkeinolain (1295/1990) ja maatilalain (188/1977) mukaisista korkotukilainoista,

eräiden maatilatalouden luottojen vakauttamisesta annetun lain (511/1985) mukaisista lainoista sekä maaseudun pienimuotoisen elinkeinotoiminnan edistämisestä annetun lain (1031/1986) mukaisista korkotukilainoista luottolaitoksille suoritettavien korkohyvitysten maksamiseen.

Vuonna 2004 korkotukea saa hyväksyä enintään 151 370 000 euron lainapääomalle. Mikäli vuoden 2003 myöntämisvaltuutta on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä myöntämispäätöksiä vuonna 2004.

Selvitysosa: Vuonna 1996 ja sen jälkeen myönnettyistä lainoista korkotuki on enintään 4 tai 5 prosenttiyksikköä lainan myöntämisaikakohdasta riippuen, kuitenkin niin, että viljelijän maksama korko on vähintään 2 prosenttiyksikköä. Ennen vuotta 1996 myönnettyistä maaseutuelinkeinolain mukaisista lainoista maksetaan luottolaitokselle korkotukea 50 % luottolaitoksen perimästä kokonaiskorosta. Maatilalain mukaisille lainoille makse-

taan korkohyvitystä lainansaajilta perittävän koron muutosten johdosta myöntämisvuodesta ja lainalajista riippuen keskimäärin 1,5 % lainojen maksamatta olevasta pääomasta. Koko lainakanta huomioon ottaen korkohyvitystä arvioidaan vuonna 2004 maksettavan keskimäärin 3,6 % lainapääomasta. Myönnettyjen lainojen pääoma oli vuoden 2002 lopussa yhteensä 803,7 milj. euroa.

Korkotukilainoja on tarkoitus myöntää mm. maatilojen asuinrakennusten rakentamiseen, asuntotilojen hankintaan, lisämaanostoon sekä konehallien, kuivureiden ja varastojen rakentamiseen. Lainoja voidaan myöntää myös bio-kaasulaitosten rakentamiseen valtioneuvoston hyväksymän jätahuoltosuunnitelman mukaisesti.

Lisäksi korkotukilainoja voidaan myöntää porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslain mukaisesti porotalouteen ja luontaiselinkeinoihin. Näille lainoille korkotukea maksetaan enintään 4 prosenttiyksikköä.

Korkotukilainoista valtiolle aiheutuvat vuosittaiset menot, milj. euroa

	2004	2005	2006	2007	2008	Myöh. vuod. yht.
Aikaisempien vuosien korkotukilainoista	29,4	24,2	20,8	18,3	16,0	45,5
Vuoden 2004 korkotukilainoista	3,4	5,2	6,0	5,4	5,0	20,5
Yhteensä	32,8	29,4	26,8	23,7	21,0	66,0

2004 talousarvio	32 800 000
2003 talousarvio	32 600 000
2002 tilinpäätös	26 986 269

61. Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston osallistuminen maaseudun kehittämiseen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 61 718 000 euroa.

Vuonna 2004 saa uusia myöntämispäätöksiä tehdä yhteensä 48 530 000 eurolla.

Mikäli vuoden 2003 myöntämisvaltuutta on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä myöntämispäätöksiä vuonna 2004.

Määrärahaa saa käyttää EU:n ohjelmakauden 2000—2006 alueellista maaseudun kehittämissuunnitelmaa, tavoite 1-ohjelmia ja Leader+-yhteisöaloiteohjelmaa toteuttavien hankkeiden Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) maksettavan EU-rahoitusosuuden maksamiseen sekä ohjelmien toteutukseen liittyvän teknisen avun EMOTR:n ohjausosastosta (EMOTR-O) maksettavan EU-rahoitusosuuden maksamiseen.

Määrärahaa saa yhdessä vastinrahoitusmomentin 30.14.62 määrärahojen kanssa käyttää myös EMOTR:n ohjausosaston (EMOTR-O) osarahoittamien tavoite 1- ja Leader+ -ohjelmien toteuttamiseen tarvittavan enintään 30

henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen teknisen avun varoin.

Selvitysosa: Määräraha on alueiden kehittämislaisla tarkoitetun alueiden kehittämisen rahoitusta.

Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa tietoyhteiskuntaohjelmaa ja yrittäjyyden politiikkaohjelmaa.

Määrärahasta arvioidaan käytettävän 26 473 000 euroa alueellisessa maaseudun kehittämishjelmassa, 25 205 000 euroa tavoite 1-ohjelmissa ja 10 040 000 euroa Leader+ -yhteisöaloiteohjelmassa.

Alueellisen maaseudun kehittämishjelman ja tavoite 1-ohjelmien päätöksenteko käynnis-

tyi helmikuussa 2001 ja maksatukset talousarvioon sisältyvien määrärahojen osalta kesäkuussa 2001. Leader+ -yhteisöaloiteohjelman päätöksenteko käynnistyi lokakuussa 2001 ja maksatukset marraskuussa 2001. Vuoden 2002 käytössä olleesta 78,007 milj. euron myöntämismisvaltuudesta käytettiin 52,435 milj. euroa, joten vuodelle 2003 siirtyi valtuutta käytettäväksi 25,572 milj. euroa. Maksatusten hitaan edistymisen vuoksi vuodelle 2002 osoitetusta noin 43,558 milj. euron määrärahasta ehdittiin maksaa vain noin 26,226 milj. euroa. Tämän vuoksi maksatukset siirtyvät ohjelmissa suunniteltua myöhäisemmiksi.

Myöntämismisvaltuuksien käytöstä valtiolle aiheutuvat menot, milj. euroa

Myöntämismisvaltuusvuosi	2004	2005	2006	2007	Yhteensä
Vuosien 2000—2003 sitoumukset	51,786	36,234	10,658	1,260	99,938
Vuoden 2004 sitoumukset ¹⁾	9,932	15,530	20,037	2,035	47,534
Yhteensä	61,718	51,764	30,695	3,295	147,472

¹⁾ Vuonna 2008 lisäksi 0,996 milj. euroa.

Myöntämismisvaltuuden ja määrärahan käyttö eri ohjelmiin, milj. euroa

Ohjelma	Kauden		Myöntämismisvaltuus v. 2004	Käytetty määrärahaa v. 2000—2002	Budjetoitu määrärahaa v. 2003	Määräraha v. 2004
	2000—2006 rahoituskehys valtuutena	Budjetoitu Misvaltuutta v. 2000—2003				
Alueellinen maaseudun kehittämishjelma (EMOTR-T)	116,330	86,098	15,014	15,833	22,216	26,473
Tavoite 1, Itä-Suomi	78,496	41,858	13,858	10,200	12,128	13,194
Tavoite 1, Pohjois-Suomi	53,934	29,885	9,566	4,415	8,461	12,011
Leader+ -yhteisöaloiteohjelma (EMOTR-O)	55,400	27,750	10,092	4,266	10,141	10,040
Yhteensä	304,160	185,591	48,530	34,714	52,946	61,718

Momentin menoihin liittyvät tulot on merkitty momenteille 12.30.01 ja 12.30.02 sekä valtion rahoitusosuus momentille 30.14.62.

2004 talousarvio	61 718 000
2003 lisätalousarvio	108 000
2003 talousarvio	52 838 000
2002 tilinpäätös	26 226 317

62. Valtion rahoitusosuus EU:n osaksi rahoittamasta maaseudun kehittämisestä (arvio määräraha)

Momentille myönnetään 89 792 000 euroa.

Vuonna 2004 saa uusia myöntämispäätöksiä tehdä 64 596 000 eurolla.

Mikäli vuoden 2003 myöntämisvaltuutta on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä myöntämispäätöksiä vuonna 2004.

Määrärahaa saa käyttää EU:n ohjelmakauden 2000—2006 Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahastosta (EMOTR) ja Euroopan aluekehitysrahastosta (EAKR) rahoitettavien, alueellista maaseudun kehittämisohjelmaa, tavoite 1- ja tavoite 2-ohjelmia sekä Leader+- ja Interreg-yhteisöaloiteohjelmia toteuttavien hankkeiden valtion rahoitusosuuden maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös tekniseen apuun yhteisön tukiedellytysten mukaisesti yhdessä momenteilla 30.14.61 ja 26.98.61 olevien EU-osuuksien kanssa sekä alueellisen maaseudun kehittämisohjelman osalta kokonaan kansallisesti rahoitettavana osuutena sisältäen myös ohjelman arviointiin tarvittavat varat. Määrärahaa saa käyttää myös alueellisen maaseudun kehittämisohjelman toteuttamiseen tarvittavan enintään 60 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen kokonaan valtion varoin. Määrärahaa saa käyttää myös neuvoston asetuksen (EY 1260/1999) artiklan 30 (tukikelpoisuus) ja artiklan 39 (varainhoitoa koskevat oikaisut) ja neuvoston ase-

tuksen (ETY 2082/1993) artiklan 24 (tuen vähentäminen, pidättäminen ja peruuttaminen) mukaisten Suomen velvoitteiden maksamiseen.

Selvitysosa: Määräraha on alueiden kehittämislaissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta.

Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa tietoyhteiskuntaohjelmaa ja yrittäjyyden politiikkaohjelmaa.

Määrärahasta arvioidaan käytettävän 53 246 000 euroa Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston tukiosaston (EMOTR-T) hankkeiden valtion rahoitusosuutena, 31 107 000 euroa saman rahaston ohjausosaston (EMOTR-O) hankkeiden valtion rahoitusosuutena ja 3 448 000 euroa Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) hankkeiden valtion rahoitusosuutena. Lisäksi määrärahasta arvioidaan käytettävän 1 891 000 euroa teknisen avun kokonaan kansallisesti rahoitettavana osuutena sekä 100 000 euroa yhteisön varoista vuosina 1995—1999 sidottujen hankkeiden maksatusten korjaamiseen.

Vuonna 2002 käytössä olleesta 117,296 milj. euron myöntämisvaltuudesta käytettiin 72,722 milj. euroa, joten vuodelle 2003 siirtyi valtuutusta käytettäväksi 44,574 milj. euroa. Maksatusten hitaan edistymisen vuoksi vuodelle 2002 osoitetusta noin 65,889 milj. euron määrärahasta ehdittiin maksaa vain noin 36,097 milj. euroa. Tämän vuoksi maksatukset siirtyvät ohjelmissa myöhäisemmiksi.

Myöntämisvaltuuksien käytöstä valtiolle aiheutuvat menot, milj. euroa

Myöntämisvaltuusvuosi	2004	2005	2006	2007	Yhteensä
Vuosien 2000—2003 sitoumukset	73,189	52,741	15,217	1,146	142,293
Vuoden 2004 sitoumukset ¹⁾	16,603	20,103	24,194	2,888	63,788
Yhteensä	89,792	72,844	39,411	4,034	206,081

¹⁾ Vuonna 2008 lisäksi 0,808 milj. euroa.

Momentin myöntämisvaltuuden jakautuminen rahastoittain ja ohjelmittain, milj. euroa

Rahasto	Tavoite 1	Tavoite 2	Yhteisö- aloitteet	Alueellinen maaseudun kehittämisen- ohjelma	Yhteensä
EMOTR-O-osarahoitteinen	22,152	-	7,669	-	29,821
EMOTR-T-osarahoitteinen	-	-	-	30,025	30,025
EAKR-osarahoitteinen	0,873	0,887	1,140	-	2,900
Kokonaan kansallinen	-	-	-	1,850	1,850
Yhteensä	23,025	0,887	8,809	31,875	64,596

Myöntämisvaltuuden ja määrärahan käyttö eri ohjelmiin, milj. euroa

Ohjelma	Kauden	Budjetoitu valtuutta v. 2000—2003	Myöntä- misvaltuus v. 2004	Käytetty määrärahaa v. 2000—2002	Budjetoitu määrärahaa v. 2003	Määräraha v. 2004
	2000—2006 rahoituskehys valtuutena					
EMOTR- osarahoitteiset						
Alueellinen maa- seudun kehittämis- ohjelma (EMOTR-T)	232,654	172,157	30,025	31,353	44,539	53,246
Tavoite 1, Itä-Suomi	66,517	36,027	13,361	8,443	9,421	13,390
Tavoite 1, Pohjois- Suomi	43,466	23,903	8,791	3,587	6,580	11,044
Leader+ (EMOTR-O)	38,717	20,461	7,669	2,672	6,836	6,673
EMOTR- osarahoitteiset yhteensä	381,354	252,548	59,846	46,055	67,376	84,353
EAKR- osarahoitteiset						
Tavoite 1	7,557	4,505	0,873	2,241	0,928	1,198
Tavoite 2	8,461	5,886	0,887	3,356	1,275	1,099
Interreg	6,033	2,651	1,140	0,038	1,123	1,151
EAKR- osarahoitteiset yhteensä	22,051	13,042	2,900	5,635	3,326	3,448

Alueellisen maaseudun kehittämisohjelman tekninen apu (kokonaan valtion osuutta)	12,103	6,553	1,850	3,462	2,581	1,891
Kauden 1995—1999 ohjelmien korjaukset (v. 2002—)	-	-	-	0,027	0,200	0,100
Kaikki yhteensä	415,508	272,143	64,596	55,179	73,483	89,792

2004 talousarvio	89 792 000
2003 lisätalousarvio	236 000
2003 talousarvio	73 247 000
2002 tilinpäätös	38 876 667

63. Maaseudun kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 2 923 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää maaseutuelinkeinojen rahoituslain (329/1999), maaseudun kehittämisestä annetun valtioneuvoston asetuksen (609/2000), maaseudun kehittämishankkeisiin myönnettävän tuen kohdentamisesta annetun maa- ja metsätalousministeriön asetuksen (1289/2002) ja maaseudun kehittämistoimenpiteitä tuettaessa noudatettavasta menettelystä annetun maa- ja metsätalousministeriön asetuksen (129/2002) mukaisessa laajuudessa valtakunnallisten maaseudun tutkimus- ja kehittämishankkeiden toteuttamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen mukaan lukien hankkeisiin sisältyvät kulutusmenot. Määrärahaa voidaan myöntää em. lainsäädännön edellyttämässä laajuudessa myös julkisyhteisöjen toteuttamiin hankkeisiin.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa yrittäjyyden politiikkaohjelmaa.

Määrärahaa käytetään valtakunnallisiin hankkeisiin, joilla tuetaan maaseudun kehittämistä, maaseudun elinkeinotoiminnan edistämistä ja monipuolistamista. Määrärahalla toteutetaan erityisesti kolmannen maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman ehdotuksia sekä 5.4.2001 valtioneuvoston vuosille 2001—

2004 antamaa periaatepäätöstä maaseutupoliittisiksi linjauksiksi ja sen sisältämiä ehdotuksia.

Hankkeissa tuotetaan maaseudun kehittämiseen soveltavaa tietoa ja luodaan erilaisia kehittämismalleja toimijoiden käyttöön. Keskeistä on sellaisten toimenpiteiden suunnittelu ja käytäntöön saattaminen, jotka edesauttavat eri elinkeino- tai palvelualan kehittämistyötä. Hankkeissa jatketaan mm. syrjäisten maaseutukuntien elinkeinorakenteen ja palvelujen tuottamiseen ja maaseudun ja kaupungin vuorovaikutukseen liittyvien kysymysten ja ratkaisumallien selvittämistä. Poliittisen valmistelun tueksi tuotetaan tietoa maaseudun perusrakenteesta, väestöstä, työpaikkarakenteesta, maaseutuyrittäjyydestä sekä niiden tulevaisuuden suunnista ja selvitetään maaseudun alue- ja yhteiskuntataloudellista merkitystä. Useat hankkeista toteutetaan yhteistyössä eri ministeriöiden kanssa.

Määrärahalla vahvistetaan jatkossa erityisesti yhteiskunnallista ja taloudellista maaseutututkimusta. Maa- ja metsätalousministeriön tarkoituksena on osallistua kahdeksan viisivuotisen maaseutuprofessori -hankkeen osarahoitukseen vuodesta 2003 alkaen.

Määrärahasta on tarkoitus osoittaa 120 000 euroa kylätoiminnan valtakunnalliseen kehittämiseen.

2004 talousarvio	2 923 000
2003 talousarvio	2 923 000
2002 tilinpäätös	2 803 000

15. Muut maatalouden menot

Selvitysosa: Valtionapua myönnetään maaseudun neuvontajärjestöille maatilatalouden ja maaseudun muun yritystoiminnan kehittämiseen ja elinvoimaisen maaseudun säilyttämiseen yhteiskunnan kannalta tarpeellisena pidettävällä tavalla. Valtionapua kohdennetaan niin, että neuvonnan vaikutusmahdollisuus alueelliseen kehittämiseen yhteistyössä muiden alueen toimijoiden kanssa turvataan. Luvun määrärahoilla edistetään myös 4H-toimintaa ja hevostaloutta sekä maksetaan maatalousmuseon vuokra- ja muita toimintamenoja.

40. Valtionapu maaseudun elinkeinojen kehittämiseen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 11 840 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtionavustuslain (688/2001) ja sen nojalla annetun maaseudun neuvontajärjestöjen valtionavustuksista annetun valtioneuvoston asetuksen (244/2002) mukaisesti neuvontaan ja tutkimukseen myönnettävien valtionapujen maksamiseen lähinnä valtakunnallista, koko maan kattavaa neuvontaa harjoittaville organisaatioille. Määrärahaa saa käyttää myös maatalousmuseon perustamisesta aiheutuviin enintään yhtä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkausmenoihin sekä museon vuokra- ja muihin toimintamenoihin enintään 672 000 euroa.

Selvitysosa:

Valtionapua arvioidaan myönnettävän seuraavasti	€
Maatilatalouden ja muiden maaseutuelinkeinojen kehittäminen	8 552 000
Kotieläinjalostuksen ja -neuvonnan kehittäminen	1 093 000
Maaseutuelinkeinojen rationalisoinnin kehittäminen	193 000
Puutarhatalouden kehittäminen	690 000
Luonnonmukaisen tuotannon kehittäminen	640 000
Maatalousmuseon vuokra- ja muut toimintamenot (enintään)	672 000
Yhteensä	11 840 000

Maaseudun neuvonnan osalta laaditaan kaksi tulossopimusta, jotka vuonna 2003 kattoivat 21 elinkeinoneuvontaa harjoittavaa suomenkielistä alueellista maaseutukeskusta ja näiden

valtakunnallisen keskusjärjestön sekä vastaavan ruotsinkielisen organisaation ja kahdeksan valtakunnan kattavaa elinkeinoneuvontaa harjoittavaa maatalouden erikoisjärjestöä.

Maaseudun elinkeinoneuvonnalle on asetettu seuraavat kolme avaintulosaluetta:

1. *Maaseutuyritysten kilpailukyvyyn sekä tuotteiden, toiminnan ja palvelujen laadun kehittäminen*

2. *Maaseutuympäristön hoidon ylläpito ja kehittäminen*

3. *Maaseudun toimivien ja uusien yritysten sekä kaupunkien ja maaseudun vuorovaikutuksen kehittäminen*

Neuvonnan tavoitteista sovitaan tarkemmin neuvontajärjestöjen ja maa- ja metsätalousministeriön välisissä tulossopimuksissa. Neuvonnan vaikuttavuuden ja tulokellisuuden varmistaminen edellyttävät asiakasyrityksissä tapahtuvien muutosten seuranta ja säännöllisesti toistuvaa neuvontatyötä maatilalla.

Eduskunnan vuonna 2000 tekemän periaatepäätöksen mukaisesti valtioneuvosto sai ryhtyä toimenpiteisiin maatalousmuseon perustamiseksi ja sitoutua maksamaan vuodesta 2004 alkaen valtionapua maatalousmuseon kulutusmenoihin enintään 4 milj. markkaa (0,672 milj. euroa). Maatalousmuseon on tarkoitus valmistua vuonna 2004 Loimaalle. Museon palkkaus-, vuokra- ja muihin kulutusmenoihin varataan 672 000 euroa vuonna 2004.

2004 talousarvio	11 840 000
2003 talousarvio	11 168 000
2002 tilinpäätös	11 168 000

44. Hevostalouden edistäminen totopeleistä valtion osuutena kertyvillä varoilla (arviomääräraha)

2004 talousarvio	6 832 000
2003 talousarvio	6 422 000
2002 tilinpäätös	5 995 377

Momentille myönnetään 6 832 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää arpajaislain (1047/2001) 18 §:ssä tarkoitettua valtion osuudesta suoritettavien avustusten maksamiseen, totopelien tuottojen käyttämisestä hevoskasvatukseen ja hevosurheilun edistämiseen annetun lain (1055/2001) mukaisesti ja hevostalousneuvottelukunnan sekä hevostalouslain (796/1993) mukaisten menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. Totopeleistä arvioidaan valtionosuutena kertyvän 7 000 000 euroa, jota vastaava tulo on merkitty momentille 12.30.30. Kun valtion osuudesta käytetään luvussa 30.21 myönnettäviä määrärahoja vastaavasti Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskukselle hevostalouden tutkimukseen 168 000 euroa, valtion osuudesta jää tälle momentille 6 832 000 euroa käytettäväksi hevoskasvatukseen ja hevosurheilun edistämiseen.

Määrärahan arvioitu jakautuminen	€
Avustus hevostalousjärjestöjen toiminnan tukemiseen	420 470
Avustus totopelilaitteiden linja- ja huoltomaksuihin	672 750
Avustus hevoskasvatukseen	1 900 000
Palkintotuki ja muut avustukset	3 627 780
Avustus korjaus- ja korvausinvestointeihin	210 000
Hevostalousneuvottelukunnan menot	1 000
Yhteensä	6 832 000

45. Valtionapu 4H-toimintaan (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 4 520 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtionavustuslain (688/2001) ja sen nojalla annetun maaseudun neuvontajärjestöjen valtionavustuksista annetun valtioneuvoston asetuksen (244/2002) mukaisesti 4H-toiminnan tukemiseen.

Selvitysosa: 4H-neuvontajärjestössä on yhteensä noin 344 valtionavustusta saavaa yhdistystä. Järjestö edistää maaseudun elinvoimaisuutta ja siten omalta osaltaan maaseutupo liittisen kokonaisuohjelman toteuttamista mm. palvelutarjonnan, yrittäjyyden, ympäristökasvatuksen, asuinympäristön viihtyisyyden sekä metsä- ja luonto-osaamisen edistämisen avulla. 4H-neuvonnan tavoitteista sovitaan tarkemmin neuvonnan ja maa- ja metsätalousministeriön välisissä tulossopimuksissa.

2004 talousarvio	4 520 000
2003 talousarvio	4 520 000
2002 tilinpäätös	4 490 000

21. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus

Selvitysosa: Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen (MTT) tehtävänä on tuottaa ja välittää tutkimukseen perustuvaa tietoa maa- ja elintarviketalouden sekä siihen liittyvän maaseudun yritystoiminnan kehittämiseksi.

Vuoteen 2007 ulottuvalla suunnittelukaudella MTT panostaa maaseutu-, talous- ja teknologia- tutkimukseen, luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen, lisäämiseen ja hyödyntämiseen, biotekniikan hyödyntämiseen elintarviketaloudessa sekä tiedon ja teknologian siirtoon. Maa- ja metsätalousministeriössä hyväksytyt hallinnonalan strategiat linjaavat MTT:n tutkimusta, jota suun- nataan kuluttajien hyvinvointia, maa- ja elintarviketalouden kilpailukykyä, maatalousyrittäjien

monitoimisuutta, tuotanto- ja elinympäristön laatua, maaseudun elinvoimaisuutta sekä kaupungin ja maaseudun vuorovaikutusta edistävään tutkimukseen. MTT:n tutkimus on järjestetty kolmeen tutkimusohjelma-alueeseen.

Maa- ja metsätalousministeriö on vuoden 2004 talousarvion valmisteluun liittyen asettanut Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskukselle alustavasti seuraavat tutkimusohjelma-alueittaiset tavoitteet, joista valtaosa on sellaisia, joiden saavuttamiseksi MTT verkottuu muiden kansallisten ja kansainvälisten tutkimuslaitosten kanssa:

Elintarvikkeet ja markkinat

Kuluttajien tarpeisiin vastaaminen on elintarviketalouden kriittinen menestystekijä. Tutkimuksen tuloksia käytetään koko elintarvikeketjun laadun, tuottavuuden ja talouden kokonaishallinnan, tuotantobiologisen ja teknologisen tehokkuuden sekä elintarvikemarkkinoiden toimivuuden ja tehokkuuden parantamiseen. Tutkimusta kohdistetaan elintarvikeketjun laadun ja riskien hallintaan. Tuotetaan ratkaisuja eri teknologioiden tarjoamista mahdollisuuksista turvata elintarvikkeiden korkea laatu. Tutkitaan elintarvikkeiden lupaavia terveysvaikutteisia biokomponentteja ja niiden tuotantomahdollisuuksia. Uutta teknologiaa hyödynnetään kasvinjalostuksessa ja -lisäyksessä, eläinjalostuksessa, elintarvikkeiden kehittämisessä ja ympäristöteknologiassa. Tutkimusta kohdistetaan muuntogeenisten organismien ympäristö- ja yhteiskuntavaikutuksiin, riskinarviointiin ja riskinhallintaan elintarvikeketjussa. Tutkitaan muuntogeenisten organismien hyödyntämisen eettisiä ongelmia ja taloudellisia vaikutuksia. Tutkimus tuottaa 50 elinkeinoa tukevaa tuotetta, menetelmää tai muuten tärkeää tutkimustulosta.

Tuotanto- ja informaatiojärjestelmät

Elintarviketalouden toimintaympäristö on muuttumassa voimakkaasti, mikä heijastuu maatalouden, jalostuksen ja kaupan tuotantojärjestelmiin ja maaseudun yrittämiseen. Muutoksia tapahtuu markkinatilanteessa, teknologiassa, ympäristössä sekä maatalous-, maaseutu- ja ympäristöpolitiikassa. Aiemmin elintarvikkeiden erilaistaminen tapahtui lähinnä jalostus- ja markkinointivaiheessa. Nyt rinnakkaisia tarjontaketjuja on pidettävä erillään alkutuotannosta lähtien. Tutkimus kohdistuu toimintaympäristön muutoksien vaikutuksiin elintarviketalouden tuotantojärjestelmiin ja tarjontaketjujen logistiikkaan. Tarkastelussa ovat vaikutukset ympäristöön, maan kasvukuntoon, vesistöihin, monimuotoisuuteen, tuotteiden laatuun ja eläinten hyvinvointiin. Tutkimus tuottaa ratkaisuja maatalouden tuotantoyksiköiden laajentamisprosessin hallintaan yritysten tuotannonohjauksen, liikkeenjohdon, markkinoinnin, riskinhallinnan sekä työntekijöiden työympäristön ja hyvinvoinnin näkökulmista. Tutkimus tuottaa 60 elinkeinoa tukevaa tuotetta, menetelmää tai muuten tärkeää tutkimustulosta.

Maaseutupolitiikka ja -ympäristö

Erilaisille maaseutualueille avautuu uudenlaisia toimintojen yhdistelmiä sekä yrittämisen ja palvelujen organisointitapoja. Yhteiskuntaa ohjataan aiempaa kestävämpään kulutukseen ja tuotantoon. Tutkimusta suunnataan tukemaan luonnonvarojen kestäväää käyttöä, maaseudun elinvoimaisuutta, elintarviketalouden kestävyyttä, ilmastonmuutokseen sopeutumista ja luonnon monimuotoisuuden suojelua. Tuotetaan tietoa maatalousympäristön ja ekosysteemien monimuotoisuuden turvaavista viljelyjärjestelmistä, rehuntuotannosta ja laidunnuksesta, maatalouden vieraiden tuholaisten sekä eläin- ja kasvitautien vaikutuksesta luonnon monimuotoisuuteen ja maatalouden toimintaedellytyksiin. Tuotetaan menetelmiä luonnonvarojen käytön mittaamiseen, seurantaan ja hallintaan sekä keinoja geenivarojen säilyttämiseen. Arvioidaan maatalousympäristön yhteiskunnallista arvoa sekä maatalouden ympäristöohjauksen keinojen tehokkuutta ja taloudellisia vaikutuksia. Tutkimus tuottaa 30 hallintoa ja yhteiskuntaa palvelevaa tutkimustulosta.

Muu tutkimuksellinen toiminta

MTT on useisiin säädöksiin perustuva asiantuntijalaitos, joka antaa viranomaisille lausuntoja ja tekee tarvittavia selvityksiä ja tarkastuksia. MTT:llä on keskeinen asiantuntijatehtävä maatalouden tuki- ja ohjausjärjestelmän tarvitseman tietopohjan tuottajana. MTT vastaa sekä kansallisen kasvigeenivaraohjelman että kansallisen eläingenivaraohtelman toimeenpanosta ja maatalouden kasvihuonekaasupäästöjen laskennasta.

Kehittämishankkeet

MTT osallistuu maaseudun yritystoiminnan kehittämishankkeisiin Agropolis -tiedepuiston kautta. Toiminnassa syntyy uusia yrityksiä, jotka tuotteistavat ja kaupallistavat MTT:n tuottamaa tutkimustietoa ja lisäävät siten tutkimuksen yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Vuoden 2004 loppuun mennessä Tiedepuistoon syntyy kahdeksan yritystä ja MTT osallistuu 30 meneillään olevaan kehittämishankkeeseen. Vuonna 2003 yrityksiä on käynnissä kaksi.

Julkaisutoiminta

Vuonna 2004 MTT:n julkaisutoiminnan kokonaismäärän arvioidaan olevan 1 100 julkaisua. Asiantuntijatarkastettujen tieteellisten artikkeleiden tavoite on 160 kpl (vuoden 2002 tulos 126 kpl ja vuoden 2003 tavoite 160 kpl).

Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen hankkeiden, tulojen, menojen ja henkilötyövuosien jakautuminen vuonna 2004

	Hankkeiden lukumäärä	Tulot milj. €	Menot milj. €	Henkilötyö- vuodet
Elintarvikkeet ja markkinat	45	2,9	12,1	250
Tuotanto- ja informaatiojärjestelmät	70	3,3	14,8	287
Maaseutupolitiikka ja -ympäristö	15	0,9	4,1	80
Muu tutkimuksellinen toiminta	30	0,6	2,8	53
Maksullinen palvelutoiminta	-	2,9	2,4	13
Yleisjohto ja palveluyksiköt	-	0,7	6,5	130
Yhteensä	160	11,3	42,7	813

Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen toimintamomentilla on nettoutettu EU- ja yhteishankerahoitusten sekä lahjoitusvarojen tuloja yhteensä 6 100 000 euroa. Lisäksi Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen käytössä arvioidaan olevan muita jakamattomia tutkimus- ja muita määrärahoja yhteensä noin 5 650 000 euroa, johon sisältyy EU:n maataloustuotannon tukia noin 1 100 000 euroa. Yhteensä Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen ulkopuolista tutkimus- sekä muuta ulkopuolista rahoitusta arvioidaan kertyvän siten noin 11 750 000 euroa.

Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen maksullisen toiminnan nettotuloina arvioidaan kertyvän 460 000 euroa momentille 12.30.21. Maksullisen toiminnan erillismenoiksi arvioidaan 2 440 000 euroa ja vastaavasti tuloiksi 2 900 000 euroa.

Maatalouden sääpalvelun hintatuesta on tarkoitus luopua vuoden 2005 talousarviossa.

Nettobudjetoidun maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko

	2002 toteutuma		2003 ennakoitu		2004 arvio	
	Julkis- oikeudelliset	Liike- taloudelliset	Julkis- oikeudelliset	Liike- taloudelliset	Julkis- oikeudelliset	Liike- taloudelliset
Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	44	2 843	34	2 566	45	2 855
— tuottojen muutos-%	(33,3)	(12,6)	(-22,7)	(-9,7)	(32,4)	(11,3)
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	30	2 349	25	2 115	31	2 409
— erilliskustannusten muutos-%	(73,5)	(15,8)	(-16,7)	(-10,0)	(24,0)	(13,9)
Käyttäjäämä (t€)	15	494	9	451	14	446
— % tuotoista	33,0	17,4	26,5	17,6	31,1	15,6
— käyttäjäämän muutos-%	(-6,3)	(-0,6)	(-37,9)	(-8,7)	(55,6)	(-1,1)
Osuus yhteiskustannuksista (t€)	51	3 548	23	2 242	5	557
— osuuden yhteiskustannuksista muutos-%	(155,0)	(13,1)	(-54,9)	(-36,8)	(-79,6)	(-75,2)
Ylijäämä (+)/Alijäämä (-) (t€)	-37	-3 054	-14	-1 791	9	-111
— % tuotoista	-83,0	-107,4	-41,2	-69,8	20,7	-3,9
Tuotot % kokonaiskustannuksista yhteensä	54,7	48,2	70,8	58,9	126,1	96,3
Hintatuki (t€)	-	96	-	96	-	96
Ylijäämä (+)/Alijäämä (-) % tuotoista sen jälkeen, kun hintatuen vaikutus on lisätty tuottoihin	-83,0	-103,9	-41,2	-67,3	20,7	-3,8
Investoinnit (t€)	0	34	0	60	0	50
— % tuotoista	0,0	1,2	0,0	2,3	0,0	1,8
— investointien muutos-%	(0,0)	(-41,4)	(0,0)	(76,5)	(0,0)	(-16,7)

21. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 31 288 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös EU:n rakennerahastojen tuella toteutettavien tutkimus- ja kehittämishankkeiden valtion vastinrahoitukseksi.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu.

Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa tietoyhteiskuntaohjelmaa.

Bruttomenojen lisäys on 1 681 000 euroa, missä on otettu huomioon tulojen lisäyksestä

aiheutuvana palkkakustannusten kasvuna 75 000 euroa, yhden henkilön palkkaus- ja muiden menojen siirtona momentilta 31.24.21 30 000 euroa ja 200 000 euroa hallitusohjelman mukaiseen tutkimustoiminnan vahvistamiseen. Bruttotulojen lisäys on 80 000 euroa. Tuloina otetaan huomioon muut kuin momentteille 12.30.21, 12.30.74 ja 12.30.99 kertyvät tutkimuskeskuksen toiminnasta kertyvät tulot. Nettobudjetoitavina tuloina arvioidaan kertyvän EU:n rahoitusosuutena tutkimushankkeisiin 500 000 euroa sekä tutkimuskeskuksen vastuulla toteutettavista tutkimus- ja yhteistyöhankkeista tuloina saatavat muiden hankeosa-

puolten maksusuudet ja lahjoitustulot 5 600 000 euroa. Lisäksi kertyy muita tuloja yhteensä 2 280 000 euroa, joka sisältää tutkimustoiminnan yhteydessä syntyvien tuotteiden myyntituloja 1 400 000 euroa, asunto- ja toimitilavuokratuloja 500 000 euroa ja muita tuloja 380 000 euroa. Puutarhakasvien jalostusmaksuina vuonna 2004 kertyvät tulot 84 000 euroa on merkitty momentille 12.30.74 ja pääomaluonteiset tulot momentille 12.30.99. Määrärahaa on tarkoitettu käyttää taloustutkimukseen kuuluvan kirjanpitoaineiston hankintaan noin 730 000 euroa, mistä noin 240 000 euroa aiheutuu kustannuksina kirjanpitotietojen toimittamisesta EU:lle. EU korvaa näistä kustannuksista noin 124 000 euroa, jotka tullaan momentille 12.30.04.

2004 talousarvio	426 000
2003 lisätalousarvio	11 000
2003 talousarvio	403 000
2002 tilinpäätös	401 000

74. *Talonrakennukset* (siirtomääräraha 3 v)
Momentille myönnetään 101 000 euroa.

Selvitysosa: Määrärahaa käytetään Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen toiminnasta aiheutuviin muutostöihin sekä kylmien kevytrakenteisten tutkimuskeskuksen hallinnassa olevien maatalousrakennusten pie-nekköihin korjaustöihin, joiden menot laitos itse suorittaa. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen varsinaisista talonrakennushankkeista huolehtii Senaatti-kiinteistöt.

2004 talousarvio	101 000
2003 talousarvio	101 000
2002 tilinpäätös	101 000

77. *Maa- ja vesirakennustyöt* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 50 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen maa- ja vesirakennustyöstä aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen peltojen peruskunnostuksesta tehdyn peltostrategian mukaiset menot.

2004 talousarvio	50 000
2003 talousarvio	50 000
2002 tilinpäätös	17 000

Menojen ja tulojen erittely €

Bruttomenot, muut toimintamenot	39 668 000
Bruttotulot, muut tulot	8 380 000
Nettomenot	31 288 000

2004 talousarvio	31 288 000
2003 lisätalousarvio	633 000
2003 talousarvio	29 687 000
2002 tilinpäätös	29 685 000

22. *Torjunta-ainetarkastukset* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 426 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää torjunta-aineasetuksen (515/1998) 18 §:ssä tarkoitettua toiminnasta aiheutuvien menojen maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää keskimäärin enintään 13 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkausmenojen maksamiseen.

Selvitysosa: Tarkastustoiminnasta aineiden myynnin perusteella kertyvät tulot on merkitty momentille 12.30.73.

31. Metsätalouden edistäminen ja valvonta

Selvitysosa: Luvun määrärahoilla toteutetaan Kansallinen metsäohjelma 2010:tä ja siihen liittyvää Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelmaa. Kansallisen metsäohjelman tavoitteet on kuvattu pääluokan selvitysosassa.

Yksityismetsien puuntuotannon kestävyuden turvaamiseksi rahoitettaviin töihin esitetään talousarvioon otettavaksi valtion tukea ja lainaa 63,316 milj. euroa. Puuntuotannon turvaamistöiden painopiste on nuoren metsän hoidossa ja energiapuun käytön edistämisessä. Seuraavassa esitetään arvio varojen käytöstä:

Valtion rahoitus puuntuotannon kestävyuden turvaamistöihin (momentit 30.31.44 ja 30.31.83)

Työlajiryhmät	2003	2004	2004 Työvoima htv
	Arvio käytöstä milj. €	Käytettävissä olevat varat milj. €	
Nuoren metsän hoito ja energiapuu	24,8	26,8	1 940
Metsänuudistaminen ja muut metsänhoidolliset työt	10,9	11,7	470
Metsäteiden tekeminen ja kunnostusojitus	8,2	8,4	310
Suunnittelu, toteutus selvitykset, kehittäminen yms.	17,0	16,5	410
Yhteensä	60,9	63,4¹⁾	3 130

¹⁾ Sisältää 0,1 milj. euroa aikaisemmilta vuosilta siirrettyjä lainavaroja.

24. *Eräät metsätalouden yhteiskunnalliset palvelut ja yleinen uittoväylätuki* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 5 626 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Metsähallituksen maa- ja vesialueiden virkistyskäyttöön liittyvien maksuttomien palveluiden tuottamisesta, erävalvonnasta, viranomaistehtävistä ja yleisistä uittoväylätöistä, riista- ja kalatalouden hoitoon liittyvistä tehtävistä sekä edellä mainittuihin toimintoihin liittyvistä investoinneista ja yhteiskunnallisia palveluja koskevista selvityksistä aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon lisäyksenä 190 000 euroa kiinteistönhallintapalvelujen arvonlisäveron johdosta. Vastaavasti tuloutuu momentille 11.04.01 lisää 190 000 euroa.

Määräraha on tarkoitettu Metsähallituksen eräitä yhteiskunnallisia tehtäviä varten.

2004 talousarvio	5 626 000
2003 lisätalousarvio	260 000
2003 talousarvio	5 436 000
2002 tilinpäätös	5 363 000

25. *Metsäpuiden siemenhuolto* (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 910 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää metsäpuiden siemenviljelysten perustamisesta ja nuoruusvaiheen hoidosta sekä metsäpuiden siementen varmuusvarastoinnista aiheutuvien menojen maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös valtionapujen maksamiseen edellä mainittuihin tarkoituksiin.

Selvitysosa: Määrärahan käytön arvioidaan jakautuvan siten, että Metsähallituksen osuus on 529 000 euroa ja muiden toimijoiden osuus on 381 000 euroa. Metsähallituksen arvioidaan lisäksi saavan noin 723 000 euroa sellaisia yhteiskunnalliseen omaisuuteen kuuluvien siementen myyntituloja, joilla se voi rahoittaa siemenhuoltotöitä maa- ja metsätalousministeriön kanssa tehtävään yhteiskunnallisten tehtävien hoitoa koskevaan sopimukseen perustuen.

2004 talousarvio	910 000
2003 talousarvio	910 000
2002 tilinpäätös	9 325 000

42. Valtionapu metsätalouden edistämisen ja valvontaorganisaatioille (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 44 510 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää metsäkeskuksille ja Metsätalouden kehittämiskeskus Tapiolle säästöjen perusteella aiheutuviin menoihin. Määrärahaa saa käyttää myös metsäkeskusten ja Metsätalouden kehittämiskeskus Tapiion valtionaputoiminnan liiketaloudellisiin perustein hinnoitelluista suoritteista perittävien maksujen alentamiseen sekä muuna julkisena rahoitusosuutena EU:n rakennerahastohankkeista metsäkeskuksille ja Metsätalouden kehittämiskeskus Tapiolle aiheutuviin menoihin siltä osin kuin näihin menoihin ei voida käyttää EU:n rakennerahasto-osuutta tai vastaavaa valtion rahoitusosuutta.

Metsätalouden kehittämiskeskus Tapiion osuus määrärahasta on 3 441 000 euroa ja metsäkeskusten osuus 41 069 000 euroa. Metsäkeskusten osuus jaetaan alueellisesti työmäärää kuvaavien tekijöiden perusteella.

Selvitysosa: Määrärahan alueellisessa jaossa käytettäviä työmääriä kuvaavia tekijöitä ovat metsäkeskuksen varsinaisten yksityismetsien pinta-ala, hakkuumäärä ja metsälöiden lukumäärä ja valtion ja teollisuuden metsien pinta-ala sekä vanhojen metsien suojelusta ai-

heutuvat hakkuumahdollisuuksien menetykset.

Metsäkeskukset ja Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio hoitavat metsien kestävä hoitoa ja käyttöä, niiden monimuotoisuuden säilyttämistä sekä metsätalouden muuta edistämistä koskevia tehtäviä. Metsäkeskukset valvovat metsätaloutta koskevien lakien noudattamista ja hoitavat muut niille säädetyt viranomaistehtävät. Metsäkeskusten viranomaistehtäviä ovat muun muassa kestävän metsätalouden rahoituksesta annetussa laissa (1094/1996) säädetyt rahoituspäätökset (noin 52 000 vuodessa, hankkeista vähintään 4,5 % tarkastetaan myös maastossa), metsälain (1093/1996) valvontaan liittyvät metsänkäyttöilmoitusten tarkastukset (noin 90 000 vuodessa, joista vähintään 3 % tarkastetaan myös maastossa) sekä maatilatalouden tuloverolain (543/1967) mukaisten todistusten ja lausuntojen antaminen.

Toimintaympäristön keskeiset muutostekijät ovat seuraavat: Maaseudun väestön vähentyessä ja ikääntyessä maaseudun infrastruktuurin ylläpitäminen ja työvoiman saatavuus metsätöihin vaikeutuvat ja metsätalouden sosiaalinen kestävyys heikkenee. Metsänomistuksen rakennemuutos jatkuu, mikä lisää neuvonnan kehittämistarvetta. Metsien monimuotoisuuden ylläpitämiseksi tehtävien toimenpiteiden vaikuttavuus tulee olemaan entistä tiiviimmän arvioinnin kohteena. Pinta-alaverotuksessa olevat metsänomistajat purkavat tilojensa tukkipuuvaltaisia hakkuusäästöjä vuoden 2005 loppuun saakka.

Metsäkeskusten toiminnan tärkein kohde-ryhmä ovat yksityismetsänomistajat, jotka omistavat 440 000 metsälöä, joiden yhteispinta-ala on 14,1 milj. hehtaaria. Perheenjäsenet mukaanlukien aikuisväestöön kuuluvia metsänomistajia on 800 000.

Maa- ja metsätalousministeriö on vuoden 2004 talousarvioesityksen valmisteluun liittyen asettanut alustavasti metsäkeskusten valtionavulla rahoitettavalle toiminnalle (valtionaputoiminta) seuraavat tulostavoitteet:

Valvonta- ja tarkastustoiminta

Varmistetaan metsälainsäädännön noudattaminen sekä tuotetaan tietoa mahdollisia korjaavia toimenpiteitä varten metsien käsittelyn ja metsänhoitotöiden laadullisesta tasosta. Eryistä huomiota kiinnitetään metsälainsäädännön soveltamisen yhtenäisyyteen, hyvän hallintotavan noudattamiseen, metsänuudistusalojen valvontaan ja kestäväen metsätalouden rahoituksesta annetun lain tarkoittamien toimenpiteiden lainmukaisuuteen ja laatuun. Laatutavoitteena on, että nuoren metsän hoitohankkeista 90 prosentista tehdään päätös 4 viikon kuluessa hankkeen vireille tulosta (vuoden 2003 tavoite 4 viikkoa).

Alueellinen metsäsuunnittelu

Kansallisen metsäohjelman mukainen vuotuinen alueellisen metsäsuunnittelun pinta-alatavoite on 1 000 000 hehtaaria. Vuonna 2004 tavoitteena on parantaa alueellisen metsäsuunnittelun taloudellisuutta 2 %; tavoitteena on 986 000 hehtaarin metsäsuunnitteluala (vuoden 2002 toteutuma 964 000 ha, vuoden 2003 tavoite 967 000 ha). Metsäsuunnittelun ja metsänomistajaneuvonnan vaikuttavuutta parannetaan yhteensovittamalla ja uudistamalla niitä metsäkeskusten strategian mukaisesti.

Neuvonta, koulutus ja tiedotus

Kansallisen metsäohjelman mukainen neuvonnan ja koulutuksen tavoite on antaa muututtavalle metsänomistajakunnalle riittävät tiedot heidän metsiensä merkityksestä ja mahdolli-

suuksista. Metsäkeskus huolehtii siitä, että metsäsuunnittelualueilla metsänomistajia informoidaan metsien hoitotarpeista ja metsien monimuotoisuuden kannalta arvokkaista elinympäristöistä. Vuoden 2004 tavoitteena on järjestää ryhmäneuvontaa ja henkilökohtaista neuvontaa yhteensä 60 000 henkilölle (vuoden 2002 toteutuma 65 000, vuoden 2003 tavoite 59 000). Laatutavoitteena on, että hyvien taimikoiden osuus perustetuista taimikoista on vuoteen 2005 mennessä yli 80 %. Nuoren metsän hoidon laatutavoitteena on, että tarkastuksessa hyvien hankkeiden osuus pinta-alasta on vähintään 80 % (vuoden 2003 tavoite vähintään 80 %).

Maa- ja metsätalousministeriö on vuoden 2004 talousarvioesityksen valmisteluun liittyen asettanut alustavasti Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion valtionaputoiminnalle seuraavat tulostavoitteet:

Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion valtionaputoiminnan tavoitteena on tuottaa ennenkaikkea maa- ja metsätalousministeriölle ja metsäkeskuksille sellaisia metsätaloudellisia kehittämis- ja asiantuntijapalveluja, jotka tukevat metsälainsäädännön, kansallisen metsäohjelman ja Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman tavoitteiden saavuttamista.

Vuosina 2004—2005 on tarkoitus tehdä metsäkeskusten toiminnan sekä metsäkeskusten ja Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion yhteistyön ulkopuolinen arviointi.

Metsäkeskusten ja Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion valtionaputoiminnan kustannusten, tulojen, valtionavun (milj. euroa) ja henkilötyövuosien (htv) jakautuminen tulosalueille

	Vuosi 2003				Vuosi 2004			
	kustannukset	tulot	valtionapu mom. 30.31.42	htv	kustannukset	tulot	valtionapu mom. 30.31.42	htv
Valvonta- ja tarkastustoiminta	13,8	0,5	13,3	255	14,3	0,5	13,8	255
Alueellinen metsäsuunnittelu	17,2	0,0	17,0	327	17,6	0,0	17,6	327
Neuvonta, koulutus ja tiedotus	9,7	2,2	7,5	166	9,9	2,2	7,7	166
Muu toiminta	14,6	8,7	5,3	205	14,1	8,7	5,4	205
Yhteensä	55,3	11,4¹⁾	43,1	953	55,9	11,4	44,5	953

¹⁾ Sisältää momentin 30.31.42 ulkopuolista julkista rahoitusta 9,3 milj. euroa.

2004 talousarvio	44 510 000
2003 lisätalousarvio	650 000
2003 talousarvio	43 100 000
2002 tilinpäätös	43 100 000

43. Eräät korvaukset (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 285 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää metsän hyönteis- ja sienituhojen torjunnasta annetun lain perusteella aiheutuvien korvausten ja muiden menojen, laajuudeltaan ja taloudelliselta merkitykseltään huomattavien äkillisten metsätuhojen kartoituksesta aiheutuvien menojen sekä Iijoen ja Hossanjoen vesistön uittoväylätöistä aiheutuneiden vahinkojen korvausten sekä vahinkojen arvioimisesta aiheutuvien menojen maksamiseen. Lisäksi määrärahaa saa käyttää metsälaissa tarkoitetuista uhkasakkolain (1113/1990) mukaisista ja niihin verrattavista suorituksista aiheutuvien sellaisten menojen maksamiseen, jotka maksetaan etukäteen valtion varoista.

Selvitysosa: Metsän hyönteis- ja sienituhojen torjunnasta annetun lain perusteella maksettaviin korvauksiin ja muihin menoihin, laajuudeltaan ja taloudelliselta merkitykseltään huomattavien äkillisten metsätuhojen kartoituksesta aiheutuviin menoihin sekä metsälaissa tarkoitetuista uhkasakkolain mukaisista ja niihin verrattavista suorituksista aiheutuvien sellaisten menojen maksamiseen, jotka maksetaan etukäteen valtion varoista, arvioidaan tarvittavan 50 000 euroa. Metsähallituksen yhteiskunnallisia tehtäviä ovat Iijoen vesistön ja Hossanjoen vanhoista uittoväylätöistä aiheutuneiden vahinkojen arvioiminen ja korvaaminen. Määrärahasta arvioidaan myönnettävän Metsähallitukselle näihin tarkoituksiin

235 000 euroa. Iijoen ja Hossanjoen korvauksiin on aikaisemmin myönnetty 7 896 820 euroa vastaavasti valtion varoja.

2004 talousarvio	285 000
2003 talousarvio	285 000
2002 tilinpäätös	228 446

44. Tuki puuntuotannon kestävyys turvaamiseen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 62 895 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kestävä metsätalouden rahoituksesta annetun lain mukaisen valtiontuen maksamiseen. Vuonna 2004 saa tehdä edellä mainitun lain mukaisia tukipäätöksiä enintään 66 500 000 eurolla, mistä saa aiheutua valtiolle menoja myös myöhempinä vuosina.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 3 265 000 euroa, mikä aiheutuu siitä, että momentin määräraha on mitoitettu kansallisen metsäohjelman tavoitteiden toteuttamiseksi ottaen huomioon kustannustason nousu ja syksyn 2001 ja kesän 2002 myrskytuhoista aiheutuva metsänviljelyn lisääntyminen sekä biomassan käytön edistäminen ohjaamalla lisäresursseja metsänparannusvaroihin.

Momentin määrärahaa ei enää käytetä metsäviestinnästä aiheutuvien menojen maksamiseen, minkä johdosta määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon vähennyksenä yhteensä 720 000 euroa, mistä metsäviestintää varten on siirretty 220 000 euroa momentille 30.01.21 ja 350 000 euroa momentille 30.31.50. Metsäviestintähankkeiden vähenemisestä aiheutuu 150 000 euron vähennys.

Myöntämisvaltuudesta valtiolle aiheutuvat menot, milj. euroa

	2004	2005	2006	2007	Myöh. vuodet yht.
Vuoden 2004 valtuudesta	44,33	12,00	6,50	3,00	0,67
Aiemmistä valtuuksista	18,57	8,22	3,01	0,34	-
Yhteensä	62,90	20,22	9,51	3,34	0,67

Arvio määrärahojen käytöstä työläjryhmitäin on luvun 30.31 selvitysosassa.

2004 talousarvio	62 895 000
2003 lisätalousarvio	9 000 000
2003 talousarvio	60 350 000
2002 tilinpäätös	48 102 620

45. *Metsäluonnon hoidon edistäminen* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 5 605 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kestävän metsätalouden rahoituksesta annetun lain 19 §:ssä tarkoitettua ympäristötuen ja mainitun lain 20 §:ssä tarkoitetuista metsäluonnon hoitohankkeista aiheutuvien menojen maksamiseen sekä metsien ympäristönhoitoa ja biologisen monimuotoisuuden säilyttämistä tukevista valtakunnallisista ja maa- ja metsätalousministeriön erikseen määrittelemistä hankkeista ja toimenpiteistä aiheutuvien menojen maksamiseen sekä Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman toteuttamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Määräraha on alueiden kehittämislaisissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta.

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 1 200 000 euroa Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman toteuttamiseksi. Määrärahasta arvioidaan käytettävän 150 000 euroa luonnonarvokaupan pilottihankkeiden toteuttamisesta ja 200 000 euroa metsäluonnon monimuotoisuuden yhteistointaverkoston pilottihankkeiden suunnittelemisesta ja toteuttamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lapin läänin lounaisosan alueella.

2004 talousarvio	5 605 000
2003 talousarvio	4 405 000
2002 tilinpäätös	4 205 000

50. *Eräät metsätalouden valtionavut* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 3 730 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää avustusten maksamiseen käyttösuunnitelmassa mainituille yhdistyksille ja säätiöille.

Käyttösuunnitelma	€
Föreningen för Skogskultur rf	50 000
Työtehoseura ry	471 000
Metsämuseosäätiö	1 715 000
Mustilan Kotikunnas -säätiö	51 000
Suomen Metsäyhdistys ry	434 000
Euroopan Metsäinstituutti ry	1 009 000
Yhteensä	3 730 000

Selvitysosa: Momentin määräraha on muutettu kaksivuotiseksi siirtomäärärahaksi. Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon lisäyksenä 150 000 euroa Metsämuseosäätiön kasvaneisiin toimintamenoihin sekä 350 000 euroa metsäviestintämenojen siirrosta momentilta 30.31.44, mikä on lisäyksenä otettu huomioon Suomen Metsäyhdistys ry:n määrärahaan. Metsämuseosäätiön määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon vuoden 2003 talousarviossa myönnetty 1 195 000 euron erityisavustus puunkorjuun koneellistamisen esitelyhallin rakennushankkeen loppuunsaattamiseksi.

2004 talousarvio	3 730 000
2003 talousarvio	4 030 000
2002 tilinpäätös	2 718 000

83. *Lainat puuntuotannon kestävyys turvaamiseen* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 421 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kestävän metsätalouden rahoituksesta annetun lain mukaisten lainojen maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan tarpeeksi arvioidaan 521 000 euroa. Kun tähän arvioidaan olevan käytettävissä 100 000 euroa edelliseltä vuodelta siirtyvää määrärahaa, momentin määräraharave on 421 000 euroa.

2004 talousarvio	421 000
2003 talousarvio	521 000
2002 tilinpäätös	336 000

32. Metsäntutkimuslaitos

Selvitysosa: Metsäntutkimuslaitoksen (Metla) tehtävänä on edistää tutkimuksen keinoin metsien taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävää hoitoa ja käyttöä. Metsäntutkimuslaitos tuottaa tieteellistä tietoa metsäluonnosta, metsien eri käyttömuodoista, metsävaroista ja niiden hyödyntämisestä, toimii asiantuntijana metsäalaaan liittyvissä kysymyksissä sekä hoitaa hallinnassaan olevia tutkimusmetsiä ja luonnonsuojelualueita. Metsäntutkimuslaitoksen toiminta on asiakaslähtöistä ja ongelmakeskeistä ja perustuu henkilöstön korkeaan osaamiseen sekä kotimaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön.

Maa- ja metsätalousministeriö on vuoden 2004 talousarvioesityksen valmisteluun liittyen asettanut alustavasti Metsäntutkimuslaitokselle seuraavat tulos- ja toimintatavoitteet:

Metsäntutkimuslaitoksen toiminnan kehittämistä jatketaan johtokunnan hyväksymien strategioiden mukaisesti. Toiminnan ja organisaation kehittämisessä otetaan huomioon Joensuun tutkimuskeskuksen kehittäminen, tutkimusyksiköiden vahvistetut tavoiteprofiilit sekä maa- ja metsätalousministeriön johdolla toimineen tutkimusyksikkötyöryhmän ehdotuksien perusteella tehdyt päätökset. Tutkimusmetsien tilusrakennetta parannetaan erityisesti Metsähallituksen kanssa tehtävien tilussiirtojen avulla. Strategian mukaisesti tutkimusmetsä- ja laboratoriotoimintaa kehitetään asianomaisten työryhmien tekemien ehdotusten pohjalta.

Tutkimustoimintaa kehitetään siten, että se tukee Kansallinen metsäohjelma 2010:n toteutusta.

Metsäntutkimuslaitoksen toiminta- ja tulostavoitteet sovitaan tutkimustiedon tuottamisesta, kenttäkoetoiminnasta, laboratoriotoiminnasta, tutkimustiedon välityksestä ja kansainvälisestä toiminnasta sekä tutkimusmetsistä, maksullisesta toiminnasta ja tukipalveluista.

Tutkimustiedon tuottaminen

Tutkimusohjelmiksi koottuja tutkimuksen painoaloja ovat

- valtakunnan metsien inventointi,
- metsätalouden suunnittelu,
- metsänkasvatuksen vaihtoehdot ja niiden puuntuotannolliset seuraukset,
- Suomen metsien hiilivarat, niiden muutokset ja sosio-ekonomiset kytkennät, ja
- puunkäytön mahdollisuudet ja puutuotteiden menekki.

Tutkimusohjelmien ohella tutkimusta tehdään tutkimuskeskusten ja tutkimusasemien painoalojen mukaisesti profiloituissa hankkeissa. Tutkimusta suunnataan myös Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden ekologisten, taloudellisten ja yhteiskunnallisten vaikutuksien selvittämiseen Metso-toimikunnan asettamien tavoitteiden mukaisesti. Metsäntutkimuslaitoksen tutkijat pyrkivät osallistumaan laajasti EU:n kuudennen puiteohjelman aloitettaviin hankkeisiin.

Tutkimusyhteistyötä Metsähallituksen kanssa tiivistetään erityisesti Pohjois-Suomessa niin luonnonsuojelualueilla kuin talousmetsissäkin. Yhteistyötä kotimaisten yliopistojen ja muiden tutkimusorganisaatioiden sekä pohjoismaisten ja kansainvälisten kumppanien kanssa lisätään ja valtakunnan metsien inventointikiertoa nopeutetaan.

Kenttäkoetoiminta

Kenttäkokeiden evaluoinnin perusteella tehostetaan kenttäkokeiden mittauksia ja edistetään mittaussaineiston hyväksikäyttöä. Toimintaa kehitetään järjestämällä uudelleen kenttäkoetoiminnan seurantaverkot ja ottamalla käyttöön kenttäkoetoiminnan laatujärjestelmä.

Laboratoriotoiminta

Laboratoriotoimintaa kehitetään ottaen huomioon eri yksiköiden laboratorioden erikoisvalmiudet sekä edistämällä verkostoitumista muiden tutkimuslaitosten ja yliopistojen kanssa. Tutkimuskeskusten ja -asemien laboratorioden toiminnan laatua ja kansainvälistä yhteensopivuutta edistetään ottamalla käyttöön laatujärjestelmiä.

Tutkimustiedon välitys

Tutkimuksen käyttökelpoisuutta ja vaikuttavuutta lisätään kehittämällä yhteistyötä eri asiakasryhmien kanssa tietotarpeiden määrittelemiseksi, kehittämällä olemassa olevia ja uusia tiedonvälityskanavia sekä kouluttamalla henkilökuntaa. Asiakastyytyväisyyden seurantajärjestelmä kehitetään ja otetaan käyttöön.

Kansainvälinen toiminta

Metsäntutkimuslaitoksen kansainvälisen toiminnan kehittämistä jatketaan vuonna 2001 hyväksytyin strategian mukaisesti ajantasaistamalla strategian toimeenpanosuunnitelma.

Tutkimusmetsät

Tutkimusmetsien bruttobudjetoidun maksullisen toiminnan tulokertymätavoite on 2,2 milj. euroa (vuoden 2002 toteutuma 2,5 milj. euroa, vuoden 2003 tavoite 2,4 milj. euroa). Toiminnan tulot kattavat siitä aiheutuvat menot. Tutkimusmetsien paikkaan sidotun luonnonvaratiedon kattavuutta lisätään ja palvelevuutta kehitetään. Tutkimusmetsien kiinteistörakennetta parannetaan keskittämällä hajanaisia metsäpalstoja paremmin toimiviksi kokonaisuuksiksi.

Nettobudjetoitu maksullinen toiminta

Nettobudjetoitun maksullisen toiminnan tulostavoitteeksi asetetaan 1,5 milj. euroa (vuoden 2002 toteutuma 1,0 milj. euroa, vuoden 2003 tavoite 1,5 milj. euroa) siten, että toiminta kattaa siitä aiheutuvat kustannukset.

**Nettobudjetoitun maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko
(suluissa muutosprosentti edelliseen vuoteen)**

	2002		2003		2004	
	toteutuma		ennakoitu		arvio	
Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	1 026	(-8)	1 500	(+46)	1 510	(+1)
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	617	(-30)	1 100	(+78)	1 020	(-8)
Käyttäjämäärä (t€)	409	(+71)	400	(-2)	490	(+23)
— % tuotoista	40		27		32	
Osuus yhteiskustannuksista (t€)	245	(-29)	400	(+63)	389	(-3)
Ylijäämä (+) / Alijäämä (-) (t€)	164	(+257)	0	(-100)	101	(+101)
— % tuotoista	16		0		7	
Tuotot % kokonaiskustannuksista, yhteensä	119		100		107	

**Bruttobudjetoitun maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko
(suluissa muutosprosentti edelliseen vuoteen)**

	2002		2003		2004	
	toteutuma		ennakoitu		arvio	
Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	2 546	(-18)	2 425	(-5)	2 200	(-9)
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	1 363	(-8)	1 350	(-1)	1 275	(-6)
Käyttäjämäärä (t€)	1 183	(-27)	1 075	(-9)	925	(-14)
— % tuotoista	46		44		42	
Osuus yhteiskustannuksista (t€)	483	(-5)	465	(-4)	418	(-10)
Korot ja poistot	1 455	(-7)	1 088	(-25)	1 450	(+33)
Kokonaiskustannukset yhteensä	3 301	(-7)	2 903	(-12)	3 143	(+8)
Ylijäämä (+) / Alijäämä (-) (t€)	-755	(-65)	-478	(+36)	-943	(-97)
— % tuotoista	-30		-20		-43	
Tuotot % kokonaiskustannuksista, yhteensä	77		84		70	

Tukipalvelut

Tukipalveluiden tehtävänä on tuottaa Metsäntutkimuslaitoksen ja tulosityksiköiden tarvitsemat yleis-, talous-, henkilöstö- ja tietohallintopalvelut.

Alueellisilla tulosityksiköillä toteutettavan toiminnan kustannusten arvioidaan olevan 51 % kokonaiskustannuksista (vuoden 2002 toteutuma 50 %, vuoden 2003 arvio 51 %), tulojen 81 % kokonaistuloista (vuoden 2002 toteutuma 73 %, vuoden 2003 arvio 81 %) ja henkilötyövuosien 56 % työpanoksen kokonaismäärästä (vuoden 2002 toteutuma 55 %, vuoden 2003 arvio 56 %).

Metsäntutkimuslaitoksen vuoden 2004 bruttotoimintamenojen, tulojen ja henkilötyövuosien jakautuminen

Toiminta	Bruttomenot milj. €	Tulot milj. €	Htv
Tutkimustoiminta	24,8	2,6	587
Tutkimusmetsät ja laboratoriot toiminta	5,0	2,2	110
		(mom. 12.30.32)	
Nettobudjetoitu maksullinen palvelutoiminta	1,0	1,5	20
Tukipalvelut	11,9	0,3	145
Yhteensä	42,7	6,6	862

21. Metsäntutkimuslaitoksen toimintameno (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 38 267 000 euroa.

Nettobudjetoinnissa otetaan tuloina huomioon maksullisen toiminnan tulot, EU:n tutkimushankkeiden rahoitus, yhteishankkeina toteutettavien sopimustutkimusten tulot, muut sekalaiset tulot ja talousarvion ulkopuoliset tulot.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu.

Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa tietoyhteiskuntaohjelmaa.

Määrärahan mitoituksessa on bruttomenoissa otettu lisäyksenä huomioon 100 000 euroa Joensuun tutkimuskeskuksen uudisrakennuksen investointeina ja 200 000 euroa valtakuunan metsien inventointikierron nopeuttamiseksi. Määrärahan mitoituksessa on bruttotuloissa otettu lisäyksenä huomioon 86 000 euroa tulo-rahoitteisen toiminnan laajenemisen johdosta. Tuloina on otettu huomioon laitoksen tulot lukuun ottamatta lähinnä tutkimusmetsien maksullisesta toiminnasta kertyviä tuloja. Netto-

budjetoimattomat tulot on merkitty momentille 12.30.32.

Menojen ja tulojen erittely €

Bruttomenot	42 677 000
Nettobudjetoidun maksullisen toiminnan erillismenot	1 020 000
Muut toimintameno	41 657 000
Bruttotulot	4 410 000
Nettobudjetoidun maksullisen toiminnan tulot, muut suoritteet	1 510 000
Muut tulot	2 900 000
— EU:n osarahoittamat tutkimukset	1 000 000
— yhteisrahoitteiset sopimustutkimukset	1 200 000
— muut sekalaiset tulot	300 000
— talousarvion ulkopuoliset tulot	400 000
Nettomenot	38 267 000

2004 talousarvio	38 267 000
2003 lisätalousarvio	779 000
2003 talousarvio	36 366 000
2002 tilinpäätös	36 299 000

74. *Talonrakennukset* (siirtomääräraha 3 v)
Momentille myönnetään 420 000 euroa.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon Metsäntutkimuslaitoksen korjaushuollossa olevien rakennusten korjaus- ja pienet uudisrakennustyöt.

2004 talousarvio	420 000
2003 talousarvio	420 000
2002 tilinpäätös	420 000

76. (30.32.87) *Maan hankkiminen* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 100 000 euroa.
Määrärahaa saa käyttää maa-alueiden ja rakennusten hankinnasta aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahalla tuetaan pääasiassa vaihdoin toteutettavaa tutkimusmetsien tilusrakenteen yhtenäistämistä.

2004 talousarvio	100 000
2003 talousarvio	100 000
2002 tilinpäätös	67 000

77. *Metsien perusparannukset* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 109 000 euroa.
Määrärahaa saa käyttää metsäteiden rakentamisesta ja kunnossapidosta, kunnostusojituksesta, perusmetsityksestä ja -lannoituksesta aiheutuvien menojen maksamiseen.

2004 talousarvio	109 000
2003 talousarvio	109 000
2002 tilinpäätös	109 000

33. Metsähallitus

1. *Palvelu- ja muut toimintatavoitteet*

Metsähallitus hoitaa hallinnassaan olevaa valtion maa- ja vesiomaisuutta ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestäväällä tavalla siten kuin maa- ja metsätalousministeriön kanssa tulosohtauksessa tarkemmin sovitaan.

Metsähallituksen toimintaa kehitetään Kansallinen metsäohjelma 2010:n ja vuonna 2001 hyväksytyyn Metsähallituksen kehittämisstrategia 2001—2007:n mukaisesti.

Metsähallitus tuottaa yhteiskunnallisia retkeilypalveluita ja siemenhuoltotoita sekä ylläpitää uittorakenteita. Lisäksi Metsähallitus toteuttaa erävalvontaa sekä riista- ja kalataloutta koskevia hankkeita.

Kannattavan liiketoiminnan ja laajenevien yhteiskunnallisten palveluiden kautta Metsähallitus tarjoaa työmahdollisuuksia Itä- ja Pohjois-Suomessa sellaisilla alueilla, joilla muutoin syntyy vähän uusia työpaikkoja.

Metsähallitus tekee luonnonsuojelualuehankintoja ympäristöministeriön ohjauksessa siten, että luonnonsuojelualueiden hankkimiseen, Metsähallitukselle myynnistä ja hankinnoista syntyviin kuluihin ja maanvaihdon välirahaan käytetään yhteensä 15,1 milj. euroa.

Metsähallitus voi avustaa Suomen Metsäsäätiötä vuonna 2004 enintään 0,2 milj. eurolla.

Metsähallituksen hallinnassa olevien luonnonsuojelualueiden palvelu- ja muut toimintatavoitteet asetetaan pääluokan 35 luvussa 20.

2. *Peruspääoman alennus*

Metsähallitukselta voidaan siirtää vuoden 2004 alusta Metsäntutkimuslaitoksen hallintaan tutkimusmetsäverkon täydentämiseksi kiinteistövarallisuutta arvoltaan noin 1,2 milj. euroa. Edellä olevan johdosta Metsähallituksen peruspääomaa alennetaan 1,2 milj. eurolla, minkä jälkeen pe-

ruspääoman suuruus on 851,3 milj. euroa. Valtioneuvosto valtuutetaan päättämään tarkemmin siirrettävästä omaisuudesta.

3. Investointien enimmäismäärä ja tärkeimmät kohteet

Metsähallituksen investoinneista saa aiheutua menoja vuonna 2004 enintään 38 milj. euroa. Tämän lisäksi Metsähallitus saa suorittaa investointeja, jotka työministeriö, ympäristöministeriö tai maa- ja metsätalousministeriö rahoittaa, sekä käyttää hallinnassaan olevaa maa- ja vesiomaisuutta vaihtomaina luonnonsuojelualueiden hankintaan. Tärkeimmät investointikohteet ovat kiinteistörakenteen parantamiseen ja luonnonsuojelualueiden hankintaan liittyvät maa- ja vesialuehankinnat.

Lisäksi Metsähallitus saa tehdä vuonna 2004 investointeja koskevia sitoumuksia, joista saa aiheutua menoja seuraavina varainhoitovuosina enintään 34 milj. euroa.

4. Lainanotto ja takaukset

Metsähallitus oikeutetaan ottamaan valtion liikelaitoksista annetun lain (627/1987) 8 §:n 2 momentissa tarkoitettua lainaa enintään 34 milj. euroa.

Lisäksi valtioneuvosto saa oikeuttaa Metsähallituksen antamaan vastavakuutta vaatimatta omavelkaisia takauksia siemen- ja taimituotantoa harjoittavan tytäryhtiönsä ottamien yhteensä enintään 4,3 milj. euron lainojen vakuudeksi.

Selvitysosa: Metsähallitus on valtion liikelaitoskonserni, jonka päätoimialat ovat metsätalous ja luonnonsuojelu. Metsätalouden lisäksi liiketoimintoja ovat luontomatkailu (Villi Pohjola), maa-ainekauppa (Morenia) ja maakauppa (Laatunmaa) sekä metsäomaisuuden hoidon palvelut (Foria). Metsähallitus tuottaa luonnonsuojeluun, retkeilyyn ja muuhun sen toimialaan liittyviä yhteiskunnallisia palveluja.

Metsähallituksella on kaksi tytäryhtiötä, joista Forelia Oy:n toimialana on siemen- ja taimikauppa ja Metsähallitus Consulting Oy:n toimialana on konsultointi kotimaassa ja ulkomailla. Metsähallitus Consulting Oy:n tytäryhtiö Indufor Oy:n toimiala on sama kuin emoyhtiöllä.

Maa- ja metsätalousministeriö on, ottaen huomioon eduskunnan hyväksyttäväksi esitetyt palvelu- ja muut tavoitteet, asettanut alustavasti Metsähallituksen tulostavoitteeksi 67,7 milj. euroa. Alustavana tavoitteena on, että vuoden 2004 voitosta tuloutetaan vuonna 2005 valtiolle 47,1 milj. euroa, mikä vastaa 5,5 prosentin tuottoa peruspääomalle. Tuloutustavoitetta määriteltäessä voittoon ei ole sisällytetty kiinteistöjen myyntivoittoja, koska myynneistä saadut varat käytetään pääosin luonnonsuojelualueiden hankintaan. Valtioneuvosto teki 23.10.2002 periaatepäätöksen Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelmasta. Periaatepäätöksen mukaisesti Metsähallituksen metsätalouden tulosalueen liiketoiminnalla rahoitetaan metsätalouden työvoimakustannuksina luonnonsuojelualueiden ennallistamista ja hoitoa 1,2 milj. eurolla vuonna 2004. Tästä ja toisaalta menettelystä aiheutuvista 0,2 milj. euron lomakustannusten säästöistä johtuen alustavaa tulostavoitetta on alennettu 1 milj. eurolla. Metsähallituksen asettama liikevaihtotavoite on 242,0 milj. euroa.

Metsähallituksen hallinnassa olevien valtion maiden kestävän hoidon, käytön ja suojelun arvioimiseksi Metsähallituksessa käytetään taloudellista, ekologista ja sosiaalis-kulttuurista kestävyyttä kuvaavia mittareita. Mittareiden kehittämistarpeista ja tavoitearvoista päätetään maa- ja metsätalousministeriön ja Metsähallituksen välisten tulosohtausneuvotteluiden yhteydessä.

Metsähallitus tukee Itä- ja Pohjois-Suomen työllisyyttä kehittämällä metsätyön sisältöä edelleen nykyistä monipuolisemmaksi niin, että se edistää puuntuotannon tehostamista, puun korjuun kokonaistuottavuuden paranemista ja luonnonhoitotöiden suorittamista. Siten tuetaan Kansallinen metsäohjelma 2010:n tavoitetta parantaa metsien metsänhoidollista tilaa.

Luonnonsuojelualueita hankitaan tulorahoituksella, käyttöpääomalla, käyttöomaisuuden myynnillä ja käyttämällä maa- ja vesiomaisuutta hankintoihin vaihtomaina.

Metsähallituksen yhteiskunnallisten tehtävien hoitamista vastaaviin menoihin on lisäksi varattu talousarviossa yhteensä 24,5 milj. euroa. Tästä 18,1 milj. euroa on ympäristöministeriön pääluokassa (momentit 35.20.22 ja 35.20.74) ja 6,4 milj. euroa on maa- ja metsätalousministeriön pääluokassa (momentit 30.31.24, 30.31.25 ja 30.31.43). Siemenhuoltotoihin arvioidaan käytettävän lisäksi yhteiskunnallisten siementen myynnistä saatavia tuloja noin 0,7 milj. euroa.

Maa- ja metsätalousministeriön ja Metsähallituksen sekä ympäristöministeriön ja Metsähallituksen kesken tehdään erilliset sopimukset edellä mainituilla rahoilla tuotettavista yhteiskunnallisista palveluista. Lisäksi työministeriön pääluokasta rahoitetaan Metsähallituksen yhteiskunnallisiin palvelutehtäviin liittyviä investointi- ja työllisyystöitä, mikäli työministeriöllä on tähän käyttöön myönnettäviä varoja. Vuonna 2002 työministeriö rahoitti Metsähallituksen investointeja 2,8 milj. eurolla ja muita työllisyystöitä 2,4 milj. eurolla.

Metsähallituksen peruspääoman alentaminen liittyy Metsäntutkimuslaitoksen tutkimusmetsäverkoston kehittämiseen. Tutkimusmetsien vajausta korjataan ensisijaisesti hallinnansiirroilla, joita täydennetään erillisillä tutkimusmetsäsopimuksilla. Hallinnansiirrot Metsähallitukselta Metsäntutkimuslaitokselle toteutetaan pidemmän aikavälin kuluessa noin 1 000 hehtaarin siirtona, joista ensimmäinen hallinnansiirto tapahtuu vuoden 2004 alusta.

Tulos- ja rahoitussuunnitelmaan perustuva alustava investointisuunnitelma	Milj. €
Maa- ja vesialueiden ostot	31,5
Muut	3,3
Yhteensä	34,8

Metsähallitus tarvitsee oman tulorahoituksen lisäksi valtuudet enintään 34 milj. euron pitkäaikaisen lainan ottamiseen kiireellisiä investointeja ja ennalta arvaamattomia tarpeita varten.

Metsähallituksen kehitystä kuvaava tunnuslukutaulukko

	2002 toteutuma ¹⁾	2003 ennakoitu	2004 arvio
Liikevaihto, milj. €	232,9	235,8	242,0
— muutos, %	3,6	1,2	2,6
Liikevoitto, milj. €	75,5	73,0	73,2
— liikevaihdosta, %	32,4	30,9	30,2
Voitto, milj. €	69,9	67,6	67,7
— liikevaihdosta, %	30,0	28,7	28,0
Sijoitetun pääoman tuotto, %	8,9	8,6	8,6
Investoinnit liikevaihdosta, %	15	13	14
Omavaraisuusaste, %	98	98	98
Henkilöstö keskimäärin, htv	1 989	1 950	1 950

¹⁾ Arvioluvuissa ei mukana tytäryrityksiä.

41. Kala-, riista- ja porotalous

Selvitysosa: Luvussa budjetoitujen määrärahojen määrä on noin 41 milj. euroa, mitä vastaavasti valtiolle arvioidaan kertyvän tuloja noin 29 milj. euroa. Suurimmat tuloerät, joita vastaavat menot on budjetoitu tässä luvussa, ovat EU-tulot, hirvieläinten metsästysmaksut sekä riistanhoitomaksu- ja kalastuksenhoitomaksukertymät. Lisäksi luvussa on budjetoitu ne valtion rahoitettavaksi jäävät määrärahat, jotka tarvitaan EU:n yhteisen kalastuspolitiikan toimeenpanon edellyttämien ohjelmien ja muiden toimenpiteiden toteuttamiseen Suomessa.

25. Kalakannan hoitovelvoitteet (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 2 100 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää vesituomioistuinten ja ympäristölupavirastojen antamien lupapäätösten lupaehtojen edellyttämien kalakannan hoitotoimenpiteiden toteuttamisesta aiheutuviin menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Momentille 12.30.40 on merkitty tulona 2 020 000 euroa. Määrärahaa on tarkoitus käyttää enintään kolmea henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen.

2004 talousarvio	2 100 000
2003 talousarvio	2 000 000
2002 tilinpäätös	2 018 000

41. Hirvieläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen (arvionmääräraha)

Momentille myönnetään 4 388 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää riistanhoitomaksusta ja pyyntilupamaksusta annetun lain (616/1993) 6 §:ssä tarkoitettujen menojen maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös kulutusmenojen ja enintään viittä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Vastaava tulo on merkitty momentille 12.30.35. Määrärahaa käytetään hirvieläinten aiheuttamien vahinkojen ehkäisemisestä ja korvaamisesta sekä hirvieläinkantojen seurannasta ja hirvieläinten tutkimuksesta aiheutuviin menoihin. Vähennys aiheutuu pyyntilupatulosten laskusta.

Määrärahan arvioitu jakautuminen eri käyttötarkoituksiin

	€
Vahinkojen korvaukset	3 788 000
Vahinkojen estämistoimenpiteet	100 000
Hirvikannan seuranta ja tutkimus	400 000
Metsäpeurakannan seuranta ja tutkimus	100 000
Yhteensä	4 388 000

2004 talousarvio	4 388 000
2003 talousarvio	5 785 000
2002 tilinpäätös	5 241 865

42. Petoeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 2 300 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää metsästyslain 87 §:ssä mainittujen maasuurpetojen aiheuttamien vahinkojen korvaamisesta sekä näiden ja merihylkeiden aiheuttamien vahinkojen estämisestä, kysymyksessä olevien eläinkantojen seurannasta ja suojelemisesta aiheutuvien menojen maksamiseen. Momentin määrärahaa saa käyttää myös kulutusmenojen ja enintään viittä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahasta arvioidaan käytettäväksi 1 800 000 euroa petoeläinten aiheuttamista vahingoista maksettaviin korvauksiin ja 500 000 euroa harkinnanvaraisina avustuksina muiden määrärahan perusteluissa mainittujen menojen maksamiseen.

2004 talousarvio	2 300 000
2003 talousarvio	2 300 000
2002 tilinpäätös	2 859 000

43. Porotalouden edistäminen (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 1 608 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää porotalouden edistämiseen myönnettävien valtionapujen ja poroaitasopimusten perusteella valtion vastuulla olevista tehtävistä aiheutuvien kulutusmenojen maksamiseen.

Selvitysosa: Poroaitasopimukset koskevat Suomen ja Norjan sekä Suomen ja Venäjän rajoilla olevien poroaitojen rakennus- ja kunnossapitotoimenpiteitä sekä eräitä muita tehtäviä.

Määrärahan arvioitu jakautuminen eri käyttötarkoituksiin

	€
Porotalouden koetoiminta	50 500
Paliskuntain yhdistyksen tukeminen	732 800
Poroaitasopimusten mukaisten valtakunnan rajoilla sijaitsevien poroaitojen rakentaminen ja kunnossapito	824 700
Yhteensä	1 608 000
2004 talousarvio	1 608 000
2003 talousarvio	1 564 000
2002 tilinpäätös	1 564 000

50. Metsästyksen ja riistanhoidon edistäminen (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 6 991 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää riistanhoitomaksusta ja pyyntilupamaksusta annetun lain (616/1993) 3 §:ssä tarkoitettujen menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon riistanhoitomaksun suorittaneiden henkilöiden keskimääräinen lukumäärä, joka oli 291 265 vuosina 2000—2002. Riistanhoitomaksun suuruus on edelleen 24 euroa. Vuonna 2004 kertyväksi arvioitujen riistanhoitomaksut on merkitty momentille 12.30.39.

2004 talousarvio	6 991 000
2003 talousarvio	6 973 000
2002 tilinpäätös	6 973 000

51. Kalatalouden edistäminen (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 6 194 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kalastuslain (286/1982) 91 ja 91 a §:n perusteella vesialueiden omistajille kalavesien käytöstä maksettaviin korvauksiin, kalastusalueuiminnasta, kalastusalan järjestöjen toiminnasta, kalatalouden edistämisestä sekä valtiolle maksun kannosta ja kalastuksenhoitomaksurekisterin pidosta aiheutuvien menojen maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös kulutusmenojen ja enintään viittä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Kalastuslain 90 §:n mukaan valtion talousarvioon on vuosittain otettava kalatalouden edistämiseen määräraha, joka vastaa ainakin sitä määrää, mikä kolmen edellisen vuoden aikana kalastuksenhoitomaksun suorittaneiden henkilöiden keskimääräisen lukumäärän perusteella kalastuksenhoitomaksuina kertyisi. Tarkoitukseen on kuitenkin myönnettävä vähintään se määrä, mikä kalastuksenhoitomaksuina on kertynyt budjetointivuotta edeltävänä vuonna. Kalastuksenhoitomaksun suorittaneiden henkilöiden keskimääräinen lukumäärä vuosina 2000—2002 oli 303 436 kpl. Lisäksi seitsemää vuorokautta koskevia maksuja suorittaneita oli vuosina 2000—2002 keskimäärin 17 975 kpl. Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi, jonka mukaan kalastuslain 88 §:n mukaista kalenterivuotta koskevaa kalastuksenhoitomaksua korotetaan viidellä eurolla 20 euroon ja seitsemän vuorokauden maksua yhdellä eurolla 6 euroon. Tämän perusteella lain mukainen määrärahan vähimmäismäärä on 6 177 000 euroa. Määrärahan mitoituksessa on lisäksi otettu huomioon 17 000 euroa kalastuksenhoitomaksurekisterin osoite- ja nimitietojen myynnistä aiheutuvina menoina. Vuonna 2004 kertyviksi arvioitujen kalastuksenhoitomaksut ja kalastuksenhoitomaksurekisterin myyntituotot on merkitty momentille 12.30.37.

2004 talousarvio	6 194 000
2003 talousarvio	4 627 000
2002 tilinpäätös	4 848 000

52. *Tenojoen kalastuslupamaksut ja viehekalastusmaksut* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 2 284 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Tenojoen kalastuslupatuloista vesialueen omistajille palautettavan osuuden maksamiseen sekä kalastuslain (286/1982) 89 a §:n mukaisesti viehekalastusmaksujen palautuksina vesialueiden omistajille ja vuonna 2004 kerättävien viehekalastusmaksujen kannosta aiheutuvien kulutus- ja muiden menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon vuonna 2003 kertyväksi arvioidusta Tenojoen kalastuslupatulosta 336 000 eurosta vesialueen omistajille vesialueomistuksen mukaisessa suhteessa palautettavana osuutena noin ¾ eli noin 252 000 euroa. Tenojoen kalastusluvista vuonna 2004 kertyväksi arvioitu tulo on merkitty momentille 12.30.41.

Määrärahan mitoituksessa on lisäksi otettu huomioon viehekalastusmaksuista vesialueiden omistajille vuonna 2004 jaettavana määränä 1 881 400 euroa, mikä saadaan, kun vuonna 2003 kertyväksi arvioidusta 2 016 000 euron viehekalastusmaksutuotosta vähennetään näiden maksujen kannosta valtiolle vuonna 2003 aiheutuvaksi arvioidut kulut, joiden määräksi on arvioitu vuoden 2003 talousarviossa 134 600 euroa. Valtiolle arvioidaan vuonna 2004 aiheutuvan kuluja viehekalastusmaksujen kannosta 150 600 euroa. Vuonna 2004 kertyväksi arvioidut viehekalastusmaksut on merkitty momentille 12.30.36.

Määrärahan arvioitu jakautuminen eri käyttötarkoituksiin €

Tenojoen vesialueen omistajille palautettava osuus	252 000
Viehekalastusmaksuista vesialueen omistajille palautettava osuus	1 881 400
Viehekalastusmaksujen kannosta valtiolle aiheutuva meno	150 600
Yhteensä	2 284 000

2004 talousarvio	2 284 000
2003 lisätalousarvio	320 000
2003 talousarvio	2 137 000
2002 tilinpäätös	2 232 863

62. *Elinkeinokalatalouden markkinoinnin ja rakennepolitiikan edistäminen* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 14 289 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää elinkeinokalatalouden kansallisesti rahoitettavista edistämistoimenpiteistä aiheutuvien menojen sekä kalatalouden ohjaamisen rahoitusvälineen (KOR) varoista rahoitettavien elinkeinokalataloutta koskevien toimenpiteiden EU:n rahoitusosuuden ja valtion rahoitusosuuden maksamiseen. Määrärahasta on varattu 6 639 000 euroa EU:n osarahoittamien hankkeiden valtion rahoitusosuutta varten. Momentin määrärahaa saa käyttää myös kulutusmenojen ja enintään 10 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Määräraha on osittain alueiden kehittämislaisissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta.

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon EU:n yhteisen kalastuspolitiikan mukaisina menoina 12 439 000 euroa, joka on vuosille 2000—2006 KOR:sta osaksi rahoitettavien ohjelmien rahoitusosuutta, jonka EU:n ja kansalliset rahoitusosuudet on vahvistettu komission hyväksymissä ohjelma-asiakirjoissa. Määrästä EU:n rahoitusosuutta arvioidaan olevan 5 800 000 euroa ja kansallista rahoitusosuutta 6 639 000 euroa. Määrärahan EU-osuudessa on otettu huomioon myös Ahvenanmaan osuus. Ahvenanmaa osoittaa tarvittavan kansallisen julkisen rahoitusosuuden tähän omassa talousarviossaan. Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 400 000 euroa KOR-suoritevarauksena. EU:n yhteisen kalastuspolitiikan mukaiset EMOTR-T:sta kokonaan rahoitettavat kalatalouden interventio toiminnan menot rahoite-

taan vuodesta 2004 lukien Maatalouden interventiorahaston varoista. Edellä mainitun johdosta määrärahan mitoituksessa on otettu vähennyksenä huomioon 350 000 euroa. Momentille 12.30.03 on arvioitu kertyvän 5 718 000 euroa KOR:n rahoitusosuutena kalatalouden tukemiseen.

Määrärahaa käytetään myös kalatalouden korkotukilainoista annetun lain (1/1976) ja kalastusvakuutuslain (331/1958) mukaisten sekä maa- ja metsätalousministeriön määräämin perusteiden avustuksina kalan kuljetuksesta, kalatalouden tiedottamisesta, kalankäytön edistämisestä sekä muusta elinkeinokalatalouden edellytysten parantamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen. Vuonna 2004 näihin tarkoituksiin arvioidaan tarvittavan 1 850 000 euroa, joka jää kokonaan kansallisista varoista maksettavaksi.

Määrärahan arvioitu käyttö, milj. euroa

	Kansallinen osuus	EU:n osuus (KOR)	Yhteensä
Elinkeinokalatalouden rakenneohjelma	5,639	4,800	10,439
1-ohjelmat	1,000	1,000	2,000
EU-tehtävät yhteensä	6,639	5,800	12,439
Kansalliset toimenpiteet	1,850	-	1,850
Yhteensä	8,489	5,800	14,289

Vuoden 2002 lopussa kalastajalainojen pääomakanta oli 192 000 euroa ja kalan markkinointilainojen pääomakanta 12 000 euroa. Lainojen myöntäminen lopetettiin vuoden 1995 alusta lukien. Aikaisempien vuosien korkotukilainoista arvioidaan aiheutuvan valtiolle menoja 20 euroa vuonna 2004 ja 20 euroa vuonna 2005.

2004 talousarvio	14 289 000
2003 talousarvio	14 600 000
2002 tilinpäätös	14 514 000

77. Kalataloudelliset rakentamis- ja kunnostushankkeet (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 757 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää luonnonravintolamikkoiden suunnittelu- ja rakentamishankkeiden sekä lähinnä vaelluskalakantojen turvaamiseen ja elvyttämiseen tähtäävien kalataloudellisten kunnostushankkeiden sekä muiden kalataloutta edistävien rakennushankkeiden suunnittelu- ja toteuttamismenon maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös hankkeita koskevissa lupapäätöksissä määrättyjen velvoitteiden toteuttamiseen.

Momentin määrärahaa saa käyttää myös kulumenon ja enintään 15 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menon maksamiseen.

2004 talousarvio	757 000
2003 talousarvio	757 000
2002 tilinpäätös	757 000

42. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos

Selvitysosa: Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos tutkii kalataloutta, riistataloutta ja porotaloutta ja harjoittaa valtion kalanviljelytoimintaa.

Lähivuosina tutkimuslaitos syventää ja monipuolistaa perustehtäväänsä, kala- ja riistavarojen kestävää hyödyntämistä tukevaa tutkimusta. Kala- ja riistavarojen runsauden ja hyödyntämisen seurannassa otetaan huomioon maa- ja metsätalousministeriön päivitetty strategiset tavoitteet sekä erityisesti kalaston tilan ja riistaeläinten levinneisyyden ja runsauden aiheuttamat muutostarpeet. Vesiviljelyelinkeinojen kehittymistä monipuolisemmaksi, riskejä sietäväksi ja kannattavaksi edistetään. Tutkimuslaitoksen vesiviljelyn ydintehtävä on jatkossakin kalaston monimuotoisuuden ylläpitäminen. Osana kansainvälistä lohen toimintaohjelmaa lohi pyritään palauttamaan kolmeen entiseen lohijokeen. Laajoihin, vaativiin, myös kansainvälisiin tutkimushankkeisiin pystyviä tutkijayhteisöjä kehitetään ja yliopistoyhteistyötä lisätään. Elinkeinojen kehittymistä ja työllisyyttä tukevaa tutkimusta ja palvelutuotantoa vahvistetaan.

Maa- ja metsätalousministeriö on vuoden 2004 talousarvioesityksen valmisteluun liittyen asettanut alustavasti Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitokselle seuraavat tulostavoitteet:

Kalantutkimus

Tuotetaan tietoa taloudellisesti tärkeimpien kalakantojen tilasta ja kehityksestä. Kalakantojen tuoton turvaamiseksi laaditaan kalastuksen säätelymalleja, joita soveltamalla kalastus voidaan toteuttaa mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti. Istutusten tuloksellisuustutkimuksissa selvitetään istukaspoikasen laadun vaikutusta istutustulokseen sekä eri tavoin kohdentuvan kalastuksen merkitystä istutusten tuloksellisuudelle. Rakennettujen ja rehevöityneiden vesistöjen kalataloudelliset kunnostusmenetelmät ovat kalojen elinympäristötutkimusten painoalue. Lisätään tutkimustoimintaa, jonka tuloksia soveltamalla kalojen monimuotoisuutta voidaan säilyttää sekä viljely- että luonnonympäristössä ja järjestää vesipuitedirektiivin edellyttämä kalastoseuranta.

Elinkeino- ja yhteiskuntatutkimus

Tutkimuksen painopisteitä ovat luonnonvarojen kestävä käyttö, kala- ja poroelintarvikkeiden tuotantoketju sekä kalan, riistan ja poron ympärille rakentuva elämystuotanto ja vapaa-ajanvietto. Tutkitaan sitä, kuinka kalankasvatus on vaikuttanut saaristolaisyhteisöihin ja saaristoluontoon sekä kalastuksen, kalankasvatuksen ja muiden elinkeinojen merkitystä saariston kehitykselle. Tutustutaan vuosille 2003—2007 laadittua poron taloudellisen hyödyntämisen tutkimusohjelmaa, jossa tuotetaan tietoa porotalouden pitkän aikavälin kehittämiseen.

Riistantutkimus

Riistantutkimuksessa selvitetään metsän ja maatalousympäristön rakenteen ja talouskäytön vaikutuksia riistan hyvinvointiin. Suurpetotutkimuksessa voimistetaan liikkuvuuden ja levittäytymisen tutkimusta erityisesti suden ja karhun kanta-arvioiden tarkentamiseksi sekä selvitetään petojen ravinnon koostumusta ja saalistuskäyttäytymistä. Pienpetotutkimusta vahvistetaan. Merihylkeiden ja suurpetojen aiheuttamia vahinkoja seurataan ja niiden estämismahdollisuuksia tutkitaan. Metsäkanalintutkimuksessa selvitetään metsästyksen vaikutusta kantoihin ja vesilintututkimuksessa kantojen runsauden ja tuoton säätelymekanismeja. Lisäksi tutkitaan metsästyksen ekologisen kestävyys tunnuslukuja ja riistayhteisön monimuotoisuuteen vaikuttavia tekijöitä.

Porontutkimus

Porontutkimuksessa tutkitaan poron talvilaidunnusta ja ruokintaa, vasatuottoa ja -kuolleisuutta sekä muun maankäytön vaikutuksia porotalouteen. Lisäksi valmistaudutaan käynnistämään koko poronhoitoalueen käsittävä vuonna 2005 alkava talvi- ja kesälaidunten seuraava monivuotinen inventointikierros.

Kala- ja riistavarojen arviointi

Taloudellisesti tärkeimmistä kalavaroista laaditaan kanta-arviot ja saalisennusteet kalastuksen mitoituksen ja kantojen hoidon pohjaksi. Resursseja kohdennetaan erityisesti silakkaa ja lohikaloja koskeviin kanta-arviointeihin. Tärkeimpien riistavarojen runsaudesta ja tuotosta tuotetaan arviot metsästyksen mitoituksen ja kantojen hoidon pohjaksi.

Tilastotoimi

Tuotetaan viralliset kala- ja riistatilastot, jotka vastaavat sekä EU:n että kotimaisen seurannan ja päätöksenteon tarpeita.

Vesiviljely

Alkuperäisiä, taantuneita kalakantoja ja niiden perinnöllistä monimuotoisuutta ylläpidetään viljelyllä (elävät geenipankit) ja maitipankissa sekä istutuksien avulla. Ylläpidetään viljelykantarekisteriä ja emokalastojen monimuotoisuustietokantaa. Lohen kotiutusohjelmaa (Salmon Action Plan) tuetaan poikasistutuksin. Istutettavien lajien ja kantojen mätiä tuotetaan jatkokasvatukseen. Jatketaan kirjolohen ja siian valintajalostusta sekä tuotetaan mätiä, maitia ja poikasia yksityistä ruokakalanviljelyä varten. Viljelymenetelmien ja -tuotteiden sekä asiantuntijapalvelujen kehittämistä jatketaan ja vientiä lisätään. Laadun varmistamiseksi käytössä on ISO-9001:2000 -standardin mukainen toimintajärjestelmä sekä ympäristöjärjestelmä 14001:1996.

Vesiviljelyn tuotantomäärät ja yksikkökustannukset vuosina 2000—2004

	Tuotantomäärä (litraa, 1 000 py)			Yksikkökustannukset (€/mätilitra tai €/poikasyksikkö)		
	k.a. 2000—2002	2003	2004	k.a. 2000—2002	2003	2004
Mäti, litraa	6 080	5 300	5 500	236	245	240
Laitospoikaset, py á 50 g/kpl	2 158	1 800	1 600	1,01	1,02	1,10
Luonnonravintopoikaset, py á 5 g/kpl	2 404	1 700	1 700	0,12	0,14	0,14

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen kustannusten, maksullisen toiminnan tulojen, talousarvion ulkopuolisen rahoituksen ja EU-rahoituksen jakautuminen tulosalueille, milj. euroa

Tulosalue	2002		2003		2004	
	kust.	tuotot	kust.	tuotot	kust.	tuotot
Kalantutkimus	5,40	0,67	5,16	0,49	5,55	0,49
Elinkeino- ja yhteiskuntatutkimus	2,78	0,64	2,85	0,50	2,90	0,40
Riistantutkimus	2,28	0,06	2,67	0,02	2,55	0,05
Porontutkimus	0,64	0,06	0,66	0,07	0,66	0,05
Kala- ja riistavarojen arviointi	2,85	0,04	2,50	0,50	2,50	0,50
Tilastotoimi	0,47	0,00	0,50	0,02	0,50	0,02
Vesiviljely	6,02	1,37	5,93	1,30	5,80	1,16
— Lohikantojen elvytykset ja muu uhanalaisten kalakantojen ja niiden monimuotoisuuden ylläpito	2,60		2,90		2,50	
— Inarin alueen hoito	0,90		0,95		0,95	
— Tuotanto tutk. ja jalostusta varten	0,79		0,65		0,70	
— Muu tuotanto ja toiminta	1,73		1,42		1,65	
Muu palvelutuotanto	0,39	0,52	0,39	0,52	0,39	0,45
Yhteensä	20,83	3,36	20,66	3,42	20,85	3,12

Maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
Tutkimus-, tilasto- ja palvelusuoritteet			
Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	870	755	760
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	471	391	410
Käyttäjäämä (t€)	399	364	350
— % tuotoista	46	49	46
Osuus yhteiskustannuksista (t€)	259	240	224
Ylijäämä (+) / Alijäämä (-) (t€)	140	124	126
— % tuotoista	16	16	17
Tuotot % kokonaiskustannuksista yhteensä	119	120	120
Vesiviljelytuotteet			
Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	1 217	1 200	1 160
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	872	950	860
Käyttäjäämä (t€)	345	250	300
— % tuotoista	28	21	26
Osuus yhteiskustannuksista (t€)	487	520	480
Ylijäämä (+) / Alijäämä (-) (t€)	-142	-270	-180
— % tuotoista	-12	-23	-16
Tuotot % kokonaiskustannuksista yhteensä	90	82	87
Hintatuki (t€)	50	50	0
Ylijäämä (+) / Alijäämä (-) % tuotoista sen jälkeen, kun hintatuen vaikutus on lisätty tuottoihin	-8	-18	-16

21. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 14 745 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu.

Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa tietoyhteiskuntaohjelmaa.

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon bruttomenojen lisäyksenä 100 000 euroa hallitusohjelman mukaisen tutkimus- ja kehittämistoiminnan tehostamisen johdosta ja 35 000 euroa muiden menojen lisääntymisen johdosta. Bruttotuloina otetaan huomioon tutkimuslaitoksen tulot, joiden arvioidaan lisääntyvän 35 000 euroa lähinnä EU:n rahoitusosuuden lisääntymisen johdosta. Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon nettobudjetoitavina maksullisen toiminnan tuloina 760 000 euroa, vesiviljelytuotteiden myyntitu-

loina 1 160 000 euroa ja muina tuloina 370 000 euroa ja EU-tutkimushankkeiden rahoitusosuutena 435 000 euroa.

Menojen ja tulojen erittely €

Bruttomenot	17 470 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	1 270 000
Muut toimintamenot	16 200 000
Bruttotulot	2 725 000
Maksullisen toiminnan tulot, muut suoritteet	1 920 000
Muut tulot	370 000
EU-rahoitusosuus	435 000
Nettomenot	14 745 000

2004 talousarvio	14 745 000
2003 lisätalousarvio	236 000
2003 talousarvio	14 122 000
2002 tilinpäätös	14 124 000

24. *Arvokalojen sopimuskasvatustoiminta* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 1 117 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää istutuspoikasten lunnastamisesta aiheutuvien menojen ja arvokalakantoja koskevista uusista sopimuksista aiheutuvien kulutusmenojen maksamiseen.

2004 talousarvio	1 117 000
2003 talousarvio	1 117 000
2002 tilinpäätös	1 117 000

74. *Kalanviljelylaitosten ja tutkimusasemien perusparannukset* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 500 000 euroa.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon maa-, vesi- ja talonrakennustyöt, jotka aiheutuvat tutkimuslaitoksen itsensä suorittamista tutkimus- ja vesiviljelytoiminnassa tarpeellisista muutostöistä ja peruskorjauksista.

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen varsinaisista talonrakennushankkeista huolehtii Senaatti-kiinteistöt.

2004 talousarvio	500 000
2003 talousarvio	480 000
2002 tilinpäätös	420 000

51. Vesivarojen käyttö ja hoito

Selvitysosa: Maa- ja metsätalousministeriön toimialan vesitaloustehtäviä ovat vedenhankinta ja viemäröinti, vesistöjen säännöstely, tulvasuojelu ja muu tulvavahinkojen torjunta, maankuivatus ja kastelu, patoturvallisuus ja vesistörakenteiden ylläpito, valtion velvoitteet vesilain mukaisen luvan haltijana sekä muu vesivarojen käyttö ja hoito. Näiden tehtävien hoitamiseen tarvittavat määrärahat on pääosin budjetoitu tähän lukuun. Lisäksi ympäristöhallinnossa näissä tehtävissä työskentelevän vakinaisen henkilöstön palkkausmenot ja muut yleishallintomenot on otettu huomioon ympäristöministeriön pääluokan luvuissa 35.40 ja 35.60. Näiden tehtävien osuuden arvioidaan vastaavan 210 henkilötyövuotta eli noin 8 000 000 euroa alueellisten ympäristökeskusten toimintamenoista ja 35 henkilötyövuotta eli noin 2 200 000 euroa Suomen ympäristökeskuksen toimintamenoista. Nämä henkilöstövoimavarat on otettu huomioon ympäristöministeriön hallinnonalan henkilötyövuosien määrässä. Maa- ja metsätalousministeriö asettaa ympäristöhallinnolle vesivarojen käytön ja hoidon tulostavoitteet sekä niiden toteuttamiseksi tarvittavan erillisrahoituksen.

Maa- ja metsätalousministeriö on asettanut seuraavat alustavat tulostavoitteet vuodelle 2004 vesivarastrategian päämäärien toteuttamiseksi:

Alueelliset ympäristökeskukset

- Vesivarojen käytön ja hoidon mittaristo sisällytetään tulossuunnitteluun ja -seurantaan.
- Kehitetään edelleen ympäristöhallinnon rakentamistoiminnan alueellista työnjakoa ja osamisen keskittämistä alueittaisten selvitysten pohjalta.
- Kehitetään laatujärjestelmiä siten, että ne vuoteen 2005 mennessä kattavat koko vesivara-tehtävien hoidon.
- Vesihuollon tukitoimenpiteillä turvataan maaseudulla hyvälaatuinen ja riittävä talousvesi sekä asianmukainen viemäröinti ja jätevesien käsittely 5 000 taloudelle.
- Edistetään vesihuoltolainsäädännön uudistuksen täytäntöönpanoa kunnissa.
- Toteutetaan Suurtulvatyöryhmän toimenpide-ehtotuksia kuten selvityksiä tulvan vaaralle alttiista rakennuksista ja toiminnoista.

— Tuetaan vesistöhankeita sekä huolehditaan niiden lupaehtojen ajanmukaisuudesta ja rakenteiden kunnosta vesistöjen monipuolisen käytön edistämiseksi ja tulvavahinkojen vähentämiseksi.

— Tehdään EY:n vesipolitiikan puitedirektiivin toimeenpanemiseksi tarvittavat selvitykset.

Suomen ympäristökeskus

— Tuetaan vesivarojen käytön ja hoidon mittariston käyttöä tulossuunnittelussa ja -seurannassa.

— Kehitetään haja-asutuksen ja maaseutuyhdyskuntien vesihuollon menetelmiä sekä erityislanteisiin varautumista.

— Kehitetään pohjaviesien kestäväää käyttöä tukevia menetelmiä.

— Tuetaan laatu järjestelmien soveltamista vesivaratehtävien hoidossa.

— Kehitetään vesivarojen käytössä ja hoidossa tarvittavia malleja ja tietotekniikkasovelluksia.

— Tuetaan Suurtulvatyöryhmän toimenpide-ehtotusten toteuttamista, kuten tulvavirtaamien ja -vedenkorkeuksien arvioimista sekä tulvakarttojen laatimista.

— Tuotetaan vesialan erityisosaamista vaativat asiantuntija-, viestintä- ja koulutuspalvelut ottaen huomioon myös kansainvälisistä sopimuksista sekä lähialueyhteistyöstä aiheutuvat tarpeet.

— Tehdään EY:n vesipolitiikan puitedirektiivin toimeenpanemiseksi tarvittavat selvitykset.

Momenttien 30.51.31 ja 77 määrärahoilla tuettavien ja toteutettavien investointien investointivaiheen työllisyysvaikutus on yhteistyösapuolten osuus mukaan luettuna noin 945 henkilötyövuotta.

22. Vesivarojen käytön ja hoidon menot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 5 292 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää vesivarojen käyttöön ja hoitoon liittyviin erillismenoihin sekä määrälläisen henkilöstön palkkausmenojen maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen eri käyttötarkoituksiin €

Patoturvallisuus, tulvantorjunta ja vesistöjen säännöstely	670 000
Vesistöjen käytön ja hoidon kehittäminen	525 000
Vesihuollon kehittäminen	630 000
Pohjavesiselvitykset	1 200 000
Valtion vesistö rakenteiden käyttö ja kunnossapito	750 000
Valtion kompensatio-, tarkkailu- ym. velvoitteet	850 000
Inarijärven säännöstelystä aiheutuvat hoitotoimenpiteet	667 000
Yhteensä	5 292 000

2004 talousarvio 5 292 000

2003 lisätalousarvio 80 000

2003 talousarvio 5 116 000

2002 tilinpäätös 5 128 000

30. Vesihuoltolaitteiden rakentamisen korkotuki (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 2 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää luottolaitosten varoista myönnettävistä eräistä korkotukilainoista annetun lain (1015/1977) mukaisten vesihuoltolaitteiden rakentamiseen myönnettyjen lainojen korkohyvitysten maksamiseen.

Selvitysosa: Vuodesta 2002 alkaen ei momentille ole enää sisällytetty valtuutta uusiin korkotukilainojen hyväksymiseen. Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon ennen vuotta 2002 hyväksytyistä lainoista aiheutuvat korkohyvitykset. Vuoden 2002 lopussa korkotukilainakanta oli 80 528 973 euroa. Korkotukilainoista arvioidaan valtiolle aiheutuvan korkohyvitysmenoja 2 000 000 euroa vuonna 2005, 1 600 000 euroa vuonna 2006, 1 200 000 euroa vuonna 2007 ja sen jälkeen yhteensä 3 000 000 euroa.

2004 talousarvio	2 500 000
2003 talousarvio	3 000 000
2002 tilinpäätös	3 066 666

31. *Avustukset yhdyskuntien vesihuoltotoimenpiteisiin (siirtomääräraha 3 v)*

Momentille myönnetään 5 246 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää yhdyskuntien vesihuoltotoimenpiteiden avustamisesta annetun lain (56/1980) mukaisten avustusten maksamiseen yhdyskuntien vedenhankintaa ja viemärintiä edistäviin toimenpiteisiin.

Selvitysosa: Määrärahaa käytetään vesihuollon edistämiseen erityisesti maaseutu-yhdyskunnissa ja haja-asutusalueilla. Määrärahalla edistetään myös pohjaveden käytön lisäämistä ja yhdyskuntien vedenhankinnan turvaamista erityistilanteissa. Tuettavien hankkeiden investointivaiheen työllisyysvaikutus yhteistyösapuolten osuus mukaan luettuna on noin 525 henkilötyövuotta eli noin 8 % vähemmän kuin vuonna 2003.

2004 talousarvio	5 246 000
2003 talousarvio	5 709 000
2002 tilinpäätös	4 205 000

43. *Eräät valtion maksettavaksi määrätyt korvaukset (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 420 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ympäristölupavirastojen ja tuomioistuinten vesiasioista antamien päätösten ja lain tai valtioiden välisten sopimusten perusteella valtion maksettavaksi määrättyjen tai sovittujen korvausten sekä päätösmaksujen maksamiseen.

Selvitysosa: Valtio voi joutua vesilain (264/1961) mukaisten päätösten, ennen päätöksiä vahingonkäräjöiden kanssa tehtyjen sopimusten tai valtioiden välisten sopimusten perusteella maksamaan korvauksia hankkeiden varsinaisen lupakäsittelyn jälkeen. Myös mahdolliset vesistöjen poikkeusjuoksutukset saatavat vesilain nojalla aiheuttaa valtiolle korvausvelvollisuuden.

2004 talousarvio	420 000
2003 talousarvio	420 000
2002 tilinpäätös	—

77. *Vesistö- ja vesihuoltotyöt (siirtomääräraha 3 v)*

Momentille myönnetään 14 065 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää maaseutuelinkeinon rahoituslain (329/1999) 15 §:n mukaisten vesistö- ja vesihuoltohankkeiden toteutuksesta, vesistö- ja vesihuoltohankkeiden peruskorjauksista, velvoitetöistä ja uppouiden poistosta sekä vesistö- ja vesihuoltohankkeiden suunnittelusta aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen (1 000 euroa)

Hanke tai käyttötarkoitus	Kokonais-		Myönnetty aikaisemmin	Myönnetään
	kustannusarvio	Valtion osuus		
1. Uudet ja keskeneräiset hankkeet				
— Uudet hankkeet				
Hauho—Eteläinen yhdysvesijohto ja siirtoviemäri, Hauho	1 750	800	-	100
Joutseno—Imatra—Ruokolahti kk syöttövesijohto,				
Joutseno, Imatra ja Ruokolahti	3 300	1 650	-	100
Heinäveden syöttövesijohto,				
Heinävesi	1 800	700	-	100
Kuopion syöttö- ja runkovesijohdot,				
Kuopio	6 800	3 400	-	100

Luosto—Pyhätunturi yhdysvesijohto ja siirtoviemäri, Sodankylä ja Pelkosenniemi	1 273	1 020	-	100
Uudet hankkeet yhteensä	14 923	7 570		500
— Keskeneräiset hankkeet yhteensä	97 445	72 450	63 215	6 800
Yhteensä	112 368	80 020	63 215	7 300
2. Perusparannukset				1 750
3. Velvoitettyöt ja uppopuiden poisto				2 000
4. Hankekohtainen suunnittelu				515
5. Pienehköt vesistö- ja vesihuoltotyöt				2 500
Yhteensä	112 368	80 020	63 215	14 065

Keskeneräisiin hankkeisiin myönnettävästä määrärahasta vesistöiden arvioitu osuus on 1 600 000 euroa ja vesihuoltotöiden 5 200 000 euroa.

Töiden valtion osuutta rahoitetaan työmäärärahojen lisäksi keskimäärin noin 5 % valtion osuuden kustannusarviosta ympäristöministeriön pääluokan lukuun 35.40 budjetoiduista alueellisten ympäristökeskusten toimintamäärärahoista lähinnä työmaiden työnjohdon palkkausmenoina. Momentin määrärahalla to-

teutettavien hankkeiden investointivaiheen työllisyysvaikutus on yhteistyösapuolten osuus mukaan luettuna noin 420 henkilötyövuotta eli noin 2 % vähemmän kuin vuonna 2003.

2004 talousarvio	14 065 000
2003 lisätalousarvio	2 000 000
2003 talousarvio	14 565 000
2002 tilinpäätös	14 565 000

61. Maanmittauslaitos

Selvitysosa: Maanmittauslaitos vastaa Suomen kiinteistöjärjestelmästä ja yleisistä kartastotöistä. Maanmittauslaitoksen toiminta keskittyy maanmittaustoimituksiin, kiinteistö- ja maastotietoja koskevien tietokantojen ylläpitoon ja niiden ajantasalla pitämiseen, ilmakuvapalveluihin sekä paikkatietojen yhteiskäytön edistämiseen. Lisäksi Maanmittauslaitos tuottaa em. tehtäviin liittyviä muita palveluja.

Yhteiskunnan tietotekniseen kehitykseen liittyvä paikkatietoaineistojen ja -teknologian käytön yleistymisen vaikuttavat voimakkaasti Maanmittauslaitoksen toimintalinjoihin vuoteen 2007 asti. Arvioiden mukaan tulevaisuudessa yli 80 % maastoa ja luonnonvaroja kuvaavista tiedoista sisältää koordinaattitiedon tai muun sijaintitiedon, mikä luo edellytyksiä paikkatietoteknologian hyväksikäytölle monissa eri toiminnoissa. Maanmittauslaitos vastaa näihin tietoyhteiskunnan odotuksiin ja vaateisiin huolehtimalla kiinteistöjä ja maastoa koskevien peruspaikkatietojen saatavuudesta ja käytettävyydestä sekä osallistumalla aktiivisesti paikkatietoteknologian käyttöä edistäviin hankkeisiin. Kehitys alalla on nopeaa ja vaatii Maanmittauslaitoksen ylläpitämiltä digitaalisilta aineistoilta entistä parempaa ajantasaisuutta, laadullista eheyttä, valtakunnallista kattavuutta ja yhteiskäyttöisyyttä. Maanmittauslaitoksen toimintaa suuntaavat lisäksi yleisten kartastotöiden strategiassa 2001—2010 vuosille 2004—2006 ajoitetut kehittämistoimenpiteet.

Maanmittaustoimitusten kysynnän arvioidaan pysyvän vuonna 2004 nykyisellä tasolla. Verkoitsepalvelujen kysyntä kasvaa edelleen. Muu maksullinen toiminta on vähenemässä.

Maa- ja metsätalousministeriö on vuoden 2004 talousarvioesityksen valmisteluun liittyen asettanut alustavasti Maanmittauslaitokselle seuraavat tulostavoitteet:

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

Maanmittauslaitoksen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteina ovat laitoksen tuottamien ja ylläpitämien aineistojen ja rekisterien kattavuus, ajantasaisuus ja laatu. Aineistot tuotetaan yhteensopivasti. Tavoitteena on saada aineistot mahdollisimman laajaan käyttöön yhteiskunnassa.

Kiinteistörekisteri ja kiinteistörekisterikartta ovat jatkuvasti ajantasalla. Maastotiedoista ajantasaistetaan vuosittain tiedot, muut kohteet 5—10 vuoden välein.

Maastotieto- ja kiinteistöraja-aineistoja perusparannetaan niin, että kaikki tiedot perustuvat kuva- ja maastomittauksiin. Tavoitteena on saada maastotietojen perusparannus valmiiksi ja myös Ylä-Lappi maastotietokantaan vuoden 2006 loppuun mennessä. Aineistojen perusparannuksen yhteydessä parannetaan myös maasto- ja rajatietojen keskinäistä yhteensopivuutta sekä kohteiden korkeustietoja. Perusparannettu ja maastotietojen kanssa yhteensovitettu raja-aineisto kattaa koko maan vuosikymmenen loppuun mennessä.

Yhteistyötä muiden viranomaisten kanssa jatketaan kiinteistötietojen moninkertaisen rekisteröintityön poistamiseksi. Kiinteistörekisterin perusparannustyössä painopistealueita ovat yleiseltä kannalta tärkeiksi arvioitujen yhteisten alueiden osakasluetteloiden laatiminen ja alueellisten yksityistietoimitusten tekeminen.

Palvelutavoitteet

Maanmittaustoimitusten alueellisia palvelutasoeroja tasoitetaan ja toimitusten kestoajaa lyhennetään. Lohkomisten keskimääräinen kestoajaa kasvoi vuoteen 2001 saakka korkean kysynnän seurauksena. Kysynnän laantuminen ja toiminnan tehostuminen taittoivat kestoajan pidentymisen vuonna 2002. Tavoitteena on vuonna 2004 lyhentää kestoajaa 8,0 kuukauteen. Vuoden 2003 kestoajataavoite on 8,2 kk. Vuoden 2002 toteutuma oli 9,4 kk.

Maastotiedon ajantasaisuutta parannetaan lyhentämällä tuotantoprosessin kestoajaa. Vuoden 2004 kestoajataavoite ilmakuvauksesta maastotietokannan valmistumiseen on 2,5 vuotta. Vuoden 2002 toteutuma oli 2,6 vuotta.

Verkkopalvelujen saatavuutta lisätään ja monipuolistetaan tietoyhteiskunnan tarpeiden mukaisesti.

Taloudellisuustavoitteet

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 tavoite
Maanmittaustoimitukset, euroa/toimitus	1 589	1 543	1 587
Maastotietokannan perusparannus, euroa/km ²	271	274	-
Maastotietotuotanto, euroa/km ²	263	260	250

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuus

Julkisoikeudellisten suoritteiden tavoitteena on kattaa tuloilla kustannukset. Muiden suoritteiden ylijäämätavoite on 4,8 % tuotoista.

Maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
Julkisoikeudelliset suoritteet			
Tuotot (t€)	34 942	37 458	37 498
Kustannukset (t€)	35 303	37 433	37 498
Ylijäämä (+) / Alijäämä (-) (t€)	-361	25	0
— % tuotoista	-1	0	0

Muut suoritteet

Tuotot (t€)	10 648	10 186	10 041
Kustannukset (t€)	10 193	9 692	9 559
Ylijäämä (+) / Alijäämä (-) (t€)	455	494	482
— % tuotoista	4	5	5

Keskeisimmät kehittämishankkeet

Valtakunnallisessa kiinteistötietopalvelussa jatketaan Maanmittauslaitoksen, oikeusministeriön ja kuntien yhteistyönä uuden kiinteistötietojärjestelmän kehittämistä. Tavoitteena on uudistaa teknisesti vanhentunut järjestelmä ja samalla mahdollistaa karttakäyttöliittymä, tietojen sijaintipohjainen käsittely ja kartalliset tulosteet. Uuden kiinteistötietojärjestelmän ensimmäisessä vaiheessa valmistuu käyttöön otettavaksi järjestelmän ns. kiinteistöosa vuonna 2005. Maanmittauslaitos käynnistää yleisten kartastotöiden strategiassa 2001—2010 vuosille 2004—2006 ajoitettuja kehittämishankkeita, joilla tähdätään maastotietojen ja -karttojen käytettävyyden, palvelevuuden ja yhteiskäyttöisyyden edelleen kehittämiseen.

21. *Maanmittauslaitoksen toimintamenot*
(siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 47 504 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu.

Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa tietoyhteiskuntaohjelmaa.

Nettobudjetoinnissa on otettu tuloina huomioon maksullisen toiminnan tulot ja tulot yhteishankkeista sekä muilta hankeosapuolilta.

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon bruttomenojen lisäyksenä 4 036 000 euroa. Lisäyksestä 304 000 euroa aiheutuu uuteen palkkausjärjestelmään siirtymisestä sekä 53 000 euroa maksullisen tuotannon kasvusta ja kustannusten noususta. Bruttotulot lisääntyvät 1 512 000 euroa, mistä maksujen korotuksesta aiheutuu 1 382 000 euroa ja maksullisen tuotannon kasvusta 130 000 euroa.

Menojen ja tulojen erittely €

Bruttomenot	95 450 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	28 490 000
Muut toimintamenot	66 960 000

Bruttotulot	47 946 000
Maksullisen toiminnan tulot	47 539 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	37 498 000
— muut suoritteet	10 041 000
Muut tulot	407 000
Nettomenot	47 504 000

2004 talousarvio	47 504 000
2003 lisätalousarvio	1 135 000
2003 talousarvio	44 980 000
2002 tilinpäätös	45 767 000

40. (30.61.80) *Kiinteistötoimitusten tukemisesta aiheutuvat menot (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 3 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää uusjakotoiminnan tukemisesta annetun lain (24/1981) ja vuokra-alueiden järjestelystä kaupungeissa ja kaupaloissa annetun lain (218/1962) mukaisten menojen, kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain (603/1977) 102 §:n mukaisten lainojen ja korkotuen rahoituksesta ja eräistä vesitilusjärjestelyistä annetun lain (31/1980) 19 §:n mukaisista lunastuksista aiheutuvien menojen maksamiseen, vesistöhankeiden johdosta suoritettavista tilusjärjestelyistä annetun lain (451/1988) 21 ja 22 §:n mukaisten menojen maksamiseen sekä kiinteistönmuodostamislain (554/1995)

207 §:n 2 momentissa tarkoitettujen toimitusmenojen maksamiseen uusjakojen ja vesitilusjärjestelyjen osalta.

Selvitysosa: Määrärahan käytön arvioidaan jakautuvan siten, että asianosaisilta takaisin perittävä osuus on noin 1 000 000 euroa

ja valtion lopulliseksi menoksi jää noin 2 000 000 euroa.

2004 talousarvio	3 000 000
2003 talousarvio	3 000 000
2002 tilinpäätös	2 859 000

62. Geodeettinen laitos

Selvitysosa: Geodeettisen laitoksen tehtävänä on tyydyttää kartastoalan tutkimustarpeet maassamme tekemällä tutkimustyötä geodesian, geoinformatiikan, kaukokartoituksen ja navigoinnin sekä niihin liittyvien tieteiden aloilla. Laitos tekee valtakunnalliset geodeettiset perusmittaukset sekä sitoo ne vastaaviin naapurimaiden ja kansainvälisiin järjestelmiin. Laitos huolehtii paikkatietojen metrologiasta ja toimii pituuden ja putoamiskiilhtyvyyden kansallisena mittanormaallaboratoriona. Lisäksi laitos edistää geodeettisten, geoinformatiikan, kaukokartoituksen ja navigoinnin menetelmien ja laitteiden käyttöönottoa erityisesti paikkatietojen hankinnassa ja käsittelyssä.

Geodeettisen laitoksen toimintalinjaan vuoteen 2007 asti vaikuttaa voimakkaasti tarve kehittää laitosta kartastoalan tutkimuslaitoksena siten, että se palvelee tehokkaasti julkista hallintoa ja elinkeinoelämää. Laitoksen toimintaa suuntaavat lisäksi vuosille 2001—2010 tehdyn yleisten kartastotöiden strategian vuosille 2004—2006 ajoitetut kehittämistoimenpiteet.

Voimavaroja joudutaankin edelleen kohdentamaan tutkimuslaitteiden hankintaan Metsähovin tutkimusasemalle, geodynamiikan tutkimukseen, kartoitus- ja kartanvalmistusmenetelmien kehittämiseen sekä kartoitukseen liittyvän metrologian, standardisointityön ja laadunvalvonnan menetelmien kehittämiseen. Näin Geodeettinen laitos kykenee luomaan maahamme perusedellytykset tarkkojen ja naapurimaiden järjestelmiin sidottujen koordinaattijärjestelmien ylläpitämiseksi, tehokkaalle kartantuotannolle ja numeeristen paikkatietojen joustavalle yhteiskäytölle.

Maa- ja metsätalousministeriö on vuoden 2004 talousarvioesityksen valmisteluun liittyen asettanut alustavasti Geodeettiselle laitokselle seuraavat tulostavoitteet:

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

Turvataan laitoksen tuottamien tutkimus- ja asiantuntijapalvelujen avulla elinkeinoelämän ja julkisen hallinnon tarvitsemien paikkatietojen laatu:

— laitos luo toiminnallaan perusedellytykset sille, että maassamme on tarkka ja ajantasainen valtakunnallinen koordinaattijärjestelmä kartoituksen, paikkatietojen käytön sekä navigoinnin tarpeisiin. Kunnollinen ja muiden maiden vastaaviin järjestelmiin sidottu koordinaattijärjestelmä on oleellinen perusta nykyaikaisen tietoyhteiskunnan ja sen palvelujen kehittämiseksi Suomessa,

— jatketaan kolmatta tarkkavaaitusta siten, että mittauksen loputtua voidaan uudistaa valtakunnallinen korkeusjärjestelmä, sitoa se naapurimaiden sekä yleiseen eurooppalaiseen korkeusjärjestelmään, sekä selvittää maannousun nopeus ja suuruus, millä on erityisen suuri merkitys paikkatietojärjestelmille, rakennustoiminnalle, vesitaloudelle ja liikenteelle,

— kehitetään laitoksen toimintaa pituuden ja putoamiskiilhtyvyyden kansallisena mittanormaallaboratoriona edelleen siten, että se luontevasti liittyy kansalliseen ja kansainväliseen mittanormaalityönsuuntaamiseen. Laitoksen normaaliperusviivan rakenteet korjataan ja saatetaan nykytekniikan edellyttämään kuntoon. Nämä toimet ovat välttämättömiä, jotta maamme voi toimia kansainvälisessä yhteistyössä ja elinkeinotoiminnassa.

— kehitetään kartoitus- ja paikkatietotekniikan tutkimusta, jotta maassamme voitaisiin hyödyntää alan uusia laitteita ja menetelmiä. Samalla tuetaan kustannuksiltaan edullisen kartantuo-
tannon säilymistä Suomessa.

— kehitetään kartoituksen ja karttojen laadunarviointimenetelmiä, jotta paikkatietojen yhteis-
käyttöä voidaan kehittää hallinnon ja elinkeinoelämän tarpeita vastaavasti,

— kehitetään paikannussatelliittien käyttöön perustuvia tosiaikaisia geodeettisia mittaussene-
telmiä sekä navigointimenetelmiä ja laitteita. Näillä on suuri merkitys paikkatietokantojen no-
pealle päivitykselle, rakennustoiminnalle sekä liikenteen ohjaukselle ja valvonnalle.

— kehitetään satelliittien ottamien kuvien vastaanottolaitteita ja -menetelmiä, tosiaikaista tul-
kintaa ja saatavan informaation jakelua.

Palvelutavoitteet

Pysyvänä tavoitteena on toimia tehokkaasti kartastoalan valtakunnallisena tutkimuslaitoksena
ja tehdä ajankohtaista, kansainvälisesti korkeatasoista tutkimusta geodesian, geoinformatiikan,
kaukokartoituksen ja navigoinnin tutkimusaloilla. Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää kartasto-
alalla yleisesti, yritystoiminnassa ja erityisesti maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla.

Laitos tiedottaa ja tarvittaessa opastaa uuden valtakunnallisen koordinaattijärjestelmän käyt-
töönnottoon liittyvissä asioissa.

Laitos tarjoaa kansallisena mittanormaallaboratoriona toimialaansa liittyviä kalibrintimit-
tauksia sekä koti- että ulkomaille.

Metsähovin tutkimusaseman toimintaa jatketaan kaukokartoitus- ja paikannussatelliittien mit-
tausasemana, jolloin saadaan tietoja kansainvälisenä yhteistyönä tapahtuvaan satelliittien radan-
määrittämiseen.

Otetaan käyttöön yhdessä Euroopan avaruusjärjestön kanssa rakennettu RIMS-asema (Ranging
and Integrity Monitoring Station), jolla mahdollistetaan Euroopan unionin paikannussatelliittijär-
jestelmän hyvä hyödynnettävyys koko maan alueella.

Geodeettisen laitoksen tulosalueiden kustannuskehitys, euroa

Tulosalue	2002	2003	2004
	toteutuma	ennakoitu	arvio
Kirjasto-, informaatio- ja hallintopalvelut	789 705	790 000	790 000
Geodesia ja geodynamiikka	1 168 296	1 200 000	1 250 000
Geoinformatiikka ja kartografia	342 582	350 000	400 000
Kaukokartoitus ja fotogrammetria	536 030	500 000	500 000
Navigointi ja paikannus	92 387	150 000	178 000
Yhteensä	2 929 000	2 990 000	3 118 000

21. *Geodeettisen laitoksen toimintamenot*
(siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa
3 118 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin nimike on
muutettu. Määrärahan mitoituksessa on otettu
huomioon nettobudjetoitavina maksullisen toi-
minnan tulot, tutkimushankkeisiin Euroopan
unionilta saatava tutkimusrahoitus sekä muut
laitoksen toiminnasta kertyvät tulot. Määrära-

han mitoituksessa on otettu huomioon myös
eurooppalaista paikannussatelliittijärjestel-
mää varten tehtävän maa-aseman perustamis-
ja ylläpitokulut.

Menojen ja tulojen erittely

	€
Bruttomenot	3 378 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	130 000
Muut toimintamenot	3 248 000

Bruttotulot	260 000	2004 talousarvio	3 118 000
Maksullisen toiminnan tulot	140 000	2003 talousarvio	2 990 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	4 500	2002 tilinpäätös	2 929 000
— muut suoritteet	135 500		
Muut tulot, yhteishankkeet	120 000		
Nettomenot	3 118 000		

Elintarvikkeiden turvallisuus

(Luvut 30.71, 72 ja 73)

Selvitysosa: Elintarviketurvallisuuteen liittyvää valvontaa, tutkimusta ja tarkastuksia kehitetään EU:n asettamien vaatimusten ja suuntaviivojen mukaisesti. Erityinen kehittämiskohde on valvonnan laatu. Elintarvikkeisiin ja maatalouden tuotantopanoksiin kohdistuvan bioterrorismin uhka huomioidaan. Elintarvikkeiden ja niiden raaka-aineiden sekä maatalouden tuotantopanosten jäljitettävyyden varmistetaan lainsäädännön edellyttämässä laajuudessa. Uudistuvan yhteisö-lainsäädännön toimeenpanoon varaudutaan. Elintarviketurvallisuuteen liittyvät tavoitteet toteuttavat osaltaan Suomen elintarviketalouden laatustrategiaa.

Elintarvikeviraston, Eläinlääkintä- ja elintarviketutkimuslaitoksen ja Kasvintuotannon tarkastuskeskuksen yhteisinä elintarviketurvallisuuden varmistamiseen liittyvinä vaikuttavuustavoitteina ovat:

1. Elintarvikevälitteisten ja eläimistä ihmisiin tarttuvien tautien, erityisesti TSE-tautien tehokas seuranta ja torjunta;
2. Elintarvikkeissa ja rehuissa esiintyvien haitallisten aineiden seuranta ja saannin vähentäminen riskinarviointiin perustuvien toimenpiteiden avulla;
3. Lääkeaineiden käytön ja mikrobilääkeaineresistenssin seurannan kehittäminen koko elintarvikeketjussa; ja
4. Muuntogeenisten ja muuntogeenisistä raaka-aineista valmistettujen elintarvikkeiden ja maatalouden tuotantopanosten kansallisen valvontaohjelman luominen.

Yhteisinä toiminnallisina tavoitteina ovat:

1. Aloitetaan toimet elintarviketurvallisuuteen ja laatuun liittyvän alueellisen ja paikallisen valvonnan palveluiden kokoamiseksi 40—65 seudulliseen yksikköön yhdessä muun ympäristöterveydenhuollon kanssa tukemalla paikallisen valvonnan organisoitumismallien kokeiluhanketta ja kehittämällä elintarvikevalvonnan laatujärjestelmiä, elintarvikevalvonnan vaatimustenmukaisuuden arviointia sekä omavalvontaa;
2. Kriisivalmiuteen ja erityisesti bioterrorismin vastustamiseen liittyvien valmiuksien kehittäminen;
3. Kansallisen elintarviketurvallisuutta käsittelevän selonteon valmistelun aloittaminen;
4. Elintarvikealan toimijoiden turvallisuuteen, laatuun ja jäljitettävyyteen liittyvien järjestelmien tukeminen kehittämällä omavalvontaa ja hygieniosaamista sekä kannustamalla hyvän käytännön oppaiden laatimiseen;
5. Valvontahenkilöstön ammattitaidon ylläpitäminen ja parantaminen; ja
6. Laitosten keskinäisen yhteistyön tiivistäminen tavoitteena uuden yhdistetyn viraston luominen Viikkiin.

71. Eläinlääkintä- ja elintarviketutkimuslaitos

Selvitysosa: Eläinlääkintä- ja elintarviketutkimuslaitoksen (EELA) tehtävänä on eläintautien tutkimus ja seuranta, eläinten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, eläimistä saatavien elintarvikkeiden laadun ja turvallisuuden tutkimus sekä niihin liittyvä riskinarviointi ja vertailulaboratoriotoiminta.

Laitoksen keskeinen toiminta liittyy eläimistä ihmisiin tarttuviin tauteihin, helposti leviäviin eläintauteihin ja eläinten hyvinvointiin. Laitos tarjoaa diagnostiikka- ja analyysipalveluja, neuvontaa, tutkimustietoa sekä asiantuntijapalveluja omalla alueellaan. Asiakkaita ovat tuottajat, eläinlääkärit, elintarviketeollisuus, viranomaiset, eläinten omistajat ja kuluttajat. Osaamista hyödynnetään kansallisessa ja kansainvälisessä päätöksenteossa.

Tutkimuspoliittisen ohjelman mukaisesti laitoksen tieteellinen tutkimustyö jakaantuu kolmeen tavoitteelliseen kokonaisuuteen: eläintautien ehkäisy, elintarvikkeiden turvallisuus ja zoonoosien hallinta. Neljäs strateginen tutkimusala, riskinarviointi, edesauttaa kaikkien edellä mainittujen tavoitteiden saavuttamista. Tutkimus luo perustan laitoksen toiminnalle ja tutkimustoiminnan kehittämistä tehostetaan.

Toimintalinjat vuoteen 2007

— Eläintautien tutkimuksen ja seurannan alueella keskeisenä tavoitteena on säilyttää Suomen hyvä eläintautitilanne. Sen varmistamiseksi kehitetään muun ohella varautumista uusiin vaka-
viinkin eläintautiepidemioihin sekä tuotantoeläinten tilakohtaista terveydenhuoltojärjestelmää.

— Elintarviketurvallisuuteen liittyvän tutkimuksen ja riskinarvioinnin keskeisenä tavoitteena on edistää laatu- ja elintarvikevalvonnan toteuttamista ja siten omalta osaltaan varmistaa kuluttajille elintarvikkeiden turvallisuus.

Maa- ja metsätalousministeriö on vuoden 2004 talousarvioesityksen valmisteluun liittyen asettanut alustavasti Eläinlääkintä- ja elintarviketutkimuslaitokselle seuraavat tulostavoitteet:

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

— Hyvän tautitilanteen säilyttämiseksi on laitoksella ajan tasalla olevat nykyaikaiset menetelmät sekä kyky reagoida nopeasti hyödyntäen laitoksen kansallista asiantuntemusta.

— Osallistutaan EU:n uusien suu- ja sorkkatautia ja sikaruttoa koskevien direktiivien edellyttämien kriisivalmiuksien kehittämiseen.

— Kehitetään valmiuksia vastata uuden voimaan astuvan EU:n zoonosilainsäädännön vaatimuksiin yhdessä muiden laitosten ja viranomaisten kanssa luodun zoonosistrategian mukaisesti.

— Elintarvikkeiden turvallisuuden takaamiseksi laitos osaltaan vastaa kansallisen tason kemiallisesta ja mikrobiologisesta analytiikasta toteuttaen pöytä -periaatetta yhteistyössä muiden viranomaisten ja tutkimustahojen kanssa.

— Eläinten terveydenhuoltojärjestelmää kehitetään ja toteutetaan elinkeinon kanssa sovitun työnjaon mukaisesti osana kansallista elintarviketalouden laatustrategiaa. Toimintaa ohjaavat terveydenhuollon koordinoitua, eläintautien diagnostiikkaa ja neuvontaa varten luotu strategia.

— TSE-valvonta toteutetaan EU:n edellyttämän valvontaohjelman mukaisesti. Toiminta aloitetaan myös Seinäjoen alueyksikössä.

— Mikrobilääkeresistenssin seuranta kehitetään tukemaan entistä paremmin hallittua lääkkeiden käyttöä eläinlääkinnässä ja resistenssin ehkäisyssä.

— Kehitetään sekä terveydelliset että taloudelliset vaikutukset huomioonottavia eläintautien ja eläimistä ihmisiin tarttuvien tautien riskinarviointimalleja yhteistyössä muiden asiantuntijoiden kanssa.

— Keskeisiä eläinten terveyden seurantaohjelmia arvioidaan tavoitteena mahdollisimman tehokas resurssien suuntaaminen.

— Kriisivalmiutta, erityisesti liittyen bioterrorismiin, kehitetään yhdessä eri asiantuntijatahojen kanssa tavoitteena taata mahdollisimman nopea ja tehokas toiminta kriisitilanteissa. Tämä edellyttää laboratoriotilojen ja menetelmien valmiuksien tehostamista.

— EELAn asiantuntemusta raivotaudin ennaltaehkäisyssä hyödynnetään lähialueyhteistyössä, millä pyritään estämään raivotaudin leviäminen Suomeen.

— Kansallisen ja kansainvälisen päätöksenteon tueksi tuotetaan valituista eläintaudeista ja elintarviketurvallisuuskysymyksistä tieteellisiä riskinarviointoja, joiden avulla voidaan myös arvioida talousvaikutuksia.

Palvelutavoitteet

— Laitoksen tavoitteena on tuottaa merkittävää tietoa eläintaudeista ja elintarvikkeiden turvallisuudesta ja laadusta kuluttajien, elinkeinon, viranomaisten ja EU:n päätöksenteon tueksi.

— Tietohallintoa kehitettäessä huomioidaan erityisesti hallinnonalan yhteisen verkkopalvelustrategian ja Viikkiin EELAn lisäksi tulevien Elintarvikeviraston ja Kasvintuotannon tarkastuskeskuksen tietohallinto- ja tietoverkkojen yhteisratkaisut.

Toiminnalliset tavoitteet

— Organisaation osaaminen ja työkyky varmistetaan kehittämällä henkilöstön ammattitaitoa ottaen huomioon toimintaympäristön, erityisesti Viikkiin siirtymisen yhteydessä tapahtuvat muutokset ja sidosryhmien tarpeet. Henkilöstön osaamisen kehittyminen huomioidaan uuteen palkkausjärjestelmään siirryttäessä.

— Toimintaa ohjaavat laitoksen ydinalueille luodut strategiat, joiden tavoitteena on mahdollisimman taloudellinen ja tehokas toiminta sekä riittävien tieteelliseen tutkimukseen suunnattujen resurssien varmistaminen.

— Viikin toimitilojen suunnittelussa huomioidaan hallinnonalalla tehtävät muutokset. Laboratorio- ja koe-eläintilojen suunnittelussa huomioidaan synergiaetujen lisäksi turvalaboratorioiden erityisvaatimukset.

Eläinlääkintä- ja elintarviketutkimuslaitoksen arvioidut menot, tulot ja henkilöstö vuonna 2004

	Menot 1 000 €	Tulot 1 000 €	Htv
Eläintauti- ja elintarviketutkimus	18 550	1 346	258
Hallintotoiminnot	4 448	45	34
Eläinrokotetoiminta	1 850	1 934	4
Yhteensä	24 848	3 325	296

Maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
Julkisoikeudelliset suoritteet			
Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	544	544	555
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	443	447	457
Käyttäjäämä (t€)	101	97	98
— % tuotoista	18,6	17,8	17,6

Osuus yhteiskustannuksista (t€)	121	122	125
Ylijäämä (+) / Alijäämä (-) (t€)	-20	-25	-27
— % tuotoista	-3,7	-4,6	-4,9
Tuotot % kokonaiskustannuksista yhteensä	96,5	95,6	95,4
Investoinnit (t€)	17	17	17
— % tuotoista	3,1	3,1	3,1
Hintojen muutos-%	-	-	2
Volyymin muutos-%	6,1	-	-
Tuottavuuden muutos-%	4,1	-	-
Muut suoritteet			
Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	2 528	2 713	2 767
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	2 789	2 565	2 616
Käyttäjäämä (t€)	-261	148	151
— % tuotoista	-10,3	5,5	5,5
Osuus yhteiskustannuksista (t€)	314	283	286
Ylijäämä (+) / Alijäämä (-) (t€)	-575	-135	-135
— % tuotoista	-22,7	-5,0	-4,9
Tuotot % kokonaiskustannuksista yhteensä	81,5	95,3	95,4
Hintatuki (t€)	135	135	135
Ylijäämä (+) / Alijäämä (-) (t€) sen jälkeen, kun hintatuen vaikutus on lisätty tuottoihin	-440	0	0
Ylijäämä (+) / Alijäämä (-) % tuotoista sen jälkeen kun hintatuen vaikutus on lisätty tuottoihin	-16,5	0	0
Investoinnit (t€)	61	61	61
— % tuotoista	2,4	2,2	2,2
Hintojen muutos-%	-	-	2
Volyymin muutos-%	-	7,3	-
Tuottavuuden muutos-%	-	-	-2,0

21. Eläinlääkintä- ja elintarviketutkimuslaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 22 998 000 euroa.

Nettobudjetoinnissa otetaan tuloina huomioon yhteishankkeista EU:lta ja muilta hankeosapuolilta saatavat tulot.

Määrärahaa saa käyttää myös tiloilla kuolleiden muiden kuin TSE-valvontaohjelmaan kuuluvien tuotantoeäinten hävittämisestä aiheutuvien valtionapujen maksamiseen kuitenkin enintään 1 000 000 euroa.

Määrärahasta saa käyttää hyötyeläinten sairauksien ja kuolinsyyn tutkimuksen ja seurannan sekä maksullisten terveystarkkailuohjelmien maksullista toimintaa koskevien hintojen alentamiseen enintään 135 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. Määrärahan mitoituksessa on otettu

lisäyksenä huomioon 86 000 euroa yhden henkilön palkkaus- ja muiden menojen siirtona momentilta 30.72.21 sekä vähennyksenä 627 000 euroa, joka katetaan vuodelta 2003 siirtyvillä varoilla. Määrärahan mitoituksessa on lisäksi otettu huomioon budjetin ulkopuolisen rahoituksen tutkimushankkeiden bruttomenoina 494 000 euroa ja vastaavina tuloina 494 000 euroa sekä EU:n tutkimushankkeiden bruttomenoina 126 000 euroa ja vastaavina tuloina 126 000 euroa. Maksullisen toiminnan tulot on merkitty momentille 12.30.71 lukuun ottamatta BSE-testauksesta EU:lta saatavaa tuloa, joka on merkitty momentille 12.30.01.

Osaan hankkeista saadaan EMOTR:n tukiosaston rahoitusta.

Määrärahaa on tarkoitus käyttää eläinten omistajien vastuulle jäävien hävittämiskustannusten osittaiseksi korvaamiseksi sen varmis-

tamiseksi, että itsestään kuolleet eläimet poistetaan myös tältä osin eläinten ravintoketjusta (EY:n asetus 1774/2002).

Liiketaloudellisin perustein määräytyvien hintojen alentaminen on tarpeen Eläinlääkintä- ja elintarviketutkimuslaitoksen perustoimintojen tukemiseksi erityisesti hyötyeläinten sairauksien ja kuolinsyyn tutkimuksen ja seurannan sekä maksullisten terveystarkkailuohjelmien osalta, jotta laitokselle voidaan turvata yleisen edun vaatiman eläintautiseurannan kannalta riittävä näyttemateriaalin saanti sekä mahdollisimman laaja terveystarkkailuohjelmiin liittyminen. Kyseiset tutkimukset ja terveystarkkailuohjelmat ovat erittäin tärkeitä koko maan eläintautitilanteen seurannan ja eläintautien vastustamisen kannalta.

Menojen ja tulojen erittely €

Bruttomenot	23 653 000
Nettoutetun tutkimustoiminnan menot	620 000
Muut toimintamenot	23 033 000

Bruttotulot	655 000
Nettoutetun tutkimustoiminnan tulot	620 000
— EU-yhteishankkeet	126 000
— muut yhteishankkeet	494 000
Muut tulot	35 000
Nettomenot	22 998 000

2004 talousarvio	22 998 000
2003 lisätalousarvio	—
2003 talousarvio	22 912 000
2002 tilinpäätös	23 724 996

28. Rokotteet ja seerumit (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 1 850 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää rokotteiden ja seerumeiden hankinnasta ja valmistuksesta aiheutuviin menoihin.

Selvitysosa: Toiminnasta kertyvät tulot on merkitty momentille 12.30.71.

2004 talousarvio	1 850 000
2003 talousarvio	1 850 000
2002 tilinpäätös	1 837 908

72. Elintarvikevirasto

Selvitysosa: Elintarvikeviraston (EVI) tehtävänä on johtaa, suunnitella, kehittää ja suorittaa elintarvikevalvontaa ja elintarvikkeiden kanssa kosketuksiin joutuvien tarvikkeiden valvontaa sekä näihin liittyvää riskinhallintaa ja riskiviestintää etenkin elintarvikkeiden tuotannon ja kaupan osalta. Keskeiset tehtävät määritellään elintarvikelaissa, terveydensuojelulaissa, ja laissa eläimistä saatavien elintarvikkeiden elintarvikehygieniasta sekä EU:n uusielintarvike- ja luomusasetuksissa. Virastolle on lisäksi annettu tehtäväksi EU-tukien valvontaan liittyviä tehtäviä sekä eräitä muita EY:n yhteisen maatalouspolitiikan täytäntöönpanosta annetun lain mukaisia tehtäviä. Elintarvikevirasto on elintarvikevalvontaa johtava viranomaisalue, jonka toimialueena on koko maa. Sen vastuulle kuuluu maamme elintarvikevalvonnan kehittäminen, elintarvikkeiden turvallisuuden varmistaminen ja niiden koostumuksen ja laadun seuranta ja arviointi.

Toimintalinjat vuoteen 2007

Elintarvikevalvonnan päämääränä on elintarvikkeiden turvallisuuden ja muun laadun varmistaminen kuluttajille.

Euroopan yhteisö on tehostanut elintarviketurvallisuutta koskevaa säädösvalmistelua. Uutta lainsäädäntöä on valmistunut runsaasti ja useita tärkeitä lainsäädäntöhankkeita on valmisteltavana. Tämä edellyttää Elintarvikevirastolta ja muilta kansallisilta viranomaisilta jatkuvaa osallistumista sekä säädösvalmisteluun että valmiin lainsäädännön voimaan saattamiseen kansallisella tasolla. Elintarvikevirastolla on merkittävä asema Suomen johtavana valvontaviranomaisena uuden yhteisölainsäädännön edellyttämässä kansallisessa valvonnassa ja käytäntöön soveltamisessa.

Muuttuvassa tilanteessa valtiollisen ja kunnallisen valvonnan tehtävät ja vastuunjako on arvioitu uudelleen. Arvioinnin perusteella mahdollisesti tehtävät ratkaisut tulevat vaikuttamaan viraston tehtäviin ja muun muassa tieteellinen riskinarviointi ja valvonnan laadun kriteerit on otettava nykyistä enemmän huomioon. Lakisäateisten palvelujen kysyntä lisääntyy.

Elintarvikeviraston tehtäväkenttä on selkeä ja suhteet muihin viranomaisiin on järkevästi rajattu. Virastolla on myös toimivat suhteet Euroopan unionin toimielimiin ja jäsenmaihiin sekä kolmansiin maihin.

Elintarvikeviraston tulosohjauksesta vastaavat yhdessä maa- ja metsätalousministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö. Ministeriöt ovat vuoden 2004 talousarvioesityksen valmisteluun liittyen asettaneet alustavasti Elintarvikevirastolle seuraavat tulostavoitteet:

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

— Elintarvikeväliaineiden ja eläimistä ihmisiin tarttuvien tautien erityisesti TSE-tautien tehokas seuranta ja torjunta.

— Aloitetaan toimet elintarviketurvallisuuteen ja laatuun liittyvän alueellisen ja paikallisen valvonnan palveluiden kokoamiseksi 40—65 seudulliseen yksikköön yhdessä muun ympäristöterveydenhuollon kanssa tukemalla paikallisen valvonnan organisoitumismallien kokeiluhanketta ja kehittämällä elintarvikevalvonnan laatuja järjestelmiä, elintarvikevalvonnan vaatimustenmukaisuuden arviointia sekä omavalvontaa.

— Valmistaudutaan uuden hygienialainsäädännön voimaantuloon ja laaditaan hyvän hygieniakäytännön oppaita yhteistyössä sidosryhmien kanssa.

— Valvotaan tehostetusti yritysten omavalvonnan laatua ja varmistetaan erityisesti elintarvikkeiden jäljitettävyyttä ja alkuperää.

— Kehitetään alueellisesti merkittävien elintarvikkeiden valvontamalli.

— Kehitetään kriisivalmiuteen ja erityisesti bioterrorismin vastustamiseen liittyviä valmiuksia.

— Luodaan muuntogeenisten ja muuntogeenisistä raaka-aineista valmistettujen elintarvikkeiden ja maatalouden tuotantopanosten kansallinen valvontaohjelma.

— Aloitetaan kansallista elintarviketurvallisuutta käsittelevän selonteon valmistelu.

Palvelutavoitteet

— Jatketaan Ruokailoa -kampanjaa. Otetaan mukaan valvontaviranomaisten lisäksi muita yhteistyökumppaneita. Tehdään kuluttajalle tutuksi pelloilta pöytään -laatuketjua ja elintarvikkeille asetettuja laatuvaatimuksia.

— Kehitetään valvontahenkilöstön ammattitaitoa ja varmistetaan kuluttajien riittävä tiedonsaanti elintarvikkeista.

Toiminnalliset tavoitteet

— Valmistaudutaan reagoimaan palkkapolitiikalla joustavasti toiminnan muutoksiin. Siirrytään kannustavaan palkkopolitiikkaan perustuvaan palkkausjärjestelmään.

— Elintarvikevirasto, Eläinlääkintä- ja elintarviketutkimuslaitos ja Kasvintuotannon tarkastuskeskus valmistelevat yhteistyönä ministeriön kanssa uutta virastoa Viikkiin.

Elintarvikeviraston menojen, tulojen ja henkilötyövuosien (momentit 12.30.72 ja 30.72.21) arvioitu jakautuminen vuosina 2002—2004

	2002			2003			2004		
	Menot 1 000 €	Tulot 1 000 €	Htv	Menot 1 000 €	Tulot 1 000 €	Htv	Menot 1 000 €	Tulot 1 000 €	Htv
Lihahygienia	709	1	18	786	2	19	800	2	19
Lihantarkastus	4 729 ¹⁾	4 861	116	4 928	5 161	116	5 075	5 392	116
Maito- ja munahygienia	754	1	17	873	2	17	895	3	17
Tuotevalvonta	990	46	13	947	35	15	1 000	75	16
Terveydensuojelu	501	113	8	583	126	8	630	120	10
Palvelu ²⁾	1 799	10	16	1 915	15	17	2 021	30	17
Yhteensä	9 696	5 032	188	10 032	5 341	192	10 421	5 622	195

¹⁾ Menoihin on lisäksi kirjattu 214 966 euroa maksullisen toiminnan saamisten tileistä poistoja

²⁾ Palvelu sisältää myös tiedotuksen ja ylimmän johdon menot.

Maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
Julkisoikeudelliset suoritteet			
Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	5 021	5 326	5 591
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	4 805	5 069	5 301
Käyttäjäämä (t€)	216	257	290
— % tuotoista	4,3	4,8	5,2
Osuus yhteiskustannuksista (t€)	163	174	179
Ylijäämä (+) / Alijäämä (-) (t€)	53	83	111
— % tuotoista	1,1	1,6	2,0
Tuotot % kokonaiskustannuksista yhteensä	101,1	101,6	102,0
Investoinnit (t€)	40	30	10
— % tuotoista	0,8	0,6	0,2

21. Elintarvikeviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 5 116 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. Määrärahan mitoituksessa on otettu vähennyksenä huomioon 86 000 euroa yhden henkilön palkkaus- ja muiden menojen siirtona

momentille 30.71.21 sekä 88 000 euroa maksullisen toiminnan tuloina, jotka on aikaisemmin budjetoitu momentille 12.30.72. Maksullisen toiminnan tulot perustuvat maa- ja metsätalousministeriön asetukseen Elintarvikeviraston suoritteista perittävistä maksuista (870/2001). Määrärahan mitoituksessa on lisäksi otettu huomioon budjetin ulkopuolisen rahoit-

tuksen tutkimushankkeiden bruttomenoina 10 000 euroa ja vastaavina tuloina 10 000 euroa.

Elintarvikeviraston tehtävänä olevan lihan-tarkastustoiminnan erillismenot ja tulot on budjetoitu momentille 12.30.72.

Eläinlääkintä- ja elintarviketutkimuslaitos hoitaa maksutta Elintarvikeviraston eräitä talous-, tieto- ja henkilöstöhallinnon palvelutehtäviä. Näistä tehtävistä aiheutuvat menot on budjetoitu momentille 30.71.21.

Menojen ja tulojen erittely €

Bruttomenot	5 346 000
Nettoutetun tutkimustoiminnan menot	10 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	206 000
Muut toimintamenot	5 130 000

Bruttotulot	230 000
Nettoutetun tutkimustoiminnan tulot, muut yhteishankkeet	10 000
Maksullisen toiminnan tulot	220 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	200 000
— muut suoritteet	20 000
Nettomenot	5 116 000
2004 talousarvio	5 116 000
2003 lisätalousarvio	-6 000
2003 talousarvio	5 113 000
2002 tilinpäätös	4 993 000

73. Kasvintuotannon tarkastuskeskus

Selvitysosa: Kasvintuotannon tarkastuskeskus (KTTK) vastaa rehu-, lannoite- ja torjunta-ainevalmisteiden sekä kylvösiementen ja taimiaineistojen tuotannon, markkinoinnin, maahan-tuonnin, maastaviennin ja eräiltä osin käytön valvonnasta, kasvien terveyteen, luonnonmukaiseen tuotantoon, kasvien markkinointia koskeviin vaatimuksiin, metsänviljelyaineiston kauppaan ja viljan interventiotuotantoon liittyvästä valvonnasta sekä kotimaisen viljasadon käyttölaadun kar-toittamisesta. Kasvintuotannon tarkastuskeskus toimii lisäksi kasvinsuojelulaissa tarkoitettuna kasvinsuojeluviranomaisena, siemenkauppalaissa tarkoitettuna sertifiointiviranomaisena, kasvis-ten laatuluokituksen valvonnasta vastaavien viranomaisten keskustoimistona, hoitaa torjunta-ai-neiden ennakkotarkastukseen ja rekisteröintiin liittyviä tehtäviä ja vastaa eläinjätelaitosten val-vonnasta eläintautilain perusteella. Tarkastuskeskukselle on lisäksi annettu eräitä EU-tukien hal-linnointiin ja valvontaan liittyviä tehtäviä.

Kasvintuotannon tarkastuskeskuksen tehtävät liittyvät keskeisesti Suomen elintarviketalouden laatustrategian toteuttamiseen ja elintarvikeketjun valvontaan yhdessä maa- ja metsätalousminis-teriön, Elintarvikeviraston ja Eläinlääkintä- ja elintarviketutkimuslaitoksen kanssa. Tarkastus-keskuksen toiminnan tarkoituksena on varmistaa kasvin- ja eläintuotantoon liittyvällä valvonnal-la ja seurannalla maa-, metsä- ja elintarviketalouden toiminnan edellytyksiä ja tuotannon laatua.

Toimintalinjat vuoteen 2007

— Kasvintuotannon tarkastuskeskuksen pysyvänä yhteiskunnallisena tavoitteena on edistää hyvää alkutuotannon turvallisuus- ja laatutasoa ihmisten ja eläinten terveyden ja ympäristön suo-jelemiseksi sekä kotimaisen tuotannon toimintaedellytysten ja kilpailukykyyn edistämiseksi.

— Kasvin- ja eläintuotannon onnistumiseksi ja elintarvikkeiden ja ympäristön hyvän laadun turvaamiseksi varmistetaan maa- ja metsätalouden tuotantopanosten sekä kasvien ja viljan laadun valvonnalla ja seurannalla tuotteiden vaatimustenmukaisuutta, turvallisuutta ja korkeaa laatua ja edistetään maamme kasvuolosuhteisiin soveltuvien tuotantopanosten tarjontaa.

Maa- ja metsätalousministeriö on vuoden 2004 talousarvioesityksen valmisteluun liittyen asettanut alustavasti Kasvintuotannon tarkastuskeskukselle seuraavat tulostavoitteet:

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

— Ylläpidetään uuteen kasvinterveyslainsäädäntöön ja kansalliseen kasvinterveysstrategiaan perustuen hyvää kasvinterveystilannetta ja Suomen suoja- ja erityisalueita estämällä vaarallisten kasvintuhoojien leviäminen Suomeen ja huolehtimalla niiden torjunnasta.

— Torjunta-aineiden valvontaa tehostetaan laaditun toimenpideohjelman mukaisesti.

— Rehujen valvontaa kehitetään huomioiden selvitys rehujen haitallisista aineista sekä kansallinen rehustrategia.

— Tuetaan luonnonmukaisen tuotannon pitkäjänteistä kehittämistä ylläpitämällä ja tehostamalla luonnonmukaisen tuotannon valvontaa ja tuotantoehtojen noudattamista.

— Kehitetään ja pannaan täytäntöön maatalouden muuntogeenisten tuotantopanosten ja tuotteiden valvontaa kansallisen valvontaohjelman ja viraston asiaa koskevan valvontastrategian pohjalta.

— Valvotaan maatalouden tuotantopanosten sekä luomu- ja muuntogeenisten tuotteiden jäljitettävyyttä elintarvikeketjussa.

— Kehitetään riskinarviointia ja sen perusteena olevaa tiedonkeruuta valvonnan suunnittelun ja kohdentamisen pohjaksi ja osallistutaan kansallisen riskinarviointiverkoston toimintaan.

— Parannetaan eläin- ja kasvitautoja, maatalouden tuotantopanoksia ja elintarvikkeita koskevaa kriisivalmiutta yhdessä hallinnonalan muiden toimijoiden kanssa.

Palvelutavoitteet

— Kehitetään valvontajärjestelmiä ja valvonnan laadunvarmistusta.

— Lisätään tiedotusta tuotteista ja tuotantoketjun toiminnasta sekä valvonnasta ja valvonnan tuloksista.

— Kehitetään sähköistä asiointia, tietohallintoa ja -verkkoja sekä viraston Internet-sivuja tukemaan viraston tuloksellista toimintaa ja asiakaspalvelua ottaen huomioon hallinnonalan yhteiset tavoitteet.

— Osallistutaan Elintarvikkeiden laatutietojärjestelmän (ELATI) kehittämiseen.

Toiminnalliset tavoitteet

— Kehitetään viraston toimintaa ja johtamista vahvistettujen arvojen ja strategioiden mukaisesti. Varmistetaan strategioiden ja arvojen toteuttaminen käytännön toiminnassa.

— Toteutetaan palkkausjärjestelmä uudistus sekä parannetaan ja ylläpidetään henkilöstön ammattitaitoa ja työhyvinvointia.

— Osallistutaan Kasvintuotannon tarkastuskeskuksen, Eläinlääkintä- ja elintarvike tutkimuslaitoksen ja Elintarvikeviraston yhdistämiseen tähtäävään valmisteluun, Viikki-suunnitteluun sekä muiden hallinnonalan alueellistamisselvitykseen sisältyvien ehdotusten jatkovalmisteluun viraston tehtäväalueella.

— Toimitaan aktiivisesti yhteistyössä muiden hallinnonalan ja elintarvikeketjun toimintaan kytkeytyvien viranomaisten, sidosryhmien ja toimijoiden kanssa synergia- ja verkostoetujen saavuttamiseksi.

— Kehitetään edelleen tulosohjausta sekä valvontasuunnitelmia ja niiden toteuttamista. Kasvintuotannon tarkastuskeskus tekee TE-keskusten kanssa yksityiskohtaiset tulossopimukset tehtäväalueensa tehtävien hoitamisesta ministeriöiden ja TE-keskusten neuvottelemien yleisten puitteiden ja resurssien rajoissa. Ministeriön ja TE-keskusten välisissä yhteisissä tulossopimuksissa

TE-keskuksille varataan riittävät resurssit Kasvintuotannon tarkastuskeskuksen tehtävien hoitamiseen.

— Yhtenäistetään maksupolitiikkaa maa- ja metsätalousministeriön antamien suuntaviivojen mukaisesti, kehitetään toiminnan arviointijärjestelmiä ja jatketaan viraston toimintaan soveltuviin tuottavuuden mittareiden ja muiden seurantajärjestelmien laatimista.

Kasvintuotannon tarkastuskeskuksen menojen, tulojen ja henkilötyövuosien arvioitu jakautuminen vuonna 2004 tehtävittäin

	Menot milj. €	Tulot milj. €	Htv
Kasvinsuojelu ja laadunvalvonta	3,574	2,107	58,9
Rehu- ja lannoitevalvonta	3,990	1,240	70,6
Siementuotannon sertifiointi	3,493	2,417	55
Luomuvalvonta	1,312	1,300	9
Viljan laadun tarkastus	0,519	0,082	9
Muut tehtävät	1,149		17,5
Yhteensä	14,037	7,146	220

Maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
--	-------------------	-------------------	---------------

Maksuperustelain mukainen julkisoikeudellinen toiminta

Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	4 302	4 769	4 823
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	3 880	3 950	4 044
Käyttäjäämä (t€)	422	819	779
— % tuotoista	9,8	17,2	16,2
Osuus yhteiskustannuksista (t€)	1 160	1 159	1 159
Ylijäämä (+) / Alijäämä (-) (t€)	-738	-340	-380
— % tuotoista	-17,2	-7,1	-7,9
Tuotot % kokonaiskustannuksista yhteensä	85,4	93,3	92,7

Maksuperustelain mukainen liiketaloudellinen toiminta

Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	302	335	327
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	357	327	330
Käyttäjäämä (t€)	-55	8	-3
— % tuotoista	-18,2	2,4	-0,9
Osuus yhteiskustannuksista (t€)	243	210	213
Ylijäämä (+) / Alijäämä (-) (t€)	-298	-202	-216
— % tuotoista	-98,7	-60,3	-66,1
Tuotot % kokonaiskustannuksista yhteensä	50,3	62,4	60,2
Hintatuki (t€)	186	186	186
Ylijäämä (+) / Alijäämä (-) (t€) tuotoista sen jälkeen kun hintatuen vaikutus on lisätty tuottoihin	-112	-16	-30

Erillislakien mukainen julkisoikeudellinen toiminta (torjunta-ainelaki ja lannoitelaki)

Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	2 159	2 059	1 996
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	683	723	791
Käyttäjäämä (t€)	1 476	1 336	1 205
— % tuotoista	68,4	64,9	60,4
Osuus yhteiskustannuksista (t€)	286	282	282
Muiden viranomaisten kustannukset (t€)	888	888	888
Ylijäämä (+) / Alijäämä (-) (t€)	302	166	35
— % tuotoista	14,0	8,1	1,8
Tuotot % kokonaiskustannuksista yhteensä	116,3	108,8	101,8

21. Kasvintuotannon tarkastuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 14 037 000 euroa.

Nettobudjetoinnissa otetaan tuloina huomioon yhteishankkeista muilta hankeosapuolilta saatavat tulot sekä torjunta-aineiden tehoaineiden arviointitoiminnan maksutulot.

Määrärahasta saa käyttöä rehu- ja lannoitevalmisteiden ja torjunta-aineiden analyysitoiminnan suoritteiden hintojen alentamiseen enintään 186 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 600 000 euroa eläinten sivutuoteasetuksen edellyttämien lisääntyvien valvontatehtävien menoina sekä 800 000 euroa muun muassa rehuvalvonnan lisääntyvien tehtävien menoina, kasvisten vaatimustenmukaisuuden valvonnan tehostamisesta aiheutuvina menoina ja vaarallisten kasvintuhoojien torjumiseksi suoritettavista lisääntyvistä valvontaja tarkastustehtävistä aiheutuvina menoina.

Määrärahan mitoituksessa on lisäksi otettu huomioon torjunta-aineiden tehoaineiden arviointitoiminnan bruttotuloina 420 000 euroa ja niitä vastaavina bruttomenoina 420 000 euroa.

Määrärahasta arvioidaan käytettävän maksullisen toiminnan menoihin 5 985 000 euroa. Liiketaloudellisen toiminnan suuntaus on laskeva ja kiristyvässä kilpailutilanteessa toiminnan ei arvioida kasvavan. Rehuvalvonnassa valvonta-analyyseistä aiheutuvista kokonaiskustannuksista sekä rehulain ja eläintautilain perusteella tapahtuvista hygieniaan liittyvän

omavalvonnan tarkastuksista valtiolle aiheutuvista kokonaiskustannuksista jätetään valtion vastuulle 30 %. Rehujen, lannoitteiden ja torjunta-aineiden palveluanalyysien hintatuki on välttämätöntä alan kilpailevien laboratorioiden voimakkaan subventoinnin johdosta. Liikeperiaatteiden mukaan hinnoiteltavan rehu-, lannoite- ja torjunta-ainevalvonnan analyysivalikoima on pidettävä laajana virallista valvontaa varten. Ilman tukea analyysien määrä laskee ja viranomaisanalyysien yksikkökustannukset nousevat. Torjunta-aineiden rekisteröinnin ja valvonnan maksullisen toiminnan menot ovat 924 000 euroa. Toiminnasta kertyvät tulot on merkitty momentille 12.30.73 lukuun ottamatta kasvinsuojelutoimien tukemiseen EU:lta saatavaa tuloa, joka on merkitty momentille 12.30.01.

Osaan hankkeista saadaan EMOTR:n tukiosaston rahoitusta.

Menojen ja tulojen erittely
€

Bruttomenot	14 457 000
Nettoutettujen tutkimushankkeiden ym. menot	420 000
Muut toimintamenot	14 037 000
Bruttotulot, nettoutettujen tutkimushankkeiden ym. tulot	420 000
Nettomenot	14 037 000

2004 talousarvio	14 037 000
2003 lisätalousarvio	947 000
2003 talousarvio	12 217 000
2002 tilinpäätös	12 092 610

Pääluokka 31

LIIKENNE- JA VIESTINTÄMINISTERIÖN HALLINNONALA

Selvitysosa: Henkilö- ja tavaraliikenteen arvioidaan kasvavan noin 2 % vuonna 2004. Sen jälkeen vuosikasvuksi arvioidaan edelleen noin 2 % kansantuotteen kasvusta riippuen.

Liikenne- ja viestintäpolitiikalla parannetaan kansalaisten hyvinvointia sekä elinkeinoelämän ja julkishallinnon tuottavuutta ja kilpailukykyä edistämällä tietotekniikan ja tietoyhteiskunnan palvelujen käyttöä. Tavoitteena on edistää Suomen ja sen eri alueiden kilpailukykyä kehittämällä liikenteen infrastruktuuria ja palveluja. Hallinnonalan yrityksissä harjoitetaan pitkäjänteistä ja ennustettavaa omistajapolitiikkaa.

Hallinnonalalla korostuu tietoyhteiskuntakehityksen merkitys. Liikenne- ja viestintäministeriö pyrkii siihen, että tietoyhteiskunnan mahdollisuudet käytetään täysimittaisesti hyväksi ja kehityksen uhat torjutaan. Tietoyhteiskuntapolitiikan keinoin luodaan uusia toimintatapoja, joilla voidaan laajasti edistää hallituksen tavoitteiden mukaista yhteiskuntakehitystä. Aktiivisen tietoyhteiskuntapolitiikan tavoitteena on lisätä tuottavuutta ja kilpailukykyä sekä sosiaalista ja alueellista tasa-arvoa hyödyntämällä tieto- ja viestintäteknologiaa kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla. Tietoyhteiskuntapolitiikan valmistelu on poikkihallinnollista ja se edellyttää kattavaa yhteistyötä ja kansallista koordinoitua. Liikenne- ja viestintäministeriö toimii yhteistyössä kansalaisten, elinkeinoelämän ja eri hallinnonalojen kanssa.

Nopeat, välityskykyiset ja turvalliset verkot ovat tietoyhteiskunnan toiminnan välttämätön edellytys. Toteutetaan vuonna 2003 laadittavaa laajakaistastrategiaa. Teknologisesti neutraalilla strategialla pyritään viestintäpoliittisin keinoin siihen, että nopeat, alueellisesti kattavat ja käyttäjilleen kohtuuhintaiset tietoliikenneyhteydet ovat kaikkien kansalaisten saatavilla vuonna 2005.

Tietoturvaa ja yksityisyyden suojaa parantamalla varmistetaan käyttäjien luottamus tietoyhteiskunnan palveluihin. Tietoturvapoliittikalla pyritään varmistamaan, että Suomi on tietoturvallinen yhteiskunta, tietoturvallisuusalan kilpailukyky on kunnossa ja tietoturvallisuuteen liittyvä osaaminen ja tietoisuus korkea tasoa. Pannaan täytäntöön kansallista tietoturvastrategiaa.

Asetetun parlamentaarisen työryhmän vuosina 2003—2004 tehtävien ehdotusten pohjalta päätetään mahdollisesti tarvittavista lisätoimista digitaaliseen televisiotoimintaan siirtymisen nopeuttamiseksi ja Yleisradio Oy:n rahoituksen järjestämisestä. Tässä yhteydessä otetaan huomioon Yleisradio Oy:n toimintaedellytysten pitkäjänteinen turvaaminen täyden palvelun tehtävän toteuttamisessa, yhtiön toiminnan tehostamismahdollisuudet ja yhtiön rahoitusmallin vaikutukset suomalaisiin viestintämarkkinoihin. Parlamentaarisen selvitystyön pohjalta arvioidaan, vastaako televisio- ja radiotoiminnan julkisen palvelun määrittely toimintaympäristön asettamia haasteita ja päätetään myös siitä, minkä aikataulun ja periaatteiden mukaisesti Suomessa tulisi siirtyä kokonaisuudessaan digitaaliseen televisiotoimintaan.

Liikennepoliitikassa huolehditaan laadukkaiden, turvallisten ja edullisten liikenneyhteyksien tarjoamisesta elinkeinoelämän kilpailukykyyn ja kansalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä eri

alueiden ja väestöryhmien tasa-arvoisten mahdollisuuksien takaamiseksi. Liikkumisen ja kuljetamisen tulee olla sujuvaa, turvallista ja ekologisesti kestävä. Suomalaisen kuljetuselinkeinon edellytykset turvataan.

Liikenneverkkoa ylläpidetään ja kehitetään koko maassa siten, että verkon päivittäinen liikennöitävyys turvataan. Perustettu ministerityöryhmä laatii hallituskauden kattavan investointiohjelman, jonka tavoitteena on vahvistaa Suomen aluerakennetta, elinkeinoelämän kilpailukykyä sekä kansainvälisiä yhteyksiä ja jonka rahoitus päätetään erikseen. Verkkojen kunto ja pääoma-arvo pyritään pitämään nykytasoisena sekä turvaamaan liikenneväylien peruspalvelutaso, joka mahdollistaa alueiden ja yhdyskuntien kehityksen tyydyttämällä väestön, elinkeinoelämän ja alueiden toimintojen edellyttämät tavanomaiset liikkumis- ja kuljetustarpeet kestävällä tavalla. Rautatieliikenteen kilpailukykyä turvataan kiirehtimällä välttämättömiä peruskunnostus-, eritasoliittymä- ja sähköistyshankkeita.

Joukkoliikenteen palvelutasoa turvataan ja etsitään uusia liikenteen hoito- ja rahoitustapoja yhdessä henkilökuljetusten muiden toimijoiden kanssa. Joukkoliikenteen osuutta erityisesti työmatkaliikenteessä pyritään lisäämään. Tavoitteena on myös joukkoliikenteen markkinaosuuden kasvattaminen kaukoliikenteessä. Joukkoliikenteen houkuttelevuutta ja soveltuvuutta eri käyttäjäryhmille edistetään kehittämällä sen tehokkuutta, turvallisuutta, laatutasoa ja esteettömyyttä.

Suomalaisen tuotannon kilpailukykyyn varmistamiseksi tarvittavat kuljetukset tulee hoitaa mahdollisimman vähäisellä liikenteellä ja mahdollisimman pienin yhteiskuntataloudellisin kustannuksin. Tämän toteuttamiseksi tehostetaan logistiikka- ja kuljetuspalveluiden markkinoita. Logistisia kustannuksia alennetaan kohti kilpailijamaiden tasoa.

Venäjän liikenteen sujuvuutta ja turvallisuutta pyritään edelleen parantamaan yhteistyössä Venäjän viranomaisten kanssa. EU:n ja Venäjän välisen taloudellisen yhteistyön kehittämiseksi laaditaan liikenteen kehitysohjelma. Ohjelman tarkoituksena on laatia suosituslista kaikkien liikennemuotojen osalta niistä toimenpiteistä, joiden avulla pystytään vahvistamaan Suomen logistista asemaa ja hyödyntämään taloudellista potentiaalia sekä poistamaan liikennettä haittaavia esteitä EU:n ja Venäjän välisestä liikenteestä.

Suomen kautta kulkevien kuljetusten kilpailukyky pyritään turvaamaan löytämällä kahdenvälisellä ja kansainvälisellä tasolla ratkaisuja kuljetuksia haittaaviin ongelmiin.

Valtioneuvoston uutta periaatepäätöstä tieliikenteen turvallisuuden lisäämiseksi toteutetaan tehostaen erityisesti toimia liikennekäyttäjien parantamiseksi, liikenneympäristön ongelma-kohtien poistamiseksi sekä uuden teknologian hyödyntämiseksi. Tieliikenteen turvallisuustavoitteena on supistaa liikenteessä kuolleiden määrä nykyisestä noin 400 henkilöstä alle 250 henkilöön vuoteen 2010 mennessä. Rautatieliikenteessä on tavoitteena nostaa turvallisuus Euroopan maiden huipputasolle lähivuosina. Radanpidossa tämä edellyttää mm. kulunvalvontalaitteiston rakentamista meneillään olevan ohjelman mukaisesti sekä taseurasteusten vähentämistä. Merenkulun turvallisuutta parannetaan mm. kansainvälisellä yhteistyöllä ja kehittämällä liikenteen ohjaus- ja valvontajärjestelmiä kuten Itämeren suojeleohjelmassa on esitetty. Lentoliikenteessä on tavoitteena, ettei ammattimaisessa liikenteessä tapahdu lainkaan onnettomuuksia.

Liikenteen ympäristöohjelman toimenpiteitä toteuttamalla luodaan edellytyksiä ekologisesti kestäväälle, mahdollisimman vähän luonnonvaroja käyttävälle liikenteelle. Liikenteen hiilidioksidipäästöjen vähentämistä toteutetaan kansallisen ilmastostrategian mukaisesti. Tavoitteena on, että hiilidioksidipäästöt vuonna 2010 ovat enintään samat kuin vuonna 1990. Tavoitteen saavuttamiseksi kiinteitetään edelleen eri hallinnonalojen välistä yhteistyötä. Ympäristö- ja terveysvaikutusten huomioiminen saatetaan yhä kiinteämmäksi osaksi liikennejärjestelmän ja yksittäisten hankkeiden suunnittelua ja toteuttamista.

Kotimaisen kuljetuselinkeinoon kilpailukykyä varmistavia toimia jatketaan. Suomen kauppalavaston kilpailukykyä pyritään turvaamaan ja suomalaisen tonniston osuus Suomen kansainvälisissä merikuljetuksissa säilyttämään.

Kansainvälisessä toiminnassa pyritään turvaamaan Suomen kansalaisten ja yritysten edut liikenteessä ja viestinnässä sekä edistämään suomalaisten tuotteiden ja palvelujen vientiä varsinkin viestintäalalla. Yhteistoiminnan kohdemaita ovat EU:n jäsenmaiden ja tulevien EU-maiden, erityisesti Itämeren alueelta, sekä Venäjän lisäksi Kiina, Japani sekä Pohjois-Amerikka.

Liikenne- ja viestintäministeriö vastaa osaltaan yhtiöittensä ja liikelaitostensa kautta kilpailukykyisten liikenne- ja viestintäpalveluiden tuottamisesta elinkeinoelämälle, yhteiskunnalle ja kansalaisille sekä yhtiöitten ja liikelaitosten kannattavasta toiminnasta. Sääntelijänä valtio kohtelee kaikkia yrityksiä tasapuolisesti. Yhtiöltä ja liikelaitoksilta edellytetään kannattavuutta niin, että ne pystyvät investoimaan strategiseen kasvuun, säilyttämään rahoitusrakenteensa terveenä ja täyttämään tulos- ja voitonjakotavoitteet. Tavoitteena on pitkäjänteinen, tasaisesti kasvava osinkokehitys. Pitkävaikutteisilta yhteiskunnallisilta infrastruktuuriliikelaitoksilta edellytetään vähintään 4 %:n tuottovaatimusta. Liikelaitosten voitontuloutuksen lähtökohtana on vähintään 35 %:n osuus voitosta. Tuloutusta ja osinkoa määritettäessä otetaan huomioon yhtiön tulos, kehitysvaihe, investointitarve, kilpailutilanne sekä muut yhtiö- ja toimialakohtaiset erityispiirteet. Omistajapolitiikan tavoitteissa noudatetaan hyvälle hallintotavalle asetettavia vaatimuksia.

Yhteistyö sidosryhmien kanssa on jatkuvaa. Hallinnonalan virastojen ja laitosten asiakastytyväisyyden seurantaä kehitetään. Hallinnonalan sisäistä yhteistyötä kehitetään aktiivisesti synergiaetujen saavuttamiseksi ja toiminnan tehostamiseksi.

Hallintoa ja hallinnonalan organisaatorakenteita sekä tehtäviä kehitetään muuttuvien olosuhdeiden ja tehtävien painopisteiden muutosten edellyttämällä tavalla. Merenkululaitoksen kehittämisen keskeisenä tavoitteena on eriyttää viranomaistoiminta ja palvelutuontanto toisistaan sekä varmistaa yhteiskunnan ja asiakkaiden tarpeita vastaava laatu- ja palvelutaso mahdollisimman alhaisilla ja läpinäkyvillä maksuilla. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi sekä palvelutuotannon tehokkuuden ja kilpailukykyyn parantamiseksi Merenkululaitoksesta siirretään valtion liikelaitoksesta annetun lain (1185/2002) mukaisiksi liikelaitoksiksi varustamatoiminnot ja luotsaus. Tieliikelaitoksen organisaation kehittämisen tarpeet selvitetään. Selvitetään rautatieliikennehallinnon kehittämistarpeet sekä toimialan viranomaistehtävien mahdolliset uudelleenjärjestämisen tarpeet ottaen erityisesti huomioon yhteisölaainsäädännön vaatimukset. Valmistellaan ehdotus Ilmailulaitoksesta annetun lain uudistamiseksi.

Hallinnonalalla kehitetään Balanced Scorecard -menetelmää otettavaksi käyttöön johtamisessa ja hallinnonalan ohjauksessa.

Hallinnonalan osaamisen ja uudistumisen turvaamiseksi panostetaan henkilöstön osaamisen kehittämiseen ja huolehditaan henkilöstön hyvistä toimintaedellytyksistä. Työtyytyväisyyttä seurataan kaikissa virastoissa ja laitoksissa. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan avulla tuotetaan tarvittavia uusia tuloksia ja innovaatioita. Tutkimus- ja kehittämistoiminnalla tuetaan hallinnonalan toimintaa ja sen ohjausta. T&K-toiminta painottuu hallinnonalan strategian mukaisesti pitkäjänteisiin ohjelmiin, tutkimustoiminnan laadun parantamiseen ja tulosten käyttöönnoton varmistamiseen.

Hallinnonala osallistuu EU:n osittain rahoittamiin tutkimus-, kehittämis- ja liikennehankkeisiin. Trans European Network eli TEN-hankkeisiin arvioidaan saatavan EU:n varoja noin 17,2 milj. euroa. Aluekehitysrahaston tavoiteohjelmiin sekä yhteisöaloitteisiin arvioidaan saatavan EU:n varoja momentilta 26.98.61 noin 6,2 milj. euroa, mitä vastaavaa kansallista valtion rahoitusosuutta varten on osoitettu momentille 31.99.62 yhteensä 6,664 milj. euroa.

Hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja 1 750,0 milj. euroa.

Tienpitoon ehdotetaan määrärahoja yhteensä 721,5 milj. euroa.

Merenkulkulaitoksen menoihin ehdotetaan nettomäärärahaa yhteensä 23,7 milj. euroa ja merenkulkuelinkeinon tukemiseen 69,1 milj. euroa.

Radanpitoon ehdotetaan nettomäärärahaa yhteensä 406,0 milj. euroa.

Joukkoliikenteen palvelujen ostoon ja tukemiseen käytetään yhteensä 88,1 milj. euroa.

Sanomalehdistön tukemiseen myönnetään 13,6 milj. euroa.

Hallinnonalan määrärahat luvuittain vuosina 2002—2004

	v. 2002 tilinpäätös 1000 €	v. 2003 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2004 esitys 1000 €	Muutos 2003—2004	
				1000 €	%
01. Liikenne- ja viestintäministeriö	23 425	21 607	21 089	- 518	- 2
20. Ajoneuvohallintokeskus	—	7 762	11 367	3 605	46
24. Tiehallinto	767 063	764 915	721 472	- 43 443	- 6
25. Tienpidon valtionavut	10 100	11 100	11 100	—	—
30. Merenkulkulaitos	25 823	25 532	23 665	- 1 867	- 7
32. Merenkulun ja muun vesiliikenteen edistäminen	55 379	69 167	69 060	- 107	- 0
40. Ratahallintokeskus	372 120	371 870	406 003	34 133	9
52. Ilmaliikenteen korvaukset ja valtionavut	5 675	5 575	5 575	—	—
60. Joukkoliikenteen palvelujen ostot, korvaukset ja tuet	80 721	83 841	88 115	4 274	5
70. Viestintävirasto	—	776	6 034	5 258	678
72. Viestinnän korvaukset ja avustukset	12 614	12 614	13 614	1 000	8
80. Ilmatieteen laitos	26 510	26 781	28 091	1 310	5
81. Merentutkimuslaitos	7 350	7 162	7 698	536	7
99. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan muut menot	10 037	238 442	337 111	98 669	41
Yhteensä	1 396 817	1 647 144	1 749 994	102 850	6
Henkilöstön kokonaismäärä	4 253	4 160	3 130		

01. Liikenne- ja viestintäministeriö

21. Liikenne- ja viestintäministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	2004 talousarvio	14 239 000
	2003 lisätalousarvio	219 000
Momentille myönnetään 14 239 000 euroa.	2003 talousarvio	13 698 000
<i>Selvitysosa:</i> Momentin nimike on muutettu. Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon 33 000 euroa uuteen palkkausjärjestelmään siirtymisen johdosta.	2002 tilinpäätös	13 670 000

22. *Tutkimus ja kehittäminen* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 6 850 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää tutkimus- ja kehittämismenoihin sekä palkkioihin. Määrärahaa saa käyttää myös EU:n hyväksymien muiden kuin rakennerahastoista rahoitettavien tutkimus- ja kehittämishankkeiden maksamiseen ja niihin liittyvien tarjousten tekemiseen.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa tietoyhteiskuntaohjelmaa.

Tutkimus- ja kehittämistoiminta kohdistuu liikenteen kysyntään, infrastruktuuriin, tavara-

ja henkilöliikenteeseen, liikenneturvallisuu-
teen, ympäristöhaittojen vähentämiseen, ajo-
neuvotekniikkaan, vaarallisten aineiden kulje-
tuksiin, viestintään ja tietoverkkoihin, liiken-
teen telematiikkaan, lähialueyhteistyöhön sekä
hallinnon kehittämiseen.

2004 talousarvio	6 850 000
2003 lisätalousarvio	302 000
2003 talousarvio	7 909 000
2002 tilinpäätös	9 755 000

20. Ajoneuvohallintokeskus

Selvitysosa: Ajoneuvohallintokeskuksen keskeiset tehtävät ovat ajoneuvojen rekisteröinti, ajoneuvojen vuotuinen verotus, katsastustoiminnan valvonta, kuljettajatutkintojen järjestäminen, ajokorttien rekisteröinti sekä tieliikenteen tietopalvelu.

Ajoneuvohallintokeskuksen toimintojen volyymissa on odotettavissa keskimäärin pientä kasvua. Merkittävimpien toimintojen kuten rekisteröintisuoritteiden, kuljettajatutkintojen ja ajokorttien volyymin ennustetaan joko hieman nousevan tai pysyvän vuoden 2003 tasolla.

Ajoneuvohallintokeskuksen toiminnan perustana ajoneuvoliikennerekisteri. Vuoden 2000 aikana aloitettu palvelujen kokonaisuudistushanke (PALKO) jatkuu. Kokonaisuudistus toteutetaan vuoden 2007 loppuun mennessä. Hankkeen kustannusarvio on noussut 26,5 milj. eurosta 30,6 milj. euroon. Vuonna 2004 PALKO -hankkeeseen varataan 4 061 000 euroa. PALKO -hankkeen valmistuttua hinnoittelussa otetaan huomioon aiemmin suoritettu investoinnin rahoitus. Ajoneuvoverotustehtävän määrärahaatarve nousee suunnitellun ajoneuvoverouudistuksen johdosta 7 762 000 eurosta 11 367 000 euroon. Verotustehtävän menot vastaavat nettomäärärahan tarvetta.

Liikenne- ja viestintäministeriö on alustavasti asettanut Ajoneuvohallintokeskukselle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

Vaikuttavuustavoitteet

— Tietopalvelun tulos on vähintään 1,75 milj. euroa.

— Katsastustoimipaikkojen hylkäysprosentit eivät perusteettomasti poikkeakaan enempää kuin -3 tai +7 prosenttiyksikköä koko maan keskiarvosta. Tavoitetason mukaiset hylkäysprosentit saavutetaan vähintään 80 prosentilla katsastustoimipaikoista.

— Määräaikaikatsastuksessa vähintään 50 % katsastustoimipaikoista havaitsee testiautoissa kaksi ennakkoon valittua oleellista vikaa.

— Ajoneuvoliikennerekisterin ajoneuvoja koskevat omistaja- ja haltijamuutostiedot on päivitetty alle 4,5 päivässä.

— Rikkomukset ja vahingoita ajaneiden uusien kuljettajien osuus on vähintään 60,8 %.

— Yritysviestintätutkimuksen arvosana AKEsta on vähintään 7,5.

Toimintatavoitteet

- Sopimuskumppaneiden tyytyväisyys AKE:n toimintaan asteikolla 1—5 on vähintään 4,0.
- Sopimuskumppaneiden hallintaprosessi ja siihen liittyvä tietojärjestelmä otetaan käyttöön.
- Sähköisiä lupatuotteita on käytössä vähintään 51 kpl.
- Kokonaan sähköisesti käsiteltyjen lupien määrä suhteessa tuoteryhmän kaikkiin lupiin on vähintään 10 %.
- GSM- ja internet rekisterikyselyiden suhteellinen osuus on vähintään 77 %.
- Ajoneuvoveron sähköisten yritysaskujen määrä on vähintään 75 kappaletta.
- Ajoneuvoliikennerekisterin käytettävyysaste on vähintään hyvä.
- PALKO -hankkeessa pysytään arvioituissa kustannuksissa ja aikatauluissa asetetut sisältö-tavoitteet saavuttaen.

— Yksikkökustannustavoitteet toteutuvat vähintään kolmessa neljästä pääsuoritteesta.

Asiakastavoitteet

- Asiakastyytyväisyys AKE:n toimintaan kokonaisuutena asteikolla 1—5 on keskimäärin vähintään 3,6.
- Asiakastyytyväisyys AKE:n sopimuskumppaneiden toimintaan asteikolla 1—5 on vähintään 3,6.
- Hakemusasioiden käsittelyaika on enintään 5,6 päivää.
- Puhelinpalvelun tavoitettavuus on vähintään 85 %.

Henkilöstötavoitteet

- Henkilöstön työtyytyväisyys on asteikolla 1—5 vähintään 3,2.

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (euroa)

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
Tuotot			
Julkisoikeudelliset suoritteet	41 052 000	44 547 000	43 157 000
— Rekisteröinti -toimiala	27 250 000	26 560 000	26 210 000
— Ajoneuvotekniikka -toimiala	-	3 639 000	3 613 000
— Kuljettaja -toimiala	13 802 000	14 348 000	13 334 000
Liiketaloudelliset suoritteet	5 575 000	5 900 000	5 594 000
Tuotot yhteensä	46 627 000	50 447 000	48 751 000
Kustannukset			
Julkisoikeudelliset suoritteet	32 020 000	35 218 000	41 584 000
— Rekisteröinti -toimiala	21 567 000	21 153 000	26 316 000
— Ajoneuvotekniikka -toimiala	-	3 482 000	4 042 000
— Kuljettaja -toimiala	10 453 000	10 583 000	11 226 000
Liiketaloudelliset suoritteet	2 666 000	3 259 000	3 573 000
Kustannukset yhteensä	34 686 000	38 477 000	45 157 000
Ylijäämä (+) / Alijäämä (-)			
Julkisoikeudelliset suoritteet	9 032 000	9 329 000	1 573 000
— Rekisteröinti -toimiala	5 683 000	5 407 000	-106 000
— Ajoneuvotekniikka -toimiala	-	157 000	-429 000
— Kuljettaja -toimiala	3 349 000	3 765 000	2 108 000
Liiketaloudelliset suoritteet	2 909 000	2 641 000	2 021 000
Ylijäämä / Alijäämä yhteensä	11 941 000	11 970 000	3 594 000

Kustannusvastaavuus %			
Julkisoikeudelliset suoritteet	128	126	104
— Rekisteröinti -toimiala	126	126	100
— Ajoneuvotekniikka -toimiala	-	105	89
— Kuljettaja -toimiala	132	136	119
Liiketaloudelliset suoritteet	209	181	157
Kustannusvastaavuus % yhteensä	134	131	108

Maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko

	2002	2003	2004
	toteutuma	ennakoitu	arvio
Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	46 627	50 447	48 751
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	29 354	29 350	36 928
Käyttäjäämä (t€)	17 273	21 097	11 823
— % tuotoista	37	42	24
Osuus yhteiskustannuksista (t€)	5 332	9 127	8 229
Ylijäämä (+) / Alijäämä (-) (t€)	11 941	11 970	3 594
— % tuotoista	26	24	7
Tuotot %:a kokonaiskustannuksista yhteensä	134	131	108
Investoinnit ¹⁾ (t€)	8 644	7 456	4 409
— % tuotoista	19	15	9
Hintojen muutos-%	9	11	-3
Volyymien muutos-%	6	4	4

1) Käsittää vuotuisen PALKO -menon kokonaisuudessaan sekä muut investoinnit.

21. Ajoneuvohallintokeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 11 367 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. Tulot perustuvat valtion maksupöytäkirjan nojalla annettuun liikenne- ja viestintäministeriön asetukseen Ajoneuvohallintokeskuksen maksuista (1260/2001). Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon verotustehtävien hoito, johon on varattu 11 367 000 euroa.

Tuloihin sisältyy arvio muualla kuin ETA-valtioissa rekisteröityjen ajoneuvojen massa- ja mittapoikkeuslupien tuotoista 2 124 000 euroa.

Menoihin sisältyy arvio raskaan kaluston kuljettajien ajo- ja lepoaikojen seurannassa käytettävien laitteiden uusimisesta aiheutuvis-

ta investoinneista 426 000 euroa. Toiminnoista ei ole arvioitu saatavan tuloja vielä vuonna 2004, vaan todennäköisimmin vasta vuonna 2005.

Lisäksi menoihin sisältyy 30,623 milj. euron PALKO -investointi. PALKO -investoinnista arvioidaan aiheutuvan vuonna 2004 menoja noin 4 061 000 euroa, vuonna 2005 noin 1 652 000 euroa, vuonna 2006 1 697 000 euroa ja vuonna 2007 noin 472 000 euroa. Vuoden 2003 loppuun mennessä hankkeesta on aiheutunut menoja noin 22 741 000 euroa.

Toimintojen ylijäämillä rahoitetaan PALKO -hanketta sekä maksutonta toimintaa.

Menojen ja tulojen erittely

	€
Bruttomenot	60 128 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	42 838 000
Muut toimintamenot	17 290 000

Bruttotulot	48 761 000	2004 talousarvio	11 367 000
Maksullisen toiminnan tulot	48 751 000	2003 talousarvio	7 762 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	43 157 000		
— muut suoritteet	5 594 000		
Muut tulot	10 000		
Nettomenot	11 367 000		

24. Tiehallinto

Selvitysosa: Tiehallinto vastaa Suomen yleisistä teistä sekä ylläpitää ja kehittää yleisiä teitä osana liikennejärjestelmää. Tiehallinto suunnittelee tienpidon toimintalinjat asiakaslähtöisesti ja hankkii tienpidon tuotteet ja palvelut markkinoilta pääosin laatuvaruilla kokonaispalveluina. Tiehallinto tarjoaa yhteiskunnan tarpeita vastaavia tie- ja liikennepalveluja. Tiehallinnon organisaatio muodostuu keskushallinnosta ja yhdeksästä tiepiiristä.

Tiehallinto on vastuussa 78 000 km pituisesta yleisestä tieverkosta, jonka arvo on noin 15 mrd. euroa. Tieliikenteen ajokustannukset tällä tieverkolla ovat noin 10 mrd. euroa vuodessa.

Perustienpidossa asetetaan etusijalle tiestön jokapäiväinen liikennöitävyys, tieverkon kunnosta huolehtiminen ja liikenneturvallisuuden parantaminen. Nimettyjä käynnissä olevia tieverkon kehittämishankkeita toteutetaan vilkkaimmalla päätieverkolla ja kaupunkiseuduilla.

Tiestön hoidon menoihin on varattu yhteensä 195,9 milj. euroa, jolla hoidon palvelutaso voidaan säilyttää. Hoito hankitaan kilpailuilta markkinoilta suurina, monivuotisia alueurakoina. Vain lauttaliikennepalvelut hankitaan vielä vuonna 2004 neuvottelumenettelyllä Tieliikelaitokselta. Päätiestöllä hoidon taso takaa hyvät ajo-olosuhteet, seututeillä tyydyttävät ja yhdysteillä vähintäänkin riittävät. Alimmassa hoitoluokassa on yli puolet tieverkosta. Tienpidon laatutasoa tarkistetaan tarvittaessa liikenteen toimivuuden seurannan ja asiakaspalautteiden pohjalta. Raskaan liikenteen turvallisuutta ja sujuvuutta vaikeissa sääolosuhteissa parannetaan täsmähoidolla.

Ylläpitoon ja korvausinvestointeihin on varattu 200 milj. euroa. Tällä rahoituksella teiden kunto säilyy. Peruskorjattavien siltojen lukumäärä tulee lähivuosina lisääntymään, eikä nykyinen rahoitustaso mahdollista siltojen rakenteellisen kunnan säilyttämistä pitkällä aikavälillä. Lisäksi merkittävä osa teihin kuuluvista muista rakenteista ja laitteista on lähivuosina tulossa korjaukseen ja aiheuttavat merkittävää lisärahoitustarvetta tai määrärahojen voimakkaampaa kohdentamista näille hankkeille.

Tavoitteena on pitemmällä aikavälillä päästä lähemmäksi tieverkon kunnan optimitalannetta, jossa tienpitäjän ja tienkäyttäjien kustannukset ovat minimissään. Siltojen ja muiden rakenteiden ja laitteiden kestävä kunnossapito edellyttäisi lähivuosina 10—20 milj. euron lisäpanostusta vuotiseen ylläpidon rahoitukseen.

Hoito sekä ylläpito- ja korvausinvestoinnit ovat ensisijaisia rahan käyttökohteita. Perustienpidon laajennus- ja uusinvestointeihin jää käytettäväksi selvästi tarvetta vähäisempi rahoitus. Vähäiset perustienpidon investoinnit suunnataan ensisijaisesti liikenneturvallisuuden kannalta tehokkaihin toimiin. Liikenneturvallisuuden koko 1990-luvun jatkunut hyvä kehitys on turvallisuustoimien priorisoinnista huolimatta pysähtynyt. Turvallisuutta pyritään parantamaan tulevaisuudessa pienehköjen liikenneympäristöä parantavien toimien lisäksi lisäämällä auto- ja moottorivaunujen nopeusvalvontaa aiempaa enemmän.

Useat tärkeät pääteiden yhteysvälit vaativat nykyaikaistamista sekä liikenteen toimivuuden kannalta että erityisesti liikenneturvallisuuden parantamiseksi. Jotta tieliikenteen turvallisuutta pystyttäisiin parantamaan valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti sekä toteuttamaan kii-reellisimpiä elinkeinoelämän muutosten edellyttämiä ja aluetason tärkeinä pitämiä hankkeita, tarvittaisiin rahoituslisäystä tai määrärahojen voimakkaampaa kohdentamista näille hankkeille.

Talousarvioesitykseen ei vuonna 2004 sisälly uusia tieverkon kehittämisinvestointeja. E 18 -hanke välillä Muurla—Lohja siirtyy valituskäsittelyjen vuoksi. Hallitus valmistelee erikseen monivuotisen, kaikki liikennemuodot kattavan investointiohjelman.

Liikenne- ja viestintäministeriö on alustavasti asettanut Tiehallinnolle seuraavat toiminnan vai-kuttavuutta, asiakaslähtöisyyttä, taloudellisuutta ja tehokkuutta sekä kyvykkyyttä koskevat tulos-tavoitteet vuodelle 2004:

Toiminnan vaikuttavuus

Hoidon ja ylläpidon palvelutaso säilyy nykyisellään.

Rahoitusta suunnataan siten, että tierakenteet voidaan pitkällä aikavälillä pitää kunnossa mah-dollisimman taloudellisesti. Pääteiden rakenteellinen kunto ei heikkene. Huonokuntoisten pääl-lystettyjen teiden määrä rajoitetaan enintään 5 700 kilometriin. Siltojen kunnan heikkenemistä hidastetaan lisäämällä korjaustoimintaa niin, että siltojen kuntoa kuvaava vauriopistesumma vä-henee 11 %. Sorateiden kelirikon liikenteelle aiheuttamaa haittaa vähennetään 8 %.

Liikennetiedotusta ja liikenteen ohjausta parannetaan toteuttamalla tätä palvelevia seurantajär-jestelmiä päätieverkon tärkeillä yhteysväleillä ja suurilla kaupunkiseuduilla.

Tiehallinnon toimin vähennetään tienkäyttäjien riskiä joutua vakavaan liikenneonnettomuu-teen. Perustienpidon toimenpiteiden laskennallinen henkilövahinko-onnettomuuksien vähenemä on 37 ja kehittämisinvestoinneilla saavutetaan lisäksi 10 laskennallisen henkilövahinko-onnetto-muuden vähenemä. Tiehallinto edistää eri osapuolten välistä yhteistyötä ja vuorovaikutusta sekä toteuttaa Tiehallinnon liikenneturvallisuussuunnitelman vuoden 2004 tehostetut toimenpiteet.

Pohjavesien ympäristövaikutuksia vähennetään pienentämällä suolan käyttöä. Vuonna 2004 ei toteuteta uusia pohjaveden suojauskohteita.

Asiakaslähtöisyys

Tiehallinto huolehtii tienpidosta niin, että tienkäyttäjien tyytyväisyys yleisten teiden palveluta-soon säilyy tasolla 3,4. Tiehallinto ottaa käyttöön systemaattisen menettelyn toimeksiantajiensa, yhteistyökumppaneidensa ja palvelujensa toimittajien ja tuottajien tyytyväisyyden mittaamiseksi.

Taloudellisuus ja tehokkuus

Perustienpidon yksikkömenot ovat, laajennus- ja uusinvestoinnit sekä suunnittelu pois lukien, nykyisellä palvelu- ja kuntotasolla enintään 6 500 euroa/tiekilometri. Tiehallinnon hallintomenot ovat enintään 71 milj. euroa. Tiehallinnon prosessien suorituskyvyn paraneminen kyetään osoit-tamaan mittarein.

Tieverkon hoidon reaaliset kustannukset alenevat kilpailuttamisen seurauksena 34 milj. eurolla (15 %) vuoden 2004 loppuun mennessä.

Kyvykkyys

Tiehallinto saavuttaa Euroopan laatupalkintoarvioinnissa (EFQM) 450 pistettä. Henkilöstön osaamisen kehittäminen on systematisoitu.

Tienpidon menojen ja tulojen erittely (milj. euroa)

	2002 tilinpäätös	2003 varsinainen talousarvio	2004 esitys
Perustienpito (21)	620,9	599,1	558,3
Tulot	28,9	15,0	5,0
— Maksullisen toiminnan tulot	2,0	0,8	0,8
— Muut tulot ¹⁾	26,9	14,2	4,2
Menot ²⁾	649,8	614,1	563,3
— Hallinto	83,3	79,2	83,2
— Hoito	208,3	205,0	195,9
— Ylläpito ja korvausinvestoinnit	176,8	196,3	200,0
— Laajennus- ja uusinvestoinnit	118,5	85,3	50,0
— Suunnittelu	30,8	25,0	19,3
— Liikenteen hallinta	6,7	6,0	7,0
— Palveluprojektit	20,4	12,6	4,2
— Sopeuttaminen	3,0	3,9	2,9
— Maksullisen toiminnan menot	2,0	0,8	0,8
Kehittämisinvestoinnit (76, 78, 79)	84,6	135,4	163,1
— Tielain mukaiset maa-alueiden hankinnat ja korvaukset (76)	19,3	23,5	23,5
— Tieverkon kehittäminen (77)	61,5	30,4	-
— Eräät tiehankkeet (78)	0,6	34,5	103,3
— Tieverkon jälkirahoitus- ja kokonaisrahoitus-hankkeet (79)	64,7	77,4	36,3
LUVUN 31.24 NETTOMENOT	767,0	764,9	721,4

1) Sisältää kehittämisinvestoinneille budjetoidut TEN -tuet.

2) Vuodelta 2001 siirtynyt 47,1 milj. euron saldo ja vuodelle 2003 siirtyvä 36,6 milj. euron saldo eivät sisälly sarakkeen '2002 tilinpäätös' -lukuihin.

Tiehallinnon toimintaa ja tulostavoitteita kuvaavia tunnuslukuja

	2002 toteutuma	2003 ennuste	2004 tunnusluku tai tavoite
TOIMINNAN VAIKUTTAUVUUS			
Tieverkon hoito			
— Pääteiden talvihoito, huonojen osuus (%)	4,0	4,4	4,4
— Alemman tieverkon talvihoito, huonojen osuus (%)	8,8	6,9	7,0
— Sorateiden kesähoito, huonojen osuus %	4,0	4,3	4,5
Tieverkon ylläpito			
— Päällistysohjelman laajuus (tiekkm, (% pääll. tieverkon pituus))	3 540 (7)	3 750 (7)	3 500 (7)
— Teiden peruskorjaukset (tiekkm)	1 088	1 375	1 375
— Huonokuntoiset päällystetyt tiet (km, (% pääll. tieverkon pituus))	5 775 (11)	5 675 (11)	5 700 (11)

—Runkokelirikon esiintyminen (km, (% sorateiden pituus))	2 813 (10)	2 000 (7)	2 800—3 600 (10—13)
—Huonokuntoiset sillat (kpl, % silloista)	672 (5)	680 (5)	720 (5)
Liikenneturvallisuus			
—Perustienpidon toimien vaikutus (heva)	46,7	46,5	37
—Kehittämisinvestointien vaikutus (heva)	3,0	15,8	10
—Tieliikenteessä yleisillä teillä kuolleiden määrä (henkilöä)	319	300	290
Ympäristö			
—Kiireelliset suojaustarpeet (km) pohjavesialueilla	150	144	144
—Pohjaveden suojauskohteiden pituus (km)	6,7	5	0
—Kiireelliset meluntorjuntatarpeet (km)	40	40	40
—Suolan käyttö liukkauden torjunnassa (1000 t)	93,2	90,0	88,0
ASIAKASLÄHTÖISYYS			
Asiakkaan odotuksia vastaava toiminta			
—Tyytyväisyys Tiehallinnon toimintaan yleisesti (1—5)	3,44	3,4	3,4
Palveluiden ja lopputuotteiden laatu			
—Tyytyväisyys pääteiden tilaan ja kuntoon (1—5)	3,57	3,4	3,4
—Tyytyväisyys alemman tieverkon tilaan ja kuntoon (1—5)	3,0	3,0	3,0
TALOUDELLISUUS JA TEHOKKUUS			
—Perustienpidon yksikkömenot (€/tiekm)	6 415	6 630	6 500
Tiehallinnon hallintomenot milj. €	71,3	71,1	71,0
KYVYKKYYS			
Henkilöstön osaaminen			
—Euroopan laatupalkintoarviointi (EFQM) (0—1 000) ¹⁾	325	430	450
Henkilöstön työtyytyväisyys			
—Tiehallinnon henkilöstön työtyytyväisyys (1—5)	3,3	3,3	3,3
—Vakinainen henkilöstö vuoden lopussa (kpl)	1 033	1 025	1 015

¹⁾ Vuoden 2003 pisteluku itsearvioinnin ennakoitun tuloksen perusteella

21. Perustienpito (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 558 326 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää yleisten teiden perustienpidosta ja yleisiksi teiksi otettavien yksityisteiden kuntoonpanosta, maa-ainesalueiden hankinnoista sekä Tiehallinnon kiinteistönpidosta aiheutuvien menojen maksamiseen. Määrärahaa saa lisäksi käyttää Tieliikelaitoksen henkilöstön sopeuttamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen. Momentin määrära-

halla saa myös rahoittaa ns. lähialueyhteistyöhankkeita. Määrärahaa saa käyttää myös palvelusuhdeasuntojen liiketaloudellisin perustein määräytyvien vuokrien alentamiseen.

Selvitysosa: Määräraha on osittain alueiden kehittämislaisa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta.

Määrärahan mitoituksessa on vähennyksenä otettu huomioon yhteensä 813 000 euroa henkilöstösiirtojen takia seuraavasti: 34 000 euroa yhden henkilötyövuoden siirtona momentille

26.06.21, 28 000 euroa yhden henkilötyövuoden siirtona momentille 26.07.21, 59 000 euroa kahden henkilötyövuoden siirtona momentille 26.75.21, 273 000 euroa seitsemän henkilötyövuoden siirtona momentille 28.40.21, 64 000 euroa kahden henkilötyövuoden siirtona momentille 29.10.21, 30 000 euroa yhden henkilötyövuoden siirtona momentille 30.21.21, 154 000 euroa neljän henkilötyövuoden siirtona momentille 32.10.22, 25 000 euroa yhden henkilötyövuoden siirtona momentille 32.40.24, 30 000 euroa yhden henkilötyövuoden siirtona momentille 34.06.21 ja 116 000 euroa kolmen henkilötyövuoden siirtona momentille 35.40.21. Lisäksi momentin mitoituksessa on vähennyksenä otettu huomioon 160 000 euroa museotoiminnan avustusten siirtona momentille 31.99.40. Lähialueyhteistyöhankkeisiin käytetään enintään 500 000 euroa ja Tielikelaitoksen henkilöstön sopeuttamisesta aiheutuviin menoihin varataan 2 900 000 euroa.

2004 talousarvio	558 326 000
2003 lisätalousarvio	7 185 000
2003 talousarvio	599 079 000
2002 tilinpäätös	620 917 000

76. (31.24.87) *Tielain mukaiset maa-alueiden hankinnat ja korvaukset* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 23 546 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää yleisistä teistä annetun lain (243/1954) ja asetuksen (487/1957) mukaisten maa-alueiden ja korvausten lisäksi

myös näihin liittyvien välttämättömien menojen maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös kiinteistötoimitusmaksusta annetun lain (558/1995) mukaisten kiinteistötoimitusmaksujen maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää tietä varten tarvittavien alueiden hankkimiseen ja korvaamiseen ennen tiesuunnitelman hyväksymistä.

2004 talousarvio	23 546 000
2003 lisätalousarvio	—
2003 talousarvio	23 546 000
2002 tilinpäätös	19 328 969

(77.) *Tieverkon kehittäminen* (siirtomääräraha 2 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2003 talousarvio	30 424 000
2002 tilinpäätös	61 486 000

78. *Eräät tiehankkeet* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 103 300 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää aikaisempina vuosina myönnettyistä sopimusvaltuuksista aiheutuvien menojen maksamiseen. Tiehallinto oikeutetaan solmimaan aikaisempina vuosina myönnettyjen valtuuksien mukaisia sopimuksia siltä osin kuin niitä valtuuksia ei ole käytetty asianomaisena myöntämisvuonna.

Selvitysosa:

Hanke-erittely

			Sopimus-	Määrärahaa	Määräraha	Rahoitustarve
			valtuus	budjetoitu	v. 2004	myöhemmin
			Valmis	milj. €	milj. €	milj. €
KESKENERÄISET TIEHANKKEET						
E 18	Lohja—Lohjanharju	2005	58,9	1,6	23,0	34,3
Vt 3	Tampereen läntinen kehätie, 1 rakennusvaihe	2006	57,0	2,5	26,0	28,5
Vt 4	Lahti—Heinola	2005	41,0	0,6	14,6	25,8

Vt 4	Jyväskylä—Kirri	2005	21,0	1,5	13,0	6,5
Vt 5	Joroinen—Varkaus	2005	27,0	2,5	11,5	13,0
Vt 8	Raision kohta	2004	14,0	4,0	7,9	2,1
Vt 13	Nuijamaan raja-aseman tieyhteys	2005	14,5	2,3	7,3	4,9
Tiehankeet yhteensä			233,4	15,0	103,3	115,1

Hankkeista arvioidaan aiheutuvan valtiolle menoja vuonna 2005 noin 99,0 milj. euroa ja vuonna 2006 noin 16,1 milj. euroa.

2004 talousarvio	103 300 000
2003 talousarvio	34 500 000
2002 tilinpäätös	614 321

79. Tieverkon jälkirahoitus- ja kokonaisrahoitushankkeet (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 36 300 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää aikaisempina vuosina myönnettyistä sopimusvaltuuksista aiheutuvien menojen maksamiseen. Tiehallinto oikeutetaan solmimaan aikaisempina vuosina myönnettyjen valtuuksien mukaisia sopimuksia siltä osin kuin niitä valtuuksia ei ole käytetty asianomaisena myöntämisvuonna.

Selvitysosa: Seuraavassa taulukossa ovat hankkeet, joihin on myönnetty sopimusvaltuus aikaisempien vuosien talousarviossa. Hanke vt 4 Järvenpää—Lahti edellyttää määrärahaa myöhempinä vuosina 167 000 000 euroa.

Hanke-erittely

		Sopimus-		Budjetoitu	Rahoitustarve	
		Valmis	valtuus	määrärahaa	Määräraha	myöhemmin
		liikenteelle	milj. €	aiemmin	v. 2004	milj. €
				milj. €	milj. €	milj. €
KESKENERÄISET TIEHANKKEET						
Jälkirahoitushanke						
Vt 4	Järvenpää—Lahti ¹⁾	1999	252,3	68,5	16,8	167,0
Kokonaisrahoitushankkeet						
E 18	Kehä III Lentoasema—Tikkurila	2004	60,5	52,5	8,0	-
Vt 6	Koskenkylä—Kouvola	2004	54,2	42,7	11,5	-
Yhteensä			367,0	163,7	36,3	167,0

1) Sopimuskausi päättyy vuonna 2012.

2004 talousarvio	36 300 000
2003 lisätalousarvio	740 000
2003 talousarvio	77 366 000
2002 tilinpäätös	64 717 000

25. Tienpidon valtionavut

50. *Valtionapu yksityisten teiden kunnossapitoon ja parantamiseen* (siirtomääräraha 3 v) Momentille myönnetään 11 100 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää yksityisistä teistä annetun lain (358/1962) ja asetuksen (1267/2000) mukaisten valtionapujen maksamiseen, yksityisten teiden kunnossapitoon ja parantamiseen.

Selvitysosa: Määrärahaa on tarkoitus käyttää haja-asutusalueiden teiden kunnossapidon ja parantamisen tukemiseen. Määrärahaa käytetään tasa-arvoisen liikkumisen turvaamiseen ja pysyvän asutuksen sekä perustuotantotoiminnan tarvitsemien teiden avustamiseen niiden merkityksen suhteessa.

Valtionapuun oikeutettuja teitä on noin 60 000 km, avustettavia kohteita on vuosittain noin 630 ja keskimääräinen avustus on 13 250 euroa. Tuen enimmäisosuus voi olla 75 % todellisista hyväksytyistä kustannuksista. Määräraha on mahdollistanut noin 60 prosentin mukaisen tuen kuntien tuen ollessa kyseisiin kohteisiin noin 20 %. Valtion tuki kohdistuu ensisijassa teiden parantamiseen sekä lauttoihin.

2004 talousarvio	11 100 000
2003 talousarvio	11 100 000
2002 tilinpäätös	10 100 000

26. Tieliikelaitos

1. Palvelu- ja muut toimintatavoitteet

Tieliikelaitoksen tavoitteena on huolehtia toimialaansa kuuluvien palvelujen tarkoituksenmukaisesta tarjonnasta ja kehittämisestä liiketoiminnan edellytysten mukaisesti.

Tieliikelaitos varmistaa tasapuolisen koko maan kattavan palvelutarjonnan yleisten teiden kunnossapidossa ja lossiliikenteen hoidossa.

Tieliikelaitos kehittää tuotteita ja palveluita, jotka parantavat elinympäristön tilaa ja ovat ympäristöystävällisiä.

2. Investointien enimmäismäärä ja tärkeimmät kohteet

Tieliikelaitoksen investoinneista saa aiheutua menoja vuonna 2004 enintään 30 milj. euroa. Lisäksi Tieliikelaitos saa tehdä vuonna 2004 investointeja koskevia sitoumuksia, joista saa aiheutua menoja seuraavina vuosina enintään 30 milj. euroa.

3. Lainanotto

Tieliikelaitos oikeutetaan ottamaan valtion liikelaitoksista annetun lain (1185/2002) 5 §:n 1 momentissa tarkoitettua lainaa enintään 30 milj. euroa.

Selvitysosa: Ottaen huomioon eduskunnan hyväksyttäväksi esitetyt palvelu- ja muut toimintatavoitteet, talousarvioesityksen antamisen yhteydessä on alustavasti asetettu Tieliikelaitoksen tulostavoitteeksi 10,6 milj. euroa ja tuloutustavoitteeksi 1,7 milj. euroa vuonna 2004.

Tulos- ja tuloutustavoitteessa on otettu huomioon Tieliikelaitoksen siirtymäkauden toimintaan liittyvät erityiset ehdot ja toiminnan rajoitukset. Liikelaitoksen perustamisen yhteydessä määriteltiin, että siirtymäkauden aikana 2001—2004 liikelaitoksen tuloutustavoite nostetaan asteittain markkinoiden avautumisen mukaisesti 10 prosenttiin peruspääomasta eli 1,7 milj. euroon vuodessa.

Tuloina valtion talousarvioon vuodelle 2004 otetaan 6,2 milj. euroa Tieliikelaitoksen edellisen vuoden voiton tuloutuksena (1,3 milj. euroa), valtion lainan korkona (1,4 milj. euroa) sekä lainan lyhennyksenä (3,5 milj. euroa). Valtioneuvoston tekemän päätöksen mukaan valtion lainahtoisen rahoituksen korko on 3,5 % vuonna 2004 ja nousee 5 %:iin vuonna 2005.

Tulostavoitteen asettamisessa on otettu huomioon tienpidon hoidon kilpailuttamisen asteittainen lisääminen sekä tienpidon rakentamisen aukeaminen kokonaan kilpailulle. Näiden ennakoidaan alentavan Tieliikelaitoksen toiminnan liikevaihtoa lähes 40 milj. eurolla edelliseen vuoden suunniteltuun verrattuna.

Toiminnan kustannuksia sopeutetaan alenevaan volyymiin Tieliikelaitoksen perustamisen yhteydessä hyväksytyjä periaatteita noudattaen.

Investointeihin on alustavan investointisuunnitelman mukaan tarkoitus käyttää 30 milj. euroa, joka varaudutaan rahoittamaan kokonaisuudessaan eduskunnalle esitettävien lainavaltuuksien perusteella rahalaitoksilta otettavilla lainoilla.

Tulos- ja rahoitussuunnitelmaan perustuva alustava investointisuunnitelma vuodeksi 2004	milj. €
Tuotannolliset maa-alueiden, koneiden ja laitteiden hankinta	25,0
Tietojärjestelmien ja muun käyttöomaisuuden hankinta	5,0
Yhteensä	30,0

Tunnuslukutaulukko

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
Liikevaihto, milj. €	551,5	496,0	460,0
— muutos, %	-0,1	-10,0	-7,3
Käyttökate, %	5,2	5,7	6,8
Liikevoitto, milj. €	10,6	12,0	13,1
Tilikauden tulos, milj. €	12,1	12,0	10,6
— liikevaihdosta, %	2,2	2,4	2,3
— peruspääomasta, %	70,1	69,3	61,2
Tuloutus valtion talousarvioon, milj. €	6,9	1,3	1,7
Sijoitetun pääoman tuotto, %	9,0	9,6	10,0
Investoinnit liikevaihdosta, %	1,6	3,9	6,5
Omavaraisuusaste, %	36,1	39,6	45,0
Taseen loppusumma, milj. €	233,6	245,0	233,0
Henkilöstön keskimääräinen lukumäärä (htv)	3 803	3 500	3 250

Liikelaitosta koskevat tulomomentit (milj. €)

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
Tuloutus tulomomenteille			
12.28.99 Takausmaksut	-	-	0,15
13.01.04 Korot	0,6	1,0	1,4
13.05.01 Voiton tuloutus	17,2	6,9	1,3
15.01.02 Lainat	-	-	3,5
Yhteensä	17,9	7,9	6,35

30. Merenkululaitos

Selvitysosa: Merenkululaitoksen kehittämisen keskeisenä tavoitteena on eriyttää viranomaistoiminta ja palvelutuotanto toisistaan sekä varmistaa yhteiskunnan ja asiakkaiden tarpeita vastaava laatu- ja palvelutaso mahdollisimman alhaisilla ja läpinäkyvillä maksuilla. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi sekä palvelutuotannon tehokkuuden ja kilpailukyvyn parantamiseksi hallitus antaa talousarvioesitykseen liittyvät esitykset laiksi Varustamoliikelaitoksesta, laiksi Luotsausliikelaitoksesta, laiksi Merenkululaitoksesta sekä luotsauslaiksi. Merenkululaitoksesta siirretään valtion liikelaitoksista annetun lain (1185/2002) mukaisiksi liikelaitoksiksi varustamotoiminnot ja luotsaus. Varustamoliikelaitokseen siirtyisivät jäänmurto ja monitoimimurtajien kaupallinen toiminta, väyläalukset, eräiden merenmittaus- ja tutkimusalusten hoito sekä yhteysalusliikenteen hoito. Luotsausliikelaitokseen siirtyisi alusten luotsaus. Merenkululaitos virastona keskittyy kauppamerenkulun ja muun vesiliikenteen toimintaedellytysten ylläpitoon ja kehittämiseen taloudellisesti, turvallisesti ja ympäristöä säästäten. Sen toiminnassa painottuvat viranomaisen ja palvelujen tilaajan tehtävät. Merenkululaitos vastaa jäänmurtoon, väyläaluspalveluihin ja saariston yhteysalusliikenteeseen kuuluvista viranomais- ja tilaajatehtävistä sekä alusturvallisuuteen ja luotsaukseen liittyvistä viranomaistehtävistä. Laitokseen jäävä väylänpidon ja merikartoituksen palvelutuotanto eriytetään laitoksen sisällä viranomais- ja tilaajatehtävistä.

Valtion talousarvioon uudistus vaikuttaa siten, että Merenkululaitoksen toimintamenomomentilta rahoitetaan Varustamoliikelaitokselta ostettavat palvelut tehtävien aiemmin ollessa laitoksen omaa työtä. Uusi liikelaitos vastaisi uusien alusten hankinnasta ja veloittaisi pääomakustannukset palveluiden hinnassa. Väylämaksut tuloutettaisiin edelleenkin valtion talousarvioon Merenkululaitoksen toimintamenomomentille. Väylämaksujen perusteena olevat kustannukset laskettaisiin uuden kustannusrakenteen mukaisina. Pitkällä aikavälillä maksujen alentaminen on mahdollista. Merenkululaitoksen aluspalveluja käyttäneet valtion ympäristöhallinto ja Merentutkimuslaitos voisivat ostaa vastaavanlaisia palveluja Varustamoliikelaitokselta.

Luotsausliikelaitos perii luotsausmaksut, joilla se kattaa kulunsa. Luotsausmaksut määrättäisiin valtioneuvoston asetuksella. Valtion talousarvioon otettaisiin määräraha momentille 31.32.51 hintatukena Saimaan maksutason säilyttämiseksi nykyisellään sekä luotsauksen valti-onavustusten maksamiseen.

Yhteysalusliikenteeseen myönnettävä rahoitus on budjetoitu uudelle momentille 31.60.64. (Saariston yhteysalusliikennepalvelujen ostot ja kehittäminen), jonka määrärahassa on huomioitu aiemmin momentille 31.32.(44) (Saaristoliiikenteen avustaminen) budjetoitu määräraha.

Molemmat liikelaitokset tulouttaisivat valtion talousarvioon siirrettävää omaisuutta vastaavasta velasta lainanlyhennykset ja korot sekä voitontuloutukset peruspääomalle. Uudistuksesta aiheutuu nettomääräisesti valtiolle lisämenoja. Lisäys on kuitenkin laskennallista pääomakustannusten veloittamisen takia. Vastaavasti valtio myöhemmin säästyy uusien investointien rahoittamiselta. Varustamoliikelaitosta koskeva osuus on luvussa 31.33 ja Luotsausliikelaitosta koskeva osuus luvussa 31.34. Merenkululaitoksen menot budjetoidaan lukuun 31.30.

Merenkululaitoksen ylläpidettävien kauppamerenkulun väylien pituus on 4 642 km ja muiden väylien 11 096 km. Talvikauden liikenne pyritään varmistamaan 23 talvisatamaan. Saimaan syväväylät pidetään auki myös talvikaudella.

Liikenteen ja laitoksen suoritteiden määrän sekä vastaavan tulokertymän ennakoitu kehitys

	2002	2003	Muutos %	2004	Muutos %
Väylämaksuilla katettava toiminta					
Ulkomaan tavaraliikenne, milj. tonnia	84,9	86,5	1,9	88,1	1,8
Matkustajaliikenne, milj. matkustajaa	15,7	15,7	0,0	15,4	-1,9
Väylämaksut, milj. €	72,6	73,2	0,8	73,9	1,0

Liikenne- ja viestintäministeriö on alustavasti asettanut Merenkululaitokselle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

Tulostavoitteet¹⁾

	2002 toteutuma	2003 tavoite/ennuste	2004 tavoite
PALVELUTASO			
Väylänpito			
— Väylien kunto			
— huonokuntoisten kauppamerenkulun väylien määrä, km	925	875	810
— Navi-kriteerit täyttävien väylien osuus, %			
— kauppamerenkulun väylät	51	64	75
— matalaväylät	10	17	24
Talvimerenkulun avustaminen			
— Jäänmurtopalvelujen odotusaika, tuntia	3,3	enint. 4	enint. 4
— Ilman odotusta läpipäässeiden alusten osuus, %	95,6	90—95	90—95
MERENKULUN TURVALLISUUS			
Suomen aluevesillä ja suomalaisille aluksille tapahtuneet onnettomuudet, enintään (neljän vuoden liukuva keskiarvo)	46	49	49
TALOUDELLISUUS			
Rannikon kauppamerenkulun palvelut			
— Kustannukset €/kuljetettu tonni (ei sis. luotsausta)	0,81	0,79	0,72
— Väylien ylläpidon kustannukset keskimäärin €/väyläkilometri ²⁾	3 032	2 605	2 960
Sisävesien kauppamerenkulun palvelut			
— Kustannukset €/kuljetettu tonni (ei sis. luotsausta)	4,8	4,7	4,7
— Väylien ylläpidon kustannukset keskimäärin €/väyläkilometri	9 237	8 330	8 630
Muun vesiliikenteen palvelut			
— Väylien ylläpidon kustannukset keskimäärin €/väyläkilometri ²⁾	855	824	815
KUSTANNUSVASTAAVUUS			
Väylämaksu (sis. VTS), %	99	101	112
Liiketaloudellisin perustein hinnoitellut suoritteet, %	95	103	100

KEHITTÄMINEN

- Laitoksen toiminnan, talouden ja organisaatorakenteen uudistaminen toteutetaan hallitusti.
- Väylänpidon ja merikartoituksen tuotantotoiminnot eriytetään laitoksen sisällä.
- Jäänmurron ja väyläaluspalvelujen tilaajatoimintoja kehitetään kokonaispalvelujen periaatteella.
- Kilpailun avaamiseen ja markkinoiden kehittämiseen laaditaan yhteistoiminnassa suunnitellut toiminnan eri osa-alueille.
- Turvallisuustoiminnan tulostavoitteita kehitetään.
- Suomenlahden ja siihen liittyvän kansainvälisen vesialueen liikenteen ohjaus- ja seurantapalvelu (SRS/VTMIS) otetaan käyttöön yhteistyössä Venäjän ja Viron kanssa vuonna 2004.

¹⁾ Laskentakorkona käytetty 4,9 % v. 2002—2003 ja 4,2 % v. 2004.

²⁾ Kilometrimäärä tarkistettu v. 2002.

Merenkulkulaitoksen tuotot ja kustannukset tehtävittäin vuonna 2004

	Toiminta- Tuotot 1 000 €	kustannukset 1 000 €	Poistot ¹⁾ 1 000 €	Laskennal- liset korot ¹⁾ 1 000 €	Kustannukset yhteensä 1 000 €	Ylijäämä/ Alijäämä 1 000 €	Kustannus- vastaavuus %
Meriväylät							
Väylämaksulla katet- tavat tehtävät yhteensä	75 126	52 812	8 704	5 300	66 816	8 310	112
— väylänpito		21 913	8 704	5 300	35 917		
— jäänmurto		30 899			30 899		
Muut väylät	68	5 416	1 229	613	7 258	-7 190	1
Sisävesien väylät	376	14 301	5 107	3 896	23 304	-22 928	2
Luotsausviranomaisen	161	1 029	176	90	1 295	-1 134	12
Liiketaloudellisin perustein hinnoitellut palvelut	774	704	49	12	765	9	101
Alusturvallisuus	1 500	5 650	74	16	5 740	-4 240	26
Muut viranomaistehtä- vien kaltaiset tehtävät	688	4 770	556	271	5 597	-4 909	12
YHTEENSÄ	78 693	84 682	15 895	10 198	110 775	-32 082	71

¹⁾ Poistot on laskettu kirjanpidon arvoista, jolloin käytetty korko on 4,2 %.

Pääosa tuotoista muodostuu kauppamerenkululta perittävistä väylämaksuista. Muut tuotot ovat lähinnä maksullisesta palvelutoiminnasta. Toimintakustannukset muodostuvat pääosin liikelaitokselta ja muilta tilattavista palveluostoista, henkilöstökustannuksista ja muista lyhytvaikutteisista juoksevista kustannuksista. Poistot ja laskennalliset korot muodostuvat Merenkulkulaitoksen käyttöomaisuudesta eli lähinnä väylistä. Väylämaksun kustannusvastaavuus on 112 % johtuen siitä, että pääomakustannukset ovat liikelaitostamisesta johtuen aiempaa pienemmät. Siirrettävä alus- ja muu omaisuus luovutetaan osin nk. muuna omana pääomana, josta ei tulouteta valtiolle korkoa. Myös käyttöomaisuuden pitoaikoja on pidennetty liikelaitoksen kirjanpidossa.

Merenkulkulaitoksen menojen ja tulojen erittely (milj. euroa)

	2003		2004 esitys
	2002 tilinpäätös	varsinainen talousarvio	
Toimintamenot, netto (21)	14,5	11,0	16,8
Tulot toiminnasta	126,9	117,9	79,0
Toimintamenot	141,5	128,9	95,8
Alusten hankinta (70)	11,3	9,0	-
Maa- ja vesialueiden hankinta (76)	0,03	0,1	0,1
Väyläverkon kehittäminen (77)	2,3	5,5	6,8
LUVUN 31.30 NETTOMENOT	28,1	25,5	23,7

21. *Merenkulkulaitoksen toimintamenot*
(siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 16 815 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös EU:n TEN-hankkeiden tutkimus- ja selvitysmenoihin, palvelussuhdeasuntojen liiketaloudellisiin perusteisiin määräytyvien vuokrien alentamiseen sekä rakennusten, rakenteiden ja kiinteistöjen perusparannuksesta ja uudisrakentamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen silloin, kun hankkeen hankintameno tai kustannusarvio on alle 1 000 000 euroa.

Lakkautetaan pääjohtajan virka (A32) ja perustetaan pääjohtajan virka (A31) 1.1.2004 lukien.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. Toiminnan tuloja ovat väylämaksut, maksullisen palvelutoiminnan tulot, karttatuotannon tulot, merenkulun tarkastustoiminnan tulot, vuokratulot sekä Saimaan kanavan lupamaksut. Momentilta maksetaan myös Saimaan kanavan hoitokunnan menot.

Viitaten hallituksen esitykseen laiksi Merenkulkulaitoksesta pääjohtajan virka lakkautetaan ja perustetaan uusi pääjohtajan virka viraston roolin ja tehtävien muuttumisen johdosta.

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 2 523 000 euroa siirtomomentilta 31.30.77 liikenteenohjaus- ja radionavigaatiojärjestelmähankintoihin sekä vähennyksenä luvun perusteluihin viitaten 2 700 000

euroa Saimaan luotsauksen hintatukeen siirtomomentille 31.32.51, 6 711 000 euroa yhteysalusliikennepalvelujen oston siirtomomentille 31.60.64 sekä 785 000 euroa ympäristöhallinnolle öljyntorjuntapalvelujen oston siirtomomentille 35.10.27.

Rannikon jäänmurtotoiminnan menot on mitoitettu 650 toimintapäivän mukaisesti eli nk. leudon talven mukaan, jolloin jääpeitettä on Perämerellä sekä rannikkoseuduilla. Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon Merenkulkulaitoksen Varustamoliikelaitokselta ostamat palvelut ottaen huomioon jäänmurtajakapasiteetin ylläpitäminen myös kovan talven varalle. Varautumisesta Merenkulkulaitos maksaa noin 15 000 000 euroa.

Menojen ja tulojen erittely

€

Bruttomenot	95 830 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	58 924 000
Muut toimintamenot	36 906 000
Bruttotulot	79 015 000
Maksullisen toiminnan tulot	78 340 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	76 323 000
— muut suoritteet	2 017 000
Muut tulot	675 000
Nettomenot	16 815 000

2004 talousarvio	16 815 000
2003 lisätalousarvio	8 408 000
2003 talousarvio	10 988 000
2002 tilinpäätös	13 011 000

(70.) <i>Alusten hankinta</i> (siirtomääräraha 3 v)	2004 talousarvio	50 000
<i>Selvitysosa</i> : Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.	2003 talousarvio	50 000
	2002 tilinpäätös	29 904

2003 talousarvio	8 971 000
2002 tilinpäätös	10 259 000

76. (31.30.87) *Maa- ja vesialueiden hankinta* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 50 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää väylien ja muiden maa- ja vesirakennuskohteiden rakentamista varten tarpeellisten maa- ja vesialueiden hankintamenojen sekä vesilain (246/1961) mukaisten korvausten maksamiseen.

77. *Väyläverkon kehittäminen* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 6 800 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää aikaisempina vuosina myönnettyistä sopimusvaltuuksista aiheutuvien menojen maksamiseen. Merenkulkulaitos oikeutetaan solmimaan aikaisempina vuosina myönnettyjen valtuuksien mukaisia sopimuksia siltä osin kuin näitä valtuuksia ei ole käytetty asianomaisena myöntämivuonna.

Selvitysosa:

Hanke-erittely

	Valmis	Sopimus- valtuus milj. €	Määrärahaa budjetoitu milj. €	Määräraha v. 2004 milj. €	Rahoitustarve myöhemmin milj. €
Keskeneräiset väylähankkeet					
Naantalın väylä	2004	6,5	2,0	4,5	-
Loviisan väylä	2004	3,3	1,0	2,3	-
Yhteensä		9,8	3,0	6,8	-

Määrärahan mitoituksessa on otettu vähennyksenä huomioon 2 523 000 euroa liikenteenohjaus- ja radionavigaatiojärjestelmähankintojen siirtona momentille 31.30.21.

2004 talousarvio	6 800 000
2003 talousarvio	5 523 000
2002 tilinpäätös	2 523 000

32. Merenkulun ja muun vesiliikenteen edistäminen

40. *Lastialusten hankintojen tukeminen* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 280 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ennen vuotta 1996 myönnettyjen korkotukilainavaltuuksien perusteella suoritettavien korkohyvitysten maksamiseen.

Selvitysosa: Ennen vuotta 1996 myönnettyistä korkotukilainoista arvioidaan aiheutuvan valtiolle menoja 280 000 euroa vuonna

2004 ja 19 000 euroa vuonna 2005. Vuonna 2005 kyseisten lainojen korkotuen maksaminen päättyy. Korkotuen määrä on enintään kaksi prosenttia ja sitä maksetaan viisi vuotta siitä kun lainan ensimmäinen erä on maksettu.

2004 talousarvio	280 000
2003 talousarvio	556 000
2002 tilinpäätös	797 504

41. *Ulkomaanliikenteen kauppa-alusluetteloon merkittyjen lastialusten ja kolmansien maiden välillä liikennöivien matkustaja-alusten kilpailuedellytysten turvaaminen (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 39 861 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ulkomaanliikenteen kauppa-alusluettelosta annetun lain (1707/1991) mukaisen tuen maksamiseen ulkomaanliikenteen kauppa-alusluetteloon merkityille lastialuksille ja kolmansien maiden välillä liikennöiville matkustaja-aluksille.

Selvitysosa: Aluksille maksettava tuki vastaa verovelvollisen merenkulkijan kauppa-alusluetteloon merkityltä edellä tarkoitettulta alukselta saamasta merityötulosta toimitettujen ennakonpidätysten ja maksettujen työnantajan sosiaaliturvamaksujen määrää sekä merimieseläkevakuutus-, työttömyysvakuutus-, tapaturmavakuutus- ja ryhmähenkivakuutusmaksujen samoin kuin vapaa-ajan ryhmähenkivakuutuksen ja vapaa-ajan lisävakuutuksen työnantajaosuuden määrää. Ulkomaanliikenteen kauppa-alusluetteloon vuoden 2002 lopussa merkittyjen 114 lastialuksen bruttovetoisuus oli 1 019 561 tonnia eli 59,7 % koko tonnista maksetun tuen ollessa 40,7 miljoonaa euroa. Tuen suuruus oli keskimäärin alusta kohden 356 851 euroa ja osuus tuen kohteena olevasta verotettavasta merityötulosta 41,3 %. Vuonna 2004 alusten määrän arvioidaan säilyvän vuoden 2002 tasolla ja tuen kohteena olevien kustannusten olevan alusta kohti 363 710 euroa ja tuen osuuden olevan verotettavasta merityötulosta 42,6 %.

2004 talousarvio	39 861 000
2003 talousarvio	39 861 000
2002 tilinpäätös	40 681 493

42. *Ulkomaanliikenteen matkustaja-alusten ja -autolautojen kilpailuedellytysten turvaaminen (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 24 650 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ulkomaanliikenteen kauppa-alusluettelosta annetun lain (1707/1991) mukaisen tuen maksamiseen ulkomaan-

liikenteen kauppa-alusluetteloon merkityille muille kuin kolmansien maiden välisessä liikenteessä toimiville matkustaja-aluksille ja matkustaja-autolautoille.

Selvitysosa: Tukena maksetaan määrä, joka vastaa 97 prosenttisesti verovelvollisen merenkulkijan kauppa-alusluetteloon merkityltä alukselta saamasta merityötulosta toimitettua ennakonpidätystä. Tuen piiriin kuuluvia aluksia ennakoidaan olevan vuonna 2004 noin 14. Tuen suuruuden alusta kohden arvioidaan olevan 1 760 714 euroa ja osuuden verotettavasta merityötulosta noin 18,4 %.

2004 talousarvio	24 650 000
2003 talousarvio	27 682 000
2002 tilinpäätös	12 849 000

(44.) *Saaristoliikenteen avustaminen (siirtomääräraha 2 v)*

Selvitysosa: Momentti ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta ja sen määräraha budjetoitavaksi momentille 31.60.64.

2003 talousarvio	286 000
2002 tilinpäätös	286 000

50. *Lästimaksuista suoritettavat avustukset (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 953 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää lästimaksuista annetun lain (189/1936) mukaisten avustusten maksamiseen ammatissaan toimivien merimiesten hyväksi tapahtuvaan huoltotoimintaan ja meripelastustoiminnan edistämiseen. Avustukset myönnetään Merenkululaitoksen määrittelemistä toiminnoista aiheutuviin menoihin.

Selvitysosa: Vastaava tulo on merkitty momentille 11.19.02. Lästimaksuina jaettavat varat jaetaan kokonaisuudessaan edellisen vuoden kerättyjen lästimaksujen toteuman perusteella.

2004 talousarvio	953 000
2003 talousarvio	782 000
2002 tilinpäätös	758 781

51. *Luotsauksen hintatuki* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 3 316 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Luotsausliikelaitokselle Saimaan alueen luotsaukseen Luotsausliikelaitoksesta annetun lain 3 §:n mukaisen hintatuen maksamiseen.

Selvitysosa: Viitaten luvun 31.30 perustelujen selvityksensä hallitus antaa eduskunnalle esitykset laiksi Luotsausliikelaitoksesta, luotsauslaiksi ja laiksi Merenkulkulaitoksesta. Tarkoituksena on, että luotsausmaksujen suuruudesta päätetään edelleen valtioneuvoston asetuksella, mutta maksutuloihin

liittyvät perintä- yms. tehtävät siirtyvät Merenkulkulaitokselta perustettavalle Luotsausliikelaitokselle. Saimaan luotsausmaksutaso on tarkoitus pitää edelleen noin 74 % alempana kuin yleinen luotsausmaksu, minkä johdosta Luotsausliikelaitokselle on tarkoitus maksaa liikelaitoudellisesti kannattamattomaan toimintaan hintatukea. Hintatuki on 3 316 000 euroa, josta 2 700 000 euroa aiheutuu siirrosta momentilta 31.30.21 ja 616 000 euroa luotsausmaksujen muuttumisesta arvonlisäverolliseksi.

2004 talousarvio

3 316 000

33. Varustamoliikelaitos

1. *Aloitustavaiheen järjestelyt*

Merenkulkulaitoksesta siirtyvät jäänmurto- ja monitoimimurtajien kaupallinen toiminta, väyläalukset sekä eräiden merenmittaus- ja tutkimusalusten hoito sekä yhteysalusliikenteen hoito 1.1.2004 alkaen valtion liikelaitoksista annetun lain (1185/2002) ja Varustamoliikelaitoksesta annetun lain mukaisesti toimivaan liikelaitokseen. Varustamoliikelaitos harjoittaa vesiliikennettä palvelevaa toimintaa ja tuottaa pääasiassa jäänmurto-, monitoimialusten erikois- sekä väylänhoito- ja öljyntorjuntapalveluja sekä yhteysalusliikennepalveluja. Lisäksi tuotetaan alusten hoitopalvelu- ja rahtaustoimintaa.

Varustamoliikelaitoksen hallintaan siirtyvän omaisuuden arvoksi arvioidaan alustavasti noin 186,5 milj. euroa. Siirrettävästä valtion omaisuudesta merkitään peruspääomaksi 18,7 milj. euroa ja muuksi omaksi pääomaksi noin 74,6 milj. euroa sekä pitkäaikaiseksi vieraaksi pääomaksi lainaehdoin noin 86 milj. euroa.

Valtioneuvosto valtuutetaan päättämään edellä olevan mukaisesti siirrettävästä valtion omaisuudesta, liikelaitoksen omaksi pääomaksi merkittävästä osuudesta sekä muista taloudellisista järjestelyistä.

2. *Palvelu- ja muut tavoitteet*

Varustamoliikelaitoksen tavoitteena on huolehtia toimialaansa kuuluvien palvelujen tarjonnasta ja kehittämisestä liiketoiminnan edellytysten mukaisesti.

Varustamoliikelaitos on velvollinen tarjoutumaan öljyntorjuntatehtäviin ja jäänmurtopalvelujen tuottamiseen koko maassa. Liikelaitos varautuu hoitamaan tehtäviä myös poikkeusoloissa sen mukaan kuin liikenne- ja viestintäministeriö määrää.

3. *Investointien enimmäismäärä ja investointivaltuus*

Varustamoliikelaitoksen investoinneista saa aiheutua menoja vuonna 2004 enintään 5 milj. euroa. Lisäksi liikelaitos saa tehdä vuonna 2004 investointeja koskevia sitoumuksia, joista saa aiheutua menoja seuraavina vuosina enintään 2 milj. euroa.

4. Lainanotto

Varustamoliikelaitos oikeutetaan ottamaan valtion liikelaitoksista annetun lain 5 §:n 1 momentissa tarkoitettua lainaa enintään 10 milj. euroa.

Selvitysosaa: Viitaten luvun 31.30 perustelujen selvitysosaan hallitus antaa eduskunnalle esityksen laiksi Varustamoliikelaitoksesta, jonka mukaan Merenkululaitokselta siirretään varustamotoiminta 1.1.2004 perustettavalle Varustamoliikelaitokselle. Pääperiaate omaisuuden jaossa on, että Varustamoliikelaitokselle luovutetaan vain liiketoiminnan kannalta välttämätön omaisuus. Omaisuuden luovuttaminen liikelaitokselle tapahtuisi käypään arvoon, joka on kirjanpitoarvo. Poikkeuksena ovat kuitenkin väylälukset, jotka arvostetaan siten, että kirjanpitoarvosta vähennetään öljysuojarahastosta rahoitettu osuus hankinnoista.

Varustamoliikelaitokselle luovutetaan Merenkululaitoksen hallinnassa perustamishetkellä olevat jäänmurtajat (6 kpl perinteisiä ja 3 kpl monitoimimurtajia, arvo yhteensä noin 171 milj. euroa) ja raskaat väylälukset (9 kpl, arvo yhteensä noin 3 milj. euroa) sekä yhteysalukset (12 kpl, arvo yhteensä noin 10 milj. euroa). Liikelaitokselle luovutetaan lisäksi kirjanpitoarvoon laitteet, kalusteet, käyttöomaisuusarvopaperit sekä aines- ja tarvikevarastot.

Vuoden 2002 tilinpäätöksen perusteella ja edellä olevien periaatteiden soveltamisen jälkeen liikelaitokselle siirrettävän omaisuuden arvoksi arvioidaan alustavasti noin 186,5 milj. euroa. Alustava arvio tarkentuu valtioneuvoston omaisuuden luovutus päätöksen valmistelun yhteydessä.

Liikelaitoksen aloittavassa taseessa omaisuuden luovutusta vastaan peruspääomaan merkitään 18,7 milj. euroa ja muuhun omaan pääomaan noin 74,6 milj. euroa sekä vieraaseen pääomaan loput siten, että omavaraisuusaste olisi 50 %. Velka valtiolle olisi noin 86 milj. euroa. Loma- ja vastikevapaavelat noin 7,3 milj. euroa olisivat taseessa siirtovelkana.

Varustamoliikelaitoksen arvioitu aloittava tase 1.1.2004	milj. €
VASTAAVAA	
Aineettomat hyödykkeet	0,2
Aineelliset oikeudet	184,3
Vaihto-omaisuus	2,0
Yhteensä	186,5
VASTATTAVAA	
Peruspääoma	18,7
Muu oma pääoma	74,6
Pitkäaikainen vieras pääoma	86,0
Lyhytaikainen vieras pääoma	7,3
Yhteensä	186,5

Palvelu- ja toimintatavoitteiksi on asetettu velvollisuus tarjoutua öljyntorjuntatehtäviin sekä jäänmurtopalvelujen tuottamiseen koko maassa. Ympäristöhallinto ja Merenkululaitos tilaavat palvelut ja maksavat kustannukset kattavan hinnan sopimuksen mukaisesti. Varustamoliikelaitos tuottaa myös yhteysalusliikennepalveluita siten kuin Merenkululaitos tilaa. Maksut säädetään asetuksella ja ne tilitetään Merenkululaitokselle.

Liikelaitoksen alustavan liiketoimintasuunnitelman perusteella on arvioitu, että liiketulos riittäisi 5 %:n voitontuloutukseen peruspääomasta. Alustava arvio liikelaitoksen ensimmäisen toimintavuoden liikevaihdosta on 59,7 milj. euroa, josta nettotulos olisi noin 1,5 milj. euroa.

Valtion talousarvioon otettaisiin valtion tuloina liikelaitoksen voiton tuloutukset sekä liikelaitokselle lainaehdoin myönnetyn rahoituksen takaisinmaksut ja korot. Voiton tuloutus olisi vuodessa noin 0,9 milj. euroa. Vieraan pääoman takaisinmaksusta ja korosta määrätään valtioneuvos-

ton päätöksellä. Tarkoituksena on, että lainan takaisinmaksuaika on 20 vuotta ja korko 4 %. Vuosittain valtion talousarvioon tuloutettaisiin 4,3 milj. euroa lainan lyhennyksinä ja noin 3,3 milj. euroa korkoina.

Investointeihin on alustavan investointisuunnitelman mukaan tarkoitus käyttää noin 3—5 milj. euroa, joka rahoitetaan tulo-rahoituksella. Mahdollisten yllättävien investointimenojen takia investointivaltuudeksi on esitetty 2 milj. euroa. Lainanottovaltuudeksi esitetään 10 milj. euroa aloitus- ja siirtymävaiheesta aiheutuvan käyttö-pääoman tarpeen rahoittamiseksi.

Tunnuslukutaulukko

	2004 arvio
Liikevaihto, milj. €	59,7
— muutos, %	-
Käyttökate, %	20,2
Liikevoitto, milj. €	4,8
Tilikauden tulos, milj. €	1,5
— liikevaihdosta, %	2,5
— peruspääomasta, %	8,0
Tuloutus valtion talousarvioon, milj. € ¹⁾	0,9
Sijoitetun pääoman tuotto, %	2,7
Investoinnit liikevaihdosta, %	8,4
Omavaraisuusaste, %	51,6
Taseen loppusumma, milj. €	183,7
Henkilöstön keskimääräinen lukumäärä (htv)	615

¹⁾ Talousarvioesityksen mukainen tuloutustavoite

Liikelaitosta koskevat tulomomentit (milj. €)

	2004 arvio
Tuloutus tulomomenteille	
12.28.99 Takausmaksut	0,05
13.01.04 Korot	3,27
13.05.01 Voiton tuloutus	-
15.01.02 Lainat	4,30
Yhteensä	7,62

34. Luotsausliikelaitos

1. Aloitusvaiheen järjestelyt

Merenkululaitoksesta siirretään luotsaustoiminta 1.1.2004 alkaen perustettavan valtion liikelaitoksista annetun lain (1185/2002) ja Luotsausliikelaitoksesta annettavan lain mukaisesti toimivaan liikelaitokseen. Luotsausliikelaitos tuottaa ja kehittää vesiliikenteen turvallisuutta ja toimintaedellytyksiä tukevia palveluja ensisijaisesti luotsauspalvelujen ja niihin liittyvien muiden palvelujen ja tuotteiden avulla.

Luotsausliikelaitoksen hallintaan siirtyvän omaisuuden arvoksi arvioidaan alustavasti noin 19,5 milj. euroa. Siirrettävästä valtion omaisuudesta merkitään peruspääomaksi 2,0 milj. euroa ja muuksi omaksi pääomaksi noin 7,8 milj. euroa sekä pitkäaikaiseksi vieraaksi pääomaksi lainaehdoin noin 6,7 milj. euroa.

Valtioneuvosto valtuutetaan päättämään edellä olevan mukaisesti siirrettävästä valtion omaisuudesta, liikelaitoksen omaksi pääomaksi merkittävästä osuudesta sekä muista taloudellisista järjestelyistä.

2. Palvelu- ja muut tavoitteet

Luotsausliikelaitoksen tavoitteena on huolehtia toimialaansa kuuluvien palvelujen tarjonnasta ja kehittämisestä liiketoiminnan edellytysten mukaisesti.

Luotsausliikelaitoksen tehtävänä on huolehtia luotsauslain mukaisten luotsauspalvelujen tarjonnasta sekä muista luotsauslaissa säädetyistä luotsaukseen liittyvistä tehtävistä ja velvollisuuksista koko maassa luotsauslaissa määritellyillä vesialueilla. Liikelaitos varautuu hoitamaan tehtäviä myös poikkeusoloissa sen mukaan kuin liikenne- ja viestintäministeriö määrää.

Luotsauspalvelujen odotusaika saa olla enintään kaksi tuntia.

3. Hinnoitteluun liittyvä velvoite

Luotsauslain mukaisten luotsauspalvelujen hinnat määrätään Luotsausliikelaitoksesta annetun lain 4 §:n mukaisesti asetuksella. Luotsausliikelaitokselle myönnetään Saimaan luotsaukseen hintatukea momentin 31.32.51 määrärahasta. Liikenne- ja viestintäministeriö voi myöntää luotsauspalvelujen saajille yksittäisissä tapauksissa valtionavustusta osaa tai koko luotsausmaksua vastaavan määrän.

4. Investointien enimmäismäärä ja investointivaltuus

Luotsausliikelaitoksen investoinneista saa aiheutua menoja vuonna 2004 enintään 4 milj. euroa. Lisäksi Luotsausliikelaitos saa tehdä vuonna 2004 investointeja koskevia sitoumuksia, joista saa aiheutua menoja seuraavina vuosina enintään 2 milj. euroa.

5. Lainanotto

Luotsausliikelaitos oikeutetaan ottamaan valtion liikelaitoksista annetun lain 5 §:n 1 momentissa tarkoitettua lainaa enintään 10 milj. euroa.

Selvitysosa: Pääperiaate omaisuuden jaossa on, että Luotsausliikelaitokselle luovutetaan vain liiketoiminnan kannalta välttämätön omaisuus. Omaisuuden luovuttaminen liikelaitokselle tapahtuisi käypään arvoon, joka on kirjanpitoarvo.

Luotsausliikelaitokselle luovutetaan Merenkululaitoksen hallinnassa perustamishetkellä olevat luotsikutterit ja muu kuljetuskalusto (arvo yhteensä noin 12,5 milj. euroa) sekä strategisesti tärkeät luotsauskiinteistöt ja rakenteet (noin 4,8 milj. euroa). Liikelaitokselle luovutetaan lisäksi kirjanpitoarvoon laitteet, kalusteet, käyttöomaisuusarvopaperit sekä aines- ja tarvikevarastot.

Vuoden 2002 tilinpäätöksen perusteella ja edellä olevien periaatteiden soveltamisen jälkeen liikelaitokselle siirrettävän omaisuuden arvoksi arvioidaan alustavasti noin 19,5 milj. euroa. Alustava arvio tarkentuu valtioneuvoston omaisuuden luovutus päätöksen valmistelun yhteydessä.

Liikelaitoksen aloittavassa taseessa omaisuuden luovutusta vastaan peruspääomaan merkitään 2,0 milj. euroa ja muuhun omaan pääomaan noin 7,8 milj. euroa sekä vieraaseen pääomaan loput siten, että omavaraisuusaste olisi 50 %. Velka valtiolle olisi noin 6,7 milj. euroa. Lomapalkkavelat noin 3,1 milj. euroa olisivat taseessa siirtovelkana.

**Luotsausliikelaitoksen arvioitu aloittava tase
1.1.2004**

milj. €

VASTAAVAA

Aineettomat hyödykkeet	0,1
Aineelliset oikeudet	19,4
Vaihto-omaisuus	0,0
Yhteensä	19,5

VASTATTAVAA

Peruspääoma	2,0
Muu oma pääoma	7,8
Pitkäaikainen vieras pääoma	6,7
Lyhytaikainen vieras pääoma	3,1
Yhteensä	19,5

Luotsausliikelaitoksen palvelu- ja muut toimintatavoitteet perustuvat pääosin annettavaan esitykseen luotsauslaiksi. Lain mukaan sen olisi tarjottava luotsauspalveluja kaikilla luotsattaviksi määritellyillä väylillä Suomen vesialueella ja Saimaan kanavan vuokra-alueilla. Lisäksi tavoitteeksi asetetaan nykyisin Merenkulkulaitokselle asetettu palvelutasotavoite, jonka mukaan odotusaika saa olla enintään kaksi tuntia.

Hinnoittelun suhteen Luotsausliikelaitokselle on asetettu valtion liikelaitoksista annetun lain 7 §:n mukainen liiketaloudellisesti kannattamaton velvoite. Liikelaitoksen hinnoista määrätään valtioneuvoston asetuksella. Koska Saimaalla on edelleenkin tarkoitus säilyttää alhaisempi maksumäärä, valtion talousarvioon esitetään määrärahaa hintatukeen. Liikelaitokselle maksettavan tuen suuruudeksi arvioidaan 2,7 milj. euroa. Lisäksi luotsauspalvelujen käyttäjille liikenne- ja viestintäministeriö voisi yksittäisissä tapauksissa myöntää valtionavustusta osaa tai koko luotsausmaksua vastaavaan määrään enintään 100 000 euroa. Tällaisia ovat mm. koulutus-, ympäristönsuojelu-, historia-, yms. perusteet. Hintatuen ja valtionavustuksen määrärahat on budjetoitu momentille 31.32.51.

Liikelaitoksen alustavan liiketoimintasuunnitelman perusteella on arvioitu, että liiketulos riittäisi 5 %:n voitontuloutukseen peruspääomasta. Alustava arvio liikelaitoksen ensimmäisen toimintavuoden liikevaihdosta on 34,8 milj. euroa, josta nettotulos olisi noin 1,8 milj. euroa.

Valtion talousarvioon otettaisiin valtion tuloina liikelaitoksen voiton tuloutukset sekä liikelaitokselle lainaehdoin myönnetyn rahoituksen takaisinmaksut ja korot. Voiton tuloutus olisi vuodessa noin 0,1 milj. euroa. Vieraan pääoman takaisinmaksusta ja korosta määrätään valtioneuvoston päätöksellä. Tarkoituksena on, että lainan takaisinmaksuaika on 15 vuotta ja korko 4 %.

Investointeihin on alustavan investointisuunnitelman mukaan tarkoitus käyttää 2–4 milj. euroa, joka rahoitetaan tulorahoituksella ja eduskunnalle esitettävien lainavaltuuksin rahalaitoksilta otettavilla luotoilla. Mahdollisten yllättävien investointimenojen takia investointivaltuudeksi on esitetty 2 milj. euroa. Lainanottovaltuudeksi esitetään 10 milj. euroa myös aloitus- ja siirtymävaiheesta aiheutuvan käyttöpääoman tarpeen rahoittamiseksi.

Tunnuslukutaulukko

	2004 arvio
Liikevaihto, milj. €	34,8
— muutos, %	-
Käyttökate, %	10,7
Liikevoitto, milj. €	2,1
Tilikauden tulos, milj. €	1,8
— liikevaihdosta, %	5,2
— peruspääomasta, %	13,1
Tuloutus valtion talousarvioon, milj. € ¹⁾	0,1
Sijoitetun pääoman tuotto, %	11,6
Investoinnit liikevaihdosta, %	11,5
Omavaraisuusaste, %	55,4
Taseen loppusumma, milj. €	20,9
Henkilöstön keskimääräinen lukumäärä (htv)	391

¹⁾ Talousarvioesityksen mukainen tuloutustavoite

Liikelaitosta koskevat tulo- ja menomomentit (milj. €)

	2004 arvio
Tuloutus tulomomenteille	
12.28.99 Takausmaksut	0,05
13.01.04 Korot	0,25
13.05.01 Voiton tuloutus	-
15.01.02 Lainat	0,45
Yhteensä	0,75
Erityistehtävien määräraharahoitus	
31.32.51 Luotsauksen hintatuki ja valtionavustus	3,4
Yhteensä	4,15

40. Ratahallintokeskus

Selvitysosa: Radanpidon tavoitteena on edistää rautatieliikenteen toimintaedellytyksiä tehokkaana, turvallisena ja ympäristöystävällisenä osana kotimaista ja kansainvälistä liikennejärjestelmää. Rataverkon parantamisessa ja ylläpidossa otetaan huomioon taloudellisuus- ja liikennepoliittiset tavoitteet.

Suomessa radat ovat pääosin ns. sekaliikenneratoja eli henkilö- ja tavaraliikenne kulkevat samoilla raiteilla. Tavaraliikenteessä rautatieliikenteen osuus on 25 % koko maan kuljetussuoritteesta. Vuonna 2002 tavaraa kulki rautateitse 41,7 miljoonaa tonnia. Kuljetetun tonnimäärän arvioidaan vuonna 2003 kasvavan noin 1 % vuoden 2002 tasosta. Vuonna 2004 tonnimäärän arvioidaan nousevan noin 2 %. Henkilöliikenteessä tehtiin vuonna 2002 lähes 57,7 miljoonaa

matkaa. Kaukoliikennematkojen määrä oli 11,6 miljoonaa ja lähiliikennematkojen määrä 46,1 miljoonaa. Matkojen määrässä odotetaan noin 2 %:n kasvua vuosina 2003 ja 2004.

Perusradanpidon painopiste on edelleen 1970-luvulla perusratavien ja loppuun käytettyjen rataosien päällysrakenteen uusimisessa. Rahoitustaso mahdollistaa nykyisessä laajuudessaan korvausinvestointeja 117,8 milj. eurolla. Kuitenkin rataverkon ylläpitäminen turvallisena ja kilpailukykyisenä liikenneväylänä nykyisessä laajuudessa edellyttää noin 170 milj. euron vuosittaisia korvausinvestointeja. Alemmalla rahoitustasolla liikennejärjestelmän määrä kasvaa vuoteen 2007 mennessä nykyisestä noin 310 kilometristä 800 kilometriin eli palautuu 1990-luvun puolivälin tasolle. Ministerityöryhmä selvittää liikenneverkkojen rahoitustarpeita ja rahoituksen kohdentamista. Vuonna 2004 kilometrimäärä on noin 400.

EU:n I rautatiepaketti on pantu kansallisesti täytäntöön 15.3.2003 voimaantulleella rautatielaila ja eräillä muilla siihen liittyvillä säädöksillä. Uuden lainsäädännön myötä Ratahallintokeskuksen rooli rautatieviranomaisena on vahvistunut ja tehtävät lisääntyneet. Rautatielain mukaan rataverkkoa ylläpidetään ja rakennetaan valtion talousarviossa osoitettujen määrärahojen ja muun rahoituksen sallimassa laajuudessa.

Liikenne- ja viestintäministeriö on alustavasti asettanut Ratahallintokeskukselle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

Rataverkon laajuus ja palvelutaso

Laajuudessa ei tapahdu muutoksia.

Vuoden 2004 lopussa päärataverkon jakautuminen palvelutasoluokkiin

Palvelutasoluokka	Henkilöliikenne		Ratakilometrit		Palvelutasoluokka	Tavaraliikenne		Ratakilometrit	
	Suurin sallittu nopeus km/h		2003	2004		Suurin sallittu akselipaino ja nopeus km/h	2003	2004	
H1	yli 140	530	556	T1	25 t ja 60—100	115	115		
H2	130—140	1 296	1 270	T2	22,5 t ja 100	3 812	3 812		
H3	110—120	1 565	1 565	T3	22,5 t ja 50—80	1 078	1 078		
H4	enintään 100	593	593	T4	20 t ja 40	638	638		
H5	ei säännöllistä henkilöliikennettä	1 659	1 659						
Yhteensä		5 643	5 643			5 643	5 643		

Rataosa Kerava—Pasila (26 km) siirtyy palveluluokasta H2 luokkaan H1, kun Tikkurila—Kerava kaupunkirata valmistuu.

Liikenteen sujuvuus

Radanpidosta aiheutuneiden yli 5 minuutin myöhästymisten määrä henkilöliikenteen junista on korkeintaan 6 %.

Turvallisuuden parantaminen

Junaliikenneonnettomuuksissa ei kuole matkustajia. Tasoristeysvahinkojen määrä on enintään 40, josta valtion rataverkolla on enintään 30 vahinkoa ja yksityisraiteilla 10. Tasoristeysvahinkojen kokonaismäärää vähennetään erilaisin turvaamistoimin siten, että kokonaismäärä vuonna 2010 on enintään 30 vahinkoa. Radasta aiheutuneiden vahinkojen määrä on enintään viisi.

Taloudellisuus

Kunnossapidon yksikkökustannukset alenevat 2 %. Kiinteistötoimesta kertyvien tulojen tulee kattaa kiinteistötoimen ylläpidosta aiheutuvat vuotuiset kustannukset ja pääomakustannusten katteen osuutta tulee nostaa merkittävästi.

Ratahallintokeskuksen tulojen ja menojen erittely (milj. euroa)

	2002 tilinpäätös	2003	
		varsinainen talousarvio	2004 esitys
Perusradanpito (21)	257,0	233,9	254,7
Tulot	71,2	70,9	54,6
— Ratomaksu	53,0	56,0	40,0
— Kiinteistönpidon tulot	10,2	9,8	9,9
— Muut tulot	8,0	5,1	4,7
Menot	327,8	304,8	309,3
— Hallinto	8,6	8,7	10,2
— Liikenteenohjaus	37,8	38,0	37,3
— Kiinteistöjen ylläpito ja investoinnit	11,7	10,0	10,6
— Radan kunnossapito ja käyttö	129,6	126,5	135,9
— Suunnittelu, tutkimukset	5,2	4,7	8,9
— Korvausinvestoinnit	134,9	116,9	106,4
Kehittämisinvestoinnit (76, 77, 78, 79)	115,1	138,0	151,3
Rataverkon maa-alueet (76)	2,3	0,7	1,1
Rataverkon kehittäminen (77)	44,8	30,4	21,4
Eräät ratahankkeet (78)	35,1	106,9	128,8
Radioverkon rakentaminen (79)	32,9	-	-
LUVUN 31.40 NETTOMENOT	372,2	371,9	406,0
LUVUN 31.40 BRUTTOMENOT	443,3	442,8	460,6

21. Perusradanpito (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 254 683 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää radanpidon lisäksi kiinteistönpidosta aiheutuviin ylläpito- ja investointimenoihin.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon nettobudjetoitavina tuloina maksullisen palvelutoiminnan tuottojen lisäksi Ratahallintokeskukselle suoritettava ratamaksun perusmaksu ja omaisuuden myyntituotot lukuun ottamatta kiinteän omaisuuden myyntituottoja.

Ratahallintokeskus perii liikennöitsijältä ratamaksua, josta osa määrätään rautatielaissa säädetyn perusteella. Rautatieliikenteen harjoittajille tarjottavista palveluista perittävän ratamaksun perusmaksu perustuu niihin radanpi-

don kustannuksiin, joita liikenteen harjoittaminen aiheuttaa suoraan rataverkolle ja radanpidolle. Maksu tuloutetaan tälle momentille. Lisäksi ratamaksun veron osuudesta rataverolain perusteella tuloutetaan 16 milj. euroa verotuloihin momentille 11.19.03. Rataveron suuruus perustuu nk. ulkoisten haittojen aiheuttamiin kustannuksiin. Tämä tulo on otettu huomioon perusradanpidon momentin määrärahan mitoituksessa.

Ratahallintokeskuksen kiinteistötoiminta on alijäämäistä. Suuri osa omaisuudesta on asemarakennuksia ym. muuta vastaavaa omaisuutta. Suoritteiden tulokertymäksi arvioidaan 9,5 milj. euroa. Ylläpitokustannuksiksi arvioidaan 7,6 milj. euroa (erilliskustannukset noin 7,4 milj. euroa ja osuus yhteiskustannuksista 0,2 milj. euroa). Pääomakustannukset eli pois-

tot ja korko ovat noin 4,4 milj. euroa. Kate on siten 1,9 milj. euroa, joka on 43 % pääomakustannuksista. Alijäämäksi muodostuisi 2,4 milj. euroa. Liikenne- ja viestintäministeriö selvittää, miten Ratahallintokeskuksen rakennuskiinteistöt voidaan siirtää Senaatti-kiinteistölle tai muulle valtion kiinteistövarallisuutta hoitavalle organisaatiolle.

Menojen ja tulojen erittely		€
Bruttomenot		309 283 000
Maksullisen toiminnan erillismenot		9 400 000
Muut toimintamenot		299 883 000
Bruttotulot		54 600 000
Maksullisen toiminnan tulot		11 500 000
Ratamaksu		40 000 000
Muut tulot		3 100 000
Nettomenot		254 683 000

Perusradanpidon alustava toimenpiteittäinen suunnitelma

	Valmis	Kustannusarvio milj. €	Käytetty milj. €	Arvioidut
				kustannukset v. 2004 milj. €
Korvausinvestoinnit				106,4
— Tampere—Orivesi—Jyväskylä, perusparannus	2005	57,5	37,1	8,4
— Kouvola—Pieksämäki, perusparannus	2005	139,2	133,9	4,0
— Seinäjoki—Oulu, päällysrakenne	2008	122,7	42,7	14,0
— Oulu—Rovaniemi, perusparannus	2004	33,8	24,7	9,1
— Tasoristeykset				6,6
— Muut korvausinvestoinnit				64,3
Muu perusradanpito				202,9
Perusradanpito yhteensä				309,3

Eräiden hankkeiden kustannusarviota on tarkistettu.

2004 talousarvio	254 683 000
2003 lisätalousarvio	45 401 000
2003 talousarvio	233 900 000
2002 tilinpäätös	256 991 000

76. (31.40.87) *Rataverkon maa-alueiden hankinnat ja korvaukset* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 1 120 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää rautatielain (198/2003) mukaista toimintaa varten hankittavien maa-alueiden ja korvausten sekä kiinteistötoimitusmaksusta annetun lain (558/1995) mu-

kaisten kiinteistötoimitusmaksujen maksamiseen.

2004 talousarvio	1 120 000
2003 lisätalousarvio	2 525 000
2003 talousarvio	670 000
2002 tilinpäätös	2 319 908

77. *Rataverkon kehittäminen* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 21 400 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää aikaisempina vuosina momentilta aloitettujen radanpidon kehittämishankkeiden menojen maksamiseen.

Ratahallintokeskus saa tehdä sitoumuksia siten, että niistä aiheutuu valtiolle menoja myöhemminä vuosina enintään 17 500 000 euroa.

Selvitysosa:

Kehittämisinvestointien alustava suunnitelma

	Valmis	Kustannusarvio milj. €	Käytetty milj. €	Arvioidut kustannukset v. 2004 milj. €
Oulu—Rovaniemi, sähköistys	2004	46,4	33,5	12,9
Kulunvalvonnan III-vaihe	2006	52,6	26,6	8,5
Kehittäminen yhteensä		99,0	60,1	21,4

Valtuuden käytön johdosta arvioidaan valtiolle aiheutuvan menoja vuonna 2005 noin 8,9 milj. euroa ja vuonna 2006 noin 8,6 milj. euroa.

2004 talousarvio	21 400 000
2003 talousarvio	30 400 000
2002 tilinpäätös	44 829 000

78. *Eräät ratahankkeet (arviomääräraha)*
Momentille myönnetään 128 800 000 euroa. Määrärahaa saa käyttää aikaisempina vuosina myönnettyistä sopimusvaltuuksista aiheutuvien menojen maksamiseen. Ratahallintokeskus oikeutetaan solmimaan aikaisempina vuosina myönnettyjen valtuuksien mukaisia sopimuksia siltä osin kuin niitä valtuuksia ei ole käytetty asianomaisena myöntämisvuonna.

Selvitysosa:

Hanke-erittely

	Valmis	Sopimus- valtuus milj. €	Määrärahaa budjetoitu milj. €	Määräraha v. 2004 milj. €	Rahoitustarve myöhemmin milj. €
KESKENERÄISET HANKKEET					
Oulu—Iisalmi/Vartius, sähköistys	2006	70,6	10,2	13,9	46,5
Tikkurila—Kerava, 4. raide	2004	40,4	29,7	10,7	-
Kerava—Lahti, oikorata	2006	331,0	98,2	104,2	128,6
Yhteensä		442,0	138,1	128,8	175,1

Hankkeista arvioidaan aiheutuvan valtiolle menoja vuonna 2005 noin 114,2 milj. euroa ja vuonna 2006 noin 60,9 milj. euroa.

2004 talousarvio	128 800 000
2003 talousarvio	106 900 000
2002 tilinpäätös	35 080 530

79. *Radioverkon rakentaminen*
Momentille ei myönnetä määrärahaa. Hankkeen sopimusvaltuus on 40 000 000 euroa.

Selvitysosa: Radioverkon rakentaminen aloitettiin vuoden 2000 toisen lisätalousarvion perusteella. Investointikustannusarvio oli kokonaisuudessaan 50,5 milj. euroa. Aikatauluna oli, että verkko rakennetaan vuoteen 2005 mennessä. Hankkeen kustannusarvio on tar-

kentunut 40 milj. euroksi ja valmistuminen vuoteen 2006.

Radioverkon rakentamiseen on tähän mennessä myönnetty yhteensä 33,7 milj. euroa.

Loppuosa hankkeesta, 6,3 milj. euroa, rahoitetaan vuoden 2006 talousarviossa.

2004 talousarvio

—

2002 tilinpäätös

32 900 000

50. Ilmailulaitos

1. Palvelu- ja muut toimintatavoitteet

Ilmailulaitoksen tavoitteena on tarjota ilmaliikenteen tarvitsemia lentoasema- ja lennonvarmistuspalveluja mahdollisimman tehokkaasti, taloudellisesti sekä turvallisuutta edistämällä. Ilmailulaitos huolehtii palvelujen tarkoituksenmukaisesta tarjonnasta liiketoiminnan edellytysten mukaisesti. Palvelujen tarjonnan tavoitteena on, että liikenneilmailun toimintaedellytykset ovat lentoasemilla hyvät ja että Ilmailulaitoksen toimesta johtuvat lentoliikenteen viiveet ovat mahdollisimman vähäiset.

Suomen lentoasemia ja lennonvarmistusjärjestelmää ylläpidetään ja kehitetään yhtenä kokonaisuutena ja niitä ylläpidetään ja kehitetään niiden palvelujen kysyntää vastaavasti.

2. Investointien enimmäismäärä sekä investointivaltuus

Ilmailulaitoksen investoinneista saa aiheutua menoja vuonna 2004 enintään 55 milj. euroa. Lisäksi Ilmailulaitos saa tehdä vuonna 2004 investointeja koskevia sitoumuksia, joista saa aiheutua menoja seuraavina vuosina enintään 100 milj. euroa.

3. Lainanotto

Ilmailulaitos oikeutetaan ottamaan valtion liikelaitoksista annetun lain (1185/2002) 5 §:n 1 momentissa tarkoitettua lainaa enintään 30 milj. euroa.

4. Takaukset tytäryhtiöiden lainoista

Valtioneuvosto saa oikeuttaa Ilmailulaitoksen antamaan vastavakuutta vaatimatta omavelkaisia takauksia lentokenttä- ja lennonvarmistuspalveluja tuottavien tytäryhtiöidensä tai Ilmailulaitoksen toimialaan liittyvien kiinteistöyhtiöidensä ottamien yhteensä enintään 50 milj. euron lainojen vakuudeksi.

Selvitysosa: Valtion liikelaitoksista annetun lain siirtymäsäännöksen perusteella lakia sovelletaan Ilmailulaitokseen vuoden 2005 alusta lukien. Tämän johdosta valmistellaan Ilmailulaitosta koskevan lain muutos siten, että hallituksen esitys on annettavissa alkuvuodesta 2004.

Ottaen huomioon toimialan kehitysnäkymät ja eduskunnan hyväksyttäväksi esitetyt palvelu- ja muut toimintatavoitteet on tämän talousarvioesityksen antamisen yhteydessä asetettu alustavasti Ilmailulaitoksen tulostavoitteeksi 6 milj. euroa vuonna 2004. Voitontuloutustavoitteena on vähintään 35 % voitosta. Vuonna 2004 on kotimaan matkustajaliikenteessä ennakoitu noin 2,3 % kasvua ja kansainvälisessä liikenteessä noin 5 % kasvua vuoteen 2003 verrattuna. Tulostavoitetta arvioitaessa on otettava huomioon Ilmailulaitoksen tulokseen sisältyvinä erinä sellainen liiketaloudellisesti arvioiden kannattamaton toiminta, jonka rahoittaminen osana Ilmailulaitosta on yhteiskunnallisesti tarkoituksenmukaista. Tämä toiminta sisältää Ilmailulaitoksen vähäliikenteisten lentoasemien ylläpidon, viranomaistehtävien hoidon, Ilmailulaitoksen hoitaman ammatillisen koulutuksen sekä valtiolle kuuluvan kansainvälisen toiminnan. Näiden toimintojen tulosvaikutus Ilmailulaitokselle on yhteensä 15 milj. euroa vuosittain.

Näistä palveluista sotilasilmailun tarvitsemat palvelut on tällä hetkellä järjestetty tilaaja-tuottaja -sopimuksella ilmavoimien maksaessa palvelunsa. Aluevalvonnan palveluista korvaa liikenne- ja viestintäministeriö 4 575 000 euroa momentilta 31.52.43.

Ilmailulaitos hoitaa 25 lentoasemaansa verkostoperiaatteella, jolloin yksittäisten lentoasemien taloutta arvioidaan osana kokonaisuutta ottaen huomioon myös lentoaseman tuottama verkostohyöty. Verkostohyöty arvioidaan laskemalla Ilmailulaitokselle syntyvä tulonmuodostus lentoreitin molemmissa päissä.

Ilmailulaitoksen viranomaistehtäviä hoitavat lentoturvahallinto ja lentoliikennehallinto. Lentoturvallisuushallinnon palveluiden hinnoittelussa huomioidaan liikenneturvallisuuden vaatimukset, ilmailun edistäminen ja kansainvälinen maksutaso. Vuonna 2004 viranomaisyksikön arvioidut tuotot ovat 1,7 milj. euroa. Tästä viranomaissuoritteiden osuus on noin 1 milj. euroa. Ilmailulaitoksen lentoasema- ja lennonvarmistustoiminnan viranomaisvalvonnasta saatavat tuotot ovat noin 0,7 milj. euroa ja ne perustuvat maksuperustelain mukaiseen omakustannusarvoon. Lentoturvallisuushallinnon arvioidut käyttötoiminnan kulut ovat 5,9 milj. euroa ja poistot noin 0,1 milj. euroa. Lentoturvallisuushallinnon talouden alijäämä 4,3 milj. euroa katetaan Ilmailulaitoksen liiketoiminnalla.

Lentoliikennehallinto hoitaa alan kansainväliset sopimukset, lentoliikenneluvat ja turvatoimintaan liittyvät viranomaistehtävät. Lentoliikennehallinnon turvatoiminnan liikelaitoksen viranomaisvalvonnasta saatavat tuotot ovat 0,1 milj. euroa. Yksikön kulut arvioidaan vuonna 2004 olevan noin 1,1 milj. euroa. Talouden alijäämä 1 milj. euroa katetaan Ilmailulaitoksen liiketoiminnalla.

Investointeihin on arvioidun tuloksen toteutuessa tarkoitus käyttää investointiohjelman mukaan noin 55 milj. euroa, jotka rahoitetaan pääosin tulorahoituksella. Tärkeimmät investoinnit ovat Helsinki—Vantaan lentoaseman terminaalitoimintojen kehittäminen ja Helsinki—Vantaan lentoaseman II kiitotien kunnostaminen, pelastusasemien sivutuki- ja kunnossapitorakennusten rakentaminen. Muuten investoinnit ovat korvaavia ja toimintaa ylläpitäviä hankkeita.

Tulos- ja rahoitussuunnitelmaan perustuva alustava investointisuunnitelma vuodeksi 2004

milj. €

Kaluston hankinta ja muu käyttöomaisuus	15,5
Lentokenttien talonrakennustyöt	18,5
Lentokenttien maa-alueet ja rakentaminen	21,0
Yhteensä	55,0

Tunnuslukutaulukko

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
Liikevaihto, milj. €	202,4	211,3	221,8
— muutos %	-2,1	4,4	5,0
Käyttökate, milj. €	52,0	50,5	52,5
— käyttökate % liikevaihdosta	25,7	23,9	23,7
Voitto, milj. €	4,1	2,4	6,0
— voitto % liikevaihdosta	2,0	1,2	2,7
Sijoitetun pääoman tuotto %	1,6	1,3	1,8
Tuotto peruspääomalle, %	2,2	1,3	3,3
Tuotto koko pääomalle, %	0,6	0,4	0,9
Omavaraisuusaste %	74,0	73,3	74,8
Investoinnit % liikevaihdosta	25,2	20,9	24,8
Henkilöstömäärä	1 816	1 820	1 825

52. Ilmailukenteen korvaukset ja valtionavut

41. *Valtionapu eräiden lentopaikkojen rakentamiseen ja ylläpitoon* (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 1 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää enintään 90 prosentin suuruisen valtionavun maksamiseen Seinäjoen (Rengonharjun) ja Mikkelin säännöllisen reittiliikenteen piirissä olevien lentopaikkojen rakenteiden ja laitteiden parantamiseen sekä kenttien ylläpidon avustamiseen ja lentopaikkojen rakentamiseen otettujen lainojen kustannuksiin.

Selvitysosa: Määräraha on alueiden kehittämislaisissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta.

Avustusten suuruudessa otetaan huomioon lentopaikkojen liikenteellinen merkitys. Määräraha on mahdollistanut nettokäyttömenoista noin 70 %:n tuen ja investointimenoista noin 90 %:n tuen eli yhteensä kaikista menosta keskimäärin 78 %:n tuen.

2004 talousarvio	1 000 000
2003 talousarvio	1 000 000
2002 tilinpäätös	1 100 000

43. *Korvaus Ilmailulaitokselle valmiustehtävistä* (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 4 575 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää maksuna Ilmailulaitokselle siviili- ja sotilasliikennettä palveleville lentoasemille sotilasilmailusta aiheutuvien kiinteiden kustannusten kattamiseksi sekä Rajavartiolaitoksen meripelastuspalvelun yöaikaisten kustannusten kattamiseksi.

Selvitysosa: Liikenne- ja viestintäministeriö korvaa yhteistoimintalentosemien pääomakustannuksista sotilasilmailulle kohdistetun osuuden sekä yhteistoimintalentosemien valmiuspalvelun. Lisäksi määrärahaalla voidaan rahoittaa meripelastuspalvelun aiheuttamia yöaikaisia kustannuksia.

2004 talousarvio	4 575 000
2003 talousarvio	4 575 000
2002 tilinpäätös	4 575 000

60. Joukkoliikenteen palvelujen ostot, korvaukset ja tuet

42. *Valtionavustus koulutuksesta* (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 841 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtionavustusten maksamiseen rautatieliikenteen ammattikoulutuksen järjestämisestä aiheutuviin kustannuksiin.

Selvitysosa: Määräraha on tarkoitettu VR-Yhtymälle suoritettavaan korvaukseen. Korvaus määräytyy laskennallisena opetustuntien määrän mukaisesti. Nk. pitkäkestoisesta koulutuksesta tuetaan 80 % tuntien määrästä ja lyhytkestoisesta 50 % tuntien määrästä. Yksikköhintana käytetään koulutuksesta riippuen 55,50 euroa ja 194,30 euroa. Vuonna 2001 tun-

teja on ollut yhteensä 41 247 ja oppilaiden määrä 657. Koulutuksen määrän arvioidaan säilyvän.

2004 talousarvio	841 000
2003 talousarvio	841 000
2002 tilinpäätös	841 000

63. *Joukkoliikenteen palvelujen ostojen ja kehittäminen* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 79 318 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää luvanvaraista henkilöliikennettä koskevan lain (343/1991) 23 ja 23 a §:n mukaisesti. Määrärahasta saa myön-

tää myös joukkoliikenteen valtionavustuksista annetun liikenne- ja viestintäministeriön asetuksen (64/2002) mukaisesti kunnille ja muille yhteisöille valtionapua.

Määrärahaa saa käyttää myös EU:n hyväksymien tutkimus- ja kehittämishankkeiden rahoitukseen.

Lisäksi määrärahaa saa käyttää valtion osuutena Merenkurkun laivaliikenteen ostomenoihin.

Selvitysosa: Määräraha on osittain alueiden kehittämislaissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta.

Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa tietoyhteiskuntaohjelmaa.

Määrärahaa käytetään joukkoliikenteen palvelujen ostamisesta ja lipun hinnoista yritysten kanssa tehdyistä sopimuksista aiheutuvien korvausten maksamiseen sekä joukkoliikenteen kehittämis-, suunnittelu- ja tutkimushankkeiden rahoittamiseen.

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen

€

Kaukoliikenteen ja junien lähiliikenteen palvelujen osto	37 500 000
Alueellisen liikenteen palvelujen osto ja paikallisen liikenteen valtionavustus	25 300 000
Kaupunki- ja seutulippuallennusten valtionavustus	9 700 000
Kehittämis-, suunnittelu- ja tutkimushankkeet	5 818 000
Merenkurkun liikenne	1 000 000
Yhteensä	79 318 000

Liikennepalvelujen ostoilla edesautetaan liikenteen palvelujen säilymistä sekä alueellisen ja sosiaalisen tasa-arvon toteutumista ja siten edistetään tasapainoista ja kestävää alueellista kehitystä. Junaliikenteen ostoilla tyydytetään tarpeelliseksi arvioituja alueellisia ja valtakunnallisia matkustustarpeita siltä osin kuin näitä palveluja ei pystytä järjestämään asiakastuloin. YTV-alueen ulkopuolisen Helsingin lähiliikenteen ostot mahdollistavat korkeamman palvelutason kuin mihin suorat lipputulot antavat mahdollisuuden. Liikenne- ja viestintäministeriö on tehnyt VR Osakeyhtiön kanssa sopi-

muksen henkilöliikenteen ostosta vuosille 2000—2004. Kyseisessä junaliikenteessä tehdään yhteensä alle 14 miljoonaa matkaa vuonna 2004. Matkaa kohti laskettuna rahoitus on keskimäärin noin 2,7 euroa. Ostoliikenteen osuus henkilöliikenteen junakilometreistä on noin 40 %. Tarkoituksena on, että junaliikenteen ostot sopeutetaan vuoteen 2005 mennessä 37 miljoonan euron tasoon, mikä merkitsee vuoteen 2003 verrattuna keskimäärin 15 junan poistamista ostolistasta. Vuonna 2004 sopimuksista poistetaan keskimäärin 10 ostojunaa.

Lääninhallitukset ostavat maaseudun peruspalveluluonteista linja-autoilla ja takseilla harjoitettavaa runkoliikennettä, jota ei voida ylläpitää asiakastuloin ja jota kunnat omilla palveluostoillaan täydentävät. Ostoliikenteen matkustajia lääninhallitusten ostamassa liikenteessä arvioidaan vuonna 2004 olevan alle 8 miljoonaa. Matkustajaa kohti ostopalveluksen ennakoidaan nousevan yli 3 euron. Tarkoituksena on, että alueelliset linja-auto- sekä taksi-liikenteen ostopalvelut sopeutetaan asteittain vuoteen 2005 mennessä 23,8 miljoonan euron tasoon, mikä merkitsee nykyisen ostoliikenteen vähenemistä vuodesta 2003 keskimäärin 600 vuorolla. Vuonna 2004 ostovuoroja karsitaan noin 400. Sopeutusajan rahoitukseen käytetään väliaikaisesti kehittämisen rahoitusta.

Joukkoliikenteen palvelutasoa turvataan ja joukkoliikenteen osuutta erityisesti työmatkaliikenteessä pyritään lisäämään myöntämällä kunnille valtionavustusta kaupunkimaisen paikallisliikenteen ylläpitämiseen sekä kaupunki-, seutu- ja työmatkalippujen hinnanalennuksiin. Paikallisliikennettä avustetaan noin 60 kunnassa ja lippuallennuksia yli 300 kunnassa. Valtion rahoitusosuus on enintään yhtä suuri kuin kunnan.

Kehittämistoiminnalla turvataan joukkoliikenteen toimintaedellytyksiä pitkällä aikavälillä. Kehittämissankkeilla luodaan edellytyksiä joukkoliikenteen palvelujen säilymiselle, joukkoliikenteen palvelutason ja kilpailuvuon parantamiselle ja yhteiskunnan maksamien kuljetuskustannusten nousun hillitsemiselle. Vuonna 2004 kehittämissankkeista joudetaan väliaikaisesti liikenneostojen hyväksi.

Tämä merkitsee joukkoliikenteen kehittämishankkeiden hidastumista ja voi merkitä myös suunniteltujen hankkeiden toteuttamatta jättämistä. Liikenne- ja viestintäministeriön ja lääninhallitusten rahoittamissa kehittämishankkeissa painopisteenä ovat palvelulinjojen ja kutsujoukkoliikenteiden käynnistäminen, henkilökuljetusten yhdistely, joukkoliikenteen informaatiojärjestelmien kehittäminen ja matkakusten toteuttaminen.

Vaikuttavuuden mittareita kehitetään siten, että ne voidaan ottaa käyttöön vuoden 2005 talousarvioesityksessä.

Merenkurkun liikenteen ostosta aiheutuviin menoihin Suomen valtio osallistuu 1 milj. euron määrärahalta vuonna 2004. Tarkoitus on, että valtion osallistuminen liikenteen ylläpitämisestä aiheutuviin menoihin on määräaikaista vuosina 2003—2005. Myös alueelliset tahot osallistuvat liikenteen rahoittamiseen.

2004 talousarvio	79 318 000
2003 lisätalousarvio	34 000
2003 talousarvio	83 000 000
2002 tilinpäätös	79 880 000

64. Saariston yhteysalusliikennepalvelujen ostot ja kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 7 956 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää saariston yhteysalusliikennepalvelujen ostoon. Määrärahasta saa myöntää myös avustuksia saariston kulkuyhteyksiä hoitaville liikenteenharjoittajille valtioneuvoston asetuksen (371/2001) mukaisin perustein.

Momentin määräraha budjetoidaan avustusten osalta maksupäätösperusteella.

Selvitysosa: Määräraha on osittain alueiden kehittämislaisissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta.

Saariston kehityksen edistämisestä annetun lain (494/1981) mukaan valtion on pyrittävä

huolehtimaan siitä, että saariston vakituksella väestöllä on käytettävissä kuljetuspalvelut.

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen

	€
Yhteysalusliikennepalvelujen osto	7 670 000
Avustukset	286 000
Yhteensä	7 956 000

Viitaten luvun 31.30 perustelujen selvitysosaan hallitus antaa eduskunnalle esitykset laiksi Varustamoliikelaitoksesta ja laiksi Merenkululaitoksesta. Tarkoituksena on, että Merenkululaitoksen yhteysalukset siirtyvät Varustamoliikelaitokselle ja Merenkululaitos ostaa yhteysaluspalveluja Varustamoliikelaitokselta ja yksityisiltä liikenteenharjoittajilta. Tarkoituksena on, että Merenkululaitoksen ostamien yhteysaluspalvelujen asiakasmaksuista säädetään edelleen valtion maksuperustelain mukaisesti asetuksella. Yhteysaluspalvelujen ostoon esitetään 7 670 000 euroa, mistä 6 711 000 euroa on siirtoa momentilta 31.30.21 ja 959 000 euroa yhteysaluspalvelujen muuttumisesta arvonlisäverolliseksi. Yhteysalusliikenne on Merenkululaitoksen vastuulla olevaa liikennettä ja se kattaa Turun saariston. Yhteysalusliikenteestä noin 5 milj. euroa on ostoa Varustamoliikelaitokselta ja loppuosa yksityisiltä liikenteenharjoittajilta. Yhteysalusliikenteen matkustajamäärä on vuosittain noin 300 000. Saaristossa vakituksasti asuville (noin 990 asukasta) käyttö on ilmaista ja muille maksullista maksutulosten ollessa yhteensä 530 000. Menot matkustajaa kohden on noin 26 euroa sekä vakituista asukasta kohden 7 747 euroa.

Avustusten maksamisen määräraha 286 000 euroa on aiemmin budjetoitu momentille 31.32.(44). Avustuksilla pyritään säilyttämään kulkumahdollisuudet sellaisten saaristoalueiden asukkaille, joilla ei ole käytettävissä yhteysalusliikennettä. Avustus kohdistuu lähinnä

Kotkan, Porvoon ja Tammisaaren reiteille pysyvien asukkaiden henkilö- ja tavarakuljetusten järjestämiseen. Tuettavan liikenteen matkustajamäärä on vuosittain noin 5 000 ja kuljettava rahti noin 300 tonnia. Tuki matkustajaa kohden on noin 57 euroa.

2004 talousarvio

7 956 000

70. Viestintävirasto

Selvitysosa: Viestintävirasto on sähköisen viestinnän ja tietoyhteiskuntapalvelujen yleinen hallintoviranomainen, jonka toiminta-ajatuksena on Suomen tietoyhteiskuntakehityksen edistäminen. Viestintäviraston tavoitteena on, että kansalaisille on tarjolla monipuolisia, laadukkaita ja edullisia viestintäpalveluita ja että tietoturvallisuus, tietosuojaja häiriöttömyys toteutuvat viestinnässä. Viraston tavoitteena on myös, että viestintämarkkinat toimivat tehokkaasti, mikä parantaa yritysten ja toimialan kilpailukykyä, ja että viestinnän infrastruktuuri on teknisesti toimiva ja tarjoaa riittävät toimintamahdollisuudet kaikille alan toimijoille.

Viestinnän toimiala on kasvanut voimakkaasti lyhyessä ajassa. Viestintämarkkinoiden kasvu on saanut tukea talouden yleisestä kasvutrendistä, joka on osaltaan vaikuttanut siihen, että viestintäyritysten toimintaympäristö on viime vuosien aikana muuttunut merkittävästi. Vaikka talouden kasvu onkin viime aikoina hidastunut, viestintämarkkinoiden kasvun odotetaan jatkuvan. Tarjolla olevat uudet viestintäteknologiat ja lisääntyvät tietoyhteiskuntapalvelut tukevat tätä kehitysarviota. Viestintämarkkinoiden osuus kokonaistuotannosta on kasvussa.

Vuonna 2003 voimaan tulleen viestintämarkkinalain vaikutuksesta viestintämarkkinoiden toimivuus paranee. Lain nojalla valvontaa voidaan kohdistaa niihin markkinoihin, joilla kilpailu toimii heikoimmin, mikä tehostaa alalla käytävää kilpailua.

Liikenne- ja viestintäministeriö on alustavasti asettanut Viestintävirastolle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

Tehokkaasti toimivat viestintämarkkinat

Vaikutetaan viestintämarkkinoiden kehitykseen siten, että Suomessa on mahdollisimman toimivat ja tehokkaat viestintämarkkinat. Viestintämarkkinoiden toimintaa ohjataan suuntaamalla valvontaa niihin markkinoihin, joilla kilpailu toimii heikoimmin.

Viestinnän infrastruktuurin toimivuus ja viestintäresurssien riittävyys

Teknisten määräysten antamisen tavoitteena on ylläpitää ja parantaa viestintäverkkojen toimivuutta. Teknisellä ohjauksella vaikutetaan myös siihen, että viestintäverkkojen ja niissä tarjottavien palvelujen tekniselle kehitykselle ei muodostu esteitä. Virasto valvoo, että viestintäverkot ja niissä tarjottavat palvelut toimivat säädösten edellyttämällä tavalla.

Viestintäverkkojen numeroiden ja osoitteiden käytön ohjaamisessa tavoitteena on tehokas ja tarkoituksenmukainen viestintäresurssien käyttö ja tulevaisuuden tarpeiden huomioon ottaminen.

Radiotaajuuksien käyttöä ohjataan siten, että elinkeinoelämällä, yksittäisillä henkilöillä ja muilla radiolaitteiden käyttäjillä on käytettävissään teknis-taloudellisesti käyttökelpoisia radiotaajuuksia. Tavoite saavutetaan korkeatasoisella taajuussuunnittelulla sekä taajuuksien käytöstä määräämisellä sekä osallistumalla taajuuksien käyttöä koskevaan kansainväliseen yhteistyöhön.

Standardointitoiminnassa tavoitteena on yhdessä sidosryhmien kanssa muodostaa käsitys kansallisista eduista ja vaikuttaa siihen, että ne saadaan sisällytettyä toimialan kansainväliseen standardointiin.

Viestinnän tietoturvaluus, tietosuoja ja häiriöttömyys

Tietoturvakulttuurin kehittämistä Suomessa edistetään lisäämällä kansalaisten tietämystä tietoturvaluusasioista sekä käsittelemällä tehokkaasti viraston tietoon tulleet tietoturvaluhat ja -loukkaukset.

Radiotaajuuksien häiriöttömyyteen vaikutetaan taajuussuunnittelulla, radiolaitteiden markkina-valvonnalla, radiosäännösten noudattamisen valvonnalla, radiolähettimien käyttäjien pätevyys- ja kelpoisuustutkintoja myöntämällä sekä havaittujen radiohäiriöiden syiden selvittämisel-lä.

Viestintäverkkojen rakentamista ohjatesaan sekä niiden käyttöä valvoessaan virasto ottaa huomioon tietoturvaluusnäkökohdat.

Monipuoliset, laadukkaat ja edulliset viestintäpalvelut

Viestintäpalvelujen tarjontaan vaikutetaan siten, että Suomessa on saatavilla korkealaatuisia ja edullisia viestintäpalveluja. Virasto ottaa huomioon erilaisten toimijoiden tarpeet. Viestintäpalvelujen vähimmäislaatu ja saatavuutta koko maassa valvotaan.

Numerointi- ja osoiteresurssien käytön suunnittelussa tavoitteena on käyttäjäystävällisyys.

Internet-tietoverkon verkkotunnusten (.fi) osalta virasto tarjoaa asiakkailleen nopean, luotettavan ja turvallisen, itsepalveluun perustuvan hakumenettelyn, joka hyödyntää verkkomaksamista.

Televisionmaksujen hallinto

Vuoden 2004 lopussa on vähintään 2 016 000 kpl televisionmaksun maksajaa. Kampanjoinnilla ja televisionmaksutarkastuksella hankitaan vähintään 60 000 uutta tv-ilmoitusta.

Taloustavoitteet

Teletoininnan ja tietoturvaluuden ohjauksen ja valvonnan sekä telealan standardoinnin kustannukset ilman kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksuja vuonna 2004 ovat korkeintaan 0,60 euroa/yleisen televerkon liittymä. Liittymien määrä sisältää kiinteän puhelinverkon ja matkaviestinverkon liittymät vuoden lopussa.

Televisionmaksuhallinnon kustannukset suhteessa kerättyihin televisionmaksutuloihin ovat korkeintaan 3 %.

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (euroa)

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
Tuotot			
Radiohallinto	11 003 000	11 366 000	8 447 000
Viestintäverkot	3 093 000	3 724 000	3 862 000
Televisionmaksuhallinto	10 118 000	11 037 000	11 287 000
Viestintämarkkinat ja palvelut	3 388 000	4 179 000	4 638 000
Tuotot yhteensä	27 602 000	30 306 000	28 234 000
Kustannukset			
Radiohallinto	9 121 000	9 950 000	10 287 000
Viestintäverkot	3 072 000	3 724 000	3 862 000
Televisionmaksuhallinto	10 118 000	11 037 000	11 287 000
Viestintämarkkinat ja palvelut	3 283 000	4 176 000	4 597 000
Kustannukset yhteensä	25 594 000	28 887 000	30 033 000

Ylijäämä (+) / Alijäämä (-)

Radiohallinto	1 882 000	1 416 000	-1 840 000
Viestintäverkot	21 000	-	-
Televisiomaksuhallinto	-	-	-
Viestintämarkkinat ja palvelut	105 000	3 000	41 000
Ylijäämä / Alijäämä yhteensä	2 008 000	1 419 000	-1 799 000

Kustannusvastaavuus %

Radiohallinto	121	114	82 ¹⁾
Viestintäverkot	101	100	100
Televisiomaksuhallinto	100	100	100
Viestintämarkkinat ja palvelut	103	100	101 ²⁾
Kustannusvastaavuus % yhteensä	108	105	94

1) Radiohallinnon -tulosalueen alijäämäisyys vuonna 2004 aiheutuu tuottojen kohdentamisperusteen muutoksesta.

2) Tuotoissa otettu huomioon myös momentin 11.19.04 viestintämarkkinamaksun ja teleurakointimaksun tulot, jota vastaava määräraha on otettu huomioon momentin 31.70.21 mitoituksessa.

21. Viestintäviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 6 034 000 euroa.

Ylijohtajan virkanimike muutetaan pääjohtajaksi.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. Tulot perustuvat valtion maksuprustelain nojalla annettuun liikenne- ja viestintäministeriön asetukseen Viestintäviraston maksuista (1126/2002) sekä lakiin valtion televisio- ja radiorahastosta (745/1998), postipalvelulakiin (313/2001), lakiin yksityisyyden suojasta televiestinnässä ja teletoiminnan tietoturvasta (565/1999, muut. 681/2002), lakiin sähköisistä allekirjoituksista (14/2003), verkotunnuslakiin (228/2003) ja viestintämarkkinlakiin (393/2003). Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon kertaluontoisesti tulojen jaksottamisperusteen muutoksen aiheuttama tulojen vähennys vuonna 2004, mikä aiheuttaa määrärahan tarpeen lisäyksen 3 559 000 euroa.

Viestintävirasto perii 1.1.2004 lukien teleurakoitsijoilta teleurakointimaksua ja viestintämarkkinalaisissa säädetty perustein. Viestintämarkkinamaksu 2 400 000 euroa vastaa niitä kustannuksia, jotka aiheutuvat Viestintäviras-

tolla viestintämarkkinalaisissa säädettyjen teleurakoitsijaa koskevien tehtävien hoitamisesta 49 §:ssä säädettyjä tehtäviä lukuunottamatta. Teleurakointimaksu 100 000 euroa vastaa niitä kustannuksia, jotka aiheutuvat Viestintävirastolle viestintämarkkinalaisissa säädettyjen teleurakoitsijoihin koskevien (137 a §) tehtävien hoitamisesta. Viestintämarkkinamaksu 2 400 000 euroa ja teleurakointimaksu 100 000 euroa tuloutetaan verotuloihin momentille 11.19.04. Nämä tulot on otettu huomioon Viestintäviraston toimintamenomomentin mitoituksessa.

Menojen ja tulojen erittely

€

Bruttomenot	31 787 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	29 287 000
Muut toimintamenot	2 500 000
Bruttotulot	25 753 000
Maksullisen toiminnan tulot	25 740 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	25 720 000
— muut suoritteet	20 000
Muut tulot	13 000
Nettomenot	6 034 000

2004 talousarvio	6 034 000
2003 talousarvio	776 000

72. Viestinnän korvaukset ja avustukset

42. *Sanomalehdistön tuki* (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 13 614 000 euroa.

Määrärahan tarkoituksena on edistää kotimaisen lehdistön ja tiedonvälityksen moniarvoisuutta ja monipuolisuutta.

Määrärahasta saa käyttää 7 760 000 euroa valtioneuvoston erikseen määräämin ehdoin puolueille lehdistön ja sitä vastaavan sähköisen julkaisutoiminnan tukemiseen sekä Ahvenanmaan maakunnalle tiedotustoiminnan tukemiseen samojen jakoperusteiden mukaan kuin puoluelain (10/1969) 9 §:ssä tarkoitettu avustus.

Määrärahasta saa käyttää 5 854 000 euroa valtioneuvoston erikseen määräämin ehdoin avustusten maksamiseen sanomalehtien kuljetus-, jakelu- ja muiden kustannusten alentamiseksi sekä sanomalehdistön kehittämishankkeisiin.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitettu rahoittaa tietoyhteiskuntaohjelmaa.

2004 talousarvio	13 614 000
2003 talousarvio	12 614 000
2002 tilinpäätös	12 614 000

80. Ilmatieteen laitos

Selvitysosa: Ilmatieteen laitos tuottaa havainto- ja tutkimustietoa ilmacehstä yhdistäen osaamistaan palveluiksi, joita tuotetaan tehokkaasti yleisen turvallisuuden edistämiseksi sekä ihmisen ja luonnon hyvinvoinnin edistämiseksi. Laitos havainnoi ilmacehän fysikaalista tilaa, kemiallista koostumusta ja sähkömagneettisia ilmiöitä sekä tuottaa tietoa ilmacehän entisestä, nykyisestä ja tulevasta tilasta. Laitos tekee tutkimusta erityisesti painopistealueilla, joita ovat ilmacehämallitutkimus, ilmanlaatututkimus, globaalimuutostutkimus, avaruustutkimus ja kaukokartoitusmenetelmien kehittäminen sekä osallistuu aktiivisesti kansalliseen ja kansainväliseen yhteistyöhön. Laitos jatkaa erityistoimin maan lähiavaruudessa olevien uusien ympäristösaatelliittien mittaustulosten hyväksikäyttöä sekä tuottaa avaruustutkimuksen hallinnollisia ja teknisiä tukipalveluja lähinnä valtion organisaatioille. Laitos tähtää toiminnassaan kestäväen kehityksen edistämiseen.

Liikenne- ja viestintäministeriö on alustavasti asettanut Ilmatieteen laitokselle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

Palvelutoiminta

- Viranomaisten ja kansalaisten yleisesti tuotettujen sääennusteiden laatutasotavoitteet ovat:
 - Lämpötilaennusteiden tulee olla oikein vähintään 80 %:sesti yhden vuorokauden ennusteiden ja vähintään 72 %:sesti kahden vuorokauden ennusteiden osalta.
 - Sateen todennäköisyyden ennusteiden osuvuuden tulee olla yhden vuorokauden ennusteissa vähintään 83 % ja kahden vuorokauden ennusteissa vähintään 78 %.
 - Kovan tuulen osuvuuden tulee olla yhden vuorokauden ennusteissa vähintään 79 % ja kahden vuorokauden ennusteissa vähintään 74 %.
- Tutka- ja satelliittijärjestelmien käytettävyys pidetään vähintään 96 %:n tasolla, perussääsamien toimitusvarmuus vähintään 98 %:n tasolla ja tietojärjestelmien käytettävyys vähintään 99 %:n tasolla.
- Viranomaispalvelujen asiakastytyväisyysindeksi on vähintään 3,5 (asteikolla 1—5)

— Maksullisen liiketoiminnan asiakastytyväisyysindeksi ylittää indeksiluvun 3,5 (asteikolla 1—5) ja laitoksen liiketoiminnan markkinaosuus säilyy edellisen vuoden tasolla.

— Maksullisia ja maksuttomia verkkopalveluja lisätään ja monipuolistetaan tavoitteena palvelukyvyn parantaminen.

Tutkimustoiminta

— Tutkimustoiminnan vaikuttavuuden lisäämiseksi ja laadun varmistamiseksi laitos tehostaa yhteistyötä muiden koti- ja ulkomaisten tutkimuslaitosten ja yliopistojen kanssa.

— Tutkimusohjelmat tuottavat noin 100 kansainvälisesti ennakkotarkastettua artikkelia. Julkaisuaktiivisuusindeksillä mitataan tutkimustulosten näkyvyyttä erikseen sekä tiedeyhteisössä että julkisuudessa. Tavoitteena on vuoden 2002 indeksin arvon ylittäminen.

— Keskeiset tutkimusohjelmat tutkimuksen painopistealueilla ja painopistealueiden arvioidut kustannusosuudet ovat:

Ilmakehämallitutkimus

— Numeerisen sääennustusmallin kehittäminen 0—2 vrk ennusteita varten yleisen, lentosää- ja turvallisuuspalvelun parantamiseksi;

Ilmanlaatututkimus

— Ilmalaaturekisteriin taltioitujen tietojen toimittaminen säännöllisesti kansainvälisiin tietorekistereihin,

— Radioaktiivisten aineiden ja ilman epäpuhtauksien leviämistä kuvaavien mallien kehittäminen turvallisuuden parantamiseksi ja terveysvaikutusten arvioinnin perustaksi,

— Laajojen integroitujen ilmanlaadun mallijärjestelmien kehittäminen, jotka kattavat erilaiset etäisyysmittakaavat ja joilla voidaan arvioida koko ketjua päästöistä ilman epäpuhtauksien vaikutuksiin,

— Korkeatasoisen akreditoitun kemian laboratorion ylläpitäminen pienhiukkas- ja laskeumanäytteiden analysoimista varten. Kaasumaisten epäpuhtauksien laadunvarmennuksessa tarvittava akreditoitu vertailulaboratorio toimii lisäksi kansallisena vertailulaboratoriona;

Globaalimuutostutkimus

— Ilmaston ja sen muutoksesta aiheutuvien vaikutusten tutkimus Suomessa ja lähialueilla yhteiskunnallisen suunnittelun tarpeisiin ja ilmastopolitiikan perustaksi,

— Otsonikadon ja siihen liittyvän haitallisen UV-säteilyn, pienhiukkasten ja kasvihuonekaasujen tutkimus terveysvaikutusten ja päästöjen rajoitustoimenpiteiden tehokkuuden arvioimiseksi ja

— Ilmakehän fysikaalinen ja kemiallinen mallintaminen globaalimuutostutkimuksen pohjaksi ja ihmisen osuuden arvioimiseksi globaalimuutoksessa;

Kaukokartoitustutkimus

— Tutka- ja satelliittipohjaisten mittausten käyttö muun havaintoaineiston kanssa ilmakehän ja maanpinnan fysikaalisen ja kemiallisen tilan määrittämiseksi ja

— Laskentamenetelmien kehitys kaukokartoitustietojen soveltamiseksi globaalimuutos- ja säämallitutkimuksessa;

Avaruustutkimus

— Auringon aktiivisuuden vaikutus maan lähiavaruudessa tavoitteena luoda valmiudet mm. satelliiteille haitallisten avaruussäätöilmiöiden ennustamiseen ja

— Ilmakehän ja avaruussään vuorovaikutus maan, Marsin ja komeettojen ympäristöissä.

Talous

— Liiketaloudellisesti hinnoitellun maksullisen toiminnan tulot ovat 6 559 000 euroa ja toiminta tuottaa 84 000 euron ylijäämän. Julkisoikeudellisten suoritteiden tulot ovat 622 000 euroa ja tuotot vastaavat aiheutuneita kustannuksia. Yhteisrahoitteisten sopimustutkimusten tulot ovat 1 650 000 euroa.

— Keskeisten vakiotuotteiden yksikkökustannukset pidetään edellisen vuoden tasolla.

— Tuotetun havaintotiedon yksikkökustannukset pidetään edellisen vuoden tasolla.

— Budjettirahoituksen ulkopuolinen rahoitusosuus pidetään vähintään 40 %:n tasolla tutkimustoiminnan kokonaiskustannuksista.

Toiminnan kehittäminen

— Laitoksen alueellista toimintaa kehitetään yhteistyössä alueellisten asiantuntijayhteisöjen kanssa synergiaetujen lisäämiseksi uuden tutkimustiedon tuottamisessa.

Henkilöstö ja osaaminen

— Työtyytyväisyysindeksi on vähintään 3,3 (asteikolla 1—5).

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (euroa)

	2002	2003	2004
	toteutuma	ennakoitu	arvio

Tuotot

Erytispalvelut maapuolustukselle, pelastus-			
toimelle ja ympäristönsuojeluviranomaisille	645 837	622 000	622 000
Sää- ja muut kaupalliset palvelut	7 055 432	6 559 000	6 559 000
Tuotot yhteensä	7 701 269	7 181 000	7 181 000

Kustannukset

Erytispalvelut maapuolustukselle, pelastus-			
toimelle ja ympäristönsuojeluviranomaisille	646 162	622 000	622 000
Sää- ja muut kaupalliset palvelut	6 889 008	6 475 000	6 475 000
Kustannukset yhteensä	7 535 170	7 097 000	7 097 000

Ylijäämä (+) / Alijäämä (-)

Erytispalvelut maapuolustukselle, pelastus-			
toimelle ja ympäristönsuojeluviranomaisille	-325	-	-
Sää- ja muut kaupalliset palvelut	166 424	84 000	84 000
Ylijäämä / Alijäämä yhteensä	166 099	84 000	84 000

Kustannusvastaavuus%

Erytispalvelut maapuolustukselle, pelastus-			
toimelle ja ympäristönsuojeluviranomaisille	100	100	100
Sää- ja muut kaupalliset palvelut	102	101	101
Kustannusvastaavuus % yhteensä	102	101	101

21. Ilmatieteen laitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 28 091 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös palvelussuhdeasuntojen liiketaloudellisin perustein määräytyvien vuokrien alentamiseen.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon Kumpulan kiinteistön käyttöönottoon varautuminen. Määrärahan mitoituksessa on myös otettu huomioon nettobudjetoitavina tulointa maksullisen palvelun tulot, EU:lta ja muilta yhteistyösopimuksilta saatavat yhteisrahoitteisten sopimustutkimusten tulot ja muut tulot.

Bruttotulot	8 949 000
Maksullisen toiminnan tulot	7 181 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	622 000
— liiketaloudelliset suoritteet	6 559 000
Muut tulot	1 768 000
— yhteishankkeet	1 650 000
— muut tulot	118 000
Nettomenot	28 091 000

Menojen ja tulojen erittely €

Bruttomenot	37 040 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	4 200 000
Yhteishankkeiden tuloilla katettavat menot	1 650 000
Muut toimintamenot	31 190 000

2004 talousarvio	28 091 000
2003 lisätalousarvio	459 000
2003 talousarvio	26 781 000
2002 tilinpäätös	26 510 000

81. Merentutkimuslaitos

Selvitysosa: Merentutkimuslaitos on kansallinen merentutkimuksen keskus, joka tekee luonnontieteellistä perustutkimusta sekä soveltavaa tutkimusta merenkulun ja sen turvallisuuden, meriympäristön tilan seurannan ja selvitysten sekä muun käytännön elämän tarpeita varten viranomaisille, elinkeinoelämälle ja kansalaisille. Merentutkimuslaitoksella on yhteiskunnallinen vastuu eettisesti korkeatasoisen, objektiivisen ja luotettavan merialueita koskevan tiedon tuottajana. Laitoksen toiminta kohdistuu ensisijaisesti Suomea ympäröivän merialueen, mutta myös yleisesti pohjoismerien tutkimukseen. Tutkimuksen painopistealueita ovat merien dynamiikka ja meri-ilmakehävuo-vaikutus, meren sisäiset prosessit, meren pitkäaikaismuutokset ja globaaliin muutokseen liittyvät tutkimukset. Laitoksen tavoitteissa otetaan huomioon EU:n vesipolitiikan puitteiden vaikutukset. Merentutkimuslaitos ottaa toiminnassaan huomioon meriympäristön kestävä kehityksen periaatteet ja suuntaa toimintaansa uusille alueille ja reagoi yhteiskunnan ja tutkimuksen muuttuviin tarpeisiin. Meripelastuslaki lisää laitoksen viranomaistehtäviä ja edellyttää valmiustason nostoa onnettomuustilanteiden varalle. Erityisesti parannetaan kaukokartoituksen ja mallien sovelluksia sekä tiedonvälitysjärjestelmien käyttöä sekä palvelutoiminnassa että tutkimustyössä.

Liikenne- ja viestintäministeriö on alustavasti asettanut Merentutkimuslaitokselle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

Palvelutoiminta

— Meriliikenteeseen liittyvän palvelutoiminnan tavoitteena on erityisesti talvimerenkulun turvallisuutta, sujuvuutta ja tehokkuutta tukevien palvelujen kehittäminen. Arktiseen tutkimukseen,

talvimerenkulkuun ja arktiseen logistiikkaan liittyvää palvelua tarjotaan myös Itämeren ulkopuolelle.

— Merialueiden aallokon ja vedenkorkeuden ennustus- ja tiedotuspalvelu toteutetaan yhteistyössä Ilmatieteen laitoksen kanssa, tavoitteena sekä kauppamerenkulun että huviveneilyn turvallisuuden lisääminen. Aallokkopalvelussa ja vedenkorkeuspalvelussa on tavoitteena 95 %:n toimintavarmuus. Aallokkoennusteiden osuvuustarkkuus on 85 %. Jääpalvelun keskipitkien ennusteiden tavoitteena on vähintään 75 %:n osuvuustaso.

— Itämeren tilan seuranta jatketaan kansallisten ja kansainvälisten sopimusten mukaisesti rehevöitymisen ja levä- ja ympäristömyrkköjen seurantaan, tavoitteena havaita ja selvittää ihmisen toimenpiteiden vaikutukset Itämeren tilaan.

— Meripelastuslain edellyttämää toimintavalmiutta ja muun muassa kulkeutumisennusteita kehitetään yhdessä muiden meripelastusviranomaisten kanssa.

— Merellä tapahtuvien ympäristöonnettomuuksien, erityisesti öljyonnettomuuksien varalta, kehitetään alusjätelain virka-apuviranomaisilta edellyttämää toimintavalmiutta, ja mm. nopeasti käyttöön saatavia kulkeutumisennusteita kehitetään kansallisena yhteistyönä muiden tutkimuslaitosten ja öljy- ja kemikaalivahinkojen torjunnasta vastuussa olevien viranomaisten kanssa. Suomenlahden osalta kulkeutumisjärjestelmä on valmis 2004.

— Jääpalvelu välittää jäänmurtajille kaikki käyttökelpoiset satelliittikuvat. Tutkakuvista 75 % välitetään jäänmurtajille vähintään neljän tunnin kuluessa satelliitin ylityksestä.

— Palvelutoimintaa ja tiedottamista kehitetään asiakaspalautteiden sekä Internet -palvelun pohjalta.

Tutkimustoiminta

— Tutkimusjulkaisujen ja tutkimusraporttien tavoitetaso on 60 julkaisua, joista puolet kansainvälisissä esitarkastetuissa julkaisusarjoissa. Opinnäytetöiden määrä pidetään nykytasolla, tavoitteena keskimäärin kolme väitöskirjaa vuodessa.

— Merien dynamiikkaa ja meri-ilmakehävuorovaikutusta koskevissa tutkimuksissa liitetään Itämeren jäätilan ennustusmalliin jään puristumista ja valliutumista kuvaava osuus. Parannetaan meren, jään ja ilmakehän mallikytentää sekä selvitetään kaasujenvaihtoa.

— Arktisella alueella tutkitaan Pohjois-Atlantin ja Pohjoisen Jäämeren vedenvaihtoa sekä arktisen merijään dynamiikkaa ja jääpeitteen vaihteluita. Rahoitustavoitteena on merkittävä EU-rahoitusosuus ja ulkomaisten laitosten osallistuminen.

— Globaali muutokseen liittyvissä tutkimuksissa raportoidaan erityisesti ilmastomuutoksen vaikutuksesta jäätalviin ja Itämeren vedenkorkeusmuutoksiin. Kehitetään mittausjärjestelmä ilmastomuutoksen vaikutusten selvittämiseksi hiilidioksidin merivesi-ilmakehävuorovaikutukseen.

— Meren sisäisten prosessien tutkimukset liittyvät Suomen Akatemian BIREME-hankkeeseen, joka keskittyy Suomenlahden rehevöitymiseen vaikuttaviin tekijöihin.

— Ekosysteemimallien kykyä kuvata Itämeren erityispiirteitä kehitetään kansainvälisessä yhteistyössä painottaen ekosysteemin monimuotoisuutta ja mallien validaatiota seurantahavaintoja käyttäen.

— Tutkimus- ja palvelutoiminnan sekä laboratoriotoininnan vaikuttavuuden mittareita sovelletaan ja kehitetään edelleen.

Talous

— Maksullisen toiminnan tulotavoite on 299 000 euroa sekä tulostavoite 20 000 euroa.

21. Merentutkimuslaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 7 698 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös Etelä-Manner-toiminnasta aiheutuviin menoihin.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu.

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon Kumpulan kiinteistön käyttöönottoon varautuminen. Merentutkimusalus Arandan hinnoittelussa ei ole otettu huomioon aluksen pääomakustannuksia. Etelämanner -toimintaan on varattu 841 000 euroa. Suomen Etelämanner-toiminta perustuu kansainväliseen sopimukseen. Suomen toiminnan logistisesta toteutuksesta vastaa Merentutkimuslaitos. Tulojen alenemisesta 40 000 euroa johtuu eräiden maksul-

listen tietojen luovutuksen muuttumisesta maksuttomiksi.

Menojen ja tulojen erittely	€
Bruttomenot	8 698 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	180 000
Muut toimintamenot	8 518 000
Bruttotulot	1 000 000
Maksullisen toiminnan tulot, liiketaloudelliset suoritteet	299 000
Muut tulot	701 000
— yhteishankkeet	700 000
— muut tulot	1 000
Nettomenot	7 698 000
2004 talousarvio	7 698 000
2003 lisätalousarvio	130 000
2003 talousarvio	7 162 000
2002 tilinpäätös	7 350 000

99. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan muut menot

19. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan arvonnalisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 278 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää muiden kuin erikseen arvonnalisäverovelvollisten hallinnonalan virastojen ja laitosten tavaroiden ja palvelujen ostoihin sisältyvien arvonnalisäverojen maksamiseen.

Selvitysosa: Valtion kulutus- ja investointimenot on budjetoitu ilman arvonnalisäveroä. Muille kuin erikseen verovelvollisille valtion virastoille ja laitoksille myönnetään määrärahat verottomin hinnoin. Viitaten luvun 31.30 perusteluihin määrärahan mitoituksessa on otettu vähennyksenä huomioon 2 000 000 euroa Varustamoliikelaitoksen ja Luotsausliikelaitoksen perustamisen johdosta.

2004 talousarvio	278 000 000
2003 talousarvio	223 000 000

40. Eräät valtionavut (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 942 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää avustusten maksamiseen liikenne- ja viestintäalan yhteisöjen ja museotoiminnan tukemiseksi.

Selvitysosa: Määräraha on tarkoitettu käytettäväksi liikenne- ja viestintäalan museoiden tukemiseen sekä Suomen Ilmailuliitto ry:n toiminnan tukemiseen ja viranomaistehtävissä avustamisesta aiheutuvien kustannusten kattamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös avustuksen maksamiseen viestintäyhteisöille hankkeisiin, joilla edistetään tietoyhteiskunnan palvelujen turvallista käyttöä ja itsesääntelyä sekä kansalaisten viestintävalmiuksia. Määrärahan mitoituksessa on lisäyksenä otettu huomioon 160 000 euroa museotoiminnan avustusten siirtona momentilta 31.24.21. Mää-

räraha on tarkoitettu Mobilia-säätiön museo-
toiminnan tukemiseen.

Määrärahan arvioitu käyttö	€
Liikenne- ja viestintäalan museot	505 000
Mobilia-säätiö	160 000
Suomen Ilmailuliitto ry:n tuki	193 000
Liikennealan yhteisöt	34 000
Viestintäalan yhteisöt	50 000
Yhteensä	942 000
2004 talousarvio	942 000
2003 talousarvio	782 000
2002 tilinpäätös	782 000

62. EU:n rakennerahastojen valtion rahoitusosuus liikenne- ja viestintäministeriön osalta (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 6 664 000 euroa.

Myöntämisvaltuuden käytöstä valtiolle aiheutuvat menot (milj. euroa)

	2004	2005	Yhteensä
Vuoden 2003 sitoumukset	0,645	0,019	0,664
Vuoden 2004 sitoumukset	6,019	1,394	7,413
Yhteensä	6,664	1,413	8,077

Myöntämisvaltuuden arvioitu jakautuminen ohjelmittain (milj. euroa)

	Tavoite 1	Tavoite 2	Yhteisöaloite	Yhteensä
Euroopan aluekehitysrahasto	2,389	2,533	2,491	7,413
Yhteensä	2,389	2,533	2,491	7,413

2004 talousarvio	6 664 000
2003 lisätalousarvio	34 000
2003 talousarvio	5 155 000

78. Vuosaaren sataman liikenneväylien rakentaminen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 51 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää aikaisempina vuosina myönnetyn Vuosaaren sataman liikenne-

Vuonna 2004 saa uusia myöntämispäätöksiä tehdä yhteensä 7 413 000 eurolla.

Mikäli vuoden 2003 myöntämisvaltuutta on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä myöntämispäätöksiä vuonna 2004.

Määrärahaa saa käyttää Euroopan aluekehitysrahastosta rahoitettavien tavoite 1- ja 2 -ohjelmien, yhteisöaloitteiden ja innovatiivisten toimien hankkeiden valtion rahoitusosuuden maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös teknisen avun ja edellä mainittujen ohjelmien toteuttamiseen tarvittavan henkilöstön palkkaamiseen yhdessä momentilta 26.98.61 olevan EU-osuuden kanssa.

Selvitysosa: Määräraha on alueiden kehittämislaissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta.

väylien sopimusvaltuudesta aiheutuvien menojen maksamiseen. Tiehallinto oikeutetaan solmimaan aikaisempina vuosina myönnetyn valtuuden mukaisia sopimuksia siltä osin kuin valtuutta ei ole käytetty asianomaisena myöntämivuonna. Määrärahasta saa maksaa palkkausmenoja enintään yhden henkilötyövuoden verran.

*Selvitysosa:***Hanke-erittely**

	Valmis	Sopimus- valtuus milj. €	Määrärahaa budjetoitu milj. €	Määräraha v. 2004 milj. €	Rahoitustarve myöhemmin milj. €
Vuosaaren sataman liikenneväylät	2007	207,4	9,0	51,0	147,4

Sataman tarvitsemien valtion vastuulla olevien yleisten liikenneväylien kustannusarvio on maaliskuun 2002 maanrakennuskustannusindeksiin mukaan 207,4 milj. euroa. Tiehankkeen osuus on noin 60,4 milj. euroa, ratahankkeen noin 130 milj. euroa ja meriväylän noin 17 milj. euroa. Väylähankkeet toteutetaan yhtenä kokonaisuutena, jota Tiehallinto koordinoi. Hankkeen toteuttamiseen osallistuvat myös Ratahallintokeskus ja Merenkulkulaitos. Virastoille aiheutuu hankkeesta muita toimintamenotyyppisiä menoja, jotka rahoitetaan kunkin viraston toimintamäärärahasta.

Hankkeesta arvioidaan aiheutuvan valtiolle menoja vuonna 2005 noin 40 milj. euroa, vuonna 2006 noin 35 milj. euroa, vuonna 2007 noin 35 milj. euroa ja vuonna 2008 noin 37,4 milj. euroa. Rakentamisen kustannusjaoksi on sovittu valtion ja Helsingin kaupungin kesken

50/50. Vastaavat tuloarviot eli puolet edellä mainituista menoista arvonlisäveroineen tuloutetaan momentille 12.31.99.

2004 talousarvio	51 000 000
2003 talousarvio	9 000 000

88. Osakehankinnat (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 505 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtionenemmistöisten osakeyhtiöiden ja valtion liikelaitosten omistusjärjestelyistä, osakkeiden hankinnasta ja myynnistä sekä yhtiöomaisuuden hoidosta aiheutuvien menojen maksamiseen.

2004 talousarvio	505 000
2003 talousarvio	505 000
2002 tilinpäätös	5 505 000

Pääluokka 32

KAUPPA- JA TEOLLISUUSMINISTERIÖN HALLINNONALA

Luottolaitosten varoista myönnettävien eräistä korkotukilainoista annetun lain (1015/1977) 4 §:n mukainen turvavarastointilainojen korkohyvityksen enimmäismäärä on 4 prosenttia. Uusia turvavarastointilainoja saa hyväksyä vuonna 2004 enintään 8 409 000 euroa.

Turvavarastolain (970/1982) 7 §:n mukaisia varastointiavustuksia saa myöntää vuonna 2004 enintään 34 000 euroa.

Selvitysosa: Kauppa- ja teollisuusministeriö toteuttaa hallituksen elinkeinopolitiikkaa yhdessä hallinnonalan yksiköiden kanssa ja yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa.

Elinkeinopolitiikan keskeisenä haasteena on parantaa yritysten toimintaympäristöä, johon vaikuttavat monet muutostekijät. Globalisoitumisen ja erityisesti Euroopan unionin laajentumisen myötä kilpailu yritystoiminnan sijoittumisesta kiristyy. Teknologinen kehitys nopeuttaa osaltaan talouden rakennemuutosta ja luo uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Väestön nopea ikääntymisen vähentää työvoiman tarjontaa ja lisää julkisten hyvinvointipalvelujen kysyntää.

Elinkeinopolitiikka edistää talouskasvua ja työllisyyttä, monipuolistaa tuotantorakennetta sekä tukee vakaata aluekehitystä ja turvaa Suomen kansainvälistä kilpailukykyä. Tavoitteiden saavuttamiseksi hallitus on käynnistänyt yrittäjyyden politiikkaohjelman.

Hallitus on myös päättänyt lisätä merkittävästi julkista tutkimus- ja kehitysrahoitusta. Suomen talouden kilpailukyky ja kasvu perustuvat keskeisesti osaamiseen ja uuden teknologian hyödyntämiseen, jota voidaan edelleen tehostaa. Rahoituksella vaikutetaan myös alueellisesti tasapainoiseen kehitykseen ja yrittäjyyden edellytysten parantamiseen. Vahva talous ja teknologian suorat vaikutukset luovat pohjan hyvinvoinnin kasvulle.

Talouden kasvu edellyttää yrityksiltä muuntautumiskykyä ja kansantaloudelta koko yritysraakenteen uusiutumista. Yritystoiminnan kasvu vaatii sujuvaa yritystoiminnan aloittamista ja hyviä kasvuedellytyksiä. Tärkeää on myös yrittäjyyttä suosivan ilmapiirin luominen ja markkinoille pääsyn helpottaminen.

Markkinoiden toimivuuden parantamiseksi vähennetään kilpailun vääristymiä ja lisätään kuluttajien valinnanmahdollisuuksia. Avattaessa julkisia palveluja kilpailulle huolehditaan palvelujen saatavuudesta ja laadusta. Ikääntymisestä johtuvien lisääntyvien terveydenhoito- ja hyvinvointitehtävien hoitaminen edellyttää julkisten palvelujen tuotannon tehostamista. Tehokkuusetuja on mahdollista saavuttaa myös markkinaehtoistamalla julkisia palveluja.

Energiapolitiikassa lähtökohtana on energian saatavuuden turvaaminen, sen kilpailukykyinen hinta ja syntyvien ympäristöpäästöjen saaminen kansainvälisten sitoumusten rajoihin. Kansallisen ilmastostrategian mukaisesti hallitus edistää uusiutuvien energialähteiden käyttöä ja energian säästöä. Ilmastostrategiaa uudistetaan ottamalla huomioon EU:n päästökauppaa koskevat veloitteet.

Valtio harjoittaa ennustettavaa, aktiivista ja markkinaehtoista omistajapolitiikkaa. Tavoitteena on mahdollisimman hyvä kokonaistulos ja yhtiöiden kehittäminen. Merkittävimmät omistajapolitiittista kannanmäärittelyä koskevat päätökset käsitellään hallituksen talouspoliittisessa ministerivaliokunnassa. Valtion omistajaohjauksen keskittämistä koskevan työryhmäehdotuksen pohjalta hallitus tekee tarvittavat ratkaisut siten, että uusi järjestely voidaan ottaa käyttöön vuoden 2005 alusta.

Hallinnonalan keskeiset tulostavoitteet vuodelle 2004 ovat seuraavat:

— Elinkeinopolitiikka korjaa markkinoiden toiminnan puutteita ja vaikuttaa erityisesti yritysten toimintaympäristön laatuun.

— Teknologia-politiikka tähtää innovaatioympäristön kehittämiseen lisääntyneen rahoituksen vahvistamana.

— Energiapolitiikka tukee uudistettavan kansallisen ilmastostrategian toteuttamista.

— Alueellisessa elinkeinopolitiikassa hyödynnetään alueiden omia vahvuuksia ja erityisesti teknologisen kehityksen mahdollisuuksia.

— Kuluttajanäkökulma päätöksenteossa sekä kuluttajien asema yhteiskunnassa ja hyödyke-markkinoilla vahvistuvat.

— Markkinoiden kilpailu on tervettä ja toimivaa.

Hallinnonalan määrärahat luvuittain vuosina 2002—2004

	v. 2002 tilinpäätös 1000 €	v. 2003 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2004 esitys 1000 €	Muutos 2003—2004	
				1000 €	%
10. Hallinto	115 690	171 324	174 863	3 539	2
20. Teknologia-politiikka	500 202	494 140	525 091	30 951	6
30. Yrityspolitiikka	146 997	205 398	151 914	- 53 484	- 26
40. Kuluttaja- ja kilpailupolitiikka	16 330	18 083	18 571	488	3
50. Kansainvälistymispolitiikka	52 423	57 842	58 278	436	1
60. Energiapolitiikka	21 511	28 213	31 549	3 336	12
70. Omistajapolitiikka	173 801	7 942	1 382	- 6 560	- 83
Yhteensä	1 026 954	982 942	961 648	- 21 294	- 2
Henkilöstön kokonaismäärä	6 740	6 700	6 700		

10. Hallinto

Selvitysosa: Kauppa- ja teollisuusministeriö vastaa elinkeinopolitiikan asiantuntijaorganisaationa yritysten kilpailukykyisistä toimintaedellytyksistä tavoitteena toimivat markkinat, riittävä ja edullinen energia ja osaamisen korkea taso, sekä kansalaisten aseman turvaamisesta markkinoilla ja valtion yritysomaisuuden hyvästä hoidosta. Ministeriön strategia uudistetaan ja siinä otetaan huomioon hallitusohjelman linjaukset. Strategia toimii lähtökohtana hallinnonalan tulosohjauksessa ja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden arvioinnissa.

Kauppa- ja teollisuusministeriö vastaa työvoima- ja elinkeinokeskusten yleishallinnollisesta ohjauksesta.

TE-keskusten yhteisen vision mukaan Suomi muodostuu menestyvistä, osaavista, yrittävistä, vetovoimaisista ja viihtyisistä maakunnista, joissa on

- korkea työllisyysaste ja toimeentulo,
- monipuolinen elinkeinorakenne,
- kasvavat ja kansainvälisesti kilpailukykyiset yritykset,
- elinvoimainen maaseutu,
- osaava työvoima ja huippuosaamista,
- yrityshenkinen ja aktiivinen väestö,
- osaamisen kehittämistä ja elinkeinoiden kasvua tukeva toimintaympäristö,
- puhdas ja viihtyisä ympäristö.

TE-keskusten yhteiset strategiset tavoitteet hallituskauden ajalle ovat:

- Työllisyysasteen nosto ja työttömyyden aleneminen TE-keskuksen alueella.
- Osaamisen, yrittäjyyden ja muiden kasvun edellytysten vahvistaminen TE-keskuksen alueella.
- Tasapainoinen aluerakenne ja maaseudun elinvoimaisuus TE-keskuksen alueella.

Hallinto -luvun määrärahojen arvioitu jakautuminen (1 000 euroa)

	v. 2003		v. 2004 esitys
	v. 2002 tilinpäätös	varsinainen talousarvio	
19. Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	-	61 000	61 000
21. Kauppa- ja teollisuusministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	22 586	22 565	22 742
22. Työvoima- ja elinkeinokeskusten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	68 555	68 797	72 921
24. Tutkimus- ja selvitystoiminta (siirtomääräraha 3 v)	5 878	4 628	6 208
66. Kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (arviomääräraha)	7 041	7 200	7 100
92. Korvaus valtion ydinjätehuoltorahastolle (arviomääräraha)	7 603	7 124	4 882
95. Maanomistajien osuus vanhoista kaivospiirimaksuista (arviomääräraha)	9	10	10
(98.) Vahingonkorvaukset (arviomääräraha)	486	-	-
(99.) Seuraamusmaksujen palautukset (arviomääräraha)	3 532	-	-
Yhteensä	115 690	171 324	174 863

19. Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)
Momentille myönnetään 61 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää muiden kuin erikseen arvonlisäverovelvollisten hallinnonalan virastojen ja laitosten tavaroiden ja palvelujen

ostoihin sisältyvien arvonlisäverojen maksamiseen.

Selvitysosa: Valtion kulutus- ja investointimenot on budjetoitu ilman arvonlisäveroa. Muille kuin erikseen verovelvollisille valtion virastoille ja laitoksille myönnetään määrärahat verottomin hinnoin.

2004 talousarvio	61 000 000
2003 talousarvio	61 000 000

21. *Kauppa- ja teollisuusministeriön toimintamenot* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 22 742 000 euroa.

Määrärahasta saa käyttää enintään 17 000 euroa kuluttajatiedon julkistamispalkintoa varten.

Määrärahaa saa käyttää myös korvaukseen Huoltovarmuuskeskukselle puolustustaloudellisen suunnittelukunnan menoja varten ja EU:n hyväksymien muiden kuin rakennerahastoista rahoitettavien hankkeiden menoihin.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu vähennyksenä huomioon 1 019 000 euroa 15 henkilön palkkaus- ja muiden menojen siirtona momentille 24.01.21. Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 170 000 euroa kolmen henkilön palkkaus- ja muiden menojen siirtona momentilta 32.10.24, 141 000 euroa kahden henkilön palkkausmenojen siirtona momentilta 23.02.21 sekä 39 000 euroa uuteen palkkausjärjestelmään siirtymisen johdosta.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen ministeriön toiminnalle on alustavasti asetettu seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

— Ministeriö on nopeasti reagoiva ja yhteiskunnan muutossuuntia ennakoiva elinkeinopolitiikan asiantuntijaorganisaatio.

— Ministeriön ja hallinnonalan tulosohjausta ja strategista johtamista terävöitetään ja yhtenäistetään valtioneuvoston yleisten linjausten mukaisesti.

Menojen ja tulojen erittely €

Bruttomenot	23 477 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	292 000
Muut toimintamenot	23 185 000
Bruttotulot	735 000
Maksullisen toiminnan tulot	565 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	525 000
— muut suoritteet	40 000
Muut tulot	170 000
Nettomenot	22 742 000

2004 talousarvio	22 742 000
2003 lisätalousarvio	-139 000
2003 talousarvio	22 565 000
2002 tilinpäätös	22 586 000

22. *Työvoima- ja elinkeinokeskusten toimintamenot* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 72 921 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös euroneuvontakeskuksista ja Teknologian kehittämiskeskusten projektiluontoisista tehtävistä aiheutuvien menojen maksamiseen. Lisäksi määrärahaa saa käyttää työvoima- ja elinkeinokeskusten yritysostojen järjestämistä pk-yritysten kehittämispalveluista, pk-yrityksille suunnatuista neuvonta- ja informaatiopalveluista sekä näiden palvelujen kehittämisestä aiheutuvien menojen maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös yritysneuvonnan asiantuntijapalvelujen ostamiseen ja yritysneuvontaa suorittaville henkilöille tarkoitettujen koulutuspalvelujen ostamiseen sekä porotilalain, luontaiselinkeinolain, kolttalain ja maatilalakia edeltävän lainsäädännön mukaisesti valtion hallinnassa olevien kiinteistöjen hoitomenojen maksamiseen.

Määrärahasta on varattu 1 682 000 euroa pk-yritysten kehittämispalveluihin. Määrärahaa saa käyttää neuvonta-, koulutus-, konsultointi- ja muiden kehittämispalvelujen maksullisen toiminnan hintojen alentamiseen enintään 3 860 000 euroa.

Nettobudjetoinnissa otetaan tuloina huomioon maksullisen toiminnan tulot.

Selvitysosa: Määrärahaa on tarkoitettu rahoittaa yrittäjyyden politiikkaohjelmaa.

Nettobudjetoitavina maksullisen toiminnan tuloina on otettu huomioon KTM Toimiala-Informedian tulot, julkaisutoiminnan tulot sekä asiantuntijatehtävien tulot (KTM:n asetus 16/2001).

Määrärahan mitoituksessa on hallitusohjelman mukaisena tutkimusrahoituksen lisäyksenä otettu huomioon 550 000 euroa asiantuntijoiden palkkaamiseksi alueelliseen ja kansalliseen teknologia- ja innovaatioasiakastyöhön. Lisäksi määrärahan mitoituksessa on lisäyksenä otettu huomioon 500 000 euroa TE-keskusten lisääntyneiden tehtävien johdosta ja 154 000 euroa neljän henkilötyövuoden siirtona momentilta 31.24.21.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen ohjaavat ministeriöt (kauppa- ja teollisuusministeriö, maa- ja metsätalousministeriö ja työministeriö) ovat alustavasti asettaneet työvoima- ja elinkeinokeskuksille seuraavat keskeisimmät toiminnalliset tavoitteet vuodelle 2004:

- yrittäjyyden ja yritysten perustamisen edistäminen,
- toimivien yritysten kasvun ja kansainvälisen kilpailukykyyn edistäminen,
- alueellisen innovaatiojärjestelmän kehittäminen,
- osaavan työvoiman saatavuuden ja työssä pysyvyyden turvaaminen,
- maatalouden kilpailukykyyn ja kannattavuuden parantaminen,
- alueiden puhtauden, viihtyisyyden ja vetovoimaisuuden parantaminen,
- työpaikkojen laadukas täyttyminen,
- työllistymisen nopeuttaminen sekä
- syrjäytymisen ehkäisy ja osallisuuden edistäminen.

Palvelutavoitteet

— asiakkaille tarjottavia kehittämistoimenpiteitä suunnataan yritysten kokonaistavoitteiden ja menestymisen kannalta keskeisiin asioihin,

— palveluiden saatavuutta ja aktiivista tarjontaa parannetaan sekä

— asiakastyytyväisyyttä parannetaan palvelujen laatua kehittämällä.

Pk-yritysten kehittämispalvelut

Kilpailukykyinen alueellinen elinkeinotoiminta edellyttää panostamista osaamiseen. Kehittämispalvelujen strategian mukaisella neuvonta-, koulutus- ja kehittämispalvelutarjonnalla vastataan asiakastarpeisiin ja pyritään poistamaan markkinapuutteita kehittämispalvelujen kysynnässä ja tarjonnassa. Tarjonnan kattavuus varmistetaan kehittämällä eri organisaatioiden palveluista asiakkaiden tarpeita vastaavia integroitua palvelukokonaisuuksia. Lisäksi toimitaan yhteistyössä muiden pk-yrityksille vastaavia palveluja tuottavien organisaatioiden kanssa.

Pk-yritysten kehittämispalvelujen painopistealueita vuonna 2004 ovat yrittäjyyden ja uusperustannan edistäminen, yritysten johto- ja avainhenkilöiden liikkeenjohtotaitojen kehittäminen, markkinointi- ja kansainvälistymisvalmiuksien parantaminen sekä yritysten sukupolvenvaihdosten tukeminen. Toiminnassa painottuu myös innovaatioiden kaupallistamisen nopeuttamisen ja yritysten verkostoitumisen sekä uuden teknologian ja informaatiotekniikan hyväksikäytön lisääminen pk-yrityksissä. Lisäksi tehostetaan kehittämispalvelujen seutukunnallista ja alueellista palvelutarjontaa.

Kehittämistoimenpiteisiin osallistuvilta perittävinä maksuina arvioidaan momentille 12.32.10 kertyvän 774 000 euroa. Maksullisista tuotteista määrättävät maksut muodostavat yhteensä vähintään yhden kuudesosan siitä määrästä, mikä niiden tuottamisesta ja kehittämisestä syntyviin menoihin on kokonaisuudessaan valtion kunkin vuoden talousarviossa osoitettu (KTM:n asetus 16/2001).

Menojen ja tulojen erittely

€

Bruttomenot	73 916 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	4 634 000
Muut toimintamenot	69 282 000

Bruttotulot	995 000
Maksullisen toiminnan tulot, muut suoritteet	774 000
Muut tulot	221 000
Nettomenot	72 921 000

2004 talousarvio	72 921 000
2003 lisätalousarvio	1 543 000
2003 talousarvio	68 797 000
2002 tilinpäätös	68 555 000

24. Tutkimus- ja selvitystoiminta (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 6 208 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kauppa- ja teollisuusministeriön strategista suunnittelua ja päätöksentekoa palveleviin tutkimus- ja selvityshankkeisiin. Määrärahaa saa käyttää myös teknisen infrastruktuurin ja turvallisuuden sekä laadun kehittämiseen, kansainväliseen teknistäaloudelliseen yhteistyöhön sekä kansainvälisten järjestöjen, rahoituslaitosten ja muiden yhteistyöorganisaatioiden kanssa valmisteltaviin ja toteutettaviin hankkeisiin.

Lisäksi määrärahaa saa käyttää EU:n hyväksymien muiden kuin rakennerahastoista rahoitettavien tutkimus- ja selvityshankkeiden toteuttamiseen ja niihin liittyvien tarjousten tekemiseen. Määrärahaa saa käyttää myös Outokumpu Oyj:n hallussa olevan geodatan ja -materiaalin siirrosta aiheutuviin menoihin.

Määrärahaa saa käyttää edellä mainituista tehtävistä aiheutuviin palkkaus- ja palkkiomenoihin, laite- ja ohjelmistohankintamenoihin sekä muihin mainituista toiminnoista aiheutuviin vastaaviin menoihin. Määrärahaa saa käyttää enintään 20 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa tietoyhteiskuntaohjelmaa ja yrittäjyyden politiikkaohjelmaa.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen ydinenergialain muuttamisesta.

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 1 500 000 euroa hallitusohjelman mukaisesti tutkimusrahoitukseen sekä vä-

hennyksenä huomioon 170 000 euroa kolmen henkilön palkkaus- ja muiden menojen siirtona momentille 32.10.21.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen kauppa- ja teollisuusministeriö on alustavasti asettanut tutkimus- ja selvitystoiminnalle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

— Hankkia aikaisempaa järjestelmällisemmin ministeriön strategista suunnittelua ja päätöksentekoa palvelevaa tutkimustietoa.

— Muodostaa aikaisempaa laajempia tutkimusohjelmia ja pyrkii nykyistä enemmän saamaan käyttöön tutkimuskeskusten, yliopistojen ja muiden asiantuntijoiden tietämystä.

Keskeisiä tietämysaloja ovat kilpailukyvyyn ja yrittäjyyden sekä kansainvälistymisen edistäminen, teknologian ja innovaatioympäristön kehittäminen sekä markkinoiden toimivuuden kehittäminen. Edelleen tärkeitä aloja ovat ilmastostrategian toimeenpano, energiamarkkinoiden kehitys, päästökaupan toimeenpano ja uusiutuvien energialähteiden edistäminen, ydinenergian tuotannon ja ydinjätehuollon turvallinen toteuttaminen sekä valtion yritysomaisuuden hyvä hoito.

2004 talousarvio	6 208 000
2003 lisätalousarvio	-25 000
2003 talousarvio	4 628 000
2002 tilinpäätös	5 878 000

66. Kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 7 100 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksujen ja rahoitusosuuksien sekä kansainvälisestä yhteistyöstä aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen

Pohjoismainen ydinturvallisuusalan tutkimusyhteistyö	300 000
YK:n teollisen kehityksen järjestön (UNIDO) jäsenmaksut	600 000

€

Kansainvälisen Atomienergiajärjestön (IAEA) jäsenmaksu	1 180 000
OECD:n energia-alan järjestöjen toimintaan liittyvät maksut ja rahoitusosuudet	727 000
Suomen osuus Kansainvälisen Atomienergiajärjestön (IAEA) teknisen avun ja yhteistyön rahastoon	350 000
Euroopan energiaperuskirjan sihteeristökulut	45 000
Euroopan avaruusjärjestön (ESA) jäsenmaksu	2 250 000
Muut kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksut ja OECD:n maksuosuudet	248 000
Yhteistyön maksuosuudet kansainvälisille rahoituslaitoksille, järjestöille ja yhteistyöorganisaatioille	1 400 000
Yhteensä	7 100 000

2004 talousarvio	7 100 000
2003 talousarvio	7 200 000
2002 tilinpäätös	7 041 315

92. Korvaus valtion ydinjätehuoltorahastolle (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 4 882 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ydinenergiain (1990/1987) 52 §:n mukaisen korvauksen maksamiseen valtion ydinjätehuoltorahastolle.

Momentti on budjetoitu maksuperusteella.

Selvitysosa: Ydinenergiain nojalla on valtion ydinjätehuoltorahastossa olleita varoja siirretty vuosina 1989—1996 valtiovarastoon siltä osin kuin niitä ei lainattu jätehuoltovelvollisille. Vuodesta 1997 alkaen siirtojen sijasta valtio lainaa varat rahastolta. Valtiovarastoon siirretyistä varoista on vuosittain suoritettava rahastolle korvausta, joka määrältään vastaa jätehuoltovelvollisille rahastosta annettavien lainojen korkoa.

Korko on 3,807 % ajalta 1.1.—31.3.2003 ja 2,297 % ajalta 1.4.—31.12.2003.

2004 talousarvio	4 882 000
2003 talousarvio	7 124 000
2002 tilinpäätös	7 602 503

95. Maanomistajien osuus vanhoista kaivospiirimaksuista (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 10 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kaivoslain (503/1965) perusteella maanomistajille suoritettavien puolustusmaksujen osuuksien maksamiseen.

2004 talousarvio	10 000
2003 talousarvio	10 000
2002 tilinpäätös	8 829

20. Teknologiapolitiikka

Selvitysosa: Teknologiapolitiikan tavoitteena on kehittää innovaatioympäristöä siten, että sen puitteissa on mahdollista parantaa jatkuvasti elinkeinoelämän kilpailukykyä ja yhteiskunnan hyvinvointia. Julkisen sektorin tehtävänä on huolehtia erityisesti siitä, että perusasiat ovat kunnossa: korkeatasoinen koulutus, vahva perusosaaminen ja kannustava innovaatioympäristö.

Nopeasti muuttuva toimintaympäristö ja entistä kovempi kilpailu vaativat teknologiapolitiikalta uutta otetta, jotta tasapainoinen ja kilpailukykyinen kehitys saadaan turvattua. Määrätietoista teknologiapolitiikkaa jatketaan ja sen dynamiikkaa kehitetään.

Elinkeinorakenteen muutos on siirtänyt painopisteen kiinteistä aineettomiin investointeihin. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan kasvun jatkuminen kaikkien toimialojen yrityksissä on tärkeää. Julkinen t&k-rahoitus palautetaan kasvu-uralle hallitusohjelman mukaisesti. Hallitusohjelman mukaisesti myös Tekesin myöntämisvaltuuksien painopistettä siirretään lainoista tutkimus- ja avustusmomenteille.

Teknologian eturintamassa pysyminen vaatii kykyä tunnistaa riittävän varhain muutoksia ja uusia ilmiöitä sekä niiden luomia mahdollisuuksia. Innovaatioympäristöä kehitetään yhä dynaamisemmaksi niin, että se ei vain reagoisi muuttuvan toimintaympäristön asettamiin vaatimuksiin, vaan se vastaisi jo tulevaisuuden toimintaympäristön tarpeisiin. Muutokset pyritään ennakoimaan ja olemaan niihin valmiita.

Entistä parempia ja tehokkaampia toimintatapoja haetaan jatkamalla teknologia-alan toimintojen ja organisaatioiden arviointeja. Keväällä 2003 valmistunut innovaatioympäristön arviointi antoi uusia perusteita, joiden pohjalta kehitystyötä suunnataan. Hallinnonalan yksiköt arvioivat myös itse jatkuvasti toimintaansa ja sen vaikutuksia. Päättäjille ja sidosryhmille pyritään osoittamaan ja kertomaan, mitä tuloksia julkinen t&k-rahoitus tuottaa.

Innovaatioympäristön tehokkuuden ratkaisee sen kyky toimia kokonaisuutena. Nopeasti muuttuva toimintaympäristö edellyttää kaikilta innovaatioalan toimijoilta dynaamisuutta ja joustavuutta. Aktiivinen ja kannustava innovaatioympäristö on keskeinen edellytys myös alueiden tasapainoiselle ja kestäväälle sosiaaliselle ja taloudelliselle kehitykselle.

Elinkeinoarakenteen monipuolistamista jatketaan tehostamalla tutkimustulosten hyödyntämistä ja parantamalla uusien yritysten perustamis- ja kasvuedellytyksiä. Tutkimustulosten hyödyntämisessä otetaan yhä paremmin huomioon eri sektoreiden erityistarpeet. Nykyisten kasvualojen kilpailukyky voidaan turvata huolehtimalla muun muassa osaamis pohjan jatkuvasta kehittämisestä. Erityishuomiota on kiinnitettävä perinteisten alojen kehityksen nopeuttamiseen uusien teknologioiden avulla.

Yritysten innovaatiokäyttäytymistä muokkaavat myös muun muassa lait, normit ja tekniset standardit, jotka joko edistävät innovaatio toimintaa tai asettavat sille esteitä. Yritysten toimintaedellytyksiä parannetaan kehittämällä teknistä turvallisuutta, laatua sekä kaupankäynnin sujuvuutta edistäviä perusjärjestelmiä.

Toimiva ja tehokas kansallinen innovaatioympäristö varmistaa sen, että Suomi pysyy kansainvälisesti kilpailukykyisenä. Siihen liittyy olennaisena osana eurooppalaisen tutkimus- ja teknologiayhteistyön hyödyntäminen sekä muu elinkeino- ja teknologiapolitiikkaa tukeva kansainvälinen yhteistyö.

Teknologiaa, teknistä turvallisuutta ja laatua koskeviin selvityksiin sekä elinkeinoelämän ja yhteiskunnan vuorovaikutuksia tutkivaan ProAct -ohjelmaan ja teknologian ennakointiin on varattu määräraha momentille 32.10.24.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen kauppa- ja teollisuusministeriö on alustavasti asettanut teknologiapolitiikan tulosalueelle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

— Määrätietoinen ja pitkäjänteinen teknologiapolitiikka tukee innovaatioympäristön kehittämistä ja eri toimijoiden välistä yhteistyötä.

— Tunnistetaan riittävän varhain muutoksia ja uusia ilmiöitä sekä niiden tuomia mahdollisuuksia. Teknologian ennakoinnin tuloksia hyödynnetään elinkeinoelämän kilpailukykyyn ja kansalaisille tarkoitettujen palvelujen kehittämisessä. Teknologian tutkimus auttaa ymmärtämään innovaatiojärjestelmän ja -prosessien sisäistä dynamiikkaa sekä teknologian, elinkeinotoiminnan ja yhteiskunnan vuorovaikutusta.

— Alueiden elinkeinoelämän kehittäminen perustuu entistä enemmän osaamiseen ja teknologiaan. Yhteistyössä hallinnonalan laitosten kanssa aktivoidaan alueita teknologian ja osaamisen hyödyntämiseen.

— Tutkimustulosten kaupallisen hyödyntämisen parantamiseksi kiinnitetään erityistä huomiota teknologian siirtoon ja alkavan yritystoiminnan mahdollisiin esteisiin.

— Kansainvälinen yhteistyö edistää teknologiapolitiikan kansallisten tavoitteiden saavuttamista sekä EU:n tutkimus- ja teknologiapolitiikan toteuttamista. Yhteistyötä maailman johtavien teknologiamaiden ja muiden suomalaisille yrityksille tärkeiden markkina-alueiden kanssa lisätään.

— Tekninen turvallisuus ja laatu- ja ympäristöpolitiikka vahvistavat elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä ja kansainvälistä kilpailukykyä. Teknisen infrastruktuurin sekä turvallisuus- ja luotettavuusjärjestelmän rakenteen ja lainsäädännön uudistustyötä jatketaan.

Teknologiapolitiikka -luvun määrärahojen arvioitu jakautuminen (1 000 euroa)

		v. 2003		
		v. 2002	varsinainen	v. 2004
		tilinpäätös	talousarvio	esitys
21.	Geologian tutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	37 850	37 595	39 208
22.	Valtion teknillisen tutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	64 095	63 138	69 599
23.	Turvatekniikan keskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	9 408	9 314	9 623
24.	Kuluttajatutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 765	1 740	1 834
25.	Mittatekniikan keskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	3 866	5 063	5 684
26.	Teknologian kehittämiskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	24 073	23 983	25 274
27.	Teknologinen tutkimustoiminta (arviomääräraha)	131 517	134 857	146 444
28.	Hanke- ja ohjelmatoiminnan selvitys- ja kehittämismenot (siirtomääräraha 2 v)	11 996	11 996	15 320
40.	Avustukset teknologiseen tutkimukseen ja kehitykseen (arviomääräraha)	138 098	130 457	138 000
41.	Valtionavustus erälle yhteisöille keksintö-, laatu- ja standardisoimistoimintojen edistämiseksi (siirtomääräraha 3 v)	5 656	5 806	6 214
70.	Geologian tutkimuskeskuksen alushankinta (arviomääräraha)	253	336	168
83.	Lainat teknologiseen tutkimukseen ja kehitykseen (arviomääräraha)	71 625	69 855	67 723
Yhteensä		500 202	494 140	525 091

21. Geologian tutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 39 208 000 euroa.

Selvitysosa: Geologian tutkimuskeskuksen tehtävänä on tuottaa ja levittää geologista tietoa, jolla edistetään maankamaran hallitua ja kestäväää käyttöä. Tutkimuskeskuksen toimintaa ohjaavana tavoitteena on hyödyn

tuottaminen yhteiskunnalle, sidosryhmille ja ennen kaikkea elinkeinoelämälle.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen kauppa- ja teollisuusministeriö on alustavasti asettanut Geologian tutkimuskeskukselle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

— Toiminnan vaikuttavuustavoitteena on pitkällä aikavälillä varmistaa yhteiskunnan ja elinkeinoelämän tarvitsemien maankamaran

raaka-ainevarojen saatavuus ja niiden kestävä käyttö, edistää ympäristöhaittojen vähentämistä ja luoda edellytyksiä alan teolliselle kehitykselle, työllisyydelle ja alueiden tasapainoiselle kehittymiselle.

— Maa- ja kallioperäkartoitusta ohjataan tarveselvityksiin pohjautuen raaka-ainehuollon ja yhdyskuntasuunnittelun tarpeisiin. Raaka-ainetutkimuksia suunnataan strategisten painotusten mukaisesti perusmetallien, kullan, platinaryhmän metallien, teollisuusmineraalien ja -kiven sekä turve-, maa-aines- ja pohjavesivarojen kartoitukseen. Tutkimuskeskuksen toiminta painottuu maankamaraan ja sen raaka-ainevarantoihin liittyvän perustiedon tuottamiseen. Raaka-aineiden etsinnällä on tutkimukseen ja mallintamiseen perustuva tavoitteenasettelu. Raaka-ainevarantojen etsinnässä hyödynnetään ja kehitetään ulkopuoliseen rahoitukseen perustuvia yhteistyömalleja. Osana Suomen ja Venäjän välistä velkakonvensio-ohjelmaa aloitetaan syväreikäprojekti Outokummun alueella.

— Maankäyttöön- ja ympäristökysymyksiin liittyvää kartoitustoimintaa vahvistetaan. Maankäyttö- ja ympäristösektorilla tutkimuskeskus etsii ratkaisuja yhteiskunnan ja asiakkaiden ympäristöongelmiin kestäväen kehityksen periaatteen pohjalta. Tutkimuskeskuksen roolia maankamaraan liittyvien ympäristökysymysten puolueettomana asiantuntijana vahvistetaan.

— Paikkatietoaineistojen tiedonhallintajärjestelmä otetaan käyttöön. Digitaalisten tuotteiden välitystä sidosryhmille tietoverkon kautta lisätään.

— Verkostoitumista asiakas- ja sidosryhmien kanssa lisätään. Tutkimuskeskuksen kansainvälistymistä edistetään integroitumalla entistä tiiviimmin eurooppalaiseen tutkimusyhteisöön sekä kehittämällä aktiivisesti lähialue toimintaa.

— Monivuotinen laatujärjestelmän käyttöönottohanke päättyi vuonna 2003. Tutkimuskeskus jatkaa järjestelmän ylläpitoon liittyvien menettelytapojen kehittämistä ja selvittää koko tutkimuskeskuksen toiminnan kattavan laatu-, turvallisuus-, ympäristö- sekä johtamiskäytökohdat integroivan hallintajärjestelmän käyttöönottoa.

— Balanced Scorecard -malliin pohjautuva toiminnan ohjaus- ja mittausjärjestelmä otetaan käyttöön.

— Maksullisen toiminnan ylijäämätavoite vuodelle 2004 on 454 000 euroa, joka on 7 % tuloista.

Geologian tutkimuskeskuksen toiminnan tuloksena kauppa- ja teollisuusministeriö myy vuosittain keskimäärin viisi malmi- tai teollisuusmineraalياهوetta koti- ja ulkomaisille yrityksille. Tutkimuskeskuksen luonnonkiviraa-ka-aine-esiintymien etsintäprojektien tuloksena on 1990-luvulla paikannettu yli 100 esiintymäياهوetta, joiden pohjalta on syntynyt 15 uutta kovan kiven louhimoa. Tutkimuskeskus on mukana myös useiden vuolukiviesiintymien tutkimisessa ja käyttöönotossa. Tutkimuskeskuksen suorittaman Suomen kiviaineskartoituksen tulokset muodostavat taloudellisen ja kestäväen kiviaineskäytön perustan. Suomen kokonaisenergiasta tuotetaan turpeella 5—6 %. Tutkimuskeskuksen turvekartoituksilla varmennetaan energialaitosten kotimainen raaka-ainereservi pitkälle tulevaisuuteen. Tutkimuskeskuksen kehittämiä geofysikaalisia tutkimusmenetelmiä sovelletaan perinteisten käyttöalojen lisäksi muun muassa ympäristön tilan arviointiin. Pohjoismaiden ainoa akkreditoitu geolaboratorio tarjoaa analyttisiä palveluja sekä tutkimuksen että teollisuuden tarpeisiin. Tutkimuskeskuksen keräämä ja ylläpitämä kartoitustieto yhdistettynä monipuoliseen osaamiseen tuottaa ratkaisuja muun muassa maankäyttöön liittyviin ongelmiin.

Maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko

	2002 toteutuma ¹⁾	2003 ennakoitu ¹⁾	2004 arvio ¹⁾
Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	6 709	6 559	6 606
	(-2)	(-2)	(+1)
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	4 679	4 837	4 797
	(+3)	(+3)	(-1)
Käyttöjäämä (t€)	2 030	1 722	1 809
	(-13)	(-15)	(+5)
— % tuotoista	30	26	27
Osuus yhteiskustannuksista yhteensä (t€)	1 436	1 222	1 355
	(-6)	(-15)	(+11)
Ylijäämä (t€)	594	500	454
	(-26)	(-16)	(-9)
— % tuotoista	9	8	7
Tuotot % kokonaiskustannuksista	110	108	107

¹⁾ Suluisa muutos-% edelliseen vuoteen.

Menojen ja tulojen erittely €

Bruttomenot	47 764 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	4 797 000
Muut toimintamenot	42 967 000
Bruttotulot	8 556 000
Maksullisen toiminnan tulot,	
muut suoritteet	6 606 000
Muut tulot	1 950 000
— yhteishankkeet	1 620 000
— muut tulot	330 000
Nettomenot	39 208 000
2004 talousarvio	39 208 000
2003 lisätalousarvio	658 000
2003 talousarvio	37 595 000
2002 tilinpäätös	37 850 000

22. Valtion teknillisen tutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 69 599 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös niiden tutkimushankkeiden menojen maksamiseen, jotka jokin muu valtion virasto hankkeen toimeksiantajana rahoittaa.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa tietoyhteiskuntaohjelmaa ja yrittäjyyden politiikkaohjelmaa.

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 4 488 000 euroa hallitusohjelman mukaisesti tutkimusrahoitukseen. Valtion teknillisen tutkimuskeskuksen (VTT) tehtävänä on luomalla ja soveltamalla teknologiaa lisätä aktiivisesti elinkeinoelämän kilpailukykyä sekä yhteiskunnan hyvinvointia. VTT:n toiminta muodostuu budjetti- ja yhteisrahoitteisista hankkeista sekä maksullisista toimeksiantoista. VTT:n tutkimus- ja kehitystoiminta kattaa koko innovaatioketjun. Valtion budjettirahoituksella VTT kehittää valituilla alueilla osaamistaan ja kokeellisia valmiuksiaan, joita hyödynnetään asiakkaiden hyväksi t&k-toimeksiannoissa. Kokonaismenoista katetaan 28 % määrärahalla ja 72 % ulkopuolisilla tuloilla, jotka VTT hankkii yksityiseltä ja julkiselta sektorilta kotimaasta ja ulkomailta.

VTT osallistuu yritysten uusien ja nykyistä kilpailukykyisempien tuotteiden ja palvelujen kehittämiseen, teollisuuden nykyistä tehokkaampien, turvallisempien ja ympäristöystävällisempien laitteiden ja tuotantoprosessien kehittämiseen sekä yritysten tietopohjan ja teknologisen osaamisen vahvistamiseen. VTT:n tuotosten kautta syntyy myös laajempia yhteiskunnallisia vaikutuksia, jotka kohdistuvat luonnonvarojen käytön, energiankulutuksen ja

ympäristöhaittojen vähentämiseen, hyvinvointipalvelujen teknologiaan, turvallisuuteen ja koulutukseen sekä yritysten kasvuun ja työllisyyteen.

VTT toteuttaa kansallisia teknologiapoliittisia toimia kauppa- ja teollisuusministeriön kanssa sovittujen tavoitteiden mukaisesti.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen kauppa- ja teollisuusministeriö on alustavasti asettanut VTT:lle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

— Tieteellistä osaamis- ja tietoperustaa vahvistetaan teknologia- ja tietotekniikan tutkimushankkeissa ja sitä hyödynnetään uusin käytännön sovellusten kehittämisessä. VTT:n osaamista kehitetään myös siten, että entistä paremmin hallitaan elinkeinoelämän vaatimuksia yhdistää liiketoiminta-ajattelua ja johtamista teknologiaan. VTT:n monitieteistä osaamista yhdistetään uusilla tavoilla, millä tahdetaan aivan uudenvälisiin innovaatioihin ja ratkaisuihin asiakkaille. Osaamisen korkea taso ja työn laatu varmistetaan kansainvälisillä arvioinneilla ja asiakastytyväisyyskyselyillä.

— Budjettirahoitus suunnataan ensisijaisesti uusiin teknologioihin ja kohdistetaan suhteellisesti eniten tutkimusintensiivisille elektroniikan, tietotekniikan sekä biotekniikan toimialoille sekä haasteellisiin teknologiateemoihin, joita ovat tulevaisuuden tiedonsiirtoteknologiat, älykkäät tuotteet ja järjestelmät, puhdas maailma sekä turvallisuus ja käyttövarmuus. Budjettirahoitusta käytetään myös perinteisten teollisuudenalojen t&k-toiminnan kilpailukykyä ja uusiutumista kannustaviin hankkeisiin.

— Tietotekniikan ja elektroniikan tutkimuksessa lisäpanokset suunnataan mikro- ja nanoteknologian sekä optoelektroniikan kehittämiseen Espoossa ja Oulussa. Tarkoituksena on kehittää tiedonsiirtoteknologioita tulevaisuuden monitekniikaympäristöön, jonka osina ovat UMTS, eli ns. kolmannen sukupolven matkaviestintäjärjestelmä, langaton lähiverkko, digi-tv ja erilaiset kotisovellukset. Lisäksi luodaan uusia mahdollisuuksia ohjelmistoliiketoiminnalle. Espoon ja Oulun uusien elektroniikan puhdistila- ja laiteinvestointien hyödyntämistä varten on luotu teknologiapuisto-

ympäristö, jossa pk-yritykset voivat vuokralaisina käyttää VTT:n toimitiloja ja laitteita. Kehitystyötä tehdään yhteistyössä yliopistojen ja alan yritysten ja muiden toimijoiden kanssa. Langattoman tietoliikenteen teknologioita ja läsnä-älyä sovelletaan perinteisen tietoliikenteen ulkopuolelle muun muassa kotiympäristöön, rakennetun ympäristön hallintaan, turvatekniikkaan ja terveys- ja hyvinvointialoille. Elektroniikan uusissa valmistusteknologioissa panostetaan todellisen massatuotannon menetelmiin, joilla voidaan valmistaa erittäin halpoja kertakäyttötuotteita.

— Teollisuuden tuotantjärjestelmien turvallisuutta ja käyttövarmuutta ja kriittisten komponenttien eliniän hallintaa tutkitaan tarkoituksena nostaa kapasiteetin käyttöastetta ja ehkäistä onnettomuuksia. Näitä aihepiirejä tukee tieto- ja viestintäteknologian soveltaminen teollisessa ympäristössä sekä palveluliiketoiminnan kehittäminen erityisesti koneteollisuuden kanssa.

— Biotekniikan tutkimusta kohdistetaan uusien molekyylien, bioprosessien sekä bioinformatiikan ja -analytiikan kehittämiseen prosessi- ja lääketieteellisuudelle sekä bioalan tutkimusintensiivisille pk-yrityksille. Vuonna 2002 Turussa aloitettua lääkekehityksen biotekniikan tutkimusta kehitetään. Turvallisten ja terveellisten elintarvikkeiden tuotekehityksessä sovelletaan uutta teknologiaa. Biotieteiden, elektroniikan, mikroteknologian ja tietotekniikan osaamista kootaan biotieteiden uusien teknologioiden kehittämiseksi ja hyödyntämiseksi teollisuudessa. Tähän liittyen käynnistetään Oulussa uusi biofotoniikan tutkimusryhmä. Biotekniikkaa ja elektroniikkaa yhdistämällä etsitään uusia innovatiivisia tuotekonsepteja. Potentiaalisina sovellusalueina nähdään esimerkiksi lääketieteellisen ja hyvinvointialan hoitopaikalla välittömästi tehtävät analyysit, ympäristöanalytiikka, elintarviketeollisuuden laadunvalvonta ja teollisuuden prosessivalvonta.

— Energiatutkimuksessa painoalueita ovat uusiutuvien energiamuotojen, erityisesti puun ja jätteen käytön edistäminen, energiansäästö erityisesti mekaanisen massan valmistuksessa,

energian ympäristö- ja kansantaloudelliset vaikutukset, energia- ja ilmastopolitiikkaa sekä päästökauppaa tukevat teknistaloudelliset analyysit, energiateknologian viennin edistäminen sekä ydinturvallisuusasiat ja ydinenergiatekniikan asiantuntemuspohjan vahvistaminen. Painoaloina ovat myös rakentamisen ja rakennetun ympäristön käytön energiansäästöä tukevat menettelyt ja ratkaisut ja yhdyskuntien energianhuoltoketjun kehittäminen.

— VTT osallistuu noin 60 kansalliseen teknologiaohjelmaan, joista kaksi kolmasosaa on Teknologian kehittämiskeskuksen ja loput ministeriöiden ja Suomen Akatemian ohjelmia. Ohjelmissa VTT toimii innovaattorina ja kehittää menettelytapoja uuden tiedon ja osaamisen tehokkaaksi siirtämiseksi yrityksille uusiin innovaatioiden tuottamiseksi.

— Kansainvälistä toimintaa vahvistetaan elinkeinoelämän tutkimustavoitteiden ja teknologiatarpeiden mukaisesti. Siihen kuuluu keskeisenä osana eurooppalaisen tutkimus- ja teknologiayhteistyön hyödyntäminen. VTT osallistuu lähes 500 julkiseen kansainväliseen hankkeeseen, joista lähes kaksi kolmasosaa on EU-hankkeita. EU:n kuudenteen tutkimuksen puiteohjelmaan osallistutaan aktiivisesti. Yhteistyötä lisätään erityisesti johtavien teknologiamaiden, USA:n ja Japanin, kanssa. Kansainvälistä verkottumista tehostetaan. Teknologian siirtoa edistetään ja tutkijoiden liikkuvuutta kasvatetaan. Muutaman valitun teknologiaosaamisalueen kansainvälistä mark-

kinointia tehostetaan. Kehittämistoimenpiteet näkyvät yksityisen sektorin tuottojen kasvuna.

— Tiedon ja osaamisen hyödyntämistä yhteiskunnan tarpeisiin ja toimia patentoitujen tutkimustulosten kaupalliseksi hyödyntämiseksi lisätään.

— Julkaisujen tavoitemäärä on noin 2 000 kappaletta, josta kansainvälisesti merkittävien tieteellisten artikkelien osuus on noin 40 %. Uusia keksintöilmoituksia tehdään noin 150 kappaletta, uusien patenttien määrä on noin 80 kappaletta, ja spin-off-yrityksiä perustetaan 2—5 kappaletta.

— VTT:llä on lähes 7 000 asiakasta, joista noin 55 % koostuu pk-yrityksistä. Ulkopuolisista tuotoista noin 50 % hankitaan kotimaiselta yksityiseltä sektorilta, 35 % kotimaiselta julkiselta sektorilta ja 15 % ulkomailta.

— VTT edistää aluekehitystä aktiivisella palvelutarjonnalla ja yhteistyöllä alueella toimivien yritysten, yliopistojen, työvoima- ja elinkeinokeskusten sekä muiden tiedon ja osaamisen tuottajien ja hyödyntäjien kanssa. VTT lisää alueellisiin vahvuuksiin ja tarpeisiin perustuvia yhteistyömuotoja, jotka tehostavat palvelutarjontaa myös pk-yrityksille. Espoossa, Oulussa, Tampereella ja Jyväskylässä sijaitsevien päätoimipisteittensä lisäksi VTT:llä on toimintaa useilla paikkakunnilla.

— Maksullisen toiminnan osuus VTT:n toiminnasta on vähintään 40 %. Maksullinen toiminta pidetään kannattavana. Mahdollisella ylijäämällä vahvistetaan tutkimusvalmiuksia.

Toiminnan tunnuslukutaulukko

	2002 toteutuma ¹⁾	2003 ennakoitu ¹⁾	2004 arvio ¹⁾
Kustannukset (t€)	224 959 (5,3)	223 269 (-0,8)	236 649 (6,0)
Tuotot yhteensä (t€)	152 321 (2,7)	160 000 (5,0)	167 050 (4,4)
Tuotot/kustannukset, %	68	72	71
Tuotot/htv (t€)	55	57	59
Käyttöomaisuusinvestoinnit (t€)	16 123	11 036	15 190
— % kustannuksista	7,2	4,9	6,4
Yhteisrahoitteisen sopimustutkimuksen tuotot ja muut ulkopuoliset tuotot (t€)	63 842 (5,8)	68 300 (7,0)	71 650 (4,9)

Maksullinen toiminta

Tuotot (t€)	88 479	91 700	95 400
	(0,5)	(3,6)	(4,0)
Erilliskustannukset (t€)	55 716	58 000	60 300
Käyttäjäämä (t€)	32 763	33 700	35 100
— % tuotoista	37,0	36,8	36,8
Osuus yhteiskustannuksista yhteensä (t€)	32 453	33 700	35 100
Kokonaiskustannukset yhteensä (t€)	88 169	91 700	95 400
Ylijäämä (t€)	310	0	0
— % tuotoista	0,4	0,0	0,0
Tuotot % kustannuksista	100,4	100,0	100,0

¹⁾ Suluissa muutos-% edelliseen vuoteen.

Menojen ja tulojen erittely €

Bruttomenot	236 649 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	60 300 000
Muut toimintamenot	176 349 000
Bruttotulot	167 050 000
Maksullisen toiminnan tulot, muut suoritteet	95 400 000
Muut tulot	71 650 000
Nettomenot	69 599 000

2004 talousarvio	69 599 000
2003 lisätalousarvio	1 876 000
2003 talousarvio	63 138 000
2002 tilinpäätös	64 095 000

23. Turvatekniikan keskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 9 623 000 euroa.

Nettobudjetoinnissa otetaan huomioon tutkimus- ja kehittämistoiminnan yhteishankkeista muilta hankeosapuolilta saatava rahoitus.

Selvitysosa: Turvatekniikan keskuksen (Tukes) tehtävänä on valvoa ja edistää sähkölaitteisiin ja -laitteistoihin, painelaitteisiin, vaarallisten kemikaalien teolliseen käsittelyyn ja varastointiin, pelastustoimen laitteisiin, räjähteisiin, kaivoksiin, CE-merkittyihin rakennustuotteisiin ja vaarallisten aineiden kuljettamiseen sekä kylmälaitteiden huoltoon liittyvää turvallisuutta. Lisäksi keskus valvoo ja edistää mittaamisvälineisiin ja jalometallituotteisiin

liittyvää luotettavuutta sekä laitteiden energia- tehokkuutta. Toiminta kohdistuu teollisuuteen, kauppaan, julkishallintoon ja yksityisiin kansalaisiin. Päämääränä on ylläpitää kansainvälisesti korkeaa turvallisuustasoa ja samalla edistää elinkeinoelämän tasapuolisia kilpailuolosuhteita.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen kauppa- ja teollisuusministeriö on alustavasti asettanut Turvatekniikan keskukselle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

— Kansalaisten, yritysten ja muiden organisaatioiden turvallisuustietämys lisääntyy ja turvalliset toimintatavat toteutuvat. Toiminnalliset tavoitteet ovat:

— varmistaa, että laitoksien ja laitteistojen käytössä ja rakentamisessa noudatetaan säädösten turvallisuusvaatimuksia ja niiden toimintaperiaatteissa otetaan huomioon turvallisuus ja että niissä on käytössä toimintatavat, jotka tukevat turvallista toimintaa,

— varmistaa, että turvallisuudesta ja luotettavuudesta huolehditaan tuotteiden valmistuksessa, maahantuonnissa ja kaupankäynnissä ja tuotteiden ensivalvonta on kattavaa,

— vaikuttaa toiminnanharjoittajien asenteiden kehittymiseen turvallisuusmyönteisiksi sekä siihen, että kansalaiset käyttäisivät vain pätevyysvaatimukset täyttäviä ja laadukkaasti toimivia teknisiä palveluntarjoajia ja että tuotteiden han-

kintapäätöksissä turvallisuus olisi tärkeä valintakriteeri,

— suunnata valvontaa, viestintää ja kehittämistä siten, että toimialan kohteissa virheellisestä käytöstä ja käyttäytymisestä

tä johtuvat onnettomuudet vähenevät; toimenpiteitä kohdistetaan erityisesti prosesseollisuuden kohteisiin ja sähköpalojen ja -iskujen ehkäisyyn.

Valvontatapahtumat

	2002	2003	2004
Luvat ja ilmoitukset	4 100	4 600	3 800
Rekisteröinnit	12 400	12 400	12 400
Valvontakäynnit ja tarkastukset	4 070	4 260	4 260
Mittaamisvälineet	10 200	8 000	8 000

— Toimialan säädösten velvoitteet on suhteutettu oikein riskien vaikutuksiin nähden ja säädösten soveltamiskäytännöt ja -menettelyt ovat tarkoituksenmukaiset.

— Asiakastyytyväisyys on korkealla tasolla. Toiminnalliset tavoitteet vuodelle 2004 ovat:

— tukea paikallisten viranomaisten valvontatoimintaa Tukesin toimialueen kohteissa,

— huolehtia siitä, että toiminnanharjoittajilla ja kansalaisilla on käytettävissä ajantasaista tietoa säädösmuutoksista ja niiden vaikutuksista,

— selvittää asiakastarpeiden ja -odotusten muutoksia ja toimia niiden mukaisesti.

Käsittelyajat (pv)

	2002 toteutuma ¹⁾	2003 tavoite ²⁾	2004 tavoite ²⁾
Kuulutus- ja lausuntomenettelyä edellyttävät luvat ja ilmoitukset	87	150	150
Muut luvat ja ilmoitukset	40	80	80
Pätevyysarvioinnit	5,8	20	20
Siirtotodistukset	1,4	7	7

¹⁾ keskiarvo

²⁾ asiakkaiden tarpeen mukaan, enimmäisaika

Määrärahan käyttö tulosalueittain

	2001 toteutuma	2002 toteutuma	2003 ennakoitu ¹⁾	2004 arvio
Valvonta (t€)	5 164	5 191	4 660	4 804
%-osuus	54	55	50	50
Kehittäminen ja tutkimus (t€)	2 851	2 951	3 260	3 370
%-osuus	30	31	35	35
Viestintä (t€)	1 603	1 291	1 394	1 449
%-osuus	16	14	15	15
Yhteensä	9 618	9 433	9 314	9 623
%-osuus	100	100	100	100

¹⁾ Ei sisällä edelliseltä vuodelta siirtyvää määrärahaa.

Maksullisen toiminnan tulot on merkitty momentille 12.32.20.

Menojen ja tulojen erittely	€
Bruttomenot , muut toimintamenot	9 639 000
Bruttotulot , muut tulot	16 000
Nettomenot	9 623 000

2004 talousarvio	9 623 000
2003 lisätalousarvio	137 000
2003 talousarvio	9 314 000
2002 tilinpäätös	9 408 000

24. *Kuluttajatutkimuskeskuksen toimintamenot* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 1 834 000 euroa.

Selvitysosa: Kuluttajatutkimuskeskus tuottaa ja välittää tutkimustietoa, jonka avulla voidaan edistää kuluttajien hyvinvointia ja vaikutusmahdollisuuksia, markkinoiden toimivuutta sekä kuluttajien ja elinkeinoelämän yhteistyötä samoin kuin käyttäjälähtöistä teknologiaa ja tuotekehitystä. Kuluttajatutkimuksen tarve lisääntyy ja merkittävyys korostuu yhteiskuntapolitiikan eri aloilla.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen kauppa- ja teollisuusministeriö on alustavasti asettanut Kuluttajatutkimuskeskukselle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

— Kuluttajatutkimuskeskus tukee tutkimuksen ja tietopalvelun avulla teknologia-, kuluttaja- ja kilpailupoliittista päätöksentekoa. Lisäksi keskus tuottaa tutkimustietoa elintarvike-, ympäristö- ja talouspoliittiseen suunnitteluun ja päätöksentekoon. Tutkimustietoa tuotetaan seuraavilta alueilta:

- kotitaloudet palveluiden tuottajina ja käyttäjinä,
- kuluttajat muuttuvassa elintarviketaloudessa,
- uudet markkinat ja käyttäjätarpeet,
- hintaerot ja kilpailullisuus markkinoilla.

— Tutkimuskeskus edistää toimialansa kansallista ja kansainvälistä tieteellistä tutkimusta.

— Tietopalvelu edistää kansallisen kuluttajatutkimuksen hyödyntämistä.

Tuottavuus- ja taloudellisuustavoitteet

— Toimintamenoista katetaan noin 30 % tuloilla.

— Sisäisten palveluiden tuottavuus paranee.

Palvelutavoitteet

— Tutkimusten sisältöalueet, laatu ja toimitusajat tyydyttävät yhteistyötahoja ja tutkimusten hyödyntäjiä.

— Asiantuntijapalveluiden kysyntään vastataan kansallisesti ja kansainvälisesti.

— Tietopalvelu kehittyy vastaamaan asiakkaiden ja yhteistyötahojen tarpeita.

Keskeisimmät kehittämishankkeet

— Keskus siirtyy uuteen palkkausjärjestelmään.

— Verkkopalveluiden ja sähköisen asianhallinnan kehittämistä jatketaan.

Menojen ja tulojen erittely	€
Bruttomenot	2 634 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	8 000
Muut toimintamenot	2 626 000
Bruttotulot	800 000
Maksullisen toiminnan tulot, muut suoritteet	10 000
Muut tulot (yhteishankkeet)	790 000
Nettomenot	1 834 000

2004 talousarvio	1 834 000
2003 lisätalousarvio	40 000
2003 talousarvio	1 740 000
2002 tilinpäätös	1 765 000

25. *Mittatekniikan keskuksen toimintamenot* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 5 684 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös EU:n hyväksymien tutkimushankkeiden rahoitukseen.

Määrärahaa saa lisäksi käyttää mittayksiköistä ja mittanormaalijärjestelmästä annetun lain (1156/1993) mukaisesti kansallisen mitta-

normaalijärjestelmän yleisestä toteuttamisesta, kansallisten mittanormaallaboratorioiden toiminnan ohjauksesta, kehittämisestä ja hallinnoinnista, kansallisen kalibrointipalvelun järjestämisestä sekä mittatekniikan ja akkreditoinnin edistämisestä aiheutuviin toimintameneihin.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 484 000 euroa uuden toimitilan vuokra- ym. menoihin.

Mittatekniikan keskuksen tehtävänä on kehittää ja ylläpitää kansallista mittausjärjestelmää, tuottaa testaus-, tarkastus-, sertifiointi- ja kalibrointitoiminnan pätevyyttä ja luotettavuutta osoittavia akkreditointipalveluja sekä osallistua mittatekniikkaan liittyviin tutkimushankkeisiin ja niiden koordinointiin.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen kauppa- ja teollisuusministeriö on alustavasti asettanut Mittatekniikan keskukselle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

— Toiminnan kehittämisessä edetään kansallisten mittanormaali- ja akkreditointitoiminnolle vahvistettujen strategisten linjausten mukaisesti:

- asiakkaiden pätevyys- ja laatutaso sekä kilpailukyky paranevat,
- keskuksen toimialan kansainvälisten sopimusten tavoitteet toteutuvat Suomessa,
- tekninen luotettavuus ja turvallisuus edistyvät Suomessa,
- keskuksen palvelujen tunnettavuus lisääntyy.

— Keskuksen kehittämis-, palvelu- ja tutkimustoiminta vastaavat vahvistettujen linjausten mukaisesti sekä julkishallinnon että markkinoiden tarpeita ja täyttävät kansalliset ja kansainväliset tasovaatimukset:

- tutkimus- ja kehittämistoiminta on korkeatasoista, sovellettavaa ja muutos-hakuista,
- asiakkaille lisäarvoa tuottavat palvelut ovat saatavilla,
- johtamis- ja toimintaprosessit vastaavat toiminnan vaatimuksia,
- keskuksen toiminta siirretään uusiin toimitiloihin.

— Keskuksen tiedot, osaaminen ja menettelyt ovat tarkoituksenmukaisia ja vastaavat toimialan kansainvälisiä vaatimuksia ja sopimuksia:

- keskuksen osaaminen kehittyä ja sen ylläpito varmistetaan,
- omarahoitusosuus lisääntyy palvelutoiminnalla ja tutkimusyhteistyöllä,
- keskuksen kiinnostavuus yhteistyökumppanina ja työnantajana lisääntyy,
- henkilöstön ammattitaito kehittyä ja hyvinvoinnista huolehditaan henkilöstöstrategian mukaisesti,
- kehitetään uusia innovatiivisia toimintamalleja.

Menojen ja tulojen erittely	€
Bruttomenot	7 866 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	1 838 000
Muut toimintamenot	6 028 000
Bruttotulot, maksullisen toiminnan tulot	2 182 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	1 505 000
— muut suoritteet	677 000
Nettomenot	5 684 000

2004 talousarvio	5 684 000
2003 lisätalousarvio	64 000
2003 talousarvio	5 063 000
2002 tilinpäätös	3 866 000

26. Teknologian kehittämiskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 25 274 000 euroa.

Nettobudjetoinnissa otetaan tuloina huomioon EU:lta saatavat tulot sekä Teknologian kehittämiskeskuksen vastuulla toteutettavista kansainvälisistä ja muista yhteishankkeista tuloina saatavat muiden hankeosapuolten mak-suosuudet.

Määrärahaa saa käyttää myös EU:n hyväksymien muiden kuin rakennerahastoista rahoitettavien hankkeiden menoihin sekä ulkomaan rahaliikenteestä johtuviin laskennallisiin kursivaihteluihin.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon hallitusohjelman mukaisesti tutkimusrahoitukseen 510 000 euroa sekä 87 000 euroa uuteen palkkausjärjestelmään siirtymisen johdosta.

Teknologian tutkimuskeskuksen (Tekes) tehtävänä on edistää teollisuuden ja palveluelinkeinojen kilpailukykyä teknologian keinoin. Toiminnan tavoitteena on monipuolistaa tuotantorakenteita ja kasvattaa tuotantoa ja vientiä, luoda perustaa työllisyydelle ja yhteiskunnan hyvinvoinnille sekä vaikuttaa tuottavuuteen ja kestävään kehitykseen. Tekesin toiminnan vaikuttavuus syntyy asiantuntemuksen ja teknologiarahoituksen kohdentamisesta sellaisiin tutkimus- ja tuotekehityshankkeisiin, joiden tuloksena syntyy merkittävää teknologista osaamista, kansainvälisesti kilpailukykyisiä tuotteita, tuotantomenetelmiä ja palveluita, teknologioita hyvinvoinnin sekä elinympäristön parantamiseksi ja joiden kautta suomalainen innovaatioympäristö vahvistuu.

Momentin määrärahoja kohdistetaan toimintaan, jolla Tekes

- valmistele ja koordinoi kansallisesti merkittäviä teknologiaohjelmia,

- aktivoi ja kannustaa yrityksiä ja tutkimusorganisaatioita haasteelliseen ja pitkäjänteiseen tutkimus- ja kehittämistoimintaan ja sen tulosten hyödyntämiseen,

- verkottaa pieniä ja keskisuuria yrityksiä, suuria yrityksiä, tutkimuslaitoksia, yliopistoja ja korkeakouluja keskenään alueellisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti,

- kehittää ja vahvistaa erilaisia kansainvälisen yhteistyön muotoja, joilla nopeutetaan yritysten ja tutkimuksen kansainvälistymistä,

- toimii yhteistyössä muiden tiede- ja teknologiapolitiikan toteuttajien kanssa ja osallistuu koko maan kattavan innovaatiopalveluiden verkoston kehittämiseen,

- viestii teknologian kehityksestä, sen tuomista mahdollisuuksista sekä teknologian ja innovaatiotoiminnan yhteiskunnallisista ja taloudellisista vaikutuksista,

- tehostaa toimintaansa ja kehittää ja kansainvälistää rahoitustaan ja asiantuntemustaan siten, että ne vastaavat vaikuttavuudeltaan, laa-

multaan ja joustavuudeltaan asiakkaiden, omistajan ja sidosryhmien odotuksia.

Tekes toimii kattavasti koko maassa siten, että kaikki rahoitusta hakevat ovat sijainnistaan riippumatta tasa-arvoisessa asemassa. Tekes toimii teknologian kehityksen globaaleissa keskuksissa auttaen suomalaista tutkimusta ja innovaatiotoimintaa verkottumaan niissä olevaan huippuosaamiseen.

Tutkimus- ja kehitystoiminta on luonteeltaan pitkäjänteistä toimintaa, jonka tulokset näkyvät vasta useiden vuosien päästä. Kauppa- ja teollisuusministeriö ohjaa Tekesiä asettamalla toiminnalle pitkän aikavälin tavoitteet.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen kauppa- ja teollisuusministeriö on alustavasti tarkentanut pitkän aikavälin tulostavoitteita vuodelle 2004 seuraavasti:

- Kansallinen osaamis pohja vahvistuu kansantalouden ja yhteiskunnan tulevaisuuden kannalta keskeisillä teknologiaa kehittäville ja hyödyntäville sektoreilla ja klustereissa.

- Teknologiat kehittyvät ja niitä hyödynnetään siten, että yhteiskunnan taloudellinen sekä hyvinvointi- ja ympäristökehitys ovat tasapainossa.

- Pk-yritykset ja suuret yritykset vahvistavat yhteistyötään ja verkottumistaan keskenään ja kansainvälisten yritysten sekä kansallisten ja kansainvälisten tutkimusorganisaatioiden kanssa. Kansainvälinen tutkimusyhteistyö lisääntyy.

- Teknologiaa kehittäviä ja hyödyntäviä yrityksiä syntyy nykyistä enemmän ja ne kasvavat nopeammin. Tekesin palvelut ja toiminta kehittyvät siten, että alkavien yritysten toimintaympäristö Suomessa paranee.

- Yhä useampi yritys harjoittaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Tekesin rahoittamat hankkeet ovat nykyistä pitkäjänteisempiä ja haasteellisempia. Yritysten tutkimus- ja kehittämisaktiivisuus kasvaa.

- Tutkimus ja kehittämistoiminta tuottaa tuloksia, jotka kyetään hyödyntämään kaupallisesti entistä nopeammin. Verkottuneen talouden liiketoimintaosaaminen lisääntyy tutkimuksessa ja yrityksissä.

— Tekes vaikuttaa yhteistyössä TE-keskusten ja muiden alueellisten toimijoiden kanssa siihen, että alueet kehittyvät monipuolisesti. Innovaatiotoiminnan osuus EU:n rakennerahastohankkeissa kasvaa, mikä lisää hankkeiden vaikuttavuutta.

— Tekesin kyky mitata, viestiä ja hyödyntää tietoa teknologiarahoituksen vaikuttavuudesta paranee. Teknologian taloudellisten ja yhteiskunnallisten vaikutusten tutkimus sekä teknologian ennakointi vahvistuvat ja kansainvälistyvät Suomessa parantaen tiede- ja teknologia-poliittisen päätöksenteon edellytyksiä.

Näiden tavoitteiden toteuttamiseksi Tekesillä on käytettävissään toimintamenojen lisäksi momenttien 32.20.27, 32.20.28, 32.20.40 ja 32.20.83 määrärahat sekä niihin liittyvät valtuudet.

Tekesin asiantuntemuksella ja rahoituksella arvioidaan vahvistettavan tutkimus- ja kehittämistoimintaa yli 1 100 yrityksessä, joista valtaosa on pieniä ja keskisuuria yrityksiä.

Momenttien 32.20.27, 32.20.40 ja 32.20.83 vuoden 2004 valtuuksilla arvioidaan vuonna 2004 käynnistettävän yli 2 100 projektia, joiden kokonaislaajuus on yhteensä yli 900 miljoonaa euroa. Tekesin rahoittamista hankkeista valtaosa toteutetaan verkostomaisesti useiden yritysten, yliopistojen, korkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja muiden tutkimus- ja kehittämistoimintaa harjoittavien organisaatioiden yhteistyönä. Hankkeista noin puolet sisältää kansainvälistä yhteistyötä.

Momenttien 32.20.27, 32.20.40 ja 32.20.83 vuoden 2004 valtuuksilla rahoitettava tutkimus- ja kehittämistoiminta toteutetaan vuosina 2004—2007. Yritysten tutkimus- ja tuotekehityshankkeiden tulokset alkavat näkyä yritysten liiketoiminnassa täysmääräisesti vuodesta 2009 eteenpäin. Yliopistojen, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten tutkimushankkeiden tulokset hyödynnetään yritysten liiketoiminnassa vieläkin pidemmällä aikajänteellä.

Toiminnasta kertyvät maksullisen toiminnan tulot on merkitty momentille 12.32.99.

Menojen ja tulojen erittely €

Bruttomenot , muut toimintamenot	25 485 000
Bruttotulot	211 000
— EU:lta saatava rahoitus	110 000
— Muut tulot	101 000
Nettomenot	25 274 000

2004 talousarvio	25 274 000
2003 lisätalousarvio	273 000
2003 talousarvio	23 983 000
2002 tilinpäätös	24 073 000

27. Teknologinen tutkimustoiminta (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 146 444 000 euroa. Vuonna 2004 uusia rahoituspäätöksiä saa tehdä enintään 151 559 000 eurolla.

Valtuutta ja määrärahaa saa käyttää sellaiseen tutkimukseen ja kehitykseen, joka edistää teknologisen perusosaamisen syntymistä, kehittymistä ja hyödyntämistä tutkimus-, kehittämis- ja koulutusorganisaatioissa elinkeinoelämän sekä yhteiskunnan kehittymiseen vaikuttavilla alueilla. Valtuutta ja määrärahaa saa käyttää:

— Valtion budjettitalouden piiriin kuuluvien tutkimuslaitosten, yliopistojen ja korkeakoulujen kansallisiin ja kansainvälisiin ohjelmiin ja hankkeisiin sekä hankkeiden valmisteluun.

— Viranomaisten välisenä yhteistyönä toteutettaviin klusterihankkeisiin ja muuhun yhteistyöhön.

— Kansainvälisen yhteistyön ja ohjelmien sekä hankkeiden osallistumismaksuihin, laite-toimituksiin ja Tekesin puolesta tehtävistä matkoista muille kuin Tekesin henkilöstölle aiheutuviin matkakustannuksiin.

— Valtion ja kuntasektorin laitosten uutuustuotteiden hankinnan tukemiseen.

— EU:n hyväksymien tutkimushankkeiden maksamiseen.

Selvitysosa: Määräraha on tarkoitettu rahoittamaan tietoyhteiskuntaohjelmaa ja yritysjärjestöjen politiikkaohjelmaa.

Myöntämisvaltuuden mitoituksessa on hallitusohjelman mukaisena tutkimusrahoituksen lisäyksenä otettu huomioon 13 850 000 euroa.

Valtuuden ja määrärahan käytön arvioitu jakautuminen (1 000 euroa)

	Valtuus	Määräraha
Julkisen tutkimus- ja kehitystoiminnan rahoitus	138 159	129 344
Euroopan avaruusjärjestön (ESA) ohjelmamaksut: pakolliset ja valinnaiset ohjelmat	13 400	17 100
Yhteensä	151 559	146 444

Myöntämisvaltuuksien käytöstä valtiolle aiheutuvat menot (1 000 euroa)

	2004	2005	2006	2007
Ennen vuotta 2004 tehdyt sitoumukset	67 633	14 494	5 994	3 853
Vuoden 2004 sitoumukset	78 811	54 561	7 730	10 457
Yhteensä	146 444	69 055	13 724	14 310

Vuonna 2004 myönnettävien rahoitusten kokonaiskustannukset (nykyarvo) valtiolle ovat 147,4 milj. euroa.

2004 talousarvio	146 444 000
2003 lisätalousarvio	1 977 000
2003 talousarvio	134 857 000
2002 tilinpäätös	131 516 630

28. Hanke- ja ohjelmatoiminnan selvitys- ja kehittämismenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 15 320 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää teknologian siirtoa, teknologian hyödyntämistä ja uusien liiketoimintojen syntymistä edistävien palvelujen ja hanke- ja ohjelmatoimintaan välittömästi liittyvien tilaustutkimusten, selvitysten sekä asiantuntija-, arviointi- ja tiedotuspalvelujen hankintaan.

Selvitysosa: Määräraha on tarkoitettu rahoittamaan tietoyhteiskuntaohjelmaa ja yritysjärjestöjen politiikkaohjelmaa.

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 5 124 000 euroa hallitusohjelman mukaisesti tutkimusrahoitukseen sekä vähennyksenä 1 800 000 euroa, josta 600 000 euroa on siirtoa momentille 32.30.44 ja 1 000 000 euroa siirtoa momentille 32.50.40.

Määrärahaa käytetään hanke- ja ohjelmatoiminnan tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden parantamiseen. Menojen välittömänä vastikkeena Tekes saa palveluja oman toiminnan täydennykseksi. Tällaisia palveluita ovat:

— Tilaustutkimukset, joilla hankitaan tärkeää tietoa Tekesin omaan ja muiden käyttöön.

— Selvitykset ja asiantuntijapalvelut, joita tarvitaan teknologiaohjelmien ja hankkeiden valmisteluun ja koordinointiin sekä uusien teknologiayritysten synnyttämiseen tähtääviin ja muihin aktivointitoimenpiteisiin.

— Arviointipalvelut, joita käytetään ohjelmien ja toiminnan arvioinnissa.

— Tiedotuspalvelut, jotka koskevat teknologiaohjelmia ja muuta teknologiatiedotusta palvelevia erityisprojekteja.

2004 talousarvio	15 320 000
2003 lisätalousarvio	2 000 000
2003 talousarvio	11 996 000
2002 tilinpäätös	11 996 000

40. Avustukset teknologiseen tutkimukseen ja kehitykseen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 138 000 000 euroa.

Vuonna 2004 uusia avustuspäätöksiä saa tehdä enintään 169 687 000 eurolla.

Avustuksia saa myöntää valtioneuvoston tarkemmin määräämin perustein ja EU:n komission vähämerkityksistä tukea koskevan asetuksen (EY 69/2001) mukaisesti yrityksille ja yhteisöille tuotteita, tuotantomenetelmiä ja palveluiden kehittämistä koskevaan teknologiseen tutkimukseen ja kehitykseen. Avustuksia saa myöntää myös riskipitoisiin kehityshankkeisiin, joilla tähdätään uuden teknologian hyödyntämiseen ja energiatalouden, ympäristö- ja hyvinvointiteknologioiden kehittämiseen, tutkimus- ja kehittämistoiminnan tulosten liiketaloudelliseen hyödyntämiseen uusina liiketoimintoina ja alkavina teknologiayrityksinä sekä näiden syntymistä edistävien toimintojen parantamiseen.

Ammattikorkeakoulujen ja kunnallisten organisaatioiden sekä voittoa tavoittelemattomien yritysten ja yhteisöjen tutkimus- ja kehittämishankkeista aiheutuviin kustannuksiin voidaan palvelun julkishyödykkeeseen verrattavan luonteen vuoksi myöntää valtionavustusta täyttä kustannusmäärää vastaava määrä.

Selvitysosa: Määrärahaa on tarkoitettu rahoittamaan tietoyhteiskuntaohjelmaa ja yrittäjyyden politiikkaohjelmaa.

Myöntämisvaltuuden mitoituksessa on hallitusohjelman mukaisena tutkimusrahoituksen lisäyksenä otettu huomioon 16 000 000 euroa. Avustuksilla kannustetaan yrityksiä yhteisiin teknologiahankkeisiin ja -ohjelmiin, joiden

avulla pyritään nopeuttamaan kehitystä ja tehostamaan resurssien käyttöä ja saamaan sekä suuret että pienet yritykset mukaan teknologian mahdollisuuksien hyödyntämiseen. Avustuksia myönnettäessä otetaan huomioon hankkeiden haastavuus, uuden teknologiaalikeitoiminnan kehittämisen tarpeet sekä alkavien, pienten ja keskisuurten yritysten erityistarpeet. Avustuksia myönnetään ensisijassa pitkäjänteiseen tutkimukseen ja kehitykseen sekä hankkeiden valmisteluun.

Avustuksia myönnetään:

— Yritysten ja yhteisöjen tutkimus- ja kehityshankkeisiin sekä teknologiaohjelmiin.

— Pienille ja keskisuurille yrityksille teknologiahankintoihin ja teollisoikeuksien hankkimiseen tutkimus- ja tuotekehityshankkeen osana.

— Yritysten ja yhteisöjen kehityshankkeiden esiselvityksiin, asiantuntijapalveluihin sekä hankkeiden valmisteluun.

— Uusia teknologiayrityksiä ja liiketoimintoja koskeviin selvityksiin ja asiantuntijapalveluihin sekä liiketoiminnan käynnistämiseen.

— Ammattikorkeakoulujen ja kunnallisten organisaatioiden tutkimus- ja kehittämishankkeisiin.

— Voittoa tavoittelemattomien yritysten tai yhteisöjen tutkimushankkeisiin, erityisesti teknologian tutkimukseen.

— EU:n hyväksymiin tutkimushankkeisiin.

Myöntämisvaltuuksien käytöstä valtiolle aiheutuvat menot (1 000 euroa)

	2004	2005	2006	2007
Ennen vuotta 2004 tehdyt sitoumukset	120 544	73 830	32 828	24 476
Vuoden 2004 sitoumukset	17 456	54 894	47 728	49 609
Yhteensä	138 000	128 724	80 556	74 085

Vuonna 2004 myönnettävien avustusten kokonaiskustannukset (nykyarvo) valtiolle ovat 157,1 milj. euroa.

2004 talousarvio	138 000 000
2003 lisätalousarvio	3 629 000
2003 talousarvio	130 457 000
2002 tilinpäätös	138 097 754

41. Valtionavustus eräille yhteisöille keksintö-, laatu- ja standardisointitoimintojen edistämiseksi (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 6 214 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kauppa- ja teollisuusministeriön toimialaan liittyvien keksintö-, laatu- ja standardisointitoimintojen edistämiseen ja niistä aiheutuviin hallintomenoihin.

Keksintötoiminnan tukemiseen ja edistämiseen sekä sen hallintomenoista aiheutuviin kustannuksiin voidaan palvelun julkishyödykkeeseen verrattavan luonteen vuoksi myöntää valtionavustusta täyttä kustannusmäärää vastaavasti. Ministeriön päätöksellä määrätään avustuksen käytöstä ja käytön valvonnasta.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 408 000 euroa hallitusohjelman mukaisesti tutkimusrahoitukseen. Lisäys on tarkoitus kohdentaa keksintösäätiölle.

Keksintötoiminnan avustus ohjataan keksintö- ja innovaatiotoimintojen edistämiseen ja keksintöjen hyödyntämiseen. Standardisointitoiminnan avustuksella edistetään standardisoinnin perusrakenteiden ylläpitoa sekä eri tahojen standardien valmistelutyötä. Laatutoiminnan avustus kohdistetaan laatutoiminnan edistämiseen ja kokonaisvaltaisen laadunhallinnan kehittämiseen.

Kauppa- ja teollisuusministeriö asettaa kunkin yhteisön valtionaputoiminnalle ministeriön elinkeino- ja teknologiapolitiikkaa tukevat tavoitteet ja seuraa tulosohejauksella aikaan saatujen tulosten kehittymistä ja vaikuttavuutta.

Keksintötoiminta

Teknologiapolitiikan tavoitteena on innovaatioympäristöä kehittämällä luoda edellytyksiä elinkelpoiselle yritystoiminnalle. Kauppa- ja teollisuusministeriö kanavoi yksityishenkilöiden, tutkijoiden ja pienyritysten tekemien keksintöjen alkuvaiheen kehityksen ja kaupallistamisen edistämisen Keksintösäätiön kautta. Yksityishenkilöt eivät saa tukea keksintöihinsä muilta julkisilta rahoittajilta.

Keksintösäätiön tulostavoitteina ovat korkealaatuiset asiantuntijapalvelut ja monipuolinen tiedon antaminen keksintöjen arviointiin ja suojaukseen liittyvissä kysymyksissä. Lisäksi säätiö rahoittaa keksintöjen suojausta ja tuotekehitystä sekä edistää markkinointia ja keksintöjen kaupallistamista. Säätiö vastaa myös keksinnöllisyyden yleisestä edistämisestä osal-

listumalla keksintökilpailujen ja yhteisprojektien toteuttamiseen sekä tukemalla keksijäjärjestöjä. Säätiö varmistaa keksintöpalvelujen saatavuuden paikallisella tasolla TE-keskuksissa toimivien keksintöasiamiesten ja yliopistoissa toimivien innovaatio-asiamiesten avulla. Alueellisen toiminnan voimistuminen on entisestään lisännyt neuvonnan ja keksintöjen rahoituksen tarvetta.

Standardisointitoiminta

Standardien merkitys elinkeinotoiminnalle ja julkishallinnolle kasvaa jatkuvasti. Suomen Standardisointiliitto (SFS) osallistuu yhdessä toimialajärjestöjensä kanssa kansainväliseen tekniseen standardisointityöhön ja edustaa Suomea kansainvälisissä järjestöissä. Se huolehtii siitä, että Suomeen luodaan maan tarpeita vastaavat kansalliset standardit. Lisäksi SFS ylläpitää alan tietojärjestelmää ja tiedottaa standardeista. SFS toimii myös pohjoismaisen ympäristömerkintäjärjestelmän ylläpitäjänä sekä Euroopan yhteisön ympäristömerkintäjärjestelmän toimivaltaisena elimenä Suomessa. SFS:n vastuulla on teknisten määräysten ja standardien ilmoittamista koskevan EU direktiivin (98/34/EY) sekä maailman kauppajärjestön niin sanottuja WTO/TBT-sopimuksen alaisia tehtäviä. Ministeriö on sopinut SFS:n kanssa näiden tehtäväkokonaisuuksien hoitamisesta.

Laatutoiminta

Laatutoiminnalla parannetaan osaltaan elinkeinoelämän kilpailukykyä. Kauppa- ja teollisuusministeriön tehtävänä on teollisen laatutoiminnan edistäminen sekä laatupoliittista päätöksentekoa tukevien laatuhankeiden valmistelu ja tukeminen. Keskeinen laadunhallinnan työkalu on laatupalkintojärjestelmä, jota Suomen Laatuokeskus Oy/ Suomen Laatu yhdistys ry ylläpitää kansainvälisten esikuvien mukaisesti. Valtion avustus kohdistetaan laatupalkintojärjestelmän kehittämiseen ja ylläpitämiseen. Ministeriö sopii vuosittain Suomen

Laatukeskus Oy:n kanssa konkreettisista tehtäväkokonaisuuksista ja tavoitteista.

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen

	€
Keksintötoiminta	4 384 000
Standardisointitoiminta	1 610 000
Laatutoiminta	220 000
Yhteensä	6 214 000

2004 talousarvio	6 214 000
2003 lisätalousarvio	199 000
2003 talousarvio	5 806 000
2002 tilinpäätös	5 656 000

Valtuuksien käytöstä valtiolle aiheutuvat menot (1 000 euroa)

	2004	2005
Ennen vuotta 2004 tehdyt sitoumukset	124	-
Vuoden 2004 sitoumukset	44	84
Yhteensä	168	84

2004 talousarvio	168 000
2003 talousarvio	336 000
2002 tilinpäätös	253 000

83. Lainat teknologiseen tutkimukseen ja kehitykseen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 67 723 000 euroa.

Vuonna 2004 uusia lainoja saa myöntää enintään 71 890 000 eurolla.

Lainoja saa myöntää valtion lainanannosta sekä valtion takauksesta ja valtion takuusta annetun lain (449/1988), valtioneuvoston päätöksen (461/1998) ja EU:n komission vähämerkityksistä tukea koskevan asetuksen (EY 69/2001) mukaisesti. Lainoja saa myöntää joko vieraan pääoman ehtoisina (riskilainat) tai oman pääoman ehtoisina (pääomalainat) yrityksille ja yhteisöille teknologiseen kehitystyöhön, jonka tavoitteena on edistää kansainvälisesti kilpailukykyisten tuotteiden, tuotantomenetelmien ja palveluiden kehittämistä ja parantamista.

70. Geologian tutkimuskeskuksen alushankinta (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 168 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää merigeologisessa kartoitus- ja tutkimustoiminnassa käytettävän aluksen hankintaan tarvittavine laitteistoinen yhteishankintana merivoimien tutkimuslaitoksen kanssa. Geologian tutkimuskeskus saa tehdä vuonna 2004 sitoumuksia enintään 128 000 euron arvosta koskien hankintakokonaisuuden vielä tilaamatonta osuutta.

Selvitysosa: Aluksen hankintamenot mukaan lukien hankintakokonaisuuteen kuuluvat tutkimus- ja mittauslaitteistohankinnat ovat Geologian tutkimuskeskuksen osalta 841 000 euroa.

Lainoja saa myöntää myös riskipitoisiin kehityshankkeisiin, joilla tähdätään uuden teknologian hyödyntämiseen ja energiatalouden, ympäristö- ja hyvinvointiteknologioiden kehittämiseen, tutkimus- ja kehittämistoiminnan tulosten liiketaloudelliseen hyödyntämiseen uusina liiketoimintoina ja alkavina teknologiayrityksinä sekä näiden syntymistä edistävien toimintojen parantamiseen. Lainoja saa myöntää ensisijaisesti konkreettiseen riskipitoiseen tuotekehitykseen ja tuotteistamiseen lähinnä pk-yrityksille. Suurille yrityksille lainaa voidaan myöntää lähinnä silloin, kun lainan riskiehto on oleellinen hankkeen toteuttamiselle ja se voidaan etukäteen määritellä. Lainat voidaan myöntää vakuutta vaatimatta. Mikäli kehitystyö epäonnistuu teknisesti tai ei johda taloudellisesti hyödynnettävään tulokseen, teknologian kehittämisskeskuksella on lainansaajan hakeuksesta oikeus antaa lainansaajalle valtioneuvoston päätöksen (461/1998) määrittelemien ehtojen puitteissa lisää takaisinmaksuaikaa, muuttaa takautuvasti alun perin vieraan pää-

oman ehtoisena myönnetty, Tekesin lainakan-
nassa oleva laina tai osa siitä oman pääoman
ehtoiseksi lainaksi tai poikkeustapauksessa jät-
tää lainan maksamaton pääoma ja korot osit-
tain tai kokonaan takaisin perimättä. Muiden
kuin pk-yritysten kohdalla näin voidaan mene-
tellä vain erityisen painavasta syystä.

Selvitysosa: Määrärahaa on tarkoitus
rahoittaa tietoyhteiskuntaohjelmaa ja yrittäjyy-
den politiikkaohjelmaa.

Lisäksi rahoitusta myönnetään:

— Yritysten ja yhteisöjen tutkimus- ja kehi-
tyshankkeisiin sekä teknologiaohjelmiin.

— Uusien teknologiayritysten ja liiketoimin-
tojen käynnistämiseen.

— Pienille ja keskisuurille yrityksille tekno-
logiahankintoihin ja teollisoikeuksien hankki-
miseen tutkimus- ja tuotekehityshankkeen osa-
na.

— Korkean teknologian tuotantotekniikoi-
den ja -prosessien kehittämiseen ja kokeilemi-
seen pilottikoossa tai laitosmittakaavassa.

— Pääomalainaa myönnetään erityisesti yri-
tyksille, jotka ovat perustamisvaiheessa tai joi-
den omavaraisuusaste on alhainen.

Pääomalainan ehdot määräytyvät osakeyh-
tiölain (145/1997) mukaisesti.

Myöntämisvaltuuksien käytöstä valtiolle aiheutuvat menot (1 000 euroa)

	2004	2005	2006	2007
Ennen vuotta 2004 tehdyt sitoumukset	54 913	41 529	26 348	34 162
Vuoden 2004 sitoumukset	12 810	16 181	14 357	28 542
Yhteensä	67 723	57 710	40 705	62 704

Vuonna 2004 myönnettävien lainojen koko-
naiskustannukset (nykyarvo) valtiolle ovat
13,7 milj. euroa.

2004 talousarvio	67 723 000
2003 talousarvio	69 855 000
2002 tilinpäätös	71 625 426

30. Yrityspolitiikka

Selvitysosa: Yrittäjyysohjelma on yksi hallituksen politiikkaohjelmista, jota toteutetaan
kauppa- ja teollisuusministeriön koordinoimana eri ministeriöiden kesken. Yrityspolitiikalla pa-
rannetaan niitä edellytyksiä ja olosuhteita, jotka ovat välttämättömiä yritysten perustamiselle ja
kasvulle. Yritysten perustamisessa erityisesti rahoitusmahdollisuudet, tiedot ja taidot yritystoi-
minnasta sekä hallinnollisten menettelyjen sujuvuus ovat olennaisia. Kasvavat ja kansainvälisty-
vät yritykset tarvitsevat yhä monipuolisempaa rahoitusta ja muun muassa takuita vientiriskin pie-
nentämiseksi. Yrityspolitiikan keinoin pyritään vahvistamaan myös eri alueiden taloudellista ke-
hitystä.

Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalalla yrityspolitiikan välineitä ovat investointi- ja
kehittämistuet, takuut, neuvontapalvelut sekä säädökset. Yrityspolitiikkaa toteutetaan merkittä-
vältä osin työvoima- ja elinkeinokeskusten (TE-keskukset) ja Finnvera Oyj:n sekä osaltaan myös
Teknologian kehittämissivuston ja Suomen Teollisuussijoitus Oy:n toimenpitein.

Yritystuet ja kehittämissivustot

Kilpailukykyinen alueellinen elinkeinotoiminta edellyttää panostamista osaamiseen. Pk-yritys-
ten neuvonta-, koulutus- ja kehittämissivustotarjonnalla vastataan asiakastarpeisiin ja poistetaan
markkinoiden toimintapuuotteita.

Kehittämissivustojen painopisteitä ovat yrittäjyyden ja uusperustannan edistäminen, pienten ja
keskisuurten (pk-) yritysten henkilöstön liikkeenjohtotaitojen kehittäminen, markkinointi- ja
kansainvälistymisvalmiuksen parantaminen sekä yritysten sukupolvenvaihdosten tukeminen.

Toiminnassa painottuu myös innovaatioiden kaupallistamisen nopeuttamiseen tähtäävät toimenpiteet sekä yritysten verkostoitumisen ja uuden teknologian, erityisesti viestintäteknologian, hyväksikäytön lisääminen pk-yrityksissä. Kasvukykyisten ja -haluisten mikro- ja pk-yritysten hallittua kasvua vauhditetaan. Lisäksi edistetään ulkomaisia investointeja Suomeen, parannetaan elinkeino- ja pk-yritystoiminnan yleisiä edellytyksiä sekä tuetaan yritystoimintaa edistävien yhteisöjen harjoittamaa neuvonta-, koulutus- ja muuta kehittämisspalvelutoimintaa. Kehittämisspalvelujen seutukunnallista ja paikallista tarjontaa tehostetaan. Kehittämisspalvelujen vaikuttavuutta seurataan muun muassa selvityksillä ja tutkimuksilla.

Yritysten käyttöön tarkoitettuja kehittämissresursseja ja osaamista yli organisaatorajojen yhdistetään ottamalla käyttöön asiakkuuden hoitomalli. Yhteistyötä lisätään edelleen kehittämisspalvelujen sekä yritysrahoituksen ja tutkimus- ja kehitysrahoituksen tarjonnassa.

Yritystukien myöntämisessä panostetaan tuen vaikuttavuuteen. Yritystukia myönnetään laadullisesti korkeatasoisiin aineettomiin ja aineellisiin hankkeisiin, joissa tuella arvioidaan olevan merkittävä vaikutus hankkeen toteuttamiseen. Yritystukia suunnataan kasvuhakuisten, erityisesti aloittamisvaiheessa olevien pk-yritysten kilpailukykyä parantaviin hankkeisiin, pk-yritysten osaamisen ja verkottumisen edistämiseen sekä uusia kehittyviä aloja edustavien pk-yritysten kilpailukykyä parantaviin hankkeisiin. Lisäksi tuetaan pk-yritysten tarvitsemien palvelujen kehittämiseen ja toimintaympäristön parantamiseen liittyviä hankkeita.

Huomattava osuus yritystuista ja kehittämisspalveluista rahoitetaan EU:n rakennerahasto-ohjelmien kautta. Alueellisten tavoiteohjelmien rahoituksesta noin puolet kohdistuu joko suoraan tai välillisesti yritystoiminnan kehittämiseen. Ministeriö on keskeinen toimija alueellisissa EU-ohjelmissa 1 ja 2, joiden tavoitteena on alueiden elinkeinorakenteen monipuolistaminen ja vahvistaminen ja siten yritystoiminnan ja työllisyyden edistäminen. Ministeriön osuus alueohjelmien Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) osarahoitteisesta toiminnasta on runsas puolet ja tuki kohdistuu yritysten kilpailukykyä ja toimintaympäristöä parantaviin hankkeisiin. Pääosa rahoituksesta kanavoituu TE-keskusten kautta, mutta osaksi myös Tekesin tutkimus- ja kehityshankkeisiin sekä Finnveran luottojen korkotukiin ja luottotappiokorvauksiin. Lisäksi rahoitetaan tavoite 3 -ohjelmassa ja alueohjelmissa Euroopan sosiaalirahaston (ESR) osarahoitteisia hankkeita. Ministeriön osuus ESR-osarahoitteisista hankkeista on yhteensä vajaat kymmenen prosenttia. Raja-alueiden yhteisöaloite Interreg III A -ohjelmasta yritystoiminnan kehittämisen osuus on noin kymmenen prosenttia.

Erityisrahoitus

Erityisrahoituksen suuntaamisessa on tärkeää yritysten kilpailukykyyn vahvistaminen. Lähtökohdiana on poistaa pk-yritysten ja viennin rahoituksen tarjonnassa ilmeneviä puutteita. Kansainvälisesti kilpailukykyinen viennin rahoitus on tärkeää vientiyrityksille. Keskeinen erityisrahoituslaitos pk-yritysten laina- ja takausrahoituksessa sekä viennin rahoituksessa on Finnvera Oyj.

Finnvera Oyj:n rahoitukseen liittyy elinkeino- tai aluepoliittisista syistä valtiontukea, joka kotimaassa toimiville yrityksille myönnettävissä lainoissa sisältyy korkotukeen ja luottotappiokorvauksiin sekä takausten osalta takaustappiokorvauksiin. Yhtiön pk-lainoitusta rahoitetaan osittain myös Euroopan aluekehitysrahastosta. Näiden lisäksi valtio tukee Finnvera Oyj:n kehittämis-, palvelu- ja neuvontatoimintaa. Valtio vastaa vientitakuiden ja erityistakausten nojalla syntyvistä tappioista valtiontakuurahaston kautta. Vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan tulee olla pitkällä aikavälillä itsekannattavaa. Finnvera Oyj:n tytäryhtiö Fide Oy hallinnoi julkisesti tuettujen vienti- ja alusluottojen korontasausjärjestelmää.

Kauppa- ja teollisuusministeriö on alustavasti asettanut yrityspolitiikan tulosalueelle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

— Yrittäjyyden ja yritystoiminnan toimintaympäristö kehittyy siten, että suomalaisilla yrityksillä on tasavertaiset aloitus-, kasvu- ja kilpailuedellytykset EU:n sisämarkkinoilla.

- Työllisyysaste nousee ja työttömyys alenee jokaisen TE-keskuksen alueella.
- Aluerakenne on tasapainoinen ja maaseutu on elinvoimainen Suomessa ja kunkin TE-keskuksen alueella.
- Yrityksille suunnattujen neuvonta-, koulutus- ja kehittämispalvelujen tarjonta vastaa pk-yritysten kehittämistarpeisiin, minkä lisäksi yhteistyö muiden yrityksille vastaavia palveluja tarjoavien organisaatioiden kanssa tehostuu.
- Yritystukiohjelmien toimenpiteiden ohjaus sekä toimenpiteiden vaikutusten seuranta tehostuvat ja valvonta kehittyy.
- Kaikissa TE-keskuksissa otetaan käyttöön yhteinen asiakkuuden hoitomalli.
- Erityisrahoituksessa pyritään itsekannattavuuteen. Varmistetaan Finnvera Oyj:lle asetettujen elinkeinopoliittisten tavoitteiden toteutuminen. Finnvera Oyj:n toiminnan ulkoinen arviointi valmistuu vuoden 2004 alussa ja sen tulosten pohjalta ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin.
- Luottolaitosten uusittavien vakavaraisuussuositusten arvioidaan kiristävän laitosten vakavaraisuusvaatimuksia, mikä vaikuttaa sekä viennin että pk-yritystoiminnan rahoitukseen. Valtion varoin tuettu Finnvera Oyj:n toiminta ja riskinotto vahvistavat viennin rahoitusta sekä nopean kasvun edellyttämien aineettomien investointien rahoituksen saatavuutta.
- Yrityksille tarjotaan kansainvälisesti kilpailukykyiset vientitakuu- ja erityistakausjärjestelmät sekä vienti- ja alusluottojen korontasaus- ja muut julkisesti tuetut viennin rahoitusjärjestelmät ja niiden alueellinen saatavuus on hyvä.

Yrityspolitiikka -luvun määrärahojen arvioitu jakautuminen (1 000 euroa)

	v. 2002 tilinpäätös	v. 2003 varsinainen talousarvio	v. 2004 esitys
21. Patenti- ja rekisterihallituksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	-133	1 177	1 027
41. Toimintatuki Finnvera Oyj:lle (kiinteä määräraha)	336	336	336
42. Finnvera Oyj:n korkotuet (arviomääräraha)	23 933	19 940	17 200
43. Finnvera Oyj:n tappiokorvaukset (arviomääräraha)	15 605	21 100	26 000
44. Alueellinen kuljetustuki (arviomääräraha)	3 674	3 364	4 350
45. Yritysten investointi- ja kehittämishankkeiden tukeminen (arviomääräraha)	13 540	17 483	17 706
(46.) Avustus telakkateollisuuden kilpailuedellytysten turvaamiseksi (siirtomääräraha 3 v)	17 660	-	-
47. Valtionavustus kehittämispalvelutoimintaan ja eräille yhteisöille (siirtomääräraha 3 v)	3 561	3 561	3 561
48. Korkotuki julkisesti tuetuille vienti- ja alus- luotoille (arviomääräraha)	817	7 300	5 700
49. Korkotuki Suomen Vientiluotto Oy:n myöntämille luotoille (arviomääräraha)	1 200	1 400	17
(50.) Korkotuki pk-yritysten investointeihin (arviomääräraha)	25	-	-
60. Siirrot valtiontakuurahastoon (arviomääräraha)	-	35 017	17
62. EU:n rakennerahastojen valtion rahoitusosuus kauppa- ja teollisuusministeriön osalta (arviomääräraha)	66 778	94 720	76 000
Yhteensä	146 996	205 398	151 914

21. *Patentti- ja rekisterihallituksen toimintamenot* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 1 027 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää toimintamenojen lisäksi myös kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksuihin ja teknisen ja taloudellisen kehityksen edistämiseen, kansainväliseen toimintaan liittyviin projekteihin sekä INNOSUOMI-toimintaan ja -palkintoihin. Momentille budjetoidaan hakemus-, ilmoitus- ja käsittelymenettelyistä johtuen tulot pääsääntöisesti maksupesteelella.

Selvitysosa: Patentti- ja rekisterihallitus (PRH) edistää innovatiivisuutta, yrittäjyyttä ja yhteisöllistä toimintaa Suomessa ja kansainvälisesti. PRH tukee henkistä pääomaa ja edistää teknistä ja taloudellista kehitystä rekisteröimällä yritykset, yhdistykset ja säätiöt sekä myöntämällä patentit, tavamerkit, mallioikeudet ja muut teollisoikeudelliset suojat. PRH varmistaa myös sen, että neuvonta ja tietopalvelu on luotettavaa ja nopeasti saatavissa. Virasto uudistaa palvelujaan sähköistä asiointia lisäämällä.

PRH:lle jätettyjen hakemusten ja ilmoitusten kokonaismäärän arvioidaan laskevan 4 %.

Lasku johtuu yhteisön tavamerkkihakemusten tutkimuspyyntöjen arvioidusta noin 60 % alenemisesta. Tilinpäätös- ja säätiöilmoitusten arvioitu kasvu on 7 % ja kaupparekisteri-ilmoitusten 3 %. Patenttihakemusten määrän arvioidaan kasvavan 2 %. Yhdistysrekisteri-ilmoitusten, yritys kiinnityshakemusten, hyödyllisyysmallihakemusten sekä kansallisten tavamerkkihakemusten määrän arvioidaan pysyvän entisellä tasolla. Samoin myös kansainvälisten tavamerkkihakemusten, joissa kohdemaana on Suomi, sekä mallioikeushakemusten ja niihin sisältyvien mallien määrän arvioidaan pysyvän vuoden 2003 tasolla.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen kauppa- ja teollisuusministeriö on alustavasti asettanut PRH:lle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

Vaikuttavuus

— Vaikuttavuutta parannetaan erityisesti osallistamalla alan kansainväliseen yhteistyöhön ja pitämällä yllä sidosryhmäsuhteita. Tietopalvelu ja sähköinen asiointi lisääntyy. Vaikuttavuutta parannetaan myös palvelukykyä ja aluepalveluita kehittämällä sekä jatkamalla INNOSUOMI -kampanjan kaltaista toimintaa.

Asiakaspalvelun joutuisuus

	2002 toteutuma	2003 tavoite (tulossopimus)	2004 tavoite
Kotimaiset patenttihakemukset	2,8 v	2,5 v	2,5 v
Ulkomaiset patenttihakemukset ¹⁾	8,1 v	6,8 v	6,8 v
Hyödyllisyysmallihakemukset	3,0 kk	3,0 kk	3,0 kk
Kansalliset tavamerkkihakemukset	10,0 kk	13,0 kk	9,0 kk
Kansainväliset tavamerkkihakemukset (kohdemaana Suomi)	10,7 kk	1 v 3 kk	11,0 kk
EU-tavamerkkilausunnot	2,0 kk	2,5 kk	2,5 kk
Mallioikeushakemukset	9,5 kk	9,5 kk	9,5 kk
Kaupparekisteri-ilmoitukset	0,5 kk	0,5 kk	0,3 kk
Yrityskiinnityshakemukset	0,8 kk	0,5 kk	0,5 kk
Yhdistysrekisteri-ilmoitukset ²⁾	3,1 kk	2,0 kk	2,0 kk
Uudet yhdistysrekisteri-ilmoitukset	2,0 kk	2,0 kk	2,0 kk
Säätiörekisteri-ilmoitukset	2,0 kk	0,5 kk	0,5 kk

1) Vuoden 2005 jälkeen nämä käsittelyajat tulevat olennaisesti lyhenemään

2) Keskiarvoon eivät sisälly nimenkirjoittajien muutokset, joiden keskimääräinen käsittelyaikatavoite on 0,1 kuukautta

	2002 toteutuma	2003 tavoite (tulossopimus)	2004 tavoite
Työn tuottavuus			
Tuottavuuden muutos keskimäärin	+4,4 %	+1,5 %	+0,3 %
Taloudellisuus			
Yksikkökustannusten muutos keskimäärin	-1,2 %	+0,5 %	+1,9 %

Maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko

	2002 toteutuma ¹⁾	2003 ennakoitu ²⁾	2004 arvio ³⁾
Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	32 145	32 691	35 019
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	25 839	27 349	27 733
Käyttäjäämä (t€)	6 306	5 342	7 286
— % tuotoista	19,6	16,3	20,8
Osuus yhteiskustannuksista (t€)	8 199	8 210	8 213
Ylijäämä/alijäämä (t€)	-1 893	-2 868	-927
— % tuotoista	-5,9	-8,8	-2,6
Tuotot % kustannuksista	94,4	91,9	97,4
Volyymin muutos %	+6,5	+4,0	+1,2

1) Luvut sisältävät momentit 32.30.21, 4.01.32.10.23 (PRH) ja 4.00.28.81.22 (Nettobudjetoitujen virastojen toiminnan kehittäminen).

2) Luvut sisältävät momentit 32.30.21 ja 4.02.32.30.21 (PRH)

3) Luvut sisältävät momentin 32.30.21 (PRH)

Tulojen perintä perustuu lakiin Patenti- ja rekisterihallituksen suoritteista perittävistä maksuista (1032/1992) ja kauppa- ja teollisuusministeriön asetukseen Patenti- ja rekisterihallituksen maksullisista suoritteista (1027/2001).

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon nettobudjetoitavina maksullisen toiminnan tuloina maksuperusteisena patenti-, tavaramerkki-, mallioikeus-, hyödyllisyysmallioikeus-, kaupparekisteri- ja yhdistysrekisteritulot sekä suoriteperusteisesti säätörekisteri-, yrityskiinnitys-, kaupparekisteriote- ja tilinpäätösasiakirja- sekä liiketaloudellisesta toiminnasta aiheutuvat tulot.

Nettomäärärahaa on tarkoitettu käyttää PRH:n toimintamenojen kattamiseen. Määrärahan tarve johtuu ensisijaisesti yhdistysrekisteristä, jonka maksuille ei yhteiskuntapoliittisista syistä ole asetettu omakustannustavoitetta. Myös-

kään säätörekisteriltä ei odoteta täyttä kustannusvastaavuutta.

Momentin tuloennusteet perustuvat oletukselle, että kaupparekisterin ja tavaramerkkien maksuja korotetaan kustannusvastaavuuden toteuttamiseksi. Jos maksujen kysyntäennusteet poikkeavat huomattavasti arvioidusta, varaudutaan niiden osalta arvioimaan niin korotustarvetta kuin alentamistarvetta erikseen.

Menojen ja tulojen erittely

€

Bruttomenot, maksullisen toiminnan

menot	36 131 000
Bruttotulot	35 104 000
Maksullisen toiminnan tulot	35 005 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	33 407 000
— muut suoritteet	1 598 000
Muut tulot	99 000
Nettomenot	1 027 000

2004 talousarvio	1 027 000
2003 talousarvio	1 177 000
2002 tilinpäätös	- 133 165

41. *Toimintatuki Finnvera Oyj:lle* (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 336 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Finnvera Oyj:n toimintakuluihin valtion erityisrahoitusyhtiön luotto- ja takaustoiminnasta annetun lain (445/1998) ja sen nojalla annetun valtioneuvoston sitoumuksen mukaisesti.

Selvitysosa: Toimintatuella korvataan valtion erityisrahoitusyhtiön luotto- ja takaustoiminnasta annetun lain ja sen nojalla annetun valtioneuvoston sitoumuksen mukaisesti Finnvera Oyj:lle erikseen määritellyistä palveluista aiheutuvia kuluja. Palvelut on määritelty valtion erityisrahoitusyhtiön luotto- ja takaustoiminnasta annetun lain 5 §:ssä. Valtioneuvoston sitoumuksessa on määritelty, miltä osin valtio korvaa yhtiön palveluja. Kauppa- ja teollisuusministeriö ja yhtiö tekevät vuosittain palvelujen tuottamista koskevan sopimuksen.

Toimintatuella vaikutetaan siihen, että Finnvera Oyj voi tehdä yritysten rahoitukseen liittyviä tutkimuksia ja selvityksiä sekä harjoittaa yritysten kehittämis- ja palvelutoimintaa sekä neuvontaa, jotka edistävät Finnvera Oyj:lle asetettujen tavoitteiden toteutumista, mutta eivät ole varsinaista rahoitustoimintaa. Vastavia palveluja eivät yksityiset kaupalliset rahoittajat tarjoa yrityksille.

Määräraha liittyy osin Kera Oyj:n myöntämien luottojen perusteella maksettavaan poistuvaan ja vuosittain alenevaan peruskorkotukeen, johon sisältyi toimintatukea.

2004 talousarvio	336 000
2003 talousarvio	336 000
2002 tilinpäätös	336 000

42. *Finnvera Oyj:n korkotuet* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 17 200 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää yhtiön toiminnan rahoittamiseen myönnettävään korkotukeen

Kera Oyj:stä annetun lain (65/1971) ja valtion erityisrahoitusyhtiön luotto- ja takaustoiminnasta annetun lain (445/1998) nojalla annettujen valtioneuvoston sitoumusten mukaisesti.

Alueellisen korkotuen piiriin kuuluvia lainoja erityisrahoitusyhtiö saa myöntää vuonna 2004 enintään 121 732 000 euroa ja elinkeinopoliittisin perustein tuettavien tukiohjelmien mukaisia erityiskorkotuen piirissä olevia lainoja yhteensä enintään 112 912 000 euroa, johon sisältyvät myös naisyrittäjälainat.

Selvitysosa: Määräraha on osittain alueiden kehittämislaissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta.

Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa yrittäjyyden politiikkaohjelmaa.

Valtion erityisrahoitusyhtiön luotto- ja takaustoiminnasta annetun lain ja sen nojalla annetun valtioneuvoston sitoumuksen mukaan valtio maksaa yhtiölle korkotukea, joka voi olla alueellista korkotukea tai erityiskorkotukea. Valtio maksaa yhtiölle siirrettäväksi edelleen luotonsaajille vuosittain alueellista korkotukea, joka myönnetään suuruudeltaan alueellisesti porrastettuna. Erityiskorkotukea maksetaan yhtiölle siirrettäväksi edelleen luotonsaajille erikseen määritellyistä elinkeinopoliittisista syistä annetuista luotoista. Korkotuen tavoitteena on antaa Finnvera Oyj:lle edellytykset ilman turvaavaa vakuutta myönnettävien riskilainojen kohtuuhintaiseen myöntämiseen erityisesti pk-yritysten toiminnan aloittamiseksi, laajentamiseksi ja kehittämiseksi.

Vuonna 2004 korkotukea maksetaan valtion erityisrahoitusyhtiön luotto- ja takaustoiminnasta annetun lain nojalla annetun valtioneuvoston sitoumuksen mukaisena alueellisena korkotukena ja erityiskorkotukena Finnvera Oyj:n vuonna 1999 tai sen jälkeen myöntämille luotoille. Korkotukea maksetaan lisäksi Kera Oyj:n ennen vuotta 1999 myöntämille luotoille Kera Oyj:stä annetun lain nojalla annettujen voimassa olevien valtioneuvoston sitoumusten mukaisena peruskorkotukena ja lisäkorkotukena.

Alueellisen korkotuen ja erityiskorkotuen piiriin kuuluvien luottojen myöntämisvaltuudet koskevat myös sitä osaa myönnettävistä luo-

toista, joita rahoitetaan Euroopan aluekehitysrahastosta. Näiden luottojen korkotuen kansallinen valtion rahoitusosuus on budjetoitu momentille 32.30.62 ja Euroopan aluekehitysrahaston osuus momentille 26.98.61.

Finnvera Oyj:lle maksettava sen edelleen luotonsaajille siirtämä alueellinen korkotuki ja

erityiskorkotuki maksetaan vuonna 2002 ja sen jälkeen myönnettyistä luotoista yhtiölle samana vuonna kuin yhtiö hyvittää sen asiakkaalle. Tätä aiemmin myönnettyihin luottoihin kohdistuva maksettava korkotuki maksetaan yhtiölle luotonsaajille siirtämistä seuraavana vuonna.

Myöntämisvaltuuksien käytöstä valtiolle aiheutuvat menot (milj. euroa)

	2004	2005	2006	2007	2008
Ennen vuotta 2004 tehdyt sitoumukset	16,0	11,4	7,2	4,1	2,1
Vuoden 2004 sitoumukset	1,2	2,5	2,2	1,2	0,4
Yhteensä	17,2	13,9	9,4	5,3	2,5

Vuonna 2004 korkotuesta kohdistamattoman korkotuen (peruskorkotuki) laskennallinen osuus on noin 4,1 milj. euroa ja kohdistetun korkotuen noin 13,1 milj. euroa.

Vuonna 2004 myönnettävien tukien aiheuttamat kokonaiskustannukset (nykyarvo) valtiolle ovat 7,0 milj.euroa.

2004 talousarvio	17 200 000
2003 lisätalousarvio	100 000
2003 talousarvio	19 940 000
2002 tilinpäätös	23 933 407

43. Finnvera Oyj:n tappiokorvaukset (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 26 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Finnvera Oyj:n ja Kera Oyj:n luotonanto- ja takaustoiminnassa syntyneiden tappioiden korvaamiseen Kera Oyj:stä annetun lain (65/1971) ja valtion erityisrahoitusyhtiöistä annetun lain (445/1998) nojalla annettujen valtioneuvoston sitoumusten mukaisesti.

Selvitysosa: Määräraha on osittain alueiden kehittämislaissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta.

Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa yrittäjyyden politiikkaohjelmaa.

Valtioneuvosto on antanut valtion erityisrahoitusyhtiön luotto- ja takaustoiminnasta annetun lain 8 §:n nojalla sitoumuksen siitä, että valtio korvaa Finnvera Oyj:n luottotappioita

sitoumuksessa tarkemmin määriteltyjen ehtojen mukaisesti niistä luotoista ja takauksista, jotka yhtiö myöntää 1.1.1999 alkaen. Tätä ajankohtaa ennen myönnettyistä luotoista ja takauksista, jotka Kera Oyj on myöntänyt, korvataan luotto- ja takaustappiot Kera Oyj:stä annetun lain nojalla annettujen valtioneuvoston sitoumusten mukaisesti. Luotto- ja takaustappiokorvauksen avulla edistetään erityisesti pk-yritysten rahoituksen saantia parantamalla Finnvera Oyj:n mahdollisuuksia riskilainojen ja -takausten myöntämiseen ilman turvaavaa vakuutta.

Finnvera Oyj:n vuonna 2004 myöntämistä luotoista ja takauksista arvioidaan aiheutuvan valtiolle menoja ensimmäisen kerran vuonna 2005.

Finnvera Oyj:n myöntämien investointi- ja käyttöpääomailainoista syntyvien luottotappioiden korvaamiseen kohdistetaan myös Euroopan aluekehitysrahaston rahoitusta. Kansallinen rahoitusosuus on budjetoitu momentille 32.30.62 ja Euroopan aluekehitysrahaston osuus momentille 26.98.61.

2004 talousarvio	26 000 000
2003 talousarvio	21 100 000
2002 tilinpäätös	15 605 483

44. Alueellinen kuljetustuki (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 4 350 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kuljetusten alueellisesta tukemisesta annetun lain (954/1981) sekä saaristokuljetusten tukemisesta annetun valtioneuvoston päätöksen (311/1982) ja saaristokuljetusten tukemisesta annetun valtioneuvoston asetuksen (449/2002) mukaisen kuljetustuen maksamiseen pk-yrityksille. Määrärahasta saa käyttää enintään 8 500 euroa saariston kuljetustuen maksamiseen.

Selvitysosa: Määräraha on osittain alueiden kehittämislaissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta.

Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa yrittäjyyden politiikkaohjelmaa.

Kuljetusten alueellisesta tukemisesta annettu laki on voimassa vuoden 2003 loppuun. Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen kuljetustuen voimassaolon jatkamisesta ja lain muuttamisesta. Kuljetustuki on lakisääteinen avustus.

Kuljetustuen tavoitteena on parantaa edellytyksiä valtioneuvoston asetuksessa tarkemmin määriteltyjen alueiden tuotannon määrän nostamiseksi, uuden tuotantotoiminnan aikaansaamiseksi sekä tuotannon jalostusasteen kohttamiseksi.

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 600 000 euroa siirtona momentilta 32.20.28 kuljetustuen piiriin kuuluvien alueiden lisääntymisen johdosta.

2004 talousarvio	4 350 000
2003 talousarvio	3 364 000
2002 tilinpäätös	3 673 973

45. Yritysten investointi- ja kehittämishankkeiden tukeminen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 17 706 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää yritystoiminnan tukemisesta annetun lain (1068/2000) ja yritystuesta annetun lain (1136/1993) mukaisten tukien sekä kauppa- ja teollisuusministeriön päätöksen (2/022/1998) mukaisten kansainvälistymistukien maksamiseen.

Yritystoiminnan tukemisesta annetun lain mukaista investointitukea, pk-yritysten kehittämistukea, yritysten toimintaympäristötukea

sekä maataloustuotteiden jalostuksen ja markkinoinnin investointi- ja kehittämistukea saa vuonna 2004 myöntää yhteensä 16 669 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää yritysten investointihankkeisiin, pk-yritysten kehittämishankkeisiin, yritysten toimintaympäristöä parantaviin hankkeisiin sekä maataloustuotteita jalostavien ja markkinoivien yritysten investointi- ja kehittämishankkeisiin myönnettäviin avustuksiin.

Määrärahaa saa käyttää myös julkisten yhteisöjen hankkeiden rahoittamiseen.

Selvitysosa: Määräraha on osittain alueiden kehittämislaissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta.

Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa tietoyhteiskuntaohjelmaa, työllisyysohjelmaa sekä yrittäjyyden politiikkaohjelmaa.

Yritystoiminnan tukemisesta annetun lain mukaisten tukien tavoitteena on parantaa erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten kilpailukykyä sekä yritysten toimintaympäristöä. Tuki suunnataan hyvät kasvuedellytykset omaaville käynnistys- ja kasvuvaiheen pk-yrityksille. Tukia suunnataan laadullisesti korkeatasoisiin hankkeisiin, joissa tuella voidaan arvioida olevan merkittävä vaikutus hankkeen toteuttamiseen.

Investointitukea myönnetään käyttöomaisuusinvestointien toteuttamiseen yrityksen aloittaessa tai laajentaessa toimintaansa tai uudistaessa käyttöomaisuuttaan. Investointitukea voidaan myöntää koko maassa pienille yrityksille. Kehitysalueella tukea voidaan myöntää myös pientä yritystä suuremmille yrityksille. Investointituen tavoitteena on parantaa yritysten tuotteiden ja tuotannon teknistä tasoa, paikakunnan tai alueen työn tuottavuutta, vahvistaa tuotantorakenteeltaan ongelmallisten alueiden elinkeinorakennetta sekä parantaa työllisyyttä ja yritysten kansainvälistymistä.

Pk-yritysten kehittämistukea voidaan myöntää koko maassa laissa määritellyn pk-yritysten kokorajan mukaisille yrityksille. Tukea voidaan myöntää merkittäviin kehittämishankkeisiin, joilla parannetaan tuotteiden tai tuotannon tasoa, markkinointi- tai liikkeenjohtotaito-

ja tai edistetään kansainvälistymistä. Kehittämistuen tavoitteena on parantaa pk-yritysten pitkän aikavälin kilpailukykyä sekä kansainvälistymistä.

Yritysten toimintaympäristötukea voidaan myöntää koko maassa hankkeisiin, joilla kehitetään tai aikaansaadaan pk-yritysten tarvitse-

mia palveluja, parannetaan yritysten ja oppilaitosten välistä yhteistyötä ja yritysten verkottumista sekä teknologian siirtoa. Tukea myönnetään pääsääntöisesti muille kuin yrityksille eli lähinnä julkisille yhteisöille kuten oppilaitoksille, tutkimuslaitoksille ja kunnille.

Myöntämisvaltuuden arvioitu jakautuminen vuonna 2004 eri käyttökohteisiin

	€	Arvio tuensaajista	Uusia työpaikkoja	Uusitut työpaikat	Hankkeiden toteuttamisesta työpaikkoja	Uudet yritykset
Investointituki	4 350 000	180	432	75	40	100
Pk-yritysten kehittämistuki	7 000 000	280	700	640	840	25
Toimintaympäristötuki	2 600 000	30	210	220	80	5
Maataloustuotteiden jalostuksen ja markkinoinnin investointi- ja kehittämistuki	2 719 000	45	100	25	15	10
Yhteensä	16 669 000	535	1 442	960	975	140

Myönnettävällä tuella arvioidaan vaikutettavan lähes 440 yrityksen liikevaihdon lisäykseen yhteensä yli 300 milj. euroa ja yli 240 yri-

tyksen viennin kasvuun yhteensä yli 180 milj. euroa.

Myöntämisvaltuuksien käytöstä valtiolle aiheutuvat menot (1 000 euroa)

	2004	2005	2006	2007	2008
Ennen vuotta 2004 tehdyt sitoumukset	15 501	10 845	3 187	1 177	-
Vuoden 2004 sitoumukset	2 205	6 055	5 045	2 187	1 177
Yhteensä	17 706	16 900	8 232	3 364	1 177

Vuonna 2004 myönnettävien tukien aiheuttamat kokonaiskustannukset (nykyarvo) valtiolle ovat 15,6 milj. euroa.

2004 talousarvio	17 706 000
2003 talousarvio	17 483 000
2002 tilinpäätös	13 540 423

47. Valtionavustus kehittämisspalvelutoimintaan ja erälle yhteisöille (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 3 561 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kauppa- ja teollisuusministeriön toimialaan liittyvien järjestöjen valtionapuun ja lähinnä pk-yritysten kehittämispalvelujen tuottamiseen sekä ulkomais-

ten investointien edistämiseen. Lisäksi määrärahaa saa käyttää valtionavustusten maksamiseen pk-yritystoiminnan edistämisyhteisöille, pk-yrityksille tarkoitettujen palvelujen kehittämiseen sekä alueellisiin elinkeinojen kehittämishankkeisiin.

Momentin käyttötarkoituksessa mainittuihin ulkomaisten investointien edistämisestä aiheutuviin kustannuksiin voidaan palvelun julkishyödykkeeseen verrattavan luonteen johdosta myöntää valtionavustusta täyttä kustannusmäärää vastaavasti. Myös pk-yrityksille tarkoitettujen palvelujen kehittämiseen, yritysten eettisen vastuun edistämiseen sekä alueellisiin elinkeinojen kehittämishankkeisiin voidaan

erityisissä tapauksissa niiden yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden perusteella myöntää valtionapua kustannusten täyttä määrää vastaavasti.

Avustukset myönnetään valtioneuvoston tarkemmin päättämien perusteiden mukaisesti. Määrärahaa saa käyttää myös julkisten yhteisöjen hankkeiden rahoittamiseen.

Selvitysosa: Määräraha on osittain alueiden kehittämislaisissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta.

Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa tietoyhteiskuntaohjelmaa ja yrittäjyyden politiikkaohjelmaa.

Kauppa- ja teollisuusministeriö hyväksyy kunkin järjestön toiminnalle asetetut tavoitteet ja seuraa toiminnalla aikaansaatuisten tulosten kehittymistä ja vaikuttavuutta.

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen

	€
Invest in Finland säätiö	1 598 000
Suomen Taideteollisuusyhdistys	685 000
PKT-säätiö	505 000
Suomalaisen Työn Liitto	252 000
Muu avustustoiminta	521 000
Yhteensä	3 561 000

Momentin määrärahaa käytetään ulkomaisten investointien edistämiseen liittyvien palvelujen tuottamiseen sekä pk-yrityksille tarkoitettujen asiantuntijapalvelujen käytön edistämiseen. Määrärahaa käytetään myös elinkeino- ja pk-yritystoiminnan edellytysten parantamiseen, pk-yritysten kilpailukykyä edistäviin hankkeisiin kuten koulutus- ja neuvontapalvelujen kehittämishankkeisiin, kehittämispalvelujen tarjonnan monipuolistamiseen sekä teollisen muotoilun hyväksikäytön edistämiseen. Lisäksi määrärahaa käytetään alueellisen elinkeinotoiminnan edistämiseen.

2004 talousarvio	3 561 000
2003 talousarvio	3 561 000
2002 tilinpäätös	3 561 000

48. Korkotuki julkisesti tuetuille vienti- ja alusluotoille (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 5 700 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää julkisesti tuettujen vienti- ja alusluottojen korontasauksesta annetun lain (1137/1996) mukaisen korkotuen maksamiseen. Määrärahaa voidaan lisäksi käyttää julkisesti tuettujen vienti- ja alusluottojen korontasausyhtiöstä annetun lain (1136/1996) tarkoittamalle yhtiölle Fide Oy:lle maksettavan hallinnointipalkkion suorittamiseen sekä valtiokonttorille korontasaussojimuksista aiheutuvien korko- ja valuuttariskien suojaukseen tarvittavien toimenpiteiden ja kustannusten maksamiseen.

Selvitysosa: Korkotukijärjestelmän tavoitteena on turvata suomalaisen viennin ja alushankintojen rahoitukselle kansainvälisesti kilpailukykyiset ehdot.

Vuonna 2002 ei korkotukea maksettu. Hallinnointipalkkiota maksettiin Fide Oy:lle 0,4 milj. euroa sekä suojaustoimenpiteistä aiheutuneita kustannuksia 0,4 milj. euroa. Korontasaussojimuksista sekä korko- ja valuuttariskien suojaamisesta saadaan myös tuloja. Valtiolle maksettiin korkohyvitystä vuonna 2002 yhteensä 10,7 milj. euroa.

Vuonna 2004 vientiluottojen korontasaussojimuksien määräraharapen arvioidaan olevan 5 000 000 euroa ja alusluottojen korontasaussojimuksien 700 000 euroa. Vuonna 2004 Fide Oy:n arvioidaan tekevän uusia vientiluottoja koskevia korontasaussojimuksia 300 milj. euron arvosta sekä alusluottoja koskevia korontasaussojimuksia 300 milj. euron arvosta. Vuoden 2004 jälkeen julkisesti tuettujen vienti- ja alusluottojen korontasaussojimuksia arvioidaan tehtävän vuosittain yhteensä noin 600 milj. euron arvosta.

Korontasausopimuksista valtiolle aiheutuvat menot (1 000 euroa)

	2004	2005	2006	2007
Vientiluottojen korkotuki	5 000	7 100	8 700	10 000
Alusluottojen korkotuki	700	3 400	5 700	7 700
Yhteensä	5 700	10 500	14 400	17 700

2004 talousarvio	5 700 000
2003 talousarvio	7 300 000
2002 tilinpäätös	817 307

49. *Korkotuki Suomen Vientiluotto Oy:n myöntämille luotoille* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 17 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää alustoimitusten rahoitukseen myönnettävistä korkotukilainoista annetun lain (1093/1985) ja alustoimitusten rahoitukseen myönnettävästä korkotuesta annetun lain (1173/1990) sekä Suomen Vientiluotto Oy:n korkotuesta, valuuttakurssitappioiden korvaamisesta ja antolainauksen valtion takauksista annetun lain (1364/1989) mukaisen korkotuen, valuuttakurssitappioiden ja takauksista syntyneiden tappioiden korvaamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Lainsäädäntö ei mahdollista enää uusien hankkeiden rahoitusta tai takauksen myöntämistä. Vienti- ja alusluottojen rahoitukseen myönnettyjä korkotukiluottoja ei enää ole. Takuista on voimassa kaksi, joista viimeinen erääntyy vuonna 2006.

2004 talousarvio	17 000
2003 talousarvio	1 400 000
2002 tilinpäätös	1 199 686

60. *Siirrot valtioneuvostoon* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 17 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtioneuvostosta annetun lain (444/1998), vientitakuulain (479/1962) ja valtion vientitakuista annetun lain (422/2001) perusteella myönnettyjen takuiden aiheuttamiin korvausmenoihin. Määrärahaa saa käyttää myös valtioneuvostoa koskevaa

koskevien lakien (375/1963, 573/1972 ja 609/1973) nojalla valtioneuvostotoiminnasta annettujen takaussitoumusten ja perusraaka-ainehuollon turvaamiseksi annetun lain (651/1985), valtion vakauttamistakauksista annetun lain (529/1993) perusteella myönnettyjen takuiden ja takauksien sekä valtion pääomatakuista annetun lain (594/1992) nojalla ennen vuotta 1999 myönnettyjen takuiden aiheuttamien korvausmenojen maksamiseen.

2004 talousarvio	17 000
2003 talousarvio	35 017 000
2002 tilinpäätös	—

62. *EU:n rakennerahastojen valtion rahoitusosuus kauppa- ja teollisuusministeriön osalta* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 76 000 000 euroa.

Vuonna 2004 saa tehdä uusia myöntöpäätöksiä yhteensä 71 705 000 eurolla.

Mikäli vuoden 2003 myöntämisvaltuutta on jäänyt käyttämättä, saadaan käyttämättä jääneestä osasta tehdä myöntämispäätöksiä vuonna 2004.

Määrärahaa saa käyttää Euroopan aluekehitysrahastosta ja Euroopan sosiaalirahastosta rahoitettavien rakennerahastokauden 2000—2006 tavoite 1-, 2- ja 3 -ohjelmien sekä Interreg III -yhteisöaloiteohjelmien valtion rahoitusosuuden maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös teknisen avun ja edellä mainittujen ohjelmien toteuttamiseen tarvittavan henkilöstön palkkaamiseen yhdessä momenteilla 26.98.61 ja 34.05.61 olevien EU:n osuuskien kanssa. Lisäksi määrärahaa saa käyttää neuvoston asetuksen (EY 1260/1999) artiklan 39 (varainhoitoa koskevat oikai-

sut) ja neuvoston asetuksen (ETY 2082/1993) artiklan 24 (tuen vähentäminen, pidättäminen ja peruuttaminen) mukaisten Suomen velvoitteiden maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää neuvonta-, koulutus-, konsultointi- ja muiden kehittämispalvelujen maksullisen toiminnan hintojen alentamiseen enintään 6 728 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää lopulliselle edunsaajalle aiheutuvien arvonlisäverojen maksamiseen.

Selvitysosa: Määräraha on osittain alueiden kehittämislaissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta.

Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa tietoyhteiskuntaohjelmaa, työllisyysohjelmaa sekä yrittäjyyden politiikkaohjelmaa.

Rakennerahasto-ohjelmissä käytettävästä kansallisesta rahoituksesta säädetään muun muassa laissa yritystoiminnan tukemisesta (1068/2000). Laki on voimassa ohjelmakauden 2000—2006 loppuun saakka. Lisäksi tuista säädetään energiatuen myöntämisen yleisistä ehdoista annetuissa valtioneuvoston päätöksissä (45/1996 ja 29/1999), Tekesin tutkimus- ja kehittämistoiminnan ja teknisen tutkimuksen hankerahoitusta koskevissa säädöksissä (VNp 461/1998) sekä laissa valtion erityisrahoitusyhtiön luotto- ja takaustoiminnasta (445/1998). Tuista säädetään myös Euroopan yhteisöjen komission hyväksymien yrittäjäkoulutuksen ja alueellisten kehittämisprojektien tukiohjelmien (EU 548 ja 549/11.10.1996) maksullisia suoritteita koskevissa säädöksissä (KTM:n asetus 16/2001) ja valtionavustuslaissa (688/2001). Lisäksi kaikkien rakennerahasto-ohjelmien hallinnoinnista säädetään laissa rakennerahasto-ohjelmien kansallisesta hallinnoinnista (1353/1999) ja asetuksessa rakennerahasto-ohjelmien kansallisesta hallinnoinnista (1354/1999).

Kauppa- ja teollisuusministeriö päättää valtion vastinrahoituksen käytöstä kauppa- ja

teollisuusministeriön hallinnonalan sisällä EU-ohjelmien rahoituskehysten mukaisesti.

Rahoituksella toteutetaan pk-yritysten koulutus- ja kehittämispalveluja, joihin osallistuvilta perittävinä maksuina arvioidaan momentille 12.32.10 kertyvän 1 346 000 euroa. Maksullisista suoritteista määrättävät maksut muodostavat yhteensä vähintään kuudesosan siitä määrästä, mikä niiden tuottamisesta ja kehittämisestä syntyviin menoihin on kokonaisuudessaan valtion kunkin vuoden talousarviossa osoitettu (KTM:n asetus 16/2001).

Määrärahasta palkattavien henkilötyövuosien määrä on noin 45, josta noin puolet maksetaan EU:n osuudesta momenteilta 26.98.61 ja 34.05.61.

Määrärahasta arvioidaan käytettävän 63,391 milj. euroa Euroopan aluekehitysrahastosta (EAKR) osarahoitettujen hankkeiden valtion rahoitusosuutena ja 10,783 milj. euroa Euroopan sosiaalirahaston (ESR) hankkeiden valtion rahoitusosuutena.

EU-ohjelmien ja kauppa- ja teollisuusministeriön painopisteiden mukaisesti tavoitteena on alueiden elinkeinorakenteen monipuolistaminen ja vahvistaminen kehittämällä alueiden kannalta keskeisiä toimialoja ja synnyttämällä uutta yritystoimintaa erityisesti kasvaville toimialoille. Ohjelmilla pyritään parantamaan erityisesti yritysten toimintaedellytyksiä ja kilpailukykyä sekä edistämään yrittäjyyttä innovaatioympäristöä vahvistamalla. Toimenpiteiden tavoitteena on myös yrittäjyyden edistäminen, pk-yritysten henkilöstön liikkeenjohtosekä markkinointi- ja kansainvälistymisvalmiuksien parantaminen.

Vuoden 2004 EU-myöntämisvaltuuden ja valtuuden kansallisen rahoitusosuuden yhteismäärällä arvioidaan vaikutettavan työpaikkojen ja uusien yritysten määrään sekä koulutus-toimenpiteisiin osallistuvien määrään seuraavasti:

EAKR

Ohjelma	Milj. euroa	Uusia työpaikkoja	Uusittuja työpaikkoja	Projektin aikaisia työpaikkoja	Uudet yritykset
Tavoite 1	64	3 800	2 100	800	410
Tavoite 2	44	4 600	3 200	1 300	450
Interreg	1	100	50	25	3
Yhteensä	109	8 500	5 350	2 125	863

ESR

Ohjelma	Milj. euroa	Osallistuvat yritykset	Henkilökoulutus-päiviä
Tavoite 1	4	650	7 700
Tavoite 2	3	550	14 000
Tavoite 3	15	3 800	48 300
Yhteensä	22	5 000	70 000

Myöntämisvaltuuksien käytöstä valtiolle aiheutuvat menot (milj. euroa)

	2004	2005	2006	2007	Yhteensä
Vuosien 2000—2003 sitoumukset	59,256	27,369	3,716	-	90,341
Vuoden 2004 sitoumukset	16,744	33,450	18,703	2,808	71,705
Yhteensä	76,000	60,819	22,419	2,808	162,046

Vuonna 2004 myönnettävän rahoituksen kokonaiskustannukset (nykyarvo) valtiolle ovat 68,6 milj. euroa.

Myöntämisvaltuuden arvioitu jakautuminen rahastoittain ja ohjelmittain (milj. euroa)

	Tavoite 1	Tavoite 2	Tavoite 3	Interreg III	Yhteensä ¹⁾
Euroopan aluekehitysrahasto	31,255	24,903	-	1,250	57,408
Euroopan sosiaalirahasto	1,951	1,887	9,113	-	12,951
Yhteensä	33,206	26,790	9,113	1,250	70,359

¹⁾ Vuoden 2004 myöntämisvaltuudesta puuttuu palautumakorotus 1,346 milj. euroa

Myöntämisvaltuuden ja määrärahan käyttö eri ohjelmiin (milj. euroa)

Ohjelma	Kauden 2000—2006 rahoituskehys valtuutena ¹⁾	Budjetoitu valtuutta v. 2000—2003 talousarvio + lisätalousarviot ²⁾	Myöntämis- valtuus v. 2004 ³⁾	Budjetoitu määrärahaa v. 2000—2003 talousarvio + lisätalousarviot ⁴⁾	Määräraha v. 2004 ⁵⁾
Euroopan alue- kehitysrahasto (EAKR)					
Tavoite 1	252,227	151,754	31,255	120,429	32,381
Tavoite 2	204,684	121,890	24,903	89,353	28,305
Interreg	12,969	7,207	1,250	5,926	2,705
EAKR yhteensä	469,880	280,851	57,408	215,708	63,391
Euroopan sosiaali- rahasto (ESR)					
Tavoite 1	12,632	7,190	1,951	6,486	1,503
Tavoite 2	12,212	6,453	1,887	4,871	1,604
Tavoite 3	60,176	32,967	9,113	25,914	7,676
ESR yhteensä	85,020	46,610	12,951	37,271	10,783
EAKR + ESR YHTEENSÄ	554,900	327,461	70,359	252,979	74,174

¹⁾ Kauden 2000—2006 rahoituskehyksessä mukana arvio palautumakorotuksista 14,182 milj. euroa.

²⁾ Vuosien 2000—2003 valtuusluvuista puuttuu palautumakorotus 8,597 milj. euroa.

³⁾ Vuoden 2004 myöntämisvaltuudesta puuttuu palautumakorotus 1,346 milj. euroa.

⁴⁾ Vuosien 2000—2003 ta+lta:t eivät sisällä ennen vuotta 2000 tehdyistä sitoumuksista aiheutuvia menoja.

⁵⁾ Vuoden 2004 arviomäärärahluvusta puuttuu palautumakorotus 1,826 milj. euroa.

2004 talousarvio	76 000 000
2003 lisätalousarvio	—
2003 talousarvio	94 720 000
2002 tilinpäätös	66 777 674

40. Kuluttaja- ja kilpailupolitiikka

Selvitysosa: Kuluttaja- ja kilpailupolitiikalla parannetaan markkinoiden toimintaa. Toimivilla markkinoilla tuotteet ja palvelut ovat laadukkaita ja edullisia. Esteetön ja tasapuolinen markkinoille pääsy on keskeinen edellytys kilpailukykyisen elinkeinotoiminnan harjoittamiselle. Hyvin toimivat markkinat kannustavat yrityksiä innovaatioihin, panostamaan uusille, kuluttajien tarpeet huomioon ottaville liiketoiminta-aloille sekä kehittämään aiempaa joustavampia toimintatapoja. Toimivilla markkinoilla on myös kuluttajien turvallisuus varmistettu, ja osaavat ja aktiiviset kuluttajat voivat tehdä hankintapäätökset luottavaisesti.

Talouden globalisaatio ja verkottuminen, viestintä- sekä muun teknologian kehittyminen ja julkisen sektorin monet rakenteelliset muutokset tuovat kuluttaja- ja kilpailupolitiikalle uusia haasteita. Kansalaisen ja kuluttajan näkökulma korostuu myös talous-, sosiaali- ja elinkeinopolitiikan piiriin kuuluvissa kysymyksissä.

Talouden monimuotoistuminen sekä lisää yritysten keskinäistä kilpailua että aikaansaa aiempaa laaja-alaisempia ja vaikeammin analysoitavia kilpailunrajoituksia. EY:n kilpailusääntöjen uusi täytäntöönpanoasetus tulee voimaan 1.5.2004. EU-maissa tullaan kansallisen kilpailulainsäädännön rinnalla soveltamaan entistä enemmän myös EU:n kilpailulainsäädäntöä. Kilpailuviraston mahdollisuudet soveltaa eurooppaoikeutta ja toimia aktiivisesti Euroopan komission ja kansallisten kilpailuviranomaisten muodostamassa verkostossa varmistetaan. Valtiontukisääntöjen soveltamista ja valvontaa on asteittain siirretty kansallisille viranomaisille. Vaikuttaminen EU-tason kehittämistyöhön on yhä keskeisempää sekä kilpailu- että kuluttaja-asioissa.

Kuluttajat tarvitsevat ostopäätösten perustaksi monipuolista markkinainformaatiota. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten asemaan hyödykemarkkinoilla, kuluttajien asemaan palvelujen käyttäjinä sekä palvelujen turvallisuuteen. Velkaneuvonnan toimivuutta, ennaltaehkäisevää talousneuvontaa ja kuluttajaneuvontaa seurataan ja kehitetään. Myös kuluttajavalituslautakunnan toimintaa kehitetään. Kuluttajapolitiikkaa toteutetaan uuden kuluttajapolitiittisen ohjelman mukaisesti.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen kauppa- ja teollisuusministeriö on alustavasti asettanut kuluttaja- ja kilpailupolitiikan tulosalueelle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

— Kuluttajapolitiittisen ohjelman toteutuminen varmistetaan. Kuluttajien asema yhteiskunnassa ja markkinoilla vahvistuu. Kuluttajien ja elinkeinonharjoittajien välisiä ristiriitoja ehkäistään ja ratkaistaan. Kuluttajien tarvitsemien neuvontapalvelujen saatavuus varmistetaan.

— Kilpailupolitiikalla varmistetaan markkinoiden toimivuus ja kilpailun hyötyjen siirtyminen myös asiakkaille ja kuluttajille. Kansainvälisen lainsäädännön kehitystä seurataan sekä vaikutetaan päätöksentekoon siten, että elinkeinoelämän tiedonsaanti ja toimintaedellytykset tulevat turvatuiksi.

— Elintarvikelainsäädäntö on selkeää ja helposti ymmärrettävää ja siinä otetaan tasapuolisesti huomioon alan nopea kehitys ja kuluttajansuojan korkean tason säilyminen.

Kuluttaja- ja kilpailupolitiikka -luvun määrärahojen arvioitu jakautuminen (1 000 euroa)

	v. 2002 tilinpäätös	v. 2003	
		varsinainen talousarvio	v. 2004 esitys
21. Kuluttajaviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	5 530	5 524	5 760
24. Kuluttajavalituslautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 313	1 515	1 590
26. Kilpailuviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	4 571	4 511	4 688
31. Korvaus talous- ja velkaneuvonnan järjestämisestä (arviomääräraha)	4 243	5 860	5 860
50. Valtionavustus kuluttajajärjestöille (kiinteä määräraha)	673	673	673
Yhteensä	16 330	18 083	18 571

21. *Kuluttajaviraston toimintamenot* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 5 760 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Kuluttaja-lehden hinnan alentamiseen enintään 100 000 euroa.

Selvitysosa: Kuluttajaviraston ja kuluttaja-asiamiehen toiminnan yhteiskunnallisena tavoitteena on edistää toimivia markkinoita, joilla kuluttajien turvallisuus varmistetaan ja kuluttajien omaehtoiset toimintamahdollisuudet lisääntyvät. Tavoitteena on aktiivinen ja osaava kuluttaja, joka voi luottavaisesti toimia markkinoilla. Toiminta kohdistuu elinkeinoelämään, julkishallintoon ja yksityisiin kuluttajiin. Päämääränä on ylläpitää kansainvälisesti korkeaa kuluttajansuojan tasoa.

Kuluttajaviraston ja kuluttaja-asiamiehen tehtävänä on edistää markkinoilla kuluttajan tasavertaisuutta valvonnan, viestinnän ja muun vaikuttamisen kautta. Kuluttajapolitiikan kehittämiseen vaikutetaan esittämällä kuluttajanäkökulma yhteiskunnalliseen päätöksentekoon.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen kauppa- ja teollisuusministeriö on alustavasti asettanut Kuluttajavirastolle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

— Tehokas ja toimiva markkinavalvonta varmistetaan kiinnittämällä erityisesti huomiota palvelujen turvallisuuteen. Uutena tekijänä otetaan huomioon tavaroiden ja palveluiden turvallisuutta koskevan lainsäädännön soveltamisalan laajennus koskemaan myös muita kuin voittoa tuottavien yritysten tarjoamia palveluja.

— Kuluttajan asemaa tietoyhteiskunnan palvelujen käyttäjänä parannetaan lisäämällä palvelujen, sopimusehtojen ja hinnoittelun läpinäkyvyyttä ja vaikuttamalla kuluttajan ja yrittäjän väliseen kohtuulliseen vastuunjakoon.

— Kuluttajan asemaa rahoituspalvelujen käyttäjänä ja velallisenä parannetaan vähentämällä kuluttajien ylivelkaantumisriskejä ja lisäämällä kuluttajien omaehtoisia toimintamahdollisuuksia rahoitusmarkkinoilla.

— Lasten asemaa markkinoilla kaupallisen vaikuttamisen kohteena ja kulutushyödykkeiden käyttäjänä parannetaan.

Toiminnalliset tavoitteet

— Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden sekä toiminnan tehokkuuden parantamiseksi kehitetään läänien ja kuntien ohjausjärjestelmää ottaen huomioon ympäristöterveydenhuollon maksullisuutta koskevat lainsäädäntöhankkeet.

— EU- ja kansainvälistä yhteistyötä lisätään viranomaisten valvonnan tehostamiseksi sekä toteutetaan uusi Rapex-järjestelmä. Edellä olevan johdosta hallitus antaa eduskunnalle esityksen laiksi kulutustavaroiden ja kuluttajapalvelusten turvallisuudesta sekä ehdotuksen laiksi eräiden vakavaa vaaraa aiheuttavien tuotteiden markkinoille saattamista, kaupan pitämistä ja käyttöä rajoittavien toimenpiteiden ilmoittamisesta Euroopan yhteisöjen komissiolle.

— Yhteistyössä alue- ja paikallishallinnon kanssa toteutetaan tehokkaasti koulutus-, tiedotus-, ohjaus- ja valvontatoimet sekä toiminnan kehittämishankkeet.

— Vuonna 2003 aloitettua lääninhallitusten tulosohjauksen kehittämistä ja kunnallisen kuluttajaneuvonnan toimivuuden arviointia ja kehittämistä jatketaan.

— Sähköistä asiointia, verkkopalveluja ja tietohallintoa kehitetään palvelemaan paremmin kuluttajien ja elinkeinonharjoittajien tarpeita.

Hintatuki on tarpeen puolueetonta kuluttajainformaatiota jakavan Kuluttaja-lehden levikin ylläpitämiseksi ja edistämiseksi.

Menojen ja tulojen erittely

€

Bruttomenot	6 400 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	731 000
Muut toimintamenot	5 669 000
Bruttotulot	640 000
Maksullisen toiminnan tulot	630 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	110 000
— muut suoritteet	520 000
Muut tulot	10 000
Nettomenot	5 760 000

2004 talousarvio	5 760 000
2003 lisätalousarvio	107 000
2003 talousarvio	5 524 000
2002 tilinpäätös	5 530 000

24. *Kuluttajavalituslautakunnan toimintamenot* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 1 590 000 euroa.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 25 000 euroa yhden henkilötyövuoden siirtona momentilta 31.24.21.

Kuluttajavalituslautakunta antaa kirjallisia ratkaisusuosituksia kuluttajien ja elinkeinoharjoittajien välisiin, yksittäisiä kulutushyödykesopimuksia koskeviin tai muihin kulutushyödykkeen hankintaan liittyviin erimielisyyksiin, jotka kuluttajat ovat saattaneet lautakunnan käsiteltäväksi. Lisäksi lautakunta antaa ratkaisusuosituksia takaus- ja panttaussitoumuksia ja asuntokauppaa koskeviin riita-asioihin. Lautakunta sovittelee riitoja. Lautakunta antaa myös lausuntoja tuomioistuimille, neuvontaa ja koulutusta kuluttajaneuvojille ja muille sidosryhmille, vastaa kansalaisten kirjallisiin tiedusteluihin sekä tiedottaa ratkaisuisistaan.

Kuluttajavalituslautakunnan suoritteet ovat vireille tulleet ja päätetyt valitusasiat. Lautakunta ei voi itse suoraan vaikuttaa saapuvien valitusten määrään. Tämän vuoksi suoritteiden määrää ei voida tarkasti ennakoida ja niiden kokonaisuus ja vaikeusaste riippuu lähinnä ulkoisista tekijöistä. Tilastointiin satunnaisesti vaikuttavien tekijöiden vaikutusten vähentämiseksi suoritteet lasketaan kahden vuoden keskiarvona. Vuosina 2001—2002 suoritteita oli 6 338 kappaletta, joista jaosto- tai täysistunto- sekä yksinkertaisessa käsittelyssä tehtyjä ratkaisuja 1 987 kappaletta vuonna 2001 ja 1 938 kappaletta vuonna 2002. Sovintojen määrä oli 632 kappaletta eli 19,4 prosenttia päättyneistä asioista. Yhden suoritteen keskimääräinen hinta vuonna 2002 oli 224 euroa, kun muuta toimintaa ei oteta huomioon. Valitusten määrä lisääntyi vuonna 2002.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen kauppa- ja teollisuusministeriö on alustavasti

asettanut Kuluttajavalituslautakunnalle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

— Jaostokäsittelyn keskimääräinen aika on 10 kuukautta.

— Täysistuntokäsittely täysistuntoon siirtämisen jälkeen kestää keskimäärin kaksi ja puoli kuukautta.

— Yksinkertaisen käsittelyn osuus ratkaistuista on noin 10 %.

— Sovintojen osuus päättyneistä asioista on 25 %.

— Suositusten noudattamisaste on 70—80 %.

2004 talousarvio	1 590 000
2003 lisätalousarvio	23 000
2003 talousarvio	1 515 000
2002 tilinpäätös	1 313 000

26. *Kilpailuviraston toimintamenot* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 4 688 000 euroa.

Selvitysosa: Kilpailuviraston toiminta-ajatuksena on terveen ja toimivan taloudellisen kilpailun turvaaminen sekä talouden tehokkuuden lisääminen kilpailua edistämällä ja sen esteitä poistamalla. Virasto tutkii sekä oma-aloitteisesti että toimenpidepyyntöjen perusteella kansantalouden suorituskyvyn kannalta olennaisia, taloudelliselle kilpailulle vahingollisia kilpailurajoituksia sekä yksityisessä että julkisessa elinkeinotoiminnassa. Lisäksi virasto valvoo yrityskauppoja ja hoitaa sen vastuualueelle kuuluvat kansainväliset tehtävät.

Kansainvälisten tehtävien merkitys viraston toiminnassa lisääntyy kun EY:n kilpailusääntöjen uusi täytäntöönpanoasetus tulee voimaan 1.5.2004. Rooman sopimuksen artiklojen 81 ja 82 toimeenpanovastuuta siirretään kansallisille kilpailuviranomaisille. Uudistus lisää Kilpailuviraston arvioitavaksi tulevien yhteismarkkinoilla vaikuttavien kilpailurajoitusten määrää ja Kilpailuviraston ja jäsenmaiden kilpailuviranomaisten välistä yhteistyötä.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen kauppa- ja teollisuusministeriö on alustavasti

asettanut Kilpailuvirastolle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

— Markkinoiden toimivuutta edistetään puuttamalla kilpailunrajoituksiin ja vaikuttamalla kilpailun toimivuuteen. Erityisesti painotetaan ennaltaehkäisevän ja konsultoivan oma-aloitteisen toiminnan osuutta suhteessa jälkikäteisvalvontaan. Tavoitteiden asettamisessa korostuu toimialakohtaisen painopisteajattelun sijaan kilpailunrajoitustyyppeihin keskittyvä tarkastelu.

— Kilpailun edistämisellä vaikutetaan ennaltaehkäisevästi sellaisiin elinkeinoelämän ja julkisen vallan aikaansaamiin kilpailua estäviin, rajoittaviin tai vääristäviin järjestelyihin tai olosuhteisiin, joihin ei voida puuttua suoraan kilpailunrajoituslain nojalla. Tavoitteena on, että markkinoilla toimivat ja markkinoiden toimintaan vaikuttavat tahot tuntevat kilpailusäännöt ja sitoutuvat omissa toimissaan ja ratkaisuisaan edistämään toimivaa kilpailua.

— Kilpailunvalvonnassa korostuvat erityyppisten rajoitusten taloudellisten vaikutusten ymmärtäminen, rajoitusten vahingollisuuden analyysi ja todistelu sekä rajoituksiin puuttumisen syy-yhteys kilpailun toimivuuden parantamiseen. Kilpailunrajoitustyyppeihin keskittyvä tarkastelu parantaa osaltaan valmiuksia Euroopan yhteisön (EY) kilpailusääntöjen soveltamisessa.

— Määrävän markkina-aseman väärinkäytökiellon avulla parannetaan markkinoiden toimivuutta ja huolehditaan asiakkaiden ja kuluttajien mahdollisuuksista saada laadultaan parempia ja hinnaltaan edullisempia tuotteita.

— Kartellikiellon mukaisesti estetään hinta- ja markkinoidenjakojärjestelyjä, jotka johtavat kuluttajien maksamien hintojen nousuun.

— Yrityskauppavalvonnalla, osana muuta määrävään markkina-asemaan liittyvää kilpailuvalvontaa, ylläpidetään markkinoiden toimivuutta puuttamalla etukäteen sellaisiin määrävään markkina-asemaan johtaviin tai tällaista asemaa vahvistaviin yrityskauppoihin, jotka estäisivät merkittävästi kilpailua Suomessa.

— Kansainvälisissä asioissa keskitytään uusien EY:n kilpailusääntöjen toimeenpanemiseen ja sitä koskeviin valmisteluihin sekä Suomen ja EU:n kilpailupolitiikan kannalta keskeisiin kilpailunrajoitusasioihin.

— Ulkoisen viestinnän erityisenä haasteena on huolehtia EY:n kilpailusääntöjen toimeenpanouudistukseen liittyvästä tiedotuksesta ja neuvonnasta. Kuluttajien näkökulma kilpailuun otetaan viestinnässä aiempaa korostetummin huomioon.

Palvelu-, tuottavuus- ja taloudellisuustavoitteet

— Elinkeinoharjoittajille ja muille yhteisöille annetaan ohjeita ja neuvoja sekä EY:n kilpailusääntöjen että kotimaisen kilpailunrajoituslain soveltamisesta.

— Ratkaisujen laadullista tasoa kehitetään vahvistamalla niiden taloudellista ja oikeudellista analyysiä sekä varmistamalla asianosaisyritysten oikeusturva käsittelyn aikana sekä päätöksentekoprosessissa.

— Jäsenvaltioiden väliseen kauppaan vaikuttavien kilpailunrajoitusten tutkimisessa keskitytään niihin rajoituksiin, jotka vaikuttavat Suomen markkinoihin ja suomalaisten asiakkaiden ja kuluttajien etuihin.

— Toimenpidepyynnöt ratkaistaan nopeasti, niiden käsittelyssä keskitytään markkinoiden toimivuutta vaarantaviin rajoituksiin eikä käsittelyyn oteta vähämerkityksellisiä asioita.

— Yrityskaupat ratkaistaan kilpailunrajoituslaissa asetettujen määräaikaisten rajoissa.

Maksullisen toiminnan tulot on merkitty momentille 12.32.99.

2004 talousarvio	4 688 000
2003 lisätalousarvio	82 000
2003 talousarvio	4 511 000
2002 tilinpäätös	4 571 000

31. Korvaus talous- ja velkaneuvonnan järjestämisestä (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 5 860 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain (713/2000) mukaisen

korvauksen maksamiseen talous- ja velkaneuvontapalvelujen tuottajille.

Määrärahaa saa käyttää myös projektihenkilöstön palkkaukseen Kuluttajavirastoon sekä talous- ja velkaneuvojen koulutukseen.

Selvitysosa: Talous- ja velkaneuvontapalveluiden järjestämisestä maksettava korvaus määrätään kauppa- ja teollisuusministeriön vahvistamien perusteiden mukaan siten, että se vastaa palvelun tuottamisesta aiheutuvia menoja kuitenkin siten, että korvauksesta voidaan käyttää muihin kuin talous- ja velkaneuvonnan henkilöstökuluihin keskimäärin 15 prosenttia toteutuneiden henkilöstökulujen kokonaismäärästä. Korvaus maksetaan lääninhallituksen kanssa sopimuksen tehneelle kunnalle tai muulle palvelun tuottajalle. Korvauksen maksatuksesta huolehtii Kuluttajavirasto ja muulle palvelun tuottajalle lääninhallitus. Määrärahalla tuetaan myös määräaikaista ohjelmaa, jolla edistetään vapaaehtoisten velkasoventojen aikaansaamista. Määrärahan arvioidaan kattavan noin 130 päätoimisen talous- ja velkaneuvojan palkkaamisesta aiheutuvat menot.

2004 talousarvio	5 860 000
2003 talousarvio	5 860 000
2002 tilinpäätös	4 243 079

50. *Valtionavustus kuluttajajärjestöille* (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 673 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää avustuksena kuluttajajärjestöjen ja Työtehoseura ry:n kotitalousosaston tukemiseen Kuluttajaviraston määrittelemistä toiminnoista aiheutuviin menoihin.

Selvitysosa: Kuluttajajärjestöt ovat kuluttajien etujärjestöjä, jossa ominaisuudessa ne neuvovat kuluttajia sekä jakavat ja välittävät niille kuluttajatietaa. Työtehoseuran kotitalousosasto edistää tutkimuksella kotitalouksien toimivuutta ja tehokkuutta sekä kuluttajien omien toimintaedellytysten parantamista.

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen	€
Suomen Kuluttajaliitto ry	479 000
Kuluttajat-Konsumenterna ry	25 000
Työtehoseura ry:n kotitalousosasto	169 000
Yhteensä	673 000

2004 talousarvio	673 000
2003 talousarvio	673 000
2002 tilinpäätös	673 000

50. Kansainvälistymispolitiikka

Selvitysosa: Kansainvälistymispolitiikalla tuetaan kansainvälistyviä kasvuyrityksiä ja edistetään pk-yritysten tuotteiden kaupallistamista ja vientiä. Monipuolisilla palveluilla vahvistetaan pk-yritysten valmiuksia kohdata kansainvälinen kilpailu ja tukitoimilla ylläpidetään niiden kilpailukykyä nopeasti muuttuvassa kansainvälisessä kilpailutilanteessa. Kasvukykyisille pk-yrityksille tarjotaan maksuttomia neuvonta- ja asiantuntijapalveluita sekä tuettuja, osin maksullisia asiantuntija- ja koulutuspalveluita. Keinovalikoimaan kuuluvat myös yritysten verkottumista edistävät toimialakohtaiset yhteishankkeet.

Kansainvälistymispolitiikan tavoitteena on kasvukykyisten, teknologiaintensiivisten toimialojen pk-yritysten avustaminen niiden kansainvälistymisen riskialttiissa aloitusvaiheessa. Painopisteenä ovat hyvinvointi- ja bioteknologia sekä muut korkean teknologian ja informaatioteknologian toimialat. Tavoitteena on talouden kasvun nopeuttaminen yritysten kilpailukykyä parantamalla. Viennin ja talouden kasvun hiipuminen lisää epävarmuutta, mikä edellyttää tehostettujen tukitoimien käyttämistä. Monipuolinen palveluvalikoima tarjoaa kansainvälistyville pk-yrityksil-

le yrittäjyyden tiedot, taidot ja resurssit. Verkottunut toimintatapa lisää toimenpiteiden tehokkuutta. Pienille yrityksille suunnattuja kumppanuusohjelmia lisätään.

Vientiä ja kansainvälistymistä arvioineen VKE-toimikunnan työtä jatkamaan asetetun Vientifoorumin toimikausi päättyy vuoden 2004 alkupuolella. Vientifoorumi on tukenut ministeriötä yritysten kansainvälistymisen ja viennin edistämisen kansallisen strategian ja siihen sisältyvän palvelukokonaisuuden kehittämisessä. Vientifoorumin suositukset otetaan huomioon vuoden 2004 toiminnassa.

Ulkomaankauppaa edistävien järjestöjen ja Finpro ry:n tarjoamien palvelujen arviointia ja seuranta tehostetaan. Ulkomaisten palveluverkoston laajuutta ja sijoittautumista selvitetään erillisellä tutkimuksella. Tavoitteena on riittävän laaja ja maantieteellisesti kattava verkosto, jonka tarjoamat palvelut kykenevät oikea-aikaisesti vastaamaan yritysten tarpeisiin. Yhteydet ulkomaiseen verkostoon ja palveluiden saatavuus Suomessa on keskeinen kehittämisen kohde.

Avustuksia myönnettäessä otetaan huomioon myös PuuEurooppa -ohjelmaan liittyvät puun käytön lisäämistä edistävät kansainvälistymishankkeet, joihin osallistuu myös yrityksiä.

Talesarvioesityksen valmisteluun liittyen kauppa- ja teollisuusministeriö on alustavasti asettanut kansainvälistymispolitiikan tulosalueelle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

— Pienille yrityksille suunnattuja viennin kumppanuusohjelmia lisätään saatujen tulosten pohjalta.

— Ulkomaisten palveluverkoston laajuutta ja kattavuutta selvitetään, jotta verkosto vastaisi paremmin yritysten tarpeisiin ja palveluiden kysyntään ulkomailla. Samalla kehitetään kotimaan palveluja.

— Pk-yrityksille tarjottavia viennin ja liikkeenjohdon koulutuspalveluja uudistetaan.

— Kansainvälistymispolitiikan sisältöä ja palvelukokonaisuutta kehitetään Vientifoorumin suositusten mukaisesti.

— Verkottumista edistävien yhteishankkeiden ja vientirenkaiden lukumäärää lisätään.

— Kasvukykyisiä pk-yrityksiä tuetaan ja kehitetään niiden valmiuksia vastata kansainväliseen kilpailuun. Lisäksi myötävaikutetaan teollisen pohjan vahvistumiseen ja viennin monipuolistumiseen.

Kansainvälistymispolitiikka -luvun määrärahojen arvioitu jakautuminen (1 000 euroa)

	v. 2002 tilinpäätös	v. 2003	
		varsinainen talousarvio	v. 2004 esitys
21. Matkailun edistämiskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	16 081	15 973	16 182
40. Toimialakohtainen yritysten kansainvälistyminen (arviomääräraha)	13 500	18 273	18 500
41. Avustus ulkomaankauppaa edistäville järjestöille ja Finpro ry:lle (kiinteä määräraha)	22 841	23 596	23 596
Yhteensä	52 423	57 842	58 278

21. Matkailun edistämiskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 16 182 000 euroa.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa yrittäjyyden politiikkaohjelmaa.

Matkailun edistämiskeskus (MEK) tekee Suomea tunnetuksi, kehittää ja markkinoi Suo-

men matkailupalveluja ulkomailla, vientivalmentaa matkailun pk-yrityksiä sekä kehittää kotimaanmatkailua. MEK toimii yhdessä Suomen matkailuelinkeinon ja muiden sidosryhmien kanssa. MEK pyrkii mahdollisimman laajapohjaiseen työskentelyyn, jossa keskeistä on olemassa olevien tutkimusaineistojen hyödyntäminen, tiivis keskustelu ja yhteistyö suomalaisen matkailuelinkeinon ja matkailuviranomaisten kanssa. Lisäksi parannetaan toiminnan mittaamisenmenettelyä sekä tarkistetaan MEKin organisaatiota tavoitteiden saavuttamiseksi.

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon nettobudjetoitavina maksullisen toiminnan ja kampanjatoiminnan tulot ja menot. Kampanjatoiminnan menot eivät sisällä palkkausmenoja.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen kauppa- ja teollisuusministeriö on alustavasti asettanut Matkailun edistämiskeskukseksi seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

Matkailun kokonaiskehitystä kuvaavat tavoitteet, joihin MEKin toimenpiteillä on vain osittainen ja vaikeasti arvioitava vaikutus:

— rekisteröidyt ulkomaiset yöpymiset kasvavat 3,6 %,

— ulkomaisesta matkailusta saatavat tulot (ilman kuljetustuloja) kasvavat 3 %,

— Suomen markkinaosuus Pohjoismaihin saapuvasta matkailusta on 14,2 % (vuoden 2002 toteutuma 14,0 %).

Palvelutavoitteet

— asiakastyytyväisyys pysyy korkealla tasolla, keskiarvona 8,2 (vuoden 2002 toteutuma 8,1, kouluarvosanana),

— ulkopuolinen panostus MEKin toiminoissa on 10,3 milj. euroa (vuoden 2002 toteutuma 8,0 milj. euroa).

Tuottavuuden ja taloudellisuuden parantamiseen tähtäävät tavoitteet

Toiminta keskitetään strategiaan painopistealueisiin, joita ovat kaupunkilomat, kierto- ja kulttuurimatkailu, perhematkailu, talvituotteet sekä kannuste- ja kokousmatkailu. Keskeisimmät kohdemaat ovat Ruotsi, Saksa, Iso-Britan-

nia ja Venäjä. Lisäksi tärkeitä kohdemaita ovat Alankomaat, Italia ja Ranska.

MEKin ja elinkeinon yhdessä tekemien markkinointitoimenpiteiden tuotos/panos -suhdelukutavoite on yli 10. (Mittaaminen ja arviointi perustuu tutkimuksiin, joiden aineistona on maan rajoilla tehtävät haastattelut.)

Menojen ja tulojen erittely	€
Bruttomenot	20 849 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	74 000
Kampanjamenot	5 175 000
Muut toimintamenot	15 600 000
Bruttotulot	4 667 000
Maksullisen toiminnan tulot, muut suoritteet	170 000
Kampanjatulot	4 472 000
Muut tulot	25 000
Nettomenot	16 182 000

2004 talousarvio 16 182 000

2003 lisätalousarvio 93 000

2003 talousarvio 15 973 000

2002 tilinpäätös 16 081 000

40. Toimialakohtainen yritysten kansainvälistyminen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 18 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää yritysryhmien yhdessä toteuttamiin vientiä ja kansainvälistymistä edistäviin sekä yritysten kansainvälistä kilpailukykyä kehittäviin yhteishankkeisiin, joihin voivat osallistua Suomessa rekisteröidyt eri toimialojen teollista tuotantoa harjoittavat yritykset sekä palvelualojen yritykset. Toimialakohtaisia hankkeita toteuttavat ulkomaankauppaa edistävät järjestöt, yhteisöt, toimialaliitot ja yritykset.

Määrärahaa saa käyttää myös PuuEurooppa-hankkeen puun käytön lisäämistä edistäviin kansainvälistymistä ja ulkomaista markkinointia tukeviin hankkeisiin, joihin osallistuu yrityksiä.

Avustukset myönnetään valtioneuvoston tarkemmin määräämin perustein. Avustusta voidaan myöntää korkeammin prosenttiosuuksin

valtakunnallisiin ja alueellisesti merkittäviin hankkeisiin, joihin ei osallistu yrityksiä tai joiden kulut ovat vaikeasti yritysکوhtaisesti kohdennettavissa tai jos tapahtuman hyödyn katsotaan koituvan laajalle yritysجoukolle tai hankke on luonteeltaan poikkeava ja riskialtis. Uusia avustuksia saa vuonna 2004 myöntää 18 238 000 euroa.

Selvitysosa: Määrärahaista on tarkoitus rahoittaa yrittäjyyden politiikkaohjelmaa.

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon lisäyksenä 1 000 000 euroa siirtona momentilta 32.20.28.

Määrärahaista ja valtuudesta saa käyttää 1 000 000 euroa vuonna 2005 Japanin Aichisa kansainvälisessä maailmannäyttelyssä tapahtuvan yhteispuhjoismaisen osallistumisen valmisteluvaiheen kuluihin.

Toimialakohtaiset kansainvälistymistuet tukevat ministeriön toteuttaman kansainvälistymispolitiikan tavoitteita tarjoamalla pk-yrityksille monipuolisia asiantuntijapalveluita ja osallistumismahdollisuuksia kymmeneen eri

toimialojen yhteishankkeisiin. Avustuksella parannetaan pk-yritysten valmiuksia kohdata kansainvälinen kilpailu. Pienille yrityksille suunnattujen tavallista pitempikestoisten viennin kumppanuusohjelmien toteutusta jatketaan saatujen hyvien kokemusten pohjalta. Vientirenkaiden vaikuttavuudesta ja niihin osallistumisesta saaduista tuloksista tehdään tutkimus. Tulosten perusteella päätetään vientirenkaiden ja yhteishankkeiden lisäämisestä.

Avustusta myönnettäessä painopisteenä on kasvukykyisten, teknologiaintensiivisillä toimialoilla työskentelevien pk-yritysten tukeminen. Etusijalle asetetaan kansainvälistymisen riskialttiissa alkuvaiheessa olevat pk-yritykset. Avustusta myönnettäessä otetaan huomioon viennin pohjan laajentaminen sekä viennin monipuolisuuden säilyttäminen.

PuuEurooppa -hankkeen tavoitteena on lisätä suomalaisten puutuotteiden vientimahdollisuuksia kehittämällä puutuotteiden käyttöä Euroopassa erityisesti rakentamisessa ja sisustamisessa.

Myöntämisvaltuuksien käytöstä valtiolle aiheutuvat menot (milj. euroa)

	2004	2005	2006	2007	2008-
Ennen vuotta 2004 tehdyt sitoumukset	8,0	5,0	3,0	1,0	-
Vuoden 2004 sitoumukset	10,5	4,2	2,3	1,0	0,2
Yhteensä	18,5	9,2	5,3	2,0	0,2

Vuonna 2004 myönnettävien avustusten kokonaiskustannukset (nykyarvo) valtiolle ovat 17,7 milj. euroa.

2004 talousarvio	18 500 000
2003 talousarvio	18 273 000
2002 tilinpäätös	13 500 384

41. Avustus ulkomaankauppaa edistäville järjestöille ja Finpro ry:lle (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 23 596 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ulkomaankauppaa edistävien järjestöjen tarjoaman perusneuvonnan ja asiantuntijapalveluiden tuottamiseen.

Avustukset myönnetään valtioneuvoston tarkemmin määräämin perustein. Yleisavustusta

voidaan myöntää korkeammin prosentiosuuksin ulkomaankauppaa edistävien järjestöjen ja Finpro ry:n tavanomaista riskialttiimpiin toimintoihin.

Selvitysosa: Määrärahaista on tarkoitus rahoittaa yrittäjyyden politiikkaohjelmaa.

Ulkomaankauppaa edistävät järjestöt ja Finpro ry tarjoavat kansainvälistyville yrityksille laadukkaita asiantuntija-, neuvonta- ja koulutuspalveluja. Pk-yrityksille tarjottavista palveluista valtaosa on maksuttomia palveluja. Osa laajemmista yritysکوhtaisista asiantuntijapalveluista on maksullisia. Järjestöjen välisen yhteistyön kehittämisessä otetaan huomioon vuoden 2004 alussa työnsä päättävän Vientifoorumin suosituksen. Pk-yritysten vientimarkkinoinnin, liikkeenjohdon ja kansainvälisen kau-

pankännin koulutusohjelmia uudistetaan. Finpro ry:n ulkomaisen verkoston laajuudesta ja maantieteellisestä kattavuudesta tehdään tutkimus, jonka perusteella arvioidaan uusien vientikeskusten tarve ja sijoittautuminen ulkomailla. Kauppa- ja teollisuusministeriö vahvistaa kunkin järjestön toiminnan tulostavoitteet ja seuraa tulostavoitteiden toteutumista.

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen

	€
Kansainvälisen kaupan koulutuskeskus Fintra	2 200 000
Suomalais-ruotsalainen kauppakamari	430 000
Suomalais-venäläinen kauppakamari	433 000
Osuuskunta Viexpo	270 000
Finland Convention Bureau	233 000
Finpro ry	20 030 000
Yhteensä	23 596 000

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen kauppa- ja teollisuusministeriö on alustavasti

asettanut tehtäväalueelle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

— Maksuttomista ja osin maksullisista asiantuntijapalveluista suurin osa kohdistetaan pk-yrityksille.

— Ulkomaankauppaa edistävien järjestöjen ja muiden kansainvälistymistä edistävien yhteisöjen ja laitosten välistä yhteistyötä kehitetään Vientifoorumin suositusten mukaisesti.

— Kansainväliseen kaupankäyntiin liittyvät vientimarkkinoijien ja liikkeenjohdon koulutusohjelmat uudistetaan.

— Ulkomaisen palveluverkoston laajuus ja maantieteellinen kattavuus selvitetään. Lähtökohtana on vastata pk-yritysten ulkomailla tarvitsemien palveluiden kysyntään.

— Uusia vientikeskuksia avataan mahdollisuuksien mukaan kysynnän lisääntymiseen liittyvien kartoitusten pohjalta.

2004 talousarvio	23 596 000
2003 talousarvio	23 596 000
2002 tilinpäätös	22 841 261

60. Energiapolitiikka

Selvitysosa: Suomen energiapolitiikan lähtökohtia ovat energian saatavuuden turvaaminen, kilpailukykyinen hinta ja syntyvien ympäristöpäästöjen saaminen kansainvälisten sitoumusten rajoihin. Energiapolitiikan toimintaympäristöön vaikuttavista tekijöistä merkittävin on kansainvälinen yhteistyö kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi. Muita tekijöitä, joilla on ollut tai on merkitystä energiapolitiikan muotoiluun ovat esimerkiksi tavoitteet vähentää muita ympäristöhaittoja ja sopeuttaa taloudellista toimintaa kestävä kehityksen periaatteisiin, tuontienergian hinta- ja saatavuusnäkyvät sekä voimakkaasti kasvanut ylikansallinen päätöksenteko.

Valtioneuvosto hyväksyi maaliskuussa 2001 kansallisen ilmastostrategian, joka annettiin selontekona eduskunnalle. Strategian toteutus jatkuu ja sitä kehitetään edelleen eduskunnan selonteosta antamassa lausunnossa esitettyjen täydennys- ja kehittämistarpeiden mukaisesti. Strategian tavoitteena on täyttää Suomelle asetetut kasvihuonekaasujen vähentämistavoitteet. Ilman energian säästämistä ja kasvihuonekaasujen vähentämistä koskevia lisätoimenpiteitä Suomen kasvihuonekaasupäästöt kasvaisivat seurantajaksolla 2008—2012 selvästi yli Kiotossa vuonna 1997 ja EU:n taakanjakosopimuksessa vahvistetun tavoitteen. Suomi sitoutui Kioton pöytäkirjan tavoitteisiin ratifioidessaan sen vuonna 2002.

Energian käytön ja tuotannon hiilidioksidipäästöt ovat avainasemassa kansallisen tavoitteen saavuttamisessa. Ilmastostrategian eräänä keskeisenä lähtökohtana on, että energian käyttöä tehostetaan merkittävästi ja että uusiutuvien energialähteiden hyödyntämistä lisätään tuntuvasti. Sähkönhankintaa koskevilla ratkaisulla on myös suuri merkitys päästöjen vähentämisessä. Ohjaukeinoista tärkeimmät ovat teknologian kehittäminen, energiaverot, tuet, normiohjaus ja tiedottaminen. Strategian valmistumisen jälkeen on uutena ohjaukeinoina valmisteltu EY:n sisäistä

päästökauppaa, joka vaikuttanee tuntuvasti nykyisten ohjauskeinojen käyttöön. Päästökauppa otetaan nykyisen aikataulun mukaan käyttöön vuonna 2005.

Ilmastostrategian osana toteutetaan vuoden 2000 energiansäästöohjelmaa ja vuoden 1999 uusiutuvien energialähteiden edistämishjelmaa, joiden molempien tehostamishdotukset valmistuivat vuonna 2002. Myös teknologiapolitiikassa otetaan ilmastostrategian linjaukset huomioon.

Valtioneuvoston vuonna 2003 ilmastopolitiikan viranomaistoimien järjestämisestä tekemän periaatepäätöksen mukaan Suomessa tulee olla 2—3 vuoden välein ajantasaistettu ilmastostrategia. Strategian valmistelua, toimeenpanoa ja seuranta ohjaa ministerityöryhmä, jota avustaa keskeisiä ministeriöitä edustava yhteistyöverkko. Ilmastostrategian toimeenpanoa ja kasvihuonekaasupäästöjä käsittelevien skenaarioiden laadintaa koordinoi kauppa- ja teollisuusministeriö. EY:n päästökauppadirektiivin kotimaisesta toimeenpanosta vastaa kauppa- ja teollisuusministeriö. Päästölupien myöntämisestä ja päästöoikeuksien jakamisesta vastaa kauppa- ja teollisuusministeriö yhdessä Energiamarkkinaviraston kanssa. Energiamarkkinavirasto hoitaa myös sekä Kioton mekanismien että päästökauppadirektiivin toimeenpanon tarvitsemat rekisterit.

Ilmastostrategiaan liittyviä tutkimuksia, selvityksiä ja evaluointeja sekä ydinturvallisuusalan viranomaistoimintaa tukevaa tutkimus- ja selvitystyötä rahoitetaan myös momentilta 32.10.24.

Hallituksen ja eduskunnan hyväksymän ilmastostrategian perusteella kauppa- ja teollisuusministeriö on alustavasti asettanut energiapolitiikan tulosalueelle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

- Kansallinen ilmastostrategia uusitaan vuoden 2004 loppuun mennessä.
- Ilmastostrategian toimeenpano ja seuranta jatkuu tehokkaasti ja ilmastopolitiikan viranomaistoimet on järjestetty valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti.
- EU:n päästökauppadirektiivin toimeenpano etenee aikataulun mukaisesti.
- Energiamarkkinat toimivat hyvin ja toimintasäännöt ovat selkeitä.
- Sähkön hinta pysyy kohtuullisena ja samalla halukkuus investoida kapasiteettiin säilyy.
- Energian käyttö on entistä tehokkaampaa ja uusiutuvan energian käyttö laajempaa sekä uuden teknologian käyttöönotto on nykyistä korkeammalla tasolla.
- Energiapolitiikan valmistelua ja päätöksentekoa varten tuotettava tausta-aineisto ja tukitieto ovat laadukkaita ja oikea-aikaisia sekä energiaverotus kehittyi ilmastostrategian linjausten mukaisesti.
- Ydinenergian käyttö ja ydinjätehuolto ovat turvallisia.
- Energiantuotannon ja -käytön päästöt ovat mahdollisimman alhaisella tasolla.

Energiapolitiikka -luvun määrärahojen arvioitu jakautuminen (1 000 euroa)

	v. 2003		
	v. 2002 tilinpäätös	varsinainen talousarvio	v. 2004 esitys
21. Energiamarkkinaviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	206	208	1 086
27. Energiansäästön ja uusiutuvan energian käytön edistäminen ja energiatiedotus (siirtomääräraha 3 v)	3 407	3 400	3 400
40. Energiatuki (arviomääräraha)	17 802	24 540	27 000
45. Energiainvestointien korkotuki (arviomääräraha)	47	15	13
50. Eräät energiataloudelliset avustukset (siirtomääräraha 3 v)	50	50	50
Yhteensä	21 511	28 213	31 549

21. *Energiamarkkinaviraston toimintamenot*
(siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 1 086 000 euroa.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 848 000 euroa päästökaupan viranomaistehtäviin. Energiamarkkinaviraston toiminta-ajatus sähkö- ja maakaasumarkkinoita valvovana viranomaisena on turvata terve ja toimiva kilpailu sähkö- ja maakaasukaupassa sekä kohtuulliset ja tasapuoliset palveluperiaatteet luonnollisen monopolin muodostavien sähkö- ja maakaasuverkkojen toiminnassa. Energiamarkkinaviraston toiminta palvelee kauppa- ja teollisuusministeriön energiapolitiikan keskeistä tavoitetta turvata hinnaltaan kilpailukykyisen energian saatavuus.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen kauppa- ja teollisuusministeriö on alustavasti asettanut Energiamarkkinavirastolle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

— Virasto valvoo, että sähkön ja maakaasun siirtotariffit täyttävät sähkö- ja maakaasumarkkina-alueissa säädetyn kohtuullisuus- ja tasapuolisuusvaatimuksen.

— Virasto valvoo, että yritykset eivät käytä sähkö- ja maakaasuverkko toimintaa sähkö- ja maakaasukaupan kilpailun rajoittamiseen tai tukemaan kilpailun piiriin kuuluvia toimintoja.

— Virasto kehittää sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvontajärjestelmien tehokkuutta ja toimivuutta kauppa- ja teollisuusministeriön asettaman työryhmän antamien suuntaviivojen mukaisesti.

— Virasto pyrkii valvontaviranomaisena Suomen kannalta hyvin toimivien kansainvälisen kaupan pelisääntöjen kehittämiseen pohjoismaisilla sähkömarkkinoilla sekä sähkön ja maakaasun sisämarkkinoilla.

— Virasto hoitaa päästökauppaa koskevan, valmisteilla olevan lainsäädännön määrittelemällä tavalla, päästölupien ja -oikeuksien jakamisen ja päästörekinisterin kehittämisen ja ylläpitämisen.

Menojen ja tulojen erittely €

Bruttomenot	2 394 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	1 307 000
Muut toimintamenot	1 087 000
Bruttotulot , maksullisen toiminnan tulot	1 308 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	1 307 000
— muut suoritteet	1 000
Nettomenot	1 086 000

2004 talousarvio	1 086 000
2003 lisätalousarvio	109 000
2003 talousarvio	208 000
2002 tilinpäätös	206 000

27. *Energiansäästön ja uusiutuvan energian käytön edistäminen ja energiatiedotus* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 3 400 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää energiansäästöön, energian tehokkaaseen käyttöön sekä uusiutuvan energian käyttöön ja tuotantoon liittyvästä informaatiotoiminnasta ja selvityksistä aiheutuvien menojen maksamiseen. Lisäksi määrärahaa saa käyttää uuden säästöteknologian markkinoiden edistämisestä ja muusta energialan tiedottamisesta ja tietohuollon järjestämisestä sekä kansallisen ilmastostrategian toteuttamiseen liittyvästä tiedottamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös EU:n hyväksymien muiden kuin rakennerahastoista rahoitettavien hankkeiden osarahoitukseen.

Selvitysosa: Momentin määräraha on muutettu kolmevuotiseksi siirtomäärärahaiksi.

Kansallisen ilmastostrategian yhtenä keskeisenä lähtökohtana on, että energian käyttöä tehostetaan merkittävästi ja että uusiutuvien energialähteiden hyödyntämistä lisätään tuntuvasti. Osana ilmastostrategiaa kauppa- ja teollisuusministeriö jatkaa energiansäästöohjelman ja uusiutuvien energialähteiden edistämishjelman toteutusta vuonna 2002 valmistuneiden tehostamishdotusten pohjalta sekä toteuttaa vuonna 2002 käynnistettyä ilmastomuutoksen viestintäohjelmaa. Ohjelmien toteuttamisessa Motiva Oy:llä on keskeinen

asema, ja valtaosa määrärahasta onkin tarkoitus käyttää Motivalta tilattavan toiminnan rahoitukseen. Motiva aktivoi energian säästöä, energian tehokasta käyttöä ja uusiutuvien energialähteiden markkinoita. Motiva kokoaa, jaloittaa ja jakaa tietoa, kehittää menetelmiä ja vauhdittaa uuden teknologian käyttöönottoa. Se pyrkii verkottamaan alan organisaatioita, jotta resurssien käyttö olisi mahdollisimman tehokasta.

Ilmastostrategiaa koskevassa lausunnossaan vuonna 2001 eduskunta korosti, että strategian täsmennys- ja kehittämistarpeita on muun muassa ilmastonmuutoksen torjuntaa koskevassa tiedotuksessa. Kauppa- ja teollisuusministeriö käynnisti ilmastonmuutoksen viestintäohjelman yhteistyössä kolmen muun ministeriön kanssa vuonna 2002. Toimintaa on tarkoitus jatkaa pitkäjänteisesti.

2004 talousarvio	3 400 000
2003 talousarvio	3 400 000
2002 tilinpäätös	3 407 000

40. Energiatuki (arvionmääräraha)

Momentille myönnetään 27 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää energiatalouden kehittämiseen ympäristömyönteisemmäksi, uuden teknologian käyttöönoton edistämiseksi sekä energiahuollon varmuuden ja monipuolisuuden edistämiseksi. Tukea voidaan myöntää energiansäästöä, energian tuotannon tai käytön tehostamista sekä uusiutuvan energian tuotantoa tai käyttöä edistäviin investointi- ja selvityshankkeisiin. Lisäksi tukea voidaan myöntää energian tuotannon tai käytön ympäristöhaittoja vähentävien sekä energiahuollon varmuutta ja monipuolisuutta muutoin edistäviin investointi- ja selvityshankkeisiin. Etusija annetaan uuden teknologian kaupallistamista edistäville hankkeille. Energiatukea ei myönnetä valtionosuutta saaviin perustamishankkeisiin.

Energiatukea voidaan myöntää yrityksille, kunnille ja muille yhteisöille. Tuen enimmäismäärää harkittaessa ei oteta huomioon kunnan tai muun yhteisön rakentamissa ja omistamissa energiahankkeissa kyseisten tahojen oman rahoituksen osuutta, jos se ei sisällä sellaista taloudellista etuutta, joka olisi katsottava EY:n lainsäädännössä tarkoitetuksi valtiontueksi. Sama koskee kunnan tai muun yhteisön omistamien kiinteistöjen katselmustoiminnan tukemista. Rahoituksella, jonka ei katsota olevan valtiontukea tai muuta julkista tukea, tarkoitetaan esimerkiksi markkinaehdoin myönnettävää rahoitusta tai omarahoitusta.

Avustukset myönnetään valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädettyihin perusteisiin. Kauppa- ja teollisuusministeriö voi antaa erikseen päätöksen muiden kuin valtioneuvoston asetuksessa mainittujen hankkeiden tai ohjelmien tukemisesta ja myönnettävän tuen enimmäismäärästä saatuaan valtioneuvoston rahasiainvaliokunnan lausunnon asiasta. Määrärahaa saa käyttää lisäksi energiatauen myöntämisen yleisistä ehdoista annettujen valtioneuvoston päätösten (29/1999 ja 45/1996) ja energiaavustuksista annetun lain (1607/1991) nojalla aiemmin myönnettyjen tukien maksamiseen.

Vuonna 2004 tukea saa myöntää enintään 31 228 000 euroa.

Selvitysosa: Energiatauen tavoitteena on toteuttaa kansallista ilmastostrategiaa, jonka tavoitteena on saattaa Suomen keskimääräiset hiilidioksidipäästöt vuosien 2008—2012 tarkastelujaksolla vuoden 1990 tasolle. Ilmastostrategian osana toteutetaan energiansäästöohjelmaa ja uusiutuvien energialähteiden edistämishjelmaa niiden tehostamistoimenpiteiden mukaisesti, joita työryhmät ehdottivat ohjelmiin vuoden 2002 lopulla. Investointitukia pidetään edelleen erityisesti uusiutuvan energian edistämisen tärkeimpänä tukimuotona. Energian säästön puolella on tarkoitus tukea ensisijaisesti energiansäästösopimuksiin liittyviä investointeja.

Myöntämisvaltuuden käytöstä valtiolle aiheutuvat menot (1 000 euroa)

	2004	2005	2006	2007	2008-
Ennen vuotta 2004 tehdyt sitoumukset	23 800	10 200	3 200	1 200	2 828
Vuoden 2004 sitoumukset	3 200	14 400	7 500	3 714	2 414
Yhteensä	27 000	24 600	10 700	4 914	5 242

Vuonna 2004 myönnettävien avustusten kokonaiskustannukset (nykyarvo) valtiolle ovat 26,6 milj. euroa.

2004 talousarvio	27 000 000
2003 talousarvio	24 540 000
2002 tilinpäätös	17 801 796

45. Energiainvestointien korkotuki (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 13 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää luottolaitosten varoista myönnettävistä eräistä korkotukilainoista annetun lain (1015/1977) 2 §:n mukaisten korkotukilainojen korkotuen maksamiseen. Vuonna 2004 ei uusia korkotukilainoja hyväksytä.

Korkohyvityksen määrä on neljän ensimmäisen lainavuoden aikana 4 prosenttia korkotukilainan määrästä ja lainavuosien 5—8 aikana 2 prosenttia korkotukilainan määrästä. Erityisistä syistä voi korkotukilainan korkohyvityksen määrä olla neljän ensimmäisen lainavuoden aikana enintään 6 prosenttia korkotukilainan määrästä ja lainavuosien 5—8 aikana enintään 4 prosenttia korkotukilainan määrästä. Kahdeksannen lainavuoden jälkeen korkotukea ei makseta. Korkohyvitys on aina enintään luottolaitoksen perimän koron suuruinen.

Selvitysosa: Määrärahasta maksetaan korkotukea ennen vuotta 1993 hyväksytyille korkotukilainoille. Energiainvestoinneille ei vuoden 1992 jälkeen ole myönnetty korkotukea.

2004 talousarvio	13 000
2003 talousarvio	15 000
2002 tilinpäätös	46 594

50. Eräät energiataloudelliset avustukset (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 50 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää avustusten maksamiseen järjestöille ja yhteisöille energiapolitiikan tavoitteita tukevaan toimintaan. Tällä tarkoitetaan erityisesti sellaista toimintaa, jolla edistetään energian säästöä ja uusiutuvien energialähteiden hyödyntämistä sekä kotimaisten polttoaineiden tuotantoa. Avustus on tarkoitettu ensisijaisesti pienet taloudelliset resurssit omaaville järjestöille ja muille yhteisöille. Avustusta voidaan myöntää joko yleisavustuksena järjestön sääntömääräisen toiminnan tukemiseen tai erityisavustuksena tiettyyn hankkeeseen.

Avustukset myönnetään valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädettävien perusteiden.

Selvitysosa: Avustuksilla edistetään hallituksen energia- ja ilmastopolitiikan tavoitteita tukevien yleishyödyllisten yhteisöjen toimintaa. Ensisijaisia tavoitteita ovat tuulivoiman ja muiden kotimaisten uusiutuvien energialähteiden käytön edistäminen sekä bioenergian ja muiden kotimaisten polttoaineiden tuotannon ja käytön edistäminen. Lisäksi on mahdollista tukea energian säästön ja tehokkaan käytön edistämistä. Avustusten käytön painopiste on taloudellisilta resursseiltaan pienten yhteisöjen toiminnan tukemisessa.

2004 talousarvio	50 000
2003 talousarvio	50 000
2002 tilinpäätös	50 000

70. Omistajapolitiikka

Selvitysosa: Omistajapolitiikkaa kehitetään hallitusohjelman ja valtioneuvostossa vahvistettavien periaatteiden mukaisesti. Valtionyhtiöiden ja soveltuvien osin myös valtion osakkuusyhtiöiden omistus- ja toimialajärjestelyissä noudatetaan valtioneuvoston päättämiä ja hallitusohjelman mukaisia menettelytapoja. Valtion omistajapolitiittiset toimenpiteet harkitaan aina yhtiökohtaisesti yhtiöiden asema ja tilanne sekä markkinaolosuhteet huomioon ottaen.

Valtionyhtiöiden ja valtion osakkuusyhtiöiden strategian kehittämisen lähtökohtana on hyvän kannattavuuden ja tuloskehityksen ylläpitäminen sekä siten riittävän osingonmaksukyvyyn turvaaminen ja omistuksen arvon kasvattaminen. Yhtiöiden tyydyttävä kannattavuus viime vuosina on vakiinnuttanut yhtiöiden rahoitusaseman ja taannut myös niiden kohtuulliset investointi- ja kehittymisedellytykset. Valtionyhtiöiden ja valtion osakkuusyhtiöiden pääomahuoltoon koskeviin osakeantoihin ei näyttäisi lähivuosina olevan kasvavia tarpeita. Teollisuuden kustannustehokkuuden ja kansainvälisen kilpailukykyyn lisääminen on pysyvä tehtävä ja on todennäköistä, että erilaiset omistus- ja rakennejärjestelyt jatkuvat edelleen myös valtionyhtiöissä ja valtion osakkuusyhtiöissä. Järjestelyt saattavat edellyttää joissakin tapauksissa myös valtion suoria sijoituksia samoin kuin Suomen Teollisuussijoitus Oy:n toiminnan kehittämisedellytysten edelleen parantamista.

Valtionyhtiöiden ja valtion osakkuusyhtiöiden corporate governancen eli hyvän hallintotavan systemaattinen kehittäminen on keskeisessä asemassa ministeriön omistajapolitiikan toteuttamisessa.

Aktiiviseen osinkopolitiikkaan kuuluu paitsi yhtiöiden osingonmaksukyvyistä huolehtiminen myös riittävien kansainvälisesti kilpailukykyisen osingonmaksutavoitteiden asettaminen, joilla parannetaan yhtiöiden kiinnostavuutta houkuttelevana sijoituskohteena. Osinkopolitiikalla ei kuitenkaan vaaranneta yhtiöiden mahdollisuutta muun muassa investointien riittävään omarahoitukseen.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen kauppa- ja teollisuusministeriö on alustavasti asettanut omistajapolitiikan tulosalueelle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

— Valtionyhtiöiden ja valtion osakkuusyhtiöiden omistajaohjausta tehostetaan muun muassa yhtiöiden hallintoa kehittämällä, noudattamalla aktiivista ja tavoitteellista osinkopolitiikkaa sekä kehittämällä omistajaintressiä tukevia johdon ja henkilöstön kannustejärjestelmiä.

— Suomen teollista ja muuta elinkeinorakennetta kehitetään sekä vahvistetaan yhtiöiden kilpailukykyä ja nostetaan niiden arvoa muun muassa omistus- ja toimialajärjestelyjen avulla.

Omistajapolitiikka -luvun määrärahojen arvioitu jakautuminen (1 000 euroa)

	v. 2002 tilinpäätös	v. 2003	
		varsinainen talousarvio	v. 2004 esitys
(80.) Lainat Airbus -yhteistyöhankeille (siirtomääräraha 2 v)	9 419	6 560	-
88. Osakehankinnat (siirtomääräraha 3 v)	122 382	1 382	1 382
(89.) Sijoitukset valtion pääomasijoitus- yhtiöön (siirtomääräraha 3 v)	42 000	-	-
Yhteensä	173 801	7 942	1 382

(80.) *Lainat Airbus-yhteistyöhankkeille* (siirtomääräraha 2 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2003 talousarvio	6 560 000
2002 tilinpäätös	9 419 000

88. *Osakehankinnat* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 1 382 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää niiden osakkeiden merkintähinnan maksamiseen, joita valtio merkitsee valtionyhtiöiden tai valtion osakkuusyhtiöiden osakeannissa. Määrärahaa saa

käyttää myös muista tarpeellisista osakejärjestelyistä aiheutuvien menojen maksamiseen sekä valtionyhtiöiden yksityistämiseen, omistajaohjaukseen ja yhtiöomaisuuden hoitoon liittyvien menojen maksamiseen. Lisäksi määrärahaa saa käyttää vaihtovelkakirjalainojen merkintähinnan maksamiseen. Vaihtovelkakirjalaina saadaan merkitä vakuutta vaatimatta.

2004 talousarvio	1 382 000
2003 talousarvio	1 382 000
2002 tilinpäätös	122 382 000

Pääluokka 33

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN HALLINNONALA

Selvitysosa: Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan tehtävänä on edistää väestön hyvää terveyttä ja toimintakykyä sekä terveellistä työ- ja elinympäristöä ja turvata riittävä toimeentulo ja sosiaali- ja terveyspalvelut.

Valtion talousarvion kautta rahoitetaan kaikista sosiaalimenoista noin kolmannes. Sosiaali- ja terveysministeriön pääluokan osuus sosiaalimenoista on runsas viidennes, koska sosiaalimenoihin kuuluvia eriä rahoitetaan muidenkin pääluokkien kautta. Pääluokan suurimmat menoerät ovat siirtomenot kotitalouksille, kunnille ja kuntayhtymille.

Eläketurvan ja sosiaali- ja terveyspalvelujen kysynnän kasvusta huolimatta sosiaalimenojen kehitys on ollut maltillista. Sosiaalimenojen bruttokansantuotteeseen suhteutettu osuus sekä henkeä kohden lasketut ostovoimakorjatut sosiaalimenot ovat Suomessa alle EU-maiden keskitason. Vuonna 2004 osuuden odotetaan hieman kasvavan ja olevan noin 27 %.

Sosiaaliturvan lähivuosien kehitykseen vaikuttavia tekijöitä ovat väestön ikääntyminen ja toimintakyky, kansantalouden yleinen kehitys, Euroopan integraatio, työllisyysaste ja pitkäaikais-työttömyyden taso, köyhyys ja syrjäytyminen, uuden teknologian käyttöönotto, maan alueellinen kehitys ja sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön muutokset. Sosiaaliturvan kestävän rahoituksen kannalta työssä jatkaminen sekä väestön työ- ja toimintakyvyn ylläpito korostuvat lähivuosina. Euroopan unionin maita yhdistävät samantyyppiset sosiaaliturvan haasteet. Yhteisötason toiminta, kuten tavoitteiden asettelu, eri alueiden toimintaohjelmat sekä politiikan tuloksia kuvaavat vertailuindikaattorit, on tiivistynyt sosiaaliturvan alueella.

Alustavat tulostavoitteet

Hallituksen päätavoitteena on kehittää hyvinvointiyhteiskuntaa parantamalla työllisyyttä ja vähentämällä työttömyyttä, ylläpitämällä työkykyä, vahvistamalla peruspalveluja ja toimeentuloturva sekä tasapainottamalla alueellista kehitystä.

Hallinnonalan vuotta 2004 koskevan tavoitteenasettelun tausta-asiakirjoja ovat hallitusohjelman ja sosiaali- ja terveysministeriön strategia-asiakirjan lisäksi muun muassa valtioneuvoston periaatepäätös Terveys 2015 -kansanterveysohjelmasta, Sosiaalimenojen rahoitusta selvittäneen toimikunnan (Somera) toimenpidelinjaukset sekä valtioneuvoston periaatepäätös terveydenhuollon tulevaisuuden turvaamiseksi. Työsuojelun tausta-asiakirjana on vuonna 1998 hyväksytty Työsuojelustrategia. Kansallisen sosiaalialan kehittämishankkeen sekä laajan kansallisen alkoholiohjelman toimeenpano on käynnistynyt. Työelämän vetovoiman vahvistamiseksi on valmisteltu valtakunnallinen Veto-toimenpideohjelma työssäoloajan jatkamisesta, työssä jaksamisesta ja kuntoutuksesta. Seuraavassa mainittujen tavoitteiden edellyttämät toimenpiteet sisältyvät pääluokan luku- ja momenttiperusteluihin.

Terveyden ja toimintakyvyn edistäminen

Väestön terveyden edistäminen, sairauksien ennaltaehkäisy sekä ihmisten elämänhallinnan, työ- ja toimintakyvyn ja omatoimisuuden tukeminen ovat keskeisiä sosiaali- ja terveystaloudellisia tavoitteita. Väestön terveydentilan koheneminen on jatkunut. Eri väestöryhmien väliset erot terveydentilassa samoin kuin alueelliset erot ovat kuitenkin säilyneet suurina. Terveydentilaan ja sosiaaliseen selviytymiseen liittyviä uhkia ja haasteita ovat väestön ikääntyminen, uusien sairauksien esiintyminen sekä muun muassa alkoholikulutuksen kasvun myötä lisääntyvät sosiaaliset ja terveyshaitat. Tavoitteena on parantaa eri-ikäisten terveyttä ja toimintakykyä, selvittää keinoja supistaa eri väestöryhmien välisiä terveyseroja sekä vähentää päihteiden aiheuttamia sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja.

Työelämän vetovoiman lisääminen

Työllisyysasteen nostaminen edellyttää nykyistä pidempää työelämässä pysymistä. Sosiaaliturvan kannustavuuden vahvistaminen tukee työuran pidentymistä. Työelämän kehittäminen puolestaan parantaa työturvallisuutta, työssä jaksamista, työssä selviytymistä sekä työn tuloksellisuutta. Sosiaaliturvaa kehitetään edelleen kannustavampaan suuntaan. Työelämän kehittämissuunnitelmia jatketaan ja laajennetaan, painottaen työ- ja perhe-elämän yhteensovittamista sekä työssä jaksamista. Työterveyshuoltoa, kuntoutusta sekä näiden yhteistyötä tehostetaan. Tavoitteena on työhön osallistumisasteen nostaminen, työssäoloajan piteneminen sekä sairauspoissaolojen väheneminen.

Syrjäytymisen ehkäisy ja hoito

1990-luvun laman ja pitkäaikaistyöttömyyden myötä syntynyt syrjäytymisongelma on säilynyt yhteiskunnallisena ongelmana. Toimeentulotuen käyttö on viime vuosina alentunut mutta on edelleen korkealla tasolla. Pitkäaikainen tuen varassa eläminen ei ole viime vuosina merkittävästi vähentynyt ja moniongelmaisten asiakkaiden syrjäytymisriski on suuri. Syrjäytymisen ehkäiseminen ja vähentäminen edellyttää työttömyyden alentamista, vähimmäisetuuksien riittävää tasoa sekä erityisryhmille kehitettyjä palveluita. Tavoitteena on saada pitkäaikaisesti tuen varassa elävien lukumäärä alenemaan sekä tehostaa riskiryhmien palveluita.

Toimivat palvelut ja kohtuullinen toimeentuloturva

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen turvaaminen kaikille väestöryhmille edellyttää kuntatalouden tasapainoista kehittämistä, vaikeuksissa olevien ryhmien palvelujen saatavuudesta huolehtimista, kuntien yhteistyötä ja uusien toimintamallien käyttöönottoa sekä palvelutuotannon taloudellisten kannustimien lisäämistä. Myös sekä toimeentuloturvan että palveluiden rahoituksen turvaaminen ja sen uudistaminen entistä läpinäkyvämmäksi ja kokonaistaloudellisesti kannustavammaksi on keskeistä. Tavoitteena on turvata palveluiden saatavuus ja laatu, varmistaa kestävä rahoitus, vahvistaa seudullista yhteistyötä ja uudistaa palveluiden järjestämisen rakenteita.

Eläketurvan rahoituksen perustana on talouden kasvu, yleinen luottamus järjestelmän kestävyteen ja ihmisten nykyistä pidempi työelämässä jaksaminen. Tavoitteena on varmistaa toimeentuloturvajärjestelmien kohtuullinen etuustaso, rahoitus ja rakenteellinen kannustavuus. Sairausten ja työttömyyden ajan toimeentulon on oltava riittävä. Samalla järjestelmien tulee tukea työkyvyn ylläpitoa ja palauttamista. Toimeentuloturvan vähimmäistason riittävyys on turvattava.

Lapsiperheiden hyvinvointi

Lasten hyvinvoinnin vahvistaminen edellyttää lapsi- ja perhepolitiikan vakautta ja ennakoitavuutta sekä toimivia peruspalveluita. Työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen tukeminen, lapsiperheiden taloudellinen tuki ja riittävä vanhemmuuden ja perheiden tuki ongelmatilanteissa sekä erityisryhmien osalta ovat keskeisiä. Tavoitteena on tasata lapsista aiheutuvia kustannuksia, vahvistaa turvallisia kasvu- ja kehitysympäristöjä sekä varmistaa sosiaali- ja terveyspalveluiden riittävä vähimmäistaso.

Sukupuolten välinen tasa-arvo

Miesten ja naisten tasa-arvon edistäminen sekä työelämässä, koulutuksessa että perhe-elämässä edellyttää tasa-arvotavoitteiden huomioon ottamista muussa päätöksenteossa. Tavoitteena on vähentää palkkaeroja, parantaa naisten asemaa päätöksenteossa ja vähentää naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Tavoitteena on myös parantaa työn ja perhe-elämän yhteensovittamista sekä arvioida tasa-arvokysymyksiä myös miesnäkökulmasta.

Hallinnonalan ohjaus ja yhteistyö

Hallinnonalan virastojen ja laitosten kanssa laadittavissa tulossopimuksissa sovitaan tavoitteiden toteuttamista koskevista laitosten vastuista.

Tulossopimukset pohjautuvat hallinnonalan yhteisen viitekehikon mukaiseen tavoitteenaseteluun. Viitekehikon neljä näkökulmaa ovat yhteiskunnallinen vaikuttavuus, prosessit ja rakenteet, henkilöstön uudistuminen ja työkyky sekä resurssit ja talous. Tulossopimusten yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet johdetaan edellä mainituista strategisista asiakirjoista ja niiden tavoitelinjauksista. Tavoitteiden toteutumista seurataan erikseen sovittavien kriteerien avulla.

Hallinnonalan määrärahat luvuittain vuosina 2002—2004

	v. 2002 tilinpäätös 1000 €	v. 2003 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2004 esitys 1000 €	Muutos 2003—2004	
				1000 €	%
01. Sosiaali- ja terveysministeriö	49 459	65 290	66 996	1 706	3
02. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus	22 980	20 610	21 910	1 300	6
03. Työttömyysturvalautakunta	1 697	1 725	1 795	70	4
04. Tarkastuslautakunta	1 552	1 556	1 630	74	5
06. Terveystieteiden tutkimuskeskus	4 266	4 300	4 870	570	13
07. Työterveyslaitos	34 320	35 210	37 175	1 965	6
08. Kansanterveyslaitos	35 184	34 584	44 444	9 860	29
09. Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus	4 480	4 570	5 047	477	10
10. Säteilyturvakeskus	10 417	11 109	11 330	221	2
11. Lääkelaitos ja Lääkehoidon kehittämiskeskus	1 249	2 549	2 574	25	1
12. Valtion koulukodit	521	588	588	—	—
13. Työsuojelun piirihallinto	20 730	21 506	22 608	1 102	5
14. Valtion mielisairaalat	529	607	607	—	—
15. Perhekustannusten tasaus	1 367 661	1 362 900	1 430 100	67 200	5
16. Yleinen perhe-eläke	40 706	41 000	41 000	—	—
17. Työttömyysturva	599 975	686 200	694 000	7 800	1
18. Sairausvakuutus	673 917	699 000	750 000	51 000	7
19. Eläkevakuutus	1 493 706	1 503 500	1 672 000	168 500	11
20. Tapaturmavakuutus	13 400	13 800	13 500	- 300	- 2
21. Rintamaveteraaniläkkeet	115 833	107 000	98 000	- 9 000	- 8
22. Sotilasvammakorvaukset ja eräät kuntoutustoiminnan menot	263 600	261 950	252 928	- 9 022	- 3
23. Muu sodista kärsineiden turva	2 807	3 030	2 750	- 280	- 9
28. Muu toimeentuloturva	13 800	18 196	33 950	15 754	87
32. Kuntien järjestämä sosiaali- ja terveydenhuolto	2 746 996	2 987 249	3 578 744	591 495	20
33. Eräät sosiaali- ja terveydenhuollon menot	5 862	21 000	6 400	- 14 600	- 70
53. Terveystieteiden tutkimuskeskus ja terveysvalvonta	9 332	9 500	9 760	260	3
57. Lomatoiminta	185 994	197 600	201 500	3 900	2
92. Raha-automaattiyhdistyksen tuoton käyttö	377 285	400 585	405 945	5 360	1
Yhteensä	8 098 259	8 516 714	9 412 151	895 437	11

Henkilöstön kokonaismäärä 3 440 3 550 3 620¹⁾

1) Tästä maksullisen toiminnan osuus on 1 309 henkilötyövuotta.

01. Sosiaali- ja terveysministeriö

Selvitysosa: Perustehtävien ohella sosiaali- ja terveysministeriö keskittyy pääluokkaperustelujen selvitysosassa asetettujen hallinnonalan strategisten linjausten konkretisointiin.

Vuonna 2004 erityistavoitteet ovat seuraavat:

Vaikuttavuus

Terveysten ja toimintakyvyn edistäminen

— Luodaan terveydelle pohja lapsuus- ja nuoruusiässä uudistamalla rokotusohjelma ja vahvistamalla psykososiaalista tukea.

— Turvataan työikäisten terveyden ja toimintakyvyn parantuminen kehittämällä tartuntatautien torjuntaa EU:n puitteissa, vahvistamalla terveyslähdistä alkoholipolitiikkaa ja kehittämällä edelleen työterveyshuollon, Tyky-toiminnan ja työsuojelun toiminnan yhteensovittamista. Lisäksi kehitetään työpaikoilla tapahtuvaa terveyden edistämistä osana EU:n kansanterveysohjelmaa.

— Ikäihmisten toimintakyvyn edelleen parantamiseksi toteutetaan vanhuspoliittisen ohjelman toimeenpano, ikäihmisten tapaturmien ehkäisyohjelma ja ikääntyneiden ohjatun liikunnan laatu-kriteerien toimeenpano.

— Jatketaan ympäristöterveydenhuollon alueellisen yhteistyön kokeiluhanketta.

Työelämän vetovoiman lisääminen

— Toteutetaan Veto-ohjelman (Työelämän vetovoiman ja työikäisten työ- ja toimintakyvyn edistäminen) organisointia ja toimeenpanoa.

— Viimeistellään valtioneuvoston periaatepäätöksen "Työterveyshuollon kehittämissuunnitelma vuoteen 2015" -ohjelma ja aloitetaan sen toimeenpano.

— Toteutetaan EU:n työsuojelustrategian edellyttämät yhteistyö- ja seurantatoimet.

— Toimeentuloturvan kannustavuutta, läpinäkyvyyttä ja vakuutusperiaatetta vahvistetaan loppuunsaattamalla eläkelainsäädännön kokonaisuudistus sekä valmistelemalla sairausvakuutuksen rahoituksen uudistusta.

— Parannetaan ammatillisen aikuiskoulutuksen houkuttelevuutta aikuiskoulutustukea kehittämällä.

Syrjäytymisen ehkäisy ja hoito

— Seurataan ja arvioidaan toisen kansallisen köyhyiden ja syrjäytymisen vastaisen toimintasuunnitelman toteutumista.

— Päihdetilanteen hallinnan parantamiseksi toimeenpannaan kansallinen alkoholiohjelma.

— Toteutetaan perheväkivallan ja prostituution ehkäisyä ja haittavaikutusten lieventämistä kansallisen toimintaohjelman avulla.

— Kuntouttavan työtoiminnan toimeenpanoa jatketaan ja eri toimijoiden yhteistyötä kehitetään edelleen.

— Pysyvästi työelämästä syrjäytyneiden osalta varmistetaan ohjautuminen asianmukaiseen toimeentuloturvajärjestelmään.

Toimivat palvelut ja kohtuullinen toimeentuloturva

Palveluiden saatavuuden ja laadun varmistamiseksi toteutetaan:

— Kansallisen terveydenhuollon hankkeen toimeenpano

— Kansallisen sosiaalialan kehittämishankkeen toimeenpano

— Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelulainsäädännön uudistamishanke

— Sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelman (TATO) 2004—2007 toimeenpano ja seuranta

— Kehitetään ohjaus- ja valvontajärjestelmää.

Kohtuullisen toimeentuloturvan varmistamiseksi huolehditaan vähimmäisturvan toimivuudesta:

- Vahvistetaan sosiaalihuollon asiakkaan asemaa uudistamalla lainsäädäntöä
- Valmistellaan sosiaalivakuutuksen muutoksenhakujärjestelmän uudistamista riippumattomuutta korostavaan suuntaan
- Selkeytetään sosiaalivakuutuslainsäädäntöä
- Viimeisen laitoksen periaate saatetaan loppuun eläkejärjestelmässä.

Lapsiperheiden hyvinvointi

- Parannetaan lapsiperheiden toimeentuloa korottamalla lapsilisiä.
- Perheiden ja lasten hyvinvoinnin parantamiseksi toimeenpannaan perhepoliittisen hankkeen toimenpiteitä, vahvistetaan varhaisen puuttumisen keinoja ja kehitetään neuvolatyötä.

Sukupuolten välinen tasa-arvo

- Jatketaan tasa-arvokysymysten valtavirtaistamista.

Prosessit ja rakenteet

- Kehitetään edelleen hallinnonalan yhteistyöverkostoja ja niiden hyväksikäyttöä sekä tutkimus- että kehittämistoiminnan, tilastotuotannon että työsuojelun ja työterveyden osalta.
- Varmistetaan ydinprosessien linjakaat toimintatavat ja otetaan käyttöön sähköinen asiantuntijajärjestelmä.

- Varmistetaan tutkimus- ja kehittämistoiminnan tuloksellisuus uudistamalla hankeseurantaa ja -valvontaa sekä arviointiprosessia.

- Kehitetään edelleen hallinnonalan tulosohjausta ja -raportointia.

Henkilöstön uudistuminen ja työkyky

- Henkilöstön toimintakykyä edistetään varmistamalla esimiesten riittävä valmennus ja tuki sekä tukemalla henkilöstön jaksamista.

- Otetaan käyttöön uusi palkkausjärjestelmä.

- Huolehditaan henkilöstön osaamisesta ja uudistumisesta tukemalla kouluttautumista sekä riittäväällä valmentautumisella EU-puheenjohtajuuskauteen.

- Laaditaan suunnitelma osaamisen siirtämiseksi muun muassa ikärakenteeseen liittyvän vaihtuvuuden hallintaan.

Resurssit ja talous

Tavoitteena on tehokas resurssien käyttö ministeriön strategian suuntaisesti. Jatketaan strategialähtöistä resurssien kohdentamista sekä resurssien ja tavoitteiden keskinäistä yhteensovittamista.

Kustannustietoisuuden lisäämiseksi ja talousseurannan tehostamiseksi kehitetään raportointia ja uudistetaan henkilöstö- ja taloushallintojärjestelmiä.

Voimavarojen nettomenopohjainen kohdentaminen tulosalueille

	1 000 €	%-osuus
Johto ja erillisyyksiköt	4 356	12,0
Johdon tuki		
— Hallinto-osasto	8 990	24,8
— Talous- ja suunnitteluosasto	4 362	12,0
Vakuutusosasto	3 097	8,5
Perhe- ja sosiaaliosasto	4 193	11,6
Terveysosasto	4 546	12,5
Työsuojeluosasto	5 452	15,0

Muita		
—Työterveyshuollon koulutus	270	0,7
—eSTM-hanke	1 000	2,8
Yhteensä	36 266¹⁾	100,0

¹⁾ Siirtyviä määrärahoja käytetään 2 666 000 euroa.

Sosiaali- ja terveysministeriön talousarvio perustuu maksullisen toiminnan osalta osittain netto budjetointiin. Toimintamomentille tuloutettavat tulot ovat valtion maksuperustelain (150/1992) nojalla sosiaali- ja terveysministeriön määräämien perusteiden mukaisia tuloja lääkkeiden hintalautakunnan maksullisista suoritteista ja tuloja työsuojeluhallinnon maksullisista suoritteista sekä raha-automaattivastuksista annetun lain (1056/2001) 45 §:n mukaisia korvauksia Raha-automaattiyhdistyksen valvonnasta ja ohjauksesta sekä sosiaali- ja terveysministeriön peliriippuvuuden seurannan ja tutkimuksen kustannusten korvaamisesta antaman asetuksen (381/2002) nojalla rahapeliyhteisöiltä perittäviä korvauksia arpajaisiin osallistumisesta aiheutuvien ongelmien seuraamisesta ja tutkimisesta.

Maksullisen toiminnan tavoitteena on julkisoikeudellisten suoritteiden kustannusvastaavuus ja liiketaloudellisten suoritteiden osalta kannattavuus.

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (julkisoikeudelliset suoritteet, 1 000 euroa)

	2002	2003	2004
Maksullisen toiminnan tuotot	855	847	1 739
Erilliskustannukset	525	798	1 288
Käyttäjäämä	330	49	451
Osuus yhteiskustannuksista yhteensä	39	46	46
Kokonaiskustannukset yhteensä	563	843	1 334
Tilikauden ylijäämä (+) / alijäämä (-)	292	4	405

Työsuojeluhallinnon maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (liiketaloudelliset suoritteet, 1 000 euroa)

	2002	2003	2004
Maksullisen toiminnan tuotot	99	100	100
Erilliskustannukset	89	91	95
Käyttäjäämä	10	9	5
Osuus yhteiskustannuksista yhteensä	2	2	2
Kokonaiskustannukset yhteensä	91	93	96
Tilikauden ylijäämä (+) / alijäämä (-)	8	7	4

Maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko (julkisoikeudelliset ja liiketaloudelliset suoritteet)

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	954	947	1 839
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	614	889	1 383
Käyttäjämää (t€)	340	58	456
— % tuotoista	35,7	6,1	24,8
Osuus yhteiskustannuksista (t€)	40	47	47
Ylijäämä (+) / alijäämä (-) (t€)	300	10	409
— % tuotoista	31,4	1,1	22,2
Tuotot % kokonaiskustannuksista	146	101	129

19. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 16 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää muiden kuin erikseen arvonlisäverovelvollisten hallinnonalan virastojen ja laitosten tavaroiden ja palvelujen ostoihin sisältyvien arvonlisäverojen maksamiseen.

Selvitysosa: Valtion kulutus- ja investointimenot on budjetoitu ilman arvonlisäveroa. Muille kuin erikseen verovelvollisille valtion virastoille ja laitoksille myönnetään määrärahat verottomin hinnoin.

2004 talousarvio	16 000 000
2003 talousarvio	16 000 000

21. Sosiaali- ja terveysministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 33 650 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös kansallisen veteraanipäivän pääjuhlan järjestämiseen, lääkinnällisen pelastustoimen ja poikkeusolojen valmiudesta sekä näihin liittyvien laitteiden ja kalusteiden hankkimisesta aiheutuvien menojen maksamiseen sekä sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymien tutkimus- ja kehittämishankkeiden rahoittamiseen.

Määrärahasta saa käyttää enintään 270 000 euroa työterveydenhuollon koulutuksesta ja työterveyshenkilöstön kehittämiseen liittyvien

hankkeiden toteuttamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. EU-projektien tuloja sekä muilta kansainvälisiltä tahoilta saatavia tuloja arvioidaan kertyvän 10 000 euroa ja näitä vastaavien bruttomenojen arvioidaan olevan 10 000 euroa. Määrärahan mitoituksessa on lisäyksenä otettu huomioon 50 000 euroa siirtona momentilta 33.53.23.

Menojen ja tulojen erittely	€
Bruttomenot	38 180 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	1 429 000
Muut toimintamenot	36 751 000
Bruttotulot	1 864 000
Maksullisen toiminnan tulot	1 839 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	1 739 000
— muut suoritteet	100 000
EU-tulot sekä muu ulkopuolinen rahoitus	10 000
Muut tulot	15 000
Nettomenot	36 316 000
Edelliseltä vuodelta siirtyvä määräraha	-2 666 000
Määrärahan tarve	33 650 000

2004 talousarvio	33 650 000
2003 lisätalousarvio	494 000
2003 talousarvio	31 878 000
2002 tilinpäätös	32 046 000

62. EU:n rakennerahastojen valtion rahoitusosuus sosiaali- ja terveysministeriön osalta (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 5 511 000 euroa.

Vuonna 2004 saa uusia myöntämispäätöksiä tehdä yhteensä 4 409 000 eurolla.

Mikäli vuoden 2003 myöntämisvaltuutta on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä myöntämispäätöksiä vuonna 2004.

Määrärahaa saa käyttää Euroopan aluekehitysrahastosta ja Euroopan sosiaalirahastosta rahoitettavien tavoite 1-, 2- ja 3 -ohjelmien sekä yhteisöaloitteiden Equal, Interreg ja Urban sekä innovatiivisten toimien valtion rahoitusosuuden maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös teknisen avun ja edellä mainittujen ohjelmien toteuttamiseen tarvittavan enintään neljää henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen yhdessä momenteilla 26.98.61 ja 34.05.61 olevien EU-osuuksien kanssa.

Selvitysosa: Määräraha on osittain alueiden kehittämislaissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta.

Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa työllisyysohjelmaa.

Määrärahasta arvioidaan käytettävän 1 374 000 euroa Euroopan aluekehitysrahaston hankkeiden valtion rahoitusosuutena ja 4 137 000 euroa Euroopan sosiaalirahaston hankkeiden valtion rahoitusosuutena.

Myöntämisvaltuuden käytöstä valtiolle aiheutuvat menot (milj. euroa)

Myöntämisvaltuusvuosi	2004	2005	2006	2007	Yhteensä
Vuoden 2001—2003 sitoumukset	4,438	0,866	—	—	5,304
Vuoden 2004 sitoumukset	1,073	1,910	1,426	—	4,409
Yhteensä	5,511	2,776	1,426	—	9,713

Momentin myöntämisvaltuuden arvioitu jakautuminen rahastoittain ja ohjelmittain (milj. euroa)

	Tavoite 1	Tavoite 2	Tavoite 3	Yhteisö- aloite	Yhteensä
Euroopan aluekehitysrahasto	0,561	0,080	—	0,622	1,263
Euroopan sosiaalirahasto	0,474	0,044	1,604	1,024	3,146
Yhteensä	1,035	0,124	1,604	1,646	4,409

2004 talousarvio	5 511 000
2003 lisätalousarvio	—
2003 talousarvio	5 474 000
2002 tilinpäätös	1 265 695

63. Eräät erityishankkeet (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 7 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää sosiaali- ja terveysministeriön strategista suunnittelua ja päätöksentekoa tukevien tutkimus- ja kehittämis-

hankkeiden rahoittamiseen sekä ministeriön toimialaan liittyvien ohjelmien ja kokeilujen toimeenpanosta aiheutuvien toimintamenojen ja rahoitusavustusten maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös EU:n hyväksymien puite- ja aihealueittaisten ohjelmien mukaisten hankkeiden rahoittamiseen.

Määrärahaa saa käyttää enintään 20 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen, joista kuusi on kansallisen sosiaalialan hankkeeseen.

Selvitysosa: Määräraha on tarkoitettu rahoittamaan tietoyhteiskuntaohjelmaa ja työllisysohjelmaa.

Määrärahan arvioitu jakautuminen eri hankkeisiin

Käynnissä olevien hankkeiden jatkaminen ja tehostaminen

Kansallinen hanke terveydenhuollon turvaamiseksi -toimeenpano

Kansallisen sosiaalialan kehittämishankkeen toimeenpano

Hyvinvointiklusteritoiminta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tietoteknologian hyödyntämistä toteuttaminen (tietoyhteiskuntaohjelma)

Valtakunnallinen työtapaturmaohjelma

Terveys 2015-kansanterveysohjelma

Hallituksen tasa-arvo-ohjelmaan sisältyvä naisiin kohdistuvan väkivallan ja prostituution sekä ihmiskaupan ehkäisyhanke

Veto-ohjelma (työllisyysohjelma)

Kansallisen elektronisen sairauskertomuksen kehittäminen (tietoyhteiskuntaohjelma)

Lasten seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisyohjelman toimeenpano

Terveyttä edistävän liikunnan kehittäminen

Ympäristöterveydenhuollon alueellisen yhteistoiminnan kokeilu

Kansallisen alkoholiohjelman toimeenpano

Palvelulainsäädäntöhanke

Uusien hankkeiden käynnistäminen

Työterveyshuoltolain toimeenpano-ohjelma

Palvelusetelihanke

EU:n puite- ja aihealueittaiset ohjelmat

DAPHNE-ohjelman kansallinen rahoitusosuus

EU: tasa-arvo-ohjelman kansallinen rahoitusosuus

2004 talousarvio	7 500 000	67. Kansainväliset jäsenmaksut ja maksu-
2003 lisätalousarvio	1 000 000	osuudet (arviomääräraha)
2003 talousarvio	6 000 000	Momentille myönnetään 4 335 000 euroa.
2002 tilinpäätös	8 710 000	Määrärahaa saa käyttää kansainvälisten jär-

(64.) Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän edistäminen tietoteknologian avulla sekä siihen tarvittavan infrastruktuurin rakentaminen (siirtomääräraha 3 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2004 talousarvio	4 335 000
2003 talousarvio	4 256 000
2002 tilinpäätös	4 073 757

2003 talousarvio	1 682 000
2002 tilinpäätös	3 364 000

02. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus

Selvitysosa:

Viraston perustehtävä

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes) seuraa ja arvioi sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa ja kehitystä, tuottaa, hankkii ja välittää alan kotimaista ja kansainvälistä tietoa ja osaamista, ylläpitää alan virallisia ja muita tilastoja, tiedostoja ja rekistereitä, harjoittaa alan tutkimus- ja kehittämistoimintaa sekä edistää ja toteuttaa alan koulutusta.

Stakesin Ulkomaanavun yksikkö (Hedec) tuottaa sosiaali-, terveys- ja väestöalan kehitysyhteistyöhön ja muuhun ulkomaanapuun liittyviä asiantuntijapalveluja sekä toteuttaa alan hankkeita. Hallinnollisesti itsenäinen Alkoholitutkimussäätiö edistää ja tukee alkoholi- ja muuta päihdetutkimusta jakamalla apurahoja ja tekemällä tai teettämällä tutkimusta sekä harjoittamalla tutkimukseen liittyvää julkaisutoimintaa.

Toimintaympäristön muutos

Stakesin toimintaympäristössä keskeisiä haasteita ovat muun muassa muuttuvan maailmantalouden ja muun globaalin kehityksen heijastusvaikutukset suomalaisen hyvinvointiin. EU-työvoiman vapaa liikkuvuus ja muu maahanmuutto vaikuttavat maan sosiaaliseen ja kulttuuriseen kehitykseen ja sosiaali- ja terveysalan palvelutarpeisiin. Hyvinvoinnin ja terveyden alueellinen ja väestöryhmittäinen jakautuminen on entistä epätasaisempaa. Syrjäytymiskehityksen kannalta erityisiä huolen aiheita ovat lasten ja nuorten psykososiaalinen pahoinvointi sekä ikääntyvien pitkäaikaistyöttömien suureksi jäänyt määrä. Kansantalouden ja erityisesti kuntatalouden heilahtelut vaikeuttavat lakisääteisten peruspalvelujen järjestämistä. Maan väestön sisäinen muuttoliike horjuttaa palvelujen tasapuolista saatavuutta sekä alueellisesti sekä paikallisesti. Terveydenhuollon teknologia tuottaa uusia laitteita, hoitomenetelmiä ja lääkkeitä, joilla kaikilla on taipumus lisätä terveydenhuollon kustannuksia. Informaatio- ja kommunikaatioteknologia uusine sovelluksineen kehittyä voimakkaasti ja helpottaa muun muassa palvelujärjestelmien ja kansalaisten keskinäistä vuorovaikutusta. Työelämän ja työympäristöjen nopeat muutokset heijastuvat voimakkaasti myös sosiaali- ja terveysalalle, jonka työntekijöiden lähivuosien runsas eläköityminen ja työn rasittavuus johtavat työvoimapulaan, ellei ammatillisen henkilöstön saantia ryhdytä turvaamaan.

Strategiset linjaukset

Stakes edistää hyvinvointia ja terveyttä sekä toimii laadukkaiden ja tuloksellisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi koko väestölle yhtäläisin perustein. Tässä tarkoituksessa se tuottaa ja välittää sosiaali- ja terveysalan tietoa ja osaamista päättäjille ja alan toimijoille. Stakes on sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla toimiva asiantuntijakeskus, jonka ydintoimintoja ovat tutkimus, kehittäminen ja tietovarannot.

Stakes vaikuttaa sosiaali- ja terveysalan tiedon ja osaamisen kärjessä. Se luo uudenlaisia tutkimuksen, kehittämisen ja tietovarantojen yhdistelmiä ja tiedon hyödyntämisen käytäntöjä. Stakes on tavoiteltu yhteistyökumppani kotimaassa ja kansainvälisesti. Yhteisönä se kannustaa luovuuteen ja yhteistoimintaan.

Keskeiset tulostavoitteet

Vuonna 2004 Stakesin toimintaa suuntaavat erityisesti uuden hallitusohjelman, valtakunnallisten sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämishankkeiden, Terveys 2015 -kansanterveysohjelman sekä uuden tavoite- ja toimintaohjelman toteuttaminen ja toimeenpano.

Sosiaali- ja terveysministeriö on alustavasti asettanut Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskukselle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004. Tulostavoitteet täsmennetään ministeriön ja laitoksen välisessä tulossopimuksessa vuosille 2004—2007.

Stakes suuntaa tutkimus- ja kehittämistyötä, tietotuotantoa sekä tiedonvälitystä tukemaan erityisesti seuraavia sosiaali- ja terveysalan tavoitteita, jotka tukevat sosiaali- ja terveysministeriön määrittelemiä strategisia linjauksia.

Terveyden ja toimintakyvyn edistäminen

— Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen otetaan huomioon kaikessa päätöksenteossa.

Toimivat palvelut ja kohtuullinen toimeentuloturva

— Sosiaali- ja terveyspalvelut toimivat asiakaslähtöisesti ja saumattomasti.

— Sosiaali- ja terveysala käyttää toiminnan taloudellisuutta, tehokkuutta ja vaikuttavuutta parantavia menetelmiä.

— Sosiaali- ja terveysalan tieto-ohjaus toimii vuorovaikutteisesti ja tuloksellisesti.

— Kansallisen terveysprojektin ja sosiaalialan kehittämisohjelman hankkeiden toteuttamiseen osallistuminen.

Syrjäytymisen ehkäisy ja hoito

— Alueelliset ja sosiaaliset hyvinvointierot pysyvät hallinnassa.

Tavoitteet on johdettu erityisesti sosiaali- ja terveysministeriön määrittelemistä lähivuosien strategisista linjauksista, joista Stakesin kannalta keskeisiä ovat toimivat palvelut ja kohtuullinen toimeentuloturva, syrjäytymisen ehkäisy ja hoito sekä terveyden ja toimintakyvyn edistäminen.

Henkilöstön uudistuminen ja työkyky

Stakesin henkilöstön toimintavalmiutta ja osaamista kehitetään laitoksen toimintastrategian mukaisesti. Johtaminen on osaavaa ja kannustavaa ja henkilöstön kokemana työhyvinvointi kasvaa ja työnantajakuva paranee.

Prosessit ja rakenteet

Stakesin ydintoiminnot toimivat tehokkaasti, taloudellisesti ja asiakassuuntautuneesti ja niiden laatu ja kustannusvaikuttavuus paranee. Stakesin organisaatio toimii kokonaisuutena ja organisaatiorakenne tukee strategisia linjauksia.

Resurssit ja talous

Stakesin rahoitusrakenne

	2002 toteutuma		2003 arvio		2004 arvio	
	t€	htv	t€	htv	t€	htv
Toimintamääräraha	24 595	321	23 221	319	21 910	320
Liiketaloudelliset suoritteet	6 144	24	6 350	24	6 400	25
Ulkopuolinen rahoitus yhteensä	7 353	74	8 750	74	8 750	74
— Muut valtion virastot	6 180		6 500		6 500	
— EU	488		1 200		1 200	
— Muu	685		1 050		1 050	
Yhteensä	38 092	419	38 321	417	37 060	419

Stakesin rahoitusrakenne on hallinnassa. Taloudelliset ja henkilöstövoimavarat kohdennetaan strategisten linjausten mukaisesti. Henkilöstösuunnittelu on pitkäjänteistä ja henkilöstömäärä ja -rakenne vastaavat strategisia linjauksia.

Maksuttoman toiminnan budjettimäärärahojen käyttö tulosalueittain 2002—2004

Tulosalue	2002 toteutuma		2003 ennakoitu		2004 arvio	
	t€	htv	t€	htv	t€	htv
Palvelut (PV)	4 962	129	5 100	130	5 200	132
Hyvinvointi (HV)	2 845	87	3 300	88	3 100	88
Stakes Tieto (ST)	4 721	101	5 000	100	4 800	100
Hallintopalvelut (HL)	9 206	80	8 829	67	7 920	67
HEDEC	64	22	50	22	50	22
ALKU	-	-	400	10	298	10
Säätiö	542		542		542	
Erilliskustannukset yhteensä	22 340	419	23 221	417	21 910	419
Talousarviosta	22 980		20 610		21 910	
Maksuttoman toiminnan siirtomääräraha	1 615		2 150			
Maksullisen toiminnan siirtomääräraha			461			
Kelan palautukset	356					
Käytettävissä yhteensä	24 951		23 221		21 910	
Siirto seuraavalle vuodelle	2 611		-		-	

Henkilötyövuodet sisältävät myös yhteisrahoitteisen ja maksullisen toiminnan. Maksullisen toiminnan tavoitteena on kustannusvastaavuus.

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (liiketaloudelliset suoritteet, 1 000 euroa)

	2002	2003	2004
Maksullisen toiminnan tuotot			
— Maksullisen toiminnan myyntituotot	6 138	6 350	6 400
— Maksullisen toiminnan muut tuotot	6		
Tuotot yhteensä	6 144	6 350	6 400
Maksullisen toiminnan kustannukset			
Erilliskustannukset			
— aineet, tarvikkeet ja tavarat	103	120	120
— henkilöstökustannukset	1 359	1 400	1 420
— vuokrat	119	130	140
— palvelujen ostot	1 995	2 100	2 110
— muut erilliskustannukset	2 107	2 150	2 150
Erilliskustannukset yhteensä	5 683	5 900	5 940
Käyttäjäämä	461	450	460

Maksullisen toiminnan osuus yhteiskustannuksista			
— tukitoimintojen kustannukset	418	420	430
— pääomakustannukset	29	30	30
Osuus yhteiskustannuksista yhteensä	447	450	460
Kokonaiskustannukset yhteensä	6 130	6 350	6 400
Tilikauden ylijäämä (+) / alijäämä (-)	14	0	0

Maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko (liiketaloudelliset suoritteet)

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	6 144	6 350	6 400
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	5 683	5 900	5 940
Käyttäjäämä (t€)	461	450	460
— % tuotoista	8	7	7
Osuus yhteiskustannuksista (t€)	447	450	460
Ylijäämä (+) / alijäämä (-) (t€)	14	0	0
— % tuotoista	0	0	0
Tuotot % kokonaiskustannuksista	100	100	100

21. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskusten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 21 910 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös jäsenmaksujen maksamiseen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tilastotietokannan käytöstä ja Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskusten ulkopuolella toimeksiannosta tai yhteishankkeena toteutettavasta tutkimus- ja kehittämistoiminnasta aiheutuvien menojen maksamiseen. Lisäksi määrärahaa saa käyttää Alkoholitutkimussäätiölle suoritettavan valtionavustuksen maksamiseen ja Alkoholitutkimussäätiön toiminnasta Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuselle aiheutuvien menojen maksamiseen sekä täydennyskoulutuksen avustuksen ja ulkomailla toteutettavien projektien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. Määrärahasta on varattu 542 473 euroa Alkoholitutkimussäätiölle suoritettavan valtionavustuksen maksamiseen.

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 500 000 euroa terveydenhuollon menetelmien arviointiyksikön toiminnan laajentamiseen ja 130 000 euroa sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisen tilastointi- ja tietopalvelujärjestelmän modernisointiin.

Menojen ja tulojen erittely €

Bruttomenot	37 060 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	5 990 000
Muut toimintamenot	31 070 000
Bruttotulot	15 150 000
Maksullisen toiminnan tulot, liiketaloudelliset suoritteet	6 400 000
Muut tulot, yhteishankkeet ¹⁾	8 750 000
Nettomenot	21 910 000

¹⁾ Ulkoasiainministeriön hallinnonalan jakamattomien momenttien käyttöoikeus on otettu huomioon tulona.

2004 talousarvio	21 910 000
2003 lisätalousarvio	435 000
2003 talousarvio	20 610 000
2002 tilinpäätös	22 980 000

03. Työttömyysturvalautakunta

Selvitysosa:

Viraston perustehtävä

Työttömyysturvalautakunta toimii ensimmäisenä muutoksenhakuasteena työttömyyspäivärahaa, työmarkkinatukea, koulutuspäivärahaa, koulutusrahaston myöntämiä etuuksia, työttömyyskassan jäsenyyttä, työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen opintososiaalisia etuuksia, vuorottelukorvausta ja kotoutumistukea koskeissa asioissa sekä eräissä palkkaturva-asioissa.

Toimintaympäristön muutokset

Vuonna 2002 vireille tuli 7 262 valitusasiaa. Vuonna 2003 vireille arvioidaan tulevan noin 8 800 ja vuonna 2004 noin 9 200 valitusasiaa. Vireille tulevien asioiden määrää lisää sekä taloudellinen epävarmuus että 1.1.2003 voimaan tullut uudistettu työttömyysturvalainsäädäntö.

Sosiaali- ja terveysministeriö on alustavasti asettanut työttömyysturvalautakunnalle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004. Tulostavoitteet täsmennetään ministeriön ja viraston välisessä tulossopimuksessa vuosille 2004—2007.

Vaikuttavuustavoitteet

Työttömyysturvalautakunta edistää kansalaisten oikeusturvaa yhdenmukaisilla ja oikeudenmukaisilla päätöksillä. Tavoitteena on pitää valitusratkaisujen muutosaste vakuutusosoikeudessa noin 12 prosentissa ja pitää kantelujen määrä keskimäärin edellisvuosien tasolla.

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
<i>Palvelutavoitteet ja laatu</i>			
Valitusten käsittelyaika (kk)	5,4	5,0	5,0
Muutosaste vakuutusosoikeudessa (%)	11	12	12
<i>Tuottavuus ja taloudellisuus</i>			
Päätösten hinta (euroa/ratkaisu)	215	212	200
Työn tuottavuus (ratkaisut/htv)	242	272	270

Työttömyysturvalautakunnalle tehdyistä valituksista annetut päätökset ovat maksuttomia.

Henkilöstön uudistuminen ja työkyky

Lautakunnassa toteutetaan palkkaus uudistus siten, että tehtävien vaatavuus otetaan huomioon.

21. Työttömyysturvalautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	2004 talousarvio	1 795 000
	2003 talousarvio	1 725 000
Momentille myönnetään 1 795 000 euroa.	2002 tilinpäätös	1 697 000

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu.

04. Tarkastuslautakunta

Selvitysosa:

Viraston perustehtävä

Tarkastuslautakunta on sosiaalivakuutuksen erikoistuomioistuimeen rinnastettava lautakuntatyyppinen muutoksenhakuelin, joka toimii ensimmäisenä muutoksenhakuasteena kansaneläkeasioissa ja Kansaneläkelaitoksen käsittelemissä kuntoutusasioissa ja yleistä asumistukea koskevissa asioissa sekä ylimpänä muutoksenhakuasteena sairausvakuutusasioissa ja eläkkeensaajien asumistukea, lapsilisiä, lasten kotihoidon tukea ja yksityisen hoidon tukea, sotilasavustusta ja äitiysavustusta koskevissa asioissa.

Toimintaympäristön muutokset

Vuonna 2002 tarkastuslautakuntaan saapui 11 250 valitusta. Valituksista 6 936 koski Kansaneläkelaitoksen ratkaisemia eläke- ja vammaistukiasioita, kuntoutusasioita 6 531, sairausvakuutusasioita 717 ja yleistä asumistukea koskevia asioita 2 638. Vuonna 2004 arvioidaan valitusten määrän pysyvän samalla tasolla tai hieman lisääntyvän. Vuonna 2002 ratkaistiin 9 737 valitusta.

Sosiaali- ja terveysministeriö on alustavasti asettanut tarkastuslautakunnalle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004. Tulostavoitteet täsmennetään ministeriön ja viraston välisessä tulossopimuksessa vuosille 2004—2007.

Vaikuttavuustavoitteet

Kansalaisten oikeusturvan edistäminen toimeentuloa koskevissa asioissa tuottamalla mahdollisimman nopeasti oikeita, yhdenmukaisia ja oikeudenmukaisia päätöksiä. Tavoitteena on pitää valitusratkaisujen muutosaste vakuutus oikeudessa noin 20 prosentissa ja pitää kantelujen määrä keskimäärin edellisvuosien tasolla.

Prosessit ja rakenteet

Tarkoituksena on myös edelleen kehittää tarkastuslautakunnan päätösten perusteluja siten, että myös lääketieteellisiä seikkoja sisältävissä ratkaisuisa pyritään entistä enemmän yksilöllisiin perusteluihin.

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
<i>Palvelutavoitteet ja laatu</i>			
Valitusten käsittelyaika	7 kk 18 pv	8 kk	8 kk
Muutosaste vakuutus oikeudessa (%)	17,8	20	20
<i>Tuottavuus ja taloudellisuus</i>			
Päätösten hinta (euroa/ratkaisu)	167	156	160
Työn tuottavuus (ratkaisut/htv)	314	340	345

Tarkastuslautakunnalle tehdyistä valituksista annetut päätökset ovat maksuttomia.

Henkilöstön uudistuminen ja työkyky

Kehitetään palkkausjärjestelmää siten, että tehtävien vaatavuus otetaan huomioon.

21. Tarkastuslautakunnan toimintamenot	2004 talousarvio	1 630 000
(siirtomääräraha 2 v)	2003 lisätalousarvio	220 000
Momentille myönnetään 1 630 000 euroa.	2003 talousarvio	1 556 000
<i>Selvitysosa:</i> Momentin nimike on	2002 tilinpäätös	1 552 000

muutettu.

05. Vakuutusvalvontavirasto

Selvitysosa:

Viraston perustehtävä

Vakuutusvalvontavirasto valvoo ja tarkastaa, että vakuutus- ja eläkelaitokset ja muut viraston valvottavat noudattavat lakia ja hyvää vakuutustapaa ja käyttävät toiminnassaan asianmukaisia menettelytapoja. Virasto seuraa ja arvioi valvottaviensa taloudellista asemaa, johtamis-, valvonta- ja riskienhallintajärjestelmiä, toimintaedellytyksiä sekä toimintaympäristön muutoksia. Lisäksi viraston tehtävänä on vakuutusalan tieteellisen tutkimuksen edistäminen ja harjoittaminen yhteistyössä korkeakoululaitoksen kanssa sekä vakuutusalan tilastointi.

Toimintaympäristön muutokset

Osakemarkkinoiden maailmanlaajuisesta laskusta seurannut kansainvälinen vakuutuslaitosten taloudellisen aseman heikkeneminen ja korkotason voimakas lasku edellyttää tarkkaa vakuutuslaitosten taloudellisen tilanteen kehittymisen seurantaa ja tarvittaessa nopeaa reagointia mahdollisiin valvottavien ongelmiin.

Euroopan unionin tilinpäätössäännöksiä kehitetään kansainvälisen tilinpäätösstandardin (IAS) mukaisiksi. Lisäksi tilinpäätösdirektiivejä ollaan modernisoimassa IAS-standardien suuntaan. Tämän hetkisen tiedon mukaan standardin käyttöönotosta seuraa merkittäviä muutoksia suomalaisten vakuutusyhtiöiden laskentakäytäntöön.

Finanssisektorilla käynnissä olevat rakennemuutokset jatkuvat. Syntyvien rajat ylittävien vakuutusryhmittymien valvonta sekä rahoitus- ja vakuutusryhmittymien valvonta edellyttävät tiivistä yhteistyötä Rahoitustarkastuksen sekä muiden maiden vakuutus- ja rahoitusalan yritysten valvojien kanssa.

Strategiset linjaukset

Talouden valvonnassa Vakuutusvalvontavirasto kohdentaa valvontaresursseja tietokantapohjaisten vakavaraisuusanalyysien perusteella yksityiskohtaisempaa valvontaa edellyttäviin kohteisiin ja varautuu toimintaympäristön muutoksiin niin pitkälle kuin mahdollista. Valvonnan muina painopistealueina ovat valvottavien sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestelmät sekä johdon luotettavuuden ja sopivuuden selvittämisen valvonta.

Virasto valvoo suunnitelmallisesti vakuutusyhtiöiden menettelytapoja, markkinointia ja vakuutusenvälittäjien toimintatapoja. Virasto tarkastaa vakuutus- ja eläkelaitosten sekä työttömyyskassojen menettelytapoja korvausten ja työttömyysetujen myöntämisessä ja käsittelee kansalaisten valvottavia koskevat kantelut kohtuullisessa ajassa.

Vakuutus tuotteiden valvontaa Vakuutusvalvontavirasto toteuttaa tarkastamalla henki- ja vahinkovakuutusyhtiöiden merkittävät uudet tuotteet sekä valvomalla lakisääteisten vakuutusten hinnoittelua.

Keskeiset tulostavoitteet

Sosiaali- ja terveysministeriö on alustavasti asettanut Vakuutusvalvontavirastolle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004. Tulostavoitteet täsmennetään ministeriön ja viraston välisessä tulosopimuksessa vuosille 2004—2007.

Vaikuttavuustavoitteet

Varmistuaakseen, että valvottavilla on riittävät resurssit myöntämiensä vakuutus sopimusten mukaisten velvoitteiden hoitamiseen virasto kehittää tietojärjestelmiään niin, että se voi soveltaa kaikkiin vakuutus- ja eläkelaitoksiin tietokantapohjaista vakavaraisuusanalyysia ja edistyneitä riskianalyysimenetelmiä sijoitustoiminnan kaikilla osa-alueilla. Kaikille valvottavien sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan eri osa-alueille määritellään vaatimukset sekä menettelytavat niiden tarkastukselle. Sisäistä valvontaa ja johdon luotettavuuden ja sopivuuden valvontaa varten

luodaan selkeät menettelytavat. Lisäksi virasto osallistuu vakuutusyhtiöiden vakavaraisuus- ja tilinpäätössääntöjen kehittämiseen EU:ssa ja kansallisella tasolla. Tutkimustoiminnassa tuetaan vakavaraisuusvalvontaa ja vakuutuslaitosten omaa riskienhallintaa edistävää tutkimustietoa.

Varmistaakseen, että vakuutus- ja eläkelaitokset ja vakuutuksenvälittäjät sekä työttömyyskassat noudattavat oikeudenmukaisia menettelytapoja virasto tarkastaa tarkoituksenmukaisuusperiaatetta noudattaen systemaattisesti kaikkien valvottavien toimintatapojen lainmukaisuutta. Työttömyyskassojen toimintatapojen valvonnassa käytetään soveltuvin osin hyväksi tilastoseurainta.

Vaikuttaakseen siihen, että tarjolla on lainmukaisia ja kohtuuhintaisia vakuutus tuotteita, virasto luo kattavan vakuutusehtojen lainmukaisuuden seurantarjestelmän sekä määrittelee ja ottaa käyttöön lakisääteisen tapaturmavakuutuksen ja liikennevakuutuksen maksujen kohtuullisuuden ja turvaavuuden valvontakäytännön.

Prosessit ja rakenteet

Palvelutavoitteena on valvonnan linjakkuus. Valvonta- ja tarkastustoiminnan käsikirjan avulla varmistetaan, että kaikki valvontaan osallistuvat noudattavat sovittuja menettelytapoja. Tietojärjestelmiä kehitetään niin, että tietokannasta saatavat raportit muodostavat kattavasti valvottavien talouden ja vakavaraisuuden valvonnan perustan. Perustetaan EU:n edellyttämä vakuutusasiamesrekisteri.

Toimiva yhteistyö varmistetaan Rahoitustarkastuksen ja ulkomaisten vakuutus- ja rahoitusmarkkinoiden valvojien kanssa.

Henkilöstön uudistuminen ja työkyky

Henkilöstön toimintakyky ja -valmius varmistetaan toteuttamalla osaamiskartoitus, jossa kartoitetaan viraston nykyinen osaaminen ja arvioidaan tulevat osaamistarpeet. Henkilöstön motivaation ja sitoutumisen lisäämiseksi virasto kehittää johtamisjärjestelmäänsä lisäämällä johtamisvalmiuksia ja ottamalla tasapainoisen tulokortin käyttöön osaksi viraston johtamisjärjestelmää. Varmistaakseen kilpailukykyä työnantajana virasto kehittää myös kannustamisen ja palkitsemisen muotoja.

Resurssit ja talous

Kokonaiskustannukset valvottavaryhmittäin (1 000 euroa)

Valvottavaryhmä	2002 toteutuma		2003 arvio		2004 arvio	
	t€	%-osuus	t€	%-osuus	t€	%-osuus
1. Henkivakuutusyhtiöt	810	18,8	821	16,4	1 047	18,8
2. Vahinkovakuutusyhtiöt	835	19,3	1 140	22,8	1 079	19,3
3. Työeläkevakuutusyhtiöt	782	18,1	979	19,5	1 010	18,1
4. Eläkesäätiöt ja eläkekassat	524	12,1	499	10,0	677	12,1
5. Muut vakuutuskassat	149	3,5	198	4,0	193	3,5
6. Lailla perust. eläkelaitokset	58	1,3	65	1,3	75	1,3
6.1. Kuntien eläkevak., Valtion eläkerah. ja Kirkon eläkerah.	64	1,5	93	1,9	83	1,5
7. Eläketurvakeskus	16	0,4	14	0,3	20	0,4
8. Vakuutusyhdistykset	165	3,8	248	4,9	213	3,8
9. Vakuutuksenvälittäjät	118	2,7	127	2,5	152	2,7
9.a. Työttömyyskassat	765	17,7	802	16,0	988	17,7
9.b. Tyött.vak.rahasto ja Koulutusrahasto	13	0,3	13	0,3	16	0,3
10. Muut valvottavat	21	0,5	12	0,2	27	0,5
Valvottavaryhmät yhteensä	4 320	100,0	5 010	100,0	5 580	100,0

Vakuutusvalvontaviraston talousarvio perustuu nettobudjetointiin ja sen bruttomenot ja -tulot on budjetoitu momentilla 12.33.05. Nettobudjetoidusta maksullisesta toiminnasta ei synny ylijäämää.

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2002	2003	2004
Maksullisen toiminnan tuotot, myyntituotot	4 320	5 010	5 580
Maksullisen toiminnan kustannukset			
Erilliskustannukset			
— aineet, tarvikkeet ja tavarat	81	95	100
— henkilöstökustannukset	3 001	3 400	3 740
— vuokrat	579	620	650
— palvelujen ostot	443	650	725
— muut erilliskustannukset	164	145	195
Erilliskustannukset yhteensä	4 268	4 910	5 410
Käyttäjäämä	52	100	170
Maksullisen toiminnan osuus yhteiskustannuksista			
— poistot	133	100	150
— korot	23	25	25
— muut yhteiskustannukset	17	0	25
Osuus yhteiskustannuksista yhteensä	173	125	200
Kokonaiskustannukset yhteensä	4 441	5 035	5 610
Tilikauden ylijäämä (+) / alijäämä (-)	-121	-25	-30
Lisäyksenä investointimenot	96	100	145
Vähennyksenä poistot, laskennalliset korot ja loma- palkkavelan muutos	-217	-125	-175
Kokonaiskustannukset yhteensä	4 320	5 010	5 580
Tilikauden ylijäämä (+) / alijäämä (-)	0	0	0

Maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	4 320	5 010	5 580
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	4 268	4 910	5 400
Käyttäjäämä (t€)	52	100	180
— % tuotoista	1,2	2,0	3,2
Osuus yhteiskustannuksista (t€)	173	125	200
Ylijäämä (+) / alijäämä (-) (t€)	-121	-25	-20
— % tuotoista	-2,8	-0,5	-0,4

Tuotot % kokonaiskustannuksista yhteensä	97,3	99,5	99,6
Investoinnit (t€)	96	100	145
— % tuotoista	2,2	2,0	2,6
Kokonaiskustannukset ilman poistoja, korkoja ja lomapalkkavelan muutosta + investoinnit yhteensä ¹⁾ (t€)	4 320	5 010	5 580
Tuotot % em. kustannusten ja investointien yhteismäärästä	100,0	100,0	100,0
Vakuutustarkastusmaksujen laskutusylijäämä ¹⁾ (t€)	625	0	0

¹⁾ Vakuutustarkastuksen kustantamisesta annetun lain (479/1944) nojalla; hyvitetään seuraavan vuoden laskutuksessa.

Virasto mitoittaa ja kohdentaa resurssit tehtäviä vastaavasti seuraamalla työajan käytön jakaantumista.

Viraston toimintakustannukset pidetään hallinnassa lisäämällä henkilöstön kustannustietoisuutta vastuualueittain ja valvottavaryhmittäin.

06. Terveysturvakeskuksen oikeusturvakeskus

Selvitysosa:

Viraston perustehtävä

Terveysturvakeskuksen tehtävänä on valvomalla terveydenhuollon ammattihenkilöitä osaltaan huolehtia kansalaisille annettavien terveyspalvelujen laadusta ja potilasturvallisuudesta. Lisäksi Terveysturvakeskus huolehtii kuolemansyynselvittämistä sekä oikeuspsykiatria, raskaudenkeskeyttämistä ja sterilisoinnista koskevassa tai muussa lainsäädännössä sille säädetyistä tai määrätyistä tehtävistä sekä muista terveydenhuoltoon liittyvistä tehtävistä, jotka asianomainen ministeriö sille määrää.

Toimintaympäristön muutos

Terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen käsiteltäväksi saapuvien asioiden määrä

	2002 toteutuma	2003 tavoite	2004 tavoite	2003/2004 muutos %
Terveydenhuollon ammattihenkilöiden laillistaminen	7 000	7 000	7 000	0
Terveydenhuollon ammattihenkilöiden rekisteröiminen	5 850	6 000	6 000	0
Kanteluiden määrä	216	220	230	4,5
Hoitovirhe-epäilylausunnot	119	120	130	8,3
Muut valvonta-asiat	155	155	160	3,2

Strategiset linjaukset

Terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen tärkeimmät strategiset tavoitteet terveydenhuollon ammattihenkilöiden valvonnassa ovat osallistuminen sosiaali- ja terveyspalvelujen ohjauksen ja valvonnan kehittämiseen toimien tiiviissä yhteistyössä erityisesti sosiaali- ja terveysministeriön, opetusministeriön, muiden valvontaviranomaisten, palvelujen tuottajien ja oppilaitosten kanssa todettujen epäkohtien korjaamiseksi ja epäasianmukaisten menettelyjen ennalta ehkäisemiseksi sekä valvonnassa saadun tiedon hyödyntämiseksi; valvonnan vaikuttavuuden lisääminen tehokkaalla terveydenhuollon ammattihenkilöille, väestölle ja muille yhteistyökumppaneille suunnattavaa, valvonta-asioihin liittyvää informaatiota; oikeusturvakeskuksen omien toimintatapojen

ja prosessien kehittäminen vastaamaan toimintaympäristön muutosten valvonnalle asettamia haasteita sekä osallistuminen aktiivisesti kansainväliseen, erityisesti EU-alueen, terveydenhuollon valvontaa ja ammattihenkilöiden liikkuvuutta koskevien asioiden käsittelyyn.

Oikeuslääkintä- ja lupa-asioissa tärkeimpiä strategisia tavoitteita ovat ylläpitää mielentilatutkimusten ja -lausuntojen korkea laatutaso, käsitellä oikeusturvakeskuksen tehtäviin kuuluvat lupa-asiat asiantuntemuksella ja viivytyksettä sekä osallistua oikeuslääkintään ja lupa-asioihin liittyvän lainsäädännön ja ohjeistojen kehittämiseen ja ajanmukaistamiseen.

Sosiaali- ja terveysministeriö on alustavasti asettanut Terveydenhuollon oikeusturvakeskukselle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004. Tulostavoitteet täsmennetään ministeriön ja viraston välisessä tulossopimuksessa vuosille 2004—2007.

Vaikuttavuustavoitteet

Terveydenhuollon oikeusturvakeskus edistää kansalaisten oikeusturvaa varmistamalla kanteluiden ja muiden terveydenhuollon valvonta-asioiden asiantuntevan ja hyvän hallintotavan mukaisen käsittelyn oikeusturvakeskuksessa.

Terveydenhuollon oikeusturvakeskus osallistuu terveydenhuollon ammattihenkilöiden ammatitaidon ja työkyvyn selvittämisjärjestelmän luomiseen yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön, opetusministeriön ja koulutusta järjestävien tahojen kanssa.

Terveydenhuollon oikeusturvakeskus edistää kansalaisten oikeusturvaa varmistamalla oikeuslääkinnällisten asioiden asiantuntevan ja nopean käsittelyn oikeusturvakeskuksessa.

Terveydenhuollon oikeusturvakeskus tehostaa informaatio-ohjausta valvonnan vaikuttavuuden parantamiseksi.

Terveydenhuollon oikeusturvakeskus osallistuu käytettävissä olevin resurssein mielentilatutkimuksiin ja kriminaalipotilaiden mielenterveyslain mukaiseen hoitoon sekä kuolemansyyn selvittämiseen liittyvien säädösten ja ohjeiden muutostarpeiden arviointiin ja uudistamiseen.

Terveydenhuollon oikeusturvakeskus osallistuu valmisteltavana olevan uuden EU:n ammattipätevyyden tunnustamista koskevan direktiivin käyttöönoton edellyttämiin toimenpiteisiin.

Prosessit ja rakenteet

Palvelutavoitteet

Terveydenhuollon oikeusturvakeskukselle saapuvien lupa- ja valvonta-asioiden käsittelyajat (keskimäärin)

	2002 toteutuma	2003 tavoite	2004 tavoite
1. Luvat			
— Suomessa tutkinnon suorittaneiden ammattihenkilöiden laillistaminen	1— 3 pv	1— 3 pv	1— 3 pv
— raskauden keskeyttämistä koskevat hakemukset	1— 5 pv	1— 5 pv	1— 5 pv
2. Muut lupa-asiat			
— ilman lisäselvityksiä ratkaistavat lupa-asiat	1— 3 pv	1— 3 pv	1— 3 pv
— lausuntoja ja lisäselvityksiä vaativat lupa-asiat, enintään	90 pv	90 pv	90 pv
3. Mielentilaa koskevat lausuntoasiat (sisältää tutkimusjakson)	3— 4 kk	3— 4 kk	3— 4 kk
4. Valvonta			
— kanteluasiat, joissa potilas on kuollut	—	4—18 kk	4— 18 kk
— muut kanteluasiat	6— 18 kk	6— 12 kk	6— 18 kk
— muut valvonta-asiat	6— 24 kk	6— 24 kk	6— 24 kk

Resurssit ja talous
Tuottavuus ja taloudellisuus

Viraston rahoitusrakenne

	2002 toteutuma		2003 tavoite		2004 tavoite	
	1000 €	htv	1000 €	htv	1000 €	htv
Bruttobudjetoitu toiminta	2 218	27,6	2 400	28,6	2 670	29,3
Maksullinen toiminta	689	9,6	704	10,6	704	10,6
Yhteensä	2 907	37,2	3 104	39,2	3 374	39,9
Edelliseltä vuodelta siirtynyt	473					

Kannattavuus

Terveystalouden oikeusturvakeskuksen vuoden 2004 talousarvio perustuu maksullisen toiminnan osalta nettobudjetointiin. Toimintamenomomentille nettoutettavat tulot ovat valtion maksuperustelain (150/1992) nojalla sosiaali- ja terveysministeriön määrittämien perusteiden mukaisia Terveystalouden oikeusturvakeskuksesta annetun lain (1074/1992) ja asetuksen (1121/1992) tarkoittamia lupa- ja valvontamaksuja.

Maksullisen toiminnan tavoitteena on kustannusvastaavuus.

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2002	2003	2004
Maksullisen toiminnan tuotot			
— julkisoikeudelliset suoritteet	664	668	668
— muut MPL suoritteet	25	36	36
Tuotot yhteensä	689	704	704
Maksullisen toiminnan kustannukset			
Erilliskustannukset			
— aineet, tarvikkeet ja tavarat	29	29	31
— henkilöstökustannukset	287	299	308
— vuokrat	45	46	47
— palvelujen ostot	94	97	100
— muut erilliskustannukset	9	9	9
Erilliskustannukset yhteensä	464	480	495
Käyttäjäämä	225	224	209
Maksullisen toiminnan osuus yhteiskustannuksista			
— tukitoimintojen kustannukset	25	22	23
— poistot	2	-	-
— muut yhteiskustannukset	67	68	70
Osuus yhteiskustannuksista yhteensä	94	90	93
Kokonaiskustannukset yhteensä	558	570	588
Tilikauden ylijäämä (+) / alijäämä (-)	131	134	116

Maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	689	704	704
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	464	480	495
Käyttäjäämä (t€)	225	224	209
— % tuotoista	32,7	31,8	29,7
Osuus yhteiskustannuksista (t€)	94	90	93
Ylijäämä (+) / alijäämä (-) (t€)	131	134	116
— % tuotoista	19,0	19,0	16,5

21. *Terveysturvakeskuksen toimintamenot* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 2 670 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. Määrärahan mitoituksessa on lisäykseenä otettu huomioon ammattitaidon selvittämisjärjestelmästä, yhden uuden viran perustamisesta ja tiedonhallintajärjestelmän ajanmukaistamisesta aiheutuvat menot.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (1030/2000) muuttamisesta siten, että ammattitaidon selvittämisestä aiheutuvat kustannukset maksetaan valtion varoista.

Menojen ja tulojen erittely €

Bruttomenot	3 374 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	588 000
Muut toimintamenot	2 786 000

Bruttotulot, maksullisen toiminnan

tulot	704 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	668 000
— muut suoritteet	36 000
Nettomenot	2 670 000

2004 talousarvio	2 670 000
2003 talousarvio	2 400 000
2002 tilinpäätös	2 360 000

26. *Mielentilatutkimustoiminnan menot* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 2 200 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää mielenterveyslain (1116/1990) 32 §:n mukaisten valtion korvausten maksamiseen valtion mielisairaaloille ja vankeinhoitolaitoksen sairaalayksiköille. Määrärahaa saa käyttää myös Terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen tilaamista mielentilalausunnoista maksettavien korvausten maksamiseen.

2004 talousarvio	2 200 000
2003 talousarvio	1 900 000
2002 tilinpäätös	1 906 354

07. Työterveyslaitos

Selvitysosa:

Laitoksen perustehtävä

Työterveyslaitos (TTL) on itsenäinen, sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla toimiva julkisoikeudellinen yhteisö. TTL edistää maamme työikäisen väestön työterveyden, työturvallisuuden ja työolojen parantamista; tavoitteina ovat hyvä työkyky ja työelämän laatu sekä työky-

vyttömyyden ehkäisy. TTL tuottaa, kokoaa ja välittää tieteelliseen tutkimukseen perustuvaa tietoa työn ja terveyden välisestä vuorovaikutuksesta sekä edistää tiedon soveltamista käytäntöön. Tutkimus luo perustan TTL:n asiantuntemukselle. Koulutuksen, tiedonvälityksen ja työpaikoille suuntautuvan palvelutoiminnan avulla tietoa muutetaan käytännön vaikuttavuudeksi. Määräaikaiset toimintaohjelmat keskittyvät ajankohtaisten ongelmien ratkaisemiseen. Sosiaali- ja terveysministeriön ja TTL:n välinen tulossopimus määrittelee yksityiskohtaisemmin TTL:n tulostavoitteet.

Toimintaympäristön muutokset

Työelämän keskeisiä muutosvoimia ovat globalisaatio, kansainvälinen kilpailu, tieto- ja viestintäteknikan soveltaminen sekä väestön ikääntyminen. Kiireen aiheuttama stressi ja nopeisiin suhdannevaihteluihin liittyvä epävarmuus kuormittavat merkittävää osaa työvoimasta. Teknologinen muutos ja työsuojelun kehittyminen ovat vähitellen parantaneet työympäristöjä, mutta monilla aloilla ja erityisesti pienyrityksissä perinteiset fyysiset, kemialliset ja ergonomiset tekijät aiheuttavat edelleen terveyshaittoja. Työelämän muutosten menestyksellinen hallinta on noussut keskeiseksi kilpailutekijäksi innovaatiokyvyn, osaamisen ja toiminnan tehokkuuden rinnalle. Sekä työvoiman riittävyyden että sosiaaliturvan rahoituksen turvaamisen haasteet korostavat hyvän työ- ja toimintakyvyn ylläpitämisen merkitystä. Sosiaali- ja terveysministeriö onkin asettanut strategisen tavoitteen, jonka mukaan työssä jatketaan tulevaisuudessa 2—3 vuotta kauemmin kuin nykyään. Erityistä huomiota on kiinnitettävä toisaalta nuorten työelämän aloittamisen onnistumiseen ja toisaalta ikääntyvien työ- ja toimintakyvyn ylläpitämiseen.

Työterveyshuoltolaki on uudistunut ja selkeyttänyt työterveyshuollon tehtäviä ja toimintatapoja. Työturvallisuuslain uudistus on tuonut henkisen hyvinvoinnin kysymykset työsuojelun kohteeksi. Työpaikat, palvelujärjestelmä ja viranomaiset tarvitsevat lakiuudistusten toteuttamiseen uusia toimintamalleja sekä koulutusta. Työterveyshuollon ja työsuojelun ammattihenkilöstö ikääntyy; pätevän henkilöstön riittävyyden varmistamiseksi on lähivuosina panostettava merkittävästi alan koulutukseen.

Sosiaali- ja terveysministeriö on alustavasti asettanut Työterveyslaitokselle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004. Tulostavoitteet täsmennetään ministeriön ja laitoksen välisessä tulossopimuksessa vuosille 2004—2007.

Vaikuttavuustavoitteet ja toiminnan painoalueet vuonna 2004

Ammattitaudit ja työhön liittyvät sairaudet: TTL tutkii ammattitautien ja työhön liittyvien sairauksien syitä ja syntymekanismia sekä vaikutuksia työelämässä selviytymiseen. Painopisteinä ovat allergia- ja tulehdussairaudet, tuki- ja liikuntaelinsairaudet sekä työperäiset syövätkä. TTL tukee vaativan tason ammattitautien ja työperäisten sairauksien diagnostiikka- ja hoitoverkon kehittämistä osana kansallista terveysprojektia ja Sosiaali- ja terveydenhoitoalan tietouudistus 2005-hanketta. TTL tutkii ammattitautipotilaat valtakunnallisten ja alueellisten vastuidensa mukaisesti.

Työympäristön terveellisyys ja turvallisuus: TTL kehittää vaarojen kartoituksen ja riskien arvioinnin menetelmiä sekä turvallisuuskriteerejä ja malliratkaisuja tapaturmien ja työympäristöperäisen altistumisen vähentämiseksi. Kemikaalien riskinarviointeja tehdään viranomaisten toimeksiannosta. TTL osallistuu alan normiston ja standardien kehittämiseen. Työympäristö 2005-toimintaohjelmassa kartoitetaan kokonaisvaltaisesti suomalaisten työympäristöaltistumista. Puupöly -toimintaohjelmassa selvitetään puupölyn terveyshaittoja ja niiden ehkäisemiskeinoja. TTL tutkii tietointensiivisen työn terveysvaikutuksia ja kehittää informaatioteknologian terveys-, turvallisuus- ja käytettävyydekriteerejä. Ihminen ja tietotyö -toimintaohjelma on yksi Sitran tietoyhteiskuntakehityksen kärkihankkeista.

Työyhteisöt ja työntekijöiden hyvinvointi: TTL kehittää työorganisaatioille toimintamalleja, jotka edistävät oppimista sekä työyhteisöjen terveyttä ja toimivuutta. Muutos -toimintaohjelmassa

sa selvitetään työelämän rakenne- ja tietoteknologisen muutosten vaikutusta työn organisointiin. Muuttuva sosiaali- ja terveystyö -ohjelmassa tarkastellaan sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön työn organisointia, työtapoja ja koulutusta. Häirintä- ja muiden konfliktitilanteiden ehkäisemiseksi ja ratkaisemiseksi kehitetään toimintamalleja. TTL tutkii psyykkistä ylikuormittumista ja työssä jaksamista ja kehittää käytännön ratkaisumalleja uupumisen ehkäisemiseksi. TTL tutkii eri työaikamuotojen vaikutuksia työkuormitukseen, toimintakykyyn sekä elämänhallintaan, erityisesti perhe-elämään. TTL selvittää tasa-arvon toteutumista työpaikoilla ja kehittää toimintatapoja työelämän tasa-arvon edistämiseksi, erilaisuuden hyödyntämiseksi ja suvaitsevaisuuden lisäämiseksi.

Työ- ja toimintakyky: TTL kehittää työkykyä ylläpitävän toiminnan menetelmiä, soveltaa niitä interventiohankkeissa ja arvioi niiden vaikuttavuutta. Keskeinen väline tässä on Työ- ja toimintakyky -toimintaohjelma. Ikääntyvien työkyky ja hyvän ns. kolmannen iän edellytysten luominen ovat tyky-toiminnan erityiskohteita. Nuoret ja työ -toimintaohjelmassa tutkitaan nuorten työ- ja toimintakykyyn vaikuttavia tekijöitä ja kehitetään toimintamalleja nuorten työelämänvalmiuksien parantamiseksi. Ohjelmassa kehitetään myös yhdessä oppilaitosten ja viranomaisten kanssa työterveyden ja työsuojelun opetusta ja edistetään työterveys- ja työsuojelunäkökohtien huomiointia ottamista koulujen työoloissa.

Työterveyshuollon ja työsuojelun laatu ja vaikuttavuus: TTL kehittää työterveyshuollon toimintatapoja ja työmenetelmiä; tavoitteena on edistää työterveyshuoltolain ja työterveyshuollon kehittämislinjojen toimeenpanoa. TTL kouluttaa työterveys- ja työsuojelualan ammattihenkilöstöä ja asiantuntijoita. Työsuojelun tuki -toimintaohjelmassa tavoitteena on kehittää riskien arvioinnin ja hallinnan välineitä työpaikkojen ja työsuojeluorganisaation käyttöön ja siten edistää uuden työturvallisuuslain vaikuttavuutta.

Työterveyslaitoksen määrälliset suoritettavatavoitteet vuodelle 2004

	Tavoite
Tieteelliset julkaisut	540
Yleistajuiset julkaisut	400
Asiantuntijapalvelutyö (päiviä)	60 000
Työympäristön mittaukset ja analyysit	45 000
Ammattitauti- ja työkyvyn arviointitutkimukset	2 500
Koulutettavapäivät	20 000

Vaikuttavuuden edellytysten varmistaminen

Prosessit ja rakenteet: Sähköisestä verkkopalvelusta on tullut väline, jolla voidaan parantaa työpaikkojen ja työntekijöiden mahdollisuuksia saada tietoa työterveydestä ja työturvallisuudesta. TTL kehittää verkkopalvelua ja sen edellyttämää teknistä alustaa. TTL kehittää asiantuntijapalvelujen laadunvarmistusta määrittelemällä ja ottamalla käyttöön hyvän palvelukäytännön.

Uudistuminen ja työkyky: TTL otti vuonna 2003 käyttöön tehtävien vaativuuteen perustuvan palkkausjärjestelmän. Järjestelmää kehitetään ottamaan huomioon henkilöstön suoriutuminen. TTL parantaa esimiestyön osaamista esimieskoulutusohjelmalla.

Resurssit ja talous

Laitoksen kokonaismenoihin, joiden arvioidaan olevan 62 600 000 euroa, myönnetään valtionapua 37 175 000 euroa. Valtionavun kasvu johtuu uuteen palkkausjärjestelmään siirtymisestä ja koulutuskeskuksen sekä työterveyshuoltopoliklinikan toimitilojen käyttöönotosta.

Tulosalue	Menot (milj. euroa)			Tulot (milj. euroa)			Valtionapu (milj. euroa)		
	2002	2003	2004	2002	2003	2004	2002	2003	2004
Työterveys	28,7	29,7	31,9	11,2	12,2	13,0	17,5	17,5	19,0
Työympäristö	19,7	21,4	21,9	7,7	8,8	8,9	12,0	12,6	13,0
Työyhteisöt	7,9	8,7	8,8	3,1	3,6	3,6	4,8	5,1	5,2
Yhteensä	56,3	59,9	62,6	21,9	24,7	25,4	34,3	35,2	37,2
Rahoitusosuus %				39	41	41	61	59	59
Henkilötyövuodet	591	604	604						

Henkilötyövuosien kokonaismääräksi arvioidaan noin 864, joista noin 604 henkilötyövuoden palkkauksiin käytetään 4/5 valtionosuutta ja noin 260 henkilötyövuotta rahoitetaan kokonaan oman toiminnan tuotoilla.

50. Valtionapu Työterveyslaitoksen menoihin (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 37 175 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annetun lain (159/1978) 3 §:n nojalla Työterveyslaitoksen toiminnasta aiheutuviin menoihin suoritettavan valtionavun maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös EU:n hyväksymien tutkimushankkeiden rahoittamiseen.

Selvitysosa: Työterveyslaitokselle suoritetaan sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamiin menoihin valtionapua 80 % kustannuksista kuitenkin siten, että valtion kiinteistö-

laitokselle maksettavan toimitilan vuokraa ja arvonlisäveroa vastaava osuus myönnetään edellä mainitun lain 3 §:n 2 momentin nojalla lisättynä valtionapuna.

Valtionavusta arvioidaan kohdistuvan palkkausmenoihin 23 850 000 euroa ja muihin menoihin 13 325 000 euroa.

2004 talousarvio	37 175 000
2003 lisätalousarvio	125 000
2003 talousarvio	35 210 000
2002 tilinpäätös	34 320 000

08. Kansanterveyslaitos

Selvitysosa:

Laitoksen perustehtävät

Kansanterveyslaitoksen tehtävänä on väestön terveyden edistäminen sekä sairauksien ehkäisy. Kansanterveyslaitos seuraa, valvoo ja tutkii väestön terveyttä ja sairauksien yleisyyttä sekä osallistuu väestön terveyden edistämiseksi tarvittavaan selvitys- ja kokeilutoimintaan. Laitos huolehtii väestön rokotehuollon edellyttämien rokotteiden hankinnasta, laadunvalvonnasta ja jakelusta sekä ministeriön määräämistä seulontatehtävistä ja oikeuslääketieteellisistä laboratoriomäärityksistä.

Toimintaympäristön muutokset

Kansanterveyslaitoksen toimintaympäristö muuttuu nopeasti. Suuret ikäluokat ovat tulossa ikään, jossa sairastavuus kasvaa. Sairauksien yleisyydessä tapahtuu muutoksia. Sepelvaltimotauti ja syöpä ovat väestön terveyden kannalta keskeisiä sairauksia, vaikka niistä johtuva kuolleisuus on pienentynyt. Allergiat, diabetes ja päihdesairaudet ovat lisääntymässä. Infektiotaudit aiheuttavat runsaasti sairastavuutta ja palvelujen käyttöä. Elintavat ovat muuttuneet terveellisemmäksi, mutta myös kielteistä kehitystä tapahtuu. Terveyskäyttäytymisessä ja terveydessä on suuria väestöryhmittäisiä eroja. Pääosa terveyden edistämistä koskevista päätöksistä on siirtynyt kunnille. Kunnat tarvitsevat tietoa terveyteen vaikuttavista tekijöistä ja tukea ehkäisytoimien toteuttamisessa. Kansainvälisestä tilanteesta aiheutuu arvaamattomia uhkia.

Strategiset linjaukset

Kansanterveyslaitos tekee tartuntatautien, kroonisten kansantautien ja ympäristöterveysvaarojen torjuntatyötä ja tukee muiden toimijoiden työtä tuottamalla ja välittämällä tietoa näiden tautien ehkäisemiseksi. Laitos tekee tutkimus- ja kehittämistyötä myös väestöryhmittäisten terveyserojen vähentämiseksi, syrjäytymiskehityksen ehkäisemiseksi sekä työssä jatkamisen ja jaksamisen edistämiseksi. Laitos osallistuu terveyspalvelujen kehittämiseen sairauksia ehkäisevien ja toimintakykyä ylläpitävien toimien osalta.

Sosiaali- ja terveysministeriö on alustavasti asettanut Kansanterveyslaitokselle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004. Tulostavoitteet täsmennetään ministeriön ja laitoksen välisessä tulossopimuksessa vuosille 2004—2007.

Vaikuttavuustavoitteet

Kansanterveyslaitos vaikuttaa päättäjien, eri alojen toimijoiden ja kansalaisten terveyttä koskeviin valintoihin saattamalla heidän käytettäväkseen parhaan mahdollisen näissä valinnoissa tarvittavan tiedon.

Kansanterveyslaitos valmistelee vuoden 2005 alussa voimaan tulevaa rokotusohjelman uudistamista järjestämällä alan henkilöstön koulutuksen ja asiaa koskevan tiedottamisen, aloittamalla uuden rokotusohjelman mukaisten rokotteiden hankinnan. Kansanterveyslaitos järjestää influenssarokotuksen vaikuttavuuden ja toteutumisen seurannan ja ryhtyy toimenpiteisiin influenssarokotusten rokotuskattavuuden nostamiseksi. Kansanterveyslaitos toimii yleisen rokotusohjelman rokotuskattavuuden ylläpitämiseksi ja nostamiseksi. Rokotteiden jakelun ulkoistamista jatketaan.

Kansanterveyslaitos ylläpitää ja kehittää tartuntatautien seurantajärjestelmän valmiutta reagoida ilmeneviin uuhiiin.

Kansanterveyslaitos selvittää kroonisten tautien riskitekijöiden kehitystä eri väestöryhmissä sekä muodostaa uutta tietoa, jota tarvitaan erityisesti sydän- ja verisuonisairauksien, allergian, diabeteksen ja mielenterveyden häiriöiden sekä alkoholista ja tupakasta aiheutuvien terveyshaittojen ehkäisyssä.

Kansanterveyslaitos selvittää ilmansaasteiden ja rakennusten mikrobikontaminaation ja juomaveden ja ravinnon epäpuhtauksien aiheuttamia terveyshaittoja ja niiden kehitystä sekä kehittää menetelmiä ympäristöperäisten terveysriskien arviointiin.

Prosessit ja rakenteet

Kansanterveyslaitos selvittää kansanterveyden keskeisillä aloilla tarvittavat vaikuttamisprosessit ja kehittää viestintää erityisesti verkkopalveluidensa osalta.

Kansanterveyslaitos kehittää johtamisjärjestelmänsä erityisesti laatujärjestelmän ja sisäisen valvonnan kehittämiseksi.

Kehittämiskohteita ovat myös tietojärjestelmät, suunnittelu-, seuranta- ja raportointijärjestelmät sekä tutkimusprosessit.

Henkilöstön uudistuminen ja työkyky

Kansanterveyslaitos pitää huolta kilpailukyvästään työnantajana etenemällä suunnitelmallisesti uuden palkkausjärjestelmän käyttöön ottamisessa ja selvittämällä työilmapiirinsä tilaa sekä ryhtymällä tämän selvityksen osoittamalla tavalla tarvittaviin toimenpiteisiin.

Laitos huolehtii henkilöstön osaamisesta ja uudistumisesta kehittämällä henkilöstön ammattitaitoa ja esimiesten johtamistaitoja ja luomalla järjestelmän käyttämiensä menetelmien ja prosessien oikea-aikaiseen uudistamiseen.

*Resurssit ja talous***Kansanterveyslaitoksen kokonaiskustannukset ja henkilötövuodet**

Tulosalue	2002 tilinpäätös			2003 tavoite			2004 tavoite		
	1 000 €	%-osuus	htv	1 000 €	%-osuus	htv	1 000 €	%-osuus	htv
Infektiotautien tulosalue	12 850	27	259	13 100	27	259	13 300	25	259
Terveystieteen ja kroonisten kansanterveystautien tulosalue	17 300	36	321	17 700	36	321	21 000	40	360
Ympäristöterveyden tulosalue	5 151	11	99	5 200	11	99	5 200	10	99
Sisäiset palvelut ja johto	12 737	27	102	13 000	27	102	13 500	25	102
Yhteensä	48 038	100	781	49 000	100	781	53 000	100	820

Kansanterveyslaitoksen toiminnan rahoitusrakenne

	2002 tilinpäätös		2003 tavoite		2004 tavoite	
	1 000 €	%-osuus	1 000 €	%-osuus	1 000 €	%-osuus
Nettobudjetoidut maksullisen toiminnan tuotot	3 353	7	3 400	7	3 400	6
Muun nettobudjetoidun toiminnan tuotot	11 600	24	12 300	25	12 300	23
Talousarviorahoitus (mom. 33.08.21 kuluva vuosi + edell. vuodelta siirtynyt)	29 864	62	30 000	61	34 000	64
Talousarvion ulkopuolinen rahoitus	3 221	7	3 300	7	3 300	6
Yhteensä	48 038	100	49 000	100	53 000	100

Kokonaiskustannukset eivät sisällä rokotemomentin (33.08.26) menoja, jotka ovat luonteeltaan menoja, ei kustannuksia. Henkilötövuosisäys 2004 johtuu Kansaneläkelaitoksen toiminnan liittämisestä osaksi Kansanterveyslaitosta.

Kansanterveyslaitos suorittaa tehtävänsä tekemällä budjettirahoituksella tutkimus- ja kehittämistyötä ja asiantuntijatehtäviä, huolehtimalla yleisen rokotusohjelman toimeenpanosta sekä

1) tekemällä tutkimustyötä yhteisrahoitteisina sopimustutkimuksina EU:n ja muiden tutkimusrahoittajien kanssa sovittavalla tavalla,

2) tekemällä maksulliset asiakkaiden tilaamat laboratoriomääritykset,

3) osallistumalla tartuntatautilaissa (583/1986) säädettyyn viranomaisvalvontaan,

4) toteuttamalla viranomaisille erillisten sopimusten mukaan maksuttomia ja yhteisrahoitteisia määritys-, valvonta- ja asiantuntijapalveluja,

5) toteuttamalla erilliseen sopimukseen perustuvat maksulliset tilaustutkimukset ja huolehtimalla tarvittaessa tutkimustulosten kaupallisesta hyödyntämisestä sekä

6) huolehtimalla harvinaisten rokotteiden myynnistä ja välitystoiminnasta.

Kansanterveyslaitoksen talousarvio perustuu osittaiseen nettobudjetointiin, jossa on nettoutettu edellä kohdissa 1), 2), 4), 5) sekä 6) oleva toiminta.

Kannattavuus

Maksullisen palvelutoiminnan kannattavuustavoitteena on, että tulot kattavat kustannukset sekä syntyvä ylijäämä, joka käytetään seuraavana vuonna tuotekehitykseen ja investointeihin. Yhteisrahoitteisen ulkopuolisen rahoituksen osalta tavoitteena on saada hankittua budjetoitu määrä yleishyödyllistä tutkimusrahoitusta laitoksen keskeisille tutkimusalueille. Yhteisrahoitteisen (ml. EU-rahoitus) tutkimusrahoituksen osuuden arvioidaan olevan 35 % koko toimintamenorahoituksesta.

Kansanterveyslaitos varmistaa riittävät voimavarat toimintaansa suuntaamalla voimavaransa strategian mukaisesti, hankkimalla ulkopuolista lisärahoitusta ja huolehtimalla toimintansa taloudellisuudesta ja tehokkuudesta muun muassa kehittämällä henkilöstön kustannustietoisuutta ja hankintajärjestelmiä. Kustannuksista kohdistuu arviolta 38 % infektioitautien ehkäisyyn, 49 % terveyskäyttäytymisen edistämiseen ja kroonisten kansantautien ehkäisyyn ja 13 % ympäristöterveyden ongelmien ehkäisyyn.

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (liiketaloudelliset suoritteet, 1 000 euroa)

	2002	2003	2004
Tuotot	3 228	3 196	3 196
Kustannukset			
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset			
— aineet, tarvikkeet ja tavarat	732	505	505
— henkilöstökustannukset	1 253	1 261	1 261
— ostetut palvelut	167	168	168
— vuokrat	336	151	151
— muut erillismenot ja -kustannukset	231	387	387
Erilliskustannukset yhteensä	2 719	2 472	2 472
Käyttäjämää	509	723	723
Osuus yhteiskustannuksista			
— tukitoimintojen kustannukset	542	488	488
— korot ja poistot	93	101	101
Yhteiskustannukset yhteensä	635	589	589
Kokonaiskustannukset yhteensä	3 354	3 061	3 061
Tilikauden ylijäämä (+) / alijäämä (-)	-126	135	135

Maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	3 228	3 196	3 196
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	2 719	2 472	2 472
Käyttäjäämä (t€)	509	723	723
— % tuotoista	15,8	22,6	22,6
Osuus yhteiskustannuksista (t€)	635	589	589
Ylijäämä (+) / alijäämä (-) (t€)	-126	135	135
— % tuotoista	-3,9	4,2	4,2
Tuotot % kokonaiskustannuksista	96,2	104,4	104,4
Hintojen muutos %	1	3	3
Volyymin muutos %	0	0	0

21. *Kansanterveyslaitoksen toimintamenot* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 33 200 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös EU:n hyväksymien tutkimushankkeiden rahoitukseen.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon nettobudjetoituina tuloina yhteisrahoitteisten sopimustutkimusten ja muiden yhteishankkeiden maksuosuudet, maksullisen palvelutoiminnan ja erillisiin sopimuksiin perustuvien tilaustutkimusten tulot, muut maksullisen toiminnan myyntitulot kuten rojalitit ja vastaavat sekä saadut lahjoitusvarat ja sponsoritulot.

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 118 000 euroa uuteen palkkausjärjestelmään siirtymisen johdosta.

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon myös päärakennuksen (Mannerheimintie 166, Helsinki) peruskorjauksesta johtuva vuokramenojen nettolisäys 100 000 euroa.

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon myös peruskorjauksesta johtuvasta väistötiloihin siirtymisestä tilavuokriin ja muuttokuluihin lisäystä 331 000 euroa.

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon myös päärakennuksen peruskorjauksesta johtuva laitehankintojen lisätarve 252 000 euroa sekä vuonna 2003 samaan tarkoitukseen

kertamenona myönnetty vähennys 252 000 euroa.

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon myös Kansaneläkelaitoksen yksilötasoisien tutkimuksen liittämistä Kansanterveyslaitokseen johtuva lisäys 3 100 000 euroa.

Määrärahaa arvioidaan käytettävän harvinaisten rokotteiden myynnin ja välitystoiminnan menoihin 56 000 euroa. Tulot harvinaisten rokotteiden myynnistä ja välitystoiminnasta on merkitty momentille 12.33.08.

Menojen ja tulojen erittely

	€
Bruttomenot	45 781 000
Maksullisen palvelutoiminnan erillismenot	2 136 000
Yhteisrahoitteisen tutkimustoiminnan erillismenot	9 250 000
Muut toimintamenot	34 395 000
Bruttotulot	12 581 000
Yhteisrahoitteisen tutkimustoiminnan tulot	9 250 000
Maksullisen palvelutoiminnan tulot	3 196 000
Muut sekalaiset tulot	135 000
Nettomenot	33 200 000

2004 talousarvio	33 200 000
2003 lisätalousarvio	455 000
2003 talousarvio	28 400 000
2002 tilinpäätös	27 745 000

26. Rokotteiden hankinta (arviomääräraha)
 Momentille myönnetään 11 244 000 euroa.
 Määrärahaa saa käyttää tartuntatautilain (583/1986) 25 §:n perusteella maksutta toimitettavien rokotustilaisuuksissa tarvittavien rokotteiden hankkimisesta ja edelleen toimittamisesta, velvoitevarastoinnista sekä muiden yleisen rokotusohjelman toteuttamisesta aiheutuvien menojen ja korvausten maksamiseen sekä Suomen lääkevahinkokorvausosustuksen jäsenmaksuun. Määrärahaa saa käyttää myös rokotteiden hankkimisesta ja edelleen toimittamisesta välitystoimintaan aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Rokotusohjelman toteuttamisesta arvioidaan aiheutuvan menoja yhteensä 10 818 460 euroa ja rokotteiden välitystoiminnasta 425 540 euroa. Rokotteiden välitystoiminnan aiheuttamat muut menot on merkitty momentille 33.08.21. Tulot rokotteiden myynnistä ja välitystoiminnasta on merkitty momentille 12.33.08.

2004 talousarvio	11 244 000
2003 talousarvio	6 184 000
2002 tilinpäätös	7 439 325

09. Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus

Selvitysosa:

Viraston perustehtävä

Tuotevalvontakeskuksen toiminta-ajatuksena on ehkäistä alkoholipitoisista aineista, tupakasta ja kemikaaleista aiheutuvia haittoja sekä edistää elinympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta.

Toimintaympäristön muutokset

Alkoholilainsäädäntöä on muutettu yhtäältä kiristämällä lupien myöntämiseen liittyviä ehtoja ja toisaalta siirtämällä vuoden 2004 alusta ravintoloiden jatkoaikoja koskevia tehtäviä virastosta lääninhallituksiin. Molemmat muutokset lisäävät viraston ohjaustehtäviä. Samalla toimintaympäristöön vaikuttavat voimakkaasti alkoholin maahantuontirajoitusten merkittävät helpotukset. Tupakkavalvontaa lisäävät erityisesti EU:n uuden merkintädirektiivin valvonta sekä ravintolatu-pakoinnin rajoitusten täysimääräinen voimaan tulo vuoden 2003 kesällä. Kemikaalivalvonnas-saan virasto valmistautuu EU:n kemikaalistrategian toimeenpanoon ja siihen liittyviin toiminnal-lisiin muutoksiin.

Geeniteknikkalakiin valmisteltavana oleva muutos tulisi asettamaan virastolle sekä valvontaan että rekisterien ylläpitoon liittyviä lisätehtäviä.

Strategiset linjaukset

Tuotevalvontakeskus toteuttaa sosiaali- ja terveysministeriön päästrategioista terveyden ja toi-mintakyvyn edistämistä. Välineinä näiden strategioiden pohjalta laadittujen tavoitteiden toteutta-misessa ovat lupahallinto ja valvonta sekä alue- ja paikallishallinnon ohjaus ja koulutus. Viraston toiminnassa on myös keskeisessä asemassa elinkeinotoimintaan kohdistuvan ohjauksen tehosta-minen sekä harmaan talouden ja talousrikollisuuden ehkäiseminen. Virasto vaikuttaa elin- ja työ-ypäristöön sekä kansalaisten terveydelle haitallisiin elämäntapoihin seuraamalla ja arvioimalla riskitekijöitä sekä tiedottamalla näistä.

Keskeiset tulostavoitteet vuodelle 2004

Sosiaali- ja terveysministeriö on alustavasti asettanut sosiaali- ja terveydenhuollon tuoteval-vontakeskukselle tulosalueittain seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004. Tulostavoitteet täsmen-netään ministeriön ja viraston välisessä tulossopimuksessa vuosille 2004—2007:

Vaikuttavuus

Alkoholin aiheuttamien haittojen ehkäisy: Alkoholin aiheuttamia haittoja ehkäistään ennakolta ihmisten terveyden ja elinympäristön huomioon ottavalla lupahallinnolla sekä edistämällä elinkeinonharjoittajien vastuullista toimintaa muun muassa omavalvontajärjestelmien avulla. Alkoholijuomien anniskelun lupahallintoa siirretään lääninhallituksille, jolloin tehtävien siirron edellyttämä ohjaustarve korostuu. Alkoholilain valvonnassa painopiste siirretään ennakovalvonnasta tehokkaaseen jälki- ja tuotevalvontaan ja tuntuviin seuraamuksiin rikkomustapauksissa sekä torjumaan omaa käyttöä varten maahan tuodun alkoholijuoman kulkeutumista laittomasti elinkeinotoimintaan. Nuorten alkoholinkäyttöä ehkäistään sekä tuetaan kansalaisten oikeutta päihitteettömään ja häiriöttömään elinympäristöön lupahallinnon ja valvonnan sekä vaikuttamisen keinoin. Paikallistason ohjausta ja koulutusta lisätään sekä kehitetään lupahallinto- ja valvontamennettelyihin liittyviä tiedonhankinta-, tiedonsiirto- ja yhteydenpitokanavia. Alkoholihallinnon yhteistyöverkostoja eri sektoriministeriöiden (sosiaali- ja terveysministeriö, sisäasiainministeriö, valtiovarainministeriö) hallinnonalalla kehitetään ja hyödynnetään.

Tupakan aiheuttamien haittojen ehkäisy: Tuotevalvontakeskus ohjaa ja tukee valvontaviranomaisia tupakkalain tavoitteiden toteuttamisessa. Keskeisiä tavoitteita ovat ravintoloiden savuttomien tilojen varmistaminen ja tupakan alaikäisille myyntiä koskevan kiellon noudattaminen. Virasto valvoo tupakan mainontaa ja tupakkatuotteiden päällyllymerkintöjä, savukkeiden haitta-aineita sekä tuotteiden ainesosia ja vastaa näitä koskevasta tiedottamisesta.

Kemikaalien aiheuttamien haittojen ehkäisy: Kemikaaleista aiheutuvia terveysriskejä vähennetään vaarojen ja riskien arvioinnilla sekä myynnin ja käytön tehokkaalla valvonnalla. EU-säädösten edellyttämät torjunta-aineiden riskinarviointitehtävät toteutetaan yhteistyössä Kasvintuotannon tarkastuskeskuksen ja Suomen ympäristökeskuksen kanssa. Tuotevalvontakeskus ohjaa ja tukee valvontaviranomaisia tehokkaan markkinavalvonnan toteuttamiseksi.

Elinympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden edistäminen: Tuotevalvontakeskus ohjaa lääninhallituksia ja kuntia terveydensuojelulain valvonnassa. Virasto kehittää erityisesti elinympäristöön liittyvien terveysriskien arviointimenettelyjä sekä toimii riskien hallinnan asiantuntijaviraston. Geenitekniikkalain edellyttämässä kotimaisen tutkimustyön valvonnassa virastolla on keskeinen asema. Lisäksi virasto ryhtyy ylläpitämään eri toimijoiden yhteiskäytössä olevaa geenitekniikan rekisteriä.

Prosessit ja rakenteet

Tuotevalvontakeskus varmistaa muiden viranomaisten kanssa tehtävän valvontayhteistyön ja ohjauksen toimivuuden korostamalla yhteistyön tavoiteasettelua, tulossopimusten yhteensovittamista ja selkeää työnjakoa hallinnonalan sisällä. Alkoholin lupahallinto- ja valvontamennettelyihin liittyviä tiedonhankinta-, tiedonsiirto- ja yhteydenpitokanavia kehitetään. Alkoholihallinnon yhteistyöverkostoja eri sektoriministeriöiden hallinnonalalla kehitetään ja hyödynnetään. Biosidien, torjunta-aineiden ja muiden kemikaalien riskinarviointi toteutetaan yhteistyössä muiden asiantuntijaviranomaisten kanssa.

Tuotevalvontakeskus panostaa kehittyvään tietohallintoon ja tiedotukseen sekä toimivaan laatu- ja järjestelmään.

Uudistuminen ja työkyky

Henkilöstön motivoituminen, osaaminen ja jaksaminen varmistetaan mm. henkilöstöpolitiikan, koulutuksen, palkkausjärjestelmän uudistamisen, ergonomian, työsuojelun, TYKY-toiminnan sekä johtamismennettelyjen dokumentoinnin keinoin.

Resurssit ja talous

Toimintamenojen ja toimintamäärärahan tasapainoa sekä siirtyvän määrärahan suuruutta seurataan vuosittain. Tuotevalvontakeskuksen henkilöstön kustannustietoisuutta lisätään kustannusvastaavuuslaskentaa ja tunnuslukuja kehittämällä.

Viraston kokonaiskustannuksien ja henkilötöyvuosien jakautuminen tulosalueittain

	2002 tilinpäätös		2003 tavoite		2004 tavoite	
	1 000 €	htv	1 000 €	htv	1 000 €	htv
Tulosalue						
Alkoholin aiheuttamien haittojen ehkäisy	2 635	34	2 790	34	2 876	34
Tupakan aiheuttamien haittojen ehkäisy ¹⁾	282	2	200	2	206	2
Kemikaalien aiheuttamien haittojen ehkäisy ²⁾	1 885	21	1 820	22	1 936	23
Elinympäristön terveellisuuden edistäminen	-	-	299	5	308	5
Talous-, henkilöstö- ja tietohallinto, ylin johto ³⁾	-	16	-	16	-	16
Yhteensä	4 802	73	5 109	79	5 326	80
Nettobudjetoitu toiminta						
Kemikaalien tuoterekisteri	680	12	650	12	667	12
Henkilöstö yhteensä		85		91		92

¹⁾ Tupakkahaittojen ehkäisyn rahoitukseen käytetty STM:n terveyden edistämisen määräraha (momentilta 33.53.50) on lisätty vuoden 2002 tilinpäätössummaan.

²⁾ Ilman nettobudjetoitua kemikaalien tuoterekisteriysikköä.

³⁾ Kohdistettu muille tulosalueille.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen talousarvio perustuu osittaiseen nettobudjetointiin.

Kannattavuus

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen bruttotulot on budjetoitu momentille 12.33.09. Tampereella sijaitsevan nettobudjetoidun kemikaalirekisterin erillismenot katetaan ilmoitusten käsittelystä saatavilla maksuilla.

Maksullisen toiminnan tavoitteena on kustannusvastaavuus:

Maksullisen nettobudjetoidun toiminnan (kemikaalien tuoterekisteri) kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2002	2003	2004
Maksullisen toiminnan tuotot	681	650	667
Maksullisen toiminnan kustannukset			
— henkilöstökustannukset	398	447	414
— vuokrat	42	47	44
— muut erilliskustannukset	157	156	153
Erilliskustannukset yhteensä	597	650	611
Käyttäjäämä	84	0	56

Maksullisen toiminnan osuus yhteiskustannuksista			
— tukitoimintojen kustannukset	74	81	89
— poistot ja muut yhteiskustannukset	9	9	9
Osuus yhteiskustannuksista yhteensä	83	90	98
Kokonaiskustannukset yhteensä	680	740	709
Tilikauden ylijäämä (+) / alijäämä (-)	1	-90	-42

Maksullisen nettobudjetoidun toiminnan (kemikaalien tuoterekisteri) tunnuslukutaulukko

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	681	650	667
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	597	650	611
Käyttöjäämä (t€)	84	0	56
— % tuotoista	12,3	0	8,4
Osuus yhteiskustannuksista (t€)	83	90	98
Ylijäämä (+) / alijäämä (-) (t€)	1	-90	-42
— % tuotoista	0,1	-13,8	-6,3
Tuotot % kokonaiskustannuksista	100,1	87,8	94
Hintojen muutos %	0	0	0
Volyymin muutos %	0	0	0

21. Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 5 047 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon nettobudjetoitavina maksullisen toiminnan tuloina kemikaalirekisterin rekisterimaksut.

Menojen ja tulojen erittely €

Bruttomenot	5 714 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	667 000
Muut toimintamenot	5 047 000
Bruttotulot, maksullisen toiminnan tulot	667 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	667 000
Nettomenot	5 047 000

Bruttomenojen lisäyksessä on otettu huomioon siirtyvien erien käyttömahdollisuuden vähenemisenä 222 000 euroa ja torjunta-aineiden EU-riskinarviointiin kohdistuvana menona 67 000 euroa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen nettobudjetoidut tulot on budjetoitu momentille 12.33.09.

2004 talousarvio	5 047 000
2003 lisätalousarvio	87 000
2003 talousarvio	4 570 000
2002 tilinpäätös	4 480 000

10. Säteilyturvakeskus

Selvitysosa: Säteilyturvakeskuksen toiminta-ajatuksena on ihmisten, yhteiskunnan, ympäristön ja tulevien sukupolvien suojelu säteilyn haitallisilta vaikutuksilta.

Toimintaympäristön muutokset

Kansainvälisten säteilyturvallisuuksiperiaatteiden uudistustyö on aloitettu. Ympäristön säteily-suojelu on tarkoitettu sisällyttävä niihin ihmisten suojelun rinnalle. Myös jo julkaistut ja valmistelun alla olevat säteily-suojelua koskevat EU-direktiivit ja -suositukset aiheuttavat muutoksia toimintaympäristöön.

Ionisoivan säteilyn käyttöön perustuvien lääketieteellisten tutkimus- ja hoitomenetelmien kehittyminen ja sähkömagneettisia kenttiä synnyttävien laitteiden lisääntyminen aiheuttavat muutoksia valvontatoimintaan. Lisäksi on todettu tarve parantaa toiminnan laatua ja osaamista säteilyn käytössä.

Uuden ydinvoimalaitosyksikön rakentamislupahakemuksen käsittely tulee ajankohtaiseksi. Huomiota suunnataan myös käytössä olevilla ydinvoimalaitoksilla valmisteltaviin ja toteutettaviin suuriin muutostöihin. Käytetyn ydinpolttoaineen loppusijoitusta koskevat tutkimukset ja suunnittelutyö edellyttävät kiinteää arviontia. Ydinsulkusopimuksen mukainen valvonta laajenee valvontasopimuksen lisäpöytäkirjan mukaisesti.

Säteily- ja ydinturvallisuuden parantaminen Itä- ja Keski-Euroopassa edellyttää huomattavaa työpanosta, samoin EU:n hankkeet saada aikaan jäsenmaissa yhdenmukaiset ydinturvallisuusvaatimukset ja valvontakäytäntö. Kansainvälinen terrorismi otetaan entistä selkeämmin huomioon säteily- ja ydinturvallisuuden varmistamisessa.

Strategiset linjaukset

Säteilyturvakeskuksen strategian mukaisia painoalueita ovat uuden ydinvoimalaitoksen suunnittelun ja rakentamisen valvonta, käytössä olevien ydinvoimalaitosten ikääntymisen johdosta tehtävät perusparannukset, käytetyn polttoaineen loppusijoituslaitoksen suunnittelun valvonta ja sijoituspaikalla tehtävien tutkimusten arviointi, säteilyn lääketieteellisestä käytöstä aiheutuvan altistuksen hallinta, luonnonsäteilystä (radon) aiheutuvan altistuksen pienentäminen, sähkö- ja magneettikenttien aiheuttama altistus ja terveysvaikutukset sekä kansainvälinen yhteistyö ydin- ja säteilyturvallisuutta koskevien turvallisuusperiaatteiden kehittämisessä.

Toiminnan kehittämisessä painoalueita ovat henkilöstön osaamisen ja tiedonhallinnan menetelmien kehittäminen sekä toimintakulttuurin vahvistaminen: arvot, toimintatavat ja prosessit sekä johtaminen.

Keskeiset tulostavoitteet vuodelle 2004

Sosiaali- ja terveysministeriö on alustavasti asettanut Säteilyturvakeskukselle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004. Tulostavoitteet täsmennetään ministeriön ja laitoksen välisessä tulosso-
pimuksessa vuosille 2004—2007:

Vaikuttavuus

Tavoitteena on, että säteilylähteiden käytössä ei satu onnettomuuksia tai turvallisuutta vaarantavia tapahtumia, säteilyn käyttö on säteilylain 2 §:ssä säädettyjen oikeutus- ja optimointiperiaatteiden mukaista ja työntekijöiden säteilyannokset pysyvät säädettyjen annosrajojen alapuolella.

Ydinlaitosten valvonnassa tavoitteena on, että laitoksilla ei satu onnettomuuksia tai turvallisuutta vaarantavia tapahtumia, radioaktiivisten aineiden päästöt laitoksilta ovat pieniä ja niistä lasketut vuotuiset säteilyannokset ovat alle yksi prosentti valtioneuvoston päätöksessä 395/1991 asetetusta raja-arvosta ja ydinjätteiden käsittely, varastointi ja loppusijoitus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että jätteiden määrä pysyy mahdollisimman pienenä eikä toiminnasta aiheudu käytännöllisesti katsoen lainkaan päästöjä.

Ympäristön säteilyvalvonnan tavoitteena on, että Säteilyturvakeskus on jatkuvasti tietoinen siitä säteilytasosta, jolle väestö altistuu. Onnettomuustilanteissa tavoitteena on, että valmiustoiminta käynnistyy 15 minuutissa ensitiedon saamisesta. Viestinnässä tavoitteena on, että säteily- ja ydinturvallisuuteen liittyvistä tapahtumista tiedotetaan oma-aloitteisesti, objektiivisesti, avoimesti ja viivytyksettä.

Prosessit ja rakenteet

Tavoitteena on, että toimintatavat ovat linjakkaita, kustannustietoisia ja hyvin määriteltyjä ja että olennaisia poikkeamia määritellyistä toimintatavoista ei tapahdu. Toimintatapoja arvioidaan laatupalkintokriteeristön ja sisäisten auditointien avulla. Arviointien ja auditointien perusteella valitut kehityshankkeet toteutetaan suunnitellulla tavalla.

Henkilöstön uudistuminen ja työkyky

Henkilöstön osaamista kehitetään laadittavan suunnitelman mukaisesti. Tavoitteena on, että henkilöstön koulutukseen käyttämä aika on 3—4 % kokonaistyöajasta, opinnäytteitä valmistuu muutamia ja henkilöstön poissaolopäivien kokonaismäärä on alle 7,5 henkilötyövuotta kohden ja omasta sairaudesta ja työtapaturmasta johtuvien poissaolopäivien määrä alle 6,5 henkilötyövuotta kohden.

Resurssit ja talous

Tuottavuus ja taloudellisuus

Tulosaluekohtaiset kustannukset ja henkilötyövuodet 2002—2004

	2002		2003		2004	
	milj. €	htv ¹⁾	milj. €	htv ¹⁾	milj. €	htv ¹⁾
Ydinturvallisuusvalvonta	7,6	61	8,4	65	9,0	70
Säteilyn käytön valvonta	2,0	20	2,1	20	2,1	20
Ympäristön säteilyvalvonta	0,8	7	0,8	7	0,9	7
Tutkimus	6,8	70	7,0	70	7,1	71
Valmiustoiminta	1,0	10	1,5	11	1,2	10
Palvelut	3,2	23	4,1	25	4,1	25
Viestintä	1,0	10	1,0	10	1,0	10
Hallinto ²⁾		39	-	39	-	39
Yhteensä	22,3	240	24,9	247	25,4	252

1) Taulukko ei sisällä lomina. Vuoden 2004 lomien osuudeksi arvioidaan 57 htv.

2) Hallinnon kustannukset on kohdistettu muille tulosalueille.

Rahoitusrakenne (milj. euroa)

	2002	2003	2004
	toteutuma	tavoite	tavoite
Toimintamääräraha	10,4	11,1	11,3
Muut määrärahat (mm. työvoimarahaus)	0,2	0,2	0,2
Julkisoikeudelliset suoritteet	7,6	8,7	9,0
Asiantuntijapalvelut	3,3	4,1	4,1
Yhteisrahoitteinen tuotto, muut tuotot	0,8	0,8	0,8
Yhteensä	22,3	24,9	25,4

Edelliseltä vuodelta siirtyvät erät	1,4	1,4	1,4
Seuraavalle vuodelle siirtyvät erät	1,4	1,4	1,4

Kannattavuus

Tavoitteena on, että ydinenergian käytön valvonnan ja säteilytoiminnan valvonnan tuotot kattavat omakustannusperiaatteen mukaisesti valvonnasta aiheutuvat kustannukset, muusta maksullisesta toiminnasta saatavat tuotot kattavat vähintään toiminnasta aiheutuvat kustannukset ja omakustannushinta ei kasva palkkojen noususta ja inflaatiosta aiheutuvaa kasvua nopeammin ellei siihen ole jokin perusteltu syy, esimerkiksi valvonnan tueksi välttämättömän kansainvälisen toiminnan laajeneminen. Tavoitteena on, että omakustannushinta pysyy selvästi pienempänä kuin vastaavia suoritteita tuottavien yritysten laskutushinta.

Julkisoikeudellisen ja muun maksullisen toiminnan tavoitteena on kustannusvastaavuus.

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelmat

Julkisoikeudelliset suoritteet yhteensä (1 000 euroa)

	2002	2003	2004
Maksullisen toiminnan tuotot, myyntituotot	7 384	8 700	9 000
Maksullisen toiminnan kustannukset			
Erilliskustannukset			
— aineet, tarvikkeet ja tavarat	13	17	17
— henkilöstökustannukset	2 515	2 833	2 983
— vuokrat	121	143	147
— palvelujen ostot	1 300	1 713	1 673
— muut erilliskustannukset	202	213	213
Erilliskustannukset yhteensä	4 151	4 919	5 033
Käyttäjäämä	3 233	3 781	3 967
Osuus yhteiskustannuksista			
— tukitoimintojen kustannukset	3 259	3 747	3 933
— poistot	33	30	30
— korot	1	4	4
Osuus yhteiskustannuksista yhteensä	3 293	3 781	3 967
Kokonaiskustannukset yhteensä	7 444	8 700	9 000
Tilikauden ylijäämä (+) / alijäämä (-)	-60	0	0
Kustannusvastaavuus-%	99	100	100

Liiketaloudelliset suoritteet (1 000 euroa)

	2002	2003	2004
Maksullisen toiminnan tuotot, myyntituotot	3 246	4 100	4 100
Maksullisen toiminnan kustannukset			
Erilliskustannukset			
— aineet, tarvikkeet ja tavarat	164	170	175
— henkilöstökustannukset	827	1 033	980
— vuokrat	143	151	151
— palvelujen ostot	1 016	1 614	1 662
— muut erilliskustannukset	83	100	100
Erilliskustannukset yhteensä	2 234	3 068	3 068
Käyttäjäämä	1 012	1 032	1 032
Osuus yhteiskustannuksista			
— tukitoimintojen kustannukset	978	1 000	1 000
— poistot	24	30	30
— korot	1	2	2
Osuus yhteiskustannuksista yhteensä	1 003	1 032	1 032
Kokonaiskustannukset yhteensä	3 237	4 100	4 100
Tilikauden ylijäämä (+) / alijäämä (-)	9	0	0
Kustannusvastaavuus-%	100	100	100

Maksullinen toiminta yhteensä (1 000 euroa)

	2002	2003	2004
Maksullisen toiminnan tuotot, myyntituotot	10 630	12 800	13 100
Maksullisen toiminnan kustannukset			
Erilliskustannukset			
— aineet, tarvikkeet ja tavarat	177	187	192
— henkilöstökustannukset	3 342	3 866	3 963
— vuokrat	264	294	298
— palvelujen ostot	2 316	3 327	3 335
— muut erilliskustannukset	285	313	313
Erilliskustannukset yhteensä	6 385	7 987	8 101
Käyttäjäämä	4 245	4 813	4 999
Osuus yhteiskustannuksista			
— tukitoimintojen kustannukset	4 237	4 747	4 933
— poistot	57	60	60
— korot	2	6	6
Osuus yhteiskustannuksista yhteensä	4 296	4 813	4 999

Kokonaiskustannukset yhteensä	10 681	12 800	13 100
Tilikauden ylijäämä (+) / alijäämä (-)	-51	0	0
Kustannusvastaavuus-%	100	100	100

Maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko (julkisoikeudelliset suoritteet)

	2002	2003	2004
	toteutuma	ennakoitu	arvio
Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	7 384	8 700	9 000
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	4 151	4 919	5 033
Käyttäjäämä (t€)	3 233	3 781	3 967
— % tuotoista	44	43	44
Osuus yhteiskustannuksista (t€)	3 293	3 781	3 967
Ylijäämä (+) / alijäämä (-) (t€)	-60	0	0
— % tuotoista	-1	0	0
Tuotot % kokonaiskustannuksista	99	100	100
Investoinnit (t€)	34	50	50
— % tuotoista	0	1	1
Hintojen muutos %	2	3	3
Volyymin muutos %	5	18	6

Maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko (liiketaloudelliset suoritteet)

	2002	2003	2004
	toteutuma	ennakoitu	arvio
Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	3 246	4 100	4 100
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	2 234	3 068	3 068
Käyttäjäämä (t€)	1 012	1 032	1 032
— % tuotoista	31	25	25
Osuus yhteiskustannuksista (t€)	1 003	1 032	1 032
Ylijäämä (+) / alijäämä (-) (t€)	9	0	0
— % tuotoista	0	0	0
Tuotot % kokonaiskustannuksista	100	100	100
Investoinnit (t€)	19	50	50
— % tuotoista	1	1	1
Hintojen muutos %	2	3	3
Volyymin muutos %	-29	26	0

Maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko (yhteisrahoitteiset hankkeet, 1 000 euroa)

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
Yhteisrahoitteisten hankkeiden tuotot	740	800	800
Yhteisrahoitteisten hankkeiden erilliskustannukset	1 790	2 463	2 263
Osuus yhteiskustannuksista	1 430	1 430	1 450
STUK:n kokonaiskustannus yhteishankkeisiin	2 480	3 093	2 913
Yhteisrahoitteisten hankkeiden kokonaiskustannus	3 220	3 893	3 713

21. Säteilyturvakeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 11 330 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. Määrärahan mitoituksessa on otettu vähennyksenä huomioon vuoden 2003 talousarviossa kertaluonteisena menona myönnetty 668 000 euroa.

Yhteisrahoitteisen toiminnan erillis-	menot	2 263 000
Muut toimintamenot		14 876 000
Bruttotulot		13 910 000
Maksullisen toiminnan tulot		13 100 000
— julkisoikeudelliset suoritteet		9 000 000
— liiketaloudelliset suoritteet		4 100 000
Yhteishankkeiden tulot		800 000
Muut tulot		10 000
Nettomenot		11 330 000

Menojen ja tulojen erittely €

Bruttomenot	25 240 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	8 101 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	5 033 000
— liiketaloudelliset suoritteet	3 068 000

2004 talousarvio	11 330 000
2003 lisätalousarvio	277 000
2003 talousarvio	11 109 000
2002 tilinpäätös	10 417 000

11. Lääkelaitos ja Lääkehoidon kehittämiskeskus

Selvitysosa: Lääkelaitoksen tehtävänä on ylläpitää ja edistää lääkkeiden, terveydenhuollon laitteiden ja tarvikkeiden sekä verivalmisteiden käytön turvallisuutta. Lääkelaitoksen tavoitteena on olla luotettava, asiantunteva ja tehokas yhteistyökumppani EU:n valvontajärjestelmissä. Valvontaa toteutetaan lupamenettelyin sekä tarkastustoiminnan ja jälkivalvonnan keinoin.

Toimintaympäristön muutokset

EU:n lääkelainsäädännön uudistaminen lisää jäsenvaltioiden lääkevalvonnan ja Euroopan lääkearviointiviraston (EMA) välisen tasapainon ja yhteistyön sekä avoimuuden tarvetta. EU:n tuleva laajentuminen edellyttää Lääkelaitoksessa keskittymisalueiden valintaa. Bioteknologiaa soveltavat yritykset ja bioteknologiset valmisteet asettavat lääke- ja laitevalvonnalle vaativia haasteita. Sähköisen kaupan ja kovenevan kilpailun mahdollisuus lisää myös markkinoinnin valvonnan tarvetta. Geneerinen substituoitu asettaa lääkevalvonnalle jatkuvat seuranta- ja hyväksymisvelvoitteet.

Strategiset linjaukset

Lääkelaitos on entistä aktiivisempi toimija eurooppalaisessa lääkevalvonnassa. Lääkelaitos tukee kansanterveystieteiden vahvistamista EU:n lääkepolitiikassa, lääkevalmisteiden myyntilupien arvioinnissa ja lääkeinformaatioissa. Lääkelaitoksen strategiset linjaukset toteuttavat sosiaali- ja terveysministeriön strategisten tavoitteiden kohtia: Toimivat palvelut sekä väestön terveyden ja toimintakyvyn edistäminen.

Sosiaali- ja terveysministeriö on alustavasti asettanut Lääkelaitokselle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004. Tulostavoitteet täsmennetään ministeriön ja viraston välisessä tulossopimuksessa vuosille 2004—2007.

Vaikuttavuustavoitteet

Lääkelaitoksen EU-vaikuttavuutta lisätään ja määritetään tavoitetasot valittavilla keskittymisalueilla.

Veripalvelutoiminnan ja kliinisten lääketutkimusten valvonta mukautetaan Euroopan unionin uusien säännösten mukaiseksi muun muassa lisäämällä tarkastustiheyttä ja tietokantoja kehittämällä.

Lääkelaitos vahvistaa rooliaan merkittävänä sähköisen lääketiedon tarjoajana.

Kehitetään geneeriseen substituutioon liittyvät lääkemyynnin seurantamallit.

Lääkelaitoksen laboratoriotoiminnan suunnitelmallisuutta lisätään ja sen painopistettä suunnataan lääketurvallisuuden kannalta valittuihin kohteisiin.

Lääkelaitos tuottaa terveydenhuollon yksiköille riskienhallintamallin, jonka avulla voidaan tehostaa terveydenhuollon laitteiden käytön turvallisuutta.

Prosessit ja rakenteet

Lääkelaitoksen palveluja parannetaan verkkopalveluja hyödyntäen.

Ydinprosessien toimintaa, laatua ja tehokkuutta parannetaan. Hakemuskäsittelyssä noudetaan määrättyjä tai EU:n jäsenvaltioiden kesken sovittuja käsittelyaikoja. Ydin- ja tukiprosessit kuvataan kattavasti. Hakemusprosessien hallintaa parannetaan ja kysynnän kausivaihteluihin varaudutaan suunnitelmallisesti.

Lääkelaitos selvittää asiakastytyväisyyttä eräiden keskeisten palvelujen osalta.

Toimintaa arvioidaan sidosryhmien kuulemismenettelyllä.

Henkilöstön uudistuminen ja työkyky

Lääkelaitoksen henkilöstön osaamista ja työkykyä ylläpidetään ja kehitetään.

Esimiestyötä kehittämällä tuetaan myös oikeudenmukaista työnjakoa, jaksamista ja tasa-arvoa.

*Resurssit ja talous**Tuottavuus ja taloudellisuus***Viraston kokonaiskustannukset/toimintamenojen jakautuminen**

Tulosalue	2002 tilinpäätös		2003 tavoite		2004 tavoite	
	1 000 €	htv	1 000 €	htv	1 000 €	htv
Myyntilupaosasto	4 904	55	4 541	56	5 092	57
Valvontaosasto	1 231	17	1 040	19	2 867	37
	774	9	669	9	-	-
Lääketurvaosasto	1 435	12	1 067	11	1 744	16
	191	2	190	2	-	-
Terv.huollon laitteet	1 313	12	1 109	12	1 329	12
Yleinen osasto ja johto	1 379	24	2 080	25	2 085	30
Yhteensä	11 227	131	10 696	134	13 117	152

Viraston rahoitusrakenne

	2002 tilinpäätös		2003 tavoite		2004 tavoite	
	1 000 €	htv	1 000 €	htv	1 000 €	htv
Maksullisen toiminnan tuotot	9 075		9 447		11 660	
Maksullisen toiminnan menot	-8 171	100	-8 414	102	-10 383	121
Ei-maksullisen toiminnan menot	-2 779	31	-2 282	32	-2 526	31
Nettomenot	-1 875		-1 249		-1 249	
Edelliseltä vuodelta siirtynyt	937		291		-	
Siirretyn määrärahan peruutus	-21		-		-	
Seuraavalle vuodelle siirtynyt	-291		-		-	
Yhteensä	-1 250	131	-958	134	-1 249	152

Kannattavuus

Lääkelaitoksen talousarvio perustuu nettobudjetointiin. Lääkelaitoksen menot katetaan pääasiassa valvonta- ja palvelutoiminnasta perittävillä maksuilla. Maksullisen toiminnan palvelut tuotetaan omakustannushintaan. Suoritteista perittävät maksut ovat maksuperustelain mukaisia. Lääkkeiden laadunvalvonnan kustannukset katetaan lääkelaitoksesta annetun lain (35/1993) 4 §:n mukaisella maksulla.

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelmat (1 000 euroa)**Maksuperustelain mukaiset julkisoikeudelliset suoritteet**

	2002	2003	2004
Maksullisen toiminnan tuotot			
— MPL julkisoikeudelliset suoritteet	7 770	8 209	10 190
— MPL mukaiset liiketaloudelliset suoritteet	13	10	10
— Muut tuotot	21	-	-
Tuotot yhteensä	7 804	8 219	10 200

Maksullisen toiminnan kustannukset

Erilliskustannukset			
— aineet, tarvikkeet ja tavarat	255	255	552
— henkilöstökustannukset	4 386	4 398	5 741
— vuokrat	513	571	687
— palvelujen ostot	1 223	1 333	1 491
— muut erilliskustannukset	512	446	408
Erilliskustannukset yhteensä	6 888	7 003	8 880
Käyttäjäämä	916	1 216	1 320

Maksullisen toiminnan osuus yhteiskustannuksista			
— tukitoimintojen kustannukset	847	539	779
— poistot	241	213	226
— korot	25	30	30
Osuus yhteiskustannuksista yhteensä	1 113	782	1 035
Kokonaiskustannukset yhteensä	8 001	7 785	9 915
Tilikauden ylijäämä (+) / alijäämä (-)	-197	434	285

Lääkelaitoksesta annetun lain 4 §:n mukaiset julkisoikeudelliset suoritteet

	2002	2003	2004
Maksullisen toiminnan tuotot	1 271	1 228	1 460
Maksullisen toiminnan kustannukset			
Erilliskustannukset			
— aineet, tarvikkeet ja tavarat	92	83	88
— henkilöstökustannukset	553	626	698
— vuokrat	121	120	136
— palvelujen ostot	127	102	127
— muut erilliskustannukset	20	19	28
Erilliskustannukset yhteensä	913	950	1 077
Käyttöjäämä	358	278	383
Maksullisen toiminnan osuus yhteiskustannuksista			
— tukitoimintojen kustannukset	175	115	136
— poistot	112	103	114
— korot	20	19	19
Osuus yhteiskustannuksista yhteensä	307	237	269
Kokonaiskustannukset yhteensä	1 220	1 187	1 346
Tilikauden ylijäämä (+) / alijäämä (-)	51	41	114

Koko maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko

	2002	2003	2004
	toteutuma	ennakoitu	arvio
Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	9 075	9 447	11 660
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	7 801	7 953	9 957
Käyttöjäämä (t€)	1 274	1 494	1 703
— % tuotoista	14	16	15
Osuus yhteiskustannuksista (t€)	1 419	1 019	1 304
Ylijäämä (+) / alijäämä (-) (t€)	-145	475	399
— % tuotoista	-2	5	3
Tuotot % kokonaiskustannuksista	98	105	103
Investoinnit (t€)	536	461	425
— % tuotoista	6	5	4

Lääkehoidon kehittämiskeskus

Lääkehoidon kehittämiskeskuksen tehtävänä on edistää tehokasta, turvallista, taloudellista ja tarkoituksenmukaista lääkehoitoa seuraamalla, arvioimalla ja jakamalla lääkehoitoa koskevaa tietoa sekä saattamalla tietoa tarkoituksenmukaisin keinoin käytännön toiminnaksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö on alustavasti asettanut Lääkehoidon kehittämiskeskukselle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004. Tulostavoitteet täsmennetään ministeriön ja viraston välisessä tulossopimuksessa vuosille 2004—2007.

Vaikuttavuustavoitteet

Seuraavan neljän vuoden aikana Lääkehoidon kehittämiskeskuksen yleistavoitteena on edistää rationaalista lääkehoitoa. Tähän kuuluu erityisesti lääkäreiden lisääntyvä tietoisuus rationaalisen lääkehoidon edistämistavoista, lääkärin käyttämän lääkevalikoiman järkevöittäminen, lääkkeiden uusimiskäytännön parantaminen, edullisten rinnakkaisvalmisteiden käytön lisääminen ja kaltaisten, mutta vain marginaalisesti vertailulääkettä parempien lääkkeiden käytön hillitseminen.

Vuoden 2004 aikana Lääkehoidon kehittämiskeskuksen toiminta vakiinnutetaan. Keskus jatkaa asiantuntijoiden yhteistyöverkoston luomista kattamaan kaikki sairaanhoitopiirit. Jatketaan paikallisten ja alueellisten yhteistyömuotojen luomista terveydenhuollon ammattiryhmien, asiantuntijoiden ja viranomaisten kanssa. Alueellisten kouluttajien hankintaa ja kouluttamista jatketaan. Kouluttajien toiminta vakiinnutetaan ja yhteistyöverkostoja vakiinnutetaan.

Prosessit ja rakenteet

Palvelutavoitteet

Aktiivisen tiedottamisen, julkaisu toiminnan ja koulutuksen avulla tuetaan yhteistyöverkoston toimintaa rationaalisen lääkehoidon edistämisessä.

Resurssit ja talous

Lääkehoidon kehittämiskeskus on bruttobudjetoitu.

21. Lääkelaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 1 249 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös Lääkelaitoksen hyväksymien, laitoksen ulkopuolella toteutettavien tutkimus- ja kehittämishankkeiden rahoittamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon nettobudjetoitavina maksullisen toiminnan tuloina maksuperustelain mukaisista julkisoikeudellisista suoritteista saadut tulot ja Lääkelaitoksesta annetun lain (35/1993) 4 §:ssä tarkoitettut tulot.

Menojen ja tulojen erittely

Bruttomenot	12 909 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	10 382 640
Muut toimintamenot	2 526 360

Bruttotulot, maksullisen toiminnan

tulot	11 660 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	11 650 000
— muut suoritteet	10 000
Nettomenot	1 249 000

Bruttotulojen lisäys aiheutuu kasvavien hankemäärien käsittelyyn tarvittavista lisäresursseista ja prosesseihin ja tietojärjestelmiin liittyvistä toiminnan kehittämishankkeista. Tulokertymä edellyttää Lääkelaitoksen maksullisista suoritteista annetun maksuasetuksen tarkistamista vuonna 2004.

2004 talousarvio	1 249 000
2003 talousarvio	1 249 000
2002 tilinpäätös	1 249 000

22. Lääkehoidon kehittämiskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	2004 talousarvio	1 325 000
	2003 talousarvio	1 300 000

Momentille myönnetään 1 325 000 euroa.

12. Valtion koulukodit

Selvitysosa: Valtion koulukotien tehtävänä on lastensuojelulain mukainen avo-, sijais- ja jälkihuolto, johon kuuluu myös peruskouluopetus ja ammatillinen koulutus tai sen tukeminen. Koulukodit voivat lisäksi järjestää mielenterveyslaissa tarkoitettuja mielenterveyspalveluja lukuun ottamatta tahdosta riippumatonta hoitoa.

Toiminnan tarkoituksena on sosiaalisin, terapeuttisin ja kasvatuksellisin keinoin edistää nuoren ja hänen perheensä omiin voimavaroihin perustuvaa selviytymiskykyä. Koulukodit monipuoliset tavat edelleen palveluitaan ja toimivat osana sekä valtakunnallista että alueellista verkostoa. Lasten ja nuorten psykiatristen toimipisteiden kanssa kehitetään psykososiaalista hoitoa.

Valtion koulukodeille on alustavasti asetettu seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

Huume-, lääke- ja alkoholiongelmista sekä mielenterveyshäiriöistä kärsivien lasten ja nuorten auttamiseen tulee koulukotitoiminnan kehittämisessä kiinnittää yhä enemmän huomiota. Voimavaroja tulee suunnata koulukotityön sisältöä, laatua, asiakaslähtöisyyttä ja tuloksellisuutta koskevaan tutkimus- ja kehittämistyöhön. Kansainvälistä yhteistyötä lisätään muun muassa maahanmuuttajalapsien koulukotihoidon lisääntyvän tarpeen vuoksi.

Eräitä koulukotien maksullisen toiminnan asiakassuoritteita

	2002 toteutuma	2003 arvio	2004 arvio
Hoitovuorokausi	50 108	50 000	50 000
Kriisihoito (vrk)	5 968	5 900	5 900
Koulupaikka	10 027	10 000	10 000
Jälkihoito (pv)	464	450	450

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (liiketaloudelliset suoritteet, 1 000 euroa)

	2002	2003	2004
Maksullisen toiminnan tuotot			
— maksullisen toiminnan myyntituotot	11 594	11 560	11 690
— maksullisen toiminnan muut tuotot	2 121	2 430	2 430
Tuotot yhteensä	13 715	13 990	14 120
Maksullisen toiminnan kustannukset			
Erilliskustannukset			
— aineet, tarvikkeet ja tavarat	1 088	1 090	1 080
— henkilöstökustannukset	9 030	9 250	9 390
— vuokrat	1 626	1 650	1 650
— palvelujen ostot	1 109	1 000	1 000
— muut erilliskustannukset	601	600	600
Erilliskustannukset yhteensä	13 454	13 590	13 720

Käyttäjäämä	261	400	400
Maksullisen toiminnan osuus yhteiskustannuksista	393	400	400
Kokonaiskustannukset yhteensä	13 847	13 990	14 120
Tilikauden ylijäämä (+) / alijäämä (-)	-132	0	0

Maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko (liiketaloudelliset suoritteet)

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	13 715	13 990	14 120
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	13 454	13 590	13 720
Käyttäjäämä (t€)	261	400	400
— % tuotoista	2	3	3
Osuus yhteiskustannuksista (t€)	393	400	400
Ylijäämä (+) / alijäämä (-) (t€)	-132	0	0
— % tuotoista	1	0	0
Tuotot % kokonaiskustannuksista	99	100	100

21. Valtion koulukotien toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 588 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös koulukotien sisällölliseen kehittämiseen, toiminnan tukemiseen ja kysynnän vuosittaisen vaihtelun tasaimiseen sekä koulukotitoimintaan erikoistuvaan nuorisopsykiatriaan. Lisäksi määrärahaa saa käyttää perhetoiminnasta aiheutuvien palkkioiden ja muiden menojen maksamiseen, koulukotien maatalo- ja metsätaloudesta aiheutuvien menojen maksamiseen sekä kansainväliseen ja lähialueyhteistyöhön. Lisäksi määrärahaa saa käyttää maatalousavustuksia vastaavien menojen maksamiseen sekä koulukotien yleishallinnosta ja ohjauksesta Sosiaali-

ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskukseen aiheutuviin kustannuksiin.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. Valtion koulukotien menot katetaan pääasiassa kuntien maksamilla korvauksilla. Koulukodeissa annettavan perusopetuksen ja muun opetustoimen piiriin kuuluvan toiminnan rahoitukseen sovelletaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (635/1998) säädöksiä. Rahoitusjärjestelmä perustuu laskennallisiin yksikköhintoihin, jotka opetusministeriö määrää ja valtioneuvosto vahvistaa ennalta seuraavaa vuotta varten.

Kunnilta perittävät korvaukset hinnoitellaan valtion maksuperustelain (150/1992) nojalla sosiaali- ja terveysministeriön määräämin liiketaloudellisin perustein.

Nettobudjetoinnissa on otettu tuloina huomioon maatalousavustuksina saatavat tulot.

Menojen ja tulojen erittely €

Bruttomenot	14 708 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	14 120 000
Muut toimintamenot	588 000

Bruttotulot	14 120 000
Maksullisen toiminnan tulot	11 690 000
Muut tulot	2 430 000
Nettomenot	588 000

2004 talousarvio	588 000
2003 talousarvio	588 000
2002 tilinpäätös	521 113

13. Työsuojelun piirihallinto

Selvitysosa:

Perustehtävä

Työsuojelun piirihallinto koostuu työsuojelupiireistä, jotka valvovat työsuojelua koskevien säästöjen noudattamista ja edistävät turvallisuutta ja terveyttä työssä sekä työpaikan omaa työsuojelutoimintaa yhteistyössä työelämän osapuolten ja asiantuntijoiden kanssa.

Toimintaympäristön muutokset

Työsuojelupiirit ehkäisevät ja vähentävät työolojen aiheuttamia terveydellisiä haittoja vaikuttamalla välillisesti työolosuhteisiin.

Eräiden työoloja kuvaavien tunnuslukujen kehitys

	1995	2000	2001	2002
Korvatut työtaturmat ja ammattitaudit, 1 000 kpl	126	125	127	130
Korvatut työpaikkaturmat milj. työtuntia kohden, kaikki toimialat	31	28	27	27
— rakentaminen	76	73	73	..
— teollisuus	53	43	42	..
— kuljetus, varastointi ja tietoliikenne	40	35	35	..
Työpaikkakuolemat (työpaikalla ja työssä liikenteessä sattuneet kuolemat)	47	49	46	46
Työmatkakuolemat (kodin ja työpaikan välisessä liikenteessä sattuneet kuolemat)	20	40	42	39
Korvatut ammattitaudit	7 058	4 972	4 900 ¹⁾	..

1) Arvio

Lähde: Tapaturmavakuutuslaitosten Liitto

Strategiset tavoitteet

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan vuoteen 2010 suuntaavien strategioiden mukaisesti työsuojelupiirit vaikuttavat työoloihin tavoitteena työntekijöiden terveyden, turvallisuuden ja työkyvyn ylläpito sekä työtaturmien, ammattitautien ja muiden työperäisten terveyden menetysten ehkäisy. Toiminta tukee työelämän vetovoimaisuuden lisäämistä ja väestön terveyden ja toimintakyvyn edistämistä.

Keskeiset tulostavoitteet vuodelle 2004

Sosiaali- ja terveysministeriö on alustavasti asettanut työsuojelun piirihallinnolle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004. Tulostavoitteet täsmennetään ministeriön ja työsuojelun piirihallinnon välisessä tulossopimuksessa vuosille 2004—2007.

Vaikuttavuus

Viranomaisaloitteinen toiminta: Työn aiheuttamaa liiallista henkistä kuormitusta ehkäistään työssä jaksamisen riskialoilla valvomalla työaikasäännösten noudattamista. Työpaikkoja aktivoidaan ja opastetaan työhyvinvointia tai työyhteisön tilaa vaarantavien olosuhteiden tunnistamisessa ja valvotaan niitä aiheuttavien tekijöiden poistamista. Ulkoisen väkivallan uhan hallitsemiseksi varmistetaan tarvittavien järjestelmien toimivuus riskitoimialoilla.

Työpaikkoja aktivoidaan ja opastetaan tuki- ja liikuntaelinsairauksia aiheuttavien olosuhteiden tunnistamisessa ja valvotaan niitä aiheuttavien tekijöiden poistamista erityisesti näyttöpäätetyössä, käsin suoritettavissa nostoissa sekä toistotyössä.

Suunnataan työtapaturmien torjuntaa erityisesti tapaturmavaarallisille toimialoille, kuten rakentamiseen ja teollisuuteen, sekä vaarallisiin töihin ja työmenetelmiin päämääränä tapaturmataajuuden pieneneminen. Valvotaan turvallisuuden hallintaa usean työnantajan yhteisillä työpaikoilla.

Tavoitteena on varmistaa, että valvonnan kohteina olevilla työpaikoilla on arvioitu henkisen hyvinvoinnin, tuki- ja liikuntaelinsairauksien sekä tapaturmien haitta- ja vaaratekijät ja liitetty kehittämistoimenpiteet työsuojelun toimintaohjelmaan.

Uudistetun työturvallisuuslainsäädännön toimeenpanoon liittyvää valvonnan tehostamista, koulutusta ja tiedotusta jatketaan. Tavoitteena on varmistaa, että valvonnan kohteina olevien työpaikkojen työolosuhteet vastaavat lainsäädännön vaatimuksia, ja että työpaikoilla käytetään vaarojen ja haittojen hallintamenetelmiä.

Asiakasaloitteinen toiminta: Työsuojelun piirihallinto tekee asiakkaiden pyynnöstä työsuojelutarkastuksia, antaa ohjeita ja neuvoja työolosuhde-, työsuhte- ja lupahallinto-asioissa sekä tutkii ammattitaudit ja vakavat työtapaturmat. Tavoitteena on, että asiakaskysyntään vastataan joustavasti ja laadultaan yhdenmukaisesti.

Prosessit ja rakenteet

Voimavarat suunnataan merkittävältä osin henkisen hyvinvoinnin edistämiseen, tuki- ja liikuntaelinsairauksien ehkäisyyn, tapaturmien torjuntaan sekä vähimmäistasojen valvontaan. Hallinto- ja tukitoiminnot sekä asiakasneuvonta järjestetään taloudellisesti ja asiakasnäkökulma huomioon ottaen.

Voimavarojen käytön tehostamiseksi piirien aluejakoa, piirien keskinäistä työnjakoa ja yhteistyötä kehitetään. Erityisasiantuntemusta vaativien työpaikkojen ja toimialojen valvontaa ja valvonnan koordinoimista keskitetään yhden tai muutaman työsuojelupiiriin tehtäväksi.

Suorituskykyä ja toiminnan laatua parannetaan, toimintatapoja ja valvontamenetelmiä kehitetään ja piirien toimintaa arvioidaan järjestelmällisesti.

Työsuojelupiirit toimivat kiinteässä yhteistyössä työpaikkojen, työmarkkinajärjestöjen, alue-työterveyslaitosten sekä muiden sidosryhmien kanssa. Alue-työterveyslaitosten asiantuntemus on joustavasti työsuojelupiirien käytettävissä valvontatoiminnan tukena.

Resurssit ja talous

Voimavarojen suuntaamista ja käyttöä strategian painoalueilla seurataan. Voimavarojen käytölle asetetaan seuraavat tavoitteet:

Voimavarojen tavoitteellinen käyttö (% kokonaistyöajasta)

	2002	2003	2004
Viranomaisaloitteinen toiminta	51	52	55
Asiakasaloitteinen toiminta	21	23	23
Muut työsuojelutehtävät sekä hallinto- ja tukitoiminnot	28	25	22
Hallinto- ja tukitoiminnot koko työajankäytöstä	18	18	17
Keskeiset painoalueet viranomaisaloitteisesta toiminnasta	55	45	70
Henkilötyövuodet	426	430	430

Maksullisen toiminnan tavoitteena on, että julkisoikeudellisten suoritteiden maksut vastaavat kokonaiskustannuksia ja suoritteet ovat tarkoituksenmukaista laatutasoa. Liiketaloudellisen suoritustuotannon tavoitteena on kokonaiskannattavuus, jossa otetaan huomioon valtakunnalliselle työsuhteasiain palvelupuhelimelle talousarviossa myönnetty hintatuki.

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (julkisoikeudelliset suoritteet, euroa)

	2002	2003	2004
Maksullisen toiminnan tuotot, myyntituotot	31 680	55 250	55 450
Maksullisen toiminnan kustannukset			
Erilliskustannukset			
— aineet, tarvikkeet ja tavarat	723	1 319	1 350
— henkilöstökustannukset	18 086	32 967	33 760
— vuokrat	2 036	3 623	3 623
— palvelujen ostot	1 809	3 297	3 376
Erilliskustannukset yhteensä	22 654	41 206	42 109
Käyttäjäämä	9 026	14 044	13 341
Maksullisen toiminnan osuus yhteiskustannuksista (tukitoiminnot)	4 531	8 241	8 422
Kokonaiskustannukset yhteensä	27 185	49 447	50 530
Tilikauden ylijäämä (+) / alijäämä (-)	4 495	5 803	4 920
Kustannusvastaavuus-%	117	112	110

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (liiketaloudelliset suoritteet, euroa)

	2002	2003	2004
Maksullisen toiminnan tuotot			
— Maksullisen toiminnan myyntituotot	33 920	30 570	33 000
— Maksullisen toiminnan muut tuotot (hintatuki)		47 300	47 300
Tuotot yhteensä	33 920	77 870	80 300

Maksullisen toiminnan kustannukset

Erilliskustannukset			
— aineet, tarvikkeet ja tavarat	2 017	2 872	2 872
— henkilöstökustannukset	50 114	57 600	66 000
— vuokrat	8 390	8 390	8 390
— palvelujen ostot	5 042	5 193	5 349
Erilliskustannukset yhteensä	65 563	74 055	82 611
Käyttäjäämä	-31 643	3 815	-2 311
Maksullisen toiminnan osuus yhteiskustannuksista (tukitoiminnot)	13 113	14 811	16 522
Kokonaiskustannukset yhteensä	78 676	88 866	99 134
Tilikauden ylijäämä (+) / alijäämä (-)	-44 756	-10 997	-18 834
Kustannusvastaavuus-%	43	88	81

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma yhteensä (euroa)

	2002	2003	2004
Maksullisen toiminnan tuotot			
— Maksullisen toiminnan myyntituotot	65 600	85 820	88 450
— Maksullisen toiminnan muut tuotot (hintatuki)	-	47 300	47 300
Tuotot yhteensä	65 600	133 120	135 750
Maksullisen toiminnan kustannukset			
Erilliskustannukset			
— aineet, tarvikkeet ja tavarat	2 740	4 191	4 222
— henkilöstökustannukset	68 200	90 567	99 760
— vuokrat	10 426	12 013	12 013
— palvelujen ostot	6 851	8 490	8 725
Erilliskustannukset yhteensä	88 217	115 261	124 720
Käyttäjäämä	-22 617	17 859	11 030
Maksullisen toiminnan osuus yhteiskustannuksista (tukitoiminnot)	17 643	23 052	24 944
Kokonaiskustannukset yhteensä	105 861	138 313	149 664
Tilikauden ylijäämä (+) / alijäämä (-)	-40 261	-5 193	-13 914
Kustannusvastaavuus-%	62	96	91

Henkilöstön uudistuminen ja työkyky

Henkilöstön määrä on pysynyt viime vuosina lähes ennallaan. Vuoden 2002 lopussa henkilöstön keski-ikä oli noin 50 vuotta. Virkarakennetta kehitetään ja koulutustasoa nostetaan samoin

kuin vahvistetaan asiantuntemusta ja osaamista erityisesti keskeisillä painoalueilla. Henkilöstön työkyvyn ylläpitämisestä huolehditaan ja työtyytyväisyyttä seurataan joka toinen vuosi tehtävällä selvityksellä.

21. Työsuojelupiirien toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 22 608 000 euroa.

Määrärahasta saa käyttää maksullisen palvelupuhelintoiminnan hintojen tukemiseen enintään 47 300 euroa. Määrärahaa saa käyttää myös ulkomailla olevien suomalaisten alusten tarkastustoiminnan ja työsuojelun valvonnasta ja muutoksenhausta työsuojeluasioissa annetun lain (131/1973) 15 §:n mukaisista toimenpiteistä aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. Määrärahan mitoituksessa on vähennyksenä otettu huomioon vuoden 2003 talousarviossa kertamenuolunteisena menona myönnetty 168 000 euroa. Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon nettobudjetoitavina maksullisen toiminnan tuloina 135 300 euroa

sekä maksullisen palvelupuhelintoiminnan hintatukena enintään 47 300 euroa.

Menojen ja tulojen erittely	€
Bruttomenot	22 743 300
Maksullisen palvelutoiminnan erillismenot	135 300
Muut toimintamenot	22 608 000
Bruttotulot	135 300
Maksullisen toiminnan tulot	135 300
— julkisoikeudelliset suoritteet	55 000
— muut suoritteet	33 000
— hintatuki	47 300
Nettomenot	22 608 000
2004 talousarvio	22 608 000
2003 lisätalousarvio	421 000
2003 talousarvio	21 506 000
2002 tilinpäätös	20 730 000

14. Valtion mielisairaalat

Selvitysosa: Valtion mielisairaaloiden tehtävänä on tuottaa valtakunnallisia oikeuspsykiatrian erikoisalalan hoito- ja tutkimuspalveluja. Valtion mielisairaaloissa suoritetaan mielentilatutkimuksia, hoidetaan mielentilan vuoksi rangaistukseen tuomitsematta jätettyjä henkilöitä ja muita mielenterveyden häiriöitä potevia, joiden hoitaminen on erityisen vaarallista tai vaikeaa. Valtion mielisairaalat huolehtivat oikeuspsykiatrian perus-, jatko- ja täydennyskoulutuksesta sekä terveystieteellisestä tutkimuksesta. Niuvanniemen sairaala toimii Kuopion yliopiston oikeuspsykiatrian klinikkana.

Valtion mielisairaaloille on alustavasti asetettu seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

Sairaaloiden toiminnassa painottuu yhä enemmän oikeuspsykiatrinen erityisosaaminen ja tieteellisen tutkimustyön merkitys kasvaa. Hoidon laatuun ja hoidon tulosten seurantaan kiinnitetään huomiota terapeuttisia valmiuksia lisäämällä ja saattamalla laadunvarmennusohjelmat osaksi sairaaloiden normaalitoimintaa. Lisäksi parannetaan toiminnan mittausten menetelmiä ja seurantajärjestelmiä. Toiminnan tuottavuutta parannetaan kehittämällä muun muassa erityistason psykiatrisen sairaanhoidon vaatimuksiin entistä paremmin sopivaa hoitotyötä sekä tehostamalla työnohjausjärjestelmiä ja työhyvinvointiohjelmiä. Toiminnan vaikuttavuutta tehostetaan oikeuspsykiatrisen tietotaidon lisäämisen sekä henkilöstön jatko- ja täydennyskoulutuksen avulla.

Valtion mielisairaaloiden maksullisen toiminnan kannattavuustavoitteena on, että tuotoilla ketaan kustannukset ilman voiton tavoittelua.

Eräitä valtion mielisairaaloiden toiminnan laajuutta kuvaavia suoritteita

	2002	2003	2004
	toteutuma	ennakoitu	arvio
Hoitopotilaiden hoitopäiviä	146 677	145 044	145 400
Mielentilatutkimushoitovuorokausi	5 184	4 780	5 100
Mielentilatutkimus	99	95	97
Alaikäisten hoitoyksikön hoitopäiviä	0	366	3 750

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (liiketaloudelliset suoritteet, 1 000 euroa)

	2002	2003	2004
Maksullisen toiminnan tuotot			
— maksullisen toiminnan myyntituotot	32 287	34 930	36 940
— maksullisen toiminnan muut tuotot	576	480	470
Tuotot yhteensä	32 863	35 410	37 410
Maksullisen toiminnan kustannukset			
Erilliskustannukset			
— aineet, tarvikkeet ja tavarat	2 871	3 090	3 130
— henkilöstökustannukset	24 523	26 950	28 420
— vuokrat	2 413	2 670	2 880
— palvelujen ostot	2 050	1 910	2 150
— muut erilliskustannukset	329	320	400
Erilliskustannukset yhteensä	32 186	34 940	36 980
Käyttäjäämä	677	470	430
Pääomakustannukset	346	360	430
Kokonaiskustannukset yhteensä	32 532	35 300	37 410
Tilikauden ylijäämä (+) / alijäämä (-)	331	110	0

Maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko (liiketaloudelliset suoritteet)

	2002	2003	2004
	toteutuma	ennakoitu	arvio
Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	32 863	35 410	37 410
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	32 186	34 940	36 980
Käyttäjäämä (t€)	677	470	430
— % tuotoista	2	1	1
Osuus yhteiskustannuksista (t€)	346	360	430
Ylijäämä (+) / alijäämä (-) (t€)	331	110	0
— % tuotoista	1	0	0
Tuotot % kokonaiskustannuksista	101	100	100

21. *Valtion mielisairaaloiden toimintamenot* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 607 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös tieteellisestä tutkimustyöstä ja yliopisto-opetuksesta aiheutuneiden menojen maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös vaarallisten ja vaikeahoitoisten lasten ja nuorten psykiatrisen hoitoyksikön käynnistämistä ja palvelujen kysynnän vaihtelusta aiheutuneiden menojen maksamiseen. Lisäksi määrärahaa saa käyttää maatalousavustuksia vastaavien menojen maksamiseen sekä sairaaloiden yleishallinnosta ja ohjauksesta Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskukseen aiheutuviin kustannuksiin.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu. Valtion mielisairaaloiden menot katetaan pääasiassa kuntien maksamalla korvauksilla. Kunnilta perittävät korvaukset hinnoitel-

laan valtion maksuperustelain (150/1992) nojalla sosiaali- ja terveysministeriön määräämien liikeloudellisten perusteiden mukaisesti. Asiakasmaksut peritään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (743/1992) annetun lain mukaisesti.

Menojen ja tulojen erittely		€
Bruttomenot		38 017 000
Maksullisen toiminnan erillismenot		37 410 000
Muut toimintamenot		607 000
Bruttotulot, maksullisen toiminnan tulot		37 410 000
Nettomenot		607 000
2004 talousarvio		607 000
2003 talousarvio		607 000
2002 tilinpäätös		529 473

15. Perhekustannusten tasaus

Selvitysosa: Luvun menot aiheutuvat lähinnä äitiysavustuksesta ja lapsilisistä. Näiden perhepoliittisten tukimuotojen tarkoituksena on korvata lapsiperheille lasten syntymästä ja elätkästä, ottolapseksi ottamisesta sekä kansainvälisistä adoptioista aiheutuvia kustannuksia. Kyseiset etuudet suoritetaan lapsiperheille perheen tuloista tai varallisuudesta riippumatta.

Äitiysavustus voidaan suorittaa joko rahana tai äitiyspakkauksena. Äitiysavustuksen suuruudesta päättää valtioneuvosto. Avustuksen määrää on viimeksi tarkistettu 1.3.2001 lukien. Lapsilisän suuruudesta säädetään lapsiliseläissa. Lapsilisät on porrastettu siten, että niiden määrä suurenee perheen lapsiluvun kasvaessa. Lapsilisien määrät ovat olleet muuttamatta 1.7.1995 lukien euromuunnoksen yhteydessä tehtyjä vähäisiä tarkistuksia lukuun ottamatta.

Etuudet ovat saajalleen verovapaita. Luvun menot maksetaan kokonaisuudessaan valtion varoista.

51. *Äitiysavustus ja valtion tuki kansainväliseen lapseksiottamiseen* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 10 900 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää äitiysavustuslain (477/1993) mukaisten äitiysavustusten suorittamiseen sekä tuen maksamiseen kansainvälisestä lapseksiottamisesta aiheutuviin kustannuksiin. Määrärahasta maksetaan myös äitiyspakkauksista menevä arvonlisävero ja

yleiskulut. Määrärahan mitoitus perustuu maksuperusteeseen.

Selvitysosa: Äitiysavustuksen määrä on 140 euroa vuonna 2004. Äitiysavustus maksetaan korotettuna perheelle, johon syntyy tai otetaan ottolapseksi samanaikaisesti useampi lapsi.

Äitiysavustus suoritetaan vuonna 2004 arviolta 56 000 lapsesta. Äitiysavustuksen ottaa noin 80 % siihen oikeutetuista äideistä äitiys-

pakkauksena ja osin rahana muiden nostaessa avustuksen rahana.

Kansainvälisestä lapseksiottamisesta aiheutuvista kustannuksista osa korvataan ottovanhemmalle tai lapseksiottajalle valtion varoista. Tuen suuruus on 1 900, 3 000 tai 4 500 euroa lapsen lähtömaan mukaan. Jos samalla kertaa nimetään tai sijoitetaan useampia lapsia samaan perheeseen, toisesta tai sitä useammasta lapsesta maksetaan kustakin 30 % säädetystä tuesta. Vuonna 2004 tuen saajia arvioidaan olevan 250.

2004 talousarvio	10 900 000
2003 talousarvio	10 500 000
2002 tilinpäätös	9 900 000

52. Lapsilisät (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 1 417 700 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää lapsilisälain (796/1992) mukaisten lapsilisien maksamiseen. Määrärahan mitoitustavoitus perustuu maksuperusteeseen.

Selvitysosa: Lapsilisiä maksetaan alle 17-vuotiaista lapsista. Momentilta arvioidaan maksettavan lapsilisiä vuonna 2004 keskimäärin 1 032 100 lapsesta. Yksinhuoltajien lapsia näistä on noin 158 500. Yksinhuoltajalle lapsilisiä maksetaan korotettuna. Lapsilisiä saavia perheitä arvioidaan vuonna 2004 olevan noin 573 400.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi lapsilisälain (796/1992) 7 §:n muuttamisesta 1.1.2004 lukien siten, että perheen ensimmäisen lapsilisään oikeuttavan lapsen lapsilisiä korotetaan nykyisestä 90 eurosta 100 euroon kalenterikuukaudessa sekä siten, että yksinhuoltajakorotusta korotetaan nykyisestä 33,60 eurosta 36,60 euroon kalenterikuukaudessa. Määrärahan mitoituksessa on lisäyksenä otettu huomioon 74 100 000 euroa lainmuutoksen johdosta.

Lapsilisien määrät ovat vuonna 2004 seuraavat

	lasten arvioitu lkm	lapsilisiä euroa/kk
1. lapsi	566 485	100,00
2. lapsi	317 341	110,50
3. lapsi	102 640	131,00
4. lapsi	25 742	151,50
5. jne. lapsi	16 312	172,00
2004 talousarvio		1 417 700 000
2003 talousarvio		1 350 200 000
2002 tilinpäätös		1 357 760 572

53. Eräät valtion korvattavat perhe-etuudet (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 1 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain (1128/1996) 4 §:n 2 momentin mukaisen hoitorahan ja 5 §:n 1 momentin mukaisen hoitolisän maksamiseen niille EU- tai ETA-kansalaisille, joille EY:n tuomioistuimen päätöksen (C-333/00) mukaan syntyy oikeus kyseisiin etuuksiin muussa EU- tai ETA-maassa tosiasiallisesti asuvien lasten osalta. Määrärahaa saa käyttää myös elatusturvalain (671/1998) mukaisen elatustuen maksamiseen niille EU- tai ETA-kansalaisille, joille EY-tuomioistuimen päätösten (C-85/99 ja C-255/99) mukaan syntyy oikeus elatustukeen muussa EU- tai ETA-maassa tosiasiallisesti asuvien lasten osalta sekä maksamisesta aiheutuvien hallintomenojen korvaamiseen kunnalle. Määrärahan mitoitustavoitus perustuu maksuperusteeseen.

Selvitysosa: Lasten kotihoidon tukea arvioidaan maksettavan kuukausittain noin 350 perheelle vuonna 2004. Elatustuen osalta kyse on yksittäisistä tapauksista.

EY-tuomioistuimen tekemän päätöksen (C-333/00) mukaan suomalaista lasten kotihoidon tukea maksetaan myös sellaisten Suomesta lähetettyjen ja muiden palkattujen työntekijöiden perheille, joiden lapset muuttavat huoltajansa mukana toiseen EU- tai ETA-maahan, ja jotka pysyvät Suomen sosiaaliturvan piirissä. Samoin oikeus kyseisiin etuuksiin syntyy huoltajalle, joka toisesta EU- tai ETA-maasta

muuttaa Suomeen työskentelemään ja siten siirtyy Suomen sosiaaliturvan piiriin riippumatta siitä, jäävätkö lapset asumaan toiseen EU- tai ETA-maahan.

Määrärahan mitoituksessa on otettu vähennyksenä huomioon vuonna 2003 takautuvasti

maksettaviin korvauksiin varattu 700 000 euroa.

2004 talousarvio	1 500 000
2003 talousarvio	2 200 000

16. Yleinen perhe-eläke

50. Yleinen perhe-eläke (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 41 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää perhe-eläkelain (38/1969) mukaisten eläkkeiden maksamiseen sekä maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain (1026/1981) mukaisen valtion osuuden maksamiseen.

Selvitysosa: Viitaten momentin 33.20.53 perustelujen selvitysosaan on määrärahan mitoituksessa otettu huomioon maata-

lousyrittäjien tapaturmavakuutuksen rahoitusvastuiden tarkistaminen.

Perhe-eläkkeitä arvioidaan vuoden 2004 lopussa olevan 35 000, joista leskeneläkkeitä on 9 500 ja lapseneläkkeitä 25 500.

2004 talousarvio	41 000 000
2003 talousarvio	41 000 000
2002 tilinpäätös	40 706 124

17. Työttömyysturva

Selvitysosa: Työttömäksi jääneen toimeentulon turvaavat työttömyysturvalain perusteella maksettava työttömyyspäiväraha sekä työmarkkinatukilain perusteella maksettava työmarkkinatuki (mom. 34.06.52). Työttömyyspäivärahaa maksetaan joko peruspäivärahana tai ansioon suhteutettuna ansiopäivärahana. Päivärahan edellytyksenä on työssäoloehdon täyttäminen. Myös Suomesta toiseen EU- tai ETA-maahan työnhakijaksi lähtevä työtön voi saada työttömyyspäivärahaa kolmen kuukauden ajan. Työmarkkinatuki turvaa niiden Suomessa asuvien työttömien toimeentulon, jotka eivät työssäoloehdon puuttumisen vuoksi ole oikeutettuja päivärahaan tai joiden oikeus päivärahaan on päätynyt. Työttömyysturvan peruspäivärahaa arvioidaan maksettavan vuonna 2004 keskimäärin 22,7 euroa päivältä yhteensä 4,9 miljoonalta päivältä ja ansioturvan mukaista päivärahaa keskimäärin 42,8 euroa päivältä yhteensä 31,5 miljoonalta päivältä.

Pitkään työelämässä olleiden työttömien omaehtoisen ammatillisen opiskelun ajalta maksetaan koulutuspäivärahaa sekä työelämässä oleville aikuiskoulutustukea.

Työttömyysturvan tavoitteena on kohtuullisen taloudellisen toimeentulon takaaminen kaikille työttömille. Suomi on ratifioinut ILO:n sopimuksen nro 168, jossa asetetaan vaatimuksia työttömyysturvan tasolle ja on täten sitoutunut ILO:n sopimuksen mukaisen turvan tasoon. Kohtuullinen toimeentulo määritellään vähimmäistoimeentulona ja suhteessa aikaisempiin tuloihin.

Työllisyysasteen kohottaminen ja työttömyyden aiheuttaman syrjäytymisen ehkäiseminen on uuden hallituksen keskeisiä tavoitteita. Työttömyysturvajärjestelmää pyritään kehittämään erityisesti työllistymistä ja aikuiskoulutusta tukevaan suuntaan.

Osana eläkejärjestelmän uudistamista työssä pysymisen, työkyvyn ja työllistymisen edistämiseksi myös työttömyysturvajärjestelmää on uudistettu. Työttömyyseläkkeen lakkauttamisen johdosta 59—65-vuotiaille työttömille myönnettäisiin oikeus saada lisäpäivärahaa. Lisäpäivärahaa

korotetaan pitkän työhistorian omaavien henkilöiden osalta. Uudistus koskee 1.1.1950 jälkeen syntyneitä ja vaikuttaa pääosin vuoden 2009 jälkeen. Lisäksi lisäpäivien rahoitusta uudistettiin siten, että työnantajien rahoitusvastuu säilyy vastaavana kuin työttömyyseläkkeissä.

50. Valtionosuus työttömyyskassoille (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 576 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää työttömyysturvalain (1290/2002) ja vuorotteluvapaalain (1305/2002) mukaisten ansiosidonnaisten etuuksien rahoittamiseen siten kuin työttömyysetuksien rahoituksesta annetussa laissa (555/1998) ja työttömyyskassalaisissa (603/1984) on säädetty valtion osuudesta. Lisäksi määrärahaa saa käyttää myös vuorotteluvapaakoikeilusta annetun lain (1663/1995) mukaisten vuosien 1995—2002 valtion tuen maksatusten oikaisuun. Määrärahan mitoitus perustuu maksuperusteeseen.

Selvitysosa: Ansioon suhteutettu päiväraha rahoitetaan siten, että työttömyyskassojen osuus on 5,5 %, ja valtio vastaa peruspäivärahaa vastaavasta osuudesta. Valtio ei kuitenkaan osallistu lomautusajalta ja ns. lisäpäiviltä maksettavien päivärahojen eikä myöskään lapsikorotusten rahoitukseen.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi työntekijän eläkemaksun ja palkansaajan työttömyysvakuutusmaksun huomioon ottamisesta päivärahoissa ja eräissä muissa etuuksissa 1.1.2004 lukien siten, että eläkemaksun ja työttömyysvakuutusmaksun vaikutus otetaan huomioon työttömyyspäivärahaan vaikuttavien ansiotulojen määrittelyssä.

2004 talousarvio	576 000 000
2003 talousarvio	574 000 000
2002 tilinpäätös	516 674 507

51. Työttömyysturvalain mukainen perusturva (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 89 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää työttömyysturvalain mukaisen peruspäivärahan ja siihen liittyvän lapsikorotuksen maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös vuorotteluvapaalain mukaisen

valtionosuuden maksamiseen Kansaneläkelaitokselle sekä vuorotteluvapaakoikeilusta annetun lain mukaisten vuosien 1995—2002 valtion tuen maksatusten oikaisuun. Määrärahan mitoitus perustuu maksuperusteeseen.

Selvitysosa: Työttömyysvakuutusmaksu, joka peritään työttömyyskassoihin kuulumattomilta henkilöiltä tilitetään Kansaneläkelaitokselle. Tämä alentaa määrärahan tarvetta 21 500 000 euroa.

Vuonna 2004 peruspäivärahan määrää tarkistetaan elinkustannusten muutosta vastaavasti. Arvion mukaan täysimääräinen peruspäiväraha nousee 0,34 eurolla 23,36 euroon vuonna 2004. Määrärahan mitoituksessa on lisäyksenä otettu huomioon 2 000 000 euroa.

Momentin määrärahan tarpeeseen vaikuttaa vähentävästi työmarkkinatuki momentilla 34.06.52.

2004 talousarvio	89 000 000
2003 talousarvio	97 000 000
2002 tilinpäätös	70 500 000

53. Valtionosuus työttömän omaehtoisen koulutuksen toimeentuloturvasta (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 9 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää työttömyysturvalain mukaisen koulutuspäivärahana maksettavan peruspäivärahan, työmarkkinatuen ja näihin liittyvien lapsikorotusten maksamiseen. Lisäksi määrärahaa saa käyttää työttömyysturvalain mukaisen koulutuspäivärahana maksettavan ansiopäivärahan rahoitukseen siten kuin työttömyysetuksien rahoituksesta annetussa laissa ja työttömyyskassalaisissa on säädetty valtion osuudesta.

Määrärahaa saa käyttää myös pitkäaikais-työttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta annetun lain (709/1997) mukaisten vuosien 1997—1999 valtion tuen maksatusten oikaisuihin.

Määrärahan mitoitus perustuu maksuperusteeseen.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa työllisyysohjelmaa.

Työttömän koulutuspäiväraha rahoitetaan samoin kuten vastaavat työttömyysetuudet. Tällöin valtio kustantaa kokonaan peruspäivärahaa ja työmarkkinatukea vastaavan osuuden. Perusturvana maksettavan koulutuspäivärahan kustannus on arviolta 3 300 000 euroa ja ansioturvana maksettava osuus 12 000 000 euroa vuonna 2004. Valtion osuus ansioturvana maksettavasta menosta olisi tällöin 5 700 000 euroa ja valtion osuus yhteensä siten 9 000 000 euroa.

Keskimäärin koulutuspäivärahan saajia arvioidaan vuonna 2004 olevan 1 500, joista ansioturvian piirissä 1 000, peruspäivärahan ja työmarkkinatuen piirissä yhteensä 500 henkilöä.

2004 talousarvio	9 000 000
2003 talousarvio	2 000 000
2002 tilinpäätös	2 200 000

54. *Valtionosuus aikuiskoulutustuesta (arvionmääräraha)*

Momentille myönnetään 20 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää aikuiskoulutustuesta annetun lain (1276/2000) mukaisen valtionosuuden maksamiseen. Määrärahan mitoitus perustuu maksuperusteeseen.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa työllisyysohjelmaa.

Valtio rahoittaa aikuiskoulutustuen perusosan ja koulutus- ja erorahasto ansioturan osan.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioon liittyvän esityksen aikuiskoulutustuesta annetun lain muuttamiseksi 1.1.2004 lukien siten, että aikuiskoulutustuen perusosaa korotetaan. Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 4 000 000 euroa.

Aikuiskoulutustukea on maksettu 1.8.2001 lukien ja sitä arvioidaan maksettavan vuonna 2004 keskimäärin 3 000 saajalle.

2004 talousarvio	20 000 000
2003 talousarvio	13 200 000
2002 tilinpäätös	10 600 000

18. Sairausvakuutus

Selvitysosa: Sairausvakuutuksesta korvataan osa avohoidon lääkemenoina, matkakuiluista, työnantajien työterveyshuollon kustannuksista sekä Kansaneläkelaitoksen järjestämän kuntoutuksen kustannuksia. Sairausvakuutuksesta maksetaan myös sairauspäivärahaa, kuntoutusrahaa, sekä äitiys-, isyys-, vanhempain- ja erityisäitiysrahaa. Sairausvakuutuksesta korvataan osa yksityisen terveydenhuollon hammaslääkärin ja lääkärinpalkkioista sekä lääkärin määräämistä tutkimuksista ja hoidoista.

60. *Valtion osuus sairausvakuutuslaista johdettavista menoista (arvionmääräraha)*

Momentille myönnetään 750 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää sairausvakuutuslain (364/1963), Kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutukselta annetun lain (610/1991) ja kuntoutusrahalain (611/1991) mukaisten valtion osuuksien maksamiseen. Määrärahaa saa myös käyttää maatalousyrittäjien työterveyshuollon eräiden kustannusten korvaamisesta valtion varoista annetun lain (859/1984)

valtion osuuksien maksamiseen. Kansaneläkelaitos saa käyttää Kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutukselta annetun lain mukaisen harkinnanvaraisen kuntoutuksen yksilökohtaisten kuntoutushankkeiden rahoitukseen 93 300 000 euroa ja sen lisäksi kuntoutuslaitosten perusparannuksiin ja käyttöavustuksiin sekä sairauksien ehkäisemiseen ja siihen liittyvään tutkimus- ja kehittämistoimintaan 4 700 000 euroa.

Määrärahan mitoitus perustuu valtion takuusuorituksen sekä maatalousyrittäjien työterveyshuollon eräiden kustannusten osalta maksuperusteeseen.

Selvitysosa: Sairausvakuutus rahoitetaan vakuutetuilta ja työnantajilta perittävien maksuin. Valtio rahoittaa sairaus-, äitiys-, erityisäitiys-, isyys- ja vanhempainrahojen sekä erityishoitorahojen vähimmäispäiväraha-kustannukset. Valtio korvaa lisäksi ETA- ja EU-sopimusten nojalla ulkomaille maksettavat sairaanhoitokustannukset sekä kahdenvälisistä sopimuksista aiheutuvien kustannusten korvaukset. Valtion on suoritettava ns. takuusuoritukseen sairausvakuutusrahastoon sellainen määrä, että rahaston rahoitusomaisuus on kalenterivuoden päättyessä vähintään 8 % sairausvakuutuksen vuotuisista maksetuista kokonaismenoista. Lisäksi valtio turvaa sairausvakuutusrahaston maksuvalmiuden.

Vuonna 2004 yksityisen sektorin työnantajan, valtion liikelaitoksen, kirkkotyönantajien, kunnan ja kuntayhtymän sekä kunnallisten liikelaitosten työnantajien sairausvakuutusmaksu on 1,614 %, valtion ja sen laitosten sekä Ahvenanmaan maakunnan maksu on 2,864 %. Vakuutetun sairausvakuutusmaksu on 1,5 %.

Työntekijän eläkemaksu ja palkansaaajan työttömyysvakuutusmaksu otetaan huomioon päivärahoissa ja eräissä muissa etuuksissa 1.1.2004 lukien siten, että maksujen vaikutus otetaan huomioon kuntoutus-, sairaus- ja vanhempainpäivärahaan vaikuttavien ansiotulojen määrittelyssä. Määrärahan mitoituksessa on vähennyksenä otettu huomioon 50 000 000 euroa lainmuutoksen johdosta.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen sairausvakuutuslain muuttamisesta siten, että lääkkeiden erityiskorvattavuus ratkaistaan 1.1.2004 lukien hakeusmenettelyn mukaisesti ja erityiskorvattavuudesta päättää lääkkeiden hintalautakunta. Hallitus lähtee siitä, että erityiskorvattavien lääkkeiden luetteloon tehtävistä muutoksista aiheutuva kustannuslisäys on vuositasolla enintään 8 400 000 euroa.

Hallitus antaa talousarvioesitykseen liittyvän esityksen valtion vuonna 1999 Kansaneläke-

laitokselle suorittaman takuusuorituksen vähentämisestä annetun lain muuttamisesta siten, että voimassaoloaikaa jatketaan vuoden 2005 loppuun. Lain mukaan valtio suoritti vuonna 1999 takuusuoritusta kansaneläkerahastoon ja sairausvakuutusrahastoon yhteensä 84 100 000 euroa vähemmän kuin säädetyn vähimmäismäärän saavuttamiseksi tarvittiin. Kansaneläkelaitos vastaa tämän 84 100 000 euron rahoittamisesta omilla varoillaan vuoden 2003 loppuun mennessä. Kansaneläkelaitos on vuoden 2002 loppuun mennessä rahoittanut 23 300 000 euroa.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi liikenne- ja tapaturmavakuutuslaitoksilta vuodelta 2004 perittävästä maksusta, jolla täyskustannusvastuun huomioonottaminen toteutetaan vuoden 2004 osalta perimällä maksu, joka keskimäärin vastaa julkisessa terveydenhuollossa aiheutuneita kustannuksia. Maksun tuotoksi arvioidaan 51 600 000 euroa, mikä on vähennyksenä otettu huomioon määrärahan mitoituksessa.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen Kansaneläkelaitoksen rahoituksen väliaikaisesta muuttamisesta vuonna 2004, jonka mukaan Kansaneläkelaitos saa vuonna 2004 arvonlisäveron tuotosta 1 000 000 000 euroa, josta 600 000 000 euroa on vähennyksenä otettu huomioon määrärahan mitoituksessa, ja loput momentilla 33.19.60.

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon eurooppalaisen terveysvakuutuskortin käyttöönotto 1.6.2004.

Viitaten momentin 33.20.53 perustelujen selvitysosaan on määrärahan mitoituksessa otettu lisäyksenä huomioon 2 700 000 euroa maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuksen rahoitusvastuiden tarkistamisen johdosta.

Kansaneläkelaitoksen yksilötasoisien tutkimuksen siirtäminen Kansanterveyslaitokseen alentaa Kansaneläkelaitoksen toimintamenoja 3 100 000 euroa, josta 1 900 000 euroa on vähennyksenä otettu huomioon määrärahan mitoituksessa ja loput momentilla 33.19.60.

Vuonna 2004 Kansaneläkelaitoksen vahvistamista harkinnanvaraisen kuntoutuksen avustuspäätöksistä arvioidaan aiheutuvan sairaus-

vakuutusrahastolle kokonaiskustannuksia 61 800 000 euroa vuonna 2004, 35 700 000 euroa vuonna 2005 ja 500 000 euroa vuonna 2006. Vuonna 2003 ja sitä aikaisemmin vahvistetuista avustuspäätöksistä arvioidaan aiheutuvan sairausvakuutusrahastolle kokonaiskustannuksia 38 300 000 euroa vuonna 2004 ja 1 600 000 euroa vuonna 2005.

Harkinnanvaraisen kuntoutuksen osuuden mitoituksessa on varauduttu jatkamaan ikään-tyvien pitkäaikaistyöttömien palvelutarvesel-lytystä sekä lasten ja nuorten psykiatrasta kun- toutusta. Lisäksi aktiivisen sosiaalipolitiikan ohjelman kokeiluhankkeet jatkuvat vielä vuonna 2004.

Sairausvakuutuksen menot ja valtionosuudet vuonna 2004 (milj. euroa)¹⁾

Menot	
Sairauspäivärahat	696
Vanhempainrahat yhteensä	592
Sairaanhoidokorvaukset	1 357
Kuntoutusmenot	307
Muut etuusmenot	194
Toimintamenot	224
Yhteensä	3 370

Tulot	
Vakuutettujen maksut	971
Työnantajamaksut	979
Erytistuet	652
Muut tulot	18
Valtion osuudet	750
Sopimusten nojalla maksettavat sairaanhoidokustannusten korva- ukset	6
Vähimmäispäivärahat	41
Valtion osuus kokonaismenoista, ns. takuusuuritus	701
Maatalousyrittäjien työterveys- huolto	2
Yhteensä	3 370

¹⁾ Luvuissa otettu huomioon hallituksen esitykset

2004 talousarvio	750 000 000
2003 lisätalousarvio	300 000
2003 talousarvio	699 000 000
2002 tilinpäätös	673 917 228

19. Eläkevakuutus

Selvitysosa: Eläketurva muodostuu työeläkkeestä sekä sitä täydentävästä kansaneläk-keestä. Työeläkkeet rahoitetaan työnantajien ja vakuutettujen vakuutusmaksuilla. Työeläkkeet ovat pääosin talousarvion ulkopuolella lukuun ottamatta valtion eläkkeitä. Sosiaali- ja terveystoiministeriön hallinnonalalla valtio osallistuu merimieseläkkeiden, yrittäjäeläkkeiden ja maatalous-ryrittäjäeläkkeiden rahoitukseen.

Kansaneläkkeet, joiden osuus on noin neljännes kokonaisaläkemenosta rahoitetaan pääasiassa työnantajan vakuutusmaksuilla sekä valtion varoista.

Työssä pysymisen, työkyvyn ja työllistymisen edistämiseksi eläkejärjestelmää uudistetaan asteittain vuodesta 2005 lukien. Työttömyyseläkkeestä ja yksilöllisestä varhaisaläkkeestä luovutaan, mutta samalla vanhuuseläkkeen alkamisajankohtaa muutetaan siten, että eläkkeelle voi jäädä joustavasti 62—68-vuotiaana. Työkyvyttömyyseläkkeen edellytyksissä huomioidaan työkyvyttömyyden ammatillista luonnetta ikääntyvillä ja pitkän työuran omaavilla henkilöillä. Osa-

aikaeläkkeen ehtoja muutetaan. Lisäksi ammatillisen kuntoutuksen toimenpiteitä tehostetaan ja kuntoutujan toimeentuloturva parannetaan.

Vuosina 2001 ja 2002 maksetut eläkkeet (milj. euroa)

	2001	2002
— kansaneläkkeitä ¹⁾	2 333	2 380
— valtion eläkkeitä	2 479	2 652
— kuntien eläkkeitä	1 887	2 038
— yksityisen sektorin työeläkkeitä	7 045	7 556
— kirkon eläkkeitä	82	88
— muita eläkkeitä	716	717
Yhteensä	14 542	15 431

¹⁾ Ei sisällä eläkkeensaajien asumistukia.

50. Valtion osuus merimieseläkekassan menoista (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 36 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää merimieseläkelain (72/1956) 4 §:n mukaisen valtion osuuden maksamiseen. Määrärahan mitoitus perustuu maksuperusteeseen.

Selvitysosa: Valtion osuus merimieseläkemenosta on 1/3.

Eläkkeiden saajia arvioidaan vuoden 2004 lopussa olevan noin 9 200.

2004 talousarvio	36 000 000
2003 talousarvio	33 500 000
2002 tilinpäätös	31 212 819

51. Valtion osuus maatalousyrittäjien eläkelaista johtuvista menoista (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 413 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää maatalousyrittäjien eläkelain (467/1969) 13 §:n ja sukupolvenvaihdoseläkkeestä annetun lain (1317/1990) 41 §:n mukaisen valtion osuuden maksamiseen. Määrärahan mitoitus perustuu maksuperusteeseen.

Selvitysosa: Valtio korvaa maatalousyrittäjien eläkkeiden aiheuttamat kustannukset siltä osin kuin vakuutusmaksut ja sijoitusten tuotto eivät niihin riitä, ryhmähenkivakuutuksen korvausmenoista valtion osuus on kuitenkin 1/3. Valtion osuuden etuusmenoista arvioidaan vuonna 2004 olevan 78 %.

Viitaten momentin 33.20.53 perustelujen selvitysosaan on määrärahan mitoituksessa otettu vähennyksenä huomioon 1 100 000 euroa maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuksen rahoitusvastuiden tarkistamisen johdosta.

Maksettavia eläkkeitä arvioidaan vuoden 2004 lopussa olevan noin 208 000 ja vakuutettuja noin 92 000.

2004 talousarvio	413 000 000
2003 talousarvio	407 000 000
2002 tilinpäätös	393 400 000

52. Valtion osuus yrittäjien eläkelaista johtuvista menoista (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 70 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää yrittäjien eläkelain (468/1969) 10 §:n mukaisen valtion osuuden maksamiseen. Määrärahan mitoitus perustuu maksuperusteeseen.

Selvitysosa: Valtio korvaa yrittäjäeläkkeiden aiheuttamat kustannukset siltä osin kuin vakuutusmaksurahasto ei niihin riitä.

Yrittäjien eläkelain mukaisten hoitokulujen laskuperusteiden tarkistuksesta johtuen määrärahan mitoituksessa on lisäyksenä otettu huomioon 8 100 000 euroa 1.1.2004 alkaen.

Yrittäjien maksuprosentti on oletettu olevan 21,6 % vuonna 2004, jolloin vakuutusmaksutulo olisi 550 000 000 euroa. Kokonaiseläke-menoksi arvioidaan 577 000 000 euroa. Valtion osuuteen vaikuttavat lisäksi YEL 10 §:n 2

momentissa tarkoitetut avoimet maksut, joiden määräksi on arvioitu 113 000 000 euroa.

Yrittäjien eläkelain mukaisia eläkkeitä arvioidaan vuoden 2004 lopussa olevan noin 145 000 ja vakuutettuja 188 000.

2004 talousarvio	70 000 000
2003 talousarvio	63 000 000
2002 tilinpäätös	53 200 000

60. Valtion osuus kansaneläkelaista johtuvista menoista (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 1 153 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kansaneläkelain (347/1956) 59 §:n ja 62 §:n mukaisen valtion osuuden maksamiseen ja lapsen hoitotuesta annetun lain (444/1969), vammaistuesta annetun lain (124/1988) sekä eläkkeensaajien asumistuesta annetun lain (591/1978) mukaisten etuuksien maksamiseen. Lisäksi määrärahaa saa käyttää maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain mukaisen valtion osuuden maksamiseen.

Määrärahan mitoitus perustuu valtion takuusuorituksen osalta maksuperusteeseen.

Selvitysosa: Kansaneläkelaitoksen osuus kansaneläkkeiden kustannuksista on 71 % ja valtio vastaa kustannuksista muilta osin. Lisäksi valtio rahoittaa eläkkeensaajien asumistuet, lapsen hoitotuet ja vammaistuet kokonaisuudessaan.

Valtion on myös suoritettava ns. takuusuorituksena kansaneläkerahastoon sellainen määrä, että kansaneläkerahaston rahoitusomaisuus on kalenterivuoden päättyessä vähintään 4 % kansaneläkevakuutuksen vuotuisista maksetuista kokonaismenoista. Lisäksi valtio turvaa kansaneläkerahaston maksuvalmiuden.

Vuonna 2004 yksityisen työnantajan ja valtion liikelaitoksen kansaneläkemaksu on 1,35, 3,55 tai 4,45 % palkoista riippuen poistojen määrästä ja suhteesta maksettaviin palkkoihin. Valtion ja sen laitoksen sekä Ahvenanmaan maakunnan kansaneläkemaksu on 3,95 % palkoista ja muiden julkisen sektorin työnantajien maksu on 2,4 % palkoista.

Viitaten momentin 33.18.60 perustelujen selvitysosaan määrärahan mitoituksessa on vähennyksenä otettu huomioon 400 000 000 euroa Kansaneläkelaitokselle tilittävän arvonlisäveron tuoton johdosta.

Viitaten momentin 33.20.53 perustelujen selvitysosaan on määrärahan mitoituksessa otettu lisäyksenä huomioon 1 100 000 euroa maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuksen rahoitusvastuiden tarkistamisen johdosta.

Viitaten momentin 33.18.60 perustelujen selvitysosaan on määrärahan mitoituksessa vähennyksenä otettu huomioon 1 200 000 euroa yksilötasoisien tutkimuksen siirron johdosta.

Viitaten momentin 33.18.60 perustelujen selvitysosaan hallitus antaa talousarvioesitykseen liittyvän esityksen valtion vuonna 1999 Kansaneläkelaitoksen suorittaman takuusuorituksen vähentämisestä annetun lain muuttamisesta siten, että voimassaoloaikaa jatketaan vuoden 2005 loppuun.

Kansaneläkevakuutuksen menot ja valtionosuudet vuonna 2004 (milj. euroa)¹⁾

Menot	
Kansaneläkemenot	2 645
Muut etuusmenot	115
Toimintamenot	151
Yhteensä	2 911
Tulot	
Työnantajamaksut	1 325
Erytistuet	400
Muut tulot	15
Valtion osuudet	1 153
Valtion osuus kansaneläkkeestä (29 %)	614
Valtion osuus lapsen hoitotuista, vammaistuista ja eläkkeensaajien asumistuista (100 %)	394
Valtion osuus kokonaismenoista, ns. takuusuoritus	145
Yhteensä	2 893

¹⁾ Luvuissa otettu huomioon hallituksen esitykset

Kansaneläkkeensaajia arvioidaan vuoden 2004 lopussa olevan 770 000, joista 497 000 on vanhuuseläkkeensaajia, 153 000 työkyvyttömyyseläkkeensaajia, 23 000 työttömyyseläkkeensaajia ja muiden eläkkeiden saajia 97 000.

2004 talousarvio	1 153 000 000
2003 talousarvio	1 000 000 000
2002 tilinpäätös	1 015 893 002

20. Tapaturmavakuutus

53. *Valtion osuus maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuksen kustannuksista (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 13 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain (1026/1981) 15 §:n ja sairausvakuutuslain mukaisen omavastuuajan korvaamisesta maatalousyrittäjille annetun lain (118/1991) 10 §:n mukaisen valtion osuuden maksamiseen. Määrärahan mitoitus perustuu maksuperusteeseen.

Selvitysosa: Maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuksen kustannukset jakaantuvat perusturva- ja lisäturvaosuuteen.

Hallitus antaa talousarvioesitykseen liittyvän esityksen maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain muuttamisesta 1.1.2004 lukien siten, että maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuksen rahoitusvastuita tarkistetaan. Tarkistettujen osuuksien mukaan valtion välitön osuus kokonaiskustannuksista on 27,8 %. Perusturvaosuus rahoitetaan Kansaneläkelaitoksen ja Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen kautta.

Kansaneläkelaitoksen osuus on kokonaiskustannuksista 30,8 % ja Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen 9,60 %. Lisäksi perusturvaosuus tuodaan rahastoinnin piiriin ja kattamaton vastuu täydennetään siirtymäajan kuluessa. Määrärahan mitoituksessa on otettu vähennyksenä huomioon 600 000 euroa.

Täyskustannusvastuusta johtuva kokonaiskustannus on maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuksessa arviolta 2 800 000 euroa, josta aiheutuva valtion osuus on otettu määrärahan mitoituksessa huomioon.

Sairausvakuutuslain mukaisen omavastuuajan korvaamisesta maatalousyrittäjille aiheutuvat kustannukset maksetaan kokonaan valtion varoista.

Tapaturmavakuutustapahtumia arvioidaan olevan noin 6 800 ja omavastuuajan päivärahatapauksia noin 15 000 vuonna 2004.

2004 talousarvio	13 500 000
2003 talousarvio	13 800 000
2002 tilinpäätös	13 400 000

21. Rintamaveteraaneläkkeet

Selvitysosa: Rintamaveteraanien ja heidän omaistensa toimeentuloturvaa ja terveydenhuoltoa käsitellään luvuissa 33.21 ja 22. Luvun 33.21 momenteilta maksetaan toimeentuloturvaetuudet ja luvun 33.22 momenteilta maksetaan muun muassa sotainvalideille ja heidän omaistil- leen korvauksia sekä korvataan ja maksetaan rintamaveteraanien ja heidän puolisoidensa kuntoutuksesta aiheutuvia menoja ja rahoitetaan sotainvalidien sairaskotien ja kuntoutus- ja hoitolaitosten ylläpitoa.

52. *Rintamalisät ja asumistuki* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 98 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää rintamasotilaseläkelain (119/1977) ja rintamaveteraanien varhaiseläkelain (13/1982) nojalla suoritettavien rintamalisien, eläkkeensaajien asumistukilain (591/1978) nojalla rintamalisien saajille suoritettavien asumistukien sekä ulkomaille mak-

settavasta rintamalisästä annetun lain (988/1988) mukaisen rintamalisän maksamiseen.

Selvitysosa: Rintamalisän saajia arvioidaan olevan vuoden 2004 lopussa 103 500 ja ylimääräisen rintamalisän saajia 53 100.

2004 talousarvio	98 000 000
2003 talousarvio	107 000 000
2002 tilinpäätös	115 832 969

22. Sotilasvammakorvaukset ja eräät kuntoutustoiminnan menot

Selvitysosa: Luvun menot muodostuvat lähinnä sotainvalideille, sotilasinvalidideille ja heidän puolisoilleen sekä rintamaveteraaneille maksettavista etuuksista ja kuntoutuksesta. Lisäksi sairaskodeissa toteutettavaan kuntoutukseen ja laitoshuoltoon käytetään Raha-automaattiyhdistyksen tuottovaroja (luku 33.92).

Eräitä sotainvalideja ja rintamaveteraaneja koskevia laajuustietoja

	2002 arvio	2003 arvio
Sotainvalidien määrä	17 410	15 400
Sotilasinvalidien määrä	3 090	3 020
Rintamaveteraanien määrä	94 360	85 060
Sotainvalidien omaisten määrä (= huoltoeläkkeensaajat)	15 380	14 760
Rintama-avustusta saavien määrä	400	300
Eräissä sotiin liittyvissä tehtävissä palvelleiden määrä	6 600	6 600
Kuntoutukseen oikeutettujen puolisoitten ja leskien määrä	7 700	7 300
Sotainvalidien laitosten, hoitopaikkojen ja -päivien lukumäärä		
— hoitopaikkoja	1 563	1 563
— laitoshoitopäiviä	307 645	309 000
— laitoskuntoutuspäiviä	143 400	142 045

50. *Sotilasvammakorvaukset* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 250 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää sotilasvammalain (404/1948) ja muiden siihen liittyvien lakien nojalla suoritettavien korvausten maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös sotainvalidien kuntoutus- ja hoitolaitosten käyttökustannuksiin suoritettavan valtion korvauksen maksamiseen. Määrärahan mitoitus perustuu maksuperusteeseen.

Selvitysosa: Pääosa sotilasvammakorvauksista muodostuu elinkoroista ja täydennyskoroista, sotainvalidien leskille ja lapsille maksettavista huoltoeläkkeistä sekä sairaanhoito- ja kuntoutuskustannuksista.

Elinkoron ja huoltoeläkkeiden saajia arvioidaan vuoden 2004 lopussa olevan noin 33 200, joista elinkoron saajia on 18 400.

Tarjouskilpailulla pyritään hillitsemään laitosten hoitopäivä- ja hoitokäyntikertahintojen nousua sekä huolehtimaan kuntoutus- ja lai-

toshuoltopalvelujen laatuun liittyvistä tavoitteista.

2004 talousarvio	250 000 000
2003 talousarvio	259 000 000
2002 tilinpäätös	260 707 299

56. *Valtionapu sotainvalidien puolisoiden kuntoutustoimintaan* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 2 760 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää sotainvalidien puolisoiden ja vaikeavammaista sotainvalidia hoitaneiden leskien sekä sotaleskien kuntoutustointamenojen maksamiseen valtioneuvoston vahvistamien perusteiden mukaan.

Selvitysosa: Kuntoutettavien määrän arvioidaan vuonna 2004 olevan 1 530, josta sotaleskien osuus on 200. Kuntoutusjakson pituus on 2—3 viikkoa kuntoutettavaa kohti.

Tarjouskilpailulla pyritään hillitsemään kuntoutus- ja hoitolaitosten hoitopäivähintojen kustannusten nousua sekä huolehtimaan kuntoutuspalvelujen laatuun liittyvistä tavoitteista.

2004 talousarvio	2 760 000
2003 talousarvio	2 600 000
2002 tilinpäätös	2 523 000

57. *Rintama-avustus eräille ulkomaalaisille vapaaehtoisille rintamasotilaille* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 160 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtioneuvoston vahvistamien perusteiden mukaan rintama-avustuksen maksamiseen eräille vaikeissa olosuhteissa Virossa ja muualla entisen Neuvostoliiton alueella eläville, Suomen puolustusvoimissa vuosien 1939—1945 sotiin osallistuneille

ulkomaalaisille vapaaehtoisille rintamasotilaille. Rintama-avustusta voidaan myöntää myös Suomessa pysyvästi asuville vapaaehtoisille rintamasotilaille.

Selvitysosa: Rintama-avustuksen määrä on 455 euroa. Avustuksen piirissä arvioidaan vuonna 2004 olevan 360 henkilöä.

2004 talousarvio	160 000
2003 talousarvio	182 000
2002 tilinpäätös	202 000

59. *Valtionapu rintamaveteraanien kuntoutustoimintaan* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 8 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää rintamaveteraanien kuntoutuksesta annetun lain (1184/1988) nojalla rintamaveteraanien kuntoutuksesta aiheutuvien menojen maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös rintamaveteraanikuntoutuksen tutkimus- ja kehittämismenojen maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu vähennyksenä huomioon 35 788 000 euroa, joka rahoitetaan Raha-automaattiyhdistyksen tuottovaroista momentilta 33.92.59.

Tarjouskilpailulla pyritään hillitsemään kuntoutus- ja hoitolaitosten hoitopäivähintojen kustannusten nousua sekä huolehtimaan kuntoutuspalvelujen laatuun liittyvistä kysymyksistä.

Kuntoutettavien määrän arvioidaan vuonna 2004 olevan 32 545.

2004 talousarvio	8 000
2003 talousarvio	168 000
2002 tilinpäätös	168 000

23. Muu sodista kärsineiden turva

30. *Valtion korvaus sodista kärsineiden huoltoon* (arvionmääräraha)

Momentille myönnetään 2 750 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää sotasiirtolaisten yhteiskunnallisesta huollosta annetun lain (423/

1940) 6 §:n nojalla kunnille suoritettavan valtion korvauksen maksamiseen. Lisäksi määrärahaa saa käyttää Maikkulan vanhainkodista eri laitoksiin hoidettavaksi siirrettyjen huollettavien huolto- ja hoitokustannusten korvaami-

sesta aiheutuvien menojen maksamiseen. Määrärahan mitoitus perustuu maksuperusteeseen.

Selvitysosa: Sosiaali- ja terveydenhuollon laitoksiin sijoitettujen sotasiirtolaisten määrä vähenee ja sen arvioidaan vuonna 2004 olevan 85.

Määräraha jakautuu sekä korvauksenakoiden että loppuerien maksamiseen.

2004 talousarvio	2 750 000
2003 talousarvio	3 030 000
2002 tilinpäätös	2 806 991

28. Muu toimeentuloturva

Selvitysosa: Muu toimeentuloturva muodostuu sotilasavustuksesta ja maahanmuuttajan erityistuesta.

Sotilasavustusta maksetaan asevelvollisuuslain tai siviilipalveluslain nojalla palveluksessa olevan asevelvollisen omaiselle edellyttäen, että tämä on avustuksen tarpeessa. Asevelvollisen omaiselle suoritettava avustus koostuu perusavustuksesta, asumisavustuksesta sekä erityisavustuksesta. Asevelvolliselle itselleen sotilasavustuksena maksetaan opintolainojen korot, jotka erääntyvät maksettaviksi palvelusaikana sekä erityisestä syystä asumisavustus hänen käytössään olevasta asunnosta aiheutuviin kohtuullisiin menoihin.

Maahanmuuttajan erityistukea maksetaan sellaiselle Suomessa asuvalle 65 vuotta täyttäneelle tai työkyvyttömälle maahanmuuttajalle, joka muutoin olisi pitkäaikaisesti toimeentulotuen tarpeessa.

Luvun etuudet ovat saajalleen verovapaita. Luvun menot maksetaan kokonaisuudessaan valtion varoista.

50. Sotilasavustus (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 14 270 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää sotilasavustuslain (781/1993) mukaisten sotilasavustusten maksamiseen. Määrärahan mitoitus perustuu maksuperusteeseen.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu vähennyksenä huomioon 130 000 euroa opintolainojen korkoja koskevan vuonna 2002 voimaan tulleen opintotukijärjestelmän muutoksen johdosta.

Sotilasavustuksen piirissä arvioidaan vuonna 2004 olevan noin 12 700 henkilöä.

2004 talousarvio	14 270 000
2003 talousarvio	13 700 000
2002 tilinpäätös	13 800 000

51. Maahanmuuttajan erityistuki (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 19 680 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää maahanmuuttajan erityistuesta annetun lain (1192/2002) mukaisen tuen maksamiseen. Määrärahan mitoitus perustuu maksuperusteeseen.

Selvitysosa: Erityistukea maksetaan sellaisille 65 vuotta täyttäneille tai työkyvyttömille Suomessa asuville maahanmuuttajille, jotka olisivat muutoin pitkäaikaisesti toimeentulotuen tarpeessa. Erityistuen saajia arvioidaan vuonna 2004 olevan keskimäärin noin 4 000 henkilöä.

Maahanmuuttajien erityistuen seurauksena kuntien toimeentulotukimenojen arvioidaan alenevan vuositasolla 15 486 000 euroa, mistä loppuosan 12 006 000 euroa arvioidaan toteutuvan vuonna 2004. Tämä on otettu vähennyksenä huomioon momentilla 33.32.30.

2004 talousarvio	19 680 000
2003 talousarvio	4 496 000

32. Kuntien järjestämä sosiaali- ja terveydenhuolto

Selvitysosa: Luvun momentit 30, 31 ja 36 kuuluvat sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain (733/1992, STVOL) piiriin. Lisäksi tämän luvun momentti 35 rahoitetaan STVOL:ssa säädetyllä tavalla. Momentin 30 osalta on jäljempänä olevassa taulukossa esitetty eräitä toiminnan laajuutta koskevia tietoja.

Ehkäisevä toiminta

Tavoitteena on terveyttä, sosiaalista turvallisuutta, elämänhallintaa ja itsenäistä selviytymistä tukevien olosuhteiden ja ympäristön luominen, ihmisten työ- ja toimintakyvyn edistäminen, elämänlaadun parantaminen, syrjäytymisen ehkäisy sekä väestöryhmien välisten terveyserojen vähentäminen. Tavoitteisiin pyritään hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtamista ja rakenteita kehittämällä sekä rakentamalla paikallista toimintaa terveellisten elämäntapojen edistämiseksi ja sosiaalisen tuen vahvistamiseksi. Laaditaan hyvinvointipoliittisia ohjelmia ja hyödynnetään sosiaalisten ja terveydellisten vaikutusten arviointia.

Sosiaalityön ja neuvola- ja kouluterveydenhuollon yhteistyönä vahvistetaan vanhemmuuden ja perheiden tukemista, varhaista puuttumista lasten ja nuorten ongelmiin, mielenterveyden edistämistä ja sosiaalisten ongelmien ehkäisyä. Tartuntatautien torjuntaa ja epidemioihin varautumista vahvistetaan.

Huumausaineiden käytön ehkäisytoimia jatketaan edelleen yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa toteuttamalla huumaussainepolitiikan tehostamiseksi vuosille 2004—2007 laadittavaa toimenpideohjelmaa. Samoin vahvistetaan päihdepolitiikan rakenteita ja vastuuta erityisesti paikallisella tasolla ja toteuttamalla laajaa kansallista alkoholiohjelmaa.

Kuntien alueellista yhteistyöhanketta jatketaan ympäristöterveydenhuollon toimintaedellytysten parantamiseksi. Asuntojen kosteus- ja mikrobihaittojen tutkimiseen kiinnitetään erityistä huomiota.

Sosiaali- ja terveyspalvelut

Tavoitteena on julkisen vallan järjestämisvastuulla olevien, pääosin verovaroin kustannettavien sosiaali- ja terveyspalvelujen toimivuuden, saatavuuden ja kattavuuden sekä perustoimeentulon turvaaminen koko maassa. Tavoitteen toteuttamista tuetaan muun muassa seuraavien hankkeiden kautta:

— Kansallinen terveydenhuollon hanke, jonka keskeiset kehittämisalueet koskevat terveyden edistämistä ja ehkäisevää työtä, hoitoon pääsyn turvaamista, henkilöstön osaamisen ja saatavuuden parantamista, terveydenhuollon toimintojen ja rakenteiden uudistamista sekä terveydenhuollon rahoituksen vahvistamista.

— Kansallinen sosiaalialan kehittämishanke, jonka keskeiset kehittämisalueet koskevat sosiaalipalvelujen saatavuuden turvaamista ja laadun parantamista, sosiaalialan henkilöstön riittävyyden turvaamista, osaamisen ja työolojen parantamista, hyvien työkäytäntöjen kehittämistä, alueellisia ja paikallisia ratkaisuja palvelurakenteissa sekä rahoituksen, ohjauksen ja valvonnan vahvistamista. Erityistä huomiota kiinnitetään ikääntyvän väestön ja vammaisten tarvitsemiin palveluihin sekä lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia turvaavien palveluiden riittävyyteen ja laatuun.

— Sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelma vuosille 2004—2007, jossa annetaan toimenpidesuosituksia kunnallisen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämiseksi. Sosiaali- ja

terveydenhuollon henkilöstön riittävyyteen, työ- ja toimintakyvyn ylläpitämiseen sekä ammattitaidon kehittämiseen kiinnitetään erityistä huomiota.

Kuntien järjestämän sosiaali- ja terveydenhuollon eräitä laajuustietoja

	2003 arvio	2004 arvio
Kunnallinen toimeentuloturva		
Toimeentulotuki, kotitalouksia vuoden aikana	262 000	262 000
Toimeentulotuki, saajia vuoden aikana	440 000	440 000
Ehkäisevä toimeentulotuki, saajia vuoden aikana	30 000	30 000
Elatustuki, saajia 31.12.	107 000	106 000
Sosiaalipalvelut		
Lasten päivähoito, lasten määrä 31.12.	191 000	188 000
Lasten kotihoidon tuki, saajia 31.12.	68 000	67 500
Lasten yksityisen hoidon tuki, saajia 31.12.	15 000	15 500
Kodinhoitoapu, kotitalouksia vuoden aikana	120 000	125 000
Tukipalvelut, saajia vuoden aikana	125 000	125 000
Vanhainkodit, paikkojen määrä 31.12.	19 000	19 000
Omaishoidontuki, saajia vuoden aikana	23 000	23 000
Vanhusten palveluasuminen, asuntojen määrä 31.12.	25 000	25 000
Kehitysvammaisten palveluasuminen, asiakkaita keskimäärin	7 000	8 000
Kehitysvammaisten laitoshuolto, paikkojen määrä 31.12.	2 900	2 900
Vaikeavammaisten kuljetuspalvelut, saajia vuoden aikana	73 000	77 000
Kansanterveystyö		
Sairaansijat (laskennalliset)	21 600	21 900
Hoitopäivät (milj.)	7,9	8,0
Avohoitokäynnit (milj.)		
— Lääkärin luona	10,1	10,2
— Muun ammattihenkilön luona	15,0	15,1
— Hammashuollon käynnit	5,1	5,2
— Kotisairaanhoidon käynnit	3,5	3,6
Erikoissairaanhoito		
Sairaansijat (laskennalliset)	15 100	14 800
Hoitopäivät (milj.)	5,5	5,4
Päätyneet hoitokäynnit	970 000	950 000
Keskimääräinen hoitoaika (päiviä)	5,7	5,7
Avohoitokäynnit (milj.)	6,4	6,4

30. Valtionosuus kunnille sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannuksiin (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 3 340 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää eräiden sosiaali- ja terveydenhuollon lakien sekä sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta

annetun lain (733/1992) ja sen nojalla annetussa asetuksessa hyväksytyjen käyttökustannusten valtionosuuksien maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös kuntien valtionosuuslain mukaisten tasausten maksamiseen. Määrärahan mitoitus perustuu maksuperusteeseen.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa työllisyysohjelmaa.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta siten, että sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannusten valtionosuutta korotetaan 3,83 prosenttiyksiköllä nykyisestä 28,06 prosentista 31,89 prosenttiin. Korotuksesta 3,25 prosenttiyksikköä liittyy ansiotulojen verotuksen keventämisen kompensaatioon kunnille, 0,04 prosenttiyksikköä vuonna 2002 toteutettuun kuntien verotuloihin perustuvan valtionosuuksien tasausjärjestelmän uudistamiseen ja perustamishankkeiden arvonlisäverojen kuittamiseen irrotetun määrärahan palauttamiseen valtionosuuksiin, 0,05 prosenttiyksikköä syrjäytymisuhan alaisten lasten ja nuorten palveluihin kertaluonteisesti irrotetun määrärahan palauttamiseen valtionosuuksiin ja 0,49 prosenttiyksikköä Kansallisen terveydenhuollon hankkeen ja Kansallisen sosiaalialan kehittämishankkeen toimeenpanon rahoittamiseen. Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 420 313 000 euroa, josta 357 000 000 euroa aiheutuu valtionosuuden 3,25 prosenttiyksikön korotuksesta, 4 849 000 euroa 0,04 prosenttiyksikön korotuksesta, 5 000 000 euroa 0,05 prosenttiyksikön korotuksesta ja 53 464 000 euroa 0,49 prosenttiyksikön korotuksesta.

Vanhustenhuollossa esiintyvien puutteiden korjaamiseksi sekä vanhustenhuollon kehittämiseksi ikääntyvän väestön määrän kasvu huomioon ottaen määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 14 032 000 euroa.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain (1128/1996) muuttamisesta 1.1.2004 lukien siten, että osittaista hoitorahaa korotetaan nykyisestä 63,07 eurosta 70 euroon kuukaudessa sekä 1.8.2004 lukien siten, että perusopetuksen aloittavan lapsen huoltajalla on oikeus saada osittaista hoitorahaa myös lapsen siirtymässä opivelvollisuuden piiriin perusopetuslain mukaisen ensimmäisen ja toisen lukuvuoden ajalta ja siten, että perheen molemmille huoltajille syntyy oikeus osittaiseen hoitorahaan myös sa-

man kalenterijakson aikana, vaikkakaan osittaista hoitovapaata ei voi pitää samanaikaisesti. Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 1 193 000 euroa lainmuutosten johdosta.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi sosiaalihuoltolain (710/1982), laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain, laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) ja laiksi tuloverolain (1535/1992) muuttamisesta siten, että palveluseteli otetaan käyttöön uutena kotipalvelujen järjestämistapana. Palvelusetelin käyttöönotto edellyttää myös sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun asetuksen (912/1992) muuttamista. Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 9 950 000 euroa uudistuksesta johtuen.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi kansanterveyslain (66/1972) ja erikoissairaanhoidolain (1062/1989) muuttamisesta siten, että täydennyskoulutusta koskevat työntekijän ja työnantajan velvollisuuksia täsmentävät säännökset sisällytetään lakiin. Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 12 756 000 euroa lainmuutosten johdosta.

Momentin 34.06.52 perusteluihin viitaten kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalla toimeentulotuen saajalle maksettavan toimintarahalla ylläpitokorvauksen mukaisesta tasokorotuksesta johtuen määrärahan mitoituksessa on lisäyksenä otettu huomioon 67 000 euroa. Esitys liittyy työllisyysohjelmaan.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta siten, että maahanmuuttajan erityistuen toimeentulotukimenoja vähentävä vaikutus otetaan tarkentuneiden laskelmien mukaisena vähennyksenä huomioon kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannusten valtionosuuden määrässä. Määrärahan mitoituksessa on otettu vähennyksenä huomioon 12 006 000 euroa 1.10.2003 toteutetun maahanmuuttajan erityistukea koskevan uudistuksen johdosta siten,

että sosiaali- ja terveydenhuollon laskennallisiin kustannuksiin perustuvaa kunnan omarahoitusosuutta korotetaan 2,32 eurolla kutakin kunnan asukasta kohden.

Valtion korvausten maksamiseksi lastensuojelun suurten kustannusten tasausjärjestelmän menoihin määrärahan mitoituksessa on otettu vähennyksenä huomioon 9 765 000 euroa siirtotona momentille 33.32.35 siten, että sosiaali- ja terveydenhuollon laskennallisiin kustannuksiin perustuvaa kunnan omarahoitusosuutta korotetaan 1,87 eurolla kutakin kunnan asukasta kohden.

Valtionosuuden perusteena oleviin laskennallisiin kustannuksiin on tehty 1,8 prosentin suuruisen kustannustason tarkistus. Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 54 500 000 euroa kustannustason nousun johdosta. Lisäyksestä 2 000 000 euroa liittyy ansiotulojen verotuksen keventämisen kompensatioon kunnille.

Luvun 26.97 perusteluihin viitaten määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon verotuloihin perustuvat valtionosuuksien tasauslisät ja vähennyksenä huomioon verotuloihin perustuvat tasausvähennykset. Määrärahan mitoituksessa on otettu vähennyksenä huomioon 43 181 000 euroa vuoteen 2003 verrattuna.

Sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannusten valtionosuus lasketaan sosiaalihuollon ja terveydenhuollon laskennallisten kustannusten ja kunnan omarahoitusosuuden perusteella. Valtionosuus suoritetaan yhtenä kokonaisuutena. Kunnalle maksettavassa valtionosuudessa otetaan huomioon sosiaali- ja terveysministeriön osuus kuntien valtionosuuslain mukaisista tasauksista.

Sosiaalihuollon laskennalliset kustannukset määritellään kunnan asukasluvun, ikärakenteen, palvelu- ja jalostusaloilla työskentelevien osuuden, työttömyysasteen ja työttömien lukumäärän mukaan. Kunnan valtionosuutta laskettaessa ovat sosiaalihuollon ikäryhmittäiset

laskennalliset kustannukset kunnan asukasta kohti vuonna 2004 seuraavat:

	€
0—6-vuotiaat	4 290,02
7—64-vuotiaat	307,88
65—74-vuotiaat	571,75
75—84-vuotiaat	3 492,29
85 vuotta täyttäneet	9 757,32

Työttömien lukumäärän mukaan määräytyvät laskennalliset kustannukset kunnan työtöntä kohden ovat 391,28 euroa ja työttömyysasteen mukaan määräytyvät laskennalliset kustannukset kunnan asukasta kohden 35,72 euroa vuonna 2004.

Terveydenhuollon laskennalliset kustannukset määritellään kunnan asukasluvun, ikärakenteen ja asukkaiden sairastavuuden mukaan. Kunnan valtionosuutta laskettaessa ovat terveydenhuollon ikäryhmittäiset laskennalliset kustannukset kunnan asukasta kohti vuonna 2004 seuraavat:

	€
0—6-vuotiaat	538,40
7—64-vuotiaat	612,39
65—74-vuotiaat	1 451,12
75—84-vuotiaat	2 798,77
85 vuotta täyttäneet	4 858,85

Sairastavuuden mukaan määräytyvät laskennalliset kustannukset kunnan asukasta kohden ovat 264,80 euroa vuonna 2004.

Lisäksi eräiden kuntien laskennallisiin kustannuksiin vaikuttaa syrjäisyyskerroin.

Kunnan omarahoitusosuus on 1 489,95 euroa kunnan asukasta kohden vuonna 2004. Kunnan omarahoitusosuutta on korotettu yhteensä 29,92 eurolla kutakin kunnan asukasta kohden vuonna 1998 toteutetun asumistuen ja muiden ensisijaisten etuuksien yhteensovittamisesta, vuonna 1999 toteutetun lastensuojelun suurten kustannusten tasausjärjestelmän rahoittamisesta, vuonna 2002 toteutettujen asumistuen normivuokrien korotuksen ja työmarkkinatuen lapsikorotuksen korottamisen

toimeentulotukimenoja vähentävästä vaikutuksesta sekä vuonna 2003 toteutetun maahanmuuttajan erityistuen toimeentulotukimenoja vähentävästä vaikutuksesta johtuen.

2004 talousarvio	3 340 000 000
2003 lisätalousarvio	87 300 000
2003 talousarvio	2 768 000 000
2002 tilinpäätös	2 522 110 856

31. *Valtionosuus kunnille sosiaali- ja terveyspalvelujen perustamiskustannuksiin (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 4 900 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää eräiden sosiaali- ja terveydenhuollon lakien sekä sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain (733/1992) ja sen nojalla annetun asetuksen mukaisiin sosiaali- ja terveyspalvelujen perustamishankkeisiin suoritettavan valtionosuuden maksamiseen. Määrärahan mitoitust perustuu maksuperusteeseen.

Selvitysosa: Kunnille ja kuntayhtymille suoritetaan perustamishankkeiden kustannuksiin valtionosuutta 25—50 % vahvistetuista kustannuksista.

Vuosina 2002 ja 2003 vahvistetuista perustamishankkeista arvioidaan aiheutuvan menoja valtiolle 4 900 000 euroa vuonna 2004 ja 800 000 euroa vuonna 2005.

2004 talousarvio	4 900 000
2003 talousarvio	17 200 000
2002 tilinpäätös	26 288 870

32. *Valtion korvaus terveydenhuollon yksiköille erikoissairaanhoidon mukaiseen tutkimustoimintaan (kiinteä määräraha)*

Momentille myönnetään 48 747 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää erikoissairaanhoidon lain (1062/1989) 47 ja 47 b §:n mukaisen tutkimustoiminnan valtion korvauksen maksamiseen.

Selvitysosa: Terveydenhuollon toimintayksiköitä ylläpitäville kunnille ja kuntayhtymille, valtion mielisairaaloille sekä ase-

tuksessa säädetyille muille terveydenhuollon toimintayksiköille suoritetaan valtion varoista laskennallisin perustein korvausta yliopistotasoisesta terveystieteellisestä tutkimustoiminnasta aiheutuviin kustannuksiin.

2004 talousarvio	48 747 000
2003 talousarvio	48 747 000
2002 tilinpäätös	56 745 794

33. *Valtion korvaus terveydenhuollon yksiköille lääkäri- ja hammaslääkäriskoulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 82 170 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää erikoissairaanhoidon lain (1062/1989) 47—47 b §:n mukaisen valtion korvauksen maksamiseen lääkäri- ja hammaslääkäriskoulutukseen.

Määrärahasta saa käyttää enintään 54 400 000 euroa lääkärin ja hammaslääkärin perus- ja erikoistumiskoulutuksen tutkintokorvausten maksamiseen yliopistollista sairaalaa ylläpitäville kuntayhtymille.

Selvitysosa: Terveydenhuollon toimintayksiköitä ylläpitäville kunnille ja kuntayhtymille, valtion mielisairaaloille sekä asetuksessa säädetyille muille terveydenhuollon toimintayksiköille, jotka antavat lääkärin ja hammaslääkärin peruskoulutusta ja erikoistumiskoulutusta, lääkärin perusterveydenhuollon ja siihen rinnastettavaa lisäkoulutusta, lailistetun hammaslääkärin käytännön ja siihen rinnastettavaa palvelua sekä terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun asetuksen (564/1994) 14 §:ssä tarkoitettua koulutusta, suoritetaan valtion varoista laskennallinen korvaus koulutuksen aiheuttamiin kustannuksiin.

2004 talousarvio	82 170 000
2003 talousarvio	82 170 000
2002 tilinpäätös	69 851 136

34. *Valtion korvaus kunnille mielentilatutkimuspotilaista sekä potilassiirroista aiheutuviin kustannuksiin (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 2 370 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää mielenterveyslain (1116/1990) 32 §:n mukaisten valtion korvausten maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös Suomen ja Ruotsin välillä solmitun sopimuksen mukaisista potilassiirroista kunnille ja kuntayhtymille sekä Ruotsin valtiolle aiheutuviin kustannuksiin suoritettavan valtion korvauksen maksamiseen. Lisäksi määrärahaa saa käyttää pohjoismaisen sosiaalipalvelusopimuksen mukaisten potilassiirtojen tukemiseen kertaluonteisena 18 000 euroa siirrettyä potilasta kohden maksettavana korvauksena kunnille ja kuntayhtymille.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on mielentilatutkimuksista aiheutuviin kustannuksiin maksettavina korvauksina otettu huomioon 2 184 000 euroa ja potilassiirroista aiheutuvien kustannusten korvauksina 186 000 euroa, josta 72 000 euroa on kertaluonteisia korvauksia potilassiirtojen tukemiseksi.

2004 talousarvio	2 370 000
2003 talousarvio	2 370 000
2002 tilinpäätös	2 060 052

35. *Valtion korvaus lastensuojelun suurten kustannusten tasausjärjestelmän menoihin* (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 47 227 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää lastensuojelulain (683/1983) sekä sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain (733/1992) perusteella lastensuojelun suurten kustannusten tasaamiseksi suoritettavan valtion korvauksen maksamiseen. Määrärahan mitoitus perustuu maksuperusteeseen.

Selvitysosa: Tasausjärjestelmän piirissä arvioidaan vuonna 2004 olevan noin 5 000 lastensuojeluperhettä. Valtio suorittaa korvauksen kehitysvammahuollon erityishuoltopiirien kuntayhtymille, jotka huolehtivat järjestelmän toimeenpanosta. Valtion korvaus on 50 % tasattavien lastensuojelukustannusten arvioidusta kokonaismäärästä.

Määrärahan mitoituksessa on lisäyksenä otettu huomioon 9 765 000 euroa siirtona mo-

mentilta 33.32.30 vuonna 2002 toteutuneiden kustannusten mukaisten valtion korvausten maksamiseksi.

2004 talousarvio	47 227 000
2003 talousarvio	37 462 000
2002 tilinpäätös	31 209 000

36. *Valtionavustus kunnille sosiaali- ja terveydenhuollon hankkeisiin* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 50 330 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää eräiden sosiaali- ja terveydenhuollon lakien sekä sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain (733/1992) ja sen nojalla annetun asetuksen mukaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon perustamis- ja kehittämishankkeisiin suoritettavan valtionavustuksen maksamiseen.

Selvitysosa: Määräraha on osittain alueiden kehittämislaisissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta.

Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa tietoyhteiskuntaohjelmaa.

Kunta tai kuntayhtymä voi saada valtionavustusta sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiseksi tarpeellisten toiminnan kehittämistä ja tehostamista sekä toimintatapojen uudistamista tukevien alueellisesti tai valtakunnallisesti merkittävien tai muutoin laajalti hyödynnettävien hankkeiden toteuttamiseen. Kehittämishankkeen kokonaiskustannusten tulee olla vähintään 50 000 euroa, ellei erityisistä syistä muuta johdu. Toiminnallisiin kehittämishankkeisiin valtionavustus on enintään 50 % avustuksen määräämisen perusteena olevista kustannuksista.

Kunta tai kuntayhtymä voi saada valtionavustusta myös perustamishankkeeseen, jos hanke on välttämätön kunnan tai kuntayhtymän sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi tai toiminnallisen kehittämishankkeen toteuttamiseksi. Lisäksi edellytetään, että perustamishankkeen kokonaiskustannukset ovat vähintään 300 000 euroa. Tätä pienempi perustamishanke voidaan hyväksyä valtionavustukseen oikeuttavaksi vain STVOL:n 21 §:n 2

momentissa tarkoitettussa tapauksessa. Perustamishankkeisiin suoritettava valtionavustus on 25—50 % vahvistetuista kustannuksista.

Määrärahaa on tarkoitus käyttää 30 000 000 euroa palvelujärjestelmän rakenteellisten ja toiminnallisten kehittämishankkeiden tukemiseen valtioneuvoston terveydenhuollon tulevaisuuden turvaamisesta tekemän periaatepäätöksen mukaisesti.

2004 talousarvio	50 330 000
2003 talousarvio	16 030 000

(37.) *Valtionavustus kunnille lasten ja nuorten psykiatrian palveluihin* (kiinteä määräraha)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2003 talousarvio	4 700 000
2002 tilinpäätös	28 160 000

(38.) *Valtionavustus kunnille huumeiden käyttäjien hoitoon* (siirtomääräraha 2 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2003 lisätalousarvio	500 000
2003 talousarvio	7 570 000
2002 tilinpäätös	7 570 000

39. *Valtionavustus sosiaalialan osaamiskeskusten toimintaan* (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 3 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun lain (1230/2001) mukaisen valtionavustuksen maksamiseen sosiaalialan osaamiskeskuksille valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädettyihin perusteisiin. Määrärahan mitoitus perustuu maksuperusteeseen.

Selvitysosa: Sosiaalialan osaamiskeskustoiminta käynnistyi pysyvänä toimintana vuoden 2002 alusta. Koko maan kattavat alueelliset osaamiskeskukset ovat Etelä-Suomen, Häme-Satakunnan, Itä-Suomen, Kaakkois-Suomen, Keski-Suomen, Pohjanmaan maakuntien, Pohjois-Suomen ja Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskukset. Lisäksi erityisesti ruotsinkielisten kuntien tarpeista lähtien on muodostettu Det finlandssvenska kompetenscentret inom det sociala området, jonka toimialue käsittää koko maan. Kullekin osaamiskeskukselle kohdentuvan valtionavustuksen perusteet on määritelty valtioneuvoston asetuksessa sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta (1411/2001).

2004 talousarvio	3 000 000
2003 talousarvio	3 000 000
2002 tilinpäätös	3 000 000

33. Eräät sosiaali- ja terveydenhuollon menot

31. *Valtionavustus saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi* (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 300 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtionavustuksen maksamiseksi saamelaiskäräjien kautta saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) 4 §:ssä tarkoitetuille saamelaisten kotiseutualueen kunnille saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi.

2004 talousarvio	300 000
2003 talousarvio	300 000
2002 tilinpäätös	200 000

(32.) *Valtionavustus kunnille syrjäytymisuhan alaisten lasten ja nuorten palveluihin* (siirtomääräraha 3 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta. Samalla momentille 33.32.30 on lisätty vuonna 2003 lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistä-

miseen tarkoitettusta määrärahasta kertaluonteisesti irrotettu 5 000 000 euroa.

2003 talousarvio 15 000 000

63. *Oikeuslääketieteellisen kuolemansyyn selvittämisen menot* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 6 100 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain (459/1973) 12 §:n mukaisen oikeuslääketieteellisen kuolemansyyn selvittämisen valtion korvauksen maksamiseen lääninhallitusten tekemien erillisten sopimusten perusteella kuntien ja kuntayhtymien ylläpitämille sairaaloille ja terveyskeskuksille sekä lääkärikoulutusta antaville yliopistoille. Määrärahaa saa käyttää oikeuslääkeopillisten tutkimusten toimittamisesta

tulevasta korvauksesta annetun asetuksen (1425/2001) mukaisten palkkioiden ja korvausten maksamiseen oikeuslääketieteellisen ruumiinavauksen suorittaneelle lääkärille.

Selvitysosaa: Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 500 000 euroa oikeuslääketieteellisen kuolemansyyn selvittämisen lisääntyneinä menoina ruumiinavausten määrän lisääntymisen ja kustannustason nousun johdosta.

Määrärahan mitoituksessa on vähennyksenä otettu huomioon 100 000 euroa kahden henkilön palkkausmenojen siirtona momentille 26.05.21.

2004 talousarvio	6 100 000
2003 talousarvio	5 700 000
2002 tilinpäätös	5 662 090

53. Terveiden edistäminen ja terveysvalvonta

Selvitysosaa: Momentin 33.53.23 määrärahaa käytetään terveydensuojelulain, elintarvikelain, geenitekniikkalain, kemikaalilain ja säteilylain edellyttämien tehtävien hoitamiseen. Terveysvalvonnan vaikuttavuustavoitteena on ihmisen elinympäristöstä aiheutuvien terveyshaittojen ehkäisy ja poistaminen. Erityisesti vuonna 2004 lisätään edelleen kunnallisen terveysvalvonnan toimintaedellytyksiä asuntojen ja muiden oleskelutilojen valvonnassa ja muussa terveydensuojelulain toimeenpanossa. Geenitekniikan valvontaa lisätään EU:n edellyttämällä tavalla.

Momentin 33.53.24 määrärahaa käytetään tartuntatautilain mukaiseen valvontaan ja valistukseen. Vaikuttavuustavoitteena on tartuntatautien leviämisen ehkäisy ja epidemioiden selvittäminen. Vuoden 2004 painopisteinä ovat ruiskuhuumeiden käyttöön liittyvien infektioiden leviämisen ehkäiseminen ja kansainvälisenä yhteistyönä toteutettavan torjuntatyön vahvistaminen.

Momentin 33.53.50 määrärahaa käytetään toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain tarkoittamaan tupakoinnin vähentämiseen ja terveyskasvatukseen sekä raittiustyölain tarkoittamaan päihteiden käytöstä aiheutuvien haittojen ehkäisemiseen. Lisäksi määrärahaa käytetään myös alkoholitiedotukseen ja valistukseen sekä huumeiden käytön ja niiden aiheuttamien haittojen torjuntaan. Terveiden edistämisen vaikuttavuustavoitteet on esitetty momentin selvitysosassa. Vuonna 2004 painopisteinä ovat nuorten tupakoinnin vähentäminen, alkoholin käytön kasvun pysäyttäminen ja huumausaineiden vastaisen työn vahvistaminen.

23. *Terveysvalvonta* (siirtomääräraha 2 v)
Momentille myönnetään 850 000 euroa.
Määrärahaa saa käyttää terveydensuojelulain (763/1994), elintarvikelain (361/1995), geenitekniikkalain (377/1995) ja kemikaalilain

(744/1989) ja säteilylain (592/1991) edellyttämästä terveysvalvonnasta, terveysvalvontatutkimuksesta ja henkilöstön jatko- ja täydennyskoulutuksesta sekä ionisoimattoman säteilyn valvonnasta aiheutuvien menojen maksami-

seen. Määrärahaa saa käyttää enintään kahta henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen ja niistä aiheutuvien muiden menojen maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös edellä mainittuihin tarkoituksiin myönnettävien harkinnanvaraisten valtionavustusten maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon terveydensuojelulain edellyttämät asuntojen ja muiden oleskelutilojen terveystarkastuksesta, ruokamyrkytysten torjunnasta sekä EU:n alueella tapahtuvasta kemikaalivalvonnan ja geeniteknikan valvonnan aktivoimisesta aiheutuvat kulut. Määrärahan tavoitteena on turvata edellä mainittujen lakien asettamien ympäristön terveydellisten laatuvaatimusten toteutuminen, valvontamenettelyjen toimivuus ja ajanmukaisuus sekä valvonnan johdon tuloksellisuus. Erityisinä tavoitteina ovat talous- ja uimavesien laatuvaatimusten täyttyminen, EU:n uuden kemikaalistrategian toimeenpano sekä valmistella ionisoimattoman säteilyn valvontaohjeet alan toimijoille. Lisäksi tavoitteena on ihmisten käyttöön tarkoitettujen tilojen laatua kuvaavien muiden kuin asuntojen terveystarkastusten ohjeiden valmistelu ja biojätestrategian toimeenpanoon kuuluvien jätteenkäsittelymenetelmien terveyshaittojen selvittäminen.

Edelleen määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 50 000 euroa jäteverolain muutoksen johdosta jätteiden hyödyntämisen ja loppusijoituksen ympäristöhygienian, jätealan työturvallisuuden ja terveydenhoitolaitosten jätetuollon kehittämiseksi. Määrärahan mitoituksessa on vähennyksenä otettu huomioon 50 000 euroa siirtona momentille 33.01.21.

2004 talousarvio	850 000
2003 talousarvio	850 000
2002 tilinpäätös	1 100 000

24. Tartuntatautien valvonta (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 1 360 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää tartuntatautilain (583/1986) edellyttämän ehkäisyn ja valistus-toiminnan, yllättävien epidemioiden selvittämisen ja seurannan sekä näiden edellyttämän kansainvälisen yhteistyön aiheuttamien menojen maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös edellä mainittuihin tarkoituksiin myönnettävien harkinnanvaraisten valtionavustusten maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon tartuntatautien ehkäisytöiden tehostaminen, erityisesti kansainvälisen yhteistyön lisääntyneet toimet. EU:n kasvava panostus tartuntatautien ja bioterrorismin torjuntaan ja seurantaan vaatii myös kansallisen seurantajärjestelmän laajaa kehittämistä ja uusien tautien torjuntaan varautumista. Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 260 000 euroa lähialueiden jatkuvasti vaikeutuva tartuntatautilanne ja Viron EU-jäsenyyden tuoma liikkuvuuden lisääntyminen, joka vaatii kansallisen työn vahvistamista erityisesti HIV-infektion torjunnassa. Määrärahaalla toteutettujen toimenpiteiden vaikuttavuustavoitteena on säilyttää Suomen kansainvälisesti verrattuna hyvä tartuntatautilanne, kehittää EU-järjestelmiin yhteensopiva nopeasti reagoiva seuranta- ja torjuntajärjestelmä sekä estää erityisesti HIV-infektion leviämisen aiheuttama terveyspalvelujen tarpeen voimakas kasvu. Määrärahaa saa myös käyttää enintään yhtä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen ja siitä aiheutuvien muiden menojen maksamiseen.

2004 talousarvio	1 360 000
2003 lisätalousarvio	260 000
2003 talousarvio	1 100 000
2002 tilinpäätös	1 087 283

50. Terveiden edistäminen (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 7 550 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää terveyskasvatukseen sekä toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain (693/1976) 27 §:ssä tarkoitusta toiminnasta ja raittiustyölain (828/

1982) 10 §:n 1 kohdan nojalla päihteiden käytöstä aiheutuvien haittojen ehkäisemistä tarkoitavasta toiminnasta aiheutuvien menojen maksamiseen. Lisäksi määrärahaa saa käyttää alkoholitiedotuksesta ja -valistuksesta aiheutuviin menoihin sekä huumausainepoliittikkaa tehostavista toimenpiteistä aiheutuviin menoihin. Määrärahaa saa käyttää enintään viittä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen sekä sosiaali- ja terveysministeriölle aiheutuvien muiden kulutusmenojen maksamiseen.

Selvitysosa: Sosiaali- ja terveysministeriö on alustavasti asettanut terveyden edistämiseksi ja tupakoinnin ja päihteiden käytön vähentämiseksi seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

Terveyden edistämisen rakenteiden vahvistaminen

Tavoitteena on jatkuva voimavarojen käytön tehostaminen ja toimintojen kehittäminen. Tähän pyritään lisäämällä terveyden edistämisen peruslähtökohtien tuntemusta ja niihin liittyvää osaamista, kehittämällä terveyden edistämisen ohjausta, suunnittelua, toteutusta ja arviointia, tukemalla alan toimijoiden yhteistyötä erityisesti yhteishankkeissa, kehittämällä työvälineitä kuntien käyttöön, edistämällä terveyden edistämisen osaamiskeskusten syntyä sekä soveltuvin osin toimeenpanemalla vuonna 2002 valmistuneen terveyden edistämisen politiikan ulkoisen arvioinnin tuloksia.

Tupakoimattomuus

Tupakoimattomuuden edistäminen, erityisesti lasten ja nuorten tupakoinnin aloittamisen ehkäisy osana tervettä kasvua ja kehitystä, tupakansavulle altistumisen ehkäisy, tupakoinnin lopettamisen tukeminen sekä tupakkalain muutoksien toimeenpanon tukeminen.

Päihdehaittojen ehkäisy ja vähentäminen

Tavoitteena on nuorten huumausainekokeilujen ehkäisy, huumeiden käytön aiheuttamien haittojen ehkäisyn kehittäminen, nuorten alkoholin humalakäytön väheneminen sekä alkoholin kokonaiskulutuksen kasvun hidastaminen. Euroopan unionin mahdollisen laajentamisen aiheuttamaan alkoholin kulutuksen kasvupaineeseen vastataan tehostamalla koko

väestöön suuntautuvaa alkoholivalistusta ja -tiedotusta.

Terveellisen ravitsemuksen edistäminen

Tavoitteena on väestön ravitsemuksen kohentuminen siten, että liikapainoisten väestöosuuden lisääntyminen pysähtyy, suolan käyttö edelleen vähenee, ravintokuitujen käyttö lisääntyy ja rasvan laatu kehittyy terveyttä edistävään suuntaan. Yhtenä keskeisenä kehittämisalueena on joukkoruokailun laadun parantaminen ja joukkoruokailun seurannan ja arvioinnin kehittäminen.

Tuki- ja liikuntaelimestön terveyden ja toimintakyvyn edistäminen sekä terveyttä edistävän liikunnan lisääminen

Tavoitteena on kehittää tuki- ja liikuntaelimestön terveyttä ja toimintakykyä edistäviä menetelmiä. Tavoitteena on myös terveyttä edistävän liikunnan, erityisesti arkiliikunnan lisääntyminen eri väestö- ja ikäryhmissä.

Tapaturmien ehkäisy

Tavoitteena on kehittää tapaturmien torjuntatyötä tukevia tietojärjestelmiä sekä toimivia organisatorisia rakenteita ja malliohjelmia koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisyyn. Tapaturmien ehkäisyyn pyritään aktivoimaan uusia toimijoita.

Mielenterveyden edistäminen

Tavoitteena on kehittää mielenterveyspolitiikkaa osana kokonaisvaltaista terveyden edistämistyötä sekä etsiä, kehittää ja tutkia toimintamalleja käytännön ehkäisevään mielen-terveystyöhön ja mielenterveyden edistämiseen. Toiminnalla pyritään tukemaan erityisesti lasten ja nuorten psykososiaalista kehitystä, mielenterveyttä ja sosiaalista integraatiota.

Seksuaaliterveyden edistäminen

Tavoitteena on nuorten ihmissuhde- ja sukupuolikasvatuksen tehostaminen sekä seksuaaliväkivaltan sekä ehkäisy- ja perhesuunnittelupalvelujen kehittäminen sosiaali- ja terveydenhuollossa muun muassa siten, että aborttien lisääntyminen pysähtyy.

Terveyden edistämistä toteutetaan tehokkaimmin laajoin toimin, jotka voivat vaikuttaa samanaikaisesti moniin tulostavoitteisiin. Kaikkien tavoitteiden alueella kiinnitetään eri-

tyistä huomiota suurimmassa riskissä oleviin väestöryhmiin.

Toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain 27 §:n 1 momentin mukaisesti valtion tulo- ja menoarvioon on otettava määräraha, joka vastaa vähintään 0,45 % tupakkaveron arvioidusta tuotosta. Raittiustyölain mukainen määräraha on vähintään 0,07 euroa asukasta kohti.

Vuoden 2004 talousarvion määräraha vastaa 0,98 % tupakkaveron arvioidusta tuotosta.

Raittiustyölain mukainen määräraha vastaa 0,10 euroa asukasta kohti laskettuna. Alkoholitiedotuksen määräraha on 1 510 000 euroa ja huumausaineiden käytön ehkäisyn ja huumausaineiden käyttäjien hoidon tehostamisen määräraha 1 010 000 euroa.

2004 talousarvio	7 550 000
2003 talousarvio	7 550 000
2002 tilinpäätös	7 145 000

57. Lomatoiminta

Selvitysosa: Lomatoiminta käsittää maatalousyrittäjien lomituspalvelut.

Maatalousyrittäjillä on oikeus vuosilomaan ja sijaisapuun. Vuosiloma kuuluu vain karjataloutta harjoittaville. Sijaisapua voi saada myös kasvinviljelyn harjoittaja. Sijaisapua annetaan maatalousyrittäjälle, joka on sairauden tai muun tilapäisen syyn vuoksi estynyt huolehtimasta maatalousyrittäjien hoitoon kuuluvia välttämättömiä tehtäviä. Vuosiloma on maksuton, mutta sijaisavusta peritään maksu. Maatalousyrittäjä voi lisäksi tietyin edellytyksin ostaa lomittaja-apua tuettuun hintaan enintään 120 tuntia vuodessa.

Maatalousyrittäjien lomituspalvelujen yleinen johto, ohjaus ja valvonta kuuluu sosiaali- ja terveysministeriölle. Vuoden 2000 alusta Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle siirtyi vastuu lomituspalvelujen toimeenpanosta. Palvelujen paikallishallinnosta vastaavina paikallisyksikköinä toimivat kunnat eläkelaitoksen kanssa tekemiensä toimeksiantosopimusten perusteella. Nämä huolehtivat paikallishallinnosta ja lomituspalvelujen järjestämisestä. Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle ja paikallisyksiköille suoritetaan valtion varoista laskennallinen korvaus lomituspalvelujen hallintokustannuksiin.

Maatalousyrittäjillä on oikeus valita, käyttääkö hän kunnan järjestämiä palveluja vai järjestääkö itse lomituksensa, jolloin hänelle korvataan tästä aiheutuneita kustannuksia. Lomituspalvelujen järjestämisestä aiheutuneet kustannukset korvataan kunnille kokonaan valtion varoista.

40. *Valtion korvaus maatalousyrittäjien lomituspalvelujen kustannuksiin (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 187 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää maatalousyrittäjien lomituspalvelulain (1231/1996) 35 §:ssä tarkoitettuihin lomituspalvelujen käyttökustannuksiin lain 37 §:n nojalla kunnille suoritettavan valtion korvauksen maksamiseen. Määrärahasta saa käyttää enintään 182 000 euroa maatalouslomittajien oppisopimuskoulutuksesta paikallisyksiköille aiheutuneiden netto-

kustannusten korvaamiseen. Määrärahan mitoitus perustuu maksuperusteeseen.

Selvitysosa: Maatalousyrittäjän vuosiloma on 24 päivää.

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 2 100 000 euroa lomituspäivän keston pidentymisen ja sijaisavun käytön lisääntymisen vuoksi sekä 4 800 000 euroa maatalouslomittajien palkkatarkistusten johdosta. Määrärahan mitoituksessa on vähennyksenä otettu huomioon 1 200 000 euroa maatalousyrittäjien määrän vähenemisen aiheuttamana kustannussäästönä. Lisäksi määrärahan mitoi-

tuksessa on otettu huomioon aikaisempaa vähäisempi valtion korvausten loppuerien määrä.

Määrärahasta arvioidaan käytettävän vuosilomatoimintaan 115 300 000 euroa, sijaisaputoimintaan 67 300 000 euroa ja maksulliseen lomittaja-apuun 4 400 000 euroa.

Määrärahasta arvioidaan tarvittavan 186 000 000 euroa valtion korvausten ennakoiden ja 1 000 000 euroa valtion korvausten loppuerien maksamiseen.

Maatalousyrittäjien lomituspäivätoimintojen laajuustietoja

	2003 arvio	2004 arvio
Vuosilomaan oikeutettuja	39 000	37 500
Vuosilomapäivien lukumäärä	904 500	877 500
Sijaisavun saajia	14 700	14 700
Sijaisapupäivien lukumäärä	588 000	595 500
Maksullisen lomittaja-avun käyttäjiä	11 900	12 000
Maksullisten lomittaja-aputuntien lukumäärä	488 500	498 000

2004 talousarvio	187 000 000
2003 lisätalousarvio	3 000 000
2003 talousarvio	183 100 000
2002 tilinpäätös	171 597 967

50. Valtion korvaus Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle ja kunnille maatalousyrittäjien lomituspäivätoimintojen hallintomenoihin (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 14 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää maatalousyrittäjien lomituspäivätoimintalain (1231/1996) 31 ja 32 §:n nojalla Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle ja kunnille lomituspäivätoimintojen hallinnon järjestämisestä aiheutuviin kustannuksiin suoritettavan valtion korvauksen maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahasta arvioidaan käytettävän 1 100 000 euroa Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen ja 13 400 000 euroa kuntien lomituspäivätoimintojen hallinnon kustannuksiin.

Maatalousyrittäjien lomituspäivätoimintojen hallinnon ja henkilöstön laajuustietoja

	2003 arvio	2004 arvio
Koko- ja osapäiväisiä toimihenkilöitä Maatalousyrittäjien eläkelaitoksessa	7	7
Paikallisyksiköitä lomituspäivätoimintojen toteutuksessa	218	120
Kokopäiväisiä virkoja kunnissa	117	117
Osapäiväisiä virkoja kunnissa	111	86
Johtavia lomittajia	225	250
Vakinaisia lomittajia kunnissa	5 250	5 250

2004 talousarvio	14 500 000
2003 talousarvio	14 500 000
2002 tilinpäätös	14 395 573

92. Raha-automaattiyhdistyksen tuoton käyttö

Selvitysosa: Valtioneuvosto on antanut arpajaislain (1047/2001) nojalla Raha-automaattiyhdistykselle rahapeliluvan yksinoikeudella raha-automaattien käytettävänä pitämiseen, kasinopelien toimeenpanemiseen sekä pelikasinotoimintaan. Rahapelilupaan perustuvalla toiminnalla Raha-automaattiyhdistys hankkii varoja oikeuskelpoisille yleishyödyllisille yhteisöille ja säätiöille terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen. Varat jaetaan harkinnanvaraisina avustuksina hakemusten perusteella.

Raha-automaattiyhdistys käsittelee avustushakemukset, laatii avustusten jakoehdotuksen ja hallinnoi avustusten maksatusta ja käytön valvontaa raha-automaattiavustuksista säädetyn lain (1056/2001) ja eräistä raha-automaattiavustuksiin sovellettavista määräajoista säädetyn valtioneuvoston asetuksen (1170/2001) mukaisesti. Avustukset myöntää Raha-automaattiyhdistyksen hallituksen ehdotuksen pohjalta valtioneuvosto sosiaali- ja terveysministeriön esittelystä pääsääntöisesti kerran vuodessa.

Raha-automaattiyhdistyksen tuotosta myönnettiin vuonna 2003 avustuksia 302,8 milj. euroa yleishyödyllisille yhteisöille ja säätiöille terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen. Kun lisäksi arpajaislain 22 §:n 2 momentin nojalla osoitettiin Valtiokonttorin käytettäväksi 59,7 milj. euroa sotainvalidien laitosten käyttökustannuksiin, 35,628 milj. euroa rintamaveteraanien kuntoutukseen sekä 2,45 milj. euroa eräissä Suomen sotiin liittyneissä tehtävissä palvelleiden kuntoutukseen, oli Raha-automaattiyhdistyksen tuoton käyttö yhteensä 400,5 milj. euroa. Vuoden 2002 tuottoa jäi myöhemmin käytettäväksi 37 milj. euroa.

Raha-automaattiyhdistyksen tuottoa on tarkoitus käyttää vuonna 2004 yhteensä 405,945 milj. euroa. Tästä määrästä jaettaisiin avustuksina 308 milj. euroa momentilta 33.92.50. Lisäksi osoitetaan Valtiokonttorin käyttöön 59,7 milj. euroa sotainvalidien sairaskotien käyttökustannuksiin, 35,8 milj. euroa rintamaveteraanien kuntoutukseen ja 2,5 milj. euroa eräiden Suomen sotiin liittyneissä tehtävissä palvelleiden kuntoutukseen. Vuoden 2003 tuottoa jäisi myöhemmin käytettäväksi 27 milj. euroa. Vastaava tulo 405,945 milj. euroa on merkitty momentille 12.33.92.

50. Avustukset yhteisöille ja säätiöille terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 308 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää arpajaislain (1047/2001) 17 §:n 2 momentissa ja 22 §:n 1 ja 3 momentissa mainittuihin tarkoituksiin.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa tietoyhteiskuntaohjelmaa.

Sosiaali- ja terveysministeriö on alustavasti sopinut Raha-automaattiyhdistyksen kanssa seuraavista tulostavoitteista avustustoiminnalle yleisesti ja tulosalueittain vuodelle 2004:

Avustustoiminnalla on kaksi päälinjaa: 1. avustusten suuntaaminen ongelmia ehkäisevään toimintaan ja 2. heikoimmassa asemassa olevien tuen ja palveluiden turvaaminen ja omaehtoisen aktiivisuuden edistäminen.

Ehkäisevän toiminnan painopiste on suurten kansanterveysongelmien ehkäisemisessä ja syrjäytymiskehityksen katkaisemisessa. Avustuksia suunnataan terveyttä edistävään toimintaan, työ- ja toimintakyvyn edistämiseen sekä toimintoihin, joilla luodaan edellytyksiä huono-osaisuuden havaitsemiselle, syrjäytymisen ehkäisyyn ja jo passivoituneiden kansalaisten ja perheiden saamiselle palvelujen ja tukijärjestelmien piiriin.

Heikoimmassa asemassa olevien väestöryhmien tuen ja palveluiden turvaamisessa keskeisiä kohderyhmiä ovat ne, joiden osalle sosiaaliset ja taloudelliset vaikeudet, pitkäaikainen työttömyys, päihde- tai mielenterveysongelmat, epävarmuus ja turvattomuus, köyhyys ja ylivelkaantuminen, vammaisuus tai vaikeat pitkäaikaissairaudet kasaantuvat. Kohderymiin kuuluvat myös paljon apua ja tukea tarvit-

sevat ikääntyvät kansalaiset. Lasten ja nuorten elinoloihin ja turvallisuuteen sekä perheiden selviytymisen edistämiseen kiinnitetään lisääntyvää huomiota. Avustuksilla edistetään tuen ja palvelujen saatavuuden turvaamista ja toimintamallien kehittämistä sellaisiksi, että ne entistä paremmin vastaavat moniongelmaisten kansalaisten ja perheiden tarpeisiin, auttavat estämään tai katkaisemaan syrjäytymiseen johtavien ongelmien kasaantumisen ja luovat edellytyksiä perheiden itsenäiselle selviytymiselle ja elämänhallinnalle.

Palveluihin liittyvien avustusten harkinnassa otetaan huomioon julkisen palvelujärjestelmän ensisijainen vastuu palvelujen järjestämisessä. Avustuksia suunnataan erityisesti alueille, joilla muuttoliike, väestörakenne tai muut paikalliset olosuhteet ovat erityisen vaikeat. Avustuksilla tuetaan maan eri osissa sosiaali- ja terveyspalveluiden paikallisen ja alueellisen koordinoinnin ja erityisosaamisen tehostamiseen tähtääviä hankkeita. Järjestöjen ja kuntien yhteistyötä edistetään riittävän kattavien ja yhtenäisten palvelu- ja tukiverkostokokonaisuuksien aikaansaamiseksi. Palvelujen laatu, saatavuus ja joustavat palveluketjut ovat tärkeä kehittämisalue. Palvelujen yksityisen tarjonnan kehittämiseen liittyvät seikat otetaan avustuksia kohdennettaessa huomioon eri palvelusektoreissa.

Kansalaisjärjestötoiminta

Kansalaisjärjestötoiminnan avustuksilla turvataan järjestöjen keskeiset toimintaedellytykset edunvalvonnan, kehittämistoiminnan, asiantuntijoiden ja muun vaikuttamistoiminnan sekä palvelu-, tukihenkilö- ja vapaaehtoistoiminnan alueilla. Alueellista ja paikallista yhteistoimintaa edistetään sekä järjestöjen kesken että järjestöjen ja muiden toimijoiden välillä.

— Tuetaan erityisesti kansanterveyttä edistäviä sekä suurten kansansairauksien, elämäntapoihin liittyvien ongelmien ja syrjäytymisen ehkäisyyn liittyviä toimintoja ja kehittämissankkeita.

— Tuetaan vanhemmuutta ja perheiden suoriutumista edistäviä toimintoja ja hankkeita.

— Edistetään informaatioteknologiaa hyödyntäviä kehittämishankkeita ikäihmisten, vammaisten ja vajaakuntoisten tai syrjäseuduilla asuvien tiedonsaannin ja viestintätaitojen parantamiseksi.

Palveluasuminen ja tuettu asuminen

Avustuksilla edistetään erityisryhmien palvelu- ja tuetun asumisen hankkeita ja toimintamallien kehittämistä. Avustukset kohdennetaan ryhmiin, joiden asuminen ja itsenäinen suoriutuminen joko asunnon puuttumisen tai asumisvalmiuksien puutteellisuuden vuoksi edellyttää erityisiä investointi- ja toimintamalliratkaisuja.

— Palveluasuntoja rahoitetaan vanhuksille, mielenterveyskuntoutujille, päihdeongelmisille ja paljon apua tarvitseville vammaisille sellaisin ratkaisuin, jotka kilpailulainsäädäntö ja muut säädökset huomioon ottaen ovat mahdollisia. Palveluasumisen uusien ratkaisujen ja toimintamallien kehittämistä ja kokeilua edistetään.

— Erityisryhmien tukiasumiseen panostetaan sekä asuntojen hankintaa että asumisen tukitoimintaa ja sen kehittämistä avustamalla. Kohderyhmiä ovat erityisesti päihde- ja mielenterveysongelmaiset sekä vammaiset ja pitkäaikaissairaant.

— Pääkaupunkiseudun asunnottomuusohjelman toteuttamiseen osallistutaan avustamalla sekä palvelu- että tukiasuntojen hankintaa ja rakentamista. Avustuksia kohdennetaan asumiseen liittyviä palveluita kehittäviin toimintallisiin hankkeisiin.

Kuntoutus

Avustuksilla tuetaan erityisesti sellaisten väliinpuotoajaryhmien kuntoutusmahdollisuuksia, joiden tarpeita lakisääteisessä kuntoutusjärjestelmässä ei oteta riittävästi huomioon. Toimintakykyä parantavia toimintoja lisätään myös erityisryhmille, joiden tarvitsemia kuntoutuspalveluita on määrällisesti saatavissa liian vähän. Näitä ryhmiä ovat mielenterveysongelmaiset, mielenterveys- ja päihdeongelmista kärsivät perheet ja pienten lasten äidit, moniongelmaiset perheet sekä pitkäaikaisen työttömyyden seurauksena toimintakykyään menettäneet.

— Ikääntyvän väestön toimintakyvyn ylläpitämistä ja lapsiperheiden sosiaalista kuntoutusta kehitetään.

— Avokuntoutuksen toimintamallien ja aiempaa kokonaisvaltaisempien palvelukokonaisuuksien kehittämistä tuetaan.

— Avustuksia lisätään kuntoutuksen vaikutavuuden ja tuloksellisuuden tutkimus- ja kehittämishankkeisiin.

Kotona selviytymisen ja omaisten tukeminen

Vanhusta, vammaista tai pitkäaikaissairasta hoitavan omaisen tai perheen omaehtoista suoriutumista tuetaan. Itsenäistä asumista tukevassa toiminnassa painotetaan järjestöjen erityisosaamista sekä vapaaehtoistyön tukihenkilötoiminnan koordinoimista joustavien ja kattavien palvelukokonaisuuksien aikaansaamiseksi. Järjestöjen tukihenkilö- ja vapaaehtoistoimintaa lisätään erityisesti, kun se kohdistuu omaishoitajiin, moniongelmaisiiin perheisiin, syrjäytymisvaarassa oleviin nuoriin, mielenterveys- ja päihdeongelmaisiin, huumeongelmaisiin, yksinäisiin vanhuksiin ja vammaisiin tai maahanmuuttajaperheisiin.

— Tuetaan runsaasti apua tarvitsevien perheiden ja vanhusten tukimuotojen kehittämistä, syrjäseutujen kyläavustajatoimintaa, palveluntuottajien yhteistyötä edistävää yöpartiotoimintaa ja tehostettua kotipalvelua.

— Tuetaan omaishoitajien toimintakykyä edistävää koulutusta, työnohjausta ja vertaisryhmätoimintaa.

— Tuetaan moniongelmaisperheille kotiin annettavan lastensuojelullisen perhetyön kehittämistä.

Päivä- ja työtoiminnot

Mielenterveys- ja päihdeongelmaisten sekä vammaisten ja vanhusten (erityisesti demen-toituneet sekä mielenterveys- ja muistihäiriöiset) päivätoimintaa tuetaan. Päivätoimintoja kehitetään asiakkaiden toimintakyvyn ylläpitämistä ja parantamista edistävään suuntaan. Vajaakuntoisten ja muiden työmarkkinoilta helposti syrjäytyvien kohderyhmien työllistymistä edistäviä toimintoja ja kehittämishankkeita

edistetään. Helposti saavutettavia matalan kynnyksen auttamis- ja kohtaamispaikkoja tuetaan erityisesti alueilla, joissa on paljon apua tarvitsevia lapsiperheitä ja maahanmuuttajatai pakolaisperheitä.

— Toimintakykyä edistävää päivä- ja työtoimintaa kehitetään.

— Lasten syrjäytymistä ehkäisevää ja perheiden suoriutumista vahvistavaa päivätoimintaa tuetaan.

— Vajaakuntoisten, nuorten ja pitkään työmarkkinoiden ulkopuolella olleiden työtoimintoja, toimintakeskuksia, työpajoja ja työllistymishankkeita tuetaan.

Kurssi-, leiri- ja lomatoiminta

Kurssi-, leiri- ja lomatoimintaa eri sektoreissa kehitetään entistä tavoitteellisempaan ja perheiden elämänhallintaa lisäävään suuntaan.

— Kurssi-, leiri- ja lomajaksojen niveltämistä itsenäistä suoriutumista edistävien muiden toimintojen kokonaisuuksiin tehostetaan.

— Sosiaalista lomatoimintaa kohdennetaan erityisesti heikoimmassa asemassa oleviin väestöryhmiin.

Kriisipalvelut

Edistetään kriisipalvelujen saavutettavuutta ja valmiuksia reagoida monenlaisiin akuutteihin ongelmatilanteisiin, kuten perhekriiseihin, päihteiden tai lääkkeiden liikakäyttöön, mielenterveyshäiriöihin, äkillisiin sairastumisiin tai läheisen kuolemaan, yksinäisyyteen, onnettomuuksiin, rikoksen uhriksi joutumiseen ja väkivaltaan tai sen uhkaan. Itsemurhia ehkäisevän ja pahoinpitelyihin liittyvien kriisien ehkäisemiseen ja hoitamiseen liittyvän kriisityön kehittämistä edistetään.

— Tuetaan nykyaikaista tietotekniikkaa hyödyntävien auttamisjärjestelmien kehittämistä.

— Lääkäri- ja pelastushelikopteritoiminnan tukemista jatketaan

— Kriisipalvelujen kehittämisessä korostetaan sosiaali- ja terveystyön hallinnolliset rajat ylittävän moniammatillisen yhteistyön lisäämistä.

Avustuserärahain käyttö vuosina 2000—2004 (milj. euroa)

	2000	2001	2002	2003	2004
Kansalaisjärjestötoiminta	71,0	77,5	85,2	94,2	97,1
Palvelu- ja tuettu asuminen	55,9	58,5	64,3	64,4	67,4
Kuntoutus	35,7	44,8	50,7	53,0	49,0
Kotona selviytymisen ja omaisten tukeminen	20,1	20,8	22,8	26,4	27,4
Päivä- ja työtoiminta	17,0	18,1	19,3	23,7	25,0
Kurssi-, leiri- ja lomatoiminta	18,3	18,8	19,2	19,8	20,2
Kriisipalvelut	15,7	16,0	18,0	21,3	21,9
Yhteensä	233,8	254,5	279,5	302,8	308,0

2004 talousarvio	308 000 000	2004 talousarvio	59 707 000
2003 talousarvio	302 800 000	2003 talousarvio	59 707 000
2002 tilinpäätös	279 500 000	2002 tilinpäätös	59 707 000

55. Valtion korvaus sotainvalidien laitosten käyttökustannuksiin (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 59 707 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää arpajaislain (1047/2001) 22 §:n 2 momentin ja sotilasvammalain (404/1948) 6 d §:n nojalla sotainvalidien kuntoutus- ja hoitolaitosten käyttökustannuksiin suoritettavan valtion korvauksen maksamiseen.

Selvitysosa: Sotainvalidien laitosten perustamiskustannukset sekä niistä vuonna 2004 aiheutuvat lainojen lyhennykset ja korot rahoitetaan ylläpitäjyhteisöjen pääsääntöisesti 10 prosentin omavastuuta lukuun ottamatta Raha-automaattiyhdistyksen tuotosta myönnettävillä avustuksilla.

Sotainvalidien laitosten hoitopaikkoja arvioidaan olevan yhteensä 1 563 ja sotainvalidien ja heidän aviopuolisoiden kesken jaettuina hoitopäiviä yhteensä 444 300. Tarjouskilpailulla pyritään hillitsemään laitosten hoitopäivä- ja hoitokäyntikertahintojen nousua sekä huolehtimaan kuntoutus- ja laitoshuoltopalvelujen laatuun liittyvistä tavoitteista. Korvaus käyttökustannuksiin suoritetaan hoitopäivä- ja hoitokäyntikertahinnoista tehtävän sopimuksen perusteella.

58. Eräät kuntoutustoiminnan menot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 2 450 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää arpajaislain (1047/2001) 22 §:n 2 momentin ja eräissä Suomen sotiin liittyneissä tehtävissä palvelleiden kuntoutuksesta annetun lain (1039/1997) nojalla kuntoutuksesta aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Kuntoutusta järjestetään laitos- ja avokuntoutuksena pääsääntöisesti samoissa kuntoutus- ja hoitolaitoksissa kuin veteraanikuntoutustakin. Kuntoutuksen laatu ja kustannukset ovat samaa tasoa veteraanikuntoutuksen kanssa. Kuntoutettavien määrän arvioidaan olevan 1 800 henkilöä vuonna 2004. Tarjouskilpailulla pyritään hillitsemään laitosten hoito- ja hoitokäyntikertahintojen nousua sekä huolehtimaan kuntoutus- ja laitoshuoltopalvelujen laatuun liittyvistä tavoitteista.

2004 talousarvio	2 450 000
2003 talousarvio	2 450 000
2002 tilinpäätös	2 450 000

59. Rintamaveteraanien kuntoutustoiminnan menot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 35 788 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää arpajaislain (1047/2001) 22 §:n 2 momentin ja rintamaveteraanien kuntoutuksesta annetun lain (1184/1988) nojalla rintamaveteraanien kuntoutuksesta aiheutuvien menojen maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös rintamaveteraanikuntoutuk-

sen tutkimus- ja kehittämismenojen maksamiseen.

Selvitysosa: Määräraha vähentää vastaavasti määrärahan tarvetta momentilta 33.22.59.

2004 talousarvio	35 788 000
2003 talousarvio	35 628 000
2002 tilinpäätös	35 628 000

Päälukka 34

TYÖMINISTERIÖN HALLINNONALA

Selvitysosa: Työhallinnon toiminta-ajatuksena on edistää työmarkkinoiden toimivuutta ja työorganisaatioiden kehittymistä, työllisyyttä sekä maahanmuuttajien kotoutumista.

Työllisyyden kehitysarvio

Vuoden 2003 talouden ja työllisyyden kehitystä leimaavat lukuisat kansainvälisen talouden epävarmuustekijät, joiden vuoksi vuoden 2003 kasvu jää matalaksi ja vuosi on työllisyyden kannalta edelleen vaikea. Laskusuhdanteen pitkittyminen on aiheuttanut sen, että varalla pidettyä työvoimaa vähennetään. Saksan taloustaantumien syveneminen, euron vahvistuminen, teknologiatantumien jatkuminen verkkotoimitusten puolella sekä Yhdysvaltojen velkaantuminen varjostavat lähiajan talouskehitystä. Toisaalta Venäjän talouden elpymisen ja itäviennin kasvu tukevat työllisyyskehitystä. Vuonna 2004 talouskasvu on jo selvästi nopeutunut ja edellytykset paremman suhdannekehityksen jatkumiselle ovat olemassa. Talouden kasvun vauhdittuminen näkyy kuitenkin työllisyyskehityksessä viiveellä ja edellä kuvattujen epävarmuustekijöiden väistymisen on edellytys myönteiselle kehitykselle. Hallitusohjelman työllistävä painotus edesauttaa työllisyyden elpymistä ja pitkäaikaistyöttömyyden alentamista.

Työpolitiikan strategiset tavoitteet

Uuden työpolitiikan strategian päätavoitteena on kasvattaa työllisyyttä 100 000 hengellä vuoteen 2007 mennessä. Tällöin työllisyysaste olisi noin 70 prosenttia ja työttömyysaste noin 6 prosenttia. Vastaavat luvut vuonna 2010 ovat työllisyysasteen osalta 75 ja työttömyysasteen osalta 5 prosenttia. Työllisyysasteen rakennetavoitteena on ikääntyneiden (55—64 -vuotiaiden) työllisyysasteen nostaminen yli 50 prosenttiin vuoteen 2010 mennessä. Tavoitteena on työllisyysasteen nostaminen kaikilla TE-keskusalueilla.

Työllisyysasteen nostaminen ja työttömyyden laskeminen edellyttävät monivuotisia ohjelmia ja nykyistä vahvempaa poikkihallinnollista yhteistyötä sekä keskushallinto- että aluetasolla. Keskushallinnon sektorirajat ylittävän yhteistyön vahvistamiseen työllisyyden hoidossa tähdätään hallitusohjelman mukaisella, työministeriön koordinoimalla työllisyysohjelmalla.

Työllisyysohjelmassa painotetaan erityisesti rakenteellisen työttömyyden purkamiseen tähtäviä toimenpiteitä. Rakenteellisen työttömyyden purkamiselle luodaan edellytykset toteuttamalla julkisen työvoimapalvelun rakenteellinen uudistus vuosina 2004—2006. Uudistuksessa vaikeimmin työllistyville tarkoitetut nykyiset ja uudet palvelut sekä niiden resurssit kootaan perustettaviin työvoiman palvelukeskuksiin. Työllisyysohjelmassa toteutetaan myös osaavan työvoiman saatavuuteen ja työelämän kehittämiseen liittyviä toimenpiteitä. Myös uusi työpolitiikan strategia 2003—2007—2010 on poikkihallinnollinen, kuitenkin työllisyysohjelmaa laajempi ohjelma. Työpolitiikan strategian päälinjaukset ovat:

- Alennetaan rakenteellista työttömyyttä ja ehkäistään syrjäytymistä
- Varmistetaan osaavan työvoiman saatavuus

— Parannetaan mahdollisuuksia pysyä työssä nykyistä pidempään ja lisätään työn tuottavuutta, parannetaan työn organisointia ja mielekkyyttä

— Luodaan edellytyksiä aktiiviselle työperusteiselle maahanmuutolle

— Lisätään yrittäjyyttä ja itsensä työllistämistä

Jäsenmaat ottavat EU:n työllisyysuuntaviivat huomioon työllisyyspolitiikassaan. Työllisyysuuntaviivojen avulla tavoitellaan Lissabonin ja Tukholman Eurooppa-neuvostojen päätelmien mukaisesti korkeaa työllisyysastetta, työn laatua ja tuottavuutta sekä sosiaalista koheesiota. Suomi toteuttaa kymmentä yhteiseurooppalaista suuntaviivaa, joita ovat:

— aktiiviset ja työttömyyttä ennaltaehkäisevät toimenpiteet työttömille ja työvoiman ulkopuolella oleville

— työpaikkojen luominen ja yrittäjyys

— muutokseen vastaaminen sekä sopeutuvuuden ja liikkuvuuden edistäminen työmarkkinoilla

— inhimillisten voimavarojen ja elinikäisen oppimisen vahvistaminen

— työvoiman tarjonnan lisääminen ja aktiivisen ikääntymisen edistäminen

— sukupuolten välinen tasa-arvo

— työmarkkinoilla heikommassa asemassa olevien integrointi ja syrjinnän ehkäisy

— työn tekeminen kannustavaksi

— pimeän työn muuttaminen lailliseksi

— alueellisten työllisyyserojen vähentäminen.

Työhallinnon keskeisenä tavoitteena on työllisyysuuntaviivojen tavoitteiden mukaisesti tarjota työttömille työnhakijoille mahdollisuus henkilökohtaisen työnhakusuunnitelman laatimiseen. Kansallisen lainsäädännön mukaan työnhakusuunnitelma on laadittava viimeistään silloin, kun asiakkaan työttömyys on kestänyt viisi kuukautta, mikä täyttää suuntaviivoissa määritellyt tavoitteet. Työnhakusuunnitelmassa sovitaan työnhaussa käytettävistä palveluista ja aktiivitoimista.

Työvoimapolitiikan laatua ja vaikuttavuutta parannetaan suunnittelemalla ja toteuttamalla toimenpiteitä aiempaa kiinteämmässä yhteistyössä työnantajien kanssa ja työnhakijoiden yksilöllisten tarpeiden mukaisesti aktiivista työnhakua tukien. Lisäksi työvoimapolitiittisten toimenpiteiden laatua ja vaikuttavuutta kehitetään hyödyntämällä uudistettuja asiakas- ja opiskelijapalautejärjestelmiä.

Työhallinnon toiminnan kehittäminen

Henkilöstöpolitiikan toiminnallisena painopistealueena on työministeriön ja työvoimatoimistojen henkilöstösuunnitelmien toteuttaminen ja seuranta sekä uuden palkkausjärjestelmän käyttöönotto. Henkilöstöpolitiikkaa hoidetaan suunnitelmallisesti tavoitteena henkilöstörakenteen muuttaminen siten, että se parhaimmalla mahdollisella tavalla tukee työvoimapolitiikan uusien toimintarakenteiden ja toimintamallien käyttöönottoa ja vakiinnuttamista. Henkilöstön osaamisen vahvistamiseksi toteutetaan ammattitaitoa syventävää asiantuntijakoulutusta. Osaamisen kehittämisen erityisiä painoalueita ovat verkostoyhteistyötaitojen kehittäminen, seudullisten työmarkkinoiden hallinta ja strategioiden laadinta sekä ostopalvelujen hankintaosaaminen. Asiakastyön osalta vahvistetaan edelleen yksilöllisiä asiakastyötaitoja. Työhallinnon henkilöstön keski-ikä lähivuosina nousee. Henkilöstöpolitiikan sisällössä otetaan erityisesti huomioon ikärakenteen muuttuminen mm. työkykyä ylläpitävän toiminnan suunnitelmallisella ja järjestelmällisellä toteuttamisella.

Työministeriön toimintaa kehitetään tietämyksenhallinnan näkökulmaan perustuvilla nykyisten tiedon, osaamisen ja suorituksen johtamisjärjestelmien toimivuuden arvioinneilla ja arviointien perusteella tehtävillä kehittämistoimenpiteillä. Tavoitteena on toiminnan vaikuttavuuden, tehokkuuden ja henkilöstön työmotivaation ja työssä jaksamisen parantaminen. Työministeriön henkilöstön osaamisen kehittämiseen panostetaan tehtävien edellyttämällä täydennyskoulutuksella sekä henkilökohtaisilla kehitysohjelmilla.

Työministeriön ja työvoimaosastojen välistä tulosohjausta kehitetään niin, että se vastaa vuosikymmenen haasteisiin: nykyisestä ohjausjärjestelmästä siirrytään asteittain strategisempaan ja moniulotteisempaan järjestelmään. Tämä tarkoittaa sitä, että tulosohjaus kytketään selkeämmin työhallinnon strategioihin ja siirrytään laajempien kokonaisuuksien tarkasteluun nykyistä pidemmällä aikavälillä. Tuloksellisuusarviointiin liitetään uusia näkökulmia ja alueellista ulottuvuutta painotetaan tavoiteasettelussa. Samalla ohjausprosessia kevennetään ja tavoitteiden toteutumisen seuranta selkiytetään mm. kehittämällä alueita vertailevia indikaattorijärjestelmiä.

Työvoimapolitiikan kehittämishanke on sisältänyt vuoden 2002 aikana ja 2003 alkupuolella pilottihankkeita, joissa mukana olevat työvoimatoimistot ovat arvioineet palvelujensa laatutason asiakkaiden palvelukokemusten sekä työyksikön toimivuutta ja palvelujen työvoimapolitiittista vaikuttavuutta kuvaavien tunnuslukujen avulla. Asiakkaiden palvelukokemuksen selvittämistä varten on laadittu lyhyet kyselylomakkeet ja aineiston tallennukseen ja analysointiin on kehitetty sähköinen tallennusohjelma. Nämä työvälineet ministeriö toimittaa työvoimatoimistoille syksyn 2003 aikana. Vuonna 2004 kaikilla työvoimatoimistoilla on käytettävissä työvälineet palvelujensa laatutason arviointiin ja tavoiteasetantaan.

Työttömien määrä ja työvoimapolitiikan resurssien kehitys

	2001 toteutuma/ tilinpäätös	2002 toteutuma/ tilinpäätös	2003 arvio/ talousarvio	2004 arvio/ esitys
Työttömät työnhakijat (keskimäärin kk:ssa)	302 000	294 000	310 000	290 000
Työvoimapolitiikan resurssit (ml. ESR), milj. euroa	1 654	1 851	2 006	2 138
Työvoimapol. resurssit (ml. ESR) suhteessa työttömien lkm, euroa	5 476	6 296	6 470	7 372

Työhallinnon keskeisiin strategisiin tavoitteisiin liittyvät alustavat tulostavoitteet

	2002 toteutuma	2003 alustava tavoite	2004 alustava tavoite
Rakenteellisen työttömyyden taso	173 700	160 000	145 000
Työvoimapolitiittisten toimenpiteiden vaikuttavuus — työttömänä 3 kuukautta työvoimapolitiittisen aikuiskoulu- tuksen jälkeen enintään, %	42	41	40
— työttömänä 3 kuukautta tukityön jälkeen enintään, %	52	51	50
Rekrytointiongelmia kokeneiden toimipaikkojen osuus, %	28	27	27
Aktiivointiaste (aktiivitoimenpiteiden volyymit / ns. laaja työttömyys), %	20	22	24
Työmarkkina- tai kotoutumistuella aktiivitoimiin osallistu- neiden osuus ko. tuilla keskimäärin olevista, %	23	24	25
Työvoimatoimiston työnhakija- ja työnantaja-asiakkaiden antamien laatuarvioiden keskiarvo	7,8		8,0

Työministeriön pääluokan valtuusyhteenvedo (milj. euroa)

	2005	2006	2007
1. Aikaisemmin myönnettyistä valtuuksista aiheutuvat menot	62,3	-	-
2. Uusista valtuuksista aiheutuvat menot	181,6	46,5	1,0
Yhteensä	243,9	46,5	1,0

Hallinnonalan määrärahat luvuittain vuosina 2002—2004

	v. 2002 tilinpäätös 1000 €	v. 2003 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2004 esitys 1000 €	Muutos 2003—2004 1000 €	%
01. Työhallinto	35 007	61 024	63 019	1 995	3
05. Euroopan rakennerahastojen ohjelmien toteutus	176 108	222 259	220 516	- 1 743	- 1
06. Työvoimapolitiikan toimeenpano	1 673 541	1 782 090	1 917 620	135 530	8
07. Pakolais- ja siirtolaisuusasiat	69 263	71 210	83 081	11 871	17
99. Työministeriön hallinnonalan muut menot	30 506	26 282	30 618	4 336	16
Yhteensä	1 984 424	2 162 865	2 314 854	151 989	7
Henkilöstön kokonaismäärä	3 489	3 930	3940		

01. Työhallinto

Selvitysosa: Työhallinnon organisaatioyksiköissä toimivuutta ja tuloksellisuutta kehitetään Euroopan laatupalkintomalliin perustuvalla toiminnan itsearvioinnilla ja arvioinnin perusteella toteutettavilla kehittämishankkeilla. Erityisesti kehitetään asiakaslähtöisyyteen liittyvien toimenpiteiden ja organisaatioiden ydinprosessin hallintaa ja toimivuutta. Laatupalkintomalliin perustuvaa palkitsemisjärjestelmän soveltamista työvoimatoimistoissa lisätään ja tulospalkkausjärjestelmän perusteet arvioidaan uudelleen. Johtamisosaamisen kehittämiseen panostetaan edelleen. Keskeisiä kehittämisalueita ovat strategisen johtamisen ja henkilöstöjohtamisen edellytysten ja niihin liittyvien osaamisalueiden parantaminen.

Työelämän lainsäädännön painopisteet ovat vuonna 2004 vuosilomalain kokonaisuudistuksen ja työelämän tietosuojaan liittyvän lainsäädännön, joka koskee alkoholi- ja huumeetien käyttöä sekä teknistä valvontaa ja sähköpostin käytön valvontaa työelämässä, loppuun saattamisessa. Lisäksi yhteistoimintaa työpaikoilla koskevan lainsäädännön kokonaisuudistus on tarkoitus aloittaa kolmikantaisesti.

Työssä jaksamisen tutkimus- ja toimenpideohjelma päättyy vuoden 2003 lopussa. Työelämän kehittämisohjelman ja kansallisen tuottavuusohjelman ohjelmakausi jatkuu vuonna 2004. Työelämäohjelmien rakennetta muutetaan kuitenkin saatujen kokemusten pohjalta siten, että ohjelmat yhdistetään työelämän laadun ja tuottavuuden kehittämisohjelmaksi (TYKES). Työhyvin-

vointia edistämällä voidaan pidentää työikää ja nostaa työllisyysastetta. Tällä hetkellä ei ole jo toteutettujen työlainsäädännöllisten uudistusten lisäksi näköpiirissä sellaisia lainsäädännöllisiä keinoja, joilla kehitykseen voitaisiin merkittävästi vaikuttaa. Tästä syystä ohjelman keskeisenä tavoitteena on kehittää ja juurruttaa työelämäkäytäntöjä, jotka tukevat tuottavuutta laadullisesti kestäväällä tavalla. Osaamiseen perustuvassa taloudessa työllisyyden ylläpitäminen edellyttää jatkuvaa panostamista rakenteisiin, jotka tukevat oppimista ja ammatillista kehitystä työssä. Tämän vuoksi ohjelman avulla pyritään parantamaan työpaikkojen kykyä tuottaa innovaatioita ja sitä kautta tuottavuutta. Koska työvoiman saatavuuden turvaaminen pitkäjänteisellä tavalla edellyttää henkilöstön työkyvystä ja työhyvinvoinnista huolehtimista, liitetään ohjelmaan myös jaksamisohjelmasta saatujen kokemusten pohjalta osioita.

Työministeriö on kytkevässä keskushallintouudistuksen mukaisesti työelämää ja työmarkkinoita koskevan tutkimuksen kiinteäksi osaksi työpoliittisen päätöksenteon valmistelua. Tämän pohjalta työministeriö on laatinut työpoliittisen tutkimusohjelman vuosille 2003—2007. Tutkimusohjelmassa on määritelty hallitusohjelmasta ja uudesta työpoliittisesta strategiasta johdetut tutkimukselliset tietotarpeet. Erityistä huomiota kiinnitetään poikkihallinnollisen työllisyysohjelman ja työvoimapalvelujen toimintastrategian toteuttamiseen sekä työelämää koskevan kattavan analyysipohjan tuottamiseen. Tutkimuksen tulevaisuussuuntautuneisuutta korostetaan, mikä ansiosta tutkimuksella pystytään tukemaan entistä paremmin ennakointia. Eri kehittämishankkeisiin kytetään järjestelmällisesti etu- ja jälkikäteinen vaikuttavuuden arviointi.

Sisäisen tarkastuksen tavoitteena on informaation luotettavuuden lisääminen ja mahdollisten väärinkäytösten ehkäiseminen sekä hallinnon toteuttamien toimenpiteiden seuranta. Tarkastustoiminnassa painottuvat erityisesti työvoimapalvelut ja Euroopan sosiaalirahaston ohjelmat vuosisuunnitelmassa esitettävien painotusten mukaan.

Työneuvosto toimii työministeriön alaisena erityisviranomaisena hoitaen tehtäviä, joista on säädetty työneuvostosta ja työsuojelun poikkeusluvista annetuissa laeissa (608/1946 ja 855/1996) ja asetuksessa työneuvostosta (136/1997). Tarkoituksena on uudistaa työneuvostolaki. Muutokseen liittyy myös sosiaali- ja terveysministeriön asettamien työsuojelulautakuntien poikkeuslupajaostojen lakkauttaminen.

Työvoimaopiston tulosalueiksi on määritelty toiminta hallinnonalan keskitetyn koulutuksen kurssipaikkana sekä osallistuminen työvoima- ja elinkeinokeskusten työvoimaosastojen ja työvoimatoimistojen kehittämiseen. Työvoimaopisto tuottaa vuonna 2004 toimintamenoilla 7 500 opiskelijapäivää ja maksullisella palvelutoiminnalla 700 päivää.

19. Työministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 24 520 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää muiden kuin erikseen arvonlisäverovelvollisten hallinnonalan virastojen ja laitosten tavaroiden ja palvelujen ostoisiin sisältyvien arvonlisäverojen maksamiseen.

Selvitysosa: Valtion kulutus- ja investointimenot on budjetoitu ilman arvonlisäveroa. Muille kuin erikseen verovelvollisille valtion virastoille ja laitoksille myönnetään määrärahat verottomin hinnoin.

Määrärahan mitoituksessa on otettu vähennyksenä huomioon 1 480 000 euroa siirtoma momentille 34.01.63, mikä aiheutuu työelämäohjelmien määrärahojen osittaisesta siirrosta momentilta 34.01.23 momentille 34.01.63.

2004 talousarvio	24 520 000
2003 talousarvio	26 000 000

21. Työministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 22 231 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös EU:n hyväksymiin ja muihin yksittäisiin yhteishankkeisiin. Määrärahaa saa käyttää myös arvonlisäverosuukien maksamiseen, jos ulkopuolisilta saataviin tuloihin sisältyy korvaus arvonlisäverosta.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 141 000 euroa ohjelmajohtamiseen liittyvänä kahden henkilön palkkausmenojen siirtona momentilta 23.02.21, 80 000 euroa yhdenvertaisuuslain toimeenpanosta aiheutuviin menoihin ja kerta- luonteisena menona 50 000 euroa tutkimukseen, joka tehdään ulkomaalaislain soveltamisesta. Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi yhdenvertaisuuden turvaamisesta sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

Menojen ja tulojen erittely €

Bruttomenot	23 115 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	17 000
Muut toimintamenot	23 098 000
Bruttotulot	884 000
Maksullisen toiminnan tulot	20 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	3 000
— muut suoritteet	17 000
Muut tulot	864 000
— yhteishankkeet	815 000
— muut tulot	49 000
Nettomenot	22 231 000

2004 talousarvio	22 231 000
2003 lisätalousarvio	331 000
2003 talousarvio	21 251 000
2002 tilinpäätös	21 651 000

22. *Työvoimaopiston toimintamenot* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 758 000 euroa.

Selvitysosa: Määrärahan mitoitustapana on käytetty 8 200 opiskelijatyöpäivää. Lyhytkurssimuotoisessa koulutuksessa ja henkilöstön kehittämiskoulutuksessa tuotetaan 6 500 päivää, paikallishallinnon tukipalveluilla 1 000 päivää ja maksullisella palvelutoimin-

nalla 700 päivää. Opiskelijatyöpäivän keskihinta on 92,44 euroa.

Menojen ja tulojen erittely €

Bruttomenot	852 900
Maksullisen toiminnan erillismenot	60 000
Muut toimintamenot	792 900
Bruttotulot	94 900
Maksullisen toiminnan tulot, muut suoritteet	67 200
Muut tulot	27 700
Nettomenot	758 000

2004 talousarvio	758 000
2003 lisätalousarvio	8 000
2003 talousarvio	743 000
2002 tilinpäätös	744 000

23. (34.01.23 ja 06.22, osa) *Työelämäohjelmat ja työpoliittinen tutkimus* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 5 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää työelämän laadun ja tuottavuuden kehittämisohjelman eri kokeilu-, kehittämis- ja tutkimushankkeiden käynnistämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista aiheutuvien menojen maksamiseen.

Lisäksi määrärahaa saa käyttää ohjelmien julkaisuista ja niihin liittyvästä tiedottamisesta, erillisselvityksistä, asiantuntijapalkkioista, seminaarien järjestämisestä, koti- ja ulkomaisten yhteistyöverkoston luomisesta sekä enintään 14 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkauksesta ja ohjelmien hallinnointiin osallistuvan väliaikaisen henkilöstön palkkauksesta aiheutuvien menojen maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös työvoimapolitiittiseen sekä työelämää koskevaan tutkimustoimintaan.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa työelämysohjelmaa.

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon vähennyksenä 7 500 000 euroa siirtona momentille 34.01.63.

Työelämäohjelmien hankkeiden (ml. momentti 34.01.63) piirissä olevien kehittämisprojektien määrän arvioidaan olevan koko oh-

jelmakaudella 2004—2007 yhteensä hieman alle 1 000 ja niihin arvioidaan osallistuvan yli 200 000 henkilöä ohjelmakaudella. Ohjelmien hyödyntämisessä avustavat myös työvoima- ja elinkeinokeskukset.

Työpoliittisessa tutkimuksessa huomiota kiinnitetään poikkihallinnollisen työllisyysohjelman ja työvoimapalvelujen toimintastrategian toteuttamiseen sekä työelämää koskevan kattavan analyysipohjan tuottamiseen. Tutkimuksella pystytään tukemaan entistä paremmin ennakointia. Kehittämishankkeisiin kytetään järjestelmällisesti vaikuttavuuden arviointi.

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen

	€
Työelämän laadun ja tuottavuuden kehittämisohjelma	3 500 000
Työpoliittinen tutkimus	1 500 000
Yhteensä	5 000 000
2004 talousarvio	5 000 000
2003 talousarvio	11 500 000
2002 tilinpäätös	11 091 000

63. *Valtionavustus työelämäohjelmahankkeisiin* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 8 980 000 euroa. Määrärahaa saa käyttää avustusten maksamiseen työelämän laadun ja tuottavuuden kehittä-

misohjelman eri kokeilu- ja kehittämishankkeisiin.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitettu rahoittaa työllisyysohjelmaa.

Momentille on siirretty momentilta 34.01.23 se osuus määrärahasta, jota voidaan käyttää valtionavustuslain soveltamisen piiriin kuuluviiin hankkeisiin.

Lisäksi määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon 1 480 000 euroa siirtotona momentilta 34.01.19 arvonlisäveromenojen maksamiseen.

2004 talousarvio	8 980 000
------------------	-----------

67. *Kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksut ja maksuosuudet* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 1 530 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksujen, maksuosuuksien ja velvoitteiden suorittamisesta sekä erityisohjelmien tukemisesta aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahasta arvioidaan käytettävän ILO:n jäsenmaksuun noin 1 350 000 euroa sekä IOM:n ja muihin jäsenmaksuihin noin 179 000 euroa.

2004 talousarvio	1 530 000
2003 talousarvio	1 530 000
2002 tilinpäätös	1 521 313

05. Euroopan rakennerahastojen ohjelmien toteutus

Selvitysosa: EU:n ohjelmakauden 2000—2006 rakennerahasto-ohjelmia rahoittavan Euroopan sosiaalirahaston toimenpiteillä edistetään työllisyyden kasvua ja alennetaan työttömyyttä. Toimenpiteillä pyritään rakenteellisen työttömyyden alentamiseen, työvoiman saatavuuden parantamiseen, työvoiman osaamisen ja työssä pysymisen edistämiseen, yrittäjyyden lisäämiseen sekä syrjäytymisen ehkäisemiseen ja tasa-arvon lisäämiseen työmarkkinoilla.

Sosiaalirahaston määrärahat on budjetoitu kokonaisuudessaan työministeriön pääluokkaan momentille 34.05.61 ja EU:lta tulevat tulot momentille 12.34.40. Hankkeisiin käytettävä valtion rahoitusosuus on budjetoitu kunkin sosiaalirahaston toimeenpanoon osallistuvan ministeriön pääluokkaan yhdelle momentille. Kyseisten momenttien myöntämisvaltuus on mitoitettu siten, että ne yhteen laskettuina vastaavat rakennerahasto-ohjelmien vuotuisia kansallisen julkisen rahoituksen kehyksiä valtion osalta.

Sosiaalirahasto osallistuu tavoiteohjelmien 1, 2 ja 3 sekä yhteisöaloite Equalin hankkeiden rahoittamiseen. Varoja käytetään hyväksytyissä ohjelma-asiakirjoissa ja niiden täydennysosissa määriteltyyn toimintaan rakennerahasto-ohjelmien kansallisesta hallinnoinnista annetun lain (1353/1999) ja asetuksen (1354/1999) sekä kunkin viranomaisen omien kansallisten tukijärjestelmien mukaisesti.

Vuonna 2004 arvioidaan Euroopan sosiaalirahaston toimenpiteissä aloittavien määräksi 170 000 henkilöä, joista työhallinnon rahoittamissa toimenpiteissä 74 000 henkilöä.

Työhallinnon rahoittamien rakennerahasto-ohjelmien toimenpiteiden piirissä keskimäärin olevien määrät esitetään luvun 34.06 perustelujen selvitysosassa.

61. Euroopan sosiaalirahaston osallistuminen EU:n rakennerahasto-ohjelmiin (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 132 827 000 euroa.

Vuonna 2004 saa uusia myöntämispäätöksiä tehdä yhteensä 116 044 000 eurolla.

Mikäli vuoden 2003 myöntämisvaltuutta on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä myöntämispäätöksiä vuonna 2004.

Määrärahaa saa käyttää EU:n ohjelmakauden 2000—2006 tavoiteohjelmia 1, 2 ja 3 sekä yhteisöaloiteohjelma Equalia toteuttavien hankkeiden Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoitusosuuden maksamiseen sekä ohjelmien toteutukseen liittyvään tekniseen apuun sosiaalirahastosta maksettavan EU-rahoitusosuuden maksamiseen.

Määrärahaa saa yhdessä hallinnonalojen vastinrahoitusmomenttien määrärahojen kanssa käyttää myös Euroopan sosiaalirahaston osarahoittamien ohjelmien toteuttamiseen tarvittavan enintään 130 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen teknisen avun varoin.

Selvitysosa: Määräraha on alueiden kehittämislaisissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta.

Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa työllisyysohjelmaa ja yrittäjyyden politiikkaohjelmaa.

Vuoden 2004 määrärahasta arvioidaan käytettävän vuoden 2004 valtuudesta tehtävien sitoumusten maksatuksiin 37 856 000 euroa. Lisäksi määrärahaa arvioidaan käytettävän vuonna 2003 tehtyihin sitoumuksiin 53 148 000 euroa ja vuonna 2002 tehtyihin sitoumuksiin 41 823 000 euroa.

Myöntämisvaltuuksien käytöstä valtiolle aiheutuvat menot (milj. euroa)

Myöntämisvaltuusvuosi	2004	2005	2006	Yhteensä
Vuoden 2002 sitoumukset	41,823	-	-	41,823
Vuoden 2003 sitoumukset	53,148	35,422	-	88,570
Vuoden 2004 sitoumukset	37,856	59,772	18,416	116,044
Yhteensä	132,827	95,194	18,416	246,437

Myöntämisvaltuuden ja määrärahan käyttö eri ohjelmiin (milj. euroa)

Ohjelma	Kauden 2000—2006 rahoituskehys valtuutena	Budjetoitu	Myöntämis- valtuus v. 2004	Budjetoitu	Määräraha v. 2004
		valtuutta v. 2000—2003		määrärahaa v. 2000—2003	
Sosiaalirahasto		talousarvio+ lisätalousarviot		talousarvio+ lisätalousarviot	
Tavoite 1, Itä-Suomi	183,592	105,890	24,634	92,339	26,556
Tavoite 1, Pohjois-Suomi	89,375	52,667	12,113	45,075	13,080
Tavoite 2, Länsi-Suomi	65,700	38,158	9,088	32,822	9,845
Tavoite 2, Etelä-Suomi	44,469	25,847	6,136	22,319	6,563
Tavoite 3	415,811	241,195	57,273	208,748	61,876
Equal	72,300	35,614	6,800	36,323	14,907
Yhteensä	871,247	499,371	116,044	437,626	132,827

Vuoden 2003 ESR-myöntämisvaltuuden jakautuminen ohjelmittain ja hallinnonaloittain (milj. euroa)

	Tavoite 3	Tavoite 1	Tavoite 2	Yhteisö- aloitteet	Yhteensä
Työministeriö	31,170	17,592	6,536	4,311	59,609
Opetusministeriö	18,942	15,563	5,665	1,340	41,510
Kauppa- ja teollisuusministeriö	6,000	2,057	1,418	-	9,475
Sisäasiainministeriö	-	0,998	1,550	-	2,548
Sosiaali- ja terveysministeriö	1,161	0,537	0,055	1,149	2,902
Yhteensä	57,273	36,747	15,224	6,800	116,044

Arvio valtion rahoitusosuuden (valtuus) jakautumisesta ESR:n osalta ohjelmittain ja hallinnonaloittain (milj. euroa)

	Tavoite 3	Tavoite 1	Tavoite 2	Yhteisö- aloitteet	Yhteensä
Työministeriö (34.05.62)	38,342	14,676	7,550	3,842	64,410
Opetusministeriö (29.01.62)	24,482	12,080	6,960	1,194	44,716
Kauppa- ja teollisuusministeriö (32.30.62)	9,113	1,951	1,887	-	12,951
Sisäasiainministeriö (26.98.62)	-	0,770	1,970	-	2,740
Sosiaali- ja terveysministeriö (33.01.62)	1,604	0,474	0,044	1,024	3,146
Yhteensä	73,541	29,951	18,411	6,060	127,963

Euroopan sosiaalirahastosta saatavat tulot on merkitty momentille 12.34.40 ja valtion rahoitusosuudet momenteille 26.98.62, 29.01.62, 32.30.62, 33.01.62 ja 34.05.62.	2004 talousarvio	132 827 000
	2003 lisätalousarvio	—
	2003 talousarvio	132 233 000
	2002 tilinpäätös	108 065 713

62. EU:n rakennerahastojen valtion rahoitusosuus työministeriön osalta (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 87 689 000 euroa.

Vuonna 2004 saa uusia myöntämispäätöksiä tehdä yhteensä 73 630 000 eurolla.

Mikäli vuoden 2003 myöntämisvaltuutta on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä myöntämispäätöksiä vuonna 2004.

Määrärahaa saa käyttää neuvoston asetuksen (EY 1260/1999) artiklan 39 (varainhoitoa koskevat oikaisut) ja neuvoston asetuksen (ETY 2082/1993) artiklan 24 (tuen vähentäminen, pidättäminen ja peruuttaminen) mukaisten Suomen velvoitteiden maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää Euroopan sosiaalirahastosta ja Euroopan aluekehitysrahastosta rahoitettavien tavoiteohjelmien 1, 2 ja 3 sekä Equal-, Interreg- ja Urban-yhteisöaloitteiden ja

pilottiprojektien hankkeiden valtion rahoitusosuuden maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös teknisen avun ja edellä mainittujen ohjelmien toteuttamiseen tarvittavan henkilöstön palkkaamiseen yhdessä momenteilla 34.05.61 ja 26.98.61 olevien EU-osuuksien kanssa sekä EU:n ohjelmakauden 1995—1999 mukaisten sitoumusten maksamiseen.

Selvitysosa: Määräraha on alueiden kehittämislaissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta.

Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa työllisyysohjelmaa ja yrittäjyyden politiikkaohjelmaa.

Määrärahasta arvioidaan käytettävän 76 550 000 euroa Euroopan sosiaalirahaston hankkeiden valtion rahoitusosuutena ja 11 139 000 euroa Euroopan aluekehitysrahaston hankkeiden valtion rahoitusosuutena.

Myöntämisvaltuuksien käytöstä valtiolle aiheutuvat menot (milj. euroa)

Myöntämisvaltuusvuosi	2004	2005	2006	Yhteensä
Vuoden 2002 sitoumukset	25,528			25,528
Vuoden 2003 sitoumukset	30,778	20,963		51,741
Vuoden 2004 sitoumukset	31,383	35,075	7,172	73,630
Yhteensä	87,689	56,038	7,172	150,899

Momentin myöntämisvaltuuden arvioitu jakautuminen rahastoittain (milj. euroa)

	Tavoite 3	Tavoite 1	Tavoite 2	Yhteisö- aloitteet	Yhteensä
Euroopan sosiaalirahasto	38,342	14,676	7,550	3,842	64,410
Euroopan aluekehitysrahasto	-	2,591	5,109	1,520	9,220
Yhteensä	38,342	17,267	12,659	5,362	73,630

Myöntämisvaltuuden ja määrärahan käyttö eri ohjelmiin (milj. euroa)

Ohjelma	Budjetoitu		Myöntämis- valtuus v. 2004	Budjetoitu		Määräraha v. 2004
	Kauden 2000—2006 rahoituskehys valtuutena	v. 2000—2003 talousarvio+ lisätalousarviot		määrärahaa v. 2000—2003 talousarvio+ lisätalousarviot		
Euroopan sosiaalirahasto (ESR)						
Tavoite 1, Itä-Suomi	145,299	39,215	9,517	39,288	10,790	
Tavoite 1, Pohjois-Suomi	76,592	24,181	5,159	20,815	5,313	
Tavoite 2, Länsi-Suomi	79,239	20,133	4,370	21,335	5,207	
Tavoite 2, Etelä-Suomi	53,969	14,913	3,180	14,570	3,470	
Tavoite 3	537,835	167,207	38,342	145,703	42,475	
Yhteisöaloite Equal ja innovaatiiviset toimet	67,728	22,496	3,842	18,473	9,295	
ESR yhteensä	960,662	288,145	64,410	260,184	76,550	
Euroopan aluekehitysrahasto (EAKR)						
Tavoite 1, Itä-Suomi	263,735	9,443	1,623	14,024	2,122	
Tavoite 1, Pohjois-Suomi	135,287	6,963	0,968	7,210	1,245	
Tavoite 2, Länsi-Suomi	225,271	14,259	2,656	11,950	2,716	
Tavoite 2, Etelä-Suomi	178,114	10,251	2,453	9,432	2,507	
Yhteisöaloite Interreg	120,700	8,056	1,226	6,420	2,039	
Yhteisöaloite Urban	6,728	0,956	0,294	0,346	0,510	
EAKR yhteensä	929,835	49,928	9,220	49,382	11,139	
ESR + EAKR YHTEENSÄ	1 890,497	338,073	73,630	309,566	87,689	

2004 talousarvio	87 689 000
2003 lisätalousarvio	—
2003 talousarvio	90 026 000
2002 tilinpäätös	68 042 423

06. Työvoimapolitiikan toimeenpano

Selvitysosa: Työvoimapolitiikan toimenpiteiden volyymiksi vuodelle 2004 ehdotetaan keskimäärin 94 700 henkilöä vuodessa. Määrärahan käytön joustavuuden lisäämiseksi ehdotetaan koulutus- ja työllistämistoimet sekä julkisen työvoimapolitiikan erityistoimet koottavaksi samalle momentille. Osana rakenteellisen työttömyyden purkamistoimia käynnistetään julkisen työvoimapolitiikan uudistus. Uudistuksessa eriytetään työvoiman välitys ja vaikeasti työllistyvien vaatimien tukitoimien järjestäminen.

Työvoimapolitiikan toimenpiteet ja periaatteet

Julkisesta työvoimapolitiikasta annetun lain (1295/2002) mukaan julkisen työvoimapolitiikan ydintehtävä on työmarkkinoiden toimivuuden edistäminen. Tavoitteena on ylläpitää ja edistää

työvoiman kysynnän ja tarjonnan välistä tasapainoa työmarkkinoilla, turvata työvoiman saata-
vuutta, torjua työttömyyttä sekä järjestää työtä hakeville mahdollisuuksia tehdä työtä.

Työvoimaviranomaisen järjestämiä tai hankkimia keskeisiä julkisia työvoimapalveluja ovat
työnvälitys, työvoimapoliittinen aikuiskoulutus ja muut ammatillisen kehittymisen palvelut sekä
työllistämistuet ja työmarkkinatoimenpiteet. Muita ammatillisen kehittymisen palveluja ovat am-
matinvalinta- ja urasuunnittelupalvelut, koulutus- ja ammattitietopalvelut sekä ammatillinen kun-
toutus. Työttömien työllistymistä edistäviä tukia ovat palkkaperusteiset työllistämistuet, yhdis-
telmätuki, työllisyyspoliittinen projektituki, omatoimisuusavustus ja investointien työllisyyspe-
rustein tukeminen. Työmarkkinatukimomentilta rahoitetaan osa työttömyysturvasta ja lisäksi
myös aktiivisia työmarkkinatoimenpiteitä kuten työkokeilua, työelämävalmennusta ja työharjoit-
telua työpaikalla.

Julkisella työvoimapalvelulla edistetään työllistymistä ensisijaisesti avoimille työmarkkinoille
joko suoraan tai koulutuksen avulla. Toissijaisesti työllistymistä tuetaan käyttämällä työllisyys-
määrärahoja. Työllistymistä edistettäessä ja tuettaessa selvitetään ensin henkilöasiakkaan mah-
dollisuudet saada työtä työssäkäyntialueellaan. Julkista työvoimapalvelua tarjotaan asiakkaiden
palvelutarpeen ja tilanteen mukaisesti. Asiakkaalle tarjotaan mahdollisuuksia omatoimiseen pal-
velujen käyttöön itsepalvelun ja tiedottavan palvelun avulla. Jos palvelujen käyttäminen tällä ta-
valla ei johda työhön, koulutukseen tai työpaikan täyttymiseen, työvoimatoimisto suunnittelee ja
järjestää yhdessä asiakkaan kanssa tehostuvia palveluja. Mikäli työtön työnhakija ei työllisty tai
sijoitu koulutukseen, pyritään hänelle järjestämään mahdollisuus tehdä töitä työllisyysmäärära-
hojen avulla. Työllisyysmäärärahojen avulla tuetaan erityisesti pitkäaikaistyöttömien, nuorten ja
vajaakuntoisten työllistymistä sekä ehkäistään työttömyyden pitkittymistä ja tasoitetaan työttö-
myyden alueellisia eroja.

Julkisen työvoimapalvelun tehtävänä on tarjota laadukasta informaatiota työmarkkinoista, vä-
littää työtä ja osaamista sekä parantaa työvoiman ammattitaitoa ja työmarkkina-asemaa. Tavoit-
teena on, että avoimet työpaikat täyttyvät laadukkaasti, työnhakijoiden työnhakujaksot lyhenevät
ja todennäköisyys joutua pitkäaikaistyöttömäksi pienenee sekä työnantajien tulevat työvoiman
tarpeet ja osaamisvaatimukset selvitetään ja niihin haetaan ratkaisuja yhdessä muiden toimijoiden
kanssa. Työttömän työnhakijan kanssa laaditaan yksilöity työnhakusuunnitelma viimeistään sil-
loin, kun hänen työttömyytensä on kestänyt viisi kuukautta. Pitkäaikaistyöttömille ja muille vai-
keasti työllistyville laaditaan yksilöllisiä suunnitelmia ja palvelukokonaisuuksia, joiden avulla
luodaan edellytyksiä pysyväisluonteiseen työllistymiseen avoimille työmarkkinoille.

Työvoiman ikärakenteesta johtuen työvoiman saatavuusongelmat tulevat lähivuosina korostu-
maan. Tämä edellyttää työnantajapalvelujen ja toimintatapojen kehittämistä siten, että julkisen
työnvälityksen täytettäväksi saadaan lisää toimeksiantoja, jotka hoidetaan laadukkaasti. Tavoit-
teena on, että rekrytointiongelmia esiintyy mahdollisimman vähän.

Rakenteellisen työttömyyden torjunta ja syrjäytymisen ehkäisy

Rakenteelliseen työttömyyteen vaikutetaan räätelöityjen työvoimapalvelujen ja koulutuksen
avulla. Työmarkkinoilla heikossa asemassa ovat etenkin pitkäaikaistyöttömät, ikääntyneet, va-
jaakuntoiset ja maahanmuuttajat. Näiden henkilöiden työelämään osallistumisen lisäämiseksi ke-
hitetään eriytyneitä asiakaslähtöisiä palveluja ja toimenpidekokonaisuuksia yhteistyössä eri toi-
mijoiden kanssa. Maahanmuuttajien työllistymistä edistetään maahanmuuttajien kotouttamisesta
ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetussa laissa säädetyin toimenpitein. Niille henkilöil-
le, jotka eivät ole työvoimapolitiikan keinoin autettavissa, toteutetaan muita ratkaisuja yhteistyö-
kumppaneiden kanssa.

Vuosina 2004—2006 toteutetaan julkisen työvoimapalvelun rakenteellinen uudistus, jolla luodaan
nykyistä paremmat edellytykset rakenteellisen työttömyyden purkamiselle. Rakenteellisen
työttömyyden purkamisessa tarvittavat julkiset työvoimapalvelut ja muut palvelut sekä niiden re-

surssit kootaan työvoiman palvelukeskuksiin, joihin tulevat mukaan työvoimatoimisto, kunta sekä niiden sosiaali- ja terveystoimi ja nuorisotoimi, Kansaneläkelaitos, sekä muut palvelutuottajat. Kustannukset jaetaan yhteispalvelupistekokeilussa toteutetulla tavalla. Tällä yhteistyöllä vaikeasti työllistyville tarjotaan työmarkkinavalmiuksia parantavia palvelukokonaisuuksia. Uudistus käynnistetään vuonna 2004 jatkamalla yhteispalvelupisteiden toimintaa ja muuttamalla mahdollisimman monella paikkakunnalla yhteispalvelupisteitä palvelukeskuksiksi. Toiminnan aloitusvuonna 2004 on palvelukeskusten asiakkaina arviolta 10 000 henkilöä. Työmarkkinatuen käyttöä aktiivisena tukimuotona lisätään tuen alkuperäisen tarkoituksen mukaisesti. Työmarkkina- tai kotoutumistuella olevien aktiiviohjelmien tasoa nostetaan merkittävästi nykyiseltä tasolta ottaen huomioon toimenpiteiden laatu ja vaikuttavuus. Aktiivitoimiin osallistumiseen kannustamiseksi ylläpitokorvausta kehitetään aktivointilisän suuntaan. Tässä tarkoituksessa ylläpitokorvausta korotetaan vuonna 2004 yhdellä eurolla nykyisestä seitsemästä eurosta. Vastaavasti korotettua ylläpitokorvausta nostetaan kahdella eurolla nykyisestä 14 eurosta. Hallitus antaa ylläpitokorvauksen korotusta koskevan talousarvioesitykseen liittyvän esityksen eduskunnalle.

Työmarkkinatuen saajien aktiivisuuden lisäämiseksi käynnistetään valmistelu, joka tähtää työmarkkinatuen enimmäiskeston määrittelyyn passiivisena tukimuotona. Työmarkkinatuen saamiseksi lisättäisiin erikseen määriteltävän työttömyysajan jälkeen aktiivisuusehto, jonka mukaan aktiivitoimenpiteisiin osallistuminen asetetaan työmarkkinatuen saamisen ehdoksi. Jotta työmarkkinatuella olevien työnhakijoiden mahdollisuus aktiivitoimenpiteisiin osallistumiseen voidaan varmistaa, suunnataan työvoimapolitiittisista toimista riittävä osa vaikeasti työllistyvien työmarkkinaedellytysten parantamiseen. Lisäksi selvitetään erilaisia kuntien ja valtion välisiä rahoitusmalleja, joilla voidaan kannustaa kuntia tehokkaaseen työttömyyden hoitoon. Kansallisten määrärahojen lisäksi toimenpiteiden järjestämiseksi käytetään Euroopan sosiaalirahaston rahoitusta.

Tavoitteena on, että työvoimatoimistossa tai työvoiman palvelukeskuksessa laaditaan jokaiselle pitkäaikaistyöttömälle yksilöllinen aktivointiohjelma ja alle 25-vuotiaille työttömille järjestetään koulutus-, työharjoittelu- tai työpajapaikka kolmen kuukauden työttömyyden jälkeen. Vaikeimmin työllistyville tarkoitettujen toimenpiteiden vaikuttavuuden parantamiseksi mahdollistetaan pitkäaikaiset kuntoutuksen, työ- ja yksilövalmennuksen, harjoittelun ja koulutuksen kokonaisuudet.

Sosiaalisten yritysten aseman vakiinnuttamiselle ja toiminnan laajentamiselle luodaan puitteet. Sosiaalisten yritysten asema määritellään lainsäädännöllä. Sosiaalisen yrityksen tavoitteena on työtilaisuuksien tarjoaminen vajaakuntoisille ja muille vaikeasti työllistyville. Sosiaalinen yritys määritellään yritykseksi, jonka työntekijöistä vähintään 30 prosenttia on vajaakuntoisia ja pitkäaikaistyöttömiä. Sosiaalisten yritysten perustamista tuetaan myöntämällä projektitukea 4,2 miljoonaa euroa vuonna 2004. Hallitus antaa sosiaalisia yrityksiä koskevan lakiesityksen eduskunnalle.

Työkykynsä pysyvästi menettäneet ohjataan asianomaisten tukijärjestelmien piiriin, kuten työkyvyttömyyseläkkeelle. Pitkäaikaistyöttömien kuntoutusmahdollisuuksien ja eläke-edellytysten arviointia (ns. ELMA -projektia) jatketaan ja toiminta laajennetaan koko maahan. Vuosittain tehtävien selvitysten määrää nostetaan nykyisestä 2 500 selvityksestä noin 5 000:een.

Pitkäaikaistyöttömyyden torjumiseksi ja työssä oppimisen edistämiseksi oppisopimuskoulutukseen myönnettävän työllistämistuen painopisteenä on syrjäytymisuhan alaisten työttömien peruskoulutus. Työvoimapalveluilla edistetään myös vammaisten ja maahanmuuttajien sijoittumista avoimille työmarkkinoille. Laki työssä olevien ammatillisesta kuntoutuksesta tulee voimaan 1.1.2004. Muutoksesta arvioidaan aiheutuvan vajaakuntois palvelujen kysynnän kasvua.

Eläkkeelle siirtymistä myöhentäviä ja työssä jatkamista edistäviä toimenpiteitä jatketaan työmarkkinaosapuolten sopimuksen mukaisesti ja osana hallituksen toimia sopimuksen toimeenpa-

nemiseksi. Siten vuonna 2000 ja sen jälkeen työttömäksi jääneet 55—59 -vuotiaat henkilöt pyritään aktiivisesti työllistämään normaaleille työmarkkinoille tarvittaessa koulutus- ja kuntoutustoimenpiteiden avulla. Jollei heidän työllistämisensä avoimille työmarkkinoille onnistu, heitä uhkaavan pitkäaikaistyöttömyyden torjumiseksi ja eläkeputken varhaiseläkeluonteen muuttamiseksi työhallinto suuntaa näihin työttömiin aktiiviseen työllistämiseen tähtääviä toimenpiteitä, viime kädessä tukityöllistämistä.

Rakenteellisia ja alueellisia työttömyysongelmia lievennetään myös muiden hallinnonalojen investoinneilla ja muilla työllisyyteen vaikuttavilla toimenpiteillä ajoittamalla ja kohdentamalla niitä työllisyyttä edistävällä tavalla.

Osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen

Työvoimapolitiikan toteutuksessa painotetaan työvoiman osaamista parantavia toimenpiteitä. Painotukset tähtäävät työvoiman saatavuuden turvaamiseen sekä lyhyellä että pidemmällä aikavälillä ja pitkittyvän työttömyyden ehkäisyyn. Työssä oleville työntekijöille tarjotaan aiempaa enemmän työvoimaviranomaisten ja työnantajien yhteishankintoina järjestettävää pk-yrityksille suunnattua työpaikkakoulutusta, jolla ennaltaehkäistään ikääntyvien ja vähäisen pohjakoulutuksen omaavien henkilöiden työttömäksi joutumista ja tuetaan työuran jatkumista yritysten muutostilanteissa. Työssä olevien koulutuksella varaudutaan myös työvoiman saatavuusongelmiin pidemmällä aikavälillä. Maahanmuuttajakoulutuksen riittävä taso turvataan ja koulutuksen laatu varmistetaan kielitaidon tasotestauksella. Vaikeammin työllistyvien ammatillista osaamista tuetaan lisäämällä oppisopimuskoulutusta ja sisällyttämällä tukityöllistämiseen koulutusta. Aktivoivilla toimenpiteillä, valmentavalla koulutuksella ja riittävällä henkilökohtaisella ohjauksella tuetaan ammatilliseen koulutukseen hakeutumista ja siitä selviytymistä. Työvoimakoulutuksena järjestetään työttömille aiempaa enemmän pitkäkestoista ammatilliseen tutkintoon johtavaa koulutusta aloilla, joilla on puutetta työvoimasta.

Työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen laatua ja vaikuttavuutta parannetaan ottaen huomioon yksilöiden ja yritysten tarpeet. Työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen hankinnassa otetaan hinnan ohella huomioon myös laatu ja koulutuksen järjestäjien valmiudet. Ammatillisen työvoimakoulutuksen vaikuttavuuden tehostamiseksi opiskelijaryhmien keskikokoa on tarpeen pienentää ja muodostaa nykyistä räätälöidympiä koulutusratkaisuja. Lisääntyvä työssä oppiminen vaatii opetus- ja ohjausresursseja työpaikoille. Koulutuksen vaikuttavuuden parantamiseksi tarvitaan lisätoimenpiteitä valmistuvien henkilöiden työhön sijoittumisen tukemiseksi. Toimenpiteet koulutuksen laadun ja vaikuttavuuden parantamiseksi edellyttävät työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen keskihinnan nostamista nykyiseltä tasolta.

Resurssien käytön painopisteet, toimenpiteiden volyymit ja yksikkökustannukset

Aktiivisten työvoimapolitiittisten toimenpiteiden määrärahojen tarkoituksenmukaisen ja joustavan käytön lisäämiseksi valtaosa talousarvion luvun 34.06 (Työvoimapolitiikan toimeenpano) määrärahoista kootaan yhdelle momentille 34.06.29 (Työllistämis-, koulutus- ja erityistoimet). Momentilla on julkisesta työvoimapalvelusta annetussa laissa määriteltyjen palvelujen sekä tukien, avustusten ja etuuksien määrärahat, lukuun ottamatta investointimäärärahoja ja määrärahoja työvoimakoulutuksen aikaisiin etuuksiin. Keskeisimmät määrärahat momentilla ovat palkkaperusteisen työllistämisen ja työvoimakoulutuksen hankinnan määrärahat. Momentille on koottu täten lopetettavien momenttien (34.06.02, 34.06.27, 34.06.30, 34.06.63 ja 34.06.65) määrärahat sekä osa seuraavien momenttien määrärahoista ja asioista (34.06.22, 34.06.25 ja 34.06.50). Lisäksi työllisyysperusteisten investointimäärärahojen käytön joustavoittamiseksi investointimäärärahat kootaan samalle momentille 34.06.64 (Työllisyysperusteiset siirtomenot investointeihin), jolloin momentti 34.06.77 lopetetaan.

Työvoimapolitiikan toimeenpanon ja Euroopan sosiaalirahaston tavoite 3 -ohjelman määrärahojen jaossa otetaan aiempaa painokkaammin huomioon eri alueiden työmarkkinoiden erityis-

piirteet. Investointimäärärahojen jakoperusteena käytetään pysyväisluonteisten työpaikkojen luomista ottaen huomioon samalla myös alueelliset työllisyysnäkökohdat.

Julkisesta työvoimapolitiikasta annetun lain 7 luvun 6 §:n 1 momentti edellyttää huolehdittavan siitä, ettei minkään työmarkkina-alueen työttömyys olennaisesti ylitä maan keskimääräistä työttömyyden tasoa. Työministeriön määritelmän mukaisesti tämä tarkoittaa vuositason työttömyyden ylittymistä 80 prosentilla maan keskimääräisestä tasosta. Määrärahojen käyttö voidaan kuitenkin aloittaa työttömyyden tason ylittymisen estämiseksi, kun työmarkkina-alueen työttömyys ylittää vuositason vähintään 60 prosentilla maan keskimääräisen tason.

Työttömiä¹⁾ työvoimapolitiittisten toimenpiteiden piirissä keskimäärin vuoden aikana (arvio)

Toimenpiteet	Valtio	Kunnat	Yksityinen	
			sektori	Yhteensä
Palkkaperusteiset yhteensä (34.06.29)	2 000	6 250	14 050	22 300
— josta aluevelvoite	400	500	500	1 400
Yhdistelmätuki (34.06.29 ja 52)				15 500
Yhdistelmätuen laajentamiskokeilu (34.06.52)				3 000
Työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus (34.06.29)				27 300
Työharjoittelu ja työelämävalmennus työmarkkinatuella (34.06.52)				11 000
Vuorotteluvapaa				6 000
Työttömiin kohdistuvat ESR-hankkeet (34.05.61 ja 62)				8 000
Työllisyysperusteiset investoinnit (34.06.64)				1 200
EAKR:n työllisyysperusteiset investoinnit				400
Henkilöitä yhteensä keskimäärin				94 700

Pääasiassa muihin kuin työttömiin kohdistuvat toimenpiteet

Työllisyyspolitiittiset ESR -hankkeet				6 000
Kaikki yhteensä				100 700

¹⁾ Työvoimapolitiittiseen aikuiskoulutukseen osallistuu jonkin verran myös muita kuin työttömiä työnhakijoita.

Työttömille työnhakijoille suunnattujen työvoimapolitiittisten toimenpiteiden piirissä on keskimäärin 94 700 henkilöä, noin 3,6 prosenttia työvoimasta. Mikäli työvoimapolitiittisten toimenpiteiden lisäksi myös työssä oleviin kohdistuvat ESR -hankkeet voidaan täysimääräisesti hyödyntää, on työvoimapolitiittisten toimenpiteiden piirissä vuoden 2004 aikana keskimäärin noin 100 700 henkilöä. Pääosaa toimenpiteiden vaikutuksista voidaan seurata tilastotietoihin perustuen, mutta osa seurannasta on arvionvaraista. Palkkaperusteisilla määrärahoilla työllistettäessä keskimääräinen tukijakso on kuusi kuukautta.

Työvoimapolitiittisten toimenpiteiden yksikkökustannusten valtion osuuden työministeriö arvioi vuonna 2004 muodostuvan seuraavan taulukon mukaisesti.

Työvoimapolitiittisten toimenpiteiden yksikkökustannukset, valtion rahoitus

Välitön yksikkökustannus €/vuosi

Kysyntävaikutus

Palkkaperusteiset tuet	7 700
— valtio	20 350
— kunnat	7 400
— yksityiset	6 130
Yhdistelmätuki,	11 100
— josta työllistämistuki	5 130
Yhdistelmätuen laajentamiskokeilu	5 970
Valtionapuinvestoinnit	21 020
Työllisyystyöohjelma	84 100

Tarjontavaikutus (aktiiviset)

Työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus,	
— työvoimakoulutuksen hankinta	7 580
— opiskelijoiden koulutusaikaiset etuudet	7 880

Tarjontavaikutus (passiiviset)

Työttömyysturva	
Ansioturva,	11 070
— josta valtionosuus	4 420
Työmarkkinatuki	5 970

Työvoimapolitiikan toimeenpano työvoimatoimistoissa

Työvoimapolitiikan käytännön toimeenpano tapahtuu valtaosin työvoimatoimistoissa. Työmarkkinoiden toimivuuden ja laajentuneiden todellisten työssäkäyntialueiden kannalta itsenäisten työvoimatoimistojen toimistoverkko on ollut liian hajanainen ja epäyhtenäinen. Vuonna 2001 itsenäisten työvoimatoimistojen lukumäärä oli 176. Työvoimatoimistoverkkoa kehitetään siten, että itsenäisten työvoimatoimistojen määrä vähenee 100—115 toimistoon vuoteen 2005 mennessä. Kehittämissuunnitelma on laadittu TE -keskusten kanssa ja sitä ryhdyttiin toteuttamaan vuonna 2002.

Työvoimatoimistojen toimintarakenteita muutetaan siten, että vaikeasti työllistettävien palvelut eriytetään työvoiman palvelukeskuksiin. Tämän ohella työvoimatoimistojen toimintamallin kehittämisessä otetaan erityisesti huomioon verkkopalvelut, jotka mahdollistavat uusia tapoja kohdentaa työpanosta ja määritellä virkailijan ja asiakkaiden keskinäisiä vastuita ja työnjakoa palveluprosesseissa.

Niillä alueilla, joille perustetaan työvoiman palvelukeskuksia, työvoimatoimistojen toiminnassa painotetaan työnvälitys- ja työnhakupalvelujen tarjoamista sekä pyritään varmistamaan osaan työvoiman saatavuus. Näistä työvoimatoimistoista kehitetään työnhakukeskuksia, jotka toimivat työnhakijoiden ja työnantajien kohtauspaikkoina, työelämän asiantuntijoina ja strategisina partnereina seutukunnallisessa kehittämistyössä. Työvoimatoimistojen toimintoja kehitetään siten, että työnhakukeskukset voivat aiempaa selkeämmin keskittyä niiden asiakasryhmien palveluun, joilla on edellytyksiä sijoittua avoimille työmarkkinoille. Työvoimatoimiston ydintehtävien uudelleen organisointi tarjoaa myös paremmat mahdollisuudet työnantajien palvelujen tehostamiselle ja työvoiman saatavuuden varmistamiselle. Työvoimatoimistojen työnantajapalveluja kehitetään siten, että työnhakukeskus pystyy vastaamaan erityisesti pienten ja keski suurten yritysten palvelutarpeisiin nykyistä paremmin. Työnhakukeskusten toiminnassa korostuu työvoi-

ma- ja koulutustarpeiden ennakointi sekä yhteistyö alueen elinkeinoelämän muiden toimijoiden kanssa.

Työnhakukeskusten tiedottavat palvelut tuotetaan enenevässä määrin verkkopalveluina, jotka tarjoavat tietoa työ- ja koulutusmahdollisuuksista, työelämästä ja työmarkkinoista. Työvoimatoimiston työnhakukeskus tarjoaa myös henkilökohtaista ohjausta ja neuvontaa sekä henkilöasiakkaille että työnantajille.

Uuden toimintastrategian perustana on työvoimatoimiston tekemä asiantunteva palvelutarvearvio. Työnhakijoiden ammattitaito, osaaminen ja ensisijaiset palvelutarpeet arvioidaan työllistymisedellytysten selvittämiseksi ja uhkaavan pitkäaikaistyöttömyyden estämiseksi. Mikäli välitön sijoittuminen avoimille työmarkkinoille ei ole mahdollista, työnhakukeskus voi tukea asiakasta työnvälityksen lisäksi työvoimakoulutuksen ja muiden aktiiviohjelmien palveluilla. Palvelutarvearvion pohjalta osa työnhakija-asiakkaista ohjataan työnhaun käynnistettyä työvoiman palvelukeskusten asiakkaiksi. Tavoitteena on työvoimatoimiston henkilöstövoimavarojen ja työvoimapolitiittisten määrärahojen tarkoituksenmukainen kohdentaminen ja se, että asiakkaat saavat mahdollisimman yksilöllistä, oikeaan osunutta ja laadukasta palvelua oikeaan aikaan.

Työvoiman alueellisessa liikkuvuudessa pyritään ensisijaisesti tukemaan lähiliikkuvuutta. Verkkopalvelut ja työvoimatoimistojen työnhakukeskukset tarjoavat aktiivisesti tietoa myös työnhakijoiden työssäkäyntialueen ulkopuolisista työmahdollisuuksista. Työnantajille tarjotaan tietoa osaavan työvoiman saatavuudesta ja mahdollisuutta tiedottaa avoimista työpaikoista valtakunnallisesti.

Yrittäjyyttä edistetään TE -keskuksissa ja työvoimatoimistoissa monipuolisilla yrityspalveluilla, neuvonnalla, koulutuksella ja yrittäjärähällä. Alkavan yrittäjyyden lisäämisessä kiinnitetään huomiota yrittäjyyden eri muotoihin, kasvukeskusten ulkopuoliseen yrittäjyyteen sekä nais- ja maahanmuuttajayrittäjyyteen. Työvoimatoimisto pyytää liikeidean toimivuudesta asiantuntijalausunnon ennen yrittäjäräjäpäättökseen tekemistä. Yrityspalvelupisteiden kehittämistä ja eri toimijoiden yhteistyötä yrittäjyyden edistämiseksi jatketaan. Yrittäjärahan volyyymia varaudutaan nostamaan vaatimukset täyttävien hakijoiden ja hankkeiden kasvun edellyttämällä tavalla.

Työttömyysturvan ja työmarkkinatuen työvoimapolitiittisessa toimeenpanossa työvoimatoimistoissa korostetaan etuuksien saamisedytysten huolellista tutkimista sekä työttömien työnhakijoiden oikeuksien ja velvollisuuksien toteutusta. Työvoimatoimiston kanssa laaditun työnhakusuunnitelman noudattaminen on työttömyysetuuden edellytyksenä niillä henkilöillä, joiden työttömyys uhkaa pitkittyä.

Työvoimapolitiikan volyymitietoja

	2001 toteutuma	2002 toteutuma	2003 arvio	2004 arvio
Organisaatio ja henkilöstöresurssit				
Työvoimatoimistoja	176	166	148	147
Palvelupisteitä ja sivutoimistoja	115	138	142	144
Yhteispalvelupisteiden ja palvelukeskusten määrä	-	25	25	25
Työvoimatoimistojen henkilöstö	3 069	3 200	3 200	3 200
— näistä asiakaspalvelutehtävissä	2 503	2 608	2 612	2 612
Asiakkaat/toimeksiannot				
Työnvälityksen työnhakija-asiakkaat	816 500	810 400	800 000	800 000
Koulutus- ja ammatitietopalvelun neuvontatapahtumiin osallistujat	439 000	410 400	410 000	410 000
Kansallisella rahoituksella järjestettyyn työvoimapolitiittiseen aikuiskoulutukseen hakeneet	139 000	164 700	156 000	164 000

Työväilyksen vajaakuntoiset työnhakijat	84 600	85 600	85 000	86 000
Ammatinvalinnanohjauksen asiakkaat	45 000	38 100	38 700	38 700
Yhdenjaksoiset pitkäaikaistyöttömät, keskimäärin kuukaudessa enintään	82 700	77 700	73 000	68 000
Uudet yli 12 kk. kestäneet työttömyydet	64 700	64 000	60 000	60 000
Avoimille työmarkkinoille sijoittumiseen päätyneet työnhaut	622 500	631 200	620 000	620 000
Työväilytyksen ilmoitetut avoimet työpaikat	318 900	327 600	340 000	340 000
Suoritetut toimenpiteet				
Avoimeksi ilmoitettujen työpaikkojen täyttöjen määrä	296 800	303 700	330 000	310 000
Annetut työvoimapolitiittiset lausunnot	1 702 000	1 720 000	1 720 000	1 720 000
Työnantajakäyntien lukumäärä	15 000	24 000	20 000	23 000
Starttirahapäätökset	3 460	3 728	3 800	3 900
Laadittujen työnhakusuunnitelmien määrä	353 948	281 785	130 000	130 000
Toimenpiteissä aloittaneet				
Kansallisella rahoituksella järjestetyn työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen aloittaneet	58 500	64 400	68 500	74 000
Kansallisella palkkaperusteisella työllistämistuella aloittaneet	44 200	45 400	48 000	46 000
Yhdistelmätuella aloittaneet	20 750	24 600	27 500	27 500
Työmarkkinatuella työharjoittelun aloittaneet	32 100	33 200	40 000	40 000
Työnhakukoulutuksen ja -valmennuksen aloittaneet	70 000	61 100	70 000	70 000
Kotoutumistuella aktiivitoimiin osallistuneiden osuus ko. tuilla keskimäärin olevista, %	75	79	85	90
Toimenpiteissä aloittaneiden yli 50 v. henkilöiden määrä (sis. vuorotteluvapaan)	27 916	29 643	32 000	34 000

21. (34.06.21 ja 22, osa) Työvoima-asiain paikallishallinnon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 137 595 000 euroa.

Yhteispalvelupisteiden ja palvelukeskusten toimintaan tarkoitettua määrärahan käyttö edellyttää, että kunnat osoittavat vastaavan suuruisen rahoituksen yhteisten palvelujen järjestämisestä aiheutuviin menoihin.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa työllisyysohjelmaa.

Yhteispalvelupistekokeilu päättyy vuoden 2003 lopussa ja yhteistoimintamalli vakinaistetaan siten, että kokeilussa mukana olevat yhteispalvelupisteet jatkavat ja niiden pohjalta aloitetaan työvoiman palvelukeskusten kehittäminen. Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 14 600 000 euroa työvoiman palvelukeskusten ja yhteispalvelupisteiden sekä poikkihallinnollisen työllisyysohjelman menoihin. Määrärahan mitoituksessa

on otettu lisäyksenä huomioon 30 000 euroa yhden henkilön palkkausmenojen siirtona momentilta 31.24.21.

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen

	€
Työvoima-asiain paikallishallinnon toimintamenot	122 743 600
Työvoimapalvelujen kokeilu- ja kehittämishankkeet	151 400
Lähialueyhteistyö	100 000
Yhteispalvelupisteiden ja palvelukeskusten toimintamenot	14 600 000
Yhteensä	137 595 000

Menojen ja tulojen erittely

	€
Bruttomenot	146 325 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	7 238 000
Muut toimintamenot	139 087 000

Bruttotulot	8 730 000
Maksullisen toiminnan tulot	8 230 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	246 000
— muut suoritteet	7 984 000
Muut tulot	500 000
Nettomenot	137 595 000
2004 talousarvio	137 595 000
2003 lisätalousarvio	2 845 000
2003 talousarvio	125 375 000
2002 tilinpäätös	124 432 000

29. (34.06.02, 25 osa, 27, 29, 30, 50 osa, 63 ja 65) Työllistämisen-, koulutus- ja erityistoimet (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 518 878 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös siirtomenoihin. Määrärahaa saa käyttää julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain (1295/2002) mukaisista julkisista työvoimapalveluista ja niitä täydentävistä palveluista aiheutuviin kustannuksiin, ei kuitenkaan lain 4 luvun 6 §:n kustannuksiin, 6 luvun 14 §:n työelämävalmennusta ja työharjoittelua koskevan vakuutusturvan kustannuksiin, 7 luvun 13 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohtien, 9 luvun eikä 10 luvun 3—5 §:ien ja 6 §:n 1 momentin 2 kohdan kustannuksiin. Määrärahaa saa käyttää eräiden työllisyysmäärärahojen käytöstä annetun valtioneuvoston asetuksen (1345/2002) mukaisiin kustannuksiin, ei kuitenkaan 1 ja 2 luvun kustannuksiin. Määrärahaa saa käyttää julkisesta työvoimapalvelusta annetun valtioneuvoston asetuksen (1344/2002) mukaisiin kustannuksiin, ei kuitenkaan 4 luvun kustannuksiin. Määrärahaa saa käyttää julkiseen työvoimapalveluun kuuluvista etuuksista annetun valtioneuvoston asetuksen (1346/2002) mukaisiin kustannuksiin, ei kuitenkaan 8 §:n kustannuksiin. Julkisten työvoimapalvelujen ja niitä täydentävien palvelujen hankinnasta saa aiheutua valtiolle menoja vuoden 2004 jälkeen enintään 90 840 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää työvoimakoulutuksesta tiedottamiseen, tarjouspyyntö- ja hankintailmoitteluun sekä työvoimakoulutuksen suunnittelua ja hankintatoimintaa tukevasta

kehittämis-, kokeilu- ja selvitystyöstä aiheutuvien menojen maksamiseen, koulutus- ja konsulttipalvelujen hankkimisesta aiheutuvien menojen maksamiseen sekä enintään yhtä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen. Määrärahaa saa käyttää koulutuksen ja majoituksen hankkimiseen Pohjoiskalotin koulutussäätiöltä.

Valtion virastoille ja laitoksille voidaan osoittaa julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain 7 luvun 4 §:n mukaisen työttömien työllistämiseen määrärahoja enintään 3 900 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen enintään A17 palkkausluokan mukaisesti. Määrärahaa saa käyttää ennen työllisyyslain (275/1987) voimaantuloa palkattujen ja edelleen samassa työsuhteessa olevien vajaakuntoisten henkilöiden palkkaamisesta aiheutuviin menoihin.

Määrärahasta saa käyttää enintään 300 000 euroa sosiaalisten yritysten perustamisen edistämisen kertaluonteisiin viestintä- ja koulutus-toimenpiteisiin sekä tietoteknisten muutosten aiheuttamiin menoihin.

Lisäksi määrärahaa saa käyttää enintään 437 000 euroa Venäjän lähialueiden ja Baltian maiden työvoiman ammatillisesta kehittämisestä aiheutuvien menojen maksamiseen työministeriön tarkemmin päättämällä tavalla. Vuonna 2004 saa tehdä hankintasopimuksia siten, että niistä saa aiheutua valtiolle menoja vuoden 2004 jälkeen enintään 117 000 euroa.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitettu rahoittaa tietoyhteiskuntaohjelmaa, työllisyysohjelmaa ja yrittäjyyden politiikkaohjelmaa.

Momentille on koottu julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain mukaisten julkisten työvoimapalvelujen ja niitä täydentävien palvelujen määrärahat sekä mainitussa laissa säädettyjen tukien, avustusten ja etuuksien määrärahat, ei kuitenkaan työllisyysmäärärahoja investointeihin (mom. 34.06.64), määrärahoja työvoimakoulutuksen aikaiseen koulutustukseen ja ylläpitokorvaukseen (mom. 34.06.50), määrärahoja työharjoittelussa ja työelämävalmennuksessa olevien vakuutusturvaan ja ylläpitokorvaukseen (mom. 34.06.52) eikä työnantajasiakkaan maksullisten erityispalvelujen

määrärahoja. Määrärahan mitoituksessa on otettu hallitusohjelmaan perustuen aktiiviseen työvoimapolitiikkaan lisäyksenä huomioon 47 988 000 euroa, josta 590 000 euroa ylläpitokorvausten tasokorotuksina. Lisäksi momentin määrärahaan sisältyy 334 723 000 euroa, josta on aiemmin momentille 34.06.(02) budjetoitu 34 100 000 euron, momentille 34.06.(27) budjetoitu 57 300 000 euron, momentille 34.06.(30) budjetoitu 78 050 000 euron, momentille 34.06.(63) budjetoitu 162 750 000 euron, momentille 34.06.(65) budjetoitu 2 523 000 euron määrärahat. Edelleen momentin määrärahaan sisältyy aiemmin momentille 34.06.(25) budjetoidut 12 367 000 euron määrärahat, joista 8 230 000 euroa on tarkoitettu työhönsijoitukseen ja ammatinvalinnanohjaukseen, 2 018 000 euroa työnhakuvalmennukseen osallistuvien ylläpitokorvauksiin, 1 682 000 euroa pitkäaikaistyöttömien eläke-edellytysten selvittämiseen ja 437 000 euroa Venäjän lähialueiden ja Baltian maiden työvoiman koulutukseen. Momentin määrärahaan sisältyy myös aiemmin momentille 34.06.50 budjetoidut opiskelijavalinnan ja koulutukseen hakeutumisen 420 000 euron määrärahat.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain muuttamisesta siten, että ylläpitokorvauksen määrää korotettaisiin yhdellä eurolla ja korotettua ylläpitokorvausta kahdella eurolla.

Koulutettavien ja työllistettävien lukumäärät sekä koulutuksen ja työllistämisen keskihinnat on esitetty luvun 34.06 perustelujen selvitysosassa.

Työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus

Määrärahan mitoituksessa on lisäyksenä otettu huomioon koulutuksen hankintahinnan korotus koulutuksen vaikuttavuuden ja laatuason nostamiseksi. Työvoimakoulutusta arvioidaan vuonna 2004 hankittavan 6 840 000 opiskelijatyöpäivää, josta yhteishankintaan työntantajien kanssa arvioidaan käytettävän 700 000 opiskelijatyöpäivää. Ammatillisen koulutuksen osuudeksi arvioidaan 4 940 000 opiskelijatyöpäivää ja valmentavan koulutuk-

sen 1 900 000 opiskelijatyöpäivää. Koulutuksen pääasiallisena kohderyhmänä ovat työttömät. Ammatillisen koulutuksen järjestämisen tarkoituksena on edistää ja ylläpitää työvoiman kysynnän ja tarjonnan tasapainoa sekä torjua työttömyyttä ja poistaa työvoimapulaa. Valmentavan koulutuksen järjestämisen tarkoituksena on antaa valmiuksia työhön ja koulutukseen hakeutumiseen sekä ammatinvalintaan ja urasuunnitteluun. Valmentavana koulutuksena hankitaan myös maahanmuuttajakoulutusta osana kotoutumissuunnitelmaa. Pohjoiskalotin koulutussäätiöstä arvioidaan hankittavan lisäksi noin 70 vuotuisia koulutuspaikkaa.

Vuoden 2004 myöntämisvaltuuden johdosta arvioidaan aiheutuvan valtiolle menoja 72 000 000 euroa vuonna 2005, 17 000 000 euroa vuonna 2006 ja 1 000 000 euroa vuonna 2007. Aiemmin myönnettyjen valtuuksien käytön johdosta arvioidaan valtiolle aiheutuvan menoja 3 000 000 euroa vuonna 2005.

Työllistämistuki kunnille ja kuntayhtymille sekä työllistäminen valtionhallinnolle ja yksityiselle sektorille

Työllistämistuella ja yhdistelmätuella järjestettävän työn tarkoituksena on parantaa työttömän työnhakijan työmarkkina-asemaa edistämällä työhön sijoittumista, parantamalla ammattitaitoa ja osaamista, edistämällä pitkään työttömänä olleiden pääsemistä tai palaamista avoimille työmarkkinoille, parantamalla työllistymismahdollisuuksia ja sopeutumista työelämän rakenteellisiin muutoksiin sekä ehkäisemällä syrjäytymistä työmarkkinoilla.

Työllistettäessä valtionhallintoon maksetaan työllistetyin palkkauskustannukset kokonaisuudessaan. Muualla työllistettäessä työllistämistukea maksetaan päivää ja henkilöä kohti vähintään normaali työllistämistuki ja enintään normaali työllistämistuki 80 prosentilla korotettuna. Tuen määrä vaihtelee välillä 19,85—35,73 euroa. Työllistämistuki ja palkkauskustannukset maksetaan täysimääräisenä, kun työaika on vähintään 85 prosenttia alan säännöllisestä työajasta. Kunnalle maksetaan portaittain nousevaa lisätukea julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain 7 luvun 12 §:n mukaisesti sen perusteella, kuinka suuren osuuden alueen-

sa työvoimasta se on työllistänyt työllisyysmäärärahoilla.

Yhdistelmätukea voidaan maksaa muulle kuin valtiotyönantajalle. Yhdistelmätukea maksetaan päivää ja henkilöä kohti työmarkkinatuki, mikä vastaa työttömyysturvalain 6 luvun 1 §:n 1 momentin mukaista peruspäivärahaa sekä enintään normaali työllistämistuki. Yhdistelmätukeen arvioidaan käytettävän työllistämistukea 79 000 000 euroa ja tuen piirissä arvioidaan olevan keskimäärin 15 500 henkilöä, josta kunnilla ja kuntayhtymillä 5 000 henkilöä ja yksityisellä sektorilla 10 500 henkilöä.

Työllisyyspoliittista projektitukea käytetään erityisesti ns. kolmannella sektorilla toteutettavien työllistämishankkeiden käynnistämiseen. Projektitukea maksetaan toiminnan hallintoihin ja organisoimiseen muun muassa maksamalla projekteissa toimivien vetäjien ja muiden vastuuhenkilöiden palkkauskustannukset ja muita hallintomenoja. Projektituki myönnetään julkisen haun perusteella. Projektitukimäärärahasta tuetaan myös sosiaalisten yritysten perustamista.

Julkisen työvoimapalvelun erityistoimet

Julkisen työvoimapalvelun erityistoimien kustannukset koostuvat toisaalta asiantuntija- ja muiden palvelujen hankinnasta ja toisaalta asiakkaille maksettavista erilaisten kustannusten korvauksista.

Työhönsijoittumisen ja ammatinvalinta- ja urasuunnittelun tukitoimenpiteitä arvioidaan vuonna 2004 järjestettävän noin 20 000, joista arviolta 10 000 on työpaikalla tapahtuvia työkokeiluja.

Julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain mukaisina palveluina ja 3 luvun 1 §:n mukaisina täydentävinä palveluina hankitaan pääasiassa ryhmäpalveluja työnhakijoille, erityisesti työnhakuvalmennusta, sekä muita asiantuntijapalveluja, kuten työnetsijä-, ohjaaja- ja tukihenkilöpalveluja ja osaamis- ja ammattitaitokartoituksia työnhakijoille. Näiden palvelujen vuoden 2004 myöntämisvaltuuden johdosta arvioidaan aiheutuvan valtiolle menoja 840 000 euroa vuonna 2005.

Pitkäaikaistyöttömien eläke-edellytysten selvittämiseksi arvioidaan järjestettävän 5 000

työkunnan tutkimusta. Vuonna 2004 arvioidaan maksettavan yhteensä 25 000 liikkuvuusavustusta työttömille tai työttömyysuhan alaisille työnhakijoille, jotka hakeutuvat työhön työssäkäyntialueensa ulkopuolelle.

Venäjän lähialueiden ja Baltian maiden työvoiman ammatillinen kehittäminen on pääasiassa koulutusta. Vuoden 2004 myöntämisvaltuuden käytöstä arvioidaan aiheutuvan valtiolle vuonna 2005 menoja 117 000 euroa.

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen

€

Ammatillisen työvoimakoulutuksen hankinta	158 160 000
Valmentavan työvoimakoulutuksen hankinta	47 520 000
Opiskelijavalinta sekä kehittämis-, tiedotus- ja ilmoitustoiminta	2 200 000
Etuudet ennen työvoimakoulutuksen alkua	440 000
Pohjoiskalotin koulutussäätiöstä hankittava koulutus	1 280 000
Työvoimakoulutus yhteensä	209 600 000
Työllistäminen valtionhallintoon	40 700 000
Työllistämistuki kunnille ja kuntayhtymille yhteensä	71 250 000
— yhdistelmätuen työllistämistuen osuus	25 000 000
Työllistäminen yksityiselle sektorille yhteensä	164 350 000
— yhdistelmätuen työllistämistuen osuus	54 000 000
— työllisyyspoliittinen projektituki	20 000 000
— omatoimisuusavustus	3 400 000
— starttiselvitykset	800 000
— muu työllistämistuki	86 150 000
Työllistäminen yhteensä	276 300 000
Työhönsijoittumisen ja ammatinvalinnanohjauksen erityismenot	8 730 000
Ryhmä- ja muiden palvelujen hankinta sekä työnhakuvalmennukseen osallistuvien ylläpitokorvaukset	17 988 000
Pitkäaikaistyöttömien eläke-edellytysten selvittäminen	3 300 000

Liikkuvuusavustus	2 523 000
Venäjän lähialueiden ja Baltian maiden työvoiman ammatillinen kehittäminen (enintään)	437 000
Erityistoimet yhteensä	32 978 000

Yhteensä	518 878 000
-----------------	--------------------

2004 talousarvio	518 878 000
2003 lisätalousarvio	19 156 000
2003 talousarvio	470 890 000
2002 tilinpäätös	430 317 273

31. Valtion korvaus kunnille kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 6 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain (189/2001) mukaisen valtion korvausten maksamiseen kunnille kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa työllisyysohjelmaa.

Toiminnan piirissä ovat pitkään työttömänä olleet työmarkkinatukea tai toimeentulotukea saavat henkilöt, joille kunta järjestää työllistymisen edistämiseksi kuntouttavaa työtoimintaa. Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvia arvioidaan olevan keskimäärin 2 500 henkilöä, joista 900 alle 25-vuotiaita. Valtion korvauksena maksetaan kunnalle 10,09 euroa jokaisesta kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvasta niiltä päiviltä, joina henkilö osallistuu kuntouttavaan työtoimintaan, kuitenkin enintään viideltä päivältä viikossa.

2004 talousarvio	6 500 000
2003 talousarvio	4 375 000
2002 tilinpäätös	1 545 283

50. (34.06.50, osa) Työvoimapoliittiseen aikuiskoulutukseen osallistuvien opintososiaaliset edut (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 135 040 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää julkisesta työvoimapaivästä annetun lain mukaisten koulutustukien ja ylläpitokorvausten maksamiseen työvoimapoliittisessa aikuiskoulutuksessa opiskeleville sekä työttömyyskassojen hallintokulujen maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa työllisyysohjelmaa.

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 7 240 000 euroa ylläpitokorvausten tasokorotuksena. Määräraha on mitoitettu vastaamaan 6 840 000 opiskelijatyöpäivän hankintoja. Määrärahalla arvioidaan maksettavan opintososiaalisia etuuksia 3 280 000 päivältä koulutustukea saaville ja 3 420 000 päivältä työmarkkinatukea saaville.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen julkisesta työvoimapaivästä annetun lain muuttamisesta siten, että ylläpitokorvaus korotetaan 7 eurosta 8 euroon päivältä ja korotettu ylläpitokorvaus 14 eurosta 16 euroon päivältä.

Koulutusajaiset opintososiaaliset etuudet koostuvat koulutustuesta, ylläpitokorvauksesta ja korotetusta ylläpitokorvauksesta. Koulutustuki maksetaan joko perustukena tai ansiotukena. Koulutuksen aikana työmarkkinatukea saava on oikeutettu ylläpitokorvaukseen tai korotettuun ylläpitokorvaukseen. Valtio rahoittaa perustuen ja ylläpitokorvaukset kokonaan sekä ansiotuesta perusosan. Perustuki ja perusosa ovat työttömyysturvalain 6 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen peruspäivärahan suuruisia. Sen suuruudeksi vuonna 2004 arvioidaan 23,36 euroa. Ylläpitokorvausta arvioidaan maksettavan 6 160 000 päivältä ja korotettua ylläpitokorvausta 540 000 päivältä.

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen	€
Koulutustuki	76 630 000
Ylläpitokorvaus	49 280 000
Korotettu ylläpitokorvaus	8 640 000
Työttömyyskassojen hallintokulut	490 000
Yhteensä	135 040 000
2004 talousarvio	135 040 000
2003 lisätalousarvio	3 570 000
2003 talousarvio	119 040 000
2002 tilinpäätös	93 954 510

52. Työmarkkinatuki (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 1 080 060 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää työttömyysturvalain (1290/2002) sekä maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetun lain (493/1999) perusteella maksettavan työmarkkinatuen ja ylläpitokorvausten maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain 10 luvun 3 §:n mukaisesti työelämävalmennuksessa ja työharjoittelussa olevien ylläpitokorvausten maksamiseen. Määrärahaa saa lisäksi käyttää julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain 6 luvun 14 §:n työelämävalmennusta ja työharjoittelua koskevan vakuutusturvan kustannuksiin.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitus rahoittaa työllisyysohjelmaa.

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 1 800 000 euroa ylläpitokorvausten tasokorotuksena sekä 20 000 000 euroa työmarkkinatuen tarveharkinnan lieventämisestä aiheutuviin kustannuksiin.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyen esityksen julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain sekä työttömyysturvalain muuttamiseksi siten, että työmarkkinatuen ylläpitokorvauksen määrää korotettaisiin yhdellä eurolla ja korotettua ylläpitokorvausta kahdella eurolla. Työmarkkinatuen tarvehar-

kintaa ehdotetaan lievennettäväksi siten, että tarveharkinnassa huomioon otettavaa puolison tulorajaa korotetaan 236 eurosta 536 euroon. Samoin ehdotetaan työttömyysturvalakia muutettavaksi siten, että kuntouttavan työtoiminnan ylläpitokorvaus nousisi yhdellä eurolla. Korotuksen jälkeen ylläpitokorvaus olisi 8 euroa päivältä ja korotettu ylläpitokorvaus 16 euroa päivältä. Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvan ylläpitokorvaus olisi korotuksen jälkeen 8 euroa päivältä.

Työmarkkinatuen saajia arvioidaan vuonna 2004 olevan keskimäärin 169 000 henkilöä. Täysimääräinen työmarkkinatuki on työttömyysturvalain 6 luvun 1 §:n 1 momentin mukaisen peruspäivärahan suuruinen. Vuonna 2004 sen arvioidaan olevan 23,36 euroa päivässä.

Työmarkkinatukea arvioidaan käytettävän aktiivisiin työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin yhteensä 282 500 000 euroa, joka on 27 prosenttia momentin loppusummasta. Henkilömäärän osalta tavoitteena on, että työmarkkinatuella aktiivitoimiin osallistuvien osuus ko. tuella keskimäärin olevista on vähintään 25 prosenttia.

Aktiivisten työvoimapolitiittisten toimenpiteiden jakautuminen	€
Työharjoittelu ja työelämävalmennus työmarkkinatuella	67 300 000
Työvoimakoulutuksen aikana maksettava työmarkkinatuki	79 900 000
Kuntouttavan työtoiminnan aikana maksettava työmarkkinatuki	10 680 000
Ylläpitokorvaukset	13 750 000
Yhdistelmä-tuen työmarkkinatuen osuus	91 740 000
Yhdistelmä-tuen laajentamiskokeilu	17 780 000
Matka-avustuksena maksettava työmarkkinatuki	1 350 000
Yhteensä	282 500 000

2004 talousarvio	1 080 060 000
2003 talousarvio	1 034 000 000
2002 tilinpäätös	1 009 658 838

64. (34.06.64 ja 77) Työllisyysperusteiset siirtomenot investointeihin (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 39 547 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää julkisesta työvoimapaikasta annetun lain perusteella eräiden työllisyysmäärärahojen käytöstä annetun valtioneuvoston asetuksen 1 luvun mukaisiin investointiavustuksiin sekä 2 luvun mukaiseen työllisyystyöohjelmaan. Määrärahaa saa käyttää myös investoinneiksi katsottavien valtion hankinnoista aiheutuvien menojen maksamiseen.

Vuonna 2004 saa tehdä enintään 36 053 000 euron arvosta uusia sitoumuksia työllisyysperusteisiin investointeihin. Vuoden 2004 valtuuden käyttämättä jäävästä osasta saa tehdä sitoumuksia vuonna 2005.

Selvitysosa: Määräraha on alueiden kehittämislaisissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta.

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon, että rahoitettaviin valtion investointihankkeisiin liittyvä arvonnlisävero-osuus maksetaan momentilta 34.01.19.

Määrärahaa on tarkoitus osoittaa osarahoituksena kuntien, kuntayhtymien ja muiden yhteisöjen työllisyysperusteisiin investointeihin, joilla edistetään uusien työpaikkojen syntymistä ottamalla samalla huomioon myös alueelliset työllisyysnäkökohdat (investointiavustus) ja valtion rakennuttaville virastoille (työllisyystyöohjelma). Määrärahaa pyritään käyttämään virastojen ja laitosten investointihankkeiden osarahoitukseen ja sillä pyritään aientamaan työllisyyden hoidon kannalta merkittäviä hankkeita.

Hankkeiden valinnassa käytetään perusteena kunkin hankkeen työllisyysvaikutusarviointia

(TVA -malli). Tällöin huomiota kiinnitetään hankkeen investointivaiheen lisäksi erityisesti sen pysyväisluontoisiin toimintavaiheen ja kasvusysäysvaiheen työllisyysvaikutuksiin. Hankkeiden valinnassa painotetaan niitä hankkeita, jotka edistävät pysyvien työpaikkojen sekä työllisyyden sysäysvaikutusten syntymistä ja luovat edellytyksiä elinkeinoelämän kehitykselle ottaen huomioon alueelliset kehittämissuunnitelmat ja investointipaikkakunnan työllisyystilanne.

Momentilta rahoitettavien investointien rakennusaikaiset työllisyysvaikutukset ovat arviolta 1 200 henkilötyövuotta. Työllistämisen keskihinta on esitetty luvun 34.06 perustelujen selvitysosassa.

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen

	€
Investointiavustus	22 747 000
Työllisyystyöohjelma	16 800 000
Yhteensä	39 547 000

Vuoden 2004 valtuuden käytön johdosta arvioidaan valtiolle aiheutuvan menoja 18 316 000 euroa vuonna 2004, 13 835 000 euroa vuonna 2005 ja 3 902 000 euroa vuonna 2006. Aikaisemmin myönnettyjen valtuuksien käytön johdosta arvioidaan valtiolle aiheutuvan menoja 21 231 000 euroa vuonna 2004 ja 2 900 000 euroa vuonna 2005.

2004 talousarvio	39 547 000
2003 lisätalousarvio	500 000
2003 talousarvio	28 410 000
2002 tilinpäätös	13 632 597

07. Pakolais- ja siirtolaisuusasiat

Selvitysosa: Maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (493/1999) annetun lain mukaan maahanmuuttajien kotouttamisen sekä turvapaikanhakijoiden ja tilapäistä suojelua saavien vastaanoton yleinen kehittäminen, suunnittelu, ohjaus ja seuranta sekä

yhteensovittaminen kuuluu työministeriölle. Työministeriön hallinnonalalla voi olla vastaanotto-keskuksia ja järjestelykeskuksia. Lisäksi työministeriö osallistuu kiintiöpakolaisten valintaan ja vastaa ulkomaalaislain (378/1991) 47 §:n perusteella säilöön otettujen ulkomaalaisten majoituksen ja huolenpidon järjestämisestä ja vastaa myös ulkomaalaislain (378/1991) 18 a §:ssä tarkoitettua muuttovalmennuksen ja kielikokeen järjestämisestä sekä maahanmuuttoon liittyvästä tiedotus- ja julkaisu-toiminnoista. Työministeriölle kuuluu yhdessä opetusministeriön kanssa rasismin ehkäisy sekä hyvien etnisten suhteiden edistäminen.

Työvoima- ja elinkeinokeskuksen tehtävänä on maahanmuuttajien yhteiskuntaan ja työelämään kotouttamisen, turvapaikanhakijoiden vastaanoton ja tilapäistä suojelua saavien vastaanoton suunnittelu, ohjaus, seuranta sekä muut erikseen määrättävät tehtävät. Työvoima- ja elinkeinokeskus osoittaa pakolaiset kuntaan ja tekee sopimuksen pakolaisista aiheutuvien kustannusten korvaamisesta. Kunnalla on yleis- ja yhteensovittamisvastuu maahanmuuttajien kotouttamisessa ja sopimuksen mukaan vastuu kiintiöpakolaisten ja Suomessa pakolaisuuteen rinnastettavista syistä oleskeluluvan saaneiden vastaanoton järjestämisestä ja kotouttamisesta. Työvoimatoimisto yhdessä työvoima- ja elinkeinokeskuksen kanssa huolehtii maahanmuuttajien kotouttamisessa tarvittavien työvoimapolitiittisten toimenpiteiden sekä työvoimapalvelujen järjestämisestä.

Kunnalle maksetaan valtion varoista korvausta valtioneuvoston päättämän perustein (512/1999) pakolaisten toimeentulotuen, palvelujen järjestämisen ja vastaanoton yleishallinnon kustannuksiin kolmen vuoden ajan, lisäksi kunnalle korvataan tulkkipalvelun, alaikäisenä ilman huoltajaa Suomeen saapuneen henkilön huollon ja hoidon järjestämisestä aiheutuvat kustannukset kunnes alaikäinen täyttää 18 vuotta, pitkäaikaista hoitoa vaativan vamman tai sairauden edellyttämät huomattavat kustannukset enintään kymmeneltä vuodelta. Lisäksi voidaan korvata erityisistä syistä muita kunnalle aiheutuneita kustannuksia enintään kymmeneltä vuodelta.

Valtio korvaa eräiden entisen Neuvostoliiton alueelta Suomeen muuttaneiden henkilöiden toimeentulotuen antamisesta aiheutuneet kulut puolelta vuodelta, eläkkeen tai muun sosiaaliturvatuuden sijasta annetun toimeentulotuen antamisesta aiheutuvat kustannukset enintään viideltä vuodelta, henkilön sairaudesta tai vammasta aiheutuvat huomattavat kustannukset enintään viideltä vuodelta ja Suomen sodissa vuosina 1939—1945 vapaaehtoisina palvelleiden entisen Neuvostoliiton alueelta olevien henkilöiden ja heidän aviopuolisoidensa toimeentulon ja huolenpidon järjestämisestä aiheutuvat kustannukset ilman määräaika.

Turvapaikanhakijoiden vastaanoton järjestää ja rahoittaa valtio.

Korvausten piirissä olevat pakolaiset, turvapaikanhakijat ja paluumuuttajat

	2001	2002	2003	2004
Pakolaiskiintiö	750	750	750	750
	toteutuma	toteutuma	arvio	arvio
Maahan saapuneet pakolaiset	1 857	1 550	1 610	2 210
— Kiintiöpakolaiset	739	569	810	850
— Perheenyhdistämiset	320	427	300	400
— Oleskeluluvan saaneet turvapaikanhakijat	798	554	500	960
Pakolaisia laskennallisten kuntakorvausten piirissä	3 809	4 439	4 800	5 194
Uudet turvapaikanhakijat	1 651	3 129	1 500	3 000
Turvapaikanhakijoita majoitettuna keskim. vuodessa	2 370	2 468	2 220	2 700
Ent. Neuvostoliiton alueelta olevat paluumuuttajat	1 052	1 064	1 500	1 500

Vuosittaiset poikkeamat talousarviossa hyväksytyyn pakolaiskiintiön ja maahan saapuvien kiintiöpakolaisten määrässä johtuvat siitä, että pakolaisten Suomeen tuloa saattavat viivästyttää mm. lähtölupien ja kauttakulkuviisumien saannin vaikeus. Maksettavien korvausten piirissä olevien

henkilöiden määrä arvioidaan kolmen edellisen vuoden aikana maahan saapuvien lukumäärän ja talousarviovuodelle esitetyn arvion perusteella.

Turvapaikanhakijoista noin kolmasosan arvioidaan saavan turvapaikan tai oleskeluluvan suojelun tarpeen vuoksi tai sen vuoksi, että hänen palauttamisensa olisi ilmeisen kohtuutonta. Majoitusaika vastaanottokeskuksissa tai yksityismajoituksessa on riippuvainen turvapaikkahakemusten käsittelyajoista ja siihen mahdollisesti liittyvän valitusprosessin kestosta, sekä kuntaan sijoittamiseen tai maasta poistumiseen kuluva ajasta.

Pakolaisiin, turvapaikanhakijoihin ja paluumuuttajiin liittyvät korvaukset (1 000 euroa)

	2001 toteutuma	2002 toteutuma	2003 budjetoitu	2004 esitys
Pakolaisten vastaanotto	34 562	33 628	32 450	41 699
— Laskennalliset korvaukset kunnille	11 127	11 200	11 750	14 299
— Muut korvaukset kunnille	23 435	22 428	20 700	27 400
Turvapaikanhakijoiden vastaanotto	24 505	24 142	25 302	27 430
Muut pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden menot	2 209	2 797	2 657	2 658
Korvaukset kunnille ent. Neuvostoliiton alueelta tulevien paluumuuttajien menoihin	9 335	8 606	10 300	10 300

21. Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanotto toiminta valtion osalta (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 7 326 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtion vastaanotto-keskusten toimintamenojen maksamiseen, pakolaisten maahantulomatkojen järjestämisestä, lähtömaassa suoritettavista terveystarkastuksista ja koulutuksesta sekä vastaanottoa edistävän koulutuksen ja tiedotustoiminnan järjestämisestä aiheutuvien menojen maksamiseen. Lisäksi määrärahaa saa käyttää vastaanoton toteuttamiseksi erityistilanteissa tarpeellisten palvelujen hankkimisesta aiheutuvien menojen maksamiseen, turvapaikanhakijoiden vastaanoton neuvottelukunnan kustannuksiin sekä vastaanottokeskusten järjestämissä toimenpiteissä olevien tapaturmakorvausten ja ryhmävastuuvakuutuksen maksamiseen ja Valtiokonttorin näistä perimien hoitokulujen maksamiseen. Määrärahasta saa käyttää enintään 505 000 euroa turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten oikeusapupalvelujen hankkimiseen. Määrärahaa saa lisäksi käyttää rasismien ja etnisen syrjinnän ehkäisemiseen, seurantaan ja syrjinnän vastaiseen koulutukseen. Määrärahaa saa käyttää enintään 123 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 691 000 euroa valtion vastaanottokeskuksiin majoitettujen turvapaikanhakijoiden määrän kasvusta ja Perniön ryhmäkodin paikkamäärän nostamisesta aiheutuneiden kustannusten korvaamiseksi.

2004 talousarvio	7 326 000
2003 lisätalousarvio	67 000
2003 talousarvio	6 635 000
2002 tilinpäätös	6 970 714

29. (34.06.25, osa) Paluumuuttajien muuttovalmennus (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 900 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ulkomaalaislain (378/1991) 18 a §:n perusteella järjestettävästä paluumuuttovalmennuksesta aiheutuvien menojen maksamiseen ja suomen tai ruotsin kielien taidon testaamiseksi laaditun kielikokeen järjestämisestä aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin olevan suomalaissyntyisen henkilön, joka hakee lain 18 a §:n perusteella oleskelulupaa Suomeen on esitettävä todistus Suomen viranomaisen järjestämän kielikokeen

hyväksytystä suorittamisesta, jollei paluumuuttovalmennukseen tai kielikokeeseen osallistumista ole pidettävä hakijan olosuhteet huomioon ottaen kohtuuttomana. Suomen tai ruotsin kielen taidon on vastattava Euroopan neuvoston yhteisen eurooppalaisen viitekehksen mukaisen kielitaidon arviointiasteikon taitotasoa A 2.

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen

	€
Muuttovalmennus	400 000
Kielikokeen järjestäminen	500 000
Yhteensä	900 000
2004 talousarvio	900 000
2003 talousarvio	400 000
2002 tilinpäätös	199 832

30. *Valtion korvaus kunnille eräiden Suomeen muuttavien henkilöiden toimeentulotuen sekä heille annetun sosiaali- ja terveydenhuollon erityiskustannuksiin* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 10 300 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtioneuvoston määräämin perustein (512/1999) entisen Neuvostoliiton alueelta Suomeen muuttavien henkilöiden toimeentulotuen kustannusten sekä heille annetun sosiaali- ja terveydenhuollon erityiskustannusten korvaamiseen kunnille.

Selvitysosa: Suomeen muuttaneiden henkilöiden toimeentulotuesta puolen vuoden ajalta maahan saapumisesta aiheutuneita kustannuksia korvataan arviolta 3 210 000 euroa, ja toimeentulotukimenoja sen vuoksi ettei henkilö maahanmuuttoon liittyvän asemansa vuoksi voi saada eläkettä tai muuta sosiaaliturvaetuutta korvataan arviolta 4 875 000 euroa noin 1 300 henkilön osalta. Lisäksi maksetaan kunnille arviolta 2 202 000 euroa noin 160 henkilön pitkäaikaisesta hoidosta ja huollosta aiheutuneita kustannuksia. Korvaukset maksetaan kunnille jälkikäteen.

2004 talousarvio	10 300 000
2003 talousarvio	10 300 000
2002 tilinpäätös	8 605 624

31. *Syrjinnän vastainen toiminta* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 100 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää siirron maksamiseen kunnille EU:n syrjinnän torjumista koskevan toimintaohjelman hankkeiden kansallista rahoitusta varten.

Selvitysosa: EU:n neuvosto päätti 27.11.2000 syrjinnän torjumista koskevan yhteisön toimintaohjelman perustamisesta vuosiksi 2001—2006. Ohjelmasta voi hakea rahoitusta syrjinnän torjuntaa koskeviin monikansallisiin, kahdessa vaiheessa toteutettaviin hankkeisiin. Määrärahaa käytetään valmisteluvaiheen jälkeen toteutettavan, varsinaisen hankkeen kansallisen osuuden rahoittamiseen. Hankkeen päähakijana on Suomen Kuntaliitto. Momentilta rahoitettava kansallinen osuus kohdennetaan siirtona kunnille kansallisen osuuden maksamiseen.

2004 talousarvio	100 000
2003 talousarvio	100 000
2002 tilinpäätös	100 000

63. *Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanotto* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 64 455 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtioneuvoston määräämin perustein (512/1999) pakolaisten kotoutumista tukevan toiminnan järjestämisestä, sosiaali- ja terveydenhuollosta kunnille aiheutuvien kustannusten laskennallisiin korvauksiin sekä toimeentulotuen, tulkkipalvelujen ja erityiskustannusten korvaamiseen, paluumuutosta aiheutuviin menoihin sekä kunnille, kuntayhtymille ja yhteisöille niiden ylläpitämien turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskusten, ryhmä- ja perheryhmäkotien, tulkki-keskusten sekä muihin tarvittaviin menoihin ja myös vastaanottokeskusten järjestämissä toimenpiteissä olevien tapaturmakorvausten ja ryhmävastuuvakuutuksen maksamiseen sekä

Valtiokonttorin näistä perimien hoitokulujen maksamiseen. Lisäksi määrärahaa saa käyttää toimeentulon ja huolenpidon järjestämiseen ulkomaalaisille, jotka on otettu säilöön ulkomaalaislain (378/1991) 47 §:n perusteella. Vuoden 2004 pakolaiskiintiö on 750 henkilöä.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 10 680 000 euroa kunnille maksettavien korvausten kasvusta johtuen. Korvausten piirissä arvioidaan olevan noin 400 henkilöä enemmän ja vastaanottokeskuksiin arvioidaan olevan rekisteröitynä 500 turvapaikanhakijaa enemmän kuin vuoden 2003 talousarviossa on arvioitu.

Määrärahasta arvioidaan käytettävän pakolaisten kotoutumista tukevien ja sosiaali- ja terveyspalvelujen kustannusten laskennallisiin korvauksiin 14 299 000 euroa ja toimeentuloista ja tulkkipalveluista aiheutuvien kustan-

nusten korvauksiin 27 400 000 euroa sekä turvapaikanhakijoiden vastaanoton järjestämiseen 22 756 000 euroa. Vuonna 2004 varaudutaan noin 850 kiintiöpakolaisen ja 400 perheen yhdistämishojelman puitteissa tulevan omaisen vastaanottoon. Laskennallisten kuntakorvausten piirissä arvioidaan olevan henkilövuosina laskien noin 5 200 pakolaista. Uusia turvapaikanhakijoita arvioidaan tulevan 3 000, joista 960 arvioidaan saavan oleskeluluvan. Turvapaikanhakijoita arvioidaan olevan majoitettuna vastaanottokeskuksiin keskimäärin noin 2 700 henkilöä.

2004 talousarvio	64 455 000
2003 talousarvio	53 775 000
2002 tilinpäätös	53 386 561

99. Työministeriön hallinnonalan muut menot

23. Siviilipalvelus (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 3 818 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää siviilipalveluksen ja täydennyspalveluksen toimeenpanosta siviilipalveluslain (1723/1991) nojalla aiheutuviin kustannuksiin sekä työhallinnossa palvelevien siviilipalvelusmiesten ylläpito- ja päiväraha-kustannuksiin.

Selvitysosa: Siviilipalvelukseen haakeutuvien määrä on vakiintunut noin 2 600 ha-

kijan vuositasolle. Hakijoiden määrän vakiinnuttua myös siviilipalveluskeskuksessa koulutettavien miesten määrä voidaan pitää nykytasolla eli noin 1 800 miestä vuodessa. Koulutusjakson jälkeen ilman palveluspaikkaa jäävien miesten määrä on alkuvuoden 2003 arvioiden perusteella jälleen kasvamassa. Palveluspaikattomien miesten määrä tulee olemaan noin 340 miestä tulevana vuonna.

	2001 toteutuma	2002 toteutuma	2003 arvio	2004 arvio
Siviilipalvelukseen hakeneet	2 808	2 570	2 600	2 600
Koulutetut	1 855	1 782	1 800	1 800
Koulutusjakson jälkeen ilman palveluspaikkaa	364	279	340	340

2004 talousarvio	3 818 000
2003 talousarvio	3 818 000
2002 tilinpäätös	3 714 000

50. Palkkaturva (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 26 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää palkkaturvalain (866/1998) ja merimiesten palkkaturvalain (1108/2000) mukaisten menojen maksami-

seen. Määrärahasta saa käyttää enintään 673 000 euroa palkkaturvamenettelyyn liittyviin viranomaismaksuihin ja oikeudenkäyntikuluihin sekä konkurssikustannusten maksamiseen.

Selvitysosa: Palkkaturvajärjestelmä turvaa työntekijäin työsuhteesta johtuvien saatavien maksamisen työnantajan konkurssin ja muiden maksukyvyttömyystilanteiden varalta. Palkkaturvana voidaan maksaa kaikki sellaiset saatavat, jotka perustuvat työsuhteeseen ja jotka työnantaja olisi ollut velvollinen työntekijälle maksamaan. Palkkaturvahakemus on tehtävä kolmen kuukauden kuluessa saatavan erääntymisestä. Palkkaturvasta huolehtivat työministeriö ja työvoima- ja elinkeinokeskusten työvoimaosastot.

Palkkaturvamenoja vastaavat tulot 25 327 000 euroa on merkitty momentille 12.34.70. Työttömyysvakuutusrahasto korvaa valtiolle vuosittain jälkikäteen palkkaturvana maksettujen ja työnantajilta tai näiden konkurssipesiltä takaisinperittyjen pääomamääräen erotuksen.

Palkkaturvapalautusten arvioidut 1 400 000 euron korot, jotka on budjetoitu momentille 12.34.99, jäävät valtiolle palkkaturvajärjestelmästä aiheutuvien hallintomenojen kattamiseen.

Tämänhetkisten talousnäkymien mukaan on odotettavissa, että palkkaturvamäärät tulisivat pysyttelemään edellisten vuosien tasolla.

	2001 toteutuma	2002 toteutuma	2003 budjetoitu	2004 esitys
Palkkaturvaa maksettu (milj. euroa)	23,76	25,79	21,86	26,00
Palkkaturvaa peritty takaisin työnantajilta (milj. euroa)	4,18	3,97	4,00	4,00
Palkkaturvaa saaneiden työntekijöiden lukumäärä	8 210	8 268	8 200	8 500
Palkkaturvapäättökseen saaneiden työntekijäiden lukumäärä	2 588	2 588	2 600	2 700
Hakemusten keskimääräinen käsittelyaika (pv)	42	63	42	42

2004 talousarvio	26 000 000
2003 talousarvio	21 864 000
2002 tilinpäätös	25 786 640

51. Eräät merimiespalvelut (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 800 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää palvelu- ja opintotoiminnasta annetun lain (452/1972) nojalla merimiesten huoltotoimintaan suoritettavan valtion osuuden maksamiseen sekä merimieslaissa tarkoitetun työsopimuksen tekemisestä annetun asetuksen (783/1995) mukaisesti palveluihin, merimieslain (423/1978) ja merimiesten vuosilomalain (433/1984) nojalla merimiesten vuosiloma- ja vanhempainvapaamatkakustannuksiin sekä työsuhteen alkamiseen ja päättämiseen liittyviin matkakustannuksiin suoritettavan valtion osuuden maksamiseen.

Selvitysosa: Merimiespalvelutoiminnan rahoittamiseksi merenkulkija maksaa yhden tuhannesosan ansioistaan ja varustaja maksaa saman määrän. Valtion osuus on yhtä suuri kuin edellä mainitut maksut yhteensä. Merimiespalvelutoimisto saa suuren osan tuloistaan niin sanottuina lästimaksuina, joita peritään Suomen satamissa käyville koti- ja ulkomaisilta aluksilta. Näin kerätyillä varoilla tarjotaan palveluja myös ulkomaalaisille merenkulkijoille.

Merimiespalvelutoiminnan rahoitus

	€
Valtion osuus merimiespalvelutoimiston menoista	580 000
Työnantajien osuus	290 000
Työntekijöiden osuus	290 000
Lästimaksut (31.32.50)	470 000
Yhteensä	1 630 000

		2004 talousarvio	800 000
		2003 talousarvio	600 000
		2002 tilinpäätös	1 004 921
Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen	€		
Valtion osuus merimiespalvelutoimiston menoista	580 000		
Valtion osuus työnantajille eräisiin merimiesten matkakustannuksiin	216 000		
Merimiesten työsuhdesuojelun lomakehuolto	4 000		
Yhteensä	800 000		

Pääluokka 35

YMPÄRISTÖMINISTERIÖN HALLINNONALA

Selvitysosa: Ympäristöministeriön hallinnonalan tehtävät koostuvat alueiden käytön ja rakentamisen ohjauksesta, asunto-olojen kehittamisestä sekä luonnon monimuotoisuuden ja ympäristön suojelusta.

Lähivuosien merkittäviä haasteita ovat hyvinvointia edistävän elinympäristön sekä kulutuksen ja tuotannon ekotehokkuuden edellytysten parantaminen, ympäristöstä aiheutuvien terveyshaittojen vähentäminen, Itämeren tilan parantaminen sekä ilmastonmuutoksen hillitseminen. Tuotantoa, yhdyskuntien suunnittelua, rakentamista ja alueiden käyttöä pyritään kehittämään niin, että hyvinvointi ja elämän laatu paranevat samalla kun ympäristökuormitus ja -haitat vähentyvät. Omaksumalla luonnonvarojen kestävä käytön periaate yhteiskunnan eri osa-alueilla turvataan luonnonvarojen riittävyys myös tuleviin tarpeisiin. Taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhdyskuntarakenne ja hyvä elinympäristö edellyttävät erilaisia lähestymistapoja kasvukeskusten ja vähenevän väestön alueiden maankäytön ja asumisen suunnittelussa. Myös väestön ikääntyminen edellyttää asumisen ja yhteiskunnan tarjoamien palvelujen kehittämistä. Rakentamisen laatua ja ekologista kestävyyttä on parannettava.

Ympäristönsuojelun ohjauksessa turvataan lupajärjestelmän toimivuus ja vahvistetaan taloudellisten ohjauskeinojen käyttöä.

Asuntomarkkinoiden vakaus ja asuntokanta

— Painotetaan Helsingin seudun ja muiden kasvukeskusten osuutta valtion tukemassa asunto-tuotannossa sekä lisätään suurimman ylikysynnän kohteena olevien pienten vuokra-asuntojen osuutta.

— Kehitetään asumisen tukijärjestelmiä niiden vaikuttavuuden ja kustannustehokkuuden parantamiseksi.

— Asuntokannassa otetaan huomion ikääntyvien ihmisten tarpeet sekä väestöltään vähenevien alueiden asuntojen tarve ja taloudelliset riskit.

— Asunnottomia on 800 vähemmän kuin vuonna 2003. Parannetaan erityisryhmien asuinoloja.

Hyvän ja kestävä rakentamisen edistäminen

— Rakentamisen laatua parannetaan.

— Parannetaan rakennusten energiatehokkuutta.

— Edistetään rakennuspoliittista ohjelmaa tukevia alan yhteisiä tutkimus- ja kehityshankkeita.

— Tehostetaan rakennuskannan korjaamisen ja käytön ohjauskeinoja.

Kestävä yhdyskuntakehitys ja elinympäristön laatu

— Edistetään vuorovaikutteista ja maankäyttö- ja rakennuslain sisällöllisiä tavoitteita vastaavaa suunnittelua sekä valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteutumista.

— Edistetään rantojen suunnitelmallista rakentamista.

— Edistetään kulttuuriympäristöjen säilymistä ja hyvää hoitoa.

Luonnon monimuotoisuuden suojelu

— Luonnon monimuotoisuuden köyhtymistä hidastetaan kansallisen toimintaohjelman ja kansainvälisten sitoumusten mukaisesti. Eliölajien ja luontotyyppeiden uhanalaisuuden kehitystä seurataan ja suojelua tehostetaan.

— Jatketaan Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman toimeenpanoa.

— Luonnonsuojeluohjelmien ja Natura 2000 -verkoston toteutusta jatketaan vuonna 1996 päätetyn rahoitusohjelman mukaisesti.

Luonnonvarojen kestävä käyttö ja ekotehokas yhteiskunta

— Ehkäistään jätteiden syntyä, lisätään niiden hyödyntämistä ja vähennetään niistä aiheutuvia haittoja vuonna 2002 tarkistetun valtakunnallisen jätesuunnitelman mukaisesti.

— Edistetään luonnon- ja kulttuuriarvojen huomioon ottamista luonnonvarojen käytössä.

— Parannetaan luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun edellytyksiä.

Ympäristön pilaantumisen ehkäiseminen

— Vesien rehevöitymistä ehkäistään vähentämällä yhdyskuntien typpipäästöjä ja hajakuormitusta.

— Vaarallisten kemikaalien ja aineiden syntyä ja vaikutuksia selvitetään ja vähennetään haitallisimpien aineiden pitoisuuksia ympäristössä.

— Ilman laatua parannetaan tavoitteena, että Suomessa ei ylitetä vuosille 2005 ja 2010 sovittuja ilman laadun raja-arvoja.

Ilmakehän haitallisten muutosten ehkäiseminen

— Ilmaston muutoksen torjumiseksi toimeenpannaan YK:n ilmastositomuksen ja Kioton pöytäkirjan velvoitteita.

— Suomen kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi vaikutetaan rakentamiseen, yhdyskuntasuunnitteluun, jätehuoltoon ja työkaluiden päästöihin.

Hallinto ja palvelujen kehittäminen

— Tehtävien alueellistamisen linjaukset ympäristöhallinnossa valmistellaan.

— Virastojen henkilöstöpolitiikat tarkennetaan hallinnonalan yhteisten henkilöstöpoliittisten linjausten pohjalta. Uusi palkkausjärjestelmä toimii hallinnonalalla ja sen toimivuutta seurataan.

— Henkilöstön osaamisessa painotetaan ammattitaitoista johtamista, vuorovaikutustaitoja ja riittäviä tietoteknisiä valmiuksia.

— Keskeisten työprosessien sujuvuutta parannetaan.

— Verkkopalvelujen ja sähköisten asiointipalvelujen käyttömahdollisuuksia parannetaan.

Hallinnonalan määrärahat luvuittain vuosina 2002—2004

	v. 2002 tilinpäätös 1000 €	v. 2003 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2004 esitys 1000 €	Muutos 2003—2004 1000 €	%
01. Ympäristöministeriö	19 009	22 369	23 138	769	3
10. Ympäristön suojelu	21 323	25 560	37 065	11 505	45
20. Yhdyskunnat, alueidenkäyttö ja luonnonsuojelu	48 161	37 084	52 780	15 696	42
30. Asumisen edistäminen	415 482	430 000	428 000	- 2 000	- 0
40. Alueelliset ympäristökeskukset	58 438	59 582	63 051	3 469	6
50. Ympäristölupavirastot	4 740	4 725	4 524	- 201	- 4
60. Suomen ympäristökeskus	22 425	23 057	23 980	923	4
70. Valtion asuntorahasto	7 804	4 382	4 544	162	4
99. Ympäristöministeriön hallin- nonalan muut menot	24 118	36 387	37 867	1 480	4
Yhteensä	621 500	643 146	674 949	31 803	5
Henkilöstön kokonaismäärä	2 540	2 550	2 560		

01. Ympäristöministeriö

Selvitysosa: Ympäristöministeriön strategisena tavoitteena on ekotehokas yhteiskunta ja hyvinvointia edistävä elinympäristö. Ministeriö vaikuttaa aktiivisesti kansainvälisessä yhteistyössä ja kansallisesti muihin toimijoihin niin, että ympäristövastuullisuus yhteiskunnassa lisääntyy. Ministeriön toiminta on ihmis- ja asiakaslähtöistä ja yhteistyöhakuista ja perustuu osamiseen ja avoimuuteen.

Kansainväliset asiat

— Toteutetaan Johannesburgin kestävä kehityksen toimintaohjelmaa yhteistyössä muiden tahojen kanssa erityisesti kestävä kulutuksen ja tuotannon edistämiseksi, globalisaation hallitsemiseksi ja kehitysmaiden ympäristövalmiuksien lisäämiseksi.

— Varmistetaan Suomen etujen huomioon ottaminen Euroopan yhteisön päätöksenteossa.

— Vaikutetaan EU:n ja muiden kansainvälisten rahoitusjärjestelmien suuntaamiseen siten, että Itämeren suojelu ja Barentsin alueen ympäristökysymykset otetaan riittävästi huomioon.

Asumisen edistäminen

— Toteutetaan hallituksen asuntopoliittista ohjelmaa.

— Luodaan edellytyksiä uusien asuinalueiden lisäämiseen Helsingin seudulla ja muilla kasvavilla alueilla myötävaikuttamalla kaavoituksen ripeään etenemiseen ja pyrkimällä vähentämään tarvetta kaavavalituksiin ja nopeuttamaan valitusten käsittelyä.

— Edistetään kohtuullisen asumistason saavuttamista asumistuella ja muilla asumisen tukijärjestelmillä valtiontaloudellisesti kustannustehokkain ratkaisuin.

— Vähennetään asunnottomuutta.

Hyvän ja kestävä rakentamisen edistäminen

— Parannetaan rakentamismääräyskokoelman käytettävyyttä.

— Kehitetään rakennustuotteiden hyväksyntää erityisesti turvallisuuden ja laadunvarmistuksen osalta. Jatketaan tyyppihyväksyntämenettelyn kehittämistä.

— Edistetään kaikille ikäryhmille turvallisten rakennusten ja liikuntaesteettömän ympäristön aikaansaamista.

— Arvioidaan rakennusten lämmöneristysvaatimusten, asuntojen energiansäästösopimusten sekä energia-avustusten vaikuttavuutta.

Ympäristön pilaantumisen ehkäiseminen

— Taloudellisten ohjauskeinojen käyttöä vahvistetaan ja lisätään kestävän kehityksen indikaattoreiden käyttöä päätöksenteossa.

— Valmistellaan jätealan säädöksiä ja ohjeita sähkö- ja elektroniikkalaitteista ja -romusta sekä kaatopaikoista. Kaatopaikoille sijoitettavan biojätteen määrää vähennetään asteittain.

— Itämeren tilan parantamiseksi yhtenäistetään säädöksiä ja ohjeita hajakuormituksen ja yhdyskuntien tyyppikuormituksen vähentämisestä, edistetään lähialueiden vesiensuojelutoimia ja öljyntorjuntavalmiutta Suomenlahdella. Valmistellaan vesipolitiikan puitedirektiivin mukaisia toimia vesien tilan arvioinnin ja suojelun suunnittelun perustaksi.

— Ilmansuojeluohjelman 2010 toteutumista edistetään ja pannaan toimeen uudet ilman laadun johdannaisdirektiivit.

— Valmistellaan Suomen osallistumista YK:n ilmasopimusneuvotteluihin, joiden tavoitteena on lisätä sopimuksen maantieteellistä kattavuutta ja sopia riittävästä velvoitteista päästöjen vähentämiseksi.

— Pannaan toimeen ympäristömeludirektiivi ja valmistellaan valtakunnallinen meluntorjunnan toimintaohjelma.

Kestävä yhdyskuntakehitys ja elinympäristön laatu

— Valmistellaan elinympäristöohjelma ja laaditaan asuinympäristön suunnitteluperiaatteet. Seurataan elinympäristön laadun kehittymistä asukasbarometrilla.

— Maankäyttö- ja rakennuslain toimivuuden seurannassa painottuvat erityisesti kaavajärjestelmä, kaavoituksen sujuvuus, kaavojen sisältö ja toteuttaminen, vuorovaikutus, rantojen suunnittelu sekä muutoksenhakujärjestelmä.

— Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteutumista edistetään maakuntakaavoituksen ja aluehallinnon ohjauksella. Laaditaan aluerakenteen ja alueidenkäytön pitkän aikavälin kehityskuva.

Luonnon monimuotoisuuden suojelu

— Biologisen monimuotoisuuden kansallisen toimintaohjelman vaikutuksia arvioidaan. Aloitetaan selvitys metsiensuojelun toimintaohjelman monimuotoisuusvaikutuksista.

— Uhanalaisimpien ja kiireellisintä suojelua vaativiin luontotyyppeihin ja eliölaajien suojelulla turvataan suotuisan suojelun tasoa.

— Jatketaan Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman luonnonarvokaupan kokeiluhanketta ja käynnistetään tarjouskilpailua ja yhteistoimintaverkostoja koskevat kokeiluhankkeet. Lisätään metsien ja soiden ennallistamista.

— Natura 2000 -verkostoa koskeva päätöksenteko saatetaan loppuun yhteistyössä EU:n komission kanssa.

— Luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailemisen eri toimijoiden vastuita ja tavoitteita selkeytetään.

Tehtävien jakaantuminen henkilötyövuosina

Tulosalue	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
Ympäristönsuojelu	98	98	98
Alueidenkäyttö ja luonnonsuojelu	79	79	79
Asuminen ja rakentaminen	59	59	59
Johto ja viestintä ja sisäinen hallinto	74	74	74
Yhteensä	310	310	310

21. Ympäristöministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 23 138 000 euroa.

Nettobudjetoinnissa otetaan tuloina huomioon EU:lta saatavat tulot.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu.

Menojen ja tulojen erittely

€

Bruttomenot , muut toimintamenot	23 288 000
Bruttotulot , EU-tulot	150 000
Nettomenot	23 138 000

Määrärahasta on tarkoitus käyttää 3 154 000 euroa kansainväliseen toimintaan.

2004 talousarvio	23 138 000
2003 lisätalousarvio	356 000
2003 talousarvio	22 369 000
2002 tilinpäätös	19 009 000

10. Ympäristön suojelu

Selvitysosa: Parannetaan ympäristön tilaa ympäristönsuojelu- ja -hoitotöillä. Toteutetaan vesiensuojelua edistäviä siirtoviemärihankkeita ja vesistöjen kunnostushankkeita. Kunnostetaan pilaantuneita maa-alueita ja vanhoja, käytöstä poistettuja kaatopaikkoja.

Edistetään romuajoneuvodirektiivin sekä tarkistetun valtakunnallisen jätesuunnitelman toimeenpanoa.

Parannetaan ympäristövahinkojen torjuntavalmiutta ja huolehditaan öljyntorjunta-alusten valmiuksista toimia vahinkotilanteissa.

Toteutetaan hankkeita, joiden tavoitteena on päästöjen vähentäminen sekä ympäristötiedon ja -osaamisen lisääminen Venäjällä ja Baltian maissa. Toteutetaan Suomen Itämeren suojeluohjelmaa sekä Itämeren suojelukomission ja Euroopan unionin ympäristönsuojelun toimintaohjelmia. Edistetään hankkeiden yhteisrahoitusta kansainvälisten rahoituslaitosten ja muiden avustajamaiden kanssa.

27. Ympäristövahinkojen torjunta (arvio-
määräraha)

Momentille myönnetään 2 467 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää öljy- ja muiden ympäristövahinkojen torjunnan järjestämisestä ja torjuntatoimenpiteistä sekä ympäristövahin-

gon torjuntaan välittömästi liittyvistä tutkimuksista aiheutuvien menojen maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös kansainvälisestä yhteistyöstä ja koulutus- ja kehittämistoiminnasta sekä oikeudenkäynneistä aiheutuvien menojen ja sivutoimisten varastonhoitajien ja

torjuntatöihin osallistuvien palkkioiden maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 785 000 euroa siirtona momentilta 31.30.21 öljyntorjuntapalvelujen ostamiseksi Varustamoliikelaitokselta.

Menoja vastaavien korvauksien öljysuojarahastosta ja vahinkojen aiheuttajilta arvioidaan olevan 1 400 000 euroa vuonna 2004. Korvaukset tuloutetaan momentille 12.35.60.

Menot, jotka aiheutuvat laittomien kansainvälisten jätesierrojen palauttamisesta toimivaltaiselle viranomaiselle, peritään takaisin jäteen viejältä ja tuloutetaan momentille 12.35.99.

2004 talousarvio	2 467 000
2003 talousarvio	1 682 000
2002 tilinpäätös	1 682 000

60. Siirto öljysuojarahastoon (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 2 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää öljyjättemaksusta annetun lain (894/1986) 7 §:n nojalla öljysuojarahastoon tehtävän siirron maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 318 000 euroa siirtona momentilta 35.10.65. Osa öljyjättemaksuina kertyvistä varoista voidaan valtion talousarviossa siirtää öljysuojarahastoon käytettäväksi öljyn saastuttamien maa-alueiden puhdistuskustannusten korvaamista varten.

Määräraha yhdessä momentin 35.10.65 määrärahan kanssa vastaa öljyjättemaksujen kertymää momentille 11.19.08.

2004 talousarvio	2 000 000
2003 talousarvio	1 682 000
2002 tilinpäätös	1 261 000

63. Ympäristönsuojelun edistäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 1 673 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää yhdyskuntien vesihuoltotoimenpiteiden avustamisesta annetun

lain (56/1980) mukaisten avustusten maksamiseen yhdyskuntien ja haja-asutuksen vesiensuojelua edistäviin investointeihin. Määrärahan käyttöä säätelee myös valtionavustuslaki (688/2001).

Selvitysosa: Määräraha on osittain alueiden kehittämislaisissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta.

Yhdyskuntien vesiensuojelua edistävillä investoinneilla toteutetaan vesiensuojelulle vuoteen 2005 määritellyjä tavoitteita.

2004 talousarvio	1 673 000
2003 talousarvio	1 673 000
2002 tilinpäätös	5 273 000

64. Ympäristönsuojeluinvestointien korkotuki (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 120 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää luottolaitosten varoista myönnettävistä eräistä korkotukilainoista annetun lain (1015/1977) mukaisesti yhdyskuntien vesiensuojeluinvestointeihin ennen vuotta 1995 myönnettyjen lainojen korkohyvitysten maksamiseen.

Yhdyskuntien vesiensuojelulainoille maksettavan korkohyvityksen määrä on kahdeksan ensimmäisen lainavuoden aikana neljä prosenttiyksikköä ja lainavuosina 9—16 kaksi prosenttiyksikköä. Kuudennentoista lainavuoden jälkeen korkohyvitystä ei makseta. Korkohyvytys on kaikissa lainoissa aina enintään luottolaitoksen perimän koron suuruisen.

Selvitysosa: Aikaisempien vuosien korkotukilainoista arvioidaan valtiolle aiheutuvan menoja 100 000 euroa vuonna 2005, 80 000 euroa vuonna 2006, 60 000 euroa vuonna 2007 ja sen jälkeen yhteensä 60 000 euroa.

2004 talousarvio	120 000
2003 talousarvio	200 000
2002 tilinpäätös	322 778

65. Öljyjättemaksulla rahoitettava öljyjätehuolto (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 1 364 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää öljyjättemaksusta annetun lain 7 §:n nojalla öljyjätteistä ja niiden keräilystä, kuljetuksesta, varastoinnista ja käsittelystä aiheutuvien menojen maksamiseen öljyjättemaksuina kertyvien varojen käytöstä öljyjätehuoltoon annetussa valtioneuvoston päätöksessä (1191/1997) tarkemmin säädetyin perustein.

Määrärahan käyttöä säätelee myös valtionavustuslaki.

Selvitysosa: Määräraha yhdessä momentin 35.10.60 määrärahan kanssa vastaa öljyjättemaksujen kertymää momentille 11.19.08. Määrärahan mitoituksessa on otettu vähennyksenä huomioon 318 000 euroa siirtona momentille 35.10.60.

2004 talousarvio	1 364 000
2003 talousarvio	1 682 000
2002 tilinpäätös	2 102 000

66. Romuajoneuvojen jätehuoltoavustus (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 10 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ajoneuvojen romutusavustuksesta annetussa valtioneuvoston asetuksessa säädetyin perustein romuajoneuvoista aiheutuvien jätehuoltokustannusten kattamiseen. Määrärahan käyttöä säätelee myös valtionavustuslaki.

Selvitysosa: Avustusta myönnettäisiin vuosien 2004—2006 aikana romuajoneuvojen jätehuollosta aiheutuneiden kustannusten kattamiseen. Romutusavustuksen määrä romuajoneuvoa kohden olisi enintään todellisten romutuskustannusten keskimääräinen määrä, kuitenkin enintään 80 euroa.

2004 talousarvio	10 000 000
------------------	------------

67. Ympäristöyhteistyön edistäminen Suomen lähialueen maissa (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 2 441 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Suomen lähialueilla, erityisesti Luoteis-Venäjällä, toteutettaviin teknisen avun yhteistyöhankkeisiin. EU:n uusissa jäsenmaissa, Virossa, Latviassa ja Liettu-

assa, toteutetaan hankkeita, joilla vahvistetaan maiden omia valmiuksia EU:n rahoitusinstrumenttien käyttöön otossa. Teknisen avun pienimuotoisilla kehittämishankkeilla myötävaikutetaan ympäristönsuojelun korkean tason saavuttamiseen ja ympäristöhallinnon vahvistamiseen lähialueilla sekä edistetään Itämeren tilan parantamiseen tähtäävien investointien ja kansainvälisten yhteisesti toimeenpantavien ympäristöohjelmien toteutumista. Määrärahaa saa käyttää myös alueidenkäytön, luonnonsuojelun sekä asumisen ja rakentamisen kehittämishankkeiden tukemiseen lähialueilla. Määrärahaa saa käyttää myös enintään viittä henkilövuotta vastaavan henkilömäärän palkkaamiseen ympäristöhallintoon lähialueyhteistyön hankkeiden valmisteluun, toteuttamiseen ja valvontaan liittyviin tehtäviin.

Määrärahaa saa lisäksi käyttää avustusten maksamiseen yrityksille ja yhteisöille suunniteltu- ja toimeenpanokustannuksiin Suomen lähialueilla toteutettavissa pienekkoissa ympäristönsuojelun investointihankkeissa.

Määrärahan käyttöä säätelevät valtionavustuslaki sekä valtioneuvoston asetus avustusten myöntämisestä ympäristöhankkeisiin Suomen lähialueilla Itä- ja Keski-Euroopassa (1197/2002).

Selvitysosa: Teknisen avun hankkeina toteutetaan ympäristöinvestointeja edeltäviä suunnittelu- ja valmisteluvaiheita, projektihallinnon kehittämistä, ympäristöteknologia-, koulutus- ja tutkimusyhteistyötä sekä lähialueiden ympäristöhallinnon ja lainsäädännön kehittämistä. Määrärahaa käytetään erityisesti teollisuuden ympäristöhallintamenetelmien sekä ympäristövaikutusten arviointia koskevan lainsäädännön kehittämiseen.

Määrärahalla maksetaan avustuksia sellaisiin pienekköihin investointihankkeisiin, jotka eivät kuulu momentilta 24.50.66 maksettaviin suurempiin hankekokonaisuuksiin.

2004 talousarvio	2 441 000
2003 talousarvio	2 441 000
2002 tilinpäätös	2 018 000

70. *Ympäristövahinkojen torjunta-alusten peruskorjaus* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 8 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää merenkulkulaitoksen väylänhoitoalus Seilin öljyntorjuntavalmiuden parantamisen edellyttämien korjausten ja torjuntavarustuksen loppurahoitukseen ja Rajavartiolaitoksen kahden Tursas-luokan vartiolaivan torjuntavarustuksen aiheuttamien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Kyseisten kolmen aluksen perusparannuksilla lisätään oleellisesti valmiuksia talviaikaisten öljyvahinkojen torjuntaan. Väylänhoitoalus Seilin muutos- ja korjaustyön loppurahoituksen osuus on 1 700 000 euroa ja vartioalusten öljyntorjuntavarustusten osuus 6 300 000 euroa. Korotetun öljysuojamaksun perimistä jatketaan em. syystä. Meno- ja vastaavien korvausten arvioidaan vuonna 2004 olevan 7 850 000 euroa. Korvaukset tuloutetaan momentille 12.35.60.

2004 talousarvio	8 000 000
2003 lisätalousarvio	6 300 000
2003 talousarvio	6 300 000

77. *Ympäristötyöt* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 9 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ympäristötöiden suunnittelusta ja rakentamisesta, peruskorjauksista ja rakentamisvelvoitteista aiheutuvien menojen maksamiseen sekä valtion vesihuoltotöistä annetun valtioneuvoston päätöksen (976/1985) mukaisten valtion töiden sekä jäte-laissa (1072/1993) säädettyjen valtion jätehuoltotöiden toteuttamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen. Valmistunut työ saadaan sopia luovutettavaksi kunnan tai muun yhteistyökumppanin omistukseen. Samalla on sovittava niistä ehdoista, joita työn vastaanottajan on luovutuksen jälkeen noudatettava. Uusia hankkeita koskevia sitoumuksia saa tehdä siten, että niistä vuoden 2004 jälkeen aiheutuva määrärahan tarve on enintään 6 000 000 euroa.

Selvitysosa: Määräraha on alueiden kehittämissuunnitelmissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta.

Määrärahalla rahoitetaan yhteisrahoitteisia ja valtion töinä toteutettavia siirtoviemäreitä ja yhdysvesijohtoja, pilaantuneiden alueiden kunnostuksia, vesistökuunnostuksia ja muita ympäristötöitä.

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen

Työkohde	Työn	Valtion	Myönnetty	Myönnetään
	kokonais-	osuus		
	kustannus-	edellisestä	1 000 €	€
	arvio	1 000 €		
	1 000 €			
1. Uudet hankkeet				
Tuusulanjärven kunnostus, vaihe II, Tuusula	1 200	350	-	100 000
Ilmajoen itäisen alueen kokoojaviemäri, Ilmajoki	990	400	-	200 000
Uuraisten—Tikkakosken siirtoviemäri ja yhdysvesijohto, Uurainen	2 500	1 000	-	150 000
Siikalatvan siirtoviemärit, Kestilä, Piippola, Pulkmila, Pyhäntä ja Rantsila	4 250	2 100	-	250 000
Paltamon kk:n—Kontiomäen siirtoviemäri ja yhdysvesijohto, Paltamo	1 200	550		100 000
Uudet hankkeet yhteensä	10 140	4 400	-	800 000

2. Keskeneneräiset hankkeet	23 170	11 950	7 370	3 700 000
3. Pilaantuneiden alueiden kunnostus	-	-	-	2 500 000
4. Vesistöjen kunnostus ja muut ympäristötyöt	-	-	-	2 000 000
Yhteensä	33 310	16 350	7 370	9 000 000

2004 talousarvio	9 000 000
2003 lisätalousarvio	1 000 000
2003 talousarvio	9 900 000
2002 tilinpäätös	8 664 000

20. Yhdyskunnat, alueidenkäyttö ja luonnonsuojelu

Metsähallituksen luonnonsuojelutehtävien palvelu- ja muut toimintatavoitteet vuonna 2004 ovat:

Metsien ja soiden ennallistamista, perinnebiotooppien hoitoa ja kunnostusta sekä luontotyyppien inventointia jatketaan laadittujen tarveselvitysten pohjalta ja 23.10.2002 vahvistetun Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman mukaisesti. Ennallistamis- ja hoitotoimien vaikuttavuutta seurataan.

Metsähallitus osallistuu biologisen monimuotoisuuden kansallisen toimintaohjelman vaikutusten arviointiin.

Metsähallitus vastaa hallinnassaan olevien Natura 2000 -verkoston alueidensuojelutavoitteiden toteuttamisesta sekä luontotyyppien- ja lajien inventoinnista ja osallistuu Natura 2000 -verkoston alueellisten yleissuunnitelmien laadintaan yhteistyössä alueellisten ympäristökeskusten kanssa.

Metsähallitus vastaa useiden uhanalaisten eläin- ja kasvilajien valtakunnallisesta suojelusta ja seurannasta sekä osallistuu useiden EU:n luontodirektiivin liitteen II kasvilajien seurantaan.

Luonnonsuojelualueiden virkistys- ja luontomatkaikukäytön edellytyksiä parannetaan erityisesti kansallispuistoissa ja muissa suosituissa kohteissa. Luonnonsuojelualueiden kestäväälle luontomatkailulle määritellyt periaatteet ja menettelytavat otetaan kattavasti käyttöön.

Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden huomioon ottaminen ja luonnonsuojelun kannalta arvokkaiden alueiden inventointi ja suojelu toteutetaan metsätalouden ja luonnonsuojelun yhteisprojektina.

Selvitysosa: Valtio varautuu vuoteen 2007 mennessä hankkimaan yksityisomistuksessa olevat luonnonsuojeluun varatut alueet omistukseensa tai maksamaan korvauksia alueiden käyttöoikeuksien rajoittamisesta vuonna 1996 hyväksytyyn rahoitusohjelman mukaisesti.

Luonnonsuojelualueiden hoitoon ja kunnossapitoon sekä talonrakennustöihin varatut määrärahat ohjataan pääosin Metsähallituksen ja Metsäntutkimuslaitoksen käyttöön. Määrärahaa käytetään lisäksi yksityisten luonnonsuojelualueiden hoitoon ja merkintään, luontotyyppien ja uhanalaisten eliölaajien suojeluun, luonnonsuojelusuunnitteluun, maisema-alueiden ja perinnemaisemien hoidon tukemiseen sekä maa-ainesten oton suunnitteluun ja eräissä tapauksissa vanhojen oppaikkojen kunnostamiseen. Määrärahaa käytetään Pohjois-Suomen vanhojen metsien suojelun aiheuttamien taloudellisten menetysten kompensatioihin.

Luonnonsuojelualueiden hoidon ja kunnossapidon määrärahan tasossa on otettu huomioon valtioneuvoston 23.10.2002 tekemä periaatepäätös Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden turvaamiseen tähtäävästä toimintaohjelmasta ja 13.2.2003 tekemä periaatepäätös luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämisohjelmasta. Metsien monimuotoisuusohjelman mukaan pyritään entistä tehokkaammin turvaamaan ja lisäämään luonnonarvoja jo olemassa olevilla

luonnonsuojelualueilla. Myös luonnonsuojelualueiden virkistys- ja matkailukäyttöä kehitetään valtion omistamilla alueilla ja erityisesti kansallispuistoissa.

Erityisesti pienten kuntien aluearkkitehtitoimintaa tuetaan maankäyttö- ja rakennuslain tavoitteiden toteuttamiseksi.

Rakennusperintöavustuksilla toteutetaan valtioneuvoston hyväksymää rakennusperintöstrategiaa kulttuurihistoriallisesti arvokkaan rakennusperinnön ja siihen liittyvän ympäristön säilyttämiseksi. Asuntokohteiden avustukset siirretään maksettavaksi valtion asuntorahastosta ja avustustoimintaa yhteensovitetään muiden asuntokorjausavustusten kanssa.

22. Luonnonsuojelualueiden hoito ja kunnossapito (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 20 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kansallispuistojen, muiden luonnonsuojelualueiden sekä erämaa-alueiden hoitomenojen, opastustoiminnan menojen sekä rakennusten ja rakennelmien, teiden ja tieosuuksien korjaus- ja kunnossapitomenojen maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös sellaisten koneiden, laitteiden ja kaluston hankkimiseen, joiden hankintahinta on yli 8 500 euroa ja taloudellinen käyttöaika yli kolme vuotta.

Määrärahaa saa käyttää lisäksi yksityismaiden luonnonsuojelualueiden merkintään ja hoitomenoihin, suurten petolintujen pesäpuiden merkitsemiseen, uhanalaisten eliölajien ja maisema-alueiden hoitoon sekä luonnonsuojelusuunnitteluun ja maa-aineslain soveltamiseen liittyvän suunnittelun menoihin. Määrärahaa saa käyttää myös ennen maa-aineslain voimaantuloa syntyneiden ainestenottoaikojen kunnostamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös saimaannorpan suojeluun ja norppakannan hoitoon sekä norppien aiheuttamien vahinkojen korvaamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös vahingoittuneiden luonnonvaraisten eläinten sekä EU:n CITES-asetuksen edellyttämän eläinten hoidon järjestämiseen.

Selvitysosa: Määrärahaa käytetään 472 luonnonsuojelualueen (1 488 000 ha) ja luonnonsuojelualuevarausten (624 000 ha) sekä erämaa-alueiden (1 490 000 ha) hoitoon ja kunnossapitoon. Määrärahaa käytetään muun muassa metsien ja soiden (3 000 ha) ennallistamiseen, perinnebiotooppien hoitoon

(1 000 ha) ja kunnostamiseen (80 ha), luontotyypien inventointiin (260 000 ha), 220—250 saimaannorpan, 350 maakotkan ja 60 valkoselkätikan reviirin seurantaan sekä 950 polttopuuhuoltokohteen, 410 jätehuoltokohteen, retkeilyreittien ja hiihtoreittien sekä latu-urien ylläpitoon. Määrärahalla ylläpidetyissä 35 kansallispuistossa on 1 000 000 asiakaskäyntiä vuosittain. Määrärahaa käytetään myös luontokeskusten ja muiden asiakaspalvelupisteiden ylläpitoon, joiden asiakaskäyntimäärä on 700 000.

Suomessa on 3 100 yksityismaiden luonnonsuojelualuetta, joiden merkintä vaatii jatkuvaa ylläpitoa. Lisäksi painotetaan Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman mukaisesti yksityismaiden hoitoa ja ennallistamista. Määrärahalla valmistellaan ja toteutetaan uhanalaisten lajien luonnonsuojelulain mukaisia suojeluohjelmia sekä inventoidaan luonnonsuojelulain mukaisia luontotyypejä lain toimeenpanemiseksi. Maa-ainesten kestävään käyttöön ja pohjavesien suojeluun liittyviä hankkeita jatketaan. Valtakunnallisesti arvokkaille maisema-alueille ja arvokkaille perinnemaisemille laaditaan hoitosuunnitelmia ja tehdään maatalouden ympäristötukijärjestelmän käyttöä edistäviä hoitotoimenpiteitä.

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 100 000 euroa siirtona momentilta 35.20.63 vahingoittuneiden luonnonvaraisten eläinten sekä EU:n CITES-asetuksen edellyttämän eläinten hoidon järjestämiseen.

2004 talousarvio	20 000 000
2003 lisätalousarvio	4 346 000
2003 talousarvio	17 867 000
2002 tilinpäätös	15 335 000

37. *Avustukset kuntien kaavoitukseen ja maankäytön ohjaukseen* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 925 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää avustusten maksamiseen aluearkkitehtitoiminnan menoihin sekä valtakunnallisesti erityisen merkittävien yleiskaavojen laatimista varten. Lisäksi määrärahaa saa käyttää avustusten maksamiseen kunnille ja kuntien virkistysalueiden hankintaa varten perustamille yhteisöille seudullisten virkistysalueiden hankintaan.

Määrärahan käyttöä säätelee valtionavustuslaki.

Selvitysosa: Määräraha on osittain alueiden kehittämislaissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta.

Aluearkkitehtitoimintaa avustamalla edistetään maankäyttö- ja rakennuslain toteuttamista pienissä kunnissa.

2004 talousarvio	925 000
2003 talousarvio	1 261 000
2002 tilinpäätös	1 261 000

44. *Koskiensuojelulain mukaiset korvaukset* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 200 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää koskiensuojelulain sekä Ounasjoen ja Kyrönjoen erityissuojelusta annettujen lakien mukaisten korvausten maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös korvaustoimitusten kustannuksiin ja valtion edun valvonnan kannalta välttämättömistä selvityksistä aiheutuviin menoihin.

Selvitysosa: Lähes kaikki varsinaiset koskiensuojelulain mukaiset korvaukset on maksettu. Vuosina 1988—2002 määrärahaa on käytetty yhteensä noin 72,4 milj. euroa. Vuoden 2002 korvausmäärärahaa jäi käyttämättä 277 000 euroa.

2004 talousarvio	200 000
2003 talousarvio	250 000
2002 tilinpäätös	59 209

63. *Eräät luonnonsuojeluun liittyvät korvaukset* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 16 350 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää korvausten maksamiseen maanomistajille tai erityisen oikeuden haltijoille luonnonsuojelulain 24, 25, 29 ja 47 §:n mukaisten päätösten tai sopimusten aiheuttamista taloudellisista menetyksistä. Määrärahaa saa käyttää Natura 2000 -verkoston toteuttamisesta aiheutuviin luonnonsuojelulain 53 §:n, maankäyttö- ja rakennuslain 197 §:n sekä yksityistielain 7 a §:n mukaan valtiolle määrättyjen korvausten maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää maa-aineslain 8 ja 26 §:n mukaisesti suojelusta aiheutuvien korvausten maksamiseen. Tämän lisäksi määrärahaa saa käyttää luonnonsuojelulain 55 §:n 2 momentin mukaisiin haitankorvauksiin sekä metsien suojeluun liittyviin luonnonarvokaupan, tarjouskilpailun ja yhteistoimintaverkoston kokeiluhankkeiden toteuttamiseen. Mahdollisten korvaustoimitusten kulut katetaan myös määrarahasta. Lisäksi määrärahaa saa käyttää koron maksamiseen jaksotetuille korvausten maksuerille. Koron suuruus on kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain 95 §:n 1 momentin mukainen.

Määrärahaa saa käyttää myös alueellisten ympäristökeskusten maksamiin korvauksiin rauhoitettujen harvinaisten eläinten aiheuttamista vahingoista sekä vahinkojen estämisestä ja rauhoitettujen harvinaisten eläinkantojen suojelemiseksi tarvittavista toimenpiteistä aiheutuvien menojen maksamiseen.

Valtioneuvoston vahvistamien luonnonsuojeluohjelmien toteuttamiseksi saa tehdä vuonna 2004 sopimuksia ja antaa sitoumuksia, joista aiheutuu menoja vuoden 2004 jälkeisille vuosille yhteensä enintään 16 000 000 euroa. Valtuudesta saa aiheutua menoja vuoden 2005 loppuun mennessä enintään 7 000 000 euroa, vuoden 2006 loppuun mennessä enintään 12 000 000 euroa ja vuoden 2007 loppuun mennessä yhteensä enintään 16 000 000 euroa.

Selvitysosa: Korvausmenettelyllä perustetaan suojelualueita pääasiassa valtioneuvoston vahvistamiin luonnonsuojeluohjelmiin

kuuluville yksityismaille. Määrärahan mitoituksessa on otettu vähennyksenä huomioon 100 000 euroa siirtana momentille 35.20.22.

Valtuuksista valtiolle aiheutuvat menot (milj. euroa)

	2005	2006	2007
Vuoden 2004 valtuuksista	7,0	5,0	4,0
Aikaisempien vuosien valtuuksista	4,0	2,0	1,0
Yhteensä	11,0	7,0	5,0

2004 talousarvio	16 350 000
2003 talousarvio	9 200 000
2002 tilinpäätös	16 405 000

64. Avustukset rakennusperinnön hoitoon (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 850 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää rakennussuojelulain (60/1985) 11 ja 13 §:n nojalla suoritettavien korvausten ja suojelun toteuttamisesta valtiolle aiheutuvien menojen maksamiseen sekä maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 57 §:n 3 momentin mukaisten avustusten maksamiseen kunnille.

Määrärahaa saa lisäksi käyttää avustusten maksamiseen yksityiselle omistajalle, rakennusperinnön hoitoa edistäville yhteisöille, kunnille ja kuntayhtymille kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden, muuhun kuin asuinkäyttöön tarkoitettujen kohteiden ja niiden välittömän ympäristön kunnossapitoon, suojeluun ja parantamiseen sekä säilyttämisen edellyttämiin selvityksiin ja tietopalveluun. Määrärahaa saa käyttää myös avustuksen maksamiseen merkittäviin maisema-alueisiin ja kansallisiin kaupunkipuistoihin kuuluvan rakennetun ympäristön hoitoon ja kunnostukseen.

Kunnille ja kuntayhtymille voidaan myöntää avustusta myös kulttuurihistoriallisesti arvokkaan kohteen hankkimiseksi, jolloin avustus myönnetään niissä tapauksissa, kun siitä aiheutuvat kustannukset muodostuvat kunnan tai kuntayhtymän taloudelliseen asemaan nähden kohtuuttomiksi.

Avustusta rakennusperinnön hoitoon saa myöntää enintään 50 prosenttia toimenpiteiden kustannuksista. Erittäin arvokkaaseen, raken-

nustavaltaan tyypilliseen tai ainutlaatuisen kohteeseen, johon uusi käyttötapa on vaikeasti sovitettavissa tai jolla on valtakunnallista merkitystä, voidaan avustusta myöntää tätä enemmän, kuitenkin enintään 80 prosenttia kustannuksista.

Määrärahan käyttöä säätelee valtionavustuslaki.

Selvitysosa: Määrärahaa käytetään pääasiassa yksityisten omistajien avustamiseen arvokkaan rakennusperinnön säilymisen turvaamiseksi suojeluarvojen mukaisella tavalla. Asuinkäyttöön tarkoitettujen rakennusperintökohteiden avustukset maksetaan 1.1.2004 alkaen valtion asuntorahastosta.

2004 talousarvio	850 000
2003 talousarvio	1 241 000
2002 tilinpäätös	1 241 000

74. Luonnonsuojelualueiden talonrakennustyöt (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 505 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää luonnonsuojelualueiden talonrakennus- ja purkutöiden lisäksi luonnonsuojelualueilla sijaitsevien tai niitä varten tarvittavien rakennusten ostamiseen sekä luonnonsuojelualueiden teiden ja tieosuuksien rakentamis- ja perusparannusmenojen maksamiseen.

2004 talousarvio	505 000
2003 lisätalousarvio	1 000 000
2003 talousarvio	345 000
2002 tilinpäätös	505 000

76. (35.20.87) *Luonnonsuojelualueiden hankkiminen* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 13 950 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää maa- ja vesialueiden sekä rakennusten ostamiseen ja lunastamiseen luonnonsuojelutarkoituksia varten sekä erämaa-alueisiin liitettävien alueiden ostamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös valtiolle luonnonsuojelutarkoituksiin hankittavien alueiden arvioinnista, maanmittaustoimituksista ja hankintatehtävistä aiheutuvien menojen maksamiseen sekä ympäristöministeriön hallinnassa olevien alueiden kiinteistönhoidon kustannuksiin. Lisäksi määrärahaa saa käyttää koron maksamiseen jaksotetuille kauppahinnan maksuerille. Koron suuruus on kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain 95 §:n 1 momentin mukainen.

Valtion omistukseen hankitaan luonnonsuojelualueita myös vaihtamalla niitä valtion maa-alueisiin.

Valtioneuvoston vahvistamien luonnonsuojeluohjelmien toimeenpanoa varten saa tehdä vuonna 2004 sopimuksia ja antaa sitoumuksia, joista aiheutuu menoja vuoden 2004 jälkeisille vuosille yhteensä enintään 15 800 000 euroa. Valtuudesta saa aiheutua menoja vuoden 2005 loppuun mennessä enintään 5 000 000 euroa, vuoden 2006 loppuun mennessä enintään 10 000 000 euroa sekä vuoden 2007 loppuun mennessä yhteensä enintään 15 800 000 euroa.

Selvitysosa: Hankkimalla maata valtiolle luonnonsuojelutarkoituksiin pannaan täytäntöön valtioneuvoston vahvistamia luonnonsuojeluohjelmia, uhanalaisten eliölaajien suojelusuunnitelmia ja vahvistettujen kaavojen suojelualuevarauksia. Vuoden 2002 loppuun mennessä valtiolle oli hankittu alueita yhteensä noin 290 000 ha.

Valtuuksista valtiolle aiheutuvat menot (milj. euroa)

	2005	2006	2007
Vuoden 2004 valtuuksista	5,0	5,0	5,8
Aikaisempien vuosien valtuuksista	4,0	2,0	1,0
Yhteensä	9,0	7,0	6,8

2004 talousarvio	13 950 000
2003 talousarvio	6 760 000
2002 tilinpäätös	13 355 000

(88.) *Osakkeiden hankkiminen* (siirtomääräraha 3 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2003 talousarvio	160 000
2002 tilinpäätös	—

30. Asumisen edistäminen

Selvitysosa: Hidastunut talouskasvu, muuttoliikkeen väheneminen sekä vilkas asuntorakentaminen yhdessä edullisen korkotason kanssa ovat tasapainottaneet asuntomarkkinoita. Oman asunnon hankinnan kynnyks on madaltunut ja vuokra-asunnon saaminen helpottunut.

Omistusasuntoihin siirtymistä on pitänyt yllä ennätysmatala korkotaso. Omistusasuntojen riittämättömän tarjonnan vuoksi hinnat nousivat vuonna 2002 noin 10 prosenttia. Vuoden 2003 ensimmäisellä neljänneksellä nousu hidastui noin 6 prosentiksi, mutta kiihtyi omakotitonttien osalta pääkaupunkiseudulla 19 prosentiksi. Sen sijaan vapaarahoitteisten asuntojen vuokrien nousu hi-

dastui ja oli huhtikuussa 2003 edellisvuoteen verrattuna koko maassa 3,1 % ja pääkaupunkiseudulla 3,3 %.

Arava- ja korkotukivuokra-asuntojonoissa oli vuoden 2002 lopussa noin 111 000 hakijaruokakuntaa, yli tuhat hakijaruokakuntaa vähemmän kuin vuotta aikaisemmin. Kasvukeskuksissa arava- tai korkotukivuokra-asunnon sai 27 % sitä hakeneista ruokakunnista, kun vuonna 2001 osuus oli 25 %. Asunnottomien määrä väheni alimmilleen kuuteen vuoteen, mutta edelleen asunnottomana oli 9 600 yksinäistä ja 800 perhettä.

Asuntojen kokonaistuotanto pysyi edellisvuoden tasolla noin 28 000 asuntona vapaarahoitettujen tuotannon kasvun korvatessa valtion tukeman tuotannon vähenemän. Kokonaisasuntotuotannon arvioidaan pysyvän jokseenkin samalla tasolla vuosina 2003—2004.

Kokonaismäärän sijasta keskeistä on asuntotuotanto voimakkaan asuntokysynnän alueilla sekä kansalaisille halutuimpien asumismuotojen osuus tuotannosta. Vilkastunut siirtyminen vuokralta ja asumisoikeusasunnoista omaan asuntoon sekä hakeutuminen kerrostaloista pientaloihin on parantanut etenkin muiden kuin pienimpien vuokra- ja asumisoikeusasuntojen saatavuutta. Kohtuuhintaisten pienasuntojen riittämätön tarjonta erityisesti pääkaupunkiseudulla, mutta myös muissa kasvukeskuksissa johtaa monilla pienipalkkaisten alojen työntekijöillä kohtuuttoman suuriin asumismenoihin, joita siksi huojennetaan asumistuella. Pääkaupunkiseudulla vuokra-asuntojen niukkuus on edelleen suurin.

Vuonna 2004 valtion tukemista uusista asunnoista pääosa rakennetaan kuten aikaisempinakin vuosina Helsingin seudulle ja muihin suurimpiin kasvukeskuksiin sekä niiden lähialueille. Vuonna 2002 näiden alueiden osuus uusista arava- ja korkotukiasunnoista oli kolme neljäsosaa. Uus-tuotannon tuen suuntaamisella ja painottamisella voimakkaan ylikysynnän kohteena jatkuvasti oleviin pieniin vuokra-asuntoihin pyritään parantamaan erityisesti pääkaupunkiseudun ja sen lähialueiden asuntotilannetta ja hillitsemään samalla myös lainoista ja takauksista valtiolle syntyviä riskejä. Valtion ja kuntien yhteistoiminnalla edistetään tonttimaan saatavuutta ja poistetaan asuntotuotannon käynnistymisen esteitä. Asuntotarjonnan edellytysten parantaminen on myös tehokain tapa alentaa asunnonsaannin kynnystä.

Muuttotappioalueilla tyhjinä on vielä varsin vähän asuntoja, mutta muuttoliikkeen jatkuminen heikentää tilannetta ja myös sosiaalisen asuntokannan kysyntää. Näiden seutujen asuntomarkkinoiden tasapainoa pyritään parantamaan erityistoimin. Väestöltään vähenevillä alueilla vuokra- ja asumisoikeusasuntoihin sisältyviä valtion laina- ja takauriskejä ehkäistään tarpeen mukaan vapauttamalla taloja rajoituksista.

Korjausrakentamisessa kiinnitetään edelleen huomiota korjausten vaihteellisuuteen ja oikea-aikaisuuteen sekä korostetaan kiinteistöjen korjausten elinkaarivaikutuksia. Suunnitelmallista kiinteistönpitoa edistämällä pyritään eroon raskaista kertakorjauksista.

Asuntojen korjausavustuksia myönnetään edelleen erityisesti korjaushankkeisiin, jotka tekevät mahdolliseksi ikääntyvän väestön asumisen kotonaan. Avustuksilla tuetaan myös suunnitelmallisia korjauskäytäntöjä sekä terveyshaittojen poistamista. Asuinrakennusten korjausten energiaavustuksilla toteutetaan kansallista ilmastostrategiaa.

Yleistä asumistukea maksettiin vuoden 2002 lopussa 159 600 ruokakunnalle. Tukea maksettiin kaikkiaan 415 milj. euroa, josta 54 % lapsiperheille. Tuensaajien keskivuokra oli vuoden lopussa arava-asunnoissa 7,29 euroa neliöltä kuukaudessa ja vapaarahoitteisissa 7,53 euroa neliöltä kuukaudessa. Vuokralla asuvien asumistuen saajien asumismenojen osuus bruttotuloista oli vuonna 2002 ilman asumistukea keskimäärin 55 % ja se aleni asumistuen jälkeen 27 %:iin. Asumistuen osuus tuensaajien keskimääräisestä vuokrasta oli 51 %.

Tuensaajien lukumäärä kasvoi 1 100 ruokakunnalla vuonna 2002, mikä johtui tuettavien enimmäisasumismenojen korotuksesta. Työttömiä tuensaajia oli 1 600 vähemmän kuin edellisenä vuonna, mutta edelleenkin heitä oli 63 % tuensaajista.

Asunnottomuuden vähentämiseksi asunnottomat asetetaan etusijalle sosiaalisten vuokra-asuntojen jaossa sekä toteutetaan köyhyyden ja syrjäytymisen kansallista toimenpideohjelmaa, ympäristöministeriön asunnottomuuden vähentämishjelmaa sekä asunnottomuuden vähentämiseksi pääkaupunkiseudulla laadittua omaa toimenpideohjelmaa. Tukea suunnataan erityisesti pääkaupunkiseudulle sekä erityistä tukea tarvitsevien ryhmien asunnottomuuden vähentämiseen.

Valtion tukema asuntojen uustuotanto, perusparantaminen ja asuntojen hankinta sekä muu asuntotuotanto vuonna 2002 ja arvio vuosista 2003—2004

	2002	2003	2004
	asuntoa	arvio asuntoa	arvio asuntoa
Aloitettut uudet asunnot yhteensä	(n. 28 000)	(n. 28 000)¹⁾	(n. 28 000)
Arava-, korkotuki- ja takauslainoitettut asunnot	8 740	6 000—8 000	10 000
— vuokra-asunnot	5 927		
— asumisoikeusasunnot	1 527		
— as. oy talot ja -asunnot	554		
— omakotitalot	637		
— osaomistusasunnot	95		
Muut asunnot	n. 19 260	n. 20 000—22 000	n. 18 000
Korjauslainoitus (arava ja korkotuki)	5 264	14 000	6 000
Asuntojen hankinta	32 689	36 100	36 100
— asuntosäästöpalkkiojärjestelmä	1 577	2 500	2 500
— arava ja korkotuki	262	600	600
— kotitalouksien asuntolainojen valtioneuvoston takaus	30 850	33 000	33 000

¹⁾ Kappalemääriin vaikuttaa oleellisesti myös se, minkälaisena asuntojen tyyppijakauma toteutuu ja kuinka hyvin rakennuskustannusten hillinnässä onnistutaan.

Asumisen tukitoimenpiteiden kehitys vuosina 2002—2004 (milj. euroa)

	2002	2003	2004
Yleinen asumistuki	415	430	428
Eläkeläisten asumistuki	258	272	285
Opiskelijoiden asumislisä	220	222	224
Asuntolainojen korkojen verovähennysoikeudesta saatava tuki	420	440	440
Aravalainojen myöntämisvaltuus	490	600	410
Korkotukilainojen hyväksymisvaltuus	292	670	600
Takausvaltuus vuokra- ja as.oik.asunnoille	-	-	50
Takausvaltuus kotitalouksien asuntolainoille	258	300	300
Maksetut korkotuet ja takauskorvaukset			
— asuntolainojen korkotuki	89,6	67,0	72,0
— asuntosäästöpalkkiojärjestelmän korkotuki ja asuntosäästöpalkkio	3,0	2,0	3,0
— takauskorvaukset	0,01	0,06	0,1

Avustusvaltuudet

— korjaus- ja energia-avustukset	31,0	75,0	60,0
— rakennusperintöavustukset	-	-	1,5
— avustukset vuokrataloille	1,9	2,6	2,6
— avustukset opiskelija-asuntoihin	1,6	3,4	3,4
— avustukset asunnottomille ja pakolaisille	1,9	8,4	8,4
— lainojen anteeksianto, purettavat talot	-	3,5	3,5
— avustus kunnallistekn. rakentamiseen	4,0	6,0	3,5

54. Asumistuki (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 428 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää asumistukilain (408/1975) mukaisten asumistukien maksamiseen.

Selvitysosa: Asumistuella edistetään kohtuullisen asumistason saavuttamista ja säilyttämistä alentamalla tuen tarpeessa olevien lapsiperheiden ja muiden ruokakuntien asumismenoja.

2004 talousarvio	428 000 000
2003 talousarvio	430 000 000
2002 tilinpäätös	415 482 000

60. Siirto valtion asuntorahastoon

Momentille ei myönnetä määrärahaa.

Aravalainat

Vuonna 2004 saa valtion asuntorahaston varoista myöntää aravalain (1189/1993) mukaisia lainoja yhteensä enintään 410 000 000 euroa mukaan lukien vuodelta 2003 peruuntuneita hankkeita tai muuten käyttämättä jäänyttä myöntämisvaltuutta vastaava määrä. Vuonna 2004 ei myönnetä rakennusaikaisia lainoja, perusparannuslainoja eikä omistusaravalainoja omaksilunastamislainoja lukuun ottamatta.

Pääkaupunkiseudun ja muiden suurimpien kasvukeskusten sekä niiden lähialueiden vuokra- ja asumisoikeusasuntotuotannon pitkäjänteisyyden ja suunnitelmallisuuden edistämiseksi voidaan tehdä ehdollisia ennakkopäätöksiä vuosina 2005—2007 myönnettävistä aravalainoista. Ehdollisten ennakkopäätösten mukaan myönnettävien lainojen määrä saa kutakin vuotta kohden olla yhteensä enintään 60 000 000 euroa.

Henkilökohtaisen aravalainan saajasta itseltään riippumattomista syistä aiheutuvien vai-

keuksien lieventämiseksi voidaan vuonna 2004 aravalain 46 §:n ja arava-asetuksen (1587/1993) 28 §:n nojalla myöntää yhteensä enintään 1 000 000 euroa lykkäystä lainan korkojen, lyhennysten tai molempien maksamisesta.

Purettaessa pysyvästi tyhjilleen jääneitä aravavuokrataloja väestöltään vähenevillä alueilla voidaan valtion vastuulle aravarajoituslain (1190/1993) nojalla jättää aravalainapäätöksiä yhteensä enintään 3 500 000 euroa.

Korkotukilainat ja valtioneuvostot

Valtion asuntorahaston varoista maksetaan vuokra-asuntolainojen ja asumisoikeustalolainojen korkotuesta annetun lain (604/2001), vuokra-asuntolainojen korkotuesta annetun lain (867/1980), asumisoikeustalolainojen korkotuesta annetun lain (1205/1993), omistus-asuntolainojen korkotuesta annetun lain (1204/1993), asunto-osakeyhtiötalolainojen korkotuesta annetun lain (205/1996), oman asunnon hankintaan myönnettävien lainojen korkotuesta annetun lain (639/1982) ja eräisiin lämmityslaitoshankkeisiin myönnettävistä lainoista ja korkotuesta annetun lain (83/1982) mukaiset korkotuet, korkohyvitykset ja luottovaraukset. Lisäksi asuntorahaston varoista kateetaan vuokra-asuntolainojen korkotuesta annetun lain 9 ja 9 a §:ssä, asumisoikeustalolainojen korkotuesta annetun lain 10 §:ssä, vuokra-asuntolainojen ja asumisoikeustalolainojen korkotuesta annetussa laissa, asumisoikeus- ja vuokratalotuotannon valtion ja kuntien takauslainoista annetussa laissa (126/2003) sekä omistus-asuntolainojen valtioneuvostot annettussa laissa (204/1996) tarkoitetut valtionvastuut. Asuntorahaston varoista maksetaan myös asuntosäästöpalkkiolain (862/1980) mukaiset asuntosäästöpalkkiot.

Vuonna 2004 saa vuokra-asuntolainojen ja asumisoikeustalolainojen korkotuesta annetun lain ja omistusasuntolainojen korkotuesta annetun lain mukaisia lainoja hyväksyä korkotukilainoiksi yhteensä enintään 600 000 000 euroa mukaan lukien vuodelta 2003 peruuntuneita hankkeita tai muuten käyttämättä jäänyttä hyväksymisvaltuutta vastaava määrä.

Vuonna 2004 saadaan asumisoikeus- ja vuokratalotuotannon valtion ja kuntien takauslainoista annetun lain mukaisia lainoja hyväksyä takauslainoiksi siten, että niistä valtiolle aiheutuvien takausvastuiden määrä on yhteensä enintään 50 000 000 euroa.

Pääkaupunkiseudun ja muiden suurimpien kasvukeskusten sekä niiden lähialueiden vuokra- ja asumisoikeusasuntotuotannon pitkäjänteisyyden ja suunnitelmallisuuden edistämiseksi voidaan tehdä ehdollisia ennakkopäätöksiä vuosina 2005—2007 hyväksyttävistä korkotukilainoista. Ehdollisten ennakkopäätösten mukaan hyväksyttävien lainojen määrä saa kutakin vuotta kohden olla yhteensä enintään 80 000 000 euroa.

Omistusasuntolainojen valtioneuvostosta annetun lain mukaisten valtionvastuiden kokonaismäärä saa vapaarahoitteisissa ja asp-lainoissa olla yhteensä enintään 2 000 000 000 euroa vuoden 2004 lopussa. Lisäksi vuokra-asuntolainojen ja asumisoikeustalolainojen korkotuesta annetun lain sekä omistusasuntolainojen korkotuesta annetun lain mukaisiin lainoihin tulee lainojen hyväksymisvaltuuden mukainen valtionvastuu.

Vanhojen korkotukilainojen korkotuen määrät

Vuonna 1993 uustuotantoa varten hyväksytyjen korkotukilainojen korkohyvitys on vuokra-asuntojen korkotuesta annetun lain 2 §:n 1 momentin 1—5 kohdassa tarkoitetuille lainansaajille lainavuosina 6—10 % kuitenkin enintään luottolaitoksen perimän koron suuruisen.

Avustukset

Vuonna 2004 saa valtion asuntorahaston varoista myöntää asuntojen korjaus- ja energiaavustuksista annetun lain (102/2002) mukaisia avustuksia yhteensä enintään 60 000 000 eu-

roa mukaan lukien vuodelta 2003 peruuntuneita hankkeita tai muuten käyttämättä jäänyttä valtuutta vastaava määrä.

Vuonna 2004 saa valtion asuntorahaston varoista myöntää eräistä Valtion asuntorahastosta maksettavista avustuksista annetun lain (657/2000) mukaisia vuokratalojen ja asumisoikeustalojen talouden tervehdyttämisavustuksia yhteensä enintään 2 600 000 euroa, omapääoma-avustuksia asunnottomien asuttamiseksi yhteensä enintään 8 400 000 euroa ja opiskelija-asuntojen omapääoma-avustuksia yhteensä enintään 3 400 000 euroa. Vuokratalojen ja asumisoikeustalojen talouden tervehdyttämisavustusvaltuudesta valtiokonttori saa käyttää enintään 50 000 euroa taloudellisissa vaikeuksissa olevien asuntoyhteisöjen talouden tervehdyttämisestä ja kunnossapidon suunnittelua edistävästä selvityksistä ja toimenpiteistä aiheutuviin kustannuksiin.

Vuonna 2004 saa valtion asuntorahaston varoista valtionavustuslain nojalla myöntää määrällisiä hankekohtaisia avustuksia valtion, pääkaupunkiseudun ja sen kehyskuntien yhteistoiminta-asiakirjan allekirjoittaneille kunnille uusien asuntoalueiden kunnallistekniikan rakentamiseen yhteensä enintään 3 500 000 euroa siten kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään.

Vuonna 2004 alueelliset ympäristökeskukset saavat asuntorahaston varoista valtionavustuslain nojalla asuntorahaston niille osoittamien valtuusosuuksien rajoissa, myöntää avustuksia rakennusperinnön hoitoon yhteensä enintään 1 500 000 euroa. Avustusta voi myöntää yksityisille omistajille, rakennusperinnön hoitoa edistäville yhteisöille, kunnille ja kuntayhtymille kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden asuinrakennuskohteiden tai asuinkäyttöön kunnostettavien kohteiden ja niiden välittömän ympäristön kunnossapitoon, suojeluun ja parantamiseen sekä säilyttämisen edellyttämiin selvityksiin.

Avustusta rakennusperinnön hoitoon saa myöntää enintään 50 prosenttia toimenpiteiden kustannuksista. Erittäin arvokkaaseen, rakennustalteen tyypilliseen tai ainutlaatuiseseen kohteeseen tai kohteeseen, jolla on valtakun-

nallista merkitystä, voidaan avustusta myöntää tätä enemmän, kuitenkin enintään 80 prosenttia kustannuksista.

Varainhankintavaltuudet

Maksuvalmiudessa esiintyvien vaihtelujen tasaamiseen tarvittavaa lyhytaikaista lainaa asuntorahastolla saa kerralla olla yhteensä enintään 500 000 000 euroa.

Selvitysosa: Asuinrakennuksia ja niiden välitöntä lähiympäristöä koskevat rakennusperintöavustukset siirretään myönnettäviksi ja maksettaviksi valtion asuntorahaston varoista 1.1.2004 alkaen.

Asuntojen korjaus- ja energia-avustusvaltuudesta 15 000 000 euroa varataan asuntojen energia-avustuksiin.

Kotitalouksien pääsyä omaan asuntoon helpotetaan asuntolainatakauksilla, jotka kohdistuvat tehokkaasti nuorille perheille, sekä osomistusasuntojen korkotuella. Asunto-osakeyhtiöille korkotukilainoja ei vuonna 2004 myönnetä, koska omistusasuntojen rakentamiseen ja korjaustoimintaan on muutoinkin saatavissa rahoitusta alhaisella korolla.

Sen sijaan korkotukea painotetaan sosiaalisten vuokra-asuntojen rakentamiseen ja perusparantamiseen. Arava- ja korkotukilainavaltuuksien käytössä kiinnitetään erityistä huomiota jatkuvan ylikysynnän kohteena olevien pienten vuokra-asuntojen osuuden lisäämiseen ja asunnottomuuden vähentämiseen.

Luovuttaessa aravalainojen myöntämisestä perusparannusta varten ja asunto-osakeyhtiö- ja talolainojen hyväksymisestä korkotukilainoiksi huolehditaan jo annettujen lainavarausten kattamisesta.

Pääkaupunkiseudun ja kehyskuntien asuntoalueiden kunnallistekniikan määräaikainen valtionavustusjärjestelmä on voimassa vuoden 2005 loppuun asti.

Vuonna 2004 valtion asuntorahastolla ei ole tarvetta nettomääräiseen pitkäaikaiseen varainhankintaan. Arvopaperistettuja lainoja erääntyy lunastettavaksi 536 milj. euroa.

Arvio asuntorahaston rahoitus- rakenteesta vuonna 2004

	milj. €
Arvioitu saldo 1.1.2004	730
Tulot	
Tulot asuntolainoista ja takausmaksuista	730
Menot	
Luotonanto	440
Korkotuki-, avustus- ja takausmenot	160
Rahaston pitkäaikaisten velkojen menot	
— korot	147
— kuoletukset	536
Arvioitu saldo 31.12.2004	177
2004 talousarvio	—
2003 lisätalousarvio	—
2003 talousarvio	—
2002 tilinpäätös	—

40. Alueelliset ympäristökeskukset

Selvitysosa: Ympäristökeskuksille kuuluvat ympäristöministeriön hallinnonalan tehtävinä ympäristönsuojelua, alueidenkäyttöä, rakentamisen ohjausta, luonnonsuojelua, kulttuuriympäristön hoitoa, ympäristötutkimusta ja seurantaa sekä ympäristötietoisuutta koskevat asiat.

Ympäristökeskukset hoitavat myös maa- ja metsätalousministeriön toimialaan kuuluvat vesivarojen käytön ja hoidon tehtävät, joiden erillismenot rahoitetaan luvusta 30.51. Näiden tehtävien hoitoa ohjaa maa- ja metsätalousministeriö. Maa- ja metsätalousministeriön tehtäväalueelle arvioidaan alueellisissa ympäristökeskuksissa käytettävän vuositasolla 210 henkilötyövuotta.

Ympäristökeskusten toiminnan painopisteet vuonna 2004 ovat ympäristölupien laadukas ja joutuisa käsittely, luonnonsuojelualueohjelmien toteuttaminen sekä vesipuitedirektiivin toimeenpanon vaatimat tehtävät.

Ympäristöministeriö on asettanut alueellisille ympäristökeskuksille seuraavat alustavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

Ympäristön pilaantumisen ehkäiseminen

— Ympäristöluvut käsitellään laadukkaasti ja joutuisasti. Tavoitteena on käsitellä uutta toimintaa koskevat hakemukset kahdeksassa kuukaudessa ja ratkaista lupahakemuksia seuraavasti:

	2002 toteutuma	2003 tavoite	2004 tavoite
Tehdyt lupapäätökset (kpl)	455	600	600

— Keskeneräisten katselmustoimitusten valmistumista vauhditetaan.

— Tehostetaan ympäristönsuojelulain mukaisten lupien valvontaa ja valvonnan tulosten raportointia.

— Vesiensuojelussa painopisteinä ovat typpipäästöjen, maatalouden kuormituksen ja haja-asutuksen jätevesipäästöjen vähentäminen rehevöitymisen ehkäisemiseksi.

— Edistetään ja toteutetaan kiireellisyysjärjestyksessä pilaantuneiden alueiden kunnostushankkeita.

— Ilmansuojelun toimeenpanon valvontaa tehostetaan. Tehostetaan kuntien meluntorjuntatyön seuranta erityisesti kokoamalla ajantasaisia tietoja melutilanteesta ja meluhaitoista.

Kestävä yhdyskuntakehitys ja elinympäristön laatu

— Kuntien maankäytön ohjauksessa kiinnitetään huomiota erityisesti selvitysten ja vaikutusten arvioinnin riittävyyteen, osallistumismenettelyihin, yhdyskuntarakenteen eheyteen, ympäristöhaittojen torjuntaan sekä kulttuuri- ja luonnonarvoihin. Ohjauksessa korostetaan tonttutuotannon riittävyyttä kasvavilla kaupunkiseuduilla ja uudistuneen maapoliittisen välineistön käyttöä. Pyritään myös siihen, että entistä suurempi osa rantarakentamisesta perustuu kaavoitukseen.

— Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden ja maakuntakaavojen huomioon ottamista kuntien kaavoituksessa ja muussa viranomaistoiminnassa edistetään.

— Edistetään rakennusperintöstrategian toteutumista.

— Huolehditaan tarvittavasta kuntien kaavoituksen, rakentamisen ja kulttuuriympäristön hoidon seurannasta ja edistetään yhdyskuntarakenteen seurantajärjestelmän käyttöönottoa.

— Ympäristövaikutusten arviointimenettelyn valtakunnallisia linjauksia sovelletaan yhtenäisesti yhteysviranomaisen tehtävissä.

— Tuetaan kuntien rakennusvalvontaa rakentamisen ohjauksessa tavoitteena parantaa uudis- ja korjausrakentamisen laatua.

Luonnon monimuotoisuuden suojele

— Jatketaan luontotyyppien inventointeja ja saatetaan päätökseen metsäisten luontotyyppien inventoinnit. Laaditaan perinnebiotooppien alueelliset hoito-ohjelmat.

— Yksityisten luonnonsuojelualueiden perustiedon keruuta tehostetaan ja osallistutaan Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman kokeiluhankkeiden toteuttamiseen.

— Valtakunnallisia luonnonsuojeluohjelmia ja Natura 2000 -verkostoa toteutetaan seuraavasti:

	2002 toteutuma	2003 tavoite	2004 tavoite
Toteutuneet alueet (ha)	25 600	29 000	30 000

— Valmistellaan yhteistyössä Metsähallituksen kanssa Natura 2000 -verkoston hoidon ja käytön alueelliset yleissuunnitelmat.

Luonnonvarojen kestävä käyttö ja ekotehokas yhteiskunta

— Tarkistettuja alueellisia jätesuunnitelmia pannaan täytäntöön sekä osallistutaan valtakunnallisen jätesuunnitelman ja biojätestrategian toimeenpanoon.

— Edistetään maisema-alueiden perustamista ja maisemanhoidon suunnittelua yhteistyössä kuntien kanssa.

— Informaatio-ohjauksella parannetaan luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun edellytyksiä.

Muu toiminta

— Huolehditaan ympäristöasioiden kytkemisestä EU:n rakennerahasto-ohjelmien toimeenpanoon ja edistetään rahoitusta ympäristöhankkeisiin.

— Ympäristön tilan muutoksista tuotetaan korkeatasoista ja soveltamiskelpoista tietoa.

— Vesipolitiikan puitedirektiivin toimeenpanoa jatketaan kehittämällä pinta- ja pohjavesien seurantaa, suunnittelua ja muuttavan toiminnan arviointia sekä tekemällä vesien ominaispiirteiden tarkastelu.

— Laboratoriotointa kehitetään ja sen tuottavuutta parannetaan.

— Tehdään yhteistyössä Suomen ympäristökeskuksen kanssa hallinnollista päätöksentekoa ja ympäristöuhkien ennakointia tukevaa tutkimusta ja kehittämistä.

— Toteutetaan ympäristötöitä ja kehitetään edelleen ympäristöhallinnon rakentamistoiminnan alueellista työnjakoa ja osaamisen keskittämistä alueittaisten selvitysten pohjalta.

Tulosalueittaiset resurssitiedot

Alueellisten ympäristökeskusten oman toiminnan perusrahoitus on noin 36 % ympäristökeskusten kaikista menoista. Toimintamenoista henkilöstömenojen osuus on 75 %, ja vuokrat ja matkamenot mukaan lukien henkilöstöstä aiheutuvien välittömien menojen osuus on yli 85 %.

Ympäristökeskusten toimintamomentilta palkatun henkilöstön työajan jakaantuminen tulosalueittain (htv)

Tulosalue	2002	2003	2004
Ympäristönsuojelu	278	300	304
Luonnonsuojelu	112	117	119
Alueiden käyttö	182	183	183
Vesivarojen käyttö ja hoito	204	206	206
Tutkimus, seuranta ja ympäristötietoisuus	231	225	224
Yleiset ympäristötehtävät	51	56	56
Tilauspalvelut	7	7	7
Sisäiset palvelut	272	266	264
Yhteensä	1 337	1 360	1 363

Maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko

	Julkisoikeudelliset			Liiketaloudelliset		
	2002	2003	2004	2002	2003	2004
	toteutuma	ennakoitu	arvio	toteutuma	ennakoitu	arvio
Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	3 050	3 250	3 350	1 414	1 200	1 000
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	3 511	3 640	3 410	1 186	840	700
Käyttäjäämä (t€)	-460	-390	-60	228	360	300
— % tuotoista	-15	-12	-2	16	30	30

Osuus yhteiskustannuksista (t€)	2 812	2 860	2 680	518	360	300
Ylijäämä (+) / alijäämä (-) (t€)	-3 272	-3 250	-2 740	-291	0	0
— % tuotoista	-107	-100	-82	-21	0	0
Tuotot % kustannuksista	48	50	55	83	100	100

21. Alueellisten ympäristökeskusten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 63 051 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu.

Menojen ja tulojen erittely €

Bruttomenot	69 451 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	4 110 000
Muut toimintamenot	65 341 000
Bruttotulot	6 400 000
Maksullisen toiminnan tulot	4 350 000
— julkisoikeudelliset tulot	3 350 000
— muut suoritteet	1 000 000
Muut tulot	2 050 000
— yhteishankkeet	1 200 000
— muut tulot	850 000
Nettomenot	63 051 000

Määrärahan mitoituksessa on otettu lisäyksenä huomioon 1 16 000 euroa kolmen henkilötyövuoden palkkausmenojen siirtona momentilta 31.24.21 ja 400 000 euroa siirtona momentilta 35.50.21. Määrärahaan sisältyy 280 000 euroa menoja, jotka vastaavat momentille 12.35.40 tuloutettuja vesiensuojelumaksuja.

2004 talousarvio	63 051 000
2003 lisätalousarvio	1 353 000
2003 talousarvio	59 582 000
2002 tilinpäätös	58 438 000

50. Ympäristölupavirastot

Selvitysosa: Ympäristölupavirastot toimivat vesilain ja ympäristönsuojelulain mukaisina riippumattomina alueellisina lupaviranomaisina. Ympäristölupavirastot ratkaisevat ympäristövaikutuksiltaan merkittävimmät ympäristöluvat ja vesilakiin perustuvat luvat eli ns. vesitalousasiat sekä korvausasioita.

Ympäristönsuojelulain voimaantulo on lisännyt laajojen ja monitahoisten asioiden määrää ympäristölupavirastoissa. Sovellettava lainsäädäntö on laajentunut perinteisistä vesiasioista, minkä lisäksi toimintatavat ovat muuttuneet. Eri viranomaisten kesken ja asianosaisten kanssa järjestettävien neuvottelujen määrä lisääntyy.

Vuosina 2003—2005 tulee vireille uusien hankkeiden ohella runsaasti laajoja jo olemassaolevien toimintojen ympäristölupahakemuksia. Vuonna 2004 ympäristölupakäsittelyyn kohdistuu voimakkaita paineita, sillä vuonna 2002 vireille tulleiden hankkeiden määrä on ollut ennakoitua suurempi, lisäksi vuoden 2004 aikana tulevat vireille loput metsäteollisuuden (sellu-, paperi- ja kartonkiteollisuuden) toimintojen, energiatuotannon ja kemian teollisuuden lupahakemukset. Turvetuotannon ympäristölupahakemuksista aiheutuu suuri työmäärän lisäys vuosina 2004—2005.

Ympäristöministeriö on asettanut ympäristölupavirastoille seuraavat alustavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

— Ympäristöluvat käsitellään laadukkaasti ja joutuisasti ja lupien käsittelyajoille asetettujen tavoitteiden mukaisesti.

— Ratkaisematta olevien asioiden määrä ei kasva.

— Ympäristölupavirastojen tietojärjestelmä muodostuu keskeiseksi osaksi ympäristöhallinnon ja muutoksenhakuviranomaisen toimintaa ja verkkopalveluiden käyttö asiakasryhmille vakiintuu.

— Loput vanhoista katselmusasioista saadaan päätökseen.

Käsiteltävät asiat (kpl)	2001 toteutuma	2002 toteutuma	2003 tavoite	2004 tavoite
Vireille tulevat asiat	645	864	855	820
Ratkaistut asiat	660	723	730	730
Keskeisiä asiaryhmiä				
— ympäristösuojelulain mukaiset asiat	48	98	168	190
— ympäristösuojelulain ja vesilain mukaiset asiat	33	55	63	65
— vesitalousasiat	521	500	456	450
Keskimääräinen käsittelyaika keskeisten asiaryhmien osalta, kk				
— ympäristönsuojelulain mukaiset asiat	10,9	11,7	12,1	12,0
— ympäristönsuojelulain ja vesilain mukaiset asiat	9,7	11,1	10,8	9,0
— vesitalousasiat	8,9	7,2	7,3	7,2

Maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
Julkisoikeudelliset suoritteet			
Maksullisen toiminnan tuotot (t€)	753	723	780
Maksullisen toiminnan erilliskustannukset (t€)	2 859	3 226	3 344
Osuus yhteiskustannuksista (t€)	2 065	1 324	1 465
Kustannukset yhteensä (t€)	4 924	4 550	4 809
Alijäämä (t€)	-4 171	-3 827	-4 029
Tuotot % kustannuksista	15	16	16

21. Ympäristölupavirastojen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 4 524 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu.

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon vähennyksenä 400 000 euroa siirtomenon momentille 35.40.21.

Menojen ja tulojen erittely €

Bruttomenot	5 304 000
Maksullisen palvelutoiminnan erillismenot	3 344 000
Muut toimintamenot	1 960 000
Bruttotulot, maksullisen toiminnan tulot (julkisoikeudelliset suoritteet)	780 000
Nettomenot	4 524 000
2004 talousarvio	4 524 000
2003 lisätalousarvio	97 000
2003 talousarvio	4 725 000
2002 tilinpäätös	4 740 000

60. Suomen ympäristökeskus

Selvitysosa: Suomen ympäristökeskus (SYKE) tuottaa tietoa ympäristöstä, sen tilan kehityksestä ja siihen vaikuttavista tekijöistä, arvioi vaihtoehtoisia kehityssuuntia sekä kehittää ratkaisuja kestäväen kehityksen edistämiseksi. SYKE kokoaa, muokkaa ja välittää ympäristötietoa. Tutkimus-, kehittämis- ja asiantuntijatehtävien lisäksi se huolehtii myös useista EY-lainsäädännön ja kansainvälisten sopimusten edellyttämistä ympäristöalan raportoinneista sekä eräistä ympäristövalvonnan viranomaistehtävistä.

SYKE hoitaa myös maa- ja metsätalousministeriön toimialaan kuuluvia vesivarojen käytön ja hoidon tehtäviä. Toimintamäärärahoilla palkattua henkilöstöä arvioidaan käytettävän maa- ja metsätalousministeriön tehtävälueella 35 henkilötyövuotta vastaavasti. Lisäksi muulla rahoituksella palkatun henkilöstön työpanoksesta noin 20 henkilötyövuotta arvioidaan kohdistuvan maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan tehtäviin.

Ympäristöministeriö on asettanut Suomen ympäristökeskukselle seuraavat laitoksen kehittämistä ja sen toimintaa koskevat alustavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

SYKEä kehitetään tutkimus- ja kehittämiskeskuksena vahvistamalla monitieteisyyttä ja erityisesti ympäristötalouden näkökulmaa ympäristökysymysten käsittelyssä. Toiminnan vaikuttavuutta ja voimavarojen käytön tarkoituksenmukaisuutta arvioidaan ottamalla käyttöön arviointia tukevia mittareita. Asiakkailta ja sidosryhmiltä kerätään suunnitelmallisesti palautetta toiminnasta ja tulosten hyödynnettävyydestä.

Toiminnassa painotetaan seuraavien aihealueiden tutkimusta, seurantaa, asiantuntijapalveluja ja ohjauskeinojen vaikuttavuuden arviointia sekä näihin aihealueisiin liittyviä seuraavia erityiskysymyksiä:

— *Ilmastonmuutoksen* torjunnassa ja siihen sopeutumisessa huolehditaan ilmapäästötietojen kansainvälisestä raportoinnista ja yhdenmetyjen arviointimallien kehittämisestä.

— *Luonnon monimuotoisuuden* säilyttämiseksi luodaan tietopohjaa suojelualueverkon puutteiden poistamiseksi ja suotuisan suojelutason saavuttamiseksi.

— *Ekotehokkuuden* parantamisessa painotetaan erityisesti kestäväen kulutuksen ja tuotannon näkökulmaa.

— *Haitallisten aineiden ja ympäristövahinkojen* aiheuttamien riskien hallintaa ja Suomenlahden öljynvahinkojen torjuntavalmiutta parannetaan.

— *Vesiensuojelun* edistämiseksi luodaan tietoperustaa vesien hyvän ekologian ja kemiallisen tilan saavuttamiseen tähtääville tavoitteille ja ohjelmille.

— *Ympäristön, alueiden käytön ja rakennetun ympäristön seurantaa* kehitetään ja parannetaan tietojärjestelmien hyväksikäyttöä.

SYKE ylläpitää ympäristöhallinnon tietoteknistä infrastruktuuria ja tuottaa koko ympäristöhallinnolle tutkimus-, laboratorio- ja rakentamispalveluja sekä koulutus- ja muita asiantuntijapalveluja.

Suomen ympäristökeskuksen henkilötyövuosien, tulojen ja toiminnan kustannusten arvioitu jakautuminen tehtäväalueittain vuonna 2004

Tehtäväalue	Henkilötyövuodet	Tulot milj. €	Kustannukset milj. €
Tutkimus	180	0,7	11,2
Asiantuntijapalvelut ja viranomaistoiminta	215	2,7	16,1
Ympäristönseuranta ja tietojärjestelmät	80	0,2	5,4
Johto, sisäinen hallinto ja viestintä	65	-	5,7
Hallinnonalan tukipalvelutehtävät	35	0,4	3,6
Yhteensä	575	4,0	42,0

Suomen ympäristökeskukselle suoraan budjetoidun toiminnallisen rahoituksen lisäksi muilta valtion virastoilta ja laitoksilta arvioidaan saatavan rahoitusta 7—7,5 milj. euroa.

Budjetin ulkopuolista rahoitusta arvioidaan saatavan 3—3,5 milj. euroa, josta EU:n osuus on 1—1,5 milj. euroa.

Maksuperustelain mukaisen maksullisen toiminnan tuloja arvioidaan kertyvän 3,5 milj. euroa, josta vientitoiminnan osuudeksi arvioidaan 2 milj. euroa. Lisäksi hallinnonalan sisäisestä palvelutoiminnasta arvioidaan kertyvän tuloja 0,5 milj. euroa (eivät sisälly alla olevaan taulukkoon).

Nettobudjetoidun maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukko (1 000 euroa)

	2002 toteutuma	2003 ennakoitu	2004 arvio
Tuotot			
Julkisoikeudelliset suoritteet	357	330	330
Liiketaloudellisesti hinnoitellut suoritteet	3 316	3 170	3 170
Tuotot yhteensä	3 673	3 500	3 500
Kustannukset			
Julkisoikeudelliset suoritteet	385	330	330
Liiketaloudellisesti hinnoitellut suoritteet	3 373	3 130	3 130
Kustannukset yhteensä	3 758	3 460	3 460
Ylijäämä (+) / Alijäämä (-)	-85	40	40
Kustannusvastaavuus %			
Julkisoikeudelliset suoritteet, %	93	100	100
Liiketaloudellisesti hinnoitellut suoritteet, %	98	101	101
Kustannusvastaavuus % yhteensä	98	101	101

21. Suomen ympäristökeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 23 980 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu.

Menojen ja tulojen erittely	€
Bruttomenot	35 980 000
Maksullisen toiminnan erillismenot	3 460 000
Hallinnonalan sisäisen palvelutoiminnan menot	430 000
Muut toimintamenot	32 090 000

Bruttotulot	12 000 000	tavien atk-palveluiden käyttömenoista ja uusimisesta aiheutuviin kustannuksiin. Keskitetyksi hoidettavia palveluita ovat valtakunnallinen tietoverkko, palvelinkoneet ja järjestelmät, yhteiset työkaluohjelmistot sekä yhteiset paikka-tieto- ja kaukokartoituspalvelut.	
Maksullisen toiminnan tulot	3 500 000		
— julkisoikeudelliset suoritteet	330 000		
— muut suoritteet	3 170 000		
Hallinnonalan sisäisen palvelu-toiminnan tulot	500 000		
Muut tulot	8 000 000		
—EU-tulot	1 000 000		
—muut tulot	7 000 000	2004 talousarvio	23 980 000
Nettomenot	23 980 000	2003 lisätalousarvio	428 000
		2003 talousarvio	23 057 000
		2002 tilinpäätös	22 425 000

Määrärahasta on tarkoitus käyttää 2 400 000 euroa ympäristöhallinnon keskitetysti hoidet-

70. Valtion asuntorahasto

Selvitysosa: Valtion asuntorahasto hoitaa aravalainoitukseen, asuntojen korkotukilainoi-tukseen sekä valtion takauksiin ja avustuksiin liittyviä tehtäviä. Lisäksi rahasto valvoo valtion tu-keman asuntotuotannon laatua ja rakennus- ja ylläpitokustannusten kohtuullisuutta sekä kilpailun toteutumista. Rahasto ohjaa kuntien asukasvalinta- ja vuokravalvontaa ja valvoo myös yleishyö-dyllisille lainansaajayhteisöille asetettujen edellytysten toteutumista sekä kuntien menettelyjä korjausavustusten myöntämisessä. Asuntorahasto tuottaa myös tilastoja ja selvityksiä asunto-markkinoista.

Ympäristöministeriö on asettanut asuntorahastolle seuraavat alustavat tulostavoitteet vuodelle 2004:

Valtion asuntorahasto

— Suuntaa lainoitusta siten, että arava-, korkotuki- ja takauslainoitetusta asuntojen uustuotan-nosta pääosa sijoittuu kasvukeskuksiin, erityisesti Helsingin seudulle, sekä niiden lähialueille ja painottuu eniten ylikysynnän kohteena oleviin pienasuntoihin asuntomarkkinoita tasapainotta-vasti ja valtiolle koituvia laina- ja takausriskejä hillitsevästi.

— Kehittää hinta- ja laatuohjausta siten, että ohjaus edistää suositeltavien elinkaarilaatutekijöi-den käyttöä asuntorahaston tukemassa asuntotuotannossa kuitenkin niin, että rakennuskustannus-ten hyväksyty nousu ei ylitä kohtuullista tasoa.

— Vapauttaa valtion saatavien turvaamiseksi valtion tukemia vuokra-asuntoja käyttö- ja luo-vutusrajoituksista väestöltään vähenevillä alueilla paikallinen asuntomarkkinatilanne huomioon ottaen.

— Ohjaa asuntojen korjausasteen mitoitusta järkeväksi suhteessa rakennuksen odotettavissa olevaan käyttöaikaan.

— Kehittää yleishyödyllisten yhteisöjen tarkastustoimintaa ja ohjaa vuokranmäärityksen val-vontaa sekä asukasvalintaa asuntojen lisäämiseksi asunnottomille.

— Pitää valtion talousarvion ulkopuolisen asuntorahaston maksuvalmiuden oikeassa suhteessa rahaston maksuvelvoitteisiin yhteistyössä valtiovarainministeriön kanssa.

— Osallistuu asuntorakentamisen kokeilu- ja kehittämistoimintaan.

21. Asuntorahaston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	2004 talousarvio	4 544 000
	2003 lisätalousarvio	75 000
Momentille myönnetään 4 544 000 euroa.	2003 talousarvio	4 382 000
<i>Selvitysosa:</i> Momentin nimike on muutettu.	2002 tilinpäätös	4 304 000

99. Ympäristöministeriön hallinnonalan muut menot

Selvitysosa: Ympäristöhallinnon kehittämis-, suunnittelu- ja tutkimustoiminnalla vahvistetaan päätöksenteon tietopohjaa ja tuetaan hallinnonalan tulostavoitteiden toteuttamista ja käyttäjäystävällisten tietojärjestelmien kehittämistä. Vahvistetaan tutkimusyhteistyötä muiden hallinnonalojen, elinkeinoelämän ja muiden rahoittajien kanssa.

Euroopan aluekehitysrahaston määrärahalta ja vastaavalla kansallisella osarahoituksella edistetään luonnonsuojeluohjelmien toimeenpanoa ja tuetaan kuntien maankäytön ohjausta samoin kuin ympäristönsuojelun ja -hoidon, ympäristötekniikan ja osaamisen sekä kulttuuriperinnön ja maiseman hoitoa.

19. Ympäristöministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 10 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää hallinnonalan muiden kuin erikseen arvonlisäverovelvollisten virastojen ja laitosten tavaroiden ja palvelujen ostoihin sisältyvien arvonlisäverojen maksamiseen.

Selvitysosa: Valtion kulutus- ja investointimenot on budjetoitu ilman arvonlisäveroä. Muille kuin erikseen verovelvollisille valtion virastoille ja laitoksille myönnetään määrärahat verottomin hinnoin.

2004 talousarvio	10 000 000
2003 talousarvio	10 000 000

22. Kehittäminen ja suunnittelu (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 11 900 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ympäristöhallinnon tehtävien strategista valmistelua ja kehittämistä palvelevasta kehittämis-, suunnittelu-, tutkimus-, seuranta- ja arviointitoiminnasta ja kansainvälisestä asiantuntijayhteistyöstä sekä hallinnon ja elinkeinoelämän yhteistyöhankkeista aiheutuvien muiden kulutusmenojen vastaavien menojen maksamiseen. Määrärahaa saa käyt-

tää myös EU:n hyväksymien tutkimushankkeiden kansalliseen rahoitukseen.

Määrärahaa saa käyttää enintään viittä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen määräaikaisiin projekteihin ympäristöministeriössä.

Selvitysosa: Määrärahaa käytetään ministeriön strategisten linjausten mukaisesti hyvinvointia edistävän elinympäristön ja ekotehokkaan yhteiskunnan kehittämiseksi. Ympäristöklusterin vuosille 2003—2005 ajoittuva yhteistutkimusohjelma Ekotehokas yhteiskunta painottaa ilmastomuutoksen hallintaa, jätteiden synnyn ehkäisyä, hyvän ja terveellisen ympäristön turvaamista, luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä, ohjauskeinojen kehittämistä ja vaikuttavuuden arviointia sekä ympäristötekniikan ennakoitua.

Määrärahoja käytetään lisäksi muihin tarpeellisiin tutkimus- ja kehittämishankkeisiin tietopohjan ja toimeenpanon vahvistamiseksi ilmastomuutoksen hillitsemisessä, ilmansuojelu- sekä meluongelmien torjunnassa, Itämeren- ja muun vesiensuojelun tehostamisessa, ympäristönsuojelulain ja jätelainsäädännön sekä tarkistetun valtakunnallisen jättesuunnitelman ja kansallisen biojättestrategian toimeenpanossa, ympäristöriskien vähentämisessä, luonnon ja luonnonvarojen käytön ja ympäristöohjauksen

kehittämisessä, kestävän kulutuksen ja tuotannon edistämisessä, maankäyttö- ja rakennuslain tavoitteiden toteuttamisessa, alueiden käytön kehittämisessä sekä ympäristötiedon hyödyntämisessä. Määrärahaa käytetään luonnon- ja maisema-alueiden hoidon ja ennallistamisen, Etelä-Suomen metsien ja muun luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen ja seurannan, uhanalaisten ja puutteellisesti tunnettujen lajien, metsiensuojelun ja luonnon virkistyskäytön tutkimuksiin, kestävän yhdyskuntarakenteen ja hyvän elinympäristön sekä uudis- ja korjausrakentamisen, rakennusten energian tehokkaan käytön, kiinteistönpidon laatu- ja terveystieteiden, ekologisesti kestävän rakentamisen ja rakennusperinnön säilymisen edistämiseen. Määrärahaa käytetään asuntorahoitukseen, asumisen tukijärjestelmiin, asunto-markkinoiden toimintaan ja erityisryhmien asumiseen liittyviin sekä muihin asutopolitiikkaa toteuttavien palveluiden tutkimus- ja kehittämishankkeisiin. Määrärahaa käytetään lisäksi koko hallinnonalaa, sidosryhmiä ja asiakkaita palvelevien ympäristötiedon hallinnan kehittämishankkeiden toteuttamiseen. Erityisesti kehitetään verkkopalveluita ja sähköisiä asiointipalveluita.

2004 talousarvio	11 900 000
2003 talousarvio	11 210 000
2002 tilinpäätös	8 914 000

26. Eräät korvaukset (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 270 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Euroopan unionin ympäristömerkin myöntämisyjärjestelmän mukaisten tehtävien hoitamisesta Suomen Standardisoimisliitto SFS ry:lle aiheutuviin menoihin sekä CE-merkittyjen rakennustuotteiden markkinavalvonnasta Turvatekniikan keskukselle aiheutuviin menoihin.

Selvitysosa: Euroopan yhteisön ympäristömerkin myöntämisyjärjestelmästä annetun asetuksen (2000/1980/EY) 14 artiklan täytäntöön panemiseksi on Suomen Standardisoimisliitto SFS ry lailla Euroopan yhteisön ympäristömerkin myöntämisyjärjestelmästä (958/1997)

nimetty kansalliseksi toimivaltaiseksi elimeksi. Se osallistuu yhteisötasolla ympäristömerkin myöntämisperusteluiden valmisteluun ja käsittelee kansallisella tasolla yhteisön ympäristömerkin käyttöä koskevat hakemukset sekä valvoo merkin käyttöä.

Rakennustuotedirektiivin (89/106/ETY) 15 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on huolehdittava, että rakennustuotteiden CE-merkintää käytetään oikein. Direktiivin voimaansaattaminen sisältyy maankäyttö- ja rakennuslain 17 ja 181 §:iin. Markkinoilla olevien CE-merkittyjen rakennustuotteiden on oltava direktiivin vaatimusten mukaisia. Turvatekniikan keskus hoitaa CE-merkittyjen rakennustuotteiden markkinavalvontaa ympäristöministeriön toimeksiannosta. CE-merkittyjen tuotteiden määrä kasvaa asteittain eurooppalaisen harmonisoinnin edistyessä.

2004 talousarvio	270 000
2003 talousarvio	270 000
2002 tilinpäätös	740 000

62. EU:n rakennusrahastojen valtion rahoitusosuus ympäristöministeriön osalta (arvio-määräraha)

Momentille myönnetään 10 060 000 euroa.

Vuonna 2004 saa uusia myöntämispäätöksiä tehdä yhteensä 8 874 000 eurolla.

Mikäli vuoden 2003 myöntämisvaltuutta on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä myöntämispäätöksiä vuonna 2004.

Määrärahaa saa käyttää Euroopan aluekehitysrahastosta rahoitettavien tavoite 1- ja 2 -ohjelmien sekä Interreg- ja Urban- yhteisöaloitteiden ja pilottiprojektien hankkeiden valtion rahoitusosuuden maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös teknisen avun ja edellä mainittujen ohjelmien toteuttamiseen tarvittavan henkilöstön palkkaamiseen yhdessä momentilla 26.98.61 olevien EU-osuuksien kanssa.

Selvitysosa: Määräraha on alueiden kehittämislaisissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta. Määrärahaa käytetään Eu-

roopan aluekehitysrahaston hankkeiden valtion rahoitusosuuteen.

Myöntämisvaltuuksien käytöstä valtiolle aiheutuvat menot (milj. euroa)

	2004	2005	2006	2007	Yhteensä
Vuoden 2000—2003 sitoumukset	7,4	3,7	1,1	-	12,2
Vuoden 2004 sitoumukset	2,7	3,1	2,7	0,4	8,9
Yhteensä	10,1	6,8	3,8	0,4	21,1

Myöntämisvaltuuden ja määrärahan käyttö eri ohjelmiin (milj. euroa)

Ohjelma	Budjetoitu		Budjetoitu		Määräraha v. 2004
	Kauden rahoituskehys 2000—2006 v. 2000—2003 v. 2004	valtuutta talousarvio+ lisätalousarviot	Myöntämis- valtuus v. 2004	määrärahaa talousarvio+ lisätalousarviot	
Euroopan aluekehitysrahasto					
Tavoite 1	16,3	9,4	2,0	6,6	2,6
Tavoite 2	25,3	14,2	3,6	10,2	3,9
Interreg	16,3	7,7	3,2	2,5	3,4
Urban	0,7	0,3	0,1	0,2	0,1
Yhteensä	58,6	31,6	8,9	19,5	10,06

2004 talousarvio	10 060 000	2004 talousarvio	2 600 000
2003 lisätalousarvio	—	2003 talousarvio	2 600 000
2003 talousarvio	9 270 000	2002 tilinpäätös	2 523 000
2002 tilinpäätös	5 848 064		

63. EU:n ympäristörahaston osallistuminen ympäristö- ja luonnonsuojeluhankkeisiin (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 2 600 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää EU:n komission hyväksymien LIFE-ympäristörahastosta osarahoitettavien hankkeiden sekä muiden pilottihankkeiden EU-rahoitusosuuksien maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää noin 80 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen projektitehtäviin. Momentille nettoutetaan työnantajalle maksettavat sairaus- ja äitiyspäivärahat.

Selvitysosa: EU-osarahoitus LIFE-hankkeisiin ja pilottihankkeisiin tuloutetaan momentille 12.35.99.

65. Eräät avustukset (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 1 587 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää avustusten maksamiseen valtakunnallisille luonnonsuojelu- ja ympäristöjärjestöille, valtakunnallisille asunto- ja rakennusalan järjestöille valistus- ja neuvontatoimintaan, saariston kehityksen edistämistä annetun lain (494/1981) 12 §:n mukaisten avustusten maksamiseen saariston ympäristönhoitoa edistäviin hankkeisiin sekä avustusten maksamiseen saaristoalueiden ja tunturialueiden jätehuoltoon edistävään toimintaan. Määrärahaa saa käyttää myös kestävästä kehityksestä, kulttuuriympäristön vaalimisesta sekä muuta ympäristökasvatusta ja -valistusta edistävien valtakunnallisesti merkittävien projektiluonteisten hankkeiden tukemiseen sekä luonnontieteellisille seuroille luonnon monimuotoisuuden valtakunnallista seurantajärjestelmää tukevien selvitysten ja raporttien laatimiseksi.

Määrärahan käyttöä säätelee valtionavustuslaki.

Selvitysosa: Määräraha on osittain alueiden kehittämislaissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta.

2004 talousarvio	1 587 000
2003 talousarvio	1 587 000
2002 tilinpäätös	1 587 000

66. Kansainvälisen yhteistyön jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 1 450 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ympäristöministeriön toimialaan liittyvien kansainvälisten järjestöjen ja sopimusten jäsenmaksujen ja rahoitusosuuksien maksamiseen sekä muihin kansain-

välisen sitoumusten aiheuttamiin maksuihin ulkomaille.

Selvitysosa:

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen	€
Ilmasto ja ilmakehä	135 000
Kemikaalit ja jätteet	67 000
Kasviston, eläimistön ja niiden elinympäristön suojele	183 000
Meriympäristö	585 000
Muut (enintään)	480 000
Yhteensä	1 450 000

2004 talousarvio	1 450 000
2003 talousarvio	1 450 000

Pääluokka 36

VALTIONVELAN KOROT

Selvitysosa: Valtion velanhoidossa tavoitteena on velasta aiheutuvien keskimääräisten, odotettujen kustannusten minimointi kuitenkin niin, että siitä aiheutuvat riskit kuten luottoriski, korkoriski, valuuttakurssiriski ja jälleenrahoitusriski pidetään hyväksyttävällä tasolla.

Lainanottoa toteutetaan nk. likviditeettistrategian mukaisesti, mikä turvaa rahoituksen saata-
vuuden ja maksuvalmiuden mahdollisimman edullisin kustannuksin. Likviditeettistrategia perus-
tuu sarjaobligaatioihin, joilla käydään aktiivisesti jälkimarkkinakauppaa. Lainojen likviditeetti
edellyttää lainojen riittävän suurta kokoa, markkinatasoista tai markkinatasoa lähellä olevaa ku-
ponkikorkoa, sopivaa juoksuaikaa ja jälkimarkkinoiden toimivuutta.

Velkakannan korko- ja valuuttakurssiriskiä säädellään johdannaissopimuksilla ja etenkin ko-
ron- ja valuutanvaihtosopimuksilla. Velanhoidossa valitaan sellainen pitkäaikaisiin ja lyhytaikai-
siin korkoihin sidotun velan suhde, jolla korkokustannukset ovat mahdollisimman alhaiset ilman,
että korkomenojen lisäyksen mahdollisuus kasvaisi liian suureksi.

Valtion velasta aiheutuvaa valuuttakurssiriskiä on aktiivisesti pienennetty vuoden 2003 aikana
tekemällä valuuttavelkaan liittyviä valuutanvaihtosopimuksia. Vuoden 2004 lopussa muun kuin
euromääräisen velkakannan arvioidaan olevan n. 2 % budjettitalouden velasta.

Velanhoidon toimenpiteet toteutetaan markkinaolosuhteiden mukaisesti ja siten toteuma saat-
taa poiketa käytetyistä laskentaolettamuksista markkinaolosuhteiden niin edellyttäessä. Määrära-
hatarpeet on arvioitu seuraavien velan rakenneoletusten perusteella.

Velan rakenne (%)

	31.12.2001	31.12.2002	31.12.2003	31.12.2004
Vaihtuvakorkoisen velan osuus	19	25	25	25
Valuuttamääräisen velan osuus	15	13	2	2
Jälkimarkkinoilla likvidiysstrategiaan kuuluvien lainojen osuus	57	53	60	70

Hallinnonalan määrärahat luvuittain vuosina 2002—2004

	v. 2002 tilinpäätös 1000 €	v. 2003 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2004 esitys 1000 €	Muutos 2003—2004	
				1000 €	%
01. Euromääräisen velan korko	3 050 655	2 925 000	2 751 000	- 174 000	- 6
03. Valuuttamääräisen velan korko	551 271	483 000	63 000	- 420 000	- 87
09. Muut menot valtionvelasta	21 771	19 000	18 000	- 1 000	- 5
Yhteensä	3 623 697	3 427 000	2 832 000	- 595 000	- 17

01. Euromääräisen velan korko

90. *Euromääräisen velan korko* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 2 751 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää euromääräisen velan korkojen, vanhentuneiden korkojen ja myös lyhytaikaisesta tilapäisrahoituksesta aiheutuviin korkojen sekä velkasalkun korkoriskiase-
man säätelemiseksi tehtyjen johdannaissopimusten menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Momentin määräraha on budjetoitu suoriteperusteisena. Euromääräinen velka oli 31.12.2002 53 059 milj. euroa ja sen keskimääräinen nimelliskorko 5,1 %. Bruttomääräisistä menoista vähennettäviä tuloja ovat valtionlainoista saatavat korkotulot sekä val-

tionlainojen koronmaksua suojaavista johdannaisista kertyvät tulot.

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen

	€
Tuotto-obligaatiolainat	12 000 000
Sarjaobligaatiolainat	1 976 000 000
Muut obligaatiolainat	338 000 000
Muut joukkovelkakirjalainat	81 000 000
Velkasitoumuslainat	269 000 000
Lainat valtion eläkerahastolta	2 000 000
Velkakirjalainat	68 000 000
Muut lainat	5 000 000
Yhteensä	2 751 000 000

2004 talousarvio	2 751 000 000
2003 talousarvio	2 925 000 000
2002 tilinpäätös	3 050 654 545

03. Valuuttamääräisen velan korko

90. *Valuuttamääräisen velan korko* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 63 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valuuttamääräisen velan korkojen, vanhentuneiden korkojen ja myös lyhytaikaisesta tilapäisrahoituksesta aiheutuvien korkojen sekä velkasalkun riskiase-

man säätelemiseksi tehtyjen johdannaissopimusten menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Momentin määräraha on budjetoitu suoriteperusteisena. Valuuttamääräinen velka oli 31.12.2002 7 797 milj. euroa ja sen keskimääräinen nimelliskorko 6,3 %. Valtio vähentää valuuttamääräistä velkaa lai-

nojen erääntymisen myötä sekä valuutanvaihtosopimuksilla.

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen		€
Dollarilainat	35 000 000	
Puntalainat	3 000 000	
Sveitsinfrangilainat	5 000 000	

Jenilainat	19 000 000
Muut valuuttamääräiset lainat	1 000 000
Yhteensä	63 000 000

2004 talousarvio	63 000 000
2003 talousarvio	483 000 000
2002 tilinpäätös	551 270 898

09. Muut menot valtionvelasta

21. Palkkiot ja muut menot valtionvelasta (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 18 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtion lainanoton ja velanhallinnan valmistelusta, lainojen ottamisesta ja liikkeeseenlaskusta, lainojen takaisinmaksusta ja johdannaissopimuksista aiheutuvien menojen, asiantuntija- ym. palkkioiden sekä muiden lainanoton ja velanhallinnan toteuttamiseen liittyvien menojen maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös lyhytaikaisen tilapäisrahoituksen hankkimisesta aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon olemassa olevasta velkakannasta sekä vuosien 2003—2004 lainan-

otosta ja velanhoidollisista toimenpiteistä aiheutuvat kustannukset.

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen

Määrärahan käytön arvioitu jakautuminen		€
Liikkeeseenlasku- ja myyntikustannukset	8 000 000	
Lunastus- ja asiamiespalkkiot	3 000 000	
Saatujen käteisvakuuksien menot	6 000 000	
Muut menot	1 000 000	
Yhteensä	18 000 000	

2004 talousarvio	18 000 000
2003 talousarvio	19 000 000
2002 tilinpäätös	21 771 115

*Liite1 Hallituksen esitykseen Eduskunnalle
valtion talousarvioksi vuodelle 2004¹⁾*

TALOUDELLINEN KATSAUS

1) Hallitus ei ole käsitellyt liitettä. Se on tarkoitettu talousarvioesityksen tausta-aineistoksi.

SISÄLLYS

1 Yleiskatsaus	3
2 Kansainvälinen talous	15
3 Ulkomaankauppa	21
Vienti	21
Tuonti	24
Vaihtotase	25
4 Tuotanto	29
Alkutuotanto	29
Jalostus	30
Palvelut	36
Kokonaistuotanto	38
5 Työvoima	43
6 Kustannukset ja hinnat	47
7 Tulot	51
8 Kulutus	53
Yksityinen kulutus	53
Julkinen kulutus	54
9 Investoinnit	57
Kiinteät investoinnit	57
Varastoinvestoinnit	59
10 Julkinen talous	61
Valtionhallinto	61
Paikallishallinto	65
Sosiaaliturvarahastot	68
11 Rahoitustasapaino ja rahoitusmarkkinat	81
Taloudellisia tapahtumia syyskuussa 2002 – syyskuussa 2003	87
Liitetaulut	97

Toteutunutta kehitystä koskevien tietojen lähde:

Suomi: Tilastokeskus ellei muuta mainittu

Kansainvälinen talous: OECD, Eurostat

Taulukoissa käytetyt symbolit

- Ei mitään ilmoitettavana
- 0 Suure pienempi kuin puolet käytetystä yksiköstä
- .. Tietoa ei ole saatu
- . Loogisesti mahdoton esitettäväksi
- * Ennakkotieto
- ** Ennuste

Kukin taulukoiden luvuista on pyöristetty erikseen, mistä aiheutuu, etteivät summat aina täsmää.

1 YLEISKATSAUS

Suhdannekuva

Kansainvälisen talouden elpyminen on ollut odotettua hitaampaa, mutta näkymät ovat vähitellen paranemassa. Irakin-sodan ja sars-epidemian taloudelliset vaikutukset maailmantalouteen jäivät lopultakin vähäisiksi, ja Yhdysvalloissa toteutettujen vahvojen raha- ja finanssipoliittisten toimien vaikutukset alkavat päästä näkyviin. Myös Japanin talouskasvu näyttää vihdoinkin käynnistyvän, joskin rakenteelliset ongelmat ovat edelleen suuria. EU-alueella kotimainen kysyntä jatkuu vaimeana, ja tuotannon kasvun nopeutuminen edellyttäisi ulkoista vetoapua.

Kansainvälisen talouskehityksen heikkous on näkynyt myös Suomen taloudessa, kun viennin kasvu on jäänyt selvästi jälkeen aiemmista vuosista. Tämän vuoden alku oli erityisen heikko kokonaistuotannon jopa supistuesssa, mutta talous on sittemmin päässyt takaisin kasvu-uralle. Alkuvuoden vaatimattoman kehityksen ja kansainvälisten näkymien vaisuuden vuoksi kokonaistuotannon kasvun odotetaan jäävän tänä vuonna runsaaseen prosenttiin. Pitkäksi venynyt heikon kasvun kausi on alkanut näkyä myös työvoiman kysynnässä, ja työttömyysaste on kohoamassa viimevuotista korkeammaksi. Kuluttajahintojen nousuvauhti on hidastunut viimevuotisesta ja pysynyt selvästi alle euroalueen keskimäärän; myös näkymät ovat maltilliset. Julkisen sektorin rahoitusylijäämät ovat pienenevässä talouskasvun hitauden, veronkevennysten ja menolisäysten vuoksi. Tänä vuonna ylijäämä jää kokonaistuotantoon suhteutettuna vajaaseen 2½ prosenttiin, tuntuvasti pienemmäksi kuin muutamana viime vuonna. Valtiontalouden ylijäämän ennakoidaan poistuvan kokonaan ja kuntasektori on alijäämäinen.

Kansainvälinen talous

Kansainvälinen talouskasvu on ollut tänä vuonna varsin hidasta. Vuoden alussa talouskehitystä varjosti sota Irakissa. Varsinainen sota jäi lyhyeksi, mutta hallinnon

vakiinnuttaminen Irakissa ja Yhdysvaltain joukkojen läsnäolo voivat kestää pitkään. Sars-epidemian vaikutukset jäivät pelättyä pienemmiksi. Yhdysvalloissa korot ovat poikkeuksellisen matalat ja finanssipolitiikka voimakkaasti elvyttävää, mutta talouden aktiviteetti ei ole toistaiseksi vahvistunut merkittävästi. Talousnäkyelmiä varjostaneet perusongelmat kuten vaihtotaseen alijäämä ja julkinen velka kasvavat, mikä ylläpitää epävarmuutta ja lisää kansainvälisen talouden haavoittuvuutta.

Uhkatekijöistä huolimatta maailmantalouden kasvun ennakoidaan piristyvän, mutta vain verkkään. Yhdysvalloissa kasvuvauhdin ennustetaan jäävän vielä ensi vuonna 2-3 prosenttiin eli selvästi hitaammaksi kuin viime vuosikymmenen jälkipuolella keskimäärin. Parhaiten etenee Aasia, jossa etenkin Kiina ja Intia jatkavat ripeätä kasvuvauhtia. Japanin talous on toipumassa pitkästä taantumasta, mutta kestävään kasvuun päästäneen vasta talouden rakenteellisten ongelmien lieventyessä. Myös Euroopassa ollaan irtautumassa matalasuhdanteesta, mutta kasvuvauhti jäänee alle pitemmän ajan keskiarvon. Euron vahvistuminen on heikentänyt alueen kilpailukykyä. Vaikeuksissa ovat olleet etenkin suuret jäsenmaat, joissa kasvu on jäänyt vaatimattomaksi ja työttömyys on alkanut kohota. Euroalueen tuotanto kasvaa tänä vuonna tuskin enempää kuin ½ %, mutta kansainvälisen taloustilanteen asteittainen koheneminen heijastuu jatkossa myös euroalueelle kasvun vähittäisenä piristymisenä.

Ulkomaankauppa

Viennin kehitys pysyi vuoden alkupuolella heikkona, ja viennin arvo jäi vuodentakaisia pohjalukujakin pienemmäksi. Kysyntä kansainvälisillä markkinoilla on ollut laimeaa ja euron vahvuus on nakertanut viennin kilpailukykyä. Yritysten suhdanne näkymät ovat vuoden mittaan heikentyneet ja painuivat heinäkuussa negatiivisiksi. Metalliteollisuudessa lähinnä vain perusmetallien vienti vetää hyvin, metsäteollisuudessa ongelmana on huono hintakehitys. Viennin määrä lisääntynee tänä vuonna 1½ %, mutta vientihinnat laskevat runsas 3 %, joten viennin arvon aleneminen jatkuu.

Tuonti on ollut kuluvana vuonna lievässä kasvussa ja nousee määrältään kaikkiaan 2 % viime vuodesta. Tuonnin kasvu painottuu kulutustavaroihin, kun mm. autojen tuonti lisääntyy ripeästi; teollisuuden taantuma pitää tuotannollisen tuontitarpeen pienenä. Tuontihintojen lasku jatkuu tänä vuonna. Kauppataaseen ylijäämä pienenee tänä vuonna, minkä seurauksena myös vaihtotaseen ylijäämää kertyy viimevuotista vähemmän. Bruttokansantuotteeseen suhteutettuna ylijäämä supistuu 6½ prosenttiin, mikä kuitenkin edustaa edelleen OECD-maiden huipputasoa.

Kulutus

Yksityinen kulutus supistui vuoden alkukuukausina viime vuoden lopun tasolta, mutta on sen jälkeen piristynyt. Kuluttajien luottamus oman taloutensa myönteiseen kehitykseen on pysynyt vahvana, vaikka usko koko talouden ja työllisyyden näkyisiin on hieman horjunut. Kotitalouksien käytettävissä olevien reaalitylojen arvioidaan lisääntyvän tänä vuonna liki 3 %, sillä palkkasumma kasvaa viimevuotista nopeammin, verotusta kevennetään ja inflaatio on hidasta. Yksityisen kulutuksen odotetaan lisääntyvän 2½ % viime vuodesta; säästämisasteen heikentyminen pysähtyy. Kotitalouksien asunto- tuotot ovat edelleen vahvassa kasvussa, ja velkaantuneisuuden nousun myötä kotitalouksien rahoitusasema muodostuu entistä herkemäksi korkojen vaihtelulle.

Investoinnit

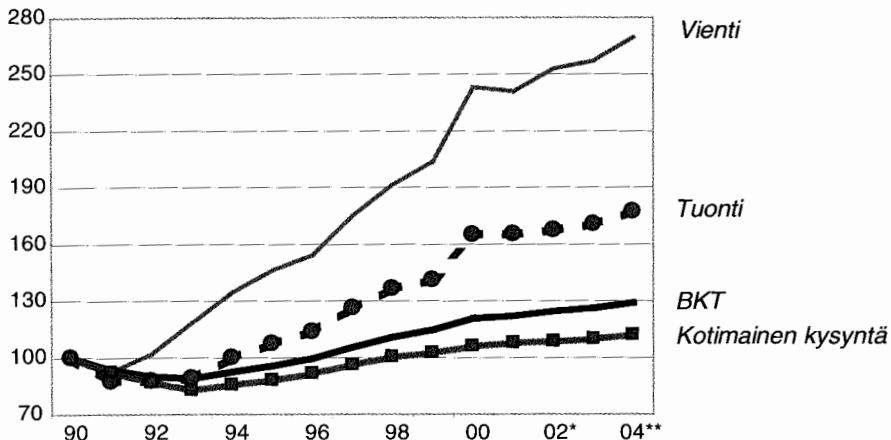
Investoinnit vähenevät tänä vuonna osapuilleen saman verran kuin v. 2002, mihin on syynä lähinnä tuotannollisten investointien lykkääntyminen. Erityisesti kone- ja laitehankinnat supistuvat, mutta myös teollisuus- ja toimistorakennusinvestoinnit vähenevät. Asuinrakennusinvestointien määrä lisääntyy hieman paljolti laajenevan korjaustoiminnan ansiosta. Uusia asuntoja aloitetaan vähintään viimevuotisen verran, sillä asuntolainakorot ovat pysyneet hyvin alhaisina ja kuluttajien luottamus omiin talousnäkyksiinsä on yhä kohtalainen. Teollisuuden kiinteiden investointien määrä supistuu tänä vuonna yhä useimmilla toimialoilla, minkä lisäksi yli 10 vuotta kestänyt tutkimus- ja tuotekehitysmenojen kasvu pysähtyy.

Kokonaistuotanto

Kansainvälisen talouskasvun hitaus on heijastunut vientisektorin välityksellä painokkaasti myös Suomeen. Kokonaistuotanto oli kuluvan vuoden 1. neljänneksellä

Kysyntä ja tarjonta

1990 = 100

selvästi pienempi kuin edellisellä neljänneksellä ja ylitti vain niukasti kahden vuoden takaisen tason. Kasvu näyttää kuitenkin piristyneen kevään ja kesän mittaan, ja tehdyt veropäätökset sekä toisaalta kansainvälisen talouden odotettu elpyminen vuoden loppua kohti tukevat kasvun vahvistumista. Kokonaistuotannon tälle vuodelle ennustettu 1,2 prosentin kasvu tulee selkeästi palveluista; sekä teollisuuden että rakennustoiminnan tuotanto jäävät liki viimevuotisiin määriinsä.

Työvoima

Työllisten määrä supistuu tänä vuonna muutamalla tuhannella, mikä talouskasvun hitauteen nähden on verraten vähän. Osaltaan tähän vaikuttaa osa-aikatyöpaikkojen lisääntyminen. Työpaikat vähenevät teollisuudessa sekä maa- ja metsätaloudessa, mutta lisääntyvät julkisissa ja liike-elämän palveluissa sekä rakennustoiminnassa. Työllisyysaste alenee viimevuotisesta hienoisesti, 67,4 prosenttiin. Kun työvoiman määrä toisaalta kasvaa hieman, työttömyysaste nousee kuluvana vuonna keskimäärin 9,3 prosenttiin. Työttömyys on suureksi osaksi rakenteellista.

Kustannukset ja hinnat

Inflaatio on kuluvana vuonna ollut varsin hidasta ja pysynyt euroalueen keskitason alapuolella. Työkustannukset nousevat hieman nopeammin kuin viime vuonna, mutta tuontihintapaineet ovat vähäisiä euron vahvistumisen ansiosta. Asuntojen hintojen nousun odotetaan hidastuvan selvästi. Valtion toimien vaikutus inflaatiokehitykseen on kuluvana vuonna neutraali: vuoden alusta polttoaineveroja korotettiin, mutta toisaalta autoveroa alennettiin. Kuluttajahintaindeksin arvioidaan kohoavan keskimäärin enintään runsaan prosentin korkeammaksi kuin viime vuonna.

Rahoitusmarkkinat

Talouskasvua on useissa maissa pyritty vauhdittamaan laskemalla ohjauskorkoja kuluvan vuoden aikana edelleen, Yhdysvaltain keskuspankki kesäkuussa tasolle 1% ja Euroopan keskuspankki samoin kesäkuussa tasolle 2 %. Talouden nousuodotusten vähittäinen viriäminen on heijastunut pitkien korkojen selvänä kohoamisena viime kuu-kausina ja pörssikurssien lievänä nousuna. Pitkien korkojen nousuun on osaltaan vaikuttanut myös julkisen sektorin lainatarpeen nopea kasvu. Yhdysvaltain ja Euroopan talouksien odotettu vahvistuminen voi kääntää myös lyhyet korot lievään nousuun ensi vuoden aikana. Suomessa rahoitusmarkkinoiden perusilme jatkuu erittäin keveänä. Pankkien lainanannon kasvu on viimeisen vuoden ajan nopeutunut, kun kotitaloudet ovat nostaneet asuntoluottoja kiihtyvässä tahdissa; euroalueella pankkiluottojen kasvu on jäänyt hitaaksi.

Julkinen talous

Julkisen sektorin tulopohjan kehitys on kärsinyt talouden hitaan kasvun vaiheen pitkitymisestä. Julkisyhteisöjen kokonaistulojen kasvu jääkin tänä vuonna tuntuvasti hitaammaksi kuin mihin viime vuosina on totuttu ja alittaa selvästi menojen kasvuvauhdin. Menot suhteessa kansantuotteeseen kohoavat runsaaseen 50 prosenttiin. Veroaste laskee 44½ prosenttiin, runsaan prosenttiyksikön verran edellisvuodesta, sillä sekä valtion että kuntien verotulot supistuvat hieman viime vuodesta; yhteisöveron tuotto on normalisoitumassa huippuvuosien jälkeen ja viime vuoden verotuottoja poikkeuksellisesti lisänneet ajoitustekijät jäävät pois. Henkilöverotuksen puolella veropohja sitä vastoin jatkaa maltillista kasvua. Finanssipolitiikka on verotuksen kevenemisen ja menojen kasvun vuoksi elvyttävää.

Valtiontalouden viime vuosien ylijäämä supistuu tänä vuonna nollan tuntumaan, kun menot lisääntyvät selvästi tulojen jopa hieman vähentyessä. Erityisesti tulonsiirrot kunnille ja sosiaaliturvarahastoille kasvavat palvelujen laajentamisen ja kasvavien sosiaaliturvaetuuksien rahoittamiseksi. Valtionapuja kunnille kasvattaa myös tuloverotuksen kevennysten kompensointi.

Kuntatalous pysyy tänä vuonna alijäämäisenä, vaikka kuntien menojen kasvu hidastuu tuntuvasti, sillä tuloverokertymä on supistumassa viime vuoden poikkeuksellisen korkealta tasolta. Kuntien väliset taloudelliset erot pysyvät suurina ja alijäämät ovat muodostuneet useille kunnille pysyviksi.

Vuosi 2004

Kansainvälisen talouden näkymiin liittyy edelleen varsin suurta epävarmuutta. Yhdysvaltain orastavaa elpymistä varjostavat pitkään jatkuneet ja samalla vaikeutuneet tasapaino- ja velkaongelmat, joiden purkautuminen dollarin heikkenemisenä vaikeuttaisi merkittävästi euroalueen kasvunäkymiä. Tämä ennuste perustuu oletukselle, että tällaisilta häiriöiltä vältytään. Lähtökohtana on myös, että kasvu kansainvälisessä taloudessa alkaa mm. OECD:n ja EU:n esittämien arvioiden mukaisesti piristyä kuluvan vuoden lopulla ja että ensi vuoden aikana kasvu vielä voimistuu. Kotimaiset edellytykset tuotannon kasvulle ovat edelleen tyydyttävät kilpailukyvyyn, rahoitusrakenteiden yms. perustekijöiden suhteen.

Viennin kasvun odotetaan nopeutuvan ensi vuonna 5 prosentin tuntumaan, ja myös vientitulot kääntyvät kasvuun kolmen vuoden supistumisen jälkeen. Matkapuhelinten menekki (ja tuotannon sijoittuminen) on kuitenkin edelleen keskeinen epävarmuustekijä; investointitavaroiden ja metsäteollisuustuotteiden vienti alkanee elpyä Euroopan kysynnän myötä. Vaihtotaseen ylijäämä kääntyy jälleen pieneen kasvuun. Kotitalouksien ostovoima lisääntyy tuntuvasti palkankorotusten, veronkevennysten ja hintojen nousun hitauden vuoksi. Yksityisen kulutuksen kasvun odotetaan nopeutuvan hieman tämänvuotisesta, mutta myös säästämisaste kohenee hienoisesti viime vuosina

kasvaneen velkaantuneisuuden vuoksi. Investoinnit kääntynevät loivaan nousuun, kun markkinoiden epävarmuus pienenee ja kapasiteetin käyttöasteet nousevat. Kokonaistuotanto lisääntynee 2½ % tästä vuodesta; yksityinen kulutus ja siihen liittyvä tuotanto ovat ensi vuonnakin kasvun keskeinen perusta, mutta myös nettoviennistä tulee tuoloin jo selvä kasvukontribuutio.

Paljolti palvelujen tuotantoon perustuva talouskasvu luo myös lisää työpaikkoja, ja työttömyys kääntyy jälleen laskuun; ensi vuoden keskimääräiseksi työttömyysasteeksi ennakoidaan 9,1 %. Hintojen nousu jää keskimäärin varsin hitaaksi, puoleen prosenttiin, missä merkittävin tekijä on alkoholin verotuksen tuntuva keventäminen. Valtiontalous painuu menolisäysten sekä mittavien veronkevennysten vuoksi alijäämäiseksi; kokonaistuotantoon suhteutettuna alijäämää kertyy puolen prosentin verran. Kuntasektorin rahoitusaliäämä pysynee likimain tämänvuotisella tasolla, ½ prosentissa suhteessa kokonaistuotantoon. Koko julkisen sektorin runsaan 1½ prosentin suuruinen ylijäämä onkin kokonaan työeläkelaitoksiin kertyvän ylijäämän varassa. Finanssipolitiikka tukee edelleen kotimaista kysyntää ja työllisyyttä.

Keskeiset ennusteluvut

	2002*	2000	2001*	2002*	2003**	2004**
	mrd. euroa	määrän muutos, prosenttia				
Bruttokansantuote markkinahintaan	140	5,1	1,2	2,2	1,2	2,4
Tavaroiden ja palvelusten tuonti	42	16,9	0,2	1,3	1,9	4,0
Kokonaistarjonta	182	7,9	1,0	2,0	1,4	2,8
Tavaroiden ja palvelusten vienti	54	19,3	-0,8	4,9	1,6	4,8
Kulutus	101	2,2	2,0	2,2	2,3	2,3
yksityinen	71	3,1	2,0	1,5	2,5	2,7
julkinen	30	0,0	2,2	4,0	1,8	1,5
Investoinnit	26	4,1	4,3	-4,0	-2,8	0,0
yksityiset	22	5,7	3,7	-5,9	-2,1	0,4
julkiset	4	-5,7	8,1	8,0	-6,6	-2,2
Varastojen muutos ¹⁾ (ml. tilastollinen ero)	0	0,4	-0,5	-0,2	0,0	0,0
Kokonaiskysyntä kotimainen kysyntä (ml. tilastollinen ero)	182	7,9	1,0	2,0	1,4	2,8
	128	3,2	1,8	0,6	1,2	1,9

¹⁾ Mrd. euroa ja vaikutus kokonaiskysynnän muutokseen, prosenttiyksikköä.

	2000	2001*	2002*	2003**	2004**
Tehdasteollisuus, määrän muutos, %	12,4	-0,2	2,2	0,1	3,2
Työllisyysaste, %	66,9	67,7	67,7	67,4	67,5
Työttömyysaste, %	9,8	9,1	9,1	9,3	9,1
Kuluttajahintaindeksi, muutos, %	3,4	2,6	1,6	1,2	0,7
Ansiotasoindeksi, muutos, %	4,1	4,5	3,5	3,9	3,4
Vaihtotase, mrd. euroa	9,4	9,4	10,5	9,4	9,8
Vaihtotase, % BKT:sta	7,2	6,9	7,5	6,6	6,7
Ulkomainen nettovelka, % BKT:sta	13,6	5,6	1,3	-12,2	-18,5
Lyhyet korot (Euribor 3 kk), %	4,4	4,3	3,3	2,2	2,2
Pitkät korot (valtion obligaatiot, 10 v), %	5,5	5,0	5,0	3,9	4,5
Julkisyhteisöjen menot, % BKT:sta	49,0	49,1	50,0	50,6	50,5
Veroaste, % BKT:sta	47,6	45,7	45,8	44,6	44,0
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä, % BKT:sta	7,1	5,2	4,2	2,3	1,7
Valtion rahoitusjäämä, % BKT:sta	3,4	2,0	1,4	0,0	-0,6
Julkisyhteisöjen bruttovelka (EMU), % BKT:sta	44,6	44,0	42,7	44,6	44,3
Valtionvelka, % BKT:sta	48,7	45,7	42,4	44,2	43,6

Keskipitkän aikavälin talousnäkymät

Maailmantalouden lähiajan kehitykseen liittyy merkittäviä epävarmuustekijöitä. Kansainvälisen talouden toipumista ovat osaltaan hidastaneet mm. erilaiset rakenteelliset ongelmat ja tasapainottomuudet, kuten Yhdysvaltojen velkaantuneisuus, Euroopan talouksien rakenteelliset jäykkyudet ja Japanin deflaatiokierre. Näiden tekijöiden arvioidaan jatkossakin heikentävän kansainvälisen talouden kasvumahdollisuuksia.

Maailmantalouden kasvun odotetaan vähitellen elpyvän keskipitkällä aikavälillä ja vauhdittavan myös Suomen vientikysynnän voimistumista. Viennin odotetaan kuitenkin kasvavan vientimarkkinoita hitaammin. Tämän taustalla on oletus siitä, että kotimaisen elektroniikkateollisuuden arvioidaan jatkossa lisäävän tuotantoaan enemmän Suomen ulkopuolella lähempänä lopputuotemarkkinoita kuin kotimaassa. Vientisektorin kilpailukyky on heikentynyt euron vahvistumisen myötä. Myös tämän arvioidaan rajoittavan viennin kasvumahdollisuuksia. Keskipitkällä aikavälillä viennin odotetaan lisääntyvän keskimäärin 4 % vuodessa. Elektroniikkateollisuuden merkitys koko viennin kannalta säilyy vahvana myös jatkossa, vaikka samanlaiseen kasvuun kuin 1990-luvulla ei yllätkään.

Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan työikäisen väestön (15-64 -vuotiaat) määrä kääntyy laskuun kuluvan vuosikymmenen päättyessä. Työvoiman tarjonta uhkaa alentua jo aiemmin, ellei keskimääräistä eläkkeellesiirtymisikää saada nousemaan merkittävästi nykyisestä noin 59 vuodesta. Ensimmäiset merkit työvoiman supistumisesta näkyvät jo seuraavan neljän vuoden aikana. Työvoiman väheneminen on yhdessä korkean rakennetyöttömyyden kanssa keskeinen talouskasvua rajoittava tekijä keskipitkällä aikavälillä.

Väestön ikääntyminen näkyy ensi vaiheessa kiristyvänä kilpailuna osaavasta työvoimasta. Tämä luo paineita nopeammalle työvoimakustannusten nousuvauhdille muuhun talouskehitykseen suhteutettuna ja heikentänee teollisuuden hintakilpailukykyä. Supistuva ammattitaitoisen työvoiman tarjonta johtaa kasvun hidastumiseen, jos tuottavuuden kasvua ei voida nopeuttaa. Kokonaistuotannon odotetaan kasvavan vuosina 2004-2007 keskimäärin 2½ % vuodessa.

Tuottavuuden oletetaan kasvavan hieman keskimääräistä historiallista pitkän aikavälin kehitystä hitaammin. Tuottavuus kasvaa keskipitkällä aikavälillä työntekijää kohden hieman yli 2 % vuodessa. Koko kansantalouden tuottavuuden kasvu voi kuitenkin jäädä tätä hitaammaksi, jos aiemmin tuottavuudeltaan keskimääräistä voimakkaammin kasvaneen elektroniikkateollisuuden kehitys osoittautuu tässä arvioitua heikommaksi.

Yksityiset investoinnit ovat kuluneen kahden vuoden aikana vähentyneet talouskasvun hidastumisen, kapasiteetin matalan käyttöasteen ja yritysten yleisen varovaisuuden lisääntymisen myötä. Yksityiset investoinnit kääntyvät valtiovarainmi-

nisteriön ennusteen mukaan ensi vuodesta alkaen hienoiseen nousuun. Kansantalouden investointiaste säilyy peruslaskelmassa keskipitkällä aikavälillä ennallaan eli hie-
man alle 18 prosentissa. Investointien kasvua kotimaassa rajoittaa yritysten pyrkimys
vahvistaa asemiaan kansainvälisillä markkinoilla investoimalla aiempaa enemmän ul-
komaille sekä ulkomaisia sijoittajia kiinnostavien kohteiden puuttuminen.

Kotitaloudet uskovat tällä hetkellä oman taloudellisen tilanteensa säilyvän kohtuullisen
hyvänä huolimatta kansantalouden kehitykseen liittyvästä epävarmuudesta. Kotitalo-
uksien ostovoimaa vahvistavat hallituksen päättämät verokevennykset, integraatiokehi-
tyksestä aiheutuvat välilliseen verotukseen kohdentuvat alennuspaineet ja työllisyyden
hienoinen koheneminen. Talouskasvun nopeutuminen ja työttömyyden pienoinen lasku
tukee luottamusta keskipitkällä aikavälillä. Tämän perusteella yksityisen kulutuksen
arvioidaan kasvavan vuosina 2004-2007 reaalisesti lähes 2½ % vuodessa.

Alhaisen korkotason ja hyvänä säilyneen luottamuksen seurauksena kotitalouksien
velkaantuneisuus on muutaman viime vuoden aikana kasvanut selvästi. Kansainvälis-
ten vertailujen valossa kotitalouksien velkaantuneisuus on kuitenkin yhä useimpia mui-
ta maita alemmalla tasolla. Velkaantuneisuusaste jää myös selvästi 1990-luvun alun
laman huipputasosta. Rahaliiton jäsenyyden myötä rahoitusmarkkinoiden vakaus on
lisääntynyt, mikä mahdollistaa velkaantuneisuuden varovaisen nousun ilman talouden
tasapainon häiriintymistä.

Ensimmäinen vaihe EU:n itälaajenemisesta toteutuu v. 2004. Suomen kansantalouden
kannalta laajenemisen välittömät vaikutukset jäävät verrattain vähäisiksi uusien jäsen-
maiden pienen taloudellisen painoarvon takia. Sisämarkkinoiden laajentuessa yrityksil-
le avautuu uusia markkinoita, ja varsinkin uusissa jäsenmaissa ostovoima on nopeas-
sa kasvussa. Vaikka laajentuminen on ensisijassa poliittinen prosessi, on lisääntyvä
turvallisuus ja poliittinen vakaus tärkeää Euroopan kasvumahdollisuuksien ja taloudelli-
sen hyvinvoinnin ylläpitämisessä muuten maltilliseksi arvioidun talouskasvun oloissa.

Koska kasvun hidastuminen on perustunut ennen muuta viennin heikkenemiseen, sen
vaikutukset työllisyyteen ovat jääneet vähäisemmiksi kuin mitä kasvun ja työllisyyden
välisen keskimääräisen historiallisen yhteyden perusteella olisi voinut päätellä. Jos ta-
lous kehittyi edellä arvioidun mukaisesti työllisten määrä kasvaa seuraavan neljän vu-
oden aikana noin 25 000 hengellä, mutta työttömyys alenee tätä enemmän työvoiman
tarjonnan vähenemisen myötä. Työttömyysaste on tarkasteluajanjakson lopulla 8 pro-
senttiyksikköä. Hallitus tavoittelee kuitenkin tätä suurempaa, 100 000 hengen lisäystä
työllisyydessä. Tavoitteen saavuttaminen edellyttäisi selvästi edellä oletettua nopeam-
paa talouskehitystä.

Julkinen talous

Talouskasvu on jatkunut hitaana jo muutaman vuoden ajan. Tämän seurauksena julki-
sen talouden ja erityisesti valtion rahoitusasema on heikentynyt. Valtiontalouden ylijää-

mä sulaa tänä vuonna lähes kokonaan ja talous kääntyy ½ % alijäämäiseksi suhteessa kokonaistuotantoon v. 2004.

Kotimaista kysyntää ja talouden rakenteita vahvistetaan tälle ja ensi vuodelle ajoittuvilla tuloverokevennyksillä. Lisäksi välillistä verotusta alennetaan alkoholin osalta. Verotulojen kasvua hidastaa yleisemminkin taloudelliseen integraation laajenemiseen liittyvä kansainvälisen verokilpailun kiristyminen, mikä rapauttaa veropohjaa vähitellen. Tämän on arvioitu keskipitkällä aikavälillä näkyvän erityisesti yritysten Suomeen maksamien verojen pienenemisestä. Kansainvälisen talouden kasvunäkymien kohenemisesta huolimatta valtiontalouden näkymät ovat vaisut keskipitkälläkin aikavälillä. Valtion verotuloihin kohdistuvat alentamispaineet johtavat siihen, että ilman uusia toimenpiteitä edellä kuvatun kaltaisen talouskasvun oloissa valtiontalouden alijäämä uhkaa säilyä runsaassa ½ prosentissa kokonaistuotantoon suhteutettuna.

Viimeisen viiden vuoden aikana kuntien menot ovat lisääntyneet nimellisesti keskimäärin lähes 5 % vuodessa. Tämä kehitys yhdessä hidastuneen talouskasvun kanssa on synnyttänyt kuntatalouteen ½ prosentin suuruisen alijäämän kokonaistuotantoon suhteutettuna. Kuntakohtaiset erot ovat kuitenkin suuria. Huolimatta valtion toimenpiteistä, joilla kuntataloutta vahvistetaan tänä vuonna noin 150 milj. eurolla kuntatalous uhkaa pysyä alijäämäisenä. Keskipitkän ajan tasapainovelvoite pakottaa kuitenkin kunnat pitämään taloutensa tasapainossa, mikä merkinnee monessa kunnassa ennen pitkää joko palvelutuotannon tehostamista, toimintojen karsimista tai paineita kiristää verotusta.

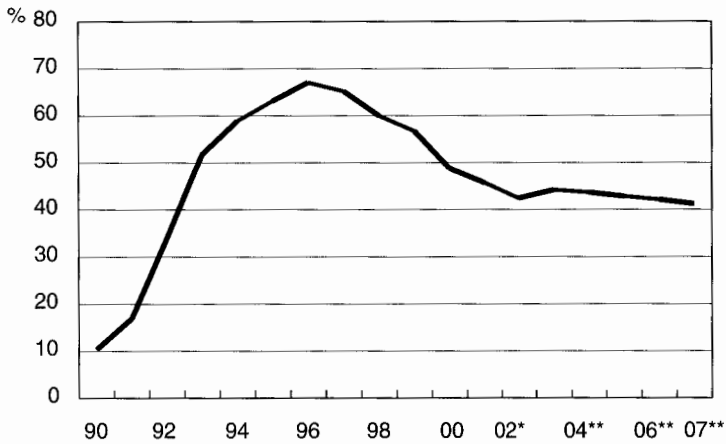
Valtion ja paikallishallinnon lisäksi julkiseen talouteen luetaan sosiaaliturvarahastot, joihin kuuluvat KELA, työttömyysvakuutus- ja työeläkerahastot. Työeläkerahastot pitävät koko julkisen talouden selvästi ylijäämäisenä valtion ja kuntien heikentyneestä rahoitustasapainosta huolimatta. Työeläkerahastojen maksamien eläkkeiden määrän kasvu nopeutuu kun vuosittain eläkkeelle siirtyvien lukumäärä lisääntyy.

Työeläkkeiden rahastointia joudutaan vahvistamaan varauduttaessa eläkemenojen kasvuun väestön ikääntyessä pitkällä aikavälillä. Eläkesopimuksessa päätettiin lisätä eläkkeiden rahastointia vuodesta 2003 lähtien määrääjäksi. Tämä merkitsee lisäkorotuspaineita sekä työntekijöiden että työnantajien työeläkemaksuihin. TEL-rahastojen ylijäämän odotetaan kasvavan seuraavan neljän vuoden aikana hieman yli 3 prosenttiin kokonaistuotantoon suhteutettuna. Lisärahaointi vähentää eläkemaksujen nousupaineita pitkällä aikavälillä. Varjopuolena on se, että lyhyellä aikavälillä maksut nousevat ja sen myötä osa verokevennysten myönteisistä vaikutuksista jää toteutumatta.

Koko julkisen talouden ylijäämä säilyy seuraavan neljän vuoden aikana 2-2½ prosentissa suhteessa kokonaistuotantoon. Valtion ja kuntien alijäämä johtaa velanoton lisääntymiseen. Euromääräisesti valtion velkaantuneisuus lisääntyy, mutta kokonais-

tuotantoon suhteutettuna velka kuitenkin alenee, joskin aiempaa hitaammin. Suomi täyttää EU-maita koskevan vakaus- ja kasvusopimuksen velvoitteet julkisen talouden ylijäämäsuhteen ja velkaantuneisuuden osalta myös keskipitkällä aikavälillä.

Valtionvelka
suhteessa bruttokansantuotteeseen

2 KANSAINVÄLINEN TALOUS

Monet tekijät haittasivat maailmantalouden kehitystä kuluvaan vuoden alkupuoliskolla. Yhdysvaltain ja Irakin välinen konflikti kärjistyi sodaksi, mutta varsinaiset taistelut päättyivät nopeasti. Irakin hallinnon vakiinnuttaminen ja Yhdysvaltain joukkojen läsnäolo voi silti kestää pitkään. Öljyn hinta ei noussut sodan aikana liikikään niin korkeaksi kuin pelättiin ja aleni nopeasti sen jälkeen. Sittemmin korkea kysyntä ja tuotanto-ongelmat Venezuelassa ja Nigeriassa ovat uudelleen nostaneet öljyn hintaa. Näyttää siltä, että Irakin tuotannon uudelleenkäynnistäminen vie pitemmän aikaa. Öljyn hinta voikin pysytellä korkeana jopa yli vuoden ennen kuin kasvava tarjonta alkaa leikata hintaa.

Sars-keuhkokuumeeseen pelättiin saavan aikaan laajan epidemian. Matkustusrajoitukset ja tarkka kontrolli pitivät sen kuitenkin varsin hyvin kurissa ja taudin talousvaiikutukset jäivät melko pieniksi. Eniten näiden kahden em. tekijän vaikutus yhdessä yleisen epävarmuuden kanssa näkyivät lentoliikenteessä ja turismissa, jotka molemmat kärsivät suuria menetyksiä.

Taloussuutisia on pitkään leimannut hyvien ja huonojen uutisten vuorottelu. Positiivisen signaalin jälkeen on saatu uusia tietoja, jotka ovat kumonnet hyvien uutisten herättämät odotukset. Viime aikoina myönteisten uutisten määrä on hieman lisääntynyt, mutta vakuuttavaa näyttöä suhdanteiden kääntymisestä selvään nousuun ei ole vielä saatu. Yritysten tulokset ovat parantuneet, kun kuluja on leikattu ja työvoimaa saneerattu. Osakekurssit ovat keväästä nousseet, mutta yritysten investoinnit eivät ole kunnolla lähteneet käyntiin. Työttömyyden kasvu ja työllisyysnäkyvien heikkeneminen ovat tehneet kuluttajista varovaisia ja leikanneet kulutusta etenkin Euroopassa. Yhdysvalloissa kiinnelainojen uudelleenrahoitus on tukenut kulutuksen kasvua. Viimeaikainen pitkien korkojen nousu on alkanut vähentää tämän rahoituskanavan merkitystä.

Yleinen epävarmuus ja Yhdysvaltain ongelmat, vaihtotaseen ja julkisen talouden alijäämä, ovat vähentäneet dollarin houkuttelevuutta ja lisänneet euron kysyntää. Vuoden alkupuoliskolla euro vahvistui tuntuvasti nousten korkeimmillaan liki 1,2 dollariin. Viime aikojen hiukan odotettua myönteisemmät talousuutiset Yhdysvalloista ovat painaneet kurssin alle 1,1 dollariin, mikä on ollut eduksi Euroopan maiden kilpailukyvyille.

Maailmantalouden kehitysnäkymiin ja valuuttakursseihin liittyvät riskit eivät ole väistyneet ja riskit ja etenkin Yhdysvaltain suuret vajeet, jotka uhkaavat edelleen kasvaa, ylläpitävät kansainvälisen talouden haavoittuvuutta. Uhkatekijöistä huolimatta globaalitalouden kasvun ennakoidaan piristyvän, mutta vain verkkaan. Yhdysvalloissa kasvuvauhti jäänee myös ensi vuonna alle potentiaalin. Parhaimmat kasvunäkymät ovat Aasiassa, jossa Kiinan ja Intian taloudet kasvavat yhä nopeasti. Myös Etelä-Amerikassa pahin on ohitettu, mutta kasvuvauhti pysynee vielä vaatimattomana. Venäjä hyötyy korkeasta öljyn hinnasta ja sen talous kasvaa edelleen hyvää vauhtia. Euroopassa, missä niin ikään on näkynyt oireita kasvun alkamisesta, rakenteelliset ongelmat ja julkisen talouden suuret alijäämät hidastavat toipumista.

Maailmankauppa kasvoi viime vuonna 2½ %. Tänä vuonna kasvu yltäneen neljään ja ensi vuonna yli viiteen prosenttiin. Maailman kokonaistuotanto kasvane v. 2003 vajaa 3 % ja 3½ % v. 2004.

Yhdysvaltain talous kasvoi viime vuonna 2,4 %. Tämän vuoden alkupuolella kasvu nousi myös yli kahden prosentin, mutta toisella vuosineljänneksellä kasvusta huomattava osa aiheutui julkisten menojen ja nimenomaan puolustusmenojen kasvusta. Ilman näitä kasvu olisi jäänyt paljon vaatimattommaksi. Ylläpitääkseen ja nopeuttaakseen kasvua Yhdysvaltain hallitus ja keskuspankki ovat harjoittaneet erittäin elvyttävää talouspolitiikkaa. Ohjauks korko on painettu poikkeuksellisen alas yhteen prosenttiin ja julkinen talous, joka vielä jokunen vuosi sitten oli ylijäämäinen osoittaa ainakin 5 prosentin alijäämää tänä vuonna. Ennätysmäisestä elvytyksestä huolimatta kasvuvauhti on ollut kaiken kaikkiaan hieman odotettua hitaampaa, mikä osoittaa aiempien negatiivisten shokkien vaikutusten pitkää kestoa ja voimakkuutta.

Yksityinen kulutus on jatkanut melko vakaata kasvua ja kuluttajien luottamus on pysynyt kohtuullisen korkeana. Joitain merkkejä kulutuksen kasvun hiipumisesta on kuitenkin näköpiirissä. Työttömyys on korkea, vaikka aleni heinäkuussa 6,2 prosenttiin. Samalla työllisten määrä kuitenkin supistui. Jos tämä työllisyyden aleneminen jatkuu, se voi alkaa vaikuttaa kuluttajien käyttäytymiseen. Toinen kulutusta mahdollisesti heikentävä tekijä voi olla pitkien korkojen nousu, joka kesäkuun puolivälin jälkeen on ollut nopeaa. Tämä on heijastunut kielteisesti kuluttajien odotuksiin. Asuntojen hinnat ovat silti edelleen korkeat ja korkojen noususta huolimatta kiinnelainakannasta huomattava osa voitaisiin uudelleen rahoittaa ja käyttää kulutuksen maksamiseen.

Investointien kasvu on ollut heikkoa vuoden alkupuoliskolla. Ensimmäisellä neljänneksellä ne eivät kasvaneet lainkaan. Vain tietoliikenteen investoinnit lisääntyivät. Kehitys

ei ollut paljon parempaa toisellakaan neljänneksellä, mutta varastojen supistuminen voi lisätä investointeja ja dollarin heikkeneminen piristää vientiä. Etenkin teollisuudessa tilanne näyttää edelleen varsin heikolta eivätkä edellytykset investointien nopeaan elpymiseen siellä ole kovin kehuttavat. Sen enempää kuluttajien kuin yritystenkään rahoitusasema ei ole vielä kovin vahva.

Yhdysvaltain talous on edelleenkin kansainvälisen suhdannekehityksen kannalta avainasemassa. Kun kasvu muualla on vaisua, Yhdysvaltain kasvun voimakas nopeutuminen heikentäisi maan ulkoista tasapainoa entisestään. Toisaalta jos kasvu ei pääse kunnolla vauhtiin, toteutettu voimakas finanssipolitiikan keventäminen tulee rajoittamaan keskushallinnon liikkumavaraa pitkään ja vaatimaan suuria ponnisteluja, jotta julkinen talous saadaan takaisin kestäväälle pohjalle. Yhdysvaltain talouden arvioidaan kasvavan tänä vuonna 2 % ja 2½ % ensi vuonna.

Japanin talous kasvoi viime vuonna hieman. Kasvuvauhti on myös tämän vuoden alkupuoliskolla ollut odotettua parempaa ja näyttää siltä, että vuosikeskiarvona mitattuna kasvu hieman nopeutuisi tänä vuonna. Kysyntänäkymät eivät silti ole kovin hyvät, kun vienti ei vedä viime vuoden tapaan ja yksityisen kulutuksen kasvua rajoittaa kasvava työttömyys sekä palkkojen aleneminen. Yritysten luottamus tulevaan on vähäinen ja niiden kannattavuus heikko. Niinpä kovin paljoa ei voida laskea investointienkaan varaan. Hintojen aleneminen ei ole pysähtynyt ja voi jatkua myös ensi vuonna.

Talouden rakenteiden uudistaminen etenee verkkaisesti. Pankkien luottojen ja yritysten rakenteiden uudelleenjärjestely on pahasti kesken, eikä luottamusta talouden kehitykseen ja kestävää kasvua voida kunnolla palauttaa ennen kuin näihin ongelmiin on löydetty pysyvä ratkaisu. Deflaation katkaiseminen, joka myöskin on välttämätöntä, vaatii keskuspankilta suurempia ponnisteluja. Toistaiseksi näyttää siltä, ettei se ole kyennyt taittamaan sen paremmin deflaatio-odotuksia kuin lisäämään rahan tai pankkiluottojen määrää.

Japanin julkisen talouden tila on vaikea. Valtion velka on noussut erittäin korkeaksi, ja nopeasti käsillä oleva väestön ikääntyminen lisää menopaineita. Julkiselta taloudelta vaaditaan näissä oloissa paljon: huonosti kannattavia julkisia investointeja on rajusti leikattava, eläke- ja terveydenhoitojärjestelmiä on uudistettava ja verotusta kiristettävä.

Euroalueen tämän vuoden alkupuolen talouskehitys on ollut vaatimatonta. Toiveet kasvun vauhdittumisesta ovat osoittautuneet ennenaikaisiksi. Vaikeuksissa ovat olleet etenkin suuret jäsenmaat, joissa talouskasvu on jäänyt vaatimattomaksi ja työttömyys on alkanut ensinnä kohota. Niiden näyttää olevan myös vaikeaa sopeutua vakaus- ja kasvusopimuksen ehtoihin, sillä ne ovat joko ylittäneet tai vaarassa ylittää sopimuksen kolmen prosentin julkisen talouden alijäämärajan.

Euron vahvistuminen on heikentänyt alueen kilpailukykyä ja vaikeuttanut vientiä muutenkin hitaasti kasvaville markkinoille. Toisaalta euron vahvistuminen on alentanut tuon-

Bruttokansantuote

	2000	2001	2002*	2003**	2004**
		määrän	muutos, prosenttia		
Yhdysvallat	3,8	0,3	2,4	2	2½
Japani	2,4	0,4	0,1	1	1
EU	3,4	1,5	0,8	1	1½
Saksa	2,9	0,6	0,2	0	1½
Ranska	3,8	1,8	1,2	1	1½
Italia	3,1	1,8	0,4	½	1½
Iso-Britannia	3,1	2,0	1,8	1½	2
Espanja	4,2	2,7	2,0	1½	2
Ruotsi	4,4	1,1	1,9	1½	2
Tanska	2,8	1,4	1,6	1½	1½
Suomi	5,1	1,2	2,2	1,2	2,4
OECD	3,7	0,7	1,8	2	2½
Muut maat	5,7	3,9	4,6	5	6
Maailma	4,8	2,3	3,0	3	3½

Työttömyysaste eräissä OECD-maissa

	2000	2001	2002*	2003**	2004**
			prosenttia		
Yhdysvallat	4,0	4,7	5,8	6	6
Japani	4,7	5,0	5,4	5½	5½
Iso-Britannia	5,4	5,0	5,1	5½	5½
Italia	10,4	9,4	9,0	9	9½
Ranska	9,3	8,5	8,7	9	9½
Saksa	7,8	7,8	8,2	9	9½
Ruotsi	5,6	4,9	4,9	5½	5½
Suomi	9,8	9,1	9,1	9,3	9,1
Tanska	4,4	4,3	4,5	5	5
EU	7,8	7,3	7,6	8	8
OECD	6,1	6,4	6,9	7	7

Yksikkötyökustannukset

	2000	2001	2002*	2003**	2004**
	muutos, prosenttia				
Yhdysvallat	3,5	2,3	-0,5	2	1
Japani	-2,7	-1,2	-3,1	-3	-2
Saksa	1,0	1,5	0,8	1	½
Ranska	0,6	2,8	2,3	1½	1
Iso-Britannia	3,0	4,0	2,5	3	2½
Italia	1,7	2,9	3,1	2½	2
Ruotsi	5,0	5,8	2,3	2	1½
Suomi	0,4	5,2	0,7	2	1

tihintoja ja lisännyt kotitalouksien ostovoimaa, mutta talousnäkymien epävarmuus ja työttömyyden uhka on tehnyt niistä varovaisia ja leikannut yksityisen kulutuksen kasvua. Yritysten kannattavuus on jonkin verran parantunut, mutta investointitoiminta tuskin vielä tänä vuonna kasvaa. Joitain talouskasvun piristymisen oireita on kuitenkin alkanut näkyä ja tuotannon odotetaan alkavan hitaasti elpyä vuoden loppua kohden. Koko vuoden talouskasvu tuskin kuitenkaan yltää juurikaan puolta prosenttia suuremmaksi.

Kovin mittavaa kasvun nopeutumista vuositasolla ei liene näköpiirissä ensi vuonnaakaan, sillä euroalueen näyttää olevan vaikea saada kasvua aikaan omin voimin. Alue on vain osin kyennyt hyödyntämään ne kasvumahdollisuudet, joita etenevä yhdentyminen voi luoda. Rakenteelliset uudistukset ovatkin keskeisessä asemassa, jos halutaan vahvistaa euroalueen kasvupotentiaalia. Tällä alkaa olla myös kiire, sillä väestön ikääntyminen asettaa uusia haasteita, kun työvoiman tarjonta heikkenee ja julkisen talouden menopaineet kasvavat.

Euroalueen finanssipolitiikan yhteisenä tavoitteena on pyrkiä luomaan riittävän tasapainoinen julkinen sektori, jotta täten luotua liikkumavaraa voitaisiin käyttää, kun suhdanteet heikkenevät. Kun tätä tavoitetta ei ole onnistuttu saavuttamaan, heikko talouskasvu ja eräiden maiden julkisen talouden kehitys ovat asettaneet vakaus- ja kasvusopimuksen uskottavuuden koetteelle. Koko euroalueen julkisen talouden alijäämä nousee tänä vuonna lähelle 3 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Euroopan keskuspankki alensi keskeistä ohjauskorkoa puolella prosenttiyksiköllä 2 prosenttiin kesäkuussa. Uudetkin päätökset voivat tulla ajankohtaisiksi, jos hintojen nousu edelleen hidastuu ja/tai jos euro alkaa uudelleen vahvistua.

Euroalueen talouskehitys

	2000	2001	2002*	2003**	2004**
		määrän muutos, prosenttia			
Yksityinen kulutus	2,5	1,8	0,7	1	2
Julkinen kulutus	2,1	2,0	2,7	2	2
Kiinteän pääoman bruttomuodostus	4,9	-0,3	-4,3	-2	2
Tavaroiden ja palvelujen vienti	12,6	2,7	1,1	1	2
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	11,3	1,4	-0,4	0	1
Bruttokansantuote markkinahintaan	3,5	1,5	0,9	½	1½
Yksityisen kulutuksen deflaattori	2,2	2,4	2,2	2	1½
Työttömyysaste, %	8,5	8,0	8,3	9	9
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä, % bruttokansantuotteesta	0,1	-1,5	-2,2	-2,9	-2,8
Vaihtotase, % bruttokansantuotteesta	-0,1	0,3	0,9	1	1

Isossa-Britanniassa tuotannon kasvu on hidastunut viime vuoden lopulta lähtien, kun yksityisen kulutuksen ja investointien kasvu heikkeni. Ainakaan toistaiseksi talouden aktiviteetti ei ole virinnyt uudelleen. Vuoden alussa vienti hieman elpyi, kun punta varsinkin euroon nähden heikkeni. Asuntomarkkinoilla korkeasuhdanne jatkuu ja asuntojen hintojen vuosinousu on ollut liki 20 %. Tämä hintakupla muodostaakin olennaisen talouskehitykseen liittyvän riskin.

Keskuspankki alensi kesäkuussa ohjauskorkoa prosenttiyksikön neljäsosalla 3½ prosenttiin vastatakseen heikkenevien talousnäkymien asettamiin haasteisiin. Inflaatio on jonkin verran tavoitetta korkeampi, mutta sen uskotaan johtuvan väliaikaisista tekijöistä. Myös finanssipolitiikka on ollut kasvua tukevaa. Aiemmin kertynyttä ylijäämää on käytetty etenkin rappeutuneen julkisen infrastruktuuriin korjaamiseen. Elvyttävä politiikka yhdessä paranevan kansainvälisen kysynnän kanssa nopeuttaa tuotannon kasvua nykyisestä noin 1½ prosentista 2 prosenttiin ensi vuonna. Työllisyystilanne säilyy edelleen hyvänä.

Ruotsin talous on Suomen tavoin kärsinyt tietotekniikka-alan ongelmista ja heikosta kansainvälisestä kysynnästä. Tuotanto kasvoi viime vuonna vajaan 2 %. Vastoin teollisuuden odotuksia suhdannetilanne on tämän vuoden toisella neljänneksellä heikentynyt ja ulkomaiset sekä kotimaiset tilaukset ovat vähentyneet. Teollisuustuotannon kasvu on pysähtynyt, ja alan työttömyys kasvaa. Rakennustoiminta jatkaa alamäkeä, ja myös palvelualoilla on alkanut näkyä merkkejä kysynnän heikkenemisestä. Tuotannon arvioidaan kasvavan tänä vuonna 1½ % ja ensi vuonna hieman enemmän.

Heikon talouskehityksen ja alempien inflaatio-odotusten perusteella Ruotsin keskuspankki alensi repokorkoa kesä- ja heinäkuussa yhteensä 0,75 prosenttiyksikköä 2,75 prosenttiin. Finanssipolitiikassa menoja on rajoitettu asettamalla niille ylärajat. Tavoitteet ovat aika tiukat ja joillain sektoreilla on vaikeuksia pitää menot näiden mukaisina. Mahdollisista ylityksistä huolimatta rajojen asettaminen on tuonut jatkuvuutta ja jämäkkyyttä finanssipolitiikkaan.

3 ULKOMAANKAUPPA

Vienti

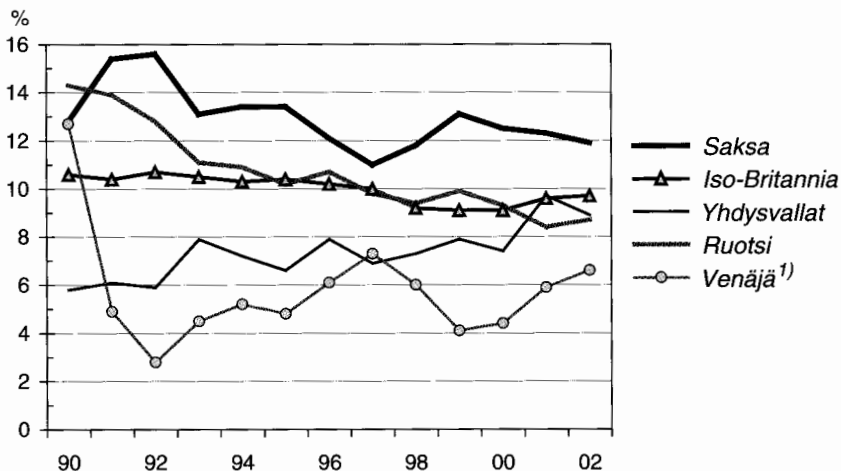
Viennin määrä kääntyi viime vuonna reippaaseen miltei 5 prosentin kasvuun, mutta määrällisen kasvun kääntöpuolena viennin arvo supistui niukasti. Arvon supistuminen johtui vientihintojen laskusta kansainvälisen kysynnän heikkouden ja euron vahvistumisen myötä lähes kaikilla toimialoilla. Viennin arvon jatkuva väheneminen on supistanut viennin BKT-osuuden vuoden 2000 huipun 43 prosentista viime vuonna vajaaseen 39 prosenttiin.

Vienti Venäjälle ja useimpiin Keski- ja Itä-Euroopan maihin lisääntyi viime vuonna, kun taas vienti EU-alueelle, Yhdysvaltoihin ja Kaakkois-Aasiaan väheni. Venäjän osuus tavaraviennistä oli viime vuonna 6½ % ja KIE-maiden 7 %. Runsas puolet, 54 %, tavaraviennistä suuntautui EU-maihin; euroalueen osuus oli 33 %.

Kuluvan vuoden alkupuolella vientimenestys on ollut laimeaa ja viennin arvo on alentunut 2 %, vaikka jo vuodentakaiset pohjaluvut olivat varsin heikkoja. Euromaiden hintakilpailukyky on heikentynyt erityisesti suhteessa dollariin. Alkuvuoden aikana ulkokaupan arvo supistui 5 %, mutta euroalueelle ja myös koko EU:n alueelle suuntautuneen viennin arvo nousi hieman. Yritysten suhdannenäkymät ovat vuoden mittaan synkentyneet ja painuivat heinäkuussa negatiivisiksi. Vientinäkymiä heikentää vahvan euron ohella kansainvälisen talouskehityksen vaikeus. Euroääräinen vientihintataso aleni alkuvuoden aikana viitisen prosenttia, ja vaikka hinnat ovat yhä laskussa, yritysten odotukset vientitilauksien määrän kehityksestä ovat varsin optimistisia. Viennin määrä lisääntynee tänä vuonna 1,6 %, mutta vientihinnat laskevat 3,3 %, joten viennin arvon aleneminen jatkuu. Kansainvälisen talouskehityksen vilkastuminen johtanee ensi vuonna viennin kasvun nopeutumiseen ja kolmen vuoden alenemisen jälkeen jopa vientitulojen kasvuun.

Keskeiset vientimaat

osuus viennistä

1) Ennen v. 1992 Neuvostoliitto.

Metalliteollisuuden tuotteiden viennin määrä lisääntyi viime vuonna 4 %, mutta viennin arvo aleni 3 %. Eniten väheni perinteisen metalliteollisuuden vienti, sillä EU-alueen investointilama piti koneiden kysynnän vähäisenä ja laivojen vienti supistui edellisen vuoden huipputasolta. Myös elektroniikkateollisuudessa viennin arvo aleni hieman, vaikka vietyjen matkapuhelimien laadun kohoaminen nosti laskennallista viennin määrää.

Kuluvan vuoden alkupuolella metallin toimialoista vienti on kasvanut lähinnä perusmetalleissa, joiden osalta kasvu ei niinkään johdu kysynnän vilkastumisesta kuin kilpailevan tarjonnan rajoituksista; toisaalta Euroopan unioni rajoittaa teräksen tuontia ja toisaalta suurimmat eurooppalaiset teräksentuottajat ovat itse varoneet ylituotantoa. Teräksen hinta on rajoitusten johdosta noussut samaan aikaan kun kapasiteetin lisäykset ovat Suomessa mahdollistaneet lisätuotannon. Elektroniikkateollisuuden tuotteiden viennin arvo supistui vuoden alkupuolella vuodentakaiseen verrattuna hieman, ja näkymät loppuvuodelle ovat epävarmat. Koneiden viennin määrä supistuu yhä ja kulkuneuvojen vienti jää samoin viimevuotista pienemmäksi kun sekä laivojen että henkilöautojen vienti vähenee.

Euroopan talouskasvun nopeutuminen nostanee metallin tuotteiden kysyntää ensi vuonna. Tietoliikennevälineissä kehitys kulkee kohti yhä eriytyneempiä sovelluksia toisaalta kuluttajille ja toisaalta yrityskäyttöön. Käyttömahdollisuuksien monipuolistuminen lisää tuotteiden kysyntää, kun kansainvälinen talous elpyy. Tornion terästehtaan laajennuksen loppuunsaattaminen nostaa yhä perusmetallien tuotantokapasiteettia ja vientiä, ja Euroopan investointien vähittäinen käynnistyminen kääntäne

koneiden viennin ensi vuonna lievään kasvuun. Laivojen ja henkilöautojen vienti vähenee ensi vuonnakin.

Metsäteollisuuden tuotteiden viennin määrä lisääntyi viime vuonna 4 %, kun paperiteollisuudessa harvennettiin seisokkeja ja sahatavaran ylläpitämisolosuhteiden helpottuminen lisäsi puutavaran kysyntää EU-alueella. Viennin arvo puolestaan väheni 2 %, sillä sekä mekaanisen että kemiallisen metsäteollisuuden hinnat laskivat.

Pitkään jatkunut kysynnän vaimeus ei näytä hellittävän kuluvan vuoden aikana. Paperiteollisuuden tuotteiden myyntihintataso heikkenee yhä, mikä näyttää johtavan uusiin seisokkeihin syksyn myötä. Alkuvuoden aikana paperiteollisuustuotteiden viennin määrä lisääntyi vuodentakaisesta, mikä vuosikeskiarvona turvaa viennin määrän parin prosentin kasvun tänä vuonna, mutta viennin arvo alenee yhä. Puutavaraiteollisuuden tuotteiden vientihinnat kohosivat vuoden vaihteen tienoilla, mutta vastoin odotuksia kysyntä väheni kevään aikana uudestaan ja vientihinnat kääntyivät laskuun. Rakentaminen Euroopassa on vaisua, eikä puutavaran viennin määrä tänä vuonna kasva. Keskimääräinen hintataso nousee kuitenkin viime vuodesta, joten viennin arvo lisääntyy hieman. Ensi vuonna sekä viennin määrä että vientihinnat metsäteollisuustuotteissa nousevat.

Kulutustavaroista sekä elintarvikkeiden että tekstiili- ja vaatetustuotteiden vienti on alkuvuoden ajan ollut laimeaa, eikä kysyntä kovin herkästi vilkastu niin kauan kuin euron hinta on nykyisellä korkealla tasollaan. EU:n laajeneminen avaa osaltaan elintarviketeollisuudelle uusia vientimahdollisuuksia ensi vuonna. *Palveluvienti* lisääntyi viime vuonna kymmeneksen. Tänä vuonna palvelujen viennin kasvu hidastuu.

Tavaraviennin määrä pääryhmittäin

1990=100

Vuosi	Metalliteollisuustuotteet	Muut tuotteet	Metsäteollisuustuotteet
90	100	100	100
91	95	95	95
92	105	105	105
93	115	115	115
94	130	130	130
95	150	140	135
96	170	145	135
97	190	150	145
98	210	155	150
99	230	155	155
00	320	165	160
01	320	170	155
02	330	180	155
03	340	190	155
04**	360	200	160

Tavaroiden ja palvelujen vienti

	2002	2000	2001	2002 ²⁾	2003 ^{**}	2004 ^{**}	2000	2001	2002 ²⁾	2003 ^{**}	2004 ^{**}
	osuus, %	määrän muutos, prosenttia					hinnan muutos, prosenttia				
Metsäteollisuus	25,6	5	-8	4	1½	2	11	2½	-5½	-6	4½
Puutavara	5,5	4	-3	4	0	1	6	-2	-1	1	2
Massa ja paperi	20,1	6	-9	4	2	2	12	4	-7	-8	5
Metalliteollisuus	54,5	31	0	4	0	8	-1	-4½	-6	-5½	-3
Metallien jalostus	7,0	6	-3	1	6	4	23	-6	1	2	7
Koneet, metallituotteet, kulkuneuvot	20,0	18	14	-7	-12	2	3	1	½	0	2
Elektroniikka- ja sähkötuotteet	27,5	50	-7	12	6	11	-9	-8	-12	-9	-8
Muut	19,9	7	3	9	2½	2½	17	-2	-4	2	1
Maa- ja metsätalous	0,9	-7	-1	8	1	1	43	23	-10	-20	2
Elintarvikkeet	1,9	11	8	4	3	4	0	-4	-½	-2	2
Tekstiili-, vaate- ja nahkatuotteet	1,6	3	2	0	-1	2	3	3	½	0	2
Kemianteollisuus	11,5	4	3	14	2	2	30	-5	-6	3	1
Tavaravienti ¹⁾	100,0	22,6	-0,2	4,2	1,3	5,2	2,7	-3,1	-5,2	-3,6	-0,7
Tavaroiden ja palvelujen vienti ¹⁾		19,3	-0,8	4,9	1,6	4,8	3,4	-2,5	-4,7	-3,3	-0,8

¹⁾ Summarivien toteutuneet hinta- ja määräm muutokset vuosilta 2000-2002 ovat kansantalouden tilinpidon mukaisia. Toimialaluokittain hinta- ja määräm muutokset on arvioitu Tilastokeskuksen vientihintaindeksin ja Tullihallituksen viennin arvotietojen perusteella.

²⁾ Vuoden 2002 osalta toimialoitteisten hinta- ja määräm muutoslaskelmien pohjana olevan hintaindeksin perusvuosi on v. 2000.

Tuonti

Tuonnin määrä lisääntyi viime vuonna 1,3 % ja tuontihinnat alenivat miltei 3 %. Tuonnin arvo aleni 1,7 %, mikä painoi tuonnin bruttokansantuoteosuuden 30 prosenttiin edellisen vuoden vajaasta 32 prosentista.

Kuluvan vuoden alkupuolella tuonti on ollut lievässä kasvussa. Vahva euro lisää tuontihalukkuutta alentaessaan euromääräisiä tuontihintoja. Tuonnin kasvu painotuu tänä vuonna kulutustavaratuontiin, mutta ensi vuonna talouskasvun nopeutuminen lisää myös tuotannollista tuontitarvetta. Tuonnin määrä kasvaa tänä vuonna 2 %, mutta ensi vuonna jo 4 %. Tuontihinnat alenevat vielä tänä vuonna, mutta alkavat ensi vuonna nousta.

Raaka-aineiden ja tuotantohyödykkeiden tuonnin määrä lisääntyi viime vuonna 4 %, mutta viiden prosentin hintojen lasku johti tuonnin arvon vähenemiseen. Tänä vuonna raaka-aineiden ja tuotantohyödykkeiden tuonnin kasvu hidastuu teollisuustuotannon kasvun hiipumisen seurauksena, mutta ensi vuonna, kun kotimainen teollisuustuotanto piristyy, se nopeutuu jälleen. Energian tuonti lisääntyi viime vuonna 5 %, samalla kun sen hintataso aleni 7 %. Myös energian tuonnin kasvu hidastuu tänä vuonna nopeutuakseen jälleen ensi vuonna.

Kotimainen investointilama heijastui viime vuonna investointitavaroiden tuontiin, joka supistui kymmeneksen. Yritysten investointihalukkuus on tänäkin vuonna laimeaa, joten investointitavaroiden tuonti vähenee yhä. Ensi vuonna investointitavaroiden tuonti elpynee jo jonkin verran, kun yritykset käynnistävät uusia investointihankkeita.

Kestokulutustavaroiden tuonti alkoi viime vuonna kasvaa, kun kotitalouksien autohankinnat viikastuivat. Autojen ostoinnostus on ollut suurta myös kuluvan vuoden alkupuolella, ja tuonti lisääntyy tänä ja ensi vuonna ripeästi. Myös muiden kulutustavaroiden tuonti lisääntyy, kun kotitalouksien kulutusmahdollisuudet veronalennusten johdosta karttavat.

Palvelujen tuonti väheni viime vuonna 1½ %, ja niiden hinnat alenivat 3½ %. Kuluvan vuoden alkupuolella palvelujen tuonnin arvo on vuodentakaisesta lisääntynyt, sillä matala tuontihintataso kasvattaa palvelujen kysyntää. Yritysten liiketoiminnan kasvu lisää palvelujen kysyntää ensi vuonna.

Tavaroiden ja palvelujen tuonti

	2002	2000 2001 2002* ²⁾ 2003** 2004**					2000 2001 2002* ²⁾ 2003** 2004**				
	osuus, %	määrän muutos, prosenttia					hinnan muutos, prosenttia				
Raaka-aineet j: tuotantohyödykkeet	39,3	11	-1	4	1	3	11	-3	-5	-2	2
Energiatuotteet	11,5	2	3	5	2	4	67	-7	-7	2	1
Investointitavarat	22,1	11	2	-10	-4	3	4	-1	-1	-1	0
Kestokulutustavarat	10,9	25	-12	12	13	10	1	2	0	-1	1
Muut kulutustavarat	16,2	8	5	7	7	8	2	-1	0	-1	0
Tavaratuonti ¹⁾	100,0	16,8	1,0	1,9	2,1	4,7	6,4	-3,7	-2,7	-0,9	1,1
Tavaroiden ja palvelujen tuonti ¹⁾		16,9	0,2	1,3	1,9	4,0	7,0	-2,8	-2,9	-0,9	0,6

¹⁾ Summarivien toteutuneet hinta- ja määrämuutokset vuosilta 2000-2002 ovat kansantalouden tilinpidon mukaisia. Käyttötarkoituksittain hinta- ja määrämuutokset on arvioitu Tilastokeskuksen tuontihintaindeksin ja Tullihallituksen tuonnin arvotietojen perusteella.

²⁾ Vuoden 2002 osalta käyttötarkoituksittain hinta- ja määrämuutoslaskelmien pohjana olevan hintaindeksin perusvuosi on v. 2000.

Vaihtotase

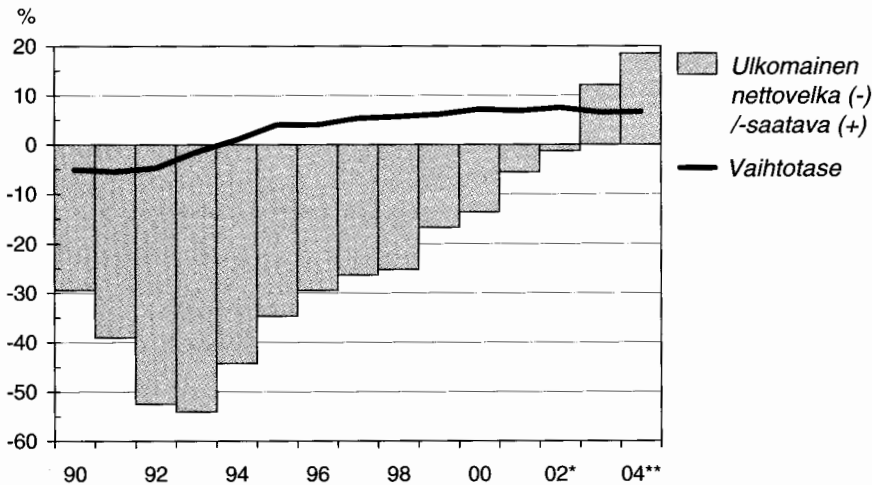
Viime vuosi oli ulkomaankaupan osalta vaisu, sillä sekä viennin että tuonnin arvo aleni edellisestä vuodesta. Kauppataseen ylijäämä jäikin viime vuonna edellisvuotta pienemmäksi, mutta kun palvelujen tase ja tuotannon tekijäin korvausten tase kohenivat huomattavasti, lopputuloksena syntyi jälleen uusi ennätys vaihtotaseen ylijäämään: se ylitti 10 mrd. euron rajan.

Kauppataseen ylijäämä supistui kuluvan vuoden alkupuolella edelleen, kun taas muiden vaihtotase-erien taseiden summa oli vuodentakaisella tasolla. Kauppataseen ylijäämä pienenee tänä vuonna 1,5 mrd. euroa 12,3 mrd. euroon, minkä seurauksena myös vaihtotaseen ylijäämää kertyy viimevuotista vähemmän. Vaihtotaseen ylijäämän osuus bruttokansantuotteesta supistuu viime vuoden 7,5 prosentista 6,6 prosenttiin, mikä edelleen edustaa OECD-maiden huipputasoa. Ensi vuonna ylijäämä alkaa jälleen kasvaa.

Palvelujen tase koheni palveluviennin ripeän kasvun johdosta viime vuonna merkittävästi. Alkuvuoden aikana palvelujen tuonti on kasvanut palveluvientiä nopeammin, mutta kansainvälisen talouskasvun nopeutuminen lisänee jo loppuvuodesta palvelujen vientiä.

Tuotannontekijäkorvausten ja tulonsiirtojen taseen alijäämä on viime vuosina supistunut ennen muuta siksi, että Suomen ulkomaisen nettovelan väheneminen on pienentänyt ulkomaisia korkomenoja. Tämä kehityssuunta jatkuu lähiaikoinakin, sillä Suomen korollinen ulkomainen nettovelka kuoleutui kuluvan vuoden huhtikuussa. Kesäkuun lopussa Suomi oli jo 10,6 mrd. euroa saamapuolella ja vaihtotaseen ylijäämäisyyden vuoksi saatava lisääntyy jatkossakin. Nettovarallisuus (perinteinen nettovelka-käsite, johon sisällytetään myös ulkomainen pörssivarallisuus) osoitti kesäkuussa 34,8 mrd. euron velkaenemmyyttä.

Vaihtotase ja ulkomainen nettovelka /-saatava
suhteessa bruttokansantuotteeseen

Vaihtotase

	2000	2001	2002*	2003**	2004**	2003/2002	2004/2003
	miljardia euroa					muutos, prosenttia	
Tavaravienti ¹⁾ (+)	49,7	48,0	47,4	46,3	48,4	-2,3	4,5
Tavaratuonti ¹⁾ (-)	34,8	33,9	33,6	34,0	36,0	1,2	5,9
Kauppataase	14,9	14,1	13,8	12,3	12,4		
Palvelujen vienti (+)	6,3	6,1	6,6	6,8	6,9	3,0	1,5
Palvelujen tuonti (-)	9,1	8,9	8,5	8,5	8,5	0,0	0,0
Palvelujen tase	-2,8	-2,8	-1,9	-1,7	-1,6		
Tavaroiden ja palvelujen tase	12,1	11,3	11,9	10,6	10,8		
Tuotannontekijäkorvaukset ja tulonsiirrot, netto	-2,6	-1,9	-1,4	-1,2	-1,0	-14,3	-16,7
Vaihtotase	9,4	9,4	10,5	9,4	9,8		
Vaihtotase, % bruttokansantuotteesta	7,2	6,9	7,5	6,6	6,7		

¹⁾ Sisältää tavarakaupan korjaukset.

4 TUOTANTO

Alkutuotanto

Maatalous

Maataloustuotanto kasvoi 2,7 % v. 2002. Kokonaissato oli normaalivuotta parempi, maidon tuotanto kasvoi niukasti vuodesta 2001 ylittäen jälleen kansallisen maitokiintiön ja lihantuotanto kasvoi edellisvuodesta.

Kuluvana vuonna leipäviljan sadon odotetaan kasvavan, koska erityisesti vehnän viljelyala on lisääntynyt. Kotieläintuotanto kasvaa hieman kuluvana vuonna, koska varsinkin sianlihan tuotanto kasvaa. Myös naudanlihan tuotanto on ollut alkuvuodesta voimakkaassa kasvussa. Maidon tuotanto on alkuvuodesta laskenut 2 % vuodentakaisesta, ja kokonaistuotanto jäänee viime vuotta matalammalle tasolle. Jos ensi vuonna sääolot ovat normaalit, viljasato jää kuluvan vuoden tasolle. Kotieläintuotanto laskee maidontuotannon supistumisen johdosta. Koko maatalouden tuotanto supistuu niukasti.

Metsätalous

Metsätalouden tuotanto lisääntyi viime vuonna 2 %. Metsäteollisuuden tuotannon lisääntyminen kasvatti sekä kotimaisen markkinapuun kysyntää että raakapuun tuontia. Kuluvan vuoden alkupuolella markkinahakkuut lisääntyivät tuntuvasti, vaikka myös puun tuonti oli ennätyslukemissa. Hyvä kysyntä nosti tukkipuun hintaa, sen sijaan kuitupuun hintakehitys on ollut laskusuuntainen. Metsäteollisuuden tuotantonäkymien heikkeneminen vähentää markkinapuun kysyntää vuoden jälkipuoliskolla. Kuluvan vuoden aikana metsätalouden tuotanto kasvaa viime vuoden tahtiin keskimäärin 2 %, ja vakaa kasvu jatkuu ensi vuonnakin.

Alkutuotanto

	2000	2001	2002*	2003**	2004**	Keskimäärin 2002/1992
	määrän muutos, prosenttia					
Maatalous, metsästys ja kalastus	13,0	-2,0	3,0	½	- ½	0,7
Työllisyys ¹⁾	-2,8	-5,6	-5,0	-6	-3	-4,2
Metsätalous	9,0	-5,3	2,0	2	2	3,0
Työllisyys ¹⁾	3,0	7,4	4,1	6	- 4½	-1,8

¹⁾ Työtunteina.

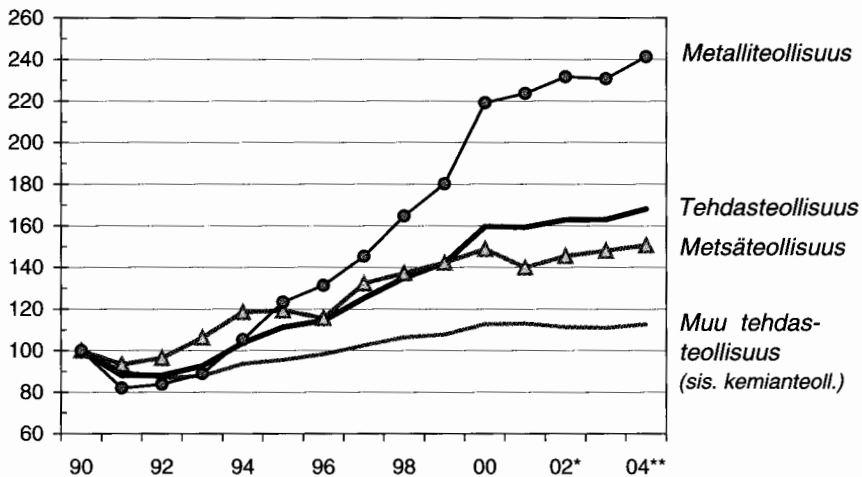
Jalostus

Teollisuus

Tehdasteollisuuden tuotanto lisääntyi viime vuonna 2,2 %. Kehitys ei ollut yhtenäistä, sillä metsäteollisuudessa ja elektroniikkateollisuudessa tuotanto lisääntyi vahvasti, mutta koneiteollisuudessa sekä muussa tehdasteollisuudessa tuotanto supistui. Yritysten kannattavuus heikkeni, koska myyntihinnat alenivat lähes kaikilla toimialoilla. Työn tuottavuus lisääntyi 4,5 %, kun yritykset vähensivät työntekijöidensä määrää.

Teollisuustuotanto

1990 = 100

Kuluvan vuoden alkupuolella tehdasteollisuuden tuotanto jäi vuodentakaista pienemmäksi. Teollisuuden tuottajahinnat alenivat, mikä nakertaa yritysten kannattavuutta. Yritysten saamat tilaukset vähenivät, ja keväällä jo lievään kasvuun kääntyneet tilauskannat supistuivat kesällä jälleen. Teollisuuden suhdannenäkymät painuivat kesällä miinuksen puolelle. Yritykset odottavat toisaalta myyntihintojensa laskun jatkuvan syksylläkin, mutta toisaalta uusien tilauksien määrän alkavan kasvaa. Suomen tuotanto on vientivetoisena vahvasti sidoksissa kansainväliseen talouteen, joka on vähin erin elpymässä. Tehdasteollisuuden tuotanto pysyy tänä vuonna viime vuoden tasolla, ensi vuonna tuotanto kasvaa 3 %.

Metalliteollisuuden tuotanto lisääntyi viime vuonna elektroniikkateollisuuden vauhdittamana 3½ %. Kuluvan vuoden alkupuolella metalliteollisuuden tuotanto jäi vuodentakaista pienemmäksi, mutta heinäkuisen teollisuuden suhdannebarometrin mukaan suhdannenäkymät pysyivät metalliteollisuudessa kohtuullisina. Tänä vuonna metalliteollisuuden tuotanto supistuu hieman, mutta ensi vuonna kasvu nopeutuu jälleen elektroniikkateollisuusvetoisena.

Elektroniikkateollisuuden tuotanto supistui alkuvuoden aikana. Tietoliikenneverkkojen tuotanto on painunut pohjalukemiin, mutta myös matkapuhelintuotanto supistui. Uusien puhelinmallien tulo markkinoille nostanee tuotantoa loppuvuodesta, mikä voi nostaa koko vuoden tuotantomäärän lievään kasvuun. Talouskasvun nopeutuminen lisää tietoliikennevälineiden kysyntää ensi vuonna, myös tietoliikenneverkkojen tuotanto nousee aallonpohjasta.

Metallien tuotanto on alkuvuoden aikana lisääntynyt, kun Tornion terästehtaan laajennus on nostanut teräksen tuotantokapasiteettia. Kannattavuus on paranemassa, sillä myös hintataso on kohonnut. Myös ensi vuonna tuotanto kasvaa. *Koneteollisuuden* tilauskanta on heikko ja tuotannon supistuminen jatkuu. *Kulkuneuvojen* tuotanto supistuu sekä tänä että ensi vuonna laivatilausten vähäisyyden ja henkilöautotuotannon alasajon takia.

Määrä, hinta ja laatu: elektroniikkateollisuuden tilasto-ongelmia

Tuotannon arvo voidaan kuvata määrän, laadun ja hinnan funktiona. Kansantalouden tilinpito kuvaa kansantaloutta sekä käyvin hinnoin että kiintein hinnoin, jolloin perussuureina ovat laatukorjattu määrä eli volyyymi ja hinta.

Käypä hinta on markkinatuotannossa yleensä helposti saatavilla, mutta kiinteän hinnan laskeminen on mutkallisempaa. Liikkeelle voidaan lähteä määrätiedoista eli siitä montako kappaletta, kiloa tms. tavaraa on tuotettu, mutta tuotteiden laadussa tapahtunut muutos on tällöin usein vaikea saada kiinni. Kun liikkeelle lähdetään käypähintaisista arvoista, jotka deflatoidaan hintaindeksillä, voi ongelmana olla edustavan hintaindeksin löytäminen.

Suomessa laadunmittausongelmat korostuvat elektroniikka- ja sähköteollisuudessa, tarkemmin ottaen tietoliikennelaitteiden tuotannon ja viennin mittaamisessa.

Elektroniikkateollisuus Tilastokeskuksen hintaindekseissä

Tilastokeskuksen laatimissa hintaindekseissä seurataan myydyimpien matkapuhelintyyppien hintakehitystä. Koska matkapuhelimien ominaisuudet jatkuvasti kehittyvät, tyyppikohtaiset matkapuhelimien hinnat laskevat huomattavasti nopeammin kuin kaikkien matkapuhelinten keskihinta. Hintojen seuraaminen matkapuhelintyyppin mukaan johtaa suurempaan hintojen laskuun ja vastaavasti suurempaan tuotannon/viennin määrän kasvuun, kuin jos hintakehityksen arvioinnissa tyydytään matkapuhelinten keskihintakehitykseen.

Matkapuhelinverkkojen ja tukiasemien osalta Tilastokeskus ei saa käyttöönsä sellaisia vertailukelpoisia tietoja, joista hinta-arvion voisi tehdä, joten matkapuhelin hinnat edustavat indekseissä koko tietoliikennealaa.

Elektroniikkateollisuuden viennin laskeminen kansantalouden tilinpidossa

Tilastokeskus saa elektroniikkateollisuuden viennin arvon tullin tilastoista nimikkeittäin ja muuttaa ne kiinteiksi arvoiksi deflatoimalla vastaavalla vientihintaindeksillä, mutta kansantalouden tilinpidon laskelmissa joudutaan arvioimaan vientihintaindeksistä puuttuvat matkapuhelinverkkojen ja tukiasemien hinnat. Tämä arvio on vaihdellut eri vuosina, millä on ollut merkittävä vaikutus tavaraviennin volyymin ja hinnoista tilastoissa syntyneeseen kuvaan.

Elektroniikkateollisuuden tuotannon laskeminen kansantalouden tilinpidossa

Elektroniikkateollisuuden tuotannon määrä perustuu kansantalouden tilinpidon ennakkotietojen laskelmissa teollisuustuotannon kuukausittaiseen volyyymi-indeksiin, jossa tietopohjana on valmistettujen matkapuhelimien lukumäärä (verkkojen ja tukiasemien osalta Tilastokeskus ei saa kattavia tietoja), eikä laadunmuutos näin ollen tule laskelmassa huomioiduksi.

Kansantalouden tilinpidon lopullisissa laskelmissa lähdetään liikkeelle yritysten liikevaihdon perusteella saaduista tuotannon käyvistä arvoista ja hintamuutos lasketaan tuottajahintaindeksiä hyväksi käyttäen, mutta laskelmia vaikeuttaa sama epätietoisuus verkkojen ja tukiasemien hinnoista kuin vientilaskelmissakin.

Yhteensovittamisen vaikeus

Erilaisten laskentamenetelmien seurauksena kansantalouden neljännesvuositilinpidossa ja helmikuussa julkaistavassa vuositilinpidon ennakkolaskelmissa tuotanto arvioidaan laatukorjaamattomana, mutta vienti laatukorjattuna. Tulos ei siten edes teoriassa voi olla yhteensopiva.

Kansantalouden tilinpidon lopullisissa laskelmissa menetelmät ovat periaatteessa samanlaiset ja sekä vienti että tuotanto kuvataan laatukorjattuna, mutta myös näissä laskelmissa syntyy ongelmia mm. siksi, että elektroniikkateollisuudesta saadut perustiedot ovat puutteellisia.

Kehityspolkuja

Tilastokeskuksella on suunnitelmia ryhtyä julkaisemaan kiinteähintaisia vientitietoja toimialoittain. Tällöin ainakin pohja, jolta vieniennustetta lähdetään laatimaan olisi ennustajien tiedossa, mikä helpottaisi ennusteiden laadintaa.

Tilastokeskuksessa pyritään periaatteessa siihen, että teollisuustuotannon volyyymi-indeksin laadinnan perusmenetelmäksi tulisi tuotannon arvotietojen deflatointi laatuvaikioituilla hintaindeksillä. Tällä menetelmällä saadaan laaturajattun määrän muutokset nykyistä tarkemmin kiinni, ja tuotanto- ja vientitiedot lähentyisivät toisiaan.

Viimeksi on kysyttävä, mitä merkitystä on laskennallisilla volyymitiedoilla, jos volyymin muutoksia yhä selvemmin alkaa dominoida vaikeasti hahmotettavissa oleva abstrakti laatu, joka paranee, kun matkapuhelimeen tai tietokoneeseen asennetaan uusi ohjelma. Ainakin viennin osalta olennaista on lopulta se, montako käypää euroa vienti tuottaa.

Metsäteollisuuden tuotanto lisääntyi viime vuonna 4 %. Kuluvan vuoden alkupuolella tuotannon kasvu jatkui, mutta heikko hintakehitys ja tilauskantojen pienuus hidastavat kasvua vuoden lopulla. Metsäteollisuuden tuotanto lisääntyy tänä vuonna vajaa 2 %, eikä kasvu vielä ensi vuonnakaan nopeudu.

Paperiteollisuuden tuotanto vilkastui alkuvuodesta osin kapasiteetin lisäysten johdosta osin kapasiteetin käyttöasteen hienoisen nousun ansiosta. Päälystettyjen hienopaperien ja aikakauslehtipaperien tuotanto lisääntyi. Sanomalehtipaperi kannattaa tuottaa lähellä markkinoita, joten Suomessa sen tuotantoa vähennettiin pitkän linjan strategian mukaisesti. Tuottajien selluvarastot alkoivat keväällä jälleen suurentua, mikä käänsi jo pitkään nousussa olleen sellun hinnan laskuun. Paperien myyntihinnat ovat euron vahvistumisen johdosta heikentyneet tuntuvasti. Vilkkaasta alkuvuodesta huolimatta koko vuoden tuotannon kasvu jää vaimeaksi, ja myös ensi vuonna kasvu jatkuu hitaana.

Puutavaran kysyntää vahvistaa vilkas asuinrakentaminen kotimaassa, sen sijaan vuoden alun lupaava kehitys vientimarkkinoilla on katkennut heikkoon hintakilpailukykyyn. Tuotannon kasvu pysyy niukkana.

Kemianteollisuuden tuotanto supistui viime vuonna hieman, vaikka öljyn tuotanto lisääntyi, sillä sekä kemikaalien että kumin ja muovin tuotanto vähenivät. Nopeaa kasvua ei ole odotettavissa lähiaikoinakaan, sillä kemian teollisuuden tuotannon kasvu on pitkälti riippuvainen muiden teollisuudenalojen tuotannon kehityksestä.

Muun teollisuuden tuotanto on alkuvuoden aikana vähentynyt kaikilla tuotannonaloilla, mutta ensi vuonna päästäneen lievään kasvuun. Graafisessa tuotannossa mm. mainonnan kasvu nostaa vähitellen kysyntää. EU:n laajeneminen avaa uusia vientimahdollisuuksia elintarvikesektoreille. Sen sijaan tekstiili- ja vaatetusteolli-

suudessa tuotannon siirtyminen maan rajojen ulkopuolelle on vahvan euron seurauksena nopeutunut ja kysynnän kasvu voi parhaimmillaankin vain hidastaa tuotannon supistumista kotimaassa.

Teollisuuden tuotanto¹⁾ ja työllisyys

	2002* osuus, %	2000	2001	2002* määrän muutos, prosenttia	2003**	2004**	Keskimäärin 2002/1992
Tehdasteollisuus	91,2	12,4	-0,2	2,2	0	3	6,7
metsäteollisuus	18,1	4,7	-6,0	3,9	2	2	4,0
puutavara	4,0	7,0	-2,1	4,1	1	1	6,0
massa ja paperi	14,1	4,1	-6,9	3,9	2	2	3,6
metalliteollisuus	46,0	21,6	2,1	3,5	-½	4½	11,5
metallien jalostus	3,6	5,3	-2,4	0,1	2	4	4,7
koneet, metallituotteet, kulkuneuvot	19,6	8,1	5,4	-3,5	-6	-1	5,6
elektroniikka- ja sähkötuotteet	22,9	38,3	0,4	9,8	3	8	22,2
kemianteollisuus	9,6	7,6	-1,1	-0,3	1	2	4,0
muu tehdasteollisuus	17,5	3,1	1,1	-2,2	-1	1½	2,3
elintarvikkeet	6,1	-1,3	3,4	1,1	1	2	1,7
tekstiilit, vaatteet yms.	1,7	-2,6	0,2	-4,1	-8	-6	-0,9
graafiset tuotteet	5,3	6,3	1,0	-3,0	0	3	2,8
rakennusaineet	2,8	6,4	-1,5	0,2	1	2	4,2
muut	1,8	8,3	-0,4	-11,1	-8	0	3,7
Mineraalien kaivu	1,0	-31,6	16,5	10,6	-2	2	0,6
Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto	7,7	0,9	5,5	1,4	10	2	2,3
Koko teollisuustuotanto	100,0	11,0	0,3	2,2	1	3	6,3
Teollisuuden työllisyys ²⁾		1,7	0,4	-2,3	-2	-1	1,6

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

²⁾ Työtunteina.

Rakentaminen

Talonrakentamisen määrä kasvoi viime vuonna 3 %. Asuinrakennuksia aloitettiin runsas 28 000 eli hieman edellisvuotta enemmän. Kuutiometreissä mitattuna aloitukset kasvoivat asuin-, maatalous- ja julkisessa rakentamisessa. Teollisuusrakentamisen aloitukset supistuivat lähes 40 % ja toimistorakentamisen aloitukset lähes puolittuivat vuodesta 2001. Liikerakentamisen aloitukset hidastuivat loppuvuodesta hieman edellisvuotta matalammalle tasolle. Korjausrakentaminen kasvoi 3 %.

Kuluvana vuonna talonrakentamisen määrä supistuu, mutta kääntyy ensi vuonna pieneen kasvuun. Talonrakentamisessa erityisesti toimitalorakentamisen näkymät ovat heikot, mutta asuin- sekä korjausrakentaminen kasvavat edelleen.

Asuinrakentamista kiihdyttää kuluvana vuonna matala korkotaso, mikä lisää eritoten pientalojen sekä rivi- ja ketjutalojen rakentamista. Aloitettujen asuntojen määrä pysyy kuluvana vuonna viime vuoden tasolla ja nousee hieman v. 2004.

Talouskasvun hidastuminen on myöhentänyt yrityssektorin investointeja toimitilarakentamiseen. Teollisuusrakentamisen aloitukset supistuvat kuluvana vuonna - vuoden 2001 huipun jälkeen - jo toista vuotta, mutteivät enää juuri vähentyne ensi vuonna. Toimistotilojen kysyntä on vaihteellista ja niiden aloitukset vähenevät tänä vuonna edelleen. Ensi vuonna toimistorakentamisen aloitusten ennakoidaan kuitenkin kääntyvän lievästi kasvuun. Liikerakentamisen aloitukset kasvavat tänä ja ensi vuonna jossain määrin, sillä erityisesti kaupan kilpailu on kiristynyt entisestään.

Julkinen rakentaminen on vielä melko vilkasta kuluvana vuonna, vaikka aloitukset vähenevätkin kuntien ja valtion heikkenevän rahoitusasapainon takia. Ennustejaksolla aloitukset vähenevät kaikilla julkisen rakentamisen osa-alueilla, ja rakentamisen määrä supistuu.

Korjausrakentaminen on lisääntynyt korkotason laskiessa, mutta myös rakennuskannan ikä vauhdittaa alaa. Korjausrakentaminen kasvaa molempina vuosina muutamana prosentina. Etenkin pitkällä aikavälillä korjausrakentamisen osuus talonrakentamisesta kasvaa.

Matala korkotaso on vilkastuttanut myös asuntorakentamista ja nostanut vanhojen asuntojen myyntihintoja pääasiallisesti pääkaupunkiseudulla. Pääkaupunkiseudun uudistuotantoa hidastaa kuitenkin edelleen jatkuva tonttimaan puute, mikä on näkynyt myös tonttien hintakehityksessä viime vuosina. Rakentamisen kustannusnousu on ollut hyvin vakaata jo muutaman vuoden. Talonrakentamisen tarjoushinnat ovat kuitenkin nousseet vuoden 2002 puolivälistä lähtien lähinnä asuinrakentamisen tarjoushintojen nousun vuoksi.

Talonrakentaminen ja rakennuspalvelutoiminta

	2000	2001	2002*	2003**	2004**	Keskimäärin 2002/1992
	määrän muutos, prosenttia					
Talonrakentamisen määrä	-2,5	-3,0	2,9	- ½	1½	0,8
Työllisyys ¹⁾	2,9	-3,6	-1,0	1½	0	2,4
Aloitettujen rakennusten ²⁾	4,3	-4,7	-7,3	0	1½	5,1
asuinrakennukset	-4,4	-13,0	3,4	1½	2	3,0
teollisuusrakennukset	27,2	16,5	-37,9	-7	0	6,9
liike- ja toimistorakennukset ³⁾	11,2	-21,4	-15,3	2	1	10,5
julkiset palvelurakennukset ⁴⁾	-0,3	6,9	25,1	-5	-1	5,4
Valmistuneet rakennukset ²⁾	2,1	12,5	-8,1	-2	½	2,7

¹⁾ Työtunteina.

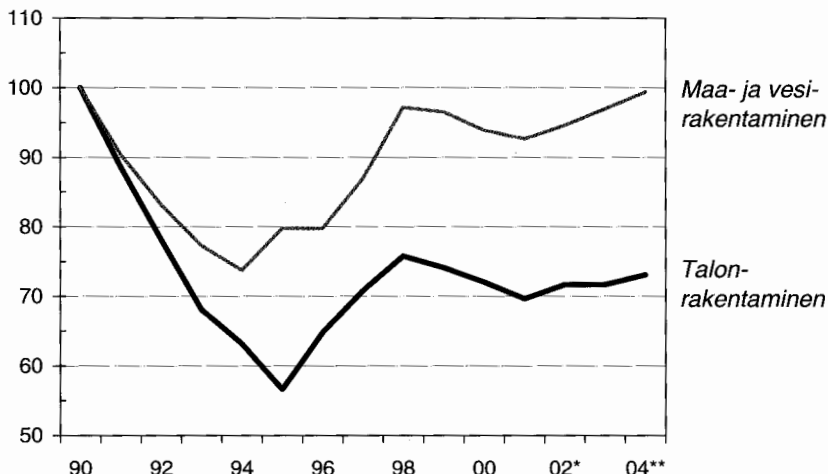
²⁾ Kuutiometriä.

³⁾ Liikerakennukset, toimistorakennukset, liikenteen rakennukset.

⁴⁾ Hoitoalan, opetus- ja kokoontumisrakennukset.

Rakennustoiminta

1990 = 100

Maa- ja vesirakentamisen määrä kasvoi viime vuonna 2 % ja kasvu jatkuu tänä ja ensi vuonna jopa hieman nopeampana, koska rakenteilla on suuria tie-, rata- ja muita hankkeita. Ensi vuonna maa- ja vesirakentaminen painottuu etenkin tiestön ylläpitoon uusien projektialoitusten kustannuksella.

Maa- ja vesirakentaminen

	2000	2001	2002*	2003**	2004**	Keskimäärin 2002/1992
	määrän muutos, prosenttia					
Maa- ja vesirakentamisen määrä	-2,7	-1,3	2,1	2½	2½	2,5
Työllisyys ¹⁾	0,7	4,3	1,1	-2	0	0,2

¹⁾ Työtunteina.

Palvelut

Yksityisten palveluiden tuotannon kasvu hidastui viime vuonna alle kokonaistuotannon kasvun ja jäi alimmilleen 10 vuoteen eli 1,9 prosenttiin. Julkisyhteisöjen palveluiden tuotanto kasvoi 1,8 %. Kasvu nopeutui hieman vuotta aiemmasta. Kuluvana vuonna sekä julkiset että yksityiset palvelut lisääntyvät edelleen maltillisesti. Ensi vuonna yksityisten palvelujen tuotannon kasvu nopeutuu veropäätösten ja kansainvälisen talouden vilkastumisen myötä. Julkisen palvelutuotannon kasvu on vakaata.

Kaupan kasvu hidastui viime vuonna 2,3 prosenttiin, kun sekä vähittäis- että tukku-kauppa kasvoivat hieman edellisvuotta hitaammin, 2,5 %. Moottoriajoneuvojen myynti sen sijaan kääntyi prosentin kasvuun kahden heikon vuoden jälkeen. Alkuvuodesta 2003 moottoriajoneuvojen myynti on ollut erityisen ripeää autoverotuksen muutosten ansiosta. Kuluvana vuonna tuotanto kasvaakin kaksinumeroisesti. Ensi vuonna autokaupan odotetaan edelleen käyvän vilkkaana, mutta kasvu hidastuu selvästi kuluvasta vuodesta. Muuta kauppaa piristävät tuloverotuksen keveneminen, alkoholiverotuspäätös sekä teknologisen kehityksen vilkastuttama kodinelektronikan myynti.

Majoitus- ja ravitsemustoiminta supistui viime vuonna 3,7 %, kun erityisesti liike-matkustaminen väheni. Alkuvuoden vaisu vienti yhdessä heikon kansainvälisen talouden kanssa hidastavat toimintaa myös kuluvana vuonna. Ensi vuonna majoitus-alan kasvunäkymät ovat hieman paremmat muun talouskasvun jo vilkastuessa. Ravitsemustoiminnassa alkoholiverotuksen keveneminen vilkastuttaa alan myyntiä hieman.

Kuljetus, varastointi ja tietoliikenne kasvoi 2,4 % viime vuonna. Kasvu nopeutui edellisvuodesta, koska teleliikenne sekä maakuljetukset kasvoivat. Maakuljetuksen kasvuun vaikutti mm. paperiteollisuuden tuotannon ja viennin vilkastuminen. Kuluvana vuonna maa- ja vesiliikenteen kasvu jää kuitenkin maltillisiksi. Teleliikenteen kasvu ei enää yllä takavuosien lukuihin, vaan hidastuu edelleen markkinoiden kyllestymisen vuoksi. Ensi vuonna kasvu kiihtyy.

Rahoitus- ja vakuutustoiminta supistui viime vuonna 5,5 %, koska arvopaperimarkkinoiden kehitys oli heikko ja matala korkotaso pienensi rahoituslaitosten korkomarginaaleja. Kuluvana vuonna korkotason ja pörssikurssien kehitys pitää rahoitus- ja vakuutustoiminnan kasvun matalana. Ensi vuonna kasvu voimistuu hieman.

Palveluelinkeinojen tuotanto

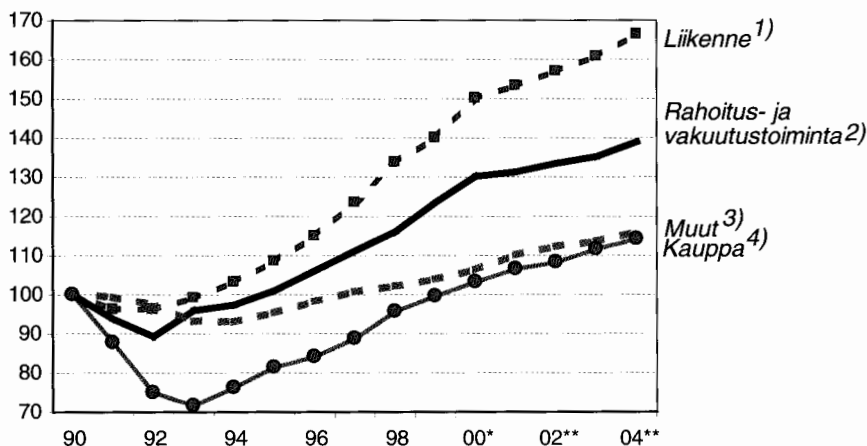
	2002* osuus, %	2000	2001	2002* 2003** 2004**			Keskimäärin 2002/1992
				määrän muutos, prosenttia			
Kauppa	15,6	3,9	3,1	2,3	4	2½	4,7
vähittäiskauppa	4,8	4,2	3,9	2,5	2½	2½	4,1
tukkukauppa	8,3	4,5	4,1	2,5	2½	2½	4,6
autokauppa ja huoltamot	2,5	0,7	-2,3	1,0	10	1½	6,1
Majoitus- ja ravitsemustoiminta	2,1	2,3	3,9	-3,7	-2	1½	3,6
Liikenne	16,3	7,2	2,1	2,4	2½	3½	5,6
Rahoitus- ja vakuutustoiminta	5,7	5,0	-13,4	-5,5	½	1	3,6
Kiinteistö- ja liike-elämän palvelut	27,2	1,9	-15,5	-2,9	2½	2½	2,1
Hallinto, pakollinen sosiaalivakuutus	7,6	1,2	1,3	1,7	1	1½	0,9
Yhteiskunnalliset ja henkilökohtaiset palvelut	25,6	2,4	3,5	2,0	1	2	1,8
Yhteensä	100,0	4,3	2,2	1,9	2	2½	3,5

Kiinteistö- ja liike-elämän palvelut kasvoivat viime vuonna 3 %. Vaikka erityisesti tietualan palveluyritysten näkymät ovat parantuneet, kokonaisuudessaan kiinteistö- ja liike-elämän palveluiden kasvu hidastuu kuluvana vuonna yleisen talouskehityksen mukana. Ensi vuonna kasvu kuitenkin vilkastuu hieman.

Julkinen palvelutuotanto kasvaa ennustejaksolla vakaasti. Keskipitkällä aikavälillä palvelutuotannossa on odotettavissa rakenteellisia muutoksia sekä ikääntymisen että palvelutuotannon tehostamisen johdosta.

Palveluelinkeinojen tuotanto

1990 = 100

1) Sisältää myös varastoinnin ja teleliikenteen.

2) Sisältää kiinteistötoiminnan ja liike-elämää palvelevan toiminnan.

3) Sisältää yhteiskunnalliset ja henkilökohtaiset palvelukset.

4) Sisältää majoitus- ja ravitsemustoiminnan.

Kokonaistuotanto

Kokonaistuotannon kasvuvauhti nopeutui 2,2 prosenttiin v. 2002, mutta jäi vielä selvästi jälkeen kymmenen viime vuoden vajaan 4 prosentin keskimääräisestä vuosikasvusta. Viime vuonna tuotannon lisäys perustui ennen kaikkea ulkomaiseen kysyntään, sillä vienti lisääntyi lähes 5 % tuonnin kasvaessa runsaan prosentin. Kotimaisen lopputuotekysynnän vaikutus sen sijaan hiipui kolmasosaan edellisvuodesta investointien supistuttua ensimmäistä kertaa kahdeksaan vuoteen. Lisäksi varastojen sopeuttaminen hidasti tuotannon kasvua edelleen.

Tuotanto toimialoittain

	2002*	2000 2001 2002* 2003** 2004**					Keskimäärin
	osuus, %	määrän muutos, prosenttia					2002/1992
Maatalous, metsästyys ja kalastus	1,6	13,0	-2,0	3,0	½	- ½	0,7
Metsätalous	2,1	9,0	-5,3	2,0	2	2	3,0
Mineraalien kaivu	0,3	-31,6	16,5	10,6	-2	-2	0,6
Teollisuus	24,0	12,4	-0,2	2,2	0	3	6,7
Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto	2,0	0,9	5,5	1,4	10	2	2,3
Rakentaminen	5,5	-2,6	-2,7	2,7	0	1½	1,1
Kauppa, ravitsemis- ja majoitustoiminta	11,8	3,7	3,2	1,6	3	2½	4,5
Liikenne	10,9	7,2	2,1	2,4	2½	3½	5,6
Rahoitus- ja vakuutustoiminta	3,8	5,0	-13,4	-5,5	½	1	3,6
Kiinteistö- ja liike-elämää palveleva toiminta	18,2	5,4	4,2	3,0	1½	3	4,4
Hallinto, pakollinen sosiaalivakuutus	5,1	1,2	1,3	1,7	1	1½	0,9
Yhteiskunnalliset ja henkilökohtaiset palvelut miinus välilliset rahoituspalvelut	17,1	2,4	3,5	2,0	1	2	1,8
Alkutuotanto	3,6	10,6	-3,9	2,4	1½	1	2,0
Jalostus	31,9	8,5	-0,2	2,3	½	3	5,3
Yksityiset palvelut	48,6	5,5	2,4	1,9	2	3	4,8
Julkisyhteisöjen palvelut	18,2	1,2	1,7	1,8	1½	1½	0,8
Tuotanto yhteensä perushintaan	100,0	5,8	1,4	2,1	1,4	2,7	4,0
Bruttokansantuote markkinahintaan		5,1	1,2	2,2	1,2	2,4	3,8
Kansantalouden työllisyys ¹⁾		1,6	0,7	-0,2	- ½	0	1,1

¹⁾ Työtunteina.

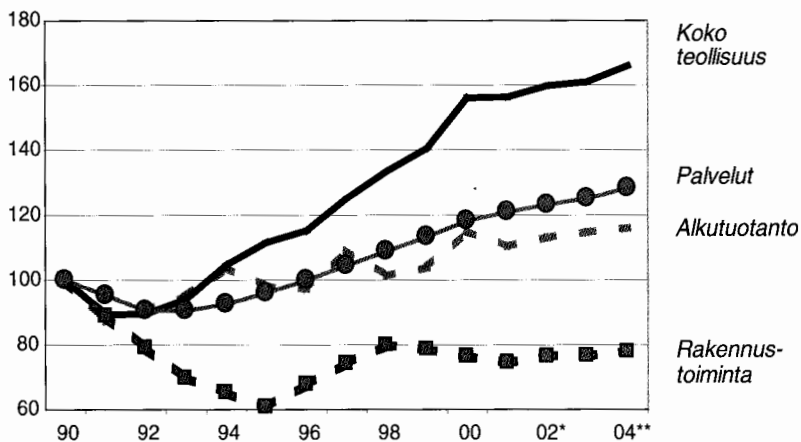
Vuoden 2003 ensimmäisellä vuosineljänneksellä kotimaisen kysynnän vaimuus jatkui eikä kansainvälisestä taloudestakaan tullut enää vetoapua, joten kokonaistuotanto supistui edellisestä neljänneksestä runsaan prosentin. Tiedot toiselta vuosineljännekseltä ennakoivat parempaa kulutuskysyntää, mutta vientikysyntä on ollut edelleen heikkoa, vaikka maailmanpoliittiset epävarmuudet ovat hälventyneet. Kokonaistuotannon tämän vuoden runsaan prosentin kasvuarvion saavuttaminen edellyttää viennin kasvusysäyksen reipasta nopeutumista vuoden loppupuoliskolla, samalla kun yksityisten kulutusmenojen odotetaan lisääntyvän ripeää vauhtia.

Mikäli kansainvälinen talouskehitys kohenee ennakoidulla tavalla ja yritysten viennitiedellytykset parantuvat, kokonaistuotannon kasvu voi saavuttaa 2½ % ensi vuonna. Myös kotitalouksien kulutuksella on talouskasvun vauhdittumisessa merkittävä tekijä, ja kasvukontribuution arvioidaan ensi vuonna jakautuvan melko tasan kotimaisen kulutuskysynnän ja ulkomaisen vientikysynnän kesken. Kuluvalta vuodelta odotetaan siirtyvän ensi vuodelle huomattavaa teknistä kasvuperintöä, joten vuoden 2004 aikana vuoden sisäinen kasvuvauhti on vielä melko vaatimatonta. Koko-

naistuoentoennusteen kannalta suurimmat epävarmuudet liittyvät yhtäältä ennakoitun vientikysynnän liikkeellelähttöön ja toisaalta kotitalouksien luottamuksen säilymiseen heikentyvän työllisyyskehityksen oloissa.

Tuotanto

1990 = 100

Tuottavuus

Työn tuottavuus kasvoi viime vuonna koko taloudessa 2,4 % ja teollisuudessa jopa 4,5 % saavuttaen lähes pitkän aikavälin keskimääräisen kasvuvauhdin. Osittain syynä oli matala vertailutaso, mutta kehitys oli ennen kaikkea seurausta tehtyjen työtuntien vähenemisestä. Tuottavuuden kasvua johti totutusti elektroniikkateollisuus, jossa työn tuottavuus parani 15 %. Tänä vuonna työn tuottavuuden kasvuvauhti hidastuu, vaikka tehtyjen työtuntien arvioidaan edelleen supistuvan sillä tuotannon määrän kasvu hidastuu. Vuonna 2004 tuottavuuden kasvuvauhdin arvioidaan jälleen nopeutuvan 2³/₄ prosenttiin ja saavuttavan lähestulkoon keskimääräisen kasvuvauhdin kun tuotanto lisääntyy selvästi, mutta työtunteina mitattu työpanos ei vielä juurikaan.

Työn tuottavuus¹⁾

	2000	2001	2002*	2003**	2003**	Keskimäärin 2002/1992
			muutos, prosenttia			
Alkutuotanto	16,2	2,2	6,5	5	4½	6,1
Koko teollisuus	9,1	-0,2	4,6	2½	4	4,7
Rakennustoiminta	-5,0	-0,7	3,3	-1	1½	-0,8
Yksityiset palvelut	2,9	0,4	1,1	2	2½	1,9
Koko kansantalous	4,1	0,7	2,3	2	3	2,8

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon tuotanto- ja työtuntitietojen mukaan.

5 TYÖVOIMA

Työvoiman kysyntä kasvoi v. 2002 vielä hieman. Työpaikat lisääntyivät julkisissa palveluissa, kaupassa, liike-elämän palveluissa sekä rakennustoiminnassa ja vähenivät alkutuotannossa, teollisuudessa sekä liikenteessä. Epätyypillisissä työsuhteissa olevien (osa-aikaiset, tilapäiset ja määräaikaiset) osuus kasvoi loppuvuodesta nopeasti. Työllisyysaste pysyi 67,7 prosentissa. Kun työvoiman tarjonnan kasvu hidastui, myös työttömyysaste oli sama kuin vuotta aiemmin eli 9,1 %; viidennes työttömiksi tilastoiduista oli päätoimisia opiskelijoita. Työministeriön rekisteröimistä työttömistä työnhakijoista yli puolet, arviolta 170 000 oli rakennetyöttömiä (pitkäaikais- tai toistuvaistyöttömiä).

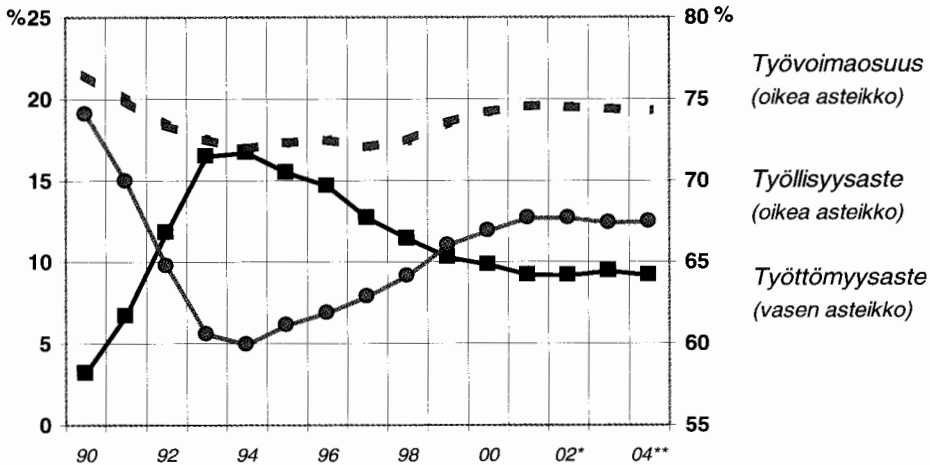
Työvoiman kysyntä supistuu v. 2003 vain vähän, vaikka talouskasvu on hidasta. Osaltaan tähän vaikuttaa osa-aikatyöpaikkojen lisääntyminen, sillä tehdyt työtunnit vähenevät enemmän kuin työpaikkojen määrä. Toimialoitteiset muutoserot ovat melko suuret. Työpaikat vähenevät teollisuudessa sekä maa- ja metsätaloudessa, mutta lisääntyvät julkisissa ja liike-elämän palveluissa sekä rakennustoiminnassa. Työllisyysaste alenee 67,4 prosenttiin. Kun työvoiman määrä kasvaa hieman, työttömyysaste nousee 9,3 prosenttiin. Naisten työttömyysaste saattaa kuitenkin yhä pienentyä, sillä valtaosa epätyypillisistä työsuhteista on naisvaltaisilla aloilla.

Työpaikkojen määrä alkaa ensi vuonna uudelleen lisääntyä, kun talouskasvu nopeutuu ja etenkin palvelujen työvoimatarve kasvaa. Teollisuudessa työvoiman kysyntä jää kuitenkin vielä tämänvuotista pienemmäksi, vaikka vuoden mittaan rekrytoinnit vilkastuvatkin. Työllisyysaste nousee 67,5 prosenttiin. Kun työvoiman määrä ei enää juuri kasva, työttömyysaste alenee 9,1 prosenttiin; vuoden 2004 lopussa kausivaihtelusta puhdistettu työttömyysaste on vajaa 9 %. Alueelliset työttömyyserot kärjistyvät yhä, ja työttömyys on suureksi osaksi rakenteellista.

Julkisen hallinnon työvoimapolitiittisia toimia on kuluvana vuonna lisätty suhdannepolitiittisista syistä. Voimavarojen entistä tehokkaampaan ja tarkoituksenmukaisempaan käyttöön on haettu uusia, yksilöllisiä ratkaisuja, joilla pyritään mm. ehkäisemään pitkäaikaistyöttömyyteen ajautumista jo ennakolta. Vuonna 2004 perustetaan 10-15 työvoiman palvelukeskusta, ja vuoteen 2007 mennessä niitä on arviolta 40. Palvelukeskuksiin ohjataan työttömiä työnhakijoita (mm. syrjäytymisuhan alaiset, pitkäaikaista kuntoutusta tarvitsevat nuoret), joiden työmarkkinakelpoisuuden vahvistaminen ei onnistu hyvin pelkästään työvoimatoimistojen kautta, vaan tarvitaan monialaisempaa yhteistyötä. Työvoimatoimistojen ja perustettavien palvelukeskusten toimintojen selkeä koordinointi on tärkeää.

Työvoimahallinnon koulutus- ja tukityöllistämistoimenpiteiden piirissä olevien määrä nousee tänä vuonna 3,3 prosenttiin työvoimasta. Työvoimahallinnon palkkaperusteisin toimenpitein työllistyy keskimäärin 37 000 henkeä, saman verran kuin v. 2002. Työministeriön tilastoimassa työvoimakoulutuksessa on keskimäärin runsas 30 000 henkeä, 4 000 henkeä enemmän kuin vuosi sitten. Työmarkkinatuen työharjoittelussa, yhdistelmätuella (vain työmarkkinatuki) ja vuorottelupaikkaan työllistettyjä on 19 000 henkeä ja työllisyysperusteisilla investoinneilla sekä eräillä Euroopan sosiaalirahaston hankkeilla työllistettyjä 2 000 henkeä.

Työllisyys

Työvoimaosuus = työvoima / työikäinen väestö (15-64-vuotiaat)

Työllisyysaste = työlliset / työikäinen väestö (15-64-vuotiaat)

Työvoimatase

	2000	2001	2002*	2003**	2004**
	1 000 henkeä keskimäärin vuodessa				
Työkäinen väestö ¹⁾	3 901	3 909	3 918	3 925	3 931
Työvoima	2 589	2 605	2 610	2 611	2 614
Työtön työvoima	253	238	237	243	238
Työllinen työvoima	2 335	2 367	2 372	2 368	2 376
maa- ja metsätalous	142	135	127	119	116
teollisuus	493	497	491	473	469
rakennustoiminta	149	145	148	150	151
palveluelinkeinot	1 544	1 583	1 599	1 617	1 631
kauppa, majoitus- ja					
ravitsemistoiminta	354	357	363	363	363
liikenne	171	174	169	169	170
rahoitus-, vakuutus- ja kiinteistö-					
toiminta sekä liike-elämää					
palveleva toiminta	287	301	308	316	323
yhteiskunnalliset ja henkilö-					
kohtaiset palvelut	732	750	759	769	775
toimiala tuntematon	6	7	7	9	9
	prosenttia				
Työvoimaosuus	66,4	66,6	66,6	66,5	66,5
Työllisyysaste (15-64-vuotiaat)	66,9	67,7	67,7	67,4	67,5
Työttömyysaste	9,8	9,1	9,1	9,3	9,1
alle 25-vuotiaat	21,4	19,8	21,0	22,0	21,5
	1 000 henkeä vuoden aikana				
Maahanmuutto, netto	2,6	5,8	4,8	4	4

¹⁾ 15-74-vuotiaat.

Työllisyys¹⁾

	2002* osuus, %	2000 2001 2002* 2003** 2004**					Keskimäärin 2002/92
		työtuntien muutos, prosenttia					
Yrittäjät	17,2	-1,2	-3,1	-1,3	-1	-1	-1,2
Palkansaajat	82,8	2,3	1,5	0,1	- ½	0	1,7
julkisyhteisöt	21,8	1,2	1,3	1,7	1	1	0,6
Yhteensä	100,0	1,6	0,7	-0,2	- ½	0	1,1
alkutuotanto	7,9	-4,8	-6,0	-3,8	- 3½	- 3½	-3,9
teollisuus	19,3	1,7	0,4	-2,3	- 1½	- ½	1,6
rakentaminen	8,2	2,5	-2,0	-0,5	1	0	2,0
kauppa, majoitus- ja							
ravitsemistoiminta							
sekä liikenne	23,7	0,9	-0,6	-0,3	0	0	1,0
rahoitus-, vakuutus- ja							
kiinteistötoiminta sekä							
liike-elämää palveleva							
toiminta	11,4	6,1	5,2	1,3	½	½	3,5
muu toiminta	29,5	2,4	3,1	1,9	- ½	1	1,8

¹⁾ Työtunteina.

6 KUSTANNUKSET JA HINNAT

Inflaatio pysyi v. 2002 hitaana ja jäi vuoden jälkipuoliskolla alle euroalueen keskitason. Raakaöljyn dollarimääräiset maailmanmarkkinahinnat kohosivat vuoden aikana jyrkästi, mutta euron vahvistuminen kevensi merkittävästi tuontihintapaineita. Korot alenivat edelleen. Kotimaisista tekijöistä asuntojen hinnat kääntyivät pari vuotta kestäneen vakaan hintatason jälkeen uudelleen nousuun. Työkustannukset tuoteyksikköä kohti laskettuna kohosivat vain hieman, sillä palkankorotukset jäivät prosenttiyksikön edellisvuotista pienemmiksi, ja tuottavuus kohosi. Palkansaajien ansiotasoindeksi kohosi nimellisesti 3,5 % ja reaalisesti 1,9 %. Kuluttajahintaindeksi kohosi joulukuusta 2001 joulukuuhun 2002 yhteensä 1,7 % eli suunnilleen saman verran kuin vuotta aiemmin. Yhdenmukaistettu kuluttajahintaindeksi, jossa eivät näy korkojen eivätkä asuntohintojen muutokset, kohosi samoin 1,7 %. Vastaava nousu oli euroalueella 2,3 % ja koko EU-alueella 2,2 %.

Kuluvana vuonna inflaatio on edelleen hidastunut ja pysynyt euroalueen keskitason alapuolella. Keväällä jyrkästi alentuneet raakaöljyn maailmanmarkkinahinnat kääntyivät kesän aikana uudelleen nousuun, mutta kuluvana vuonna edelleen vahvistunut euro on pitänyt tuontihintapaineet vähäisinä. Joulukuussa 2002 allekirjoitetun kaksivuotisen tulopoliittisen sopimuksen mukaisten palkankorotusten kustannusvaikutus oli maaliskuun alusta 2,9 %. Kun palkkaliukumasta ja rakenteellisista tekijöistä aiheutuvan ansiotason kohoamisen arvioidaan pysyvän noin 1 prosentissa, palkansaajien ansiotasoindeksi kohoaa v. 2003 nimellisesti keskimäärin 3,9 % ja reaalisesti runsas 2½ %. Kun tuottavuus ei kohonne viimevuotista enempää, tuoteyksikköä kohti laskettujen työkustannusten nousu nopeutuu.

Asuntojen hinnat kohosivat vielä vuoden alkukuukausina, mutta nousun odotetaan selvästi hidastuvan. Valtion toimien vaikutus inflaatiokehitykseen on kuluvana vuonna neutraali: vuoden alusta polttoaineveroja korotettiin sekä autoveroa alennettiin ja autojen verotus muuttui vähittäishintapohjaiseksi. Lääkelain ja sairausvakuutuslain muutokset rinnakkaislääkkeiden käyttöä ja niiden korvattavuutta on huhtikuun alusta lukien laskenut lääkkeitä maksettuja keskimääräisiä hintoja.

Palkansaajien ansiotasoindeksi ja työkustannukset tuoteyksikköä kohti

	2000	2001	2002*	2003**	2004**	Keskimäärin 2002/1992
			muutos, prosenttia			
Sopimuspalkkaindeksi	2,8	3,3	2,3	3	2½	2,3
Palkkojen liukuminen yms. tekijät	1,2	1,2	1,2	1	1	1,0
Ansiotasoindeksi	4,0	4,5	3,5	4	3½	3,3
Reaalinen ansiotaso ¹⁾	0,6	1,9	1,9	2½	2½	1,8
Keskiansiot ²⁾	4,7	4,9	3,0	4	3½	3,1
Työkustannukset tuoteyksikköä kohti ³⁾						
koko kansantaloudessa	0,4	5,2	0,7	2	1	0,7
tehdasteollisuudessa	-5,0	7,0	-1,5	2	0	-0,7

¹⁾ Ansiotasoindeksi jaettuna kuluttajahintaindeksillä.

²⁾ Laskettu jakamalla koko kansantalouden palkkasumma palkansaajien tehdyillä työtunneilla. Lukuihin vaikuttavat kansantalouden rakennemuutokset.

³⁾ Palkkojen ja työnantajan sosiaalivakuutusmaksujen indeksi jaettuna tuotannon volyyymi-indeksillä.

Kuluttajahintaindeksi on kohonnut joulukuusta 2002 heinäkuuhun 2003 vain 0,2 %. Osin kausitekijöistä johtunen indeksi laskee huhtikuusta lähtien neljänä peräkkäisenä kuukautena lähes prosenttiin. Indeksien vuosinousu oli heinäkuussa 0,5 %; nousuvauhti nopeutuu mm. alennusmyyntien päättymisen sekä viime vuoden vertailutason alenemisen vuoksi kuluvan vuoden lopulla yli 1 prosenttiin. Vuonna 2003 keskimäärin kuluttajahintaindeksi kohoaa samoin noin prosenttiin viimevuotisesta.

Vuoden 2004 hinta-arvio perustuu oletukseen, että euron kurssi ja raakaöljyn maailmanmarkkinahinnat pysyvät suunnilleen kuluvan vuoden heinä-elokuussa vallinneella tasolla. Kun lisäksi kansainvälisen inflaation arvioidaan pysyvän hitaana, tuontihinnoista ei aiheutuisi merkittäviä kustannus- eikä hintapaineita. Tulopoliittisen sopimuksen mukaisten palkankorotusten kustannusvaikutus on maaliskuun 2004 alusta 2,2 %, ja palkkaliukumien arvioidaan pysyvän suunnilleen ennallaan. Palkansaajien ansiotasoindeksi arvioidaan kohoavan nimellisesti 3½ % ja reaalisesti 2½ %. Kun tuottavuuden arvioidaan kohoavan tämänvuotista enemmän, tuoteyksikköä kohti laskettujen työkustannusten nousu hidastuu. Myös asuntojen hintojen nousun arvioidaan pysyvän hitaana. Ehdotettu alkoholijuomaveron alennus laskee keskimääräistä kuluttajahintatasoa yhteensä noin prosenttiin. Kuluttajahintaindeksi kohoaa vuoden 2004 aikana - joulukuusta 2003 joulukuuhun 2004 - enintään ½ % ja v. 2004 keskimäärin suunnilleen saman verran tämänvuotisesta.

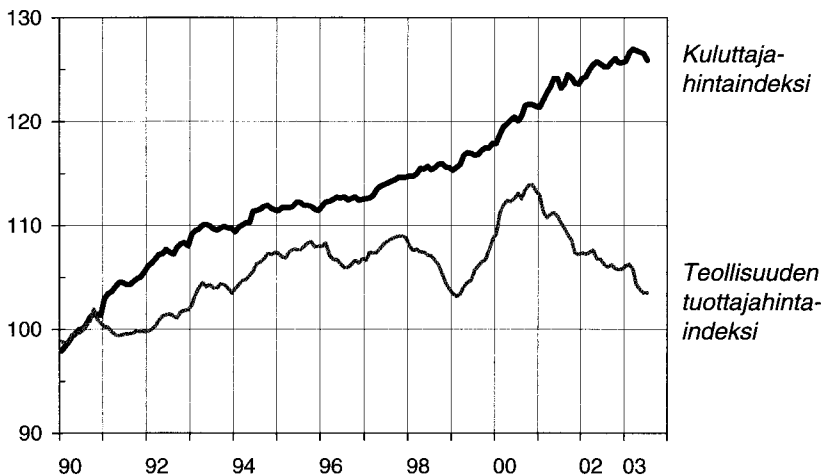
Tehdasteollisuuden hintakilpailukyky länsimarkkinoilla koheni v. 2002 ennakkotietojen mukaan sähkö- ja elektroniikkateollisuudessa, mutta pysyi muussa teollisuudessa suunnilleen ennallaan. Kuluvana vuonna kilpailukyvyn arvioidaan uudelleen heikkenevän, mutta pysyvän koko tehdasteollisuudessa keskimäärin vielä selvästi pitkän aikavälin keskiarvoa parempana. Muussa tehdasteollisuudessa kuin sähkö- ja elektroniikkateollisuudessa hintakilpailukyky näyttäisi painuvan jo melko lähelle pitkän ajan keskiarvoa.

Hintaindeksejä

	2000	2001	2002*	2003**	2004**	Keskimäärin 2002/1992
Vientihinnat (tavaravienti) ¹⁾	2,7	-3,1	-5,2	- 3½	- ½	-0,4
Tuontihinnat (tavaratuonti) ¹⁾	6,4	-3,7	-2,7	-1	1	-0,3
Kuluttajahintaindeksi	3,4	2,6	1,6	1	½	1,5
Kotimarkkinoiden perushintaindeksi	8,3	0,4	-0,8	0	1	1,0
Rakennuskustannusindeksi	2,9	2,5	0,8	2	2	1,6

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan

Kuluttajahintaindeksi ja teollisuuden tuottajahintaindeksi 1990=100

7 TULOT

Kansantulon kasvu pysyi v. 2002 edellisvuotisella tasolla eli 4½ prosentissa. Kun keskiansiot kohosivat hieman ansiotasoindeksiä hitaammin eivätkä työtunnit enää lisääntyneet, palkkasumman kasvu hidastui 3 prosenttiin eli alle puoleen edellisestä vuodesta. Kun lisäksi työnantajan sosiaalivakuutusmaksut kasvoivat työttömyysvakuutusmaksun ja kansaneläkemaksun alentamisen vuoksi palkkasummaa hitaammin, työtulojen osuus kansantulosta aleni prosenttiyksiköllä. Hyvän sadon sekä markkinahakkuiden vilkastumisen vuoksi kotitalouksien yrittäjätulot maa- ja metsätaloudesta kääntyivät nousuun.

Vuonna 2003 palkkasumma kasvaa 3½ %. Keskiansiot kohoavat suunnilleen ansiotasoindexin nousua vastaavasti, ja palkansaajien työtunnit vähenevät puolisen prosenttia. Työttömyysvakuutusmaksun ja kansaneläkemaksun alentamisen vuoksi työnantajan sosiaalivakuutusmaksut kasvavat edelleen palkkasummaa hitaammin. Yhteensä työtulojen osuus kansantulosta pysyy suunnilleen ennallaan. Leipäviljasadon ja kotieläintuotannon kasvun vuoksi kotitalouksien yrittäjätulot maataloudesta lisääntyvät edelleen. Myös kotitalouksien yrittäjätulot metsätaloudesta lisääntyvät hieman; hyvän alkuvuoden vuoksi hakkuut lisääntyvät hieman viimevuotiselta tasolta, ja myös keskimääräinen kantohintataso kohonnee lievästi. Kansantulon kasvu hidastuu 3½ prosenttiin.

Vuonna 2004 palkkasumma kasvaa runsas 3½ % eli suunnilleen saman verran kuin tänä vuonna. Keskiansioiden nousu hidastuu, mutta työtuntien määrä ei enää supistu. TEL-vakuutusmaksun kohoamisen vuoksi työnantajan sosiaalivakuutusmaksut kohoavat hieman palkkasummaa enemmän. Työtulojen osuus kansantulosta pysyy edelleen ennallaan. Kotitalouksien yrittäjätulot maataloudesta pysyivät suunnilleen tämänvuotisella tasolla. Jos raakapuun kysyntä elpyy odotusten mukaisesti, kotitalouksien metsätaloudesta saamien yrittäjätulojen kasvu voi hieman nopeutua. Yhteensä kansantulo kasvaa 4 %.

Käytettävissä oleva tulo

	2002	2000	2001*	2002*	2003**	2004**	Keskimäärin 2002/1992
	osuus, %			muutos, prosenttia			
Palkat ja palkkiot	46,8	7,2	6,5	3,0	3½	3½	5,0
Työnantajan sosiaaliturvamaksut	12,1	3,2	7,0	2,2	2½	4	4,4
Kotitalouksien yrittäjätulot	6,9	1,5	0,7	7,7	2½	3	8,6
yrittäjätulot maataloudesta	1,0	29,6	-5,5	5,1	2½	0	-0,9
yrittäjätulot metsätaloudesta	0,8	6,6	-12,4	4,6	2	4	7,5
muut yrittäjätulot	5,1	-4,2	4,7	8,8	2½	3	12,2
Omaisuustulot ja muut yrittäjätulot	19,4	27,2	0,5	5,9	5½	5½	22,3
Tuotannon ja tuonnin verot miinus tukipalkkiot	14,7	3,8	1,9	7,2	3	0	7,0
Kansantulo	100,0	9,1	4,3	4,4	3½	3½	7,3
Käytettävissä oleva tulo	9,2	4,3	4,3	4,3	3½	3½	6,9
Bruttokansantulo, mrd. euroa		128,4	134,2	139,4	143	148	

Käytettävissä oleva tulo sektoreittain

	1999	2000	2001*	2002*	2003**	2004**
	miljardia EUR					
Yksityinen sektori	68,3	70,0	75,0	78,9	82	85
kotitaloudet	58,1	60,5	64,2	66,7	70	73½
yritykset ja asuntoyhteisöt	7,1	7,5	8,6	7,5	8	7½
rahoituslaitokset	0,3	-1,8	-1,3	1,1	½	½
voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	2,8	3,7	3,5	3,7	3½	3½
Julkisyhteisöt	29,0	36,3	36,0	36,8	35½	36
valtionhallinto	8,1	13,4	11,9	12,0	10½	10
paikallishallinto	15,8	17,1	17,6	19,0	19½	20
sosiaaliturvarahastot	5,1	5,8	6,4	5,8	5½	6
Yhteensä	97,3	106,3	111,0	115,7	117½	121

8 KULUTUS

Yksityinen kulutus

Kotitalouksien käytettävissä olevat tulot lisääntyivät v. 2002 nimellisesti 4 % ja kun kulutusmenojen arvo kasvoi 4½ %, säästämisasteen heikentyminen jatkui. Kotitalouksien lainakannan kasvu nopeutui, ja velkaantumisaste saavutti 70 prosentin tason. Yksityisen kulutuksen hintojen selvästi kuluttajahintaindeksiä nopeampi nousu hyydytti reaalisen ostovoiman kasvun 1 prosenttiin, vaikka ansiotuloveron kevennykset tukivat tulojen kasvua yhtäältä ja korkotason lasku toisaalta. Palkansaajien tuloja nostivat lisäksi ansioiden nousun nopeutuminen ja muiden kotitalouksien tuloja maksettujen sosiaalietuuksien voimakas lisääntyminen.

Viime vuonna yksityisten kulutusmenojen kasvu hidastui puoleentoista prosenttiin¹. Kestävämpiin kulutustavaroihin, erityisesti autoihin, käytetyt menot lisääntyivät viitisen prosenttia kun taas muihin tavaroihin käytetyt menot alle 2 %. Palveluiden ostot pysyivät lähestulkoon edellisvuoden tasolla. Kotitaloudet lisäsivät matkailua kotimaassa.

Tänä ja ensi vuonna kotitalouksien käytettävissä olevat nimellistulot kasvavat hieman edellisvuotta nopeammin, vajaan 5 %. Palkkasumman kasvuvauhti nopeutuu, ansiotulojen verotusta kevennetään ja inflaatio hidastuu selvästi. Säästämisasteen heikentymisen arvioidaankin pysähtyvän ja kääntyvän hienoiseksi kohenemiseksi, vaikkakin kotitalouksien säästämisaste näyttää jäävän ensi vuonna edelleen lievästi negatiiviseksi. Kotitalouksien asunto- ja kulutusluottojen nettonostot lisääntyvät tulojen kasvua nopeammin, joten velkaantumisaste suhteessa käytettävissä oleviin tuloihin kasvaa tänä vuonna yhä selvästi. Korkotason vakiintuminen kääntänee velan nousutrendin ensi vuonna ja velkaantumisaste alenee puolisen prosenttiyksikköä.

¹ Osansa kulutusmenojen määrän kasvun vaihteeseen toi kansantalouden tilinpidon kulutuksen hinnan voimakas nousu, sillä kulutuksen arvo lisääntyi 4,5 %.

Vuoden 2003 ensimmäisellä vuosineljänneksellä yksityisen kulutuksen volyyymi supistui viime vuoden loppuun verrattuna. Autojen ensirekisteröinnin vahvasta kasvusta huolimatta kestokulutustavaroiden kulutusmenot supistuivat ½ %; vain puolikestäviä tavaroita hankittiin edellistä neljänneistä enemmän ja palveluihinkin käytetyt varat kasvoivat maltillisesti, ½ %.

Kuluttajien luottamus oman taloutensa myönteiseen kehitykseen on tällä hetkellä edellisvuoden tasolla, vaikka näkemykset kokonaisuudessaan ovat hieman vuodentakaista heikommat. Kuluvan vuoden aikana tehdyt veropäätökset ovat vaikuttaneet positiivisesti erityisesti autonostopäätöksiin, ja kestokulutuksen arvioidaan lisääntyvän liki kaksinumeroisesti tänä vuonna. Ylipäätään kestävämpien tavaroiden hankinnat lisääntyvät selvästi, sillä siirtyminen uuteen tekniikkaan kasvattaa näiden hyödykkeiden ostoja. Muu kulutus saa vetoapua ostovoiman selvästä kasvusta. Yksityisen kulutuksen arvioidaan lisääntyvän tänä vuonna lähes käytettävissä olevien reaalityulojen verran, 2½ %.

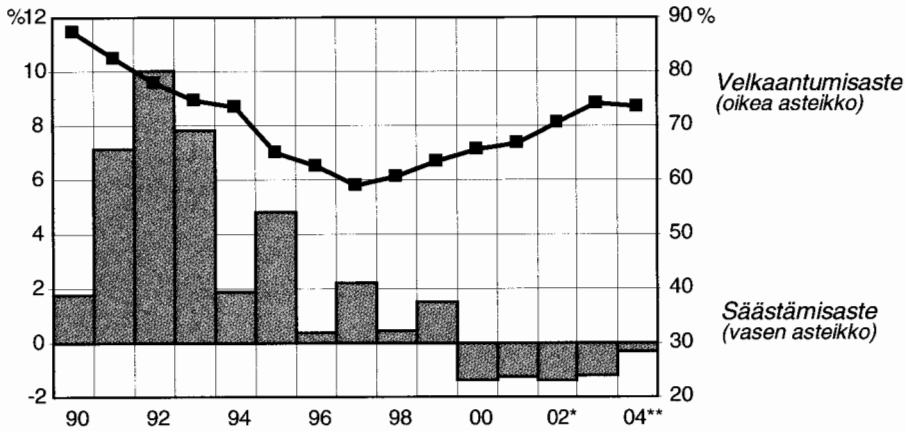
Mittavien veronkevennyksien ja edelleen hidastuvan inflaation kiihdyttämä ostovoiman kasvu sekä työttömyyden helpottuminen johtavat kulutuksen kasvun hienoiseen nopeutumiseen v. 2004, vaikka velkaantuneisuuden nousu rajoittaneekin jo hieman kulutukseen käytettävien menojen voimakkainta lisääntymistä. Toisaalta, alkoholijuomien valmisteveron kevennys kasvattanee lyhytkestoisiin kulutustavaroihin käytettäviä menoja reippaasti ensi vuonna.

Julkinen kulutus

Valtion kulutuksen volyymin arvioidaan kasvavan jonkin verran sekä tänä että ensi vuonna. Muun muassa yliopistolaitoksen henkilöstö on kasvussa, ja myös puolustusmateriaalihankintoihin on budjetoitu lisävaroja ensi vuodelle. Merenkulkulaitoksen keskeisten toimintojen liikelaitostaminen toisaalta hidastaa kulutuksen kasvua ensi vuonna.

Kuntien kulutuksen määrä lisääntyi v. 2002 ostopalvelujen voimakkaan kasvun vauhdittamana edelleen lähes 4 %. Kulutusta kasvattivat mm. aikuisten hammashuollon laajentaminen uusiin ikäluokkiin ja esiopetukseen liittyvät tehtävät. Tänä vuonna rahoitusnäkymien heikkeneminen hillitsee kulutusmenojen kasvua, joskin hammashuollon uudistuksen vaikutus täysimääräisenä sekä lasten ja nuorten palvelujen parantaminen lisäävät kuntien menoja. Myös ensi vuonna paikallishallinnon kulutusmenojen kasvu jatkuu kuluvan vuoden tapaan maltillisena. Tuntuvimmin kuntien kulutusta lisäävät vanhustenhuollon kehittäminen, henkilöstön täydennyskoulutuksen järjestäminen ja lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan toteuttaminen.

Kotitalouksien säästämis- ja velkaantumisaste

Kulutus

	2002* osuus, %	2000 2001 2002* 2003** 2004**					Keskimäärin 2002/1992
		määrän muutos, prosenttia					
Yksityinen kulutus	100,0	3,1	2,0	1,5	2½	2½	3,0
kotitaloudet	95,8	3,1	1,9	1,5	2½	2½	3,0
kestokulutustavarat	9,4	5,1	-2,5	5,6	8½	3½	7,8
puolikestävät kulutustavarat	8,5	2,5	4,3	4,0	5	3	4,4
lyhytikäiset tavarat	28,2	1,3	3,2	1,8	2	4	1,2
palvelukset	50,2	4,1	1,9	0,2	1½	2	3,1
kotitalouksien kulutusmenot ulkomailla	1,9	1,7	-2,4	-4,2	2	3½	0,9
miinus ulkomaalaisten kulu- tusmenot Suomessa	2,3	5,6	2,5	0,8	2½	4	3,2
voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen kulutus	4,2	2,0	3,5	1,2	1½	1½	3,6
Julkinen kulutus	100,0	0,0	2,2	4,0	2	1½	1,6
valtionhallinto	30,8	-2,9	-2,2	4,7	1	1½	0,9
paikallishallinto	62,0	1,2	3,9	3,7	2	1½	1,8
sosiaaliturvarahastot	7,3	3,2	7,3	4,5	3	3	3,5
Yhteensä		2,2	2,0	2,2	2½	2½	2,6
Julkisyhteisöjen yksilölliset kulutusmenot		1,6	4,2	3,5	2	1½	2,0
Yksilölliset kulutusmenot yhteensä		2,8	2,4	1,9	2½	2½	2,8
Kotitalouksien käytettävissä oleva reaalitulo		0,5	2,4	1,0	3	4	2,1
		prosenttia					
Kulutuksen osuus							
bruttokansantuotteesta (käypiin hintoihin)		70,2	71,3	72,6	74	74½	74,0
Kotitalouksien säästämisaste		-1,4	-1,2	-1,4	-1	-½	2,3
Kotitalouksien velkaantumisaste ¹⁾		65,6	66,8	70,5	74	73½	67,2

¹⁾ Kotitalouksien velat vuoden lopussa suhteessa käytettävissä oleviin tuloihin.

9 INVESTOINNIT

Kiinteät investoinnit

Investoinnit vähenivät viime vuonna 4 %. Tuotannolliset talonrakennusinvestoinnit jäivät selvästi edellisvuotista pienemmiksi, mutta palvelurakennusinvestoinnit lisääntyivät vielä jossain määrin. Asuinrakennusinvestointien määrä kasvoi hieman, sillä matalat asuntolainakorot kannustavat lainanottoon ja kuluttajien luottamus omiin talousnäkyksiinsä pysyi hyvänä. Kone- ja laiteinvestoinnit vähenivät etenkin tuotannollisten investointihankkeiden lykkäämisen takia. Maa- ja vesirakennusinvestoinnit supistuivat 7½ %.

Investoinnit vähenevät tänä vuonna lähinnä tuotannollisten investointien lykkäämisen takia liki yhtä paljon kuin v. 2002; alenema kohdistuu erityisesti kone- ja laitehankintoihin, mutta myös teollisuus- ja toimistorakennusinvestointeihin. Asuinrakennusinvestointien määrä lisääntyy hieman paljolti laajenevan korjaustoiminnan ansiosta. Uusien asuntojen aloituksetkin ovat vähintään viimevuotisen suuruiset, sillä asuntolainakorot ovat pysyneet poikkeuksellisen alhaisina ja kuluttajien luottamus omiin talousnäkyksiinsä on yhä kohtalainen. Maa- ja vesirakennusinvestointien kasvua ylläpitävät julkiset tie- ja ratahankkeet kuten E18, Lahden oikorata sekä Vuosaaren satama liikenneväylään.

Ensi vuonna investoinnit pysyvät tämänvuotisen suuruisina. Tuotannollisten investointien taantumavaihe hellittää vähitellen ja investointisuunnitelmat alkavat vuoden loppua kohti lisääntyä. Asuinrakennusinvestoinnit lisääntyvät yhä hieman ja asuntoja aloitetaan 30 000. Maa- ja vesirakennustoiminnan kasvu jatkuu tasaisena.

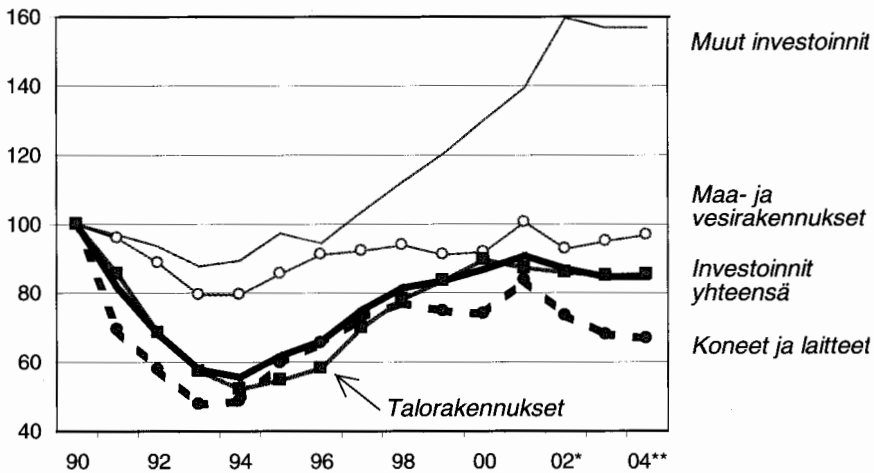
Tehdasteollisuudessa kiinteät investoinnit vähenivät v. 2002 liki 14 %. Metsäteollisuudessa kiinteät investoinnit supistuivat peräti 50 %, mutta lisääntyivät metalli- ja elektroniikkateollisuudessa sekä elintarvike- ja tevanake-teollisuudessa jossain

määrin. Tänä vuonna teollisuuden kiinteiden investointien määrä supistuu yhä useimilla toimialoilla. Samalla yli 10 vuotta kestänyt tutkimus- ja tuotekehitysmenojen kasvu pysähtyy.

Julkisten investointien määrä kasvoi viime vuonna 8 %; kuntien sekä valtion investoinnit lisääntyivät molemmat 8½ %. Tänä vuonna valtion investoinnit lisääntyvät lievästi lähinnä maa- ja vesirakennustoiminnan ansiosta. Sen sijaan kuntien investoinnit supistuvat 12 %, sillä niiden rahoitusnäkyvät ovat heikentyneet.

Kiinteät investoinnit

1990 = 100

Kiinteät investoinnit pääomatavaryyppäittäin

	2002* osuus, %	2000	2001	2002*	2003**	2004**	Keskimäärin 2002/1992
		määrän muutos, prosenttia					
Talorakennukset	48,9	7,2	-2,5	-1,5	-1	½	5,2
asuinrakennukset	24,7	3,4	-10,6	2,3	½	½	3,9
muut talorakennukset	24,1	12,0	6,9	-5,3	-3	½	6,9
Maa- ja vesirakennukset	9,4	0,9	9,4	-7,6	2	2	1,6
Koneet ja laitteet	29,6	-1,0	13,3	-12,4	-7½	-1½	5,0
Muut investoinnit	12,1	8,0	7,3	14,4	-1½	0	5,8
Yhteensä	100,0	4,1	4,3	-4,0	-3	0	4,8
yksityiset	84,6	5,7	3,7	-5,9	-2	½	5,5
julkiset	15,4	-5,7	8,1	8,0	-6½	-2	1,5

Investointien osuus bruttokansantuotteesta (käypiin hintoihin)

	2000	2001	2002*	2003**	2004**	Keskimäärin 2002/1992
Kiinteät investoinnit	19,8	20,6	18,9	18½	18	17,8
yksityiset	17,2	17,8	16,0	15½	15½	15,0
julkiset	2,6	2,8	2,9	2½	2½	2,8
Varastojen muutos ¹⁾	0,8	0,1	0,4	0	0	0,3

¹⁾ Varastojen arvon (ilman tilastollista eroa) muutoksen osuus markkinahintaisesta bruttokansantuotteesta.

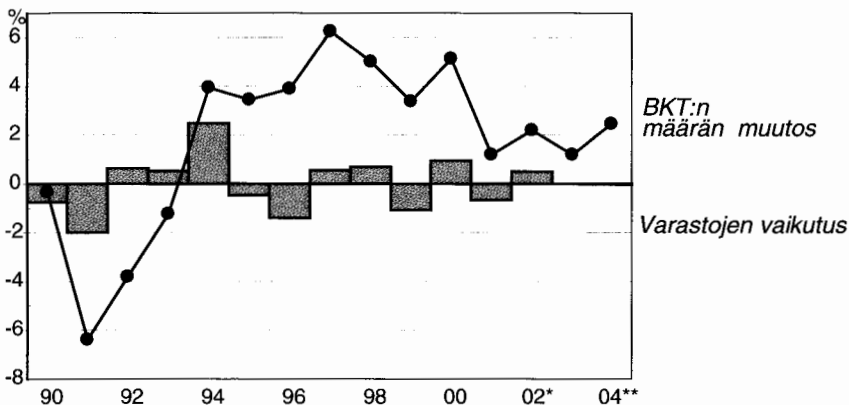
Kiinteät investoinnit toimialoittain

	2002* osuus, %	2000	2001	2002* määrän muutos, prosenttia	2003**	2004**	Keskimäärin 2002/92
Maa- ja metsätalous	5,2	-2,9	6,0	1,4	-4	-2½	4,8
Teollisuus(1)	15,6	-2,4	20,4	-13,3	-7½	1½	3,8
Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto	3,6	15,7	8,1	-3,1	3	0	0,3
Kauppa, majoitus- ja ravitsemistoiminta	5,0	-7,0	-1,1	-4,4	-1½	-1	2,9
Asuntojen omistus ja vuokraus	24,9	3,3	-10,6	2,0	½	1	4,0
Muut	45,7	8,6	8,3	-4,3	-3½	-½	6,6
Yhteensä	100,0	4,1	4,3	-4,0	-3	0	4,8

1) Ml. mineraalien kalvu.

Varastoinvestoinnit

Vuonna 2002 varastojen muutos lisäsi kokonaistuotannon kasvua puolen prosenttiyksikön verran, mikä johtui ennen kaikkea matalalle laskeneesta vertailutasosta. Kuluvan vuoden ensimmäisellä puoliskolla teollisuuden varastojen arvo kasvoi, mikä oli pitkälti seurausta laivanrakennusteollisuuden varastojen kasvusta. Elektroniikkateollisuudessa vallinnut trendinomainen varastojen lasku on sitä vastoin jatkunut. Tänä vuonna valmistuu enää muutama risteilyalus, joten varastojen muutoksen vaikutus kokonaistuotannon kasvuun jäänee vähäiseksi. Kontribuution ei ensi vuonnaakaan odoteta lisääntyvän sillä laivoja tehtäen kuluva vuotta vähemmän ja tuotannon kasvun arvioidaan olevan vielä vaisuhkoa.

Varastoinvestointien vaikutus bruttokansantuotteen määrän muutokseen

Varastoinvestointien (ilman tilastollista eroa) muutos suhteessa edellisen vuoden bruttokansantuotteeseen.

10 JULKINEN TALOUS

Valtionhallinto

Hallitusohjelmassa tähdennetään vahvan valtiontalouden tärkeyttä. Tavoitteena on, että valtion talous on vaalikauden lopulla ainakin tavanomaisen talouskasvun oloissa tasapainossa. Tällainen kehitys takaisi sen, että valtion velkaantuneisuus alenee, ja näin pystyttäisiin luomaan tarvittavaa pelivaraa väestön ikääntymisestä aiheutuvien rahoituspaineiden hoitamiseen tulevina vuosina.

Tasapainottuvan valtiontalouden tavoite edellyttää pidättyvyyttä menotaloudessa, koska veronalentamispaineita on jatkossakin. Menopolitiikan parempaa hallintaa varten kehysmenettelyä on uudistettu. Varsinainen määräraahakehys on aikaisempaa selvästi tiukempi. Enää ei ylityksiä kehyksiin periaatteessa sallita, ja kehykset sisältävät siksi myös lisäbudjetit. Velan korkomenot on rajattu kehysten ulkopuolelle, jolloin korkomenojen alentuminen ei enää anna tilaa muiden menojen kasvulle. Toisaalta menopuolen ns. automaattisten vakauttajien annetaan toimia rajaamalla välittömät työttömyysturvamenot kehysten ulkopuolelle. Myös eräitä muita menoeriä, joihin ei voida päätösperäisesti juurikaan vaikuttaa on rajattu pois. Kehysmenettelyyn on tuotu uutena elementtinä lisäksi ns. tasapainoehto, eli jos valtion alijäämä uhkaa nousta liian suureksi, yli 2¾ % kokonaistuotannosta, on ryhdyttävä toimenpiteisiin alijäämän pienentämiseksi. Määräraahakehyksiin kuuluu noin 75 % kaikista budjetin menoista, ja loput ovat siis ulkopuolella.

Vuonna 2003 valtion kokonaistulot vähenevät hieman. Tuotannon ja tuonnin verojen tuotto – suurimpana eränä arvonlisävero – kasvaa kulutuskysynnän myötä. Energiaveron tuottoa kasvattaa energiatuotteiden valmisteveron korotus. Autoveroa arvioidaan kertyvän jopa viime vuotta enemmän, koska autojen kysyntä on kasvanut autoveron kevennyksen seurauksena.

Valtionhallinto¹⁾

	2001*	2002*	2003**	2004**	2003/02	2004/03
	mrd. euroa				muutos, %	
Välittömät verot	12,7	13,3	12,6	13,0	-5,4	3,4
Tuotannon ja tuonnin verot	18,0	19,2	19,7	19,8	3,0	0,2
Sosiaaliturvamaksut	1,3	1,4	1,4	1,4	0,3	-0,7
Verot ja sosiaaliturvamaksut yhteensä ²⁾	32,3	34,3	34,2	34,6	-0,4	1,4
Muut tulot ³⁾	3,9	3,7	3,6	3,5	-2,1	-2,6
siitä korkotulot	1,0	0,8	0,9	0,8	9,5	-7,4
Tulot yhteensä	36,3	38,0	37,8	38,1	-0,6	1,0
Kulutusmenot	8,7	9,3	9,8	10,1	5,0	3,5
Sosiaalietuudet ja -avustukset	2,9	3,0	3,2	3,3	5,4	4,2
Tukipalkkiot ja muut tulonsiirrot	15,6	17,8	19,1	19,9	6,9	4,1
siitä muille julkisyhteisöille	11,3	13,3	14,3	15,1	7,2	5,4
Korkomenot	4,1	3,2	3,1	3,0	-3,2	-5,1
Pääomamenot ⁴⁾	2,4	2,5	2,6	2,7	1,6	6,3
Menot yhteensä	33,6	36,0	37,8	39,0	5,0	3,4
Nettoluotonanto (+) / nettoluotonotto (-)	2,7	2,0	0,0	-0,9		
Perusjäämä ⁵⁾	5,8	4,4	2,2	1,3		

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

²⁾ Sisältää pääomaverot

³⁾ Ml. saadut pääomansiirrot ilman pääomaveroja ja kiinteän pääoman kuluminen

⁴⁾ Pääoman bruttomuodostus ja maksetut pääomansiirrot.

⁵⁾ Nettoluotonanto ilman nettokorkomenoja.

Välittömien verojen kertymää pienentävät ansio- ja pääomatuloverojen kevennykset. Vuoden alussa valtion tuloveroasteikkoa alennettiin puolella prosenttiyksiköllä ja tulonhankkimisvähennyistä sekä kunnallisverotuksen ansiotulovähennyistä korotettiin. Lisäksi eläketuloa saavien ylimääräinen sairausvakuutusmaksu poistettiin. Kuluvaan vuoteen heinäkuussa ansiotuloverotusta kevennettiin lisää kotimaisen kysynnän vahvistamiseksi ja työllisyyden turvaamiseksi. Valtion tuloveroasteikkoa alennettiin 0,5 prosenttiyksiköllä ja kevennys saatettiin välittömästi voimaan alentamalla palkansaaajien ennakonpidätyksiä yhdellä prosenttiyksiköllä. Kaikkiaan ansio- ja pääomatuloverojen kevennykset ovat vuositasolla 746 milj. euroa. Tästä valtion osuus on 477 milj. euroa, mutta kevennyksien vaikutus valtiontalouden tasapainoon on tätä suurempi, koska valtio kompensoi kunnille heinäkuun alusta voimaan tulleen veronkevennyksen aiheuttaman tulonmenetyksen valtionosuuslisäillä.

Valtion yhteisöveron tuoton arvioidaan vähenevän noin 7½ %. Vähentymisen syynä ovat yhteisöveron tilityksiin liittyvät ajoitustekijät, jotka nostivat v. 2002 kertyneen veron normaalia suuremmaksi.

Valtion menot kasvavat v. 2003 reaalisesti kolmisen prosentin, ja menot ilman korkomenoja tätäkin enemmän. Osaksi kasvu aiheutuu uuden hallitusohjelman etupainotteisista menojen lisäyksistä ja verotuksen keventämisestä. Veromenetysten kom-

pensoiminen lisää kuntien valtionapuja. Myös valtion rahoitusosuudet sosiaaliturvarahastoille kasvavat edelleen tuntuvasti, 6-7 %. Korkomenot vähenevät korkotason laskun ansiosta, mikä heijastuu jälleärahoituksen kautta koko velan keskikoron alentumisena. Valtion investoinnit kasvanevat reaalisesti hieman käynnissä olevien laajojen tie- ja ratahankkeiden vuoksi.

Valtion velka suhteessa kansantuotteeseen kasvaa hieman, mikä johtuu sekä budjettitalouden nettomääräisestä lainanotosta että teknisistä syistä – valtio luopuu ns. reposalkusta (hallussaan pitämistä omista velkakirjoista).

Vuonna 2004 valtion kokonaistulot ovat käytännössä samaa suuruusluokkaa kuin kuluvana vuonna. Veronkevennykset pienentävät sekä tuotannon ja tuonnin että tuloveron kasvua. Matkustajatuontisäännösten lieventäminen vuoden 2004 alussa sekä alhaisen alkoholi- ja tupakkaverotuksen maiden liittyminen Euroopan unioniin lisäävät kyseisten hyödykkeiden tuontia ja pienentävät kotimaista myyntiä ja veropohjaa. Alkoholiveron tuoton liian suuren supistumisen estämiseksi alkoholiverotusta alennetaan keskimäärin 33 prosentilla. Alkoholien vähittäishinnat alenisivat tällöin noin 22 % edellyttäen että veronalennus menee täysimääräisesti vähittäismyyntihintoihin. Alkoholiveron ja arvonnäisäveron tuotto alenee perustemuutosten seurauksena noin 400 milj. euroa. Vaikka tuontirajoitusten lieventäminen kaksinkertaistaa alkoholin tuonnin, alkoholin veropohjan supistumisen arvioidaan jäävän veronkevennyksen ansiosta vain 5 prosenttiin. Tupakan veropohja supistuu tuonnin vapautumisen takia huomattavasti enemmän kuin alkoholin ja tupakkaveron tuotto yhdessä arvonnäisäveron vähentymisen kanssa supistuu noin 0,2 mrd. euroa.

Keskeisiä veromuutoksia

Keskeisten perustemuutosten verotuottovaikutuksia verolajeittain vuositasolla, milj. euroa. Julkisyhteisöt yhteensä¹⁾²⁾ (+ tuotto kasvaa; - tuotto vähenee)

	2001	2002	2003	2004
Ansiotuloverot (ml. inflaatiotarkistus)	-1076	-663	-746	-845
Yhteisövero	0	0	0	0
Muut välittömät verot	-65	0	0	0
Kansaneläke- ja sairausvakuutusmaksut	-52	-325	-46	0
Eläke- ja työttömyysvakuutusmaksut	-257	-280	-65	30
Väilliset verot	-40	28	177	-523

¹⁾ Ei sisällä kunnallisvero- tai kiinteistöveroprosenttien korotuksia.

²⁾ Ansiotuloverotuksen (ml. työnantajamaksut) kevennyksen verotuottovaikutukset on eritelty tarkemmin julkaisun "Kestävä talous, hyvinvoinnin perusta", VM 3/2002, liitteessä 1. Tässä taulukossa vastaavat tiedot ovat kohdissa ansiotuloverot, kansaneläke- ja sairausvakuutusmaksut sekä eläke- ja työttömyysvakuutusmaksut.

Tuloverotusta kevennetään ensi vuonna alentamalla valtion tuloveroasteikon marginaaliveroprosentteja yhdellä yksiköllä, minkä lisäksi tulonhankkimisvähennyksen ja kunnallisverotuksen ansiotulovähennyksen enimmäismääriä korotetaan. Veronkevennyksen kokonaisvaikutus vuositasona on 775 milj. euroa. Lisäksi asteikkoihin tehdään 1 prosentin inflaatiotarkistus. Veronkevennyksistä huolimatta valtion ansio- ja pääomatuloverot kasvavat, vaikka kaikkien veronsaajien yhteenlasketut verotulot vähenevätkin. Syynä tähän on mm. se, että ensi vuoden veronkevennykset painottuvat pieni- ja keskituloiisiin ja näin ollen kunnallisveroa maksaviin. Valtion osuus veronkevennyksestä on 464 milj. euroa ja valtion kompensatio kunnille niiden verotulomenetyksistä on 359 milj. euroa.

Valtion menot kasvavat ensi vuonna hillitsemispyrkimyksistä huolimatta reaalisesti pari prosenttia, ja ilman supistuvia korkomenoja lähes prosenttiyksikön nopeammin. Noin puolet menojen kasvusta aiheutuu voimassa olevan lainsäädännön ja edellisellä vaalikaudella tehtyjen päätösten vaatimista määrärahojen lisäyksistä. Loppu aiheutuu lähinnä kehysten yhteydessä päätetyistä ja uuden hallitusohjelman mukaisista lisäyksistä. Merkittävä menonlisäys aiheutuu em. verohelpotuksen täysimääräisestä korvaamisesta kunnille ja Kelalle, vaikutus valtion menojen kasvuun on arviolta 1 prosenttiyksikkö. Tällainen verotuksen keventämisestä aiheutuva valtion menon lisäys on rajattu määrärahakehysten ulkopuolelle. Kun kuntien valtion-apuja lisätään myös palvelujen parantamiseksi, valtion tulonsiirrot paikallishallinnolle kasvavat lähes 9 %. Valtion tulonsiirrot muille sosiaaliturvarahastoille kasvavat erityisesti sairausvakuutusmenojen nousun ja osaksi myös lapsilisien korotuksen vuoksi, lisäys on vajaa 7 %.

Valtion budjettitalouden tasapaino

	2001	2002	2003	2004
		Tilinpäätös	Talousarvio	Talousarvio-
				esitys
	milj. euroa			
Verot ja veronluonteiset tulot	29 365	30 158	30 116	30 448
Muut tulot	6 061	6 195	5 204	5 433
Yhteensä	35 426	36 353	35 320	35 881
Määrärahakehys ¹⁾	27 771
Kehyksen ulkopuoliset menot ¹⁾	9 390
-siitä korkomenot	3 624	3 624	3 427	2 832
Yhteensä	33 765	34 501	35 755	37 161
Ylijäämä (+)/alijäämä (-)	1 661	1 852	-436	-1 280
Velanhallintamenot (-)	-257	-350	-234	60
Nettorahoitustarve (-)	1 404	1 502	-670	-1 220
Nettolainanotto (+)/nettokuoletukset (-)	-2 050	-660	670	1 220

¹⁾ Määrärahakehykseen sisällytyistä ja sen ulkopuolisista menoista ei ole käytettävissä täysin vertailukelpoista tietoa vuosilta 2001-2003.

Valtion kulutusmenojen arvioidaan kasvavan ensi vuonna määrältään hieman. Henkilöstön lukumäärä lisääntyy tuntuvasti korkeakoululaitoksen piirissä, toisaalta merenkulkulaitoksen osittainen liikelaitostaminen siirtää valtionhallinnon henkilöstöä yrityssektoriin. Valtion maa- ja vesirakennushankkeet jatkuvat verrattain laajoina v. 2004.

Valtion velka kasvaa v. 2004 budjettiin merkityn lainatarpeen verran, 1,2 mrd. eurola. Kansantuotteeseen suhteutettuna velkaantuneisuus alenee arviolta 43½ prosenttiin.

Paikallishallinto

Vuonna 2003 kuntien talouskehityksen arvioidaan heikkenevän vuoteen 2002 verrattuna. Heikkeneminen johtuu verotulojen vähenemisestä ja menojen kasvusta. Kunnallisveron kertymä alenee vuoden 2002 poikkeuksellisen korkealta tasolta. Ansiotuloverotuksen veroperustemuutokset vähentävät kuntien verotuloja 236 milj. eurolla, josta 113 milj. euroa kompensoidaan kunnille. Kuntien yhteisöveron tuotto laskee. Kiinteistövero arvioidaan kertyvän 670 milj. euroa. Kuntien keskimääräinen veroprosentti nousi 17,78 prosentista 18,03 prosenttiin; korotuksen tuottovaikeus on noin 160 milj. euroa. Vuodelle 2003 kunnallisveroa korotti 93 kuntaa.

Paikallishallinto¹⁾

	2001*	2002*	2003**	2004**	2003/02	2004/03
	mrd. euroa				muutos, %	
Verot ja sosiaaliturvamaksut yhteensä	13,8	13,8	13,4	13,4	-2,4	-0,1
Muut tulot ²⁾	8,1	9,5	10,2	10,9	7,1	7,4
siitä korkotulot	0,3	0,2	0,2	0,2	0,0	0,0
siitä tulonsiirrot valtiolta	5,2	6,6	7,2	7,8	8,4	8,6
Tulot yhteensä	21,9	23,3	23,6	24,3	1,4	3,1
Kulutusmenot	17,7	18,8	19,7	20,6	5,0	4,6
Sosiaalietuudet ja -avustukset	0,9	1,0	1,0	0,9	-0,8	-3,3
Tukipalkkiot ja muut tulonsiirrot	1,1	1,1	1,1	1,1	-0,9	-0,2
siitä muille julkisyhteisöille	0,6	0,5	0,5	0,5	0,2	-0,4
Korkomenot	0,3	0,2	0,2	0,2	0,0	0,0
Pääomamenot ³⁾	2,4	2,6	2,3	2,2	-11,4	-3,6
Menot yhteensä	22,4	23,6	24,3	25,0	2,6	3,3
Nettoluotonanto (+) / nettoluotonotto (-)	-0,5	-0,4	-0,6	-0,7		
Perusjäämä ⁴⁾	-0,5	-0,3	-0,6	-0,7		

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan

²⁾ Ml. saadut pääomansiirrot ja kiinteän pääoman kuluminen

³⁾ Pääoman bruttomuodostus ja maksetut pääomansiirrot.

⁴⁾ Nettoluotonanto ilman nettokorkomenoja.

Kuntien saamiin valtionosuuksiin on tulossa tänä vuonnakin selvä lisäys. Käyttötalouden valtionosuudet kohoavat kansantalouden tilinpidon mukaan 7 190 milj. euroon, jossa lisäystä 8 %. Valtionosuuksiin tehtiin 1,4 prosentin indeksikorotus, mikä lisäsi valtionapuja kunnille 78 milj. euroa. Sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuutta korotettiin yhteensä 1,65 prosenttiyksikköä, minkä jälkeen se on 27,01 %. Hyvinvointipalvelujen edistämiseksi valtionosuuksia lisätään 98 milj. euroa. Kansalliseen terveysprojektiin liittyen valtionosuudet kasvavat 57 milj. euroa, minkä lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämishankkeisiin osoitetaan lisärahoitusta. Kuntien harkinnanvaraista rahoitusavustusta myönnetään 47 milj. euroa. Kuntien yhdistymisavustuksiin on kuluvalla vuodelle varattu 8 milj. euroa sekä työllistämistukeen 81 milj. euroa.

Verotulon tasauslisää arvioidaan maksettavan 355 kunnalle yhteensä 811 milj. euroa. Tasausvähennyksen piirissä arvioidaan olevan 75 kuntaa ja vähennysten kokonaismäärä on 863 milj. euroa.

Kuntien menojen kasvu hidastuu. Kulutusmenot lisääntyvät nimellisesti 5 % ja reaalisesti 2 %. Kuntien palkkasumman arvioidaan kasvavan 4½ prosentilla, välillisten työvoimakustannusten hieman hitaammin. Kuntatyönantajan välillisiä työvoimakustannuksia keventävät työttömyysvakuutusmaksun ja kansaneläkemaksun 0,2 prosenttiyksikön suuruiset alennukset. Kuntatyönantajan työeläkemaksua korotettiin vastaavasti 0,2 prosenttiyksiköllä.

Kuntien menoja lisäävät mm. aikuisten hammashuollon uudistuksen vaikutus täysimääräisenä. Myös syrjäytymisuhan alaisten lasten ja nuorten palvelujen parantaminen, toimeentulotuen ja ansiotulojen yhteensovittamiseen liittyvät velvoitteet ja päivähoito-oikeuden laajennus sekä terveysprojektiin liittyvät hankkeet lisäävät kuntien menoja kuluvana vuonna.

Kuntien kova investointitahti on taittunut ja investointien arvioidaan kuluvana vuonna supistuvan. Myönnettyjen rakennuslupien kuutiometreissä ilmoitettu alkuvuoden kertymä on yli 40 % viime vuoden vastaavaa alempi ja hoitoalalle lupia on myönnetty alle puolet viime vuoden vastaavasta. Investointien reaalin taso on edelleen vuoden 1990 korkeasuhdanteen huipputasolla. Investointien kasvattamisen sijaan palvelurakenteen kehittämisen tuleekin olla etusijalla, jotta tätä kautta voidaan parantaa palvelutuotannon kustannustehokkuutta. Kaikkiaan kuntien kokonaismenojen arvioidaan v. 2003 kasvavan kansantalouden tilinpidon mukaan vajaat 3 % viime vuodesta, mikä vastaa puolta edellisvuoden kasvusta.

Valtion toimenpiteet vahvistavat kuntataloutta nettomääräisesti 151 milj. euroa. Kuntien väliset erot pysyivät edelleen suurina, joskin valtion toimenpiteet parantavat erityisesti pienten kuntien taloutta ja toimintaedellytyksiä.

Vuonna 2004 kuntien rahoitustilanne pysyy edelleen kireänä verotulokehityksen jäädessä vaisuksi. Taloudellisesti merkittävin toimenpide on ansiotulojen veroke-

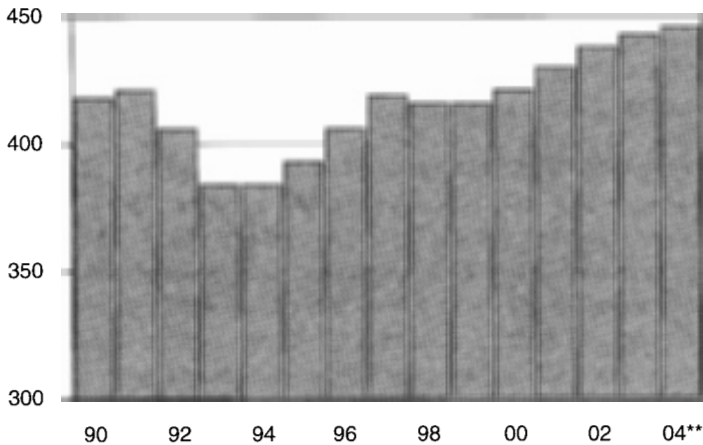
vennyksen aiheuttama kuntien 359 milj. euron menetys verokertymässä, joka kompensoidaan lisäämällä vastaavalla summalla sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannusten valtionosuuksia. Kuntien yhteisövero arvioidaan kertyvän saman verran kuin edellisvuonna ja kuntien yhteisövero-osuus on 19,75 %. Kiinteistövero arvioidaan kertyvän 700 milj. euroa. Kuntien keskimääräiseen veroprosenttiin ei ole nousupaineista huolimatta oletettu korotuksia.

Käyttötalouden valtionosuudet kohoavat kansantalouden tilinpidon mukaan 7 808 milj. euroon, jossa lisäystä 618 milj. euroa edelliseen vuoteen. Tämä vastaa 8½ prosentin lisäystä edellisen vuoden tasoon. Ilman verokevennysten kompensatiota lisäys olisi 3½ %. Valtionosuuksiin tehdään 1,8 prosentin indeksikorotus, mikä lisää kuntien tuloja 97 milj. eurolla. Sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuusprosenttia käyttökustannuksiin korotetaan 28,06 prosentista 31,89 prosenttiin. Kansallisen terveydenhuollon hankkeen sekä sosiaalialan kehittämishankkeen toteuttamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuksia lisätään 53 milj. euroa. Uusina lakisääteisinä tehtävinä terveydenhuollon henkilöstön täydennyskoulutukseen osoitetaan 13 milj. euroa ja lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan toteuttamiseen 20 milj. euroa. Harkinnanvarainen rahoitusavustus on 48 milj. euroa ja kuntien yhdistymistä tuetaan 8 milj. eurolla. Kaikkiaan valtion toimet, indeksikorotukset mukaan lukien, vahvistavat kuntataloutta 45 milj. eurolla.

Verotulon tasauslisää arvioidaan maksettavan 348 kunnalle yhteensä 739 milj. euroa. Tasausvähennyksen piirissä arvioidaan olevan 80 kuntaa ja vähennysten kokonaismäärä on 821 milj. euroa.

Kuntien kokonaismenojen kasvu jatkuu maltillisena kuluvan vuoden tapaan. Kulutukset lisääntyvät nimellisesti vajaan 5 % ja reaalisesti 1½ %. Kuntatyönantajan välillisiä työvoimakustannuksia nostaa työeläkemaxsun korotus. Valtion toimenpiteiden arvioidaan lisäävän kunnallistalouden menoja yhteensä noin 157 milj. eurolla. Vanhustenhuollon kehittämisen arvioidaan lisäävän kuntien menoja 44 milj. euroa. Terveydenhuollon henkilöstön täydennyskoulutuksen arvioidaan lisäävän kuntasektorin menoja 40 milj. euroa ja lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan käynnistäminen 35 milj. euroa. Kuntien investointien arvioidaan pysyvän vuoden 2003 tasolla.

Maltillinenkin menokehitys pitää kuntatalouden kireänä ja edelleen rahoitusaliijäämäisenä. Menojen hallinta edellyttää kunnilta toimintatapojen ja tehokkuuden jatkuvaa arviointia sekä valmiutta tarvittaviin rakenteellisiin uudistuksiin, joilla toiminnan tehokkuutta voidaan kestäväällä tavalla lisätä. Talouden tasapainotusongelmat ja alijäämät keskittyvät erityisesti asukasluvultaan pieniin, lähinnä alle 6 000 asukkaan kuntaryhmiin. Katettavia alijäämiä vuosilta 2000 – 2002 on noin sadalla, pääosin alle 10 000 asukkaan kunnalla. Vuonna 2002 alijäämäkuntien määrä oli 42. Rahoitusongelmat ovat vaivanneet erityisesti Lapin ja Etelä-Savon kuntia, joiden taloutta valtion toimilla on vahvistava vaikutus.

Paikallishallinnon henkilökunnan määrä (1000 henkeä)**Sosiaaliturvarahastot*****Työeläkelaitokset***

Työeläkelaitokset vastaavat ansiosidonnaisen eläketurvan hoitamisesta. Eläkkeiden rahoitus perustuu osittaiseen rahastointiin. Eläkkeet rahoitetaan työnantajien ja -tekijöiden vakuutusmaksuilla sekä eläkerahastojen sijoitustuotoilla. Valtio osallistuu merimiesten, yrittäjien ja maatalousyrittäjien työeläkkeiden rahoitukseen. Valtion omien työntekijöiden ansioeläkkeet maksetaan valtion budjetista.

Vuonna 2003 työeläkelaitosten maksamien eläkkeiden arvioidaan nousevan 10,4 mrd. euroon, mikä on 6 % enemmän kuin vuotta aiemmin. Menojen kasvuvauhtia hidastavat edellisvuotta pienemmät indeksikorotukset. Työttömyyseläkkeensaajien määrä on kääntynyt laskuun ja osa-aikaeläkkeelle siirtymistä on hidastanut alaikärajan nostaminen kahdella vuodella. Yksilöllisen varhaiseläkkeensaajien määrä supistuu edelleen. Varhaiseläkkeissä tapahtuneesta myönteisestä kehityksestä huolimatta vanhuuseläkkeelle siirrytään edelleen pääosin varhaiseläkkeiden kautta. Vuonna 2003 Suomessa täyttää 65 vuotta 53 000 ihmistä, joista täysiaikaisella eläkkeellä oli vuoden 2002 lopussa jo 83 %. Vanhuuseläkkeiden määrä lisääntyy edellisvuotista enemmän, sillä 65 vuotta täyttävä ikäluokka - vuonna 1938 syntynyt - on selvästi edellistä ikäluokkaa suurempi. Lisäksi eläkeläisten määrää kasvattaa elinajan jatkuva piteneminen.

Työeläkelaitosten saamat vakuutusmaksutulot kasvavat hieman hitaammin kuin etuusmenot, vaikka työnantajien maksuprosenttia nostettiin 0,1 prosenttiyksiköllä ja palkansaajien 0,2 prosenttiyksiköllä. Sijoitustulot, jotka muodostavat lähes vii-

denneksen työeläkelaitosten kokonaistuloista, lisääntyvät kolmisen prosenttia. Työeläkerahastojen ylijäämä on 3,0 % ja rahastojen markkina-arvo vuoden lopussa noin 53 % suhteessa kokonaistuotantoon. Työeläkevaroista puolet on sijoitettu joukkovelkakirjoihin, neljäsosa osakkeisiin ja loput yrityksille myönnettyihin lainoihin, rahamarkkinainstrumentteihin ja kiinteistöihin. Ulkomaille - pääosin euroalueelle - on varoista sijoitettu lähes 60 %. Yksityisen työeläkesektorin ns. EMU-puskuri on täynnä; rahastossa arvioidaan olevan varoja vuoden lopussa 1,1 mrd. euroa, mikä on 1½ % kaikista työeläkevaroista.

Osa-aikaeläkkeen ehdot muuttuivat vuoden 2003 alusta siten, että v. 1947 ja sen jälkeen syntyneillä osa-aikaeläkkeen alaikäraja nousi 56 vuodesta 58 vuoteen ja osa-aikaeläkkeelle siirtyminen alkoi pienentää vanhuuseläkettä. Vuoden 2005 alusta osa-aikatyöstä karttuu vanhuuseläkettä kuten työskentelystä muutenkin, mutta

Sosiaalivakuutusmaksut ja eläkeindeksit

	2000	2001	2002	2003*	2004**
Sosiaalivakuutusmaksut¹⁾					
Työnantajat					
Kansaneläkevakuutus ²⁾	3,16	2,95	2,44	2,33	2,3
Sairausvakuutus ²⁾	1,69	1,69	1,69	1,71	1,7
Työttömyysvakuutus ²⁾³⁾	2,63	2,39	2,09	1,90	1,9
Työeläkevakuutus ⁴⁾	16,80	16,60	16,70	16,80	16,9
Kuntien eläkevakuutus	21,66	22,18	22,52	22,76	23,1
Työntekijät					
sairausvakuutus	1,50	1,50	1,50	1,50	1,5
työttömyysvakuutus	1,00	0,70	0,40	0,20	0,2
työeläkevakuutus	4,70	4,50	4,40	4,60	4,7
Eläkeläiset					
sairausvakuutus	3,20	2,70	1,90	1,50	1,5
Eläkeindeksit					
Työeläkeindeksi (alle 65 v)	1 903	1 981	2 054	2 103	2 155
Työeläkeindeksi (yli 65 v)	1 838	1 912	1 968	2 002	2 036
Kansaneläkeindeksi	1 253	1 302	1 333	1 349	1 365

1) Vuosikeskiarvoina. Työnantajien maksut sekä vakuutettujen työttömyys- ja työeläkemaksut prosentteina palkoista. Vakuutettujen sairausvakuutusmaksut prosentteina verotettavasta tulosta.

2) Eri maksuluokkien palkkasummilla painotettu keskiarvo.

3) Porrastettu maksu:

Vuonna 2000 palkkasumman 840 940 ensimmäisen euron osalta 0,9 %, muuten 3,45%.

Vuonna 2001 palkkasumman 840 940 ensimmäisen euron osalta 0,8 %, muuten 3,1 %.

Vuonna 2002 palkkasumman 840 940 ensimmäisen euron osalta 0,7 %, muuten 2,7 %.

Vuosina 2003-2004 palkkasumman 840 940 ensimmäisen euron osalta 0,6 %, muuten 2,45 %.

4) TEL-maksu, ennuste vuodelle 2004.

osa-aikatyöhön siirtymisen vuoksi poisjääneestä ansiosta vanhuuseläkettä karttuu vuodessa 1,5 prosentin sijasta 0,75 prosenttia. Osa-aikaeläkkeen ehtojen muutokset eivät koske v. 1946 tai sitä ennen syntyneitä. Kansaneläkkeen pohjaosan poisto, joka toteutettiin 1990-luvun loppupuoliskolla, korvataan siihen oikeutetuille eläkkeensaajille vuoden 2003 lokakuun alusta työeläkkeisiin tehtävällä korotuksella. Korvaukseen oikeutettuja on runsas 100 000 henkeä.

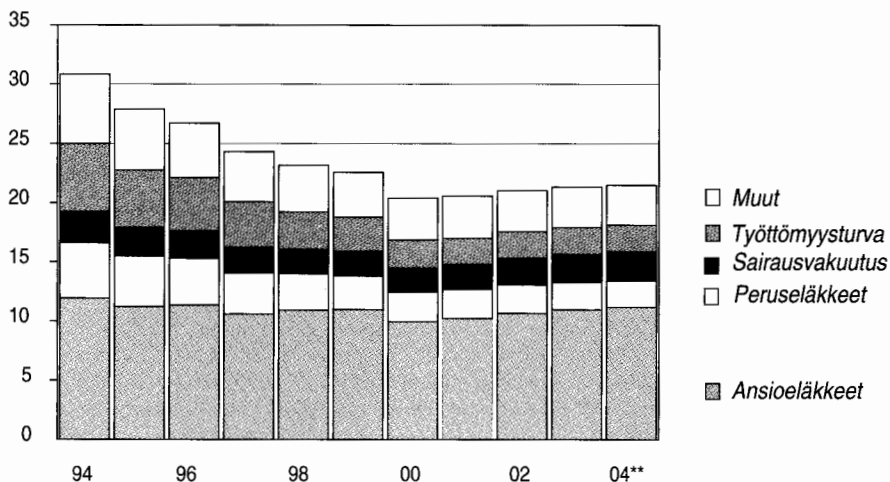
Vuonna 2004 työeläkemenojen kasvuvauhti pysyy noin 6 prosentissa. Eläkkeensaajien lukumäärän kasvu, eläkkeiden indeksikorotukset ja eläkkeiden tason muu nousu selittävät tästä kasvusta kukin kolmasosan. Vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkemenot lisääntyvät nopeimmin. Työkyvyttömyyseläkemenoja kasvattaa suurten ikäluokkien siirtyminen ikään, jossa työkyvyttömyysriski on suuri. Yksilölliset varhaiseläkkeet ja työttömyyseläkkeet supistuvat. Yksilöllinen varhaiseläke poistuu v. 1944 ja sen jälkeen syntyneiltä ikäluokilta.

Työeläkelaitosten saamat vakuutusmaksutulot kasvavat edelleen hieman hitaammin kuin etuusmenot, vaikka työeläkemaksuprosenttien arvioidaan nousevan sekä työnantajilla että työntekijöillä 0,1 prosenttiyksiköllä. Maksujen ennustetun nousun taustalla on vuoden 2002 eläkesopimukseen sisältyvä päätös, jonka mukaan eläkkeiden rahastointia lisätään vuodesta 2003 lähtien määrääjäksi. Lisärahostoinnin tavoitteena on kasvattaa eläkerahastoja suhteessa palkkasummaan 7,5 prosenttiyksikköä vuoteen 2013 mennessä suhteessa ns. perusuran mukaiseen rahastojen määrään. Lisärahostoinnilla varaudutaan suurten ikäluokkien eläkkeellesiirtymisestä aiheutuvaan menojen kasvuun.

Työeläkelaitosten ylijäämä pysyy 3 prosenttina suhteessa kokonaistuotantoon.

Sosiaalietuudet ja -avustukset

prosenttia kansantulosta

Muut sosiaaliturvarahastot

Muihin sosiaaliturvarahastoihin (joista jatkossa käytetään lyhennettä sotu-rahastot) luetaan Kansaneläkelaitos ja työttömyysturvarahastot. Kansaneläkelaitos vastaa perusturvasta ja työttömyysturvarahastot ansiosidonnaisesta työttömyysturvasta.

Kansaneläkelaitoksen menot rahoitetaan vakuutusmaksuilla sekä valtion ja osin myös kuntien rahoitusosuuksilla. Rahoitus tapahtuu ns. jakoperiaatteella ilman etukäteisrahoitointia. Menoista rahoitetaan tällä hetkellä vakuutusmaksuilla 31½ %, kunnat rahoittavat menoista 3½ % (kotihoidon tuki) ja valtio rahoittaa loput, eli noin 65 % (ml. ALV-rahoitus). Valtion rahoitusosuus on viime vuosina ollut voimakkaassa kasvussa.

Ansiosidonnaisen työttömyysturvan rahoitus perustuu myös jakoperiaatteelle. Menot rahoitetaan työnantajien ja -tekijöiden vakuutusmaksuilla, valtion rahoitusosuuksilla ja pieneltä osin myös työttömyyskassojen jäsenmaksuilla. Työttömyysvakuutusrahaston maksuvalmiuden turvaamiseksi ja työttömyysvakuutusmaksujen heilahtelujen tasaamiseksi työttömyysvakuutusrahastossa on suhdannepuskuri, jonka enimmäismääräksi on määritetty 3,6 prosenttiyksikön työttömyysastetta vastaava yhden vuoden ansiosidonnaisten työttömyysmenojen määrä. Työttömyysvakuutusrahastolla on myös oikeus ottaa velkaa. Enimmillään velkaa voi olla yhtä paljon kuin mikä on määritetty puskurirahaston enimmäismääräksi.

Vuonna 2003 sotu-rahastojen arvioidaan maksavan kotitalouksille etuuksia ja avustuksia yhteensä 10,1 mrd. euroa, mikä on runsas 2 % enemmän kuin vuotta aiemmin. Nopeimmin kasvavat työttömyysturvan ja sairausvakuutuksen menot. Kansaneläkemenot, lapsilisät ja kotihoidontuki pysyvät likimain ennallaan. Lääkeväihdon käyttöönotto 1.4.2003 on hidastanut tuntuvasti lääkemenojen kasvua. Sotu-rahastojen vakuutusmaksutulot vähenevät runsaalla 4 prosentilla, kun työttömyysvakuutusmaksuprosentteja alennettiin merkittävästi ja eläkeläisten ylimääräinen sairausvakuutusmaksu poistettiin vuoden alusta lähtien. Valtion rahoitus Kansaneläkelaitokselle kasvaa 0,4 mrd. euroa. Työttömyysvakuutusrahasto painuu runsas 0,2 mrd. euroa alijäämäiseksi, vaje katetaan suhdannepuskuria purkamalla. Alijäämä on 0,2 % suhteessa kokonaistuotantoon.

Vuonna 2004 sotu-rahastojen maksamat etuudet ja avustukset kotitalouksille lisääntyvät pari prosenttia. Nopeimmin kasvavat yhä sairausvakuutuksen menot. Työttömyysturvan menojen kasvua hidastaa työttömyyden kääntyminen laskuun. Lapsilisän korottaminen ensimmäiseltä lapselta 10 eurolla kuukaudessa lisää lapsilisämenoja 65 milj. eurolla vuodessa. Kotihoidon tuki ja kansaneläkemenot pysyvät ennallaan. Kansaneläkkeiden indeksikorotus jäänee prosenttiin inflaation hidastamisen vuoksi. Valtion rahoitus Kansaneläkelaitokselle kasvaa ja työttömyysvakuutusrahasto pysyy alijäämäisenä, joskin alijäämä supistuu hieman edellisvuodesta ja on 0,1% suhteessa kokonaistuotantoon.

Sosiaaliturvarahastojen talous¹⁾

	2001*	2002*	2003**	2004**	2003/02	2004/03
	mrd. euroa				muutos, %	
Sijoitustulot	2,7	2,5	2,6	2,7	2,3	6,8
siitä korkotulot	2,2	2,2	2,2	2,3	1,5	6,6
Sosiaaliturvamaksut	15,7	15,9	16,2	16,8	1,9	4,2
siitä työnantajien maksut	11,5	11,8	12,0	12,5	2,1	4,1
vakuutettujen maksut	4,2	4,1	4,1	4,3	1,3	4,7
Muut tulot	7,6	8,3	8,8	9,1	5,7	3,5
tulon- ja pääomansiirrot julkisyhteisöiltä	7,3	8,0	8,5	8,8	5,8	3,6
muut tulot	0,3	0,3	0,3	0,3	2,5	2,4
Tulot yhteensä	26,0	26,7	27,5	28,7	3,1	4,2
Kulutusmenot	2,0	2,2	2,4	2,5	6,8	6,6
Sosiaalietuudet ja -avustukset	18,3	19,4	20,3	21,1	4,2	4,1
siitä sosiaalietuudet	14,0	15,1	15,8	16,6	4,9	4,8
sosiaaliavustukset	4,3	4,4	4,5	4,5	1,8	1,6
Muut menot	0,8	0,8	0,9	0,9	7,1	3,7
Menot yhteensä	21,2	22,5	23,5	24,5	4,6	4,3
Nettoluotonanto (+) / nettoluotonotto (-)	4,9	4,2	4,0	4,2		
Perusjäämä ²⁾	2,7	2,1	1,9	1,9		

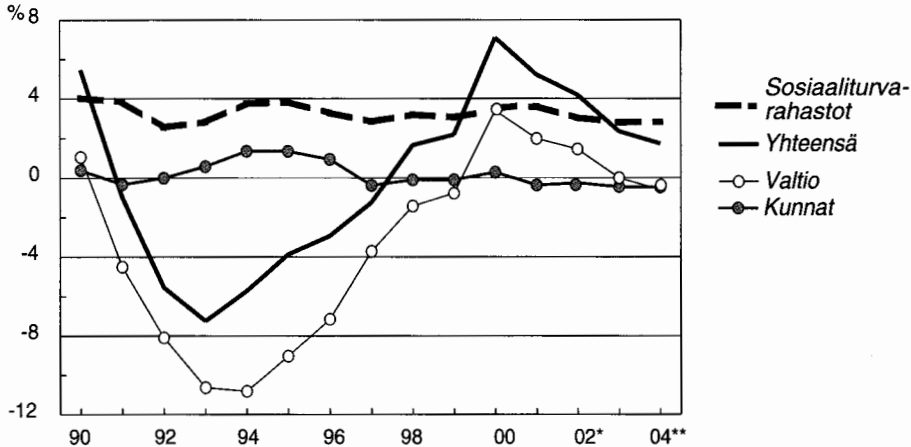
¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

²⁾ Nettoluotonanto ilman nettokorkomenoja.

Julkisyhteisöt yhteensä

Julkisyhteisöjen rahoitustilanne on kiristynyt nopeasti. Valtionhallinnon rahoitusjäämä on tänä vuonna nollan tuntumassa ja ensi vuonna rahoitusaliäämä syvenee 0,9 mrd. euroon. Paikallishallinnon velkaa kasvattaa runsaan ½ mrd. euron alijäämä sekä tänä että ensi vuonna. Pakollisen eläkejärjestelmän kautta säästetään vuosittain tulevia eläkkeitä varten noin 3 % suhteessa kansantuotteeseen, mikä pitää koko julkisyhteisöjen yhteenlasketun talouden ylijäämäisenä. Julkisen sektorin ylijäämä suhteessa kansantuotteeseen on tänä vuonna arviolta 2,3 % ja ensi vuonna 1,7 %. Kansainvälisesti tarkasteltuna Suomen julkisyhteisöjen rahoitustilanne on hyvä, mutta korkea työttömyys, useimpia muita maita korkeampi veroaste ja valtion sekä kuntien huono tuottavuuskehitys heikentävät kasvupotentiaalia.

Julkisyhteisöjen nettoluotonanto suhteessa bruttokansantuotteeseen

Julkisen talouden keskeisiä tunnuslukuja

	1999	2000	2001*	2002*	2003**	2004**
suhteutettuna bruttokansantuotteeseen, prosenttia						
Verot ja sosiaaliturvamaksut	46,5	47,6	45,7	45,8	44,6	44,0
Julkisyhteisöjen menot	52,1	49,0	49,1	50,0	50,6	50,5
Nettoluotonanto	2,2	7,1	5,2	4,2	2,3	1,7
Valtionhallinto	-0,8	3,4	2,0	1,4	0,0	-0,6
Paikallishallinto	-0,1	0,3	-0,4	-0,3	-0,5	-0,5
Työeläkelaitokset	2,9	3,2	3,5	3,0	3,0	2,9
Muut sosiaaliturvarahastot	0,1	0,2	0,1	0,0	-0,2	-0,1
Perusjäämä ¹⁾	3,8	8,1	5,9	4,4	2,4	1,6
Julkisyhteisöjen velka	47,0	44,6	44,0	42,7	44,6	44,3
Valtionvelka	56,7	48,7	45,7	42,4	44,2	43,6

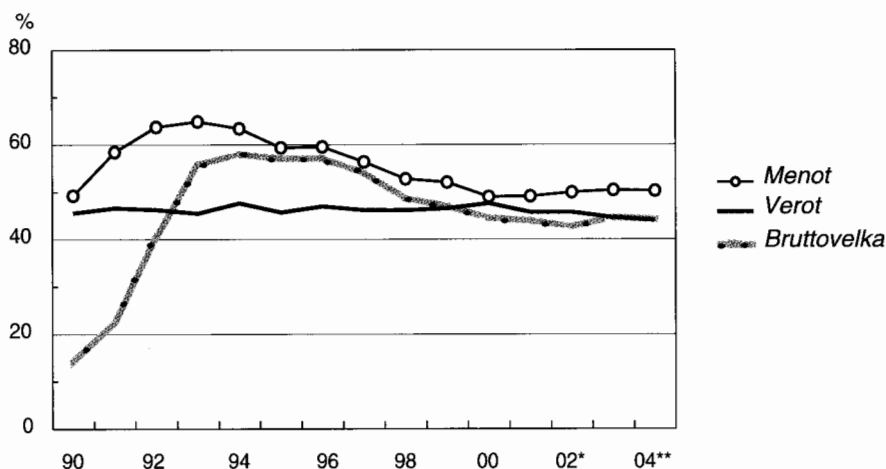
¹⁾ Nettoluotonanto ilman nettokorkomenoja.

Julkiset kokonaismenot suhteessa kansantuotteeseen ovat kääntyneet nousuun. Tänä ja ensi vuonna julkisiin menoihin käytetään 50½ % suhteessa kansantuotteeseen. Vaikka finanssipolitiikan painopisteenä on ollut verotuksen keventäminen, uusia tehtäviä on lisätty. Julkisten menojen kasvu on ilmennyt myös työllisten määrässä. Kovinta lisäys on ollut kunnilla. Kun kunnilla oli v. 1995 palveluksessaan yhteensä 393 000 henkilöä, työllisten määrä oli v. 2002 jo 438 000. Valtiolla työntekijöiden määrä on kasvanut vähemmän vuodesta 1995, mutta silloin alkanut lasku

on vaihtunut viime vuosina kasvuun ja nostanut työllisten määrän jo yli vuoden 1995 tason. Valtion palveluksessa oli kansantalouden tilinpidon mukaan v. 2002 noin 147 000 henkeä (budjettitalouden piirissä henkilöstöä oli 123 000). Julkisella sektorilla yhteensä oli viime vuonna 596 000 henkeä, noin 27 % työllisestä työvoimasta.

Hyvinvointipalvelujen kysyntä kasvaa nykyisestä lähivuosina sekä ikääntymisen että vaurastumisen seurauksena. Julkisen sektorin kasvattaminen vastaamaan kaikkiin kysytyihin palveluihin ei ole taloudellisesti mahdollista. Kehityskulku pitääkin nähdä mahdollisuutena yksityisen palvelurakenteen kehittymiselle. Tämä edellyttää kuitenkin veropoliittisia toimia, joilla työllistämisen kustannukset erityisesti yksityisissä hyvinvointipalveluissa saadaan laskemaan selvästi nykyisestä.

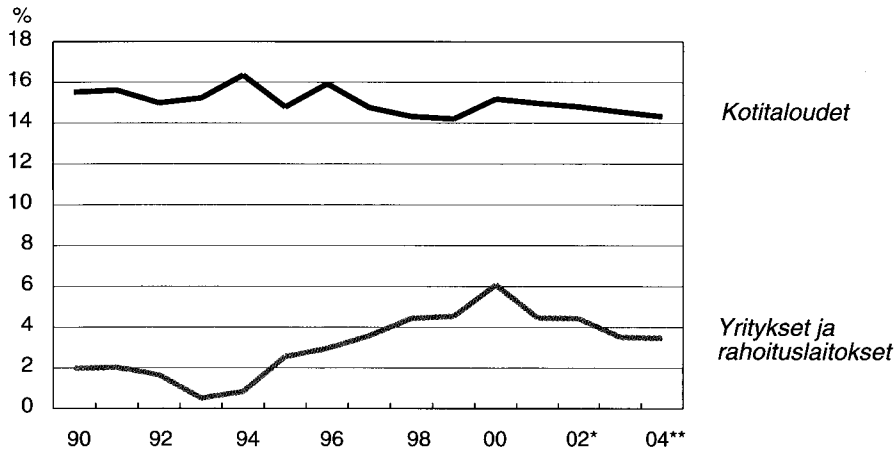
Julkisyhteisöjen verot, menot ja bruttovelka, suhteessa bruttokansantuotteeseen

Verot ja sosiaaliturvamaksut suhteessa BKT:hen ovat alentuneet tänä vuonna hieman viime vuodesta ja sama kehitys jatkuu myös ensi vuonna. Vuoden 2004 verosteeksi arvioidaan 44 %.

Julkisen sektorin tuottavuuskehitys on heikentynyt tutkimusten mukaan valtiolla ja kunnilla viime vuosina, minkä katsotaan johtuvan paljolti palvelurakenteissa, toimintamenettelyissä, johtamisessa ja muussa organisoinnissa olevista puutteista. Hallituksen tavoitteena on parantaa julkisen sektorin tuottavuuskehitystä eri hallinnonaloille laadittavilla tuottavuusohjelmilla. Myös kuntasektorin tuloksellisuutta on tarkoitus parantaa. Tähän tähtäävä selvitys on tarkoitus laatia valtionosuusministeriöiden ja Kuntaliiton yhteistyönä, ja sitä on tarkoitus käyttää peruspalveluohjelman seurannassa vuodesta 2006 eteenpäin.

Maksetut välittömät verot
suhteessa bruttokansantuotteeseen

Suomi täyttää myös lähivuosina euroalueen finanssipolitiikkaa säätelevän vakausta kasvusopimuksen julkisen talouden alijäämää ja velkaa koskevat kriteerit. Kokonaisuutena euroalueen alijäämä suhteessa kansantuotteeseen on tänä vuonna hyvin lähellä kolmen prosentin alijäämärajaa ja supistuu vain hieman ensi vuonna. Näin huonoon rahoitustilanteeseen vaikuttavat ennen muuta isot jäsenmaat, Saksa ja Ranska, jotka ovat selvästi yli viitearvon. Riskinä on myös Italian julkisen talouden alijäämäsuhteen jatkuva nousu.

Julkisyhteisöjen talous¹⁾

	2001	2002*	2003**	2004**	2003/02	2004/03
	mrd.euroa				muutos, %	
Toimintaylijäämä ja omaisuustulot	4,9	4,6	4,7	4,8	2,7	1,9
korkotulot	2,8	2,8	2,9	3,0	5,2	3,8
Välittömät verot	26,4	27,1	26,0	26,4	-3,9	1,6
Tuotannon ja tuonnin verot	18,0	19,2	19,7	19,8	3,0	0,2
Sosiaalivakuutusmaksut	17,0	17,3	17,6	18,2	1,8	3,8
Saadut muut tulonsiirrot	0,5	0,6	0,5	0,5	-14,0	1,6
muilta kotimaisilta sektoreilta	0,3	0,3	0,3	0,3	-5,5	0,3
ulkomailta	0,2	0,3	0,2	0,2	-24,4	3,5
Tulot	66,9	68,7	68,6	69,8	-0,2	1,8
Kulutusmenot	28,4	30,3	31,9	33,3	5,1	4,4
Tukipalkkiot	2,0	1,9	2,0	2,0	3,9	0,5
Sosiaalietuudet	16,6	17,8	18,7	19,6	5,3	4,6
Sosiaalivastukset	5,6	5,7	5,7	5,8	0,6	1,2
Maksetut muut tulonsiirrot	3,0	3,3	3,5	3,5	4,9	0,3
muille kotimaisille sektoreille	2,0	2,1	2,0	1,9	-2,9	-5,6
ulkomaille	1,0	1,2	1,4	1,5	22,4	8,7
Korkomenot	3,7	3,1	3,0	2,9	-2,1	-4,3
Muut menot	0,2	0,2	0,2	0,2	-3,0	0,0
Menot	59,4	62,2	65,0	67,2	4,4	3,4
Säästö	7,6	6,5	3,6	2,6		
Pääomansiirrot, netto	0,1	0,2	0,1	0,1		
Kiinteän pääoman kuluminen	3,3	3,3	3,4	3,6	3,3	4,4
Pääoman bruttomuodostus ²⁾	3,8	4,1	3,8	3,8	-6,4	-0,8
Nettoluotonanto (+)/nettoluotonotto (-)	7,0	5,9	3,4	2,6		
Perusjäämä ³⁾	8,0	6,2	3,5	2,4		

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

²⁾ Kiinteän pääoman bruttomuodostus ml. varastojen muutos sekä maan ja muiden varojen nettohankinnat.

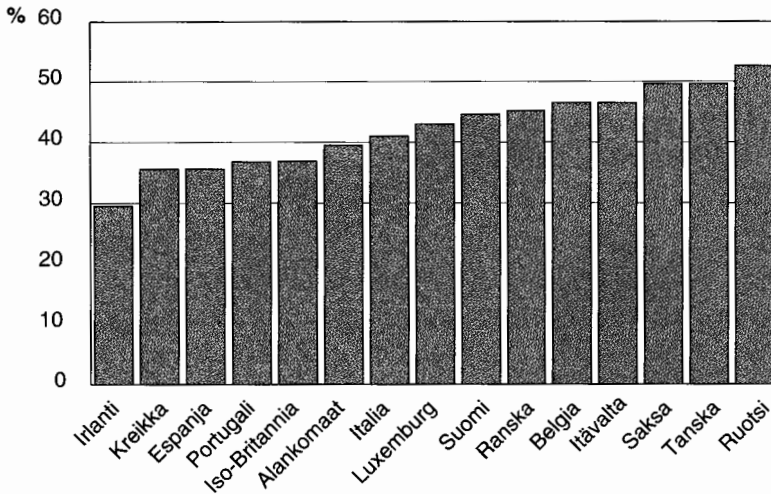
³⁾ Nettoluotonanto ilman nettokorkomenoja.

Valtion ja kuntien tuottavuus

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002**
	muutos edellisestä vuodesta, %						
Valtio							
Kokonaistuottavuus	0,8	1,9	..	0,7	-0,7	2,8	-1,8
Työn tuottavuus	6,8	0,0	3,7	-1,5	-1,1	0,3	-0,2
Kuntayhteisöt							
Kokonaistuottavuus	0,1	0,2	-2,2	-1,4	-1,8	-2,5	..

Vuosipareittain lasketut luvut eivät ole täysin vertailukelpoisia.

Lähde: Tilastokeskus.

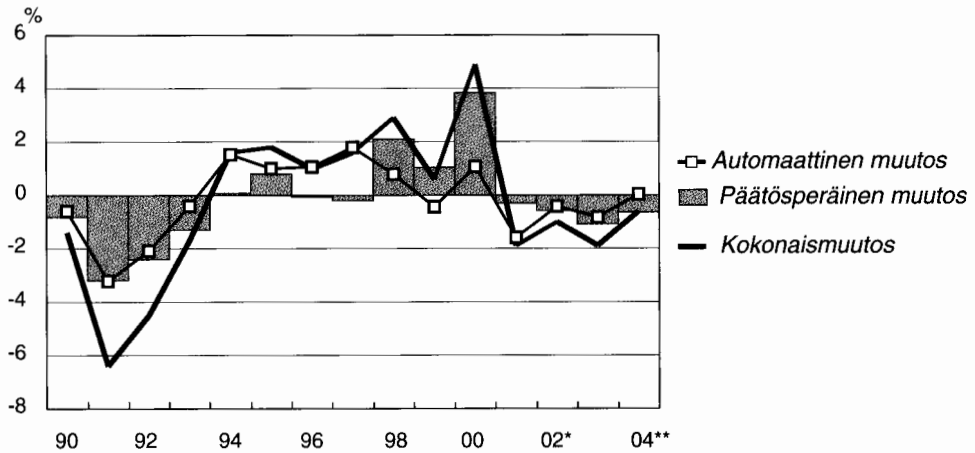
EU-maiden veroasteet vuonna 2003

Lähde: Komissio kevät 2003, Suomi: ennuste VM

Arvioita finanssipolitiikan vaikutuksista

Päätetyt verokevennykset ja menolisäykset elvyttävät finanssipolitiikkaa sekä tänä että ensi vuonna. Elvytyksestä lähes kaikki tulee valtiontalouden rahoitustasapainon heikentymisestä pääosin päätösperäisten tekijöiden vuoksi. Eri malleilla laskeut tulokset vaihtelevat kuitenkin melko paljon. Yhteinen tulos näyttäisi olevan se, että v. 2003 elvytys on suurempaa kuin v. 2004. Julkinen sektori elvyttää kansantaloutta v. 2003 mallista tehdyistä, oletuksista riippuen 1-2 % suhteessa kokonaistuotantoon. Ensi vuonna elvytys on puolen ja yhden prosentin välillä suhteessa kansantuotteeseen. EU-komission mallilla arvioituna tuotanto on Suomessa vuosina 2003 ja 2004 hieman potentiaalisen tasonsa alapuolella ja suhdanteet heikentävät siten julkisen talouden tasapainoa. Pohjoismaisena yhteistyönä kehitelty malli tuottaa samansuuntaisen tuloksen vuodelle 2003, mutta ensi vuoden osalta mallitulokset eroavat enemmän.

Finanssipolitiikan viritys 1)
prosenttiyksikköä suhteessa bruttokansantuotteeseen

1) Finanssipolitiikan viritys kuvaa julkisen rahoitusjäämän muutosta suhteessa kokonaistuotantoon, sen jakoa päätöseräiseen ja suhdannekomponenttiin. Positiivinen luku tarkoittaa, että finanssipolitiikka on kiristävää ja negatiivinen luku, että se on elvyttävää. Laskelmat perustuvat EU-komission tuotantofunktio-lähestymistapaan.

Potentiaalinen kasvuvauhti on hidastunut

EU-komissiossa on kehitetty ekonometrinen malli jäsenmaiden potentiaalisen talouskasvun arvioimiseksi. Menetelmää sovelletaan euromaiden budjettipolitiikan ja erityisesti vakaus- ja lähentymisohjelmissa esitettyjen finanssipoliittisten tavoitteiden toteutumisen arvioimiseen. Sen avulla voidaan tarkastella makrotalouden vaikutuksia julkisen talouden rahoitustasapainoon. Tällöin nimellisestä rahoitusjäämästä poistetaan suhdanteista aiheutuvat muutokset.

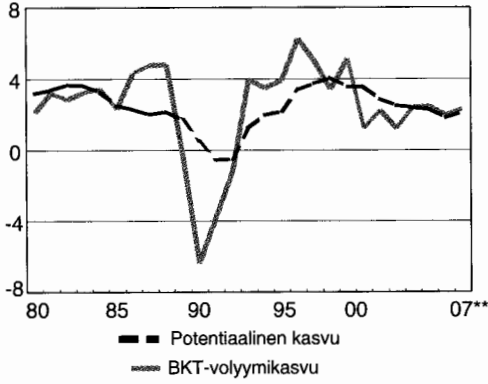
Mallilaskelmat mittaavat potentiaalista tuotantoa, jota tosin voidaan mitata vain epäsuorasti. Laskelmia onkin siten pidettävä ainoastaan suuntaa antavina, ne ovat hyvin herkkiä tilastojen tarkistuksille, ennusteuran muutoksille, ratkaisuperiodille ja valituille ratkaisumalleille.

Laskelmissa arvioidaan kunkin jäsenmaan tuotantomahdollisuuksia olettaen, että sen tuotantoresurssit olisivat käytössä vain siinä määrin, ettei inflaatio nopeudu. Perusajatuksena on mallittaa kansantalouden potentiaalinen tuotanto riippumaan kahdesta tuotantopanoksesta, työstä ja pääomasta, sekä niiden käytön tehokkuutta mittaavasta kokonaistuottavuudesta. Potentiaalisen työpanoksen oletetaan perustuvan työikäisen väestön määrään, työhön osallistumisasteeseen ja potentiaaliseen työvoimaan. Potentiaalisen työvoiman määrittämiseksi arvioidaan ensin rakenteellinen työttömyysaste (NAWRU). Kansantalouden tuotantoa kuvataan Cobb-Douglas –tyyppisellä tuotantofunktiolla.

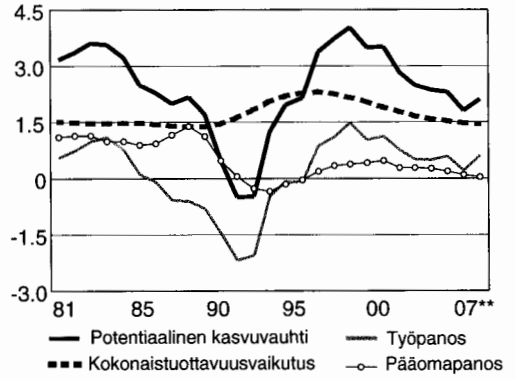
Mallilaskelmien mukaan Suomen potentiaalisen tuotannon kasvuvauhti on viime vuosina hidastunut ja on tällä hetkellä noin 2½ %. Potentiaalinen kasvuvauhti on vaihdellut 1980-luvulta lähtien aina kasvun supistumisesta vuosina 1992-1993 vuoden 2000 4 prosenttiin. Niin sanotusta uudesta taloudesta ehdittiin jo esittää hyvin positiivisia näkemyksiä, mutta komission laskelmat eivät niitä enää tue. Potentiaaliseen kasvuun myötävaikuttaa eniten kokonaistuotavuuden kasvu v. 2003 noin 1,6 prosenttiyksiköllä. Potentiaalisen työpanoksen muutos selittää kasvusta 0,5 prosenttiyksikköä ja pääoma 0,4 prosenttiyksikköä. Potentiaalinen kasvuvauhti on edelleen laskussa.

Suomen tuotanto on mallilaskelmien mukaan nykyisin hieman alle potentiaalinsa eli Suomen kansantaloudessa vallitsee nk. negatiivinen tuotantokuilu. Mallituloksiin liittyvä epävarmuus on kuitenkin niin suurta, että varsinaisesta tuotantokuilusta ei voida olla varmoja. Negatiivisen tuotantokuilun vallitessa, julkisen sektorin rahoitusjäämä on suhdannesyistä heikompi kuin mitä se muuten olisi.

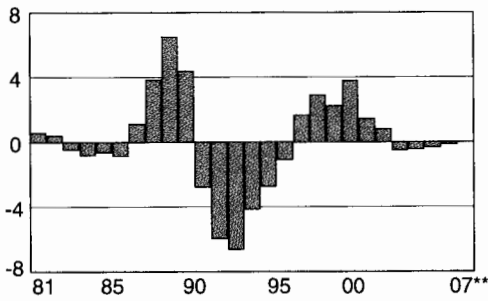
Potentiaalinen ja toteutunut BKT-volyymikasvu, %

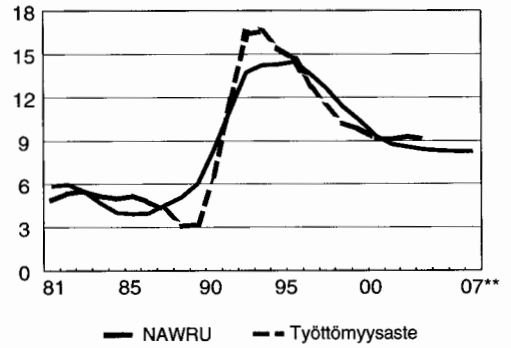
Tuotantopanosten kontribuutiot potentiaaliseen kasvuun

Tuotantokuilu, suhteessa potentiaaliseen tuotantoon

NAWRU ja todellinen työttömyysaste, %

11 RAHOITUSTASAPAINO JA RAHOITUSMARKKINAT

Suomen korollinen ulkomainen nettovelka kääntyi keväällä pitkän sopeutusjakson jälkeen nettosaatavaksi. Suuren vaihtotaseyliijään turvin nettosaatava kasvaa nopeasti, mikä osaltaan parantaa Suomen kansantalouden pitkän aikavälin kestävyyttä ja kriisiherkkyyttä. Myös suorien sijoitusten nettovirta on vuoden alkupuoliskolla kääntynyt Suomen eduksi, kun suomalaiset sijoitukset ulkomaille ovat vähentyneet tuntuvasti ja ulkomaiset sijoitukset Suomeen ovat hieman lisääntyneet.

Kansainväliset rahoitusmarkkinat ovat heijastelleet maailmantalouden heikkoutta ja vähitellen virinnetä nousuodotuksia. Irakin sodan jälkeinen pelko terrorismista on osaltaan lisännyt sijoittajien epävarmuutta kannattavista sijoituskohteista. Yhdysvaltain dollari jatkoi heikkenemistään keväällä, mutta kesän aikana dollari on ottanut jonkin verran takaisin heikkenemistään. Pörssikurssien maailmanlaajuinen lasku ja kurssiheilahtelut ovat osaltaan lisänneet kiinnostusta korkoinstrumentteihin ja likvideihin sijoituskohteisiin jo pidemmän aikaa, vaikka korot ovat laskeneet. Kesällä virinnetä talouden nousuodotuksia vastaten pörssikurssit ovat yleisesti kääntyneet lievään nousuun ja pitkät korot ovat kohonneet varsin selvästi. Pitkien korkojen nousuun on osaltaan vaikuttanut myös julkisen sektorin lainatarpeen nopea kasvu.

Yhdysvaltojen keskuspankki alensi ohjaukorkonsa kesäkuussa 2003 tasolle 1,00 % ja Euroopan keskuspankki kahdessa vaiheessa ensin maaliskuussa ja sitten kesäkuussa tasolle 2,00 %. Korkojen lisäalentamista pidetään markkinoilla edelleen mahdollisena, joskin kesän aikana laskuodotukset ovat vaimentuneet. Yhdysvaltain keskuspankin edustaja on luvannut pitää ohjaukorkot pitkäänkin matalina, jos tarve niin vaatii. Yhdysvaltain ja Euroopan talouksien odotettu vahvistuminen voi kääntää lyhyet korot lievään nousuun ensi vuoden aikana.

Suomessa yritykset ja julkinen sektori ovat rahoitusylijämmäisiä, vaikka valtio myös meillä lisää lainanottoa tänä ja ensi vuonna. Kotitaloudet muuttuivat kansantalouden tilinpidossa lievästi alijäämäisiksi, kun asunto-osakeyhtiöt liitettiin tilastomuutoksen yhteydessä kotitaloussektoriin. Rahoitusmarkkinoiden perusilme jatkuu Suomessa erittäin keveänä. Tähän myötävaikuttavat pankkien kohtuullisen hyvä kannattavuus ja maksuvalmius, mikä ylläpitää vahvaa luotontarjontaa. Pankkien lainanannon kasvu on viimeisen vuoden ajan nopeutunut, vaikka euroalueella pankkiluottojen kasvu on samaan aikaan hidastunut.

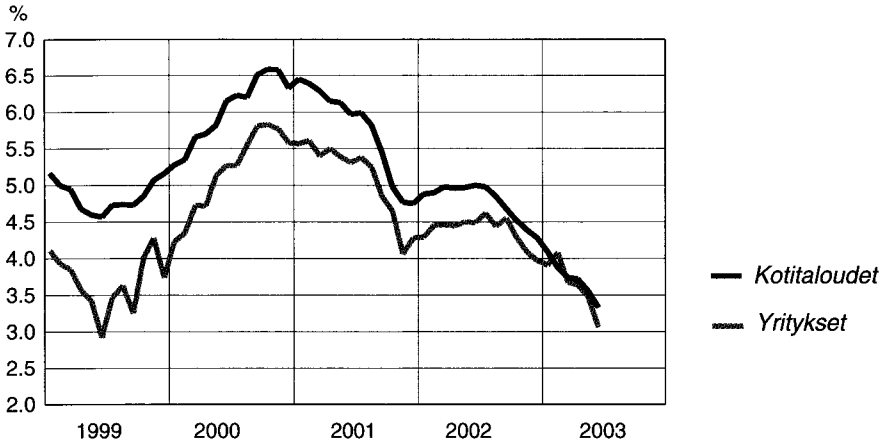
Säästäminen sektoreittain

	2000	2001*	2002*	2003**	2004**
	prosenttia bruttokansantuotteesta				
Nettosäästäminen	11,5	10,8	10,3	8	7
kotitaloudet	-0,6	-0,6	-0,7	- 1/2	-0
yritykset	5,8	6,4	5,3	5 1/2	5
rahoituslaitokset	-1,6	-1,1	0,5	0	0
voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	0,7	0,5	0,5	1/2	1/2
julkisyhteisöt	7,3	5,6	4,6	2 1/2	2
Kiinteän pääoman kuluminen	16,3	16,5	16,2	15 1/2	15 1/2
Bruttosäästäminen	27,9	27,4	26,5	24	23

Yritysten rahoitusrakenteet ovat meillä säilyneet taantumasta huolimatta enimmäkseen terveinä. Dollarin kurssin aleneminen hieman heikentää vientiyritysten kannattavuutta tänä vuonna, mutta näkymät ensi vuodelle ovat jo paremmat. Pörssiyritysten tulosten odotetaan heikon alkuvuoden jälkeen voivan parantua jo tämän vuoden loppua kohden. Kotimarkkinayritysten kannattavuus ja näkymät ovat säilyneet vientiyrityksiä parempina.

Kotitalouksien velkaantuminen on jo usean vuoden ajan ollut asuntolainojen kasvun takia selvässä nousussa. Velkataso on kuitenkin edelleen suhteellisen matala, ja kansainvälisessä vertailussa vain Italiassa kotitalouksien velat suhteessa käytettävissä oleviin tuloihin ovat matalammat kuin meillä. Alkuvuoden aikana asuntoluottoja on nostettu kiihtyvässä tahdissa. Samalla näiden uusien asuntoluottojen korot ovat laskeneet niin, että ne kesäkuussa olivat vain 3,13 %. Asuntoluottokannan keskikorkokin on laskenut alle 4 prosentin.

Monet asuntovelalliset ovat altistuneet korkoriskille, joka voisi realisoitua korkojen nousun tai tulojen heikentymisen kautta. Pankkiluottojen korko on useimmiten sidottu 12 kuukauden euriboriin tai lyhyitä markkinakorkoja mukaileviin pankkien omiin viitekorkoihin.

Pankkiluottojen korot, yritysten ja kotitalouksien uudet euroluotot

Julkisen sektorin bruttovelka suhteessa kansantuotteeseen on edelleen melko suuri, ja sen laskutrendi on hidastunut ja jopa kääntymässä tänä vuonna nousuun. Valtion velka kasvoi tammi-heinäkuun aikana yli 3 mrd. eurolla 62,6 mrd. euroon vuoden alkupuolelle painottuneen lainanoton takia. Vuositasolla valtion velkaa tulee lisäämään se, että valtio luopui hallussaan pitämistään omista velkakirjoista (ns. repo-salkku), joka aiemmin on vähentänyt valtion velkalukua. Kuntien bruttovelka on kuntien alijäämäsyyden takia myös kääntynyt kasvuun, mutta se on vajaa kymmenes valtion velasta.

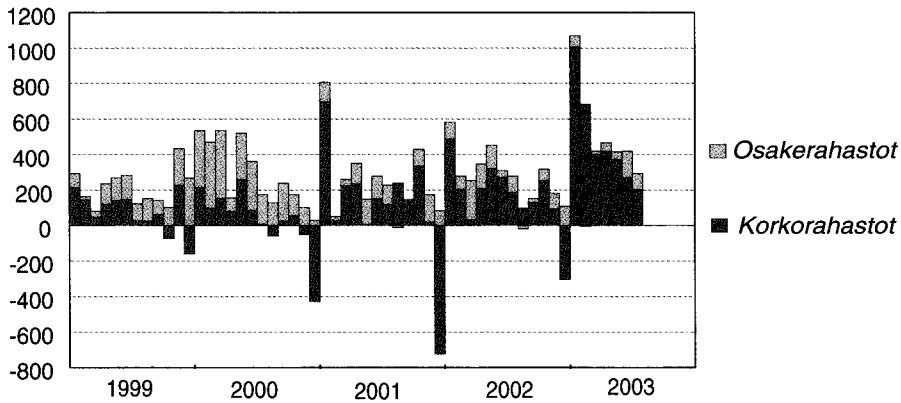
Vuoden 2003 alkupuoliskolla **pankkien** tulokset ovat kehittyneet myönteisesti. Pankkien kannattavuus pysyi kohtuullisen hyvänä myös edellisinä vuosina. Tänä vuonna pankkien voittokehitys parantunee hieman edellisestä vuodesta, vaikka matala korkotaso ja korkomarginaalin kaventuminen ovat syöneet rahoituskatetta. Pankkien vakaaraisuus parantunee edelleen ja luottotappiot pysyivät alhaisella tasolla.

Pankit ovat markkinakorkoja seuraten alentaneet prime-korkojaan, jotka elokuun 2003 puolivälissä olivat noin 15-50 korkopistettä 3 kuukauden markkinakorkoa korkeammalla tasolla. Talletukset lisääntyivät kesäkuussa vuotta aiemmasta 3,5 %.

Sijoitusrahastovarallisuus on edelleen kasvanut nopeasti. Pankeilla on Suomessa merkittävä rooli sijoitusrahastomarkkinoilla, koska suurimmat rahastoyhtiöt kuuluvat pankkiryhmittymiin. Kolmella suurimmalla rahastoyhtiöllä on hallussaan noin 63 prosentin markkinaosuus sijoitusrahastojen hallinnoimien pääomien kokonaismäärästä. Epävarmojen näkymien vallitessa erityisesti korkorahastot ovat keränneet uutta pääomaa.

Sijoitusympäristö oli v. 2002 poikkeuksellisen vaikea, mikä heikensi **vakuutusyhtiöiden** tuloksia. Työeläkevakuutusyhtiöiden yhteenlaskettu toimintapääoma laski 18 %.

Sijoitusrahastojen nettomerkinät miljoonaa euroa

Lähde: Hex

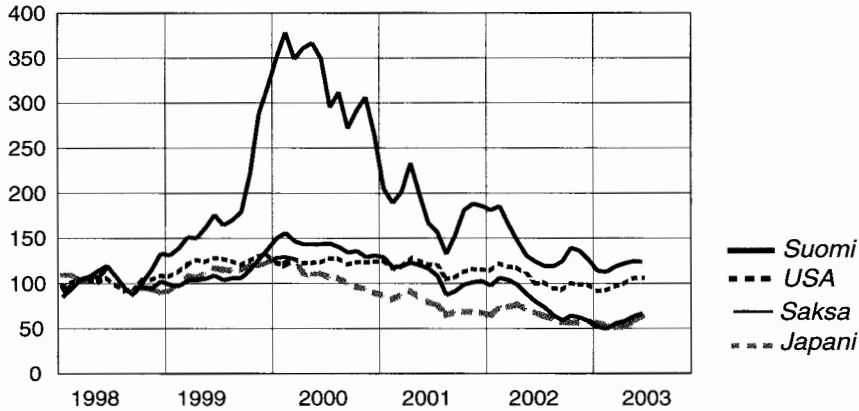
Vakuutusyhtiöiden vakavaraisuus pysyi kuitenkin hyvällä tasolla. Vahinko-, henki- ja työeläkevakuutusyhtiöiden maksutulo kasvoi v. 2002 lähes 4 % 12,4 mrd. euroon. Maksutulosta hieman yli puolet koostui lakisääteisestä työeläkevakuutuksesta.

Vuoden 2003 ensimmäisellä puoliskolla henkivakuutuksen maksutulo kehittyi selvästi edellisvuotta huonommin, mutta henkivakuutussäästöt lisääntyivät yli 4 %. Vakuutus-kannasta vapaaehtoiset eläkevakuutukset menestyivät parhaiten, ja niiden kanta nousi liki 6 % runsaaseen 5 mrd. euroon. Uusia yksilöllisiä eläkevakuutus-sopimuksia solmittiin huikeat 52 % enemmän kuin vuotta aiemmin. Vakuutuksenottajien määrän jyrkkä kasvu ei juuri näy euromääräisessä eläkevakuutuskannassa, koska keskimääräiset kuukausimaksut ovat pienenneet. Yksilöllisten eläkevakuutusten kokonaismäärä ylittää puoli miljoonaa kappaletta vuoden 2003 loppuun mennessä, jos alkuvuoden myyntivauhti jatkuu.

Vuoden 2003 ensimmäisen neljänneksen aikana työeläkevakuutusyhtiöiden yhteenlaskettu toimintapääoma laski 7 %. Pienentyneen toimintapääoman ja osittain myös vastuvelan kasvun takia yhteenlaskettu vakavaraisuusaste (toimintapääoma suhteessa vastuuelkaan) heikkeni vajaaseen 15 prosenttiin. Sopeutuminen sijoitusympäristön muutoksiin aiheuttaa myös jatkossa suuria haasteita työeläkelaitosten toiminnalle. Sijoitustoimintaa säätelevä laskuperustekorkomalli toimii riskien hajauttamisen ja eläkelaitosten välisen tehokkaan kilpailun kannalta epätydyttävästi.

Pörssikurssit eräissä maissa

1997=100

Osakemarkkinoilla erityisesti teknologiayritysten osakekurssien romahtaminen on parissa vuodessa heikentänyt tuntuvasti varallisuusarvoja. HEX-indeksi oli korkeimmillaan vuoden 2000 keväällä pisteluvussa 18000, ja matalimmillaan viime talvena se kävi pisteluvun 5000 alapuolella. Kevään ja kesän aikana osakekurssit ovat kohonneet niin, että elokuussa HEX-indeksi nousi jo yli pisteluvun 5500, eli lähelle edellisen vuodenvaihteen noteerauksia. Useimmat kansainväliset osakeindeksit ovat yhtä lailla nousseet ja muualla on päästy jo selvästi vuodenvaihteen tason yläpuolelle.

TALOUDELLISIA TAPAHTUMIA

SYYSKUUSSA 2002 – SYYSKUUSSA 2003

2002

3.9.

Valtioneuvosto päätti antaa eduskunnalle **tiedonannon valtion omistajapolitiikasta ja Sonerasta.**

1.11

Yksityisalojen työeläkejärjestelmään tehdään lainmuutoksia, joiden tarkoituksena on turvata työntekijöille ja yrittäjille riittävä ansiosidonnainen eläketurva myös tulevaisuudessa. Pääosin uudistukset tulevat voimaan vuoden 2005 alusta lukien. Työeläke lasketaan kunkin vuoden palkan ja karttumaprosentin perusteella, joten työeläkkeen määrään vaikuttavat koko työhistorian ansiot. Vanhuuseläkeikä muuttuu joustavaksi siten, että eläkkeelle siirtymisen myöhentäminen parantaa eläketurvaa. Työntekijä ja yrittäjä voi jäädä pois töistä 63-vuotiaana, ja eläke lasketaan siihen mennessä ansaituista palkoista tai työansioista. Jos hän jatkaa työssä, vanhuuseläkettä karttuu vuodessa 4,5 % ansiosta 68 ikävuoteen saakka. Eläkkeen karttuminen alkaa 18 ikävuodesta 1,5 prosentin suuruisena. Karttumaprosentti nousee 53 ikävuodesta 1,9 prosenttiin. Tämän ikäryhmän työntekijät ja yrittäjät osallistuvat parantuvan eläketurvansa kustantamiseen nykyistä suuremmalla työeläkemaksulla. Kansaneläkeikä pysyy ennallaan (65 v). Kansaneläkkeen määrää ei kuitenkaan enää vähennä se työeläkekarttuma, jota ansaitaan 63 ikävuodesta lähtien. Sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa voi saada 68 ikävuoteen saakka. Työky-

vyttömyyseläke muuttuu 63 vuoden iässä vanhuuseläkkeeksi. Osa-aikaeläkettä saa 68 vuoden ikään. Vuodesta 2009 käyttöön otettavalla elinaikakertoimella eläketurva sopeutetaan eliniän kasvuun. Kaikkia maksussa olevia työeläkkeitä tarkistetaan indeksillä, jossa palkkojen osuus on 20 % ja hintojen osuus 80 %.

14.11.

Valtioneuvosto päätti **kuntien harkinnanvaraisista rahoitusavustuksista**; 89 kunnalle jaetaan yhteensä 41,3 milj. euroa.

22.11.

Eduskunta hyväksyi vuoden 2002 toisen **lisätalousarvioesityksen** ja vuoden 2002 toisen lisätalousarvioesityksen **täydentämisen**. Tulot ovat 370 milj. euroa, josta 259 milj. euroa käytetään velan vähentämiseen ja 111 milj. euroa muihin menoihin.

28.11.

Valtioneuvosto hyväksyi **Suomen vakausohjelman tarkistuksen**. Siinä esitetään Suomen talouspolitiikan lähtökohdat ja tavoitteet erityisesti finanssipolitiikan osalta sekä arvioidaan niiden toteutumista vuoteen 2006 asti. Vakausohjelman mukaan Suomen julkisyhteisöjen rahoitusasema säilyy selvästi ylijäämäisenä ohjelmakauden aikana ja täyttää vakaus- ja kasvusopimuksessa asetetun keskipitkän ajan tavoitteen.

2.12.

Tulopoliittinen sopimus vuosille 2003-2004 allekirjoitettiin. Palkankorotusten kustannusvaikutus on maaliskuun 2003 alusta 2,9 % sekä maaliskuun 2004 alusta 2,2 %. Sopimukseen sisältyy indeksiehto sekä ansioiden kehitystä koskeva tarkastelulauseke. Sopimuskausi päättyy 15.2.2005.

5.12.

EKP:n neuvosto päätti, että **eurojärjestelmän perusrahoitusoperaatioiden** korkotarjousten alarajaa eli minimitarjouskorkoa lasketaan 0,50 prosenttiyksikköä 2,75 prosenttiin 6.12.2002 alkaen. **Maksuvalmiusluoton korkoa** lasketaan 0,50 prosenttiyksikköä 3,75 prosenttiin ja vastaavasti **talletuskorkoa** 1,75 prosenttiin 6.12.2002 alkaen.

2003

1.1.

Valtion vuoden 2003 talousarviossa tulot ovat ilman nettolainanottoa ja velanhallintaa 35 320 milj. euroa. Talousarvion määrärahojen kokonaismäärä on 35 755 milj. euroa. Määrärahojen yhteismäärä on reaalisesti noin miljardi euroa suurempi kuin vuoden 1999 talousarviossa. Määrärahat ylittävät tuloarviot 436 milj. euroa. Uutta velkaa

otetaan 670 milj. euroa, josta 234 milj. euroa käytetään velanhallintaan. Rahastotalous mukaan lukien valtiontalouden arvioidaan olevan v. 2003 ylijäämäinen, mikä johtuu lähinnä valtion eläkevarojen rahastoimisesta. Kansantalouden tilinpidon mukaisen rahoitusylijäämän arvioidaan v. 2003 olevan valtionhallinnon osalta 0,3 % ja koko julkisen talouden osalta 2,7 % suhteessa bruttokansantuotteeseen. Ylijäämät pienenevät vuodesta 2002. Talousarvion finanssipoliittinen vaikutus on lievästi kotimaista kysyntää tukeva. Veroasteen arvioidaan alenevan 44,9 prosentista 43,5 prosenttiin v. 2003.

Tuloveroasteikon kaikkia marginaaliveroprosentteja alennetaan 0,5 prosenttiyksikköä sekä asteikon kolmannen tuloluokan tuloarajaa korotetaan 100 euroa. Asteikon kaikkien tuloluokkien tuloarajoja korotetaan noin yhdellä prosentilla. Varallisuusveroasteikko ja yhteisön varallisuusveroprosentti säilyvät ennallaan.

Tulonhankkimisvähennyksen enimmäismäärää korotetaan 460 eurosta 590 euroon ja **kunnallisverotuksen ansiotulovähennyksen** enimmäismäärää korotetaan 2 140 eurosta 2 300 euroon. **Ulkomailla tehdystä työstä** saadun palkan verovapautta koskevaa ns. 6 kk:n säännöstä jatketaan vuodella.

Kotitalouksissa tehtävän hoiva- ja korjaustyön perusteella myönnettävän **kotitalousvähennyksen** enimmäismäärää korotetaan 900 eurosta 1 150 euroon vuodessa.

Yhteisöveron jako-osuudet v. 2003 ovat valtio 78,55 %, kunnat 19,75 % ja seurakunnat 1,70 % yhteisöveron tuotosta. Kuntien jako-osuuden alentaminen 3,47 prosenttiyksiköllä pienentää kuntien yhteisöveron tuottoa vuositasolla 187 milj. euroa ja vuoden 2003 kassakertymää 160 milj. euroa verrattuna vuoteen 2002.

Valtion ja kuntien välistä kustannustenjakoa koskevaa säännöstä tarkistetaan siten, että valtionosuutta koskien sosiaali- ja terveydenhuoltoon korotetaan 25,36 prosentista 27,01 prosenttiin laskennallisista kustannuksista.

Kansaneläkelaitoksen rahoituksen turvaamiseksi sille tilitetään v. 2003 arvonnisäveron tuotosta 1 000 milj. euroa.

Polttoaineista ja sähköstä kannettavaa valmisteveroa korotetaan noin 5,2 %.

Eläkkeensaajia koskeva **sairausvakuutusmaksun** 0,40 prosenttiyksikön suuruinen korotus poistetaan vuoden 2003 alusta. Kaikkien vakuutettujen sairausvakuutusmaksu on siten 1,50 % kunnallisverotuksessa verotettavasta tulosta. Lisäksi väliaikaisesti korotetaan kaikkien työnantajien sairausvakuutusmaksua 0,014 prosenttiyksikköä. Maksun korotuksella rahoitetaan **Lapin läänin kunnissa ja saaristokunnissa vuosina 2003-2005 toteutettava kokeilu**, jossa yksityiset työnantajat ja valtion liikelaitokset vapautetaan työnantajan sosiaaliturvamaksusta. Yksityisten työnantajien, kunta-

kirkkotyönantajien ja valtion liikelaitosten sairausvakuutusmaksu on vuoden 2003 alusta 1,614 % ja muiden työnantajien 2,864 % ennakonpidätyksen alaisesta palkasta.

Yksityisen **työnantajan sosiaaliturvamaksun** suuruus vaihtelee maksuluokan mukaan 2,964 prosentista 6,064 prosenttiin, kunnan ja kuntayhtymän sekä kunnallisen liikelaitoksen sosiaaliturvamaksu on 4,014 % samoin kirkon, Ahvenanmaan maakunnassa maksu on 6,814 samoin valtiolla ja sen laitoksella. Päätöstä sovelletaan vuosina 2003-2005 maksettavan palkan perusteella suoritettaviin työnantajan sosiaaliturvamaksuihin.

Vuonna 2003 **keskimääräinen TEL-vakuutusmaksu** on 21,4 % palkoista eli 0,3 prosenttiyksikköä edellisvuotista korkeampi. **Työntekijän eläkemaksu** nousee 0,2 prosenttiyksikköä 4,6 prosenttiin. Keskimääräinen työnantajien maksuosuus nousee 0,1 prosenttiyksikköä 16,8 prosenttiin. Työntekijöiden maksuosuuden korotus on suurempi kuin työnantajien, koska v. 2002 työntekijöiden maksuosuus oli 0,1 prosenttiyksikköä matalampi aikaisempien vuosien hyvitysten tarkistusten johdosta. **YEL-maksun** määrä on 21,4 %. **LEL-maksuprosentti** nousee 0,4 prosenttiyksiköllä eli maksu on 22,2 %. **Laskuperustekorko** aleni yhdellä prosenttiyksiköllä 4,25 prosenttiin. Korko on eläkelaitosten vähimmäistuottovaatimus vastuovelkaa vastaaville varoille.

Palkansaajan **työttömyysvakuutusmaksu** on kuluvana vuonna 0,2 % palkasta. Työnantajien työttömyysvakuutusmaksu on porrastettu työnantajan maksaman palkkasumman mukaan siten, että se on 0,6 % palkasta palkkasumman 840 940 euroa asti ja sen ylittävältä osalta 2,45 % palkasta.

Työnantajalle säädettäväksi omavastuu osaksi työttömyysturvan lisäpäivien rahoittamista. Työttömyysturvalain työttömyyspäivärahan kestoa koskevia säännöksiä muutetaan siten, että työnhakijalla on oikeus saada työttömyyspäivärahaa sen kuu-kauden loppuun, jolloin hän täyttää 65 vuotta (lisäpäiväoikeus). Muutos koskee v. 1950 ja sen jälkeen syntyneitä. Menettelyllä korvataan se, että yksityisen alan työ-eläkelaista lakkautetaan sanottuja ikäluokkia koskeva työttömyyseläke eläkemuotona.

Peruskorko aleni 0,75 prosenttiyksikköä ja on 3,25 % kesäkuun loppuun. **Viivästyskoron viitekorko** on 3 %. Vuonna 2003 käytössä oleva yleinen viivästyskorko on siten 10 %, koska yleinen viivästyskorko on viitekorko plus 7 prosenttiyksikköä. Viivästyskorko oli 11 % v. 2002.

Työ- ja virkaehtosopimuksiin, jotka on uudistettu tulopoliittisen sopimuksen mukaisesti, saadaan ottaa mainitun sopimuksen mukainen **indeksiehto**.

Kuntien keskimääräinen tuloveroprosentti nousee kuluvana vuonna 17,78 prosentista 18,03 prosenttiin. Tuloveroprosentti nousee 93 kunnassa ja laskee kahdessa.

15.2.

Luottolaitostoiminnasta annettua lakia muutetaan siten, että muut yritykset kuin luottolaitokset saavat rajoitetun oikeuden hankkia yleisöltä muita takaisinmaksettavia varoja kuin talletussuojan alaisia talletuksia.

27.2.

Valtioneuvosto päätti **määrärahakehyksistä** vuosille 2003-2006. Ministeriöille annetaan alustavat kehykset vuoden 2004 talousarvioehdotuksen sekä vuosien 2005-2007 toiminta- ja taloussuunnitelmien teknisen valmistelun pohjaksi. Tarkoituksena on, että eduskuntavaalien jälkeen nimitettävä uusi hallitus antaa lopulliset vuoden 2004 talousarvioehdotukset sekä vuosien 2005-2007 toiminta- ja taloussuunnitelmien laadintaa koskevat määräykset.

6.3.

EKP:n neuvosto päätti, että **eurojärjestelmän perusrahoitusoperaatioiden** korkotarjouksen alaraja eli minimitarjouskorko laskee 0,25 prosenttiyksikköä 2,50 prosenttiin 7.3.2003 alkaen. **Maksuvalmiusluoton** korko laskee 3,50 prosenttiin ja **talletuskorko** 1,50 prosenttiin.

7.3.

Kuntien kalleusluokitus vahvistetaan vuosiksi 2004-2005 samaksi kuin nykyinen luokitus.

4.4.

Tasavallan presidentti antoi eduskunnalle **hallituksen toimenpidekertomuksen vuodelta 2002**. Toimenpidekertomus antaa yleiskatsauksen kunkin ministeriön toiminnasta sekä hallituksen ulko- ja turvallisuuspolitiikasta. Kertomus antaa eduskunnalle mahdollisuuden kontrolloida toimenpiteitä, joihin hallitus on eduskunnan päätösten johdosta ryhtynyt.

17.4.

Tasavallan presidentti nimitti pääministeri **Anneli Jäätteenmäen hallituksen**.

24.4.

Valtioneuvosto teki päätöksen **valtionalouden kehusehdotusten, talousarvioehdotusten sekä toiminta- ja taloussuunnitelmien laadintaperiaatteista**. Päätös sisältää valtion talousarviosta annetussa asetuksessa tarkoitetut määräykset valtionalouden kehusehdotusten ja talousarvioehdotusten sekä toiminta- ja taloussuunnitelmien laadinnasta. Päätös korvaa 8.3.2001 annetun päätöksen. Päätökseen lisätään määräykset hallitusohjelmassa sovittua finanssipoliittista linjausta täsmentävistä vaalikaudelle annettavista valtionalouden kehyksistä.

15.5.

Autoverotuksen muutokset koskevat pääasiassa ajoneuvojen verotusarvoa ja autoveron tasoa, jotka on molemmat tarpeen tietää veron lopullista määrää laskettaessa. Erityisesti muutoksessa on otettu huomioon EY-oikeudesta johdetut vaatimukset, jotka edellyttävät, että tuontiajoneuvon verotus ei saa olla syrjivää verrattuna vastaavaan Suomessa jo käytössä olevaan, verotettuun ajoneuvoon. Lakia sovelletaan takautuvasti siten, että uusien ajoneuvojen verotukset oikaistaan ja veronalennukset myönnetään niille uusille ajoneuvoille, jotka on verotettu 1.1.2003 tai sen jälkeen. Käytettynä verotettaviin ajoneuvoihin uutta lakia sovelletaan niihin verotuksiin, jotka tapahtuvat lain voimaantulon jälkeen. Verovelvollisen hakemuksesta uutta lakia voidaan kuitenkin takautuvasti soveltaa, jos ajoneuvo on verotettu 1.1.1999 tai sen jälkeen.

21.5.

Hallituksen talouspoliittinen ministerivaliokunta on puoltanut kauppa- ja teollisuusministeriön esitystä **Kvaerner Masa-Yards Oy:n toimintaedellytysten** turvaamiseksi. Esityksen mukaan Finnvera Oyj voi myöntää nykyistä laajemmin takuita Kvaerner Masa-Yardsin käyttöpääomarahoitukseen varmistamiseksi. Kvaerner Masa-Yardsin emoyhtiö Aker Kvaerner osallistuu edelleen yhtiön rahoitukseen oman pääoman ehtoisesti.

22.5.

Valtioneuvosto päätti **valtionalouden kehykset vuosille 2004-2007**. Päätöksellä annetaan valtionalouden kehykset vuosille 2004-2007 noudatettavaksi vuoden 2004 talousarvioesityksen ja lisätalousarvioesitysten valmistelua varten tehtävien talousarvioehdotusten ja vuosien 2005-2008 toiminta- ja taloussuunnitelmien valmistelussa sekä ministeriöille perusteeksi hallinnonalojensa toimintapolitiikan sekä talouden ja toiminnan ohjaukseen. Päätös sisältää valtionalouden kehysehdotusten, talousarvioehdotusten sekä toiminta- ja taloussuunnitelmien laadintaperiaatteista 24.4.2003 annetun valtioneuvoston päätöksen tarkoittamat vaalikauden kehykset. Hallitusohjelman mukaisen menosäännön ja vaalikauden kehyksen suuruus on 28,0 mrd. euroa v. 2004, 28,3 mrd. euroa v. 2005, 28,5 mrd. euroa v. 2006 ja v. 2007 28,6 mrd. euroa, joka on hallitusohjelman mukainen menojen enimmäismäärä v. 2007. Vaalikauden kehys on ilmaistu vuoden 2004 hinta- ja kustannustasossa. Kehys sisältää sekä talousarvioettä lisätalousarvioesitykset.

23.5.

Hallituksen esitys **vuoden 2003 ensimmäiseksi lisätalousarvioksi**. Tuloarvioiden nettovähennys on 151 miljoonaa euroa. Määrärahojen lisäyksiä on nettomääräisesti 365 milj. euroa. Valtion nettolainanottoa lisätään 516 milj. euroa. Vakaan talouskehityksen edellytysten turvaamiseksi verotusta kevennetään vuositasolla 295 milj.

eurolla ja työllisyys-, koulutus- ja investointimäärärahoja lisätään. Verotuloarvioita alennetaan nettomääräisesti 387 milj. eurolla. Muiden tulojen arvio kasvaa 237 milj. euroa.

1.6.

Laki **Kainuun hallintokokeilusta**. Kainuun hallintokokeilun tarkoituksena on saada kokemusta maakunnallisen itsehallinnon vahvistamisen vaikutuksista maakunnan kehittämiseen, peruspalveluiden järjestämiseen, kansalaisten osallistumiseen, maakunnan ja valtion keskushallinnon suhteeseen sekä kuntien ja valtion aluehallinnon toimintaan. Laki on voimassa vuoden 2012 loppuun. Kainuun hallintokokeilu alkaa 1.1.2005.

5.6.

EKP:n neuvosto päätti, että eurojärjestelmän perusrahoitusoperaatioiden korkotarjousten alaraja eli minimitarjouskorko lasketaan 0,50 prosenttiyksiköllä 2,00 prosenttiin alkaen 9.6.2003. Maksuvalmiusluoton korko lasketaan 0,50 prosenttiyksiköllä 3,00 prosenttiin 6.6.2003 alkaen. Talletuskorko lasketaan 0,50 prosenttiyksiköllä 1,00 prosenttiin 6.6.2003 alkaen.

18.6.

Hallitus sopi toimista, joilla se pyrkii nopeasti **parantamaan Itämeren ympäristön tilaa** ja laivaliikenteen turvallisuutta. Hallitusohjelmaan perustuvilla toimilla lisätään mm. Itämeren alueella tapahtuvien merikuljetusten turvallisuutta, parannetaan Suomenlahden öljyntorjuntavalmiutta ja vähennetään Itämeren rehevöitymistä.

24.6.

Tasavallan presidentti nimitti **pääministeri Matti Vanhasen hallituksen**.

27.6.

Yksityisten alojen **työeläkejärjestelmään** tehdään muutoksia, joiden tarkoituksena on turvata työntekijöille ja yrittäjille riittävä ansiosidonnainen eläketurva myös tulevaisuudessa. Lakimuutoksilla joustavoitetaan vanhuuseläkkeelle siirtymisen ajankohtaa ja kannustetaan työssä jatkamiseen siten, että eläkkeelle siirtymisen myöhentäminen parantaa eläketurvaa. Jatkossa voi jäädä joustavasti eläkkeelle 63-68 vuoden iässä. Eläkkeiden laskutapa muuttuu koko työhistoriaan perustuvaksi. Yleinen eläkeikä ei muutu, vaan pysyy edelleen 65 vuodessa. Myöhemmin kuin 63-vuotiaana eläkkeelle siirtyminen parantaa työeläketurvaa. Lait tulevat voimaan 1.1.2005.

1.7.

Vuoden 2003 lisätalousarvion tuloarvioiden nettovähennys on 151 milj. euroa. Määrärahojen lisäyksiä on nettomääräisesti 365 miljoonaa euroa. Valtion nettolainanot-

toa lisätään 516 milj. euroa. Vakaan talouskehityksen edellytysten turvaamiseksi verotusta kevennetään vuositasolla 295 milj. eurolla ja työllisyys-, koulutus- ja investointimäärärahoja lisätään. Verotuloarvioita alennetaan nettomääräisesti 387 milj. eurolla. Muiden tulojen arvio kasvaa 237 milj. eurolla.

Peruskorko laski 3,5 prosentista 2,50 prosenttiin. Viivästyskorko samalle ajanjaksonle on siten 9,5 % vuodessa (viivästyskorko on viitekorko lisätynä korkolain mukaisella 7 prosenttiyksiköllä).

Laskuperustekorko alennetaan nykyisestä 4,25 prosentista 4,00 prosenttiin 1.7.2003 lukien kuitenkin siten, että se on voimassa 31.12.2003 asti.

Tuloverolakia muutetaan siten, että kunnallisverotuksen ansiotulovähennyksen kertymäprosentteja ja enimmäismäärää korotetaan. Vuoden 2003 veroasteikkolain progressiivisen tuloveroasteikon marginaaliprosentteja alennetaan kaikissa tuloluokissa puolella prosenttiyksiköllä.

Uudessa laissa **Rahoitustarkastuksesta** säädetään Rahoitustarkastuksen toiminnan tavoitteesta ja tehtävistä, hallinnosta, valvontavaltuuksista ja Rahoitustarkastuksen oikeudesta määrätä hallinnollisia seuraamuksia. Rahoitustarkastuksen tehtäväksi säädetään nykyisestä laista poiketen myös luottolaitosten ja sijoituspalveluyritysten toimilupien myöntäminen ja peruuttaminen.

Rataverolain perusteella rautatieyrityksiltä kannetaan valtion rataverkon käytöstä rataveroa valtiolle. Ratavero ei lisää rautatieliikenteen kustannuksia, koska sen määrä vastaa rautatieyrityksiltä aiemmin kannettua ratamaksun haitta- ja lisämaksua.

3.7.

Päätös määrätä kauppa- ja teollisuusministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, oikeusministeriö, opetusministeriö, puolustusministeriö, sisäasiainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, työministeriö ja ympäristöministeriö **suunnittelemaan hallinnonalansa toimintaa alueellisesti**. Alueiden kehittämislain 8 §:n mukaan valtioneuvoston päätöksellä määrätyt ministeriöt määrittelevät määräajaksi alueiden kehittämisen tavoitteet ja toimenpiteet sekä periaatteet toimenpiteiden alueellisesta kohdentamisesta ja rahoituksesta ottaen huomioon maakuntien kehittämisen tavoitteet.

Päätös **Seinäjoen kaupungin ja Peräseinäjoen kunnan** lakkauttamisesta ja uuden kunnan perustamisesta. Päätös perustuu Seinäjoen kaupungin ja Peräseinäjoen kunnan yhteiseen esitykseen valtioneuvostolle. Päätös tulee voimaan 1.1.2005.

1.8.

Valmiuslakia muutetaan vastaamaan rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusalan sekä niitä koskevan lainsäädännön muuttumisesta aiheutuvia tarpeita ja vaatimuksia.

Valmiuslakiin lisätään valtioneuvostolle toimivaltuudet säännöstellä rahoitusmarkkinoita ja vakuutusalaan poikkeusoloissa sekä säännökset poikkeusolojen vakuutustakuusta ja poikkeusolojen vakuutustakuutoimikunnasta. Luottolaitokselle, eräille rahoituslaitoksille, rahastoyhtiöille, Arvopaperikeskukselle, vakuutus- ja eläkelaitoksille sekä Eläketurvakeskukselle asetetaan velvollisuus varautua rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusalan toimivuuden kannalta välttämättömimpien toimintojen ylläpitämiseen poikkeusoloissa.

8.8.

Yrittäjien eläkelakia muutetaan siten, että yrittäjäeläkkeen perusteena oleva työtulo ja vakuutusmaksun määrä voivat seurata nykyistä paremmin yrityksen taloudellista tilannetta ja yrittäjien maksukyvyn vaihtelua. Tavoitteena on, että YEL-yrittäjien lakisääteisen eläketurvan perusteena olevien työtulojen ja eläketurvan taso nousee nykyisestään. Lait tulevat voimaan 1.1.2005.

12.8.

Talospoliittinen ministerivaliokunta sopi **Merenkulkulaitoksen uudistamista** koskevan ehdotuksen viemisestä eduskuntaan. Tarkoitus on erottaa viranomaistoiminnot ja liiketoiminnot. Perusteilla on kaksi uutta liikelaitosta, Varustamoliikelaitos ja Luotsausliikelaitos. Uusittu organisaatio halutaan voimaan jo ensi vuoden alusta.

1.9.

Valtion ja kuntien välistä **kustannustenjakoa** koskevaa säännöstä tarkistetaan siten, että valtion osuutta korotetaan 27,01 prosentista 28,06 prosenttiin laskennallisista kustannuksista.

Vuokra-aravalainan vuosimaksujärjestelmän rinnalle luodaan **kiinteälyhenteinen lainamalli**. Vuokra-aravalainan lyhennykset ja korot voidaan periä erikseen tai, kuten nykyisin vuosimaksuna.

16.9.

Vuoden 2004 talousarvioesitys annettiin. Määrärahojen loppusumma on 37,2 mrd. euroa. Menot yhteensä lisääntyvät 4 % vuoden 2003 varsinaisesta talousarviosta. Valtionvelan korkomenot alenevat korkotason laskun ansiosta selvästi eli 2,8 mrd. euroon. Hallinnonalojen menot, ts. menot ilman korkomenoja kasvavat reaalisesti runsaalla 4 prosentilla. Tulot ilman lainanottoa ovat 35,9 mrd. euroa ja niiden kasvu on vajaa 2 %. Talousarvion menojen rahoittamiseksi uutta velkaa joudutaan ottamaan 1,2 mrd. euroa. Hallitusohjelman mukaisesti työhön kohdistuvaa verotusta kevennetään vaalikauden aikana vähintään 1,12 mrd. euroa. Veronkevennyksen painopiste on työllisyysyistä työhön ja erityisesti pieni- ja keskituloisten ansiotuloihin kohdistuvassa verotuksessa. Vuonna 2004 ansiotulojen verotusta kevennetään vuositasolla 775 milj. eurolla. Lisäksi valtion tuloveroasteikkoon tehdään yhden prosentin inflaatiotarkis-

tus, mikä vähentää verotuottoa noin 70 milj. eurolla. Valtion tuloveroasteikon kaikkia marginaaliveroprosentteja alennetaan yhdellä prosenttiyksiköllä. Tulonhankkimisvähennyksen ja kunnallisverotuksen ansiotulovähennyksen enimmäismääriä korotetaan; lisäksi ansiotulovähennyksen kertymäprosentteja korotetaan ja poistumaa jyrkennetään. Valtion tuloverotus kevenisi vuositason 364 milj. euroa. Alkoholivero alenisi keskimäärin 33 %. Alkoholiveron tuoton arvioidaan vähenevän 300 milj. eurolla. Tupakkaverotuksen perusteet säilytetään ennallaan. Arvonlisäverotusta esitetään muutettavaksi pienimpien yritysten kasvumahdollisuuksien edistämiseksi. Palvelujen parantamiseksi kuntien valtionosuuksia lisätään 140 milj. eurolla. Tämän lisäksi kuntien verotulomenetysten täysimääräinen kompensatio lisää valtionosuuksia 359 milj. eurolla ja indeksikorotus 97 milj. eurolla. Sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuksia lisätään 53 milj. eurolla. Lisäksi terveydenhuollon erillistä kehittämishankerahoitusta lisätään 22 milj. eurolla. Lapsilisä korotetaan vuoden 2004 alusta. Ensimmäiselle lapselle maksettava lapsilisä nousee 90 eurosta 100 euroon kuuksina. Tutkimus- ja kehittämisrahoihin esitetään 102 milj. euron lisäystä. Teknologian kehittämiskeskusten myöntämisvaltuuksia esitetään lisättäväksi lähes 30 milj. eurolla. Teknologiapolitiikan kokonaismäärärahat olisivat 527 milj. euroa. Määrärahat työvoimapolitiikan toimeenpanoon lisääntyvät 136 milj. eurolla. Työmarkkinatuen tarveharkintaa esitetään lievennettäväksi puolison tulojen osalta.

Liitetaulut:

1. Kysynnän ja tarjonnan tase
2. Valtion tukema asuntojen uustuotanto, perusparantaminen, asuntojen hankinta ja muu asuntotuotanto
3. Kansantalouden rahoitustasapaino
4. Valtion budjettitalouden tulot tilinpäätöksen sekä talousarvion mukaan
5. Valtion budjettitalouden menot tilinpäätöksen sekä talousarvion mukaan
6. Valtion budjettitalouden menot hallinnonaloittain tilinpäätöksen sekä talousarvion mukaan
7. Valtiontalouden kassatulot
8. Valtiontalouden kassamenot
9. Valtiontalouden rahoitus
10. Valtion ja kuntien velka
11. Julkinen bruttovelka (EMU)
12. Kansaneläkelain, perhe-eläkelain ja rintamasotilaseläkelain mukaiset tuotot ja kulut
13. Sairausvakuutuslain mukaiset tuotot ja kulut
14. Yksityisen sektorin työeläkelaitosten vakuutusmaksutulot, eläkemenot ja vastuovelka (rahastot)

1. Kysynnän ja tarjonnan tase, miljoonaa euroa

	Käypiin hintoihin				
	2000	2001*	2002*	2003**	2004**
Arvonlisäys, brutto perushintaan	113 055	117 866	121 410	122 881	127 370
Tuoteverot - tuotetukipalkkiot	17 090	17 362	18 306	18 829	18 887
Bruttokansantuote markkinahintaan	130 145	135 228	139 716	143 060	147 607
Tavaroiden ja palvelusten tuonti	43 911	42 783	42 069	42 497	44 465
Kokonaistarjonta	174 056	178 011	181 785	185 557	192 072
Tavaroiden ja palvelusten vienti	55 948	54 069	54 031	53 108	55 235
Kulutus	91 315	96 371	101 375	106 089	110 257
yksityinen	64 447	67 978	71 064	74 231	76 987
julkinen	26 868	28 393	30 311	31 858	33 270
Investoinnit	25 753	27 829	26 442	25 945	26 165
yksityiset	22 374	24 062	22 364	22 124	22 374
julkiset	3 379	3 767	4 078	3 821	3 791
Varastojen muutokset	1 040	83	615	-260	-260
Tilastollinen ero	0	-341	-678	675	675
Kokonaiskysyntä	174 056	178 011	181 785	185 557	192 072
	Vuoden 2000 hintoihin				
	2000	2001*	2002*	2003**	2004**
Arvonlisäys, brutto perushintaan	113 055	114 611	117 020	118 609	121 799
Tuoteverot - tuotetukipalkkiot	17 090	17 091	17 578	17 592	17 737
Bruttokansantuote markkinahintaan	130 145	131 702	134 598	136 201	139 536
Tavaroiden ja palvelusten tuonti	43 911	44 008	44 561	45 409	47 219
Kokonaistarjonta	174 056	175 710	179 159	181 610	186 755
Tavaroiden ja palvelusten vienti	55 948	55 478	58 203	59 159	62 028
Kulutus	91 315	93 175	95 249	97 459	99 740
yksityinen	64 447	65 714	66 676	68 370	70 202
julkinen	26 868	27 461	28 573	29 089	29 537
Investoinnit	25 753	26 865	25 780	25 062	25 070
yksityiset	22 374	23 213	21 836	21 379	21 467
julkiset	3 379	3 652	3 944	3 683	3 603
Varastojen muutokset	1 040	161	823	820	807
Tilastollinen ero	0	31	-896	-890	-890
Kokonaiskysyntä	174 056	175 710	179 159	181 610	186 755

2. Valtion tukema asuntojen uustuotanto, perusparantaminen, asuntojen hankinta ja muu asuntotuotanto, kpl

	2000	2001	2002	2003*	2004 ^{a)}
Kaikki asuntojen aloitukset	32 309	27 625	28 154	28 000	30 000
Arava, korkotuki ja takaukset	10 541	13 127	8 740	7 000	10 000
Asuntojen hankinta					
asuntosäästöpalkkiojärjestelmä	2 250	2 824	1 577	2 500	2 500
osatakaukset			30 850	33 000	33 000
muut	600	281	262	600	600
Perusparannus (arava ja korkotuki)	3 600	6 309	5 264	14 000	6 000

^{a)} Vuoden 2004 talousarvioesityksen mukaan.

3. Kansantalouden rahoitustasapaino

	1998	1999	2000	2001*	2002*
	prosenttia bruttokansantuotteesta				
Bruttoinvestoinnit¹⁾	20,1	19,6	20,6	20,4	18,9
kotitaloudet	4,6	5,3	5,2	4,6	4,5
yritykset ja asuntoyhteisöt	12,0	10,8	12,0	12,4	11,1
rahoituslaitokset	0,3	0,3	0,4	0,4	0,5
voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
julkisyhteisöt	2,8	2,7	2,6	2,8	2,9
Bruttosäästäminen²⁾	25,9	25,8	27,9	27,4	26,5
kotitaloudet	3,8	4,4	2,9	3,1	3,0
yritykset ja asuntoyhteisöt	15,9	15,7	15,4	16,1	14,6
rahoituslaitokset	1,3	0,2	-1,2	-0,6	0,9
voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	0,4	0,6	1,1	0,8	0,9
julkisyhteisöt	4,5	4,9	9,7	8,0	7,1
Rahoitusylijäämä = vaihtotaseen ylijäämä	5,8	6,2	7,3	6,7	7,1
kotitaloudet	-0,9	-0,9	-2,3	-1,5	-1,4
yritykset ja asuntoyhteisöt	3,9	4,9	3,4	3,6	3,5
rahoituslaitokset	1,0	-0,1	-1,6	-1,0	0,4
voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	0,0	0,1	0,7	0,5	0,5
julkisyhteisöt	1,6	2,2	7,1	5,2	4,2
Tilastollinen ero³⁾	0,0	0,0	0,0	-0,3	-0,5

¹⁾ Kiinteän pääoman bruttomuodostus ja varastojen lisäys sekä maanostot, netto.

²⁾ Ml. pääomansiirrot, netto.

³⁾ Kysynnän ja tarjonnan taseeseen sisältyvä tilastollinen ero, sisältyy bruttoinvestointeihin.

4. Valtion budjettitalouden tulot tilinpäätöksen sekä talousarvion mukaan, miljoonaa euroa

	Tilinpäätös			Talousarvio		
	2000	2001	2002	2002	2003	2004 (esitys)
Tulo- ja varallisuusvero	13 788	12 140	13 238	13 017	12 382	12 400
Arvonlisävero	9 470	9 777	9 756	9 894	9 815	10 214
Valmisteverot	4 449	4 572	4 729	4 519	4 892	4 524
tupakkavero	576	597	600	550	604	452
alkoholijuomavero	1 245	1 290	1 338	1 271	1 355	1 050
polttoainevero/energiaverot	2 596	2 652	2 756	2 665	2 900	2 990
muut valmisteverot	32	33	35	33	33	32
Autovero	1 059	922	1 023	887	850	1 020
Leimaverot	-20	2	2	0	0	0
Muut verot ja veronluonteiset tulot	1 805	1 952	1 410	2 002	2 177	2 290
Verot ja veronluonteiset tulot yhteensä	30 551	29 365	30 158	30 319	30 116	30 448
Sekalaiset tulot	5 719	4 491	4 972	4 056	4 166	4 267
Korkotulot ja voiton tuloutukset	1 380	1 372	1 065	817	892	1 021
Tulot ilman rahoitustaloustoimia	37 650	35 227	36 195	35 192	35 174	35 736
Valtiolle takaisin maksettavat lainat	106	198	158	133	146	145
Tulot ilman lainanottoa	37 756	35 426	36 353	35 325	35 320	35 881
Nettolainanotto ja velanhallinta	-	-	-	-	436	1 280
TULOT YHTEENSÄ	37 755	35 425	36 353	35 325	35 756	37 161

5. Valtion budjettitalouden menot tilinpäätöksen sekä talousarvion mukaan, miljoonaa euroa

	Tilinpäätös			Talousarvio		
	2000	2001	2002	2002	2003	2004 (esitys)
Eläkkeet	2 420	2 567	2 692	2 696	2 842	3 002
Puolustusvoimien kalustohankinnat	646	573	517	515	519	573
Muut kulutusmenot	7 436	7 513	8 235	7 941	8 441	8 903
Kulutusmenot yhteensä	10 502	10 653	11 444	11 152	11 802	12 479
Valtionavut kunnille ym.	5 177	5 600	5 843	5 951	6 320	6 938
Valtionavut elinkeinoille	2 469	2 603	2 615	2 617	2 709	2 792
Valtionavut kotitalouksille yms.	6 021	6 016	6 317	6 428	6 469	6 698
Siirrot budjetin ulkopuolisille rahastoille ja Kela:lle	1 348	1 497	1 694	1 698	1 737	1 907
Muut siirtomenot	2 069	2 289	2 336	2 797	2 801	2 936
Siirtomenot yhteensä	17 084	18 006	18 805	19 491	20 036	21 272
Koneiden, laitteiden ja kaluston hankkiminen	87	25	17	56	25	19
Talonrakennukset	76	50	57	51	41	16
Maa- ja vesirakennukset	397	219	310	246	354	414
Reaalisijoitukset yhteensä	560	294	384	353	420	449
Valtionvelan korot	4 632	4 083	3 610	3 758	3 415	2 819
Erittelemättömät menot	1	6	5	1	0	70
Muut menot yhteensä	4 633	4 089	3 615	3 759	3 415	2 889
Menot ilman rahoitustalous- toimia	32 779	33 042	34 248	34 755	35 673	37 089
Lainananto	68	71	83	78	79	70
Muut finanssisijoitukset	107	651	171	50	3	3
Finanssisijoitukset yhteensä	175	723	254	128	82	73
Menot ilman kuoletuksia	32 954	33 764	34 502	34 883	35 755	37 161
Nettokuoletukset ja velanhallinta	5 519	2 308	1 010	444	-	-
MENOT YHTEENSÄ	38 472	36 072	35 511	35 326	35 755	37 161

6. Valtion budjettitalouden menot hallinnonaloittain tilinpäätöksen sekä talousarvion mukaan, miljoonaa euroa

	Tilinpäätös			Talousarvio		
	2000	2001	2002	2002	2003	2004 (esitys)
21. Tasavallan Presidentti	6	5	6	6	7	8
22. Eduskunta	60	77	84	88	118	101
23. Valtioneuvosto	36	39	37	37	41	48
24. Ulkoasiainministeriön hallinnonala	620	663	698	712	725	765
25. Oikeusministeriön hallinnonala	539	543	570	564	632	669
26. Sisäasiainministeriön hallinnonala	1 176	1 284	1 302	1 313	1 385	1 440
27. Puolustusministeriön hallinnonala	1 691	1 653	1 712	1 715	1 952	2 066
28. Valtiovarainministeriön hallinnonala	5 042	5 194	5 455	5 689	5 048	5 379
29. Opetusministeriön hallinnonala	4 695	5 152	5 437	5 478	5 878	6 054
30. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala	2 224	2 395	2 448	2 466	2 589	2 686
31. Liikenneministeriön hallinnonala	1 434	1 763	1 397	1 318	1 647	1 750
32. Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonala	932	918	1 027	875	983	962
33. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala	7 277	7 606	8 098	8 147	8 517	9 412
34. Työministeriön hallinnonala	1 761	1 779	1 984	2 083	2 163	2 315
35. Ympäristöministeriön hallinnonala	647	601	622	622	643	675
36. Valtionvelan korot	5 693	4 092	3 624	3 767	3 427	2 832
37. Valtionvelan vähentäminen	4 638	2 308	1 010	444	-	-
MENOT YHTEENSÄ	38 472	36 072	35 511	35 326	35 755	37 161

7. Valtiontalouden kassatulot¹⁾²⁾, miljoonaa euroa

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Tulo- ja varallisuusvero	8 424	9 525	10 302	13 788	12 140	12 519
Korkotulojen lähdevero	168	116	94	92	218	268
Perintö- ja lahjaverot	245	284	321	368	385	452
Tulon ja varallisuuden perusteella kannettavat verot yhteensä	8 838	9 924	10 717	14 249	12 743	13 238
Arvonlisävero	7 669	8 352	8 969	9 470	9 777	9 756
Vakuutusmaksuvero	275	293	312	337	355	374
Apteekkimaksut	72	76	79	85	93	103
Liikevaihdon perusteella kannettavat verot ja maksut yhteensä	8 016	8 721	9 360	9 892	10 225	10 232
Tullit ja tuontimaksut	1	0	0	0	0	0
Valmisteverot	4 144	4 412	4 535	4 449	4 572	4 729
tupakasta	547	568	566	576	597	600
alkoholijuomaverot	1 204	1 209	1 254	1 245	1 290	1 338
polttoaineista/energiaverot	2 337	2 574	2 651	2 596	2 652	2 756
muut valmisteverot	56	61	63	32	33	35
Leimaverot	131	43	-12	-20	2	2
Autoverot	708	885	1 028	1 059	922	1 023
Muut verot ja veronluonteiset tulot	784	962	995	980	960	994
Verot ja veronluonteiset tulot yhteensä	22 622	24 947	26 623	30 609	29 424	30 220
Sekalaiset tulot	5 329	6 257	7 886	6 434	4 606	5 349
Korkotulot ja voiton tuloutukset	1 183	1 339	1 160	1 893	1 943	1 680
Muut tulot yhteensä	6 512	7 596	9 045	8 328	6 549	7 029
Tulot ilman rahoitustaloustoimia	29 134	32 543	35 669	38 937	35 973	37 248
Valtiolle takaisin maksettavat lainat	1 415	1 808	2 119	1 859	1 427	1 829
Tulot ilman lainanottoa	30 549	34 351	37 788	40 796	37 400	39 077
Nettolainanotto	1 744	933	-	-	-	-
TULOT YHTEENSÄ	32 293	35 284	37 788	40 796	37 400	39 077

¹⁾ Budjettitalouden ja budjetin ulkopuolisten valtion rahastojen tulot.

²⁾ Järjestelmän muutoksen vuoksi lukujen tuottaminen tässä muodossa loppuu. Kassalaskelmat korvataan vuodesta 2003 lähtien rahavirtalaskelmalla ja ne poikkeavat kassaluvuista.

8. Valtiontalouden kassamenot¹⁾²⁾, miljoonaa euroa

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Eläkkeet	2 170	2 247	2 333	2 422	2 575	2 692
Puolustusvoimien kalustohankinnat	751	809	651	620	533	546
Muut kulutusmenot	6 261	6 233	6 475	6 947	7 025	7 434
Kulutusmenot yhteensä	9 182	9 289	9 459	9 989	10 132	10 672
Valtionavut kunnille ym.	5 068	4 953	4 935	5 251	5 622	5 913
Valtionavut elinkeinoille	2 499	2 488	2 592	2 997	3 157	3 131
Valtionavut kotitalouksille yms.	6 462	6 280	6 237	6 059	6 028	6 341
Valtiosuudet kansaneläke- ja sairausvakuutusmenoista	1 104	1 241	1 223	1 346	1 495	1 690
Muut siirrot kotimaahan	720	945	943	971	951	1 016
Siirrot ulkomaille	1 293	1 395	1 497	1 522	1 557	1 610
Siirtomenot yhteensä	17 146	17 303	17 427	18 146	18 810	19 701
Koneiden, laitteiden ja kaluston hankkiminen	61	66	50	88	74	54
Talonrakennukset	211	180	99	90	52	64
Maa- ja vesirakennukset	286	335	327	296	237	299
Reaalisijoitukset yhteensä	558	580	477	475	363	417
Valtionvelan korot, ml. velanhallinta	4 140	5 304	5 271	5 748	4 403	3 914
Muut menot	3	- 2	16	- 5	259	220
Muut menot yhteensä	4 143	5 302	5 287	5 743	4 662	4 133
Menot ilman rahoitustaloustoimia	31 030	32 474	32 651	34 352	33 967	34 924
Lainananto	1 581	1 765	1 609	1 718	1 786	1 791
Muut finanssisijoitukset	192	176	293	208	644	176
Finanssisijoitukset yhteensä	1 773	1 941	1 902	1 926	2 429	1 967
Menot ilman valtionvelan kuoletuksia	32 803	34 415	34 553	36 278	36 397	36 891
Valtionvelan nettokuoletukset	-	-	3 413	4 505	1 286	286
MENOT YHTEENSÄ	32 803	34 415	37 966	40 784	37 683	37 177

¹⁾ Budjettitalouden sekä budjetin ulkopuolisten valtion rahastojen menot.

²⁾ Järjestelmän muutoksen vuoksi lukujen tuottaminen tässä muodossa loppuu. Kassalaskelmat korvataan vuodesta 2003 lähtien rahavirtalaskelmalla ja ne poikkeavat kassaluvuista

9. Valtiontalouden rahoitus¹⁾²⁾, miljoonaa euroa

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Verotulot	22 622	24 947	26 623	30 609	29 424	30 220
Muut tulot	6 512	7 596	9 045	8 328	6 549	7 029
Tulot ilman rahoitustaloustoimia	29 134	32 543	35 669	38 937	35 973	37 248
Tavaroiden ja palvelusten ostot	9 743	9 867	9 952	10 458	10 495	11 452
Siirtomenot	21 287	22 607	22 698	23 894	23 472	23 472
Menot ilman rahoitustaloustoimia	31 030	32 474	32 651	34 352	33 967	34 924
Tuloylijäämä (+)	-1 896	69	3 018	4 585	2 006	2 325
Finanssisijoitukset, netto	- 358	- 133	217	- 67	-1 002	- 138
Nettorahoitustarve (-)	-2 254	- 64	3 235	4 518	1 004	2 187
Nettolainanotto (+), nettokuole- tukset (-)	1 744	933	-3 413	-4 505	-1 286	- 286
Kassajäämä	- 510	869	- 178	12	- 282	1 901

¹⁾ Budjettitalous sekä budjetin ulkopuoliset valtion rahastot.

²⁾ Järjestelmän muutoksen vuoksi lukujen tuottaminen tässä muodossa loppuu. Kassalaskelmat korvataan vuodesta 2003 lähtien rahavirtalaskelmalla ja ne poikkeavat kassaluvuista

10. Valtion ja kuntien velka, miljardia euroa

	1998	1999	2000	2001	2002*	2003**
Euromääräinen velka	43,3	57,0	53,8	52,7	53,0	61,9
Valuuttamääräinen velka	26,5	11,0	9,6	9,1	8,0	1,3
Yhteensä	69,8	68,1	63,4	61,8	59,3	63,2
% BKT:sta	60,2	56,7	48,7	45,7	42,4	44,2
Kuntien velka ¹⁾	4,1	3,9	4,0	4,3	4,8	5,1

¹⁾ Kunnat ja kuntayhtymät, vieras pääoma ilman saatuja ennakoita, lyhytaikaisen vieraan pääoman ostojen ja siirtovelkoja ja keskinäisiä siirtoja.

11. Julkinen bruttovelka (EMU), miljardia euroa

	1998	1999	2000	2001*	2002*	2003**
Valtio	53,1	52,7	54,5	55,6	55,3	59,2
Kunnat	3,4	3,7	3,5	3,9	4,3	4,6
Sosiaaliturvarahastot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Yhteensä	56,6	56,4	58,0	59,4	59,6	63,9
%/BKT	48,8	47,0	44,5	44,0	42,7	44,6

12. Kansaneläkelain, perhe-eläkelain ja rintamasotilaseläkelain mukaiset tuotot ja kulut, miljoonaa euroa

	1998	1999	2000	2001	2002	2003 ^{a)}
Tuotot						
Vakuutusmaksut	1 398	1 500	1 584	1 550	1 348	1 287
vakuutettujen maksut	1	44	7	0	0	0
työntantajain maksut	1 397	1 456	1 577	1 550	1 347	1 287
Valtion ja kuntien rahoitusosuudet	1 154	1 127	1 109	1 130	1 145	1 142
valtion rahoitus	1 154	1 127	1 109	1 130	1 145	1 142
kansaneläkkeisiin	674	642	615	614	624	617
perhe-eläkkeisiin	41	41	40	41	41	40
rintamasotilaseläkkeisiin	139	130	125	123	116	107
lapsen hoitotukeen	69	71	74	79	76	75
vammaistukeen	26	27	28	30	32	35
eläkkeensaajien asumistukeen	204	216	227	243	255	269
kuntien rahoitus	-	-	-	-	-	-
kansaneläkkeisiin	-	-	-	-	-	-
eläkkeensaajien asumistukeen	-	-	-	-	-	-
Erityistuotot	455	404	404	404	500	700
osuus alv-tuotoista	404	404	404	404	500	700
maksut vakuutuslaitoksilta	52	-	-	-	-	-
Sijoitusmaisuuksien tuotot	65 ^{b)}	29 ^{c)}	1 ^{d)}	41 ^{e)}	9	16
Yhteensä	3 072	3 059	3 097	3 125	3 001	3 145
Kulut						
Eläkkeet	2 987	2 890	2 808	2 849	2 900	2 894
kansaneläkkeet	2 711	2 621	2 541	2 576	2 636	2 635
varsinainen kansaneläke	2 319	2 211	2 115	2 117	2 151	2 127
eläkkeensaajien asumistuki	204	216	227	243	255	269
eläkkeensaajien hoitotuki	179	189	197	214	225	234
muut	8	5	3	2	4	5
perhe-eläkkeet	41	41	40	41	41	40
rintamasotilaseläkkeet	139	130	125	123	116	106
Lapsen hoitotuet	69	72	74	79	76	75
Vammaistuet	26	27	28	30	32	35
Muut etuudet	2	3	3	2	3	3
Toimintakulut	207 ^{f)}	110	112	118	126	135
Yhteensä	3 195	3 002	2 923	2 969	3 029	3 028

a) Kansaneläkelaitoksen arvio.

b) Tuottoihin sisältyy 49 milj. euroa arvonkorotuksia.

c) Tuottoihin sisältyy 18 milj. euroa arvonalennusten oikaisuja.

d) Tuottoihin sisältyy 17 milj. euroa arvonalennuksia.

e) Tuottoihin sisältyy 20 milj. euroa arvonalennusten oikaisuja.

f) Toimintakulut sisältävät 87 milj. euroa toimieläkevastuun kattamisen kerta-suoritusta.

13. Sairausvakuutuslain mukaiset tuotot ja kulut, miljoonaa euroa

	1998	1999	2000	2001	2002	2003 ^{a)}
Tuotot						
Vakuutusmaksut	1 913	1 860	1 841	1 963	2 007	1 943
vakuutettujen maksut	1 166	1 090	996	1 082	1 082	1 001
työnantajain maksut	747	770	845	881	918	942
Takautumissuoritukset	10	10	10	13	8	9
Erityistuotot	-	52	52	52	252	352
osuus alv-tuotoista	-	-	-	-	200	300
maksu vakuutuslaitoksilta	-	52	52	52	52	52
Sijoitusomaisuuden tuotot	24	10	26	14	11	9
Valtion rahoitusosuus	-	43	43	41	35	46
Yhteensä	1 948	1 975	1 972	2 083	2 313	2 359
Kulut						
Suoritukset vakuutetuille ¹⁾	1 713	1 805	1 932	2 097	2 306	2 477
päivärahat	422	458	494	523	604	650
äitiys-, isyys- ja vanhempainrahat	472	482	494	516	536	570
lääkekorvaukset	565	611	678	768	859	921
lääkäripalkkiokorvaukset	100	98	101	120	130	150
tutkimus- ja hoitokorvaukset	58	56	58	56	55	57
matkakorvaukset	97	99	108	114	122	129
Työterveyshuolto	113	121	132	142	154	173
Muut etuudet	196	211	230	246	271	295
Suoritukset Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle	6	6	6	6	6	6
Toimintakulut	197	165	169	177	188	202
Yhteensä	2 225	2 307	2 469	2 668	2 926	3 152

¹⁾ Sisältää myös työpaikkakassojen kautta maksetut korvaukset.

^{a)} Kansaneläkelaitoksen arvio.

14. Yksityisen sektorin työeläkelaitosten vakuutusmaksutulot, eläkemenot ja vastuovelka (rahastot), miljoonaa euroa

	1997	1998	1999	2000	2001	2002 ^{a)}
Vakuutusmaksut						
palkoista ¹⁾	5 131	5 858	6 276	6 508	7 352	7 701
yrittäjätuloista ²⁾	515	538	560	564	600	631
yhteensä	5 646	6 397	6 836	7 072	7 952	8 332
Eläkkeet						
palkansaajat ¹⁾	4 473	4 929	5 195	5 474	5 907	6 352
yrittäjät ²⁾	946	982	1 024	1 067	1 138	1 204
- siitä valtion rahoitus	322	323	345	359	383	401
yhteensä	5 419	5 911	6 218	6 541	7 045	7 556
Vastuuvelka 31.12. ³⁾ (rahastot)	33 972	37 469	41 666	46 001	49 391	51 243
Vakuutusmaksut, % BKT:sta	5,3	5,5	5,6	5,4	5,9	6,0
Eläkkeet, % BKT:sta	5,3	5,1	5,1	5,0	5,2	5,4
Keskimääräinen TEL-maksu, % palkasta	21,2	21,5	21,5	21,5	21,1	21,1
Laskuperustekorko, % (keskim. vuodessa)	5,5	5,5	5,1	5,4	5,8	5,3

Lähde: Eläketurvakeskus.

^{a)} Eläketurvakeskuksen arvio.

¹⁾ TEL, LEL, TaEL ja MEL.

²⁾ MYEL ja YEL.

³⁾ Palkansaajien eläkelakien mukainen vastuovelka.

Liite n:o 2 Hallituksen esitykseen Eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2004¹

TALOUSARVIOESITYKSEN ALUEPOLIITTISET VAIKUTUKSET

¹ Liitteen laatimisesta on vastannut sisäasiainministeriö. Hallitus ei ole käsitellyt liitettä. Se on tarkoitettu talousarvioesityksen tausta-aineistoksi.

VALTION TALOUSARVIOESITYKSEN ALUEPOLIITTISET VAIKUTUKSET

Muistion tarkoitus

Hallituksen ohjelmassa on todettu, että valtion talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä arvioidaan vuosittain erikseen esityksen aluepoliittiset vaikutukset. Tässä muistiossa tarkastellaan vuoden 2004 valtion talousarvioesityksen aluepoliittisia vaikutuksia suppeasti hallitusohjelmaan pohjalta. Muistio on laadittu virkatyönä sisäasiainministeriössä erilliseksi liitteeksi talousarvioesitykseen. Muistiossa on tarkasteltu erityisesti sitä, miten hallitusohjelmaan kirjatut aluepoliittiset linjaukset on otettu huomioon vuoden 2004 talousarvioesityksessä eri pääluokissa. Vaikka kuntien valtionosuus- ja avustusjärjestelmällä ja sen muutoksilla on merkittävä aluepoliittinen vaikutus, joka näkyy ennen kaikkea julkisten palvelujen tarjonnassa kullakin alueella, ei aihetta ole tässä yhteydessä laajemmin käsitelty, koska se on kattavammin esillä erillisessä peruspalvelubudjettitarkastelussa. Tämän johdosta sisäasiainministeriön, opetusministeriön ja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön pääluokkien tarkasteluun ei ole sisällytetty kuntien valtionosuus- ja avustusjärjestelmään liittyviä keskeisiä momentteja.

Kaiken kaikkiaan vuoden 2004 talousarvioesityksen yhteydessä ei vaikutusten arviointia pystytä vielä laajamittaisesti tekemään, sillä arviointia varten tulisi ensin määritellä, mitä vaikutuksia halutaan mitata (vrt. laaja ja suppea aluepolitiikka), mihin budjetin määrärahoilla halutaan vaikuttaa ja mitkä talousarvioesityksen määrärahat otetaan tarkasteluun mukaan ja otetaanko esimerkiksi myös tulo- ja meno- osat tarkasteluun. Kevyempikin talousarvioesityksen aluepoliittisten vaikutusten arviointi vaatisi vähintäänkin tuoretta tietoa siitä, miten eri pääluokkien määrärahat tosiasiallisesti ovat jakaantuneet alueellisesti. Siltä osin kuin määrärahojen jakautuminen on harkinnanvaraista, tulisi arviointia varten olla käytettävissä suunnitelmat määrärahojen alueel-

lisesta jaosta. Valmisteluvaiheessa tällaisia suunnitelmia ei yleensä kuitenkaan vielä ole käytettävissä. Syksyllä 2003 määritellään menettely, miten vuoden 2005 talousarvioesityksestä alkaen aluepoliittisia vaikutuksia vuosittain arvioidaan hallitusohjelman mukaisesti

Yleistä

Hallitusohjelma sisältää useita aluepoliittisia linjauksia ja hankkeita, joista osa vaatii toteutuakseen valtion talousarvioon varattuja määrärahoja. Osa on muuta kuin rahoitusta vaativaa toimintaa, esimerkiksi lainsäädäntöhankkeita tai hallinnollista päätösten toimeenpanoa. Vuoden 2004 talousarvion valmistelun yhteydessä on määrärahoja vaativia hallitusohjelman aluepoliittisia linjauksia otettu huomioon eri hallinnonaloilla. Osa toimenpiteistä toteutettaneen myöhemmin hallituskauden aikana.

Alueiden kehittämislain (602/2002) 8 §:n mukaan valtioneuvoston päätöksellä määräytyt ministeriöt määrittelevät määräajaksi alueiden kehittämisen tavoitteet ja toimenpiteet sekä periaatteet toimenpiteiden alueellisesta kohdentamisesta ja rahoituksesta ottaen huomioon maakuntien kehittämisen tavoitteet. Alueiden kehittämislakia koskevan hallituksen esityksen HE 55/2002 vp yksityiskohtaisten perustelujen mukaan kysymyksen voisivat tulla ne ministeriöt, joiden toimenpiteillä on merkitystä alueiden kehittämisen kannalta. Valtioneuvoston päätös ao. ministeriöistä tehtiin 3.7.2003. Sen mukaan kauppa- ja teollisuusministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön, maa- ja metsätalousministeriön, oikeusministeriön, opetusministeriön, puolustusministeriön, sisäasiainministeriön, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön, työministeriön ja ympäristöministeriön tulee suunnitella hallinnonalaansa toimintaa alueellisesti.

Talousarvion laatimisohejeissa (valtiovarainministeriön määräys 24.4.2003 N:o TM 0301) todetaan, että talousarvion laadinnassa on otettava huomioon valtioneuvoston alueiden kehittämislain (602/2002) nojalla päätämät valtakunnalliset alueiden kehittämisen tavoitteet sekä ne määräaikaiset erityisohjelmat, jotka on laadittu niiden toteuttamiseksi.

Maakunnan toteuttamissuunnitelmien laadinnan yhteydessä koottiin ohjeellinen lista valtion talousarvion momenteista, joita toteuttamissuunnitelma koskisi. Nämä momentit on soveltuvin osin merkitty vuoden 2004 talousarvioesityksessä alueiden kehittämisen rahoitukseksi ja otetaan erityisesti huomioon tässä muistiossa.

Pääluokka 26

SISÄASIAINMINISTERIÖ

Sisäasiainministeriön hallinnonalan yhtenä keskeisenä tehtävänä vuonna 2004 on maan eri osien tasapainoisen kehityksen edistäminen ja alueiden omaehtoisen kehittämisen tukeminen.

Talousarvioesityksen perusteluissa todetaan, että aluepolitiikan tavoitteena on sosiaalinen ja alueellinen tasapaino, alueiden kehittämisedellytyksissä olevien erojen kaventaminen, muuttoliikkeen ja väestörakenteen tasapainottaminen sekä palvelurakenteen turvaaminen koko maassa.

Tavoitteiden saavuttamiseksi kansallista aluepolitiikkaa ja sen välineistöä vahvistetaan edellytysten luomiseksi tasapainoiselle alueelliselle ja sosiaaliselle kehitykselle. Panostetaan alueiden kilpailukykyyn parantamiseen voimistamalla niiden osaamista, omia vahvuuksia sekä lisäämällä alueiden kehittämisen omaehtoisuutta. Aluehallintoa ja seudullista yhteistyötä kehitetään näitä tavoitteita tukien. Aluekeskuksia vahvistetaan ja niiden alueellista vaikuttavuutta tehostetaan. Lisäksi EU-tavoiteohjelmien ja yhteisöaloitteiden hyödyntämistä parannetaan alueiden omista lähtökohdista. Tavoitteena on toteuttaa myös suuria valtakunnallisesti vaikuttavia hankkeita.

Sisäasiainministeriön pääluokassa on luokka 26.98 alueiden kehittäminen, jonka kaikkien kolmen momentin (26.98.43, 26.98.61 ja 26.98.62) selvitysosassa on maininta ”Määräraha on alueiden kehittämislaisa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta”.

Maakunnan kehittämisrahaa (26.98.43, siirtomääräraha 3 v) on esityksessä 33,9 miljoonaa euroa. Hallitusohjelmassa todetaan, että alueellisen kehittämisen ohjelmiin osoitetaan riittävät taloudelliset voimavarat ja että lisätään sitomattomien maakunnallisten kehittämisvarojen osuutta. Edelleen hallitusohjelman mukaan maakuntien liittojen roolia kehitetään vahvistamalla niiden asemaa maakuntien kehittämiseen tarkoitettujen varojen suuntaamisessa. Em. tavoitteet on huomioitu talousarvioesityksessä siten, että maakunnan kehittämisrahan määrä kasvaa vuoden 2003 talousarvion 19,8 miljoonasta eurosta 33,9 miljoonaan euroon. Määrärahasta on ns. sitomatonta osuutta 14 miljoonaa euroa, joka suurelta osin osoitetaan maakunnan liittojen käyttöön. Määrärahaa on tarkoitus suunnata erityisesti alueellisten osaamisanostusten lisäämiseen. Aluepoliittisena vaikutuksena määrärahan kasvu vahvistaa osaltaan maakunnan liittojen asemaa alueellaan ja antaa liitoille mahdollisuuden tukea oman maakuntansa kehittämistä aiempaa voimakkaammin myös rahallisesti.

Maakunnan kehittämisrahasta 10 miljoonaa euroa osoitetaan aluekeskusohjelmaan ja kaupunkipolitiikkaan. Kasvua edellisvuoteen on runsas kaksi miljoonaa euroa. Hallitusohjelmassa luvataan vahvistaa aluekeskuksia ja tukea myös niistä ympäröivien seutujen kehitystä. Aluekeskusohjelman aluepoliittiset vaikutukset ovat pitkäaikaisen toiminnan tulosta. Määrärahan kasvu osaltaan mahdollistaa toiminnan jatkumisen vähintään nykytasolla. Ohjelman alueellinen vaikuttavuus nä-

kyy työskentelytapana, jossa haetaan laajaa osallistumista seudun kaikkien toimijoiden kesken.

Hallitusohjelmassa mainitaan useassa kohdassa osaamiskeskusten ja -keskittymien tukeminen. Maakunnan kehittämisrahasta osaamiskeskusohjelman perusrahoitukseen on varattu vuoden 2004 talousarvioesityksessä 9,5 miljoonaa euroa, mikä on noin miljoona euroa enemmän kuin vuonna 2003. Osaamiskeskusohjelmalle varatun perusrahoituksen vaikuttavuutta voi arvioida osaamiskeskusohjelmasta vuosien 1999—2002 toiminnasta tehdyn väliarvioinnin perusteella. Sen mukaan ohjelmalla on synnytetty yli 7 000 uutta korkean teknologian työpaikkaa ja vaikutettu 9 000 työpaikan säilymiseen, koulutuksessa on ollut mukana 40 000 henkeä ja uusia korkean teknologian yrityksiä on syntynyt lähes 500. Vaikutukset ovat syntyneet em. vuosien aikana yhteensä 20 miljoonan euron perusrahoituksella ja ohjelmaan on sitoutunut kokonaisuudessaan yli 300 miljoonaa euroa.

Kainuun hallintomallikokeiluun osoitetaan valmistelurahaa 0,4 miljoonaa euroa. Varsinaisesti Kainuun hallintokokeilu näkyy vasta vuoden 2005 talousarvioesityksessä, kun Kainuun kehittämisraha kootaan sisäasiainministeriön pääluokkaan.

Sisäasiainministeriön pääluokkaan on budjetoitu tavoite 1 ja 2 -ohjelmiin käytettävät Euroopan aluekehitysrahaston varat². Euroo-

² EU-rakennerrahasto-ohjelmien rahoitusta vuonna 2004 ja ohjelmien vaikuttavuustavoitteita ohjelmakaudelle 2000-2006 on selostettu talousarvioesityksen yleisperusteissa. Suomessa toteutetaan kahta tavoite 1 -ohjelmaa: Itä-Suomen tavoite 1 -ohjelma toteutetaan Etelä-Savon, Pohjois-Savon, Pohjois-Karjalan ja Kainuun maakunnissa. Pohjois-Suomen tavoite 1 -ohjelman alueeseen kuuluvat Lappi sekä osia Keski-Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan ja Keski-Suomen maakunnista. Myös tavoite 2 -ohjelmia on kaksi: Etelä-Suomen tavoite 2 -alueita on Varsinais-Suomen, Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen, Kymenlaakson, Itä-Uudenmaan, Uudenmaan ja Etelä-Karjalan maakunnissa. Länsi-Suomen tavoite 2 -alueita on Satakunnan, Keski-Suomen, Pirkanmaan, Etelä-Pohjanmaan, Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan maakunnissa.

pan aluekehitysrahaston valtion rahoitusosuudet on budjetoitu jokaisen näitä ohjelmia toteuttavan hallinnonalan omalle rakennerrahastojen vastinrahoitusmomentille (62.).

Vuonna 2004 Euroopan aluekehitysrahaston ja valtion rahoitusosuuden myöntämisvaltuuden arvioidaan jakautuvan ohjelmittain siten, että kaikki ohjelmien toteuttamiseen osallistuvat hallinnonalat yhteen laskien Itä-Suomen tavoite 1 -ohjelman osuus on noin 74 miljoonaa euroa, Pohjois-Suomen tavoite 1 -ohjelman noin 39 miljoonaa euroa, Etelä-Suomen tavoite 2 -ohjelman noin 47 miljoonaa euroa ja Länsi-Suomen tavoite 2 -ohjelman noin 58 miljoonaa euroa.

Kokonaisuutena tavoite 1 ja 2 -ohjelmien rahoitus myöntämisvaltuutena, lähes 365 miljoonaa euroa (EU:n rakennerrahastot ja valtion rahoitus eri hallinnonaloilla yhteensä) arvioidaan jakautuvan vuonna 2004 maakunnittain seuraavasti:

Pohjois-Savo	14 %
Lappi	12 %
Etelä-Savo	10 %
Pohjois-Karjala	10 %
Pohjois-Pohjanmaa	10 %
Keski-Suomi	8 %
Satakunta	5 %
Päijät-Häme	5 %
Kainuu.....	5 %
Kanta-Häme	4 %
Varsinais-Suomi	3 %
Pirkanmaa	3 %
Etelä-Karjala	3 %
Etelä-Pohjanmaa	3 %
Keski-Pohjanmaa	3 %
Kymenlaakso	2 %
Uusimaa	alle 1 %
Itä-Uusimaa.....	alle 1 %

Lisäksi valtion rahoitusosuutta arvioidaan käytettävän eri hallinnonaloilla Euroopan aluekehitysrahastosta osarahoitettaviin yhteisöaloiteohjelmiin yhteensä runsaat 21 miljoonaa euroa. Euroopan aluekehitysrahastosta osarahoitettavien yhteisöaloitteiden EU-rahoitusosuudet tuloutuvat suoraan alueille, eikä niitä budjetoida valtion talousarvioon. EU-tukea vastaava valtion rahoitusosuus si-

sältyy kuitenkin valtion talousarvioon. Yhteisöaloitteita toteutetaan monilla erilaisilla alueilla alkaen muutamasta kaupunginosasta (Urban II) päätyen koko maan kattaviin ohjelmiin (Interreg III C).

Kuntien harkinnanvaraiseen rahoitusavustukseen varataan talousarvioesityksessä 48 miljoonaa euroa. Avustusta saavat kunnat vaihtelevat jonkin verran vuosittain ja saattavat alueittain tarkasteluina aiheuttaa huomattaviakin vaihteluja. Vuonna 2002 avustusta jaettiin keskimäärin 10 euroa asukasta kohden. Maakunnittain erot olivat suuret. Eniten tukea sekä euromäärältään että asukasta kohden sai Lappi (9,8 miljoonaa euroa, 52 euroa

/ asukas). Seuraaviksi tulevat Kainuu (33 euroa / asukas) ja Etelä-Savo (31 euroa / asukas). Vähiten tukea asukasta kohden on saanut Kymenlaakson (1 euro / asukas) ja Uudenmaan maakunnat (2 euroa / asukas).

Kuntien yhdistymisavustuksiin (26.97.32) esitetään talousarviossa 7,7 miljoonaa euroa. Määrärahalla tuetaan vain yhtä vuoden 2004 alussa tapahtuvaa uutta kuntaliitosta, mutta talousarvioesityksessä varaudutaan vuoden 2005 alussa tapahtuvaan 10 kuntaliitokseen, joiden investointi- ja kehittämishankkeiden myöntämisvaltuus on lähes 17 miljoonaa euroa. Esitys heijastaa hallitusohjelman linjasta edistää vapaaehtoisia kuntaliitoksia.

Päätös 27

PUOLUSTUSMINISTERIÖ

Puolustusministeriön hallinnonalalla merkittävimmät aluepoliittiset vaikutukset mm. työllisyyteen ja välillisesti seudun palvelutarjontaan syntyvät sen myötä, millä paikkakunnalla puolustusvoimien yksiköt sijaitsevat. Tulevaisuuden keskeinen puolustuspo-

liittinen kysymys, jolla näin ollen on myös aluepoliittisia vaikutuksia, on se, pidetäänkö edelleen kiinni alueellisesta puolustusjärjestelmästä. Tähän liittyvä turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko valmistuu alkuvuodesta 2004.

Päätös 29

OPETUSMINISTERIÖ

Opetusministeriön hallinnonalan toiminnan yhtenä painopisteenä vuonna 2004 on talousarvioesityksen mukaan vahvistaa alueiden välistä tasa-arvoa. Koulutusta ja tutkimusta kehitetään alueiden vahvuuksia ja ominaispiirteitä tukien tavoitteena työllisyysasteen nostaminen. Yrittäjyyttä edistetään koulutuksen eri aloilla. Koulutus-, kulttuuri- ja vapaaajan palveluiden verkostoa alueellisena vetoimatekijänä tuetaan. Nämä tavoitteet on asetettu myös hallitusohjelmassa.

Talousarvioesityksen perusteluissa todetaan, että yliopistot vahvistavat alueiden

elinvoimaisuutta verkostoitumalla alueiden keskeisten toimijoiden kanssa. Alueelliset yliopistokeskukset ja muut yliopistojen alue-toiminnot kootaan riittävän laajoiksi kokonaisuuksiksi niin, että niillä on edellytykset saavuttaa toiminnassaan korkea taso ja vaikuttavuus. Alueellisessa kehittämisessä tuetaan alueiden tarpeita aikuiskoulutuksen eri muodoin. Määrärahaesityksissä tavoite ei tule suoraan esiin, koska vuosina 2001—2003 yliopiston yhteisien menojen momentille (29.10.22) käyttösuunnitelmaan korvamerkitty lähes 3,2 miljoonan euron määräraha yliopistojen alueelliseen kehittämiseen on pois-

tettu. Ko. määrä raha perustui valtion omaisuuden myynnistä vuosina 2000—2003 saatavien tulojen käytöstä tehtyyn valtioneuvoston periaatepäätökseen.

Hallitusohjelman linjauksena on, että yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen aluevaiikutusta vahvistetaan sekä yliopistokeskusten toiminta turvataan. Talousarvioesityksessä todetaan, että ammattikorkeakoulut ja yliopistot toteuttavat yhteisesti laatimiaan alueellisia strategioita tavoitteena myönteinen aluekehitys sekä toiminnassa kehittyvä yhteistyö ja työnjako sekä verkottuminen alueen muiden toimijoiden kanssa. Ammattikorkeakoulujen alueellisen roolin vahvistamisessa korostuu panostaminen aikuiskoulutustarjonnan, tutkimus- ja kehitystyön sekä muun palvelutoiminnan kehittämiseen.

Vuonna 2004 aikuiskoulutusta koskevia tavoitteita ovat mm. alueellisen vaikuttavuuden lisääminen sekä aikuiskoulutuksen ohjausmenetelmien ja seurannan kehittäminen koulutuksen kaikilla tasoilla. Laaditaan aikuiskoulutuksen vaikuttavuutta koskevat alueelliset toimenpideohjelmat. Tarjonta ja saavutettavuus turvataan myös harvaanasutuilla alueilla. Näiden tavoitteiden toteuttaminen ei sinällään näy talousarvioesityksen määrärahoissa, vaan tasapainoista alueellista kehitystä tukevat vaikutukset syntynevät toiminnan suuntaamisen myötä.

Valtionosuus ja -avustus kunnallisten ja yksityisten ammattikorkeakoulujen käyttökustannuksiin (29.20.30) momentilla mainitaan, että määrärahaa saa käyttää ammattikorkeakoululain mukaisena hankerahoituksena toiminnan kehittämiseen ja tukemiseen

sekä tuloksellisuusrahoitukseen runsaat 24 miljoonaa euroa. Hankerahoitus suunnataan ammattikorkeakoulujen tukiohjelmaan, tutkimus- ja kehitystyöhön, aluekehitystä palveluihin ja muihin kehittämishankkeisiin. Hankerahoituksen määräraha on 0,5 miljoonaa euroa pienempi kuin vuonna 2003, mutta aiemmista vuosista poiketen mainitaan suunnitelmisena aluekehitystä palvelevat hankkeet.

Hallitusohjelman mukaan monipuolisten ja laadukkaiden tieto- ja kirjastopalveluiden saatavuus turvataan koko maassa. Peruspalvelujen arviointiryhmän raportissa, joka julkaistiin kesäkuussa 2003 todetaan mm. että ”kirjastopalvelujen suhteen kansalaiset ovat eriarvoisessa asemassa riippuen siitä, asuvatko he taajamassa vai haja-asutusalueella. Kuntien mahdollisuuksiin ylläpitää riittävää palveluverkkoa vaikuttaa se, miten valtio tukee kirjastojen perustamishankkeita ja erityisesti kirjastoautojen hankintaa”. Kirjastojen perustamiskustannuksiin varataan talousarvioesityksessä myöntämispäätöksiin 4,5 miljoonaa euroa (29.90.34).

Maininta, että määräraha on alueiden kehittämislaisa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta, on vuoden 2004 talousarvioesityksessä opetusministeriön pääluokassa momentilla EU:n rakennerahastojen valtion rahoitusosuus opetusministeriön osalta (29.01.62). Määrärahaa momentilla on lähes 71 miljoonaa euroa ja uusia myöntämispäätöksiä saa tehdä 62 miljoonalla eurolla. Määrärahaa käytetään maakuntien yhteistyöryhmien esitysten mukaisesti sekä EU:n alueohjelma-alueilla (EAKR- ja ESR-hankkeet) että muualla Suomessa (ESR-hankkeet).

Päälukka 30

MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖ

Hallitusohjelmassa mainitaan maaseudun kehittämisestä, että hallitus päivittää maaseutupoliittisen ohjelman ja varmistaa ministeriöiden välistä yhteistyötä tiivistämällä sen toteutuksen hallinnon eri sektoreilla. Osana

maaseutupoliittikkaa hallitus tukee maatala- ja kalastusmatkailua.

Maaseudun kehitystyötä linjaavat myös valtioneuvoston 5.4.2001 periaatepäätös

maaseutupoliittisista linjauksista vuosille 2001—2004 ja sen perustana ollut maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma ”Ihmisten maaseutu”. Molempien toteutusta edistää valtioneuvoston asettama maaseutupoliittinen yhteistyöryhmä. Periaatepäätöksen mukaisilla toimenpiteillä ja kärkihankkeilla kiinnitetään erityistä huomiota syrjäisen maaseudun ongelmiin, elinkeipoisten pää- ja monitoimisten tilojen kehittämiseen, maaseudun elinkeinotoiminnan monipuolistamiseen, viihtyisään asumiseen, osaamisen vahvistamiseen, maaseudun perusrakenteen toimivuuteen, maaseudun ja kaupungin vuorovaikutukseen sekä omaehtoisen kehittämistyön edellytysten luomiseen. Vuonna 2004 jatketaan Ihmisten maaseutu -ohjelman toimeenpanoa ja laaditaan uusi kokonaisuohjelma.

Talesarvioesityksen perusteluissa todetaan, että maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan toiminnan strategisena tavoitteena on luoda ja ylläpitää edellytyksiä mm. maaseudun elinolojen, asuinympäristön ja vapaaajan toimintojen kehittymiselle. Maaseudun kehittämistoimenpiteiden tavoitteena on maaseudun väkiluvun alenemisen hidastaminen, alueiden tasapainoisen väestökehityksen ja -rakenteen turvaaminen sekä maaseudun elinkeinorakenteen monipuolistaminen ja työllisyyden ylläpitäminen. Tavoitteena on maaseutualueiden tasapainoinen kehitys suhteessa koko maan kehitykseen. Erityinen haaste on syrjäisen ja ydinmaaseudun väestökehityksen tasapainottaminen ja työllisyyden parantaminen.

Tavoitteisiin pyritään mm. suuntaamalla voimavaroja kasvualojen yrityksiin, maaseutumatkailuun, uuden teknologian soveltamiseen, sukupolvenvaihdosten tukemiseen, osaamiseen ja naisten yrittäjyyden edistämiseen sekä hankkeisiin, joilla vahvistetaan keskusten ja niitä ympäröivän maaseudun vuorovaikutusta.

Maaseudun kehittämiseen käytetään sekä EU-osarahoitteisia että kokonaan kansallisesti rahoitettavia toimenpiteitä. Tavoite 1 -ohjelmassa tavoitteena on maatalouden rakennemuutoksen tukeminen, erittäin harvaan asutun maaseudun ja ydinmaaseudun

elinvoimaisuuden säilyttäminen sekä maaseudun elinkeinotoiminnan ja palvelurakenteen monipuolistaminen. Ohjelmassa rahoitetaan alueellista maaseudun kehittämissuunnitelmaa vastaavien maaseudun kehittämissuunnitelmien lisäksi laadukkaiden maataloustuotteiden kaupan pitämistä ja maatalouden perusrakenteiden kehittämistä ja parantamista (talousarvio) sekä muita maatalouden investointeja ja nuorten viljelijöiden tilanpidon aloittamista (MAKERA).

Syrjäisen ja ydinmaaseudun kehitystä tuetaan tavoite 1-ohjelma-alueella antamalla näiden alueiden hankkeille etusija sekä alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman (ALMA) alueella jakamalla varat TE-keskuksille niiden syrjäisen ja ydinmaaseudun väkiluvun suhteessa ja porrastamalla yritysinvestointien tukitasot maaseututyypin mukaan. Paikalliset toimintaryhmät kattavat lähes kaikki Suomen maaseutualueet ja vahvistavat osaltaan maaseudun asukkaiden mahdollisuutta päättää alueensa kehittämisestä.

Pohjois- ja Itä-Suomen (tavoite 1-alueen) ja Ahvenanmaan ulkopuolella toteutettavan alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman (ALMA) tavoitteena on harvaan asutun ja ydinmaaseudun väkiluvun alenemisen pysäyttäminen sekä tasapainoinen väestökehitys ja -rakenne. Ohjelmassa rahoitetaan maataloustuotteiden ensi asteen jalostukseen ja monipuolistamiseen liittyviä maataloustuotteiden, koulutusta, metsätaloustoimenpiteitä sekä maaseudun kehittämissuunnitelmaa ja yritystuki-hankkeita. Tavoitteena on 10 000 uutta työpaikkaa koko ohjelmakauden aikana. Vuoden 2002 loppuun mennessä ohjelmassa arvioidaan luodun noin 1 500 uutta työpaikkaa.

Ohjelmakaudella 2000—2006 toteutetaan myös paikalliseen omaehtoisuuteen perustuvaa Leader+ -yhteisöaloiteohjelmaa. Sen tavoitteena on monipuolistaa maaseudun elinkeinotoimintaa pääasiassa pienimuotoisten, kunkin alueen erityispiirteisiin soveltuvien hankkeiden avulla sekä lisätä yhteistyötä paikallisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Leader+ -ohjelmaa toteuttavat maa-

seudun paikalliset toimintaryhmät. Tavoitteena on 2 400 uutta työpaikkaa koko ohjelmakauden aikana. Vuoden 2002 loppuun mennessä arvioidaan syntyneen noin 370 uutta työpaikkaa.

Kokonaan kansallisia maaseudun kehittämismisvaroja on varattu valtakunnallisten tutkimus- ja kehittämishankkeiden ja POMO+toimintaryhmätyön tukemisen rahoitukseen talousarviossa momentilla 30.14.63 ja MA-KERASTA. Rahoituksen pääpaino on erityisesti laajojen verkostohankkeiden aikaansaamisessa ja toimialoittaisissa kehittämissuunnitelmissa. Lisäksi luodaan koko maassa sovellettavissa olevia ja aluehankkeiden toteuttamista ja verkostoitumista edistäviä kehittämissuunnitelmia. Keskeistä valtakunnallisissa hankkeissa on sellaisten toimenpiteiden suunnittelu ja käytäntöön saattaminen, jotka edesauttavat maaseudun elinkeino- tai palvelualan kehittämistyötä yrityksissä, järjestöissä ja muissa organisaatioissa eri aluetasoilla. Verkostoa vahvistetaan edelleen puutuotealan, pk-elintarvikeyrityksien, matkailun, luonnontuotealan, hyvinvointipalvelujen, kyllien kehittämisen ja ympäristön parantamisen aloilla.

Maaseudun kehittämismomentille (30.14.63) esitetään vajeata kolmea miljoonaa euroa. Määrärahaa toteutetaan erityisesti maaseutupoliittisen kokonaisohjelman ehdotuksia. Rahasta on tarkoitus varata kylätoiminnan kehittämiseen 0,12 miljoonaa euroa. Hallitusohjelman mukaan kylätoiminnan tukemista jatketaan osana maaseudun asukkaiden omaehtoisen kehittämistyön edistämistä.

Vuoden 2004 talousarvioesityksessä kolmella EU:n rakennerahasto-ohjelmia rahoittavalla maa- ja metsätalousministeriön pääluokan momentilla (30.14.61, 30.14.62 ja 30.41.62) ja metsäluonnon hoidon edistämismomentilla 30.31.45 on maininta, että määräraha on joko kokonaan tai osittain alueiden kehittämislaisissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta. Määrärahaa momentteilla on yhteensä noin 172 miljoonaa euroa.

Vuonna 2000 maaseudun kehittämismisvaroja, yhteensä lähes 34 miljoonaa euroa (200 mil-

joonaa markkaa, momentit 30.14.49, 30.14.61, 30.14.62 ja 30.14.63 / 43 vuonna 2000), käytettiin runsaimmin Etelä-Pohjanmaalla (11 % määrärahojen toteutuneesta käytöstä), seuraavina olivat Pohjois-Pohjanmaa (9 %), Varsinais-Suomi ja Pohjois-Savo (8 %) sekä Pohjanmaa ja Pohjois-Karjala (7 %)³.

Maaseudun kehittämishankkeilla pyritään vaikuttamaan yhteensä 27 700 uuden tai korvaavan työpaikan syntymiseen koko ohjelmakaudella 2000—2006.

Maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelman laadintaan liittyen seitsemällä muulla maa- ja metsätalousministeriön pääluokan momentilla on arvioitu olevan merkitystä alueiden kehittämistoiminnan rahoittamisessa. Momentit ovat maaseutuelinkeinotoiminnan korkotuki (30.14.49), eräät metsätalouden yhteiskunnalliset palvelut ja yleinen uittoväylätuki (30.31.24), tuki puutuotannon kestävyden turvaamiseen (30.31.44), lainat puutuotannon kestävyden turvaamiseen (30.31.83), avustukset yhdyskuntien vesihuoltotoimenpiteisiin (30.51.31) sekä vesistö- ja vesihuoltotyöt (30.51.77). Vuoden 2004 talousarviossa näillä momenteilla ei ole kuitenkaan mainintaa, että määräraha on joko kokonaan tai osittain alueiden kehittämislaisissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta. Määrärahaa momentteilla on yhteensä noin 121 miljoonaa euroa.

Avustukset yhdyskuntien vesihuoltotoimenpiteisiin ja vesistö- ja vesihuoltotöiden momenteille esitetään yhteensä 19,3 miljoonaa euroa. Vesihuoltomomentin määrärahaa varataan 0,5 miljoonaa euroa viiden uuden hankkeen aloittamiseen ja 6,8 miljoonaa euroa keskeneräisten töiden jatkamiseen. Uusiin hankkeiden kokonaiskustannusarvio on lähes 15 miljoonaa euroa, josta valtion osuus on noin puolet. Töiden suorittamisen edellytyksenä valtion vesihuoltotyönä on mm, että työn avulla saadaan aikaan maakunnallisesti tai alueellisesti tarkoituksenmukainen vesi-

³ Lähde: Tilastokeskus, Valtion menot maakunnittain, pohjaaineisto

huoltoratkaisu taikka että työ on tarpeellinen haja-asutusalueen vedensaannin turvaamiseksi. Vuoden 2000 menoista 19 % kului Lappissa, 16 % Pohjois-Pohjanmaalla, 13 % Ete-

lä-Pohjanmaalla ja 11 % Keski-Pohjanmaalla. Muiden maakuntien osuudet jäivät selvästi pienemmiksi⁴.

Pääluokka 31

LIIKENNE- JA VIESTINTÄMINISTERIÖ

Hallitusohjelman mukaan aluekehityksen turvaamiseksi huolehditaan liikenneväylien ja liikenneyhteyksien ylläpidosta sekä nopeiden ja kohtuuhintaisten tietoliikenneyhteyksien saavutettavuudesta koko maassa. Tavoitteen on edistää Suomen ja sen eri alueiden kilpailukykyä kehittämällä liikenteen infrastruktuuria ja palveluja.

Liikenne- ja viestintäministeriön talousarvioesityksen perusteluissa todetaan, että hallinnonalalla korostuu tietoyhteiskuntakehityksen merkitys. Liikenne- ja viestintäministeriö pyrkii siihen, että tietoyhteiskunnan mahdollisuudet käytetään täysimittaisesti hyväksi ja kehityksen uhat torjutaan. Aktiivisen tietoyhteiskuntapolitiikan keinoin luodaan uusia toimintatapoja, joilla voidaan laajasti edistää hallituksen tavoitteisen mukaista yhteiskuntakehitystä. Tavoitteena on hallituksen tietoyhteiskunnan politiikkaohjelman mukaisesti lisätä tuottavuutta ja kilpailukykyä sekä sosiaalista ja alueellista tasa-arvoa hyödyntämällä tieto- ja viestintäteknologiaa kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla.

Liikennepolitiikassa huolehditaan laadukkaiden, turvallisten ja edullisten liikenneyhteyksien tarjoamisesta elinkeinoelämän kilpailukykyyn ja kansalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä alueiden ja väestöryhmien tasa-arvoisten mahdollisuuksien takaamiseksi. Liikenneverkkoa ylläpidetään ja kehitetään koko maassa siten, että verkkojen päivittäinen liikennöitävyys turvataan. Perustettu ministerityöryhmä laatii hallituskauden kattavan investointiohjelman, jonka tavoitteena on vahvistaa Suomen aluerakennetta, elinkeinoelämän kilpailukykyä sekä kansainvälisiä yhteyksiä ja jonka rahoitus päätetään erikseen. Ministerityöryhmä tekee ehdotuk-

sen myös perustienpidon ja yksityisteiden rahoituksen turvaamisesta.

Liikenne- ja viestintäministeriön pääluokassa alueelliseen kehitykseen suunnattavaa rahoitusta on useilla eri momenteilla. Infrastruktuurin kehittäminen (31.24.78 ja 79, 31.40.77 ja 78), perustienpidon (31.24.21), yksityisteiden valtionapu (31.25) sekä joukkoliikenteen palvelujen ostot ja kehittäminen (31.60.63) määrärahat ovat niistä merkittävimmät.

Uusia väylähankkeita ei talousarviossa esitetä. Käynnissä on yhdeksän tieverkon ja neljä rataverkon kehittämishanketta, joihin käytetään vuonna 2004 yhteensä 262,5 miljoonaa euroa. Hankkeisiin on aiemmin myönnetty yhteensä 836,5 miljoonan euron sopimusvaltuudet.

Perustienpitoon esitetään 558 miljoonaa euroa. Perustienpidon määräraha kohdistetaan eri toimenpideryhmille: tiestön hoitoon, ylläpitoon, korvausinvestointeihin, liikenteen hallintaan sekä laajennus- ja uusinvestointeihin. Tiehallinto kohdentaa kunkin toimenpideryhmän määrärahat tiepiireille yhtenäisillä periaatteilla. Tiestön hoitoon tarkoitettua rahaa (195,9 milj. euroa) jakamisen periaatteena on, että samanlaiselle tielle myönnetään samansuuruinen rahoitus teiden pituuskien suhteessa. Ylläpito- ja korvausinvestointien rahoitus (200,0 milj. euroa) kohdennetaan erityyppisille teille kunnan ja korjaustarpeen mukaan. Tiestön hoidolla ja kunnossapidolla tiestö pidetään liikennöitävänä päivittäin. Pe-

⁴ Lähde: Tilastokeskus, Valtion menot maakunnittain, pohjaaineisto

rustienpidon määrärahalta rahoitettaviin ns. laajennus- ja uusinvestointeihin on vuoden 2004 talousarviossa varattu noin 50 miljoonaa euroa. Rahoituksesta osa käytetään yhteisesti ohjelmitaviin hankkeisiin ja osa kohdennetaan tiepiireille liikennesuoritteiden suhteessa käytettäväksi alueiden tärkeiksi pitämiin pienehköihin hankkeisiin.

Edellä esitetyt perustienpidon rahoituksen kohdentamisen periaatteet palvelevat liikenne- ja viestintäministeriön tavoitetta alueellisesta ja sosiaalisesta tasa-arvosta. Toimenpiteiden painotuksissa otetaan huomioon myös alueiden erityistarpeita.

Perusradanpitoon on vuoden 2004 talousarviossa osoitettu 254,7 milj. euroa. Perusradanpidon määrärahalta ylläpidetään rataverkkoa. Määrärahoja ei kohdisteta erityisesti aluetasolla käytettäväksi, mutta toimenpiteillä on aluekehitysvaikutuksia.

Yksityisteiden valtionapuun osoitetaan 11,1 milj. euroa. Valtionapuun oikeutettuja teitä on noin 60 000 km ja avustettavia kohteita vuosittain noin 630.

Joukkoliikenteen palvelujen ostoon esitetään 79 miljoonaa euroa. Alueellisen liikenteen palvelujen ostoon ja paikallisen liikenteen valtionavustukseen määrärahasta arvioidaan käytettävän 25,3 miljoonaa euroa. Lääninhallitukset ostavat maaseudun palveluluonteista liikennettä, jota ei voida ylläpitää asiakastuloin. Alueelliset linja-auto- sekä taksiliikenteen ostopalvelut sopeutetaan vuoteen 2005 mennessä tasoon, joka merkitsee

vuonna 2004 noin 400 ostovuoron karsintaa vuodesta 2003. Junaliikennettä ostetaan noin 37,5 miljoonalla eurolla. Merenkurkun liikennettä turvataan 1 miljoonalla eurolla.

Hallitusohjelman mukaan aluepolitiikassa huomioidaan saariston erityisolosuhteet. Tähän perustuen varataan saariston yhteysaliikennepalvelujen ostoon ja kehittämiseen (31.60.64) vajaat kahdeksan miljoonaa euroa. (sisältää saaristoliikenteen avustamisen). Myös maakunnan kehittämisrahasta (pääluokka 26) on suunniteltu käytettävän noin 0,5 miljoonaa euroa saaristoasioihin.

Talousarvioesityksessä varataan 2,7 miljoonaa euroa tukea Luotsausliikelaitokselle luotsauspalvelujen alhaisemman maksutason säilyttämiseksi Saimaalla.

Hallitusohjelman mukaan vähäliikenteisten lentoreittien toimivuus turvataan erityisesti elinkeinoelämän ja kansainvälisen vientiteollisuuden tarvitsemien yhteyksien kannalta. Liikenne- ja viestintäministeriössä on selvitetty vähäliikenteisten lentoreittien turvaamista ostoliikennepalveluna. Lentoreittien tukemisen yleisperiaatteista päätetään erikseen.

Talousarvioesityksessä varataan 1,0 miljoonaa euroa Mikkelin ja Seinäjoen lentoaikkojen avustamiseen (31.52.41). Määräraha mahdollistaa 78%:n tuen kaikista menoista. Ilmailulaitoksen tulostavoitteissa on otettu huomioon seitsemän vähäliikenteisen lentoaseman ylläpitämiseen kuuluvat menot, noin 3,8 miljoonaa euroa.

Pääluokka 32

KAUPPA- JA TEOLLISUUSMINISTERIÖ

Talousarvioesityksessä kauppa- ja teollisuusministeriön pääluokan perusteluissa todetaan mm., että alueellinen elinkeinopolitiikka tukee vakaata aluekehitystä ja siinä hyödynnetään alueiden omia vahvuuksia ja erityisesti teknologisen kehityksen mahdollii-

suuksia. Hallitusohjelman mukaan teknologiapolitiikan ja -rahoituksen pitkäjänteinen kehittäminen on myös osa alueellisesti tasapainoisen ja yrittäjyyttä korostavan toimintaympäristön rakentamista. Samoin hallitusohjelman mukaan tarkoitus on parantaa alu-

eiden kykyä hyödyntää tutkimus- ja tuotekehitysrahoitusta.

Talousarvioesityksessä teknologiapolitiikkaluku (32.20) sisältää määrärahat tutkimukseen ja tuotekehitykseen. Luvun määrärahoja ei ole nimetty alueiden kehittämiseen suunnattavaksi rahoitukseksi, mutta talousarvioesityksen luku- ja momenttiperusteluista voi poimia määrärahojen suuntaamiseen liittyviä alueellista kehitystä vahvistavia tavoitteita. Valtion teknillisen tutkimuskeskuksen (32.20.22) toimintamäärärahoissa, kokonaisuudessaan lähes 70 miljoonaa euroa nettomäärärahaa, on hallitusohjelman mukaisena tutkimusrahoituksen lisäyksenä otettu huomioon vajaat 4,5 miljoonaa euroa. VTT edistää aluekehitystä aktiivisella palvelutarjonnalla ja yhteistyöllä alueella toimivien yritysten, yliopistojen ja työvoima- ja elinkeinokeskusten kanssa. VTT:n päätoimipaiikat sijaitsevat Espoossa, Oulussa, Tampereella ja Jyväskylässä, mutta sen lisäksi VTT:llä on palvelutarjontaa useilla paikkakunnilla.

Teknologian kehittämiskeskuksen toimintamenoihin esitetään nettona 25,3 miljoonaa euroa. Hallitusohjelman mukaisena tutkimusrahoituksen lisäyksenä esitetään 0,51 miljoonaa euroa edelliseen vuoteen verrattuna. Tekesin tulostavoitteisiin on kirjattu tavoite vaikuttaa yhteistyössä muiden alueellisten toimijoiden kanssa siihen, että alueet kehittyvät monipuolisesti. Teknologisen tutkimustoiminnan (32.20.27) sekä avustukset (32.20.40) ja lainat (32.20.83) teknologiseen tutkimukseen ja kehitykseen -momenttien myöntämisvaltuuksilla, yhteensä vajaat 400 miljoonaa euroa, arvioidaan vuonna 2004 käynnistettävän 2 100 projektia. Myöntämisvaltuuden mitoituksessa on tutkimusrahoituksen lisäystä lähes 30 miljoonaa euroa. Valtuuden käyttö on perinteisesti suunnattu muiden kuin aluepoliittisten tekijöiden perusteella, joten tutkimus- ja kehitysrahojen alueelliset vaikutukset ovat painottuneet Etelä-Suomeen ja viime vuosina myös Oulun seudulle. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan kokonaisrahoituksesta vuonna 2001 Uudellemaalle suuntautui lähes 45 %, Pirkanmaalle, 15 %, Pohjois-Pohjanmaalle ja Varsinais-

Suomeen molempiin noin 10–11 %⁵. Siltä osin kuin hallitusohjelman linjaukset ja Tekesille asetetut tulostavoitteet vaikuttavat määrärahojen alueellisesti tasapainoisempaan suuntaamiseen, talousarvioesityksen aluepoliittiset vaikutukset ovat merkittävät. Määrärahoilla arvioidaan vahvistettavan tutkimus- ja kehittämistoimintaa yli 1 100 yrityksessä, joista valtaosa on pieniä ja keskisuuria yrityksiä.

Hallitus pyrkii parantamaan alueiden kykyä hyödyntää tutkimus- ja tuotekehitysrahoitusta. Alueilla toimivien innovaatio-organisaatioiden yhteistyötä kehitetään ja niiden palveluiden alueellista saatavuutta parannetaan. Talousarvioesityksessä todetaan, että keksintötoiminta on voimistunut alueellisesti lisäten neuvonnan ja rahoituksen tarvetta. Valtionavustusmomentille keksintö-, laatu- ja standardisointitoimintoihin esitetään talousarviossa runsaan 0,4 miljoonan euron lisäys. Vastaavasti patentti- ja rekisterihallinnossa vaikuttavuutta pyritään parantamaan kehittämällä aluepalveluita ja jatkamalla INNOSUOMI-kampanjan kaltaista toimintaa, vaikka määrärahaan ei tehdä korotusesitystä.

KTM:n hallinnonalalla myös yrityspolitiikalla vaikutetaan alueelliseen kehitykseen. KTM on asettanut yhdeksi tulostavoitteekseen tasapainoisen aluerakenteen ja elinvoimaisen maaseudun Suomessa ja kunkin TEkeskuksen alueella. Pääluokassa on kuusi momenttia varustettu maininnalla ”määräraha on osittain alueiden kehittämislaissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta.” Merkittävin niistä on EU:n rakennerahastojen valtion rahoitusosuus KTM:n osalta (32.30.62), 76 miljoonaa euroa, joten huomattava osa yritystuista ja kehittämispalveluista rahoitetaan EU:n rakennerahastohjelmien kautta. Alueellisten tavoiteohjelmien rahoituksesta noin puolet kohdistuu joko suoraan tai välillisesti yritystoiminnan kehittämiseen. Talousarvioesityksessä on arvioitu, että vuoden 2004 aikana tehtävillä EU-

⁵ Lähde: Tilastokeskus, Tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot maakunnittain.

hankkeiden myöntämispäätöksillä (EU + kansallinen rahoitus) syntyy 8 500 uutta työpaikkaa, uudistetaan yli 5 300 työpaikkaa ja perustetaan yli 860 uutta yritystä. Koulutus-hankkeisiin osallistuisi 5 000 yritystä 70 000 henkilötyöpäivänä.

Aluepoliittisia välineitä Finnvera Oyj:llä ovat korkotukiluotot ja aluepoliittisesti porrastettu luotto- ja takaustappiokorvaus. Korkotukiin ja tappiokorvauksiin esitetään vuodeksi 2004 yhteensä noin 43 miljoonaa euroa. Alueellisen korkotuen piiriin kuuluvia lainoja yhtiö saa myöntää vuonna 2004 yli 121 miljoonaa euroa ja elinkeinopoliittisin perustein erityiskorkotukea lähes 113 miljoonaa euroa. Myöntämisvaltuuteen esitetään kahdeksan miljoonan euron korotusta ja suunta on ollut nouseva viimeisten vuosien aikana.

Finnveran asiakkaiden osuus yrityskannasta on aluepoliittisilla tukialueilla kuten Lapiassa, Pohjois-Savossa ja Kainuussa perinteisesti ollut korkeampi kuin kasvukeskuksissa. Finnveran rahoituksen työllisyysvaikutusarvioinnin mukaan vuonna 2002 Finnveran tuella syntyi uusia työpaikkoja koko maassa noin 9 500. Rahoitusta haettiin aiempaa enemmän aineettomien investointien toteuttamiseen ja käyttöpääoman turvaamiseen.⁶

Finnveran rahoittamien yritysten henkijäämisaste on säilynyt kohtuullisen hyvänä viime vuosina. Sukupolvenvaihdoksiin ja muihin omistusjärjestelyihin myönnetyllä yrittäjälainalla Finnvera on osaltaan vaikuttanut yritysten toiminnan jatkumiseen ja työpaikkojen säilymiseen eri puolilla maata.

Finnveran korkotukiluottojen ja takaustappiokorvausten alueellinen jakauma vuonna 2000 oli melko tasainen. Selvästi eniten tukea sai Lappi (12 % menoista), muiden maakuntien osuuden vaihdellessa Itä-Uudenmaan yhdestä prosentista Uudenmaan, Pirkanmaan, Keski-Suomen, Pohjois-Savon, Etelä- ja Pohjois-Pohjanmaan seitsemään prosenttiin kokonaismenoista.⁷

Hallitusohjelman mukaisesti talousarviossa esitetään, että alueellinen kuljetustuki jatkuisi

vuoden 2003 jälkeen. Määräraha (4,35 miljoonaa euroa) on osittain alueiden kehittämiseen tarkoitettua rahoitusta. Kuljetustuen tarkoituksena on keventää pitkästä matkoista aiheutuvia lisäkustannuksia ja parantaa edellytyksiä maakuntien tuotannon määrän ja jalostusasteen nostamiseksi. Kuljetustukea saa nykyisin antaa Pohjois- ja Itä-Suomen maakunnissa, mutta tarkoituksena on, että aluetta laajennetaan ensi vuoden alusta Pohjois-Savon maakuntaan. Vuonna 2000 eniten alueellisesta kuljetustukea suuntautui Pohjois-Pohjanmaalle (36 %). Muut tukea saaneet maakunnat olivat Kainuu (24 %), Pohjois-Karjala (20 %), Lappi (13 %) ja Etelä-Savo (8 %).

Yritysten investointi- ja kehittämishankkeiden tukeminen (32.30.45) sekä valtionavustus kehittämispalvelutoimintaan ja eräille yhteisöille (32.30.47) ovat osittain alueiden kehittämiseen käytettävää rahoitusta. Yritystukimomentin (32.30.45) myöntämisvaltuudeksi esitetään samaa määrää kuin vuonna 2003, lähes 17 miljoonaa euroa. Tukea myönnetään yritystoiminnan tukemisesta annetun lain ja -asetuksen perusteella. Tuki-muodoista investointituen ja tuotekehitys-hankkeisiin myönnettävän kehittämistuen enimmäismäärät on porrastettu kehitysalueella alueen kehittyneisyyden mukaan kolmeen eri luokkaan. KTM arvioi, että myönnettävällä tuella vaikutetaan noin 1 400 uuden työpaikan syntymiseen ja noin 960 työpaikan uusiutumiseen sekä luodaan noin 140 uutta yritystä. Vuonna 2000 momentin määrärahaista 30 % suuntautui Uudellemaalle⁸. Seuraavaksi eniten tukea saivat Pirkanmaa (15 %) ja Varsinais-Suomi (12 %). Suuri osa KTM:n hallinnonalan yritysten investointi- ja kehittämishankkeiden tuesta ohjautuu EU:n rakennerahasto-ohjelmien kautta, mikä selittää kokonaan kansallisesti rahoitettavan toiminnan painottumisen ns. valkoisille alueille

⁶ Lähde: www.finnvera.fi

⁷ Lähde: Tilastokeskus, Valtion menot maakunnittain, pohja-aineisto

⁸ Lähde: Tilastokeskus, Valtion menot maakunnittain, pohja-aineisto

Etelä-Suomessa. Palvelutoimintamomentin määräraha on 3,5 miljoonaa euroa, josta pieni osa suuntautuu nimenomaan alueellisen elinkeinotoiminnan kehittämishankkeisiin.

Hallitusohjelman mukaan perustetaan yhteensä noin 50 seudullista yrityspalvelupistettä vahvistamaan alueellista yritystoimintaa. Toistaiseksi yrityspalvelupisteiden toimintamäärärahat ovat tulleet useilta eri momenteilta, eikä vuoden 2004 talousarvioon ole esitetty omaa määrärahaa toiminnalle. Tällainen

esitys on kuitenkin valmisteilla myöhemmin hallituskaudella.

Hallitusohjelmassa todetaan, että TE-keskusten hallinnointia kehitetään tavoitteena niiden vaikuttavuuden parantaminen alueellisessa elinkeinopolitiikassa. Talousarvioesityksessä TE-keskusten toimintamomentille esitetään runsaan 0,5 miljoonan euron lisämäärärahaa asiantuntijoiden palkkaamiseksi alueelliseen ja kansalliseen teknologia-akohtaiseen asiakastyöhön.

Pääloukka 33

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

Sosiaali- ja terveysministeriön pääloukassa on kahdella momentilla maininta, että määräraha on osittain alueiden kehittämislaisissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta. Määrärahaa on momentilla EU:n rakennerahastojen valtion rahoitusosuus sosiaali- ja terveysministeriön osalta (33.01.62) yhteensä vajaat 6 miljoonaa euroa ja valtionavustus kunnille sosiaali- ja terveydenhuollon hankkeisiin (33.32.36) noin 50 miljoonaa euroa.

Kunta tai kuntayhtymä voi saada momentilta 33.32.36 valtionavustusta sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiseksi tarpeellisen toiminnan kehittämistä ja tehostamista sekä toimintatapojen uudistamista tukevien alueellisesti tai valtakunnallisesti merkittävien tai muutoin laajalti hyödynnettävien hankkeiden toteuttamiseen.

Lisäksi valtionavustus sosiaalialan osaamiskeskusten toimintaan momentin (33.32.39) määrärahaa, yhteensä 3 miljoonaa euroa, saa käyttää valtioavustuksen maksamiseen sosiaalialan osaamiskeskusille. Koko maan kattavat alueelliset osaamiskeskukset ovat Etelä-Suomen, Häme-Satakunnan, Itä-Suomen, Kaakkois-Suomen, Keski-Suo-

men, Pohjanmaan maakuntien, Pohjois-Suomen ja Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskukset. Lisäksi ruotsinkielisten kuntien tarpeista lähtien on perustettu osaamiskeskus, jonka toimialue käsittää koko maan. Momentilla 33.32.39 ei ole mainintaa siitä, että määräraha on joko kokonaan tai osittain alueiden kehittämislaisissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta.

Myös momentin avustukset yhteisöille ja säätiöille terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen (33.92.50) määrärahan, yhteensä 308 miljoonaa euroa, käytössä on osin mahdollista huomioida alueellisia näkökohtia, vaikka momentilla ei ole kuitenkaan mainintaa siitä, että määräraha olisi alueiden kehittämislaisissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta. Momentilta myönnettävien avustusten harkinnassa otetaan huomioon julkisen palvelujärjestelmän ensisijainen vastuu palvelujen järjestämisessä. Avustuksia suunnataan erityisesti alueille, joilla muutto- liike, väestörakenne tai muut paikalliset olosuhteet ovat erityisen vaikeat. Avustuksilla tuetaan maan eri osissa sosiaali- ja terveyspalveluiden paikallisen ja alueellisen koordinoinnin ja erityisosaamisen tehostamiseen tähtäviä hankkeita.

Pääluokka 34

TYÖMINISTERIÖ

Hallitus pyrkii ohjelmassaan siihen, että alueelliset kehitys- ja työttömyyserot kaventuvat ja työllisyys lisääntyy myös siellä, missä työpaikkojen syntyminen on ollut heikkoa ja työttömyys suurinta. Tavoitteena on työllisyysasteen nosto ja työttömyyden alentaminen jokaisen TE-keskuksen alueella. Alueellista päätösvaltaa lisätään työvoimapolitiittien välineiden käytössä.

Työllisyysasteen kohottamiseksi ja työttömyyden aiheuttaman syrjäytymisen ehkäisemiseksi hallitus on käynnistänyt poikkihallinnollisen työllisyysohjelman. Sen keskeinen osa on viranomaisten alueellisen yhteistyön kehittäminen. Uudistus käynnistetään vuonna 2004 jatkamalla yhteispalvelupisteiden toimintaa ja muuttamalla mahdollisimman monella paikkakunnalla yhteispalvelupisteitä työvoiman kehittämiskeskuksiksi. Toiminnan aloitusvuonna 2004 on kehittämiskeskusten asiakkaina arviolta 10 000 henkilöä.

Vuonna 2001 itsenäisten työvoimatoimistojen lukumäärä oli 176. Työvoimatoimistoverkkoa kehitetään siten, että itsenäisten työvoimatoimistojen määrä vähenee 100–115 toimistoon vuoteen 2005 mennessä.

Vuoden 2004 talousarvion perusteluissa kiinnitetään huomiota myös työvoimapolitiikan alueellisiin vaikutuksiin. Perusteluissa todetaan, että työllisyysmäärärahojen avulla tuetaan erityisesti pitkäaikaistyöttömien, nuorien ja vajaakuntoisten työllistymistä sekä ehkäistään työttömyyden pitkittymistä ja taositetaan työttömyyden alueellisia eroja. Lisäksi työvoimapolitiikan toimeenpanon ja Euroopan sosiaalirahaston tavoite 3 -ohjelman määrärahojen jaossa otetaan aiempaa painokkaammin huomioon eri alueiden työmarkkinoiden erityispiirteet. Investointimäärärahojen jakoperusteena käytetään pyyväisluonteisten työpaikkojen luomista otta-

en huomioon samalla myös alueelliset työllisyysnäkökohdat.

Julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain 7 luvun 6 §:n 1 momentti edellyttää huolehdittavan siitä, ettei minkään työmarkkina-alueen työttömyys olennaisesti ylitä maan keskimääräistä työttömyyden tasoa. Työministeriön määritelmän mukaisesti tämä tarkoittaa vuositasolla työmarkkina-alueen työttömyyden ylittymistä 80 prosentilla maan keskimääräistä tasosta. Määrärahojen käyttö voidaan kuitenkin aloittaa työttömyyden tason ylittymisen estämiseksi, kun työmarkkina-alueen työttömyys ylittää vuositasolla vähintään 60 prosentilla maan keskimääräisen tason.

Vuoden 2004 talousarvioesityksessä alueiden kehittämiseen suunnattavaa rahoitusta on merkitty luvun Euroopan rakennerahastojen ohjelmien toteutus (34.05.) -momenteille Euroopan sosiaalirahaston osallistuminen EU:n rakennerahasto-ohjelmiin (34.05.61) ja EU:n rakennerahastojen valtion rahoitusosuus työministeriön osalta (34.05.62).

Työministeriön pääluokkaan on budjetoitu tavoite 1, 2 ja 3 -ohjelmiin käytettävät Euroopan sosiaalirahaston varat⁹. Euroopan sosiaalirahaston valtion rahoitusosuudet on budjetoitu jokaisen näitä ohjelmia toteuttavan hallinnonalan omalle rakennerahastojen vastinrahoitusmomentille (62.).

Tavoite 3 -ohjelma-alue käsittää koko maan Pohjois- ja Itä-Suomen tavoite 1 -alueita ja Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Ohjelma-alue kattaa noin 80 % Suomen väestöstä.

⁹ EU-rakennerahasto-ohjelmien rahoitusta vuonna 2004 ja ohjelmien vaikuttavuustavoitteita ohjelmakaudelle 2000-2006 on selostettu talousarvioesityksen yleisperusteluissa.

Vuonna 2004 Euroopan sosiaalirahaston ja valtion rahoitusosuuden myöntämismäärän arvioidaan jakautuvan ohjelmittain siten, että kaikki ohjelmien toteuttamiseen osallistuvat hallinnonalat yhteen laskien tavoite 1 -ohjelman osuus on noin 67 miljoonaa euroa, tavoite 2 -ohjelman noin 34 miljoonaa euroa ja tavoite 3 -ohjelman noin 131 miljoonaa euroa.

Lisäksi vuonna 2004 Euroopan sosiaalirahaston ja valtion rahoitusosuuden myöntämismäärää arvioidaan käytettävän yhteensä noin 13 miljoonaa euroa Equal-yhteisöaloite-ohjelman rahoitukseen. Equal-yhteisöaloiteohjelmaa toteutetaan koko maassa lukuun ottamatta Ahvenanmaan maakuntaa.

Vuonna 2004 arvioidaan Euroopan sosiaalirahaston toimenpiteissä aloittavien määräksi 170 000 henkilöä, joista työhallinnon rahoittamissa toimenpiteissä 74 000 henkilöä.

Lisäksi alueiden kehittämislaissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta on vuoden 2004 talousarvioesityksessä työvoimapolitiikan toimeenpano luvun (34.06.) momentilla työllisyysperusteiset investointimenot (34.06.64) yhteensä lähes 40 miljoonaa euroa. Määrärahan mitoituksessa on lisäyksenä otettu huomioon työllisyyden turvaamiseksi osoitettujen sijoitusmenojen määrärahojen siirto momentilta 34.06.77, joka on esitetty lopetettavaksi vuoden 2004 talousarviossa.

Momentin 34.06.64 määrärahaa on tarkoitus osoittaa osarahoituksena kuntien, kuntayhtymien ja muiden yhteisöjen työllisyys-

perusteisiin investointeihin, joilla edistetään uusien työpaikkojen syntymistä ottamalla samalla huomioon myös alueelliset työllisyysnäkökohdat. Määrärahaa pyritään käyttämään virastojen ja laitosten investointihankkeiden osarahoituksena ja sillä pyritään aientamaan työllisyyden hoidon kannalta merkittäviä hankkeita. Hankkeiden valinnassa painotetaan niitä hankkeita, jotka edistävät pysyvien työpaikkojen sekä työllisyyden syysvaikutusten syntymistä ja luovat edellytyksiä elinkeinoelämän kehitykselle ottaen huomioon alueelliset kehittämissuunnitelmat ja investointipaikkakunnan työllisyystilanne.

Vuoden 2004 talousarvioesityksessä työmarkkinatukea lukuun ottamatta valtaosa, eli vajaat 519 miljoonaa euroa, työvoimapolitiikan toimeenpanoluvun (34.06.) määrärahoista on koottu momentille työllistämisen, koulutus- ja erityistoimet (34.06.29). Momentilla ei ole mainintaa siitä, että määräraha olisi joko kokonaan tai osittain alueiden kehittämislaissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta, vaikka osa momentille kootuista määrärahoista oli maakuntaohjelmien toteuttamissuunnitelmien laatimisoikeuden valmistelun yhteydessä arvioitu kuuluvan alueellisen päätöksenteon piiriin. Näitä momenteja olivat palkkaperusteinen työllistämistuki valtiotilintaloudelle (34.06.02), valmentavan työvoimakoulutuksen ja työvoimapalvelujen hankinta (34.06.27), palkkaperusteinen työllistämistuki kunnille ja kuntayhtymille (34.06.30), valtionapu työttömyyden lieventämiseen (34.06.63) sekä valtion rahoitus kuntien, Kelan ja työhallinnon yhteisiin palveluihin (34.06.22) (yhdistetty osittain 34.06.21:een).

Pääluokka 35

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ

Ympäristöministeriön hallinnonalan tehtävät koostuvat alueiden käytön ja rakentamisen ohjauksesta, asunto-olojen kehittamisestä sekä luonnon monimuotoisuuden ja ympäristön suojelusta. Talousarvion perusteluissa todetaan, että tuotantoa, yhdyskuntien suunnit-

telua, rakentamista ja alueiden käyttöä pyritään kehittämään niin, että hyvinvointi ja elämän laatu paranevat samalla kun ympäristökuormitus ja -haitat vähenevät. Taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhdyskuntarakenne ja hyvä elinympäristö edellyttävät eri-

laisia lähestymistapoja kasvukeskusten ja vähenevän väestön alueiden maankäytön ja asumisen suunnittelussa.

Hallitusohjelmassa todetaan, että ympäristökeskusten roolia asiantuntijana maakunnallisen kehittämistyön tukena edistetään. Ympäristöministeriön pääluokassa on joko kokonaan tai osittain alueiden kehittämislaisla tarkoittua alueiden kehittämisen rahoitusta viidellä momentilla, joiden määrärahat ovat yhteensä noin 23 miljoonaa euroa. Suurin määräraha on EU:n rakennerahastojen valtion rahoitusosuus ympäristöministeriön osalta (35.99.62) momentilla yhteensä runsaat 10 miljoonaa euroa.

Ympäristöministeriö rahoittaa ja toteuttaa hankkeita ja toimenpiteitä, jotka edistävät luonnonsuojeluohjelmien toimeenpanoa, tukevat kuntien maankäytön ohjausta ja edistävät ympäristönsuojelua ja -hoitoa, ympäristöteknologiaa ja -osaamista sekä kulttuuriperinnön ja maiseman hoitoa. Hallinnonalan määrärahoja käytetään EU:n rakennerahastojen ohjelmien tavoitteita toteuttavien aluekehitysrahaston varoin rahoitettaviin hankkeisiin.

Osa ympäristönsuojelun edistäminen (35.10.63) ja ympäristötyöt (35.10.77) momenttien määrärahoista (yhteensä 10,7 miljoonaa euroa) on arvioitu käytettävän alueellisen kehityksen edistämiseen. Momenttien määrärahoja käytetään mm. yhdyskuntien ja haja-asutuksen vesiensuojelua edistäviin toimenpiteisiin, joilla on vuosittain avustettu 50—70 yhdyskuntien vesiensuojeluhanketta (35.10.63), sekä ympäristötoihin (35.10.77), joita on toteutettu vuosittain 10—15 nimettyä

hanketta sekä lisäksi pienehköjä pilaantuneiden alueiden kunnostuksia ja vesistöjen kunnostuksia. Alueellisten ympäristökeskusten toteuttamat rakennushankkeet on maakunnissa koettu erittäin tärkeinä. Ympäristökeskukset ovat pyrkineet auttamaan työllisyyden hoidossa samalla, kun ne ovat toteuttaneet ympäristönsuojelun ja virkistyskäytön sekä asumisen ja elinkeinotoiminnan kannalta tärkeitä ympäristö-, vesistö- ja vesihuoltotoita. Myös työministeriön palkkaperusteisella rahoituksella (34.06.02) rahoitetut ympäristöhoitotyöt ovat olleet merkittäviä. Niissä työllistettiin vuonna 2002 keskimäärin 330 henkilöä kuukaudessa, joista lähes puolet Lapin ympäristökeskuksessa.

Alueellisen kehityksen edistämiseen suunnattavaa rahoitusta on myös osa avustukset kuntien kaavoitukseen ja maankäytön ohjaukseen momentin (35.20.37) määrärahasta, jota käytetään mm. aluearkkitehtitoiminnan avustuksiin. Avustuksilla tuetaan pieniä pääsääntöisesti alle 6 000 asukkaan kuntia maankäyttö- ja rakennuslain edellyttämän riittävän asiantuntemuksen turvaamiseksi kaavoituksen ja rakentamisen ohjauksen tehtäviin.

Eräät avustukset (mom.35.99.65) on merkitty osin aluekehitysmäärärahaksi siitä syystä, että siitä myönnetään myös saariston kehityksen edistämiseksi annetun lain (494/1981) 12 §:n mukaisia avustuksia Muilta osin kyse on pääosin valtakunnallisille ympäristö- ja asuntoalan järjestöille sekä pienehköihin kestävästä kehitystä ja ympäristövalistusta edistäviin projekteihin myönnettävistä pienistä määrärahoista.